

**ІСТОРІЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ
НАУК
УКРАЇНИ**

1961–1965

ЧАСТИНА 1

ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО**

ІНСТИТУТ АРХІВОЗНАВСТВА

*Джерела з історії науки
в Україні*

**ІСТОРІЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ
НАУК
УКРАЇНИ**

1961–1965

ЧАСТИНА 1

ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ

КИЇВ 2020

УДК 061.12(477)(091)"1961/1965"

Затверджено до друку вченою радою
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
(08.12.2020, протокол № 8)

Упорядники:

Л. М. ЯРЕМЕНКО, Г. В. ІНДИЧЕНКО, О. І. ВЕРБІЦЬКА

Редакційна колегія:

О. С. ОНИЩЕНКО (гол. ред.), В. А. ВЕРГУНОВ, О. В. БАЖАН,
О. В. БУХАНЕЦЬ, Л. А. ДУБРОВІНА, Г. В. ІНДИЧЕНКО (відп. секретар),
Г. В. ПАПАКІН, Л. М. ЯРЕМЕНКО

Рецензенти:

Г. В. Боряк, член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук, професор
А. А. Крючин, член-кореспондент НАН України, доктор технічних наук, професор

Історія Національної академії наук України. 1961–1965 : Частина 1. Документи і матеріали / редкол. : О. С. Онищенко (гол. ред.) [та ін.] ; упоряд.: Л. М. Яременко, Г. В. Індиченко, О. І. Вербіцька ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т архівознавства. Текст. і граф. дані. Київ, 2020. 944 с. Об'єм даних 11,4 Mb. (Джерела з історії науки в Україні). Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/ – Назва з тит. екрана.

ISBN 978-966-02-9415-8 (загальний, електронне видання)

ISBN 978-966-02-9416-5 (Ч. 1, електронне видання)

Дана книга продовжує видання документів та матеріалів з історії Національної академії наук України. До наукового обігу вводяться невідомі та маловідомі архівні документи, фотодокументи, що характеризують науково-дослідну та науково-організаційну діяльність АН УРСР упродовж 1961–1965 рр.

Видання розраховане на науковців, істориків, зокрема істориків науки, архівістів, викладачів закладів вищої освіти та студентів.

УДК 061.12(477)(091)"1961/1965"

- © Г. В. Індиченко, від упорядників, 2020
- © О. С. Онищенко, Л. М. Яременко, Г. В. Індиченко, Академія 1961–1965: курс на розвиток фундаментальних досліджень, 2020
- © Л. М. Яременко, Г. В. Індиченко, О. І. Вербіцька, упорядкування, 2020
- © О. В. Березовська, Ю. В. Булгаков, О. І. Вербіцька, Г. В. Індиченко, С. М. Кіржаєв, І. Г. Кіржаєва, М. С. Коломієць, Р. О. Марценюк, Л. Ф. Приходько, О. В. Січова, А. І. Шаповал, наукові коментарі до документів, 2020
- © Л. М. Яременко, О. І. Вербіцька, О. А. Лук'янець, фотодокументи, 2020
- © О. І. Вербіцька, Г. В. Індиченко, В. Є. Македон, С. В. Шарабанова, іменний покажчик, 2020
- © О. І. Вербіцька, Г. В. Індиченко, В. Є. Македон, С. В. Шарабанова, список абревіатур та скорочень, 2020
- © Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Інститут архівознавства, 2020

ISBN 978-966-02-9415-8 (загальний, електронне видання)

ISBN 978-966-02-9416-5 (Ч. 1, електронне видання)

ВІД УПОРЯДНИКІВ

У виданні «Історія Національної академії наук України. 1961–1965» репрезентовано широкий комплекс джерел, що всебічно висвітлюють функціонування Національної академії наук України в означений період. Книга продовжує серію видань документів і матеріалів з історії НАН України, що охоплюють її діяльність у 1918–1960 рр. і вийшли друком упродовж 1993–2016 рр.

Видання складається з двох частин: частина 1 «Документи і матеріали», частина 2 «Додатки». До першої частини збірника «Історія Національної академії наук України. 1961–1965: Частина 1. Документи і матеріали» увійшли джерела, що найповніше розкривають аспекти діяльності академічної науки України в 1961–1965 рр. – посилення фундаментальних досліджень, впровадження наукових здобутків у практику, розширення використання новітніх методів досліджень у соціогуманітарних науках, суттєві зміни академічної структури, урізноманітнення географії та форм міжнародних зв'язків Академії наук, масштабне будівництво академічних комплексів, дають змогу прослідкувати нові грані діяльності НАН України на тлі суспільно-політичного життя 1961–1965 рр.

У виданні вміщено документи, виявлені в архівах України: Архіві Президії НАН України та наукових архівах її установ, Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України та Центрального державного архіву громадських об'єднань України.

За результатами джерелознавчого пошуку документів у різних архівосховищах, а також їхнього аналізу до збірника упорядниками включено 322 документа. Загальний виявлений документний масив з історії НАН України 1961–1965 рр. нараховує понад 1500 документів. Частина документів, виявлена в процесі джерелознавчого дослідження і не включена упорядниками до збірника, поповнить колекційний фонд з історії НАН України, що формується в Інституті архівознавства НБУВ.

Найбільший масив документів, який входить до видання, взято з Архіву Президії НАН України і нараховує 151 документ. Видовий спектр документів з цього архіву представлений протоколами засідань Президії, листуванням з академічними установами, центральними органами влади, довідками, доповідними записками, інформаційними матеріалами, звітами, що надходили до Президії від науково-дослідних установ, документацією з міжнародної діяльності.

До збірника увійшли постанови Президії, які стосуються важливих змін у структурі Академії, розвитку нових наукових напрямів, реорганізації науково-дослідних установ, заповідників, будівництва Державної публічної бібліотеки УРСР та інших установ, видавничої діяльності тощо.

Окремий блок утворюють доповідні записки, листи, довідки, інформації, направлені установами до Президії. У виданні представлені такі довідки: про

роботу установ Відділу технічних наук АН УРСР у галузі ультразвуку, про розвиток і перспективи досліджень у галузі прикладної математики, про розвиток досліджень з технічної кібернетики в Академії, про книжкові фонди ДПБ УРСР та втрати внаслідок пожежі 24 травня 1964 р., про виконання плану капітальних вкладень за 1964 р. по АН УРСР, про роботу академічних установ з використання космічного простору в мирних цілях та ін.

У доповідних записках висвітлений широкий спектр питань з організації робіт Карстової експедиції АН УРСР у Гірському Криму, розвитку Інституту використання газу в комунальному господарстві та промисловості, заходах Інституту зоології у галузі розведення в Карпатах дубового шовкопряда, будівництва багатівібраторного декаметрового радіотелескопа, виконання дослідних робіт на атомному реакторі Інституту фізики, організації наукових досліджень у галузі іригаційного будівництва в Україні, скликання координаційної наради з фізики електронних явищ на поверхні напівпровідників у м. Києві 1–7 червня 1965 р. тощо.

Інформації та звіти надсилалися науково-дослідними установами до Президії з метою інформування про розроблення окремих наукових напрямів, виконання постанов РМ УРСР, участі окремих учених у міжнародних заходах або відвідування інститутів ученими з інших країн.

Документальний масив збірника формують також довідки, листи та звернення Президії до органів державної влади. Це довідка віцепрезидента АН УРСР О. Ф. Марченко до РМ УРСР про заповідники, пропозиції до ЦК КПУ щодо структурної реорганізації АН УРСР, а також розвитку мережі наукових установ у м. Харків та ін.

Низка документів представлена листами від АН СРСР, академії наук союзних республік, міністерств та відомств України. Так, у пропозиції голови Радянського комітету славістів акад. АН СРСР В. В. Виноградова до президента АН УРСР акад. О. В. Палладіна ініційовано скликання у вересні-жовтні 1962 р. у м. Київ наради Міжнародного комітету славістів. Лист Президії АН МРСР ініціює посилення співробітництва між двома академіями. Лист Голови ДК РМ УРСР по координації науково-дослідних робіт акад. О. Н. Щербаня містить інформацію про високу результативність рекомендацій Інституту гірничої справи ім. М. М. Федорова щодо проєктів реконструкції вугільних шахт Донбасу, а лист Міністерства закордонних справ УРСР ініціює участь Академії у конференції ООН з питань застосування наукових і технічних знань для задоволення потреб менш розвинених районів.

Науковий інтерес становлять документи з Архіву Президії НАН України про міжнародні наукові зв'язки, що представлені у щорічних звітах, інформаціях, відомостях, довідках як Академії, так і її установ, листах зарубіжних наукових інституцій.

З фондів академічних установ до збірника увійшов 61 документ, зокрема, з наукових архівів Інституту фізики, Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона, Інституту механіки ім. С. П. Тимошенка, Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного, Інституту геологічних наук, Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна, Інституту мікробіології ім. Д. К. Заболотного, Інституту історії України, Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди, Інституту держави і права ім. В. М. Корецького, Головної астрономічної обсерваторії, Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка, Інституту народознавства (м. Львів), Фізико-механічного інституту ім. Г. В. Кар-

пенка (м. Львів), Інституту проблем матеріалознавства ім. І. М. Францевича, Інституту кібернетики ім. В. М. Глушкова та ін.

В архівах науково-дослідних установ НАН України відкриті відомості та інформація про перспективні розробки, які здійснювали ці установи, звіти про виконання окремих наукових тем та роботу експедицій. Значний сегмент утворюють доповідні записки до Президії та відділень наук від керівництва і провідних учених науково-дослідних установ про доцільність створення нових структурних підрозділів, наукові розробки за окремими напрямками, кадрове та матеріально-технічне забезпечення. Виокремлюються документи з міжнародної діяльності академічних інститутів – звіти про відрядження, інформація про відвідування іноземними вченими науково-дослідних установ, листи від закордонних інституцій з пропозиціями співробітництва.

У процесі дослідження опрацьовувалися фонди провідних учених України та науково-дослідних установ, що зберігаються в Інституті архівознавства НБУВ. У збірнику вміщено доповідну записку про проведену першу математичну школу (ф. № 125 «Митропольський Юрій Олексійович»), подання Інституту математики до Комітету по Ленінських преміях у галузі науки і техніки при РМ СРСР про висунення акад. В. М. Глушкова на присудження премії за 1964 р., а також довідка цього ж інституту про цикл праць акад. Ю. О. Митропольського з теорії нелінійних диференціальних рівнянь і теорії нелінійних коливань, акт перевірки комісією Відділення математики, механіки і кібернетики АН УРСР наукової і науково-організаційної діяльності Інституту математики АН УРСР (ф. № 264 «Інститут математики АН України»).

З урахуванням певної деструктуризації Архівного фонду НАН України були опрацьовані фонди ЦДАВО України та ЦДАГО України. Разом до видання входить 104 документа з цих архівів. У ЦДАВО України найінформативніші документи з діяльності АН відкриті у ф. № 2 «Рада Міністрів Української РСР», в якому акумульовано значний масив доповідних записок, довідок, інформацій, клопотань, листів та інших видів документів, направлених до РМ УРСР від Президії АН УРСР, директорів та провідних спеціалістів академічних установ. Також це документи РМ УРСР, адресовані АН УРСР, і документи союзних органів влади, надіслані до українського уряду, які стосуються діяльності АН УРСР або її установ. Опрацювання інших фондів ЦДАВО України дало можливість додати до видання документи, які відображають внесок АН у збереження пам'яток культури та природи, впровадження наукових розробок у практику, створення інноваційних проєктів, енциклопедичних видань, міжнародну діяльність тощо. Зі ЦДАГО України відібрано документи з діяльності АН УРСР, які відкриті передусім у фонді № 1 «Центральний Комітет Комуністичної партії України».

Науковий інтерес становлять розсекречені архівні документи, виявлені у ЦДАВО України та ЦДАГО України. Це постанови РМ УРСР, ЦК КПУ, а також їхні спільні постанови, які стосувалися оборонної тематики, розвитку народного господарства, космічних досліджень, листування вітчизняних державних органів влади з союзним урядом та АН УРСР за цими питаннями, аналітичні огляди розвитку перспективних наукових напрямів у науково-дослідних інститутах,

доповідні записки Президії АН УРСР про структуру Академії, виконання науково-дослідних робіт, належного матеріально-технічного та кадрового забезпечення установ, які виконували важливі урядові завдання. До збірника увійшли документи, які репрезентують роботи в галузі оборони, а також важливі народногосподарські розробки таких академічних установ, як Фізико-технічний інститут, Фізико-технічний інститут низьких температур, Інститут радіофізики та електроніки, Інститут радіотехнічних проблем, Інститут фізики, Інститут математики, Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона, Інститут металокераміки і спецсплавів, Інститут механіки, Обчислювальний центр, Інститут кібернетики. Низка розсекречених документів розкриває міжнародну діяльність Академії наук – міжнародне співробітництво за окремими темами, наукові відрядження за кордон, форми участі Академії у Всесвітній виставці у Монреалі.

Напрями наукової діяльності, тематику та результати досліджень висвітлює планово-звітна документація. До видання упорядники ввели план розвитку наукових досліджень в АН УРСР на 1959–1980 рр., опублікований у друкованому академічному виданні «Доповіді Академії наук УРСР». Також до видання додано витяг із протоколу Загальних зборів АН УРСР із виборів президента і членів Президії АН УРСР від 27 лютого 1962 р. та витяг із промови акад. Б. Є. Патона на цих Загальних зборах з нагоди обрання президентом Академії, що опубліковані у книзі «Б. Є. Патон: 50 років на чолі Академії» (Київ, 2012). Серед опублікованих документів у збірнику представлено Статут Академії наук 1963 р.

Для розширення інформативності документів до них складено наукові коментарі, що доповнюють відомості про перебіг викладених подій і значення окремих фактів у діяльності академічних установ, подають біографічні довідки про представників науки і культури України та інших країн, які згадуються у документах. Коментарі подано у формі енциклопедичних статей із наведенням списку використаних джерел та літератури, архівних та електронних джерел, вони мають загальну валову нумерацію та містять посилання на номер прокоментованого документа. Біля тексту документа, що коментується, проставлено номер відповідного наукового коментаря.

Блок ілюстративних документів з історії АН УРСР 1961–1965 рр. містить 39 фотознімків. Він сформований шляхом опрацювання фондів видатних українських учених, що зберігаються в Інституті архівознавства НБУВ. Окремі назви установ, географічні назви, притаманні дослідженому хронологічному періоду, збережено в історичному викладі. Для представлення назв міст, де зроблено фотографії, застосовується їхнє сучасне написання. Після анотації вказується місце зберігання кожного фотознімка або місце його опублікування.

У збірнику подані переважно невідомі та маловідомі фотодокументи із колективними та індивідуальними зображеннями вчених АН УРСР під час наукових досліджень, участі в роботі наукових та культурно-освітніх заходів, зустрічей з науковцями інших країн.

Ілюстративне відображення міжнародної діяльності АН УРСР представлено фотознімками: науковців Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії під час Шевченківської сесії (ф. № 32 «Гуслистий Костянтин Григорович»), акад. О. П. Маркевича на VII з'їзді Польського товариства паразитологів, науковій

конференції УРНТП у Донецьку, на XVI Міжнародному конгресі зоологів, під час наукового відряджень до ПНР (ф. № 121 «Маркевич Олександр Прокопович»), д. б. н. П. Г. Костюка та австралійського нейрофізіолога проф. Дж. Екклса (ф. № 106 «Костюк Платон Григорович»), акад. К. К. Хренова під час доповіді в Корнелльському університеті (ф. № 184 «Хренов Костянтин Костянтинович»), д. б. н. В. М. Грезе та проф. Ч. Бойссона (ф. № 307 «Грезе Володимир Миколайович»), д. і. н. К. Г. Гуслистого на VII Міжнародному конгресі антропологічних і етнографічних наук (ф. № 32 «Гуслистий Костянтин Григорович»), акад. М. П. Семененка під час роботи на VII з'їзді КБГА (ф. № 162 «Семененко Микола Пантелеймонович»), акад. Ю. О. Митропольського та американського професора математики М. Кренделя (ф. № 125 «Митропольський Юрій Олексійович»), чл.-кор. І. Г. Підоплічка з членами іноземної делегації (ф. № 139 «Підоплічко Іван Григорович»), акад. А. К. Бабка з в'єтнамськими аспірантами (ф. № 33 «Бабко Анатолій Кирилович»).

Цікавими є фотознімки українських дослідників під час проведення експериментальних досліджень, участі в експедиціях, на робочих місцях. На ілюстративних документах закарбувалися зображення: акад. В. Г. Дроботька за роботою (ф. № 21 «Дроботько Віктор Григорович»), к. б. н. М. М. Щербака під час експедиції до Туркменії (ф. № 295 «Щербак Микола Миколайович»), чл.-кор. А. А. Горшкова в робочому кабінеті (ф. № 24 «Горшков Андрій Андрійович»), чл.-кор. О. І. Кухтенка серед професорсько-викладацького складу Київського інституту інженерів цивільної авіації (ф. № 373 «Кухтенко Олександр Іванович») та ін.

Видання складається з вступної частини «Від упорядників», наукової передмови, розділу «Документи і матеріали», наукових коментарів до документів, фотодокументів, іменного покажчика, списку аббревіатур та скорочень, переліку документів, змісту.

Переважна частина документів, що входять до видання, публікуються вперше. Пріоритет надавався передусім оригіналам, а копії документів публікуються тоді, коли оригінали за результатами джерелознавчого пошуку віднайти не вдалося.

Документи розміщено у хронологічному порядку відповідно до дат їх утворення. Географічні місця складання документів відображено поряд з датою, якщо вони були створені не у м. Київ. Тексти документів подано за сучасним правописом зі збереженням мовних особливостей того часу. Технічні і граматичні помилки виправлено без застережень. Особливості публікації документів, такі як датування, встановлене упорядниками за змістом документа, суміжними документами чи іншими критеріями; неповнота тексту або його особливості; відомості про розсекречення; допущені в документі помилки, що впливають на його зміст; відомості про публікацію тощо – зазначено в посторінкових виносках. У документах з грифами «Цілком таємно» або «Таємно» у посторінкових виносках наводиться інформація щодо їхнього розсекречення. Помітки про резолюції на документі подаються в кінці тексту документа після підписів офіційних осіб, керівників відомств, установ та організацій або авторів, перед посиланням на місце зберігання документа.

У випадках, що стосуються встановлення відсутніх дат документів чи ініціалів згадуваних у них осіб, відновлення втраченої або випущеної в результаті технічної помилки частини тексту при створенні документа, купюр тексту документа з інформацією загального характеру, зроблених упорядниками, – проставлено квадратні дужки. До кожного документа подано легенду з інформацією про місце його зберігання із зазначенням назви архівної установи, номерів фонду, опису, справи та аркушів, оригінальності та способу відтворення тексту. Якщо документ знайдено у декількох архівах, то у легенді наводяться всі виявлені місця зберігання і пошукові дані. Першою наводиться легенда документа-оригіналу.

Усі заголовки до документів подаються у виданні українською мовою. Якщо оригінальний заголовок документа точно відображає його суть, він відтворений як заголовок конкретного документа, що зазначено у посторінкових виносках. В інших випадках на підставі аналізу текстів документів заголовки складено упорядниками. За необхідності у посторінкових виносках подана розширена інформативність заголовка. Тематично та хронологічно пов'язані документи мають перекресні посилання.

Книга забезпечена науково-довідковим апаратом, до якого входять іменний покажчик, список абревіатур та скорочень, перелік документів.

До іменного покажчика входять прізвища та ініціали всіх осіб, які зустрічаються у тексті видання. Прізвища осіб у покажчику розташовуються в алфавітному порядку і публікуються мовою оригіналу документа. За вказаними прізвищем та ініціалами подаються номери сторінки, на яких особа згадується в тексті видання. За наявності у тексті документів згадки про різних осіб з однаковими прізвищами та ініціалами, імена та по батькові цих осіб подаються повністю. У випадку, коли всі позиції збігаються, даються короткі біографічні відомості про цих осіб. Якщо прізвище у текстах документів зустрічається різними мовами, спочатку це прізвище подається українською мовою, а в дужках наводяться варіанти його написання іншими мовами. До покажчика не входять прізвища й ініціали осіб, ім'я яких присвоєно науковим установам, освітнім та культурним закладам, преміям та нагородам, вулицям, фабрикам, заводам, героям літературних творів.

Список абревіатур та скорочень є алфавітним переліком, який складається з абревіатур та скорочень, які подані у тексті видання, з їхньою розшифровкою. До списку не додаються найпоширеніші загальноприйняті скорочення та окремі скорочення, що розкриті безпосередньо в документах.

Перелік документів є списком заголовків документів. Документи в переліку розташовані відповідно до структури видання за хронологічним принципом. Він містить такі елементи: порядковий номер документа, заголовок документа та сторінку, на якій його опубліковано.

Авторський колектив висловлює щире подяку за надану всебічну допомогу у підготовці видання співробітникам Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Центрального державного архіву громадських об'єднань України, Архіву Президії НАН України та працівникам установ НАН України.

Упорядники мають надію, що запропоноване видання стане джерельною базою для фахівців з багатьох галузей науки, зокрема, істориків, наукознавців, архівістів, а також викладачів закладів вищої освіти та студентів.

АКАДЕМІЯ 1961–1965: КУРС НА РОЗВИТОК ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Перша половина 60-х років ХХ століття – час розгортання курсу на розвиток фундаментальних досліджень в Україні. В Академії все більше пріоритетними ставали фундаментальні науки. Відразу слід зазначити, що це не вказувало на недооцінку чи ігнорування прикладних наук. До них увага не послаблювалася. Як і раніше, академічні дослідження націлювалися на вагомні практичні результати. Але дедалі частіше ставало очевидним, що саме потреба у збільшенні соціально значущої віддачі науки і вимагає пріоритету фундаментальних досліджень. Бо вони є першоджерелом нових знань, на базі яких виникають нові технічні і технологічні рішення, що несуть нову якість у виробництво, побут, суспільне життя в цілому.

До того ж, в українському суспільстві визріли сприятливі умови для масштабного розвитку фундаментальної науки. Завершилася відбудова народного господарства після Другої світової війни. На порядок денний постало питання про прискорення науково-технічного прогресу. Відновила і навіть збагатила власну структуру Академія наук в Україні. Академічні установи поповнилися молодими спеціалістами, що здобули повноцінну фахову освіту в спокійний мирний час. Зміцніла матеріально-технічна база Академії. Передові наукові колективи Академії, особливо природничого і технічного профілів, дедалі більше включались до розроблення нових напрямів науки, виходили на рубежі тогочасної світової науки. І цим, безумовно, завойовували суспільний авторитет. Виникли потреби і можливості у підвищенні ролі і значення АН УРСР як національного центру інтелектуального життя, в основі якого завжди і скрізь лежала фундаментальна наука – творець і носій технічного прогресу.

Усе це зумовило оновлення і збагачення тематики досліджень, структури, мережі Академії, удосконалення управління науковою сферою. Розпочалося масштабне переформування Академії з метою раціонального поєднання пріоритету фундаментальних досліджень і практичних розробок для втілення їх результатів у життя, наукової підтримки поточного розвитку економіки, освіти і культури.

27 лютого 1962 р. Загальні збори АН УРСР обрали новий склад Президії Академії, до якої ввійшли видатні вчені – представники фундаментальних наук. Президентом став Б. Є. Патон (матеріалознавство, металознавство, електрозварювання), віцепрезидентами – В. М. Глушков (кібернетика, математика, інформатика), О. Ф. Макаренко (нейрофізіологія), М. П. Семененко (геологія), головним ученим секретарем – Г. С. Писаренко (механіка), також членом Президії обрано М. М. Боголюбова (теоретична і математична фізика). Президіальна команда на чолі з Б. Є. Патоном займалася реалізацією стратегії розвитку Академії як головного вітчизняного і провідного міжнародного центру фундаментальної науки. Під це завдання відбудовувалися науковий образ і структура Академії.

У червні 1963 р. Загальні збори АН УРСР розглянули і затвердили новий Статут Академії, який в основному й досі визначає характер її діяльності (*док. № 191*). Статут зафіксував сутнісні завдання Академії, що становлять основоположні стратегії її життя:

- розвиток досліджень із провідних напрямів природничих і суспільних наук;
- здійснення перспективних наукових досліджень, безпосередньо пов'язаних із розвитком виробництва, і насамперед – у провідних галузях технічного прогресу;
- виявлення принципово нових можливостей технічного прогресу і підготовку рекомендацій для їх використання в народному господарстві;
- вивчення й узагальнення досягнень світової науки та сприяння найбільш повному використанню цих досягнень у суспільному будівництві.

Новий Статут більш повно, ніж його попередні варіанти, означив соціальний статус Академії як творця фундаментального знання і першочергового чинника науково-технічного прогресу.

Поточну тематику, звісно, уточнювали, змінювали, втім вона неодмінно націлювалася на розроблення базових галузей природознавства, технікознавства і суспільствознавства. Як видно з переліку головних напрямів наукових досліджень установ АН УРСР, які були затверджені Президією в 1962 р. (*док. № 113*), зусилля зосереджувалися на вивченні проблем, що давали приріст нового знання, появу нових матеріалів і технологій. Це фізика твердого тіла, ядерна фізика і використання атомної енергії, радіофізика, радіотехніка й електроніка, астрономія, астрофізика і радіоастрономія. В числі перших пріоритетів були кібернетика і нові питання математики, розвиток теорії хімічної будови, молекулярна біологія, фізіологія і біохімія тварин, рослин і мікроорганізмів. Велика увага приділялася опрацюванню наукових основ металургійних процесів, розвитку порошкової металургії та створенню нових металокерамічних матеріалів і сплавів, хімії і технології рідких і кольорових металів. У галузі електрозварювання, яке на той час уже здобуло світове визнання, дослідження спрямувалося на пошук і розробку нових зварювальних процесів і приладів. Окремо виділялася проблематика створення нових приладів і засобів автоматизації. Ставилися завдання розроблення методів прямого перетворення теплової енергії в електричну, комплексного використання корисних копалин, водних ресурсів. До головних напрямів академічних досліджень віднесено розробку наукових основ розміщення продуктивних сил, комплексного розвитку і спеціалізації великих економічних районів України. Вагоме місце відводилось і вивченню мови, історії та літератури українського народу.

Статут АН УРСР 1963 р. підбив підсумки тривалої дискусії щодо оптимальної структури Академії. Основними складовими цього процесу стали секції, відділи та установи. З деякими змінами ця структура зберігається й нині. Секцій було три: Фізико-технічних і математичних наук, Хіміко-технологічних і біологічних наук (тепер – Хімічних і біологічних наук) і Суспільних наук (тепер – Суспільних і гуманітарних наук). На секції покладалося керівництво відділами та установами. Відділи пізніше стали називатися відділеннями. На той час відділів було дев'ять. У першій Секції чотири (математики, механіки і кібернетики; фізики; наук про Землю і Космос; фізико-технічних проблем матеріалознавства). Відділ математики, механіки і кібернетики згодом розподілився на три – математики, механіки та інформатики. Відділ фізики дістав назву – фізики і астрономії, а відділ наук про Землю і Космос – наук про Землю. У такому вигляді вони функціонують і нині. Друга Секція була утворена з трьох відділів: хімії та хімічної технології; біохімії, біофізики та фізіології; загальної біології. Ця її структура залишається і тепер, з деякими змінами

у назвах відділень. Так, відділ хімії та хімічної технології став відділенням хімії, а біохімії, біофізики та фізіології – відділенням біохімії, фізіології і молекулярної біології. Третя Секція включала два багатопрофільні відділи – економіки, історії, філософії та права і літератури, мови та мистецтвознавства. У 1976 р. відділ історії, філософії і права сформовано в окрему структуру.

Згідно з Статутом Академії (§ 51) відділи (відділення) є науковими і науково-організаційними центрами, що об'єднують учених однієї або кількох галузей науки. Ці установи несуть відповідальність за розвиток галузей науки в Академії та по Україні загалом, а також за стан роботи установ, які об'єднані у відділи.

Новий Статут Академії в черговий раз підтвердив положення про те, що основними органами науково-дослідної діяльності у ній є науково-дослідні інститути (§ 59). Визначено постійно діючі завдання науково-дослідного інституту (§ 61). Це подальший розвиток відповідної галузі науки, розроблення нових наукових напрямів, розв'язання важливих для народного господарства і культури наукових проблем, упровадження наукових досягнень, відкриттів і винаходів у народне господарство; популяризація досягнень вітчизняної науки; координація досліджень із найважливіших проблем профільних наук; підготовка наукових кадрів. Як бачимо, Статут спрямовував діяльність інститутів на перетворення їх у профільні науково-дослідні центри, що визначально впливають на стан справ у відповідних галузях науки. Це також можна вважати однією з причин того, що більшість українських академічних інститутів протягом 1960–1980-х років стали головними чи провідними науковими центрами не тільки в Україні, а й у СРСР.

Оновлена й збагачена модель Академії наук орієнтувала на системний розвиток основоположних галузей природознавства, технікознавства і суспільствознавства. АН УРСР була відкрита для нових наукових напрямів і передбачала тісний зв'язок науки з практикою, інтеграцію академічної науки з освітою, підготовку наукових кадрів вищої кваліфікації. У підсумку було створено міцний каркас структури Академії наук, який витримав випробування науково-технічними революціями і суспільними трансформаціями.

Реалізація удосконаленої моделі Академії потребувала масштабної її реорганізації. Вона тривала у двох напрямках: посилення фундаментальних досліджень в інститутах і передавання галузевим міністерствам і відомствам установ, які опрацьовували практичну проблематику й були б більш ефективними саме в галузевій сфері. З цією метою було прийнято постанову Президії Академії «Про заходи по поліпшенню діяльності Академії наук УРСР» (док. № 183).

За цей період реформовано 14 академічних установ, з уточненням їхніх назв і завдань з урахуванням пріоритету досліджень. Інститут металокераміки і спеціальних сплавів став Інститутом проблем матеріалознавства зі значно розширеним профілем – теоретичні та експериментальні дослідження порошкової металургії як одного з основних методів створення нових матеріалів із наперед заданими властивостями. Інститут ливарного виробництва дістав назву «Інститут проблем литва» і зосереджував зусилля на теоретичних основах процесів формування твердих тіл з розплавів. Інститут використання газу в комунальному господарстві і промисловості розширив профіль під назвою «Інститут газу» і став досліджувати й опрацьовувати нові методи і засоби раціонального використання горючих газів у різних галузях народного господарства.

На базі Інституту електротехніки виник Інститут електродинаміки, діяльність якого спрямовано на дослідження процесів прямого перетворення теплової енергії в електричну, що посилювало його науково-технічну складову. Поглиблюючи фундаментальні

дослідження, Інститут машинознавства і автоматики (м. Львів) перетворився на Фізико-механічний інститут і серед основних завдань окреслив теоретичні та експериментальні дослідження фізико-механічних властивостей матеріалів в умовах їх експлуатації залежно від одночасного впливу різних фізико-технічних факторів. Розгортаючи теоретичні дослідження, Інститут теплоенергетики реорганізувався в Інститут технічної теплофізики та своїм профілем визначив дослідження процесів теплообміну і термодинаміки в новій техніці, одержання, передачу і використання тепла. До основного профілю Інституту мікробіології ім. Д. К. Заболотного додано вірусологію і названо «Інститут мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного», зосереджуючись на вивченні закономірностей спадковості та мінливості мікроорганізмів.

Зазнав трансформацій також й Інститут гідрології і гідромеханіки. Його головним завданням визначено дослідження турбулентності та управління нею. Змінено й назву на «Інститут гідромеханіки». Інститут хімії полімерів і мономерів переріс в «Інститут хімії високомолекулярних сполук», беручи за основу діяльності дослідження фізики і фізико-хімії полімерів. Львівський інститут корисних копалин, крім геології копалин, почав вводити в коло наукових інтересів й їхню геохімію і дістав відповідну назву – «Інститут геології і геохімії горючих копалин».

Головна астрономічна обсерваторія набула статус наукового закладу. Полтавська гравіметрична обсерваторія стала філіалом Інституту геофізики, Лабораторія гідравлічних машин і Відділення гірничорудних проблем – філіалами Інституту механіки.

Таким чином, усі 14 реорганізованих академічних установ, не знижаючи уваги до практичних досліджень (на чому слід наголосити!), стали профільними осередками фундаментальних досліджень. Завдяки цьому невдовзі Академія піднялася до визнаного головного вітчизняного центру виробництва нових наукових знань і високо наукомістких технологій.

Доцільною виявилась і передача 24 академічних установ міністерствам, державним комітетам, університетам (*док. № 183*). Це відбулося з тими установами, які на той час не могли розгорнути на своїх базах фундаментальні дослідження або які тісно були пов'язані з галузевими відомствами і їхня діяльність у їх складі була більш витребувана.

Інститут фізіології і біохімії сільськогосподарських тварин перейшов у відання Міністерства сільського господарства УРСР, Інститут мінеральних ресурсів – до Державного геологічного комітету СРСР, Інститут радіотехнічних проблем – у підпорядкування Державного комітету електронної техніки СРСР, Рада по вивченню продуктивних сил УРСР – до Держплану УРСР. Деякі установи з Академії ввійшли до структур Харківського, Дніпропетровського і Львівського університетів. Міністерство культури забрало у підпорядкування державні музеї Тараса Шевченка в Києві і Каневі, Центральний науково-природничий музей, Український державний музей етнографії і художнього промислу та Львівську державну наукову бібліотеку. Через певний час після посилення наукового потенціалу Рада по вивченню продуктивних сил УРСР, львівський Інститут суспільних наук і Львівська державна наукова бібліотека повернулися до складу Академії. Передача академічних установ, які спеціалізувалися на конкретно-прикладній тематиці, дозволила Академії краще мобілізувати ресурси і потужності для піднесення фундаментальної науки.

Організаційна перебудова Академії позитивно вплинула на всю її діяльність і забезпечила можливість для більш гнучкого, ефективного і кваліфікованого керівництва та координації науково-дослідних робіт (*док. № 322*). Особливо помітним був розвиток фунда-

ментальних досліджень у галузі фізико-математичних і технічних наук. Новими здобутками у період 1961–1965 рр. відзначалися українська академічна математична школа: інтенсивно розвивалися асимптотичні методи в теорії диференціальних рівнянь; наближені методи розв'язання інтегральних і диференціальних рівнянь і методи конформних відображень; математичний аналіз; математична фізика, теорія функцій; теорія ймовірностей, математична статистика, алгебра. Це – складники «королеви наук», на яких зростали успіхи всієї фундаментальної і прикладної науки. «Серед визначних наукових досягнень з математики слід назвати дослідження по теорії нелінійних коливань» (док. № 322). Це було сказано в доповіді Президента АН УРСР академіка Б. Є. Патона на Загальних зборах Академії 20 квітня 1966 р. Академіку Ю. О. Митропольському за цикл праць з теорії диференціальних рівнянь і теорії нелінійних коливань було присуджено Ленінську премію. У 1962 р. за цикли математичних праць лауреатами Ленінської премії стали академіки В. О. Марченко (праці з обернених задач спектрального аналізу диференціальних рівнянь) та О. В. Погорелов (дослідження в галузі геометрії).

На базі теоретичних досліджень Інститут математики посилив розвиток прикладної математики, ініціюючи розгортання тематики прикладного характеру з таких важливих напрямів, як електромоделювання технічних задач, що описуються еліптичними рівняннями, впровадження методів математичної статистики, застосування математики у механіці (док. № 106).

Бурхливо розвивалася в указаний період (1961–1965) кібернетика. Обчислювальний центр АН УРСР перетворено на Інститут кібернетики (1961). А вже у 1964 р. Президія АН УРСР прийняла постанову про створення і будівництво Кібернетичного центру (док. № 218). Його завдання – наукове забезпечення широкого застосування кібернетики, електронних лічильно-розв'язувальних і керуючих пристроїв у виробництві, науководослідних роботах, проектно-конструкторській практиці, планових розрахунках, у сферах обліку, статистики і управління.

Інститут кібернетики став відомим центром розроблення теорії цифрових автоматів. За цикл праць з цієї проблеми академіку В. М. Глушкову 1964 р. присуджено Ленінську премію. Теорія цифрових автоматів лежала в основі проектування єдиної державної мережі обчислювальних центрів. Саме на концепціях цієї теорії створено і передано у серійне виробництво керуючу машину широкого призначення «Дніпро», створено автоматичну систему проектування електронно-обчислювальних машин, системи автоматизації аеродинамічних випробувань техніки, ЕОМ для інженерних розрахунків («МІР») та інші кібернетичні машини. Взагалі теорія цифрових автоматів добре прислужилася у згаданий період і у подальші роки розвитку кібернетизації виробництва, транспорту, зв'язку, управління.

Примножували теоретичні здобутки й учені-механіки. Вони зробили суттєвий внесок у теорію коливань термопружності, термопластичності, гідропружності, міцності (док. № 306, 322).

Показовими стали результати досліджень академічних учених-фізиків зі створення в Академії Інституту теоретичної фізики на чолі з всесвітньо відомим академіком М. М. Боголюбовим (док. № 131). Інститут (заснований у 1966 р.) поклав в основу діяльності розробки найважливіших напрямів теоретичної фізики, що, до речі, і дотепер здебільшого визначає його профіль. Насамперед це розроблення методів розрахунку взаємодій між елементарними частинками при надвисоких енергіях (питання розсіяння елементарних частинок, взаємних перетворень, питання фазового аналізу, теорії зв'язаних станів тощо);

проблем статистичної фізики (теорії багатьох тіл, надпровідності і надплинності, теорії кристалів тощо); питання теорії атомного ядра (теорії ядерної матерії, модельних теорій атомного ядра, теоретичні питання ядерної спектроскопії, питання математичного обґрунтування фізичних теорій квантової теорії поля, ергодичної теорії, теорії статистичних ансамблів, тощо). Діяльність Інституту, як і розвиток теоретичної фізики, і тоді, і надалі розширювали теоретичну базу розвитку природничих і технічних наук.

Період 1961–1965 рр. для академічних фізиків був традиційно плідним. Завершено комплекс робіт з актуальних проблем теорії металів, взаємодії світла з молекулярними кристалами, створення нових надпровідних сплавів, отримання чистих і надчистих металів та жаростійких матеріалів з високими характеристиками міцності. Проведено цикл досліджень фотоелектричних, оптичних та інших властивостей напівпровідників, на основі яких розроблено досконалі методи отримання монокристалів і шарів цих речовин, створено діючі макети напівпровідникових приладів на рівні кращих тогочасних світових зразків (док. № 322). Зважаючи на прискорений розвиток фізики напівпровідників і зростання потреб у нових напівпровідникових матеріалах, Президія АН УРСР у червні 1964 р. прийняла постанову про створення і будівництво Напівпровідникового центру¹, уособленням якого згодом став Інститут напівпровідників. Саме цей Інститут за короткий термін завоював у Радянському Союзі провідне місце серед установ галузі.

Інститут металофізики АН УРСР став передовим у розробленні теорії фазових перетворень і структурних змін при високих швидкостях нагрівання метастабільних і стабільних металевих систем. На основі проведених досліджень було запропоновано методи швидкісного електровідпуску і метод електротермічної обробки сталей, які дозволили різко підвищити міцність металу й автоматизувати процеси його обробки. З кінця 1964 р. Інститут металофізики розгорнув дослідження у двох найважливіших напрямках фізики твердого тіла – фізики міцності металів і сплавів та електронної структури й електронних властивостей металів і сплавів. Це мало велике значення для створення матеріалів із наперед заданими властивостями (док. № 240).

Нарощувалися наукові результати у галузі ядерної фізики. Розвинена теорія електродинамічних процесів у сфері високих енергій. Відкрито ізотопний ефект у пружному розсіянні протонів атомними ядрами. Розроблена теорія деформованих неаксіальних ядер, дифракційного механізму ядерних реакцій і поляризованих процесів у реакціях з перерозподілом частинок. Розширювалася технічна база ядерних лабораторій (док. № 126, 221, 322).

Запущено в дію найбільший в Європі лінійний прискорювач електронів на 2 GeV (1965) у Харківському фізико-технічному інституті АН УРСР. Побудовано прискорювач електронів на 300 MeV (1964)². Розпочато підготовку до спорудження в Києві ізохронного циклотрону У-240, який введений у дію 1976 р. в Інституті ядерних досліджень АН УРСР. На той час цей пристрій не мав аналогів в Європі й досі залишається унікальною установкою для проведення на світовому рівні фундаментальних і прикладних ядерно-фізичних досліджень.

Успіхи академічних учених-ядерників сприяли створенню умов для широкого застосування атомної енергії в мирних цілях (док. № 118). Ціла низка інститутів (фізики, ме-

¹ Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1350. Арк. 13.

² Таньшина А. Велети України. УФТІ–лабораторія № 1–ХФТІ. *Український фізичний журнал*. 2019. Т. 64. № 1. С. 85.

талофізики, металокераміки і спецсплавів, машинознавства і автоматики, литва) вивчали дію ядерних випромінювань на фізичні властивості і структуру твердих тіл. Збагатилися дослідження з питань радіаційної біології та радіаційної хімії. В Інституті біохімії результати ядерних досліджень використали для вивчення впливу радіоактивності на нервову систему, комплексної терапії гострої променевої хвороби, в Інституті фізіології рослин – для вивчення впливу малих доз опромінювання насіння і рослин багатьох сільськогосподарських культур, в Інституті геологічних наук – для визначення віку гірських порід за їх радіоактивністю, в Інституті фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського – нейтронного випромінювання на патогенні мікроби. Як бачимо, дослідження проблем «мирного атома» набуло багатопрофільності.

Нові якісні зрушення відбувалися й у матеріалознавстві. На базі інститутів металокераміки і спецсплавів та ливарного виробництва створено Інститут проблем матеріалознавства. Він послідовно ставав центром розроблення теоретичних основ створення нових матеріалів зі спеціальними властивостями для потреб ядерної енергетики, космонавтики, радіоелектроніки, авіабудування, загального і хімічного машинобудування, прямого перетворення теплової енергії в електричну, приладобудування, автоматики і багатьох інших сфер техніки (*док. № 151*). Дослідження в інституті спрямовувалися на всебічне вивчення будови, структури і комплексу фізичних, фізико-хімічних і механічних властивостей матеріалів на основі діелектриків, напівпровідників, рідких, кольорових і тугоплавких металів, тугоплавких і інтерметалевих з'єднань, мінералотканин, пластиків тощо. Урізноманітнювались теоретичні та експериментальні дослідження процесів порошкової металургії, оскільки металокерамічний метод – основний у ході створення нових матеріалів зі спеціальними властивостями.

Установами Академії в цей період розроблено технологічні процеси одержання методом порошкової металургії нових жаростійких, зносостійких, фрикційних і антифрикційних матеріалів із наперед заданими властивостями, термоелектродних, термостійких, тугоплавких і напівпровідникових матеріалів. Удосконалено технології одержання кольорових і рідкісних металів, особливо чистих тугоплавких металів та сплавів на їх основі (*док. № 228*).

У 60-ті роки, як і раніше, лідерські позиції в матеріалознавстві посідав Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона, на базі якого виконувався комплекс теоретичних і прикладних досліджень процесів зварювання в подібних до космічних умовах. Розроблено технології й обладнання універсальної зварювальної установки «Вулкан», якою в 1969 р. і було проведено перше зварювання металів у Космосі, плазмового переплаву металів, зварювання тиском однорідних і різнорідних сталей і сплавів у вакуумі. За розроблення і впровадження автоматичного і напівавтоматичного зварювання у вуглекислому газі та виготовлення високоякісних спеціальних сталей і сплавів електрошлакового переплаву співробітники-виконавці Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона стали лауреатами Ленінської премії (Д. А. Дудко, А. Г. Потаньєвський, Б. І. Медовар, Ю. В. Латаш, Б. І. Максимович, Ю. А. Шульте). Нарощувалися фундаментальні знання та масштаби їх використання вченими, що досліджували Землю і Космос. У галузі геологічних, геохімічних, геофізичних наук розроблена теорія тектонічних рухів, теорія метаморфізмів рухомих зон і енергетичні основи систематики метаморфічних порід та теорія неорганічного походження нафти (*док. № 322*). Геологічні установи Академії зосередилися на опрацюванні проблематики корисних копалин України, теоретичного обґрунтування подальших розшукових шарів земної кори, їх геологічного картування й обґрунтування комплексу

методів розшуків глибинних корисних копалин; наукових основ і методики складання металогенічних і прогнозних карт головних видів мінеральної сировини; виявлення та вивчення нових видів мінеральної сировини для нових галузей промислового виробництва; нових методів збагачення та переробки мінеральної сировини; геолого-економічної оцінки мінеральних ресурсів України та способів їхнього народногосподарського використання (док. № 110).

Завдяки науковому обґрунтуванню металоносності геологічних формацій Українського щита відкрито нові рудоносні райони, в яких встановлено оруденіння кобальту, нікелю, міді, молібдену, вольфраму, берилію та ін. Методами геохімії і геофізики вивчена будова глибинних зон, відкрито в Україні найдавніші яруси земної кори віком понад 3500 млн років. Розроблено кібернетичні методи інтерпретації аномалій фізичних полів. У дослідженні абсолютної геохронології докембрію досягнуто провідне місце (док. № 322). Вивчалися умови формування, режим і ресурси підземних вод південних районів України і розроблялися рекомендації щодо раціонального використання підземних вод для водопостачання та зрошення (док. № 170).

Інститут геології корисних копалин у Львові реорганізовано в Інститут геології і геохімії горючих копалин. І одним із головних його завдань визначено вивчення формування нафтових і газових родовищ та вивчення питань геологічної історії розвитку нафтоносних територій¹. У Інституті геологічних наук створено Сектор географії, мета якого – комплексні географічні дослідження природи і господарства України, розроблення теоретичних основ виробничо-територіальних комплексів (док. № 212). Це була база майбутнього Інституту географії.

Результативними були і дослідження українськими академічними вченими проблем Космосу. Головна астрономічна обсерваторія стала одним з двох основних центрів вивчення сонячної активності та її впливу на процеси у міжпланетному просторі. За Сонцем велися систематичні спостереження з метою своєчасного виявлення спалахів – «сонячний патруль». Досліджувалася структура Молочного Шляху, фігура, рух і рельєф Місяця. Складено каталог 500 базисних точок на поверхні Місяця, які утворюють систему селеноцентричних координат, важливих для орієнтування космонавтів на поверхні Місяця. У вивченні Місяця та руху полюсів Землі Головна астрономічна обсерваторія зайняла провідне місце в Радянському Союзі (док. № 175, 289).

Інститут радіофізики і електроніки добув важливі дані про будову Сонячної Корони (док. № 295). Інститут фізіології ім. О. О. Богомольця вивчав можливості використання високогірської акліматизації й адаптації до гіпоксії з метою підвищення стійкості організму в умовах космічних польотів (док. № 289).

Фундаментальні дослідження академічних установ у галузі хімії об'єднувалися проблематикою теорії хімічної будови, кінетики і реакційної здатності. У першу чергу тут були задіяні інститути фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського, загальної і неорганічної хімії, органічної хімії і хімії високомолекулярних сполук (док. № 253). Серед успіхів відзначалися дослідження фосфорорганічних сполук, нових фторорганічних барвників, сенсibilізаторів, хімії вільних радикалів і механізму хімічних реакцій, промислового каталізу, комплексних сполук та електрохімічної кінетики. Важливе практичне значення мали розроблені академічними хіміками методи комплексної переробки руд, технології виплавки сталі з застосуванням природного газу у мартенівських печах, технології одержання син-

¹ Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1120. Арк. 68–69.

тетичного ментолу (до речі, вперше в СРСР) та багато інших технологій для народногосподарського застосування (док. № 322).

У згаданий період Академія робила наголос на розвитку квантової хімії. В установах зміцнили підрозділи квантової хімії. В Інституті фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського створено опорний відділ квантової хімії. Розгорнуто планові системні дослідження з проблем квантової хімії. Зокрема, передбачалися:

- розроблення нових квантовомеханічних методів розрахунку молекул із застосуванням електронних обчислювальних машин;

- квантовомеханічне обчислення електронної будови малих молекул, комплексних сполук складних органічних молекул у зв'язку з їх фізичними властивостями і реакційною здатністю;

- розвиток робіт із квантової біології, головним чином – у галузі електронної структури нуклеїнових кислот і білків (док. № 253).

Серед актуальних проблем хімічної науки особливе місце відводилося дослідженням, пов'язаним з очисткою промислових і питних вод та охороною водних ресурсів України від забруднень промисловими стоками (док. № 269). Академічні вчені виявили, що самоочищення водоймищ втрачає традиційне значення і зростає необхідність у нових фізико-хімічних і біохімічних методах очистки і знешкодження промислових стоків, коригування складу води з урахуванням потреб господарсько-питного і технічного водопостачання, рибного господарства і зрошувального землеробства. Цими питаннями займався Інститут загальної і неорганічної хімії. Це був єдиний в СРСР такого роду науковий профільний центр. У ньому діяла група водних лабораторій, які були об'єднані в Сектор хімії і технології води. Головними науковими напрямками визначено опрацювання теоретичних основ фізико-хімічної технології обробки води для різних потреб народного господарства і створення на цій основі нових технологічних процесів і апаратури. Це були стратегічні завдання, які й сьогодні не втрачають актуальності. Ставилося також питання про створення Інституту технології води. Ця ідея реалізована пізніше у вигляді нинішнього Інституту колоїдної хімії та хімії води ім. А. В. Думанського.

Активно, як і раніше, вели фундаментальні і прикладні дослідження біологічні установи Академії. Вони дали важливі наукові результати в галузі вивчення біохімії білка, ферментів та вітамінів, нервової системи та м'язової тканини, взаємозв'язку вірусів з клітинами, вивчення фізико-хімічних основ життєвих явищ у нервовій клітині (док. № 177). Розроблено та передано в практику низку гормональних (кортикотонін, спленін та ін.), високоактивних антибіотичних препаратів (мікроцид, іманін, новоіманін, аренарин). Виявлено нові високоактивні риси мікроорганізмів – продуцентів ферментів (пероксидаза, глюкозоксидаза). Рекомендовано у виробництво нові види складних добрив, нові хімічні засоби боротьби з бур'янами.

Ці та багато інших наукових здобутків академічних біологів мали велике значення для дальшого розвитку всієї біології, сільського господарства, медицини та інших галузей промисловості, зокрема, легкої та харчової.

Але період 1961–1965 рр. для Академії характерний прагненням розвитку всього комплексу біологічних наук з метою посилення уваги до вивчення фундаментальних проблем біології, зміцнення зв'язків з виробництвом. З цих питань була прийнята постанова Президії АН УРСР (док. № 177). Вона зобов'язувала академічні біологічні установи зосередити зусилля на вивченні основних біологічних закономірностей розвитку організмів, розробленні перспективних проблем фізики і хімії живого. Установи, відповідно, розгорнули дослідження з таких напрямів біологічної науки:

- а) цитологія – в інститутах ботаніки і зоології;
- б) генетика – в інститутах ботаніки та мікробіології ім. Д. К. Заболотного;
- в) енергетика біологічних процесів – в інститутах біохімії, фізіології ім. О. О. Богомольця, фізіології рослин та ботаніки;
- г) біоніка – в інститутах фізіології ім. О. О. Богомольця, зоології, гідробіології, біології південних морів (*док. № 177*). Дослідження у цих галузях збагачували знання про живе, створювали теоретичну базу для розробки нових біотехнологій.

Інститути біологічного профілю Академії конкретизували свої завдання: здійснювалося поглиблення досліджень питань хімії та фізико-хімії білка, нуклеїнових кислот, органічного синтезу, каталітичних ферментивних процесів (Інститут біохімії), водоростей як джерела рослинної сировини (Інститут ботаніки), фізіології і біохімії водоростей (Інститут гідробіології), біологічної фіксації азоту та синтезу білкових речовин мікроорганізмами (Інститут мікробіології ім. Д. К. Заболотного), біохімії і хімії фотосинтезу та одержання біомінеральних добрив (Інститут фізіології рослин) (*док. № 177*). Багато уваги приділялося згаданими інститутами керуванню спадковістю (*док. № 117*). У результаті академічні біологічні установи все більше виходили на передній край науки і втілювали власні досягнення в практику народного господарства.

На новий рівень у цей період поставлено морські біологічні дослідження. З метою їх розвитку у липні 1963 р. на базі Севастопольської, Карадазької та Одеської біологічних станцій в Академії організовано Інститут біології південних морів з центром у Севастополі (*док. № 189*). Інституту визначені амбітні завдання – досліджувати біологію Чорного і Середземного морів, Індійського та Атлантичного океанів:

- розподіл і кількісний розвиток живих організмів у південних морях і океанах;
- закономірності біологічної продуктивності, пов'язані з освоєнням, розвитком та охороною промислових ресурсів морів і океанів;
- біохімія, фізіологія, екологія морських організмів, фотосинтез морських рослин;
- радіобіологія моря, біоніка, вивчення обростань і розробка заходів боротьби з ними.

Морський напрям в академічних біологічних дослідженнях мав велике не лише наукове, а й народногосподарське значення і сприяв розширенню добування й використання морських сировинних ресурсів.

Не можна оминати увагою й послідовну роботу Академії з питань збереження та охорони природи, особливо унікальної флори і фауни, розроблення теоретичних проблем екології. Всіляко підтримувалося функціонування природних заповідних ботанічних садів, дендрологічних парків. В Українському державному степовому заповіднику («Хомутівський степ», «Кам'яні могили» – на Запоріжжі, «Стрілецький степ» – Луганщині, «Михайлівська цілина» – Сумщині) вивчалася природна степова рослинність і розроблялись найбільш раціональні методи її збереження. У Чорноморському державному заповіднику (Херсонська обл.) об'єктом дослідження стала первісна природна фауна і флора, що тільки там збереглась у первісному стані, тоді як на решті території зникла назавжди внаслідок інтенсивного використання людиною природних ресурсів (*док. № 124*).

Академія виступила з ініціативою створення державного заповідника в Карпатах, якому відводилася роль природного резервата флори і фауни та протиерозійного і водоохоронного фактора. Це була далекоглядна ініціатива. Науковці з Академії попереджали про інтенсивні рубки лісів, які набагато перевищують розміри річного приросту, що загрожує знищенням не лише цінних деревних порід, а й цілого ряду ендемічних видів, зникнення яких зі складу флори Карпат стане неповторною втратою для науки всього світу.

Передбачалося, що заповідник запобігатиме розмиву гірських схилів Карпат і збереже великі площі орної землі в передгір'ї. І за умов розумної організації маршрутів і баз стане одним із краших об'єктів туризму (док. № 134).

Соціогуманітарні установи Академії, хоч і змушені були віддавати данину коментуванню тогочасного суспільного життя, все ж, як і природничі та технічні науки, орієнтувалися на фундаментальні дослідження, які розкривали б об'єктивну картину життя суспільства та людини і сприяли б поліпшенню добробуту.

Знаковими для академічної соціогуманітарки були два мегапроекти: Українська Радянська Енциклопедія (УРЕ) і «Історія міст і сіл України». Видання УРЕ завершилося у вересні 1965 р. виходом у світ останнього – 17 тому¹ (док. № 302). Це була перша універсальна національна українська енциклопедія, яка містить понад 50 тис. статей. Кожен том видано накладом 80 тис. примірників. В УРЕ подано ґрунтовні матеріали про історію, культуру, господарство українського народу, минуле і тогочасне всіх народів світу, розвиток вітчизняної і світової науки, техніки, літератури, мистецтва.

Головна редакція УРЕ на чолі з академіком М. П. Бажаном діяла на базі АН УРСР. Підготовка УРЕ згуртувала понад 5 тис. авторів з усіх галузей знань і з усіх наукових установ та освітніх закладів України. Головна редакція УРЕ в процесі видання енциклопедії перетворилася на висококваліфікований науково-редакційний колектив Академії. Її вирішено було зберегти як академічну установу для продовження опрацювання нової української енциклопедичної літератури. Готувався довідковий том до всієї УРЕ – «Предметно-іменний покажчик», «Український радянський енциклопедичний словник». Складено перспективний план підготовки і випуску енциклопедичної літератури в Україні. Він передбачав публікацію галузевих енциклопедій: Енциклопедії історії України, Енциклопедії народного господарства України, Української енциклопедії держави і права, Енциклопедії української літератури і мистецтва, Енциклопедії кібернетики. Усі ці енциклопедії побачили світ пізніше в значно більшому масштабі, ніж планувалося.

Вихід Української Радянської Енциклопедії, не зважаючи на неповноту представлення в ній деяких подій і персоналій, означав досягнення в Україні високого наукового рівня, став визначною віхою в інтелектуальному і культурному житті, поклав початок буму енциклопедичних видань в Україні, який триває й досі.

Підготовка «Історії міст і сіл України» – найбільше завдання всієї Секції суспільних наук Академії протягом майже всіх 60-х років ХХ століття. Ставилася мета створити своєрідне зведення енциклопедичних довідок про кожне з міст і сіл України. У підсумку було видано 26 томів (1974). Кожній області і місту Києву відводилося по окремому тому. Наукове й науково-методичне керівництво підготовкою «Історії міст і сіл України» провадив Інститут історії, на базі якого було організовано спеціальний відділ (док. № 192). На чолі Головної редколегії стояв П. Т. Тронько – тодішній заступник Голови Ради Міністрів України, майбутній академік і віцепрезидент АН УРСР. До підготовки цього багатотомника залучено близько 100 тис. науковців, освітян, архівістів, музейників, журналістів, краєзнавців. У ньому містилося понад 10 тисяч статей і стільки ж ілюстрацій. Висвітлено, як правило, все важливе про кожне місто і село (видатні особистості, події, здобутки). Видання показало багату поселенську картину України. Це було першою поселенською національною енциклопедією в Україні та СРСР. Видання 1978 р. удостоєно Державної премії СРСР в галузі науки і техніки. Щоправда, з позиції сучасної доступності історичних

¹ ЦДАВО України. Ф. 4750. Оп. 1. Спр. 58. Арк. 27–30.

джерел і документів помітними стали й недоліки цього видання: заідеологізованість деяких матеріалів, відсутність даних про підцензурні події та деяких осіб, перебільшення матеріалу радянського періоду тощо. Проте «Історія міст і сіл України» дала колосальний поштовх краєзнавчому руху, привернула увагу до проблематики упорядкування і вивчення архівів, до осмислення регіональної історії та сприяла масовому бажанню знати своє минуле і зрештою викликала справжній бум краєзнавчих видань. Доповнена тисячами нових краєзнавчих публікацій «Історія міст і сіл України» служить розвитку самосвідомості, самопізнання, самоідентифікації, що дуже важливо для формування патріотичних настроїв і поглядів у сучасній Україні періоду її незалежності.

У 60-ті роки комплексно перебудовувалася й економічна наука в Академії з метою підвищення рівня досліджень і ефективності впливу на господарське життя. Урядовим рішенням (*док. № 164*) головними економічними установами України затверджено Інститут економіки (з проблем політичної економії, історії народного господарства, історії економічної думки, статистики) і Рада по вивченню продуктивних сил УРСР (з проблем розміщення продуктивних сил та комплексного розвитку економічних районів). Академічні економічні установи зосереджували дослідницьку увагу на вивченні проблем економічного розвитку України, зокрема, ефективності капіталовкладень, раціонального використання основних і оборотних фондів, спеціалізації, кооперації і комбінування виробництва, резервів зростання продуктивності праці, удосконалення господарського планування, використання трудових ресурсів, методики економічної оцінки проектних рішень, зменшення витрат у виробництві, збільшення рентабельності і нагромаджень промислових і сільськогосподарських підприємств, розширення економічної кібернетики. Все це належить до фундаментальних питань економічного будівництва.

Інститут економіки разом з львівським філіалом організували широкий науково-економічний експеримент на підприємствах Львівського регіону. Вивчалися шляхи і можливості підвищення ефективності виробництва на основі поєднання централізованого керівництва з максимальним розвитком ініціативи підприємств і матеріальної зацікавленості їх колективів у досягненні найкращих техніко-економічних показників роботи (*док. № 255*). Загалом експеримент видався вдалим.

Одним із примітних явищ розвитку суспільних і гуманітарних наук було розширення використання в них новітніх методів досліджень (*док. № 250*). Кібернетичні методи ставали робочими в економічних, філософських, соціологічних, правознавчих, мовознавчих дослідженнях. Природничо-наукові методи (спектрального, хіміко-технологічного, радіокарбонного, металографічного аналізу) дедалі більше приваблювали археологів. Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні навіть організував спеціальний підрозділ зі структурно-математичної лінгвістики (*док. № 227*). У результаті тривала розробка структурних методів лінгвістичних досліджень різних аспектів та рівнів мови, створювались детерміновані та статистичні моделі української мови, провадились порівняльні дослідження слов'янських мов. Засобами структурної лінгвістики велася перевірка існуючих мовознавчих теорій. З метою створення інформаційних мов кібернетичні методи використовувались в дослідженнях математичної, хімічної, лінгвістичної та ін. термінологій. Усе це відкривало шлях у соціогуманітаристику інтелектуальним інформаційним технологіям.

60-ті роки – період формування Інституту держави і права АН УРСР. Сектор держави і права, який існував досі, зміцнів, заявив про себе як про повноцінну академічну установу. Його співробітники вивчали історію держави і права, міжнародне право, брали участь

у підготовці законопроектів, й тому числі й законів УРСР, підготували низку матеріалів до проекту Конституції УРСР, узагальнювали судово-прокурорську практику, надавали допомогу Міністерству закордонних справ УРСР у підготовці матеріалів для українських делегацій на міжнародні форуми, готували рекомендації щодо удосконалення діючого законодавства. Сектор держави і права був визначений головною організацією та здійснював координацію у всесоюзному масштабі досліджень із правових проблем господарсько-організаторської діяльності держави (док. № 252).

29 вересня 1964 р. Президія АН УРСР, враховуючи необхідність поглибленого вивчення закономірностей розвитку державобудівництва і правотворення, прийняла Постанову «Про заходи по дальшому розвитку юридичної науки в системі АН УРСР» (док. № 238), в якій, зокрема, порушено питання про перетворення Сектора держави і права в Інститут держави і права. На Інститут покладено завдання дослідження в першу чергу фундаментальних проблем правової науки і теорії держави, узагальнення практики та історичного досвіду державно-правового будівництва в Україні, проблем законності і правопорядку, охорони прав і свобод громадян, правових форм і методів господарського і культурного будівництва, правових проблем міжнародних відносин, висвітлення ролі Української РСР як суб'єкта міжнародного права (док. № 311). Такими були початкові етапи нині відомого Інституту держави і права ім. В. М. Корецького, що став головним вітчизняним центром досліджень державотворення і правотворення.

Коріння сучасних Інституту всесвітньої історії та Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського також сягають початку 60-х років ХХ століття. Спершу виникла ідея створення Інституту історії, економіки зарубіжних країн і міжнародних відносин (док. № 67). Реалізувалася вона у формі Інституту світової економіки і міжнародних відносин, який у наш час трансформувався в Інститут всесвітньої історії. Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського виріс з відділу історії країн Сходу, який був створений в Інституті історії в січні 1964 р. (док. № 206).

Для періоду, представленого документами у цій книзі, характерним є зростання українознавчих праць. Розширилися дослідження проблем соціальної, економічної, культурної історії України, української філософсько-соціологічної думки, мови, літератури, українського мистецтва. Видано двотомний «Курс історії української літературної мови», «Словник мови Т. Г. Шевченка», «Словник української мови» за ред. Б. Грінченка. Побачили світ історичні пам'ятки української мови: «Лексикон словенороський» Памви Беринди, «Лексис» Лаврентія Зизанія, Актова книга Житомирського міського уряду. Оpubліковано монографії «Закономірності розвитку українського усного літературного мовлення», «Мова української преси до середини дев'яностих років ХІХ ст.», «Т. Г. Шевченко в історії української літературної мови», «Поетична мова Максима Рильського». Готувалися п'ятитомник «Сучасна українська літературна мова», десяти томний тлумачний «Словник української мови», чотиритомний «Етимологічний словник», тритомний «Атлас української мови» (док. № 227, 318), шеститомна «Історія українського мистецтва» (док. № 275).

Вагомими здобутками поповнилися шевченкознавство і франкознавство. У зв'язку з відзначенням 150-річчя від дня народження і 100-річчя від дня смерті Т. Г. Шевченка і 110-річчя від дня народження і 50-річчя від дня смерті Івана Франка випущено багато наукової і популярної літератури, присвяченої цим геніям українського народу. Здійснено академічне видання літературної спадщини Кобзаря у шести томах, фототипне видання «Малої книжки» та «Більшої книжки» автографів Т. Г. Шевченка. За цикл теоретичних

досліджень літературної, історичної та філософської спадщини Т. Г. Шевченка членам-кореспондентам АН УРСР Є. П. Кирилюку та Є. С. Шабліовському присуджено Ленінську премію 1964 р. (док. № 239). До ювілею Івана Франка розпочато видання його творів у 50-ти томах. Підготовлено наукові праці «Іван Франко. Документи і матеріали. 1956–1964», «Бібліографія творів Івана Франка», «Біографія Івана Франка», «Іван Франко в історії української літературної мови» (док. № 267).

Активізація діяльності Академії потребувала розширення інформаційної бази, удосконалення інформаційного забезпечення наукових досліджень. На Президії Академії неодноразово розглядалися питання розвитку бібліотечної, архівної, музейної справ, організації в академічних установах науково-технічної інформації (док. № 119). З червня 1963 р. в інститутах організовано структурні підрозділи науково-технічної інформації, довідково-інформаційні фонди. З 1 січня 1963 р. введено універсальну десяткову класифікацію для індексації матеріалів природничого і технічного профілів. При Президії Академії створено Центральне бюро науково-технічної інформації, на яке покладено організацію і координацію науково-технічної інформації у всій Академії. Згідно з урядовою постановою (док. № 194) Академія включила в число своїх постійних видавничих завдань публікацію архівних путівників, наукових описів, довідників, оглядів фондів, каталогів тощо.

Велася цілеспрямована робота з розвитку природничих музеїв Академії: зоологічного, палеонтологічного, геологічного, ботанічного, яким була відведена важлива інформаційна, культурно-просвітницька і науково-дослідна роль (док. № 260). Упорядковувалися фонди, розширювалися приміщення та експозиції – йшлося про об'єднання їх в один великий природничий музей. Це був рух до майбутнього Національного науково-природничого музею.

Втім основне завдання в інформаційному забезпеченні досліджень і популяризації наукових знань покладалося на академічну бібліотечну систему, в першу чергу на Державну публічну і Львівську наукову бібліотеки. Щоправда, розвиток обох цих бібліотек був пов'язаний із чималими перешкодами. Львівська наукова бібліотека АН УРСР у 1963 р. переведена в систему Міністерства культури та її наукова діяльність звужувалася. Академічна спільнота виступала за повернення цієї установи до АН УРСР (док. № 300), що незабаром й відбулося.

Справжнє лихо спіткало Державну публічну бібліотеку УРСР: 24 травня 1964 р. тут спалахнула пожежа (док. № 225). Майже 500 тис. книжних одиниць (10% всього фонду бібліотеки) було втрачено. Однак завдяки оперативним зусиллям Академії і громадськості столиці повністю врятовано унікальний фонд рукописів, стародруків і рідкісних видань, образотворчих і нотних видань, фонди спеціалізованих відділів і кабінетів, обмінний фонд іноземного комплектування. Проведена величезна копітка робота з реставрації особливо цінної літератури, поповнення прогалин у фонді, ремонту приміщень, переобладнання читальних залів. За короткий час бібліотека відновила роботу (док. № 304). Згодом її реорганізовано у Центральну наукову бібліотеку АН УРСР. Прискорилося виконання рішення Президії АН УРСР про будівництво нового корпусу бібліотеки, яке було прийняте ще 22 січня 1962 р. (док. № 69), тобто до пожежі, для поліпшення діяльності бібліотечної академічної системи. Бібліотечну комісію при Президії АН УРСР було перетворено на Бібліотечну раду (док. № 207), яка розпочала роботу з налагодження і поглиблення зв'язків бібліотек із науковими установами, видавничими та книготорговельними організаціями, удосконаленням інформаційного забезпечення науки. В Академії у 60-ті роки вибудовувався масштабний інформаційний комплекс.

Накопичувався позитивний досвід співробітництва академічних установ і закладів вищої освіти, що є корисним і у наш час. Фактично відпрацьовувалися форми і методи інтеграції науки та освіти. Інститути Академії та виші укладали договори про наукову співдружність та спільне проведення наукових досліджень (*док. № 123*), організовувалися спільні кафедри, відділи, лабораторії, творчі групи. В першу чергу це стосувалося комплексних досліджень і розроблення найновіших напрямів науки. Наприклад, низка академічних установ створили спільні лабораторії з Київським державним університетом ім. Т. Г. Шевченка: Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона – для одержання чистих рідкісних металів, Інститут геофізики – з вивчення фізичних властивостей гірничих порід і моделюванню фізичних полів, інститути кібернетики і математики – спільні лабораторії математичної статистики і математичної лінгвістики (*док. № 160*). Інститут машинознавства і автоматики – спільну лабораторію з дослідження міцності матеріалів при терті в умовах глибокого вакууму з Київським інститутом інженерів цивільного повітряного флоту, а лабораторію по телевимірюванню – з Львівським політехнічним інститутом.

Ставали традиційними спільні академічно-вишівські дослідження і публікації. Тільки в 1962–1963 рр. наукові установи Відділу технічних наук Академії здійснювали їх у 27 напрямках і темах. Звичайними були договори про спільне використання наукового устаткування, спільні публікації, експерименти, експедиції, наукові форуми, спільну підготовку дослідних зразків, підручників, обмін стажистами тощо (*док. № 202*). З представлених у цьому виданні документів витікає, що інтеграція академічної і вишівської науки розвивалися різноманітно і широко.

Розширювались й міжнародні зв'язки Академії. Зростала участь академічних учених у міжнародних конгресах, конференціях, симпозіумах, виставках. Якщо раніше у зарубіжні відрядження виїжджали поодиночки, то у цей період – делегаціями. Тільки у 1965 р. на міжнародні форуми було відправлено понад 10 делегацій, зокрема, на Міжнародну конференцію з макромолекулярної хімії і електронної фізики (Чехословаччина), Міжнародний симпозіум з використання ізотопів (Туреччина), міжнародні конференції з фізики низьких температур (Німеччина), з порошкової металургії (США), Гордонівську конференцію (США), З'їзд фізіологічних наук (Японія), симпозіум з чистих речовин (Німеччина), Конгрес міжнародного інституту зварювання (Франція), Конгрес Карпато-Балканської геологічної асоціації (Болгарія), Міжнародний археологічний конгрес (Польща) та ін. (*док. № 320*). Доповіді українських учених високо оцінювалися іноземними колегами.

За 1965 р. 272 учених АН УРСР побувало у зарубіжних відрядженнях, 45 науковців проходили спеціалізацію в зарубіжних наукових центрах, 100 брали участь у наукових форумах, 18 – за запрошенням наукових установ. Відповідно, 800 іноземних спеціалістів відвідали УРСР. Нерідко це були взаємні відрядження для тривалої спеціалізації. Проводилися спільні дослідження, готувалися спільні публікації (*док. № 156*). Особливий інтерес іноземних учених викликали досягнення українських науковців у галузях електрозварювання, кібернетики, фізики, хімії, біохімії, мікробіології, електроніки, металофізики, механіки, археології.

Головна астрономічна обсерваторія виконувала функції світового центру збору даних спостережень за кліматом у програмі Міжнародного року спокійного Сонця. Співробітники обсерваторії брали участь у спостереженні повного сонячного затемнення 30.05.1965 на островах Кука у Тихому океані (*док. № 299*). Полтавська гравіметрична обсерваторія підтримувала наукові зв'язки з Комісією із земних припливів Міжнародного бюро геофізичного союзу (Брюссель), Міжнародного бюро часу (Париж), Міжнародною службою

з вивчення руху полюсу Землі (Міцузава, Японія), обмінюючись матеріалами спостережень (док. № 141).

Інститут кібернетики взаємодіяв з Міжнародною Федерацією з обробки інформації і виконував роль Міжнародного координуючого центру з розробки програми третього конгресу (док. № 210). Йшло широке співробітництво практично усіх структур АН УРСР із профільними науковими установами зарубіжних академій наук. Українські вчені спільно з чехословацькими колегами успішно розробляли проблеми зварювального виробництва, з румунськими і угорськими – в галузі сейсмічного зондування, автоматичного управління та автоматичних машин – з усіма слов'янськими країнами. Рослинний і тваринний світ Карпат став предметом спільного вивчення з академіями наук Польщі, Чехословаччини, Угорщини, Румунії, Болгарії, Югославії (док. № 139, 156, 205, 210, 320). Поглиблювались українсько-слов'янські історичні, мовні, літературні зв'язки (док. № 320). Географія співробітництва простягалася і на Далекий Схід (Китай, В'єтнам, Японія), і на африканські, північно- і південно-американські країни.

Згідно з діючими угодами і планами про науковий обмін зарубіжні вчені проходили тривалу спеціалізацію в інститутах кібернетики, електрозварювання ім. Є. О. Патона, фізики, металофізики, геофізики, напівпровідників, гідромеханіки, фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського, зоології, археології, літератури ім. Т. Г. Шевченка. Вони вивчали надбання українських учених і ділилися власним науковим досвідом.

Зростала участь Академії у міжнародних виставках і ярмарках з питань науки, техніки, культури. На виставках, що відбувалися в 60-ті роки в Будапешті, Загребі, Познані, Лейпцизі та ін. європейських містах, великим успіхом користувалися зразки української наукової продукції з питань нових методів зварювання, кібернетики, промисловості, механіки, ливарного виробництва, фізіології. Це сприяло зростанню закупівлі іноземними фірмами нашої техніки і технологій. Тільки у 1965 р. фірми Швеції і Франції закупили в АН УРСР чотири ліцензії на нові методи електрошлакового зварювання і зварювання резервуарів, а японські та англійські фірми розпочали процес закупівлі ліцензій з електрошлакового переплаву й автоматизації литва (док. № 210).

З кожним роком розширювався міжнародний книгообмін. У 1965 р. Центральна наукова бібліотека, через яку відбувався книгообмін, мала партнерами 1120 установ і організацій із 62 країн світу. Найбільш активним обмін був із сусідніми європейськими країнами, а також із Великою Британією, Францією, ФРН, Швецією, США, Канадою, Японією (док. № 320). Найбільшим попитом серед партнерів з міжнародного книгообміну користувалися академічні журнали «Доповіді АН УРСР», «Український математичний журнал», «Український фізичний журнал», «Автоматическая сварка», «Порошковая металлургия», «Археология», «Труды Полтавской гравиметрической обсерватории» та ін.

Книгообмін сприяв зростанню інтересу зарубіжних наукових кіл до здобутків української науки, що позитивно позначилося і на виданні іноземними мовами праць академічних учених. Тільки за три роки (1961–1963) закордоном опубліковано понад 200 монографічних та інших праць співробітників Академії (док. № 210).

Міжнародна діяльність АН УРСР у першій половині 60-х років ХХ століття свідчила, що Академія ставала міжнародним науковим центром і помітно входила в європейський і світовий науковий простір.

На завершення огляду документів про п'ятирічну діяльність АН УРСР (1961–1965) слід зауважити, що інтенсивний розвиток фундаментальних і прикладних досліджень в Академії супроводжувався масштабним матеріально-технічним забезпеченням. Майже

всі установи перейшли на першу категорію оплати праці. Зростали кошти на закупівлю лабораторного обладнання, реактивів, наукової літератури, впровадження результатів наукових досліджень. Розгорталось виробництво робочих і житлових приміщень. Це був період будівельного буму.

Щоб прискорити і здешевити будівництво, воно велося окремими науковими комплексами¹ (док. № 237, 243, 249, 282). Показовими щодо цього були Київ і Донецьк. У Києві споруджувалися будівлі семи академічних комплексів: у Святошині – для шести інститутів, на проспекті Перемоги – п'яти, на проспекті Науки – для чотирьох, у районі Феофанії – для трьох, у районі Дарниці – для двох, на Теремках – для Кібцентру, а по сучасній вул. М. Грушевського – корпус для шести соціогуманітарних установ (док. № 249). З 1964 р. розпочалася організація Донецького відділення (центру) Академії в складі Фізико-технічного інституту, Обчислювального центру, Ботанічного саду і Відділення економіко-правових досліджень Інституту економіки та Особливого конструкторського бюро з автоматизації процесів фізичних вимірювань (док. № 282). Для цих установ виділено 4 тис. кв. м робочих приміщень і 300 квартир, а для Ботанічного саду – 200 га як бази для створення² (док. № 237).

У цей же час будувалися і лабораторні корпуси у Харкові для Фізико-технічного інституту низьких температур, інститутів радіофізики та електроніки, механіки, у Севастополі – для Морського гідрофізичного інституту, Дніпрі – Філіалу Інституту механіки й в Одесі – для Лабораторії Інституту загальної і неорганічної хімії (док. № 226, 243).

Перша половина 60-х років ХХ століття була якісно новим етапом розвитку Академії. Саме АН УРСР стала вітчизняним і одним із міжнародних центрів фундаментальної науки, базою національної наукової системи. Її вплив охоплював усю Україну, визначаючи розвиток всієї української науки і стабільно працюючи на примноження наукових знань, наукомістких технологій і передової техніки. Академія наук втілила у своїй діяльності стратегічно продуману концепцію, методологію та організацію безперервного наукового виробництва. Саме у 60-ті роки сформувався стиль сприйнятливості нових ідей і адекватних рішень-відповідей на сучасні виклики в науці, технічних, суспільних трансформаціях. Цей стиль укорінився в робочому процесі Академії.

Досвід цього періоду розвитку Академії може стати повчальним прикладом того, як зважене, спокійне, продумане, перспективне самореформування наукової установи і наукової сфери в цілому забезпечує їй продуктивну наукову, дослідну, виробничу життєздатність в умовах багатопланових цивілізаційних змін.

О. С. Онищенко
Л. М. Яременко
Г. В. Індиченко

¹ ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 3668. Арк. 42–44.

² Там само.

**ДОКУМЕНТИ
І
МАТЕРІАЛИ**

ДОКУМЕНТИ

№ 1

ПЛАН РОЗВИТКУ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В АН УРСР НА 1959–1980 рр.*¹

[1961 р.]^{*2}

[...]^{*3}

Головний напрям і специфіка досліджень Академії наук Української РСР визначаються величними завданнями [...]. Ці дослідження сприятимуть найбільш повному виявленню і використанню природних ресурсів республіки, швидкому розвитку таких вирішальних галузей технічного прогресу, як електрифікація, комплексна механізація, автоматизація і хімізація, створенню нових технологічних процесів.

Дальші перспективи прогресу науки і техніки визначаються в нинішній період насамперед досягненнями провідних галузей природознавства. Високий рівень розвитку математики, фізики, хімії, біології, наук про Землю і Всесвіт являє собою необхідну умову піднесення технічних, медичних, сільськогосподарських та інших наук [...].

Важлива роль у керівництві напрямком розвитку науки належить радам по важливіших наукових проблемах, що очолюються крупними вченими нашої країни.

Перспективний план розвитку науки в УРСР розроблявся вченими нашої республіки. Цей план викладено в записках з окремих наукових проблем, які було обговорено на сесіях Відділів наук АН УРСР.

*¹ Документ є скороченою стенограмою доповіді віцепрезидента АН УРСР акад. М. П. Семененка на сесії Загальних зборів АН УРСР 24–27 лютого 1962 р.

*² Дата підготовки документа. Плани розвитку АН УРСР формувалися і були складені протягом січня 1960 р. – лютого 1961 р.: постанова Президії АН УРСР від 03.01.1960, прот. № 1, п. 1 «Про затвердження перспективного плану розвитку АН УРСР на 1959–1975 рр.», постанова Президії АН УРСР від 29.01.1960, прот. № 7, п. 82 «Про перспективний план розвитку науки в АН УРСР на 1959–1975 рр.», постанова Президії АН УРСР від 24.10.1960, прот. № 59, п. 792 «Про перспективний план розвитку наукових досліджень і наукових установ на 1960–1980 рр. та участь учених у розробці генеральної перспективи розвитку народного господарства УРСР», постанова Президії АН УРСР від 16.12.1960, прот. № 72, п. 965 «Інформація М. П. Семененка про розробку перспективного плану розвитку АН УРСР на 20 років», постанова Президії АН УРСР від 30.01.1961, прот. № 5-б, п. 65 «Доповідь М. П. Семененка про розвиток науково-дослідних установ АН УРСР у зв'язку з уточненням семирічного плану», постанова Президії АН УРСР від 27.02.1961, прот. № 10-б, п. 153 «Про підготовку проекту плану розвитку науки в АН УРСР на 1962–1965 рр.». Після внесення суттєвих коректив до планів роботи академічних установ Загальні збори АН УРСР 26 лютого 1962 р. схвалили перспективний план наукових досліджень в установах АН УРСР на 1959–1980 рр.

*³ Тут і далі у документі – знято інформацію, яка не стосується Академії наук.

В цих проблемних записках, які будуть розмножені та надіслані всім науковим і господарським організаціям республіки, висвітлені перспективи розвитку наук, дано прогноз можливих наукових досягнень на 20 років, що має дуже велике значення для визначення тенденцій науково-технічного прогресу країн.

Я дозволю собі назвати важливіші наукові напрямки досліджень, спрямованих на здійснення завдань [...].

Математика*¹

У період розгорнутого будівництва особливого значення набуває кількісне відбиття закономірностей природничо-наукових (фізичних, хімічних, біологічних, геологічних, технічних, економічних) та інших явищ.

Наступний період буде періодом всебічного прогресу математики, зокрема прикладної, що вимагатиме розробки нових математичних методів дослідження та значного удосконалення існуючих.

Як результати слід чекати: створення основ математичної теорії кількісного та логічного опису технологічних процесів з метою раціональної їх автоматизації; створення математичної теорії використання інформації про стан організму для оптимального регулювання процесів його життєдіяльності; розробку теорії оптимального керування процесами при наявності випадкових впливів.

Для розв'язання поставлених завдань необхідні створення нових методів у математичній фізиці, функціональному аналізі, розробка теорії функцій багатьох комплексних змінних, нових методів нелінійної механіки і аналітичних методів квантової теорії полів. Набудуть дальшого розвитку такі важливі розділи математики, як алгебра, геометрія, математична логіка.

Механіка

На основі нових досягнень сучасної фізики будуть розвиватися методи розв'язування задач механіки твердого тіла змінної маси, що знаходиться під впливом різноманітних сил.

У відповідності із запитам енергетичного та загального машинобудування, приладобудування, гірничої промисловості та інших галузей народного господарства розроблятимуться нові методи геометрично і фізично нелінійної теорії пружності та пластичності.

Буде створено загальні методи розрахунку теплових напружень у твердих тілах складної форми в умовах нестационарного теплообміну з оточуючим середовищем.

Набудуть розвитку нові методи розрахунку на міцність машин і конструкцій при змінних напруженнях з урахуванням необоротних явищ у матеріалах, поверхневих явищ, що виникають у процесі повторного навантаження матеріалу при взаємодії з оточуючим середовищем.

Передбачається створення теорії деформацій і напруженого стану нових синтетичних матеріалів з урахуванням різних швидкостей навантаження.

*¹ Тут і далі – виділено жирним шрифтом у документі.

Для забезпечення високої надійності машин, обладнання, зниження їх ваги, підвищення експлуатаційної надійності буде розвинуто дослідження з механіки матеріалів, у тому числі фізико-хімічної механіки матеріалів, що враховує вплив середовища на матеріал.

Обчислювальна техніка та кібернетика

У наступний період для автоматизації виробничих процесів, економічних планових розрахунків, розробки оптимальних методів керування процесами особливого значення набуває обчислювальна техніка та обчислювальні методи математики.

Буде завершено побудову загальної теорії цифрових машин, розроблено систему універсальних алгоритмічних мов, яка полегшує спілкування людини з обчислювальною машиною, що дасть можливість давати завдання лічильній машині не на мові програми, практично позбавитися праці програміста.

У відповідності з цим буде створено надійні машини неперервної дії, нові машини для планових розрахунків, збирання та фіксації інформації, машини для медичної діагностики, дослідження в галузі біологічної кібернетики і моделювання ряду функцій організму.

Велику увагу буде приділено створенню загальної теорії регулювання діяльності внутрішніх органів у здоровому й хворому організмі, теорії мислення та його моделювання, кібернетичним питанням генетики та еволюції.

Буде також створено обчислювальні машини підвищеної надійності та швидкості (як цифрові, так і неперервної дії).

В галузі автоматики і телемеханіки (технічної кібернетики) передбачається розробка теорії систем автоматичного керування, керуючих обладнань, самонастроюваних на найвигідніші режими систем телевимірювання і телеуправління.

Великі дослідження буде здійснено по автоматизації у металургійній, хімічній, гірничій, газовій та інших галузях промисловості.

Фізика

Зусилля фізиків АН УРСР будуть зосереджені на глибокому теоретичному і експериментальному вивченні фундаментальних питань будови матерії і різноманітних її форм, елементарних часток та їх взаємодії при високих енергіях, властивостей плазми, властивостей ядерної речовини; на створенні науково-технічних основ нової енергетики; на розробці шляхів одержання нових матеріалів на основі вивчення властивостей речовини у широкому інтервалі температур, тисків і механічних змін, на створенні наукових основ нових засобів автоматизації та зв'язку, радіотехніки, телебачення, радіоастрономії, кібернетики.

Ядерна фізика. Основною народногосподарською проблемою, яка повинна бути розв'язана радянськими фізиками, є винайдення методів використання нових джерел енергії ділення ядер і енергії синтезу ядер.

Розв'язання цих завдань вимагатиме значного розширення досліджень з фізики елементарних часток низьких і середніх енергій, і, особливо, з нейтронної фізики з використанням реакторів, а також з ядерної спектроскопії і теорії атомного ядра та

ядерних процесів, моделей ядерних оболонок, оптичних моделей ядерних реакцій, узагальненої моделі ядра і статистичних уявлень про сильно збуджені ядра.

Для подолання технічних і принципівих труднощів на шляху здійснення керованих термоядерних реакцій планується постановка широких досліджень з фізики плазми, із залученням великої кількості наукових працівників.

Теоретичне і експериментальне вивчення властивостей плазми необхідно також для розуміння фізичних процесів, що відбуваються у космосі, – у надрах зірок, в їх околі і т. д. Ці ж дослідження повинні стати основою для широкого практичного застосування плазмових процесів у техніці.

Радіаційна фізика твердого тіла. Наукові дослідження у цій галузі ще не набули належного розвитку. Завдання полягає в тому, щоб у найближчі роки істотно розширити наукові дослідження впливу опромінювань на метали і сплави, напівпровідники й діелектрики. Необхідно дослідити, як і чому змінюються фізичні властивості й структура різних матеріалів під впливом частинок і квантів високої енергії, які шляхи використання ядерних випромінювань для одержання міцніших, жаростійких матеріалів.

Фізична електроніка. Автоматизація виробничих процесів удосконалення зв'язку, розвиток радіоастрономії та кібернетики вимагають дальшого розвитку фізичної електроніки.

Внаслідок досліджень з фізичної електроніки буде розроблено термоелектронні перетворювачі теплової (ядерної) енергії в електричну як автономних, так і з термоелектричними або парокотельними установками.

Роботи у цьому напрямку необхідні також для створення термоядерних реакторів, для розвитку фізики та хімії поверхневих, зокрема, каталітичних явищ і т. д.

Фізична оптика. З метою впровадження нових методів молекулярного аналізу для автоматизації у нафтовій, коксохімічній промисловості, у промисловості органічного синтезу набудуть дальшого розвитку фізична оптика та спектроскопія, буде створено нові чутливі приймачі випромінювання.

Фізика напівпровідників. На основі глибокого вивчення фізичних властивостей напівпровідників у найближче десятиріччя необхідно розробити: потужні перетворювачі електричної енергії; перетворювачі теплової енергії в електричну; перетворювачі енергії сонячного випромінювання в електричну; напівпровідникові прилади для радіотехнічних пристроїв, автоматики і виміральної техніки.

Для виконання зазначеного завдання потрібне істотне розширення в найкоротші строки як теоретичних, так і експериментальних досліджень в галузі фізики напівпровідників. Тому велику увагу буде приділено розробці загальної теорії напівпровідників, включаючи теорію квантових станів кристалів, взаємодію носіїв струму з коливанням ґрат і квантові переходи в напівпровідниках.

Широкого розвитку набудуть дослідження властивостей нових напівпровідників, що дасть можливість розширити асортимент напівпровідників, які використовуються в техніці.

Фізика низьких температур. Дослідження в галузі низьких температур дадуть дальше більш глибоке розуміння ряду нових явищ в галузі фізики твердого тіла, молекулярної фізики, фізики ізотопів і ядерної фізики.

Плідним буде застосування низьких температур в радіотехніці (молекулярні генератори та підсилювачі, боротьба з шумами, стабілізація частоти і т. ін.).

Повинні набути широкого розвитку нові низькотемпературні методи одержання високого вакууму. Будуть створені нові елементи в обчислювальній техніці і чутливі болометри. Низькотемпературні дослідження дозволять одержати нові можливості покращання характеристик сплавів і аналізу чистоти металів і неметалів.

Повинна набути також розвитку і низькотемпературна нова техніка одержання холоду, скраплювачі, розділення газових сумішей, кріостати вивчення поведінки матеріалів при високому вакуумі та низьких температурах та ін.

Радіофізика і електроніка. Розвиток досліджень в цій галузі дозволить розв'язати ряд важливих задач, зокрема: пряме радіобачення, передача по одному хвилеводу до 1000 телефонних розмов, передачу сигналів і здійснення зв'язку на космічних відстанях, використання твердих, рідких та газоподібних тіл для створення нових джерел радіохвиль, поліпшення та зміна електронних ламп, створення квантових підсилювачів і генераторів радіохвиль, використання парамагнітних й інших видів резонансів для автоматизації виробництва (зокрема, для контролю хімічних реакцій під час синтезу нових сполук, крекінгу нафти, створення чистих металів), забезпечення електровакуумної промисловості високоефективними джерелами електронів, створення перетворювачів теплової енергії (у тому числі й ядерної) в електричну і т. д. Використання міліметрових хвиль для діате-зу та лікування пухлин, дезинфекції, консервації та сушіння харчових продуктів.

Фізика металів. Внаслідок досліджень з фізики металів повинні значно розширитися наші знання про процеси, що відбуваються в металах, буде одержано нові дані про фізичні характеристики металів і сплавів, розвинено як електронну, так і молекулярно-кінетичну теорію металів. Усі ці дослідження дадуть можливість підійти до розв'язання задачі одержання матеріалів з потрібними властивостями. На основі проведених досліджень повинні бути створені матеріали з високою міцністю, з максимально можливим наближенням до теоретичної міцності. Повинні бути створені також нові жароміцні сплави, які дадуть можливість значно підвищити робочу температуру та ККД реактивних двигунів і турбін.

Фізичні властивості і металургія рідкісних та кольорових металів і титану. Рідкісні метали зараз набувають значення для розвитку нової техніки, радіотехніки, електроніки, автоматики, ядерної енергетики, аеронавтики, для покращання якості чорних металів, литва, зварювання, одержання спеціальних видів скла ін.

Недостатня вивченість властивостей рідкісних металів і неудоконалена технологія одержання ускладнюють широке впровадження їх у техніку. Тому завданням науки в цій галузі є всебічне дослідження в різних інститутах хімічних, фізичних, геологічних і технічних спеціальностей рідкісних металів, в результаті чого останні знайдуть широке застосування у всіх галузях народного господарства, що буде сприяти швидкому технічному прогресу.

Об'єктом досліджень будуть ті рідкісні метали, сировинні джерела яких знаходяться на Україні. Сюди відносяться титан, ванадій, ніобій та ін.

Астрономія. У розвитку астрономічних досліджень основну увагу буде приділено розвиткові напрямків, пов'язаних з послідовним вивченням космосу. Серед них можна назвати, наприклад, дальше вивчення фізичних умов на Місяці й планетах, уточнення орбіт і мас цих небесних тіл.

Поряд з продовженням оптичних і радіоастрономічних спостережень з поверхні Землі широко використовується спостереження з балонів, тобто спостереження з допомогою інструментів, винесених за межі земної атмосфери.

Разом з тим засоби і методи астрономії та гравіметрії будуть широко застосовуватися в АН УРСР для дальшого вивчення фігури, внутрішньої будови і обертального руху Землі, приливних явищ, тобто таких питань, які мають безпосереднє значення для геодезії, геофізики та служби точного часу.

Радіоастрономія. Засобами радіоастрономії буде одержано важливі дані, які будуть істотним доповненням до відомостей про Сонце, планети й інші космічні тіла, одержаних звичайними методами.

З допомогою великих радіотелескопів можна уже зараз приймати випромінювання, що надходять до нас з відстаней, які значно перевищують проникаючу силу найбільших у світі оптичних телескопів. В зв'язку з цим буде створено радіоастрономічний центр з різними системами радіотелескопів.

Хімія

Одне з провідних місць [...] належить хімії, яка покликана створити нові матеріали для майбутньої техніки і побуту людини, знайти шляхи переробки і використання невичерпних ресурсів нафти, газу, вугілля, руд, мінералів та ін.

На базі досягнень хімічної науки будуть створені нові технологічні процеси в промисловості, синтезовані нові сполуки, вкрай необхідні для потреб практики і здоров'я людини. Будуть одержані хімічно чисті і надчисті метали, значення яких для сучасної техніки важко переоцінити.

Одною з провідних проблем хімічної науки є також вивчення переробки і використання природних ресурсів мінеральної сировини, відходів промислового сільськогосподарського виробництва. Тісний зв'язок геологів, хіміків, збагачувальників допоможе здійснити комплексне використання різних мінеральних ресурсів руд, вугілля і ін. для широкої хімізації народного господарства, створення нових галузей промисловості і введення в промисловий обіг нових ефективних матеріалів.

Для здійснення цих завдань Академія наук мусить створити, [...], всі умови для розвитку в першу чергу теоретичних досліджень в галузі хімії.

Теорія хімічної будови, кінетики і реакційної здатності. Провідною проблемою, як сказав, основою основ розвитку хімічної науки є успішне вирішення проблеми теорії хімічної будови, кінетики і реакційної здатності. По цій проблемі, яка охоплює всю хімію, головна увага буде зосереджена на вивченні реакції полімеризації, механізму різних класів хімічних і фотохімічних реакцій, з'ясування загальних закономірностей проходження неорганічних і органічних реакцій. Здійснення цих фундаментальних досліджень дасть змогу керувати хімічними процесами в необхідному напрямку для одержання цінних продуктів,

а також передбачити одержання нових речовин з наперед заданими корисними властивостями.

Наукові основи підбору каталізаторів. Розвиток численних галузей промисловості тісно зв'язаний з питанням каталізу, як засобу прискорення хімічних реакцій при одержанні важливих для народного господарства продуктів, процесів сорбції для очистки продуктів переробки нафти, основної хімії, вилучення цінних домішок сполук різних металів – цінних матеріалів для майбутньої техніки.

Отже, провідною проблемою в цій галузі є завдання створення наукових основ добору і удосконалення каталізаторів, адсорбентів та розробка фундаментальних теорій каталізу і сорбції, які обумовлять цілеспрямоване управління поверхневими реакціями і позбавлять промисловість від емпіричного добору сотень і тисяч видів каталізаторів, як це має місце зараз.

Великою перспективною проблемою є моделювання біокаталітичних реакцій для тонкого синтезу.

Колоїдна хімія. Важливого значення набувають дослідження фізико-хімічних властивостей дисперсних систем і високомолекулярних сполук, які є основними матеріалами в багатьох галузях промисловості.

Створення теорії взаємодії поверхні твердих дисперсних фаз з газовими і рідинними середовищами, вивчення важливої ролі колоїдно-хімічних факторів на життєдіяльність тваринних і рослинних організмів, впливу радіоактивних випромінювань, наднизьких температур, а також поведінки аерозольних систем в атмосфері та дисперсних мінералів на великих глибинах є важливими питаннями колоїдної хімії.

Синтетичні матеріали, допоміжні речовини і фізика полімерів. Масове виробництво пластичних матеріалів і синтетичних волокон пов'язано з хімічною переробкою природного газу, нафти і продуктів коксування кам'яного вугілля.

Україна має багаті природні ресурси, з яких можливе одержання цінних продуктів для пластичних мас і синтетичних волокон. Велику увагу необхідно приділити фізиці полімерів, тобто дослідженню її кристалічності діелектричних властивостей пластичності, механічній стійкості, теплопровідності, деструкції під впливом температур і високих енергій.

Передбачається розвиток таких хімічних досліджень: вишукування нових і удосконалення відомих методів одержання мономерів та полімерів (органічних, елементоорганічних і неорганічних), на базі сировини УРСР, в тому числі кремній органічних і металогенічних сполук для одержання непромокаючих матеріалів, діелектриків, емалей та ін.

Хімія природних і біологічно важливих сполук та хімізація сільського господарства. Важко переоцінити значення робіт в галузі хімії природних і біологічно важливих сполук, які покликані зробити переворот в благородній справі захисту людини від таких тяжких хвороб, як туберкульоз, рак та ін. Дослідження в цьому напрямку по синтезу і вивченню нових природних і синтетичних препаратів, антибіотиків, вітамінів, гормонів, стимуляторів росту, білкових речовин, вуглеводів і ін. будуть розгортатись широким фронтом.

Будуть виконуватись роботи по синтезу і вивченню хімічних властивостей речовин, які є інсектицидами і гербіцидами.

Радіохімія і хімічна дія проникних випромінювань. В зв'язку з розвитком атомної енергетики виникає проблема використання ядерних випромінювань для здійснення різних корисних хімічних процесів. Тепер в зв'язку з побудовою в Києві атомного реактора і організацією лабораторії радіаційної хімії, що має потужні джерела, створюються умови для проведення досліджень з цієї проблеми.

Передбачені слідуючі напрямки досліджень: вишукування шляхів радіаційно-хімічного органічного синтезу; дія випромінювань високих енергій на тверді каталізатори і сорбенти; використання іонізуючих випромінювань для синтезу полімерів і для модифікації їх властивостей; радіаційно-хімічні реакції на твердих плівках. Радіотермічний крекінг, радіаційні окислення, одержання привитих полімерів. Розробка проблем створення атомно-хімічних енерго-технологічних комбінатів.

Вивчення радіохімічних процесів переробки трансуранових елементів, ізотопів для наукових досліджень і технічного контролю, а також для інших продуктів ядерних реакторів для практичних цілей.

Фізика і хімія фотопроцесів. Дослідження з цієї проблеми спрямовані на вивчення фотохімічних процесів, що лежать в основі багатьох явищ як тих, що відбуваються в природі (фотосинтез в рослинах), так і пов'язаних з діяльністю людини (фотографування, фотокінозйомка, деякі хімічні реакції). Практичні завдання полягають у вивченні механізму фотохімічних реакцій: у вишуванні фотоматеріалів. Фотохімічний шлях акумуляції сонячної енергії. Використання світла в органічному синтезі, як ініціатора ряду промислових процесів – фотокаталізу, сенсифікації, фотохімічного галлюїдування. З впровадженням фотохімічних процесів відкриваються великі можливості перед промисловістю тонкого органічного синтезу.

Геологія

Основними проблемами науки про землю є вивчення закономірностей розвитку Землі та земної кори і встановлення закономірностей розміщення корисних копалин.

Теоретичне значення проблем геології дуже важливе для всього природознавства, оскільки вони включають пізнання законів і історії розвитку Землі в цілому, будови земної кори та її речовинного складу у взаємодії живої і неживої природи, пізнання закономірностей розвитку магматичних, метаморфічних комплексів і осадочних чохлів, пізнання причин та шляхів міграції розсіяння і концентрації елементів в родовищах.

Розвиток мінерально-сировинної бази на Україні має великі перспективи. Напрямок геологічних досліджень і їх кінцеві результати визначаються народногосподарськими задачами.

I. Закономірність розміщення корисних копалин. Пізнання закономірностей утворення і розміщення корисних копалин на території УРСР, на базі розвитку

найважливіших напрямків, що виникають на стиках геології та точних наук, розвиватиметься по декількох вузлових напрямках, найважливішими з яких є такі:

1) Закономірності утворення і розміщення корисних копалин у зв'язку з магматичними і метаморфічними комплексами. Важливе значення має вивчення закономірностей формування давніх рухливих зон докембрійських геологічних формацій, тектонічних, метаморфічних та магматичних процесів в Українському кристалічному щиті, який являє собою основну рудну провінцію. Однією з ближчих науковопрактичних задач є прогнозування нових невідомих ще родовищ нікелю, хрому, міді і приріст нових запасів заліза, нефеліну, ніобію, танталу та ін.

Великий інтерес викликає вивчення металогенічної ролі магматичних і метаморфічних комплексів і розломних структур радянських Карпат, Волино-Подільської плити, Донбасу, Криму для прогнозування таких нових крупних рудних районів.

2) Теоретичні і експериментальні дослідження по мінералогії, петрографії і рудоутворенню. Найближча двадцятирічка ознаменується дальшим поглибленням пізнання речовини в зв'язку з розвитком геологічного експерименту і моделювання природних процесів, які дозволять глибше проникнути в тайни неживої природи.

Широко впроваджуватимуться методи точних наук. В свою чергу геологія збагатить фізику, надаючи численні об'єкти досліджень – мінерали з особливими властивостями (рубін, шпінеліди, дістени та ін.). Набудуть розвитку дослідження з кристалографії і теоретичної мінералогії, спрямовані на вивчення взаємозв'язку хімічного складу, будови і властивостей мінералів і їх природи.

3) Літогенез осадочних формацій. У галузі вивчення літогенезу осадочних формацій, які є важливим природно-історичним об'єктом, з яким зв'язані найкрупніші родовища нафти, вугілля, розсіпні родовища марганцю, алюмінію і ін., дослідження розвиватимуться в напрямі вивчення формацій геосинклінального, перехідного і платформеного типів, осадочної диференціації і зв'язаної з нею концентрації корисних копалин в залежності від умов і середовища.

4) Закономірності розміщення нафти, газу і вугілля. На території УРСР виділяється ряд перспективних регіонів для відкриття родовищ нафти і газу; такими районами є:

1. Дніпровсько-Донецька западина.
2. Причорноморська западина і Крим.
3. Карпатський регіон.
4. Західне закінчення Руської платформи.

Основним завданням у галузі нафтової геології є розробка наукової бази для розвідки нафти, що охоплює такі два основні наукові напрями: 1) комплекс теоретичних досліджень, задачею яких є розробка аргументованих уявлень про складне природне явище утворення нафтових вуглеводнів; 2) визначення закономірностей формування промислових покладів нафти і газу на фоні історії геологічного розвитку кожного нафтового регіону.

У галузі вуглегеології в двадцятирічному плані проектується розробка проблеми закономірностей нагромадження і розміщення вугленосних формацій.

II. Вивчення будови і розвитку Землі, верхньої мантії і її впливу на розвиток земної кори. Наступне двадцятиріччя буде періодом вивчення великих глибин земної кори, проникнення в тайни підкоркових мас мантії, вивчення не лише континентів, але й морського дна.

Ученим удалося освоїти лише самі верхні шари земної кори. З вивченням більш глибоких горизонтів перед нами відкриваються величезні багатства. Не виключено, що на глибинах будуть виявлені нові, ще невідомі види сполук мінеральної сировини, знайдені потужні джерела енергій у вигляді горючих газів і порід, що знаходяться під великим тиском.

Саме тому геологам необхідно проникнути глибше в товщу Землі і на основі більш точних матеріалів вирішувати питання рудоутворення та розміщення глибинних родовищ. Так виникає необхідність рішення проблеми верхньої мантії і її впливу на розвиток земної кори.

Знання складу та будови глибинних горизонтів земної кори і верхньої мантії необхідно для розробки обґрунтованої теорії геотектогенезу, для встановлення взаємозв'язку процесів між глибокими надрами і поверхнею Землі.

У зв'язку з цим учені-геологи повинні вирішити ряд таких виключно важливих питань, як форми руху матеріальних мас Землі і їх рушійні сили, загальна спрямованість розвитку структур Землі, розломна тектоніка літосфери і основні питання геодинаміки, процеси магматизму, гранітизації, метаморфізму і рудоутворення в світлі розвитку сіалічного шару земної кори.

Геофізика. Вивченню будови глибинних зон кори буде сприяти широкий розвиток на Україні геофізичних досліджень, спрямованих на з'ясування причин деформації земної кори, її сейсмічності, магнетизму і гравітації, на розробку загальної теорії розвитку структури земної кори в зв'язку з процесами верхньої мантії.

Прикладна геофізика матиме велике значення при розшуках глибинних нафтових і газових структур та рудних родовищ, як дешевий і швидкий метод для їх виявлення.

Геохімія, ізотопна геологія та геохронологія. Важливе значення у вивченні закономірностей та історії формування Землі і її речовинного складу має розвиток і розробка досліджень по абсолютній геохронології і методах ізотопної геології та геохімії, які дають у руки геологів могутню зброю для рішення багатьох прикладних питань у галузі геологічної зйомки і розшуків, а також визначають загальні закономірності еволюції речовинного складу Землі.

Тектонофізика. Буде також розвиватися експериментальна геологія і тектонофізика, метою яких є розробка питань геологічної механіки і використання теорії пружності і пластичності у вивченні деформації гірських порід. Важливим є також вивчення агрегатного складу речовини при зверхвисоких тисках у глибинах Землі.

Дослідження з гідрогеології і інженерної геології будуть спрямовані на визначення підземних вод, процесів формування їх ресурсів і складу з метою водопостачання, а також вивчення мінеральних вод для курортного будівництва.

Біологія

В наступаючому двадцятиріччі перед комплексом біологічних наук стоять два найголовніші завдання, зв'язані з створенням матеріально-технічної бази комунізму.

1. Створення міцного наукового фундаменту для забезпечення максимально високої продуктивності усіх галузей сільського господарства.

2. Створення основи для розробки наукових заходів по ліквідації основних захворювань (серцево-судинних, нервово-психічних, ракових, інфекційних та інвазійних, а також для дальшого продовження довголіття радянської людини та її нормальної працездатності).

В зв'язку з цим біологічні дисципліни повинні зайняти одне з провідних місць в широкому фронті розвитку науки в нашій країні.

В АН УРСР набудуть широкого розвитку слідуючі найважливіші напрямки генеральної перспективи.

I. Біохімія, зокрема біологічні функції білка і структура клітини, біохімія нервової системи, фізико-хімічні основи життєвих процесів та керування обміном речовини в організмі, біофізика.

На основі розкриття структури, біологічних функцій і процесів біосинтезу білка, а також процесів обміну речовин ставиться задача з'ясувати суть життєвих процесів і одержати можливість керування ними і обміном речовин по волі людини.

Вирішення цих завдань дасть дуже багато для висвітлення таких загальнобіологічних питань як перехід неживого в живе, а це значить і для висвітлення питання про походження життя; для розуміння закономірностей і механізмів формування структури білків та нуклеїнових кислот як основи їх біологічних функцій; для розуміння закономірностей і механізмів, які обумовлюють виникнення в процесі біосинтезу всієї якісної різноманітності білків як основи безлічі типів обміну речовин і всієї різноманітності форм життя на Землі.

II. Фотосинтез. Задача – розкрити основи і суть фотосинтезу, як процесу, що забезпечує людство продуктами харчування і самою дешевою енергією; з'ясувати взаємозв'язок між фотосинтезом, живленням, ростом і розвитком рослин; домогтися широких можливостей керування цими процесами для підвищення продуктивності і стійкості рослин організмів.

З'ясування природи фотосинтезу – фізичних і хімічних процесів, які лежать в його основі, дозволить різко підняти врожаї і якість сільськогосподарських рослин.

III. Фізіологія тварин і людини. Дальший розвиток вчення про діяльність мозку, глибоке вивчення основних фізіологічних функцій організму на сучасному технічному рівні, вивчення діяльності організму в екстремальних умовах, питання космічної біології – мають велике значення як для теорії біології і медицини, так і для практики охорони здоров'я.

Повинні бути розроблені нові методи і прийоми керування основними фізіологічними процесами, раціональні методи лікування психічних, серцевосудинних, ендокринних захворювань та захворювань органів травлення.

IV. Керування спадковістю і життєвістю рослин, тварин та мікроорганізмів. Вивчення обміну речовин і мінливості мікроорганізмів, взаємозв'язків між мікроорганізмами і вищими рослинами, виявлення в природі корисних мікроорганізмів дасть змогу одержати активні штами мікроорганізмів і розробити методи керування ферментативними процесами у виробничих умовах, одержати нові лікувальні препарати (вакцини, анатоксини, алергени), мікробіальні добрива, розробити технологію їх виготовлення та агрономічні умови застосування в різних зонах України, розробити радикальні заходи по ліквідації найбільш поширених бактеріозів рослин і вірусних захворювань тварин і рослин.

Одержання і вивчення біологічно активних речовин дасть змогу одержати нові антибіотики не тільки проти збудників бактеріальних інфекцій, але і проти вірусних, а також винайти протиракові речовини, стимулятори росту і розвитку організмів, консерванти харчових продуктів та кормів.

V. Наукові основи використання та підвищення продуктивності природних ресурсів. Вивчення флори і рослинності повинно сприяти більш широкому використанню природних ресурсів, їх реконструкції та збагаченню, що дозволить ввести в культуру нові дикоростучі корисні рослини, обґрунтувати і розробити заходи по облісненню степів та пісків, освоєнню боліт, використанню кормових угідь – заплавних і суходільних лук та гірських пасовищ Криму та Карпат, торф'яних родовищ, особливо в Поліських районах УРСР.

Розробити основи паркобудування та озеленення міст і сіл, промислових підприємств, [...]. Необхідно вивчити видовий склад найважливіших для народного господарства рядів комах, географічне їх поширення та з'ясувати причини масового розмноження шкідливих комах.

Розширити наукові дослідження, направлені на ліквідацію в республіці найбільш небезпечних паразитологічних захворювань людини та сільськогосподарських тварин.

Ресурси морів та океанів

Освоєння ресурсів відкритих морів та океанів і відтворення рибних та інших тваринних і рослинних ресурсів Чорного і Азовського морів, лиманів та гирл річок, а також акліматизація в них об'єктів промислової флори і фауни є одним із нових важливих напрямків досліджень. Ці проблеми буде розробляти Інститут біології моря*¹.

З передачею в систему Академії наук УРСР Морського гідрофізичного інституту у Відділі фізико-математичних наук з'явився новий напрямок досліджень – вивчення морів, океанів та їх ресурсів*². Основним змістом цих досліджень є вивчення фізичних процесів, які відбуваються в морях та океанах. Насамперед сюди входить дослідження тих аспектів цих процесів, які є наслідком взаємодії моря і суходолу або моря й атмосфери.

*¹ Так у документі. Фактично Інститут під назвою Інститут біології південних морів АН УРСР було створено у 1963 р. за постановою Президії АН УРСР від 25 липня на базі Севастопольської, Карадазької та Одеської біологічних станцій АН УРСР у Севастополі.

*² Див. док. № 28.

Найважливіші дослідження будуть присвячені вивченню поширення хвиль цунамі з метою виявлення районів, що зазнають небезпечної руйнівної дії від них. Передбачається розробити методи розрахунку хвиль цунамі при підході їх до берегів, побудувати карти районування цунамі, необхідні при плануванні розміщення населених пунктів та різних споруд на узбережжі Тихого океану, а також для використання їх службою спостереження й оповіщення.

Вивчення енергетичних ресурсів припливних хвиль Світового океану, передбачення визначення енергетичних ресурсів припливних хвиль для використання їх при будівництві припливних електростанцій і визначення швидкостей припливних течій у Світовому океані для використання їх при розробці найвигідніших шляхів надводного і підводного флоту.

Енергетика

[...]. Наші вчені спрямовують свої зусилля на те, щоб забезпечити високі темпи виробництва електроенергії. Вони працюють, зокрема, над проблемами створення високоефективних парових турбін, парогазових установок економічністю до 50 процентів і газових турбін з коефіцієнтом корисної дії до 35, розробляють питання атомної енергетики і непаливних енергетичних ресурсів, прямого перетворення тепла в електрику та інші.

В галузі розвитку електроенергетики будуть розв'язуватись також питання автоматизації теплових, гідравлічних і атомних електростанцій, комплексного розроблення нових типів надпотужних електричних генераторів, трансформаторів і оптимальних економічних режимів для електростанцій із застосуванням лічильного обладнання. У зв'язку із створенням єдиної високовольтної сітки Союзу РСР, до якої будуть підключені сітки ряду соціалістичних країн, треба буде розв'язати питання підвищення напруг дальніх ліній передачі змінного і постійного струму, а також питання автоматичного регулювання.

Металургія чорних металів

[...]

Розробка способів інтенсифікації існуючих і дослідження нових металургійних процесів вимагають розв'язання ряду складних теоретичних питань. Зокрема, необхідно розробити теоретичні основи металургії чавуну і сталі, прокатного і чуваноливарного виробництва, термічної обробки прокату і т. п.

Важливі завдання, зокрема, стоять перед вченими-металургами в галузі підготовки залізних руд до доменної плавки. Необхідно удосконалити існуючі методи збагачення залізних руд. Особливе значення має розробка способів обжиг-магнітного збагачення, флотації і збагачення в важких середовищах способів одержання високоміцного агломерату.

Необхідно також розробити нові методи дуття киснем у сполученні з застосуванням природного газу.

Металокераміка і спецсплави. Застосування методу порошкової металургії відкриває великі можливості для створення нових сплавів зі спеціальними властивостями, спрощення технології виготовлення виробів і зниження їх собівартості.

Науково-дослідні роботи в галузі порошкової металургії передбачають створити теоретичні і технологічні основи важливіших процесів пресування, спікання і інших методів створення металокерамічних виробів; обґрунтувати створення складних композицій, які лежать в основі виготовлення матеріалів і виробів методами порошкової металургії; виготовити нові металокерамічні матеріали зі спеціальними властивостями і поліпшити вже відомі металокерамічні матеріали; впровадити нові методи обробки металокерамічних матеріалів.

Широкого розвитку набудуть дослідження комплексу механічних властивостей новіших спеціальних матеріалів при високих і, особливо, надвисоких температурах, різних силових впливах і способах навантаження елементів і конструкцій.

Гірнична справа

Слід сказати також про групу наукових проблем, розроблення яких сприятиме технічному прогресові в таких важливих галузях народного господарства, як гірничодобувна промисловість. Мова йде про необхідність вдосконалити існуючі і вишукати нові способи і технології підземних розробок родовищ, методи гідравлічної і відкритої їх розробки, забезпечити повну комплексну механізацію і автоматизацію видобутку корисних копалин (безлюдне виймання), що підвищить продуктивність праці в 20–25 раз. Треба буде розробити також нові фізичні методи руйнування гірських порід із застосуванням струму високої частоти, електричного розряду, термічних методів, електронного променя, плазмового потоку і т. д. На порядку денному стоїть розв'язання проблем глибокого і надглибокого буріння – понад 10–15 і більше кілометрів.

Проблеми машинобудування

Щодо машинобудування, яке має першорядне значення для технічного переозброєння всього народного господарства, то основну увагу в цій галузі вчені республіки приділяють підвищенню продуктивності існуючих, створенню нових машин для обробки металів тиском, новій технології виготовлення деталей, автоматичних ліній і машин, а також поліпшення якості продукції, економії металу і полегшенню конструкції машин.

Проблеми зварювання

Розширяться роботи по вдосконаленню технології, зварювання, автоматизації і механізації зварювальних процесів, підвищенню міцності, технологічності і економічності зварних конструкцій, створенню нових методів зварювання і різання, застосування електрошлакового процесу в металургійному виробництві. Значного розвитку набуде зварювання пластмас, а також нові способи зварювання – ультразвукове, зварювання електронним променем, плазмовим потоком і т. д.

Комплексне використання палива

По цій проблемі будуть розроблені нові методи комплексної переробки вугілля. Великий обсяг робіт заплановано здійснити по розробці теорії горіння, теплофізики, теорії теплообміну і спалення газового палива. Видобуток газу в УРСР у

1980 р. складатиме 140 млрд м³. Це висуває перед нами завдання по розробці наукових основ видобутку, транспортуванню і використанню газу. Ряд складних питань необхідно розв'язати в зв'язку з автоматизацією газових систем і хімічною переробкою газу.

Водні ресурси Української РСР і основні напрями їх використання. Дослідження по цій проблемі мають на меті розробку перспектив розвитку народного господарства, а також розробку техніко-економічних міроприємств по раціональному і комплексному використанню водних ресурсів для забезпечення водою населених пунктів і промислових районів, гідроенергетики, водного транспорту, зрошення, обводнення і інше.

Суспільні науки

[...]. Виходячи з спеціалізації економічних районів республіки та їх ролі в загальносоюзному поділі суспільної праці, основні дослідження в цій галузі мають на меті комплексне вивчення природних ресурсів економічних районів і шляхів їх дальшого господарського використання.

Важливе значення матиме вивчення стану основних галузей народного господарства і розроблення перспектив їх дальшого розвитку, вивчення спеціалізації і кооперування провідних галузей промисловості всередині районів та їх господарських зв'язків з іншими економічними районами, а також вдосконалення розміщення промисловості і взаємозв'язку промислових підприємств в загальному комплексі розвитку продуктивних сил кожного економічного району республіки.

Увага економістів повинна бути спрямована на вишукання шляхів найефективнішого використання в народному господарстві матеріальних і трудових ресурсів, на посилення дослідження дальшого підвищення економічної ефективності капітальних вкладень і нової техніки.

У наш вік, вік бурхливого розвитку всіх галузей науки, ще більшу актуальність набуває розробка філософських проблем сучасного природознавства на основі діалектичного матеріалізму, як єдиного наукового світогляду і методу пізнання.

Дослідження перспектив розвитку суспільних відносин визначають [...] створення умов для повного подолання соціально-економічних і культурно-побутових відмін між містом і селом.

[...]

Вчені установ Відділу суспільних наук АН УРСР повинні ще більше наблизити науково-дослідну роботу до вимог життя, сміливіше приступити до розробки актуальних проблем, що їх висуває життя, [...], суспільно-економічної формації, основних закономірностей економічного, політичного і культурного розвитку [...].

Перспективи розвитку мережі наукових установ Академії наук УРСР

Для забезпечення розвитку запланованого на двадцятиріччя великого комплексу досліджень, [...], передбачається значно розширити мережу наукових установ Академії наук УРСР.

Президія Академії наук УРСР за участю керівників інститутів, бюро Відділів АН УРСР і наукових рад розглянула потреби у створенні нових академічних установ, і, враховуючи необхідність розвитку існуючих і нових перспективних напрямів науки, схвалила проект плану розширення мережі наукових установ АН УРСР на 1961–1980 рр.

У зв'язку з тенденцією диференціації наук передбачається організація спеціалізованих інститутів, що будуть розробляти перспективні напрями науки.

Так, наприклад, у галузі фізики будуть створені інститути фізичної електроніки, оптики та спектроскопії, фізики плазми; в галузі хімії – інститути колоїдної хімії, фотохімії, елементоорганічних сполук, гідрохімії, хімії силікатів, неорганічних напівпровідників; у галузі геології – експериментальної мінералогії, вуглегеології, геології моря.

Поряд з цим будуть створюватись інститути, що розроблятимуть комплексні питання на стиках наук, де одночасно будуть працювати математики, фізики, хіміки. До цієї групи установ належатимуть, наприклад, інститути біології, геології, біофізики, біологічної кібернетики, Інститут білка, Інститут фотосинтезу, геохімії та радіогеології; фізики та хімії фотопроцесів, фізики полімерів, фізики живої речовини.

Поряд з цим в окремих промислових центрах будуть створюватись такі інститути широкого профілю, як математики і механіки з обчислювальними центрами, фізико-технічні інститути, а також група спеціалізованих інститутів, об'єднаних у наукові комплекси, як, наприклад, науковий центр матеріалів для нової техніки на базі Інституту металокераміки і спецсплавів.

[...]

Аналізуючи існуючу мережу наукових установ Академії наук УРСР, слід відмітити значну концентрацію інститутів у м. Києві і недостатній розвиток науково-дослідних установ у великих економічних районах і областях.

В Донецько-Придніпровському великому економічному районі, до складу якого входять Дніпровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Полтавська, Сумська і Харківська області, на 1 січня 1961 року існувало лише 9 науково-дослідних установ АН УРСР, в тому числі тільки 5 інститутів. В Південно-Західному економічному районі, до складу якого входять 14 областей, існувало 52 науково-дослідних установи. З цього числа 41 установа розміщена у місті Києві. В 10 областях цього великого економічного району не було жодної науково-дослідної установи Академії наук УРСР. Всього 4 установи АН УРСР було в Південному економічному районі.

[...]

Доповіді Академії наук УРСР. 1962. № 3. С. 307–322.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛЬВІВСЬКОГО НАУКОВО-ПРИРОДОЗНАВЧОГО МУЗЕЮ АН УРСР НА 1961–1965 рр. ^{*1}

[1961 р.]^{*2}
м. Львів

Основи сучасного Науково-природознавчого музею були закладені понад 100 років тому. Головне завдання тодішнього музею було збирання і експонування колекційного матеріалу по фауні і флорі, головним чином, з території Карпат і прилеглих районів. Пізніше почали нагромаджуватись наукові фонди, які безперервно поповнюються і тепер. Зараз музей має величезної вартості наукові фонди по фауні, флорі і рослинності, які по своїй повноті займають одне з перших місць в СРСР.

Палеонтологічні фонди^{*3}

Колекції палеонтологічних фондів викопної фауни і флори Волино-Подільської плити і суміжних територій нараховують більше як 30 тисяч інвентарних номерів.

Матеріали датуються, головним чином, верхнім силуром, девонем, карбонем, юрою, верхньою крейдою (найповніше представленою) палеогеном, неогеном і антропогеном.

У відділі зберігається 936 монографічно описаних зразків викопної фауни і флори, в тому числі 128 голотипів.

Палеонтологічні колекції музею використані радянським вченими і вченими країн народної демократії для написання 80 наукових робіт, серед яких велика кількість монографій.

Зоологічні фонди

Серед зоологічних наукових фондів найбільше значення мають ентомологічні колекції, які нараховують до 80 тисяч видів. Серед колекцій є багато типів і паратипів по яких вперше описані ті чи інші види комах. По своєму науковому значенню (а грошова вартість їх може бути оцінена десятками мільйонів карбованців) ентомологічні колекції музею є одними з найповніших колекцій (після фондів Ленінграда і Москви) в Радянському Союзі і широко відомі не тільки серед науковців нашої країни, а і за її межами.

Крім цього в зоологічних фондах зберігаються до 5 тисяч цінних експонатів ссавців, до 1 тисячі птахів, до 2 тисяч плазунів і земноводних та до 3 тисяч наземних і водних молюсків. Фонди широко використовуються радянськими вченими та науковцями зарубіжних країн.

Ботанічні фонди

Наукові фонди відділу ботаніки музею складаються з 2-х частин:

1. Флора квіткових рослин – 50 тисяч гербарних аркушів – розкладених за системою Енглера. Переважна кількість зборів походить з Карпат і суміжних

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} Дату встановлено за змістом документа.

^{*3} Тут і далі – підкреслено у документі від руки.

територій. Гербарій збирався в період від середини XIX ст. до наших днів. В гербарії зберігається ряд типів і контипів.

2. Флора спорових рослин – кількості 10 тисяч гербарних пакетів, теж впорядкований за системою Енглера. Зберігається в спеціальних закритих коробках.

Гербарій зібрано з території Карпат і суміжних територій, а також матеріали по бріофлорі Далекого Сходу, Середньої Азії, Західного Сибіру, Алтаю та Криму.

Гербарій квіткових та спорових рослин є одним з найповніших на Україні і широко використовується ботаніками різних наукових установ і вузів СРСР.

Гербарні збори музею найбільш повно представляють і відображають флору західних областей України і особливо радянських Карпат.

Крім зазначених наукових фондів, велика кількість колекцій експонується в музейних залах. Зокрема експонатів:

риб різних видів – 216 екземплярів,

земноводних – 52 -//-

плазунів – 100 -//-

птахів – 2281 -//-

ссавців – 612 -//- – та велика кількість вітрин і біогруп з

колекціями комах та інших представників безхребетних.

На сьогодні музей є науково-дослідною установою з загальною кількістю працівників – 53 особи, з них 22 наукових співробітників (2 доктори, 10 кандидатів наук і 10 молодших наукових співробітників без вченого ступеня і звання) та 4 аспіранти.

Науковий колектив музею працює над розробкою питань, які об'єднуються в дві проблеми:

І. Фауна УРСР і суміжних територій її історичне значення, використання, реконструкція і збагачення

З цієї проблеми працівники музею ведуть дослідження по 7 темах, сучасної та викопної фауни.

Результати окремих тем чи розділів зоологічної тематики в 1961 році будуть впроваджуватись в виробництво або проходити виробниче випробування. Зокрема будуть впроваджуватись такі теми:

1. Закономірності поширення порід верхньої крейди на території Львівського економічного району (на північ від Дністра) і можливості використання їх в промисловості будівельних матеріалів.

2. Масова і суцільна дератизація в боротьбі з мишовидними гризунами в населених пунктах Львівщини.

3. Зміна випасів як метод боротьби з фасціольозом с[ільсько]г[осподарських] тварин.

4. Наукове обґрунтування системи ведення сільського господарства в Карпатській зоні України. Цю тему виконують співробітники відділу ботаніки і зоології музею, разом з Інститутом землеробства і тваринництва західних областей України*¹.

*¹ Так у документі. Йдеться про: Науково-дослідний інститут землеробства і тваринництва західних районів УРСР.

Крім цього в 1961 році будуть проходити виробниче випробування такі теми:

1. Ліквідація каріофільозу в ставкових господарствах Львівщини.
2. Захист тополевих плантацій від листогризухих комах-шкідників.

Актуальність тематики фауністичної проблеми не викликала заперечень ні на координаційній нараді в Києві, ні в бюро Відділу біологічних наук [АН УРСР] і була схвалена на Президії АН УРСР.

Але теми, над якими зараз працюють співробітники музею, охоплюють лише незначну частину загальної проблеми і при наявності такої кількості науковців музею не має можливості розширити свої дослідження, актуальність яких очевидна. В зв'язку з цим виникла необхідність переглянути сучасну структуру музею з точки зору її часткової зміни і розширення. Комісією АН УРСР, яка працювала в музеї в грудні 1960 року та на розширеному засіданні вченої ради музею, було визнано необхідним в 1961 році створити відділ паразитології, виділивши відповідних фахівців з сучасного відділу зоології і в дальшому зміцнювати його кадрами, розширенням матеріальної бази. Працівники цього відділу, керуючись постановою ЦК КП України та Ради Міністрів УРСР від 30 березня 1960 р. № 454 «Про заходи по дальшому поліпшенню медичного обслуговування та охорони здоров'я населення Української РСР», та враховуючи запити практики в боротьбі з паразитарними захворюваннями с[ільсько]г[осподарських] тварин, будуть працювати над розв'язанням питань вивчення паразитологічної ситуації західних областей України, які належать до трьох зоогеографічних зон, що проявляється в різноманітності фауни паразитів.

Для розв'язання народно-господарських завдань по боротьбі з паразитами с[ільсько]г[осподарських] тварин, риб і птахів, підвищення продуктивності тваринництва і розвиток рибного господарства має велике значення вивчення біології паразитів, що повинно дати можливість з'ясувати шляхи виникнення і спалаху інвазій-епізоотій.

Екологічні дослідження допоможуть в розв'язанні теоретичних проблем, що стосуються шляхів еволюції паразитів, проблеми їх масових появ, панзоотій тощо.

Враховуючи вище сказане, дослідження відділу паразитології повинні бути спрямовані на вивчення ролі зовнішнього середовища в поширенні інвазійних захворювань.

Вивчення фауни видового складу, закономірностей їх змін, географічного поширення є важливе для відшукування способів впливу на ці фауни в інтересах народного господарства. З метою підтримки і створення сприятливих умов розвитку, наприклад на випасах, корисних елементів фауни безхребетних тварин та елімінації шкідливих – потрібне спрямоване втручання людини.

Вивчення біології, поширення біоценологічних зв'язків багатоніжок, дощових червів (молюсків водних, членистоногих і інш.), цих малорухливих компонентів фауни безхребетних дають можливість зрозуміти їх поширення і екологію в минулому. Тим самим вивчення фауни безхребетних з'ясує багато питань щодо еволюції цих тварин, а також походження сучасної фауни Карпат, західних областей України та суміжних територій і акваторій.

В обсяг роботи відділу входить вивчення видового складу паразитів і живителів, циклів розвитку, екології і взаємозв'язків паразита з живителями, закономірностей географічного поширення і т. д.

Одержані дані по вивченню біології паразитів і їх проміжних живителів повинні стати основою до розробки заходів боротьби з паразитозами тварин і людини.

Зважаючи на специфічність досліджень при вивченні паразитологічної ситуації роботу передбачається проводити в тісному контакті і комплексі з установами біологічного, паразитологічного профілю, з ветеринарними відділеннями обласних управлінь сільського господарства західних областей України.

Основні питання, які розв'язуватиме відділ паразитології, будуть такі:

1. З'ясування видового складу гельмінтів та стадій розвитку в проміжному і дефінітивному живителях.

2. Вивчення біології та поширення безхребетних тварин, зокрема проміжних живителів паразитів.

3. Встановлення загально-біологічних закономірностей, які спостерігаються у взаємовідношеннях паразитів і живителів.

4. Експериментальне дослідження циклів розвитку паразитів в лабораторіях і природніх умовах.

5. Розроблення профілактичних заходів боротьби з гельмінтозами с[ільсько]-г[осподарських] і промислових тварин і людини.

[...]*¹

Враховуючи велике практичне значення класу комах для сільського та лісового господарства, а також їх негативне значення, як переносників небезпечних хвороб людини і тварин та недостатність вивчення систематики, екології та біології розвитку ентомофауни Карпат і суміжних територій – вважати доцільним і необхідним в 1963 році створити при музеї відділ ентомології. Для підготовки відповідних кадрів запланувати з 1961 року щорічно набір в аспірантуру по цій спеціальності, запросивши керівниками аспірантів фахівців з інших академічних установ чи навчальних закладів України.

Співробітники відділу ентомології будуть вести еколого-фауністичні дослідження важливих, з господарської точки зору, рядів твердокрилих, перетинчастокрилих, лускокрилих, двокрилих та інших на території Карпат та в суміжних районах західних областей України.

[...]

Враховуючи важливість експериментальних досліджень в сучасній біологічній науці та недостатність застосування цих методів в наукових установах західних областей України комісія АН УРСР і члени вченої ради музею вважають доцільним в 1963 році створити відділ експериментальної екології, який би розв'язував експериментальним шляхом в лабораторіях високогірного стаціонара та в природі питання екології, фізіології та біохімії рослинних і тваринних організмів, створивши до 1963 р. відповідну матеріальну базу для цього та укомплектувати цей відділ необхідною кількістю фахівців.

[...]

*¹ Тут і далі у документі – знято частину тексту, який відображає зріст штату відділів музею.

Відділ зоології хребетних

Цей відділ буде створений на основі сучасного складу зоологів в 1963 році, після відокремлення спеціалістів-ентомологів.

Основна увага науковців буде спрямована на еколого-фауністичні дослідження представників різних класів хребетних тварин (ссавців, птахів, плазунів, земноводних і риби), з'ясування шляхів збагачення корисних видів та винайдення ефективних засобів боротьби з шкідливими формами.

[...]

Відділ палеонтології

До 1965 року зміна структури цього відділу не планується. [...].

В 1966 році планується організація при відділі палеонтології лабораторії палеоекології. Основний напрямок досліджень буде зосереджений на вивченні викопної фауни і флори, екології та поширенні її компонентів і з'ясуванні окремих моментів їх еволюції.

Результати досліджень будуть використані для з'ясування умов утворення відкладів, з якими зв'язані родовища корисних копалин та для цілей стратиграфії.

II. Флора і рослинність УРСР, її історичний розвиток, використання, реконструкція і збагачення

В дослідженнях, зв'язаних з цією проблемою, науковці музею розробляють чотири теми. Але в зв'язку з недостатністю кадрів у відділі ботаніки (1 доктор, 4 кандидати наук, 2 молодші співробітники без вченого ступеня) багато важливих питань дослідженнями не охоплено. Наприклад зовсім не вивчаються жодною академічною установою і науковцями навчальних закладів України водна, болотна рослинність району Карпат та території західних областей України. Зовсім випали з поля зору дослідження, на згаданих територіях, бур'яни тощо. Назріла необхідність розширити дослідження геоботанічного характеру, зокрема картографії рослинності, як основи для планування народного господарства в західних областях України.

Враховуючи важливість розвитку геоботанічних досліджень комісія і вчена рада музею вважають можливим (по наявності в музеї відповідних фахівців) і необхідним в 1961 році, з сучасного відділу ботаніки, виділити відділ геоботаніки.

Потреба розвитку цієї галузі ботаніки в західних областях України обумовлена наявністю великих площ природної рослинності, яка знаходиться тут і яка визначає фізіономічність цілих районів: це ліси Карпат, які покривають сотні тисяч га, луки лісового поясу і полонини Карпат; рослинність пойм ріки Дністра і його притоків; ліси Опілля і Розточчя; ліси, болота і торфовища Волині і Полісся. Природна рослинність відіграє велику роль в економіці західних областей України, але в зв'язку з нераціональним її використанням в минулому і тепер вона знаходиться в незадовільному стані і без корінної реконструкції не зможе задовольнити потреб народного господарства. Завдання геоботаніки якраз буде полягати в тому, щоб, застосовуючи найновіші методи геоботанічних досліджень, розробити біологічні основи раціонального використання і поліпшення в різних типах рослинності.

Розвиток геоботаніки в основному йшов би в таких напрямках:

а) розробка теоретичних питань геоботаніки, таких як суть фитоценоза і біоценоза, динаміка фітоценозів в зв'язку з біологією (особливо розмноженням) видів в різних рослинних угрупованнях, структура рослинних угруповань, еволюція рослинності і еволюція життєвих форм компонентів, взаємовідношення рослин і середовища, географія фітоценозів.

б) розвиток експериментальної геоботаніки в зв'язку з потребою реконструкції рослинного вкриття (це питання змішання різних компонентів травостоїв і деревостоїв, взаємини між компонентами при різній густоті стояння в різних умовах середовища, зміна середовища шляхом застосування різних господарських заходів). Базою для розвитку експериментальних досліджень буде стаціонар музею в Карпатах.

в) розвиток картографії рослинності, як основи для планування народного господарства в західних областях України. Значення карт рослинності велике: разом з картами ландшафтів, картами ґрунтів, геологічними картами і топографічними, карти рослинності служать плануванню різних галузей народного господарства на даній території. Разом з тим картування рослинності буде проводитись з метою синтезу геоботанічних досліджень в окремих районах західних областей України.

На початку відділ геоботаніки буде займатись вивченням рослинності Українських Карпат (тема «Рослинність Українських Карпат, історія її розвитку, реконструкція і шляхи раціонального використання»). Мета роботи – на основі вивчення рослинних угруповань, умов середовища, біології видів-ефікаторів і картування рослинності Карпат – дати гірському господарству біологічні основи раціонального ведення лісового і луго-пасовищного господарства в Карпатах. Ця тема повинна охоплювати всі типи рослинності Карпат – листяні і шпилькові ліси, криволісся, субальпійську і альпійську рослинність. Це важлива і велика робота і тут відкриваються широкі можливості для координування цієї теми з усіма науково-дослідними установами, які вивчають рослинність Карпат.

В дальшому, по мірі росту кадрів-геоботаніків, будуть охоплені дослідженнями всі західні області України, включаючи Передкарпаття, Поділля, Волинь і Полісся.

[...]

Група ботаніків, яка залишиться після відділення геоботаніків, буде об'єднуватись у відділі загальної ботаніки (або ботаніки), зосереджуючи свої дослідження на вивченні видового складу Карпат та суміжних територій. Складання регіональних визначників. Монографічному опрацюванню родин рослинності, важливих в практиці лісового, луковничо-полонинського сільського господарства. Значна увага працівників цього відділу буде приділена експериментальним дослідженням, зокрема вивченню біології рослин в природніх умовах та в умовах екологічного експерименту. Ріст та розвиток в залежності від ходу екологічних факторів і вплив останніх на морфологію. Морфогенез, формо- і видотворення. Вивчення життєвих форм високогір'я. Біологія генеративного розмноження. Каріологічний аналіз видів флори Карпат. Реакція виду на умови географічного се-

редовища. Екологічно-біологічні особливості різних форм в середині виду. Розробка методики екологічного експерименту з застосуванням досягнень сучасної науки та математичних методів обробки результатів.

Результати досліджень повинні дати основу для науково обґрунтованих міроприємств по використанню та перетворенню рослинного покриву, а також допоможуть з'ясувати ряд питань історії формування флори і рослинності України. Буде запропоновано оригінальні методи дослідження реакції рослинного організму на зміни в середовищі, зокрема на дію фізіологічно-активних втручань.

[...]

В 1964 році планується створити групу біофізиків в складі 1 старшого наукового співробітника, 1 молодшого наукового співробітника і 1 лаборанта, з таким розрахунком, щоб через деякий час створити лабораторію або відділ біофізики з відповідною тематикою наукових досліджень*¹.

Науковий архів Державного природознавчого музею НАН України. Оп. 1. Спр. 135. Арк. 1–19. Копія. Машинопис.

№ 3

ПРОПОЗИЦІЇ ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ АН УРСР ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ КООРДИНАЦІЙНОЇ РОБОТИ В ГАЛУЗІ ФІЛОСОФІЇ

*13 січня 1961 р.*²*

1. Інститут філософії пропонує зберегти дві ради по координації: раду по координації наукової роботи в галузі філософії та раду по координації наукової роботи в галузі атеїзму.

2. Пропонується зберегти принцип керівництва роботою по координації за Академією наук УРСР. Якщо буде визнано доцільним створити ради по координації наукової роботи в філософії та атеїзмі з прямим підпорядкуванням в справах координації при Раді Міністрів СРСР*³, то до цих рад повинні увійти представники Інституту філософії, як головного інституту з цих профілів. В обох випадках до складу ради повинні входити також представники Міністерства вищої освіти УРСР.

3. З метою покращення діяльності Ради по координації атеїстичної роботи пропонується скоротити склад її членів до 7–8 чоловік – представників інститутів Відділу суспільних наук, [відділів] біологічних та фізико-математичних наук.

4. При включенні до видавничих планів АН УРСР праць, підготовлених в порядку координації поза інститутами Академії, бажано, щоб Редакційно-видавнича рада консультувалась із відповідними радами по координації.

*¹ На підставі розпорядження Президії АН УРСР від 18 червня 1963 р., на виконання постанови Президії АН УРСР від 3 червня 1963 р. (№ 22, п. 222), 21 червня 1963 р. складено акт прийому-передачі Львівського науково-природознавчого музею АН УРСР у підпорядкування Міністерству культури УРСР.

*² Дату встановлено за діловодною поміткою на документі.

*³ Так у документі. Можливо, йдеться про: Раду Міністрів УРСР.

5. Пропонується зберегти існуючу систему планування. Звіти пропонується надсилати не частіше 1 раз на рік тій установі, яка здійснюватиме безпосереднє керівництво радами по координації (Президії АН УРСР – у випадку, якщо ради залишаться в її безпосередньому підпорядкуванні або відповідної комісії Ради по координації при Раді Міністрів УРСР).

Директор
Інституту філософії АН УРСР *Д. Х. Острянин*

Науковий архів Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України. Оп. 1. Спр. 388. Арк. 1–2. Оригінал. Машинопис.

№ 4

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО БУДІВНИЦТВО ВЕЛИКИХ РАДІОТЕЛЕСКОПІВ В АН УРСР»*

16 січня 1961 р.

Заслухавши повідомлення Інституту радіофізики та електроніки АН УРСР про дослідження та перспективи в галузі радіоастрономії (спостереження радіовипромінювання дискретних космічних джерел і далеких галактик, радіолокація Сонця та планет, вимірювання космічних магнітних полів, визначення червоного зміщення на радіохвилях тощо) і завдання, зв'язані з практичним розв'язанням проблем дальнього і космічного радіозв'язку, Бюро Президії Академії наук УРСР постановляє:

1. Враховуючи велике наукове значення і практичну необхідність будівництва радіотелескопів для локації Сонця, планет, а також для здійснення дальнього радіозв'язку, вважати необхідним спорудити на території радіоастрономічної обсерваторії Інституту радіофізики та електроніки АН УРСР один декаметровий телескоп, що складається з 3000 вібраторів і призначений для локації Сонця і планет, а також будівництво великого параболічного радіотелескопа діаметром 200 м, призначеного для космічного зв'язку і радіоастрономічних спостережень, включаючи сантиметрові хвилі.

2. Вважати необхідним піднести клопотання перед ЦК КП України і Радою Міністрів УРСР про винесення постанови Уряду УРСР про закінчення будівництва радіолокаційного телескопа на 3000 вібраторів і необхідного комплексу будівельних споруд до 1 липня 1963 року.

3. Доручити науково-організаційному відділу Президії АН УРСР разом з Інститутом радіофізики та електроніки АН УРСР в декадний строк підготувати необхідні матеріали по цьому будівництву для подання до Ради Міністрів УРСР.

4. Схвалити ініціативу Інституту радіофізики та електроніки АН УРСР по розробці проектних матеріалів будівництва великих параболічних радіотелескопів діаметром 100–200 м.

*1 Заголовок документа.

5. Доручити Інституту радіофізики та електроніки АН УРСР та науково-організаційному відділу Президії АН УРСР в декадний строк підготувати доповідну записку до ЦК КП України та Ради Міністрів УРСР про необхідність будівництва на Україні (80 км на південний схід від м. Харкова) великого параболічного радіотелескопа із проською підтримати перед Радою Міністрів Союзу РСР пропозиції Академії наук УРСР з цього питання.

Віце-президент АН УРСР
академік АН УРСР *М. [П.] Семененко*
Головний учений секретар
Академії наук УРСР
член-кореспондент АН УРСР *І. [М.] Федорченко*

На документі помітка: «До протоколу Бюро [Президії] від 16.І.[1961 р.] Підпис*¹».

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1011. Арк. 114–115. Оригінал. Машинопис.

№ 5

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА КЕРІВНИКА КАНЦЕЛЯРІЇ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ГОЛОВНОГО ВЧЕНОГО СЕКРЕТАРЯ АН УРСР ПРО ВПОРЯДКУВАННЯ АРХІВНОЇ СПРАВИ В АН УРСР*²

24 січня 1961 р.

I.

12 января с. г. по нашей инициативе было проведено совещание с заведующими канцеляриями киевских учреждений АН УССР (ответственными за состояние архивов), посвященное вопросам улучшения делопроизводства и архивоведения в академических учреждениях.

На этом совещании сотрудниками Архивного управления при СМ УССР было прочитано 2 доклада:

1. «Правильное ведение текущего делопроизводства в институтах и учреждениях АН УССР».

*¹ Підпис не прочитано.

*² Документ направлено до Головного вченого секретаря АН УРСР чл.-кор. І. М. Федорченка. Документ розглянуто на засіданні Бюро Президії АН УРСР 30 січня 1961 р. (прот. № 5-Б, п. 81). Бюро Президії АН УРСР постановило: зобов'язати відділ капітального будівництва АН УРСР передбачити приміщення для центрального архіву АН УРСР при будівництві ДПБ УРСР, зобов'язати Управління справами АН УРСР передбачити відселення жильців з будинку Президії АН УРСР з метою надання додаткової площі для архіву Президії АН УРСР; доручити фінансовому відділу АН УРСР підготувати подання до РМ УРСР про введення в штат центрального апарату АН УРСР посади інспектора-архівіста для надання систематичної допомоги архівам установ АН УРСР.

2. «Проведение экспертизы научной и практической ценности документальных материалов в институтах и учреждениях АН УССР», а также даны ответы на многочисленные вопросы.

Кроме чисто практических проблем на совещании был затронут ряд более широких вопросов, а именно:

1. Участники совещания единогласно признали необходимость создания центрального архива АН УССР¹.

2. Особое внимание было обращено на то, что объем работы заведующих канцелярией все возрастает как по делопроизводству, так и по архивному делу и справиться с таким объемом работы одному человеку очень трудно, тем более при небольшой зарплате. Поэтому ставится вопрос об увеличении в крупных учреждениях штата админперсонала и о введении в штат архивариусов.

3. Во многих учреждениях АН УССР архивы не упорядочены. Например, на сегодняшний день архивы Института физики и Ботсада не упорядочены за последние 15 лет. Деньги на упорядочение таких архивов финансовый отдел не отпускает, а зав. канцелярией института не в состоянии привести его в порядок.

4. Было отмечено, что зав. архивом Президиума В. К. Скориковой в связи с большим объемом работы трудно одной справиться с помощью институтам по упорядочению ведения архивов. Поэтому участники совещания считают необходимым ввести в штат Президиума 1 единицу архивариуса в помощь т. Скориковой В. К., который систематически занимался бы упорядочением институтских архивов.

II.

В связи с заключениями т. Матяха А. М. и т. Сизоненко Н. П. о невозможности создания в ближайшее время центрального архива АН УССР из-за отсутствия помещения и ассигнований на строительство такого помещения полагаю, что следует предусмотреть в плане на ближайшие годы строительство помещения для центрального архива и необходимые для этого средства. Учитывая, что этот вопрос откладывается, прошу Вас поставить вопрос о введении для аппарата Президиума 1 единицы архивариуса (с окладом 750–800 руб.), что является наиболее реальной возможностью в оказании помощи институтским архивам АН УССР.

Начальник канцелярии
Президиума АН УССР С. Н. Кузнецов

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1027. Арк. 24–25. Оригінал. Машинопис.

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
«ПРО СТВОРЕННЯ НОВИХ ЖУРНАЛІВ
ПРИ НАУКОВИХ УСТАНОВАХ АН УРСР
ЗАМІСТЬ ВИДАННЯ ЗБІРНИКІВ НАУКОВИХ ПРАЦЬ
І ЗАПИСОК ТА ПРО ЗБІЛЬШЕННЯ ПЕРІОДИЧНОСТІ
«УКРАЙНСКОГО МАТЕМАТИЧЕСКОГО ЖУРНАЛА»***¹

10 лютого 1961 р.

З метою своєчасної публікації результатів науково-дослідних робіт науковими установами АН УРСР та координації їх роботи з відомчими науково-дослідними організаціями та підприємствами і учбовими закладами республіки Президія Академії наук УРСР постановляє²:

1. Піднести клопотання перед директивними органами про створення нових журналів АН УРСР згідно з додатком № 1³ та про збільшення періодичності «Українського математического журнала» з 4 випусків до 6 випусків на рік, обсягом 10 друк. арк. кожний номер.

2. При позитивному вирішенні цього питання вважати за доцільне припинити видання збірників наукових праць та записок, що видаються науковими установами АН УРСР згідно з додатком № 2.

3. Питання про створення журналів: «Енергомашинобудування», «Енергетика і електротехніка», «Ядерна фізика», «Фізика напівпровідників», «Металофізика і металознавство», «Ливарне виробництво», «Водне господарство»,

¹ Заголовок документа.

² Президією АН УРСР були створені нові журнали й одночасно припинено вихід збірників наукових праць: «Мовознавство», «Слов'янське мовознавство», «Дослідження і матеріали з української мови» (Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР), «Наукові праці», «Збірник праць зоологічного музею» (Інститут зоології АН УРСР), «Наукові праці» (Науково-природознавчий музей АН УРСР), «Праці» (Карадазька біологічна станція АН УРСР), «Наукові записки» (Одеська біологічна станція АН УРСР), «Збірник праць» (Обчислювальний центр АН УРСР), «Збірник з історії математики» (Інститут математики АН УРСР), «Збірник праць по прокатному виробництву» (Інститут чорної металургії АН УРСР), «Наукові праці» (Інститут ливарного виробництва АН УРСР), «Питання виробництва сталі» (Відділ технічних наук АН УРСР). Натомість Президія АН УРСР затвердила такі наукові журнали: «Вычислительная математика и кибернетика» з основним напрямом журналу – висвітлення питань теорії математичних машин і програмування, застосування математичних машин з метою управління, конструювання та експлуатації математичних машин (Обчислювальний центр АН УРСР); «Зоологічний журнал» з основним напрямом журналу – висвітлення питань фауни систематики, зоогеографії, акліматизації і генетики тварин, паразитології та ентомології і морфології тварин (Інститут зоології АН УРСР), «Український металургійний журнал» з основним напрямом журналу – теорія і практика чорної металургії, виробництва коксу, чавуну, сталі, прокату, питання металознавства та термічної обробки металів (Інститут чорної металургії АН УРСР), «Мовознавство» з основним напрямом журналу – загальне мовознавство, українське мовознавство, словістика (Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР, Міністерство освіти УРСР, Міністерство вищої і середньої спеціальної освіти УРСР).

³ Згадані тут і далі у документі додатки – не публікуються.

«Український гідробіологічний журнал» та «Український теплотехнічний журнал» – розглянути пізніше.

Президент Академії наук УРСР
академік *О. [В.] Палладін*
Головний учений секретар
Академії наук УРСР
член-кореспондент АН УРСР *І. [М.] Федорченко*

На документі помітка: «До протоколу засідання Президії від 10 лютого [1961 р.] *Підпис*^{*1}».

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1012. Арк. 30. Оригінал. Машинопис.

№ 7

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ СКОРЕГОВАНОГО СЕМИРІЧНОГО ПЛАНУ КАПІТАЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА ПО АН УРСР»^{*2}

13 лютого 1961 р.

Заслухавши інформацію віце-президента АН УРСР акад. АН УРСР М. П. Семененка, Бюро Президії Академії наук УРСР постановляє:

Затвердити скорегований семирічний план капітального будівництва по АН УРСР в сумі 126 млн крб (в новому масштабі цін), в тому числі^{*3}:

1961 р.	–	8,2	млн крб
1962 р.	–	15,8	« «
1963 р.	–	23,3	« «
1964 р.	–	28,55	« «
1965 р.	–	38,02	« «
проект 1966 р.	–	44,5	« «

Президент Академії наук УРСР
академік *О. [В.] Палладін*
Головний учений секретар
Академії наук УРСР
член-кореспондент *І. [М.] Федорченко*

На документі помітка: «До протоколу Бюро [Президії] від 13.ІІ.[1961 р.] *Підпис*^{*4}».

Архів Президії НАН України. Ф. 251. оп. 1. Спр. 1012. Арк. 64. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Підпис не прочитано.

^{*2} Заголовок документа.

^{*3} Постановою Президії АН УРСР від 27.04.1962, прот. № 21, п. 247 «Про часткові зміни в плані капітального будівництва АН УРСР на 1963–1966 рр.» затверджено план капітального будівництва АН УРСР на 1963–1966 рр. в сумі 57,64 млн крб, у т. ч. на будівельно-монтажні роботи – 40,88 млн крб.

^{*4} Підпис не прочитано.

**ЛИСТ ГОЛОВИ КОМІСІЇ
З ФІЗИКО-ХІМІЧНИХ ОСНОВ ВИРОБНИЦТВА СТАЛІ
ПРИ ІНСТИТУТІ МЕТАЛУРГІЇ ім. О. О. БАЙКОВА АН СРСР
ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО ПІДТРИМКУ ІНІЦІАТИВИ ЗАСНУВАННЯ
ПРЕМІЇ ім. В. І. ДАНИЛОВА АН СРСР*¹**

22 лютого 1961 р.
м. Москва

31 января – 2 февраля с. г. в Москве состоялось организованная Комиссией по физико-химическим основам производства стали дискуссия о строении и свойствах жидких металлов, в работе которой приняло участие более 250 представителей различных научных учреждений, в том числе и институтов Академии наук Украины.

Необходимо отметить, что в Институте металлофизики АН УССР достигнуты большие успехи в области освоения методики рентгенографического исследования жидких металлов, однако несмотря на высокий научный уровень этих работ, они проводятся эпизодически и в совершенно недостаточном количестве.

В настоящее время вопросы жидкого состояния имеют не только теоретическое, но и прикладное значение, особенно для теплофизики атомных реакторов, для изготовления отливок из специальных сплавов и для других проблем. В связи с этим возникла настоятельная необходимость в расширении работ по физике жидкого металлического состояния и в первую очередь по рентгенографии жидких металлов, которые целесообразно сосредоточить в Ин-те металлофизики АН УССР, внося соответствующие изменения в планы научно-исследовательских работ.

Учитывая выдающуюся роль акад. АН УССР В. И. Данилова в разработке проблем жидкого состояния, Комиссия по физико-химическим основам производства*² стали решила просить Президиум АН СССР*³ учредить премию имени В. И. Данилова.

Просим поддержать наше ходатайство.

Председатель Комиссии по
физико-химическим основам производства стали
чл.-корр. АН СССР *А. М. Самарин*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1030. Арк. 123–124. Оригінал. Машинопис.

*¹ Документ направлено президенту АН УРСР акад. О. В. Палладіну, копію – директору Інституту металофізики АН УРСР чл.-кор. В. Н. Грідневу. Лист розглянуто на засіданні Бюро Президії АН УРСР (прот. від 20 березня 1961 р. № 15-Б, п. 223). Президія АН УРСР підтримала пропозицію про доцільність встановлення АН СРСР премії імені акад. АН УРСР В. І. Данилова. Заступнику головного вченого секретаря АН УРСР к. т. н. Г. І. Гладишеву доручили підготувати відповідний лист до АН СРСР.

*² Комісія працювала при Інституті металургії ім. О. О. Байкова АН СРСР.

*³ Підкреслено у документі від руки.

№ 9

**ЛИСТ ДИРЕКТОРА ИНСТИТУТА БИОЛОГІЧНОЇ
І МЕДИЧНОЇ ХІМІЇ АМН СРСР ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
ПРО НЕОБХІДНІСТЬ РОЗРОБКИ ІНСТИТУТАМИ АН УРСР
МІКРОБІОЛОГІЧНОГО МЕТОДУ
ОТРИМАННЯ ПРЕПАРАТУ ПЕРОКСИДАЗИ**

*27 лютого 1961 р.
м. Москва*

Институт биологической и медицинской химии разработал метод использования, полученного институтами микробиологии и биохимии АН УССР, препарата глюкозооксидазы (микроцида) для определения глюкозы в биологических жидкостях и других объектах.

Внедрение этого метода имеет важное значение для клинической медицины, пищевой, химической промышленности. Для широкого внедрения этого метода в практику необходимо промышленное производство второго компонента – пероксидазы. Микробиологический метод ее получения в настоящее время не разработан. В связи с этим, просим Вас дать соответствующее указание Институту микробиологии и Институту биохимии о разработке микробиологического метода получения препарата пероксидазы.

Директор Института
действительный член АМН СССР
профессор *В. Н. Орехович*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1030. Арк. 143. Оригінал. Машинопис.

№ 10

**ДОВІДКА
ПРО РОБОТУ УСТАНОВ ВІДДІЛУ ТЕХНІЧНИХ НАУК АН УРСР
В ГАЛУЗІ УЛЬТРАЗВУКУ*¹**

*27 березня 1961 р. *²*

Институт электросварки им. Е. О. Патона^{*³} проводит следующие работы в области применения и исследования ультразвука:

1. Разработка и внедрение ультразвукового дефектоскопа для автоматического контроля качества сварных труб в потоке ЧТПЗ.

*¹ Заголовок документа. Документ направлено до науково-організаційного відділу Президії АН УРСР.

*² Дата супровідного листа.

*³ Тут і далі – підкреслено у документі.

2. Исследование изменения амплитуды скорости и фазы распространения ультразвуковых колебаний в металле в процессе точечной электросварки.

В 1961 г. будет внедрена методика ультразвукового контроля кольцевых стыковых и угловых швов на Воронежском заводе «Тяжмехпресс», разрабатывается автоматизированная установка для контроля спиральных швов на трубах*¹ на Ждановском заводе тяжелого машиностроения им. Ильича. Руководит работами Ю. М. Таран.

Институт металлокерамики и спецсплавов использует ультразвуковые колебания для следующих целей:

1. На звуковых и ультразвуковых частотах нагружения ведутся усталостные испытания материалов.

2. Ультразвуковые методы применяются для определения модулей упругости материалов при нормальной и высоких (до 2000 °С) температурах*².

3. На ультразвуковых установках изучается рассеяние энергии в материалах.

4. Применяется ультразвуковая обработка твердых материалов.

В течение 1961 года указанные применения ультразвука сохраняются в плановых работах института. Дальнейшее применение ультразвука в научно-исследовательской практике института будет идти в следующих направлениях:

а) изучение влияния ультразвукового облучения на структуру и прочность материалов;

б) изучение влияния напряженного состояния, температуры и структуры материала на скорость распространения и затухания ультразвуковых волн.

Институт радиотехнических проблем в 1961 году предполагает закончить разработку и изготовить специализированный ультразвуковой прибор для диагностики некоторых сердечных заболеваний с последующей передачей его медицинским учреждениям г. Киева.

Руководит работами к.т.н. И. В. Акаловский.

Институтом радиотехнических проблем АН УССР намечаются следующие мероприятия по внедрению ультразвуковой техники в медицину (промышленными ультразвуковыми установками институт не занимается):

I. По просьбе Президиума АН УССР институтом составлены плановые задания по разработке образцов новых важнейших машин, механизмов, приборов и материалов на 1962–1965 гг. по форме № 2 (письмо № 6 от 21 марта 1961 г. в научно-организационный отдел Президиума АН УССР). Заданиями предусматривается разработка технической документации, изготовление головного образца и освоение промышленного производства в течение 1962–1964 гг. следующих приборов:

а) ультразвукового диагностического аппарата УТ-59 для раннего определения рака груди и других применений;

б) аппарата для электрогидравлической литотрипсии ЭГЛ-1 (дробление камней в мочевой системе человека);

в) ультразвукового кардиографа УЗКГ-1.

*¹ Фразу «на трубах» вписано від руки поверх рядка.

*² Текст цього та наступного абзацу виділено чорним чорнилом на лівому березі документа.

II. Одновременно институтом подготовлены замечания к рекомендациям временной комиссии ГНТК УССР по ультразвуковой аппаратуре и технологии для подготовки проекта постановления Правительства УССР (Письмо зам. председателя ГНТК Совета Министров УССР, тов. Валуеву В. [М.], исх. № 657 от 14.03.1961 г.). Замечания сводятся, вкратце, к следующему:

а) Рекомендовать Киевскому совнархозу организовать в течение 1962–1964 гг. на одном из заводов совнархоза производство опытных партий аппаратов для электрогидравлической литотрипсии (ЭГЛ-1), ультразвукового кардиографа (УЗКГ-1) и ультразвукового диагностического аппарата (УТ-59), разработанных в Институте радиотехнических проблем АН УССР.

б) Рекомендовать Министерству здравоохранения УССР организовать на базе опорной группы Института радиотехнических проблем АН УССР при урологическом отделении Киевской клинической больницы им. Октябрьской революции базовую ультразвуковую лабораторию.

Приложение № 1: копия письма ИРП задания по форме № 2 № 6^{*1} от 21.03.1961 г. в научно-организационный отдел Президиума АН УССР на двух листах.

Приложение № 2: копия письма ИРП № 657 от 14.03.1961 г. зам. председателя ГНТК Совета Министров УССР, тов. Валуеву В. [М.] на четырех листах^{*2}.

Архів Президії НАН України. Ф 251. Оп. 1. Спр. 1134. Арк. 131–133. Оригінал. Машинопис.

№ 11

ЛИСТ ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ ЗАГАЛЬНОЇ ТА НЕОРГАНІЧНОЇ ХІМІЇ АКАД. Ю. К. ДЕЛІМАРСЬКОГО ДО ЗАСТУПНИКА ДИРЕКТОРА ДІРІДМЕТА М. П. САЖИНА ПРО НАЛАГОДЖЕННЯ ОБМІНУ ДОСВІДОМ З ДОСЛІДЖЕНЬ ХІМІЇ РІДКІСНИХ МЕТАЛІВ^{*3}

27 березня 1961 р.

В Институте общей и неорганической химии АН УССР в течение ряда лет ведутся систематические работы по углубленному изучению химии редких металлов, изучению состояния их ионов в водных и неводных растворах, разработке аналитических (колориметрических, спектральных и пламенно-фотометрических) методов определения редких металлов в рудах, промышленных видах сырья и микропримесей в чистых редких металлах. Выполнен ряд технологических работ и, в частности, разработаны, внедрены и успешно применяются в промышленности методы получения индия (амальгамный и электрохимический) и таллия.

^{*1} Так у документі: «№ 2 № 6».

^{*2} Додатки не публікуються.

^{*3} Документ направлено у відповідь на лист директора Дірідмета М. П. Сажина від 6 лютого 1961 р.

Испытаны и находятся в стадии внедрения электрохимический метод получения металлического циркония и попутное получение технической гидроокиси ниобия при производстве обезжелезненного циркона, внедрены новые ускоренные методы отмывки порошков металлического циркония и ниобия от фтора и др. В одесских лабораториях ИОНХ АН УССР разработаны оригинальные методы получения концентрата германия из надсмольных вод, получения тетрахлорида и двуокиси германия, которые с успехом используются в промышленности. Разработаны новые методы разделения циркония и германия, которые в настоящее время испытываются на Донецком химико-металлургическом заводе.

Институт общей и неорганической химии АН УССР планирует и в дальнейшем вести исследования в этом направлении, поэтому будет поддерживать с Гиредметом самую тесную научную связь.

Работ по применению редких металлов или их соединений в различных отраслях промышленности в ИОНХ АН УССР выполнено мало; в дальнейшем предполагается расширить исследования в этом направлении. Из выполненных исследований заслуживают внимания работы по подбору коррозионностойких сплавов и электролитических покрытий свинцово-таллиевым сплавом.

По вопросу об обмене опытом по применению редких металлов считаем необходимым сообщить Вам, что нами готовится сборник работ по применению циркония и его соединений в промышленности. В этом сборнике приводится материал совещания, которое состоялось в Киеве в июне 1960 года.

Для улучшения обменом опыта по химии, технологии и применению редких металлов мы считаем целесообразным провести следующие мероприятия:

1. Организовать систематическое издание информационного сборника аннотаций закрытых работ по редким металлам, выполненных в различных учреждениях СССР. Было бы весьма желательным, чтобы Гиредмет взял на себя труд издания этого информационного сборника.

2. Следует организовать подготовку рукописей и издания ряда монографий по химии, технологии и применению в различных отраслях народного хозяйства редких элементов.

Директор института
академик АН УССР Ю. К. Делимарский

Науковий архів Інституту загальної та неорганічної хімії ім. В. І. Вернадського НАН України. Оп. 1. Спр. 277. Арк. 23–24. Копія. Машинопис.

ПРОТОКОЛ № 2 ЗАСІДАННЯ БЮРО ІНСТИТУТУ ЗООЛОГІЇ АН УРСР
ПО ТОВАРИСТВУ «СРСР – НОВА ЗЕЛАНДІЯ»^{*1}

28 березня 1961 р. ^{*2}

Председательствовал: Председатель Бюро акад. В. Г. Касьяненко.

Присутствовали: члены Бюро: тт. М. А. Воинственский

Г. В. Бошко

В. И. Тарашук

В. И. Мойченко

Ознакомление Бюро со всей документацией, связанной с организацией Общества «СССР – Новая Зеландия» и планом работы Общества на 1961 год.

(Информация акад. В. Г. Касьяненко).

О плане работы Института зоологии АН УССР – коллективного члена Общества «СССР – Новая Зеландия» на 1961 г.

(В обсуждении приняли участие т. т. В. Г. Касьяненко, М. А. Воинственский, Г. В. Бошко, В. И. Тарашук, В. И. Мойченко).

Принять к выполнению следующий план работы на 1961 г.:

а) организовать в музее Ин-та экспозицию «Фауна Новой Зеландии» (отв[етственный] М. А. Воинственский в 1961 г.);

б) прочитать доклад для сотрудников Ин-та «Новая Зеландия» (отв[етственный] В. И. Тарашук, апрель–май 1961 г.);

в) поддержать существующие связи и рекомендовать сотрудникам Ин-та установить новые связи с учеными-биологами и врачами Новой Зеландии (отв[етственные] В. И. Тарашук и Н. С. Пивоварова);

г) выяснить наличие в конторе кинопроката кинофильмов о Новой Зеландии и организовать их демонстрацию для сотрудников Академии наук (отв[етственный] Г. В. Бошко, май, 1961 г.);

д) предусмотреть возможность участия группы научных сотрудников Ин-та зоологии АН УССР в составе намечаемых туристических групп в Новую Зеландию и Австралию;

е) просить Правление Общества «СССР – Новая Зеландия» оказать содействие Ин-ту зоологии АН УССР в организации в ближайшие годы комплексных экспедиций по изучению фауны Новой Зеландии и Австралии;

ж) информировать УОКС^{*3} и Общество по распространению политических и научных знаний [УССР] о планах работы Ин-та зоологии АН УССР по Обществу «СССР – Новая Зеландия».

Председатель заседания
академик В. Г. Касьяненко

ЦДАВО України. Ф. 5110. Оп. 1. Спр. 1422. Арк. 29. Копія. Машинопис.

^{*1} Документ направлено голові Українського товариства дружби і культурного зв'язку з зарубіжними країнами К. З. Литвину, якого повідомлено про організацію в Інституті зоології АН УРСР Бюро колективного члена Товариства «СРСР – Нова Зеландія».

^{*2} Дата супровідного листа.

^{*3} Помилка у документі. Правильно: УОДКС.

**ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАУКОВУ РОБОТУ
ДЕРЖАВНОГО МУЗЕЮ Т. Г. ШЕВЧЕНКА АН УРСР
ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЗАЛИШЕННЯ ЙОГО
В СИСТЕМІ АКАДЕМІЇ НАУК*¹**

30 березня 1961 р.

Державний музей Т. Г. Шевченка АН УРСР належить до найвидатніших музеїв Радянського Союзу. За обсягом та рівнем своєї роботи він є першим на Україні. Музей веде не тільки культурно-освітню, а й велику науково-дослідну роботу. За своїм типом і характером роботи Державний музей Т. Г. Шевченка подібний до літературного музею О. М. Горького при Інституті літератури Академії наук СРСР, музею Янки Купала при Інституті літератури АН БРСР та ін. Але обсяг роботи Музею Т. Г. Шевченка ширший, оскільки він є літературно-художнім музеєм і охоплює діяльність [Т. Г.] Шевченка не лише як великого поета-революціонера, а й як великого художника – основоположника українського реалістичного живопису.

Включення Музею Т. Г. Шевченка за постановою ЦК КП України та Ради Міністрів УРСР від 6 лютого 1951 р. в систему науково-дослідних закладів Академії наук УРСР благотворно позначилося на всій його діяльності. В музеї різко зросла питома вага науково-дослідної роботи, яка провадиться в тісному контакті з Інститутом літератури [ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР], Інститутом мистецтвознавства, фольклору і етнографії та Інститутом мовознавства [ім. О. О. Потебні] АН УРСР.

Так, співробітники музею разом з співробітниками Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР підготували до друку VII, VIII, IX, X томи академічного видання творів [Т. Г.] Шевченка, з Інститутом літератури [ім. Т. Г. Шевченка] АН УРСР, готують шеститомне видання творів Т. [Г.] Шевченка, з Інститутом мовознавства [ім. О. О. Потебні АН УРСР] – укладають Словник мови Т. Шевченка.

Музей видав науково-документальні і критичні збірники, присвячені Т. Шевченкові: «Т. Г. Шевченко в критиці», «Біографія Шевченка за спогадами сучасників», «Питання шевченкознавства» № 1, № 2, путівники по музею, збірники, буклети тощо.

Музей виконує спеціальну роботу по виявленню, збереженню і по критичному дослідженню документів і даних, що стосуються біографії Т. Г. Шевченка, шанування та увічнення його пам'яті. Наукові працівники музею систематично працюють над підвищенням своєї наукової кваліфікації, вони підготували та захистили кілька кандидатських дисертацій.

За час перебування Музею Т. [Г.] Шевченка в системі АН УРСР експозиція музею значно покращала і поширилася з 22 до 28 залів.

*¹ Документ направлено до заступника голови РМ УРСР П. Т. Тронька.

Нам стало відомо, що Міністерство культури УРСР ставить питання про переведення Музею Т. Г. Шевченка із відання Академії наук в систему Міністерства культури*¹.

Колектив Державного музею Т. Г. Шевченка [АН УРСР], письменники і наукові співробітники Академії наук категорично заперечують проти такого заходу.

Переведення [Державного] музею Т. Г. Шевченка АН УРСР в систему Міністерства культури приведе до занепаду наукової і культурно-масової роботи.

Просимо залишити Державний музей Т. Г. Шевченка в системі АН Української РСР*².

Директор Державного музею Т. Г. Шевченка АН УРСР
кандидат філологічних наук [К. П.] Дорошенко

На документі помітка: «До справи 1017. Доповідала тов. П. Т. Троньку, що зроблено по згаданому листу. Вказівки: поки що залишити Шевченківські і ін. музеї у віданні АН УРСР і ін. міністерств 4.IV.1961 р. *Підпис**³».

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 9. Спр. 9303. Арк. 104–105. Оригінал. Машинопис.

№ 14

ЛИСТ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО ВИДІЛЕННЯ ДОДАТКОВИХ АСИГНУВАНЬ НА НАУКОВО-ДОСЛІДНІ РОБОТИ, ГОСПОДАРСЬКІ ТА ПРОФІЛАКТИЧНО-ОЗДОРОВЧІ ПОТРЕБИ АН УРСР У 1961 р.

6 квітня 1961 р.

За останні роки чисельність наукових і науково-допоміжних працівників Академії наук УРСР значно зросла. Організовано ряд нових науково-дослідних інститутів (радіофізики і електроніки, напівпровідників, геофізики, радіотехнічних проблем, металофізики, фізики низьких температур, Обчислювальний центр і інші) і значно розширені діючі установи. Академія наук УРСР тепер успішно розвиває найголовніші напрями сучасної науки.

Проте розвиток досліджень зараз стримується недостатніми асигнуваннями на придбання обладнання, унікальних приладів і гостродефіцитних матеріалів та на проведення експериментальних робіт.

*¹ Текст абзацу виділено олівцем на лівому березі документа.

Питання об'єднання музеїв під єдиним музейним представництвом ініціював заступник директора Державного музею Т. Г. Шевченка АН УРСР Д. Ф. Красицький листом від 24 вересня 1960 р. до секретаря ЦК КПУ А. Д. Скаби та заступника голови РМ УРСР М. С. Гречухи.

*² Президія АН УРСР листом до РМ УРСР від 27 лютого 1961 р. зверталася з проханням залишити в системі Академії наук Державний музей Т. Г. Шевченка та Державний музей етнографії та художнього промислу у м. Львів як установ, що проводили значну наукову роботу і були допоміжною науковою базою для інститутів Відділу суспільних наук АН УРСР.

*³ Підпис не прочитано.

Мінімальна заявка Академії на асигнування для придбання обладнання, приладів і апаратури на 1961 рік в сумі 5000 тис. крб фактично поки що задоволена на 2900 тис. крб, а заявка на науково-експериментальні роботи в сумі 6185 тис. крб також задоволена не повністю.

Слід окремо підкреслити, що Академія наук УРСР зовсім не одержує асигнувань і не має фондів на проведення профілактики, лікування та організації професійно необхідного відпочинку для багатьох категорій співробітників, що працюють в шкідливих для здоров'я умовах.

Академія наук УРСР не має спеціальної поліклініки, профілакторіїв, санаторіїв, будинків відпочинку, туристських таборів і інших установ для своєчасного і систематичного оздоровлення співробітників підпорядкованих наукових установ.

Невеликі засоби, які виділяються по лінії республіканського комітету профспілки, ні в якій мірі не задовольняють потреб 15 тисяч працівників Академії наук УРСР. Багато співробітників АН УРСР не мають житла.

По наслідках виконання кошторису спеціальних коштів за 1960 рік установи Академії наук УРСР мають перевищення доходів над видатками в сумі 184,4 тис. крб, з них:

а) по фактично виконаному обсягу науково-дослідних робіт по договорах з замовниками – 165,7 тис. крб;

б) від позабюджетної господарської діяльності дендрологічних парків – 18,7 тис. крб.

Президія Академії наук УРСР просить Раду Міністрів УРСР дозволити використати названі доходи по спеціальних коштах на такі заходи, фінансування яких не передбачено по бюджету:

1. Виконання науково-дослідних робіт за додатковими завданнями Фізико-технічного інституту низьких температур та Обчислювального центру АН УРСР – 123,7 тис. крб.

2. Будівництво житлових будинків у дендрологічних парках АН УРСР – 18,7 тис. крб^{*1}.

3. Капітальний ремонт жилих відомчих будинків – 12,0 тис. крб.

4. Організація табору відпочинку для професійно необхідного оздоровлення працівників АН УРСР на території Карадазької^{*2} біологічної станції Академії наук УРСР (Судацький район Кримської області) – 30,0 тис. крб.

Додатки^{*3}: 1. Обґрунтування необхідності додаткових коштів на науково-дослідні роботи, господарські та профілактично-оздоровчі потреби АН УРСР на 1961 рік.

^{*1} Тут і далі – підкреслено у документі від руки.

^{*2} Тут і далі – так у документах видання. Правильно: Карадазької.

^{*3} Підкреслено в документі. Додатки не публікуються.

2. Проект розпорядження Ради Міністрів УРСР, погоджений з Міністерством фінансів УРСР.

Віце-президент АН УРСР
академік АН УРСР *М. [П.] Семененко*
Головний учений секретар
Академії наук УРСР
член-кореспондент АН УРСР *І. [М.] Федорченко*

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 9, т. 7. Спр. 9348. Арк. 125–127. Оригінал. Машинопис.

№ 15*¹

**ІНФОРМАЦІЯ ПРОБЛЕМНОЇ КОМІСІЇ З АКТИВНОГО ВПЛИВУ
НА АТМОСФЕРНІ ПРОЦЕСИ ПРИ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
ПРО ПІДСУМКИ СИМПОЗИУМУ З ФІЗИКИ ХМАР І ОПАДІВ
ТА АКТИВНОГО ВПЛИВУ НА ХМАРИ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ
ШТУЧНИХ ОПАДІВ*²**

8 квітня 1961 р.

Секретно*³
Екз. № 1*⁴

С 27 по 31 марта 1961 г. в Украинском н[аучно]-и[сследовательском] гидрометеорологическом институте*⁵ проведен симпозиум по физике облаков и осадков и активным воздействиям на облака с целью получения искусственных осадков.

В работе симпозиума приняли участие 198 представителей от 51 научно-исследовательских институтов, вузов, военных и производственных организаций Советского Союза.

Было заслушано 38 докладов. Доклады были представлены от 15 организаций (Института физики атмосферы АН СССР, Института прикладной геофизики АН СССР, Института кристаллографии АН СССР, Украинского н[аучно]-и[сследовательского] гидрометеорологического института, Центрального института прогнозов, Главной геофизической обсерватории им. А. И. Воейкова, Центральной аэрологической обсерватории, Института общей и неорганической химии АН УССР, Института физической химии АН СССР, Высокогорного геофизического института АН СССР, Киевского госуниверситета [им. Т. Г. Шевченко],

*¹ Див. док. № 16, 40.

*² Документ направлено до завідувача сільськогосподарського відділу ЦК КПУ Л. В. Андрієнка.

*³ На архівній справі штамп: «Розсекречено». Підстава: акт від 06.08.1992.

*⁴ Цифру «1» вписано від руки.

*⁵ Установу створено у 1953 р. на базі Київської науково-дослідної геофізичної та Київської науково-дослідної гідрологічної обсерваторій відповідно до наказу Головного управління гідрометеорологічної служби при РМ СРСР від 25 лютого 1953 р. № 87 на підставі постанови РМ СРСР від 26 листопада 1952 р. № 4995 та постанови РМ УРСР від 17 грудня 1952 р. № 4113. З 2013 р. – Український гідрометеорологічний інститут ДСНС України та НАН України.

Одесского госуниверситета [им. И. И. Мечникова], Одесского гидрометеорологического института, Среднеазиатского н[аучно]-и[сследовательского] гидрометеорологического института и Казахского н[аучно]-и[сследовательского] гидрометеорологического института).

В работе симпозиума приняли участие представители различных наук (метеорологии, физики, химии, физической химии и др.) и такие крупные ученые, как член-корреспондент АН СССР Дерягин Б. В., член-корреспондент АН СССР Обухов А. М., профессора Шишкин Н. С., Голик А. З.,² Товбин М. В.,^{*1} Сулаквелидзе Г. К., Бут И. В., Погосян Х. П., Акимович Т. И., Розенберг Г. В. и др.

В результате рассмотрения выполненных работ симпозиум наметил следующие главные итоги:

1. Опыты по вызыванию осадков из переохлаждённых облаков³, приведенные Украинским научно-исследовательским гидрометеорологическим институтом на экспериментальном метеорологическом полигоне, показали возможность реального увеличения количества осадков в условиях плоского рельефа. До сих пор, судя по данным мировой литературы, этого доказать не удавалось. Для уточнения полученных предварительных результатов работы в этом направлении будут продолжены в 1961 и 1962 гг.

2. Отсутствие реагентов для воздействий на теплые облака приводит к тому, что в осенне-зимне-весенний период примерно наполовину уменьшаются возможности искусственного вызывания осадков.

3. Имеются некоторые предложения по изысканию веществ, дисперсные частицы которых могут заменять реагенты, содержащие серебро.

4. Слабо разрабатываются средства доставки реагентов в облака (дозировочные установки, самолеты, дымогенераторы, ракеты, снаряды, пиропатроны и др.).

5. Нет необходимых надежных приборов для исследований облаков (измерения влажности и температуры воздуха в облаках, микроструктуры, водности, электрических характеристик в облаках и др.).

6. Необходимо конструирование и изготовление специального самолета для этих работ.

Решение симпозиума прилагается^{*2}.

Приложение^{*3}: упомянутое экз. № ___^{*4}, на 5 листах.

Председатель комиссии Г. [Ф.] Прихотько

На документі помітка: «До справи. 22.IV.[19]61 [р.] Підпис^{*5}».

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 24. Спр. 5405. Арк. 26–28. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Товбін Мусій Володимирович – вчений у галузі фізичної хімії, доктор хімічних наук, професор. У 1944–1954 рр. – завідувач кафедри загальної хімії Київського автомобільно-дорожнього інституту. З 1954 р. – в КДУ, у 1960–1965 рр. – завідувач кафедри фізичної хімії. Автор праці «Фізична хімія» (1975).

^{*2} Рішення не публікується.

^{*3} Додаток не публікується.

^{*4} Номер не проставлено.

^{*5} Підпис не прочитано.

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ ГІДРОЛОГІЇ
ТА ГІДРОТЕХНІКИ АН УРСР М. М. ДІДКОВСЬКОГО
ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
В ГАЛУЗІ ІРИГАЦІЙНОГО БУДІВНИЦТВА В УКРАЇНІ*²**

11 квітня 1961 р.

[...]*³

На Украине с неустойчивым естественным увлажнением атмосферными осадками для получения гарантированных высоких урожаев необходимо орошение на очень большой площади. [...].

В связи с предстоящим резким увеличением потребления воды для ирригации, а также с увеличением потребления ее для водоснабжения промышленности, городов и электростанций, возникают важнейшие задачи науки в области изучения и использования водных ресурсов, в решении технических вопросов ирригации.

[...]

В настоящее время на Украине ведут исследования по некоторым из перечисленных вопросов несколько научно-исследовательских и учебных институтов:

[...]*⁴

3. Институт механики и автоматики АН УССР во Львове ведет исследования по созданию устройств для автоматизации оросительных систем.

4. Институт геологических наук АН УССР в Киеве и Институт минеральных ресурсов АН УССР (в Симферополе) ведут исследования подземных вод.

5. Институт общей и неорганической химии АН УССР (в Киеве) ведет исследования по технологии очистки питьевой воды и очистке сточных вод.

6. Институты гидробиологии и микробиологии АН УССР (в Киеве) начинают исследования по биологическим средствам борьбы с водорослями в каналах и водохранилищах.

[...]

8. Институт гидрологии и гидротехники АН УССР ведет исследования ресурсов поверхностных вод и по гидрологическим прогнозам, начинает исследования по водным балансам, ведет исследования по гидравлике и прочности гидросооружений, динамике берегов водохранилищ, водозаборам, фильтрации, по гидромеханизации, по повышению скоростей движения судов на внутренних водных путях.

Как показало выше, на Украине ряд институтов занимается вопросами, имеющими отношение к орошению. Однако для выполнения сложного и большого комплекса исследований, возникающих в связи с программой орошения на

*¹ Див. док. № 15, 40, 128.

*² Документ направлено до Президії АН УРСР.

*³ Тут і далі у документі – знято інформацію про загальний стан і розвиток іригаційного господарства в Україні.

*⁴ Тут і далі у документі – знято інформацію про роботу неакадемічних відомчих установ.

площади 6 млн гектаров и в связи со все возрастающим объемом использования водных ресурсов для водоснабжения и других целей, необходимо создание ведущего научно-исследовательского института, имеющего хорошо оснащенную лабораторную базу, кадры научных работников, могущего вести комплексные исследования. Необходимость создания ведущего института по вопросам водного хозяйства в системе Академии наук предусмотрена постановлением Совета Министров СССР № 425 от 24 апреля 1960 г. и постановлением ЦК КП Украины и Совета Министров УССР № 1073 от 2 июня 1960 г. об улучшении использования и усилении охраны водных ресурсов СССР и УССР соответственно. На ведущий институт целесообразно возложить обязанности по координации исследований.

Институт гидрологии и гидротехники АН УССР является комплексным научно-исследовательским институтом. На Институт гидрологии и гидротехники можно возложить обязанности ведущего комплексного института по вопросам водного хозяйства республики, развив в нем исследования, связанные с орошением. [...]»^{*1}. Институт гидрологии и гидротехники сможет выполнять исследования по всем главнейшим вопросам, связанным с использованием водных ресурсов республики с развитием орошения, а также осуществить координацию исследований по более узким вопросам, выполняемым в других институтах.

С целью решения Институтом гидрологии и гидротехники поставленных выше задач необходимо:

1. Создать новые структурные подразделения и расширить существующие согласно изложенному выше;

2. Осуществить строительство: лаборатории гидромеханизации, волновой и инженерной лабораторий; пристройки к трехэтажной части здания института и пристройки к опытному бассейну, перекрытия над площадкой гидравлических исследований, лаборатории оросительной гидрометрии и автоматики. Для осуществления намеченного строительства необходимо закрепить за институтом свободную площадку около 3 гектаров, расположенную рядом с усадьбой института.

3. Пересмотреть и дополнить тематический и перспективный планы института.

4. Для обеспечения пополнения кадрами научных работников как за счет аспирантуры, так и за счет привлечения высококвалифицированных научных работников со стороны расширить подготовку аспирантов и разрешить институту вести в необходимом объеме жилищное строительство в течение ближайших 5–7 лет, а также добиться перевода института в первую категорию.

5. Добиться решения директивных органов об издании совместно с Госводхозом Совета Министров УССР и Главным управлением Днепропетровского пароходства Совета Министров УССР журнала «Водное хозяйство».

Представляя вышеизложенные соображения относительно реорганизации Института гидрологии и гидротехники АН УССР с целью обеспечения исследований, связанных с развитием использования водных ресурсов и развития

^{*1} Знято деталізовану інформацію про структуру Інституту гідрології та гідротехніки АН УРСР.

орошения на Украине, прошу рассмотреть наше предложение, одобренное ученым советом института и поддерживаемое Госводхозом Совета Министров УССР, и принять по нему соответствующее решение.

Директор института *М. [М.] Дидковский*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1052. Арк. 103–114. Оригінал. Машинопис.

№ 17

ПРОТОКОЛ № 2 ЗАСІДАННЯ ЕКСПЕРТНОЇ ОЦІНОЧНОЇ КОМІСІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПУБЛІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УРСР ЩОДО КУПІВЛІ АРХІВІВ АКАДЕМІКА А. Ю. КРИМСЬКОГО, КОМПОЗИТОРА П. О. КОЗИЦЬКОГО, ПРОФЕСОРА Т. Г. КЕЗМИ*¹

12 квітня 1961 р.

Присутствуют*²: тт. Рудь Н. П.⁴ – зам. директора ГПБ АН УССР*³, Ви- зирь Н. П.⁵ – зав. отделом рукописей, *Петров С. О.*⁴ – зав. отделом редких и цен- ных книг, Плесский Г. М.⁷ – зав. отделом иностран[ных] книг, Шкваркин А. П.*⁵ – заведующий отделом отечествен[ного] комплектования.

Повестка дня:

1. Рассмотрение и утверждение материалов, представленных отделом ру- кописей на покупку архивов: Заслуженного деятеля искусств УССР, компо-

*¹ Документ є додатком до постанови Бюро Президії АН УРСР від 22 травня 1961 р. № 25-б «Про придбання матеріалів у приватних осіб», якою Бюро Президії АН УРСР постановило вважати за доцільне придбати: для ДПБ УРСР архіви композитора П. О. Козицького і матеріали акад. А. Ю. Кримського; для Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР – матеріали архіву української письменниці У. Кравченко, листи І. Я. Франка до У. Кравченко та листи У. Кравченко до І. О. Блажкевич; для Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР – архів театру «Березіль», збірник фольклорних записів Г. І. Колесниченка, збірник лемківських пісень, записаних О. М. Гижкою, збірник «Народні пісні Буковини»; для Державного музею Т. Г. Шевченка – барельєф Т. Г. Шевченка скульптора Ю. С. Гаврилюка, барельєф Т. Г. Шевченка невідомого скульптора, дві старовинні вази, барельєф Т. Г. Шевченка, виконаний невідомим автором у 1914 р., 9 листів-автографів М. А. Кретчера, два фотопортрети М. А. Кретчера, два фото М. А. Кретчера і В. В. Тарновського, один фотопортрет Т. Шевченка, книгу М. К. Чалого «Жизнь и произведения Тараса Шевченко», «Кобзар» Т. Г. Шевченка 1889 р. Президія АН УРСР також постановила піднести клопотання до РМ УРСР про дозвіл придбати вищезазначені матеріали.

*² Тут і далі – підкреслено в документі.

*³ Тут і далі – так у документі. Правильно: ГПБ УССР.

*⁴ Помилка в документі. Правильно: С. И.

*⁵ Шкваркін Анатолій Петрович (1906 – ?) – бібліограф, бібліотечний діяч. Завідувач відділу вітчизняного комплектування ДПБ УРСР. Активно проводив роботу з удосконалення системи обліку літератури, її спрощення та здешевлення, обґрунтовував доцільність переходу на інвентаризацію фондів за актовою системою.

зителя Ф. Е. Козицкого⁸, академика АН УССР А. Е. Крымского, профессора Т. Г. Кезмы⁹.

Постановили:

1. После просмотра материалов архива Ф. Е. Козицкого и консультации со специалистами, отметившими большую научную ценность архива ввиду наличия многих, ранее не публиковавшихся музыкальных произведений, а также оригинальных работ и статей по истории музыкальной культуры.

Учитывая объем архива в 1606 единиц хранения и то обстоятельство, что после решения вопроса о приобретении архива на хранение в библиотеку поступит часть материалов, которые не предназначались для продажи (дневники Ф. Е. Козицкого и др.), комиссия оценивает архив в 1 тыс. руб. (одна тысяча) руб.

2. После поединичного просмотра материалов архива академика АН УССР Крымского А. Е. экспертная комиссия ГПБ АН УССР отмечает, что приобретаемая часть архива дополняет хранящийся в отделе рукописей архив Крымского А. Е. Среди просмотренных материалов находится IX часть крупной работы «История арабской литературы», которая отсутствует в фонде Крымского А. Е. Без этой части работа уже готовится к изданию ленинградским отделением востоковедов АН СССР^{*1}.

Научную ценность представляют материалы по фольклору, народному календарю, русско-арабскому словарю и ряд работ по истории стран Востока.

Учитывая все эти обстоятельства, комиссия оценивает архив академика Крымского А. Е. в количестве 449 ед[иниц] хр[анения] в 400 (четыреста) рублей^{*2}.

3. Материалы архива профессора Т. Г. Кезмы представляют безусловный научный интерес, т. к. включают переводы классиков арабской литературы на русский и украинский языки. Часть окончанных переводов еще не публиковалась. Наличие в архиве писем М. Нуайме – общепризнанного руководителя современной арабской литературы, являются свидетельством творческой связи арабской и русской литератур, что очень важно для все более и более развивающихся культурных связей с народами стран Востока.

Письма И. [Ю.] Крачковского¹⁰, А. И. Белецкого¹¹, Б. [Я.] Букреева¹², [Г. Ф.] Церетели¹³ и др[угих] крупных советских ученых имеют определенную научную ценность.

Не меньший интерес представляют открытки с видами исторических и архитектурных памятников многих стран Востока.

Комиссия считает, что архив Т. Г. Кезмы в количестве 578 ед[иниц] хр[анения] может быть оценен в 300 (триста) руб.

4. Просить Оценочную комиссию при Президиуме АН УССР утвердить оценку архивов Ф. Е. Козицкого, А. Е. Крымского, Т. Г. Кезмы как имеющих

^{*1} Так у документі. Йдеться про: Ленінградське відділення Інституту сходознавства АН СРСР.

^{*2} Відділ рукописів ДПБ УРСР підготував довідку до Президії АН УРСР про склад архіву акад. А. Ю. Кримського, наголосивши, що це є залишок архіву фондоутворювача, ще раніше придбаного відділом рукописів ДПБ УРСР.

большую научную ценность и подлежащих хранению в отделе рукописей ГПБ АН УССР.

Председатель экспертной
комиссии ГПБ АН УССР *Н. [П.] Рудь*
Члены комиссии: *Н. [П.] Визирь*
С. [И.] Петров
Г. [М.] Плесский
А. [П.] Шкваркин

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1033. Арк. 81–83. Оригінал. Машинопис.

№ 18^{*1}

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР^{*2}

27 квітня 1961 р.

У період з 12 по 19 квітня 1961 р. відбулися збори Відділів і Загальні збори Академії наук УРСР, присвячені підсумкам наукової діяльності установ Академії наук УРСР за 1960 р. і завданням на 1961 р., а також обранню академіків та членів-кореспондентів АН УРСР.

На зборах Відділів АН УРСР, крім звітних доповідей голів бюро Відділів, було заслухано і обговорено результати 82 найбільш важливих наукових досліджень, а також висунуто кандидатів для обрання нових академіків і членів-кореспондентів АН УРСР, обрано нові склади бюро Відділів АН УРСР, директорів наукових установ та перобрано тих, строк повноважень яких закінчився.

Збори Відділів пройшли при достатній активності, в обговоренні звітних доповідей прийняло участь 59 чоловік.

Загальні збори АН УРСР вступним словом відкрив президент, академік О. В. Палладін. Із звітною доповіддю Президії «Основні підсумки наукової діяльності Академії наук Української РСР за 1960 рік і завдання на 1961 рік» виступив головний вчений секретар АН УРСР І. М. Федорченко.

[...]^{*3}

Загальні збори провели обрання нових академіків і членів-кореспондентів АН УРСР відповідно до оголошених вакансій. Всього було обрано 17 академіків і 24 членів-кореспондентів (список додається).

В зв'язку з тим, що експертна комісія Відділу хімічних і геологічних наук АН УРСР не знайшла можливим рекомендувати для обрання жодного із висунутих

^{*1} Див. док. № 78, 80, 81, 82, 184, 229, 309.

^{*2} Заголовок документа. Документ підготовлено відділом науки і культури ЦК КПУ.

^{*3} Знято інформацію з деталізованим оглядом Загальних зборів АН УРСР.

кандидатів, одна вакансія члена-кореспондента АН УРСР по спеціальності «Мінералогія» залишилася не заміщеною.

На Загальних зборах було також обрано членів Президії АН УРСР, строк повноважень яких закінчився. Список нового складу Президії додається.

Загальні збори затвердили обраних на зборах Відділів директорів наукових установ, строк повноважень яких закінчився.

[...]^{*1}

На думку відділу науки і культури ЦК КП України Загальні збори Академії пройшли задовільно. Намічена програма зборів повністю виконана.

Зав. відділом науки і культури
ЦК КП України
Ю. Ю. Кондуфор
Зав. сектором відділу [Л.] *Костишин*

Список^{*2}

академіків АН УРСР, обраних на Загальних зборах
АН УРСР 18 квітня 1961 року

По Відділу технічних наук

1. Коваленко Анатолій Дмитрович – Прикладна теорія пружності
2. Некрасов Зот Ілліч – Металургія чавуну
3. Павленко Георгій Євстафійович – Гідромеханіка
4. Федорченко Іван Михайлович – Порошкова металургія
5. Францевич Іван Микитович – Порошкова металургія
6. Янгель Михайло Кузьмич – Механіка

По Відділу фізико-математичних наук

1. Глушков Віктор Михайлович – Обчислювальна математика і техніка
2. Митропольський Юрій Олексійович – Математична фізика
3. Пасічник Митрофан Васильович – Експериментальна ядерна фізика
4. Погорелов Олексій Васильович – Геометрія
5. Пекар Соломон Ісаакович – Теоретична фізика

По Відділу хімічних і геологічних наук

1. Гутиря Віктор Степанович – Хімія нафти
2. Кірсанов Олександр Васильович – Органічна хімія
3. Овчаренко Федір Данилович – Колоїдна хімія
4. Ройтер Володимир Андрійович – Фізична хімія
5. Субботін Серафим Іванович – Геофізика

По Відділу біологічних наук

1. Макаренко Олександр Федорович – Нейрофізіологія

^{*1} Знято інформацію, яка не стосується діяльності АН УРСР.

^{*2} Тут і далі – підкреслено у документі.

Список
членів-кореспондентів АН УРСР, обраних на Загальних
зборах АН УРСР 18 квітня 1961 р.

По Відділу технічних наук

1. Борисенко Костянтин Степанович – Гірнична механіка
2. Даденков Юрій Миколайович – Гідраліка
3. Івахненко Олексій Григорович – Автоматика
4. Карпенко Георгій Володимирович – Механіка матеріалів
5. Кільчевський Микола Олександрович – Механіка матеріалів
6. Михайловський Володимир Михайлович – Автоматика
7. Повх Іван Лукич – Аерогазодинаміка
8. Пухов Георгій Євгенович – Обчислювальна математика і техніка
9. Самсонов Григорій Валентинович – Металургія рідкісних металів

По Відділу фізико-математичних наук

1. Боровик Євген Станіславович – Фізика низьких температур
2. Борзак Петро Григорович – Фізична електроніка
3. Веркін Борис Ієреміївич – Фізика напівпровідників
4. Галкін Олександр Олександрович – Радіоспектроскопія
5. Іванов Віктор Євгенович – Фізика металів
6. Марченко Володимир Олександрович – Математичний аналіз
7. Федоров Євген Павлович – Астрономія

По Відділу хімічних і геологічних наук

1. Корнев Костянтин Арсенійович – Хімія високомолекулярних сполук
2. Кульський Леонід Адольфович – Хімія і технологія очистки води
3. Яцимирський Костянтин Борисович – Хімія комплексних сполук

По Відділу біологічних наук

1. Білай Віра Йосипівна – Антибіотики
2. Зосимович Володимир Павлович – Генетика і селекція рослин
3. Підоплічко Іван Григорович – Гідробіологія
4. Топачевський Олександр Вікторович – Гідробіологія

По Відділу суспільних наук

1. Короїд Олексій Степанович – Політекономія

Список

членів Президії АН УРСР

Президент АН УРСР академік О. В. Палладін
Віце-президент АН УРСР академік АН УРСР М. П. Семененко
Віце-президент АН УРСР академік АН УРСР О. Н. Щербань
Віце-президент АН УРСР академік АН УРСР М. Ф. Гулий
Голова Відділу фізико-математичних наук академік АН УРСР Ю. О. Митропольський
Голова Відділу хімічних і геологічних наук академік АН УРСР Ф. Д. Овчаренко

Голова Відділу технічних наук академік АН УРСР Г. В. Самсонов
Голова Відділу біологічних наук академік АН УРСР О. Ф. Макаrenchенко
Голова Відділу суспільних наук академік АН УРСР О. С. Короїд
Член Президії АН УРСР академік АН УРСР П. М. Першин
Член Президії АН УРСР академік АН УРСР В. С. Гутиря
Головний учений секретар АН УРСР академік АН УРСР І. М. Федорченко

На документі помітка: «Доложено Підгорному М. В. 27.IV.[1961]. Підпис*¹».

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 31. Спр. 1684. Арк. 271–278. Оригінал. Машинопис.

№ 19

ВИТЯГ З ПОСТАНОВИ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ МІЖВІДОМЧОГО ГЕОФІЗИЧНОГО КОМІТЕТУ ПРИ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР»

15 травня 1961 р.

[...]*²

На виконання розпорядження Ради Міністрів УРСР від 18 березня 1961 р. № 269-р, Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Реорганізувати Оргкомітет по проведенню Міжнародного геофізичного року – Міжнародної геофізичної служби при Президії АН УРСР у Міжвідомчий геофізичний комітет при Президії АН УРСР та покласти на нього:

а) координацію комплексних досліджень в галузі геофізики та астрономії, що проводяться всіма установами та організаціями, розташованими на території УРСР;

б) організацію робіт по науковому узагальненню, практичному освоєнню та публікації матеріалів, одержаних за період проведення спостережень за програмою Міжнародного геофізичного року – Міжнародної геофізичної служби, а також в наступні роки;

в) міжнародний обмін геофізичними матеріалами та публікаціями через Міжвідомчий геофізичний комітет при Президії АН УРСР;

г) проведення щорічних Республіканських нарад по підведенню підсумків наукових досліджень в галузі геофізики та астрономії;

д) щорічне видання «Інформаційного бюлетеня» Міжвідомчого геофізичного комітету при Президії АН УРСР, в якому висвітлювати основні результати геофізичних та астрономічних досліджень, виконаних вченими України.

2. Організаційне і господарське обслуговування Міжвідомчого геофізичного комітету АН УРСР та фінансування його можливих витрат провадити засобами Інституту геофізики АН УРСР, для чого виділяти інституту відповідні асигнування.

*¹ Підпис не прочитано.

*² Знято інформацію з деталізованим викладом розпорядження РМ УРСР від 18 березня 1961 р. № 269-р.

3. Затвердити Положення про Міжвідомчий геофізичний комітет при Президії АН УРСР (Додаток 1)*¹.

4. Затвердити Республіканський Міжвідомчий геофізичний комітет при Президії АН УРСР в такому складі:

Директор Ін-ту геофізики АН УРСР акад. АН УРСР С. І. Субботін (голова),
Зас[т]. директора Ін-ту геофізики АН УРСР В. Б. Соллогуб (заст. голови),
Директор ГАО АН УРСР чл.-кор. АН УРСР Є. П. Федоров (заст. голови),
Науковий співробітник Ін-ту геофізики АН УРСР Є. І. Антонюк (учений секретар),

Директор Ін-ту геологічних наук АН УРСР акад. АН УРСР В. Г. Бондарчук,
Директор АО Харківського університету М. П. Барабашов,
Директор КрАО АН СРСР чл.-кор. АН СРСР А. Б. Северний,
Директор Полтавської гравіметричної обсерваторії чл.-кор. АН УРСР

З. М. Аксентьева,

Директор АО Одеського [державного] університету [ім. І. І. Мечникова],
чл.-кор. АН УРСР В. П. Цесевич,

Член колегії МВ та ССО УРСР В. Ф. Афанасьєв,

Зав. лабораторією Інституту геофізики АН УРСР Т. С. Лебедев,

Директор сейсмостанції «Сімферополь» ІФЗ АН СРСР І. І. Попов,

Зав. кафедрою радіотехніки Харківського політехнічного інституту Б. Л. Кашев,

Директор УкрНДГМІ Г. Ф. Прихотько,

Директор астрономічної обсерваторії КДУ [ім. Т. Г. Шевченка] О. Ф. Богородський,

Керуючий трестом «Укргеофізрозвідка» В. П. Компанцев,

Начальник Дніпропетровської геофізичної експедиції І. О. Гаркаленко,

Начальник відділу Головгеології УРСР В. О. Нечаєв,

Заст. директора ХДІМВП М. С. Лизогуб,

Начальник Укргідрометслужби Т. К. Богатир,

Зав. кафедрою астрономії КДУ [ім. Т. Г. Шевченка] С. К. Всехсвятський,

Професор Львівського [державного] університету [ім. І. Франка] М. С. Ейгенсон,

Представник Інституту гідрофізики*² АН УРСР.

5. Затвердити редакційну колегію «Інформаційного бюлетеня» Міжвідомчого геофізичного комітету при Президії АН УРСР в такому складі:

Директор Інституту геофізики АН УРСР академік АН УРСР С. І. Субботін (відповідальний редактор),

Чл.-кор. АН УРСР А. О. Яковкін,

Зав. кафедрою астрономії КДУ [ім. Т. Г. Шевченка] професор С. К. Всехсвятський,

Професор Львівського [державного] університету [ім. І. Франка], доктор фіз.-мат. наук М. С. Ейгенсон,

*¹ Додаток не публікується.

*² Так у документі. Можливо, йдеться про: Інститут геофізики АН УРСР.

Директор сейсмостанції «Сімферополь», канд.фіз.-мат. наук І. І. Попов,
Директор УкрНДГМІ, канд. геогр. наук Г. Ф. Прихотько,
Зав. кафедрою радіотехніки Харківського політехнічного інституту, канд.
техн. наук Б. Л. Кашеєв,
Зав. лабораторією Інституту геофізики АН УРСР, канд. геолог.-мін. наук
Т. С. Лебедев,
Науковий співробітник Інституту геофізики АН УРСР, канд. геол.-мін. наук
Є. І. Антонюк.

6. Зобов'язати Редакційно-видавничу раду АН УРСР передбачати у своїх планах щорічне видання «Інформаційного бюлетеня» Міжвідомчого геофізичного комітету при Президії АН УРСР обсягом 15 друк. аркушів за рахунок Інституту геофізики АН УРСР.

7. Просити Головне Управління геології та охорони надр при Раді Міністрів УРСР, Гідрометеорологічну службу УРСР, Міністерство вищої та середньої спеціальної освіти УРСР передбачати в річних кошторисах необхідні кошти на продовження досліджень по програмі Міжвідомчого геофізичного комітету при Президії АН УРСР.

Віце-президент АН УРСР
академік АН УРСР *О. [Н.] Щербань*
Головний учений секретар
Академії наук УРСР
академік АН УРСР *І. [М.] Федорченко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1014. Арк. 40–44. Оригінал. Машинопис.

№ 20

ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ВЧЕНОЇ РАДИ ІНСТИТУТУ МІКРОБІОЛОГІЇ ім. Д. К. ЗАБОЛОТНОГО АН УРСР ПРО СТВОРЕННЯ ЛАБОРАТОРІЇ РАДІАЦІЙНОЇ МІКРОБІОЛОГІЇ*

16 травня 1961 р.

Слушали: О создании лаборатории радиационной микробиологии
(докладывает А. М. Пасечник).

Постановили: 1. Учитывая актуальность проблемы, важность тематики по изучению действия ионизирующих излучений на микроорганизмы, выполняемой группой лаборатории изменчивости микроорганизмов, считать целесообразным создание в Институте микробиологии [им. Д. К. Заболотного] лаборатории радиационной микробиологии.

2. Просить Президиум АН УССР разместить лабораторию в помещении реактора Института физики АН УССР.

*1 Заголовок документа.

3. Перевести из лаборатории изменчивости в лабораторию радиационной микробиологии [так]их сотрудников:

1. Ст[аршего] науч[ного] сотр[удника] – Пасечник А. М.

2. Мл[адшего] науч[ного] сотр[удника] – Матвееву М. Д.

3. И[сполняющего] о[бязанности] мл[адшего] науч[ного] сотр[удника] – Федорус Г. Г.

4. Препаратора – Кутасову Л. А.

4. Просить Президиум выделить дополнительно 4 штатных единицы для лаборатории радиационной микробиологии.

5. До объявления конкурса назначить руководителем лаборатории по радиационной микробиологии – А. М. Пасечник.

6. Просить Президиум утвердить решение Ученого совета*¹.

Председатель Ученого совета
академик АН УССР В. Г. Дроботько
Ученый секретар Е. И. Андреев

Науковий архів Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного НАН України. Оп. 1. Спр. 627. Арк. 10. Копія. Машинопис.

№ 21

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ДО ПИТАННЯ ПЕРЕВЕДЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МУЗЕЮ ЕТНОГРАФІЇ ТА ХУДОЖНЬОГО ПРОМИСЛУ АН УРСР В СИСТЕМУ МІНІСТЕРСТВА КУЛЬТУРИ УРСР*²

*25 травня 1961 р.
м. Львів*

Український державний музей етнографії та художнього промислу АН УРСР був утворений в 1951 році за постановою Центрального Комітету Комуністичної партії України і Ради Міністрів Української РСР шляхом об'єднання колишніх Етнографічного музею АН УРСР та Музею художньої промисловості. Ці два колишні музеї були завжди видатними центрами не тільки музейної, але також і наукової роботи.

*¹ Відповідно до рішення Президії АН УРСР від 7 липня 1961 р. (прот. № 33, п. 453) «Про заходи з подальшого розвитку наукових досліджень в установах АН УРСР з використанням атомного реактора» в Інституті мікробіології ім. Д. К. Заболотного АН УРСР створено лабораторію радіаційної мікробіології. На 1962 р. було заплановано продовження досліджень з анаеробними мікроорганізмами, а також спільне зі Службою дозиметрії розроблення методики тканинних доз нейтронів.

*² Заголовок документа. Правильно: Державний музей етнографії та художнього промислу АН УРСР. Документ направлено до секретаря ЦК КПУ А. Д. Скаби. Переведення музею в систему Міністерства культури УРСР відбулося 01.07.1963 за постановою ЦК КПУ і РМ УРСР від 28.05.1963 № 643 та постановою Президії АН УРСР від 03.06.1963 № 22.

Етнографічний музей, заснований в 1895 році при Науковому товаристві ім. Шевченка за ініціативою Івана Франка, В[олодимира] Гнатюка та інших прогресивних вчених, був завжди науковою установою, яка вела широку науково-дослідну роботу по вивченню етнографії України. При музеї працювала Етнографічна комісія, яка на той час була єдиним центром етнографічної науки на Україні.

Друковані роботи Етнографічної комісії започаткували і лягли в основу української наукової літератури в галузі етнографії. Етнографічні дослідження велися також в той час Львівським університетом, таким чином, Львів був завжди важливим центром етнографічної і мистецтвознавчої науки.

Також в галузі мистецтвознавства музей є однією з трьох установ в Республіці, що ведуть науково-дослідну роботу. Особливо треба підкреслити, що музей, у відповідності з своїм профілем, веде науково-дослідну роботу в ділянці народного і прикладного мистецтва, і під цим оглядом є він єдиною дослідною установою в УРСР.

Як науково-дослідна установа музей має серйозні результати. Наукові співробітники музею з 1951 по 1960 рр. підготували до друку 15 монографій, 6 альбомів, 2 довідники по фондах, 7 наукових збірників і каталог. 8 монографій вже вийшли друком, 1 є в наборі, 3 здані до друку; вийшли друком також 3 альбоми (інші в наборі), 5 збірників (2 здані до друку), 1 довідник і 1 каталог. Загальний об'єм опублікованих і підготовлених до друку робіт по музею за останні роки визначається цифрою 400 друкованих аркушів.

Колектив музею працює над такими відповідальними темами, як: історико-етнографічна монографія «Українці», «Український історико-етнографічний атлас» та «Історія українського народного і прикладного мистецтва». Музей приймає також участь у підготовці до Всесвітнього етнографічного конгресу, який відбудеться в Москві в 1964 році.

Наукові роботи музею дістали дуже позитивну оцінку та загальне схвалення крупних спеціалістів-етнографів і мистецтвознавців, а також широкої наукової громадськості. Роботи музею стали відомі і знайшли признання не тільки в Республіці і в Радянському Союзі, але також в країнах народної демократії та в інших зарубіжних країнах. В цьому році опубліковані роботи музею і матеріали польових досліджень будуть експонуватися на міжнародних виставках в Лондоні і Парижі.

За час перебування в Академії наук УРСР музей підготував висококваліфікованих спеціалістів в галузі етнографії та мистецтвознавства. Зараз в музеї працює 14 кандидатів наук, а в найближчому часі ця цифра повинна збільшитися до 17, інші наукові співробітники успішно працюють над кандидатськими дисертаціями, а ряд кандидатів працює вже над докторськими дисертаціями.

Завдяки висококваліфікованим кадрам музей може надавати широку допомогу виробництву в питаннях раціонального використання культурної спадщини в сучасному виробництві предметів широкого споживання. Допомогою музею користуються підприємства художньої і легкої промисловості цілого Радянського Союзу. Тільки в 1960 році музей дав 857 консультацій працівникам текстильної, трикотажної, швейної, деревообробної, фарфорової, скляної, ювелірної, галантерейної промисловостей.

Переведення музею в систему Міністерства культури [УРСР] дуже обмежить можливості науково-дослідної і консультативної роботи музею. Музей залишиться без висококваліфікованих кадрів і тим самим припинить успішно до тепер здійснювану науково-дослідну роботу. Міністерство культури УРСР немає можливості надавати музеєві методичної і практичної допомоги, бо там немає для керівництва відповідних спеціалістів, зокрема спеціалістів-етнографів.

Таким чином, переведення музею в систему Міністерства культури буде рівнозначне з ліквідацією однієї з двох в Республіці науково-дослідних установ, що працюють в галузі етнографії та мистецтвознавства. Зваживши на те, що Львів має давні традиції наукової етнографічної і мистецтвознавчої роботи, ліквідація музею як науково-дослідної установи буде також невірною з політичної точки зору, тим більше, що це могло би статися напередодні Міжнародного етнографічного конгресу, який проходить в столиці нашої країни.

В світлі постанови Центрального Комітету КППС і Ради Міністрів СРСР «Про заходи на поліпшення координації науково-дослідної роботи в країні і діяльності Академії наук [СРСР]» установи, що ведуть науково-дослідну роботу в ділянці суспільних наук, повинні залишитися в системі Академії наук. Такою установою слід уважати також Музей етнографії та художнього промислу, бо основним видом його роботи є наукові дослідження в галузі етнографії та мистецтвознавства.

Для прикладу доводимо до Вашого відома, що Музей етнографії АН СРСР, розташований в Ленінграді, залишається в системі АН СРСР і ніхто не ставить питання про його переведення.

Просимо, при розгляді питання переведення музею врахувати наведені тут дані та, приймаючи рішення, виходити з інтересів і стану етнографічної та мистецтвознавчої наук в нашій республіці.

Директор музею
кандидат історичних наук Ю. [Г.] Гошко¹⁴

Науковий архів Інституту народознавства НАН України. Оп. 1. Спр. 166. Арк. 21–24.
Копія. Машинопис.

№ 22

ВІДОМОСТІ ПРО ГОЛОВНІ НАПРАВЛЕННЯ ТА ЗДОБУТКИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІНСТИТУТУ МАШИНОЗНАВСТВА ТА АВТОМАТИКИ АН УРСР, А ТАКОЖ ДОЦІЛЬНІСТЬ ЙОГО РЕОРГАНІЗАЦІЇ У ДВА ІНСТИТУТИ^{*1}

29 травня 1961 р.
м. Львів

Сообщаем интересующие Вас сведения об Институте машиноведения и автоматике АН УССР.

^{*1} Документ направлено до бюро Відділу технічних наук АН УРСР.

Институт машиноведения и автоматики АН УССР за десять лет научно-организационной деятельности вырос в крупный научный центр и является, по существу, единственным академическим учреждением, проводящим в западных областях Украины широкие научно-исследовательские работы в области механико-математических и физико-технических наук и плодотворно готовит молодые научные кадры, главным образом из местного населения. Таким образом, институт вырос в своеобразный научный центр в западных областях, который своей научно-организационной деятельностью благотворно влияет на подъем общей культуры этих областей, особенно в области научно-технических знаний.

Институт является многопрофильным, причем разрабатываемая им тематика входит в проблемные планы Отделения технических и физико-математических наук АН УССР. Основные исследования институт проводит в области физико-химической и физико-математической механики материалов, а также в области получения (физикометрия, передача и использование, для управления) информации.

Основная часть института работает в области смежных, т. н. «гибридных» наук.

Первая из них, лежащая на стыке механики материалов, физической химии, электрохимии и физики твердого тела, – это «физико-химическая механика материалов», которая конечной целью ставит изучение конструкционных материалов в условиях их эксплуатации, в том числе в скважинах сверх глубокого бурения, в атомных реакторах, в химической аппаратуре и т. п. условиях, где механические свойства в основном зависят от воздействия рабочих сред. Это научное направление в инженерном аспекте развивается только в нашем институте и нам не известно ни в СССР, ни за границей другого места, где бы проводились аналогичные работы в таких масштабах и под таким углом зрения. Причем необходимо отметить создание в нашем институте совершенно уникальной аппаратуры для исследования по физико-химической механике материалов.

Вторым оригинальным «гибридным» научным направлением в нашем институте является физико-математическая механика материалов, которая, используя и развивая современные представления физики твердого тела, а также методы математической физики, создает количественную теорию прочности и пластичности реальных твердых тел. Это весьма важное и перспективное научное направление успешно развивается на Украине тоже только в нашем институте.

Научные исследования, проводимые в институте по этим направлениям, позволили установить ряд закономерностей и физических явлений (адсорбционная и водородная усталости материалов, водородная хрупкость и др.), а также открыть ряд поразительных явлений, а именно – инверсии масштабного эффекта в агрессивных средах, повышение усталостной прочности в некоторых жидкометаллических расплавах, влияние поляризации на механические свойства металлов и т. п. Много сделано в области вскрытия механизма и установления закономерностей образования и развития мельчайших дефектов, типа трещин, в деформируемом твердом теле. По этим направлениям к настоящему времени написано 14 монографий и более 200 научных статей.

Физико-химическая и физико-математическая механика материалов составляют важнейшее звено механико-математической науки о реальных деформируемых телах, имеют большое будущее как в теоретическом, так и в практическом аспектах. В этом направлении в институте работает три отдела и три лаборатории, объединяющие более*¹ человек, в том числе два доктора наук (из них один член-корреспондент АН УССР*²) и 13 кандидатов наук. Кроме того, в этом году заканчивает докторскую диссертацию канд. техн. наук М. И. Чаевский и в 1962 году – канд. физ.-мат. наук Я. С. Подстригач.

Значительная часть сотрудников этих направлений это специалисты в области физико-математических и химических наук или выпускники механико-математических и физических факультетов университетов.

Таким образом, характер научной деятельности этих отделов и лабораторий Института машиноведения и автоматики АН УССР целиком направлен на разрешение важнейших перспективных научных исследований, стоящих перед советской наукой в области механики реального твердого тела, и в частности, физических основ прочности и пластичности. В виду широкого аспекта и теоретического характера этой проблемы успешное развитие ее возможно только в системе Академии наук.

Вторая половина сотрудников нашего института занята наиболее перспективными и быстро развивающимися направлениями науки, способствующими подъему народного хозяйства страны и имеющими межотраслевой характер. Сюда относится автоматическое управление и кибернетика, включающие разработку проблем получения (измерения), преобразования, передачи и использования информации.

По этим направлениям за последние годы получено ряд важных результатов в области теории преобразования сигнала и телепередачи информации, магнитометрии, в области разработки методов анализа и синтеза линейных и нелинейных электрических цепей, разработки методов и средств получения высокой точности и надежности автоматического контроля и телеуправления комплексом распределенных объектов, разработки теории автоматического измерения качества материалов.

В настоящее время в этом направлении ведутся исследования по разработке физико-математической теории новых преобразователей, физических каналов связи, методов расчета, анализа и синтеза электрических цепей, физико-математические исследования установившихся и не установившихся колебательных процессов в сложных жидкостях и монокристаллических твердых средах и пр.

В этом направлении работает 4 отдела и одна лаборатория института, объединяющая более 100 сотрудников, включая 13 кандидатов наук, в том числе 1 член-корреспондент АН УССР. Один из них, канд. техн. наук Б. И. Блажкевич, закан-

*¹ Цифру не прочитано.

*² Загальними зборами АН УРСР 18 квітня 1961 р. Г. В. Карпенка обрано членом-кореспондентом АН УРСР.

чивает в этом году докторскую диссертацию, а канд. техн. наук В. Н. Михайловский – в 1962 году.

Таким образом, характер научной деятельности этих отделов и лабораторий института направлен на разрешение важнейших вопросов передачи информации и физикометрии (электрометрии, магнитометрии, радиометрии), создание теории расчета и методики исследования электрических цепей средств автоматизации. Все это важнейшие перспективные вопросы развития советской науки, имеющие межотраслевой теоретический характер. Успешное их развитие возможно только в системе Академии наук.

С целью сосредоточения научных исследований и научных кадров для эффективного и успешного разрешения важнейших научных проблем, имеющих большое народно-хозяйственное значение, целесообразно досрочно, уже в этом году, закончить работу по научно-исследовательским темам, носящим сравнительно узкий характер (автоматизация контроля физических параметров лопаток гидронасоса; исследование износостойкости резиновых уплотнений). Крайне необходимо расширить структуру института путем создания лаборатории исследования свойств облученных материалов. Исследования в этом направлении будут иметь большое значение для атомной энергетики и ряда отраслей новой техники. С целью консолидации научных кадров в области механики материалов в гор. Львове целесообразно включить в структуру института существующий во Львове отдел математической физики (чл.-корр. АН УССР Я. Б. Лопатинский) и новый отдел термодинамики и статической физики (канд. физ.-мат. наук И. Р. Юхновский).

Исходя из необходимости усиления научных исследований в перечисленных областях, что следует из Постановления ЦК КПСС и СМ СССР, а также из реальных возможностей, необходимо в ближайшее время (1962–[19]63 гг.) реорганизовать Институт машиноведения и автоматики АН УССР в два института – Институт физико-химической механики материалов АН УССР и Институт физикометрии АН УССР*¹.

Такая реорганизация нашего института даст возможность еще более усилить работы по новым научным направлениям, не должна, конечно, отрывать его от существующих связей с народным хозяйством. Мы считаем также необходимым продолжать хоздоговорные работы по созданию комплексов измерительной и разведочной аппаратуры, а также работы по новой технике (в том числе по разделу*²).

Институт физико-химической механики материалов АН УССР в г. Львове стал бы объединяющим и координирующим центром научных исследований в УССР в области механики реального твердого тела с учетом эксплуатационных условий его работы, в том числе и в установках специальной техники. Институт

*¹ «Возможен вариант названия: [1] Институт проблем механики материалов АН УССР; Институт физикометрии и передачи информации АН УССР; 2) Институт электрометрии, магнитометрии и передачи информации АН УССР». – *Примітка у документі.*

*² Номер розділу не прочитано.

физикометрии АН УССР в гор. Львово объединял бы и координировал научные исследования в УССР в области передачи информации электрометрии, магнитометрии, радиометрии и технической кибернетики.

Создание в гор. Львово этих институтов имело бы бесспорно и большое политическое значение, т. к. это означало бы новый высший этап развития научного и культурного строительства в западных областях УССР, [...]»^{*1}.

Директор института Г. В. Карпенко

Науковий архів Фізико-механічного інституту ім. Г. В. Карпенка НАН України.
Оп. 1. Спр. 290. Арк. 71–75. Копія. Машинопис.

№ 23

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА Т. В. О. ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ МІНЕРАЛЬНИХ РЕСУРСІВ АН УРСР Н. А. НАГІНСЬКОГО ДО ГОЛОВНОГО ВЧЕНОГО СЕКРЕТАРЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР АКАД. І. М. ФЕДОРЧЕНКА ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ РОБІТ КАРСТОВОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ АН УРСР В ГІРСЬКОМУ КРИМУ

*3 червня 1961 р.
м. Сімферополь*

На III Пленуме междуведомственной комиссии по изучению карста АН СССР, состоявшемся 24–27 апреля с. г., участниками комплексной карстовой экспедиции АН УССР были сделаны сообщения, вызвавшие интерес и предложения, которые, в частности, изложены в письме председателя комиссии проф. И. В. Попова¹⁵ на имя Президента АН УССР академика А. В. Палладина.

В состав карстовой экспедиции АН УССР, руководство которой возложено на Институт минеральных ресурсов, входят, в соответствии с постановлением Президиума АН УССР от 21 августа 1959 г. (протокол № 41, § 659)^{*2}, отряды институтов АН УССР: минеральных ресурсов, гидрологии и гидротехники, археологии, зоологии и геофизики. В 1960 году отрядами были проведены комплексные исследования глубинных карстовых шахт и полостей в отдельных районах Горного Крыма. В частности, изучались разрезы, отбирались обнаруженные

^{*1} Знято частину тексту, що не стосується діяльності інституту.

^{*2} Цією постановою Президія АН УРСР зобов'язала: директорів інститутів мінеральних ресурсів, археології, зоології, гідрології і гидротехніки, геології корисних копалин – включити з 1960 р. у плани робіт дослідження глибинних карстових шахт і порожнин у складі комплексної карстової експедиції АН УРСР; управління «Академпостач» АН УРСР – забезпечити заявки цих інститутів на спорядження карстової експедиції у 1960 р.; директора Інституту мінеральних ресурсів д.г.-м.н. Ю. Ю. Юрка – скласти план робіт з вивчення карсту Альпійської зони, список карстових районів і об'єктів, придатних для відвідування; бюро Відділу хімічних і геологічних наук АН УРСР – скликати координаційну нараду з питань організації геофізичних робіт у карстових районах Гірського Криму. Також Президія АН УРСР ухвалила розглянути у IV кварталі 1959 р. звіт про роботу комплексної карстової експедиції у Криму в 1958 і 1959 роках.

остатки материальной культуры и находки палеозоологического и зоологического материала, а также разведывались глубинные недоступные продолжения полостей геофизическими методами разведки.

В соответствии с планом работ экспедиции по исследованиям 1960 г. составлен сводный отчет, который может быть направлен Вам по требованию.

Для расширения работ, проводимых карстовой экспедицией, на рассмотрение Президиума АН УССР представляются следующие предложения:

1. В целях выяснения условий формирования трещинно-карстовых вод и выяснение путей их стока Институту минеральных ресурсов АН УССР (директор – проф. Ю. Ю. Юрк) приступить в 1961 г. на основании постановления Президиума АН УССР 30 октября 1960 г. (протокол № 60, § 800) к организации карстологической станции в районе Красных пещер.

2. В целях изучения баланса подземных вод западной части Горного Крыма в период 1961–1967 гг. Институту минеральных ресурсов АН УССР организовать с 1 января 1962 года карстово-гидрогеологическую базу в урочище Ай-Димитрий для изучения элементов баланса карстовых вод.

3. Планово-финансовому отделу Президиума АН УССР (г. А. М. Матях) предусмотреть для указанных объектов целевое выделение восьми штатных единиц (в том числе инженеров-гидрогеологов – 2, техников-наблюдателей – 4, препараторов – 2).

4. Академснабу АН УССР (г. [Г. И.] Мордерер) принять к исполнению заявки Института минеральных ресурсов по сооружению жилых помещений, указанных станций и по снабжению их снаряжением и оборудованием.

Институту минеральных ресурсов АН УССР (директор – проф. Ю. Ю. Юрк) подготовить соответствующие заявки*¹.

5. В целях выяснения археологических, зоологических и палеозоологических особенностей глубинных карстовых полостей Горного Крыма обязать директора Института зоологии АН УССР (академик В. Г. Касьяненко) и директора Института археологии АН УССР (член-корреспондент АН УССР С. Н. Бибииков) подать свои соображения по расширению работ специальных отрядов этих институтов в Президиум АН УССР и заявки на их штаты и снаряжение в планово-финансовый отдел и Академснаб АН УССР.

6. Обязать директора Института гидрологии и гидротехники АН УССР (кандидат техн[ических] наук М. М. Дидковский) подать свои соображения по расширению работ гидрологического отряда экспедиции и созданию стационарных гидрологических наблюдений в Горном Крыму для изучения роли карстового стока в питании рек в Президиум АН УССР и заявки на штаты и снаряжения в планово-финансовый отдел и Академснаб АН УССР.

7. Обязать директора Института геофизики АН УССР (академик АН УССР С. И. Субботин) подать свои соображения по расширению экспериментальных геофизических работ по изучению глубинной закарстованности Горного Крыма

*¹ Тут і далі у документі – наприкінці абзаців проставлено букву «к» без продовження тексту.

в Президиум АН УССР и заявки на штаты и снаряжение в планово-финансовый отдел и Академснаб АН УССР.

Врио директора института
кандидат геолого-минералогич[еских] наук *Н. А. Нагинский*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1120. Арк. 15. Оригінал. Машинопис.

№ 24

**ЛИСТ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІНСТИТУТУ МЕТАЛОКЕРАМІКИ І СПЕЦСПЛАВІВ АН УРСР
ВИПРОБУВАЛЬНОЮ БАЗОЮ*¹**

8 червня 1961 р.

Сов[ершенно] секретно*²

особой важности

экз. № 1*³

Институт металлокерамики и спецсплавов АН УССР постановлением Совета Министров СССР и ЦК КПСС № 316-137 от 4.VI.*⁴1961 г. обязан в течение 1961–1963 гг. выполнить работы по созданию ряда изделий в объеме – разработка, изготовление и поставка опытных образцов жаростойких и эрозионностойких материалов для сопловых блоков, днищ и термо- и эрозионностойких покрытий для двигателей при температуре газовой струи до 3500 °С и времени действия до 100 сек.

Для обеспечения выполнения этих работ институт должен располагать испытательной базой для опробывания разрабатываемых им изделий.

Без стендовых испытаний разрабатываемых материалов институт не в состоянии выполнить постановление в указанные сроки.

Президиум АН УССР распоряжением № 288 от 24.V.1961 г. для организации стендовых испытаний, разрабатываемых материалов и деталей для ПРД, передал Институту металлокерамики и спецсплавов АН УССР базу в поселке Феофания, которая ранее использовалась Институтом механики АН УССР для производства взрывных работ. На территории базы площадью 4,5 гектара в настоящее время расположен действующий и используемый Институтом металлокерамики и спецсплавов АН УССР склад взрывчатых материалов.

Учитывая крайне сжатые сроки, предоставленные постановлением № 316–137 от 4. IV.1961 г. институту для выполнения работ, а также и то, что институт назначен головным исполнителем по разработке вкладышей и футеровки кор-

*¹ Документ направлено заступнику голови РМ УРСР П. Я. Розенку.

*² Підкреслено в документі. На архівній справі штамп: «Розсекречено». Підстава: акт від 05.06.2015.

*³ Цифру «1» вписано від руки та підкреслено.

*⁴ Помилка у документі. Правильно: 4.IV.1961 г.

пусов ПРД и должен кроме прямых разработок обеспечивать сравнительные испытания изделий, разрабатываемых смежными организациями, обязанными выполнять работу по указанному постановлению, Президиум АН УССР просит Вас дать указание:

1) о срочном предоставлении Институту металлокерамики и спецсплавов АН УССР права на сооружение в пределах отведенной Институту металлокерамики базы испытательных стендов и на установку, как временных сооружений, трех финских домиков для обслуживания стендов;

2) о поставке Киевским заводом «Стройдеталь» МСЭС СССР вне всякой очереди железобетонных изделий типа ПКТ-4 в количестве 75 м³;

3) о выделении фонда на 3 финских домика – 1 одноквартирного и 2-х двухквартирных.

На выделенном участке существует возможность указанные работы выполнить, совершенно не затрагивая зеленых насаждений, используемых к тому же для целей маскировки.

Институт металлокерамики и спецсплавов АН УССР имеет разрешение на производство взрывных работ, а также ответственных лиц, которым разрешено производство указанных работ.

Вице-президент АН УРСР
академик АН УССР *О. [Н.] Щербань*
Главный ученый секретарь АН УССР
академик АН УССР *И. [М.] Федорченко*

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 2893. Арк. 80–81. Оригінал. Машинопис.

№ 25

ЛИСТ ДИРЕКЦІЇ ІНСТИТУТУ ЧОРНОЇ МЕТАЛУРГІЇ АН УРСР ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР З ПРОХАННЯМ ПІДТРИМАТИ ВІДРЯДЖЕННЯ СТЕНДИСТА ДЛЯ ДЕМОНСТРАЦІЇ НА МІЖНАРОДНОМУ ЯРМАРКУ В м. ЗАГРЕБ ДІЮЧИХ МОДЕЛЕЙ УСТАНОВОК, РОЗРОБЛЕНИХ ІНСТИТУТОМ^{*1}

*11 червня 1961 р.
м. Дніпропетровськ*

В соответствии с постановлением ЦК КПУ и Совета Министров УССР от 28 марта 1961 г., Днепропетровский совнархоз обязан поставить на Международную ярмарку в г. Загребе действующую модель установки для термической обработки железнодорожных цельнокатаных колес с индукционного нагрева.

Технология термической обработки железнодорожных цельнокатаных колес с индукционного нагрева разработана Институтом черной металлургии АН УССР

^{*1} Документ направлено Головному вченому секретарю АН УРСР акад. І. М. Федорченку, копія – голові ДНТК УРСР І. С. Савельєву.

в содружестве с Днепропетровским заводом им. К. Либкнехта. По этой технологии на заводе им. К. Либкнехта была построена опытная установка, на которой производилась термическая обработка колес для МПС. Во время пребывания на заводе в г. Зеница (Югославия) познакомились с работой этой установки.

По данной технологии была создана действующая модель для Днепропетровского дома научно-технической пропаганды. Модель воспроизводит работу полностью механизированной и автоматизированной установки, спроектированной Укргипромезом и установленной на заводе им. К. Либкнехта. Нажатием одной пусковой кнопки приводится в действие последовательно большое число электрических приборов, осуществляющих сложные технологические операции. Электрооборудование модели в уменьшенном масштабе (1:10) полностью воспроизводит сложные действия имеющегося на установке оборудования, а также оборудования для водоснабжения и т. п.

Схема управления действующей моделью, изготовление и монтаж оборудования и электроприборов, а также наладка ее работы была осуществлена сотрудниками Института черной металлургии АН УССР под руководством и при непосредственном участии главного механика А. Г. Сердюка.

Аналогичная действующая модель установки демонстрировалась в 1960 г. на советской выставке в Нью-Йорке (США) и, по имеющимся у нас сведениям, она не была приведена в действие в результате отсутствия специалиста, знающего ее устройство, конструкцию и автоматику. В результате этого модель демонстрировалась как бездействующий макет установки.

На Международную ярмарку в г. Загребе Днепропетровский совнархоз представит ряд других весьма сложных действующих моделей, отображающих технологию металлургических процессов. Эти модели также будут требовать квалифицированного обслуживания.

Институт черной металлургии АН УССР придает большое значение демонстрации в действии модели установки термической обработки колес, а также других моделей, эффективно отображающих процессы механизации и автоматизации технологических процессов в черной металлургии Украинской ССР. Поэтому считаем целесообразным командировать в г. Загреб гл[авного] механика А. Г. Сердюка, являющегося специалистом высокой квалификации по монтажу моделей и их обслуживанию. А. Г. Сердюк хорошо знаком с механикой и электротехникой, что позволит ему вполне квалифицированно осуществлять ремонт и наладку действующих моделей в процессе их экспонирования на ярмарке. Кроме того, А. Г. Сердюк является инженером-металлургом с большим опытом работы, сможет правильно осветить технологические процессы, представленные в моделях*¹.

Командирование стендиста от Института черной металлургии АН УССР в счет количества стендистов, которых представляет ДСНХ, согласован с Днепропетровским совнархозом.

*¹ Текст абзаца выделено олівцем на лівому березі документа.

Институт просит Вашего разрешения на указанную выше командировку^{*1}.

И. о. директора института
канд. техн. наук *В. Д. Чехранов*

На документі резолюція: «В. [П.] Козоброду. 14.VI.19[61] г. *І. М. Федорченко*».

На документі помітка: «Тов. Пучко А. А. Если ГНТК решит положительно, мы будем поддерживать. *В. Козоброд*. 15.VI.[1961 г.]».

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 167. Арк. 111–113. Оригінал. Машинопис.

№ 26

ЛИСТ ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ ДК РМ СРСР З ВИКОРИСТАННЯ АТОМНОЇ ЕНЕРГІЇ В. О. ЛЄВШИ ДО ГОЛОВИ РМ УРСР В. В. ЩЕРБИЦЬКОГО ПРО ВЖИТТЯ ЗАХОДІВ ДО ПРИСКОРЕННЯ СПОРУДЖЕННЯ ЛІНІЙНОГО ПРИСКОРЮВАЧА ЕЛЕКТРОНІВ У ФІЗИКО-ТЕХНІЧНОМУ ІНСТИТУТІ АН УРСР

*16 червня 1961 р.
м. Москва*

Секретно^{*2}

В соответствии с постановлениями Совета Министров СССР от 10.X.1955 г. № 1790-963 и от 14 июня 1959 г. № 707-351 в Физико-техническом институте АН УССР (г. Харьков) сооружается крупнейший в СССР линейный ускоритель электронов на энергию 2 млрд эВ. Окончание сооружения и монтажа должно быть закончено в 1961 г.

Строительство ускорителя поручено Харьковскому Совету народного хозяйства и осуществляется трестом № 86.

Сооружение комплекса ускорителя, начатое с 1956 года, ведется неудовлетворительно. План капитальных вложений систематически не выполняется, так, например, план выполнен:

в 1956 г. на 86%	в 1959 г. на 81%
-/- 1957 г. -/- 89%	-/- 1960 г. -/- 86%
-/- 1958 г. -/- 82%	-/- 1961 г. план 1 квартала на 80%

Строительство обеспечено технической документацией, финансированием и за счет заказчика выстроено жилье для рабочих.

Неоднократные обращения к руководству Совнархоза и треста об улучшении дел по сооружению ускорителя не дали положительных результатов.

^{*1} Підкреслено у документі червоним олівцем.

^{*2} Підкреслено у документі. На архівній справі штамп: «Розсекречено». Підстава: акт від 05.06.2015.

Положение на строительстве с выполнением плана и качеством работ в настоящее время крайне неудовлетворительное.

Задержка ввода в эксплуатацию ускорителя отрицательно скажется на решении целого ряда научных проблем, имеющих принципиальное значение для развития ядерной физики в СССР.

Прошу Вас рассмотреть вопрос о состоянии работ по сооружению линейного ускорителя в г. Харькове и оказать необходимую помощь строительству.

В. [А.] Левша

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 2893. Арк. 98–99. Оригінал. Машинопис.

№ 27

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ГОЛОВИ КОМІТЕТУ УКРАЇНСЬКОГО ВІДДІЛЕННЯ РАДЯНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ ІСТОРИКІВ ПРИРОДОЗНАВСТВА ТА ТЕХНІКИ ЩОДО ГОЛОВНИХ ЗАВДАНЬ ТА СТРУКТУРНО-ШТАТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНСТИТУТУ ІСТОРІЇ ПРИРОДОЗНАВСТВА ТА ТЕХНІКИ АН УРСР*¹

*30 червня 1961 р.*²*

Главной задачей института будет являться разработка истории развития естествознания и техники на Украине в советский период. С этой целью предполагается организация пяти отделов: двух по истории техники (истории горного дела и металлургии и истории машиностроения и энергетики) и трех по истории естествознания (истории физико-математических наук, истории химических и геологических наук, истории биологических наук).

Тематика научной работы в отделах будет охватывать исследования истории важнейших отраслей естествознания и техники в УССР. Работа института должна проводиться в тесном контакте и с согласованием планов научных исследований с институтами истории и экономики АН УССР.

Для обеспечения быстреего решения задачи создания высококачественных трудов по истории естествознания и техники и наиболее полного охвата актуальных проблем институтом должна проводиться широкая практика организации комплексных исследований, в первую очередь совместно с научными учреждениями АН УССР, а также и другими научно-исследовательскими организациями.

Для руководства научной работы по истории естествознания и техники должен быть создан ученый совет института.

Институт истории естествознания и техники АН УССР должен осуществлять организацию и руководство всеми исследованиями по истории естествознания и

*¹ Документ направлено до Президії АН УРСР.

*² Дата супровідного листа.

техники, ведущимися на Украине, и быть научно-методическим центром, вокруг которого будет развиваться деятельность Украинского отделения Советского национального объединения историков естествознания и техники.

Институтом будет осуществляться издание печатного органа «Нариси з історії техніки і природознавства», тематических сборников научных трудов, монографий по отдельным вопросам и др[угой] литературы.

Конечной ближайшей задачей должна быть поставлена подготовка обобщающих трудов: «История развития техники в УССР» и «История развития естествознания в УССР».

Институтом истории естествознания и техники должна проводиться в тесном контакте с Обществом по распространению политических и научных знаний работа по пропаганде истории естествознания и техники среди трудящихся республики и подготовке соответствующей литературы. Институт должен возглавить написание брошюр, рассчитанных на массового читателя серий «Люди отечественной науки и техники» и «История заводов УССР», и организацию новых серий, напр[имер] «История шахт Донбасса» и т. д.

Для работы в институте желательно привлечь из Москвы профессора А. А. Зворыкина¹⁶ и доктора техн. наук Ф. Я. Нестерука^{*1}, выразивших желание работать на Украине.

Имеется также ряд высококвалифицированных специалистов в АН УССР, желающих сотрудничать в институте в случае его организации. Следует поставить вопрос о переходе в институт живущих в Киеве канд. техн. наук Г. М. Доброва¹⁷, окончившего в 1954 г. аспирантуру по истории техники в АН УССР, успешно защитившего диссертацию и выполнившего ряд ценных исследований (в настоящее время работает первым секретарем обкома комсомола) и бывшего зав. кафедрой истории техники Киевского политехнического института канд. техн. наук А. Ю. Голян-Никольского¹⁸.

Потребность в научных кадрах для отделов института может быть в значительной степени удовлетворена за счет привлечения в институт наиболее квалифицированных и деятельных членов организованного в 1958 г. при Президиуме АН УССР Украинского отделения Советского национального объединения историков естествознания и техники, проявивших себя в работе секций отделения.

Председатель комитета Украинского отделения
Советского национального объединения
историков естествознания и техники
академик *К. К. Хренов*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1052. Арк. 228–229. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Нестерук Федір Якович – гідротехнік, доктор технічних наук. Автор праць: «Гидроэнергетические ресурсы мира и основные показатели оборудования главнейших зарубежных гидроэлектростанций» (1946), «Водное строительство Москвы» (1950), «Развитие гидроэнергетики СССР» (1963).

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
«ПРО ПРИЙНЯТТЯ ДО СКЛАДУ АН УРСР
МОРСЬКОГО ГІДРОФІЗИЧНОГО ІНСТИТУТУ»^{*1}**

3 липня 1961 р.

Бюро Президії АН УРСР постановляє:

1. Відповідно до постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів Союзу РСР від 3 квітня 1961 р. № 299 «Про поліпшення координації науково-дослідних робіт у країні і діяльність Академії наук СРСР» прийняти від АН СРСР Морський гідрофізичний інститут і ввести його до складу Відділу фізико-математичних наук АН УРСР.

Надалі інститут іменувати так: Морський гідрофізичний інститут Академії наук Української РСР.

2. Схвалити акт здавально-приймальної комісії АН СРСР і АН УРСР про передачу до складу АН УРСР Морського гідрофізичного інституту.

Доручити віце-президенту АН УРСР академіку АН УРСР М. П. Семененку затвердити зазначений акт.

3. Виконуючим обов'язки директора Морського гідрофізичного інституту АН УРСР затвердити доктора фізико-математичних наук О. О. Іванова¹⁹.

4. Зобов'язати в. о. директора Морського гідрофізичного інституту О. О. Іванова:

а) підготувати і до 1 серпня ц. р. подати на розгляд бюро Відділу фізико-математичних наук та Президії АН УРСР пропозиції, з урахуванням обміну думками на засіданні Президії про наукові напрями і структуру інституту в зв'язку з його передислокацією, про забезпечення проведення наукових досліджень кваліфікованими науковими кадрами, а також про поліпшення структури і розвиток наукових досліджень у Чорноморському відділенні інституту;

б) підготувати і до 20 липня ц. р. подати Президії АН УРСР пропозиції про передислокацію інституту з [м.] Москви до м. Севастополя²⁰ та її строки, передбачивши при цьому обсяги коштів, необхідних для перевезення майна, проведення ремонту виділених приміщень, забезпечення житлом працівників, про перебазування експедиційного судна «Ломоносов» з Калінінграда в Севастополь і наступний ремонт корабля;

в) терміново подати заявки на 1962 рік по забезпеченню нормальної діяльності інституту в наступному році;

г) підготувати і до 1 серпня ц. р. подати на затвердження Президії АН УРСР пропозиції про склад вченої ради інституту;

д) переглянути тематичний план наукових досліджень в світлі вимог постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 3.IV.1961 р. № 299.

5. Зобов'язати планово-фінансовий відділ АН УРСР (т. Матяха О. М.) погодити з АН СРСР усі питання, пов'язані з кошторисом інституту, і вжити заходів до безперебійного його фінансування.

^{*1} Заголовок документа.

6. Взяти до відома, що Президія АН СРСР у зв'язку з передислокацією інституту піднесла клопотання перед Держпланом СРСР про виділення в поточній семирічці Морському гідрофізичному інституту коштів на капітальне будівництво наукової і житлової бази в м. Севастополі, а також асигнувань на ремонт приміщень, які виділяються інституту в Севастополі.

7. З метою якнайшвидшого перебазування в Севастополь Морського гідрофізичного інституту зобов'язати відділ капітального будівництва АН УРСР (т. Чоповський В. П.), за поданням інституту, підготувати до 20 липня ц. р. пропозиції про розробку проектної документації та проведення ремонтних робіт у приміщеннях, що виділяються інституту в м. Севастополі.

8. Зобов'язати канцелярію Президії АН УРСР (т. Кузнецова С. М.) забезпечити Морський гідрофізичний інститут постановами, положеннями та іншими директивними документами Президії, які регламентують діяльність наукових установ АН УРСР.

9. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на науково-організаційний і планово-фінансовий відділи, відділ капітального будівництва та Відділ фізико-математичних наук АН УРСР.

Віце-президент АН УРСР
академік АН УРСР *М. [П.] Семененко*
Головний учений секретар АН УРСР
академік АН УРСР *І. [М.] Федорченко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1015. Арк. 119–120. Оригінал. Машинопис.

№ 29

ВИТЯГ З ПОСТАНОВИ РМ УРСР «ПРО РОЗШИРЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ВАКУУМУ В МЕТАЛУРГІЙНИХ ПРОЦЕСАХ»

20 липня 1961 р.

Таємно^{*1}
Прим. № 1^{*2}

З метою розширення застосування вакууму в металургійних процесах для підвищення якості сплавів і сталей та одержання особливо чистих металів і на виконання постанови Ради Міністрів Союзу РСР від 16 червня 1961 року № 539-224 Рада Міністрів Української РСР постановляє:

[...]^{*3}

^{*1} Тут і далі – підкреслено у документі. На архівній справі штамп: «Розсекречено». Підстава: акт від 05.06.2015.

^{*2} Цифру «1» вписано від руки.

^{*3} Тут і далі у документі – знято інформацію, яка не стосується завдань АН УРСР.

7. Zobov'язati Akademію nauk Ukraїns'koi РСР zabezpechiti provedennia v 1961–1962 rokah silami Institutu metalokeramiki i spetsplaviv za zavdanniami institutu «ВНИИЭТО»^{*1} Derzhavnogo komitetu Radi Ministriv СРСР po avtomatizatsii i mashinobuduvanniu ta institutu «Гиредмет»^{*2} ГоловНДІ при Держеко-номрадi СРСР науково-дослідних робіт:

а) по вишукуванні матеріалів, придатних для виготовлення електроопорів, стійких при температурі до 3000 °С;

б) по розробці спеціальних покриттів для деталей, що працюють в печах, та апаратури для одержання особливо чистих кольорових і рідкісних металів та напівпровідникових матеріалів;

в) по вишукуванні вогнетривких матеріалів на базі карбідів металів, стійких при температурі до 3500 °С.

[...]

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 2789. Арк. 40–46. Оригінал. Машинопис.

№ 30^{*3}

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО СТВОРЕННЯ В ОБЧИСЛЮВАЛЬНОМУ ЦЕНТРІ АН УРСР ВІДДІЛУ БІОЛОГІЧНОЇ КІБЕРНЕТИКИ»^{*4}

21 липня 1961 р.

Відповідно до постанови Ради Міністрів УРСР № 951 від 3 липня 1961 р. «Про організацію при Обчислювальному центрі Академії наук УРСР відділу біологічної кібернетики з лабораторією біоелектростимуляції» Президія Академії наук Української РСР постановляє:

1. Створити в Обчислювальному центрі АН УРСР відділ біологічної кібернетики з підрозділами згідно з додатком № 1^{*5}.

2. Покласти на відділ біологічної кібернетики Обчислювального центру АН УРСР виконання таких основних наукових завдань:

а) вивчення процесів сприймання, кодування, переробки та використання інформації в нервовій системі; дослідження процесів функціонального перестроювання нервової системи при впливі на організм біоелектричних сигналів, зокрема, проблеми біоелектростимуляції та електронаркозу;

б) вивчення регуляції кровообігу та дихання з метою створення протезу серця та апарату штучного кровообігу з автоматичним регулюванням;

^{*1} Вжито написання абрєвіатури російською мовою – Всесоюзный научно-исследовательский институт электротермического оборудования (ВНИИЭТО).

^{*2} Вжито написання абрєвіатури російською мовою – Государственный научно-исследовательский и проектный институт редкометаллической промышленности (Гиредмет).

^{*3} Див. док. № 32, 54, 99, 111, 218, 296.

^{*4} Заголовок документа.

^{*5} Тут і далі у документі – додатки не публікуються.

в) розробку теорії автоматичної діагностики та конкретних діагностичних алгоритмів; створення досвідних зразків машин для діагностики захворювань.

3. Затвердити на 1961 р. штатний розпис відділу біологічної кібернетики Обчислювального центру АН УРСР згідно з додатком № 2.

4. Вважати ліквідованими відділ динаміки та моделювання систем управління і відділ моделювання вищої нервової діяльності Інституту математики АН УРСР.

5. Для організації відділу біологічної кібернетики Бюджетно-штатній комісії АН УРСР додатково виділити Обчислювальному центру на 1961 р. необхідну кількість вакансій наукового та інженерно-технічного персоналу. Передати Обчислювальному центру з Інституту математики 12 вакансій за рахунок відділів динаміки та моделювання систем управління і моделювання вищої нервової діяльності, а також передати відповідне обладнання цих відділів.

6. Створити в Інституті фізіології [ім. О. О. Богомольця] АН УРСР групу в кількості 10 працівників для здійснення досліджень в галузі фізіологічної кібернетики.

Передати Інституту фізіології [ім. О. О. Богомольця] АН УРСР з Інституту математики 6 штатних посад по відділу моделювання вищої нервової діяльності, а також лабораторне обладнання згідно з додатком № 3.

Тимчасово закріпити за відділом фізіологічної кібернетики Інституту фізіології [ім. О. О. Богомольця] АН УРСР приміщення, яке займав відділ моделювання вищої нервової діяльності в Інституті математики АН УРСР.

7. Перевести до Обчислювального центру та Інституту фізіології [ім. О. О. Богомольця] АН УРСР співробітників Інституту математики АН УРСР, які займають посади, зазначені у п[унктах] 5 і 6 цієї постанови – за їх згодою та домовленістю між директорами відповідних установ.

8. Передати відділу біологічної кібернетики Обчислювального центру науково-дослідну фототехнічну лабораторію Інституту механіки АН УРСР разом з обладнанням, устаткуванням, коштами та штатами.

Тимчасово, до введення в дію корпусу дослідно-конструкторського відділу Обчислювального центру, закріпити за цією лабораторією ОЦ АН УРСР виробниче приміщення, яке вона зараз займає.

9. Бюджетно-штатній комісії АН УРСР розглянути питання про збільшення асигнувань Обчислювальному центру на 1961 р. по ст. 5 та ст. 12 для розгортання наукових досліджень у відділі біологічної кібернетики. Зобов'язати Обчислювальний центр подати відповідні мотивовані заявки до 1 серпня 1961 р.

Передати Обчислювальному центру з Інституту математики АН УРСР 30 тис. крб, виділених інституту на 1961 р. для розробки проектів і виготовлення апаратів «штучне серце–легені» з автоматичною системою керування.

10. Враховуючи унікальність зразків приладів і апаратів, їх підвищену точність і надійність в роботі, які виготовлятимуться відділом біологічної кібернетики і вимагатимуть особливо високого мистецтва їх виконавців, доручити фінансовому відділу АН УРСР поставити питання перед Радою Міністрів УРСР про виділення фонду персональних надбавок на заробітну плату в розмірі 500 крб на місяць.

11. Зобов'язати відділ капітального будівництва (т. Чоповського В. П.) розглянути питання про будівництво та введення в дію на території Обчислювального

центру АН УРСР виробничого приміщення площею 400–500 м² не пізніше 1-го півріччя 1962 р. для дослідно-конструкторського бюро та частини відділу біологічної кібернетики.

12. Взяти до відома, що Міністерство охорони здоров'я УРСР виділяє 200 квадратних метрів виробничої площі для тимчасового розміщення лабораторій відділу біологічної кібернетики.

13. Зобов'язати Академпостач АН УРСР (т. Мордерера Г. Й.):

а) прийняти до 1 серпня ц. р. від Обчислювального центру АН УРСР додаткову заявку та вжити заходів щодо забезпечення відділу біологічної кібернетики матеріалами, обладнанням, приладами, устаткуванням і меблями;

б) піднести клопотання перед Радою Міністрів УРСР про виділення валюти і придбання устаткування для лабораторії біоелектростимуляції Обчислювального центру АН УРСР згідно з додатком № 4;

в) передбачити виділення Інституту фізіології [ім. О. О. Богомольця] АН УРСР обчислювальної машини «Мінськ».

14. Житловій комісії АН УРСР (акад. АН УРСР М. Ф. Гулому) передбачити виділення на протязі 1961–1962 рр. для відділу біологічної кібернетики жилу площу та місця у гуртожитку за поданням ОЦ АН УРСР.

15. Призначити доктора медичних наук, професора Амосова М. М. завідуючим відділом біологічної кібернетики Обчислювального центру АН УРСР.

16. Зобов'язати директора Обчислювального центру АН УРСР (академіка АН УРСР В. М. Глушкова) до 15 жовтня ц. р. провести конкурс на заміщення вакантних посад наукових працівників відділу біологічної кібернетики.

17. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на науково-організаційний відділ Президії АН УРСР.

Віце-президент Академії наук УРСР
академік АН УРСР *М. [Ф.] Гулий*
В. о. головного вченого секретаря
Академії наук УРСР *Г. [І.] Гладішєв*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1015. Арк. 231–233. Оригінал. Машинопис.

№ 31

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРО СТВОРЕННЯ ПРИ УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ МУЗЕЇ ЕТНОГРАФІЇ ТА ХУДОЖНЬОГО ПРОМИСЛУ АН УРСР ВІДДІЛУ НАРОДНОГО БУДІВНИЦТВА*¹

25 липня 1961 р.
м. Львів

Перед Українським державним музеєм етнографії та художнього промислу АН УРСР стоїть завдання всебічного вивчення побуту і культури українського народу в його минулому й сучасному.

*¹ Заголовок документа. Правильно: Державний музей етнографії та художнього промислу АН УРСР.

В зв'язку з цим наш музей, як єдиний цього профілю музей в республіці, повинен добиватися охоплення в своїх збірках всього народного мистецтва, в тому числі одного з найвидатніших його компонентів – народного будівництва.

В звичайних музейних умовах ця важлива ділянка народної творчості може бути представлена тільки в фотографіях, малюнках, макетах, що аж ніяк не можуть замінити самих оригіналів.

Умови для організації відділу народного будівництва у Львові існують. Найбільш відповідною для такого заповідника є незабудована територія між вул. Лісною і Чернечою горою, яка має мальовничий різноманітний рельєф, відповідні лісонасадження, близьке положення від засобів міського сполучення та на якій вже знаходиться один з кращих пам'ятників народного монументального будівництва – дерев'яна церква з с. Кривка.

Довкола цього пам'ятника можна на початок створити першу групу зразків народного будівництва з етнографічного району Бойківщини, тобто південних Карпатських районів, Львівської області. Згодом тут повинні бути зібрані кращі зразки народного будівництва з цілої території Української РСР.

Поступове розгортання цього відділу полягатиме в підборі, перевозці та збірці на відповідній ділянці зразків українського народного будівництва у всіх його формах, як хати, надвірні будови, млини, вітряки, зразки культової архітектури. Участок, на якому буде розгорнуто показ цих пам'яток, має бути оформлений у виді своєрідного парку. Це буде місце, де перед масовим глядачем, в умовах культурного відпочинку, будуть демонструватися класичні зразки народної будівельної творчості. Необхідність створення такого музею викликана, в першу чергу, швидкими темпами перебудови нашого села. На місці бідних селянських хат і господарських будинків в колишніх одноосібників по всій території Української РСР виростають нові будівлі-осібняки*¹ колгоспних селян. Швидко ліквідуються останні залишки капіталістичного ладу, а разом з тим цілком природно зникають і твори народної матеріальної культури попередніх століть: старого типу хати, клуні, стайні й хліви, водні млини, вітряки і олійні, різні загороди, пасіки, містки, кладки і т. п., що не підлягають державному наглядові по охороні пам'яток старовини. В таких умовах збереження остатків стародавнього народного будівництва стало особливо актуальним і невідкладним.

Створені народом протягом століть типи житлових, господарських і монументальних споруд представляють велику культурну цінність, що вимагає наукового вивчення і дбайливого зберігання. Найкращі умови зберігання класичних зразків народного будівництва будуть забезпечені шляхом утворення відділу народного будівництва. Експонати цього відділу мають бути розташовані на спеціальному земельному участку, з розподілом на окремі етнографічні комплекси та з відображенням для окремих комплексів найбільш притаманного їм образу природного оточення. Одночасно, в пам'ятниках-будинках має бути розгорнута експозиція народного побуту, в конкретних умовах життя і праці народу.

Створення відділу народного будівництва не вимагатиме одноразових затрат у великих розмірах. Необхідно надати музеєві декілька штатів і впорядкувати та

*¹ Так у документі.

обгородити відведену для музею-парку територію. Даліше вже поступово з року в рік закупаувати або одержувати зразки народної архітектури, перевозити їх до Львова та збирати їх на місці.

Утворення відділу народного будівництва лежить в компетенції Президії АН УРСР, за постановою якої такий відділ може бути утворений при музеї.

Створення відділу народного будівництва*¹ і розміщення на відведеній для нього території в етнографічних комплексах класичних зразків української народної архітектури, де вони будуть зберігатися у відповідних умовах, стане чудовим пам'ятником багатой творчості нашого народу в галузі будівництва та буде великим досягненням української радянської етнографічної та мистецтвознавчої науки, а також нашої культури в цілому.

В. о. директора музею
кандидат мистецтвознавства П. [М.] Жолтовський
Учений секретар музею
кандидат мистецтвознавства Л. [В.] Долинський

Науковий архів Інституту народознавства НАН України. Оп. 1. Спр. 166. Арк. 64–66.
Копія. Машинопис.

№ 32*²

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
«ПРО СТВОРЕННЯ ІНСТИТУТУ КІБЕРНЕТИКИ АН УРСР»*³**

7 серпня 1961 р.

За останні роки в установах Академії наук УРСР проведено значні роботи в галузі сучасної кібернетики. Найбільш значні наукові наслідки в галузі розробки теоретичних основ кібернетики одержано в Обчислювальному центрі АН УРСР, в якому фактично створено нову наукову дисципліну – теорію цифрових автоматів, яка має першочергове значення для синтезу кібернетичних систем і електронних цифрових обчислювальних машин. Дослідження Обчислювального центру в цьому напрямку займають провідне місце в країні та за її межами.

В галузі автоматизації управління виробничими процесами в Обчислювальному центрі створено спеціальну напівпровідникову електронну машину КМШП (Керуючу машину широкого призначення).

Наприкінці минулого року вперше в Європі Обчислювальним центром успішно здійснено дослід управління з м. Києва складним виробничим процесом

*¹ У 1966 р. за ініціативи працівників Музею етнографії та художнього промислу у м. Львів був створений відділ народного будівництва, який у 1971 р. реорганізований у Музей народної архітектури і побуту.

*² Див. док. № 30, 54, 99, 111, 218, 296.

*³ Заголовок документа.

виплавки сталі у Бесемерівському конвертері Дніпродзержинського металургійного заводу.

В галузі біологічної кібернетики основну роль відіграють дослідження, що здійснюються під керівництвом професора М. М. Амосова, по удосконаленню апаратів штучного кровообігу, по моделюванню процесів вищої нервової діяльності тощо.

Разом з тим масштаби робіт в ряді прикладів, зокрема, в галузі технічної та біологічної кібернетики, ще недостатні. Головна причина цього – розпорошеність наукових сил, що особливо гостро відчувається в зв'язку з нестачею висококваліфікованих кадрів. Крім того, існуюча матеріальна технічна база для розвитку кібернетичних досліджень зараз вже не відповідає вимогам цієї галузі науки.

Надаючи великого значення дальшому розгортанню досліджень в галузі технічної, економічної та біологічної кібернетики²¹, Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Вважаючи доцільним створити у 1961 році Інститут кібернетики Академії наук УРСР, включивши до його складу Обчислювальний центр АН УРСР з відділом біологічної кібернетики.

2. Затвердити такі підрозділи Інституту кібернетики АН УРСР:

- а) підрозділ теоретичних основ кібернетики,
- б) підрозділ економічної кібернетики,
- в) підрозділ технічної кібернетики,
- г) підрозділ технічної кібернетики,
- д) підрозділ фізичних основ побудови кібернетичних систем,
- е) Обчислювальний центр,
- ж) допоміжний підрозділ.

3. Покласти на Інститут кібернетики розв'язання таких основних наукових завдань:

а) розробка проблем теоретичної кібернетики: загальної теорії автоматів, теорії алгоритмів і машинних мов, загальної теорії систем, що самі організуються;

б) розробка проблем економічної кібернетики: теорії лінійного і динамічного планування, методів дослідження операцій, математичної статистики і теорії ігор;

в) розробка проблем технічної кібернетики: теорії авторегулювання і теорії динамічних систем, загальної теорії технічних кібернетичних систем, теоретичних основ застосування керуючих обчислювальних машин в системах безпосереднього і дистанційного керування об'єктами, алгоритмізація виробничих процесів;

г) розробка проблем біологічної кібернетики: теорії, передачі і перетворення інформації у нервовій системі людини і тварин, електрофізіології нервових клітин живих організмів, біоелектростимуляції і вивідних пристроїв, що забезпечують органічний зв'язок людини і машин в складних системах керування;

д) впровадження розробок інституту в народне господарство з метою подання практичної допомоги виробництву в питаннях автоматизації і керування, а також методів дослідження в практику роботи наукових закладів.

4. Встановити на 1962 р. численність бюджетного штату Інституту кібернетики в складі 700 штатних одиниць (з них 477 штатних одиниць, існуючих зараз в Обчислювальному центрі АН УРСР).

5. Зобов'язати директора Обчислювального центру АН УРСР академіка АН УРСР В. М. Глушкова подати на розгляд Президії структуру і штатний розпис Інституту кібернетики на 1962 р.

6. Для забезпечення Інституту кібернетики необхідними робочими приміщеннями передати тимчасово в розпорядження Інституту кібернетики в корпусі Інституту ботаніки, що будується в Феюфанії, 3800 м² корисної площі.

У зв'язку з переходом Інституту теплоенергетики АН УРСР в нове приміщення передати в розпорядження Інституту кібернетики приміщення Інституту теплоенергетики по вул. Чкалова, 55-б, після його звільнення на початку 1962 року.

7. Передати в розпорядження Інституту кібернетики будівництво лабораторних і житлових корпусів, що було заплановано для Обчислювального центру АН УРСР.

8. Просити Раду Міністрів УРСР передбачити в генеральній перспективі будівництво лабораторних корпусів для кожного із підрозділів Інституту кібернетики.

9. Просити Раду Міністрів УРСР:

а) дозволити створити Інститут кібернетики АН УРСР;

б) звернутись до Ради Міністрів УРСР з проханням про встановлення Інституту кібернетики першої категорії по оплаті наукових співробітників і розповсюдити на інженерно-технічний персонал Інституту кібернетики ставки, що зараз діють в Інституті автоматики Держплану УРСР;

в) виділити для Інституту кібернетики фонд персональних надбавок в розмірі 1000 крб на місяць;

г) зобов'язати Держплан УРСР виділити на 1962 р. для Інституту кібернетики універсальну електронну цифрову машину «Урал-4», яка спеціально пристосована для проведення кібернетичних досліджень (особливо для цілей економічної кібернетики).

Віце-президент АН УРСР
академік АН УРСР *М. [П.] Семененко*
В. о. головного вченого
секретаря АН УРСР *Г. [І.] Гладішев*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1015а. Арк. 72–74. Оригінал. Машинопис.

**ПЕРЕЛІК НАЙВАЖЛИВІШИХ КОМПЛЕКСНИХ
НАРОДНОГОСПОДАРСЬКИХ ПРОБЛЕМ ПО АН УРСР*¹**

10 серпня 1961 р.^{*2}

Новые принципы добычи полезных ископаемых^{*3}

- 1) Интенсификация существующих и изыскание новых технологических процессов в горном деле.
- 2) Гидромеханизация, транспортировка и добыча угля.
- 3) Гидротранспорт угля мелких и крупных фракций.
- 4) Сверхглубокое бурение.

Использование различных видов топлива

- 1) Комплексное использование топлив (энергетическое и химическое).
- 2) Комплексное использование горючих газов.
- 3) Коксохимия и тяжелый органический синтез.

Новые металлургические процессы и сплавы с новыми свойствами

- 1) Интенсификация существующих и изыскание новых металлургических процессов.
- 2) Широкое использование железных руд Керченского месторождения.
- 3) Прямое получение железа из руд.
- 4) Научные основы порошковой металлургии.
- 5) Теория жаропрочности и технология изготовления жаростойких материалов и изделий.
- 6) Разработка сплавов с особыми свойствами для новых областей техники.

Синтез материалов на основе полимеров

- 1) Синтез термостойких пластмасс нового типа на основе циануровой кислоты.
- 2) Исследование и синтез ионнообменных смол с высокой селективностью.
- 3) Разработка метода скоростной полимеризаций капролактама и коренное улучшение свойств поликапролактама.
- 4) Расширение сырьевых ресурсов для синтеза полимеров и мономеров на базе нефтяных фракций нефтей Украинской ССР.
- 5) Расширение ресурсов сырья для производства моющих средств на базе нефтяного парафина и ароматических углеводородов украинских нефтей.

Химизация сельского хозяйства

- 1) Изыскание новых инсектицидов с целью борьбы с сельхозвредителями, в первую очередь с вредителями сахарной свеклы.
- 2) Научные основы использования сырья УССР.

*¹ Документ направлено до заступника голови РМ УРСР П. Т. Тронька. Було направлено план найважливіших комплексних народногосподарських проблем, а також найважливіших перспективних проблем.

На архівній справі штамп: «Розсекрено». Підстава: акт від 05.06.2015.

*² Дата супровідного листа.

*³ Тут і далі – підкреслено у документі.

Очистка воздуха и вод от загрязнений

- 1) Борьба с пылью и загрязнениями воздуха.
- 2) Физико-химические основы очистки питьевых и промышленных вод.
- 3) Биотический круговорот веществ в водоемах и биологическое самоочищение их.

Получение, передача на расстояние и использование различных видов энергии

- 1) Научные основы электрификации СССР.
- 2) Комплексное использование водных ресурсов.

Физика полупроводников, полупроводниковые материалы и приборы

- 1) Электронная теория полупроводников и полупроводниковых приборов.
- 2) Исследование фотоэлектрических и оптических явлений в полупроводниках и полупроводниковых приборах.
- 3) Исследование электронных свойств полупроводников.

Научное приборостроение

- 1) Создание современной измерительной аппаратуры для исследований в области физики твердого тела и физики низких температур.
- 2) Разработка приборов и устройств для исследования в области физики.
- 3) Конструирование и изготовление приборов для обеспечения проведения биологических исследований.
- 4) Разработка высокочувствительных приемников инфракрасной радиации.
- 5) Разработка методов и средств звуковой разведки.
- 6) Исследование новых высокочувствительных и помехозащищенных измерительных схем, используемых для аэроразведки.
- 7) Создание эффективных глубинных и экономически выгодных методов аэроразведки.
- 8) Комплексирование методов разведки и их автоматизация.
- 9) Разработка методов и аппаратуры магнитной разведки.
- 10) Разработка аппаратуры для гравитационной разведки.
- 11) Разработка и внедрение в клиническую практику новых приборов и аппаратов.

Коррозия и борьба с ней

(электроднохимические процессы и коррозия металлов)

- 1) Создание материалов, стойких к газовой коррозии в широком интервале температур и разработка защитных металлокерамических, смешанных керамико-органических покрытий, покрытий типа эмалей.
- 2) Разработка теории электродных процессов в расплавленных солях.
- 3) Изучение механизма коррозионных процессов в различных электролитах.

Принципы создания современных машин и механизмов (научные основы машиностроения)

- 1) Сварочные процессы, их механизация и автоматизация.
- 2) Паровые и газовые турбины и гидравлические машины.
- 3) Научные основы прочности и износостойкости.

4) Интенсификация существующих и изыскание новых технологических процессов в литейном производстве.

Научные основы автоматизации и механизации производственных процессов

- 1) Физико-математические основы автоматики и кибернетики.
- 2) Автоматизация энергетики УССР.
- 3) Автоматизация в черной металлургии.
- 4) Автоматизация машиностроительной промышленности.
- 5) Автоматизация в газовой, нефтяной и угольной промышленности.

Повышение эффективности работы транспорта (водный транспорт)

- 1) Исследование движения судов на подводных крыльях.
- 2) Исследование мореходных качеств судов с целью повышения безопасности плавания судов на море и водохранилищах в штормовых условиях.

Создание прогрессивной технологии на основе применения новых биохимических процессов

- 1) Разработка проблемных вопросов технической микробиологии как основы развития пищевой, бродильной, ферментативной, витаминной и др. отраслей промышленности.
- 2) Применение новых рас молочнокислых бактерий и методов регулирования их жизнедеятельности.

Антибиотики, витамины, гормональные препараты и микроорганизмы в медицине, сельском хозяйстве и пищевой промышленности.

Закономерности образования и размещения полезных ископаемых в земной коре

- 1) Закономерности образования и размещения полевых ископаемых в магматических и метаморфических комплексах как основы размещения минерально-сырьевой базы УССР.
- 2) Экспериментальные работы и теоретические исследования по минералогии и петрографии, выявление условий образования минералов.
- 3) История осадконакоплений, биостратиграфия и условия образования осадочных толщ как основа прогнозов полезных ископаемых.
- 4) Условия формирования, закономерности пространственного размещения месторождений нефти, газа и углей на территории Украинской ССР как основы прогноза поисковых работ.
- 5) Установление закономерностей формирования, размещения, баланса и динамики подземных вод, их состава и термики.
- 6) Разработка геофизических методов поисков полезных ископаемых, в том числе и разработка геофизических приборов.

Исследование и преобразование природы для комплексного использования естественных ресурсов

- 1) Закономерности формирования и продуктивности растительного мира СССР и перспективы использования их в различных зонах.

2) Теоретические основы интродукции и акклиматизация растений и животных в различных зонах СССР.

3) Изучение закономерности динамики численности и распределения животных в целях разработки научных основ рационального использования полезных и ограничения вредных организмов. Биологические основы ликвидации паразитарных и природно очаговых болезней.

4) Взаимоотношения между микроорганизмами и высшими растениями.

Изучение морей и океанов и их ресурсов

(физические, химические, биологические и геологические явления и процессы)

1) Изучение ветровых волн и зыби в морях и океанах.

2) Тепловой и энергетический баланс в системе: приводный слой атмосферы – океан.

3) Изучение физических свойств морей и океанов. Циркуляция вод Атлантического океана.

4) Распределение и миграция радиоактивных элементов в природных ресурсах.

5) Изучение распределения химических элементов в Черном море и в водах Атлантического океана.

6) Изучение закономерности динамики численности водных организмов, в первую очередь полезных для человека.

Квантовая электроника

1) Изучение поглощения и изучение кристаллов с отрицательной температурой в режиме квантового генератора.

2) Исследования по созданию новых методов генерирования, усиления и преобразования радиоволн различных диапазонов.

Редкие, рассеянные и цветные металлы

Получение и применение редких металлов при комплексном использовании месторождений перспективных для УССР металлов.

1) Использование комплексных цирконо-пироклоро-нефелиновых руд УССР.

2) Изучение и освоение титановых и титаноциркононовых руд УССР.

3) Изучение свойств, областей применения и новых способов получения индивидуальных редких земель из богатых месторождений монацитов УССР при попутном и комплексном извлечении.

4) Изучение распространения германия в углях УССР и разработка методов извлечения германия при сжигании углей и при коксовании из подсмольных вод.

5) Управление химическими процессами, протекающими с образованием комплексных соединений.

6) Исследование физической природы хрупкости хрома и разработка технологии получения пластичного хрома.

7) Физико-химический анализ систем тугоплавких и редких металлов и построение диаграмм состояния.

8) Комплексная переработка алюминий- и магнийсодержащего сырья.

Вычислительная математика и техника

1) Разработка и создание машин для математических расчетов, решения задач и управления.

2) Исследование элементов, узлов и устройств вычислительных машин и разработка новых логических, вычислительных и управляющих схем.

3) Разработка и развитие вычислительных методов машинного решения задач*¹.

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 2893. Арк. 133–139. Оригінал. Машинопис.

№ 34

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
«ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ЛАБОРАТОРІЇ КОСМІЧНОЇ БІОЛОГІЇ
ІНСТИТУТУ ФІЗІОЛОГІЇ ім. О. О. БОГОМОЛЬЦЯ АН УРСР
В м. ДНІПРОПЕТРОВСЬКУ»*²**

11 серпня 1961 р.

З метою розширення досліджень з космічної біології в системі Академії наук УРСР і на виконання постанови Президії АН УРСР від 17 березня 1961 року (прот. 13, § 198) Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Організувати в 1961 році в м. Дніпропетровську відділ космічної біології Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця²² як осередок майбутнього Інституту космічної біології АН УРСР.

2. Покласти на відділ космічної біології розробку таких основних наукових питань:

а) дослідження біологічного кругообігу речовин в замкнутому просторі, зокрема по створенню при допомозі мікроорганізмів, водоростей, водних безхребетних, грибів та інших організмів розкладу та мінералізації твердих, рідких та газоподібних продуктів виділення людини з наступним ресинтезом білків, вуглеводів, жирів, вітамінів, ферментів та інших необхідних для життєдіяльності речовин з метою встановлення динамічної рівноваги організму і середовища в замкнутому просторі;

б) вивчення впливу рівних видів радіації, зокрема, космічних та ультрафіолетових променів на організми;

в) вивчення фізіологічних та біохімічних процесів організмів в екстремальних умовах.

*¹ Супровідний лист до документа підписав в. о. Головного вченого секретаря АН УРСР к. т. н. Г. І. Гладишев.

*² Заголовок документа. Очевидно, у заголовку документа помилка. Згідно з текстом документа мова йде про відділ космічної біології.

3. Затвердити такий штат відділу:
- 1) керівник відділу 1
 - 2) ст[арший] науковий співробітник 1
 - 3) мол[одший] науковий співробітник 4
 - 4) інженер 2
 - 5) старший лаборант 1
 - 6) зав. віварієм 1
 - 7) препарататор 1

Всього: 11 одиниць

4. Ураховуючи згоду ректора Дніпропетровського держуніверситету проф. Г. Б. Мельникова²³, призначити його керівником відділу космічної біології Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР на громадських засадах (без оплати).

5. Взяти до відома заяву ректора Дніпропетровського держуніверситету проф. Г. Б. Мельникова про тимчасове надання приміщення в будинку біологічного факультету Дніпропетровського держуніверситету для розміщення відділу космічної біології.

6. Доручити Бюджетно-штатній комісії АН УРСР розглянути питання про виділення Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР в III–IV кварталах ц. р. додаткових асигнувань на придбання устаткування для відділу космічної біології.

7. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на науково-організаційний відділ Президії АН УРСР.

Віце-президент АН УРСР
академік АН УРСР *М. [П.] Семененко*
В. о. головного вченого
секретаря АН УРСР *Г. [І.] Гладішев*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1015а. Арк. 103–104. Оригінал. Машинопис.

№ 35*¹

**ПОСТАНОВА БЮРО ВІДДІЛУ СУСПІЛЬНИХ НАУК АН УРСР
ПРО НАДАННЯ ІНСТИТУТУ МОВОЗНАВСТВА ім. О. О. ПОТЕБНІ
АН УРСР ДОДАТКОВИХ ШТАТНИХ ОДИНИЦЬ У ЗВ'ЯЗКУ
З ВІДНОВЛЕННЯМ ОРІЄНТОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

11 серпня 1961 р.

Беручи до уваги клопотання Інституту мовознавства [ім. О. О. Потебні] АН УРСР про відновлення орієнталістики на Україні²⁴, зокрема, дослідження татарської, турецької, іранської та арабської мов, а також те, що на Всесоюзній

*¹ Див. док. № 206.

координаційній нараді з питань розвитку слав'янознавства в СРСР Інститут мовознавства [ім. О. О. Потебні] АН УРСР визначений як провідний в справі розробки проблеми слав'яно-тюркських мовних зв'язків, бюро Відділу суспільних наук АН УРСР постановляє:

Просити Президію АН УРСР надати Інституту мовознавства [ім. О. О. Потебні] АН УРСР одну штатну одиницю молодшого наукового співробітника з ученим ступенем і дві штатні одиниці старших лаборантів для початку роботи в цій галузі.

Голова Відділу
суспільних наук АН УРСР
член-кореспондент АН УРСР *О. [С.] Короїд*

Науковий архів Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. Оп. 1. Спр. 334. Арк. 27. Оригінал. Машинопис.

№ 36

КЛОПОТАННЯ ДИРЕКЦІЇ ІНСТИТУТУ ЛІТЕРАТУРИ ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА АН УРСР ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО НАДАННЯ ДОЗВОЛУ НА НАДСИЛАННЯ ЗАКОРДОННИМ УСТАНОВАМ МІКРОФІЛЬМІВ І ФОТОКОПІЙ АРХІВНИХ ТА РУКОПИСНИХ МАТЕРІАЛІВ

5 вересня 1961 р.

Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР просить Вашого дозволу надіслати через ДПБ [УРСР] за кордон мікрофільми і фотокопії таких матеріалів:

1. Мікрофільм з архівів І. Я. Франка та О. М. Бодянського²⁵, виготовлений на замовлення наукового співробітника Чехословацько-радянського інституту ЧСАН тов. В. Гостічки. Мікрофільмовано матеріали про історико-літературні взаємини України і Чехословаччини в першій половині XIX ст.

2. Мікрофільм з архіву І. Я. Франка, виготовлений на замовлення наукового співробітника Інституту літератури Польської академії наук тов. Я. Чаховської, – про українсько-польські літературні зв'язки.

3. Фотокопія апокрифу «Хождение богородицы по мукам», замовлену професором філологічного факультету Софійського університету тов. Куйо Марковим Куєвим.

4. Фотокопії листів А. Єнсена²⁶ до М. М. Коцюбинського, І. Я. Франка та ін., виготовлені для Королівської бібліотеки в Стокгольмі в обмін на отримані звідти фотокопії матеріалів М. М. Коцюбинського.

В. о. директора Інституту літератури [ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР]
М. [З.] Шамота

В. о. ученого секретаря Інституту літератури [ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР]
В. [П.] Власенко

Архів Президії НАН України. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 182. Арк. 103. Оригінал. Машинопис.

№ 37

**ЛИСТ ПРЕЗИДЕНТА АН СРСР АКАД. АН СРСР М. В. КЕЛДИША
ДО ГОЛОВИ РМ УРСР В. В. ЩЕРБИЦЬКОГО З ПРОХАННЯМ
ПРИШВИДШИТИ ВВЕДЕННЯ В ЕКСПЛУАТАЦІЮ ЖИТЛОВОГО
БУДИНКУ ДЛЯ ПЕРСОНАЛУ ІОНОСФЕРНОЇ СТАНЦІЇ АН УРСР*¹**

12 вересня 1961 р.

м. Москва

*Секретно*²*

*Экз. № 1*³*

Согласно постановлению Совета Министров СССР от 9 апреля 1960 г. № 382-152с в районе г. Киева строится ионосферная станция Академии наук, которая имеет не только научное, но и оборонное значение.

В текущем году весь комплекс объектов ионосферной станции подлежит вводу в эксплуатацию. Однако до сего времени Киевский совнархоз не приступил к строительству жилого дома, без которого невозможна эксплуатация станции.

Прошу Вас*⁴ поручить Киевскому совнархозу выполнить в 1961 г. строительномонтажные работы по жилому дому для технического персонала ионосферной станции в объеме 100 тыс. рублей.

Президент Академии наук СССР
академик *М. В. Келдиш*

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 2894. Арк. 75. Оригінал. Машинопис.

№ 38*⁵

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
«ПРО ПРИЙНЯТТЯ ДО СКЛАДУ АН УРСР
СЕВАСТОПОЛЬСЬКОЇ БІОЛОГІЧНОЇ СТАНЦІЇ»*⁶**

3 жовтня 1961 р.

Бюро Президії Академії наук УРСР постановляє:

1. Відповідно до постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів Союзу РСР від 3 квітня 1961 року № 299 «Про поліпшення координації науково-дослідних робіт у країні і діяльності Академії наук СРСР» прийняти від АН СРСР Севастопольську

*¹ Копію документа направлено президенту АН УРСР акад. О. В. Палладіну.

*² На архівній справі штамп: «Розсекречено». Підстава: акт від 05.06.2015.

*³ Цифру «1» вписано від руки.

*⁴ Тут і далі – підкреслено у документі від руки.

*⁵ Див. док. № 52.

*⁶ Заголовок документа.

біологічну станцію ім. О. О. Ковалевського до складу Відділу біологічних наук АН УРСР.

Надалі біостанцію іменувати так: Севастопольська біологічна станція ім. О. О. Ковалевського Академії наук Української РСР*¹.

2. Схвалити акт здавально-приймальної комісії АН СРСР і АН УРСР про передачу до складу АН УРСР Севастопольської біологічної станції ім. О. О. Ковалевського.

Доручити віце-президенту АН УРСР академіку АН УРСР М. Ф. Гулому затвердити зазначений акт.

3. На посаді директора Севастопольської біостанції ім. О. О. Ковалевського затвердити чл.-кор. АН УРСР В. О. Водяницького.

4. Зобов'язати директора Севастопольської біологічної станції чл.-кор. АН УРСР В. О. Водяницького:

а) терміново подати до Президії АН УРСР заявки на 1962 р. по забезпеченню нормальної діяльності біостанції в наступному році та пропозиції про склад Вченої ради біостанції;

б) переглянути тематичний план наукових досліджень в світлі постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 3.IV.1961 р. № 299 та постанови ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР від 8 серпня 1961 р. № 1155.

5. Зобов'язати планово-фінансовий відділ АН УРСР (тов. Матяха О. М.) погодити з АН СРСР усі питання, пов'язані з кошторисом біостанції і вжити заходів до безперебійного її фінансування.

6. Зобов'язати канцелярію Президії АН УРСР (т. Кузнецова С. М.) забезпечити Севастопольську біологічну станцію ім. О. О. Ковалевського постановами, положеннями та іншими директивними документами Президії АН УРСР, які регламентують діяльність наукових установ АН УРСР.

7. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на науково-організаційний і планово-фінансовий відділи АН УРСР та бюро Відділу біологічних наук АН УРСР.

Президент Академії наук УРСР
академік *О. [В.] Палладін*
Головний учений секретар АН УРСР
академік АН УРСР *І. [М.] Федорченко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1015а. Арк. 317–318. Оригінал. Машинопис.

*¹ Підкреслено у документі.

**ЛИСТ ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА,
ФОЛЬКЛОРУ ТА ЕТНОГРАФІЇ АН УРСР АКАД. М. Т. РИЛЬСЬКОГО
ДО ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ РАДИ МІНІСТРІВ УРСР П. Т. ТРОНЬКА
ЩОДО ЗАХОДІВ ІЗ ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ВИДАТНОГО
ВІРМЕНСЬКОГО КОМПОЗИТОРА О. О. СПЕНДІАРОВА У м. СУДАК**

9 жовтня 1961 р.

На Україні, в Каховці, народився, жив і творив (в містах Ялті і Судаку) видатний вірменський композитор і музичний діяч, основоположник вірменської класичної музики Олександр Фанасович^{*1} Спендіаров²⁷.

[О. О.] Спендіаров зробив значний внесок у справу збирання, гармонізації і пропагування української народної пісні не лише на Україні, а й у Вірменії. Він написав також ряд музичних творів на українську тематику.

Вірменський народ гідно оцінив заслуги свого великого сина, присвоївши ім'я О. Ф. Спендіарова Державному театру опери та балету в м. Єревані^{*2} і спорудивши йому пам'ятник.

У довоєнний період в Ялті, на будинку, в якому жив О. [О.] Спендіаров, було встановлено меморіальну дошку.

1 листопада 1961 р. минає 90 років з дня народження О. Ф. Спендіарова і в зв'язку з цим я звертаюсь до Вас з проханням:

1. Дати дозвіл Кримському облвиконкому на спорудження О. Ф. Спендіарову пам'ятника (бюст на постаменті) в м. Судаку, де він прожив більшу частину свого життя. За нашими відомостями, кошти на це в місцевих органах влади вже є.

2. Присвоїти ім'я О. Ф. Спендіарова Судацькій вечірній музичній школі і організувати при ній невеликий куточок-музей.

3. Створити меморіальний музей в будинку в м. Ялті, де жив і працював О. Ф. Спендіаров.

4. Дати відповідну вказівку художнім організаціям України (радіо, філармонії, хором, капелам тощо) відзначити дату народження відомого композитора лекціями-концертами.

Всі зазначені заходи будуть гідним внеском до справи зміцнення дружніх творчих зв'язків українського і вірменського народів.

Видатні діячі Радянського Союзу, зокрема і України, неодноразово порушували клопотання перед Міністерством культури УРСР про спорудження пам'ятника О. Ф. Спендіарову в м. Судаку, про те, на превеликий жаль ця справа до цього часу не була вирішена.

До цього листа я додаю деякі документи^{*3}, що стосуються цього питання.

*1 Тут і далі – так у документі. Правильно: Опанасович.

*2 Ім'я Олександра Опанасовича Спендіарова присвоєно театру у 1938 р.

*3 Документи не публікуються.

На документі помітки: «Д[о] с[прави] № 995. Підпис^{*1}»; «ЦК КПУ вирішили з цих питань утриматись в цьому році. Доповідалось т. Троньку і повідомлено т. Рильського по телефону. Підпис^{*2}».

Директор
Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії,
депутат Верховної Ради СРСР
академік М. [Т.] Рильський

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 9. Спр. 9302. Арк. 131–132. Оригінал. Машинопис.

№ 40^{*3}

**ІНФОРМАЦІЯ
РАДИ З ВИВЧЕННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ УРСР АН УРСР
ПРО ПЕРСПЕКТИВИ ЗРОШЕННЯ ПОСУШЛИВИХ ЗОН
УКРАЇНСЬКОЇ РСР^{*4}**

18 жовтня 1961 р.^{*5}

Одним из важнейших факторов, определяющих дальнейший подъем сельскохозяйственного производства – получение гарантированных урожаев в засушливых районах страны – является осуществление комплекса ирригационных мероприятий – орошения и обводнения земель.

[...]^{*6}

С целью орошения 600 тыс. га земель на юге Украины – в Херсонской и Крымской областях и обеспечения водоснабжения населения степной части Крыма, г. Феодосии и Керченского промышленного района, в соответствии с постановлением ЦК КП Украины и Совета Министров УССР от 22.02.1961 г. ([№] 215) начато строительство в Украине Северо-Крымского канала длиной 425 км с водозабором из Каховского водохранилища.

Южная зона охватывает территории Одесской, Николаевской, Запорожской, Крымской и Херсонской областей, а также южную часть Днепропетровской области. Годовая сумма осадков в этой зоне меньше 400 мм в год. Периодически в среднем раз в три года здесь наблюдаются засухи, наносящие большой ущерб сельскому хозяйству. Для этой зоны характерно недостаточное количество осадков, высокая температура, значительное испарение и суховеи.

^{*1} Підпис не прочитано.

^{*2} Те саме.

^{*3} Див. док. № 15, 16.

^{*4} Документ підготовлено відповідно до постанови Президії АН УРСР від 20 березня 1961 р. (прот. № 15-б, п. 210), погоджено з ДК РМ УРСР по водному господарству і направлено до Президії АН УРСР.

^{*5} Дата супровідного листа.

^{*6} Знято частину тексту, яка не стосується АН УРСР.

Основными источниками орошения юга Украины являются водные ресурсы рек Днепра, Днестра, Дуная, Южного Буга и других рек с доведением в перспективе площади орошаемых земель до 7 млн га, при этом намечается в Крымской, Херсонской, Николаевской и Одесской областях оросить около половины земельной площади, что обеспечит получение 40 ц и больше зерновых с гектара, до 70 ц с гектара кукурузы, высокие и устойчивые урожаи кормовых и других культур, позволит резко увеличить производство продукции животноводства.

Водный режим рек Днепра, Южного Буга характеризуется высокими весенними паводками (которые наблюдаются почти ежегодно) и малыми расходами во второй половине лета и осенью. Поэтому полное использование водных ресурсов этих рек без годичного, а при развитии орошения и многолетнего регулирования стока не представляется возможным.

Средний многолетний сток р. Днепр составляет 52,4 млрд м³, в том числе весенний сток – около 30 млрд м³. Существующие и строящиеся на Днепре водохранилища позволяют зарегулировать 17 млрд м³ весеннего стока, которым можно оросить около 4 млн га. Среднегодовой сток р. Южный Буг составляет около 3,2 млрд м³, а проектируемые водохранилища позволяют зарегулировать для нужд орошения не менее 1 млрд м³ воды и оросить около 250–275 тыс. га.

Площади возможного орошения земель Одесской области смогут быть обеспечены водой при регулировании стока р. Днестр, который составляет около 10 млрд м³.

Благоприятным фактором является также то, что водный режим рек Днестра, а также Дуная характеризуется двумя паводками – весенним и летним, причем в некоторые годы летние максимумы превышают весенние. Такой режим объясняется особым характером питания рек и способствует использованию стока для орошения земель. Для полного использования стока этих рек потребуются меньшие объемы регулирующих водохранилищ.

На Украине осуществлено большое гидротехническое строительство на р. Днепр. В послевоенные годы построены Каховская и Кременчугская гидроэлектростанция с большими по объему водохранилищами, емкости которых можно использовать для сезонного стока. Строятся Киевская и Днепродзержинская гидроэлектростанция и ведутся подготовительные работы к строительству последней ГЭС Днепровского каскада у Канева. Этими гидросооружениями создаются возможности для значительного расширения работ по орошению земель юга Украины с полным использованием стока р. Днепр.

В течение последних 10 лет в Херсонской и Николаевской областях было осуществлено строительство Верхне-Ингулецкой оросительной системы, 1-й очереди Краснознаменской оросительной системы и др. Сейчас ведутся подготовительные работы к строительству Северо-Крымского канала. В Одесской и Запорожской областях построен также ряд меньших по площади систем орошения.

В южных областях УССР (Одесской, Николаевской, Херсонской, Крымской и Запорожской) имеется около 11 млн га сельскохозяйственных земель, все эти площади нуждаются в орошении.

Водные ресурсы р. Днепр могут быть использованы для орошения Краснознаменского, Каховского, Серогозского, Лепетихского, Васильевского и других массивов.

Северо-Крымская оросительно-обводнительная система обеспечит орошение земель Херсонской и Крымской областей; водные ресурсы р. Южный Буг обеспечат орошение земель Южно-Бугского массива. Водные ресурсы р. Днестр обеспечат водой Днестровские плавни, Маяко-Беляевский, Троицкий, Белгород-Днестровский и ряд других массивов. Водные ресурсы Дуная обеспечат плавни Дуная и Придунайские межозерные массивы.

На Украине в течение ряда лет проводятся отдельные исследования, связанные со строительством оросительных систем и орошением. Например: Институт геологических наук АН УССР с 1960 г. проводит изучение запасов подземных вод в Херсонской области; Крымской гидрогеологической станцией Главгеологии УССР в 1957 году проведены отдельные исследования запасов подземных вод в Крымской области; Днепропетровским госуниверситетом производится прогнозирование гидрогеологического режима в степной части Крыма; Институт машиноведения и автоматики АН УССР разрабатывает вопросы автоматизации и телемеханизации оросительных систем (Ингулецкой оросительной системы^{*1}).

При решении комплекса вопросов орошения необходимо наряду с разработкой многих вопросов гидрологического и^{*2} технического характера определить главное – правильное распределение источников воды между потребителями и по территории, с учетом перспектив прироста народонаселения, развития народного хозяйства, использования поверхностных и подземных вод, очистки промышленных стоков и т. п. Для этой цели одной из важных задач является составление перспективного водохозяйственного баланса в целом по территории юга Украины и отдельных экономических административных районов и промышленных центров.

Необходимо расширить исследования по проблеме комплексного использования водных ресурсов в бассейнах рек Днепра, Днестра, Южного Буга, Дуная и составить схемы орошения юга Украины.

Эта работа может быть выполнена на основе координации научных исследований учреждений АН УССР, отраслевых научно-исследовательских институтов, проектных организаций и кафедр вузов^{*3}.

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1136. Арк. 201–205. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Спорудження Інгулецької зрошувальної системи закінчено у 1963 р.

^{*2} Підкреслено у документі від руки.

^{*3} Супровідний лист до документа підписали заступник голови Ради по вивченню продуктивних сил УРСР АН УРСР С. М. Бухало та учений секретар установи Г. Б. Якуша.

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
«ПРО РЕОРГАНІЗАЦІЮ ЗАПОВІДНИКІВ «МИХАЙЛІВСЬКИЙ СТЕП»,
«СТРІЛЕЦЬКИЙ СТЕП», «ХОМУТОВСЬКИЙ СТЕП»
І «КАМ'ЯНІ МОГИЛИ» В УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
СТЕПОВИЙ ЗАПОВІДНИК»*²

20 жовтня 1961 р.

Розглянувши пропозиції Інституту ботаніки АН УРСР по виконанню постанови Ради Міністрів УРСР від 22 липня 1961 р. № 1118, Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Об'єднати заповідники «Михайлівська цілина» Сумської обл., «Стрілецький степ» Луганської обл., «Хомутовський степ» і «Кам'яні могили» Сталінської обл. в один Український державний степовий заповідник з чотирма відділами, з єдиним управлінським апаратом, з місцем перебування в Хомутовському відділі заповідника (с. Хомутове Новоазовського району Сталінської обл.).

2. Підпорядкувати Український державний степовий заповідник в науково-методичному відношенні Інституту ботаніки АН УРСР, на який покласти здійснення керівництва та контролю за господарською діяльністю заповідника.

3. Затвердити такий штат Українського державного степового і заповідника:

<u>I. Адміністрація</u> ^{*3}	<u>Місячна зарплата</u>
1. Директор	88 крб
2. Ст[арший] бухгалтер	60 «
<u>II. Відділ «Хомутовський степ»</u>	
1. Технік-лаборант	45 крб
2. Наглядач	27 «
3. Наглядач	27 «
4. Конюх-кучер	27 «
5. Шофер	38 «
<u>III. Відділ «Стрілецький степ»</u>	
1. Ст[арший] наглядач	31 крб
2. Ст[арший] лаборант	55 «
3. Наглядач	27 «
4. Конюх-кучер	27 «
<u>IV. Відділ «Кам'яні могили»</u>	
1. Ст[арший] наглядач	31 крб
<u>V. Відділ «Михайлівська цілина»</u>	
1. Старший наглядач	31 крб

Всього: 514 «

*¹ Див. док. № 124.

*² Заголовок документа. У заголовку документа допущено помилку. У тексті документа мова йде про заповідник «Михайлівська цілина».

*³ Тут і далі – підкреслено у документі.

4. Тимчасово виконуючим обов'язки директора Українського державного степового заповідника затвердити т. Синельнікова Олега Микитовича, надавши йому право першого підпису банківських і грошових документів.

На посаді старшого бухгалтера заповідника затвердити т. Пуцева Володимира Абрамовича, надавши йому право другого підпису банківських та грошових документів.

5. Зобов'язати директора Українського державного степового заповідника подати на затвердження до Інституту ботаніки АН УРСР список співробітників заповідника відповідно до затвердженого штату, а також подати до фінансово-планового відділу Президії АН УРСР кошториси заповідника на IV квартал 1961 р. та на 1962 рік, погодивши їх з Інститутом ботаніки АН УРСР.

Віце-президент АН УРСР
академік АН УРСР *М. [Ф.] Гулий*
Головний учений секретар АН УРСР
академік АН УРСР *І. [М.] Федорченко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1016. Арк. 152–153. Оригінал. Машинопис.

№ 42*¹

**КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР
ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІЗИКО-ТЕХНІЧНОГО ІНСТИТУТУ НИЗЬКИХ
ТЕМПЕРАТУР АН УРСР ВИРОБНИЧИМИ ПЛОЩАМИ У ЗВ'ЯЗКУ
З ВИКОНАННЯМ ВАЖЛИВИХ НАУКОВИХ РОЗРОБОК*²**

30 жовтня 1961 р.

Цілком таємно*³
Прим. № 1*⁴

Постановою Ради Міністрів СРСР від 23 вересня 1961 року № 876-375 на Фізико-технічний інститут низьких температур Академії наук УРСР покладені обов'язки головного інституту в галузі кріогенної ракетної техніки, а також

*¹ Див. док. № 50, 61, 159.

*² Документ направлено до Голови РМ УРСР В. В. Щербицького. Президія АН УРСР неодноразово зверталася до РМ УРСР (17 травня 1961 р., 16 грудня 1961 р., 7 травня 1962 р., 19 січня 1963 р., 29 травня 1963 р.) щодо виділення додаткових асигнувань інституту для виконання важливих робіт у галузі оборонної техніки, що потребувало створення нових лабораторій та розширення матеріально-технічної бази установи. 8 січня 1962 р. Президія АН УРСР зверталася до голови Комісії Президії РМ СРСР з військово-промислових питань Д. Ф. Устинова і голови ДК РМ УРСР з оборонної техніки.

*³ На архівній справі штамп: «Розсекречено». Підстава: акт від 05.06.2015. Тут і далі – підкреслено у документі.

*⁴ Цифру «1» вписано від руки.

покладено проведення науково-дослідних і досвідно-конструкторських робіт, спрямованих на вдосконалення систем з низькокиплячими рідинами, що застосовуються у виробках на спеціальних об'єктах і в космічних апаратах; комплексне вивчення фізико-хімічних, теплофізичних і структурно-механічних властивостей рідких і отверджених газів, що застосовуються в ракетній техніці; проведення науково-дослідних і досвідно-конструкторських робіт по створенню принципово нових систем забезпечення низькокиплячими рідинами спеціальних об'єктів і космодромів; проведення комплексних перспективних досліджень у галузі низькотемпературного матеріалознавства; вивчення властивостей різноманітних твердих тіл в умовах низьких температур і глибокого вакууму; розвиток перспективних досліджень у галузі низькотемпературної радіофізики та електроніки стосовно до завдань космічних досліджень; визначення основних напрямів науково-дослідних, експериментальних і досвідно-конструкторських робіт, що провадять науково-дослідні інститути, конструкторські бюро і інші організації в галузі низьких температур стосовно до реактивної техніки.

Цією ж постановою Рада Міністрів СРСР зобов'язала створити при Фізико-технічному інституті низьких температур окреме конструкторське бюро кріогенної ракетної техніки.

Між тим Фізико-технічний інститут низьких температур в сучасний момент не має ніяких власних виробничих площ і міститься в різних, розрізнених приміщеннях міста Харкова, які зовсім не придатні для проведення покладених на інститут науково-дослідних робіт.

У кінці 1960 року розпочато будівництво першої черги комплексу споруд інституту, але темпи цього будівництва зовсім не задовільні і не можуть забезпечити своєчасного вирішення поставлених перед інститутом завдань.

У зв'язку з цим Президія Академії наук Української РСР просить Вас:

а) Зобов'язати голову Виконавчого комітету Харківської обласної Ради депутатів трудящих тов. Піснячевського Д. П. і голову Харківського раднаргоспу тов. Соїча О. В. виділити Фізико-технічному інституту низьких температур АН УРСР тимчасово, до закінчення комплексу його споруд, робоче приміщення площею 4000–5000 м² для розміщення лабораторій і особого конструкторського бюро кріогенної ракетної техніки.

б) Підняти клопотання перед Радою Міністрів СРСР про включення будівництва Фізико-технічного інституту низьких температур АН УРСР в м. Харкові до списку важливих будов.

Ураховуючи необхідність укомплектування особого конструкторського бюро кріогенної ракетної техніки Фізико-технічного інституту низьких температур АН УРСР висококваліфікованими працівниками, які могли б вирішувати складні і важливі питання, що пов'язані з створенням нових високоефективних зразків устаткування і апаратури в галузі кріогенної ракетної техніки, Президія Академії наук УРСР просить Вас звернутись з клопотанням до Ради Міністрів СРСР встановити посадові оклади для керівного складу, а також для інженерно-технічних і адміністративно-управлінських працівників особого конструкторського бюро кріогенної ракетної техніки Фізико-технічного інституту низьких температур

АН УРСР на рівні діючих окладів робітників Державного спеціалізованого конструкторського бюро спеціального машинобудування Державного комітету Ради Міністрів СРСР з оборонної техніки.

- Додаток^{*1}:
1. Проект листа до Ради Міністрів СРСР на 2 арк., цілком таємно.
 2. Проект листа до Ради Міністрів СРСР на 2 арк., цілком таємно.
 3. Штатний розклад особого конструкторського бюро кріогенної ракетної техніки Фізико-технічного інституту низьких температур АН УРСР, на 7 арк., цілком таємно.
 4. Проект листа голові Виконавчого комітету Харківської обласної Ради депутатів трудящих тов. Піснячевському Д. П., на одному аркуші, таємно.
 5. Проект листа Голові Харківського раднаргоспу тов. Соїчу О. В., на одному аркуші, таємно.

Віце-президент АН УРСР
академік АН УРСР М. [Ф.] Гулий
Головний учений секретар АН УРСР
академік АН УРСР І. [М.] Федорченко

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 2894. Арк. 84–86. Оригінал. Машинопис.

№ 43

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ЗУСТРІЧ В ІНСТИТУТІ ІСТОРІЇ АН УРСР З ДЕЛЕГАЦІЄЮ ЯПОНСЬКИХ ВЧЕНИХ^{*2}

2 листопада 1961 р.^{*3}

Першого листопада 1961 р. дирекція Інституту історії АН УРСР влаштувала зустріч з японськими вченими. В зустрічі брали участь: заступник директора інституту І. О. Гуржій, зав. відділом феодалізму В. А. Дядиченко, стар[ші] науков[і] співробітники К. І. Стецюк, М. Ю. Брайчевський, О. С. Компан, І. Д. Бойко, Д. В^{*4}. Мишко, молодший науковий співробітник І. М. Шекера та інші. Представниками японської делегації були: викладач історії і вчений, професор Мацумура Сіро і викладач російської мови Сієдзі Нісію. Обидва вчені є членами Комітету культурних зв'язків між Японією і СРСР, загалом люди демократичного напрямку. Під час зустрічі проф. Мацумура Сіро зробив інформацію про свою наукову роботу

^{*1} Додатки не публікуються.

^{*2} Документ направлено до Президії АН УРСР.

^{*3} Датовано за поміткою на документі.

^{*4} Помилка у документі. Правильно: Д. І.

над дослідженням життя і культурної діяльності східних слов'янських племен, історії Київської Русі та іншими питаннями. Він має кілька надрукованих праць з історії Київської Русі, які поширюються в Японії.

Одночасно проф. Мацумура [Сіро] поставив ряд питань перед вченими інституту і попросив висловити на них свої погляди. Зокрема його цікавили такі актуальні питання: походження східних слов'ян і їх розселення, процес заселення слов'янами Балканського півострова, боротьба слов'ян з Візантійською імперією, різниця між Черняхівською і Зарубинецькою культурами, норманська теорія, роль варяг в історії Київської Русі, утворення Древньоруської держави, взаємовідносини між Київською Руссю і Візантією, вплив інших культур на формування древньоруської культури і т. д.

На поставлене проф. Мацумура [Сіро] питання відповідали тов. І. О. Гуржій, М. Ю. Брайчевський, І. М. Гапусенко та ряд інших. Відповіді були короткі, змістовні і переконливі. Японські вчені були дуже задоволені такою зустріччю. Проф. Мацумура [Сіро] заявив, що зустріч йому дуже сподобалась і вона дала йому дуже багато у справі дальшої успішної роботи над питаннями розвитку культури Київської Русі*¹.

Науковий архів Інституту історії України НАН України. Оп. 1. Спр. 1031. Арк. 77–78. Оригінал. Машинопис.

№ 44

**ЛИСТ ДИРЕКТОРА НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ
ФАРМАЦІЇ ТА БІОХІМІЇ В м. ПРАГА О. НЕМЄЧКА
ДО ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ МІКРОБІОЛОГІЇ
ім. Д. К. ЗАБОЛІТНОГО АН УРСР АКАД. В. Г. ДРОБОТЬКА
З ПРОПОЗИЦІЄЮ ПРО СПІВПРАЦЮ**

*6 листопада 1961 р.
м. Прага*

Уважаемый профессор!

При посещении Микробиологического института Академии наук УССР в Киве сотрудники нашего института (инж. А. Чапек и инж. М. Кульганек) и научные работники Микробиологического института АН УССР (проф. В. И. Билай и проф. Н. М. Пидопличко) обсуждали вопрос о возможности прямого сотрудничества при решении микробиаьного превращения стероидов, а именно так, что Микробиологический институт АН УССР предоставит Научно-исследовательскому институту фармации и биохимии в Праге морфологически описанные и установленные штаммы данного вида, а в нашем институте будет определяться их способность в отношении превращения стероидов. Оценка полученных результатов и общая оценка экспериментов были бы произведены сотрудниками обоих институтов.

*¹ Документ підписала не встановлена особа.

Я полагаю, что Вы согласны с этим договором и прошу Вас поэтому ускорить осуществление этого сотрудничества.

С уважением
д-р инж. *О. Немечек*
директор института

Науковий архів Інституту мікробіології та вірусології ім. Д. К. Заболотного НАН України. Оп. 1. Спр. 607. Арк. 7. Оригінал. Машинопис.

№ 45

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ІНСТИТУТУ ЕЛЕКТРОЗВАРЮВАННЯ ІМ. Є. О. ПАТОНА АН УРСР ДО ПРОЕКТУ ПОСТАНОВИ РМ СРСР ПРО ШИРОКЕ ВПРОВАДЖЕННЯ В ПРОМИСЛОВІСТЬ І БУДІВНИЦТВО НОВИХ СПОСОБІВ МЕХАНІЗОВАНОГО ЗВАРЮВАННЯ ТА НАПЛАВКИ ДУГОЮ

22 листопада 1961 р.

Дальнейшее повышение уровня механизации сварочных работ в промышленности, достижение новых рубежей в этом вопросе, [...] ^{*1}, требует создания и широкого внедрения новых механизированных способов сварки и наплавки.

К настоящему времени в Институте электросварки имени Е. О. Патона АН УССР созданы и успешно опробованы в производственных условиях новые механизированные способы сварки и наплавки – полуавтоматическая сварка и наплавка открытой дугой порошковой проволокой и сварка проволокой сплошного сечения без защитных газов.

При сварке порошковой проволокой защита расплавленного металла достигается за счет газо- и шлакообразующих материалов сердечника порошковой проволоки. Этот способ особенно ценен для монтажных условий, поскольку он не требует никакой другой дополнительной защиты металла при сварке (флюс, аргон, гелий, углекислый газ и пр.).

Проволока сплошного сечения для механизированной сварки открытой дугой дополнительно легируется небольшими количествами титана, алюминия и редкоземельных элементов, что обеспечивает связывание азота и получение металла шва удовлетворительного качества без дополнительной защиты зоны сварки.

Внедрение указанных способов сварки обеспечивает повышение уровня механизации сварочных работ в среднем на 10–15% с учетом полного использования существующей сварочной техники.

С целью широкого внедрения новых прогрессивных способов сварки и наплавки в производство, подготовлен прилагаемый проект постановления Совета Министров СССР. В основу этого постановления положено не только выполнение

^{*1} Знято інформацію, яка не стосується АН УРСР.

организационно-технических мероприятий и опытно-производственных работ, но, главным образом, вопросы создания необходимой материально-технической базы.

За период 1962–1965 гг. в промышленности и строительстве СССР может быть пущено в эксплуатацию не менее 7500 автоматов и полуавтоматов для механизированной сварки открытой дугой. Распределение этого количества оборудования между совнархозами, министерствами и ведомствами приведено в приложении № 1*¹.

В течение 1962 года изготовление автоматов и полуавтоматов должен будет принять на себя Опытный завод Института электросварки им. Е. О. Патона [АН УССР]. Источники питания для комплектования этого оборудования поставят: завод «Электрик» (ПСГ-500), Днепропетровский завод шахтной автоматики (выпрямители ВС-500) и Тбилисский завод «Электросварка» (ПСГ-500).

В дальнейшем выпуск сварочного оборудования целиком передается электротехнической промышленности, согласно приложению № 4. Причем выпуск 1965 года превышает запланированный прирост согласно приложению № 1 на 25%, учитывая амортизацию, которая произойдет за период 1962–1964 гг.

Намеченный выпуск сварочных автоматов и полуавтоматов продиктован имеющимися возможностями получения нужной сварочной проволоки. Вообще, предполагается создать централизованное изготовление порошковой проволоки и проволоки сплошного сечения в объеме 54,4 тыс. *t* в 1965 году, из коих порошковой проволоки 44,4 тыс. *t* (см. приложение № 3).

С этой целью предполагается построить крупные цехи по производству порошковой проволоки на Сулинском металлургическом, Орловском сталепрокатном и Соколовском заводах металлоконструкций. Предполагается также расширить проектируемый сейчас цех порошковой проволоки на Магнитогорском метизно-металлургическом заводе с доведением его мощности до 12 тыс. *t* в год с тем, что для сварки и наплавки открытой дугой будет выпускаться 9 тыс. *t* проволоки.

Учитывая, что для создания мощностей по централизованному производству порошковой проволоки требуется значительное время, предполагается, начиная с 1962 года, организовать выпуск этой проволоки на некоторых предприятиях для собственных нужд (3,8 тыс. *t* в 1962 году), что позволит быстрее начать внедрение новых способов сварки.

Предполагаемое, согласно приложению № 2, наращивание мощностей по выпуску порошковой проволоки осуществляется дополнительно к мощностям, создание которых уже предусмотрено постановлением Совета Министров СССР № 583 от 6.VI.1960 г. (15 тыс. *t* порошковой проволоки в год).

Для создания дополнительных мощностей по производству порошковой проволоки в централизованном порядке требуются капитальные вложения в объеме 9,6 млн рублей, из коих на строительно-монтажные работы – 6,1 млн рублей (см. приложение № 5). Создание участков по производству порошковой проволоки на

*¹ Тут і далі у документі – додатки не публікуються.

отдельных предприятиях для собственных нужд потребует очень скромных затрат, примерно 6 тыс. рублей на участок мощностью 300–400 *m* в год, в основном на изготовление волочильных станков и смесителей. Поэтому проект постановления предусматривает организацию участков за счет средств совнархозов и министерств на новую технику.

Поскольку создание участков ориентируется на существующие электродные цехи, где имеются мощности по подготовке шихтовых материалов, стоимость выпускаемой ими проволоки будет не выше, чем стоимость проволоки, изготавливаемой централизованно.

Между тем, создав крупное централизованное производство в дальнейшем, можно будет постепенно отказаться от выпуска порошковой проволоки на небольших участках, что и предусматривает проект постановления.

Основными наиболее дефицитными материалами для изготовления порошковой проволоки, от нормальной поставки которых зависит ее выпуск, являются холоднокатаная лента и железный порошок. Поэтому проект постановления предусматривает поставку указанного сырья в соответствии с приложением № 6. Расход железного порошка составляет примерно 20, а ленты – 70% от веса проволоки.

Наряду с вопросами материально-технического обеспечения проект постановления предусматривает выполнение целого ряда мероприятий по развитию опытно-производственных и исследовательских работ в области механизированной сварки открытой дугой (приложение № 7).

Для выполнения указанных мероприятий в короткие сроки целесообразно приобретение за рубежом, в капиталистических странах, некоторых образцов оборудования и материалов, что предусматривается таблицей к приложению № 7.

Одновременно намечены решения вопросов, связанных с подготовкой кадров, призванных освоить новые методы сварки, не только через вузы, но и через недавно созданные межреспубликанские курсы конструкторов.

Широкое внедрение новых механизированных способов сварки и наплавки потребует в дальнейшем значительного увеличения выпуска сварочного оборудования специализированными предприятиями.

Между тем, на Павлоградском заводе п/я 1 оказалось невозможным развивать выпуск сварочного оборудования до 7 млн рублей в год в соответствии с постановлением ЦК КПСС и Совета Министров СССР от 5.VI.1958 г. № 621; Киевский завод «Армсеть» передан из системы Киевского совнархоза Министерству строительства электростанций, в связи с чем его специализация на производство сварочного оборудования, предусмотренная этим же постановлением, не может быть осуществлена. В результате создается положение, при котором на Украине не будет ни одного специализированного предприятия указанного профиля, да и общий объем производства сварочного оборудования не сможет быть выполнен.

Совет Министров СССР постановлением от 6.VI.1960 г. № 583 разрешил Совету Министров УССР организовать выпуск сварочного оборудования вместо Павлоградского завода п/я 1 на другом заводе. Однако такого завода подыскать не удалось и было принято решение Совета Министров республики о строитель-

стве на одном из заводов Киевского СНХ специализированного блока цехов по производству сварочного оборудования.

По предварительным подсчетам стоимость этого блока цехов превысит 2,5 млн рублей, т. е. объем капиталовложений, который может быть осуществлен решением Республиканского правительства. Учитывая это обстоятельство предусмотрен пункт 12 проекта постановления*¹.

Предварительные расчеты показывают, что выполнение заданий, предусмотренных данным проектом постановления и обеспечивающих по сути лишь начало широкого внедрения новых способов механизированной сварки и наплавки, позволит получить не менее 17 млн рублей условной экономии без учета увеличения срока службы машин и повышения их эксплуатационной надежности.

Директор Института
электросварки им. Е. О. Патона
акад. АН УССР *Б. Е. Патон*

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 10, т. 1. Спр. 1065. Арк. 17–22. Оригінал. Машинопис.

№ 46

НАКАЗ ДИРЕКТОРА ЦРБС АН УРСР «ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ НАУКОВО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ВИРОБНИЧОЇ БАЗИ САДУ ТА ЇЇ ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ»

22 листопада 1961 р.

Рада Міністрів Української РСР своєю постановою № 568 від 28 квітня 1961 року «Про хід виконання десятирічного плану створення та розвитку зелених зон і про заходи по поліпшенню озеленення міст і робітничих селищ Української РСР» зобов'язала ЦРБС організувати щорічну заготівлю насінневого та живцевого матеріалу найбільш цінних порід дерев, чагарників та квітів у значній кількості за спеціальною номенклатурою для відпуску місцевим розсадникам.

На виконання цієї постанови за пропозицією Київського облвиконкому, підтриману Міністерством сільського господарства УРСР і Міністерством комунального господарства УРСР, Рада Міністрів Української РСР рішенням від 9 листопада 1961 року (розпорядження № 1427-р) визнала необхідним відвести Центральному республіканському ботанічному саду Академії наук УРСР для створення науково-експериментальної виробничої бази 684,3 гектара землі у Васильківському районі Київської області, в тому числі:

384,3 гектара із землекористування колгоспу «Україна» (за згодою загальних зборів членів колгоспу);

300 гектарів, що були відведені Київському міськвиконкому під житлове будівництво, але досі неосвоєних для зазначеної мети.

На виконання постанови Ради Міністрів Української РСР, – наказую:

*¹ Текст абзацу виділено рискою на правому березі документа.

1. Створити у складі Центрального республіканського ботанічного саду АН УРСР самостійну одиницю – Науково-експериментальну виробничу базу.

Адреса: станція Глеваха Південно-Західної залізниці Васильківського району Київської області.

2. Основне завдання бази: вирощування високоякісного насіння і посадкового матеріалу для забезпечення державних розсадників новими видами і формами деревних, чагарникових, квіткових та інших рослин, насамперед виведених і акліматизованих ЦРБС.

Разом з цим на базі повинні розгортатися за єдиним планом експериментальні роботи усіх головних наукових відділів ЦРБС.

Вся робота повинна будуватися на науково обґрунтованій системі землеробства, а все господарство – бути високо механізованим і ефективним.

3. Існуючу науково-експериментальну базу «Феофанія» реорганізувати у питомник декоративних деревних та чагарникових рослин, підпорядкувавши його базі*1.

4. Призначити виконуючим обов'язки директора науково-експериментальної виробничої бази інженера Толкачова Андрія Івановича.

5. Призначити виконуючим обов'язки заступника директора – головного інженера науково-експериментальної виробничої бази інженера т. Шелестенко В. О.

6. Для участі в організації робіт бази, прийому землі і споруд та для проведення осінньо-зимових невідкладних сільськогосподарських робіт командирувати на науково-експериментальну виробничу базу ЦРБС спеціалістів наукових відділів – агрономів тт. Малєєва О. А., Гришко-Богменко Б. К. терміном на 25 днів та Клеєву Р. – на 6 днів з 22 листопада 1961 року.

7. Для прийому землі, насаджень та споруд від колгоспу «Україна» та інших землекористувачів призначити комісію у складі:

Тов. Нікитенко М. О. – (голова комісії)

Тов. Толкачов А. І. – (заст. голови комісії)

Тов. Скоробогатов О. Ю. – інженер (член комісії)

Тов. Олофінський Г. М. – головний бухгалтер «

Тов. Малєєв О. А. – агроном «

Тов. Шелестенко В. О. – в. о. заступника директора бази «

Комісії запросити для участі в роботі представників Васильківського райвиконкому та колгоспу «Україна» і оформити прийом-передачу і складання актів до 5 грудня 1961 року.

Директор ЦРБС АН УРСР *Є. [М.] Кондратюк*

Науковий архів Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України.
Оп. 1. Спр. 262. Арк. 21–22. Оригінал. Машинопис.

*1 Фразу «підпорядкувавши його базі» вписано від руки.

**ЗВІТ ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ ВИКОРИСТАННЯ ГАЗУ
В КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ ТА ПРОМИСЛОВОСТІ АН УРСР
ЧЛ.-КОР. В. Ф. КОПИТОВА ПРО УЧАСТЬ У VIII МІЖНАРОДНОМУ
ГАЗОВОМУ КОНГРЕСІ**

27 листопада 1961 р.

Конгресс состоялся в Стокгольме с 27 по 30 июня 1961 г. В конгрессе участвовало 680 делегатов и было представлено 52 доклада.

Я выступал в прениях с сообщением о работах по использовании газа, проводимых в СССР.

Представляют интерес и используются в работах института данные следующих докладов:

1) Подогреватели для газов до 1000° при 6 атм (Англия)*². Согласно постановлению СМ СССР Институт использования газа [в коммунальном хозяйстве и промышленности] вместе с Гипромезом должен дать предложения о строительстве подогревателей этого типа в СССР, материал конгресса будет использован.

2. Термокаталитические нагреватели с газовым подогревом (США). Институт использования газа [в коммунальном хозяйстве и промышленности] разработал и внедряет подобные нагреватели, но некоторые особенности конструкции, разработанной в США, представляют интерес.

3. Термоинные конверторы для прямого получения электроэнергии (США). В связи с проведением в СССР работ в этом направлении, данные американской работы будут использованы.

4) Горелки концентрационного горения для местного нагрева (Англия). Институт ведет аналогичные работы вместе с ХТЗ и Одесским ПКБ; данные английской работы будут использованы.

После конгресса наша группа делегатов ознакомилась с производством газовых холодильников фирмы «Электролюкс». По просьбе Института полупроводников АН СССР я выяснил ряд вопросов, относящихся к конструкции и работе холодильников, выпускаемых фирмой, и сообщил эти данные Институту полупроводников АН СССР в Ленинграде.

Фирма «Электролюкс» изготавливает также холодильники с керосиновым обогревом. По согласованию с советником посольства в Стокгольме А. А. Жидковым и членом коллегии Главгаза СССР А. И. Сорокиным, институт обратился в Госкомитет по координации науки с предложением об организации производства керосиновых холодильников в СССР.

Ученый совет института информирован мной о работах конгресса.

Участие в конгрессе считаю очень полезным.

Общий отчет о поездке делегации в Стокгольм составлен Главгазом СССР.

*¹ Див. док. № 57, 94, 157.

*² Тут і далі – підкреслено у документі.

Данные моего отчета включены в общий отчет. Предполагается доклады конгресса перевести на русский язык и издать в Гостоптехиздате.

Директор Института
использования газа АН УССР В. Ф. Копытов

На документі помітка: «Копия В. П. Козоброду».

Науковий архів Інституту газу НАН України. Оп. 1. Спр. 247. Арк. 1–2. Копія. Машинопис.

№ 48

**ЛИСТ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПО ДОСЛІДЖЕННЮ
ГОЛОВНОГО МОЗКУ ДО АКАД. Д. С. ВОРОНЦОВА
З ПРОПОЗИЦІЄЮ ВСТУПИТИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ**

*28 листопада 1961 р.
м. Лос-Анджелес, Каліфорнія, США*

Международная организация по исследованию головного мозга (ИБРО), которая учреждена и начала свою работу в прошлом году, хочет установить программу в области истории головного мозга. Исполнительный секретарь ИБРО, доктор Герберт Джаспер, просил меня составить комитет и наметить план деятельности в этой области. В последнем письме доктор Джаспер пишет: «Мы хотели бы опубликовать полный и окончательный состав комитета в первом выпуске Бюллетня ИРБО и включить краткий очерк плана деятельности. Мы бы хотели иметь эту информацию в Париже в первой половине января».

Я пишу, чтобы высказать Вам сердечнейшее приглашение стать членом этого комитета по истории головного мозга ИБРО. Я искреннейше надеюсь, что Вы найдете возможным принять это приглашение и активно участвовать в делах этого комитета. Кроме того, я хотел бы узнать Ваше мнение, критические замечания и предложения в отношении следующих предварительных планов деятельности этого комитета, которые предполагают включить:

1. Устройство исторических симпозиумов в связи с международными конгрессами или празднованиями столетий.

2. Поощрение научного исследования и публикации в области истории головного мозга, а также приготовление переизданий или переводов классических работ.

3. Собираание иконографических, библиографических и других материалов, относящихся к истории головного мозга, фотокопии которых могли бы быть доступными для выставок или опубликования.

Некоторое расширение каждой из этих целей может быть приемлемым. Относительно 1 [пункта]: устройства собраний, некоторые примеры были уже установлены. Начало этих собраний (встреч), посвященных истории познания голов-

ного мозга и его функций^{*1}, состоялось в Лондоне в связи с Международным неврологическим конгрессом в Брюсселе в 1957 году. Второй Международный симпозиум по истории неврологии имел место в сентябре 1961 г. в Варенне, Италия, в связи с Международным неврологическим конгрессом в Риме. Еще и третья конференция по развитию неврологической хирургии в Америке состоялась в Балтиморе в октябре 1961 г. в связи с международным Неврохирургическим конгрессом в Вашингтоне.

Что касается 1962 года, то проф. Карл Е. Ротшу, директор Института истории медицины при университете в Мюнстере и проф. К. Д. О'Маллий из отдела Медицинской истории при Калифорнийском университете в Лос-Анджелесе уже разрабатывают план для исторического симпозиума о Развитии физиологии на континенте в восемнадцатом и девятнадцатом столетиях, который должен состояться в Мюнстере 19–21 сентября 1962 г., сейчас же после Международного физиологического конгресса в Лейдене. Было бы крайне желательно, чтобы внимание этого симпозиума было заострено на неврофизиологии и чтобы он проходил под руководством Международной организации по исследованию головного мозга.

Столетие со дня опубликования Сеченовских^{*2} «Рефлексов головного мозга» в 1863 г. может служить поводом для исторического симпозиума в СССР в 1963 г. Конечно, Везалиевский симпозиум, отмечающий четырехсотлетие со дня смерти [Андеуса] Везалия, должен состояться в Италии в 1964 г. Собрание по вопросам истории головного мозга могло бы также состояться в связи с Международным конгрессом по ЕЕГ^{*3} и неврологии, который должен состояться в Вене в 1965 г. Несомненно, что можно предложить много других поводов для этого.

Относительно 2 пункта, поощрения исследований и опубликований следует признать, что организационные усилия могут увеличить возможности поддержки через субсидии, помощь для усовершенствования и для членства в ученых обществах и учреждения, премирование поездками и обеспечение стоимости публикаций, все это содействовало бы и индивидуальным исследованиям, и целям ИБРО в области истории головного мозга. Следует упомянуть в связи с этим, что ИБРО в настоящее время состоит из 7 секций, которые обнимают^{*4} невроанатомию, химию, эндокринологию, фармакологию, физиологию, науки о поведении, средства сообщения внутри организма и биофизику. Область клинических неврологических знаний представлена второй организацией, Всемирной федерацией [по] неврологии, которая выделила Комиссию по истории неврологии. Само собой разумеется, что было бы желательным поощрять всякую кооперативную связь в деятельности ИБРО и Всемирной федерацией [по] неврологии в области истории головного мозга.

В отношении пункта 3 – собирания иконографического, библиографического, биографического и других исторических материалов, то ценная компиляция

*1 Тут і далі – підкреслено у документі від руки.

*2 Мається на увазі: Сеченов Іван Михайлович.

*3 Скорочення вжито українською мовою. Правильно: ЭЭГ – електроенцефалографія.

*4 Так у документі.

коротких биографий «Основателей неврологии», изданная Вебб Геймекером, опубликована в 1953 г. Два тома биографий «Великих нервных врачей», изданных Куртом Колле, появились в 1956 и 1958 гг. Только что появившаяся «История электрической деятельности головного мозга» М. А. В. Брейзие (1961) дает биографический материал в отношении главных фигур в этой области. Значительное количество иллюстративного материала, к которому давно Вебб Геймекер добавил свою собственную богатую коллекцию, накопилось в Калифорнийском университете в Лос-Анджелесе, где биомедицинская библиотека, Отделение истории медицины и Институт по исследованию мозга совместно работают по этой программе. По причине этого основного фонда, казалось бы, логичным, чтобы при Калифорнийском университете образовать программный центр для такой коллекции по истории головного мозга.

Вот это вкратце представляет современное положение усилий изобразить сферу деятельности Истории головного мозга, выявляющейся в деятельности недавно учрежденной Международной организации по исследованию головного мозга. На основании Вашего собственного направления и работ, а также Вашего интереса в этой области я искреннейшее надеюсь, что Вы примите членство в ее (Международной организации по исследованию головного мозга) Комитете по истории головного мозга и пришлете мне Ваши предложения относительно его целей и планов.

Я ожидаю от Вас ответа и надеюсь утвердительного и возможно скорее^{*1}.

Искренне Ваш
Г. В. Мэгун
Профессор анатомии и член Института
по исследованию мозга

На документі помітки: «Перевод с английского»; «Верно с подлинным переводом. 9.01.[19]62. Подпись^{*2}».

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 31. Спр. 1952. Арк. 14–16. Переклад з англійської. Засвідчена копія. Машинопис.

^{*1} Віцепрезидент АН УРСР акад. М. Ф. Гулий звернувся до ЦК КПУ листом від 10 січня 1962 р. з проханням дати згоду на вступ академіка Д. С. Воронцова до Комітету з історії головного мозку при Міжнародній організації з дослідження головного мозку. Президія АН УРСР вважала за доцільне підтримати кандидатуру українського вченого з огляду на його значну наукову роботу. Відділ науки і культури ЦК КПУ підготував довідку на цей лист, в якому наголосив на доцільності погодитися зі вступом академіка Д. С. Воронцова до Комітету з історії головного мозку при Міжнародній організації з дослідження головного мозку з огляду на те, що Д. С. Воронцов був видатним фахівцем в галузі електрофізіології мозку та засновником української школи електрофізіологів.

^{*2} Підпис не прочитано.

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ІНСТИТУТУ ЗАГАЛЬНОЇ
ТА НЕОРГАНІЧНОЇ ХІМІЇ АН УРСР ПРО РОЗРОБКУ
ТЕХНОЛОГІЧНОЇ СХЕМИ ОТРИМАННЯ МАРГАНЦЮ
З ФОСФОРНОГО ФЕРОМАГНІТНОГО СПЛАВУ*¹**

30 листопада 1961 р.

Направляем Вам краткий отчет – докладную записку о результатах исследований, проведенных в Институте общей и неорганической химии АН УССР по теме, выполненной в соответствии с постановлением Совета Министров УССР по строительству Никопольского завода ферромарганца и решения Госплана УССР о разработке технологической схемы получения марганца из фосфорного ферромарганцевого сплава.

Полученные по данной теме результаты позволяют предложить оригинальную технологическую схему переработки фосфористого ферромарганцевого сплава. При переработке этого сплава по предлагаемой схеме можно подучить марганец чистотой 99,95% и переработать анодный шлак для получения никеля, кобальта, меди, фосфора и германия. Отходы производства по данной схеме отсутствуют. Мы считаем необходимым разработанную технологическую схему проверить в укрупненном масштабе на опытной установке. Установку желательнее сделать исходя из масштаба электролизера порядка 1000–2000 А.

Такую установку желательнее очень быстро спроектировать и построить на новом заводе ферромарганца в Никополе и получить на ней все необходимые данные для проектирования цеха.

В дальнейшем эта установка может быть использована для получения марганца высокой чистоты, переработки анодного шлама и проведения научно-исследовательских работ.

Директор Института
академик АН УССР *Ю. К. Делимарский*
Зав. лабораторией
гидроэлектрметаллургии *Д. П. Зосимович*

Науковий архів Інституту загальної та неорганічної хімії ім. В. І. Вернадського НАН України. Оп. 1. Спр. 272. Арк. 107. Оригінал. Машинопис.

*¹ Документ направлено до відділу металургії Держплану УРСР.

**АКТ ПЕРЕВІРКИ НАУКОВОЇ ТА НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ФІЗИКО-ТЕХНІЧНОГО ІНСТИТУТУ
НИЗЬКИХ ТЕМПЕРАТУР АН УРСР ЗА 1961 р.*²**

*9 грудня 1961 р.
м. Харків*

Комиссия в составе: члена-корреспондента АН УССР В. Н. Гриднева (председатель), представителя Госкомитета СМ УССР по координации научно-исследовательских работ А. И. Величко, представителя научно-организационного отдела Президиума АН УССР С. Н. Левтерова, кандидатов технических наук С. В. Свечникова и Л. В. Касаткина и кандидата физ.-мат. наук В. Н. Шевело провела проверку выполнения планов научно-исследовательских работ Физико-технического института низких температур АН УССР за 1961 г. и установила следующее:

1. Организованный в 1960 г. Физико-технический институт низких температур АН УССР первое временное помещение получил в конце сентября 1960 г. и с октября 1960 г. начал проводить научно-исследовательские работы. За отчетный 1961 г. наряду с проведением широкого комплекса физических и математических исследований, коллектив института проделал большую работу по восстановлению полуразрушенных помещений, оборудованию их для размещения ряда лабораторий и ожижительных машин. По состоянию на 1 декабря 1961 г. в состав института входит 12 физических лабораторий, 4 математических отдела, отдел теоретической физики и конструкторское бюро с общей численностью 300 человек. Кроме того институт имеет экспериментально-производственные мастерские с численным составом 120 человек. Таким образом общее количество сотрудников института на 1 декабря 1961 г. составляет 420 человек.

2. Планом научно-исследовательских работ института на 1961 год предусматривалась разработка 4-х проблем (физика низких температур, математическая физика, геометрия, теория функций), объединяющих 27 тем. Планом внедрения и опытно-промышленной проверки предусматривалась разработка 2 тем.

Выполненные в 1961 г. исследования посвящены актуальным областям физики низких температур и ряду направлений математики имеют важное прикладное и теоретическое значение. Работы велись в основном в соответствии с планом научных исследований, запланированных на 1961 г. Кроме этого институт выполнил большое количество внеплановых исследований, что объясняется значительным расширением в течение года состава сотрудников института.

В результате проведенных в 1961 г. исследований получены следующие важнейшие результаты:

*¹ Див. док. № 42, 61, 159.

*² Заголовок документа. Діяльність інституту перевіряла комісія Відділення фізико-математичних наук АН УРСР. Документ направлено до Державного комітету Ради Міністрів УРСР з координації науково-дослідних робіт.

По проблеме «Физика низких температур»^{*1}.

– В результате комплексного исследования электронных свойств металлов получены важные характеристики энергетического спектра электронов проводимости некоторых металлов и сплавов (алюминий, индий и др.), что представляет большой интерес для создания полной теории металлов.

– Получены важные экспериментальные и теоретические результаты, связанные с выяснением механизма образования элементарных дефектов в кристаллической решетке, позволяющие понять механизм реальной прочности кристаллов.

– На базе использования явления сверхпроводимости создана аппаратура, позволяющая измерять электродвижущие силы порядка 10^{-11} *вольта*.

– Проводились работы по внедрению люминесценции для качественного и количественного анализа продуктов переработки каменноугольной смолы (метод внедрен на Харьковском коксохимическом заводе).

– Успешно развивалась работа по созданию методов длительного хранения компонентов крови (методы внедряются в Харьковском институте неотложной хирургии).

– Полностью подготовлена техническая документация на прибор по изучению ядерного магнитного резонанса и передана Сумскому заводу электронных микроскопов для серийного выпуска.

В 1961 г. сотрудники института, работающие в области физики низких температур, сделали 30 научных докладов на 17 различных всесоюзных конференциях и совещаниях.

Координационная деятельность по проблеме «Физика низких температур» в СССР практически в 1961 г. не проводилась (Координационный совет по проблеме создан в конце 1961 г.).

Значительный удельный вес в научной деятельности ФТИНТ АН УССР занимают математические исследования, посвященные изучению важных проблем математической физики, геометрии, и теории функций. Исследования по математической физике, геометрии и теории функций велись в соответствии с планом. План работ отдела прикладной математики, созданного в середине 1961 г., не был составлен и, следовательно, не утверждался бюро ОФМН АН УССР. По указанным исследованиям получены следующие основные результаты.

По проблеме «Математическая физика».

– В результате начатой разработки методов решения некоторых диффракционных задач получено решение задачи о диффракции плоской электромагнитной волны на периодической решетке из металлических лент при нормальном падении.

– Рассмотрены вопросы устойчивости решения обратной задачи теории рассеяния. Получены неравенства, позволяющие судить о степени произвола потенциала, когда спектральные свойства оператора известны лишь частично.

^{*1} Тут і далі – підкреслено у документі.

– В области дислокационной теории двойникования исследованы формы осесимметричных двойников в неограниченной среде. Эти исследования выполнялись в тесном контакте с лабораторией пластичности.

– Сформулирована наиболее общеизвестная в настоящее время постановка задачи Коши для систем с запаздыванием в области непрерывных функций и получены основные теоремы для этой задачи.

– Указан новый способ численного нахождения кратных коэффициентов Фурье, полезный при решении краевых задач.

Результаты, полученные по проблеме «Математическая физика» доложены на IV Всесоюзном математическом съезде в Ленинграде*¹. Исследования по этой проблеме координировались соответствующей координационной комиссией при бюро ОФМН АН УССР (план работ на 1961 г. был рассмотрен и утвержден на заседании комиссии).

В области геометрии.

Завершено решение вопроса об изотермическом погружении в целом двумерного, гомеоморфного сфере риманова многообразия в трехмерное риманово пространство. Полностью решена проблема регулярности выпуклой поверхности с регулярной метрикой.

В области исследования закритического упругого состояния оболочек изучено упругое состояние цилиндрических оболочек при закритических деформациях. В частности, получены значения нижних критических нагрузок для цилиндрических оболочек под внешним давлением, при кручении и комбинированном нагружении. Эти достижения, полученные в результате исследований на грани геометрии и механики оболочек, представляют большую практическую ценность, а также важны с точки зрения постановки новых задач в области геометрии.

В 1961 г. вышла в свет монография академика АН УССР А. В. Погорелова «Некоторые результаты по геометрии в целом», а также находится в печати монография А. В. Погорелова «Цилиндрические оболочки при закритических деформациях»*².

Результаты по данной проблеме доложены на IV Всесоюзном математическом съезде в Ленинграде и на конференции по оболочкам во Львове*³.

По проблеме «Теория функций».

Построены ортонормированные системы (дискретные и континуальные) для специальных весов с пустым интервалом.

Изучены канонические формы некоторых классов операторов, имеющих полную систему корневых подпространств.

В 1961 г. опубликована монография члена-корреспондента АН УССР Н. И. Ахизера «Пластическая проблема моментов».

*¹ Захід відбувся 3–12 липня 1961 р. за широкої участі українських вчених (107 осіб).

*² Праця вийшла друком у 1962 р.

*³ Так у документі. Можливо, йдеться про II Всесоюзну конференцію з теорії пластин і оболонок (Львів, 1961).

Научно-организационная деятельность.

В 1961 г. состоялось 14 заседаний ученого совета института, на которых рассматривались планы научно-исследовательской деятельности; вопросы координации работы лабораторий; обсуждались отчеты о проведенных исследованиях; утверждались работы, направленные в печать; рассматривались вопросы, связанные с созданием новых отделов и лабораторий; ставились кадровые вопросы и др.

При ФТИ низких температур работает общегородской семинар по физике низких температур, в работе которого принимают участие ведущие физики гор. Харькова и других городов республики.

Математические отделы института организовали еженедельный городской семинар с широким математическим профилем.

При всех экспериментальных отделах регулярно работают научные семинары по вопросам, разрабатываемым в отделах.

Подготовка кадров.

В 1961 г. разослан автореферат докторской диссертации В. И. Старцева (защита предполагается в январе 1962 г.).

Защищены две кандидатские диссертации (В. Г. Манжелый и В. П. Гурарий).

Представлены к защите 3 диссертации, а также подготовлены к подаче 4 диссертации.

План набора в аспирантуру на 1961 г. выполнен. Принято 11 человек, в том числе 1 человек без отрыва от производства. В 1961 г. закончил аспирантуру (без защиты диссертации) один человек (Черней Н. И.).

Выводы и рекомендации комиссии.

1. Несмотря на трудные условия организационного периода, который еще не закончен, коллектив ФТИНТ АН УССР успешно развивает научную деятельность и уже добился важных результатов, имеющих большое научное и практическое значение.

Ознакомившись со всеми производственными и рабочими помещениями, комиссия установила, что коллективу института приходится выполнять план научно-исследовательских работ в трудных условиях. Ряд лабораторий размещен в непригодных для работы помещениях. Некоторые лаборатории имеют площадь не превышающую $1,5 \text{ м}^2$ на работающего в них сотрудника. Производственные помещения расположены в противоположных концах гор. Харькова. В связи с неудовлетворительным ходом строительства комплекса сооружений института (не выдерживаются сроки строительства и не полностью используются выделенные ассигнования), дирекция и общественные организации института вынуждены оказывать помощь строительным организациям путем выделения части сотрудников для работы в строительных бригадах.

2. План научно-исследовательских работ и план внедрения и опытно-промышленной проверки ФТИНТ АН УССР на 1961 г. в основном выполнен.

3. Комиссия отмечает, что дирекция института не имела возможности уделять достаточного внимания вопросам научного и методического руководства исследовательской деятельностью института, в связи с тем, что большие усилия дирекция направляла на решение большого комплекса хозяйственно-организационных вопросов, связанных с созданием института.

4. Комиссия считает, что проводимые в институте важные математические исследования лишь в небольшой своей части непосредственно связаны с основным профилем института.

5. Комиссия отмечает, что дальнейшее комплектование института значительно затруднено в связи с острой недостаточностью молодых специалистов по физике низких температур.

6. Комиссия считает, что до ввода в эксплуатацию строящегося криогенного корпуса, институту необходимо срочно выделить дополнительно временные производственные площади с целью создания условий для дальнейшего пополнения института кадрами.

Председатель комиссии
чл.-корр. АН УССР *В. [Н.] Гриднев*

Члены комиссии:

Представитель Госкомитета
СМ УССР по координации
научно-исследовательских работ *А. [И.] Величко*

Представитель научно-
организационного отдела Президиума
АН УССР *С. [Н.] Левтеров*

Заведующий лабораторией Института
полупроводников АН УССР
канд. техн. наук *С. [В.] Свечников*

Ст[арший] научный сотрудник Института
радиотехнических проблем АН УССР
канд. техн. наук *Л. [В.] Касаткин*

Ст[арший] научный сотрудник Института
математики АН УССР
канд. физ.-мат. наук *В. [Н.] Шевело*

На документі помітка: «т. [А. И.] Величко».

ЦДАВО України. Ф. 4819. Оп. 1. Спр. 764. Арк. 21–28. Оригінал. Машинопис.

**АКТ ПЕРЕВІРКИ ПІДСУМКІВ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТУ
РАДІОФІЗИКИ ТА ЕЛЕКТРОНІКИ АН УРСР ЗА 1961 р.*¹**

*11 грудня 1961 р.
м. Харків*

Комиссия Отделения физико-математических наук АН УССР в составе председателя комиссии директора Института металлофизики члена-корреспондента АН УССР, доктора технических наук, профессора Гриднева В. Н. и членов комиссии – заведующего лабораторией И[нститута] п[олупроводников] АН УССР кандидата технических наук, доцента Свечникова С. В., старшего научного сотрудника Института радиотехнических проблем АН УССР, кандидата технических наук Касаткина Л. В., старшего научного сотрудника, кандидата физико-математических наук Шевело В. Н., консультанта научно-организационного отдела Левтерова С. Н. и старшего инженера Государственного комитета Совета Министров УССР по координации научно-исследовательских работ Величко А. И. составила настоящий акт о следующем.

В отчетном году Институт радиофизики и электроники АН УССР проводил исследования по двум научным проблемам:

1. «Радиофизика и электроника» – научный руководитель член-корреспондент АН УССР А. Я. Усиков.

В выполнении тематики по этой проблеме участвовали теоретический отдел и лаборатория радиоспектроскопии.

В 1961 г. разрабатывалось 8 тем, из них 5 закончены и 3 переходят на 1962 г.

2. «Радиоастрономия» – научный руководитель член-корреспондент АН УССР С. Я. Брауде.

Тематика по данной проблеме разрабатывалась в теоретическом отделе, лаборатории радиоастрономии и выполнялась в этой лаборатории и на радиоастрономической базе.

По этой проблеме выполнена работа по одной теме в объеме плана 1961 г., тема переходит на 1962 г.

Дополнительно к плану выполнено:

а) по проблеме «Радиофизика и электроника» – 10 тем.

б) по проблеме «Радиоастрономия» – 1 тема.

Из указанных внеплановых тем, 6 тем выполнено теоретическим отделом института.

Научные исследования института в 1961 г. проводились в следующих направлениях:

1. Разработка новых методов и принципов усиления и генерирования электромагнитных колебаний.

*¹ Заголовок документа. Діяльність інституту перевіряла комісія Відділення фізико-математичних наук АН УРСР. Документ направлено до Державного комітету Ради Міністрів УРСР з координації науково-дослідних робіт.

2. Создание электровакуумных приборов в новых диапазонах волн.
3. Разработка измерительной аппаратуры в новых диапазонах волн.
4. Радиоспектроскопия.
5. Исследование условий распространения и поглощения радиоволн различных частот.
6. Изучение дискретных источников космического радиоизлучения на частотах ниже 40 мГц с помощью разработанной в ИРЭ АН УССР аппаратурой.
7. Разработка системы локации Солнца в длинноволновом диапазоне радиоволн.

В указанных направлениях научной работы ИРЭ в 1961 г. был получен ряд важных результатов, как то:

- исследованы ряд характеристик лазеров с бегущей волной с замедлением по фазовой скорости;
- определены ряд особенностей параметрического возбуждения колебаний в объемных резонаторах;
- исследованы особенности распространения радиоволн в магнитоактивной плазме в резонансной и не резонансной областях;
- разработан ряд специальных электровакуумных приборов и комплексов измерительной аппаратуры новых диапазонов, нашедших применение в различных областях техники;
- выполнены теоретические исследования распространения электромагнитных колебаний в турбулентной тропосфере;
- теоретически изучены особенности рассеивания электромагнитных волн на поверхностях со случайными неровностями и с учетом кривизны земной поверхности;
- получены новые результаты по фокусировке космического радиоизлучения сферически-слоистой атмосферной земли с учетом рассеивания радиоволн на случайных неровностях тропосферы и ионосферы;
- исследовано влияние разноса радиосигналов по частоте на корреляцию флуктуаций при различных условиях распространения радиоволн;
- проведены измерения потоков радиоизлучения дискретных космических источников Кассиопея-А, Лебедь-А, Телец-А и Дева-А в длинноволновом радиодиапазоне и получен ряд новых результатов;
- построен и отработан макет солнечного спектроанализатора;
- изучены квантовые осцилляции поглощения ультразвука в металлах. Результаты экспериментов хорошо согласуются с теорией, разработанной ленинградскими физиками;
- исследованы характеристики ионной фокусировки электронных потоков в электростатических полях с заданным градиентом;
- разработаны интенсивные ионные источники, работающие при высоком вакууме.

В 1961 г. научными сотрудниками института было прочитано 37 докладов и сообщений на 80 конференциях и совещаниях.

Большая работа была проведена институтом по электронной оптике.

Рядом сотрудников ИРЭ АН УССР был представлен доклад на советско-американский симпозиум по галактической и внегалактической радиоастрономии.

По линии научно-технической пропаганды сотрудниками института прочитано 32 лекции и доклада.

Издательская деятельность института выражается в 19-ти статьях опубликованных и 37 направленных в печать.

Сдан в Издательство АН УССР сборник трудов группы авторов под руководством члена-корреспондента АН УССР С. Я. Брауде «Радиоокеанографические исследования морского волнения». Выпущено второе дополненное издание книги Н. С. Зинченко «Курс лекций по электронной оптике».

Научными сотрудниками ИРЭ АН УССР получено два авторских свидетельства на изобретения.

На 1 декабря 1961 г. в штате института 327 сотрудников по госбюджету и 128 по хоздоговорам. Из общего числа сотрудников 129 научных сотрудников, из которых 12 чел. – научно-руководящего состава, 14 – старших научных сотрудников, 40 – младших научных сотрудников, 63 – главных специалистов, а также ведущих, групповых^{*1}, старших инженеров и инженеров. Из числа научных сотрудников – членов-корреспондентов АН УССР – 2, докторов наук – 1 чел., кандидатов наук – 23 чел.

Таким образом, за отчетный год количество научных сотрудников увеличилось на 6 чел. Число старших научных сотрудников на 2 чел.; младших научных сотрудников на 8 чел.

За истекший год защищено 3 диссертации на соискание ученой степени кандидата технических наук, 2 – на соискание ученой степени кандидата физ.-мат. наук и 3 кандидатские диссертации представлены к защите.

Подготовлена к защите одна докторская диссертация и направлены в ВАК ходатайства о разрешении защищать две докторские диссертации по совокупности работ.

В аспирантуре института обучалось 10 чел. По плану приема на 1961 г. в аспирантуру с отрывом от производства на имевшиеся 7 вакансий принято 3 человека.

Комиссия отмечает следующие недостатки в работе института:

1. Отдельные лаборатории чрезмерно перегружены созданием экспериментальных образцов приборов и аппаратуры разработанных ранее, что в значительной мере мешает постановке и выполнению поисковых исследований.

2. Как и в предыдущие годы недостаточное внимание уделяется подготовке докторов наук. За последние годы научными сотрудниками института не представлена к защите ни одна докторская диссертация.

3. Плохо используются возможности подготовки научных кадров через аспирантуру, так на 7 вакансий в 1961 г. было использовано 3.

^{*1} Так у документі.

Для улучшения работы института комиссия считает необходимым провести следующие мероприятия:

1. Расширить существующую в ИРЭ АН УРСР практику постановки комплексных проблемных исследований, требующих участия нескольких лабораторий, а также привлечения других институтов.

2. Расширить и укомплектовать специалистами опытное производство института с тем, чтобы передать ему выполнение экспериментальных образцов приборов и аппаратуры, разработанных в лабораториях института.

3. Ходатайствовать перед Президиумом АН УССР о сокращении сроков издания монографии «Радиоокеанографические исследования морского волнения», имеющей большое научное и практическое значение.

4. Рекомендовать отделу научных кадров АН УССР войти в ходатайство перед МВССО УССР о разрешении открыть в ХПИ им. Ленина новые специальности по электровакуумным приборам и технологии с использованием научных сотрудников и производственной базы ИРЭ АН УССР, ФТИ АН УССР и ФТИНТ АН УССР.

Заключение^{*1}

Комиссия считает, что тематический план и план внедрения законченных разработок на 1961 г. ИРЭ АН УССР выполнен полностью.

В отчетном году в институте получен ряд важных результатов, имеющих большое научное и народно-хозяйственное значение. Прделана большая работа по созданию уникальных приборов и аппаратуры, имеющих принципиальное значение для развития важных областей современной радиоэлектроники, в ряде случаев превосходящих по своим параметрам и характеристикам аналогичные приборы, разработанные в других организациях Советского Союза и за рубежом.

Председатель комиссии
член-корреспондент АН УССР *В. [Н.] Гриднев*

Члены комиссии:
кандидат технических наук *С. [В.] Свечников*
кандидат технических наук *Л. [В.] Касаткин*
консультант научно-организационного отдела
Президиума АН УССР *С. [Н.] Левтеров*

Старший инженер Госкомитета [СМ УССР] по координации [научно-исследовательских работ]

А. [И.] Величко
кандидат физико-математических наук
(секретарь комиссии) *В. [Н.] Шевело*

ЦДАВО України. Ф. 4819. Оп. 1. Спр. 764. Арк. 13–20. Оригінал. Машинопис.

*1 Підкреслено у документі.

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО ДОЗВІЛ
НА СТВОРЕННЯ ІНСТИТУТУ БІОЛОГІЇ МОРЯ***19 грудня 1961 р.*

Широкий розвиток комплексних біологічних досліджень морів та океанів,*² що здійснюється за останні роки науковими установами Радянського Союзу, викликаний необхідністю ширшого освоєння морських сировинних ресурсів та задоволення потреб морського господарства.

Крім Чорного і Азовського морів, Українська РСР має великі економічні інтереси до Червоного та Середземного морів, а також в океанічних районах – в Атлантичному океані та у водах Антарктики, де успішно розвиваються рибний і китобійний промисли. В найближчий час планується освоєння рибних ресурсів Індійського океану.

В галузі морських біологічних досліджень є ряд регіональних міжнародних угод, існує Міжнародна комісія по вивченню Середземного моря.

За останні роки в Радянському Союзі, в ряді країн народної демократії, а також в провідних капіталістичних країнах (США, Англія, Франція, ФРН та ін.) організуються комплексні морські експедиції, створено ряд нових морських біологічних наукових закладів і розширюються існуючі установи.

В даний час на побережжі України працюють три наукових морських біологічних заклади: 1)*³ Севастопольська біологічна станція ім. О. О. Ковалевського (заснована в 1871 р.), яка входила раніш до складу Академії наук СРСР, 2) Карадагська біологічна станція ім. В'яземського*⁴ (заснована в 1909 р.) і 3) Одеська біологічна станція Інституту гідробіології АН УРСР (заснована в 1954 р.), які входять до складу Академії наук УРСР. В роботі цих станцій, незважаючи на проведення деякої координації, мала місце до цього часу певна відокремленість.

В зв'язку з розвитком морських біологічних досліджень на Севастопольській станції АН СРСР і початком комплексного вивчення Середземного моря уже в 1957 р. Академією наук СРСР було прийнято рішення про реорганізацію станції в Інститут біології моря. Одночасно це питання було підняте Академією наук УРСР, де було вирішено створити такий інститут в АН УРСР на базі Севастопольської, Карадагської і Одеської біологічних станцій.

*¹ Див. док. № 38.

*² Тут і далі – підкреслено у документі від руки.

*³ Тут і далі в цьому абзаці номери пунктів вписано від руки.

*⁴ Тут і далі – так у документі. Установа функціонувала як Карадазька біологічна станція АН УРСР. З нагоди відзначення 100-річчя від дня народження Т. І. В'яземського у 1957 р. Президія АН УРСР зверталася до РМ УРСР з пропозицією присвоїти ім'я Т. І. В'яземського станції, але це клопотання підтримки в урядових колах не знайшло. Див.: Історія Національної академії наук України. 1956–1960: Ч. 1. Документи і матеріали. Київ, 2016. С. 307–308.

У зв'язку з передачею в 1961 р. Севастопольської біологічної станції до складу Академії наук УРСР*¹ тепер є всі умови для створення в складі Академії наук УРСР Інституту біології моря на базі цих станцій для здійснення комплексного вивчення біологічних процесів у внутрішніх (Чорне і Азовське) та у відкритих морях і океанах.

Інститут біології моря буде проводити дослідження по важливій народногосподарській проблемі «Вивчення морів і океанів та їх ресурсів», яка координується Комітетом по координації наукових досліджень Ради Міністрів СРСР*².

В коло досліджень інституту входитимуть: загальний водообмін моря і його вплив на режим біогенних речовин і біологічну продуктивність, первинна продукція моря і фотосинтез, морські організми та їх життєдіяльність у взаємодії з середовищем, закономірності кількісного розвитку життя у морі і колювання чисельності риб та інших організмів, біологічні основи використання ресурсів моря, акліматизація водних організмів, біохімія, фізіологія, екологія і поведінка риб та інших морських тварин, радіобіологія моря, мікробіологія моря, обростання і боротьба з ними, фауна і флора моря.

Необхідно взяти до уваги, що Інститут біології моря одночасно буде базою для розвитку близьких до його профілю біологічних та інших наук: зоології, ботаніки, порівняльної анатомії, морфології, експериментальної ембріології, цитології, морських відкладень та ін.

У зв'язку із завданням порівняльного вивчення біологічної продуктивності південних морів Інститут біології моря має проводити широкі дослідження шляхом організації експедицій в Чорному і Середземному морях, в Індійському океані, в середній і південній Атлантиці, а також широкою організацією різноманітних експериментальних досліджень.

В даний час на Севастопольській біологічній станції працюють 150 чол., на Одеській і Карадагській станціях – по 50 чол., вже тепер, при об'єднанні цих станцій, Інститут біології моря матиме 250 чол. співробітників, з них наукових працівників – 75 чол. (в тому числі докторів наук – 5, кандидатів наук – 30, а також 7 аспірантів).

Інститут при створенні матиме у своєму розпорядженні два дослідницьких судна «О. Ковалевський» (водотоннажність 400 т) і «Міклухо-Маклай» (водотоннажність 250 т).

Інститут біології моря з центром в Севастополі матиме два відділення: Карадагське ім. В'яземського і Одеське.

У Севастополі в основному розвиватимуться дослідження життя відкритих вод Чорного та інших морів, вивчення процесів кількісного розвитку та розподілення життя в морі і перетворення органічної речовини, динаміки цих процесів та її закономірності, глибоке вивчення екології та фізіології промислових, кормових і масових організмів, біології поведінки риб, причин рівної врожайності їх поко-

*¹ Постановою Бюро Президії АН УРСР від 3 жовтня 1961 р. Академія наук прийняла від АН СРСР Севастопольську біологічну станцію ім. О. О. Ковалевського до складу Відділу біологічних наук АН УРСР. На посаді директора станції затвердили члена-кореспондента В. О. Водяницького.

*² Текст абзацу виділено лінією на лівому березі документа.

ліль в окремі роки, пізнання мікробіологічних процесів в морі, вивчення біології обростаючих організмів і заходів боротьби з ними, виявлення ступеня небезпечності для життя моря різних рівнів радіації в морській воді і морських організмах.

Одеським відділенням Інституту біології моря АН УРСР провадитиметься комплексне вивчення біології шельфу, лиманів і пригирлових ділянок моря, дослідження по біохімії і біофізиці морських організмів, вивчення морських ссавців і птахів, макрофітів, гіпонеїстону та донних відкладів.

У зв'язку з віддаленістю місця розташування Карадагського відділення інституту від морських і портових центрів, відсутністю безпосередньої близькості рибних промислів, які забруднюють прилеглу ділянку моря, – доцільно використати його для проведення досліджень експериментально-біологічного профілю, зокрема екологічних досліджень, вивчення процесів фотосинтезу у водних рослин і розробки методів підводних досліджень. Карадагське відділення буде також важливою базою для робіт наукових співробітників і студентів багатьох наукових і учбових закладів Радянського Союзу.

Проведення передбачуваних досліджень дозволить уже в ближчий час вияснити ряд біологічних закономірностей в морях Середземноморського басейну, що дозволить:

1. Дати теоретичне обґрунтування для оцінки біологічної продуктивності Чорного моря і його динаміки, що вкаже шляхи раціональної експлуатації його промислових багатств.

2. Встановити основні закономірності загального водообміну у Чорному морі та його вплив на процеси біологічної та промислової продуктивності моря.

3. Сприяти морському флоту, в тому числі і підводному, в плаванні та боротьбі з обростанням підводних частин суден та портових споруд.

4. Скласти карти розподіду біомаси бентоса та планктону як кормових площ для риб і запасів промислових безхребетних.

5. Дати прогнози по накопиченню осколочних продуктів радіоактивних речовин промисловими і масовими морськими організмами.

Виходячи з вищевказаного, Академія наук УРСР просить дозволу створити в складі Академії наук УРСР Інститут біології моря ім. О. О. Ковалевського на базі трьох морських біологічних станцій – Севастопольської, Одеської та Карадагської з центром в м. Севастополі.

Додаток:*¹ Проект листа Державному Комітету Ради Міністрів СРСР по координації науково-дослідних робіт, проект постанови Ради Міністрів УРСР про організацію Інституту біології моря в системі АН УРСР.

Президент Академії наук УРСР
академік *О. [В.] Палладін*
Головний учений секретар АН УРСР
академік АН УРСР *І. [М.] Федорченко*

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 10, т. 1. Спр. 1065. Арк. 62–64. Оригінал. Машинопис.

*¹ Додаток не публікується.

**ЗВЕРНЕННЯ ІНСТИТУТУ ОРГАНІЧНОЇ ХІМІЇ АН УРСР
ДО РМ УРСР ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ БУДІВНИЦТВА ДЛЯ ІНСТИТУТУ
ГНУЧКИХ НАПІВЗАВОДСЬКИХ УСТАНОВОК З МЕТОЮ ШВИДКОГО
ВПРОВАДЖЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ПРАКТИКУ*¹**

20 грудня 1961 р.

Інститут органічної хімії Академії наук Української ССР, кафедри органічної хімії ряду вузів Української ССР і інші наукові установи УРСР, що працюють в області органічної хімії, мають ряд великих наукових досягнень, визнаних радянською і світовою наукою. Знайдено десятки нових реакцій, відкрито кілька нових класів органічних сполучень, отримано і описано кілька тисяч нових речовин. Багато з нових реакцій і нових сполучень мають практичну цінність. Однак просування цих наукових досягнень в промисловість і сільське господарство ускладнюється і затримується завдяки відсутності проміжного ланки між науковими лабораторіями і виробництвом, тобто відсутності напівзаводських установок*². Достатньо привести один приклад – новий ефективний і абсолютно безпечний для людини радянський інсектицид Київ 20–35 впроваджується вже кілька років, і тільки в 1961 році успішно пройшов державні випробування. При цьому було доведено, що препарат Київ 20–35 є ефективним засобом захисту цукрової свекли від свекловичного довгоносика в найнебезпечніший період – перші 20–25 днів після сходів, коли інші методи захисту малоефективні і вимагають великих витрат. Сільськогосподарські управління всіх районів, де проводилися випробування, подали заявки на препарат Київ 20–35 для обробки всієї посівної площі цукрової свекли. Але їх заявки не можуть бути виконані, оскільки напівзаводських установок немає, а цехи діючих заводів не можуть виконати замовлення на препарат Київ 20–35, оскільки це вимагатиме великих переобладнань і, крім того, всі цехи мають свої плани роботи. Побудова спеціального цеху потребує не менше двох років. Таким чином, до широкого впровадження препарату Київ 20–35, на жаль, ще далеко. Все це відбувається через відсутність універсальних напівзаводських установок. Якщо б такі установки у нас були, то Київ 20–35 був би давно впроваджено, а енергія даремно витрачена на подолання організаційних труднощів при розміщенні замовлень на заводах, виконують свої державні плани, була б направлена на розробку або впровадження інших інсектицидів. Крім того, відсутність гнучких напівзаводських установок позбавляє нас можливості швидко і ефективно використовувати нові дані зарубіжної хімічної науки, оскільки діючі заводи не в стані

*¹ Документ направлено Голові РМ УРСР В. В. Щербиському.

*² Тут і далі – підкреслено в документі.

нарабатывать новые вещества в количествах сотен килограмм для производственных испытаний.

В целом можно с уверенностью утверждать, что отсутствие гибких универсальных полужаводских установок по органической химии связывает по рукам и ногам выполнение важнейшей народнохозяйственной проблемы «Химизация сельского хозяйства» в части защиты и обработки растений химическими способами.

В Украинской ССР имеется единственная полужаводская установка Рубежанского химкомбината, но она перегружена работой комбината, а полужаводские установки других предприятий, например, в Луганске, оборудованы для какого-либо одного производства и ни в какой мере не являются универсальными – на них нельзя производить любой новый препарат, они построены для производства только одного вещества или узкой группы веществ. Между тем, разрыв науки и производства органической химии могут заполнить только гибкие универсальные установки, на которых можно сделать практически любой новый органический препарат по новой схеме и разработать для него данные для заводского регламента любого нового ядохимиката, гербицида и т. д.

Эти соображения были изложены на совещании по развитию химической промышленности, созванном ЦК КПУ и СМ УССР летом 1960 года, и Президиум ЦК КПУ принял постановление о строительстве двух полужаводских установок Института органической химии Академии наук Украинской ССР на территории Рубежанского завода и завода им. Ломоносова (пост. № 11/3 от 1.VI.60). В настоящее время готовы рабочие чертежи полужаводских установок и закончена привязка к площадке на Рубежанском химкомбинате. Однако дальнейшая работа остановилась, так как Президиум АН УССР, несмотря на все требования института, не выделил денег для строительства полужаводской установки в 1962 году. Стоимость одной полужаводской установки с оборудованием около 900 тыс. рублей. По опыту строительства сходных цехов Рубежанского химкомбината за первый год удастся освоить не более 300–400 тыс. рублей. Поэтому на 1962 год нужно ассигновать на строительство полужаводской установки в Рубежном около 300 тыс. рублей и около 600 тыс. рублей на 1963 год. Строительство полужаводской установки в Киеве задерживается вследствие трудностей с подысканием площадки на действующем химическом заводе подходящего профиля в г. Киеве.

Просим Ваших указаний Президиуму Академии наук Украинской ССР о включении в план строительства 1962 года полужаводской установки Института органической химии АН УССР на территории Рубежанского химкомбината и Госплану УССР о материально-техническом обеспечении строительства в 1962 году.

Директор института
академик АН УССР *А. В. Кирсанов*

На документі резолюція: «т. Шульге В. В. Прошу подготовить и согласовать предложения. 2.XII.[19]62*¹ В. Щербицький*²».

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 10, т. 1. Спр. 1075. Арк. 1–5. Оригінал. Машинопис.

№ 54*³

**ПОСТАНОВА РМ УРСР
«ПРО РОЗВИТОК ДОСЛІДЖЕНЬ З КІБЕРНЕТИКИ В УРСР»*⁴**

23 грудня 1961 р.

З метою зосередження наукових сил на вирішення питань кібернетики, що мають надзвичайно важливе значення для дальшого розвитку науки і техніки і, зокрема, для комплексної автоматизації виробництва та вдосконалення системи планування і оперативного керівництва народним господарством, Рада Міністрів Української РСР постановляє:

1. Створити в 1961 році Інститут кібернетики Академії наук УРСР, включивши до його складу Обчислювальний центр АН УРСР. Організацію інституту провести в межах штатів і асигнувань АН УРСР.

2. Покласти на Інститут кібернетики Академії наук УРСР розв'язання таких основних наукових завдань:

а) розробку теоретичних проблем кібернетики: загальної теорії автоматів, теорії алгоритмів, загальної теорії самоорганізуючих систем;

б) розробку проблем економічної кібернетики: теорії лінійного і динамічного планування, методів дослідження операцій, математичної статистики та теорії ігор;

в) розробку проблем технічної кібернетики: загальної теорії технічних кібернетичних систем, теорії автоматичного регулювання і теорії динамічних систем, алгоритмізації виробничих процесів та теоретичних основ застосування керуючих машин в системах безпосереднього і дистанційного керування об'єктами;

г) розробку проблем біологічної кібернетики: теорії передачі та перетворення інформації у нервовій системі людини і тварини, електрофізіології нервових клітин, теорії керування основними функціями і органами живих організмів,

*¹ Помилка у документі. Правильно: [19]61.

*² Голова РМ УРСР В. В. Щербицький доручив голові Державного комітету РМ УРСР з координації науково-дослідних робіт О. Н. Щербаню, президенту АН УРСР О. В. Палладіну та голові Держплану УРСР А. Д. Кочубею підготувати пропозиції про виділення асигнувань на початок будівництва експериментально-виробничої установки Інституту загальної та неорганічної хімії АН УРСР. У зв'язку з тим що на 1962 р. АН УРСР за народногосподарським планом виділені обмежені кошти на капітальне будівництво (9,0 млн крб), які спрямовані на закінчення об'єктів, розпочатих будівництвом у попередні роки, виділити асигнування не було можливості. Вирішили питання про виділення асигнувань на початок цього будівництва Держпланом УРСР і АН УРСР розглянути після підбиття підсумків виконання плану капітальних робіт по АН УРСР за перше півріччя 1962 р.

*³ Див. док. № 30, 32, 99, 111, 218, 296.

*⁴ Заголовок документа.

біоелектростимуляції, автоматичної діагностики, моделювання механізму спадковості та процесів еволюції;

д) розробку фізичних основ створення кібернетичних систем: елементів створення логічних систем, принципів організації великих систем дискретних і аналогових елементів ввідних і вивідних пристроїв, які забезпечують органічний зв'язок людини і машини в складних системах управління;

е) подання практичної допомоги народному господарству в питаннях автоматизації і управління шляхом створення і впровадження кібернетичних методів і машин, ведення обчислень і організації широкої науково-технічної пропаганди та інформації.

3. Zobov'язати Президію Академії наук УРСР (т. [О. В.] Палладіна) та виконком Київської міської Ради депутатів трудящих (тов. [М. П.] Лисенка) збудувати до кінця 1963 року для Інституту кібернетики лабораторні приміщення площею 6 тис. м² та дослідно-виробничу базу площею 1300 м².

4. Доручити Держплану УРСР (тов. [П. Я.] Розенку) розв'язати питання про забезпечення Інституту кібернетики АН УРСР універсальною цифровою обчислювальною машиною «Урал-4».

5. Доручити Держплану УРСР і Міністерству вищої та середньої спеціальної освіти УРСР подати до 25 лютого 1962 р. на розгляд Ради Міністрів УРСР пропозиції про підготовку спеціалістів з теоретичної, економічної, біологічної та технічної кібернетики і математичної лінгвістики.

6. Zobov'язати Державний комітет Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідних робіт та Академію наук УРСР налагодити дійову координацію науково-дослідних робіт з кібернетики, що її проводять інші установи республіки.

Голова Ради Міністрів УРСР *В. [В.] Щербицький*
Керуючий справами
Ради Міністрів УРСР *К. [П.] Бойко*

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 9. Спр. 8403. Арк. 153–154. Оригінал. Машинопис.

№ 55

ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ГОЛОВИ РМ УРСР В. В. ЩЕРБИЦЬКОГО ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОВІДНОГО РЕЖИМУ В РАЙОНІ КАРАДАГУ З МЕТОЮ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПАМ'ЯТКИ ПРИРОДИ

25 грудня 1961 р.

У відповідності з Законом про охорону природи УРСР лісові, земельні і водні простори, природні багатства яких мають наукову, історичну або народногосподарську цінність, оголошуються заповідниками. В Криму одним з найбільш цінних в цьому відношенні є район Карадага. Організація тут заповідника має особливо велике наукове значення. Це район пам'ятників геологічної історії

нашої республіки. В Карадазі збереглися виходи вулканічних порід юрського періоду. Скелі, які тягнуться понад морем і в районі Щебетовської долини, є залишками гігантського вулканічного масиву, південна частина якого занурена в море. Тріщини і ерозійні борозни розкривають глибинні породи, що мають великий науковий інтерес.

На кам'янистих осипах Карадага ростуть рідкісні і ендемічні рослини. Це єдине місце в СРСР, де росте реліктова сосна Станкевича, піон каменелюбивий та ін. В цілому флора Карадага налічує більш як тисячу видів квіткових і вищих спорових рослин. Вказаний район населяють численні представники фауни.

Акваторії, що прилягають до Карадага, характеризуються порівняно постійною солоністю води, яка до того ж чиста, в зв'язку з тим що поблизу немає портів, заводів, крупних населених пунктів. Охорона природи Карадага дасть можливість вивчити умови розвитку і відтворення своєрідної флори і фауни як Карадага, так і інших районів Криму.

В районі Карадага знаходиться створена в 1909 році і широко відома за межами СРСР Карадагська біологічна станція АН УРСР, де ведуться роботи експериментально-біологічного напрямку вченими АН УРСР. Крім того, станція служить базою для наукових працівників і студентів багатьох наукових і учбових закладів СРСР. Територія Карадагської біологічної станції внесена в міжнародний список об'єктів природи, які підлягають охороні.

Враховуючи велике значення заповідного режиму для проведення науково-дослідних робіт, Президія АН УРСР в липні 1960 р. підняла питання про організацію Карадагського заповідника на площі 1700 га. Відповідний лист був направлений в Кримський облвиконком, який повідомив, що вся територія Карадага відноситься до зеленої зони, а ліси – до першої групи з строгим режимом ведення лісового господарства, що передбачає заборону випасання худоби, сінокошіння, заготівлю деревини тощо. Допустимі лише санітарні заходи і лісонасадження.

Зважаючи на це, Академія наук УРСР вважала можливим не наполягати на введенні повного заповідного режиму в районі Карадага, оскільки при дотриманні вказаних умов природа Карадага не тільки зберігається, але й збагачується і поповнюється новими представниками рослинного і тваринного світу.

Однак уже в 1961 р. на території Карадага радгосп «Коктебель» почав випасати худобу і покос сіна. 28 квітня 1961 р. Судакський райвиконком прийняв рішення (№ 144) про передачу 45 га землі, які належать Карадагській біологічній станції АН УРСР, вказаному радгоспу і лісгоспу.

У зв'язку з цим Президія АН УРСР двічі зверталась в Кримський облвиконком з проханням забезпечити режим, встановлений урядом для зелених зон і лісів першої групи в цьому районі, оскільки випас худоби і покоси приводять до знищення травостою і деревної рослинності на майже безлісних гірських схилах, що посилює ерозійні процеси.

Академія наук УРСР не може погодитись із знищенням пам'ятника природи східної частини Криму.

Враховуючи вищесказане, Академія наук УРСР просить Вас не допустити знищення неповторного пам'ятника природи і вказати Кримському облвиконкому

на необхідність додержання в районі Карадага режиму, встановленого для зелених зон і лісів першої групи.

Президент Академії наук УРСР
академік *О. [В.] Палладін*
Головний учений секретар АН УРСР
академік АН УРСР *І. [М.] Федорченко*

На документі помітки: «Д[о] с[прави] – 1028. Дивись довідку на звороті. *Навроцький*».

«Довідка. Тов. Василенко домовився з ученим секретарем АН УРСР по охороні природи (т. Федорченко), що Карадагський заповідник буде включено в список реєстрації пам'ятників республіканського значення і подано на затвердження Уряду. Крім того, в розмові по ВЧ з Кримським облвиконкомом (тов. Мойсєєв М. А.) звернуто увагу на необхідність дотримання в районі Карадага режиму охорони землі і лісів^{*1}. Про наслідки розгляду листом повідомлено АН УРСР. *Навроцький*. 8.1.1961 року^{*2}».

«Тов. Мойсєєв повідомив, що облвиконком займається Карадагським заповідником. Виділена комісія по додатковому вивченню тереторії^{*3} і ставити питання про відновлення його територій буде^{*4} просити облвиконком».

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 9, т. 7. Спр. 9348. Арк. 233–234. Оригінал. Машинопис.

№ 56

КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНСТИТУТУ МАТЕМАТИКИ АН УРСР ПРИМІЩЕННЯМ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ В ГАЛУЗІ ОБОРОННОЇ ТЕХНІКИ^{*5}

27 грудня 1961 р.

Цілком таємно^{*6}

Прим. № 1^{*7}

Відповідно до постанов ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 2 липня 1958 р. № 726-348; від 23 серпня 1958 р. № 1003-476 і ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР від 4 жовтня 1958 р. № 1455-00150 Інституту математики АН УРСР доручено найважливіші математичні дослідження, що мають практичне застосування в галузі сучасної оборонної техніки. Ці роботи виконують, головне, Лаборато-

^{*1} Далі слово не прочитано.

^{*2} Помилка у документі. Правильно: 1962.

^{*3} Далі слово не прочитано.

^{*4} Далі не прочитано три слова.

^{*5} Документ направлено до Голови РМ УРСР В. В. Щербинського.

^{*6} На архівній справі штамп: «Розсекречено». Підстава: акт від 05.06.2015. Тут і далі – підкреслено у документі.

^{*7} Цифру «1» вписано від руки.

рія № 1 Інституту математики в тісному науковому зв'язку з ОКБ-692 (м. Харків), НДІ-88 (м. Москва), ОКБ заводу № 373 (м. Омськ) та інш.

В даний період Лабораторія № 1 проводить за завданням ОКБ-692 дослідження з динаміки і керування ракетами далекої дії (РДД). Зокрема розроблена методика асимптотичного розщеплення системи диференційних рівнянь збуреного руху РДД за допомогою швидкодіючих електронних обчислювальних машин. Попереднє розщеплення системи високого порядку на декілька підсистем нижчого порядку значно полегшує завдання дослідження та моделювання системи збуреного руху РДД. В Лабораторії № 1 одержані значні результати з питання про збурений рух РДД, на борту яких міститься велика кількість палива, розроблено методику визначення коливань палива в нерухомих і рухомих осесиметричних баках. Всі ці теоретичні дослідження впроваджуються безпосередньо в ОКБ-692.

Відділ загальної механіки під керівництвом академіка АН УРСР О. Ю. Ішлінського також працює в цій галузі.

Співробітники цього відділу працюють в тісній співдружності з НДІ № 303 (м. Ленінград), НДІ № 944 (м. Москва) Державного комітету Ради Міністрів СРСР, заводом № 308 Київського раднаргоспу. Відділ загальної механіки виконує ряд важливих досліджень, які використовуються при проектуванні і конструюванні спеціальних гіроскопічних систем, що мають виключно важливе значення в ракетній техніці при конструюванні підводних човнів і в торпедній справі.

Відділ теорії ймовірностей та математичної статистики інституту спільно з ОКБ-586 (м. Дніпропетровськ), НДІ-5 (м. Москва), в/ч 03425 (м. Москва), КВІРТГ*¹ (м. Київ) та іншими організаціями виконує ряд наукових досліджень, які тісно пов'язані з питаннями оборонної техніки, а також розвиває теоретичні напрями в галузі математичної статистики і теорії ймовірностей.

Дослідження в галузі теорії масового обслуговування, що розроблена цим відділом, були застосовані для дослідження операцій військ протиповітряної оборони.

Всі ці важливі відділи і Лабораторія № 1 Інституту математики розміщені в будинку по вул. Чекистів, 3. Інші відділи інституту (математичної фізики, функціонального аналізу, теорії функцій, диференційних рівнянь і математичного аналізу), де працюють понад 100 чоловік, розміщені в будинку на пл. Калініна, 6 на площі 200 м².

У зв'язку з тим що від заступника голови Ради Міністрів УРСР тов. Тронька П. Т. надійшло усне розпорядження про виселення інституту з будинку по вул. Чекистів, 3, і неможливістю переселити відділи Інституту математики з приміщення по вул. Чекистів, 3 в будинок на площі ім. Калініна, 6, постає питання про ліквідацію ряду відділів Інституту математики або значного скорочення покладаєних на нього робіт, що мають надзвичайно важливе оборонне і народногосподарське значення.

У зв'язку з необхідністю розвивати науково-дослідні роботи в галузі математики і особливо роботи, що мають важливе оборонне значення, Президія

*¹ Так у документі. Правильно: КВІРТУ.

АН УРСР просить тимчасово, до спорудження нового службового приміщення, залишити за Інститутом математики АН УРСР приміщення на другому поверсі будинку по вул. Чекістів, 3, та передати інституту приміщення на другому поверсі будинку на пл. Калініна, 6, яке тимчасово надано Республіканському комітету ДТСААФ і належить Інституту математики згідно з постановою Ради Міністрів УРСР від 27 серпня 1952 року № 2750.

Віце-президент АН УРСР
академік АН УРСР *М. [П.] Семененко*
Головний учений секретар АН УРСР
академік АН УРСР *І. [М.] Федорченко*

На документі помітка: «Д[о] с[прави]. За дорученням тов. Тронька П. Т. повідомлено Академію наук УРСР (т. Федорченко), що Рада Міністрів УРСР це клопотання не підтримує (за погодженням з т. Скабою А. Д.). 20.І.[19]62. *Г. Романов*».

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 2894. Арк. 124–125. Оригінал. Машинопис.

№ 57^{*1}

ДОВІДКА ПРО МІЖНАРОДНІ НАУКОВІ ЗВ'ЯЗКИ УСТАНОВ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР У 1961 р.^{*2}

27 грудня 1961 р.

У 1961 році провадилось дальніше розширення та зміцнення наукових зв'язків Академії наук Української РСР з науковими центрами зарубіжних країн і особливо з академіями наук Болгарії, Чехословаччини, Румунії, Німецької Демократичної Республіки, Китаю та Польщі.

Зростаючий інтерес наукової громадськості зарубіжних країн до досягнень українських вчених все більш проявляється у відвіданні науково-дослідницьких установ АН УРСР значною кількістю іноземних делегацій, окремими вченими та спеціалістами, в участі зарубіжних вчених у наукових з'їздах, конференціях, симпозиумах, що все частіше провадяться на Україні, у взаємній передачі науково-технічної документації, у повсякденному розширенні обміну друкованими виданнями.

В розвитку міжнародних наукових зв'язків Академії наук УРСР важливу роль відіграють особисті контакти наших вчених з зарубіжною науковою громадськістю. Протягом минулого року 90 вчених Академії наук УРСР побували в наукових відрядженнях у 18 зарубіжних країнах, в тому числі 20 вчених виїздили у США, Англію, Канаду, Францію, Австралію^{*3}, Бельгію, Італію, Федеративну

^{*1} Див. док. № 47, 132, 139, 140, 141, 142, 156, 199, 210, 273, 320.

^{*2} Заголовок документа.

^{*3} Слово «Австралію» підкреслено в документі олівцем.

Республіку Німеччини та 70 чол. були у всіх європейських країнах народної демократії. 18 учених АН УРСР виїжджали за кордон за персональними запрошеннями наукових центрів різних країн та 12 наших вчених виїжджали за кордон для участі у міжнародних та національних з'їздах і конференціях.

Під час перебування в зарубіжних країнах українські вчені знайомилися з досягненнями науки і техніки, приймали активну участь в обговоренні наукових проблем і, як правило, виступали з доповідями та лекціями, широко пропагували досягнення радянської науки і техніки. Так, президент Академії наук УРСР академік О. В. Палладін, перебуваючи в Угорщині за запрошенням Угорської Академії наук, прийняв там творчу участь в роботі національного з'їзду фізіологів та виступив там перед науковою громадськістю з лекцією [...]»^{*1}.

У вересні 1961 року група провідних вчених-геологів Академії наук УРСР на чолі з віце-президентом АН УРСР академіком АН УРСР М. П. Семененко прийняла творчу участь в роботі V-го з'їзду Карпато-Балканської асоціації геологів. На з'їзді академік АН УРСР М. П. Семененко виступив з доповіддю на тему: «Абсолютний вік геологічних формацій Карпат». Академік АН УРСР О. С. Вялов виступив з трьома доповідями, в тому числі на тему: «Про співвідношення флішевих та молососових формацій». Член-кореспондент АН УРСР С. І. Субботін, професор Л. Г. Ткачук та інші вчені-геологи також виступили на з'їзді з важливими науковими повідомленнями.

Здійснюючи наукові відрядження в країни народної демократії, з доповідями та лекціями виступали також багато інших вчених. Так, академік АН УРСР Г. М. Савін виступив перед науковцями ряду дослідних установ Чехословаччини в галузі механіки. Член-кореспондент АН УРСР О.^{*2} П. Філіппов, який взяв участь в роботі II конференції Словацької академії наук по проблемі динаміки машин, виступив з доповіддю: «Динамічний вплив рухомих навантажень на пружність обґрунтування». Академік АН УРСР О. П. Маркевич в червні 1961 року на з'їзді польського паразитологічного товариства виступив з доповіддю на тему: «Діалектико-матеріалістична концепція»^{*3} розвитку та спірні питання біології». Старший науковий співробітник Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця доктор медичних наук О.^{*4} В. Мельниченко, перебуваючи в Румунії на конференції з питань основної речовини, виступила з доповіддю про роль основної речовини у проникності та імунобіологічної реактивності організму.

З цікавими науковими доповідями, лекціями та повідомленнями виступили перед зарубіжною громадськістю чимало вчених АН УРСР, що виїздили до капіталістичних країн. Директор Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР академік АН УРСР Б. Є. Патон під час наукового відрядження до США взяв участь в роботі XIV конгресу Міжнародного інституту зварювання, на якому виступив з доповіддю на тему «Електрошлакове зварювання – найбільш про-

*1 Знято деталізовану інформацію про перебування акад. О. В. Палладіна в Угорщині.

*2 Помилка у документі. Правильно: А. П.

*3 Слово «концепція» вписано від руки поверх закресленого слова «конференція».

*4 Помилка у документі. Правильно: Г. В.

гресивний метод зварювання товстого металу». Директор Інституту математики АН УРСР академік АН УРСР Ю. О. Митропольський у серпні 1961 року виступив на Міжнародному математичному симпозиумі з доповіддю: «Методи інтегральних різноманітностей в енергії нелінійних коливань». Приймаючи участь в роботі XVIII Міжнародного конгресу по чистій та прикладній хімії, що відбувся в Канаді, директор Інституту загальної та неорганічної хімії АН УРСР академік АН УРСР Ю. К. Делімарський виступив перед зарубіжними вченими з доповіддю на тему: «Кінетика електродних процесів в розтоплених солях». Директор Головної астрономічної обсерваторії АН УРСР член-кореспондент АН УРСР Є. П. Федоров зробив доповідь на XI з'їзді Міжнародної астрономічної спілки про міжнародні роботи по вивченню руху полюсів Землі. Директор Інституту використання газу [в комунальному господарстві та промисловості] АН УРСР член-кореспондент АН УРСР В. Ф. Копитов виступив на VIII Міжнародному газовому конгресі з повідомленням про роботи по використанню газу, які провадяться в Радянському Союзі.

Пропагуючи перед зарубіжною громадськістю досягнення вітчизняної науки і техніки, вчені Української академії наук під час зарубіжних відряджень вивчають найновіші методи розробки теоретичних проблем та іноземний досвід досліджень з тим, щоб використати його в подальшому розвитку дослідницької діяльності установ АН УРСР. В цьому відношенні безумовно корисними виявились поїздки наших вчених в капіталістичні країни: директора Інституту загальної та неорганічної хімії академіка АН УРСР Ю. К. Делімарського і ст[аршого] наукового співробітника цього ж інституту І. П.^{*1} Панченка (Канада), завідуючого лабораторією Інституту фізіології [ім. О. О. Богомольця] АН УРСР доктора біологічних наук П. Г. Костюка (Австралія), завідуючого відділом Інституту зоології професора С. М. Гершензона (Англія).

До таких корисних зарубіжних відряджень слід віднести також поїздку в Англію наукового співробітника Фізико-технічного інституту АН УРСР О. Л.^{*2} Калмикова, який півроку провадив дослідницьку роботу в Кларендонській лабораторії Оксфордського університету, поїздки наукових співробітників Інституту математики В. І. Коломийцева і В. В. Жукова до Франції та інших.

Прикладом плідних відряджень може відзначитись також поїздка до Чехословаччини ст[аршого] наукового працівника Інституту органічної хімії В. П. Чернецького, який протягом 6 місяців працював там в Інституті хімії і біохімії. За цей час В. П. Чернецький разом з чехословацькими вченими здійснив синтез нового антиметаболіта – 6-азациитидина аналога 6-азауридіна, що застосовується в Чехословаччині при лікуванні деяких видів ракових пухлин. Було також здійснено синтез ряду других біологічних активних сполук. Внаслідок цього підготовлені до видання цікаві наукові статті, а 6-азацитидин^{*3} запатентовано у багатьох капіталістичних країнах.

*1 Помилка в документі. Правильно: І. Д.

*2 Помилка в документі. Правильно: А. О.

*3 Помилка в документі. Правильно: 6-азацидин.

Добрий початок цілеспрямованого науково-технічного співробітництва поклав ряд наших інститутів, які організували сумісну розробку окремих важливих проблем з науково-дослідними установами академій наук країн народної демократії. Так, Інститут напівпровідників АН УРСР в минулому році разом з Фізичним інститутом Болгарської академії наук розробив тему: «Дослідження сульфіда кадмія і змішаних напівпровідників сульфід-селенід кадмія». Інститут метало-кераміки і спецплавів АН УРСР сумісно з Чехословацьким інститутом порошкової металургії розробляє технологію вимірювання властивостей та застосування тугоплавких металів і широкоплавких сполук. Інститут використання газу [в комунальному господарстві та промисловості АН УРСР] разом з чехословацьким Інститутом механізації розробляє проблему теплотехніки скляного виробництва.

Важливим міроприємством по розширенню міжнародних зв'язків Академії наук УРСР та зміцненню наукового співробітництва було проведення в 1961 р. в м. Києві Міжнародного симпозіуму з нелінійних коливань, Ювілейної Х-ї наукової Шевченківської конференції, Х-ї сесії Комісії по визначенню абсолютного віку геологічних формацій, а також засідання Комісії з мінералогії та геохімії Карпато-Балканської асоціації геологів.

В роботі Міжнародного симпозіуму з нелінійних коливань, що був проведений на високому науковому та організаційному рівні, поряд з видатними в цій галузі радянськими вченими прийняли участь 62 вчених з 15 зарубіжних країн, в тому числі: Я. Курцвейл, О. Вейвода, С. Войташек, Д. Новак (Чехословаччина), М. Казаров (Болгарія), З. Осінський, С. Земба, А. Морецький, Р. Гутовський (Польща), Г. Шмідт, Х. Кунке (НДР), Р. Філімон, К. Кордініану (Румунія). З провідних в цій галузі вчених капіталістичних країн у роботі симпозіуму взяли участь професора Л. Чезарі, С. Лефшец, [Я.] Ден-Гартог (США), М. Картрайт, А. Джілліс, В. Коппель (Англія), М. Руа, Р. Шалеа (Франція), А. Де-Патер (Голландія), Л. Капріолі (Італія), Р. Фор (Сенегал), Т. Йошізава, М. Урабе, Т. Хаяші, К. Кенето (Японія) та багато інших.

В роботі Ювілейної Х-ї наукової Шевченківської конференції взяли творчу участь видатні вчені і письменники Болгарії (академік Людмил Стоянов, професора С. Русакієв і В. Велчев), Угорщини (академік І. Вандарфельд), Польщі (професор М. Якубець і Вл. Слободнік), Румунії (В. Понеску, Є. Камілар), Канади (Джон Вір і Марія Скрипник), Англії (Герберт Маршалл), Югославії (Негуш Роксанда) та інші.

В минулому році, в порядку виконання договорів про науково-технічне співробітництво, укладених між СРСР та зарубіжними країнами, установи Академії наук УРСР прийняли і ознайомили з науково-дослідницькою роботою в різних галузях науки 540 зарубіжних вчених і спеціалістів, з них 304 чол. з країн народної демократії та 236 чол. з капіталістичних країн, в тому числі: США, Англії, Франції, Італії, Швеції, Гватемали, Греції, Голландії, Нігерії та ін. країн.

З науково-дослідницькою роботою ряду інститутів Академії наук УРСР та постановкою виховання молодих вчених були ознайомлені біля 100 учасників Міжнародного форуму молоді, який відбувся в Москві. Це були, головним чином, студенти і молоді наукові співробітники таких країн, як Куба, Індія, Індонезія, Туніс, Цейлон, Південно-Африканська Республіка та Непал.

В інститутах: електрозварювання ім. Є. О. Патона, біохімії, математики, фізіології ім. О. О. Богомольця, металокераміки і спецсплавів, фізики, напівпровідників, Обчислювальному центрі та ряді інших установах Академії наук УРСР минулого року пройшли тривалу спеціалізацію десятки зарубіжних молодих наукових співробітників.

Наукові зв'язки з країнами народної демократії*¹.

Чехословацька Соціалістична Республіка. 90 вчених та спеціалістів Чехословацької Соціалістичної Республіки побували в 1961 році в науково-дослідних установах АН УРСР.

Провідний вчений в галузі хімії академік Чехословацької академії наук [О.] Віхтерле та наукові – співробітники-хіміки Чехословаччини Шебелда, Томка і Голомек взяли участь в науковій нараді по швидкісній полімеризації капролактама, що відбулася в Інституті полімерів та мономерів АН УРСР. Чехословацькі вчені академік О. Іронець та проф. І. Іра ознайомилися в Інституті зоології АН УРСР з наслідками досліджень в галузі токсоплазмозу, пневмоцистозу та іншими захворюваннями, викликаними різними представниками типу простіших. Академік О. Іронець та проф. І. Іра виступили перед українськими вченими з доповідями про наслідки досліджень чехословацьких вчених в галузі зазначених небезпечних захворювань людини та тварин.

Наукові співробітники Інституту теорії та інформації та автоматизації Чехословацької академії наук С. Блага та Я. Крижек тривалий час спеціалізувалися в Обчислювальному центрі АН УРСР в галузі застосування обчислювальної техніки. Словацький науковець Ернест Месіар протягом 4-х тижнів знайомився в Інституті гідрології і гідротехніки АН УРСР з наслідками досліджень по гідродинаміці руслових процесів турбулентності водяного потоку. Науковий співробітник Чехословацької академії наук Мілош Матиш ознайомився в Інституті напівпровідників АН УРСР з станом розробки проблеми електрохімії поверхні напівпровідників та впливом переносу в напівпровідниках.

Група чехословацьких спеціалістів на чолі з інженером Богумілом Кубак, разом з науковими працівниками Інституту металокераміки і спецсплавів АН УРСР провела в зазначеному інституті іспити зразків залізного порошка на чехословацькій сировині.

Минулого року до Чехословаччини виїжджали в наукових цілях 13 наукових працівників АН УРСР.

Румунська Народна Республіка. За минулий рік установи Академії наук УРСР прийняли 62 румунських вчених та інженерів. У квітні місяці Президія АН УРСР прийняла делегацію провідних вчених Румунської академії наук в складі: президента Академії наук РНР академіка Атанаса Жожа, директора Інституту прикладної механіки академіка С. Карафолі, академіка Ш. Цицейка, академіка К. Ненінеску та ін. Президент Академії наук УРСР академік О. В. Палладін ознайомив румунських вчених з творчою діяльністю українських вчених. Вчені Румунії озна-

*¹ Тут і далі – підкреслено у документі.

йомилися також з основними напрямками роботи Інституту філософії, Інституту органічної хімії, Інституту фізики та інших установ АН УРСР*¹.

Старший науковий працівник Фізичного інституту Румунської академії наук Єуджен Кручану, румунські науковці О. Лабушка та М. Алену в Інституті металокераміки і спецсплавів АН УРСР ознайомилися з дослідженнями в галузі порошкової металургії. Інженери С. Чаушеску та Ю. Лупеску тривалий час спеціалізувалися в Інституті електрозварювання ім. С. О. Патона [АН УРСР] в галузі зварювання деталей високої товщини за методом електричного зварювання у шлаковій ванні. Румунські вчені Пімснер та Фаур ознайомилися в Інституті теплоенергетики АН УРСР з сучасними методами та обладнанням по спаленню твердого палива і енергетичним використанням натурального газу. Минулого року до Румунської Народної Республіки виїжджало 16 вчених АН УРСР.

Народна Республіка Болгарія. 32 вчених і спеціалістів Болгарії минулого року відвідали науково-дослідні інститути АН УРСР та ознайомилися з дослідженнями українських вчених в різних галузях науки. Науковий співробітник Інституту фізики Болгарської академії наук Стефан Кинев протягом трьох місяців спеціалізувався в Інституті напівпровідників з питань фотоелектричних властивостей напівпровідників сульфіда кадмія. Доктор біологічних наук Г. Марков ознайомився в Інституті зоології АН УРСР з новими методами вивчення систематики екології та епідеміологічного значення гризунів. Болгарські археологи Георгій Георгієв та Стамен Дам'янов ознайомилися в Інституті археології АН УРСР з матеріалами, що висвітлюють стародавню культуру. Професор С. Русакієв та науковець Христя Генев тривалий час знайомилися в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка [АН УРСР] з матеріалами, що висвітлюють українсько-болгарські взаємини.

В свою чергу 4 вчених АН УРСР у минулому році здійснили наукові відрядження до Народної Республіки Болгарії.

Польська Народна Республіка. Протягом 1961 року установи АН УРСР прийняли 35 польських науковців та спеціалістів. Так, доктор хімічних наук Польської академії наук Януш Терпіловський тривалий час вивчав наслідки дослідницької роботи Інституту загальної та неорганічної хімії в галузі термодинаміки конденсованих систем. Науковий співробітник Інституту математичних машин Польської академії наук Станіслав Валігурський тривалий час спеціалізувався в Обчислювальному центрі з метою опанування логічного проектування математичних машин з різних елементів. Польський геолог Р. Міхняк протягом 4-х тижнів знайомився в Інституті геологічних наук та Інституті корисних копалин з роботами в галузі вивчення рифею та кембрія. Один з провідних польських вчених економістів професор Броніслав Мінц відвідав Інститут економіки АН УРСР та ознайомився з організацією і планами його наукової роботи. Вчені-зоологи Польської академії наук Бужинський та Шнейдер ознайомилися в Інституті зоології АН УРСР з роботами в галузі захисту рослин. Група польських спеціалістів в складі інженерів Щерби Збігнева, Моравського В'ячеслава та Деко Зенона

*¹ Текст від слів «напрямами роботи Інституту філософії...» і до кінця абзацу виділено олівцем на лівому березі документа.

відвідали Інститут електротехніки АН УРСР та ознайомилися з методом регулювання напруги в електроенергетичних системах.

У звітному році 15 наукових співробітників АН УРСР побували в установах Польської академії наук.

Китайська Народна Республіка. 24 спеціаліста Китайської Народної Республіки побували в 1961 році в науково-дослідницьких установах Академії наук УРСР. Китайський інженер Юи-Син-Жун тривалий час спеціалізувався в Інституті електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР в галузі технології наплавки різними методами зварювання. Китайський аспірант Ін-Чи-Чжан ознайомився в Інституті фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР з методикою застосування мікроелектронної техніки в дослідницькій роботі по вивченню діяльності вегетативної нервової системи. Стажор Лін-Мен-І протягом тривалого часу вивчав в Інституті металокераміки і спецсплавів АН УРСР наслідки досліджень в галузі порошкової металургії.

Угорська Народна Республіка. 18 вчених та спеціалістів Угорської Народної Республіки побували в 1961 році в науково-дослідних установах АН УРСР. Професор хімії Угорської академії наук [Ф.] Чаки та науковий співробітник М. Орбан ознайомилися в Обчислювальному центрі АН УРСР з обчислювальними машинами та роботами в галузі автоматизації хімічної промисловості. Угорський вчений-фізик Рудольф Гроу ознайомився в Інституті фізичної хімії АН УРСР з методами ізотопного аналізу водню, кисню та азоту. Науковий співробітник Інституту ґрунтознавства та агрохімії Угорської академії наук Йозеф Бочкай побував в Інституті зоології АН УРСР. Угорський етнограф доктор Ференці Імре ознайомився в Державній публічній бібліотеці АН УРСР*¹ з матеріалами, що висвітлюють фольклористичні традиції, пов'язані з російськими героями історичного минулого, демократичними соціальними рухами. Угорський економіст Вагі Ференц ознайомився в Інституті економіки АН УРСР з наслідками досліджень в галузі принципів та практики сільськогосподарського ціноутворення. Угорська вчена-біохімік Етельку Біску тривалий час знайомила в Інституті біохімії АН УРСР з роботами в галузі методики вивчення механізму денатурації білка. Угорський вчений-зоолог Іштван Немет ознайомився в Інституті зоології АН УРСР з дослідженнями в галузі захворювання риб та боротьби з паразитами, що викликають різні захворювання.

Науково-дослідницькі інститути Академії наук УРСР у 1961 році виконали значний обсяг робіт по виготовленню та передачі країнам народної демократії науково-технічної документації, а також зразків і різної апаратури. Так, Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР виготовив та передав Польській Народній Республіці робочі креслення і технічні інструкції для автоматичної наплавки валків піллігрімового стану, технічну документацію на напівавтомат А-547 для зварювання у вуглекислому газі, а також матеріали по виготовленню порошкових електродних дротів. Для Німецької Демократичної Республіки Інститут електрозварювання [ім. Є. О. Патона] виготовив і передав комплект технічної документації

*¹ Тут і далі – так у документі. Правильно: Державна публічна бібліотека УРСР.

на верстат КЖ-34, креслення індуктора для нагріву валків, креслення по трьохелектродній зварювальній головці А-384 та іншу документацію.

Інститут металокераміки і спецсплавів АН УРСР виготовив та передав Китаю робочі креслення і технічні матеріали на вимірювальну установку. Для Угорської Народної Республіки цим інститутом передані металокерамічні контакти для використання в Інституті розвитку сильноточної техніки.

Одеська лабораторія Інституту загальної та неорганічної хімії АН УРСР передала Корейській Народно-Демократичній Республіці комплект технічної документації на стандартні допоміжні суміші для визначення ніобію і титану в рудах та вилучення з них хімічних концентратів, а також документацію на стандартні допоміжні суміші для визначення цирконія і ніобія в рудах.

Інститут електротехніки АН УРСР передав для ЧССР необхідні матеріали на апаратуру, яку розробив інститут для холодної і конденсаторної зварки. Інститут математики АН УРСР передав КНР повний комплект креслень і інтеграторів ЕГДА-8/56*¹ для визначення фільтрації під гідротехнічними сполуками.

Лабораторія гідравлічних машин АН УРСР передала для ЧССР звіти по темах: «Розрахунки критичних частот багатоопорних валопроводів на ЕЦМ «Стріла» і «Розрахунок особистих частот і форм коливання валопроводів на жорстких опорах на машині «Урал-1».

Розширенню зарубіжних наукових зв'язків установ Академії наук УРСР активно сприяв міжнародний книгообмін, який здійснюється в централізованому порядку Державною публічною бібліотекою АН УРСР.

Для більш повного і систематичного забезпечення установ Академії наук найновішою науковою зарубіжною літературою минулого року була проведена необхідна робота по розширенню книгообміну з іноземними організаціями, з якими раніше провадився книгообмін, а також встановлено контакт в цьому напрямку з 42 новими зарубіжними установами різних країн. Організовано обмін науковими виданнями з Національною бібліотекою Куби*² в м. Гавані і встановлюється зв'язок в цьому напрямку з Центральним університетом в м. Санта-Клара.

Зараз книгообмін провадиться з 955 організаціями 56 країн світу, в тому числі з 406 організаціями і установами країн народної демократії і 549 – капіталістичних країн. Книгообмін ведеться з 45 академіями наук, 121 університетом, 41 національною бібліотекою, а також з багатьма науковими товариствами, інститутами, музеями, редакціями, частково з книготоргуючими фірмами та окремими закордонними вченими.

У 1961 році закордонним установам надіслано шляхом книгообміну понад 20 000 видань АН УРСР і майже таку кількість видань одержано із-за кордону. Значну частину цих видань складають книги, монографії, дисертації. Всього одержано понад 7000 назв, з яких 3427 видань передано науково-дослідницьким установам АН УРСР. Частина одержаної цінної зарубіжної літератури включена

*¹ Див.: Наукові коментарі до документів. Історія Національної академії наук України. 1956–1960: Ч. 1. Документи і матеріали. Київ, 2016. С. 732.

*² Так у документі. Правильно: Національна бібліотека ім. Хосе Марті.

до фонду Державної публічної бібліотеки АН УРСР, а також передано Львівській бібліотеці АН УРСР.

Приймаються необхідні заходи до розширення зв'язків з слаборозвиненими країнами Африки, Азії і Латинської Америки з тим, щоб згідно відповідних рішень Уряду СРСР надати їм допомогу в одержанні науково-технічної інформації, а також з метою більш широкого розповсюдження і пропаганди радянської наукової книги.

Всебічне розширення міжнародних зв'язків і, перш за все, інтереси подальшого розвитку радянської науки і техніки вимагають від усіх установ АН УРСР рішучого покращання організації співробітництва з зарубіжними науковими центрами. Між тим, у цій справі мають місце серйозні недоліки, які в першу чергу виявляються у питаннях визначення тематики взаємного співробітництва, підбору наукових співробітників для закордонних відряджень і своєчасного впровадження результатів цих відряджень.

Керівники окремих дослідницьких інститутів і окремих бюро Відділів АН УРСР недостатньо особисто займаються визначенням найбільш актуальних проблем, по яким необхідно в першу чергу вивчати досвід і досягнення зарубіжної науки і техніки, не приймають достатньої участі в розробці програм наукової роботи наших вчених, які виїздять за кордон.

Мають місце випадки, коли інститутами подаються заявки на відрядження наукових співробітників по малоактуальним темам, іноді навіть не передбаченими планами інститутів. Не провадиться необхідна робота по визначенню проблем і тем, які можливо розв'язувати в короткий строк і без зайвих витрат коштів шляхом спільної їх розробки з науковими центрами країн народної демократії. Відмічаються недоліки в доборі наукових співробітників для закордонних відряджень.

У справі прийому зарубіжних вчених і спеціалістів в установах АН УРСР ще мають місце факти, коли для ознайомлення їх з науково-дослідницькими роботами виділяються другорядні працівники, а також випадки, коли знайомлять іноземців з роботами, не передбаченими програмами перебування їх в СРСР.

Вчені деяких інститутів АН УРСР недостатньо використовують перебування провідних в різних галузях науки зарубіжних вчених для того, щоб здобути від них наукову інформацію в досягненнях зарубіжної науки і техніки та новій методиці досліджень.

Все ще мають місце порушення встановленого порядку пересилки за кордон друкованої і рукописної наукової інформації, а також окремі випадки пересилки за кордон зразків і апаратури без відома Президії АН УРСР.

Президія АН УРСР приймає заходи до усунення згаданих вище недоліків і докорінному поліпшенню наукового співробітництва установ АН УРСР з зарубіжними організаціями.

Зав. сектором наукових зв'язків АН УРСР
з зарубіжними організаціями В. [П.] Козоброд

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 179. Арк. 1–14. Копія. Машинопис.

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ
РАДІОФІЗИКИ І ЕЛЕКТРОНІКИ АН УРСР ЧЛ.-КОР. О. Я. УСІКОВА
ДО ВІЦЕПРЕЗИДЕНТА АН УРСР АКАД. М. П. СЕМЕНЕНКА
ПРО БУДІВНИЦТВО БАГАТОВІБРАТОРНОГО ДЕКАМЕТРОВОГО
РАДІОТЕЛЕСКОПА

28 грудня 1961 р.
м. Харків

В течение ряда лет Институт радиофизики и электроники АН УССР разрабатывает различные модели многовibratorных, широкодиапазонных декаметровых радиотелескопов. Эти разработки ставили своей целью как получение основных конструктивных данных для построения радиотелескопа для локации Солнца, так и позволяли производить весьма важные исследования в области изучения дискретных источников космического радиоизлучения.

Начиная с 1958 г. параллельно с работами ИРЭ АН УССР, ГСПИ Министерства связи [СССР] разрабатывал проект многовibratorной антенны (3000 vibratorов) для локации Солнца. В настоящее время имеется технический проект такого радиотелескопа и в 1962 г. ГСПИ обещает дать рабочие чертежи радиотехнической части. (Рабочие чертежи по строительной части антенны имеются уже в настоящее время). Т[аким] о[бразом], строительство радиотехнической части антенны телескопа может быть закончено (при условии планового финансирования работ) в 1964 г., а весь радиотелескоп налажен и запущен в 1965 году.

Учитывая, что с момента начала проектирования радиотелескопа (1958 г.) и до его пуска (1965 г.) пройдет семь лет, имеется реальная угроза, что ряд основных технических параметров радиотелескопа (разрешающая способность, мощность передатчика и др.) устареют и основные данные, которые могут быть получены на этом инструменте, потеряют свою актуальность.

Вместе с тем уже сейчас можно предложить ряд изменений, которые позволят существенно улучшить параметры инструмента, причем стоимость его изготовления не увеличится по сравнению со сметой ГСПИ.

Так, если расположить vibratorы не внутри квадрата размерами 300х300 м, а вытянуть их в виде буквы Т с размерами 1800 м на 900 м, то разрешающая способность изменится от 3° (квадрат) до 0,5°–1° (буква Т). Кроме того, здесь имеется возможность повысить мощность передатчика с 9 до 100 кВт. Более того, разработки vibratorов, проведенные в ИРЭ АН УССР, позволяют расширить частотный диапазон инструмента с 20–30 МГц (ГСПИ) до 12–35 МГц (ИРЭ).

Для того чтобы перейти к новой значительно более эффективной антенне радиотелескопа, идея которой поддерживается комиссией по радиоастрономии (председатель академик Котельников В. А. – решения комиссии от 16.06.[19]61[г.] и от 30.11.[19]61 г.), необходимо полностью переделать проект ГСПИ в его радиотехнической части и частично в строительной. Учитывая, что более простой

проект радиотелескопа занял у ГСПИ около четырех лет, очевидно не целесообразно привлекать эту организацию к переделке проекта.

Обсудив создавшуюся ситуацию, мы пришли к следующему мнению:

1. Нецелесообразно строить радиотелескоп, который к моменту его окончания окажется в значительной мере устаревшим.

2. Необходимо построить более эффективный радиотелескоп Т-образного типа.

3. Так как построение Т-образного радиотелескопа требует разработки нового технического проекта и рабочих чертежей, а обычные проектные организации эту работу снова затянут на время в 4–5 лет, целесообразно, чтобы проект этого инструмента разработал ИРЭ АН УССР, использовав весь опыт, который накоплен институтом в области разработки многовибраторных, широкодиапазонных радиотелескопов.

4. Часть рабочих чертежей по строительной части должны быть изменены силами ИРЭ АН УССР в январе месяце 1962 года. Изменение будет заключаться в привязке уже имеющихся конструкций. Данными топографической съемки и инженерно-геологических исследований, необходимыми для привязки, ИРЭ АН УССР обеспечен.

5. Так как строительная часть должна в основном заканчиваться в первой половине 1963 г., то рабочие чертежи радиотехнической части должны быть закончены в ИРЭ АН УССР к этому же сроку.

Учитывая изложенное просим Вас:

а) Разрешить строить вместо антенны, разработанной ГСПИ, Т-образную антенну, обладающую значительно лучшими параметрами, поручив ее разработку ИРЭ АН УССР*¹;

б) Разрешить выпуск рабочих чертежей по радиотелескопу за подписью ИРЭ АН УССР*²;

в) Выделить ИРЭ АН УССР для проектирования антенны дополнительно к смете 10 тыс. руб. в 1962 году и 5 тыс. руб. в 1963 году.

Директор ИРЭ АН УССР
член-корреспондент АН УССР *А. Я. Усиков*
Зав. лабораторией радиоастрономии
член-корреспондент АН УССР *С. Я. Брауде*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1138. Арк. 39–41. Оригінал. Машинопис.

*¹ Питання розглянуто на засіданні Бюро Президії АН УРСР 4 січня 1962 р. (прот. № 1-Б, п. 6). Інституту радіофізики і електроніки АН УРСР дозволено внести зміни в проектування телескопа (розробка нової Т-подібної антени) та видати робочі креслення за підписом інституту. Перепроєктування антени здійснити в межах кошторису без додаткових асигнувань.

*² Текст абзацу виділено олівцем на лівому березі документа.

№ 59

**ЛИСТ ГОЛОВНОГО КОНСТРУКТОРА
ДОСЛІДНО-КОНСТРУКТОРСЬКОГО БЮРО № 1
ПРИ ДЕРЖАВНОМУ КОМІТЕТІ РМ УРСР З ОБОРОННОЇ ТЕХНІКИ
С. П. КОРОЛЬОВА ДО ГОЛОВИ РМ УРСР В. В. ЩЕРБИЦЬКОГО
З ПРОХАННЯМ ПЕРЕДАТИ ІНСТИТУТУ ЕЛЕКТРОЗВАРЮВАННЯ
ІМ. Є. О. ПАТОНА АН УРСР ПРИМІЩЕННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ
ВАЖЛИВИХ РОБІТ В ГАЛУЗІ НОВОЇ ТЕХНІКИ**

*29 грудня 1961 р.
м. Москва*

Секретно*¹
экз. № 1*²

Институт электросварки им. Е. О. Патона Академии наук Украины ведет ряд важных исследовательских работ по получению специальных сплавов и их свариваемости, представляющих большой интерес для изделий новой техники, разрабатываемых нашим коллективом.

Однако масштабы и темпы этих работ не отвечают в настоящее время задачам и срокам, поставленными соответствующими решениями. Как мы убедились, это происходит главным образом из-за отсутствия у института достаточных площадей для экспериментальных производственных целей и необходимого оборудования.

Строящийся сейчас для Института новый лабораторный корпус будет готов лишь через некоторое время и, следовательно, на него рассчитывать сейчас не приходится.

Нам стало известно, что в ближайшее время в районе расположения института (улица Клиническая, 25) освобождается здание Научно-исследовательского института сахара*³, который переводится на периферию.

Учитывая это обстоятельство и крайнюю необходимость дальнейшего расширения работы института для нужд новой техники, и, в частности, для нашей организации, считаем возможным обратиться к Вам с убедительной просьбой дать согласие о передаче здания и усадьбы Института сахара – Институту электросварки им. Е. О. Патона в кратчайшие сроки.

Со своей стороны наша организация предоставит институту необходимые средства и оборудование для выполнения необходимых изысканий и работ.

Главный конструктор
академик [АН СССР] С. [П.] Королев

*¹ Документ розсекречено. Підстава: акт від 05.06.2015.

*² Цифру «1» вписано від руки. Підкреслено в документі.

*³ Тут і далі – так у документі. Йдеться про: Всесоюзний науково-дослідний інститут цукрової промисловості.

На документі помітка: «Д[о] с[прави]. В зв'язку з тим що Інститут цукрової промисловості в 1962 р. не виїжджає, тт. Корольову і Патону повідомлено, що зараз питання розглядатися не буде. Тов. Щербицький В. В. запропонував т. Патону продумати і внести інші пропозиції, більш реальні. 5.І.[19]62 р. Г. Романов».

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 3041. Арк. 2–3. Оригінал. Машинопис.

№ 60

ПРОПОЗИЦІЇ ІНСТИТУТУ МЕТАЛОКЕРАМІКИ І СПЕЦСПЛАВІВ АН УРСР ПРО ЙОГО РЕОРГАНІЗАЦІЮ В ОБ'ЄДНАНИЙ ЦЕНТР З РОЗРОБКИ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ НОВОЇ ТЕХНІКИ АН УРСР^{*1}

[Не пізніше 29 грудня 1961 р.]^{*2}

В свете решений XXII съезда КПСС и Совещания научных работников в Кремле летом 1961 г. перед Институтом металлокерамики и спецсплавов АН УССР ставятся новые задачи, связанные с созданием широкого класса материалов для нужд новой техники.

Решение этих задач возможно при условии разрешения ряда теоретических проблем физики, химии и механики твердого тела.

Узловыми проблемами на современном уровне развития материаловедческой науки являются обеспечение техники и науки материалами со специальными электрическими свойствами, конструкционными материалами и пр. Следует иметь в виду, что решение проблемы преобразования различных видов энергии в электрическую невозможно без создания материалов со специальными термоэлектрическими, термоэлектронными, химическими свойствами. Важной проблемой является создание или улучшение материалов конструкционного назначения для изготовления деталей бортового оборудования космолетов и др. объектов ракетной техники настоящего и будущего. Атомно-энергетические установки высоких потенциалов (с высокими КПД) как стационарного, так и нестационарного типа (для разного рода транспортных и летательных устройств) нуждаются в материалах, обладающих самыми различными сочетаниями свойств, в том числе неизвестными в настоящее время. Важно обеспечивать все возрастающие потребности в новых материалах электронно-вычислительные устройства и автоматическое оборудование контактного и бесконтактного действия.

^{*1} Документ є додатком до протоколу засідання Відділу технічних наук АН УРСР. Питання про організацію центру затверджено постановою Президії АН УРСР від 29 грудня 1961 р. № 800.

^{*2} Дату встановлено за суміжними документами в архівній справі.

Подобного рода задачи не могут решаться в учреждениях узкого профиля, представляющих какое-то одно направление наук, ибо они по своей природе, находясь на стыке многих наук, доступны для решения только многоотраслевому научному центру.

Опыт показывает, что организация выполнения подобного рода работ на базе координации деятельности разрозненных, а иногда и ведомственно разобщенных научно-исследовательских учреждений себя не оправдывает, ибо этим прежде всего исключается главное, что обеспечивает успех в решении подобного рода задач – целеустремленность в постановке задачи и выборе взаимосвязанных путей ее решения.

Вследствие исключительно разнообразного характера требований, предъявляемых ныне техникой к материалам, деятельность Института металлокерамики и спецсплавов АН УССР по необходимости приобрела многоотраслевой характер. Отсюда проистекло то, что институт как в хозяйственном, так и в научно-методическом отношении превратился в учреждение трудно управляемое и трудно обслуживаемое, так как некоторые его отделы приобрели и по численному составу (до 150 человек), и по своей научной и внедренческой деятельности, как и по отдаче научной продукции значение самостоятельных научных учреждений.

Кроме мероприятий частного порядка необходимо организационное укрепление института в плане его реорганизации в Объединенный научный центр по созданию материалов для новой техники (по типу ЦНИИЧМ) с расчленением на:

- 1) Институт специальных материалов;
- 2) Институт металлургии редких металлов и тугоплавких соединений;
- 3) Институт высокотемпературной прочности;
- 4) Институт порошковой металлургии;
- 5) Институт высокоогнеупорной керамики;
- 6) Опытнo-экспериментальный завод.

Ниже следует краткая характеристика научной проблематики каждого из будущих институтов объединенного центра.

1. Секретно^{*1}.

2. Институт металлургии редких металлов и тугоплавких соединений.

В институте предполагается разрабатывать материаловедческие разделы следующих проблем:

- а) преобразование тепловой энергии в электрическую;
 - б) ядерная физика и атомная энергетика;
 - в) полупроводниковая электроника;
 - г) автоматизация производственных процессов;
- а также разрабатывать следующие проблемы:

*1 Тут і далі – підкреслено у документі.

- д) металлургия редких и цветных металлов;
- е) высокотемпературная теплофизика и термодинамика;
- ж) физико-химическая механика;
- з) новые металлы, сплавы и процессы в металлургии.

3. Институт высокотемпературной прочности.

В институте предполагается изучать закономерности деформирования и разрушения, а также критерии конструктивной прочности деталей из жаропрочных материалов при различных силовых и тепловых условиях с учетом уровня температуры, среды, омывающих потоков и т. п. Изучение вопросов механической прочности будет теснейшим образом связываться с изучением физических процессов, протекающих в материалах во времени.

4. Институт порошковой металлургии.

Этот институт должен стать центром разработки основных теоретических и практических проблем порошковой металлургии, к которым относятся:

1) разработка теоретических основ важнейших процессов порошковой металлургии – получения металлических и неметаллических порошков, спекания и пропитки металлокерамических материалов, прессования, прокатки и других методов формования тел из порошков, термической и химико-термической обработки спекаемых изделий;

2) теоретическое обоснование и разработка основных принципов создания сложных металлокерамических композиций, что должно стать основой разработки новых металлокерамических материалов;

3) разработка новых металлокерамических материалов со специальными свойствами и улучшение уже известных материалов;

4) изучение физико-механических, химических и эксплуатационных свойств металлокерамических материалов и определение областей их использования;

5) разработка различных методов обработки металлокерамических материалов.

В системе институтов научного центра Институт порошковой металлургии будет являться базой разработки теории основных процессов порошковой металлургии и общих принципов создания металлокерамических материалов. Эти разработки будут находить применение в работе большинства остальных институтов центра.

5. Институт высокоогнеупорной керамики.

Основной проблемой Института высокоогнеупорной керамики должно являться изыскание новых керамических высокоогнеупорных и жаропрочных материалов и разработка технологий изготовления из них изделий, обладающих уникальными свойствами с повышенной и высокой механической и термической стойкостью, высокими и низкими величинами удельного сопротивления, специальными оптическими свойствами.

Институты объединенного научного центра должны располагаться на площади ИМСС АН УССР и в новых объектах строительства ([с.] Новобеличи:

№ пп	Наименование институтов	Рабочая пл. м ²	Численность сотрудников на 1967 г.	Стоимость строительства в млн руб.	Примечание
1.	Институт специальных материалов	6034 ^{х)}	640	1,4	
2.	Институт металлургии редких металлов и тугоплавк[их] соедин[ений]	4500	244	1,2	
3.	Институт порошковой металлургии	6478	370	1,49	
4.	Институт высокотемпературной прочности	5625	234	1,45	
5.	Институт высокоогнеупорной керамики	1952	116	1,0	
6.	Опытно-экспериментальный з[аво]д	8667	1000	1,45	

Примечание: ^{х)} часть спецлаборатории института находится в корпусах других институтов.

В настоящее время в ИМСС АН УССР работает 1100 человек, в том числе 7 докторов, 29 кандидатов наук.

Предполагаемая численность работников Объединенного научного центра составит к 1967 году 3646 человек.

Директор института
академик АН УССР *И. Н. Францевич*

Науковий архів Інституту проблем матеріалознавства ім. І. М. Францевича НАН України. Оп. 1. Спр. 1458. Арк. 2–6. Оригінал. Машинопис.

№ 61^{*1}

ПОСТАНОВА РМ УРСР «ПРО ДАЛЬШИЙ РОЗВИТОК ФІЗИКО-ТЕХНІЧНОГО ІНСТИТУТУ НИЗЬКИХ ТЕМПЕРАТУР АН УРСР»^{*2}

30 грудня 1961 р.

Цілком таємно^{*3}

Прим. № 1^{*4}

З метою дальшого розвитку Фізико-технічного інституту низьких температур Академії наук УРСР і забезпечення виконання науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт в галузі криогенної ракетної техніки, покладених на інститут постановою Ради Міністрів СРСР від 23 вересня 1961 року № 876-375, Рада Міністрів Української РСР постановляє:

^{*1} Див. док. № 42, 50, 159.

^{*2} Заголовок документа.

^{*3} Документ розсекречено. Підстава: акт від 05.06.2015. Тут і далі – підкреслено у документі.

^{*4} Цифру «1» вписано від руки.

1. Віднести здійснення заходів, пов'язаних з створенням необхідних умов Фізико-технічному інституту низьких температур Академії наук УРСР для проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт у галузі криогенної ракетної техніки, до спеціальних робіт розділу «Б». У зв'язку з цим виділення інституту всіх необхідних матеріальних ресурсів, здійснення будівництва комплексу його споруд провадити згідно з постановою ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 15 травня 1959 року № 525-237 і постановою ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР від 11 червня 1959 року № 865-0088.

2. Доручити Укрголовкомплектустаткуванню при Уккранаргоспі здійснювати комплектацію Інституту низьких температур Академії наук УРСР обладнанням, приладами і кабельною продукцією в обсягах потреби в строки, що забезпечать введення в дію у 1962 році блоку № 2 лабораторного корпусу, криогенного корпусу, експериментальних майстерень та в I кварталі 1963 року – блоку № 1.

3. Зобов'язати Харківський раднаргосп разом з Фізико-технічним інститутом низьких температур Академії наук УРСР і Міністерством будівництва УРСР скласти графіки будівництва і розробити організаційні заходи, спрямовані на забезпечення виконання плану капітальних робіт і введення в дію у 1962 році 80 тис. м³ виробничих споруд і 6,2 тис. м² жилої площі.

4. Зобов'язати Академію наук УРСР:

а) забезпечити Фізико-технічний інститут низьких температур АН УРСР необхідними коштами на 1962 рік по розділу «Б» в сумі 1,56 млн крб, з них на заробітну плату 0,47 млн крб для фінансування поточних робіт у межах, передбачених Академією наук УРСР по бюджету на 1962 рік по ракетній техніці;

б) протягом 1962–1965 років провести проектування другої черги комплексу споруд Фізико-технічного інституту низьких температур АН УРСР;

в) створити на період будівництва Фізико-технічного інституту низьких температур АН УРСР дирекцію будівництва в складі 6 чоловік з утриманням її за рахунок кошторису будівництва;

г)*¹

5. Збільшити чисельність адміністративно-управлінського персоналу Фізико-технічного інституту низьких температур АН УРСР в 1961 році на 25 одиниць, враховуючи при цьому потреби новостворюваного Особливого конструкторського бюро і дирекції будівництва, в межах загальної чисельності персоналу і фонду заробітної плати Академії наук УРСР.

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 2793. Арк. 62–63. Оригінал. Машинопис.

*¹ Текст абзацу під пунктом «г» закреслений від руки: «г) виділити, цільовим призначенням для Фізико-технічного інституту низьких температур АН УРСР, додатковий ліміт на користування легковою автомашиною в розмірі 6200 крб на рік». В кінці підпис невстановленої особи.

№ 62

**ПЕРЕЛІК НАЙВАЖЛИВІШИХ НАУКОВИХ РОБІТ,
ЯКІ БУДУТЬ ВПРОВАДЖЕНІ В НАРОДНЕ ГОСПОДАРСТВО
УПРОДОВЖ 1962–1965 рр. ОДЕСЬКИМИ ЛАБОРАТОРІЯМИ
ІНСТИТУТУ ЗАГАЛЬНОЇ ТА НЕОРГАНІЧНОЇ ХІМІЇ АН УРСР**

[1961 р.]^{*1}

м. Одеса

№№ пп	Наименование внедряемой работы и краткая аннотация	Отрасль народн[ого] хозяйства, где будет внедрена законченная научная работа и организация, ответственная за внедрение	Срок внедрения	Предполагаемая экономическая эффективность от внедрения законченной научной работы	Общий объем расходов, связанных с внедрением законченной работы (млн руб.)	Важнейшие мероприятия, необходимые для успешного внедрения работы
1	2	3	4	5	6	7
1	Метод получения реактивно-чистой пятиокиси ванадия. На Днепровском алюминиевом з[аво]де из отходов глиноземного производства получается техническая пятиокись ванадия. В то же время народному хозяйству необходим и реактивно-чистый продукт. В 1961 г. на ДАЗ будет проведена опытно-промышленная проверка метода получения реактивно-чистой пятиокиси ванадия из технического продукта, выпускаемого заводом. Метод разработан в Одесских лабораториях ИОНХ АН УССР	Цветная металлургия. Днепровский алюминиевый завод, Запорожского Совнархоза. Одесские лаборатории ИОНХ АН УССР	1962 г.	Будет организовано промышленное производство чистой пятиокиси ванадия из технической, получаемой из отходов глиноземного производства	Ориентировочно 0,2	Проектирование и монтаж цеха

*1 Дату встановлено за змістом документа.

Продовження табл.

№№ пп	Наименование внедряемой работы и краткая аннотация	Отрасль народн[ого] хозяйства, где будет внедрена законченная научная работа и организация, ответственная за внедрение	Срок внедрения	Предполагаемая экономическая эффективность от внедрения законченной научной работы	Общий объем расходов, связанных с внедрением законченной работы (млн руб.)	Важнейшие мероприятия, необходимые для успешного внедрения работы
1	2	3	4	5	6	7
2	«Спектральные методы количественного анализа сырья и продуктов производства редкометальной промышленности». Для ускорения и увеличения выпуска редкометальных продуктов и повышения их качества необходимо применение более быстрых и чувствительных методов аналитического контроля. Будут внедрены методы определения редких элементов (гераний, селен, теллур, рений, РЗЭ и др.) в минеральном сырье и примесей в чистых препаратах редкоземельных элементов, германия, гафния, циркония	Цветная металлургия. Лаборатории геологоразведочных организаций и промышленных предприятий. Одесские лаборатории ИОНХ АН УССР	1962–1965 гг.	Увеличение пропускной способности лабораторий геологоразведочных организаций и промышленных предприятий, ускорение производства анализов и повышение их чувствительности и точности	0,03	Поставка лабораториям оборудования: спектрографы ДФС-10, ДФС-9 и генераторы ГЭУ-1, высокотемпературные лабораторн[ые] печи
3	Физико-химические методы контроля производства редкоземельных элементов из украинского сырья. Методы необходимы для организации производства препаратов редких земель из украинского сырья	Цветная металлургия, Опытный завод ИОНХ АН УССР. Одесские лаборатории ИОНХ АН УССР	1962–1964 гг.	Организация контроля производства редких земель на Украине	0,01	Поставка заводу спектрофотометров СТ-4 и СТ-10

Закінчення табл.

№№ пп	Наименование внедряемой работы и краткая аннотация	Отрасль народн[ого] хозяйства, где будет внедрена законченная научная работа и организация, ответственная за внедрение	Срок внедрения	Предполагаемая экономическая эффективность от внедрения законченной научной работы	Общий объем расходов, связанных с внедрением законченной работы (млн руб.)	Важнейшие мероприятия, необходимые для успешного внедрения работы
1	2	3	4	5	6	7
4	<p>Методы определения рассеянных элементов (скандия, ниобия, германия, индия и теллура) в минеральном сырье и полупродуктах с применением органических реактивов.</p> <p>Существующие методы определения перечисленных элементов не отвечают возрастающим требованиям по чувствительности и точности.</p> <p>Разрабатываемые в химико-аналитической лаборатории новые методы с применением органических реактивов имеют целью восполнить этот пробел</p>	<p>Цветная металлургия и лаборатории геологоразведочных организаций.</p> <p>Одесские лаборатории ИОНХ АН УССР</p>	<p>Скандий – 962 г., остальные элементы в 1963–1964 гг.</p>	<p>Внедрение новых, более совершенных методов анализа минералов и полупродуктов на указанные элементы</p>	<p>0,05</p>	<p>Организация выпуска необходимых органических реактивов</p>

Зам. директора ИОНХ АН УССР по научной работе
кандидат техн[ических] наук *И. Н. Целик*
Ученый секретарь *Т. П. Николенко*

Науковий архів Фізико-хімічного інституту ім. О. В. Богатського НАН України.
Оп. 1. Спр. 363. Арк. 3. Оригінал. Машинопис.

**ВИТЯГ З ПЛАНУ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО МУЗЕЮ ЕТНОГРАФІЇ
ТА ХУДОЖНЬОГО ПРОМИСЛУ АН УРСР НА 1962–1965 рр.**

[1961 р.]^{*2}

м. Львів

I. Впровадження результатів закінчених наукових досліджень
на протязі 1962–1965 рр.^{*3}

На протязі 1962–1965 рр. вийде друком ряд монографічних робіт з галузі етнографії та мистецтвознавства, в основному посвяченим актуальним питанням сучасного побуту, культури та прикладного мистецтва. З галузі етнографії будуть опубліковані такі важливіші роботи:

1. Культура і побут населення радянської України. Збірник статей, в якому висвітлюватиметься найактуальніші питання побуту населення УРСР [...] ^{*4}. Здача до друку в 1962 р.

2. Сімейний побут робітників радянської України. Здача до друку в 1965 р.

3. Побут робітників радянського Прикарпаття. Здача до друку в 1965 р.

4. Побут робітників радгоспів Української РСР. Здача до друку в 1964 р.

[...]

5. Нові риси в культурі і побуті колгоспників Сокальщини. Здача до друку в 1964 р.

6. Соціалістичні перетворення в культурі і побуті селян Прикарпаття. Здача до друку в 1965 р.

7. Село Любеля. Здача до друку в 1962 р.

[...]

8. Здобутки народної культури в сучасний побут. Здача до друку в 1962 р.

9. Українські народні традиції в радянських звичаях та обрядах. Здача до друку в 1963 році. [...]

В галузі мистецтвознавства будуть опубліковані:

1. Нариси з історії українського народного і прикладного мистецтва.

Робота виконується з метою підготовки короткого курсу по історії українського народного і прикладного мистецтва, відсутність якого є дошкульною прогалиною в радянській мистецтвознавчій літературі. Нариси охоплюють дорадянський і радянський періоди. Вийде друком в 1962 р.

2. Українська народна кераміка. Здача до друку в 1964 р.

3. Українська народна різьба по дереву. Здача до друку в 1964 р.

4. Українські народні меблі. Здача до друку в 1964 р.

5. Народна творчість та її роль в розвитку радянського мистецтва. Здача до друку в 1962 р.

*¹ Див. док. № 182, 188.

*² Дату встановлено за змістом документа.

*³ Тут і далі – підкреслено у документі.

*⁴ Тут і далі у документі – знято деталізовані плани роботи за окремими напрямками.

В цих роботах будуть вивчені великі досягнення даних галузей українського народного мистецтва та перспективи їх дальшого розвитку [...].

6. Український фаянс. Здача до друку в 1965 р.

7. Художнє оформлення української радянської книги. Здача до друку в 1963 р.

8. Художні промисли радянської України. Здача до друку в 1962 р.

В даних роботах висвітлюватимуться питання сучасного стану і перспектив розвитку радянської художньої промисловості, покликаної прикрашати життя і побут радянських людей.

9. Народна творчість та її роль в розвитку радянського мистецтва. Здача до друку в 1962 р.

Робота посвячена питанням взаємозв'язків та впливів між народним і професійним, в першу чергу, прикладним мистецтвом. Одним з основних питань, що розглядатимуться в цій роботі, буде питання творчого використання культурної спадщини народного мистецтва в сучасному виробництві предметів побуту широкого споживання.

Витрати, пов'язані з підготовкою і друкуванням вказаних робіт, будуть покриватися за рахунок щорічних асигнувань. Збільшення розміру асигнувань показано у відповідних формах, які додаються.

II. Проблеми, над якими працюватиме музей в запланований час.

В запланований час музей продовжуватиме розробку проблеми «Дослідження процесів змін в соціально-побутовому і культурному укладі Українського народу в період переходу від соціалізму до комунізму» і «Історія українського народного і прикладного мистецтва».

Значення першої проблеми полягає в тому, що її розробка повинна розкрити та зафіксувати важливі явища становлення і утвердження нових комуністичних рис в побуті і культурі населення радянської України. Одночасно опублікування ряду тем, що розробляються по даній проблемі, активно сприятиме формуванню і поширенню цих нових рис.

Значення другої проблеми полягає в тому, що вона висвітлює питання сучасного стану і перспектив розвитку українського народного і прикладного мистецтва – важливого фактора комуністичного виховання трудящих та важливої складової частини культури побуту радянських людей.

Дослідження в цих галузях стоїть зараз в центрі уваги науково-дослідних установ, що займаються етнографією та мистецтвознавством. Проте в дослідженнях, зокрема в питаннях сучасного побуту і сучасного прикладного мистецтва, є ще серйозні прогалини і недоробки. Інтенсивне розгортання роботи в цих галузях науки лежить в інтересах розвитку всієї нашої культури. За кордоном ці питання майже не розробляються, а коли й розробляються, то в іншому аспекті. В першу чергу їх там не можуть показувати як результат соціалістичних перетворень.

Строки закінчення розробки даних проблем не визначаються, тому що на даному етапі розвитку нашого суспільства вони є постійно актуальними.

Науково-дослідна робота по розробці тематики вказаних проблем буде вестися в порядку виконання щорічних планових завдань. Робота координується з Інститутом мистецтвознавства, фольклору і етнографії АН УРСР, а також іншими інститутами і установами, що ведуть дослідження в цих галузях.

III. Сітка наукових установ.

Для створення кращих умов для широкого і більш ефективного розгортання науково-дослідної роботи по вказаним проблемам було би доцільним утворення на базі музею Інституту народного побуту і мистецтва. За останні роки музей виріс далеко поза рамки установи музейного типу і фактично став науковою установою, що веде широку дослідну роботу в галузі етнографії та мистецтвознавства. Наукова продукція музею визначається на сьогоднішній день 230 др. арк., опублікованих робіт 50 др. арк., зданих до друку та рядом робіт підготовлених до друку. Переведення музею в категорію науково-дослідних інститутів набагато покращить умови його науково-дослідної роботи.

Місцем розміщення залишається Львів.

IV. Підготовка кадрів і укомплектування ними наукових установ.

З 26 наукових співробітників музею 14 мають наукові ступені кандидатів наук. Даліше укомплектування науковими кадрами буде здійснюватися шляхом підвищення кваліфікацій наукових співробітників музею, з яких 8 готують докторські дисертації в 8 кандидатські дисертації. Даліше поповнення науковими кадрами буде здійснюватися за рахунок випускників відповідних вузів та вирошування з них висококваліфікованих спеціалістів без відриву від виробництва.

Директор музею
кандидат історичних наук Ю. [Г.] Гошко
Учений секретар музею Л. [В.] Долинський

Науковий архів Інституту народознавства НАН України. Оп. 1. Спр. 189. Арк. 1–5.
Копія. Машинопис.

№ 64

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ДИРЕКТОРА ОБЧИСЛЮВАЛЬНОГО ЦЕНТРУ АН УРСР АКАД. В. М. ГЛУШКОВА ПРЕЗИДЕНТУ АН УРСР АКАД. О. В. ПАЛЛАДІНУ ПРО ЗАВЕРШЕННЯ РОБІТ ЗІ СТВОРЕННЯ УМШН

2 січня 1962 р.

Доводим до Вашого сведения, что нами закончена работа по созданию первой отечественной управляющей машины широкого назначения (УМШН). Разработан и совместно с заводом п/я 62 изготовлен опытно-промышленный образец машины.

В период с 27 ноября по 9 декабря 1961 года машина прошла государственные межведомственные испытания. Государственная комиссия под председательством академика А. А. Дородницына, назначенная приказом Госкомитета СМ СССР по автоматизации и машиностроению № 652 от 22 ноября 1961 г., рекомендовала машину УМШН к серийному производству и сочла целесообразным провести в 1962 году испытания машины в системах контроля и управления реальными объектами на 3–4 заводах Украины.

Переходя ко второму этапу работы (внедрению и испытанию машины на промышленных объектах), мы приступаем к передаче технической документации на машину предприятию п/я 62 для освоения серийного производства.

Один из подлинных экземпляров уже утвержденного приемочного акта будет выслан Вам непосредственно Управлением приборов, автоматики и вычислительной техники Госкомитета СМ СССР по автоматизации и машиностроению.

Директор ВЦ АН УССР
академик АН УССР В. [М.] Глушков

На документі резолюція: «т. Федорченку И. М. На Бюро Президии. А. В. Палладин».

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1138. Арк. 82. Оригінал. Машинопис.

№ 65

КОРОТКИЙ ЗВІТ ПРО РОБОТУ П З'ЇЗДУ УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА ОХОРОНИ ПРИРОДИ ТА СПРЯННЯ РОЗВИТКУ ПРИРОДНИХ БАГАТСТВ*¹

6 січня 1962 р.*²

П-ий з'їзд товариства працював три дні. На з'їзд було обрано 298 чел., прибуло 207. Гостей – 51 чол. Іногородніх 166 делегатів; гостей 15 чол.

На з'їзді заслухано і обговорено звітну доповідь голови і співдоповідь ревізійної комісії; обрано новий склад ради, президії та ревізійної комісії товариства.

На з'їзді заслухано і обговорено 7 наукових доповідей установчого характеру. Серед них доповіді членів-кореспондентів АН УРСР:

І. Г. Підоплічко «Охорона фауни Української РСР»;

О. В. Топачевського «Охорона водної фауни і чистоти річок»;

доктора біологічних наук О. Л. Липи «Охорона флори і рослинності Української РСР»;

канд[идата] юридичних наук В. Л. Мунтяна «Правові основи охорони природи»;

*¹ Документ направлено до РМ УРСР.

*² Дата супровідного листа.

канд[идата] медичних наук Л. І. Медвідь «Гігієнічна оцінка сучасних хімічних методів захисту рослин і завдання охорони здоров'я людини»;

канд[идата] біологічних наук В. І. Комендара «Охорона природи Українських Карпат»;

канд[идата] біологічних наук О. С. Скородумова «Охорона ґрунтів від ерозії».

Для делегатів і гостей експонувалась виставка про стан охорони природи на Україні.

З'їзд ухвалив просити Раду Міністрів УРСР:

1. Взяти Українське товариство охорони природи та сприяння розвитку природних багатств під своє безпосереднє підпорядкування.

2. Поставити перед Верховною Радою Української РСР питання про створення єдиного органу охорони природи – Державного комітету Ради Міністрів УРСР.

3. Надати Українському товариству охорони природи та сприяння розвитку природних багатств право брати участь у плануванні використання природних ресурсів, розглядати проекти планів і давати по них свої висновки.

4. Ввійти з клопотанням в Президію Верховної Ради Української РСР про істотне доповнення Закону про охорону природи УРСР, бо прогалини в ньому, особливо порівняно з таким же законом Російської Федерації, значно знижують його ефективність.

З'їзд прийняв новий статут товариства і положення про громадських інспекторів, які після змін і доповнень будуть надіслані в Раду Міністрів УРСР на затвердження.

Голова президії
академік АН УРСР *П. С. Погребняк*

На документі помітка: «27.І.1962. Передати т. Коцуру, що пропозиції треба готовити. *Підпис*^{*1}».

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 10, т. 1. Спр. 868. Арк. 125–126. Оригінал. Машинопис.

№ 66

ІНФОРМАЦІЯ ПРО РОБОТУ УКРАЇНСЬКОГО ВІДДІЛЕННЯ РАДЯНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ ІСТОРИКІВ ПРИРОДОЗНАВСТВА І ТЕХНІКИ^{*2}

8 січня 1962 р.

7 декабря 1957 года постановлением Президиума АН УССР был организован оргкомитет для подготовки создания организации украинских историков естествознания и техники в составе Советского национального объединения историков естествознания и техники.

^{*1} Підпис не прочитано.

^{*2} Документ направлено віцепрезиденту АН УРСР акад. М. П. Семененку.

23–24 мая 1958 года по постановлению Президиума АН УССР от 9 мая 1958 года было проведено в Киеве республиканское орг[анизационное] совещание, на котором было создано при Президиуме АН УССР Украинское отделение Советского национального объединения историков естествознания и техники^{*1}. На совещании был избран комитет отделения, а также утверждено положение об Украинском отделении Советского национального объединения историков естествознания и техники.

26 сентября 1958 года Президиумом АН УССР на основании информации председателя Комитета Украинского отделения Советского национального объединения историков естествознания и техники было вынесено постановление об организации отделения и было утверждено бюро комитета отделения.

В настоящее время в составе Украинского отделения Советского национального объединения историков естествознания и техники находится более 400 человек. Среди них – 50 академиков и членов-корреспондентов АН УССР и свыше 230 докторов наук и кандидатов наук. В ноябре 1960 года в Киеве была проведена научная конференция отделения, подведшая итоги работы отделения и наметившая его дальнейшие задачи. Научная работа отделения ведется по секциям: истории горного дела и металлургии, истории механики и машиностроения, истории энергетики, истории архитектуры и строительной техники, истории математики, истории геологии и истории биологии. С 1962 года, по постановлению Президиума АН УССР, издается печатный орган отделения «Нариси з історії техніки і природознавства»^{*2} в количестве 2-х выпусков в год.

В соответствии с положением об Украинском отделении Советского национального объединения историков естествознания и техники средства для его работы выделяются Президиумом АН УССР, утверждающим смету, представляемую комитетом отделения. В связи с этим просим утвердить представленную Президиуму АН УССР смету расходов отделения на 1962 год в сумме 450 рублей.

Копии соответствующих постановлений Президиума АН УССР, сметы отделения на 1962 год и постановлений оргсовещания отделения (включающего положение об отделении) и научной конференции отделения в 1960 году прилагаются^{*3}.

Председатель Комитета Украинского отделения Советского национального объединения историков естествознания и техники
академик АН УРСР *К. К. Хренов*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1140. Арк. 40–41. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Тут і далі – підкреслено у документі.

^{*2} Така назва у документі. Видання виходило з 1962 р. під назвою «Нариси з історії природознавства і техніки» у вигляді збірника наукових праць. Збірник видавався сектором історії природознавства та техніки Інституту історії АН УРСР, відповідальний редактор К. К. Хренов (у 1986–1994 рр. – «Очерки истории естествознания и техники»). Нині видається Інститутом досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України, відповідальний редактор Ю. О. Храмов.

^{*3} Додатки не публікуються.

**ІНФОРМАЦІЯ ГОЛОВИ ВІДДІЛУ СУСПІЛЬНИХ НАУК АН УРСР
ЧЛ.-КОР. О. С. КОРОЇДА ПРО ПІДТРИМКУ НАУКОВЦЯМИ СРСР
ІНІЦІАТИВИ СТВОРЕННЯ ІНСТИТУТУ ІСТОРІЇ, ЕКОНОМІКИ
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
В СИСТЕМІ АН УРСР*¹**

10 січня 1962 р.

Відповідно до Постанови Президії АН УРСР від 1 грудня 1961 р. № 55 з питань створення в системі Академії наук Української РСР Інституту історії, економіки зарубіжних країн і міжнародних відносин², бюро Відділу суспільних наук консультувалось з рядом споріднених наукових установ, які знаходяться в Москві, та окремими відомими вченими цієї галузі науки.

Пропозиції про створення на Україні названого інституту з боку цих установ та вчених Москви знайшли широке схвалення. Інститут світової економіки і міжнародних відносин [АН СРСР], вважаючи, що ця пропозиція про створення в системі АН УРСР Інституту історії, економіки та міжнародних відносин є доцільною і своєчасною, вказує, що створений на Україні інститут міг би встановити з цим інститутом ділові і наукові контакти і що з його боку він знайде необхідну методичну і наукову допомогу.

Академік-секретар Відділення історичних наук АН СРСР академік Жуков Є. М., гаряче підтримуючи ідею створення в системі АН Української РСР названого інституту, вказує на необхідність концентрації кадрів по окремим проблемам науки цієї галузі, що цей фактор дає найбільший ефект в наукових дослідженнях.

Головний редактор журналу «Новая и новейшая история» член-кореспондент АН СРСР Губер А. А., підтримуючи пропозиції про створення на Україні названого інституту, вказує на необхідність комплексної розробки наукових проблем. На його думку це може дати найбільш швидкі позитивні наслідки.

Завідуючий кафедрою Нової історії Московського держуніверситету доктор історичних наук, професор Галкін І. С. у своєму листі до Відділу суспільних наук АН УРСР пише, що ініціатива про створення в системі АН УРСР Інституту історії, економіки зарубіжних країн і міжнародних відносин заслуговує не тільки на увагу, але й на негайне здійснення її.

Позитивно ставиться до створення цього інституту на Україні редакція журналу «Международная жизнь», ДержплАН УРСР та ряд інших організацій.

Відділ суспільних наук по питанню створення названого вище інституту радився у відділі науки [вищих навчальних закладів і шкіл] ЦК КПРС. Заступник завідуючого відділом професор Кукін Д. М. заявив, що Україна має повну

*¹ Лист направлено до Президії АН УРСР, копію – до ЦК КПУ.

*² Підкреслено в документі.

можливість до створення такого інституту, в зв'язку з наявністю відповідних кадрів і що відділ науки [вищих навчальних закладів і шкіл] ЦК КПРС цю ініціативу цілком підтримує.

Разом з цим надсилаємо копії згаданих нами листів, а також довідки про наявність літератури та матеріалів, які одержують бібліотеки та організації Києва з закордону*¹.

Відділ суспільних наук просить Вашого рішення з цього питання*².

Голова Відділу суспільних наук АН УРСР
член-кореспондент АН УРСР *О. [С.] Коровіт*

Архів Президії НАН України. Ф 251. Оп. 1. Спр. 1142. Арк. 10–11. Оригінал. Машинопис.

№ 68

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО РЕОРГАНІЗАЦІЮ ЛАБОРАТОРІЇ ХІМІЇ І ТЕХНОЛОГІЇ ВОДИ У ВИШГОРОДСЬКУ ГРУПУ ЛАБОРАТОРІЙ ІНСТИТУТУ ЗАГАЛЬНОЇ І НЕОРГАНІЧНОЇ ХІМІЇ АН УРСР»*³

19 січня 1962 р.

Розглянувши клопотання вченої ради Інституту загальної і неорганічної хімії АН УРСР та рішення бюро Відділу хімічних і геологічних наук АН УРСР про реорганізацію лабораторії хімії і технології води у Вишгородську групу лабораторій інституту, а також враховуючи велику актуальність і важливість розширення науково-дослідних робіт по очистці питних і промислових стічних вод, наявність добре обладнаної дослідної станції технології води на Дніпровському водопроводі та кваліфікованих кадрів, Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Організувати на базі лабораторії хімії і технології води Інституту загальної і неорганічної хімії АН УРСР Вишгородську групу лабораторій інституту в складі:

а) лабораторії фізико-хімічних методів очистки промислових стічних вод. Основним напрямом лабораторії вважати вивчення фізико-хімічних процесів коректування складу промислових вод і утилізації цінних компонентів із промислових стоків;

*¹ Зазначені документи не публікуються.

*² Інститут соціальних і економічних проблем зарубіжних країн АН УРСР був створений постановою Президії АН УРСР від 19 липня 1978 р. на базі структурних підрозділів інститутів історії та економіки АН УРСР. Ліквідований з 1 січня 1992 р. згідно з постановою Президії АН УРСР від 10 липня 1991 р. № 222. правонаступником став утворений Інститут світової економіки і міжнародних відносин АН України, ліквідований 11 листопада 2013 р.

*³ Заголовок документа.

б) лабораторії регулювання складу води для питних цілей. Основним напрямом лабораторії вважати вивчення фізико-хімічних процесів коректування складу води для господарсько-питних потреб;

в) лабораторії автоматизації фізико-хімічних процесів обробки води. Основним напрямом лабораторії вважати розробку кількісних і якісних принципів автоматизації управління технологічними процесами обробки води;

г) лабораторії теорії процесів і апаратів обробки води та нової технології. Основним напрямом лабораторії вважати розробку теорії процесів і апаратів, а також основ конструювання нових типів апаратури і споруд для хімічного та фізико-хімічного кондиціонування складу і якості питної води та ефективної технології обробки промислових стоків.

2. Дозволити Інституту загальної і неорганічної хімії АН УРСР в місячний строк оголосити конкурс на заміщення посад керівників новостворених лабораторій.

3. Призначити завідуючого лабораторією хімії і технології води ІЗНХ АН УРСР члена-кореспондента АН УРСР Л. А. Кульського заступником директора по науковій роботі Інституту загальної і неорганічної хімії АН УРСР по Вишгородській групі лабораторій, а також завідуючим новоствореною лабораторією теорії процесів і апаратів обробки води і нової технології. Одночасно покласти на члена-кореспондента АН УРСР Л. А. Кульського керівництво існуючими групами спецробіт, біологічними дослідженнями і дослідними очисними спорудами.

4. Доручити Інституту загальної і неорганічної хімії АН УРСР виділити в 1962 році необхідні штати та кошти для Вишгородської групи лабораторій ІЗНХ АН УРСР.

5. За рахунок затверджених Інституту загальної і неорганічної хімії АН УРСР коштів виділити асигнування в сумі 35 000 крб для проектування нового лабораторного корпусу площею 3500 м².

6. Доручити бюро Відділу хімічних і геологічних наук АН УРСР разом з відділом капітального будівництва АН УРСР розробити заходи, необхідні для забезпечення зазначеної групи лабораторій робочою площею на найближчі 2–3 роки.

7. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на науково-організаційний відділ Президії АН УРСР.

Президент АН УРСР
академік *О. [В.] Палладін*
Головний учений секретар АН УРСР
академік АН УРСР *І. [М.] Федорченко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1120. Арк. 153–154. Оригінал. Машинопис.

№ 69

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО БУДІВНИЦТВО
ДЕРЖАВНОЇ ПУБЛІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УРСР»^{*1}**

22 січня 1962 р.

Заслухавши інформацію віце-президента АН УРСР М. П. Семененка, Бюро Президії Академії наук УРСР постановляє:

Просити директивні органи дати дозвіл Академії оголосити в 1963 р. конкурс на кращий проект будинку Державної публічної бібліотеки УРСР і почати будівництво бібліотеки у 1965 р.

Доручити віце-президенту АН УРСР М. П. Семененку підготувати відповідне подання до директивних органів.

Президент Академії наук УРСР
академік *О. [В.] Палладін*
Головний вчений секретар АН УРСР
академік *І. [М.] Федорченко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1120. Арк. 168. Оригінал. Машинопис.

№ 70

**ПЕРЕЛІК НАЙВАЖЛИВІШИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ
ПО ВІДДІЛУ ТЕХНІЧНИХ НАУК АН УРСР^{*2}**

26 січня 1962 р.

1. Розробка теплотехнічних основ установок для прямого перетворення тепла в електроенергію, створення дослідного макета МГД установки²⁸ та зняття його характеристик.

2. Розробка і впровадження зварювання і наплавки відкритою дугою.

3. Розробка електронно-променевого методу зварювання та його використання в металургії тугоплавких і рідкісних металів.

4. Розробка нових високоефективних процесів і обладнання контактного зварювання.

5. Створення, розробка і впровадження промислових схем прямого одержання заліза з руд.

6. Розробка і впровадження принципово нових високочутливих та захищених від перешкод схем для аероелектророзвідки.

7. Розробка системи автоматизації та механізації безперервної розливки рідкого чавуну і сталі по формах при заданій температурі.

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} Документ є додатком № 2 до постанови Президії АН УРСР «Про найважливіші науково-дослідні роботи Відділу технічних наук» від 26 січня 1962 р. (протокол № 7, п. 73).

8. Розробка і впровадження нових матеріалів, стійких в умовах опромінення на об'єктах ядерної енергетики.

9. Розробка матеріалів для установок термоелектричного і термоіонного перетворення теплової енергії в електричну.

10. Створення експериментальних макетів установок для перетворення теплової енергії в електричну термоіонним і термоелектронним методами та зняття їх характеристик.

11. Дослідження режимів руху гідросумішей з вугіллям різних класів та розробки науково обгрунтованих методів розрахунку систем гідротранспорту вугілля.

12. Розробка наукових принципів безлюдного видобутку корисних копалин.

13. Розробка науково обгрунтованих пропозицій по реконструкції вугільних шахт окремих районів Донбасу.

14. Розробка нового методу конверторного виробництва скла.

15. Розробка методів одержання та вивчення властивостей тугоплавких сполук рідкісноземельних металів.

16. Розробка та впровадження металокерамічних матеріалів для ущільнення турбінних агрегатів.

17. Розробка технології виготовлення біметалевого дроту для залізниць.

18. Розробка металокерамічних матеріалів для підшипників залізничних вагонів.

19. Виявлення закономірностей деформування і руйнування тугоплавких матеріалів до температури 4000° [С].

20. Розробка і впровадження нових видів високоміцних сталей і чавунів з додатками рідкісних металів.

Головний учений секретар АН УРСР
академік АН УРСР І. [М.] Федорченко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1120. Арк. 192–193. Оригінал. Машинопис.

№ 71

**ПРОПОЗИЦІЯ ГОЛОВИ РАДЯНСЬКОГО КОМІТЕТУ СЛАВІСТІВ
АКАД. АН СРСР В. В. ВІНОГРАДОВА ДО ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР
АКАД. О. В. ПАЛЛАДИНА ПРО СКЛИКАННЯ У ВЕРЕСНІ–ЖОВТНІ 1962 р.
У м. КИЇВ НАРАДИ МІЖНАРОДНОГО КОМІТЕТУ СЛАВІСТІВ**

26 січня 1962 р.
м. Москва

Глубокоуважаемый Александр Владимирович!

Советский комитет славистов (СКС) ходатайствует перед Вами о созыве в г. Киеве в сентябре или октябре 1962 г. совещания Международного комитета славистов (МКС).

МКС, как известно, собирается на свои совещания один раз в год в какой-либо из славянских стран. Первое учредительное совещание МКС было в Белграде (сентябрь 1955 г.), затем последовали совещания в Москве (май 1956), в Праге (январь 1957 г.), в Варшаве (январь 1958 г.), в Софии (ноябрь 1960 г.), в Белграде (октябрь 1961 г.). Таким образом, очередное совещание МКС, следуя этому порядку, должно происходить в СССР. Наше ходатайство об организации такого совещания именно в Киеве опирается на мнения членов Украинского комитета славистов (УКС), а также на пожелания некоторых членов МКС. Со своей стороны СКС считает также, что проведение этого совещания в Киеве будет содействовать дальнейшему развитию украинской советской славистики (литературоведения, языкознания, фольклористики, этнографии, истории), укреплению ее международного научного авторитета и облегчит подготовку украинских славистов к участию в V Международном съезде славистов, который намечено созвать в Софии в сентябре 1963 г. Проведение совещания МКС в Киеве создаст наиболее благоприятные условия для избрания представителя украинской славистики в состав МКС.

СКС считает необходимым подчеркнуть общее принципиальное значение проведения очередного совещания МКС в СССР (в частности, в Киеве). Это совещание будет последним совещанием МКС перед V Международным съездом славистов и поэтому направленность данного совещания в значительной мере определит характер подготовки к Съезду славистов, его программу, структуру и состав. Проведение совещания в нашей стране будет благоприятствовать успешному решению тех спорных вопросов, которые обнаружились в МКС, в особенности вопроса об участии в съезде славистов-историков, об организации историко-филологической секции съезда и утверждении докладов по истории славянских народов.

При обсуждении вопроса о возможности проведения совещания МКС в Киеве просим Вас учесть следующие организационные условия, основанные на опыте аналогичных предшествующих совещаний. Для организации совещания МКС необходимо пригласить членов МКС в качестве гостей Академии^{*1} наук УССР – 33 иностранных ученых. Должны быть приглашены также (в порядке эквивалентного обмена или командировок от соответствующих стран) еще около 30 иностранных ученых в качестве членов научных делегаций, участвующих в работе МКС и его международных славистических комиссий. Естественно, что в совещании МКС, кроме украинских славистов, должны принять участие члены СКС и Белорусского комитета славистов (примерно 15 ученых), которые будут командированы в Киев соответствующими учреждениями. Продолжительность совещания МКС 6–7 дней.

В случае положительного решения вопроса о проведении совещания МКС в Киеве, СКС берет на себя обязательство оказать Вам содействие в организации этого совещания, в частности, совместно с УКС подготовить список зарубежных и советских участников совещания, осуществить соответствующие переговоры с руководством МКС, принять участие в составлении повестки совещания.

*1 Тут і далі – підкреслено у документі від руки.

Копия настоящего письма направляется нами Председателю Украинского комитета славистов академику М. Ф. Рильскому.

Просим Вас возбудить соответствующее ходатайство перед Президиумом АН СССР об организации совещания МКС в Киеве и направить нам копию этого ходатайства.

С искренним уважением

Председатель
Советского комитета славистов
академик [АН СССР] *В. В. Виноградов*
Ученый секретарь
Советского комитета славистов
кандидат филол[огических] наук *А. Н. Робинсон*

На документі резолюція: «Отд[деление] общ[ественных] наук. А. С. Короеду. Прошу с Вашим заключением <доложить> Президиуму. *Палладин*. 25.1.[19]62».

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1143. Арк. 59–60. Оригінал. Машинопис.

Архів Президії НАН України. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 187. Арк. 1–2. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 72

ЗВІТ КАНІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МУЗЕЮ-ЗАПОВІДНИКА «МОГИЛА Т. Г. ШЕВЧЕНКА» ПРО РОБОТУ У 1961 р.

*[Не раніше січня 1962 р.]^{*1}
м. Канів (Черкаська обл.)*

[...]^{*2}

В минулому році за рішенням Всесвітньої Ради Миру, разом з радянським народом, все прогресивне людство світу широко відзначило 100-ліття з дня смерті великого сина українського народу, геніального поета і художника, революціонера-демократа Тараса Шевченка. Ювілей поета-борця став інтернаціональним святом всієї культурної і прогресивної громадськості світу.

[...]. Як повідомлялося в пресі, в столиці нашої республіки відбулося урочисте засідання Шевченківського урядового комітету разом з представниками широких кіл громадськості, пройшли наукові сесії Академії наук УРСР і Академії будівництва та архітектури УРСР.

Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка та Спілкою письменників, художників і композиторів України було скликано X наукову Шевченківську ювілейну конференцію, перше засідання якої 22 травня було проведено в Каневі, в музеї безсмертного Кобзаря. На цьому засіданні з доповідями виступили поет-академік

^{*1} Дату встановлено за змістом документа.

^{*2} Тут і далі у документі – знято інформацію про події загальнодержавного значення.

М. Т. Рильський («Лірика Тараса Шевченка»), народний артист СРСР К. Ф. Данькевич («Т. Г. Шевченко в музиці»), народний художник СРСР В. І. Касіян («Образотворча спадщина Шевченка»).

В роботі конференції взяли участь мистецтвознавці, літературознавці та письменники України, Москви, Ленінграду, Азербайджану, Білорусії, Казахстану, Литви, Молдавії, Таджикистану, Туркменістану, Узбекистану. На X наукову Шевченківську конференцію було запрошено шевченкознавців і перекладачів з Болгарії, Польщі, Румунії, Угорщини, НДР, Чехословаччини, гості з Англії, Греції, Канади, Югославії, Італії. Всього в конференції взяло участь понад 300 чол. Свою роботу конференція закінчувала в м. Києві.

За офіційними повідомленнями до 100-річчя з дня смерті Т. Г. Шевченка було підготовлено і випущено 46 назв творів поета, портретів, плакатів, біографічної та іншої літератури. В м. Києві демонструвалося понад 800 робіт художників України, які представили свої твори на ювілейну республіканську Шевченківську виставку^{*1}. В областях, в містах і селах країни широко відзначалась сота річниця з дня смерті борця за людське щастя. Своєрідним синтезом дійсно всенародного вшанування пам'яті Кобзаря України були березневі і травневі шевченківські ювілейні торжества в Каневі, на могилі полум'яного поета. Надовго збережуться в пам'яті три величезних мітинги, що проводились на Тарасовій горі [...]. Перший з них – 11 березня, на якому з теплою промовою виступив Секретар ЦК КП України А. Д. Скаба, поет Андрій Малишко, а також член-кореспондент АН УРСР І. О. Гуржій, Сісен Жусинбеков (Гур'ївська обл., Казахстан), правнук поета І. А. Шевченко та ін.

На могилу Кобзаря тоді було покладено біля 100 вінків від різних установ і колективів, партійних, радянських та громадських організацій країни, багатьох міст і сіл, учбових закладів, установ та державних підприємств Черкаської, Київської та ін. областей республіки, зокрема вінки від ЦК КПУ, Президії Верховної Ради і Ради Міністрів Української РСР; від урядового Республіканського шевченківського ювілейного комітету, Спілки письменників Радянського Союзу, Спілки українських радянських письменників, Академії наук УРСР, Черкаського обкому КПУ та облвиконкому обласної ради депутатів трудящих та багато ін. Після мітингу з широкою ювілейною програмою виступив канівський та черкаський народний хори.

В цей день у музеї та на могилі співця побувало понад 11 тисяч відвідувачів.

Другий мітинг відбувся 21 травня, в річницю похорон Тараса Шевченка в Каневі, коли до місця вічного спочинку поета знову, щоб ще раз вшанувати світлу пам'ять його, прийшли десятки тисяч трудящих радянської вітчизни, прибулі гості з-за кордону. В цей день обидва яруси могили Кобзаря і підніжжя пам'ятника були уквітчані вінками принесеними сюди трудівниками міст і сіл^{*2} в знак глибокої любові і пошани [...]. Понад 200 вінків поклали трудящі в цей день на могилу [Т. Г.] Шевченка.

^{*1} Так у документі. Правильно: Республіканська ювілейна Шевченківська виставка.

^{*2} Слова «міст і сіл» у документі вписані поперек рядка від руки.

В 50-тисячному мітингу взяли участь [...] керівники партії і уряду України. В цей день на торжества до Канева прибули українські радянські письменники Рильський М. Т., Тичина П. Г., М. П. Бажан, О. Т. Гончар, О. Іваненко, А. С. Малишко, П. Панч, письменники Російської Федерації А. В. Софронов, Е. Ю. Поповкін, діячі української культури К. Ф. Данькевич, М. Г. Дерегус, Н. М. Ужвій, В. І. Касян, учасники Х наукової Шевченківської ювілейної конференції АН УРСР та ін. Велику хвилюючу промову перед трудящими проголосив Голова Ради Міністрів УРСР т. Щербицький В. В., на мітингу виступили також голова правління Спілки письменників України Гончар О. Т., російський поет [А. В.] Софронов, робітник заводу «Арсенал» Г. Царик, гість з Канади М. Король та інші.

Після мітингу на відзнаку 100-річчя з дня смерті Тараса Шевченка керівниками партії і уряду, членами урядового Шевченківського комітету, письменниками, художниками, діячами науки і культури, представниками багатьох організацій та установ біля могили поета, на території парку музею-заповідника було посаджено 100 молодих дубів.

Золотою сторінкою в славному літопису відзначення 100-річного ювілею залишиться 28 травня – день відвідання музею і могили [Т. Г.] Шевченка М. С. Хрущовим, [...].

Минулий рік був рекордним за всю історію щодо кількості відвідувачів святині народу – Тарасової гори.

205 тис. чоловік відвідали цей всесвітньо-відомий куточок нашої Вітчизни в 1961 р. [...]. В минулому році сюди приїздили гості і делегації з 26 країн світу: Польщі, Румунії, Чехословаччини, Китаю, Корейської Народно-Демократичної Республіки, Німецької Демократичної Республіки, Демократичної Республіки В'єтнам, Угорщини, Болгарії, Албанії, Індії, США, Канади, Іраку, Югославії, Австралії, Франції, Бельгії, Італії, Шотландії, Англії, Гани, Куби, Греції, Монголії, Японії.

[...]

НАУКОВО-ЕКСПОЗИЦІЙНА РОБОТА*¹

[...]

Вся робота колективу установи була спрямована на підготовку і проведення 100-річного ювілею Кобзаря, на підготовку до 150-річчя з дня народження поета-революціонера.

Велика увага приділялась дальшому поглибленню науково-теоретичному та підвищенню ідейно-художнього рівня експозиції музею і збагаченню її новими творами мистецтва, значному покращенню всієї науково-експозиційної роботи.

В 1961 р. Державним літературним видавництвом України випущено «Путівник» по Канівському державному музею-заповіднику «Могила Т. Г. Шевченка» трьома мовами: українською, російською, англійською (автор Я. [М.] Данилов).

Пропагуючи творчість [Т. Г.] Шевченка серед широких кіл громадськості, наукові співробітники музею підготували і надрукували в періодичній пресі та радіо біля 90 статей, повідомлень, інформацій на Шевченківську тематику. Характерно,

*¹ Тут і далі – підкреслено в документі.

що набагато розширилися теми підготовлюваного і друкованого матеріалу. Більше, ніж в попередньому році, подавалося до преси, радіо статей, повідомлень про здійснення мрій [Т. Г.] Шевченка в наші дні радянським народом, про широке вшанування пам'яті поета трудящими нашої вітчизни та за кордоном. Характерно, що співробітники музею в 1961 р. частіше, ніж раніше, виступали в республіканській пресі, в обласних газетах України та інших союзних республік. Окремі матеріали про Канівський музей-заповідник, підготовлені працівниками музею, друкувалися також в газетах зарубіжних країн.

Протягом року науковими працівниками в індивідуальному порядку систематично опрацьовувалась нова шевченкознавча та методична література.

Відповідно до загального плану музею та тематично-експозиційного плану, а також зауважень керівників партії і уряду, які побували на могилі і в музеї [Т. Г.] Шевченка в 1961 р., було проведено певну роботу по дальшому збагаченню і вдосконаленню експозиції музею, підвищенню її ідейно-наукового та художньо-мистецького рівня. У відділі «Життя й діяльність Т. Г. Шевченка» проведено часткову реекспозицію тематичних вузлів «Шевченко в Академії художеств», «На заслання», «Серед діячів культури в Петербурзі після повернення із заслання».

[...]^{*1}

Відповідно до перебудови експозиції, змінено і доповнено фронтальний текст екскурсії по експозиції музею. На протязі року експозиція музею поповнилась значною кількістю нових експонатів – скульптурою, олійними творами, графікою, сувенірами, виробами майстрів народної творчості.

[...]

Всього музеєм протягом 1962^{*2} року одержано 98 творів мистецтва на суму близько 45 тис. крб (в нових цінах).

Значна частина художніх експонатів передана музею з Республіканської ювілейної Шевченківської виставки, яка була відкрита до 100-річного ювілею поета в столиці України м. Києві.

Протягом року підтримувалися зв'язки музею з країнами народної демократії, надсилалися листи з метою збору матеріалів про Тараса Шевченка, а також документів та відомостей про підготовку та відзначання 100-річчя з дня смерті українського поета-революціонера за кордоном.

Аналогічний зв'язок музей підтримував з спілками письменників союзних республік нашої країни, республіканськими та обласними книжковими і газетними видавництвами, республіканськими та обласними драматичними і оперними театрами, філармоніями, обласними відділами культури, об'єднаннями вузлами та рядом інших організацій і установ країни. В наслідок цього музей-заповідник одержав багаточисленні шевченкознавчі матеріали, одержав художню ювілейну літературу, а також різні фото, запрошення, ювілейні номери газет, журналів, афіші, які

^{*1} Тут і далі у документі – знято деталізовану інформацію про роботу відділів з поповнення музею експонатами.

^{*2} Так у документі. Правильно: «1961».

розповідають про широке, дійсно всенародне відзначення в нашій країні 100-річного ювілею Кобзаря України.

Колективом музею проведено певну роботу по дальшому мистецько-художньому вдосконаленню експозиції музею. [...].

Наново обладнано червоним та чорним оксамитом куток з посмертною маскою Шевченка. Зали музею оформлено новими, виконаними за спеціальними рисунками, віконними та дверними гардинами, килимовими доріжками та експозиційними меблями з декоративною різьбою. Зроблено новий вітраж з органічного скла. Перефарбовано накладні тексти у вестибюлі музею.

КУЛЬТУРНО-МАСОВА РОБОТА

[...]

По музею проведено 864 екскурсії. Окремим громадянам, школам, клубам дано понад 200 усних та письмових консультацій з питань шевченкознавства, музеєзнавства, організації виставок тощо.

З метою кращого обслуговування відвідувачів в період масового екскурсійного сезону було прийнято 3 контрольних екскурсії від сезонних екскурсодів музею канівської турбази ВЦРПС, налагоджене взаємовідвідування екскурсій.

[...]

Лекторською групою для трудящих населених пунктів Канівського, Смілянського, Корсунь-Шевченківського, Старченківського і Городищенського районів Черкаської області було прочитано на Шевченківську та суспільно-політичну тематику 206 лекцій. Читання лекцій унаочнювалось діафільмами та виставками. Більша частина лекцій читалась на Шевченківську тематику.

Працівники музею взяли участь у проведенні та підготовці районного ювілейного Шевченківського вечора (художнє оформлення приміщення залу районного будинку культури, монтування Шевченківської виставки, виготовлення гасел і плакатів, ювілейних запрошень тощо).

За участю наукових співробітників музею-заповідника вийшов ювілейний березневий номер районної газети «Дніпрова зірка».

Ряду шкіл республіки надавалась методична допомога в побудові Шевченківських куточків та музейних кімнат. Поновлено стаціонарну виставку «Україна, Черкащина та Канівщина в семиріччі».

[...]*¹

Директор Канівського [державного] музею-заповідника
«Могила Т. Г. Шевченка» Я. [М.] Данилов

Науковий архів Шевченківського національного заповідника. Ф. 1. Оп. 3. Спр. 23. Арк. 1–11. Копія. Машинопис.

*¹ Знято деталізовану інформацію про роботу відділу фондів та бібліотеки і перспективи подальшої роботи закладу.

**ЛИСТ ВІЩЕПРЕЗИДЕНТА АН УРСР АКАД. М. П. СЕМЕНЕНКА
ДО ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ РМ УРСР О. Н. ЩЕРБАНЯ
ПРО РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ ІНСТИТУТУ МІНЕРАЛЬНИХ
РЕСУРСІВ АН УРСР ЗІ ЗБАГАЧЕННЯ ТИТАНО-ЦИРКОНОВИХ
ПІСКІВ САМОТКАНСЬКОГО РОДОВИЩА**

3 лютого 1962 р.

Секретно^{*1}
Экз. № 2^{*2}

В соответствии с постановлением Совета Министров СССР № 444-200 от 24.IV.1959 г. Совет Министров Украинской ССР своим постановлением № 782-39 от 1.VI.1959 г. обязал Академию наук (Институт минеральных ресурсов) принять участие в разработке технологии обогащения титано-циркониевых песков Самоотканского месторождения, являющегося важнейшим источником получения в СССР цирконовых, рутиловых, ильменитовых и дистен-силлиманитовых концентратов. Согласно плану производства в 1965 г. на Самоотканском месторождении только цирконовых концентратов будет получено, примерно, в 10 раз больше, чем выпускается в настоящее время всеми обогатительными фабриками СССР. Причем себестоимость получения цирконовых концентратов из песков Самоотканского месторождения будет примерно в 10–15 раз ниже современного уровня. Наряду с цирконом будет получен в несколько большем количестве весьма ценный рутиловый концентрат, а также ильменитовый и высокоглиноземистый дистен-силлиманитовый концентраты.

До указанного постановления Правительства с 1953 г. проводились исследования по разработке технологии обогащения руд Самоотканского месторождения в ведущих в области обогащения научно-исследовательских институтах (Гиредмет, ВИМС, Уралмеханобр, Иргиредмет, ЦНИГРИ Госплана РСФСР), которые предложили гравитационную схему обогащения Самоотканских песков. По этой схеме построены опытно-промышленная фабрика и 1-я очередь обогатительной фабрики Верхне-Днепровского горнометаллургического комбината.

Выполняя постановление Совета Министров УССР, Институт минеральных ресурсов в течение сравнительно короткого периода времени (2 года) разработал (применив дешевые недефицитные и нетоксичные флотореагенты) и совместно с работниками Верхне-Днепровского горнометаллургического комбината испытал в промышленных условиях на опытной фабрике более эффективную и простую, чем гравитационная, флотационную схему обогащения россыпных руд Самоотканского месторождения.

С августа 1961 года опытно-промышленная фабрика комбината работает по флотационной схеме Института минеральных ресурсов АН УССР и выдает товарную продукцию.

^{*1} Документ розсекречено. Підстава: акт від 05.06.2015. Тут і далі – підкреслено у документі.

^{*2} Цифру «2» вписано від руки.

Исследование сточных вод обогатительной фабрики, работающей по флотационной схеме, выполненное по просьбе комбината и проектного института «Гиредмет», показало (по заключению санэпидстанции), что они пригодны для хозяйственно-питьевого назначения. Таким образом, флотореагенты не загрязняют сточные воды.

Технико-экономическое сравнение, выполненное «Гиредметом» (генеральный проектировщик Верхне-Днепровского комбината) показало, что флотационная схема обогащения ИМП АН УССР имеет преимущества по сравнению с гравитационной схемой как по капитальным затратам, так и по объему и себестоимости товарной продукции.

Расчеты показывают, что капитальные затраты по всей фабрике снижаются на 21%, а затраты на флотационное отделение будут в 2,8 раза меньше, чем на гравитационное. Производительность труда по фабрике возрастает на 12%, а по узлу получения коллективного концентрата на 68%.

В экономических расчетах не учтена стоимость монацитового концентрата и кварцевых хвостов. Если учесть, что кварцевые хвосты, получаемые по флотационной схеме, являются более высококачественными по содержанию кремнезема и, особенно, вредных примесей, что получаемые по гравитационной схеме обогащения, то экономическая эффективность флотационной схемы будет еще более высокой.

Следует также отметить, что флотационная схема дает возможность получать на 50% выше извлечение дистен-силлиманитового концентрата, чем гравитационная, что весьма важно, учитывая острый дефицит на этот концентрат для силикатной промышленности.

Докладывая о достигнутых результатах исследований по обогащению редкометаллических руд Самотканского месторождения, Президиум АН УССР сообщает, что Днепропетровский совнархоз принял разработанную Институтом минеральных ресурсов схему обогащения самотканских руд к внедрению.

По решению Днепропетровского совнархоза от 3 октября 1961 г. в основу проекта строительства 2-й очереди крупнейшей в СССР обогатительной фабрики (производительность 10 млн тонн в год) на Верхне-Днепровском горнометаллургическом комбинате положена флотационная схема Института минеральных ресурсов Академии наук УССР.

В связи с необходимостью расширения рабочих площадей Института минеральных ресурсов Президиум АН УССР просит поручить Симферопольскому горсовету оказать содействие в ускорении передачи территории инфекционной больницы вместе со строениями в Симферополе Институту минеральных ресурсов.

Приложение: копия докладной записки директора ИМП АН УССР проф. Ю. Ю. Юрка на 5 листах*¹.

Вице-президент АН УССР
академик АН УССР *Н. [П.] Семенов*

*¹ Додаток не публікується.

На документі резолюція: «т. Романову Г. А. Прошу выяснитъ точку зрення Крымского обкома, АН УССР должна (при положительном решении этого вопроса) компенсировать Севастопольскому горсовету стоимость сооружений, находящихся на этой территории. Года два тому назад горсовет давал согласие на передачу этой территории ин-ту. 7.ИИ.[19]62. А.[Н.] Щербань».

На документі помітка: «Д[о] с[прави]. Зам. председателя Симферопольского горисполкома т. Лопатин сообщил по телефону, что по затронутому АН УССР вопросу [...]»^{*1} АН УССР направила в адрес горисполкома письмо, которое будет им повторно рассмотрено и сообщено их решение Академии. Доложено т. Щербаню А. Н. 2.ИИ.[19]62. С ходом решения этого вопроса согласен. О результате [...] сообщено т. [Н. П.] Семененку. *Подпись*^{*2}».

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 3041. Арк. 30–32. Оригінал. Машинопис.

№ 74

НАКАЗ ПО ІНСТИТУТУ ГЕОЛОГІЧНИХ НАУК АН УРСР ПРО ВІДЗНАЧЕННЯ УЧАСНИКІВ ПІДГОТОВКИ ВИДАННЯ «АТЛАС ПАЛЕОГРАФІЧНИХ КАРТ УРСР І МРСР», НАГОРОДЖЕНОГО ДИПЛОМОМ ІІ-ГО СТУПЕНЯ ВДНГ УРСР У 1961 р.^{*3}

3 лютого 1962 р.

Довести до відома співробітників інституту, що комітетом ради Виставки передового досвіду в народному господарстві УРСР Інститут геологічних наук АН УРСР – учасник виставки в 1961 р. – нагороджений дипломом ІІ-го ступеня за створення першого в Радянському Союзі палеогеографічного атласу УРСР і МРСР.

Оголосити подяку всім авторам і учасникам роботи по складанню і виданню «Атласу палеогеографічних карт УРСР і МРСР», відміченим преміями по інституту наказом № 66 від 25 квітня 1959 р.

Запропонувати керівникам відділів (лабораторій) уважно вивчати можливість демонстрації результатів проваджуваних наукових досліджень на Виставці передового досвіду в народному господарстві УРСР з метою їх популяризації, пропаганди і впровадження досягнень колективу.

Директор Інституту
академік АН УРСР *В. Г. Бондарчук*

Науковий архів Інституту геологічних наук НАН України. Оп. 1. Спр. 668. Арк. 23. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Тут і далі у документі – слово не прочитано.

^{*2} Підпис не прочитаний.

^{*3} Питання преміювання розробників «Атласу» було розглянуте і схвалене на засіданні Бюро Президії АН УРСР 16 січня 1962 р.

**ІНФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ ГІДРОБІОЛОГІЇ АН УРСР ПРО НАУКОВІ
ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ГІДРОБУДІВНИЦТВА В УРСР
НА ГІДРОХІМІЧНИЙ ТА БІОЛОГІЧНИЙ РЕЖИМ РІЧОК
ТА ШЕЛЬФОВОЇ ЗОНИ ЧОРНОГО МОРЯ**

6 лютого 1962 р.

Начиная с 1954 г. и по настоящее время Институт гидробиологии АН УССР разрабатывает комплекс вопросов, связанных с влиянием гидростроительства на реках (на примере р. Днепра) на гидрохимический и биологический режим как рек, так и примыкающей к устьевым областям шельфовой зоны Черного моря.

Эти вопросы разрабатывались следующими специалистами: гидрохимия – А. М. Алмазов, Ю. Г. Майстренко, А. И. Денисова; фитопланктон и фитобентос – Я. В. Ролл*¹, К. С. Владимирова, А. Д. Шевченко и М. А. Литвинова; высшая водная растительность – К. К. Зеров; зоопланктон – Я. Я. Цееб; зообентос – Г. А. Оливари, Ю. М. Марковский*²; ихтиофауна и условия размножения рыб – В. И. Владимиров, Н. Е. Сальников, К. С. Бугай, П. Г. Сухойван, Н. Д. Белый, К. И. Семенов и др.; питание рыб – Г. Л. Мельничук, О. И. Кудринская и Г. Я. Зайцева; паразитофауна беспозвоночных – М. И. Бидулина-Черногоренко и др.

В результате исследований, проведенных в 1954–1961 гг., установлены основные закономерности формирования гидрохимического и биологического режима Каховского водохранилища, влияние каскада водохранилищ на низовья и устьевую область Днепра, а также изменения солености, качественного и количественного состава планктона и бентоса в северо-западной части Черного моря.

Существующие водохранилища на Днепре, аккумулирующие водный сток реки в весенний период, уже вызвали изменение гидрохимического и биологического стока в низовья Днепра, его лиман и северно-западную часть Черного моря. Изменился температурный режим, особенно весной произошло сезонное перераспределение условий развития кормовой базы рыб, существенно нарушились условия размножения ценных проходных и полупроходных рыб (осетровые, сельди, тарань и др.). Полученные данные позволили внести конкретные предложения по регулированию уровня режима и попусков воды через плотину Каховской ГЭС, а также предложения по регулированию промысла и охраны рыб в целях поддержания и повышения рыбных запасов и улучшения условий их воспроизводства.

Изучены стонно-нагонные явления в низовьях Днепра и его лимане, и закономерности их осолонения и опреснения в зависимости от величины водных расходов и стока через плотины ГЭС. Эти данные при дальнейшей их разработке будут иметь существенное значение для прогнозов изменения гидрохимического режима устьевых участков реки и приустьевых участков моря при проектируемых в будущем больших отъемах днепровской воды на орошение сельскохозяйственных угодий.

*¹ Ініціали та прізвище «Я. В. Ролл» – взято в рамку.

*² Ініціали та прізвище «Ю. М. Марковский» – взято в рамку.

Выяснены многие вопросы динамики численности планктона и донных организмов в водохранилищах, закономерности изменения величины первичной продукции и биомассы фитопланктона, условий цветения воды сине-зелеными водорослями, условий размножения рыб и др.

Перспективы разработки данной проблемы будут связаны с прогнозированием гидрохимического, биологического режимов новых водохранилищ и их рыбохозяйственного освоений. Особое значение приобретает прогнозирование изменений гидрохимического и биологического режимов устьевых участков рек и их лиманов и шельфовых участков Черного моря в связи с неизбежным в будущем резким сокращением стока южно-русских рек. С этим будет связана разработка мероприятий по поддержанию рыбных запасов и методов искусственного воспроизводства ценных промысловых рыб (строительство нерестово-выростного хозяйства, искусственных нерестилищ) и др. рыбоводно-мелиоративных мероприятий.

Для шельфной части Черного моря важное значение приобретает вопрос о возможном общем снижении биологической продуктивности в связи со значительным уменьшением биостока и стока биогенных веществ, что может отразиться на снижении размеров вылова черноморских рыб и других промысловых объектов.

Большое значение будет иметь дальнейшая разработка этой проблемы также для вопросов повышения качества и количества рыбной продукции водохранилищ путем акклиматизации новых промысловых рыб и кормовых для них организмов.

Директор института А. [В.] Топачевский

Науковий архів Інституту гідробіології НАН України. Оп. 1. Спр. 317. Арк. 68–69. Копія. Машинопис.

№ 76

ЛИСТ МІНІСТЕРСТВА ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УРСР ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО УЧАСТЬ АКАДЕМІЇ У КОНФЕРЕНЦІЇ ООН З ПИТАНЬ ЗАСТОСУВАННЯ НАУКОВИХ І ТЕХНІЧНИХ ЗНАНЬ ДЛЯ ЗАДОВОЛЕННЯ ПОТРЕБ МЕНШ РОЗВИНЕНИХ РАЙОНІВ

10 лютого 1962 р.

При цьому надсилаємо інформаційні матеріали, які МЗС УРСР одержало з Організації Об'єднаних Націй в зв'язку з наступною Конференцією ООН з питань застосування наукових і технічних знань для задоволення потреб менш розвинених районів.

Ця конференція організується вперше згідно з рішенням Економічної та Соціальної Ради і буде проведена в березні 1963 року в Женеві (Швейцарія) під загальним керівництвом Секретаріату ООН в консультації з науково-консультативним комітетом. До участі в конференції запрошуються всі країни-члени ООН, спеціалізовані установи ООН та заінтересовані неурядові організації.

На протязі 12 днів (строк, визначений для роботи конференції) її учасники проведуть обмін думками та досвідом по проблемі найкращого використання на практиці наукових і технічних знань в інтересах слаборозвинених країн.

Порядок денний конференції включає 11 основних питань, по яких буде проведено дискусію і заслухані доповіді. Це слідуючі питання:

1. Природні ресурси;
2. Людські ресурси;
3. Сільське господарство;
4. Розвиток промисловості;
5. Транспорт;
6. Охорона здоров'я і харчування;
7. Соціальні проблеми розвитку і урбанізація;
8. Організація, планування і розробка програм економічного розвитку;
9. Політика в галузі науки і техніки;
10. Міжнародне співробітництво і проблеми передачі та застосування наукових знань;
11. Підготовка наукових і технічних кадрів*¹.

Слід відмітити, що цей порядок денний був вироблений в результаті гострої дискусії в Науково-консультативному комітеті. Представник СРСР в комітеті головний вчений секретар Академії наук СРСР тов. Федоров Є. К. домігся включення двох важливих, з нашої точки зору, питань: «Соціальні проблеми розвитку» і «Планування економічного розвитку» та поліпшення процедурного порядку роботи конференції.

Програма конференції передбачає підготовку, видання на 4 офіційних мовах та обговорення біля 500 доповідей видатних вчених і спеціалістів різних країн з питань оптимального використання капіталів, людських, енергетичних резервів і сировини менш розвинених країн, включаючи підготовку національного персонала (зокрема, кадрів наукових працівників, інженерів, викладачів природознавчих наук і техніків). Велика увага буде приділена також тим новим досягненням науки і техніки, які можливо найбільш ефективно використати для прискорення промислового розвитку і застосування інженерно-технічних знань.

В першу чергу на конференції будуть розглядатись проблеми, що торкаються організації наукових досліджень в менш розвинених країнах як на базі нагромадженого досвіду, так і на основі нових можливостей розвитку наукового співробітництва між слаборозвиненими і технічно розвиненими країнами.

Спеціальна увага буде приділена досягненням в галузі сільського господарства і зокрема досягненням в справі іригації, меліорації і механізації, а також новим методам поліпшення системи охорони здоров'я.

Слід відзначити, що програма і процедура конференції в цілому відкривають великі можливості для активної участі соціалістичних країн в роботі конференції. Головне полягає в тому, щоб від соціалістичних країн були підготовлені і запропоновані на розгляд учасників конференції (в переважній більшості, пред-

*¹ Див. док. № 79.

ставників від слаборозвинених країн) найбільш цікаві і змістовні доповіді видатних вчених.

Взагалі, конференція надає соціалістичним країнам можливість виступити перед великою аудиторією представників слаборозвинених країн, познайомити їх з нашим досвідом, методологією визначення технічних та економічних показників і на цьому фоні показати наші успіхи і переваги соціалістичного шляху економічного і науково-технічного розвитку.

Слаборозвинені країни покладають великі надії на цю конференцію, сподіваючись одержати від її учасників практичні і науково-обґрунтовані поради і матеріали щодо шляхів і методів розвитку національної економіки. Про великий інтерес багатьох слаборозвинених країн Азії, Африки і Латинської Америки до цієї конференції свідчать виступи делегатів цих країн на XVI сесії Генеральної Асамблеї ООН та багаточисельні повідомлення про участь в роботі конференції, що поступають від цих країн в Секретаріат Конференції (загальна кількість учасників конференції досягне приблизно 1300 осіб). Велику підготовку до конференції ведуть і західні країни, зокрема США.

Таким чином, Конференція ООН у питанні про застосування наукових і технічних знань для задоволення потреб менш розвинених районів матиме не тільки наукове, але й політичне значення.

Кожна країна може запропонувати на розгляд конференції не більше 30 доповідей і активна участь кожної соціалістичної країни в роботі конференції дає змогу збільшити кількість матеріалів, які б висвітлювали досвід соціалістичного будівництва перед представниками слаборозвинених країн.

МЗС УРСР вважає доцільною активну участь Української РСР в роботі конференції. Цю точку зору поділяє Академія наук СРСР, яка займається організаційними питаннями конференції і підготовкою доповідей до неї від Радянського Союзу. Зокрема, АН СРСР вважає, що українські вчені мають можливість підготувати 10–12 доповідей по питаннях порядку денного конференції²⁹.

Нещодавно секретаріат конференції повідомив строки подання тез доповідей на конференцію: резюме доповідей – до 1 червня; повні тексти доповідей – до 1 жовтня ц. р.

Секретаріат конференції просить також повідомити в найближчий час тематику доповідей та прізвища вчених Української РСР, які готуватимуть ці доповіді на вищезазначену конференцію.

Додаткову інформацію, що надходитиме від секретаріату конференції, МЗС УРСР буде надсилати на адресу АН УРСР.

Додаток^{*1}: інформаційний бюлетень секретаріату конференції.

Міністр закордонних справ
Української РСР Л. [Х.] Паламарчук

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 189. Арк. 98–101. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Підкреслено у документі. Додаток не публікується.

№ 77

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО РЕОРГАНІЗАЦІЮ ІНСТИТУТУ
ГЕОЛОГІЇ КОРИСНИХ КОПАЛИН У М. ЛЬВОВІ
В ІНСТИТУТ ГЕОЛОГІЇ ГОРЮЧИХ КОПАЛИН АН УРСР»^{*1}**

19 лютого 1962 р.

Відповідно до розпорядження Ради Міністрів УРСР від 6 лютого 1962 року № 158-р Президія АН УРСР постановляє:

1. Реорганізувати Інститут геології корисних копалин у м. Львові в Інститут геології горючих копалин АН УРСР.

2. Реорганізацію зазначеного інституту провести в межах бюджетних асигнувань і штатної чисельності, затверджених інституту на 1962 рік.

Президент Академії наук УРСР
академік *О. [В.] Палладін*
Головний учений секретар АН УРСР
академік АН УРСР *І. [М.] Федорченко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1122. Арк. 70. Оригінал. Машинопис.

№ 78^{*2}

**ДОВІДКА ПРО СКЛАД ЧЛЕНІВ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
І СТРОКИ ЇХ ПОВНОВАЖЕНЬ^{*3}**

20 лютого 1962 р.

Президент академік Палладін Олександр Володимирович, віце-президенти академіки АН УРСР Семененко Микола Пантелеймонович і Щербань Олександр Назарович та головний вчений секретар академік АН УРСР Федорченко Іван Михайлович були обрані 25 січня 1957 року.

Згідно зі Статутом АН УРСР вони обираються на 5 років, таким чином 25 січня 1962 року строк повноважень їх закінчився. Ще до закінчення строку повноважень віце-президент академік АН УРСР Щербань Олександр Назарович перейшов працювати заступником Голови Ради Міністрів УРСР і в зв'язку з цим посада залишилась вакантною.

Віце-президент академік АН УРСР Гулий Максим Федотович був обраний 18 листопада 1958 року. Строк повноважень його закінчується 18 листопада 1963 року. Проте в зв'язку з незадовільною роботою його бажано переобрати достроково.

Члени Президії – голови бюро відділів: фізико-математичних наук академік АН УРСР Митропольський Юрій Олексійович, хіміко-геологічних наук академік

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} Див. док. № 18, 80, 81, 82, 184, 229, 309.

^{*3} Довідка направлена до керівництва ЦК КПУ.

АН УРСР Овчаренко Федір Данилович, біологічних наук академік АН УРСР Маркарченко Олександр Федорович, технічних наук член-кореспондент АН УРСР Самсонов Георгій Валентинович, суспільних наук член-кореспондент АН УРСР Короїд Олексій Степанович та члени Президії: академік АН УРСР Першин Павло Миколайович і академік АН УРСР Гутиря Віктор Степанович були обрані 18 квітня 1961 року на строк 3 роки. В зв'язку з цим вони переобиратись не будуть, за винятком голови бюро Відділу біологічних наук академіка АН УРСР Маркарченка О. Ф., який обирається віце-президентом, та члена Президії академіка АН УРСР Гутирі В. С., який переходить працювати головою Вченої ради Державного комітету Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідних робіт.

Зав. сектором відділу науки
і культури ЦК КП України [Л.] Костишин

На документі резолюція: «Доложено т. Подгорному Н. В. *Підпись**1. 24.ІІ.[1962]».

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 24. Спр. 5485. Арк. 24–25. Оригінал. Машинопис.

№ 79

ІНФОРМАЦІЯ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО ЗАХОДИ З ПОЛІПШЕННЯ ПІДГОТОВКИ НАУКОВИХ КАДРІВ

24 лютого 1962 р.

На виконання постанови ЦК КПКР і Ради Міністрів СРСР від 1 червня 1961 р. № 535 та постанови ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР від 19 вересня 1961 р. № 1490 «Про заходи по поліпшенню підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів» Президія АН УРСР розробила ряд заходів для виконання цих постанов*2.

Зокрема в частині поліпшення підготовки наукових кадрів через аспірантуру здійснюються такі заходи для забезпечення захисту кандидатських дисертацій в строк переважною більшістю аспірантів:

1. Дано вказівки науковим установам АН УРСР, щоб:

а) тема дисертаційної роботи кожного аспіранта затверджувалась не пізніше як через 3 місяці після зарахування до аспірантури, а індивідуальний план роботи не пізніше, як за 4 місяці з тим, щоб роботу над дисертаційною темою аспірант розпочав уже на першому році навчання;

б) для посилення контролю за роботою кожного аспіранта один раз на квартал заслуховувати на засіданні відділу (лабораторії) звіт аспіранта та його наукового керівника про хід виконання індивідуального плану підготовки і на засіданні вченої ради – один раз на рік.

*1 Підпис не прочитано.

*2 Див. док. № 91, 111, 123.

Намічено також систематично заслуховувати на засіданнях Президії АН УРСР звіти окремих інститутів про стан підготовки наукових кадрів;

в) здійснювати дійовий контроль за тим, щоб кожний аспірант був забезпечений відповідним робочим місцем в лабораторії і необхідними засобами досліджень по темі дисертації;

г) ширше практикувати прийом до аспірантури осіб, які вже склали екзамени кандидатського мінімуму, щоб час перебування в аспірантурі використовувався лише для роботи по дисертаційній темі.

Намічено також створити в інститутах Академії резерв з числа молодих спеціалістів для відбору з них найбільш здібних для зарахування до аспірантури і сприяти їм у підготовці до складання екзаменів кандидатського мінімуму ще до вступу до аспірантури.

Маючи на увазі, що затримка друкування матеріалів по дисертаціях дуже негативно відбивається на строках подання дисертацій на захист, Президія АН УРСР доручила бюро Відділів розглянути питання про докорінне поліпшення цієї справи і подати пропозиції до Президії АН УРСР.

В кінці 1961 р. введено в експлуатацію новий аспірантський гуртожиток у Києві, що значно відбилось на поліпшенні матеріально-побутових умов аспірантів. У зв'язку з наміченим значним збільшенням контингенту аспірантів в Президії АН УРСР розглядається питання про будівництво в Києві ще одного будинку для аспірантів, а також відповідних житлових приміщень в інших містах, де в інститутах Академії поширюється підготовка наукових кадрів через аспірантуру з тим, щоб в 1963 році ці житлові приміщення ввести в експлуатацію.

Підготовка аспірантів по марксистсько-ленінській філософії та по іноземних мовах дедалі набуває важливішого значення. Для занять по цих дисциплінах необхідні відповідні аудиторні приміщення. У зв'язку з великим збільшенням контингенту аспірантів існуючі в Академії можливості для занять зовсім не задовольняють зрослих потреб; заняття провадяться в непридатних приміщеннях, а нерідко і зриваються. Тому для поліпшення цієї справи Президія АН УРСР вишукує можливості для забезпечення кафедр філософії та іноземних мов відповідною кількістю приміщень. Однією з таких можливостей може бути передача кафедрам певних приміщень, які будуть звільнитись у зв'язку з будівництвом і введенням в експлуатацію нових лабораторних і виробничих площ інститутів.

У зв'язку з будівництвом ряду нових лабораторних приміщень значно поліпшиться також забезпечення аспірантів робочими місцями для проведення наукових досліджень.

Крім заходів для поліпшення справи підготовки наукових кадрів через аспірантуру, які можуть бути здійснені Президією АН УРСР, одним з особливо важливих питань, яке не може бути розв'язано без втручання і допомоги з боку Ради Міністрів УРСР – це забезпечення наукових установ Академії кадрами молодих спеціалістів, які закінчують вищі учбові заклади, особливо по нових і дефіцитних спеціальностях. Ці кадри молодих спеціалістів з'являються дуже важливим резервом для підготовки з них наукових кадрів.

До цього часу заявки Академії на молодих спеціалістів задовольнялись Держпланом УРСР лише в незначній мірі.

Головний учений секретар АН УРСР
академік АН УРСР І. [М.] Федорченко

На документі помітка: «Доповідалось тов. О. Н. Щербаню. З висновками він погодився. Г. [А.] Романов. 3 березня [19]62 р.».

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 10, т. 1. Спр. 1176. Арк. 15–16. Оригінал. Машинопис.

№ 80*1

ВИТЯГ ІЗ ПРОТОКОЛУ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ АН УРСР ІЗ ВИБОРІВ ПРЕЗИДЕНТА І ЧЛЕНІВ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР

27 лютого 1962 р.

[...]*2

3. Слухали.^{*3} Наслідки таємного голосування по виборах Президента, віце-президентів, головного вченого секретаря і члена Президії Академії наук УРСР.

Академік АН УРСР З. І. Некрасов зачитав протокол № 1 – про розподіл обов'язків між членами лічильної комісії.

Обов'язки розподілено так: голова – академік АН УРСР З. І. Некрасов, члени комісії – академіки АН УРСР М. П. Бажан, Д. К. Зеров, В. Б. Порфир'єв, секретар – академік АН УРСР А. К. Вальтер.

Голова лічильної комісії академік АН УРСР З. І. Некрасов зачитав протокол № 2 – про наслідки таємного голосування по виборах Президента АН УРСР, протокол № 3 – про наслідки таємного голосування по виборах віце-президентів АН УРСР, протокол № 4 – про наслідки таємного голосування по виборах головного вченого секретаря АН УРСР і протокол № 5 – про наслідки таємного голосування по виборах члена Президії АН УРСР.

Взяли участь у голосуванні 72 академіка АН УРСР. Роздано бюлетенів – 72; після відкриття урни виявлено 72 бюлетеня.

Наслідки таємного голосування:

Посада	Прізвище, імя та по батькові	Обрати	Відхилити
Президент	Патон Борис Євгенович	66	6
Віце-президент	Глушков Віктор Михайлович	70	2
Віце-президент	Макарченко Олександр Федорович	64	8
Віце-президент	Семененко Микола Пантелеймонович	68	4
Головний учений секретар	Писаренко Георгій Степанович	69	3
Член Президії	Боголюбов Микола Миколайович*4	71	1

*1 Див. док. № 18, 78, 81, 82, 184, 229, 309.

*2 Тут і далі в документі – знято інформацію, що не стосується виборів до складу Президії АН УРСР.

*3 Тут і далі – підкреслено в документі.

*4 20 лютого 1962 р. Президія АН УРСР надіслала лист РМ УРСР з пропозицією щодо посилення складу Президії АН УРСР та додаткове виділення однієї посади члена Президії АН УРСР, на яку запропонувала кандидатуру акад. М. М. Боголюбова.

Ухвалили: Затвердити протоколи лічильної комісії №№ 1, 2, 3, 4, 5, внаслідок чого вважати обраними:

1) на посаду Президента Академії наук УРСР академіка АН УРСР Патона Бориса Євгеновича;

2) на посаду віце-президента Академії наук УРСР академіка АН УРСР Глушкова Віктора Михайловича;

3) на посаду віце-президента Академії наук УРСР академіка АН УРСР Макарченка Олександра Федоровича;

4) на посаду віце-президента Академії наук УРСР академіка АН УРСР Семененка Миколу Пантелеймоновича;

5) на посаду головного вченого секретаря Академії наук УРСР члена-кореспондента АН УРСР Писаренка Георгія Степановича;

6) на посаду члена Президії Академії наук УРСР академіка Боголюбова Микола Миколайовича.

Згідно з п. 33 Статуту Академії наук УРСР академік АН УРСР Б. Є. Патон обраний Президентом АН УРСР строком на 5 років.

Згідно з п. 33 Статуту Академії наук УРСР академіки АН УРСР В. М. Глушков, О. Ф. Макарченко, М. П. Семененко обрані віце-президентами АН УРСР строком на 5 років.

Згідно з п. 33 Статуту Академії наук УРСР член-кореспондент АН УРСР Г. С. Писаренко обраний головним ученим секретарем АН УРСР строком на 5 років.

Згідно з п. 36 Статуту Академії наук УРСР академік М. М. Боголюбов обраний членом Президії АН УРСР строком на 3 роки.

[...]

Голова Загальних зборів
Академії наук УРСР
академік АН УРСР *Ю. О. Митропольський*

Опубл.: Б. Є. Патон: 50 років на чолі Академії. Київ. 2012. С. 672–673.

№ 81^{*1}

ВИТЯГ З ПРОМОВИ АКАД. Б. Є. ПАТОНА НА ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРАХ АН УРСР З НАГОДИ ОБРАННЯ ПРЕЗИДЕНТОМ АКАДЕМІЇ^{*2}

27 лютого 1962 р.

Шановні товариші. Дозвольте висловити всім вам найщирішу подяку за високе довір'я, яке ви виявили мені обранням на високий і відповідальний пост Президента Академії наук Української республіки. (Оплески).

^{*1} Див. док. № 18, 78, 80, 82, 184, 229, 309.

^{*2} Витяг зі стенограми Загальних зборів АН УРСР 24–27 лютого 1962 р.

Дозвольте запевнити [...] ^{*1}, всіх учасників даного зібрання, що я віддам всі сили і знання, щоб виправдати це велике довір'я.

Колектив учених Академії наук України, [...] вносить величезний вклад у розвиток передової радянської науки. За останні роки різко зріс обсяг виконуваних академією досліджень, значно розширилась мережа наукових установ.

Ряд великих, світових досягнень в галузі природознавчих, гуманітарних і технічних наук нерозривно пов'язаний з працями українських учених.

В розвитку нашої Академії наук і успіхах, досягнутих нею за останні п'ятнадцять років, великі заслуги Олександра Володимировича Палладіна, за що всі ми висловлюємо йому нашу глибоку подяку. (Оплески).

Товариші. Я відчуваю, що не зможу на цьому важкому посту в повній мірі замінити шановного Олександра Володимировича, який вніс величезний вклад в розвиток української радянської науки. Тільки колективною дружньою працею всієї нової Президії Академії ми зможемо добитися успіху.

[...] наука є вирішальним фактором могутнього зростання продуктивних сил суспільства. У зв'язку з цим на Академію наук Української РСР покладаються великі надії, хоч немало було зроблено до цього часу.

Ми повинні спрямувати свої зусилля на розв'язання таких найважливіших завдань, як створення матеріально-технічної бази комунізму, нових суспільних відносин і виховання нової людини. У зв'язку з цим рівень і глибина перспективних теоретичних досліджень повинні неухильно зростати, тому що практика [...] вимагає проведення наукових досліджень на найвищому рівні, що обумовить темпи дальшого прогресу.

Вийшовши на нові рубежі, вчені радянської України повинні вміло поєднувати теоретичні розробки проблем майбутнього з задоволенням насущних вимог народного господарства.

Вміле сполучення цих двох напрямків у науці, її тісний зв'язок з творчими зусиллями народу є запорукою наших дальших успіхів.

Завдання величезної ваги, що покладені на Академію наук України, можуть бути здійснені лише при активній участі і спільних зусиллях всіх учених і співробітників Академії, при добре налагодженій координації як у самій Академії наук України, так і з Академією наук СРСР та іншими дослідними галузевими установами і вузами, в тісній співдружності з практикою. Надзвичайне важливе значення має питання дальшого розвитку наукової і експериментальної бази інститутів нашої Академії.

Дозвольте висловити впевненість, що колектив учених Академії наук Української РСР віддасть всі свої сили, знання, досвід і творчу енергію величній і благородній справі дальшого розвитку науки і використання її досягнень для найшвидшої побудови комуністичного суспільства в нашій країні.

Оубл.: Б. Є. Патон: 50 років на чолі Академії. Київ. 2012. С. 680–681.

^{*1} Тут і далі у документі – знято інформацію, що не стосується АН УРСР.

**ІНФОРМАЦІЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЦК КПУ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ
ПРОВЕДЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ АН УРСР
(24, 26, 27 ЛЮТОГО 1962 р.)**

1 березня 1962 р.

Протягом 24, 26, 27 лютого 1962 року проходили Загальні збори Академії наук Української РСР.

Збори відкрив вступним словом Президент АН УРСР академік О. В. Палладін. З великим піднесенням за пропозицією академіка АН УРСР З. І. Некрасова Загальні збори АН УРСР обрали почесну президію зборів в складі Президії ЦК КПРС на чолі з товаришем М. С. Хрущовим.

24 лютого ц. р. збори заслухали доповідь головного вченого секретаря Академії наук УРСР, академіка АН УРСР І. М. Федорченка – «Основні підсумки наукової діяльності АН УРСР за 1961 рік і завдання на 1962 рік» і доповідь віцепрезидента АН УРСР, академіка АН УРСР М. П. Семененка – «Перспективи розвитку наукових досліджень в АН УРСР в світлі рішень ХХІІ з'їзду КПРС».

26 лютого ц. р. відбулось обговорення доповідей, яке проходило при високій активності учасників зборів. В обговоренні доповідей взяло участь 18 академіків і членів-кореспондентів АН УРСР, у тому числі: академіки АН УРСР І. Т. Швець, І. К. Білодід, Ю. К. Делімарський, О. І. Бродський, А. К. Вальтер, М. В. Пасічник, члени-кореспонденти АН УРСР Я. М. Белєвцев, В. П. Зосимович, К. С. Борисенко та інші.

У своїх виступах учасники зборів підкреслювали величні перспективи розвитку науки на Україні і висловлювали тверду впевненість в тому, що вчені АН УРСР докладуть всіх своїх зусиль для успішного виконання завдань, поставлених [...]»^{*2} перед радянською наукою.

Учасники зборів детально обговорили перспективи розвитку в республіці найважливіших галузей сучасної науки, зокрема, ряд виступів було присвячено дальшим напрямкам досліджень з проблем фізики, механіки, хімії, геології, біології і гуманітарних проблем.

Обговорюючи перспективний план розвитку мережі наукових установ, учасники зборів підкреслювали необхідність першочергового створення таких академічних установ, як інститути технічної кібернетики, генетики, біофізики, гірничорудних проблем, мінералогії і петрографії рудних родовищ, хімії і технології води і інш.

Разом з тим більшість виступаючих відзначала, що для успішного виконання перспективних планів розвитку науки необхідно звернути особливу увагу на питання підготовки наукових кадрів^{*3}. Зокрема, вказувалось на наявність великої диспропорції між планами розвитку науки і темпами підготовки наукових кадрів

^{*1} Див. док. № 18, 78, 80, 81, 184, 229, 309.

^{*2} Знято інформацію, що не стосується АН УРСР.

^{*3} Див. док. № 79.

середньої і вищої кваліфікації, а також темпами і обсягом підготовки вузами республіки молодих спеціалістів.

Говорячи про стан підготовки наукових кадрів, ряд виступаючих піддали критиці існуючий порядок присудження вченого ступеня кандидата наук, який зараз вже не відповідає інтересам розвитку науки. Зокрема, висувались пропозиції про присудження вчених ступенів не по спеціально написаних дисертаціях, а по всій сукупності наукових праць. Такий порядок підготовки наукових кадрів найбільш повно враховував би якісні зміни в сучасному і майбутньому розвитку наукових досліджень, що все більше набувають колективного характеру. В той же час індивідуальне написання дисертації відриває дисертанта від участі у колективній науковій праці.

Велику увагу у виступах учасників зборів було приділено питанням матеріально-технічного забезпечення наукових досліджень, зокрема питанням будівництва лабораторних корпусів для існуючих і майбутніх установ АН УРСР.

Відзначались повільні строки і незадовільна якість складання проектів та будівництва лабораторних корпусів академічних наукових закладів. Було внесено пропозицію про створення в системі АН УРСР спеціальної проектної установи, яка могла б своєчасно і високоякісно розробляти досконалі проекти будівництва науково-дослідних комплексів, центрів та окремих установ з максимальним використанням типових вузлів.

У виступах також відзначалась необхідність поліпшення координації наукових досліджень і впровадження їх наслідків в народне господарство і культуру.

Ряд критичних зауважень було висловлено на адресу Президії АН УРСР. Зокрема, відзначалось, що Президія АН УРСР мало уваги приділяла розгляду кардинальних питань – розвитку наукових досліджень з найважливіших проблем і багато часу витратила на обговорення дрібних другорядних питань. Так, протягом 1961 року з 235 розглянутих Президією АН УРСР питань лише 67 мали науковий характер, а решта питань мала фінансовий, кадровий і господарський характер. З метою розвантаження Президії АН УРСР від невластивих їй функцій було запропоновано значно розширити компетенцію і піднести роль директорів установ, бюро Відділів, апарату Президії, Управління справами АН УРСР.

По обговорених доповідях Загальні збори АН УРСР прийняли відповідні рішення.

26 лютого ц. р. Загальні збори АН УРСР затвердили обраних на зборах Відділів АН УРСР директорів інститутів, строк повноваження яких закінчився.

Були затверджені директори таких наукових установ АН УРСР:

1. Інституту фізики – академік АН УРСР М. В. Пасічник;
2. Інституту кібернетики – академік АН УРСР В. М. Глушков;
3. Інституту математики – академік АН УРСР Ю. О. Митропольський;
4. Інституту металофізики – член-кореспондент АН УРСР В. Н. Гріднєв;
5. Інституту радіофізики і електроніки – член-кореспондент АН УРСР О. Я. Усиков;
6. Полтавської гравіметричної обсерваторії – член-кореспондент АН УРСР З. М. Аксентьева;
7. Морського гідрофізичного інституту – доктор фіз.-мат. наук О. О. Іванов;

8. Інституту гірничої справи [ім. М. М. Федорова] – член-кореспондент АН УРСР К. С. Борисенко;
9. Інституту суспільних наук – академік АН УРСР І. П. Крип'якевич;
10. Інституту економіки – член-кореспондент АН УРСР О. О. Нестеренко;
11. Інституту літератури [ім. Т. Г. Шевченка] – член-кореспондент АН УРСР М. З. Шамота.

На заключному засіданні Загальних зборів АН УРСР 27 лютого ц. р. було задоволено прохання академіка О. В. Палладіна про звільнення його від обов'язків Президента АН УРСР.

Збори висловили подяку академіку О. В. Палладіну за багаторічну сумлінну працю на посаді Президента АН УРСР.

Таємним голосуванням Президентом Академії наук УРСР було обрано академіка АН УРСР Б. С. Патона. Віце-президентами АН УРСР обрано академіків АН УРСР М. П. Семененка, В. М. Глушкова і О. Ф. Макарченка. Членом Президії АН УРСР обрано академіка М. М. Боголюбова і головним ученим секретарем АН УРСР – члена-кореспондента АН УРСР Г. С. Писаренка.

Загальні збори АН УРСР затвердили також комісію в складі 25 чоловік для розробки проекту нового Статуту АН УРСР. Комісії доручено протягом 7 місяців завершити роботу по складанню цього проекту*¹.

Учасники Загальних зборів АН УРСР одностайно прийняли вітальні листи до ЦК КПРС і ЦК КП України.

В роботі зборів взяли участь Секретар ЦК КП України товариш А. Д. Скаба, заступник Голови Ради Міністрів УРСР товариш О. Н. Щербань, а також відповідальні працівники апарату ЦК КП України, Київського обкому і міськкому партії.

Програма Загальних зборів АН УРСР повністю виконана. Збори в цілому пройшли задовільно.

Головний учений секретар АН УРСР Г. [С.] Писаренко

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 71. Спр. 258. Арк. 117–120. Оригінал. Машинопис.

№ 83

ЛИСТ ДЕРЖАВНОГО КОМІТЕТУ РМ УРСР ПО КООРДИНАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ ПРО РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ РЕКОМЕНДАЦІЙ ІНСТИТУТУ ГІРНИЧОЇ СПРАВИ ІМ. М. М. ФЕДОРОВА АН УРСР ЩОДО ПРОЕКТІВ РЕКОНСТРУКЦІЇ ВУГІЛЬНИХ ШАХТ ДОНБАСУ

1 березня 1962 р.

В 1961 г. по заданию бывш[его] ГНТК Совета Министров УССР группой научных работников Института горного дела [им. М. М. Федорова] АН УССР под руководством члена-корреспондента АН УССР К. И. Татомира выполнена

*¹ Див. док. № 191.

експертиза чотирьох проектів реконструкції вугільних шахт Донбасу, дозволивши відкрити недоліки в питаннях конкретного проектування реконструкції шахт.

Рішення ГНТК Ради Міністрів УРСР, базуючись на рекомендаціях ІГД АН УРСР, було доложено ЦК КПУ і Раді Міністрів УРСР, що послужило покращенню роботи проектних організацій по проектуванню реконструкції шахт.

Учитывая практичну цінність і результативність рекомендацій ІГД АН УРСР по раціональному вирішенню основних питань конструкції шахт, Державний комітет Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідницьких робіт просить Президію АН УРСР відзначити зазначену роботу Інституту гірничого справи [ім. М. М. Федорова] АН УРСР.

Председатель Комитета А. [Н.] Щербань

На документі резолюція: «[Г. И.] Гладышеву*¹. Прошу подготовить предложения на Бюро Презид[иума АН УССР]. 3.ИИ.[19]62. Подпись*²».

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1142. Арк. 70. Оригінал. Машинопис.

№ 84

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО ПІДПОРЯДКУВАННЯ ІНСТИТУТУ ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ АН УРСР ВІДДІЛІВ І ЛАБОРАТОРІЙ ГІРНИЧОРУДНИХ ПРОБЛЕМ ІНСТИТУТУ ЧОРНОЇ МЕТАЛУРГІЇ АН УРСР»*³

2 березня 1962 р.

На часткову зміну постанов Президії АН УРСР від 17 березня 1961 р.*⁴ (прот[окол] 13, § 200), від 21 липня 1961 р. (прот[окол] 36, § 492) та від 6 вересня 1961 р. (прот[окол] 43, § 569) з метою розширення наукових досліджень у галузі гірничорудних проблем та підготовки до організації Інституту гірничорудних проблем АН УРСР у м. Дніпропетровську, Президія Академія наук УРСР постановляє:

1. До організації Інституту гірничорудних проблем АН УРСР підпорядкувати Інституту електротехніки АН УРСР на правах відділення гірничорудних проблем такі структурні підрозділи, які з метою технічного обслуговування*⁵ тимчасово були підпорядковані Інституту чорної металургії АН УРСР:

*¹ Підкреслено в документі.

*² Підпис не прочитано.

*³ Заголовок документа.

*⁴ Тут і далі – підкреслено в документі від руки.

*⁵ Так у документі.

- а) лабораторію фізичних методів руйнування гірничих порід;
- б) лабораторію фізичних основ екскавації та навантаження;
- в) лабораторію теоретичних основ приводу та автоматизації гірничих машин;
- г) лабораторію рудникової аеродинаміки та автоматизації провітрювання рудників і кар'єрів;
- д) лабораторію динаміки і міцності гірничих машин;
- є) відділ комплексної механізації;
- ж) лабораторію нової технології відкритих гірничих робіт;
- з) лабораторію рідкісних і розсіяних елементів.

2. Вважати члена-кореспондента АН УРСР М. С. Полякова другим заступником директора Інституту електротехніки АН УРСР по науковій роботі, поклавши на нього загальне наукове керівництво відділами та лабораторіями гірничорудних проблем.

3. Доручити директору Інституту чорної металургії АН УРСР академіку АН УРСР З. І. Некрасову і чл.-кор. АН УРСР М. С. Полякову до 15.ІІІ.1962 р. подати до Президії АН УРСР погоджені пропозиції про розподіл кошторисних асигнувань на поточні роботи в 1962 році.

4. Зобов'язати Інститут електротехніки АН УРСР відкрити через Українську республіканську контору Держбанку поточний рахунок у Дніпропетровській конторі Держбанку на ім'я керівника відділів гірничорудних проблем чл.-кор. АН УРСР Н. С. Полякова та забезпечити фінансування вказаних відділів.

Віце-президент АН УРСР
академік АН УРСР О. [Ф.] Макарченко
Головний учений секретар АН УРСР
академік АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1131. Арк. 75–76. Копія. Машинопис.

№ 85

ЗВЕРНЕННЯ ВСЕСОЮЗНОГО ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ «МЕЖДУНАРОДНАЯ КНИГА» ДО ДИРЕКТОРА ВИДАВНИЦТВА АН УРСР М. Л. КАРПЕНКА ПРО ПЕРЕВИДАННЯ ЖУРНАЛУ «ПОРОШКОВАЯ МЕТАЛЛУРГИЯ» АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ У США

*6 березня 1962 р.
м. Москва*

Американская фирма «Консалтантс Бюро» по договору с В/О «Международная книга» переиздает на английском языке 24 советских научно-технических журнала.

Согласно договору, объединение предоставляет фирме авторское право на английский перевод журнала; фирма же, со своей стороны, гарантирует высокое качество переводов и полное соответствие представляемым объединением ори-

гиналам, а также обеспечивает высокое качество полиграфических работ. Фирма не вправе без письменного согласия В/О «Международная книга» вносить изменения или производить существенные сокращения в текстах издаваемых журналов. После заключения договора редакция журнала не может передавать статьи, опубликованные в журнале, для перевода на английский язык другим фирмам.

В настоящее время фирма обратилась к объединению с предложением заключить коммерческий договор на перевод и издание в США на английском языке также и журнала «Порошковая металлургия».

Объединение считает целесообразным заключить с фирмой коммерческий договор на перевод и издание в США журнала «Порошковая металлургия»^{*1}.

Если издательство не имеет возражений против переиздания журнала «Порошковая металлургия» на английском языке, объединение включит этот журнал в договор с фирмой.

В этом случае просим высылать объединению (для отправки фирме) один комплект несброшюрованных листов после подписания каждого номера к печати и оригиналов иллюстраций, вошедших в данный номер. Оригиналы иллюстраций, после снятия с них фотокопий будут возвращаться издательству.

Стоимость комплекта чистых листов (равная стоимости номера журнала), а также почтовые расходы будут оплачиваться объединением по предъявлении издательством соответствующих счетов.

О Вашем решении просим срочно сообщить объединению.

Зам. председателя
В/О «Международная книга» *Р. Кальянко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1142. Арк. 75. Оригінал. Машинопис.

№ 86

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО ЗАХОДИ З НАГОДИ 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ПЕРШОГО ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР АКАД. В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

23 березня 1962 р.

В связи со столетием со дня рождения первого президента АН УССР, выдающегося советского ученого, академика В. И. Вернадского Бюро Президиума АН УССР постановляет:

1. Провести в феврале 1963 года торжественное заседание Академии наук УССР, посвященное столетию со дня рождения академика В. И. Вернадского.

2. Рекомендовать отделения химических и геологических, физико-математических, биологических наук АН УССР провести научные сессии, посвященные памяти В. И. Вернадского.

^{*1} Журнал видається з 1961 р. Інститутом проблем матеріалознавства ім. І. М. Францевича НАН України. Нині журнал перевидається англійською мовою видавництвом «Springer» під назвою «Powder Metallurgy and Metal Ceramics».

Просить отделения химических и геологических наук, физико-математических и биологических наук АН УССР представить в юбилейный комитет тематику докладов на юбилейных сессиях.

3. Просить Министерство высшего и среднего специального образования УССР положительно рассмотреть вопрос о проведении в университетах и горных институтах Украины научных сессий, посвященных памяти В. И. Вернадского.

4. Поручить редакциям геологического, химического, физического, биологических журналов АН УССР отметить на своих страницах юбилей В. И. Вернадского.

5. Поручить РИСО АН УССР включить в план изданий 1962 года сборник научных трудов по минералогии, петрографии, геохимии, рудным месторождениям, посвященный памяти В. И. Вернадского, объемом до 30 печатных листов.

6. Просить Совет Министров УССР:

а) учредить ежегодную премию имени академика В. И. Вернадского за выдающиеся работы в области минералогии, геохимии, петрографии, учения о полезных ископаемых в размере 2 тысяч рублей;

б) установить перед зданием АН УССР по ул. Ленина, 15 бюст первого президента АН УССР академика В. И. Вернадского.

7. Ходатайствовать перед Киевским горсоветом о присвоении имени академика В. И. Вернадского одной из новых улиц города.

8. Рекомендовать сотрудникам АН УССР принять активное участие во всех мероприятиях, связанных с проведением юбилея академика В. И. Вернадского.

9. Контроль за исполнением настоящего постановления возложить на Оргкомитет по проведению юбилея В. И. Вернадского.

Вице-президент АН УССР
академик АН УРСР О. [Ф.] Макаренко
Главный ученый секретарь АН УССР
член-корреспондент АН УССР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1131. Арк. 148–149. Копія. Машинопис.

№ 87

КЛОПОТАННЯ РЕДКОЛЕГІЇ ЖУРНАЛУ «ДОПОВІДІ АН УРСР» ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ІЗ ПРОПОЗИЦІЄЮ ПРО ВІДНОВЛЕННЯ ВИДАННЯ ЖУРНАЛУ «ВІСНИК АН УРСР»

27 березня 1962 р.

Редакционная коллегия «Доповідей АН УРСР» просит Президиум рассмотреть вопрос о возобновлении издания журнала «Вісник АН УРСР»^{*1}, закрытого с января 1960 года.

Как известно, в соответствии с решением Президиума АН УССР взамен ликвидированного «Вісника» в журнале «Доповіді АН УРСР» ежемесячно отводится

^{*1} Публікацію «Вісника АН УРСР» було відновлено у 1969 р.

около двух печатных листов для публикации так называемой «Хроники» – кратких сообщений о работе Президиума и бюро отделений Академии наук УССР, о съездах и конференциях, проводимых научными учреждениями АН УССР и т. п. Публикуются также отзывы на новые издания Академии и библиографические сведения о них.

Более чем двухлетний опыт показывает, однако, что научная жизнь нашей академии освещается таким образом неудовлетворительно. Краткие сведения о деятельности академических учреждений, печатаемые в «Доповідах», имеют большей частью официальный характер и не могут привлечь внимания широких читательских кругов. Не популяризируются и при существующем положении не могут популяризоваться даже крупнейшие достижения наших институтов. Читатели не знакомятся с проблемами, над которыми работают наши научные коллективы.

Указанные задачи в своих областях успешно выполняют «Вестник АН СССР» и соответствующие издания республиканских академий.

Редколлегия «Доповідей» считает, что «Вісник АН УРСР» должен существовать. Его необходимо восстановить, привлечь к активному участию в нем крупнейших ученых нашей академии и сделать его содержательным и интересным.

Отв[етственный] редактор журнала
академик АН УССР *А. И. Киприанов*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1143. Арк. 47. Оригінал. Машинопис.

№ 88

ЛИСТ ДИРЕКТОРА ИНСТИТУТА ЭЛЕКТРОЗВАРИВАНИЯ им. С. О. ПАТОНА АН УРСР АКАД. Б. Є. ПАТОНА ПРО РОЗРОБКУ ИНСТИТУТОМ ВИСОКОПРОДУКТИВНИХ МАЛОТОКСИЧНИХ ЕЛЕКТРОДІВ

28 березня 1962 р.

В Институте электросварки им. Е. О. Патона АН УССР разработаны высокопроизводительные малотоксичные электроды, содержащие в покрытии железный порошок (60–70% от веса покрытия).

Применение этих электродов вместо широко применяющихся в настоящее время наиболее производительных электродов ЦМ-7 позволит примерно в 1,5 раза повысить производительность ручной дуговой сварки при одновременном резком улучшении условий труда сварщиков.

За счет увеличения производительности, даже при несколько более высокой цене на электроды с железным порошком, достигается значительный экономический эффект (см. приложение № 1^{*1}).

Как показали испытания, проведенные Институтом гигиены труда и профзаболеваний (Киев) и лабораторией промышленной санитарии Уралвагонзаво-

*1 Тут і далі в документі – додатки не публікуються.

да, высокопроизводительные электроды АНО-1 с гигиенической точки зрения в 2,5–5 раз лучше электродов ЦМ-7 и ЦМ-УПУ (приложение № 2).

По постановлению ЦК КПСС и СМ СССР № 621 от 5.VI.[19]58 г. в Украинской ССР в 1962–[19]65 гг. должно быть выпущено следующее количество покрытых электродов в тыс. тонн:

1962	1963	1964	1965
76	103	143	146

Около 20% общего годового выпуска должны составлять высокопроизводительные электроды с железным порошком. Фактически же на 1962 г. запланировано выпустить лишь 1800 тонн высокопроизводительных электродов АНО-1, что связано с весьма ограниченным производством железного порошка.

Основным поставщиком товарного железного порошка для производства электродов являются предприятия РСФСР. Своим письмом № Св-611 от 24.II.[19]62 г. в ответ на наше ходатайство зам. председателя Госплана СССР тов. [С. Е.] Василенко сообщил, что Госплан СССР не располагает ресурсами для обеспечения потребности Украинской ССР в железном порошке на 1962 г.

В связи с этим выпуск высокопроизводительных электродов в количестве 1800 тонн, предусмотренный постановлением СМ УССР от 1.IX.[19]60 г. № 1258, может быть сорван.

Кроме высокопроизводительных электродов, железный порошок применяется в универсальных электродах (20–30% от веса покрытия) и порошковой проволоке для сварки открытой дугой и для наплавки.

Для обеспечения сварочного производства Украинской ССР железным порошком в необходимом количестве в 1962 г. и в последующие годы прошу Вашего указания Госплану УССР и Укрсовнархозу о форсировании организации производства железного порошка на заводах республики: Днепровском алюминиевом заводе, Артемовском заводе «Победа труда», Броварском заводе порошковой металлургии.

Директор института
академик АН УССР Б. [Е.] Патон

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 10, т. 1. Спр. 1071. Оригінал. Машинопис.

№ 89

ІНФОРМАЦІЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО НАУКОВІ РОЗРОБКИ ЦРБС АН УРСР ТА НЕОБХІДНІСТЬ ВИДІЛЕННЯ ДОДАТКОВИХ АСИГНУВАНЬ ДЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ ЙОГО БУДІВНИЦТВА

3 квітня 1962 р.

З ініціативи Голови Ради Міністрів Союзу РСР товариша М. С. Хрущова в час, коли ще тривала Велика Вітчизняна війна, постановою РНК УРСР № 243 від 23.III.1944 р. було відновлено як самостійну наукову установу Центральний республіканський ботанічний сад АН УРСР.

Микита Сергійович Хрущов завжди виявляв особисте піклування про розвиток саду. Так, він неодноразово давав вказівки на місці щодо планування і проектування саду. З метою покращання будівництва ботанічного саду 21 листопада 1945 року було прийнято другу постанову РНК УРСР № 1833.

Виконуючи завдання, поставлене РНК УРСР, колектив ЦРБС АН УРСР розгорнув роботи по капітальному і зеленому будівництву та розгорнув науково-дослідну роботу. В саду створено багатющі колекції рослин, що нараховують понад 12 тисяч видів і сортів, створено дендрарій, що нараховує 1300 видів і форм деревних і кущових рослин, монокультурні сади бузку, троянд, дейцій, жасминів, вейгелій, формовий сад і інші унікальні експозиційні ділянки.

Багаті колекції саду дали змогу на їх основі розгорнути значну роботу по селекції і впровадженню в культуру нових вітчизняних сортів рослин. Співробітниками ЦРБС АН УРСР виведено 69 нових сортів корисних рослин, які передані або підготовляються для передачі до мережі державного сорто випробування, серед яких з 1960 р. знаходяться в державному сорто випробуванні 22 сорти багаторічних квіткових рослин (гладіолусів, флоксів, ірисів, жоржин), 5 сортів винограду, 2 сорти вишень та ін. Крім того, відібрано і передаються для держсортотипування 13 нових сортів плодово-ягідних рослин, 2 сорти скоростиглого грецького горіха, 6 сортів бузку, 13 сортів жоржин і 5 сортів хризантем відкритого ґрунту.

Продовжуючи розробку наукової спадщини акад. М. Ф. Кашенка, проведена значна робота по акліматизації і селекції персика на Україні, що є його північною межею поширення; виведені ЦРБС і передані для вивчення в мережу держсортотипування сорти «Липневий», «Слава Києва», «Кашенка № 163», «Мир», «Поліський», а також сортів, виведених з китайського вихідного насінного матеріалу: «Дружба», «Подарунок Китаю», «Красень», № 84 і № 43. Створені цінні форми айви і кизилу.

Колектив Ботанічного саду АН УРСР успішно розвивав мічурінський напрям у біологічній науці, розвиває теорію і практику радянської акліматизації рослин.

Ботанічний сад знаходиться у такому стані, що його можна було б в поточному році відкрити для широкого відвідування трудящими, але стан його капітального будівництва, на жаль, не дозволяє цього зробити.

Так, досі не завершено будівництво поливного водогону, не впорядковано головний вхід, не закінчена огорожа території, не завершено будівництво водойм, виробничої теплиці тощо. Для закінчення цих робіт потрібно в 1962 році асигнування в сумі 300 тис. крб.

Згідно з зведеним кошторисно-фінансовим розрахунком, затвердженим Радою Міністрів УРСР від 2.VI.1955 р. № 699, вартість будівництва визначена 5798,9 тис. крб (в новому масштабі цін).

За станом на 1.I.1962 р. освоєно 3260 тис. крб. Починаючи з 1956 р. Держпланом УРСР будівництво саду переведено на позалімітне фінансування капіталовкладень. Ці кошти, як виявилось, можна використовувати лише на зовнішній благоустрій міст, в зв'язку з цим, починаючи з листопада 1961 р., Українська контора Будбанку припинила фінансування будівництва Ботанічного саду, що викликало великі труднощі в розрахунках з будівельними організаціями та привело до стану консервації майже закінчених будівництвом об'єктів.

На 1962 рік Держплан УРСР на продовження будівництва Ботанічного саду виділив 100 тис. крб знову по позалімітних коштах*¹, які по вищевказаним причинам не можуть бути використані для закінчення зазначених об'єктів.

Доповідаючи про стан справ з будівництвом Ботанічного саду, Президія Академії наук УРСР просить Раду Міністрів УРСР вирішити питання про фінансування і завершення будівництва Центрального республіканського ботанічного саду АН УРСР.

Президент Академії наук УРСР
академік АН УРСР Б. [С.] Патон

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 10, т. 1. Спр. 1075. Арк. 48–50. Оригінал. Машинопис.

№ 90

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА СЕКТОРА НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ПРОПАГАНДИ АН УРСР ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО ЗУСТРІЧ ВЧЕНИХ АКАДЕМІЇ З ТРУДЯЩИМИ м. КИЄВА

[6 квітня 1962 р.]^{*2}

У неділю 11 березня ц. р. у Жовтневому палаці культури відбулася зустріч вчених Академії наук з трудящими м. Києва, присвячена виборам до Верховної Ради Союзу РСР. На прохання громадськості міста вчені АН УРСР виступили з доповідями по основним напрямкам технічного прогресу:

академік АН УРСР Швець І. Т. – «Технічний прогрес енергетики»;

академік АН УРСР Францевич І. М. – «Матеріали і спеціальні сплави нової техніки»;

академік АН УРСР Овчаренко Ф. Д. – «Вклад хімії в розвиток технічного прогресу»;

член-кор[еспондент] АН УРСР Сиротинін М. М. – «Медико-біологічні основи польоту людини в Космос»;

кандидат техн[ічних] наук Михалевич В. С. – «Кібернетика і обчислювальна техніка на службі технічного прогресу»;

кандидат фіз[ико]-мат[ематичних] наук Колчинський І. Г. – «Досягнення радянської астрономії в освоєнні Космосу».

В аудиторіях Жовтневого палацу культури для інженерно-технічних працівників підприємств і установ м. Києва були організовані консультації вчених та спеціалістів АН УРСР з конкретних питань енергетики, металургії, хімії, кібернетики і обчислювальної техніки, освоєння Космосу.

Інститутами металокераміки і спецсплавів, хімії полімерів і мономерів, Обчислювальним центром в кабінетах, де проходили консультації, були організовані виставки з питань, що висвітлювалися в доповідях вчених.

*¹ Тут і далі – підкреслено у документі олівцем.

*² Дату встановлено за діловодним штампом на документі.

Консультації давали доктор технічних наук тов. Драйгор Д. А., доктор хімічних наук т. Романкевич М. Я., кандидат хім[ічних] наук т. Матковський К. Й., кандидат технічних наук т. Кондалев А. І., кандидат хім[ічних] наук т. Войцеховський Р. В., ст[арший] інженер т. Єременко С. Я., інженери т. т. Грицов М. С. і Осауленко В. Д.

Доповіді вчених викликали жвавий інтерес слухачів. На доповіді було задано біля ста запитань. На деякі з них вчені зразу ж дали відповіді, на інші запитання, які стосувалися окремих, більш вузьких питань, ті, хто запитував, одержать відповіді через консультації у відповідних наукових установах АН УРСР, а також, за проханням присутніх на зустрічі, – через газету «Вечірній Київ».

На закінчення зустрічі для трудящих був організований концерт майстрів мистецтв і перегляд повнометражного хронікально-документального кінофільму «XX век».

Зустріч вчених АН УРСР з трудящими міста пройшла цікаво, на високому організаційному і науковому рівні, присутні палко дякували за її організацію і висловили побажання подібні зустрічі проводити і надалі. На зустрічі було присутніх близько 2,5 тис. чоловік.

Зустріч була організована Сектором науково-технічної пропаганди АН УРСР, Українським республіканським товариством для поширення політичних і наукових знань, Українським раднаргоспом, Київською облпрофрадою та Жовтневим палацом культури.

Сектор науково-технічної пропаганди АН УРСР, враховуючи важливість і дієвість проведення цього міроприємства і велику роботу по його підготовці, вважає за доцільне відзначити вчених, які приймали активну участь у підготовці і проведенні згаданої зустрічі.

Проект постанови Бюро Президії АН УРСР додається*¹.

Зав. Сектором науково-технічної пропаганди *Ю. [Г.] Комаренко*
Учений секретар Сектора *Л. [В.] Колесов*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1143. Арк. 83–84. Оригінал. Машинопис.

№ 91

ЛИСТ ПРЕЗИДІЇ АН МРСР ДО ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР АКАД. Б. Є. ПАТОНА ПРО ПОСИЛЕННЯ СПІВПРАЦІ МІЖ АКАДЕМІЯМИ НАУК

10 квітня 1962 р.
м. Кишинів (МРСР)

На основани предварительной договоренности с руководством АН УССР 14–17 марта с. г. группа руководящих научных работников Академии наук Молдавской ССР посетила Президиум и ряд научных учреждений Академий наук Украинской ССР.

*¹ Додаток не публікується.

Основная цель посещения – установление более тесных контактов и связей между научными учреждениями наших двух Академий; взаимное ознакомление с основными направлениями научных исследований и координация научно-исследовательских работ; выяснение возможностей проведения совместных исследований.

Имея ввиду, что созданная только в 1961 году Академия наук Молдавской ССР нуждается в помощи в области подготовки научных кадров по ряду дефицитных для Молдавии специальностей; повышения квалификации молодых научных работников; консультациях, советах, методическом руководстве по ряду проблем, одним из основных вопросов, подлежащих согласованию, было выяснение возможностей подготовки и повышения квалификации научных кадров для Академии наук Молдавской ССР в системе Академии наук Украинской ССР.

За время пребывания в Киеве представители Академии наук МССР были приняты Президентом АН УССР академиком Б. Е. Патонем, главным ученым секретарем АН УССР академиком Г. С. Писаренко, имели ряд встреч с руководителями отделений и институтов АН УССР.

Во время этих встреч наша делегация встретила радушный прием и искреннее желание ведущих научных работников АН УССР оказать помощь и содействие научным учреждениям АН МССР.

В результате наших переговоров выявились следующие конкретные пути и возможности связи сотрудничества между двумя Академиями:

По Отделению естественных и технических наук^{*1}

I. Проведение совместных работ:

1^{*2}. Институтом энергетики и автоматики АН МССР и Институтом теплоэнергетики АН УССР по темам:

а) «Влияние ультразвука на интенсивность теплообмена и выбор оптимальных поверхностей теплообменных аппаратов».

б) «Топливо-энергетический баланс республики».

2. Институтом физики и математики АН МССР и Вычислительным центром АН УССР по теме:

«Алгоритмические языки и автоматизация программирования».

3. Институтом физики и математики АН МССР, Институтом физики АН УССР – по теории рекомбинации, теории экситонов, применению методов квантовой электродинамики, исследованию дислокаций в твердом теле.

4. Лабораторией полупроводников Института физики и математики АН МССР совместно с Институтом полупроводников АН УССР – по созданию новых полупроводниковых материалов.

5. Институтом химии АН МССР совместно с Институтом физической химии [им. Л. В. Писаржевского] АН УССР – по применению молекулярных сит в анализе органических веществ.

6. Институтом общей и неорганической химии АН УССР и Институтом химии АН МССР – по исследованию и применению молдавских бентонитов и трепелов.

^{*1} Тут і далі – підкреслено в документі.

^{*2} Цей та наступні пункти до розділу III у документі позначені знаком «V».

II. Институты Академии наук УССР естественного и технического профиля в порядке стажировки принимают в свои лаборатории научных работников АН МССР по следующим профилям:

1. Институт общей и неорганической химии АН УССР

а) По методикам электрохимических измерений – 2 стажеров на срок до 4-х недель.

б) По методике исследования трепелов и бентонитов – 1 стажера сроком до 1 месяца.

2. Институт физической химии [им. Л. В. Писаржевского] АН УССР

По методике исследования молекулярных сит – 1 стажера сроком 2–3 недели.

3. Вычислительный центр АН УССР – 2 стажеров сроком до 6 месяцев.

4. Институт электротехники АН УССР

а) По методике работы на вычислительных машинах при решении энергетических задач – 2 стажеров сроком до 6 месяцев.

в)^{*1} По методике работы на расчетных столах – 2 стажеров сроком до 6 месяцев.

5. Институт гидрологии и гидротехники АН УССР

По гидрологии и гидротехническим сооружениям 2-х стажеров сроком до 6 месяцев.

III. Институты Академии наук УССР естественного и технического профиля дали согласие принять на себя подготовку аспирантов для Академии наук МССР по следующим специальностям:

1. По теории полупроводников (Институт полупроводников АН УССР) – 1 аспирант на 1962 год.

2. По специальностям котельные установки, теплообмен и теплообменные аппараты, теплофизика, теплотопливно-энергетический баланс, нагрузочные режимы энергосистем (Институт теплоэнергетики) – по 1 аспиранту на каждую специальность на период 1962–1964 гг.

3. По специальностям: электрические сети и системы, автоматизация энергетики и автоматизация производственных процессов (Институт электротехники АН УССР) – 4-х аспирантов на период 1962–1963 гг.

4. По специальности гидрология и гидротехническое строительство (Институт гидрологии и гидротехники АН УССР) – 3-х аспирантов на период 1962–1964 гг.

IV. Осуществлена договоренность о взаимном участии и совместном проведении ряда совещаний и семинаров. Научные работники АН УССР примут участие в следующих совещаниях, проводимых институтами АН МССР:

а) Всесоюзное совещание по физическим методам исследования комплексных соединений.

б) Симпозиум по физико-химическим методам анализа в винодельческой промышленности.

^{*1} Така нумерація пунктів у документі.

Научные работники АН МССР примут участие в следующих семинарах и совещаниях, созываемых АН УССР:

- а) семинар по полярографии расплавленных солей;
- б) совещание по гидрологии и гидротехнике;
- в) симпозиум по вопросам физики полупроводников, прикладной математики и теоретической физики.

V. В порядке обмена информацией о научных направлениях и работах, проводимых в АН УССР, Академия наук согласилась направить в Академию наук МССР ведущих научных работников для проведения консультаций, чтения докладов и лекций. Осуществлена договоренность со следующими научными работниками: академиком Делимарским Ю. К., академиком Лошкаревым В. Е., академиком Пекарем С. И., членом-корреспондентом Парасюком О. С., старшими научными сотрудниками Вычислительного центра АН УССР – Пуховым Г. Е., Ющенко Е. Л., Михалевичем В. С., Стогнием А. А., старшим научным сотрудником Института органической химии Свищуком А. А., старшими научными сотрудниками Института электротехники Цукерником Л. В. и Костюком О. М.*¹

На основании обмена мнениями в научных учреждениях АН УССР: [в] Институте физики полупроводников², Вычислительном центре, Институте геологических наук, Институте гидрологии и гидротехники, Институте общей и неорганической химии, Институте физической химии [им. Л. В. Писаржевского], Институте химии мономеров и полимеров, Институте органической химии, Институте теплоэнергетики, Институте электротехники – осуществлена договоренность о следующих формах связи:

1. Взаимная информация о проводимых в институтах работах и обмен планами работ.
2. Взаимный обмен печатной литературой.
3. Оказание методической и организационной помощи институтам АН МССР со стороны ведущих работников указанных институтов АН УССР.

По Отделению биологических наук

I. Институты Академии наук УССР биологического профиля в порядке стажировки принимают в свои лаборатории работников АН МССР по следующим специальностям:

Институт микробиологии [им. Д. К. Заболотного] АН УССР:

1. Методика изучения и проверки почвенной микрофлоры – 1 стажера на срок до 2-х месяцев.
2. Освоение методики по цитозембриологии, цитохимии, цитогенетике (Ботанический сад АН УССР) – 2-х стажеров на срок до 2-х месяцев.

II. Институт микробиологии [им. Д. К. Заболотного] АН УССР выразил согласие взять на себя подготовку с 1962 года одного аспиранта по почвенной микробиологии для Института физиологии и биохимии растений АН МССР.

III. Достигнуто соглашение об участии научных сотрудников отделов физиологии растений и фотосинтеза Института ботаники АН УССР в Молдавской

*¹ Текст абзацу у документі виділено олівцем на лівому березі.

*² Так у документі. Правильно: Інститут напівпровідників АН УРСР.

республиканской научной конференции по физиологии и биохимии растений, намеченной к проведению в городе Кишиневе в 1962 году. Научные работники АН МССР примут участие в республиканской конференции по витаминам, созываемой АН УССР.

По Отделению биологических наук согласовано включение в круг деятельности координационного Совета по фотосинтезу при АН УССР исследований по фотосинтезу, проводимых Институтом физиологии и биохимии растений АН УССР.

По Отделению общественных наук

I. Проведение совместных работ:

1. Институтом истории АН МССР и Институтом истории АН УССР по темам:

а) исследования по истории коллективизации левобережных районов МССР и прилегающих областей Украины в период 1930–1940 гг.;

б) изучение процесса сближения и взаимовлияния национальных культур, особенно северных районов МССР и Черновицкой области.

2. Институтом истории АН МССР и Институтом археологии АН УССР по теме: археологические раскопки в городе Белгород-Днестровский.

3. Институтом языка и литературы АН МССР и Институтом литературы [им. Т. Г. Шевченко] АН УССР по теме:

Исследование языковых и литературных взаимосвязей и организация совместных фольклорных экспедиций.

4. Институтом экономики АН УССР и Институтом экономики АН МССР по темам:

а) научные основы ценообразования; б) трудовые ресурсы и их использование; в) сочетание, размещение и специализация отраслей народного хозяйства.

5. Организация совместных фольклорных экспедиций и исследования молдаво-украинских языковых и литературных взаимосвязей.

II. Институты АН УССР обобщенного профиля в порядке стажировки принимают работников АН МССР по специальности: «История Молдавской ССР и Великая Октябрьская революция в Молдавии» (одного стажера в 1962 г. и одного стажера в 1963 г.).

III. Установлена возможность взаимного прикомандирования аспирантов между институтами литературы и языкознания и Институтом истории по вопросам украино-молдавских литературных и языковых связей и по истории стран народной демократии*¹.

Осуществлена договоренность о взаимном участии и совместном проведении следующих научных совещаний, сессий и конференций:

а) республиканское диалектологическое совещание (Киев);

б) Пушкинская конференция (Кишинев);

в) совещание по вопросам искусствоведения (Киев);

г) сессия, посвященная молдаво-русско-украинским литературным связям (Кишинев);

д) сессия, посвященная славяно-молдавским языковым взаимоотношениям (Кишинев).

*¹ Текст абзацу у документі виділено олівцем на лівому березі.

Институты АН УССР выразили согласие оказать содействие сотрудникам институтов языка и литературы и истории АН МССР по использованию архивных материалов о деятельности молдавских писателей и ученых. Кроме того, выражено согласие оказать содействие в области изучения вопроса отражений деятельности Г. И. Котовского и У. Кармелюка в украинском и молдавском фольклоре.

В порядке обмена информацией о научных работах, проводимых в АН УССР, осуществлена договоренность о приглашении для консультаций и чтения лекций ведущих работников АН УССР по вопросам: истории советского периода, археологии, языкознанию и литературы.

Осуществлена договоренность о приглашении работников АН МССР к участию в работе советов по проблемам.

На основании обмена мнений в институтах истории, археологии, литературы и фольклора, языкознания АН УССР осуществлена также договоренность по следующим вопросам:

1. Взаимный обмен литературой.

2. Участие в общесоюзной комплексной проблеме «Закономерности развития национальных языков в связи с развитием социалистической нации».

3. Взаимное участие в изданиях, выпускаемых АН УССР и АН МССР.

Выражая свою глубокую признательность Президиуму АН УССР, руководителям научных учреждений, всем ученым Академии наук Украинской ССР, оказавшим нашей делегации теплый и радушный прием и искреннее желание всемерно крепить наши научные связи, Президиум Академии наук [МССР] обращается к Вам с просьбой дать соответствующие указания руководителям отделений и институтов АН УССР о реализации указанных выше мероприятий, по которым достигнута предварительная договоренность.

Выражаем твердую уверенность, что осуществление этих мероприятий явится новым важным шагом в деле всемерного укрепления и расширения творческих связей между нашими двумя Академиями.

Президент Академии Молдавской ССР
академик [АН МССР] *Я. С. Гросул*
И. о. главного ученого секретаря
Президиума Академии наук МССР
член-корреспондент [АН МССР] *Ю. С. Ляликов*

На документі резолюції: «Г. С. Писаренко. Прошу Вас подготовить постановление Бюро Президиума [АН УССР]. Необходимо узаконить все перечисленные обязательства институтов. *Патон*. 19.IV.[1962]», «[...]»^{*1} *Исаханову*, [М.] *В. Гончаренко*, [...]. Подготовить пост[ановление] Бюро Презид[иума]. *Писаренко*. 20.IV.[19]62».

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1145. Арк. 99–108. Оригінал. Машинопис.

*1 Тут і далі в документі – слово не прочитане.

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО ПЕРЕТВОРЕННЯ
ЛАБОРАТОРІЇ ГІДРАВЛІЧНИХ МАШИН АН УРСР
В ІНСТИТУТ ДИНАМІКИ МАШИН АН УРСР В м. ХАРКОВІ»^{*1}**

13 квітня 1962 р.

Заслухавши й обговоривши питання про перетворення Лабораторії гідравлічних машин АН УРСР в Інститут динаміки машин АН УРСР в м. Харкові та розглянувши постанову бюро Відділу технічних наук АН УРСР про перспективи розвитку досліджень в галузі механіки машин в Українській РСР, Президія АН УРСР відзначає, що для забезпечення розв'язання передбачених урядовими постановами та рішеннями XXII з'їзду КПРС наукових завдань у провідних галузях машинобудування необхідно посилити комплексні дослідження проблемних питань динамічних процесів, які забезпечать створення нових машин, працюючих в особливо напружених умовах.

Комплексні дослідження з проблем механіки машин провадяться в Лабораторії гідравлічних машин АН УРСР, яка одержала в цій галузі важливі результати як по теоретичних розробках, так і по створенню нових машин і механізмів.

Проте, незважаючи на актуальність цих робіт, їх обсяг недостатній і не може задовольнити запитів практики. У зв'язку з цим назріла необхідність у перетворенні Лабораторії гідравлічних машин АН УРСР, яка має кваліфікованих науковців і необхідну матеріально-технічну базу, в Інститут динаміки машин АН УРСР.

Інститут динаміки машин АН УРСР в складі 10 наукових відділів в основному буде^{*2} забезпечений кадрами, в тому числі високої кваліфікації, за рахунок штатів Лабораторії гідравлічних машин АН УРСР та Лабораторії підйомних канатів Інституту гірничої справи АН УРСР, в яких працює 170 співробітників, з них 4 доктори наук, 8 кандидатів наук і 30 молодших наукових співробітників.

З метою дальшого поліпшення робіт в галузі механіки машин Президія АН УРСР постановляє:

1. Прийняти пропозицію Лабораторії гідравлічних машин та бюро Відділу технічних наук АН УРСР про перетворення Лабораторії гідравлічних машин АН УРСР в Інститут динаміки машин з місцем перебування у м. Харкові.

2. Включити до складу Інституту динаміки машин Лабораторію підйомних канатів Інституту гірничої справи АН УРСР, розташовану в м. Харкові, яка має спільний з інститутом напрям в галузі динаміки і втомлюваності машин.

3. Доручити бюро Відділу технічних наук АН УРСР разом з науково-організаційним відділом Президії АН УРСР до 25 квітня 1962 р. підготувати

^{*1} Заголовок документа. Пропозицію про реорганізацію Лабораторії гідравлічних машин АН УРСР в інститут висловив акад. Г. М. Савін ще у 1956 р. у своїй довідці Президії АН УРСР про перспективи розвитку установи. Див.: Історія Національної академії наук України. 1956–1960: Ч. 1. Документи і матеріали. Київ, 2016. С. 174–175.

^{*2} Слово «буде» у документі вписано від руки.

для подання в директивні органи матеріали з питання перетворення Лабораторії гідравлічних машин АН УРСР в Інститут динаміки машин АН УРСР*¹.

Віце-президент АН УРСР
академік АН УРСР О. [Ф.] Макаrenchенко
Головний учений секретар АН УРСР
член-кореспондент АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1131. Арк. 246–247. Копія. Машинопис.

№ 93

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО НАУКОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕДИЦІЇ МГІ АН УРСР НА НАУКОВО-ДОСЛІДНОМУ СУДНІ «МИХАІЛ ЛОМОНОСОВ» В АТЛАНТИЧНОМУ ОКЕАНІ»*²

13 квітня 1962 р.

Заслушав и обсудив доклад начальника XI-го рейса научно-исследовательского судна «Михаил Ломоносов» кандидата физико-математических наук В. А. Леднева, Президиум Академии наук УССР отмечает, что экспедицией Морского гидрофизического института АН³ УССР в августе–декабре 1961 года были проведены важные научные работы по изучению физических, физико-химических (радиоактивности воды и воздуха), аэрометеорологических, биологических и других процессов.

В рейсе исследования выполнялись по междуведомственному координированному экспедиционному плану совместно с тремя судами Военно-морского флота.

В результате выполнения плана экспедиционных работ были впервые получены прямыми инструментальными методами данные по турбулентному перемешиванию вод и крупномасштабной флуктуации полей температуры, солености, течений воды океана и ветра.

Важными являются результаты измерений радиоактивности поверхностного слоя вод океана и приподного слоя атмосферы (стронция-90), измерений течений

*¹ Лабораторію було реорганізовано у Харківський філіал Інституту механіки АН УРСР згідно з постановами РМ УРСР від 28.12.1963 № 1408 і Президії АН УРСР від 15.01.1964 № 4. Відповідно до постанов РМ УРСР від 12.02.1970 та Президії АН УРСР від 26.02.1970 № 73 Харківський філіал Інституту механіки АН УРСР реорганізовано в Харківський філіал Інституту технічної теплофізики АН УРСР. На виконання постанов РМ УРСР від 27.04.1972 № 190 і Президії АН УРСР від 11.05.1972 № 177 Харківський філіал Інституту теплофізики АН УРСР був реорганізований в Інститут проблем машинобудування АН УРСР (м. Харків). З 23.10.1996 інститут носить ім'я академіка А. М. Підгорного.

*² Заголовок документа.

*³ Слово «АН» вписано поверх рядка від руки.

до глубины 4400 м сериями самописцев на автономных якорных буйах, впервые поставленных в океане одновременно в трех точках на расстоянии друг от друга до 100 метров. (Применение этой методики практически заменяет работу трех судов). Непрерывный эхолотный промер глубин океана проведен на маршруте протяженностью 10 594 мили, где был обнаружен ряд сравнительно больших подводных возвышенностей и гор, часть которых была вулканического происхождения.

В районе Большой Ньюфаундлендской банки, где наши рыбаки ведут промышленной лов рыбы, были обнаружены сравнительно большие скопления кормового планктона промысловых рыб и определены характерные особенности осеннего режима вод*¹ холодного Лабрадорского течения и других водных масс северо-западного района Атлантического океана.

Данные инструментальных измерений течений, промера глубин, метеорологических наблюдений и другие результаты работы переданы заинтересованным учреждениям (Государственному океанографическому институту, Центральному институту прогнозов Главного управления гидрометеорологической службы [СССР], Всесоюзному институту морского рыбного хозяйства и океанографии, Гидрофизической службе ВМФ и другим учреждениям).

Президиум Академии наук УССР постановляет:

1. Считать, что основные задания XI рейса научно-исследовательского судна «Михаил Ломоносов» по изучению Атлантического океана выполнены.

2. Отметить большое научное и народнохозяйственное значение исследований Атлантического океана, проведенных Морским гидрофизическим институтом.

3. Обязать директора Морского гидрофизического института доктора физико-математических наук А. А. Иванова до 20 апреля с. г. составить и представить на утверждение Президиума АН УССР план проведения экспедиционных исследований в Атлантическом океане на 1963 год на научно-исследовательском судне «Михаил Ломоносов», предварительно согласовав его с соответствующими учреждениями.

Отделению физико-математических наук совместно с отделениями технических, химико-геологических и биологических наук АН УССР изучить вопрос и определить тематику возможных дополнительных исследований на судах «Михаил Ломоносов», «Ю. Шокальский» и «Ковалевский»*² с участием научных сотрудников других учреждений АН УССР.

4. Для обеспечения более широкого комплекса исследований по физике моря рекомендовать ученому совету Морского гидрофизического института обсудить вопрос и представить на рассмотрение бюро отделения конкретные предложения о создании в составе института лаборатории морской метеорологии и аэрологии, лаборатории турбулентности океана и приводного слоя атмосферы; восстано-

*¹ Слово «вод» вписано від руки замість закресленого слова «для».

*² Так у документі. Правильна назва суден: «Ю. М. Шокальський» і «Академик А. Ковалевський».

лении и расширении лаборатории морской гидрологии и организации в составе Черноморского отделения лаборатории оптики моря.

5. Обязать Морской гидрофизический институт (докт[ора] ф[изико]-м[атематических] н[аук] А. А. Иванова) обеспечить в самые короткие сроки обработку и обобщение материалов наблюдений, проведенных в Атлантическом океане за последние годы.

Считать целесообразным подготовить в течение 1962–1963 гг. монографию по физике и океанографии Атлантического океана на основе материалов, полученных в экспедиционных исследованиях на судне «Михаил Ломоносов».

6. Поручить Редакционно-издательскому совету АН УССР (акад. АН УССР В. М. Глушкову) рассмотреть вопрос о создании специального журнала для печатания результатов научных работ по изучению морей, океанов и их ресурсов.

7. Обязать директора Морского гидрофизического института (докт[ора] ф[изико]-м[атематических] н[аук] А. А. Иванова) принять необходимые меры для обеспечения своевременного проведения экспедиционных рейсов научно-исследовательского судна «Михаил Ломоносов» в 1962 году и создания для него базовой стоянки в Севастополе.

8. Рекомендовать Морскому гидрофизическому институту и впредь практиковать одновременную постановку трех автономных буйковых станций с одного судна для физических исследований широкой зоны Атлантического океана.

9. Обязать Академнаб АН УССР (т. Г. Й. Мордерера) своевременно обеспечить XII и XIII рейсы экспедиции научно-исследовательского судна «Михаил Ломоносов» приборами, оборудованием и материалами согласно заявке института.

10. Рекомендовать Отделению физико-математических наук (акад. АН УССР Ю. А. Митропольскому) систематически заслушивать и обсуждать итоги научных исследований каждого экспедиционного рейса судна «Михаил Ломоносов».

11. Для обеспечения перебазирования Морского гидрофизического института из Москвы в Севастополь с сохранением высококвалифицированных кадров, научной направленности и важнейших исследований института возбудить ходатайство и просить Совет Министров Украинской ССР:

а) выделить необходимые ассигнования и разрешить Академии наук УССР в течение 1963–1965 гг. построить и полностью оборудовать в г. Севастополе лабораторный комплекс Морского гидрофизического института АН УССР, общей стоимостью 2,4 млн рублей;

б) обязать Госстрой УССР (т. [С. Н.] Андрианова) подготовить во II квартале текущего года проектное задание лабораторного комплекса на полный объем строительства и к сентябрю с. г. рабочие чертежи на главный лабораторный корпус с тем, чтобы начать его строительство в 1963 году;

в) обязать Крымский совнархоз предусмотреть в своих планах на 1963 г. строительство лабораторного корпуса и складов в г. Севастополе в соответствии с проектом, утвержденным Президиумом АН УССР, за счет средств Академии наук УССР;

г) обязать Госплан УССР обеспечить в установленные сроки строительство Морского гидрофизического института в г. Севастополе фондируемыми строительными и другими необходимыми материалами и оборудованием в соответствии с заявками АН УССР, а также выделить Крымскому СНХ соответствующий лимит по труду;

д) обязать трест «Севастопольстрой» (т. [Е. Н.] Колобова) Крымского СНХ закончить в текущем году, в договорные сроки, реконструкцию дома № 28 по ул. Ленина в г. Севастополе под временный рабочий корпус МГИ АН УССР;

е) обязать Крымский совнархоз в течение II полугодия 1962 года и I-го полугодия 1963 года построить два жилых 80-квартирных дома и в течение 1963–1964 гг. два жилых 80-квартирных дома серии I-480 с улучшенной планировкой, разработанной Академией архитектуры и строительства УССР, за счет средств Академии наук УССР;

ж) обязать Госстрой УССР (т. [С. Н.] Андрианова) положительно решить вопрос об индивидуальном проекте жилого дома в порядке восстановления по ул. Луначарского (г. Севастополь) для руководящих высококвалифицированных научных сотрудников института;

з) обязать Севастопольский горисполком (т. [А. Ф.] Кирсанова) выделить из входящего в строй в 1962 г. жилого фонда города 40 квартир (общей площадью 1400 м²) в распоряжение Морского гидрофизического института для размещения научных сотрудников с последующим возмещением их из вводимого институтом в строй жилого фонда, а также выделить временно, до окончания строительства института, из нежилого фонда города складское помещение, площадью 400–500 м² в черте города для хранения материалов и оборудования института и всех видов снабжения научно-исследовательского корабля «Михаил Ломоносов» и обеспечить в порту Севастополь причальную линию на период междурейсовых стоянок н[аучно]-и[сследовательского] судна «Михаил Ломоносов»;

и) войти в Совет Министров СССР с ходатайством о передаче в 1963 г. Министерством обороны СССР Академии наук УССР площадки, занимаемой мастерскими УНР-264 в г. Севастополе под строительство экспериментального корпуса и волнового бассейна Морского гидрофизического института с оплатой по их фактической балансовой стоимости;

к) выделить Морскому гидрофизическому институту необходимые для обеспечения его работ и работ научно-исследовательского судна «М[ихаил] Ломоносов» 6 автомашин, в том числе в 1963 году – ГАЗ-51 – 1, ГАЗ-69 – 1, ГАЗ-69-а – 1 и в 1964 году: автобус РАФ – 1, ГАЗ ММ-21 (Волга) – 1, ГАЗ-51 – 12.

12. Начальнику ОКСа АН УССР т. В. П. Чоповскому запланировать средства по капитальным вложениям на строительство нового лабораторного корпуса и жилых домов МГИ в г. Севастополе в 1963 году и добиться включения этого строительства в план Крымского совнархоза.

13. Для хранения оборудования и материалов МГИ и научно-исследовательского судна «М[ихаил] Ломоносов» построить в г. Севастополе типовой мате-

риальный склад, полезной площадью 800–900 м², выделив для этого необходимые денежные средства и фонды с началом строительства в IV квартале 1962 года.

14. Для обеспечения окончания реконструкции временного рабочего здания МГИ в г. Севастополе по ул. Ленина, 28 в договорные сроки, до конца 1962 года, поручить начальнику Академснаба АН УССР т. Г. Й. Мордереру и начальнику ОКСа т. В. П. Чоповскому обеспечить МГИ в лице его подрядчика – треста «Севастопольстрой» недостающим оборудованием и материалами за счет пересмотра внутренних ресурсов АН УССР.

15. Разрешить директору Морского гидрофизического института в здании по ул. Ленина, 28 (г. Севастополь) оборудовать 2–3 квартиры для высококвалифицированных специалистов, приглашенных в г. Севастополь для консультаций и проведения периодической работы по исследованиям института.

16. До завершения строительства временного лабораторного корпуса и жилых домов в г. Севастополе просить Президиум Академии наук СССР сохранить в течение 1962–1963 гг. за Морским гидрофизическим институтом лабораторные корпуса, занимаемые им в настоящее время в [г.] Люблино, по ул. Садовой, 1.

17. Начальнику научно-организационного отдела т. Сытнику К. М. подготовить ходатайство Президиума АН УССР в директивные органы с просьбой сохранить существующий порядок и нормы выплаты иностранной валюты для экипажа экспедиционного судна «Михаил Ломоносов».

18. За добросовестную работу и обеспечение проведения XI рейса экспедиции Морского гидрофизического института на научно-исследовательском судне «Михаил Ломоносов» в Атлантическом океане объявить благодарность:

1) начальнику экспедиции кандидату физико-математических наук В. А. Ледневу;

2) зам. начальника младшему научному сотруднику В. И. Немченко;

3) начальнику отряда гидрологии младшему научному сотруднику С. С. Стрекалову;

4) капитану судна «Михаил Ломоносов» В. А. Прилюдько;

5) старшему помощнику капитана Э. М. Тафтикову;

6) первому помощнику капитана И. Т. Шульгину.

19. Контроль за выполнением этого постановления возложить на научно-организационный отдел Президиума АН УССР.

Вице-президент АН УССР
академик АН УССР А. [Ф.] Макаrenchенко
Главный ученый секретарь АН УССР
член-корреспондент АН УССР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1123. Арк. 6–10. Оригінал. Машинопис.

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ ВИКОРИСТАННЯ
ГАЗУ В КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ І ПРОМИСЛОВОСТІ
АН УРСР В. Ф. КОПИТОВА ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО РОЗВИТОК
ІНСТИТУТУ ТА ПРОПОЗИЦІЮ ГОЛОВГАЗУ СРСР**

17 квітня 1962 р.

Придавая большое значение исследованиям в области использования газа, Главгаз СССР обратился к Президиуму АН УССР с предложением подготовить мероприятия о развитии работ Института использования газа*2.

Для быстреего развития работ института Главгаз СССР согласен оказать максимальную помощь.

Работа Института использования газа АН УССР*3

На различных стадиях обработки всех металлов, большинства химических и синтетических волокон, строительных материалов, а также в других отраслях народного хозяйства (энергетика, строительство, сельское хозяйство, быт) применяется нагревательное оборудование.

Путем модернизации нагревательных устройств можно коренным образом улучшить многие технологические процессы. Особенно это стало возможным в связи с расширенным использованием природного газа в качестве технологического и энергетического топлива и как сырья для химической промышленности. Укажем, что в США строится ежегодно печей и сушил на сумму около 300 миллионов долларов.

Институт использования газа АН УССР, являющийся ведущим в СССР научным учреждением этого профиля, совместно с заводами и проектными организациями разрабатывает новые методы использования природного газа в различных отраслях народного хозяйства, имеющие целью усовершенствование технологии, увеличение производительности агрегатов, улучшение условий труда.

Многие из работ института нашли применение в металлургии, машиностроении, стекльно-керамической и других отраслях промышленности и в городском хозяйстве.

На ряде предприятий внедрены работы института: отопление мартеновских печей природным газом, новые методы газового нагрева (безокислительный нагрев стали под штамповку и термообработку, инфракрасная газовая сушка покрытий, газовые излучающие горелки), отопление производственных помещений и строящихся зданий продуктами сжигания газа, подовые горелки для паровых котлов, отопление стекловаренных печей и печей для обжига керамики природным газом, карбюрация факела в стекловаренных печах жидким топли-

*1 Див. док. № 47, 157.

*2 Тут і далі в документі – мається на увазі: Інститут використання газу в комунальному господарстві і промисловості АН УРСР.

*3 Тут і далі – підкреслено у документі.

вом, автоматизация водогрейных и паровых котлов, автоматизация газовых сетей и газопромислов, водогрейные газовые приборы и др. работы*¹.

В институте проводятся значительные теоретические и экспериментальные работы в области теплообменных процессов при сжигании газа в высокотемпературных пламенных печах.

Разработана теория лучистого теплообмена в печах при неравномерной температуре по толщине газового потока, исследовано излучение светящегося и несветящегося газового факела. Разработана теория теплообмена в мощных стекловаренных печах для производства строительного и технического стекла и создан метод их теплового расчета*².

Проводятся теоретические и экспериментальные работы по электромоделированию магистральных газопроводов и городских газовых систем, по автоматическому управлению газоснабжением и регулированию давлений в газовых сетях городов.

Институт тесно связан по проводимым работам с ведущими проектными организациями: Гипромет, Стальпроект, Укрметпроект, Гипросталь, Теплопроект, Гипростекло, Укрметпрогорпромгаз, Укрметпрогаз.

Работы института проводятся и внедряются на крупнейших предприятиях страны: Запорожсталь, Днепропетросталь, Луганский тепловозостроительный завод, Ростсельмаш, Лисичанский и Запорожский стеклозаводы, стекольные и фарфоровые заводы Киевского совнархоза, Стрыйский газопромисел и др. предприятия.

Планами работ института на ближайшие годы намечены большие исследования по разработке новых методов отопления газом сталеплавильных печей, являющихся крупными потребителями газового топлива, по использованию газа для обжига железных руд и известняка, по восстановлению железных руд природным газом. По предложению института проектируются и будут сооружены на заводе Запорожсталь полупромышленные печи для прямого восстановления железа и печи для обжига известняков в кипящем слое.

В институте будут разрабатываться новые методы нагрева металла для металлургии и машиностроения, новые методы пользования газовым топливом в стекольной, керамической промышленности и промышленности строительных материалов.

Стальпроект проектирует институту большой универсальный стенд для исследования различных вопросов отжига стальной ленты.

Киевским СНХ строится уникальная большая установка для исследований новых методов сжигания газа в стекловаренных печах и теплопередачи.

В институте построена полупромышленная установка для нового процесса газовой варки стекла конверторным способом.

Совместно с заводами институт проводит работы по улучшению качества и показателей работы бытовой газовой аппаратуры.

*¹ Текст абзаца у документі виділено олівцем на лівому березі.

*² Те саме.

Намечено провести работы по газификации моторного топлива для применения в быту в колхозах с целью эффективного топливоснабжения сельских местностей.

В институте будут развиваться работы по сжижению и разделению углеводородных газов с использованием глубокого холода с целью получения углеводородов высокой степени чистоты.

Намечено усилить работы, связанные с использованием газа в химической промышленности.

Дальнейшее развитие должны получить исследования по автоматизации газовых систем и газоиспользующих установок по теории горения и теплопередаче.

Перспективный план исследований института по проблеме «Комплексное использование горючих газов» изложен в отдельной брошюре (издан[ие] АН УССР, 1960 г.).

Организационные мероприятия по развитию Института использования газа

Исследования по рациональному использованию газа проводятся в Советском Союзе институтами и предприятиями во всех отраслях народного хозяйства, потребляющих газ.

Национальные исследовательские институты, занимающиеся вопросами использования газа, имеются во многих странах с развитой промышленностью:

Gaswärme Institut*¹ в Эссене (ФРГ),

Gasinstituut в Гааге (Голландия),

Watson House в Лондоне (главный исследовательский центр в области использования газа в Великобритании),

Исследовательский центр Gas de France, American gas association Laboratories в Кливленде и Лос-Анжелесе (США).

Для исследования горения и теплопередачи от газового факела создан International gas Research Foundation в Эймуйдене (Голландия). Эта организация образована и финансируется частными предприятиями Франции, Англии, Бельгии и США. В последние годы ее финансируют также фирмы Швеции, Швейцарии, ФРГ, Италии и Европейское объединение угля и стали.

Исследования в Эймуйдене ведутся интернациональной группой; в ней принимают участие виднейшие ученые.

Таким образом, наш и зарубежный опыт показывают, что проработку проблем использования газа, имеющих межотраслевое или перспективное значение, а также координацию исследований, целесообразно осуществлять в головном специализированном Институте использования газа.

Здесь укажем, что к межотраслевым проблемам, например, относятся: теплообмен в газовых промышленных установках, прикладная теория горения и разработка новых методов сжигания газа, разработка и исследование газовых тепловых агрегатов, применяющихся в различных отраслях промышленности (установки

*¹ Тут і далі – назви установ іноземними мовами у документі вписані чорною ручкою.

с кипящим слоем для металлургии, химии, строительной промышленности; теплообменники; высокотемпературные печи – для температур выше 2000°C; элементы радиационных сушил; газовые горелки), создание приборов и автоматики для газоиспользующих установок, техника безопасности и охрана труда при эксплуатации газоиспользующих установок и др.

Среди крупных проблем, имеющих перспективное значение, можно назвать: непосредственное превращение тепловой энергии газа в электрическую, прямое восстановление железных руд газом, безокислительный нагрев металла и его применение в различных технологических операциях, сжигание газа в крупных агрегатах (паровые котлы, мартеновские, цементные, стекловаренные печи), создание установок для высокотемпературной химии, разработка новых технологических процессов, осуществление которых возможно в связи с применением газового топлива – скоростной нагрев металла, скоростной обжиг и сушка керамики в автоматических линиях и др.

Для надлежащего развития работ Института использования газа АН УССР необходимо провести следующие организационные мероприятия:

1. Возложить на Институт использования газа АН УССР координацию исследовательских работ в области использования газа, проводимых в Советском Союзе*¹.

2. Обязать Институт использования газа совместно с Главгазом СССР в шестимесячный срок разработать мероприятия по организации исследований и внедрению новой техники в области использования газа в Советском Союзе.

3. Для увеличения экспериментальной базы института передать ему газонаполнительную станцию № 1 Министерства автотранспорта и шоссейных дорог УССР, расположенную рядом с институтом и в настоящее время мало используемую.

4. Для развития работ в области транспорта газа и автоматизации газовых систем Главгазу СССР необходимо предоставить институту газокompрессорную станцию в Тарасовке.

5. Главгаз СССР принимает на себя финансирование работ, проводимых по согласованному с ним плану.

6. С целью привлечения в институт квалифицированных кадров установить для научных сотрудников института первую платежную категорию и построить два жилых дома в Киеве и Тарасовке.

Директор Института
использования газа АН УССР *В. Ф. Копытов*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1146. Арк. 182–188. Оригінал. Машинопис.

*¹ Постановою Президії АН УРСР від 28 вересня 1962 р. № 483 було затверджено заходи для розширення науково-дослідних робіт інституту та рішення клопотатися спільно з Головгазом СРСР до РМ СРСР про визначення інституту головним з використання газу в СРСР.

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО ПРИСУДЖЕННЯ ПРЕМІЙ
ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ЗА НАУКОВО-ДОСЛІДНІ РОБОТИ
ЗІ СТВОРЕННЯ І ВПРОВАДЖЕННЯ НОВОЇ ТЕХНІКИ**

27 квітня 1962 р.

Відповідно до діючих положень про преміювання працівників науково-дослідних установ за роботи по створенню і впровадженню нової техніки Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Присудити премії з централізованого фонду Президії АН УРСР колективам працівників наукових установ АН УРСР згідно з протоколом № 2 Комісії по преміях від 25 квітня 1962 р. за нижчезазначені роботи, виконані в 1960–1961 рр., в таких розмірах:

По Інституту радіофізики і електроніки АН УРСР*¹

1. Флукуаційні процеси при розповсюдженні радіохвиль над поверхнею розділу – 1500 крб.

2. Закрита праця під шифром «Комета» – 7500 крб.

По Інституту металофізики АН УРСР

3. «Дослідження механізму пластичної деформації нікелю та нікелю з легуючими домішками на різних стадіях повзучості залежно від умов випробування» – 1000 крб.

4. Розробка технології виготовлення пластичного хрому – 3000 крб.

По Інституту електрозварювання [ім. Є. О. Патона]

5. Механізація зварювальних робіт при спорудженні цементних заводів – 10 000 крб.

6. Розробка способу зварювання в середовищі вуглекислого газу, розробка технології зварювання і зварювального устаткування та широке впровадження цього способу в промисловості – 15 000 крб.

По Інституту електротехніки АН УРСР

7. Розробка і впровадження нової зварювальної техніки та технології в машинобудуванні – 6000 крб.

По Інституту металокераміки та спецсплавів АН УРСР

8. Впровадження технології конверсії природного газу та пуск суміщеної автоматичної печі – 2500 крб.

9. Дослідження капілярних властивостей розплавлених металів і сплавів та їх роль в процесах формування металокерамічного тіла – 3000 крб.

Президент АН УРСР
академік АН УРСР Б. [Є.] Патон
Головний учений секретар АН УРСР
член-кореспондент АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1132. Арк. 15–16. Копія. Машинопис.

*¹ Тут і далі – підкреслено в документі.

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО РОЗВИТОК НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ ІНСТИТУТУ ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ АН УРСР У ГАЛУЗІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ, ЕЛЕКТРИФІКАЦІЇ І КОМПЛЕКСНОЇ АВТОМАТИЗАЦІЇ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ

4 травня 1962 р.

Заслухавши та обговоривши доповідь директора Інституту електротехніки АН УРСР, доктора техн[ічних] наук О. М. Міляха про дальший розвиток науково-дослідних робіт з питань електрифікації та автоматизації виробничих процесів, Бюро Президії Академії наук УРСР відзначає, що Інститут електротехніки АН УРСР за останні роки одержав ряд важливих наукових результатів з питань теорії стійкості складних енергетичних систем, автоматичного регулювання збудження синхронних машин, застосування обчислювальної техніки для розрахунків нормальних і аварійних режимів енергосистем, методів захисту енергосистем, розвитку теорії електричних машин, розробки конденсаторних двигунів, теорії МГД-генераторів, теорії і розробки безконтактних пристроїв автоматики, електричних та магнітних вимірювань, теорії інваріантності та екстремального регулювання, серії машин для конденсаторного та пресового зварювання тощо.

Інститут все більше розширює зв'язки з промисловістю; багато розробок інституту впроваджується в народному господарстві. Інститут має висококваліфіковані наукові кадри і провадить роботу по підготовці вчених по всіх напрямках роботи інституту. Значна робота проведена по будівництву нового лабораторного корпусу і зміцненню виробничої бази інституту.

[...]*¹

Бюро Президії Академії наук постановляє:

1. В основному схвалити пропозиції Інституту електротехніки і бюро Відділу технічних наук АН УРСР про дальший розвиток науково-дослідних робіт та спрямування основних зусиль наукових співробітників по таких комплексних проблемах:

- а) Енергетика і електрифікація;
- б) Автоматизація і механізація виробничих процесів;
- в) Методи безпосереднього перетворення теплової енергії в електричну.

2. Zobov'язати директора Інституту електротехніки АН УРСР докт[ора] техн[ічних] наук О. М. Міляха вжити заходів до піднесення наукового рівня та швидкого розвитку науково-дослідних робіт по вказаних проблемах і широкого впровадження наукових досягнень у народне господарство.

3. Реорганізувати існуючі лабораторії інституту у такі відділи:

а) відділ електростанцій і енергосистем (зав. відділом к. т. н. Л. В. Цукерник) з лабораторією обчислювальної техніки в енергетиці (зав. лабораторією к. т. н. Г. А. Клименко);

б) відділ електромашин і електроприводу (зав. відділом д. т. н. І. М. Постніков);

*¹ Знято деталізовану інформацію про організацію робіт в інституті.

в) відділ теоретичної електротехніки (зав. відділом д. т. н. О. М. Мілях);
г) відділ електричних і магнітних вимірювань (науковий керівник чл.-кор. АН УРСР А. Д. Нестеренко).

4. З метою зосередження в Інституті електротехніки сил в галузі автоматики, піднесення робіт по автоматизації на більш високий рівень сучасної науки, розширення впровадження нових розробок у промисловість організувати на базі лабораторії автоматичного регулювання виробничих процесів відділ технічної кібернетики (зав. відділом член-коресп[ондент] АН УРСР О. Г. Івахненко).

5. Відділ технічної кібернетики розвивати на площах інститутів електротехніки і радіотехнічних проблем АН УРСР в будинку по вул. Чкалова, 55-б з таким розрахунком, щоб після перебазування цих інститутів у новий будинок відділ технічної кібернетики одержав 1800 м².

[...]^{*1}

6. Тимчасово, до звільнення площі для відділу технічної кібернетики в будинку по вул. Чкалова 55-б, зберегти за групою кібернетики кімнати^{*2}, які вона займає у приміщенні Інституту математики АН УРСР по вул. Чекистів, 3.

7. Доручити Бюджетно-штатній комісії АН УРСР:

а) розглянути пропозиції бюро Відділу технічних наук АН УРСР про збільшення у другому півріччі ц. р. штату відділу технічної кібернетики Інституту електротехніки АН УРСР до 30 одиниць та відповідно плану з праці;

б) залежно від виконання загального кошторису по ст. 12 та від одержання додаткових асигнувань внести пропозиції про виділення Інституту електротехніки АН УРСР 50 тис. крб на придбання наукового устаткування.

8. Зобов'язати дирекцію Інституту електротехніки АН УРСР вжити всіх заходів до прискорення будівництва нового лабораторного корпусу інституту з тим, щоб ввести його частково в експлуатацію в осях 1–5 у червні 1962 р., в осях 5–21 – у вересні і повністю закінчити будівництво у грудні 1962 р.

9. З метою прискорення виконання науково-експериментальних робіт та розширення їх впровадження доручити дирекції Інституту електротехніки АН УРСР організувати у 1962 році в інституті проектно-конструкторське бюро, відділ впровадження і ефективності розробок та організувати і обладнати нові майстерні інституту.

Віце-президент АН УРСР
академік АН УРСР О. [Ф.] Макаренко
Головний учений секретар АН УРСР
член-кореспондент АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1132. Арк. 53–55. Копія. Машинопис.

^{*1} У документі від руки викреслено абзац: «6. Враховуючи спільність тематики, перевести з Інституту фізіології [ім. О. О. Богомольця] АН УРСР до відділу технічної кібернетики Інституту електротехніки АН УРСР групу кібернетики з лабораторним обладнанням, господарочним та іншим інвентарем». Через викреслений п. 6 порушилася нумерація пунктів, яку далі в документі було виправлено від руки.

^{*2} Слово «кімнати» вписано від руки.

**ПОСТАНОВА ЦК КПУ і РМ УРСР
«ПРО ЛІКВІДАЦІЮ УАСГН І УТВОРЕННЯ В СКЛАДІ АН УРСР
ВІДДІЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ НАУК»*²**

4 травня 1962 р.

Цілком таємно*³

В зв'язку з перебудовою управління сільським господарством і зосередженям уваги Міністерства сільського господарства УРСР на питаннях керівництва науково-дослідними установами, вищими і середніми учбовими закладами по сільському господарству, широкому впровадженні у виробництво досягнень науки та передової практики, ЦК КП України і Рада Міністрів УРСР постановляють.

1. Ліквідувати Українську академію сільськогосподарських наук.

Підпорядкувати Міністерству сільського господарства УРСР науково-дослідні установи (за винятком інститутів, що передаються АН УРСР), видавництво, типографію і господарства Української академії сільськогосподарських наук.

2. Для піднесення теоретичного рівня і координації наукових досліджень в галузі сільського господарства, здійснення необхідних зв'язків між спорідненими галузями наук, утворити в складі Академії наук УРСР Відділ сільськогосподарських наук.

Передати до складу Відділу сільськогосподарських наук АН УРСР Український науково-дослідний інститут фізіології рослин та Український науково-дослідний інститут фізіології і біохімії сільськогосподарських тварин.

3. З метою залучення до Відділу сільськогосподарських наук Академії наук УРСР видатних вчених, які розробляють перспективні теоретичні проблеми в галузі сільського господарства, доручити Академії наук УРСР оголосити вибори академіків і членів-кореспондентів АН УРСР відповідно до Статуту АН УРСР.

4. Передати АН УРСР 7 штатних одиниць з апарату Президії УАСГН (1 посаду голови Відділу, 5 посад вчених секретарів і 1 посаду інспектора).

6. Розмістити Відділ сільськогосподарських наук Академії наук УРСР в приміщенні, яке займає Президія УАСГН по вул. Хрещатик, 30.

6. Зобов'язати міністра сільського господарства УРСР т. Співака М. С. і президента Академії наук УРСР т. Патона Б. Є. в місячний строк розробити і подати на затвердження Ради Міністрів УРСР «Положення про Відділ сільськогосподарських наук Академії наук УРСР».

7. Учбовій частині, яка входила до складу Української академії сільськогосподарських наук і працює за статутом вищого учбового закладу відповідно до постанови Ради Міністрів УРСР і ЦК КПРС від 1 липня 1954 р. № 1320, віднови-

*¹ Див. док. № 115.

*² Заголовок документа.

*³ Документ розсекречено. Підстава: акт від 06.08.1992.

ти попереднє найменування – Українська ордена Трудового Червоного Прапора сільськогосподарська академія.

8. Раді Міністрів УРСР в декадний строк вирішити питання передачі установ та справ Української академії сільськогосподарських наук до Академії наук УРСР та Міністерства сільського господарства УРСР.

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 3397. Арк. 14–16. Оригінал. Машинопис.

№ 98

КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЦК КПУ ПРО ПРИСКОРЕННЯ БУДІВНИЦТВА АСТРОФІЗИЧНОГО ФІЛІАЛУ ГАО АН УРСР

9 травня 1962 р.

В связи с необходимостью решение комплекса астрономических проблем, связанных с задачами освоения космоса, в настоящее время принимаются срочные меры по оснащению советских астрономических обсерваторий современными инструментами с целью ликвидации отставания в этом отношении советской науки от зарубежной. Так, в Крымской астрофизической обсерватории АН СССР уже установлен рефлектор с диаметром объектива 2,6 метра. Этот инструмент, являющийся первым по мощности телескопом в Европе и третьим в мире, изготовлен Государственным оптико-механическим заводом им. ОГПУ в Ленинграде.

Используя уже приобретенный опыт, этот завод может теперь изготовить еще три телескопа такого же размера, как крымский.

Украинским астрономам совместно с конструкторами ГОМа удалось разработать принципиальную схему инструмента, который будет существенно отличаться от крымского по своему назначению и устройству и вообще будет уникальным прибором. Основная идея состоит в том, чтобы получать почти одновременно различные характеристики изучаемых объектов. Такой инструмент будет иметь особые преимущества при исследовании процессов во Вселенной, протекающих с большой скоростью, т. е. процессов, изучение которых непосредственно сопрягается с решением самых глубоких и актуальных проблем современной физики. Кроме того, с его помощью можно будет осуществлять всестороннее изучение физических условий на планетах, что особенно необходимо в связи с подготовкой полета человека на эти небесные тела.

Рассмотрев вопрос о наиболее рациональном размещении крупных инструментов, Астрономический совет АН СССР пришел к заключению, что 2,6-метровые рефлекторы должны быть установлены на территориях Украинской, Армянской и Казахской союзных республик. Этот план был одобрен Президиумом Академии наук СССР.

Поскольку устанавливать большие астрофизические инструменты на территории Главной астрономической обсерватории АН УССР нецелесообразно, возникает необходимость в строительстве Астрофизического филиала этой

обсерватории, где и будет установлен 2,6-метровый рефлектор. По поручению Президиума АН УССР Главная астрономическая обсерватория АН УССР провела в 1961 г. обследование различных районов Украины с целью определения района с наилучшими условиями для астрономических наблюдений. В результате этого обследования было выбрано место для строительства филиала, находящееся в 20 км к югу от г. Болграда Одесской области.

Для ускорения строительства Астрофизического филиала Главной астрономической обсерватории АН УССР Президиум АН УССР просит Центральный комитет КП Украины поддержать нашу просьбу*¹ в Совете Министров Украинской ССР по таким вопросам:

1. Разрешить АН УССР произвести оплату по статье 12 госбюджета [для] изготовления Государственным оптико-механическим заводом им. ОГПУ рефлектора с зеркалом 2,6 м. Стоимость рефлектора 3,0 мил[лионов] рублей.

2. Разрешить производить расчеты с указанным заводом за каждый этап работы по изготовлению рефлектора на основании приемо-сдаточных актов.

3. Разрешить проектирование и строительство на участке Астрофизического филиала башни рефлектора и несколько вспомогательных зданий на общую сумму 1,4 мил[лионов] руб.

При этом прилагается копия письма Астросовета Академии наук СССР на 1 листе*².

Президент Академии наук УССР
академик АН УССР Б. [Е.] Патон

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 31. Спр. 1953. Арк. 88–89. Оригінал. Машинопис.

№ 99*³

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
«ПРО СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДОСЛІДЖЕНЬ
З КІБЕРНЕТИКИ НА УКРАЇНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЮ
ІНСТИТУТУ КІБЕРНЕТИКИ В СКЛАДІ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР»*⁴**

11 травня 1962 р.

Президія Академії наук УРСР відзначає, що за останні роки надзвичайного розвитку набула нова галузь науки – кібернетика, яка має велике значення для різних галузей народного господарства: наслідки кібернетики застосовуються для автоматизації технологічних процесів у виробництві, для автоматизації планово-економічних робіт і оперативного керівництва підприємствами і народним госпо-

*¹ Відділ науки і культури ЦК КПУ у доповідній записці до керівництва ЦК КПУ від 16 жовтня 1962 р. підтримав клопотання Президії АН УРСР.

*² Додаток не публікується.

*³ Див. док. № 30, 32, 54, 111, 218, 296.

*⁴ Заголовок документа.

дарством в цілому. Все більшого застосування набуває кібернетика в біології, медицині, сільському господарстві.

На Україні основні дослідження в галузі кібернетики зосереджено в Обчислювальному центрі АН УРСР, де фактично створено теорію цифрових автоматів, що має фундаментальне значення для побудови кібернетичних систем і синтезу електронних обчислювальних машин, а також успішно розробляються питання математичної лінгвістики та теорії розпізнавання образів. Науковими та інженерно-технічними працівниками центру розроблено і створено ряд унікальних електронних обчислювальних і керуючих машин. Зокрема, вперше в Радянському Союзі створено і передано в серійне виробництво напівпровідникову цифрову керуючу машину широкого призначення, спеціалізовану електронну математичну машину «ЕМСС-7» для розрахунку стрижневих систем і цифровий обчислювальний автомат «Промінь» для інженерних розрахунків, а також виготовлено і успішно експлуатується універсальна цифрова машина «Київ». Впроваджено алгоритми керування деякими виробничими процесами. В бесемерівському цеху Дніпродзержинського металургійного заводу в дослідно-промисловій експлуатації знаходиться керуюча машина широкого призначення. Великий народно-господарський ефект забезпечується впровадженням у практику проектування і планування методів розв'язування задач економічної кібернетики, розроблених в Обчислювальному центрі. Успішно розробляються і впроваджуються методи розв'язування задач математичної фізики. Розгорнуто дослідження по створенню фізичних основ кібернетичних систем, розвинуто технічне проектування машин і пристроїв, що розробляються в Обчислювальному центрі. Значне місце в роботі центру відводиться дослідженням з біологічної кібернетики.

Поряд з Обчислювальним центром АН УРСР дослідження з кібернетики розвиваються в ряді інших установ Академії наук УРСР. Зокрема, у Фізико-технічному інституті ведуться дослідження по розробці автоматичних пристроїв на кріотронах. В Інституті електротехніки досліджуються теоретичні питання систем керування, що самі настроюються і організуються, та створюються алгоритми і програми для розв'язування задач проектування енергосистем. В Інституті математики розробляються методи розв'язування задач прикладної математики і фізики із застосуванням електронних обчислювальних машин. Дослідження з окремих питань кібернетики ведуться також в інститутах ливарного виробництва, гірничої справи, радіотехнічних проблем, фізіології та в Полтавській гравіметричній обсерваторії.

Ряд досліджень з кібернетики проводиться в неакадемічних науково-дослідних установах та вищих учбових закладах України. Так, в Інституті автоматики Держплану УРСР і в його Лисичанському філіалі розвиваються дослідження з теорії керування виробничими процесами та розробляються спеціалізовані керуючі машини. У Київському державному університеті досліджуються питання математичної лінгвістики та розробляються методи машинного розв'язування задач математики, механіки і фізики. У Дніпропетровському держуніверситеті вивчаються деякі питання перекладу та побудови інформаційних мов, а також розв'язування задач будівельної механіки і теорії пружності з застосуванням

електронних обчислювальних машин. В Інституті цивільного повітряного флоту розробляються технічні характеристики обчислювальних машин для керування повітряним рухом та модулюється динаміка польоту. Деякі роботи в галузі кібернетики ведуться також у Львівському і Одеському держуніверситетах та в Київському, Львівському і Харківському політехнічних інститутах.

Значну роботу по координації науково-дослідних робіт та впровадженню закінчених робіт з кібернетики проведено Науковою радою по кібернетиці при Президії АН УРСР. Радою встановлено тісний зв'язок з усіма організаціями республіки і творчі контакти з рядом радянських і зарубіжних установ, що ведуть дослідження з кібернетики.

За ініціативою наукової ради прийнято урядову постанову про організацію в м. Києві заводу електронних обчислювальних машин і налагоджено серійний випуск машин, розроблених в Обчислювальному центрі АН УРСР; встановлено зв'язки з плановими і проектними організаціями по впровадженню розробок у галузі економічної кібернетики; створено ряд базових лабораторій на підприємствах (Дніпродзержинський металургійний завод, Миколаївський суднобудівний завод, Слов'янський содовий комбінат, Горлівський азотно-туковий завод) по застосуванню обчислювальних машин для керування виробничими процесами. Рада очолила роботу по організації підготовки і перекваліфікації наукових та інженерно-технічних кадрів, необхідних для розвитку кібернетики на Україні. Проведено ряд республіканських семінарів, які охопили усі заінтересовані організації України. Протягом трьох років радою проведено Всесоюзну нараду і три Всесоюзні конференції по нових розробках у галузі обчислювальної математики і техніки та по впровадженню у народне господарство керуючих обчислювальних машин.

Незважаючи на надзвичайну актуальність науково-дослідних робіт у галузі кібернетики, їх обсяг ще незначний. Розвиток досліджень з кібернетики гальмується через недостатню матеріально-технічну базу, незначну кількість та розпорошеність спеціалістів і коштів.

Потреби науки та народного господарства вимагають на сучасному етапі створення такого наукового закладу, який би став провідним у галузі кібернетики, об'єднав і спрямував зусилля вчених різних спеціальностей і кошти на розв'язання кардинальних питань кібернетичної науки. Для цього доцільно створити в 1965–1966 рр. Кібернетичний центр АН УРСР, який об'єднав би під єдиним керівництвом такі науково-дослідні інститути:

1. Інститут теоретичної і економічної кібернетики.
2. Інститут технічної кібернетики та математичних машин.
3. Інститут біологічної кібернетики.
4. Інститут фізичних основ кібернетики.
5. Обчислювальний центр.

Першим етапом до цього є створення в 1962 р. Інституту кібернетики, на базі якого будуть організовані в 1965–1966 рр. перелічені вище інститути, а також академічні обчислювальні центри в містах Дніпропетровську, Харкові, Донецьку та Одесі.

Діяльність Інституту кібернетики і академічних обчислювальних центрів має створити науковий заділ, який стане основою для організації сітки планово-

економічних, проектно-конструкторських обчислювальних центрів та центрів оперативного керівництва.

Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Схвалити діяльність Наукової ради по кібернетиці [АН УРСР] і рекомендувати спрямувати її на дальшу концентрацію наукових зусиль для забезпечення широкого розвитку наукових досліджень на Україні таких основних напрямів, передбачених перспективним планом наукових досліджень з кібернетики на 1962–1980 рр.:

теоретичні основи кібернетики,
теорія електронних обчислювальних машин,
технічні засоби кібернетики і обчислювальної техніки,
економічна кібернетика і дослідження операцій,
технічна кібернетика,
біологічна кібернетика,
обчислювальна кібернетика,
нові застосування електронних обчислювальних машин.

2. Згідно з постановою Ради Міністрів УРСР від 23 грудня 1961 року № 1704 «Про розвиток досліджень з кібернетики в Українській РСР», а також колегії Державного комітету РМ СРСР по координації науково-дослідних робіт № 32 створити в м. Києві в складі Відділу фізико-математичних наук АН УРСР Інститут кібернетики з включенням до нього Обчислювального центру АН УРСР та експериментально-виробничих майстерень*¹.

3. Покласти на Інститут кібернетики АН УРСР розв'язання таких основних наукових завдань:

а) розробку теоретичних проблем кібернетики: з загальної теорії автоматів, теорії алгоритмів, загальної теорії систем, які самоорганізуються;

б) розробку проблем економічної кібернетики: теорії лінійного і динамічного планування, методів дослідження операцій, математичної статистики та теорії ігор;

в) розробку проблем технічної кібернетики: загальної теорії технічних кібернетичних систем, теорії автоматичного регулювання і теорії динамічних систем, алгоритмізації виробничих процесів та теоретичних основ застосування керуючих машин в системах безпосереднього і дистанційного керування об'єктами;

г) розробку проблем біологічної кібернетики: теорії передачі та перетворення інформації у нервовій системі людини і тварини, електрофізіології нервових клітин, теорії керування основними функціями і органами живих організмів, біоелектростимуляції, автоматичної діагностики, моделювання механізму спадковості та процесів еволюції;

д) розробку фізичних основ створення кібернетичних систем, елементів для створення дискретних логічних систем, принципів організації великих систем

*¹ Детальніше про створення Інституту кібернетики АН УРСР див.: Національна академія наук України – 100: головні тенденції розвитку і здобутки: документи і матеріали. Кн. 2. Ч. 1: 1946–1970. Київ. 2018. С. 995–996.

дискретних і аналогових елементів, ввідних і вивідних пристроїв, які забезпечують органічний зв'язок людини і машини в складних системах управління;

є) подання практичної допомоги народному господарству в питаннях автоматизації і управління шляхом створення і впровадження кібернетичних методів і машин, ведення обчислень і організації широкої науково-технічної пропаганди та інформації.

4. Взяти до відома, що Державний комітет Ради Міністрів Союзу РСР з питань праці і заробітної плати розглянув подання Академії наук УРСР і своєю постановою від 6 квітня 1962 року № 87 відповідно до постанови Ради Міністрів СРСР від 5 червня 1957 р. № 660 відніс Інститут кібернетики АН УРСР по оплаті керівних і наукових працівників до першої категорії.

5. Затвердити структуру Інституту кібернетики АН УРСР на 1962 рік згідно з додатком № 1*¹.

6. Zobov'язати бюро Відділу фізико-математичних наук:

а) за поданням директора затвердити склад вченої ради Інституту кібернетики;

б) розглянути та затвердити до 20 червня 1962 р. окремі зміни та доповнення до плану науково-дослідних робіт Інституту кібернетики на 1962 рік.

7. Zobov'язати планово-фінансовий відділ та Відділ фізико-математичних наук АН УРСР до 1 червня 1962 року підготувати та подати на затвердження штатний розклад і кошторис витрат Інституту кібернетики з урахуванням схеми посадових окладів, затверджених рішенням Ради Міністрів СРСР від 12 березня 1962 року № Н-690 та повідомлених Міністерством фінансів СРСР.

8. Враховуючи комплексний характер наукового профілю Інституту кібернетики АН УРСР і необхідність проведення організаційних робіт по створенню кібернетичного центру АН УРСР та з метою зосередження уваги керівників інституту на розв'язанні принципових наукових проблем кібернетики і поліпшення наукового керівництва інституту просити Раду Міністрів Української РСР ввести до штатного розкладу Інституту кібернетики АН УРСР посаду третього заступника директора по науковій роботі (він же керівник відділу).

9. В складі Ради по вивченню продуктивних сил Української РСР АН УРСР створити в межах діючих штатів відділ економічної кібернетики, поклавши на нього розробку матеріалів, необхідних для застосування економічної кібернетики у розв'язанні задач по розміщенню виробництв провідних галузей народного господарства та оптимізації економічних зв'язків і вантажних потоків.

Дозволити Раді по вивченню продуктивних сил УРСР АН УРСР оголосити конкурс на заміщення посади завідуючого відділом економічної кібернетики.

10. Доручити бюро Відділу суспільних наук обговорити питання про створення в межах діючих штатів окремих структурних підрозділів в Інституті економіки та в Інституті мовознавства [ім. О. О. Потебні] АН УРСР для проведення наукових досліджень в галузі застосування математичних методів і обчислювальної техніки до економіки і лінгвістики, маючи на увазі, що наукова діяльність цих підрозділів повинна проводитись у тісному контакті з Інститутом кібернети-

*¹ Додаток не публікується. Текст абзацу у документі виділено лінією на лівому березі.

ки АН УРСР і спрямовуватись на вирішення найважливіших задач розвитку народного господарства і суспільних наук.

11. Zobov'язati Institut kibernetiki (akademika AN URSR V. M. Glushkova ta viddil kapital'nogo budivництва t. Chopov's'kogo V. P.) razom z mis'kvikonkom pidibrati v m. Kyevi ploshadku dlya budivництва kibernetичного центра i pidgotувати do 1 lipnya 1962 r. propozicii po proektuvanniu kibernetичного центра.

Президент Академії наук УРСР
академік АН УРСР Б. [С.] Патон
Головний учений секретар АН УРСР
член-кореспондент АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1123. Арк. 109–113. Оригінал. Машинопис.

Науковий архів Інституту кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України. Оп. 1. Спр. 5. Арк. 6–13. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 100

ПРОПОЗИЦІЇ ДЕРЖАВНОГО МУЗЕЮ Т. Г. ШЕВЧЕНКА АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО ПРОВЕДЕННЯ ЗАХОДІВ З НАГОДИ 150-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ Т. Г. ШЕВЧЕНКА*¹

*21 травня 1962 р.*²*

I. Встановити пам'ятники та погруддя Т. Г. Шевченка у:

1. м. Чернігові.

2. м. Ніжині, Київської обл.

3. м. Кам'янець-Подільському, Хмельницької обл.

4. с. Млієві, Черкаської обл.

5. с. Прохорівці, Черкаської обл.

6. с. Вільшаній, Черкаської обл.

7. В с. Моринцях Черкаської обл. спорудитиobelіск на тому місці, де була хата, в якій народився Тарас Шевченко.

8. Встановити пам'ятник в м. Почасві Тернопільської обл.

9. м. Львові.

II. Замінити існуючі пам'ятники:

1. у Прилуках Чернігівської обл.

2. в Решетилівці Полтавської обл.

*¹ Пропозиції були складені з метою виконання рішень постанови РМ УРСР «Про заходи по дальшому упорядкуванню місць, пов'язаних із життям і діяльністю Т. Г. Шевченка на території Української РСР» від 14 грудня 1960 р. Див.: Історія Національної академії наук України. 1956–1960: Ч. 1. Документи і матеріали. Київ. 2015. С. 665.

*² Дата супровідного листа.

III. По музеям Т. Г. Шевченка і меморіальним будинкам*¹:

1. Спорудити захисний ковпак над будинком Державного меморіального будинку-музею Т. Г. Шевченка в Києві.

2. Перебудувати експозицію Державного меморіального будинку-музею, присвятивши її висвітленню теми «Т. Г. Шевченко у Києві».

3. Провести реекспозицію та переобладнання експозиції Шевченківських музеїв, доповнивши їх новими експонатами та застосувавши додаткові новітні засоби оформлення.

4. До ювілею в Державному музеї Т. Г. Шевченка організувати виставку малярських творів Т. Г. Шевченка та про [Т. Г.] Шевченка з приватних збірок та колекцій.

5. Звернутися з проханням до уряду СРСР про винесення постанови про передачу творів [Т. Г.] Шевченка з інших музеїв Радянського Союзу музею Т. Г. Шевченка у Києві.

6. У м. Седневі реставрувати «кам'яницю» – архітектурну пам'ятку XVII століття, замальовану Шевченком в час перебування в Седневі.

IV. Встановити меморіальні дошки на будинках (або за їх відсутності – в садибах), а також замінити існуючі, але низької художньої якості:

1. в м. Ніжині, на будинку педінституту.

2. с. Забілівщина (колишня Кукуріківщина), Чернігівськ[а] обл.

3. с. Мотронівка – в садибі Білозерських і [П. О.] Куліша.

4. с. Оленівка*² – -//- -//-

5. с. Гирівка (на буд. Лазаревських), Чернігівськ[а] обл.

6. с. Бігач, Чернігівська обл.

7. м. Борзні (в садибі, де стояла труна [Т. Г.] Шевченка), Черніг[івська] обл.

8. м. Кролевці (замінити), Сумської обл.

9. м. Лубнах (вул. Шевченка, 20), Полтавської обл.

V. Покращити і поповнити існуючі Шевченківські виставки і створити там, де вони відсутні:

1. м. Ромнах (в краєзнавч[ому] музеї) Сумської обл.

2. м. Конотопі -//- -//-

3. м. Лебедині -//- -//-

4. м. Білій Церкві -//- -//- Київської обл.

5. м. Полтаві (історичний музей).

6. м. Лубнах (краєзн[авчий] музей), Полтавської обл.

7. м. Миргороді -//- -//-

8. м. Чернігові (історичний музей).

9. Прилуках (краєзн[авчий] музей, Чернігівськ[ої] обл.).

10. м. Кам'янець-Подільському (краєзнавч[ий] музей), Хмельницьк[ої] обл.

11. м. Черкасах -//- -//-

12. м. Звенигородці (краєзнавч[ий] музей), Черкаської обл.

13. м. Дубно -//- -//- Ровенської обл.

*¹ Підкреслено в документі.

*² У документі «с. Мотронівка» та «с. Оленівка» об'єднано позначкою від руки.

14. м. Острог -//- -//-
15. м. Кременець -//- -//- Тернопільськ[ої] обл.
16. с. Березовій Рудці (в школах і в клубах) Київської обл.
17. м. Яготині -//- -//-
18. с. Андрушах -//- -//- Полтавської обл.
19. с. В'юнищах -//- -//-
20. с. Мар'янському -//- -//-
21. м. Великих Сорочинцях -//- -//-
22. с. Сокиринцях -//- -//-
23. с. Линовиці -//- -//-
24. м. Хоролі -//- -//-
25. с. Млієві -//- -//- Черкаської обл.
26. м. Кролевці -//- -//- Сумської обл.
27. м. Седневі -//- -//- Чернігівськ[ої] обл.
28. Створити документальний кінофільм «По Шевченківським місцям України».

Заступник директора музею
по науковій частині [Г. П.] Паламарчук

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 10, т. 1. Спр. 1020. Арк. 6–8. Оригінал. Машинопис.

№ 101

ПЛАН ЕКСПЕДИЦІЇ НАУКОВЦІВ ЦЕНТРАЛЬНОГО РЕСПУБЛІКАНСЬКОГО БОТАНІЧНОГО САДУ АН УРСР В СЕРЕДНЮ АЗІЮ У ЧЕРВНІ–ЛИПНІ 1962 р.

[Не пізніше травня 1962 р.]^{*1}

Маршрут: Київ – Алма-Ата – Заїлійський Алатау – Киргизький хребет –
Зеравшанський хр[ебет] – Гісарський хребет – Болджуан.

Склад експедиції: ст[арший] науков[ий] співробітник Чопик В. І.,
мол[одший] науков[ий] співробітник Сікура Й. Й.

План збору посадкового матеріалу:

250 видів рослин, в т[ому] ч[ислі] нових 100. Всього
зібрати живих рослин 15 тис. штук. Зібрати гербарію
350 видів на 2000 аркушів.

Методика роботи: вивчення природних умов зростання рослин, збір
садівного і посівного матеріалу і опис зібраних рослин,
особливо рослин з декоративними властивостями, збір
гербарію, фотографування рослин та ландшафтів.

Мол[одший] науковий співробітник Й. [Й.] Сікура

Науковий архів Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України.
Оп. 1. Спр. 284. Арк. 14. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Дату встановлено за змістом документа.

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
«ПРО НАУКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО
З АКАДЕМІЄЮ НАУК НДР У БЕРЛІНІ»^{*1}**

15 червня 1962 р.

1. Ураховуючи запрошення АН НДР у Берліні та необхідність зміцнення зовнішніх наукових зв'язків і обміну досвідом наукових робіт з країнами народної демократії, вважати за доцільне встановити науковий контакт з Академією наук НДР у Берліні з питань вивчення тектоніки, стратиграфії та умов утворення схожих в геологічному відношенні Дніпрово-Донецької (УРСР) і Північно-Німецької западин та рудних родовищ на території НДР.

2. Зобов'язати Інститут геологічних наук АН УРСР (акад. АН УРСР В. Г. Бондарчук) Інститут геології корисних копалин (акад. АН УРСР В. Б. Порфир'єв) та Інститут геофізики АН УРСР (акад. АН УРСР С. І. Субботін):

а) налагодити систематичний обмін відповідною геологічною літературою з інститутами геологічного профілю АН НДР у Берліні;

б) для обміну досвідом та надання допомоги в справі вивчення перспектив нафтогазоносності Північно-Німецької западини та рудних родовищ НДР організувати обмін ученими між інститутами геологічного профілю АН УРСР та АН НДР у Берліні;

в) визначити проблематику, яка може розроблятися спільними зусиллями вчених АН УРСР і АН НДР у Берліні.

3. Рекомендувати інститутам геологічного профілю АН УРСР врахувати план наукового співробітництва, розроблений Академією наук Німецької Демократичної Республіки.

4. Підняти клопотання перед Президією АН СРСР про включення цих пропозицій в загальний план наукового співробітництва між СРСР та країнами народної демократії.

Президент Академії наук УРСР
академік *Б. [Є.] Патон*
Головний вчений секретар АН УРСР
член-кореспондент АН УРСР *Г. [С.] Писаренко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1124. Арк. 70. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Заголовок документа.

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ
ВИРОБНИЦТВА КОМБІКОРМІВ, ЗБАГАЧЕНИХ ВІТАМІНАМИ,
ТА УЧАСТЬ У ЦІЙ РОБОТІ УСТАНОВ АН УРСР»^{*1}**

22 червня 1962 р.

Розглянувши пропозицію Інституту біохімії АН УРСР та наукової ради по проблемі «Природні і синтетичні біологічно важливі сполуки», Президія АН УРСР постановляє:

1. Підтримати пропозицію Ради народного господарства Черкаського економічного адміністративного району про будівництво у раднаргоспі комбікормового заводу по виробництву комбікормів, збагачених вітамінами, мікроелементами та антибіотиками.

2. Просити Державний комітет Ради Міністрів УРСР по координації наукових робіт підтримати клопотання АН УРСР перед Держпланом УРСР про включення цих робіт, в тому числі і проведення наукових досліджень, пов'язаних з організацією заводу збагачених конц[ентрованих] кормів, до державного плану по освоєнню нової техніки.

3. Зобов'язати директорів інститутів АН УРСР взяти під особливий контроль виконання досліджень, пов'язаних з розробкою питань одержання каротину з водоростей солоних водоймищ Криму (інститути ботаніки і біохімії), відходів виробництва фітону (Інститут органічної хімії) та збагачення дріжджів на вітамін D₂, стабілізації каротину (Інститут біохімії).

4. Просити Український інститут спиртової промисловості Київського раднаргоспу забезпечити проектними матеріалами будівництво цеху по виробництву вітаміну B₁₂ для тваринництва та прискорити розробку технології виробництва бетаїну.

5. Просити Держплан Ради Міністрів УРСР прискорити виділення асигнувань Черкаському раднаргоспу для проектування та будівництва заводу по виробництву комбікормів, збагачених вітамінами.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [С.] Патон
Головний вчений секретар АН УРСР
член-кореспондент АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1124. Арк. 80. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Заголовок документа.

**ЛИСТ МІНІСТЕРСТВА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УРСР
ДО РМ УРСР ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ
РОЗРОБОК ІНСТИТУТУ БІОХІМІЇ АН УРСР
ІЗ ЗАСТОСУВАННЯ ДРІЖДЖОВОЇ ПИВНОЇ ГУЩІ
ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЖИРНОСТІ МОЛОКА*²**

22 червня 1962 р.

При виробництві пива на пивоварних заводах утворюється значна кількість таких цінних кормових відходів, як пивна гуща, в якій є велика кількість пивних дріжджів.

Дослідженнями Інституту біохімії Академії наук УРСР та Української сільськогосподарської академії*³ встановлено, що періодичні даванки пивної гущі дійним коровам значно підвищують жирність молока; вміст жиру в молоці зростає на 10 процентів. Розрахунки показують, що від згодовування 100 кілограмів свіжої пивної гущі, при відповідних раціонах, можна додатково одержати 1,6 кг молочного жиру в молоці, що дорівнює 2 кг першосортного вершкового масла.

Ці дослідження наших вчених уже практично використовуються в Болгарії та Румунії, де пивна гуща повністю використовується лише в годівлі дійних корів, коли вона дає найбільший економічний ефект.

На Україні є 94 пивоварних заводів, на яких за рік виходить понад 60 тис. тонн пивної гущі. Якщо ці відходи правильно використати в годівлі корів, то цей простий захід дав би додатково 120 тонн масла.

Фактично ж пивна дріжджова гуща використовується нераціонально. Лише невелика частина відстояних пивних дріжджів використовується як лікувальний засіб при деяких захворюваннях у людей, а головна маса її згодовується переважно свиням у відгодівельних господарствах, підпорядкованих місцевим радам, які відають використанням цих відходів.

Враховуючи специфічну дію пивної гущі як біостимулятора*⁴ в підвищенні жирності молока, Міністерство сільського господарства УРСР просить Раду Міністрів УРСР зобов'язати облвиконкоми відпускати пивну гущу колгоспам і радгоспам, які розташовані поблизу пивзаводів, для згодовування коровам у свіжому вигляді.

Поскілки пивна гуща не транспортабельна і швидко псується, особливо в літній період, доцільно було б раднаргоспам організувати на пивзаводах її сушіння. Інститут біохімії АН УРСР розробив спосіб сушіння дріжджової пивної гущі з додаванням висівок. Цей спосіб дуже простий і не вимагає будь-яких капітальних

*¹ Див. док. № 163.

*² Лист направлено заступнику Голови РМ УРСР Н. Т. Кальченку.

*³ Так у документі. Правильно: Українська академія сільськогосподарських наук.

*⁴ Тут і далі – підкреслено в документі від руки синім чорнилом.

затрат. Це дасть можливість використовувати сухі пивні дріжджі також і в більш віддалених господарствах.

Вдруге просимо Раду Міністрів УРСР розглянути це важливе питання*¹.

В. о. міністра
сільського господарства УРСР *І. [Г.] Зорін*

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 10, т. 1. Спр. 764. Арк. 84–85. Оригінал. Машинопис.

№ 105*²

**ПРОПОЗИЦІЇ ЗАВІДУВАЧА ЛАБОРАТОРІЇ ДИНАМІЧНОЇ МІЦНОСТІ
ІНСТИТУТУ МЕХАНІКИ АН УРСР І. І. ЩЕНКА ПРЕЗИДЕНТУ
АН УРСР АКАД. Б. Є. ПАТОНУ ПРО РОЗШИРЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІЗ ЗАСТОСУВАННЯ ЕНЕРГІЇ ВИБУХУ В АН УРСР**

*[26 червня 1962 р.]*³

В соответствии с рекомендациями IV сессии Ученого совета по народно-хозяйственному использованию взрыва в Академии наук УССР предполагается расширение работ по применению энергии взрыва³⁰ в процессах сварки, упрочнения металлов, прессования металлокерамических материалов и др.

По предложению академика Лаврентьева М. А. координация и организация этих работ должна быть поручена Институту механики.

Возобновление и расширение работ в области физики взрыва, применении взрыва в технологических целях, строительстве, горном деле требует большой работы по организации взрывной лаборатории и полигона. На это требуется также определенное время.

Институт механики АН УССР считает, что уже сейчас есть возможность проводить исследования по применению взрыва для сварки, упрочнения металлов и прессования (с небольшим количеством ВВ) на территории лаборатории моделирования в Феофании [г. Киев].

Со своей стороны считаю возможным и желательным уже сейчас начинать исследования по взрыву на территории лаборатории моделирования в Феофании.

Для начала необходимо:

1. Выделить с 1.7.[19]62 г. институту одну штатную единицу старшего научного сотрудника – для руководителя нестационарной группы взрыва лаборатории динамической прочности института и одну штатную единицу старшего механика.

2. Обратиться с просьбой к председателю Госкомитета Совета Министров УССР, Госгортехнадзор[у] УССР о переводе кандидата технических наук, лауреата

*¹ Текст абзацу в документі виділено лінією на лівому березі.

*² Див. док. № 195, 306.

*³ Дату встановлено за діловодним штампом на документі.

Ленинской премии Н. М. Сытого*¹ в Академию наук УССР для руководства группой взрыва Института механики АН УССР.

3. Поручить СМУ Академии АН УССР при проведении строительных работ в Феофании в лаборатории моделирования сделать надстройку второго этажа бывшего склада ВВ.

В проведении строительных работ по лаборатории моделирования примут участие сотрудники Института механики АН УССР, что значительно ускорит выполнение этих работ.

4. Обязать Институт механики АН УССР (т. Бессонова В. Г.) предусмотреть в пристройке в Феофании выделение 3-х комнат для взрывной группы институтов АН УССР.

5. Создать при АН УССР Научный совет по народнохозяйственному использованию взрыва в следующем составе:

1. Малашенко С. В., доктор технических наук – председатель.

2. Ищенко И. И., кандидат технических наук – зам. председателя.

3. Бобинец А. Е., кандидат геолого-минералогических наук, зам. директора Института геологических наук АН УССР.

4. Бессонов В. Г., кандидат технических наук, зам. директора Института механики АН УССР.

5. Алексеевский В. П., кандидат технических наук, старший научный сотрудник Института металлокерамики и спецсплавов АН УССР.

6. Сытый Н. М., кандидат технических наук.

7. Грозин Б. Д., член-корр. АН УССР, зав. отделом Института механики АН УССР.

8. Остапенко Н. Г.*², кандидат технических наук, старший сотрудник Института электросварки [им. Е. О. Патона] АН УССР.

6. Поручить Институту электросварки [им. Е. О. Патона] АН УССР сварить в 1962 году 2 камеры большого размера по чертежам Института металлокерамики [и спецсплавов] и 2 камеры малого размера по чертежам ЛФТИ.

7. Обязать Академснаб АН УССР обеспечить эти камеры необходимым оборудованием (вакуумные насосы, вентиляторы с двигателями, помпы и др.) по заказам институтов механики и металлокерамики и спецсплавов АН УССР.

8. Предусмотреть в январе 1963 г. выделение Институту механики для развития взрывной лаборатории 6 штатных единиц:

Мл[адшего] научного сотрудника	1,
инженера	1,
старшего механика	2,
механика	2.

*¹ М. М. Ситий – вчений у галузі гідродинаміки, досліджував кумулятивний ефект руху рідини під дією вибуху. Учень директора Інституту математики АН УРСР, віцепрезидента АН УРСР акад. М. О. Лаврентьєва. У 1944–1946 рр. у складі групи вчених взяв участь у відкритті явища зварювання вибухом.

*² Літери «Н. Г.» у документі вписано від руки.

9. Обязать совет по взрыву и Институт механики АН УРСР представить Президиуму АН УССР к 1 октября 1962 г. все материалы и смету по организации специальной взрывной лаборатории и полигона.

10. Если Вы считаете возможным, рассмотреть вопрос «Об итогах работы IV сессии по взрыву и задачи институтов АН УССР» на бюро Президиума АН УССР*¹.

Зав. лабораторией
динамической прочности
Института механики АН УССР *И. И. Ищенко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1146. Арк. 242–244. Оригінал. Машинопис.

№ 106

ДОВІДКА ІНСТИТУТУ МАТЕМАТИКИ АН УРСР ПРО РОЗВИТОК І ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ У ГАЛУЗІ ПРИКЛАДНОЇ МАТЕМАТИКИ*²

29 червня 1962 р.

В Институте математики АН УССР в последние годы разработан ряд новых эффективных методов в области дифференциальных уравнений, асимптотических методов нелинейной механики, теории функций, теории вероятностей и математической статистики и др. Эти методы опубликованы, получили должную оценку и нашли широкое применение, как в Советском Союзе, так и за рубежом, для решений актуальных задач физики, техники и т. д. (в области теории регулирования, расчета орбит и траекторий спутников, расчета циклонов, решения задач фильтрации и др.).

Одновременно с разработкой новых методов, глубоким теоретическим обоснованием их и внедрением путей публикаций в журналах и монографиях, в Институте математики проводились работы по непосредственной связи с заинтересованными организациями (выполнялись темы прикладного характера как по госбюджету, так и в порядке заключения хоздоговоров, разрабатывалась совместная тематика с ВЦ АН УССР и проектными институтами и т. д.). Однако связь с институтами прикладного характера и разработка тематики прикладного значения до сих пор в Институте математики АН УССР имела эпизодический характер и не была достаточно целенаправленна (за исключением работ, проводимых в лаборатории № 1, созданной по решению Президиума АН УССР, которые ведутся по заданиям специального конструкторского бюро).

*¹ Речення у документі вписано від руки.

*² Документ направлено до Президента АН УРСР акад. Б. Є. Патона.

За последние годы институт значительно пополнился и продолжает пополняться научными кадрами – в основном за счет молодежи, заканчивающей аспирантуру в институте.

В связи с этим в настоящий момент Институт математики имеет возможность, наряду с разработкой чисто теоретических направлений, уделить значительно больше внимания тематике в области прикладной математики.

Развитие в институте прикладной тематики помимо пользы для нужд ряда заинтересованных организаций будет чрезвычайно полезно и окажет благоприятное влияние на дальнейшее развитие теоретических работ в институте.

Для увеличения и дальнейшего расширения тематики прикладного характера было бы весьма целесообразно создать в институте отдел (или отделение, включающее в себя несколько групп или лабораторий) прикладной математики.

Этот отдел должен был бы осуществлять доведение многочисленных теоретических результатов, полученных в институте, до практического приложения, осуществлять связь с рядом институтов (институтами технического отделения, физическими институтами, биологическими и др.) и проектными организациями, заключать хозяйственные договоры и принимать заказы на решение новых проблем и тем самым ставить перед другими отделами института новые задачи.

Профиль этого отдела (или отделения) должен быть достаточно широким. Исходя из возможностей Института математики и сложившихся в нем направлений, отдел прикладной математики сможет в ближайшее время развернуть тематику прикладного характера по следующим направлениям:

1. Электромоделирование некоторых технических задач, описываемых эллиптическими уравнениями (задачи, связанные с расчетом водопонижения месторождений полезных ископаемых, разрабатываемых открытым способом, а также с задачами рациональной эксплуатации нефтяных месторождений).

По этой теме уже в настоящий момент в институте в отделе теории функций комплексного переменного разрабатывается и изготавливается новая специализированная модель интегратора ЭГДА-10, на которой можно будет моделировать задачи при наличии 500–800 скважин, что вполне достаточно для самых сложных технических задач.

По этой теме заключен договор с «Укрниипроект» на сумму 10 тысяч рублей.

В 1963 году на основании выполненных разработок будет сделан головной образец серийного интегратора, который будет передан Лисичанскому заводу для серийного выпуска.

В 1963 году можно будет разработать методику решения некоторых задач упругости на базе приближенного метода конформного отображения произвольной области с наперед заданной точностью, и результаты передать Горьковскому инженерно-строительному институту, в котором проводится интенсивная работа по практическим расчетам аналогичных задач.

Кроме того, уже установлена связь с Институтом кибернетики АН УССР (Иваненко Л. Н.) по программированию получаемых здесь формул, после чего программы могут быть разосланы заинтересованным организациям.

В 1963–[19]64 году возможно заключить договор с <предприятием> п/я 150 (Челябинск), а также с Одесским институтом инженеров морского флота на изготовление макетов прибора для визуализации линий потенциальных полей, что находит наиболее широкое применение в задачах электронной оптики, в турбиностроении и реакторостроении.

Кроме того, в 1963 году предполагается установить связь с Криворожским институтом горного дела по разработке методов моделирования потенциальных полей магнитных сепараторов для обогащения криворожских кварцитов.

Это направление тематики отдела прикладной математики может быть осуществлено группой сотрудников (В. И. Панчишин, В. Т. Черновал, А. Г. Тарапон, Э. П. Гранкин, М. Н. Уласович), под руководством д[окто]ра физ[ико]-мат[ематических] наук профессора П. Ф. Фильчакова, которую следует перевести из отдела теории функций комплексного переменного, и [путем] привлечения в 1962–[19]63 году 3 инженеров, 3 физиков-механиков и 2 техников.

2. Внедрение методов математической статистики.

Этот комплекс работ отдела прикладной математики предусматривает следующую тематику:

а) решение ряда технических задач радиолокации (совместно и по заданию КВИРТУ);

б) статистический анализ производственных процессов (совместно с КГУ и домом научно-технической пропаганды);

в) проблема надежности – решение практических задач по расчету сложных автоматических устройств;

г) применение статистики случайных процессов в медицине, промышленности, военном деле и т. д. (КГУ, КВИРТУ и др.).

Для осуществления этой тематики целесообразно в отделе прикладной математики создать лабораторию математической статистики. При этом, учитывая, что в Киевском госуниверситете имеется сложившийся коллектив вероятностников, желательно создать эту лабораторию совместно с КГУ. В состав этой лаборатории из Института математики могут^{*1} быть выделен ряд сотрудников отдела теории вероятности (Т. П. Марьянович, Э. Ницкая, С. Борисова, П. Давиденко)^{*2}. <Быть> научными руководителями этой тематики изъявили свое согласие академик АН УССР Б. В. Гнеденко, кандидат физико-математических наук (представил докторскую диссертацию) В. С. Королюк. Кроме того, весьма желательно привлечь к руководству этой лабораторией А. В. Скорохода (защитил докторскую диссертацию).

*1 Так у документі.

*2 Речення у документі виділене від руки на лівому березі.

Для обеспечения этого раздела работ отдела прикладной математики в настоящий момент проведены и проводятся следующие мероприятия: а) получено согласие от академика АН УССР Б. В. Гнеденко на научное руководство тематикой и установление тесного контакта с лабораторией математической статистики МГУ (в связи с привлечением Б. В. Гнеденко к научному руководству тематикой отдела, а также учитывая его участие в издании УРЭ^{*1}, необходимо восстановить выплату денег за звание); б) заключается договор с КГУ об организации совместной лаборатории математической статистики; в) ведутся переговоры с А. В. Скороходом о переходе в штат института; г) установлена связь с научно-исследовательскими лабораториями КВИРТУ и подготавливается проект договора.

3. Прикладная тематика в области механики.

Здесь предполагается осуществлять решение конкретных прикладных задач, связанных с вопросами расчета пластин и оболочек, нелинейных задач, встречаемых в теории регулирования, задач автономного определения координат месторасположения движущихся объектов без наличия земных ориентиров и др.

Эта группа вопросов будет решаться сотрудниками, которые должны быть переведены из отдела общей механики и отдела математической физики. Научное руководство будет осуществляться А. Ю. Ишлинским и Ю. А. Митропольским.

Общее организационное руководство отделом прикладной математики целесообразно поручить (до объявления конкурса) заведующему отделом теории функций комплексного переменного доктору физ[изико]-мат[ематических] наук, профессору П. Ф. Фильчакову^{*2} (после соответствующего оформления).

После этого П. Ф. Фильчаковым совместно со мною будут представлены конкретные соображения относительно дополнительных штатных единиц, оборудования, помещения и т. д., необходимые для создания отдела и успешной работы.

В процессе работы отдела также более четко выкристаллизуются наиболее актуальные направления и тематика отдела.

Директор Института
математики АН УРСР Ю. А. Митропольский

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1147. Арк. 91–96. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Так у документі. Мається на увазі Українська радянська енциклопедія (російською мовою – УСЭ).

^{*2} П. Ф. Фільчаков – вчений-математик, доктор фізико-математичних наук, професор, завідділом прикладної математики Інституту математики АН УРСР у 1960–1978 рр. Розробив метод послідовних конформних відображень, за допомогою узагальнених степеневих рядів, проблему констант інтеграла Крістофеля – Шварца, досліджував теорію фільтрації. Під його керівництвом в лабораторії електромодельовання Інституту математики АН УРСР були розроблені і виготовлені понад 12 конструкцій різних інтеграторів типу ЕГДА. Лауреат Державної премії УРСР в галузі науки і техніки (1970).

**ПОВІДОМЛЕННЯ ДИРЕКТОРА ДЕРЖАВНОЇ ПУБЛІЧНОЇ
БІБЛІОТЕКИ УРСР В. С. ДОНЧАКА ДО ВІЦЕПРЕЗИДЕНТА АН УРСР
АКАД. О. Ф. МАКАРЧЕНКА ПРО ОТРИМАНІ ЗАРУБІЖНІ ПУБЛІКАЦІЇ
З ПИТАНЬ УКРАЇНОЗНАВСТВА**

30 червня 1962 р.

Вельмишановний Олександр Федорович!

Державна публічна бібліотека АН УРСР*¹ одержала в 1961–1962 роках 54 зарубіжні публікації з питань українознавства, які характеризуються такими даними:

В 1961 році та в 1-му півріччі 1962 року бібліотекою одержано ряд періодичних видань, в яких вміщені слідуєчі статті українських вчених або інформація про Україну (на французькій мові):

№№ пп	Показники	У 1961 році	За I-ше півріччя 1962 р.
1	Одержано всього зарубіжних публікацій з питань українознавства З них: а) книг б) статей в газетах або журналах	27 17 10	27 6 21
2	Одержано публікацій за мовами, якими вони надруковані: а) українською мовою б) англійською мовою в) німецькою мовою г) французькою мовою д) болгарською мовою е) польською мовою є) чеською мовою	5 14 6 2 – – –	10 7 2 – 1 5 2

1) Щербань О. Наука на службі народу. – Імпакт. Наука і суспільство. 1962. Т. 12, № 2, с. 127–145.

2) Кирилюк Є. Народний співець. К сторіччю з дня смерті Т. Шевченко. – Інформаційний бюлетень ЮНЕСКО, 1961, № 93.

3) Засідання Національної комісії Укр[аїнської] РСР по справам ЮНЕСКО, 1961, № 95.

4) В Комісії по іноземним справам ЮНЕСКО, Укр[аїнської] РСР. – Інформаційний бюлетень ЮНЕСКО, 1961, № 95.

5) Шкільний час по радіо в УРСР. – Інформаційний бюлетень ЮНЕСКО, 1961, № 99–100.

*¹ Тут і далі – так у документі. Правильно: Державна публічна бібліотека УРСР (ДПБ УРСР).

Додаток: *¹ Списки публікацій з питань українознавства, що надійшли до фондів бібліотеки АН УРСР в 1961–1962 рр.

Директор ДПБ АН УРСР В. [С.] Дончак

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 205. Арк. 75–76. Оригінал. Машинопис.

№ 108

ДОПОВІДЬ ВІЩЕПРЕЗИДЕНТА АН УРСР АКАД. О. Ф. МАКАРЧЕНКА НА ЗАСІДАННІ КОМІСІЇ ІЗ ЗАКОРДОННИХ СПРАВ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УРСР ПРО ВИДАННЯ НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ АКАДЕМІЇ НАУК ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ*²

[30 червня 1962 р.]^{*3}

Видавництво АН УРСР видає наукову літературу, як правило, російською та українською мовами.

За останні два роки Видавництвом АН УРСР було видано іноземними мовами: «Заповіт» Т. Г. Шевченка (на 44-х мовах); 60 брошур-тез доповідей на Міжнародному симпозиумі по нелінійних коливаннях та Біохімічному конгресі. Надруковано резюме англійською мовою до книг «Четвертинний період», «Інтегратор ЕГДА-9», «Моделирование на электропроводной бумаге».

Крім того, у 9 провідних наукових журналах АН УРСР по всіх вміщених в них статтях систематично друкується резюме англійською мовою.

Журнал «Автоматическая справка» з 1958 року перекладається на англійську мову і видається в Англії тиражем 500 примірників, а з 1962 року журнал «Порошковая металлургия» перекладається на англійську мову та видається в США^{*4}.

Слід відзначити, що Видавництвом АН УРСР за останні роки не видано іноземними мовами жодної книги про Українську РСР та її історію, економіку і культуру.

Значно збільшився інтерес з боку зарубіжних країн до монографій та праць, виданих вченими АН УРСР. Про це свідчать такі факти.

1. Тільки за останні три роки в капіталістичних країнах та країнах народної демократії перекладено на іноземні мови і видано понад 200 монографій та праць вчених Академії наук УРСР, в тому числі [...]^{*5}.

2. Значно зріс міжнародний книгообмін виданнями АН УРСР, про що свідчать такі дані.

*¹ Додаток не публікується.

*² У лютому 1962 р. Президія АН УРСР підготувала доповідну записку до ЦК КПУ щодо сприяння створенню нових періодичних видань, присвячених проблемам різних галузей науки: обчислювальної техніці, металургії, зоології, мовознавству.

*³ Дату встановлено за суміжними документами в архівній справі.

*⁴ Див. док. № 85.

*⁵ Тут і далі у документі – знято перелік опублікованих наукових праць і тих, що пропонуються до перекладу.

№№ пп	Показники	1960 рік	1961 рік	1962 рік
1	2	3	4	5
1.	Кількість організацій зарубіжних країн, з якими встановлено книгообмін	910	966	990
2.	Надіслано літератури (одиниць)	17 957	21 758	12 452
3.	Одержано літератури (одиниць)	18 698	20 259	14 267
4.	Передано літератури науковим установам АН УРСР	8828	9728	7161

Академія наук УРСР підтримує широкий книгообмінний зв'язок з 990 науковими установами та бібліотеками 57 країн світу. З цієї кількості зарубіжних установ 421 припадає на країни народної демократії та 569 – на капіталістичні країни.

В числі зарубіжних кореспондентів бібліотеки – 44 академії наук, 130 університетів, 47 національних бібліотек, а також значна кількість наукових товариств, науково-дослідницьких установ, музеїв, редакцій, лабораторій.

3. З року в рік зростає книгоекспорт видань АН УРСР. В 1960–1961 рр. «Книгоекспорт» взяв літератури, виданої Академією наук УРСР, 236 назв в кількості 131 100 примірників на загальну суму 118 500 крб.

В 1961 р. на експорт було замовлено 179 назв, загальною кількістю 83 075 примірників.

В 1962 р. за перше півріччя замовлено 89 назв, загальною кількістю 36 383 примірника. [...].

На окремі книги, що видаються АН УРСР, «Книгоекспорт» замовляє значну частину тиражу. Так, наприклад, з 2100 примірників збірника праць «Вопросы физики металлов и металловедения, т. 15» «Книгоекспортом» замовлено 11 800 [примірників]; з 2400 примірників монографії «Статика тероидальных оболочек» Булгакова В. [Н.] – 1400; з 2000 примірників монографії Р. Є. Кавецького, Н. Ф. Солодюк «Реактивность организма и тип нервной системы» – 1450 [примірників]; з 2000 примірників монографії С. М. Кожевникова «Динамика машин с упругими звеньями» – 1430 та інш[і].

Наведені вище приклади зростаючої кількості книг вчених АН УРСР, які перекладаються іноземними мовами як в країнах народної демократії, так і в капіталістичних країнах, а також значно збільшений попит в зарубіжних країнах на книги, які видаються Академією наук Української РСР через системи книгообміну та «Книгоекспорт», ставлять перед Президією АН УРСР питання про видання і перевидання ряду найважливіших монографій та праць вчених АН УРСР іноземними мовами.

Вважаю доцільним і можливим видати англійською мовою наступні книги: [...].

Крім того, Видавництво могло б друкувати ряд праць з науки і техніки. Зараз американські фірми друкують англійською мовою журнали «Автоматическая сварка» і «Порошковая металлургия». Вони будуть також видавати 2 частини книги «Фізика плазми». Нам здається, що це можна було б робити у нас, на Україні, а не дозволяти американцям мобілізувати валюту коштом нашої праці.

Слід відзначити, що Видавництво АН УРСР зараз має можливість видавати книги англійською, німецькою та польською мовами, необхідно лише створити додатковий штат редакторів та перекладачів – спеціалістів з іноземних мов.

Президія АН УРСР порушує клопотання перед Радою Міністрів УРСР про необхідні додаткові асигнування Видавництву АН УРСР на 1963 рік для здійснення справи видання наукової літератури про Українську РСР іноземними мовами.

Віце-президент АН УРСР
О. [Ф.] Макаrenchенко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 205. Арк. 61–66. Копія. Машинопис.

№ 109

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В АН УРСР»^{*1}

6 липня 1962 р.

Відповідно до постанови Комісії в закордонних справах Верховної Ради УРСР «Про заходи по поліпшенню і розширенню вивчення іноземних мов у республіці» від 17 травня 1962 р. та на додаток до постанови Президії АН УРСР від 22 вересня 1961 р. «Про поліпшення вивчення іноземних мов у системі АН УРСР» Президія АН УРСР постановляє:

1. Зобов'язати директорів установ АН УРСР звернути особливу увагу на вивчення іноземних мов провідними науковими співробітниками, які ведуть самостійні наукові дослідження. З цією метою:

а) у найближчий час провести перевірку, хто з наукових співробітників і в якій мірі використовує матеріали з іноземних джерел;

б) за допомогою громадських організацій організувати в установах гуртки для вивчення іноземних мов на засадах самооплатності;

в) зобов'язати наукових співробітників, які не володіють іноземними мовами, на протязі 1–2 років досконально вивчити одну з іноземних мов;

г) враховувати знання іноземних мов при зарахуванні на роботу або при атестації наукових співробітників.

Директорам установ повідомити до 1 жовтня 1962 року Президію АН УРСР про заходи, вжиті для поліпшення вивчення іноземних мов науковими співробітниками.

2. Збільшити кількість годин на вивчення іноземних мов аспірантами в середньому з 120 до 180 годин для груп, які слабо володіють іноземними мовами.

3. Підвищити вимоги на кандидатських екзаменах з іноземних мов. Основним критерієм знання іноземних мов вважати вміння вести бесіду на тему по спе-

^{*1} Заголовок документа. На розвиток цієї постанови Президія АН УРСР 12 листопада 1964 р. затвердила положення про курси іноземних мов при кафедрі іноземних мов АН УРСР.

ціальності і вміти усно реферувати іноземною мовою текст по спеціальності і суспільно-політичний текст.

4. Зобов'язати Бюджетно-штатну комісію АН УРСР виділити до початку нового учбового року для кафедри іноземних мов АН УРСР додатково 4 штатні одиниці викладачів для проведення занять з науковими співробітниками АН УРСР.

5. Зобов'язати голову Відділу суспільних наук АН УРСР чл.-кор. АН УРСР О. С. Короїда виділити в будинку по Кірова, 4 до 1 вересня ц. р. для кафедри іноземних мов додатково одну кімнату площею не менше 20–25 метрів для створення фонетичного кабінету.

6. Зобов'язати УС АН УРСР (т. Сизоненка М. П.) подати до 1 серпня ц. р. на розгляд Президії АН УРСР конкретні пропозиції по забезпеченню кафедри приміщенням для занять з аспірантами в наступному учбовому році в кількості 10 аудиторій.

7. Зобов'язати керуючого справами АН УРСР (т. Сизоненка М. П.) придбати для кафедри необхідне обладнання за рахунок ст. 12 кошторису УС АН УРСР.

Президент Академії наук УРСР
академік *Б.[С.] Патон*
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
член-кореспондент АН УРСР *Г. [С.] Писаренко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1124. Арк. 159. Оригінал. Машинопис.

№ 110

ВИТЯГ ІЗ ПОСТАНОВИ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО ЗАВДАННЯ УСТАНОВ АН УРСР ГЕОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ З МЕТОЮ ПОСИЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГЕОЛОГОРОЗВІДУВАЛЬНИХ РОБІТ В УКРАЇНІ

6 липня 1962 р.

[...]*¹

Перспективний план розвитку народного господарства Української РСР передбачає значне збільшення використання різних видів мінеральної сировини для промислового виробництва, забезпечення якого особливо потребує прискореного росту запасів сировини. Це покладає на геологічні установи Академії наук Української РСР обов'язок посилення конкретних заходів щодо дальшого вивчення шляхів та можливостей поширення мінерально-сировинної бази республіки.

*¹ Знято інформацію про загальний розвиток народного господарства і промисловості СРСР.

[...]^{*1} враховуючи висновки міжвідомчої комісії з представників АН СРСР, Міністерства геології та охорони надр СРСР і АН УРСР та вузів республіки, Президія АН УРСР вважає за необхідне різко посилити вклад геологічних інститутів Академії наук в розробку загальнодержавних завдань по вивченню і використанню мінеральних ресурсів з метою наукового обґрунтування забезпечення ними потреб народного господарства УРСР.

Президія АН УРСР постановляє:

1. Вважати найважливішим завданням геологічних установ АН УРСР в справі посилення допомоги геологічних інститутів народному господарству:

– розробку питань геології корисних копалин Української РСР і науково-теоретичне обґрунтування дальших розшукових шарів земної кори, їх геологічного картування та обґрунтування комплексу методів розшуків глибинних корисних копалин (геологічних, тектонічних, геохімічних, геофізичних, палеографічних, літо-фаціальних, мінерало-петрографічних);

– розробку наукових основ і методики складання разом з установами Головгеології УРСР і МГ і ОН СРСР металогенічних і прогнозних карт, в першу чергу по таких видах мінеральної сировини, як радіоактивні елементи, розсіяні елементи, рідкісні метали, руди нікелю, хрому, ртуті, алюмінію, магнію, заліза; нерудні копалини – флюорит, п'єзокварц, калійні солі, каолін, фосфорит, а також коксівне вугілля, нафта, горючий газ, цементна сировина, наповнювачі тощо;

– виявлення та вивчення нових видів мінеральної сировини для нових галузей промислового виробництва;

– розробку нових методів збагачення та переробки мінеральної сировини з метою прискорення вводу в народногосподарський баланс значної частини запасів так званої бідної сировини та нових видів руд цінних компонентів;

– дослідження з питань геолого-економічної оцінки мінеральних ресурсів республіки та шляхів їх народногосподарського використання.

2. Доручити бюро Відділу хімічних і геологічних наук АН УРСР разом з Головним управлінням геології і охорони надр при Раді Міністрів УРСР розробити планові завдання щодо послідовності та комплексності вивчення геології окремих груп мінеральної сировини, геологічного картування регіонів, вивчення геологічних формацій і розрізів опірною буріння тощо для планового розв'язання їх установами АН УРСР у співдружності з закладами системи Головгеології [УРСР] або на господарсько-договірних засадах.

[...]

Президент Академії наук УРСР
академік *Б. [С.] Патон*

Головний вчений секретар АН УРСР
член-кореспондент АН УРСР *Г. [С.] Писаренко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1124. Арк. 148–154. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Тут і далі у документі – знято відомості про планові завдання установ АН УРСР та їх виконання.

№ 111*¹

**ЛИСТ ДИРЕКЦІЇ ІНСТИТУТУ КІБЕРНЕТИКИ АН УРСР
ДО ВІДДІЛУ РАДІОЕЛЕКТРОНІКИ І ПРИБОРОБУДІВНИЦТВА
ДЕРЖАВНОГО КОМІТЕТУ РМ УРСР ПО КООРДИНАЦІЇ НАУКОВО-
ДОСЛІДНИХ РОБІТ ЩОДО УЧАСТІ УСТАНОВИ У РОЗРОБЦІ
НАВЧАЛЬНИХ КУРСІВ І ПРОГРАМ ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

16 липня 1962 р.

Ознакомившись с проектом постановления [СМ УССР] «О внедрении программного обучения и коренном повышении эффективности подготовки кадров», сообщаем, что Институт кибернетики АН УССР может принять участие в научных исследованиях по разработке учебных курсов и программ обучения для вузов по следующим дисциплинам:

1. Логика теоретическая.
2. Численные методы.
3. Математическая статистика.
4. Искусственные языки и программирование.
5. Электротехника.
6. Вычислительные машины.
7. Структурная лингвистика.

В случае если будет осуществлено надлежащее увеличение рабочих площадей, то Институт кибернетики АН УССР сможет организовать в 1963–[19]64 гг. научно-исследовательскую лабораторию, в которой будут разрабатываться вопросы применения кибернетики в обучении*².

Вр[еменно] и[сполняющий] о[бязанности] директора ИК АН УССР
доктор технических наук *Б. Б. Тимофеев*

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 10, т. 1. Спр. 1067. Арк. 24. Оригінал. Машинопис.

№ 112

**ВИТЯГ З ПОСТАНОВИ РМ УРСР «ПРО РОЗШИРЕННЯ
ЗАСТОСУВАННЯ В НАРОДНОМУ ГОСПОДАРСТВІ
ТА ЗБІЛЬШЕННЯ ВИРОБНИЦТВА РАДІОАКТИВНИХ ІЗОТОПІВ»**

17 липня 1962 р.

*Тасмно**³

[...]*⁴

На виконання постанови Ради Міністрів СРСР від 11 червня 1962 року № 555-227 Рада Міністрів Української РСР постановляє:

*¹ Див. док. № 30, 32, 54, 99, 218, 296.

*² Підкреслено у документі олівцем.

*³ Архівна справа розсекречена. Підстава: акт від 05.06.2015.

*⁴ Знято інформацію про роботи з впровадження в народне господарство УРСР радіоактивних речовин.

1. Зобов'язати Академію наук УРСР забезпечити будівництво в 1963–1964 роках при атомному реакторі Інституту фізики АН УРСР ізотопної лабораторії для виробництва короткоживущих*¹ ізотопів та проведення науково-дослідних робіт в галузі радіохімії, маючи на увазі забезпечити короткоживущими ізотопами та міченими органічними сполуками потреби республіки.

Доручити Академії наук УРСР і Державній санітарній інспекції УРСР (т. Лещенку) в місячний строк погодити у встановленому порядку будівництво на території атомного реактора Інституту фізики АН УРСР ізотопної лабораторії за типовим проектом Державного комітету Ради Міністрів СРСР по використанню атомної енергії.

[...]*²

8. Зобов'язати Академію наук УРСР включити в план досліджень біологічного каналу атомного реактора Інституту фізики АН УРСР опромінювання біологічних об'єктів, що досліджуються установами Міністерства сільського господарства УРСР.

9. Зобов'язати Держплан УРСР, Уккранаргосп, Академію наук УРСР, Міністерство охорони здоров'я УРСР, Міністерство сільського господарства УРСР, Міністерство вищої і середньої спеціальної освіти УРСР та раднаргоспи УРСР до 1 серпня 1962 року розробити і подати Державному комітету Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідних робіт проекти комплексних планів найважливіших науково-дослідних робіт, що виконуються з використанням радіоактивних ізотопів і джерел радіоактивних випромінювань, та впровадження в народне господарство радіоактивних ізотопів і ядерних випромінювань на 1963–1965 роки, зокрема впровадження радіоізотопних засобів контролю і автоматизації технологічних процесів відповідних галузей промисловості, передбачених пунктом 3 цієї постанови.

[...]

11*³. Довести до відома Держплану УРСР, Уккранаргоспу, Державного комітету Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідних робіт, Академії наук УРСР, Міністерства охорони здоров'я УРСР, Міністерства сільського господарства УРСР, Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР та раднаргоспів УРСР, що Рада Міністрів СРСР постановою від 11 червня 1962 року № 555-227:

1) встановила такі основні напрямки в галузі застосування ізотопів і джерел радіоактивних випромінювань у народному господарстві на найближчі роки:

а) розробка ядерно-геофізичної апаратури для аналізу кількісного і якісного складу речовин, а також для шукання, розвідування і розробки родовищ газу, нафти та інших корисних копалин;

*¹ Тут і далі – так у документі.

*² Тут і далі у документі – знято інформацію про завдання окремих галузей народного господарства та державних відомств України.

*³ Пункт 11 у документі викреслено від руки, п. 12 виправлено на 11.

б) розробка апаратури і джерел випромінювань для знімання зарядів статичної електрики, що виникають у процесі виробництва в текстильній, гумотехнічній, поліграфічній, хімічній та інших галузях промисловості;

в) конструювання радіоізотопних приладів для контролю і автоматизації різних технологічних процесів у металургійній, гірничодобувній, хімічній, паперовій, будівельній та інших галузях промисловості;

г) створення більш досконалих гамма-дефектоскопічних і гамма-терапевтичних апаратів для промисловості і медицини;

д) розробка нових більш ефективних методів використання ізотопів і ядерних випромінювань у народному господарстві;

є)^{*1} розробка радіоактивних джерел і мічених сполук для використання в медицині, сільському господарстві та наукових дослідженнях;

ж) вишукування нових методів одержання ізотопів і мічених сполук, розширення номенклатури ізотопів та сполучень з ними, що випускаються.

[...]

Підпис^{*2}

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 2927. Арк. 48–56. Оригінал. Машинопис.

№ 113

ПЕРЕЛІК ГОЛОВНИХ НАПРЯМІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ УСТАНОВ АН УРСР^{*3}

20 липня 1962 р.

1. Физика твердого тела (основы прочности и пластичности, физика металлов и сплавов, физика полупроводников).

2. Ядерная физика и использование атомной энергии.

3. Астрономия, астрофизика и радиоастрономия.

4. Кибернетика.

5. Новые вопросы математики.

6. Радиоп физика, радиотехника и электроника.

7. Разработка и внедрение новых синтетических полимерных материалов.

8. Разработка теории химического строения, кинетики и реакционной способности.

9. Научные основы получения синтетических и природных катализаторов, сорбентов, наполнителей и пластификаторов.

10. Химизация сельского хозяйства.

11. Химия и технология редких и цветных металлов.

^{*1} Така нумерація пунктів у документі.

^{*2} Підпис не прочитано.

^{*3} Документ є додатком до постанови Президії АН УРСР від 20 липня 1962 р. (прот. № 33, § 398).

12. Стрoение Земли и закономерности размещения полезных ископаемых.
13. Молекулярная биология.
14. Физиология и биохимия животных, растений и микроорганизмов.
15. Методы прямого преобразования тепловой энергии в электрическую.
16. Энергетика и электрификация Украинской ССР.
17. Развитие порошковой металлургии и создание новых металлокерамических материалов и сплавов.
18. Изыскание и разработка новых сварочных процессов и оборудования.
19. Создание новых приборов и средств автоматизации.
20. Научные основы металлургических процессов.
21. Создание новых принципов добычи и комплексное использование полезных ископаемых.
22. Комплексное использование водных ресурсов Украинской ССР.
23. Научные основы размещения производительных сил, комплексного развития и специализации крупных экономических районов УССР.
24. Закономерности строительства социализма и переход к коммунизму.
25. Язык, история и литература украинского народа.

И. о. главного ученого секретаря АН УССР К. [М.] Сьитник

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1125. Арк. 89. Оригінал. Машинопис.

№ 114

ПРОПОЗИЦІЇ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЦК КПУ ПРО ПОДАЛЬШИЙ РОЗВИТОК МЕРЕЖІ НАУКОВИХ УСТАНОВ АН УРСР У м. ХАРКІВ*¹

*[Не пізніше 20 липня 1962 р.]**²*

С целью разработки предложений по улучшению работы, координации деятельности и перспективам дальнейшего развития сети научных учреждений по просьбе Харьковского обкома КП Украины группа ученых Академии наук УССР ознакомилась с организацией деятельности научно-исследовательских и проектно-конструкторских учреждений г. Харькова.

В связи с этим Президиум АН УССР вносит на рассмотрение ЦК КП Украины следующие предложения по наиболее важным вопросам развития науки в г. Харькове.

1. При наличии большого количества промышленных, сельскохозяйственных и проектных научно-исследовательских институтов и конструкторских бюро в г. Харькове ощущается острая потребность в расширении теоретических исследо-

*¹ На документі від руки вписано слово «Проект».

**² Дату встановлено за діловодним штампом на документі.

ваний в области естественных и технических наук. Поэтому целесообразно в ближайшие 2–3 года создание в г. Харькове следующих научно-исследовательских институтов Академии наук УССР:

а) Институт динамики и прочности машин на базе Лаборатории гидравлических машин АН УССР и соответствующих факультетов Харьковского политехнического института.

Учитывая, что существующая Лаборатория гидравлических машин АН УССР уже представляет собой крупное научно-исследовательское учреждение с количеством сотрудников до 200 чел. и обеспечена лабораторными помещениями, организацию института целесообразно произвести в 1962 г. Для обеспечения дальнейшего развития этого института начать в 1963 г. строительство новых корпусов по планам кап[итального] строительства Академии наук УССР.

б) Институт химической физики АН УССР на базе Украинского института огнеупоров и Харьковского государственного университета. Для начала организации этого института создать в г. Харькове в январе 1963 г. филиал Института физической химии [им. Л. В. Писаржевского] АН УССР в составе лаборатории химии высоких температур (на базе Украинского института огнеупоров) и лаборатории физико-химии полиэлектrolитов на базе Харьковского госуниверситета. Для обеспечения лабораторной базой будущего института на протяжении 1963–1965 гг. Академии наук УССР разработать проект и построить лабораторные корпуса.

в) Институт математики с вычислительным центром на базе существующих математических отделов ФТИ низких температур АН УССР и математического факультета Харьковского госуниверситета. Создание этого института осуществить после окончания строительства математического корпуса ФТИ низких температур АН УССР в конце 1963 года. В планах строительства Академии наук по ФТИ низких температур предусмотреть строительство корпуса Вычислительного центра в 1964 г.

г) Предусмотреть в 1964 году реорганизацию группы возрастной и сравнительной физиологии Института физиологии [им. А. А. Богомольца] АН УССР в г. Харькове в филиал Института физиологии АН УССР, как базы для организации в 1965–1966 гг. Института возрастной и сравнительной физиологии и биохимии АН УССР.

Включить в планы строительства АН УССР постройку лабораторной и экспериментальной базы в 1965–1967 гг. При организации новых институтов, с целью обеспечения максимального использования материальной базы и научных кадров, предусмотреть создание ряда отделов институтов АН УССР непосредственно при Харьковском университете и [Харьковском] политехническом институте, а также разрешить работу руководящих научных кадров по совместительству.

2. В настоящее время в г. Харькове имеется 105 научно-исследовательских и проектно-конструкторских учреждений. Причем многие из них имеют слишком широкий профиль исследований, большое количество мелких тем и слабый состав научных кадров. Так, например, в Институте животноводства МСХ УССР

при наличии 74 научных сотрудников разрабатывается 14 крупных проблем. В Институте глазных болезней Министерства здравоохранения УССР при наличии 36 научных сотрудников разрабатывается 43 темы.

Институт металлов Госплана УССР*¹ разрабатывает тематику, охватывающую подготовку руды, доменный, мартеновский и бессемеровский процессы, вопросы прокатки, термической обработки, разработки новых марок сталей, использование природного газа и кислорода в металлургии, прямое получение железа из руд и др., что естественно не может обеспечить достаточно глубокую проработку каждой из этих важных проблем.

Многотемностью также страдают план работ Института огнеупоров, Гипростройпром, Гипромаш и др.

Наряду с этим многие институты не обеспечены достаточным количеством квалифицированных научных кадров.

Так, например, в УкрНИИ инженерно-технических изысканий на 472 чел. сотрудников нет ни одного доктора или кандидата наук, во Всесоюзном НИИ технологии электромашино- и аппаратостроения на 757 чел. сотрудников имеется только 1 кандидат наук и т. д.

В связи с этим является необходимым проведение работы по упорядочению сети научно-исследовательских и проектно-конструкторских учреждений г. Харькова. Для разработки предварительных предложений по уточнению профиля, дислокации, объединения или передачи отдельных институтов или КБ крупным заводам или вузам полезно на протяжении августа–октября с. г. привлечь комиссии содействия науке при обкоме КП Украины.

Подготовленные материалы целесообразно рассмотреть с участием обкома партии, совнархоза, Госкомитета Совета Министров УССР по координации научно-исследовательских работ, Академии наук УССР и других заинтересованных ведомств.

3. С целью улучшения деятельности научно-исследовательских учреждений Харькова, направленности в их тематике и ликвидации многотемности, необходимо передать для рассмотрения в ближайшее время проблемно-тематические планы на 1963 год в научные советы по проблемам при Госкомитете Совета Министров УССР по координации научно-исследовательских работ, АН УССР, Минздраву и МСХ УССР.

4. Для освобождения научно-исследовательских институтов от мелкой тематики считать целесообразным организовать на некоторых крупных харьковских заводах базовые научно-исследовательские лаборатории, которым поручить решение вопросов, связанных с улучшением существующей технологии, применения результатов новых исследований и внедрения науки в производство, с охватом нужд всех заводов данного профиля, входящих в Харьковский экономический район.

5. Ввиду того что большинство научно-исследовательских институтов слабо обеспечено научными кадрами и укомплектование их носит случайный ха-

*¹ Так у документі. Ймовірно, мається на увазі «Український науково-дослідницький інститут металів «УкрНИИмет» Міністерства чорної металургії ССРСР», м. Харків.

раक्टर, считать целесообразным организовать подготовку молодых научных кадров в Харьковском университете и политехническом институте по наиболее дефицитным специальностям, как, например: физическая химия, химическая переработка топлива, физика, физика низких температур, механика, вычислительная математика, динамика и прочность машин, металлофизика, биофизика, биохимия, микробиология и другие; для чего обязать научно-исследовательские учреждения области определить номенклатуру и количество необходимых для них специальностей.

Организовать в ведущих харьковских вузах и соответствующих учреждениях АН УССР подготовку аспирантов, начиная с 1963 года с последующим направлением их на работу в харьковские научно-исследовательские учреждения.

Для этой цели Академия наук может готовить 50–70 человек, Харьковский госуниверситет (по заявлению ректора т. Лаврушина В. Ф.) 50–70 чел. и Харьковский политехнический институт (по заявлению ректора т. Семко М. Ф.) около 100 человек кандидатов наук ежегодно.

Для обеспечения подготовки кандидатов наук в ХГУ и ХПИ для научно-исследовательских организаций г. Харькова использовать материальную базу и средства последних.

Для обеспечения расширенной подготовки научных кадров в г. Харькове просить Министерство высшего и среднего специального образования выделить средства на постройку жилых домов для молодых специалистов и профессорско-преподавательского состава ХГУ и ХПИ (по два дома при каждом).

6. Направлять в харьковские вузы по их заявкам крупных ученых Академии наук УССР для чтения специальных курсов с целью усиления подготовки молодых научных кадров необходимого профиля.

7. Серьезным препятствием в повышении качества и эффективности научно-исследовательских работ является отсутствие необходимых приборов, лабораторной мебели, химических реактивов, стеклянной посуды и контрольно-измерительной аппаратуры. В связи с этим Харьковский обком КП Украины поднимал вопрос перед Госпланом УССР о передаче завода КИП Харьковского совнархоза в ведение Харьковского политехнического института в качестве базового предприятия с поручением последнему производства дефицитных лабораторных приборов для оснащения научно-исследовательских учреждений, вузов и заводских лабораторий республики.

Президиум АН УССР считает крайне необходимым реализацию как этого предложения, так и создание специальных заводов для обеспечения научных учреждений УССР нестандартными приборами, лабораторной мебелью, чистыми химическими реактивами и стеклянной посудой.

8. Ознакомление с работой научно-исследовательских и проектно-конструкторских организаций г. Харькова показало, что республиканские и союзные ведомства, которым подчинены эти учреждения, совершенно недостаточно уделяют внимания контролю и организации их работы, что отмечалось Харьковским обкомом КП Украины.

Во многих из них имеет место неудовлетворительное обеспечение лабораторной и экспериментальной базой и необходимым оборудованием, неудовлетворительная обеспеченность квалифицированными научными кадрами, отсутствие действенной координации научных исследований.

В связи с этим Президиум АН УССР считает целесообразным обратить внимание Госплана УССР, Министерства здравоохранения УССР, [Государственного] комитета по координации [научно-исследовательских работ] Совета Министров УССР, Министерства сельского хозяйства УССР и других ведомств на необходимость устранения указанных серьезных недостатков в руководстве научными учреждениями г. Харькова.

Президент Академии наук УССР Б. [Е.] Патон
И. о. главного ученого секретаря АН УССР К. [М.] Сытник

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1148. Арк. 35–39. Копія. Машинопис.

№ 115*¹

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО СТВОРЕННЯ ВІДДІЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ НАУК В СКЛАДІ АН УРСР»*²

20 липня 1962 р.

На виконання постанови ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР від 4 травня 1962 р. № 487 «Про ліквідацію Української академії сільськогосподарських наук і утворення в складі Академії наук УРСР Відділу сільськогосподарських наук» та розпорядження Ради Міністрів УРСР від 21 травня 1962 р. № 727-р Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. З метою піднесення теоретичного рівня і координації наукових досліджень з найважливіших теоретичних проблем в галузі сільського господарства та здійснення необхідних зв'язків між спорідненими галузями наук створити в складі Академії наук УРСР Відділ сільськогосподарських наук.

2. Прийняти до складу Академії наук УРСР [Український] інститут фізіології рослин*³ в м. Києві з підпорядкованим йому дослідним господарством на госпроз-

*¹ Див. док. № 97.

*² Заголовок документа.

*³ Інститут був заснований як Інститут фізіології сільськогосподарських рослин і агрохімії АН УРСР у 1945 р. на базі відділу фізіології живлення рослин і агрохімії Інституту ботаніки АН УРСР. У 1956 р. реорганізований в Український науково-дослідний інститут фізіології рослин Міністерства сільського господарства УРСР, з 1957 р. – у віданні Української академії сільськогосподарських наук. З 1962 р. підпорядкований АН УРСР, нині – Інститут фізіології рослин і генетики НАН України, входить до складу Відділення загальної біології НАН України.

рахунку та [Український] інститут фізіології і біохімії сільськогосподарських тварин в м. Львові*¹ з підпорядкованим йому дослідним господарством «Чишки» на госпрозрахунку.

3. Затвердити акт прийому до складу АН УРСР Інституту фізіології рослин та Інституту фізіології і біохімії сільськогосподарських тварин.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [Є.] Патон
В. о. головного вченого секретаря
Академії наук УРСР К. [М.] Ситник

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1125. Арк. 90. Оригінал. Машинопис.

№ 116

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО РОЗВИТОК В АН УРСР ДОСЛІДЖЕНЬ, СПРЯМОВАНИХ НА ДОПОМОГУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВУ»*²

3 серпня 1962 р.

Заслухавши й обговоривши доповідь в. о. головного вченого секретаря АН УРСР К. М. Ситника про стан і перспективи наукових досліджень в установах Академії наук УРСР, пов'язаних з розвитком сільськогосподарської науки і практики, Президія АН УРСР відмічає, що в установах Академії наук провадяться дослідження по ряду проблем, розробка яких сприяє розвитку сільськогосподарської науки і сільськогосподарського виробництва.

В Інституті біохімії розроблено метод підвищення жирномолочності корів на 0,4% та технологію одержання вискоєфективних дешевих вітамінних препаратів для тваринництва, зокрема для приготування комбікормів.

В Інституті мікробіології одержано ряд антибіотичних препаратів противірусних і бактеріальних хвороб рослин, встановлено вірусну природу жовтяниці цукрових буряків і розроблено заходи боротьби. Виявлено ряд збудників мікотоксикозів сільськогосподарських тварин.

В Інституті гідробіології створено поліпшені породи коропа, продуктивність яких перевищує існуючі породи на 20–30%.

Інститут зоології передав для впровадження метод подовженої зимівлі гре-ни тутового шовкопряду і видав монографію «Метод і вивчення паразитологічної ситуації».

*¹ Український науково-дослідний інститут фізіології і біохімії сільськогосподарських тварин організовано в складі Всеукраїнської академії сільськогосподарських наук у 1960 р. У 1963 р. перейшов у підпорядкування Міністерства сільського господарства УРСР. З 1970 р. інститут діяв у складі Південного відділення Всесоюзної академії сільськогосподарських наук, з 1990 р. – Української академії аграрних наук, нині – Інститут біології тварин Національної академії аграрних наук України.

*² Заголовок документа.

Центральний республіканський ботанічний сад передав на сортовипробування нові сорти персика, абрикоса, черешні та одержав тетраплоїдні високопродуктивні форми цукрових буряків.

Інститут фізіології ім. О. О. Богомольця створив шприц-пістолет для безголкової ін'єкції ліків і вакцин, який може знайти застосування у тваринництві.

Інститут фізіології рослин вивчив фізіологічне значення ряду мікроелементів і на цій основі опрацював способи виготовлення нових видів мікродобрив – марганізованого і боратового суперфосфату, що широко впроваджуються у виробництво. З метою правильного застосування мікродобрив у різних зонах УРСР складено картограми вмісту мікроелементів у ґрунтових відмінах УРСР. Опрацьовано фізіологічно-біохімічні особливості дії йонізуючих випромінювань на рослини та на цій основі з'ясовано оптимальні дози гамма-променів для опромінення насіння цукрових буряків та кукурудзи з метою підвищення їх продуктивності. Визначено оптимальні умови одержання компостів, збагачених поживними речовинами, амінокислотами, гормонами, вітамінами та активуючими ріст речовинами. Показано особливість фотосинтезу у використанні сонячної енергії у рослин на ділянках високого врожаю та на полях передовиків сільського господарства залежно від різних умов зволоження, живлення та догляду за рослинами. З'ясовано фізіолого-біохімічні особливості холодостійкості різних сортів і гібридів кукурудзи та зимостійкості нових форм і сортів озимої пшениці. Вивчено біохімічні зміни у рослин при застосуванні різних фізіологічно активних речовин і на основі цього опрацьовано способи підвищення продуктивності цукрових буряків, картоплі та інших сільськогосподарських культур з використанням нових способів зберігання картоплі при різкому зменшенні втрат цукру і крохмалю.

Інститут фізіології і біохімії сільськогосподарських тварин розробив і передав для впровадження у виробництво рекомендації по використанню сечовини і глауберової солі для годівлі тварин і силосування кормів.

Значно розширився обсяг робіт, виконуваних для сільського господарства установами Відділу технічних і хіміко-геологічних наук.

В Інституті органічної хімії винайдені та впроваджуються у виробництво нові ефективні інсектициди «авенін» і «Київ 20-35» для боротьби з буряковим довгоносом, а також ряд інших інсектицидів. Впроваджено у виробництво спосіб одержання токоферолу – цінного вітаміну для тваринництва. Розгортаються роботи по гербіцидах і дослідженню біологічно активних сполук, важливих для сільського господарства.

Інститут геологічних наук разом з установами Головгеології УРСР розробив методику та забезпечив складання обласних гідрогеологічних карт УРСР і провадить вивчення ресурсів підземних вод півдня УРСР у зв'язку з вирішенням питань зрошення та водопостачання. Інститут також підготував до видання комплексні додаткові роботи по агрорудах і природних будівельних матеріалах УРСР.

Інститутом електрозварювання ім. Є. О. Патона розроблено нові технологічні процеси зварювання і створено зварочну апаратуру, що широко впроваджується на заводах сільськогосподарського машинобудування.

Інститут ливарного виробництва удосконалив технологію виробництва литих колінчастих валів двигунів для с[ільсько]-г[осподарських] машин.

Інститут металокераміки [і спецсплавів] провадить роботи по організації виробництва деталей для с[ільсько]-г[осподарських] машин методом порошкової металургії.

Інститут гідрології та гідротехніки веде дослідження по гідрологічному обґрунтуванню водопостачання і обводнення земель.

Інститут економіки розробив і вніс до директивних органів пропозиції по підвищенню продуктивності і оплати праці в сільському господарстві, по розвитку і використанню неподільних фондів у колгоспах, про стан і перспективи розвитку міжколгоспних організацій Київської області та ін.

За останні роки установи Академії наук УРСР посилили зв'язки з сільським господарством, зокрема, встановились більш тісні зв'язки з Міністерством сільського господарства [УРСР], радгоспами і колгоспами.

Проведено ряд всесоюзних і республіканських наукових сесій, конференцій, семінарів і нарад з питань, пов'язаних з розвитком сільськогосподарської науки і впровадження наукових досягнень у виробництво, зокрема з питань підвищення жирномолочності корів, по боротьбі з мікотоксикозами сільськогосподарських тварин, по фітонцидах, застосуванню мікроелементів у сільському господарстві і медицині, по охороні природи тощо.

З метою посилення розвитку досліджень в галузі сільськогосподарської науки і зв'язку Академії наук УРСР з сільським господарством республіки в складі Академії створено Відділ сільськогосподарських наук*¹.

[...]*²

Відзначаючи важливість розробки і впровадження наслідків закінчених робіт у сільськогосподарське виробництво, а також беручи до уваги недостатній обсяг і ефективність впроваджуваних робіт в установах АН УРСР, Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Зобов'язати бюро Відділів [наук] АН УРСР зосередити увагу на розробці таких проблем, пов'язаних з розвитком сільськогосподарської науки і практики:

а) у галузі біологічних і сільськогосподарських наук спрямувати зусилля вчених на розробку способів одержання харчового і кормового білка за рахунок використання мікроорганізмів і водоростей, вивчення механізмів і шляхів біологічної фіксації азоту з метою керування життєдіяльністю організму.

З метою розробки заходів підвищення продуктивності сільськогосподарських культур розширити роботи по вивченню механізму фотосинтезу, екології та біохімії фотосинтезу, біосинтезу хлорофілу та інших пігментів, створенню та раціональному застосуванню комплексних мікродобрих, з'ясуванню фізіологічного значення вітамінів, амінокислот, антибіотичних речовин добрив і ґрунту; по вивченню біологічної активності ґрунту та значенню її у живленні рослин про-

*¹ Див. док. № 115.

*² Знято деталізовану інформацію про роботу окремих установ.

сапної сівозміни; вивченню вапнякового хлорозу з метою розробки способів боротьби з цим явищем.

З метою виявлення суті процесу росту і раціонального застосування у сільському господарстві регуляторів росту вивчити умови нормального і патологічного росту, дії ростових речовин, інгібіторів та гербіцидів на ріст і продуктивність рослин.

Більше приділити уваги вивченню розвитку рослин в онтогенезі. Зосередити увагу на вивченні природи стійкості рослин до високих та низьких температур, що матиме значення при районуванні сортів і гібридів сільськогосподарських культур.

Розробляти наукові основи раціонального застосування мінеральних добрив на основі поглибленого вивчення фізіологічних основ живлення рослин, ролі окремих мікро- і макроелементів в обміні речовин, звернувши особливу увагу на розробку способів регулювання мікробіологічними процесами в ґрунті відповідно до вимог сільськогосподарських культур у пропашних сівозмінах.

Зосередити увагу на розробці методів спрямованої мінливості рослин, тварин і мікроорганізмів.

Посилити дослідження, пов'язані з захистом врожаю і сільськогосподарських тварин від шкідників, бактерій і вірусів. Розробляти біологічні та інші способи боротьби з ними. Розширювати роботи по гельмінтології, паразитології і ентомології для розробки системи профілактичних і карантинних заходів.

Звернути увагу бюро Відділу біологічних наук на необхідність прискорення передачі у виробництво нової технології виробництва вітаміну D₃ для птахівництва, одержання каротину з водоростей, впровадження у медичну і ветеринарну практику методу вивчення паразитологічної ситуації і заходів боротьби з паразитами сільськогосподарських тварин, впроваджувати нові породи тутового шовкопряду, загінну систему випасу тварин у Карпатах.

Прискорити роботи по вивченню і впровадженню бактеріальних добрив, стимуляторів росту, швидше розробляти і передавати сільському господарству пропозиції по підвищенню якості силосу і збагаченню його вітамінами і білками;

б) у галузі хімічних наук – дослідження по теорії зв'язку хімічної будови і фізіологічних властивостей речовин; вивчення будови природних біологічно активних речовин і синтезу модельних сполук; вишукування нових високоактивних селективно діючих не отруйних для людини пестицидів; розширення і дальший розвиток вивчення хімії фосфор- і сіркоорганічних сполук для вишукування нових інсектицидів.

Вжити заходів до прискорення будівництва напівзаводських установок для розробки регламентів та виготовлення дослідних партій нових пестицидів. Посилити роботи по одержанню гербіцидів для хімічної прополки кукурудзи, цукрових буряків, гороху, льону та ін. сільськогосподарських культур і роботи по дослідженню хімічної природи токсично діючих грибків, які викликають масові захворювання та загибель сільськогосподарських тварин.

Удосконалити метод виробництва ментолу та впровадити його у сільськогосподарську практику, а також провести роботи по мікродомішках у корм з метою підвищення продуктивності тваринництва;

в) у галузі геологічних наук – розширення робіт по складанню прогнозних карт для виявлення нових видів фосфоритонесних порід з метою використання їх для виробництва мінеральних добрив; посилення робіт по вивченню закономірностей утворення та розміщення нерудних копалин на території УРСР; розширення робіт по вивченню ресурсів і умов формування підземних вод у посушливих районах УРСР, а також робіт по вивченню інженерно-геологічних властивостей порід районів інтенсивного гідротехнічного та іригаційного будівництва на території УРСР;

г) у галузі технічних наук – розширення робіт по заміні різних деталей сільськогосподарських машин і тракторів на металокерамічні і даліше удосконалення технологічного виробництва литих колінчастих валів для дизелів та розширення застосування освоєних методів зварювання і наплавки, а також досліджень, пов'язаних з впровадженням на підприємствах по виготовленню і ремонту сільськогосподарської техніки нових методів зварювання, таких як зварювання відкритою дугою, порошковим і голим дротом.

Удосконалити зварювальне обладнання в напрямку його автоматизації і комплексної механізації зварювальних і наплавочних робіт.

У зв'язку з передбачуваними великими роботами по зрошенню півдня України розширити дослідження по гідравліці споруд на зрошувальній сітці, фільтрації через земляні споруди, машинний водопідйом на зрошувальних системах та запланувати дослідження з гідравлічних питань телекерування і автоматизації зрошувальних систем, нових типів зрошувальних систем з застосуванням великогабаритних дощувальних машин та застосуванню гідромеханізації в іригаційному будівництві.

У галузі фізико-математичних наук – дослідження, які мають значення для проблеми «Фотосинтез», по енергетиці фотосинтетичних процесів; розробка способів використання сонячної енергії, інфрачервоного проміння, ультразвуку та іонізуючої радіації для виведення нових видів рослин або нових технологічних процесів переробки продуктів сільського господарства.

У галузі суспільних наук зосередити увагу на розробці таких питань:

- перебудова керівництва сільським господарством і даліше удосконалення управління сільськогосподарським виробництвом;

- інтенсифікація сільського господарства західного лісостепу і зони Карпат та перспектив розміщення і спеціалізації сільського господарства по всіх західних областях;

- перспективний розвиток сільського господарства Донецько-Придніпровського економічного району;

- ефективність капіталовкладень, впровадження і раціонального використання нової техніки в сільському господарстві;

- оптимальні розміри колгоспів і радгоспів степної зони УРСР;

- економічне обґрунтування зональних закупочних цін на основні і види сільськогосподарської продукції;

- темпи розширеного відтворення і росту потреб та раціонального суспільного прибутку колгоспів.

2. Раді по вивченню продуктивних сил УРСР передбачити в планах розробку таких питань: раціональне розміщення сільськогосподарського виробництва в комплексному розвитку крупних економічних районів Української РСР і забезпечення виробництва цих районів сільськогосподарською сировиною; підвищення рівня ефективності використання у народному господарстві земельних ресурсів республіки; поліпшення використання трудових ресурсів сільських місцевостей і підвищення рівня зайнятості колгоспників у суспільному господарстві.

3. Затвердити план наукових досліджень, пов'язаних з сільським господарством, на 1963 р. згідно з додатком*¹.

4. Доручити бюро відділів сільськогосподарських і біологічних наук у двомісячний строк внести пропозиції про організацію спільних з установами Міністерства сільського господарства УРСР наукових досліджень, спрямованих на допомогу сільськогосподарському виробництву.

5. Зобов'язати директорів установ АН УРСР підготувати анотовані записки закінчених досліджень, що підлягають впровадженню у сільськогосподарське виробництво, та до 15 вересня 1962 року подати до Президії АН УРСР.

6. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на науково-організаційний відділ Президії та бюро Відділів АН УРСР.

Віце-президент АН УРСР
академік АН УРСР О. [Ф.] Макаренко
В. о. головного ученого секретаря АН УРСР К. [М.] Ситник

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1134. Арк. 53–58. Копія. Машинопис.

№ 117

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДОСЛІДЖЕНЬ ПО ПРОБЛЕМІ «КЕРУВАННЯ СПАДКОВІСТЮ» В АН УРСР»^{*2}

3 серпня 1962 р.

Заслухавши та обговоривши доповідь голови наукової ради по проблемі «Керування спадковістю» чл.-кор. АН УРСР В. П. Зосимовича і про стан та перспективи розвитку досліджень по проблемі в АН УРСР та про роботу наукової ради, Президія Академії наук УРСР відмічає, що пізнання генетичних закономірностей з метою керування спадковістю організмів має велике теоретичне і народногосподарське значення. Ці дослідження особливо необхідні для успішного і більш швидкого створення високопродуктивних порід тварин, сортів

*¹ Додаток не публікується.

*² Заголовок документа. Питання попередньо розглядалося на засіданні Президії АН УРСР 22 червня 1962 р.

рослин та рас мікроорганізмів, які використовуються у промисловості, сільському господарстві і медицині, а також для розробки заходів по боротьбі з генетичною дією радіації та попередження і лікування злякисних новоутворень і боротьби з вірусними захворюваннями.

[...]^{*1}

За останній час завдяки використанню сучасних досягнень фізики, хімії, електроніки, кібернетики у цій галузі досягнуто значних успіхів. Розшифровано біохімічний код для усіх амінокислот, які беруть участь у побудові білка, що має важливе значення для вивчення молекулярних основ спадковості. На основі застосування нових методів цитології, генетики та селекції створено низку високопродуктивних рас мікроорганізмів, сортів рослин та порід тварин.

В установах АН УРСР з'ясовано ряд особливостей дії нуклеїнових кислот у генетичних процесах, зокрема, передачу генетичної інформації від ДНК до РНК і навпаки; виведено високопродуктивні раси бутилових та молочно-кислих бактерій – продуцентів протеолітичних та амілолітичних ферментів; вивчено особливості цитоембріологічних процесів у деяких важливих народногосподарських рослин; доведено господарську перспективність радянських триплоїдних гетерозисних гібридів цукрового буряка, які по збору цукру на 10–20% перевищують існуючі сорти; розпочато дослідження по радіаційній генетиці.

Поряд з цим Президія АН УРСР відмічає, що дослідження по проблемі «Керування спадковістю» на Україні провадяться дуже обмежено, в основному тільки в галузі генетики і селекції рослин та тварин. Роботи по таких важливих питаннях, як генетика вірусів, мікроорганізмів, радіаційна генетика, вивчення фізіологічних та біохімічних особливостей генетичних процесів, цитології, а також дослідження з загальних теоретичних питань генетики, на Україні майже зовсім відсутні.

У системі АН УРСР дослідження з генетичних проблем досі провадились в дуже обмеженому обсязі і лише з таких питань, як поліплоїдія рослин (ЦРБС), цитоембріологія (Ін-т ботаніки), створення високопродуктивних рас і штамів мікроорганізмів для використання в промисловості і сільському господарстві (Ін-т мікробіології [ім. Д. К. Заболотного]), з окремих питань генетики вірусів та тварин (Ін-т зоології).

[...]^{*2}

Дослідження з експериментальної генетики і цитології, що провадяться на Україні науковими установами і вузами системи Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти, Міністерства охорони здоров'я Міністерства освіти, Міністерства сільського господарства, плануються по інших проблемах і не координуються науковою радою по проблемі «Керування спадковістю» при Академії наук УРСР.

З метою пізнання суті життєвих процесів і керування спадковістю, обміном речовин необхідно значно активізувати роботи, які провадяться в АН УРСР у галузі генетики та цитології.

*1 Знято інформацію, що не стосується АН УРСР.

*2 Знято інформацію про окремі питання роботи установ.

Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Схвалити такі наукові напрями роботи по проблемі «Керування спадковістю»:

а) у галузі молекулярної біології та генетики – з'ясування ролі білка, нуклеїнових кислот та інших компонентів клітини в передачі спадкових властивостей, знаходження ефективних факторів для керування спадковістю та спрямованою мінливістю;

б) у галузі експериментальної цитології та ембріології – морфологічне, цитохімічне, цитофізіологічне, біофізичне вивчення процесів ділення клітини статевого процесу та ембріогенезу, вивчення клітинної диференціації у процесі онтогенезу та у зв'язку з спадковістю, розробка методів подолання несхрещуваності віддалених гібридів;

в) у галузі генетики вірусів – вивчення природи та розмноження вірусів з метою розробки теоретичних основ для винайдення антивірусних лікувальних препаратів, створення вакцинних вірусних штамів та розробка заходів профілактики і лікування рака та інших злоякісних новоутворень, вивчення генетичної ролі нуклеїнових кислот та білків вірусів, а також ультратонких структур вірусних часток, вивчення взаємовідносин та генетичних особливостей вірусів та уражених ними організмів, зокрема явищ трансдукції вірусом спадкових властивостей уражених організмів;

г) у галузі генетики та селекції мікроорганізмів – розширення досліджень по селекції та генетиці високопродуктивних рас мікроорганізмів – продуцентів ферментів, вітамінів та інших біологічно активних речовин для консервування харчових продуктів та кормів; одержання нових форм мікроорганізмів та нижчих рослин для синтезу білка; розширення досліджень по передачі спадкових особливостей одних форм та видів бактерій іншим за допомогою ДНК, РНК, білка та інших компонентів клітини;

д) у галузі радіаційної генетики – вивчення спадкової мінливості, що викликана іонізуючою радіацією у вірусів, мікроорганізмів, рослин та тварин з метою створення нових рас мікроорганізмів та сортів рослин; дослідження генетичної шкоди хронічного опромінювання іонізуючою радіацією та розробка методів захисту від цієї шкоди*¹;

є)^{*2} у галузі генетики та цитології рослин – розробка методів керування спадковістю та мінливістю з метою удосконалення та одержання нових форм рослин з підвищеною продуктивністю та якістю їх продукції; розробка теорії гетерозису та його прогнозування на основі міжлінійних схрещувань, поліплоїдії та керування статтю у рослин; вивчення генетичних процесів у популяціях; вивчення дії хімічних мутагенів та відбір корисних мутацій; розробка генетичних основ селекції рослин;

*¹ Текст пункту 1 д), 3 та 5 у документі позначено від руки знаком «V» на лівому березі.

*² Така нумерація пунктів у документі.

ж) у галузі генетики тварин – всебічне вивчення гетерозису, його прогнозування та продовження у ряді поколінь; встановлення закономірностей спадковості основних господарсько цінних властивостей при схрещуванні ліній та при міжпородних перемінних схрещуваннях для розведення господарсько цінних тварин з найвищою продуктивністю; розвиток досліджень по феногенетиці тварин; вивчення закономірностей популяцій; регулювання статевими процесами; вивчення закономірностей розвитку спадкових ознак у різних умовах зовнішнього оточення та годівлі; вивчення конституції тварин для оцінки їх індивідуальної цінності; розробка генетичних основ селекції тварин.

2. Вважати за необхідне розширити наукову раду по проблемі «Керування спадковістю», для чого включити до її складу біофізиків, біохіміків, кібернетиків та представників Уккрандгоспу.

Доручити чл.-кор. АН УРСР В. П. Зосимовичу подати до Президії АН УРСР свої пропозиції з цього питання до 25 серпня ц. р.

3. Зобов'язати наукову раду по проблемі (чл.-кор. АН УРСР*¹ В. П. Зосимовича) та бюро Відділу біологічних наук (чл.-кор. АН УРСР О. В. Топачевського) до кінця 1962 року провести координаційну нараду по проблемі «Керування спадковістю» з запрошенням провідних з цієї проблеми фахівців УРСР, РСФСР та БРСР, подавши до Президії АН УРСР програму наради з включенням до неї наукових доповідей.

4. Доручити бюро Відділу біологічних наук та науковій раді по проблемі до 1 вересня 1962 р. подати до Президії АН УРСР пропозиції по підготовці в найближчі 5 років аспірантів по проблемі в установах Москви та інших міст СРСР і за кордоном.

5. Доручити бюро Відділу біологічних наук (чл.-кор. АН УРСР О. В. Топачевському), голові наукової ради по проблемі (чл.-кор. АН УРСР В. П. Зосимовичу) та фінансово-плановому відділу (т. О. М. Матяху) до 1 вересня 1962 року подати до Президії АН УРСР пропозиції про виділення на 1963 рік необхідних асигнувань для розширення генетичних досліджень, що провадяться в системі АН УРСР.

Бюро Відділу біологічних наук (чл.-кор. АН УРСР О. В. Топачевському) перерозподілити асигнування, виділивши значну частину їх на розвиток нових напрямів біологічної науки.

6. Зобов'язати Управління справами (т. М. П. Сизоненка) забезпечити транспортом відділ генетики ЦРБС для організації похідної*² цитологічної лабораторії та відділ генетики Інституту зоології для перевезення прооперованих піддослідних тварин.

7. Зобов'язати «Академпостач» (т. Й. Г. Мордерера) у 1962–1963 рр. забезпечити відділи та лабораторії, що працюють по проблемі «Керування спадковістю», сучасним обладнанням та приладами згідно з їх заявками.

*¹ Тут і далі у документі – абrevіатуру «АН УРСР» тричі вписано по верх рядка від руки.

*² Мається на увазі «в польових умовах».

8. Звернутися з клопотанням до Міністерства вищої та середньої^{*1} спеціальної освіти УРСР про створення при Київському держуніверситеті кафедри генетики та цитології з метою підготовки кадрів по генетиці та цитології.

9. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на науково-організаційний відділ Президії АН УРСР.

Віце-президент Академії наук УРСР
академік АН УРСР О. [Ф.] Макарченко
В. о. головного вченого секретаря
Академії наук УРСР К. [М.] Ситник

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1134. Арк. 83–86. Копія. Машинопис.

№ 118

ДОВІДКА ПРО РОБОТИ, ЩО ВЕДУТЬСЯ В УРСР У ГАЛУЗІ МИРНОГО ВИКОРИСТАННЯ АТОМНОЇ ЕНЕРГІЇ^{*2}

23 серпня 1962 р.^{*3}

[...]^{*4}

Одним из фундаментальных направлений современной физики является ядерная физика. Она является также основой атомной энергетики. Широкое применение изотопов и ядерных излучений в промышленности, сельском хозяйстве и здравоохранении, в науке и технике также развилось на базе последних достижений ядерной физики.

[...]

Однако создание конкурентноспособных атомных станций требует новых больших усилий и постановки широких исследований как в области физических, так и технических проблем.

[...]. С пуском в эксплуатацию исследовательского реактора АН УССР на Украине были созданы благоприятные условия для существенного развития важных исследований в области использования атомной энергии в мирных целях.

На атомном реакторе проведена большая работа по изучению физических и эксплуатационных параметров. Основное внимание здесь уделяется исследованиям по ядерной физике, нейтронной спектроскопии и спектроскопии, действию ядерных излучений на физические свойства и структуру твердых тел и, в частности, полупроводниковых материалов.

^{*1} Слово «середньої» вписано від руки поверх рядка.

^{*2} Документ надіслано заступнику міністра закордонних справ УРСР С. О. Сліпченку. Про розвиток досліджень АН УРСР у галузі мирного використання атомної енергії, див. також: Історія Національної академії наук України. 1956–1960: Ч. 1. Документи і матеріали. Київ, 2015. С. 122–128, 133–134, 240–244, 327, 588–590, 408–410, 720–721.

^{*3} Дата супровідного листа.

^{*4} Тут і далі у документі – знято загальну інформацію про розвиток народного господарства та атомної енергетики в СРСР.

Ведутся исследования по радиационной биологии и радиационной химии.

В последние годы на Украине успешно продолжает развиваться ядерная физика. Особенно следует отметить то обстоятельство, что если в прошлые годы большую программу теоретических и экспериментальных ядерных исследований на Украине осуществляли коллективы лишь двух академических институтов: Института физики АН УССР в г. Киеве и Физико-технического института АН УССР в г. Харькове, то к началу 1962 г. самостоятельную и большую по объему и значимости тематику по ядерной физике разрабатывают, кроме них, и три университета: Киевский, Харьковский и Ужгородский.

К числу основных результатов, полученных в Институте физики АН УССР в области ядерной физики, можно отнести следующие:

1. Развита теория рассеяния гамма-квантов ядрами кристалла. Показана возможность использования рассеяния гамма-квантов для определения спектра частот нормальных колебаний.

2. Рассмотрено неупругое рассеяние нейтронов ядрами на основании обобщенной модели ядра. Показано, что по угловому распределению нейтронов можно определить спин промежуточного состояния системы ядро + нейтрон. Получено дифференциальное и полное эффективное сечение расщепления дейтрона средними атомными ядрами.

3. В совместных работах с ФТИ АН УССР подтверждено наличие изотопного эффекта при упругом рассеянии протонов на изотопах меди, никеля, хрома.

4. Продолжено накопление данных на основании изучения энергетических и угловых распределений продуктов реакций срыва.

5. Измерением рассеяния дейтронов на 12 ядрах показано, что как при упругом, так и неупругом рассеянии на малые углы существенную роль играет электрическое взаимодействие.

6. Изучена поляризация протонов в реакциях, вызываемых дейтронами на ядрах Be^9 , V^{10} , Si^{28*1} , Ca^{40} , Ni^{58} и Ni^{60} , при этом получен ряд важных характеристик ядер.

7. Исследованы физические параметры реактора ВВР-М.

8. Исследован электронный парамагнитный резонанс в широком диапазоне температур ряда облученных на гамма-источнике и реакторе аминокислот. Получены новые данные о разрыве связей, распределении непарного электрона в образовавшихся под облучением свободных радикалах и их рекомбинации после облучения.

В ФТИ АН УССР были получены следующие наиболее существенные результаты.

В области теоретических исследований:

1. Исследованы дифракционные явления на ядрах с размытым краем. Сравнение результатов расчета с опытом позволяет оценить длину свободного пробега альфа-частицы в ядерном веществе ($l_0 \approx 2$ ферми).

*1 Тут і далі – у документі назви хімічних елементів Si, Ni, P, Cl, Cu, K, Mg, Al, а також знаки та символи A, C, D, Z, β , I_0 , γ , \approx вписано від руки.

2. Теоретически изучены прямые и резонансные процессы в реакциях срыва. Использовано приближение, учитывающее компаунд-процессы в упругом канале и не учитывающее их в канале реакции. Такое рассмотрение позволило объяснить экспериментально наблюдаемый ход реакции срыва на легких ядрах в области до 10 МэВ .

3. При исследовании спин-орбитального взаимодействия и поляризационных явлений в прямых ядерных реакциях для случая, когда захватываемый нейтрон обладает нулевым орбитальным моментом, удалось найти простую связь между сечением процесса при поляризованных дейтронах, поляризацией протонов при неполяризованных дейтронах и круговой поляризацией гамма-квантов, испускаемых конечным ядром.

4. Теоретически, на основе обобщенной модели, рассмотрены задачи о движении нуклонов в неаксиальных и деформированных легких ядрах. Дан новый метод расчета, основанный на использовании малости безразмерной константы спин-орбитального взаимодействия. С хорошей точностью получены значения одночастичных волновых функций и уровней энергии для сильно деформированных ядер в области ($4 < A < 40$). В области экспериментальных работ наиболее важными являются:

1. Были продолжены исследования квантовых характеристик ядерных уровней ядер P^{31} , Cl^{35} и K^{41} при помощи реакций радиационного захвата протонов (измерялись функции возбуждения, угловые и энергетические распределения продуктов, поляризация g -лучей). Открыт ряд новых уровней, даны значения спина и четности для многочисленных уровней исследованных ядер.

2. В реакциях упругого рассеяния протонов с энергией до 4 МэВ ядрами B^{10} , O^{18} , Mg^{25} и Mg^{26} определены положения и ширины ряда ранее не исследованные высоколежащих уровней C^{11} , F^{19} , Al^{26} и Al^{27} .

3. Опытными по рассеянию протонов в области $3\text{--}4 \text{ МэВ}$ ядрами Ni^{58} , Ni^{64} , Cu^{63} и Cu^{65} установлено существенное различие в размытии ядерной поверхности у этих ядер, очень мало отличающихся по Z и A .

4. При изучении углового распределения протонов с энергией $5,5 \text{ МэВ}$ рассеянных на ядрах Mg^{24} , Mg^{25} и Mg^{26} обнаружена аномалия в рассеянии на Mg^{24} .

5. С помощью линейного ускорителя многозарядных ионов открыты и изучены реакции полного развала на альфа-частицы при столкновении ионов Be^{*1} и C с ядрами C .

[...]^{*2}. В частности, на базе бетатрона Ужгородского университета и электронного линейного ускорителя с потолком до 90 МэВ ФТИ АН УССР проводятся эксперименты по определению выхода фотонейтронов из практически бесконечных блоков – мишеней, а также из воды и нефти под воздействием g -квантов относительно высокой энергии. Эти эксперименты проводятся с целью

^{*1} Тут і далі – підкреслено у документі.

^{*2} Тут і далі у документі – знято інформацію про результати досліджень кафедр експериментальної ядерної фізики Харківського, Київського та Ужгородського державних університетів.

выяснения практической возможности использования фотонейтронного анализа водонефтяного контакта в скважинах.

Украинские ученые принимают широкое участие в международных конференциях по ядерной физике. Так на Международном конгрессе по ядерной электронике в Белграде (апрель 1961 г.) был сделан доклад от ФТИ АН УССР. На Международном совещании по циклотронным работам в Кракове (июнь 1961 г.) было сделано три доклада ИФ АН УССР. На Международное совещание по физике и технике атомных реакторов в Бухаресте (ноябрь 1961 г.) Институтом физики было представлено два доклада.

Украинские ядерщики делятся своим опытом с учеными братских народно-демократических стран. Так старший научный сотрудник ФТИ АН УССР А. А. Цыгикало ездил в месячную командировку в Венгрию для передачи опыта конструирования и эксплуатации электростатический ускорителей.

В 1961 г. 13 молодых специалистов из ГДР, Чехословакии и Польши проходили стажировку в Физико-техническом институте по вопросам физики и техники ядерно-физических исследований и линейных ускорителей.

Была оказана также существенная помощь Объединенной Арабской Республике в развитии ядерных исследований во вновь организованной и оснащенной с помощью СССР первой в Египте ядерной лаборатории в Инчассе (близ Каира).

Под руководством одного теоретика и двух экспериментаторов из ФТИ АН УССР, командированных в ОАР, из молодых арабских ученых организованы шесть научных групп, которые в течение 1961 г. освоили техническую базу лаборатории, развернули теоретически-расчетные работы и к концу года начали экспериментальные исследования по ядерной спектроскопии при помощи электростатического ускорителя ВГ-2,5.

За последние годы в УССР начали широко развиваться научные исследования в области действия ядерных излучений на физические свойства и структуру твердых тел. Число научных коллективов из года в год увеличивается. В настоящее время исследования области действия ядерных излучений на твердые тела ведутся: в Институте физики АН УССР; металлофизики, металлокерамики и спечсплавов, машиноведения и автоматики, литейного производства и в др. учреждениях.

В Институте физики АН УССР в отделе радиационной физики ведутся исследования по изучению действия гамма-излучений на полупроводники типа $A^{II}-B^{VI}$. В результате изучения природы гамма-проводимости монокристаллов сернистого кадмия разработаны физические основы технологии изготовления гамма датчиков для целей радиационной автоматики и применения их в медицине, в частности разработан так называемый внутриволостной гамма и бета-датчики для целей диагностики злокачественных заболеваний и дозиметрии ионизирующих рентгеновских и гамма-излучений.

Ведутся также исследования по выяснению действия ядерных излучений реактора на свойства полупроводниковых материалов типа $A^{II}-B^{VI}$. При этом было показано, что путем облучения монокристаллов этих полупроводников можно их легировать такими примесями, как индий и олово.

Эти научные результаты нашли практическое применение в улучшении технических характеристик различных полупроводниковых приборов.

Совместно с Институтом металлокерамики и сплавов АН УССР ведутся исследования по выяснению влияния ядерных излучений на физические свойства и структуру тугоплавких соединений типа карбидов, силицидов и боридов.

В Институте металлофизики АН УССР ведутся исследования по выяснению влияния гамма-излучений радиоактивного кобальта 60 на свойства различных металлов и их сплавов, а также влияние нейтронного облучения реактора на твердость и термо-ЭДС некоторых металлов.

Облучение, особенно нейтронное, является наряду с деформацией мощным источником создания различного рода несовершенств в металлах и сплавах, приводящих к упорядочению материалов.

Изучение свойств облученных материалов и их термический отжиг позволяет установить характер, количество и подвижность дефектов различного рода и установить связь между этими величинами и прочностными свойствами материалов.

В этом же институте ведутся нейтронографические исследования упорядочения в сплавах, а также исследуются закономерности диффузии никеля и железа в сплавах на основе никеля и железа (методом радиоактивных изотопов).

В Институте литейного производства АН УССР велись работы по изучению механических свойств литых сплавов, подвергнутых облучением, а также исследованию структурных особенностей литых сплавов методом радиоактивных изотопов. В результате испытаний было установлено, что макро- и микротвердость исследуемых образцов изменяется незначительно, нет никаких оснований полагать об изменении структуры облученных образцов (доза $\sim 7 \cdot 10^{17}$ нейтр.^{*1} /см²), однако, антифрикционные свойства под влиянием облучения изменяются заметно. Облучение повысило износостойкость стали меди, латуни и свинцовистой бронзы от 50 до 70% и уменьшило износостойкость перлитного высокопрочного чугуна на 40%.

В Физико-техническом институте АН УССР с помощью радиоактивных изотопов установлены некоторые закономерности движения материалов (известняка, кокса, руды) в доменных печах. Исследована деформация металла в прокатных валках с помощью радиоактивного изотопа.

В аглодоменной лаборатории на заводе им. Дзержинского ведутся работы по использованию радиоактивных изотопов и ядерных излучений для исследований и контроля производства чугуна на заводе. В результате этих исследований получено много важнейших параметров для дальнейшего развития теории и практики доменного производства. Разработан ряд ценных рекомендаций для улучшения производства чугуна.

На заводе «Азовсталь» ведутся исследования по разработке методов определения остатка металла и шлака в мартеновской печи; по изучению условий формирования наварки подин мартеновских печей, а также по разработке и внедрению радиометрических методов контроля и регулирования доменного процесса.

*1 Слово «нейтр.» у документі вписано від руки.

В Институте биохимии АН УССР под руководством академика А. В. Палладина проводится большая исследовательская работа по применению радиоактивных изотопов в области биохимии нервной системы. В этом институте проведены исследования по определению интенсивности обмена в центральной и периферической нервных системах в различных частях головного мозга. Результаты исследования являются чрезвычайно важными, они дают непосредственные данные о характере и скорости процессов обмена в нормально жизнедеятельствующем организме. А отсюда следуют непосредственные практические выводы об условиях обмена, в которых должен развиваться и находиться организм для обеспечения нормального развития.

В Институте физиологии растений Украинской академии сельскохозяйственных наук под руководством академика П. А. Власюка проведено изучение влияния малых доз облучения семян и растений многих с[ельско]-х[озияйственных] культур. Получены результаты, которые свидетельствуют о том, что малые дозы облучения приводят в активизации ростовых процессов, интенсивности фотосинтеза, что приводит к накоплению в пластидах большого числа микро- и ультрамикрорэлементов. Все это проявляется в повышении урожайности.

В Институте геологических наук АН УССР под руководством академика АН УССР Н. П. Семененко ведутся исследования по определению возраста горных пород по их радиоактивности. Результаты этих исследований дали возможность создать мощный метод определения возраста пород и анализа распределения полезных ископаемых в земной коре.

В Институте физиологии им. А. А. Богомольца продолжают исследования по комплексной терапии экспериментальной острой лучевой болезни. Разработаны препараты, обеспечивающие эффективное лечение этой болезни и снижение смертности облученных животных. В этом же институте продолжают исследования механизма нарушения функции организма при воздействии ионизирующих излучений. Определен морфологический состав периферической крови и костного мозга при лучевой болезни и изменения органов и тканей на разных ее этапах.

В Институте микробиологии [им. Д. К. Заболотного] АН УССР изучалось влияние гамма- и нейтронного излучения атомного реактора на патогенные микроорганизмы. Обнаружена разная чувствительность к излучению у микробов, принадлежащих к аэробам, а также у разных видов и штаммов одного и того же вида.

В Институте физической химии им. Л. В. Писаржевского АН УССР установлена аналогия в механизме фото и радиационно-химических реакций водных растворов. Здесь также ведутся исследования по действию ионизирующей радиации на процесс полимеризации. Установлено, что действие света и γ -излучения на 9-винилантрацен в присутствии катализатора – хлорного олова – повышает выход полимеризации этого мономера.

Выяснен ряд закономерностей течения процессов каталитической полимеризации этого мономера как при действии света и ионизирующей радиации, так и в отсутствии этих агентов.

Получены новые данные о стимулирующем действии ряда органических добавок на процессы восстановления хлорного железа под действием света и ионизирующего излучения.

Зам. председателя научного
Совета по координации научных исследований
по проблеме «Ядерная физика и
использование атомной энергии»
доктор физ[ико]-мат[ематических] наук *И. Д. Конозенко*

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 10, т. 1. Спр. 1069. Арк. 166–180. Оригінал. Машинопис.

№ 119

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО ЗДІЙСНЕНІ ЗАХОДИ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ІНФОРМУВАННЯ УСТАНОВ АН УРСР

31 серпня 1962 р.

Президія АН УРСР доводить до відома наукових установ і організацій Академії наук УРСР постанову Ради Міністрів СРСР від 11 травня 1962 р. № 445 «Про заходи по поліпшенню організації науково-технічної інформації в країні» і постанову ЦК КП України та Ради Міністрів УРСР від 7 серпня 1962 р. № 896 «Про заходи по поліпшенню організації науково-технічної інформації в Українській РСР».
[...]*¹

На виконання викладених вище постанов Ради Міністрів СРСР і ЦК КП України та Ради Міністрів УРСР Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Постанову Ради Міністрів СРСР від 11 травня 1962 р. № 445 «Про заходи по поліпшенню організації науково-технічної інформації в країні» і постанову ЦК КП України та Ради Міністрів УРСР від 7 серпня 1962 р. № 896 «Про заходи по поліпшенню організації науково-технічної інформації в Українській РСР» прийняти до керівництва і її неухильного виконання.

2. Зобов'язати бюро Відділів та керівників наукових установ АН УРСР до 1 листопада ц. р. розробити пропозиції про поліпшення організації і постановки науково-технічної інформації в інститутах. Передбачити при цьому створення до 1 червня 1963 року в інститутах за рахунок існуючих штатів і виділених лімітів по штатах структурних підрозділів науково-технічної інформації та пропаганди, а також створення органів науково-технічної пропаганди на громадських засадах.

При визначенні штатів органів науково-технічної інформації та пропаганди необхідно виходити з обсягу їх роботи та максимального навантаження працівників по кожній окремо взятій установі.

*¹ Знято інформацію про розвиток науково-технічного інформування про досягнення науки і техніки в УРСР.

Бюро Відділів АН УРСР при розгляді і опрацюванні проектів штатів органів науково-технічної інформації і пропаганди інститутів неухильно додержуватись державного порядку в справі виділення штатних одиниць для цих підрозділів у межах встановлених штатів і фондів заробітної плати наукових установ.

3. Визначити, що органи науково-технічної інформації та науково-технічної бібліотеки установ АН УРСР працюють в організаційній єдності, в рамках служби науково-технічної інформації.

4. Створити в наукових установах АН УРСР за рахунок фондів існуючих науково-технічних бібліотек і нових надходжень довідково-інформаційні фонди, індексацію матеріалів яких в установах технічного і природничого профілів ввести з 1 січня 1963 року за універсальною десятковою класифікацією (УДК). Класифікацію і комплектування довідково-інформаційних фондів здійснювати згідно з «Положенням про довідково-інформаційні фонди органів науково-технічної інформації СРСР», затвердженим Колегією Державного комітету Ради Міністрів СРСР по координації науково-дослідних робіт 25 травня 1962 р.

5. Зобов'язати Видавництво АН УРСР (т. Карпенка М. Л.) ввести з 1963 року індексацію усіх видань (неперіодичних та періодичних) природничого і технічного профілів за універсальною десятковою класифікацією.

6. Доручити Бібліотечній комісії при Президії АН УРСР (академіку АН УРСР М. П. Семененку) вивчити стан класифікації бібліотечного фонду в наукових установах, а також у Державній публічній бібліотеці АН УРСР та Львівській бібліотеці АН УРСР і підготувати конкретні пропозиції про забезпечення переходу бібліотек на нову індексацію за універсальною десятковою класифікацією. Пропозиції подати на розгляд Президії АН УРСР до 20 листопада 1962 р.

7. Просити Державний комітет Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідних робіт вирішити питання про створення при Президії АН УРСР Центрального бюро науково-технічної інформації (ЦБНТІ), на яке покласти організацію і координацію науково-технічної інформації та пропаганди в Академії наук УРСР.

8. Зобов'язати Сектор науково-технічної інформації та пропаганди Президії АН УРСР (тов. Комаренка Ю. Г.) до 1 жовтня 1962 р. розробити і подати на розгляд Президії АН УРСР проект типового положення про органи науково-технічної інформації установ АН УРСР.

9. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на бюро Відділів АН УРСР та Сектор науково-технічної інформації та пропаганди Президії Академії наук УРСР.

Віце-президент АН УРСР
академік АН УРСР *О. [Ф.] Макаrenchенко*
В. о. головного
вченого секретаря АН УРСР *К. [М.] Ситник*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1126. Арк. 7–14. Оригінал. Машинопис.

**ЛИСТ МІНІСТРА КУЛЬТУРИ УРСР Р. В. БАБІЙЧУКА
ДО ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ РАДИ МІНІСТРІВ УРСР П. Т. ТРОНЬКА
ПРО ЗАХОДИ З МЕТОЮ ДОПОМОГИ У СТВОРЕННІ МУЗЕІВ
ЛЕСІ УКРАЇНКИ В м. СУРАМІ ТА МАРКА ВОВЧКА
У м. НАЛЬЧИКУ**

*[1 вересня 1962 р.]*¹*

За Вашим дорученням Міністерство культури УРСР розглянуло питання про підвищення наукового рівня експозиції музею Лесі Українки в м. Сурамі та створення літературного музею Марка Вовчка в м. Нальчику³¹ і разом з Спілкою письменників України та Академією наук УРСР розробили конкретні заходи щодо надання допомоги в створенні повноцінних експозицій в меморіальних музеях видатних письменників, творчість яких сприяла взаємозбагаченню культур та зміцненню дружби народів.

У зв'язку з тим що керівні органи Кабардино-Балкарської АРСР та Міністерство культури Грузинської РСР позитивно розв'язують питання про обладнання меморіальних приміщень в м[істах] Нальчику та Сурамі, де проживали письменниці, Міністерство культури УРСР, Спілка письменників України та Академія наук УРСР вважають за доцільне здійснити такі заходи:

1. АН УРСР ([Державному] музеєві Т. Г. Шевченка у м. Києві) до 15 жовтня ц. р. створити новий розширений тематико-експозиційний план літературно-меморіального музею Марка Вовчка^{*2} та до кінця 1962 р. у відповідності з цим планом виготувати потрібні експонати в паспорту та рамах.

2. Спілці письменників України та Інституту літератури [ім. Т. Г. Шевченка] АН УРСР передати музею Марка Вовчка в м. Нальчику дарчі книжки письменників, статті, твори, присвячені Марку Вовчку, матеріали, що висвітлюють дружбу народів СРСР, а також твори класичної української літератури для поповнення бібліотеки, що носить ім'я письменниці.

3. Міністерству культури УРСР, в додаток до надісланих вже в дар музеєві Марка Вовчка магнітофону та деяких записів українських пісень, зробити звукозапис та передати до музею улюблені пісні письменниці.

У зв'язку з 50-річчям з дня смерті Лесі Українки, яке буде відзначатись громадськістю в серпні 1963 р., а також ідучи на зустріч побажанням місцевих партійних і радянських організацій Сурамського р-ну Грузинської РСР, поновити та удосконалити експозицію музею Лесі Українки в м. Сурамі до 1 лютого 1963 р.,

^{*1} Дату встановлено за поміткою на документі.

^{*2} Інформацію про попередню допомогу у складанні, поповненні та встановленні експозиції для літературно-меморіальної кімнати Марка Вовчка у м. Нальчик Кабардино-Балкарської АРСР див.: Історія Національної академії наук України. 1956–1960: Ч. 1. Документи і матеріали. Київ, 2015. С. 194–196; Історія Національної академії наук України. 1956–1960: Ч. 2. Додатки. Київ, 2015. С. 18, 91, 99.

для чого скласти новий тематико-експозиційний план та виготовити до нього відповідні експозиційні матеріали до 20 грудня 1962 р.

4. Для надання практичної допомоги в побудові літературно-меморіальних музеїв Марка Вовчка та Лесі України надіслати до м[іст] Нальчика та Сурамі групу фахівців музейної справи в складі 4–5 чоловік та художника-оформителя.

Міністр культури
Української РСР *Р. [В.] Бабійчук*

На документі помітка: «До справи 1017. Доповідала тов. Троньку П. Т. Підпис^{*1}. 27.IX.[1962]».

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 10, т. 1. Спр. 1033. Арк. 114–115. Оригінал. Машинопис.

№ 121

ПРОПОЗИЦІЯ РЕКТОРА ХАРКІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ В. Ф. ЛАВРУШИНА ТА ДИРЕКТОРА ФІЗИКО-ТЕХНІЧНОГО ІНСТИТУТУ АН УРСР АКАД. К. Д. СИНЕЛЬНИКОВА ПРО РЕОРГАНІЗАЦІЮ ВІДДІЛЕННЯ ЯДЕРНОЇ ФІЗИКИ УНІВЕРСИТЕТУ У ВІДДІЛЕННЯ ЗАКРИТОГО ТИПУ^{*2}

7 вересня 1962 р.

Секретно^{*3}
Екз. № 1^{*4}

Постановленням Совета Министров СССР за № 556-228 от 11 июня 1962 года Харьковскому ордена трудового Красного Знамени государственному университету им. А. М. Горького поручено значительно увеличить выпуск специалистов по использованию атомной энергии, доведя прием студентов на 1-ый курс до ниже указанного количества:

- в 1962 году – 150 студентов,
- в 1963 году – 175 студентов,
- в 1964 году – 250 студентов,
- в 1965 и последующих годах – 300 студентов.

Старейшее в Советском Союзе отделение ядерной физики Харьковского государственного университета, организованное в 1946 году как спецотделение, в настоящее время

^{*1} Підпис не прочитано.

^{*2} Документ направлено заступнику Голови РМ УРСР П. Т. Троньку, копії: Голові Держплану УРСР П. Я. Розенку, міністру вищої і середньої спеціальної освіти УРСР Ю. М. Даденкову, до Міністерства середнього машинобудування СРСР – Л. Г. Мезенцеву, до Держкомітету РМ СРСР по використанню атомної енергії – В. О. Левші.

^{*3} Документ розсекречено. Підстава: акт від 05.06.2015. Тут і далі – підкреслено у документі.

^{*4} Цифру «1» вписано від руки.

мя открытого типа, выпускает по 50 молодых специалистов ежегодно для Госкомитета СМ СССР по использованию атомной энергии, Министерства среднего машиностроения СССР, а также Академии наук СССР и Академии наук УССР.

Отделение располагает профессорско-преподавательским штатом в количестве 16 человек, учебно-вспомогательным составом в количестве 17 человек, а также учебно-лабораторным фондом площадью 860 м².

С начала организации отделение находится в постоянном деловом сотрудничестве с Физико-техническим институтом АН УССР, что дает возможность привлекать ведущих ученых к учебному процессу, частично компенсировать недостачу учебно-лабораторных площадей и современного оборудования, а также разрешать трудности подготовки кадров закрытых специальностей открытым способом.

Как организационная структура (четыре кафедры в составе открытого физического факультета), так и крайне недостаточная материальная база не могут обеспечить выпуск кадров в количестве установленным упомянутым постановлением.

Харьковский госуниверситет и Физико-технический институт АН УССР предлагают в развитие постановлений правительства реорганизовать существующее отделение в физико-технический факультет закрытого типа.

Такая реорганизация позволит:

а) обеспечить выпуск специалистов в нужном количестве при высоком качестве обучения, отвечающем требованиям и оцифровке объектов их будущей работы;

б) обеспечить целенаправленное использование средств и оборудования, выделяемых заинтересованными организациями на подготовку этих кадров;

в) обеспечить более широкие и гибкие формы сотрудничества закрытого факультета с объектами, заинтересованными в его выпускниках.

Для этого просим:

1. Поручить МВССО УССР организовать на базе ядерного отделения Харьковского госуниверситета физико-технический факультет закрытого типа, первой категории, с соответствующим штатом и повышенными стипендиями студентов и аспирантов.

2. Поручить МВССО УССР организовать в составе физико-технического факультета кафедру материалов реакторостроения для подготовки кадров по специальности 0410.

3. Поручить Госплану УССР и МВССО УССР организовать при факультете 8 проблемных лабораторий следующего профиля:

- 1) лабораторию физики и техники высоких энергий;
- 2) лабораторию ядерных исследований;
- 3) лабораторию физики плазмы;
- 4) лабораторию атомных столкновений;
- 5) лабораторию материалов реакторостроения;
- 6) лабораторию термопреобразователей;
- 7) лабораторию сверхвысокого вакуума;

8) лабораторию сверхсильных магнитных полей с необходимым штатом, а также учебно-вспомогательную мастерскую.

В планы исследовательских работ этих лабораторий включить оказание научно-технической помощи по использованию атомной энергии в промышленности УССР.

4. Поручить Госплану УССР и МВССО УССР предусмотреть в рамках капитального строительства на 1963–1966 годы сооружение зданий физико-технического факультета Харьковского госуниверситета общей площадью 34 000 м² (приложение № 1*¹).

5. Поручить Госплану УССР обеспечить финансирование комплекса сооружений физико-технического факультета Харьковского госуниверситета, для чего войти с ходатайством в Госплан СССР об определении долевого участия в финансировании и поставки необходимого оборудования заинтересованными организациями:

- а) Министерство среднего машиностроения СССР;
- б) Госкомитет СМ СССР по использованию атомной энергии;
- в) Госкомитет СМ СССР по оборонной технике;
- г) Госкомитет СМ СССР по судостроению;
- д) Госкомитет СМ СССР по авиационной технике.

6. Просить Госкомитет СМ СССР по использованию атомной энергии обеспечить рабочее проектирование зданий факультета по зданиям Харьковского госуниверситета и Физико-технического института АН УССР силами ГСПИ-12.

Приложение: на 1 листе «секретно».

Ректор Харьковского госуниверситета
им. А. М. Горького
профессор *В. Ф. Лаврушин*
Директор Физико-технического
института АН Украинской ССР *К. Д. Синельников*

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 3042. Арк. 55–57. Оригінал. Машинопис.

№ 122

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО СТАН І ЗАХОДИ ПО ПОЛІПШЕННЮ НАУКОВИХ РОБІТ ПО ХІМІЧНИХ ЗАСОБАХ ЗАХИСТУ РОСЛИН (ПЕСТИЦИДАХ) В УРСР»^{*2}

14 вересня 1962 р.

Заслухавши та обговоривши доповідь академіка АН УРСР О. В. Кірсанова про стан і заходи по поліпшенню наукових робіт по хімічних засобах захисту рослин (пестицидах) в УРСР, Президія АН УРСР відмічає, що за останні роки в рес-

^{*1} Тут і далі у документі – додатки не публікуються.

^{*2} Заголовок документа.

публіці проведена значна робота з питань хімічної боротьби з шкідниками і хворобами рослин та бур'янами. Вивчено та впроваджено нові препарати для боротьби з найнебезпечнішими шкідниками: поліхлорпінен – проти бурякового довгоноса, хлорофос – проти шкідливої черепашки та колорадського жука; запропоновано для впровадження гептахлор – проти дротяників на кукурудзі та сірого бурякового довгоноса; винайдено цілком новий інсектицид – авенін, за допомогою якого можна забезпечити захист сходів цукрових буряків від бурякового довгоноса.

В Інституті органічної хімії АН УРСР розгорнуто наукові дослідження по створенню нових пестицидів, в Інституті захисту рослин МСГ УРСР – по вивченню механізму дії отрут на комах та виникненню стійких до отрут популяцій шкідників.

Проте робота, яка провадиться в наукових установах УРСР, ще не задовольняє потреб сільського господарства.

Багато препаратів, що застосовуються тепер у сільськогосподарській практиці, мають значні недоліки: небезпечні для людини, не досить ефективні проти шкідників і хвороб або для їх виготовлення потрібна дефіцитна сировина, в той же час дослідна робота по винайденню нових, більш досконалих пестицидів провадиться у дуже незадовільному обсязі. Майже зовсім не розробляються питання теоретичного обґрунтування шляхів спрямованого синтезу препаратів із заданими властивостями, виникнення стихійних до отрут популяцій; не вивчається зв'язок між токсичною дією на організм комах і рослин та хімічною будовою речовин та інші важливі проблемні питання.

Винайдені препарати надто повільно впроваджуються у виробництво через відсутність напівзаводських установок для виробництва досвідних партій пестицидів та галузевого інституту, який розробляв би заводські регламенти.

Все це призводить до значного відставання вітчизняної науки і промисловості в галузі хімічних засобів захисту рослин. В той же час досвід сільськогосподарських науково-дослідних установ та передових господарств свідчить про те, що ліквідація втрат від шкідників, хвороб і бур'янів за допомогою хімічного методу підвищує врожай кукурудзи в середньому на 5 ц/га, пшениці – на 2–3 ц/га, у два рази збільшує збір фруктів, а також значно підвищує врожай інших культур і овочів, до того ж дозволяє вивільнити мільйони людино-днів, що витрачаються на ручну прополку та інші малопродуктивні роботи.

З метою докорінного поліпшення науково-дослідної роботи по пестицидах та впровадження досягнень по хімічному методу боротьби з шкідниками і хворобами рослин і бур'янами у виробництво Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Вважати за доцільне організацію в системі АН УРСР Інституту хімічних засобів захисту рослин на базі Інституту захисту рослин Міністерства сільського господарства УРСР та відповідних відділів Інституту органічної хімії АН УРСР. Доручити бюро Відділу хімічних і геологічних наук (акад. АН УРСР Ф. Д. Овчаренку) разом з Інститутом органічної хімії АН УРСР (акад. АН УРСР О. В. Кірсановим) у 2-місячний строк підготувати конкретні пропозиції по організації такого інституту та погодити їх з Міністерством сільського господарства УРСР.

Основним завданням інституту вважати вирішення проблемних питань, пов'язаних з розробкою засобів хімічного захисту рослин.

2. З метою прискорення організації інституту вважати за доцільне створення в 1962–1964 рр. в складі Інституту органічної хімії відповідних структурних підрозділів.

3. Створити в 1962 р. в Інституті органічної хімії в межах наявних штатів структурну лабораторію направлено синтезу інсектицидів.

Планово-фінансовому відділу АН УРСР (т. Матяху О. М.) виділити одну штатну одиницю завідуючого лабораторією.

4. Для забезпечення роботи лабораторії направлено синтезу інсектицидів Інституту органічної хімії АН УРСР передбачити виділення лабораторної площі.

5. Звернутись з пропозицією до Державного комітету Ради Міністрів СРСР по хімії про доцільність створення галузевого Інституту пестицидів з конструкторським відділом на базі пестицидних лабораторій підприємства п/с № 801.

6. Просити Держкомітет Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідних робіт вирішити питання про створення в інститутах Міністерства сільськогосподарства УРСР (інститути захисту рослин та механізації і електрифікації) лабораторій по вивченню дії пестицидів на живі організми та розширення токсикологічної лабораторії Київського інституту гігієни праці і профзахворювань Міністерства охорони здоров'я УРСР.

7. Просити Міністерство вищої та середньої спеціальної освіти УРСР організувати в 1963 р. у вузах та університетах підготовку спеціалістів по технології пестицидів та хімії пестицидів.

8. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на бюро Відділу хімічних і геологічних наук та на науково-організаційний відділ Президії АН УРСР.

Президент Академії наук УРСР

академік Б. [С.] Патон

Головний учений секретар АН УРСР

член-кореспондент АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1126. Арк. 89–91. Оригінал. Машинопис.

№ 123*¹

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ ТА ПІДГОТОВКУ КАДРІВ АКАДЕМІЧНИМИ УСТАНОВАМИ СПІЛЬНО З ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УРСР

14 вересня 1962 р.

Президія АН УРСР відмічає, що наукові установи та бюро Відділів АН УРСР провели певну роботу в справі організації спільних науково-дослідних робіт та підготовки кадрів разом з вищими учбовими закладами республіки, а саме:

*¹ Див. док. № 79, 91.

I. Організація науково-дослідних робіт^{*1}

По Відділу фізико-математичних наук ряд установ уклав договори з вузами про наукову співдружність та спільне проведення наукових досліджень (інститути математики, радіофізики і електроніки, кібернетики, металофізики). Інститути кібернетики і математики АН УРСР та Київський державний університет укладають договір про створення лабораторії математичної статистики, яка провадитиме теоретичні дослідження з актуальних проблем математичної статистики, а також вирішуватиме практичні питання для народного господарства.

Інститут напівпровідників разом з кафедрами теоретичної фізики та оптики КДУ провадить дослідження у галузі теорії напівпровідників. Інститут металофізики та Київський державний університет передбачають створення спільних груп науковців по вивченню фотомеханічних явищ та рентгеноспектроскопічному вивченню твердих тіл. У 1963 році Головна астрономічна обсерваторія виконуватиме 6 тем спільно з вузівськими астрономічними обсерваторіями. Інститут радіофізики і електроніки розробляє тематику спільних досліджень з Харківськими державним університетом та політехнічним інститутом.

По Відділу хімічних і геологічних наук Інститут фізичної хімії [ім. Л. В. Писаржевського] уклав договори про співдружність з Київськими державним університетом і політехнічним інститутом, визначив напрямки спільних наукових досліджень; по окремих темах провадить дослідження спільно з Дніпропетровським хіміко-технологічним інститутом та Київським технологічним інститутом легкої промисловості. У 1962–1963 навчальному році Інститут хімії полімерів і мономерів разом з кафедрами КДУ та КПІ провадитиме комплексні роботи в галузі світлорозсіювання, вивчення внутрімолекулярної структури розплавів і розчинів, фізико-хімічних випробувань матеріалів тощо. Інститут мінеральних ресурсів встановлює наукові контакти з кафедрами вузів Криму з метою залучення науковців цих вузів до розробки проблеми «Хімізація сільського господарства».

Інститути геологічних наук та геофізики визначили напрямки комплексних досліджень з КДУ, а Інститут геології горючих копалин – з Львівським державним університетом. Інститут геофізики передбачає організацію спільно з КДУ лабораторій по вивченню фізичних властивостей гірничих порід і моделюванню фізичних полів.

Враховуючи позитивний досвід спільної роботи з КДУ інститутів гідробіології, фізіології та зоології, Відділ біологічних наук АН УРСР та біологічний факультет КДУ передбачають дальший розвиток наукових досліджень і залучення до цієї справи всіх установ Відділу та кафедр факультету.

Наукові установи Відділу технічних наук АН УРСР намітили проведення у 1962–1963 навчальному році спільних досліджень по 27 напрямках і темах. Значну наукову-дослідну роботу з вузами передбачають провести інститути металокераміки і спеціальних сплавів, електрозварювання та теплоенергетики. Крім КДУ та КПІ, установи Відділу встановили зв'язки з іншими вузами республіки (Львівський, Харківський та Одеський політехнічні інститути, Дніпропетров-

^{*1} Тут і далі – підкреслено в документі.

ський університет, Київський інститут інженерів цивільного повітряного флоту та ін.). Інститут теплоенергетики і Лабораторія гідравлічних машин розробляють окремі теми з Московським енергетичним інститутом.

Інститут машинознавства і автоматики та Київський інститут інженерів цивільного повітряного флоту передбачають створення спільної лабораторії по дослідженню міцності матеріалів при терті в умовах глибокого вакууму, а також лабораторії по телевимірюванню разом з Львівським політехнічним інститутом.

У Відділі суспільних наук окремі установи провадять наукові дослідження спільно з науковцями вузів в ряді напрямів суспільної науки (інститути економіки, мовознавства, Сектор держави і права). Відділ накреслив заходи щодо зміцнення і розширення наукових зв'язків з вузами по всіх установах. Зокрема, передбачається активна участь вчених вузів у підготовці крупних праць, [...] ^{*1} спільна наукова робота по проблемах історії, економіки, археології, мистецтвознавства, мовознавства, юриспруденції тощо.

При визначенні обсягу спільних наукових досліджень установ АН УРСР та кафедр і факультетів вузів водночас вирішувались питання про раціональне використання наукового устаткування, надання можливостей науковцям вузів провадити дослідження у лабораторіях установ АН УРСР і т. ін.

На виконання постанови Президії АН УРСР від 11 травня ц. р. поповнено склади наукових рад по проблемах провідними вченими вищих учбових закладів. Між деякими інститутами АН УРСР та вузами є домовленість про організацію і проведення спільних наукових семінарів, наукових нарад, видання наукових праць і т. п.

II. Підготовка кадрів

Більшість наукових установ АН УРСР визначили можливість проходження в них студентами довготривалої виробничої практики, а також стажування молодих спеціалістів з вищою освітою.

Так, по Відділу фізико-математичних наук наукові установи можуть прийняти в 1963 році на практику 180 студентів. Інститут кібернетики, крім того, може забезпечити стажування 70 молодих спеціалістів.

Установи Відділу хімічних і геологічних наук дають згоду на проходження практики 70 студентами.

Установи Відділу біологічних наук зможуть прийняти на практику 117 чоловік, інститути Відділу технічних наук – 217 студентів.

Установи Відділу суспільних наук передбачають забезпечити стажування 115 молодих спеціалістів.

Для керівництва студентами під час проходження практики виділяються кваліфіковані науковці. Передбачається читання ряду спеціальних курсів для практикантів з метою підвищення їх наукового рівня. Для забезпечення викладання у вузах профільюючих дисциплін установи АН УРСР виділили досвідчених фахівців для читання спецкурсів тощо.

^{*1} Знято перелік видань.

[...]*¹

Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Взяти до відома інформацію про проведену в наукових установах роботу по виконанню постанови Президії від 11 травня ц. р.
2. Зобов'язати бюро Відділів [наук] АН УРСР та керівників установ АН УРСР усунути зазначені в цій постанові недоліки, приділяти постійну увагу питанням зміцнення і розширення зв'язків між Академією наук і вузами республіки.
3. Звернути увагу керівників інститутів та бюро Відділів [наук] АН УРСР на те, що організація спільних груп та лабораторій повинна провадитись, як правило, за рахунок існуючих штатів установ та виділених лімітів по штатах.
4. Встановити, що проведення спільних наукових досліджень повинно знаходити своє відображення в тематичних планах установ АН УРСР.
5. Ввести в щорічних звітах установ АН УРСР окремий розділ, присвячений організації науково-дослідних робіт та підготовці кадрів разом з вузами.
6. Наступну інформацію з цього питання заслухати в січні 1963 року.

Президент АН УРСР
академік *Б. [С.] Патон*
Головний учений секретар АН УРСР
член-кореспондент АН УРСР *Г. [С.] Писаренко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1126. Арк. 125–128. Оригінал. Машинопис.

№ 124*²

ДОВІДКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО ЗАПОВІДНИКИ, ПІДПОРЯДКОВАНІ АН УРСР

24 вересня 1962 р.

1. Український державний степовий заповідник*³

Заповідник складається з 4-х відділів:

1. «Хомутовський степ» в околицях с. Хомутове Новоазовського району Донецької області. Площа 1024 га;
2. «Кам'яні могили» в Володарському районі Донецької області на межі з Розівським р-ном Запорізької області. Площа 356 га;
3. «Стрілецький степ» біля с. Їжачого Міловського р-ну Луганської області. Площа 525 га;
4. «Михайлівська цілина» біля ст. Лебедин Лебединського р-ну Сумської області. Площа 202 га.

*¹ Знято деталізовану інформацію про роботу окремих Відділів наук та установ АН УРСР.

*² Див. док. № 41.

*³ Тут і далі – підкреслено у документі.

Загальна площа заповідника складає 2107 га. Дирекція заповідника розміщена в відділі «Хомутовський степ», її поштова адреса: с. Хомутове, Новоазовського р-ну Донецької області.

Всі відділи заповідника являють собою заповідні участки природної степової рослинності в лісостеповій (Михайлівська цілина) та степовій (Хомутовський степ, Кам'яні могили, Стрілецький степ) зонах. У зв'язку з тим що території зазначених зон зараз суцільно використовуються під сільськогосподарські культури, невеликі ділянки степової рослинності, яка зберігається в відділах заповідника, разом з невеликими площами цілинних степів, які лишилися в Асканії-Нова, являють собою унікальні рештки степової рослинності великого наукового значення. Крім степової рослинності, в відділі заповідника «Кам'яні могили» охороняються унікальні виходи кам'яних порід Приазовської кристалічної смуги, вкриті рослинністю, в складі якої є ряд дуже рідких реліктових рослин.

«Стрілецький степ» є єдиним місцем на території Української РСР, де охороняється вимираюча реліктова тварина – байбак.

На території заповідника ведуться наукові спостереження над природною степовою рослинністю і проводяться роботи по розробці найбільш раціональних методів по її збереженню. Тому господарське використання цієї території не є завданням заповідника.

Викоси трав'янистої рослинності на території заповідника проводяться:

- 1) з охоронною метою – викошування протипожежних смуг;
- 2) періодичні викоси (один раз в декілька років) з метою виробки режиму охорони степу;
- 3) в відділі «Стрілецький степ» викошування ділянок біля колоній байбака з метою створення кращих умов для його збереження.

План викосів розробляється дирекцією Українського державного [степового] заповідника і затверджується вченою радою Інституту ботаніки. Щороку викошується в середньому біля 400–500 га.

2. Чорноморський державний заповідник

У науковому і господарчому відношенні цей заповідник підпорядковано Інституту зоології АН УРСР, являючи собою його експериментальну базу.

Заповідник розташований в Херсонській області, управління знаходиться в м. Гола Пристань.

Територія заповідника – невеликі ділянки на узбережжі й островах Чорного моря (Орлов, Тендра, Довгий ін.) от дельти Дніпра до Тендровської затоки. Площа 9695 га. Заповідними являються також водні простори в Тендровській і Ягорлицькій затоках, Чорному морі і Дніпровському лимані загальною площею 36 600 га.

Територія заповідника являє собою комплекс солоних і прісних озер та піщано-солончакового степу з приморською флорою і фауною.

У заповіднику зберіглась в незайманому стані первісна природна фауна і флора, що назавжди зникла на решті території УРСР внаслідок великої щільності населення і інтенсивного використання природних ресурсів.

Завданням заповідника є охорона місць зимівлі та відпочинку водоплавних і болотяних птахів під час перельотів (гуси, лебеді, качки), охорона місць гніздування (єдиних у Союзі) середземноморського (чорноголового) мартина та інших мартинових птахів.

Тут єдине місцезнаходження золотобородника цикадового – цінної рослини для закріплення пісків.

Ряд ділянок на території заповідника є єдиними місцями на півдні України, де збереглися в природньому стані ліси північного типу з березою, дубом, вільхою, осикою і інш[ими] деревно-чагарниковими породами, розміщені на піщаних аренах.

У заповіднику можна ознайомитись з природним ландшафтом, рослинністю і тваринним світом недавнього минулого півдня європейської частини СРСР.

Крім свого основного завдання – збереження невеликих ділянок у природньому вигляді, заповідник є науково-виробничою базою інститутів АН УРСР та інших науково-дослідних закладів, а також вузів Радянського Союзу. Постійно ведуть спостереження і дослідження природи в цьому унікальному куточку нашої республіки наукові співробітники заповідника.

Віце-президент АН УРСР О. [Ф.] Макаrenchенко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1165. Арк. 293–295. Копія. Машинопис.

№ 125

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО УЧАСТЬ УСТАНОВ АН УРСР У ЗДІЙСНЕННІ ПРОГРАМИ МІЖНАРОДНОГО РОКУ СПОКІЙНОГО СОНЦЯ»^{*1}

5 жовтня 1962 р.

Відповідно до розпорядження Ради Міністрів СРСР від 27 березня 1962 р. Ради Міністрів союзних республік, міністерства і відомства зобов'язані виконувати в 1963–1965 рр. роботи, зв'язані із здійсненням програми Міжнародного року спокійного Сонця (МРСС). Проведення цих робіт на високому науково-технічному рівні має велике народногосподарське значення, а також сприятиме піднесенню міжнародного авторитету радянської науки.

Заслухавши інформацію голови робочої групи по проведенню МРСС при МГК АН УРСР чл.-кор. АН УРСР Є. П. Федорова про стан підготовки до МРСС в установах АН УРСР, Бюро Президії Академії наук УРСР постановляє:

^{*1} Заголовок документа. У квітні 1962 р. голова Міжвідомчого геофізичного комітету при Президії АН УРСР акад. С. І. Субботін надіслав Державному комітету РМ УРСР з координації науково-дослідних робіт клопотання щодо участі установ АН УРСР у дослідженнях за програмою Міжнародного року спокійного Сонця спільно з Міжвідомчим геофізичним комітетом при Президії АН СРСР.

1. Установам АН УРСР провести згідно з програмою Міжвідомчого геофізичного комітету АН СРСР, в 1963–1967 рр. дослідження по таких розділах програми:

Інституту геофізики АН УРСР:

а) «Геомагнетизм» (Магнітна станція в с. Демидів, геомагнітна станція «Одеса» Львівського філіалу);

б) «Земні струми» (геоелектричні станції «Ужгород», «Корець» і «Степанівка» Львівського філіалу);

в) «Іоносфера» (іоносферна станція м. Димер).

Головній астрономічній обсерваторії АН УРСР (відділ фізики Сонця) – «Сонячна активність»:

а) Сонячні спалахи;

б) швидкі процеси;

в) хромосфера (волокна).

2. Зобов'язати відділ капітального будівництва (т. В. П. Чоповський) передбачити при розподілі асигнувань на капітальне будівництво виділення в 1963 р. коштів:

а) Головній астрономічній обсерваторії АН УРСР на будівництво павільйону горизонтального сонячного телескопа;

б) Львівському філіалу Інституту геофізики на будівництво павільйону для дослідження короткоперіодичних коливань геомагнітного поля (село Жатківка, Корецького району) та на проведення лінії електропередачі до геомагнітної станції «Одеса» (село Степанівка Одеської області).

3. Зобов'язати Академпостач АН УРСР (т. Мордерера Г. Й.) забезпечити в 1963–1964 рр. замовлення необхідного обладнання та матеріалів згідно з заявками.

4. Комісії матеріально-технічного постачання АН УРСР передбачити виділення у 1963 р. коштів по ст. 12 для придбання замовленого обладнання.

5. Зобов'язати бюро відділів фізико-математичних та хімічних і геологічних наук разом з планово-фінансовим відділом АН УРСР вирішити питання про виділення Головній астрономічній обсерваторії та Львівському філіалу Інституту геофізики необхідних штатних одиниць.

6. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на науково-організаційний відділ Президії АН УРСР.

Президент Академії наук УРСР

академік Б. [С.] Патон

Головний учений секретар АН УРСР

член-кореспондент АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1126. Арк. 190–191. Оригінал. Машинопис.

**ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ УСТАНОВОК, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ
РОЗРОБЦІ І СПОРУДЖЕННЮ, ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ В ГАЛУЗІ АТОМНОЇ ЕНЕРГІЇ В УРСР*¹**

9 жовтня 1962 р.

Цілком таємно*²

№ п/п	Найменування установок та їх призначення	Завдання по створенню установок	Строк виконання	Основні виконавці розробок і науково-дослідних робіт	Примітка
I. Ядерна фізика					
3.	Лінійний електронний прискорювач на енергію 2 млрд <i>eV</i> (м. Харків). Дослідження фотонародження електронно-позитронних пар, взаємодії електронних пучків, фотонародження часток і античастинок, вивчення структури нуклонів	Закінчення будівельно-монтажних робіт і здача у комплексну наладку	1963 рік	ФТІ АН УРСР, НДІ-ЕФА Державного Комітету Ради Міністрів СРСР по використанню атомної енергії	Споруджується за постановою ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 17 серпня 1961 р. № 754-322
7.	Установки, основані на нових методах прискорення, з метою одержання прискорювачів з високим ККД і великою потужністю: б) лінійний прискорювач з плазменим хвильоводом	Розробка і створення лабораторної установки	1962 ^в –1965 роки	ФТІ АН УРСР	
9.	Установка на зустрічних електронно-позитронних пучках з використанням лінійного електронного прискорювача на 2 млрд <i>eV</i> (м. Харків). Одержання відносних надвисоких енергій (сотні і тисячі млрд <i>eV</i>) на зустрічних пучках з метою перевірки законів квантової електродинаміки на малих відстанях, одержання і вивчення властивостей часток і античастинок	Розробка ескізного проекту установки	1964 ^в рік	ФТІ АН УРСР, НДІ-ЕФА Державного комітету Ради Міністрів СРСР по використанню атомної енергії	

*¹ Документ є додатком № 1 до постанови Президії ЦК КПУ і РМ УРСР від 9 жовтня 1962 р. № п-26/31-з «Про стан і заходи по поліпшенню виконання науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт в галузі використання атомної енергії». Перелік дослідних установок був затверджений постановою ЦК КПРС і РМ СРСР від 23 серпня 1962 р.

*² Документ розсекречено. Підстава: акт від 06.08.1992.

№ п/п	Найменування установок та їх призначення	Завдання по створенню установок	Строк виконання	Основні виконавці розробок і науково-дослідних робіт	Примітка
12.	Установки з великими магнітними полями з використанням надпровідних матеріалів при низьких температурах для застосування у прискорювальній техніці і роботах з ядерної фізики	Розробка проектів установок і технічної документації	1963 ^{х/} –1965 роки	ФТІ АН УРСР, ІФП АН СРСР, ІАЕ Державного комітету Ради Міністрів СРСР по використанню атомної енергії, Ді-рідмет, Інститут металургії ім. [О. О.] Байкова Державного комітету Ради Міністрів СРСР по чорній і кольоровій металургії	
II. Термоядерні реакції					
5.	Уловлювачі з гострокінцевою геометрією магнітного поля. Вивчення конфігурації магнітного поля, що забезпечує більш стійке утримання плазми	Розробка і створення лабораторних установок	1962–1965 роки	ІАЕ Державного комітету Ради Міністрів СРСР по використанню атомної енергії, ФТІ АН УРСР	
6.	Тороїдальна установка типу «Левітрон» (м. Київ). Вивчення можливості стабілізації розряду магнітним полем, створюваним струмом, що тече по металевому сердечнику вздовж осі установки	Розробка установки	1963 ^{х/} рік	Інститут фізики АН УРСР	
7.	Установка «Ураган-1» (м. Харків). Дослідження можливості утримання плазми у стелаторних системах при зовнішній інжекції і вивчення високочастотних методів нагрівання	Спорудження і введення в експлуатацію	1963 рік	ФТІ АН УРСР	Споруджується за постановою ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 17 серпня 1961 р. № 754-322
16.	Установки з застосуванням імпульсних і квазістаціонарних магнітних полів до 100–300 тисяч ерстед, у тому числі з використанням надпровідних матеріалів (м. Москва, Харків і Ленінград).				

№ п/п	Найменування установок та їх призначення	Завдання по створенню установок	Строк виконання	Основні виконавці розробок і науково-дослідних робіт	Примітка
	Розробка технології і створення установок для затримання плазми у великих об'ємах з допомогою надсильних магнітних полів	Розробка і виготовлення модельних установок	1963–1965 роки	НДІЕФА і ІАЕ Державного Комітету Ради Міністрів СРСР по використанню атомної енергії, ФТІ АН УРСР	
17.	Установки для вивчення нагрівання і удержання плазми з допомогою швидких процесів (мм. Сухумі, Москва, Харків і Київ). З'ясування механізму швидких процесів і інших фізичних явищ, що відбуваються у гарячій плазмі	Розробка, виготовлення і запуск лабораторних установок	1962–1965 роки	ІАЕ і НДІ-5 Державного Комітету Ради Міністрів СРСР по використанню атомної енергії, ФТІ АН УРСР, ІФ АН УРСР	

^{xv} Строки і місце спорудження нових установок встановлюються після розробки проектів і технічної документації.

Примітки:

1. Технічні завдання на розробку зазначених установок і експериментального обладнання видаються Державним комітетом Ради Міністрів УРСР по використанню атомної енергії.

2. Строки виготовлення обладнання, передбаченого позицією 1, уточнюються виконавцями спільно з державним комітетом Ради Міністрів СРСР по використанню атомної енергії після розробки технічної документації.

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 3421. Арк. 170–172. Оригінал. Машинопис.

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 2929. Арк. 83–91. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 127

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ ЦК КПУ і РМ УРСР
«ПРО РОЗВИТОК НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
З МОЛЕКУЛЯРНОЇ БІОЛОГІЇ»^{*1}**

9 жовтня 1962 р.

Цілком таємно^{*2}

З метою докорінного поліпшення розвитку досліджень з молекулярної біології:

1. Доручити Академії наук УРСР координацію науково-дослідних робіт з проблеми «Молекулярна біологія».

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} Документ розсекречено. Підстава: акт від 06.08.1992.

2. Прийняти пропозицію Президії АН УРСР про організацію Інституту молекулярної біології АН УРСР*¹. Доручити Раді Міністрів УРСР в установленому порядку вирішити це питання.

[...]²

5. Зобов'язати Президію АН УРСР, Міністерство вищої і середньої спеціальної освіти УРСР, Міністерство охорони здоров'я УРСР та Міністерство сільськогосподарства УРСР розробити єдиний план роботи та розвитку науково-дослідних установ, які вестимуть дослідження з проблеми молекулярна біологія.

6. Доручити Державному комітетові Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідних робіт разом з Держпланом УРСР та зацікавленими міністерствами і відомствами розробити план матеріально-технічного забезпечення розвитку досліджень з молекулярної біології та забезпечити його виконання.

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 3421. Арк. 17. Оригінал. Машинопис.

№ 128*³

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО СТАН, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА НАПРЯМ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТУ ГІДРОЛОГІЇ І ГІДРОТЕХНІКИ АН УРСР»*⁴

12 жовтня 1962 р.

Заслухавши та обговоривши доповідь директора Інституту гідрології і гідротехніки АН УРСР канд[идата] техн[ічних] наук М. М. Дідковського про стан, перспективи розвитку та напрям наукової діяльності інституту і наслідки перевірки науково-організаційної діяльності цього інституту, проведеної у вересні 1962 року комісією Президії Академії наук УРСР, Президія Академії наук УРСР відзначає:

за останні роки Інститут гідрології і гідротехніки АН УРСР значно розширив свої наукові дослідження, які охоплюють такі крупні питання:

з проблеми «Комплексне використання водних ресурсів Української РСР» – вивчення водних ресурсів України в природних умовах та наукові основи водогосподарського будівництва;

з проблеми «Видобуток і транспортування вугілля гідравлічним способом» – дослідження гідротранспорту твердих матеріалів;

з проблеми «Підвищення гідромеханічних якостей суден» – гідромеханіка суден внутрішнього плавання.

Дослідження інституту охоплюють широкий комплекс питань вивчення й використання водних ресурсів, який значно виходить за коло питань гідрології і гідротехніки.

*¹ Інститут молекулярної біології АН УРСР створено у 1973 р. на базі сектора молекулярної біології та генетики Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного АН УРСР.

*² Знято інформацію, що не стосується АН УРСР.

*³ Див. док. № 16.

*⁴ Заголовок документа.

Інститут розширює свої зв'язки з виробництвом: госпдоговірна тематика в 1962 році виконується на суму 120 тис. крб, що становить 23% від загальної суми кошторису по держбюджету, або 133% від асигнувань по ст. 5 бюджету.

Інститутом проведена деяка робота по впровадженню у виробництво наслідків наукових досліджень, в тому числі:

а) розробка і виготовлення приладів для вимірювання витрати та консистенції гідросуміші в трубопроводах. Ці прилади дозволяють регулювати режим роботи і підвищити продуктивність гідротранспортних установок (землесосів). Прилади встановлено на 25 землесосах Міністерства річкового флоту РРФСР і на 7 землесосах Головного управління Дніпровського пароплавства при РМ УРСР. Застосування згаданих приладів забезпечує підвищення продуктивності землесосів на 10–20% і дає економічний ефект близько 0,5 млн крб на рік;

б) розробка системи автоматичного регулювання річкового судноводіння. Випробування цієї системи на теплоході «Лабораторія» показало, що вона дозволяє скоротити витрату пального, збільшити безпеку руху і підвищити культуру експлуатації суден;

в) розробка нової методики розрахунку захисних дамб розпластаного профілю з неукріпленими укосами, що дає економію від 20 до 50% загальної вартості дамб обжатоного профілю з укріпленими укосами.

Ця методика застосована при будівництві Тясьминської, Золотоношської і Черкаської дамб, на Кременчуцькому водосховищі, на Каспії та деяких ріках Сибіру і Середньої Азії, а також буде використана при будівництві лівобережної захисної дамби Київського водосховища;

г) розробка нової схеми водосховищ-охолоджувачів з ежекторним пристроєм для інтенсифікації процесів мас- і теплообміну;

д) розробка методики визначення оптимальних режимів роботи землесосних снарядів, яка дозволяє вибирати найбільш продуктивний режим їх роботи. Ця методика використовується трестом «Гідромеханізація» Міністерства будівництва електростанцій СРСР і Міністерством транспортного будівництва РРФСР, а також при проектуванні крупних гідроперевантажувачів Конструкторським бюро заводу «Ленінська кузня»;

е) розробка і впровадження сифонних пристроїв на крупних зрошувальних насосних станціях. Ці пристрої забезпечують роботу насосних станцій без гідравлічних ударів і дають економію електроенергії;

є) розробка методики розрахунку руслових деформацій, яка дозволяє передбачити переформування русла ріки при роботі гідроелектричних станцій на піковому режимі. Використання цієї методики дає економію в капітальних затратах тільки в районі Києва близько 2 млн карбованців.

Економічний ефект від впровадження у 1962 році, підтверджений довідками виробничих організацій, становить 4,2 млн крб, що у 8 разів перевищує державний бюджет інституту в цьому році.

Планами робіт інституту на 1963 рік передбачено виконання значних робіт по впровадженню, у тому числі:

1) метод розрахунку полегшених типів гребель із збірного залізобетону при дії вібраційних навантажень;

2) нова схема водосховища-охолоджувача з ежекторним пристроєм для теплових електростанцій;

3) методика визначення оптимальних режимів роботи землесосних снарядів та ін.

Наявні в інституті 9 структурних відділів і лабораторій та 7 неструктурних лабораторій в основному забезпечені експериментальною базою, але уже зараз виникла потреба в їх розширенні.

За останні 5 років інститут провів деяку роботу по підготовці наукових кадрів. При рості чисельного складу інституту у 4 рази підготовлено 22 кандидати і 3 доктори наук. Зараз у складі інституту є один академік АН УРСР (Г. Й. Сухо-мел), один член-кореспондент АН УРСР (Б. А. Пишкін), 3 доктори наук і 34 кандидати наук. У 1963 і 1964 роках передбачається захист 2 докторських і 12 кандидатських дисертацій; на кінець 1962 року в інституті буде 18 аспірантів.

[...]*¹

З метою усунення недоліків у роботі Інституту гідрології і гідротехніки і забезпечення виконання важливих для науки і народного господарства досліджень та поліпшення впровадження результатів наукових робіт в народне господарство Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Схвалити роботу Інституту гідрології і гідротехніки АН УРСР за минулі роки і вважати, що основними напрямками його дальшої наукової діяльності є розробка наукових основ комплексного використання водних ресурсів республіки та наукових основ водогосподарського будівництва, зокрема, пов'язаного з розвитком зрошення, гідромеханіка суден та підвищення швидкості їх руху, гідротранспорт твердих матеріалів.

2. З метою забезпечення розширення комплексності наукових досліджень Інституту гідрології і гідротехніки, докорінного поліпшення впровадження в народне господарство результатів наукових досліджень інституту та поліпшення підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації зобов'язати директора інституту канд[идата] техн[ічних] наук М. М. Дідковського:

а) до 1 грудня 1962 р. подати до Президії АН УРСР пропозиції про поліпшення координації досліджень з проблем використання водних ресурсів республіки;

б) звернути особливу увагу на необхідність при впровадженні закінчених робіт у виробництво визначення об'єктів і розмірів впровадження, вивчення питань економічної ефективності впровадження результатів досліджень і створення у зв'язку з цим сектора економічних досліджень, подання пропозицій урядовим установам про введення в експлуатацію водогосподарських об'єктів найбільш важливих результатів досліджень інституту;

в) вжити рішучих заходів до розширення госпдогвірних робіт інституту, довівши їх до 50% від загальної суми по бюджету;

г) розробити план підготовки наукових кадрів, враховуючи в першу чергу забезпечення керівництва відділами докторами наук;

д) розробити план заходів по виконанню цієї постанови та розглянути його на вченій раді інституту.

*¹ Знято деталізовану інформацію про роботу установи.

3. Враховуючи перспективи дальшого розвитку і у зв'язку з необхідністю уточнення наукового профілю Інституту гідрології і гідротехніки АН УРСР, доручити директору інституту канд[идату] техн[ічних] наук М. М. Дідковському разом з Відділом технічних наук АН УРСР до 15 листопада ц. р. переглянути структуру інституту.

4. Просити виконавчий комітет Київської міської Ради депутатів трудящих закріпити за Інститутом гідрології і гідротехніки АН УРСР вільну від забудови площадку розміром 1,8 гектара, розташовану поряд з садибою інституту, для розширення його експериментальної бази, зокрема для створення лабораторій, необхідних для розвитку досліджень з проблеми зрошення.

5. Зобов'язати відділ капітального будівництва (т. Чоповського В. П.) розглянути питання про капітальне будівництво для розширення експериментальної бази Інституту гідрології і гідротехніки на існуючій площі з урахуванням прилеглої вільної від забудови площадки, розміром 1,8 га та подати Президії АН УРСР пропозиції з цього питання.

6. З метою забезпечення виконання поставлених перед Інститутом гідрології і гідротехніки АН УРСР завдань і у зв'язку з тим, що інститут займає провідну роль у розвитку науково-дослідних робіт по комплексному використанню водних ресурсів республіки, вважати за необхідне піднести клопотання перед директивними органами про віднесення інституту до першої категорії науково-дослідних установ.

7. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на бюро Відділу технічних наук та науково-організаційний відділ Президії АН УРСР.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [Є.] Патон

Головний учений секретар АН УРСР
член-кореспондент АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1126. Арк. 212–216. Оригінал. Машинопис.

№ 129

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ СИВАША»^{*1}

12 жовтня 1962 р.

Металургійна промисловість України відчуває певні труднощі через дефіцит магнезійальних вогнетривів, який становить щорічно 500 тис. тонн окису магнію. Без створення на Україні власної бази для виробництва високоякісних вогнетри-

^{*1} Заголовок документа.

вів неможлива дальша нормальна робота металургійних підприємств та інтенсифікація процесів виплавки сталі.

Відсутність магнезійних вогнетривів не може бути компенсована за рахунок привізного Саткінського магнезиту з Уралу, оскільки поклади високоякісного уральського магнезиту значною мірою вичерпані.

Проблема створення на Україні власної бази для забезпечення металургії високоякісними вогнетривами може бути вирішена шляхом організації виробництва окису магнію з рапи*¹ розсолів Сиваша в кількості понад 1 млн тонн на рік. При цьому вирішується також питання забезпечення сировиною содового заводу потужністю 675 тис. тонн на рік.

Комплексна переробка розсолів Сиваша дасть можливість створити на Україні галургійну промисловість і виробництво нових видів будівельних матеріалів*².

Незважаючи на велике практичне значення використання розсолів Сиваша в народному господарстві, науково-дослідні роботи з цього питання провадилися в недостатньому обсязі, різними організаціями, без належної координації і без урахування можливості комплексної переробки цих розсолів.

Головною умовою для успішного вирішення проблеми Сиваша є значне розширення та поглиблення науково-дослідних робіт і зосередження їх виконання в одному місці.

Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Вважати одним з найважливіших завдань Інституту мінеральних ресурсів АН УРСР вирішення проблеми комплексної переробки рапи Сиваша. У зв'язку з цим інституту необхідно значно розширити дослідження з цієї проблеми.

2. Зобов'язати голову Відділу хімічних і геологічних наук АН УРСР акад. АН УРСР Ф. Д. Овчаренка та директора Інституту мінеральних ресурсів АН УРСР доктора геолого-мінералогічних наук Ю. Ю. Юрка розробити та подати до Президії АН УРСР до 1 грудня ц. р. заходи по організації наукових досліджень з проблеми Сиваша, передбачивши вирішення таких основних питань:

- а) розробка хімічних процесів переробки розсолів;
- б) розробка оптимальних технологічних схем комплексного використання рапи;
- в) розробка автоматизації аналітичного контролю та виробничих процесів, пов'язаних з переробкою розсолів.

3. Враховуючи велике народногосподарське значення вирішення проблеми Сиваша та необхідність координації науково-дослідних, досвідних і конструкторських робіт, а також залучення кваліфікованих кадрів різних наукових і проектних організацій, просити Державний комітет Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідних робіт створити наукову раду з проблеми Сиваша.

*¹ Тут і далі – так у документі.

*² Рада з вивчення продуктивних сил УРСР АН УРСР ще в 1956 р. подала директивним органам пропозиції про комплексне промислове використання соляних ресурсів Сиваша. Див.: Історія Національної академії наук України. 1956–1960: Ч. 1. Документи і матеріали. Київ, 2016. С. 216.

4. Просити Державний комітет Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідних робіт провести разом з Відділом хімічних і геологічних наук АН УРСР у листопаді 1962 р. Республіканську нараду з проблеми Сиваша для визначення завдань у галузі дослідних, досвідних і проектних робіт та розробки основних заходів для здійснення їх у державному масштабі.

5. З метою концентрації наукових сил і коштів на вирішенні проблеми Сиваша вважати за доцільне піднести клопотання перед урядом про передачу Інституту мінеральних ресурсів АН УРСР Євпаторійської лабораторії, підпорядкованої [Державному] інституту прикладної хімії (м. Ленінград) Державного комітету Ради Міністрів СРСР по хімії, з штатами, приміщенням та обладнанням, маючи на увазі реорганізацію діяльності цієї лабораторії в напрямку вирішення питань комплексної переробки розсолів Сиваша та організацію на базі цієї лабораторії відділу хімії і технології переробки розсолів Сиваша.

6. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на бюро Відділу хімічних і геологічних наук АН УРСР.

Президент Академії наук УРСР
академік *Б. [С.] Патон*
Головний учений секретар АН УРСР
член-кореспондент АН УРСР *Г. [С.] Писаренко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1126. Арк. 224–225. Оригінал. Машинопис.

№ 130

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО ХІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ПРОБЛЕМИ «МЕТОДИ ПРЯМОГО ПЕРЕТВОРЕННЯ ТЕПЛОВОЇ ЕНЕРГІЇ В ЕЛЕКТРИЧНУ» В УСТАНОВАХ АН УРСР»^{*1}

19 жовтня 1962 р.

Заслухавши та обговоривши доповідь голови Відділу технічних наук АН УРСР, члена-кореспондента АН УРСР Г. В. Самсонова про хід та перспективи розвитку наукових досліджень в установах АН УРСР з проблеми «Методи прямого перетворення теплової енергії в електричну», Президія АН УРСР відмічає, що основні дослідження з цієї проблеми (створення магнітогідродинамічних, термоелектричних та термоелектронних перетворювачів) в 1962 році дістали дальшого розвитку в інститутах теплоенергетики, електротехніки, використання газу [в комунальному господарстві та промисловості], металокераміки і спеціальних сплавів, фізики та Фізико-технічному інституті АН УРСР.

З цих питань на Україні, зокрема в установах АН УРСР, ведеться розробка магнітогідродинамічних (МГД) установок відкритого циклу, термоелектричних

^{*1} Заголовок документа. Питання розглядалося на засіданні Президії АН УРСР 28 вересня 1962 р.

генераторів на підвищені температури, вивчення фізичних процесів у термоелектронних перетворювачах та розробка і вивчення властивостей тугоплавких сполук з метою використання їх як високотемпературних матеріалів у перетворювачах. Крім того, провадяться роботи по перетворенню хімічної енергії в електричну.

По цих напрямках одержано такі найважливіші наукові результати:

1. В Інституті теплоенергетики АН УРСР:

а) проведено термодинамічні розрахунки і оцінку ККД циклів МГД-генераторів по розімкнутій схемі;

б) закінчено роботи по створенню серії ентропійних діаграм для продуктів згоряння різного палива при високих температурах;

в) створено плазмотрон потужністю 110 *кВт* для дослідження роботи стінок камер згоряння і проточної частини МГД-генератора;

г) вивчено оптимальні режими роботи ізотермічних МГД-генераторів та проведено оцінку впливу тертя на оптимальність режиму роботи МГД-генератора;

д) розроблено і частково випробувано імпульсні методи вимірювання температур до 3000°С.

2. В інститутах електротехніки та використання газу [в комунальному господарстві та промисловості] АН УРСР:

а) проведено теоретичні дослідження з основних енергетичних співвідношень та економічних показників МГД-генераторів постійного і змінного струму;

б) виконано проекти та монтаж двох експериментальних установок невеликої потужності (при витраті горючої суміші 300 *г/сек*).

3. В Інституті використання газу [в комунальному господарстві та промисловості] АН УРСР розроблено і випробувано пальник для термоелектричного генератора.

4. В Інституті металокераміки і спеціальних сплавів АН УРСР:

а) розроблено засоби виготовлення і вивчено термоелектричні властивості ряду тугоплавких сполук, перспективних для використання в установках прямого перетворення теплової енергії в електричну;

б) проведено дослідження властивостей металокерамічних матеріалів на основі нітриду титану, карбідів титану і ніобію для токознімачів МГД-генератора та матеріалів для електроізоляції токознімачів;

в) вивчено теплоемісійні властивості деяких тугоплавких сполук для термоелектронних перетворювачів;

г) провадяться дослідження механічних властивостей ряду матеріалів для перетворювачів теплової енергії в електричну до температур 2500–3000°С.

Поряд з цим в інститутах фізики та фізико-технічному провадиться ряд інших робіт.

В установках АН УРСР розпочато такі найважливіші роботи:

1. В інститутах теплоенергетики та електротехніки АН УРСР – створення стенда короткочасної дії (5–10 *хв.*) для вивчення процесів в МГД-генераторах при витраті газу 1 *кг/сек*, температурі газу 3000°С і тиску 10 *атм*, робочий проект якого закінчується; проведення передескізного проектування стенда довгочастотної

дії для вивчення процесів в МГД-генераторах на параметри: витрата газу 5 кг/сек , температура 3000°C .

2. В Інституті теплоенергетики АН УРСР – створення високотемпературного стенда для дослідження регенераторів МГД-установок при температурі 3000°C , робочий проект якого закінчується; вивчення в лабораторних умовах теплообмінних поверхонь та теплоносіїв для МГД-установок.

3. В Інституті електротехніки АН УРСР розпочато теоретичні дослідження з методики побудови та аналізу основних статистичних характеристик, регулювання збудження МГД-генератора постійного струму та особливостей перетворення енергії в генераторах змінного струму.

4. В Інституті металокераміки і спеціальних сплавів АН УРСР разом з кафедрою промислової електрохімії Київського політехнічного інституту розпочато дослідження електродних властивостей ряду тугоплавких матеріалів, перспективних для використання у паливних елементах. Зокрема, Інститут металокераміки і спеціальних сплавів АН УРСР розпочав дослідження властивостей матеріалів для магнітогідродинамічних установок (розробляються методики досліджень та закінчується монтаж газодинамічного стенда на температури $2000\text{--}2500^\circ\text{C}$).

[...]*¹

З метою дальшого розвитку наукових досліджень по проблемі «Методи прямого перетворення теплової енергії в електричну» Бюро Президії АН УРСР постановляє:

1. В цілому схвалити роботу установ АН УРСР по проблемі.

2. Надалі основними напрямками науково-дослідних і дослідних робіт установ АН УРСР по проблемі вважати:

а) по Інституту теплоенергетики АН УРСР – дослідження циклів горіння, теплообмінних пристроїв, газодинамічних процесів стосовно до магнітогідродинамічних перетворювачів та конструкцій стінок для високотемпературного устаткування;

б) по Інституту електротехніки АН УРСР – дослідження магнітних та електричних процесів магнітогідродинамічних перетворювачів;

в) по Інституту металокераміки і спеціальних сплавів АН УРСР – розробку і дослідження високотемпературних матеріалів робочих елементів магнітогідродинамічних, термоелектричних і термоелектронних перетворювачів; дослідження міцності елементів перетворювачів в натурних*² умовах;

г) по Інституту використання газу [в комунальному господарстві та промисловості] АН УРСР – розробку і дослідження камер згоряння на газі для магнітогідродинамічних і термоелектричних перетворювачів;

д) по Інституту фізики АН УРСР – дослідження фізичних процесів термоелектричних перетворювачів.

*¹ Знято інформацію про окремі питання роботи установ.

*² Так у документі.

3. Розширити обсяг робіт по проблемі в установах АН УРСР, а саме:

а) створити в Інституті теплоенергетики відділ високотемпературного горіння з штатом 6 одиниць у 1962 р., а бюджетно-штатній комісії розглянути питання про штати цього відділу на 1963 р.;

б) зобов'язати Інститут теплоенергетики АН УРСР (директор канд[идат] техн[ічних] наук Г. М. Щоголев) залучити до робіт по МГД-генераторах відділи газодинаміки та теплових двигунів інституту;

в) зобов'язати директора Інституту фізики АН УРСР академіка АН УРСР М. В. Пасічника створити в інституті групу для проведення досліджень у галузі підвищення електропровідності низькотемпературної плазми при тиску 1–5 атм;

г) залучити до участі в роботах по проблемі Інститут ливарного виробництва АН УРСР (директор канд[идат] техн[ічних] наук М. В. Фіксен) в частині розробки технічної документації МГД-насосів для перекачки рідких розплавів. Бюро ВТН АН УРСР при розподілі лімітів штатів на 1963 р. передбачити виділення Інституту ливарного виробництва АН УРСР цільовим призначенням 3-х штатних одиниць для виконання цих робіт;

д) зобов'язати бюро Відділу хімічних і геологічних наук (акад. АН УРСР Ф. Д. Овчаренко) залучити до участі в роботах по проблемі Інститут загальної та неорганічної хімії АН УРСР з метою постановки наукових досліджень розплавів, здатних працювати при високих температурах в окисному середовищі.

4. Для розширення експериментальних баз для науково-дослідних і досвідних^{*1} робіт по проблемі виділити в 1963 році на капітальне будівництво:

а) Інституту теплоенергетики АН УРСР на спорудження експериментальних установок 60 тис. крб згідно з кошторисом та на будівництво компресорної станції за типовим проектом – 77,5 тис. крб;

б) Інституту металокераміки і спеціальних сплавів АН УРСР – 60 тис. крб на будівництво звукоглушительних, регенеративних і захисних пристроїв випробувального стенда.

5. Зобов'язати директора Інституту електротехніки АН УРСР доктора техн[ічних] наук О. М. Міляха:

а) вжити заходів до прискорення будівництва нового лабораторного корпусу;

б) звільнити до 15 листопада ц. р. приміщення колишньої хімічної лабораторії для виконання Інститутом металокераміки і спецсплавів науково-дослідних робіт по прямому перетворенню енергії.

6. Зобов'язати директора Інституту металокераміки і спеціальних сплавів АН УРСР академіка АН УРСР І. М. Францевича вжити заходів до прискорення будівництва нових лабораторних приміщень інституту і забезпечення необхідною лабораторною площею відділів, що провадять роботи з даної проблеми.

7. Зобов'язати директорів інститутів металокераміки і спеціальних сплавів, теплоенергетики, електротехніки, використання газу [в комунальному господарстві та промисловості], фізики та фізико-технічного при розподілі коштів по ст. 5 та ст. 12 на 1963 рік в першу чергу забезпечити виконання запланованих робіт

*1 Так у документі.

по розширенню експериментальної бази по проблемі прямого перетворення енергії в електричну.

8. Звернутися з клопотанням до Ради Міністрів УРСР про виділення цільовим призначенням Академії наук УРСР додаткових асигнувань та кадрів молодих спеціалістів, необхідних для забезпечення робіт по проблемі.

9. Зобов'язати Видавництво АН УРСР (директор М. Л. Карпенко) в січні–лютому 1963 р. видати збірник праць Інституту електротехніки АН УРСР з питань прямого перетворення теплової енергії в електричну та монографію Інституту теплоенергетики по термодинамічному аналізу циклів МГД-генераторів.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [С.] Патон
Головний учений секретар АН УРСР
член-кореспондент АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1126. Арк. 260–264. Оригінал. Машинопис.

№ 131^{*1}

КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО СТВОРЕННЯ В СИСТЕМІ АН УРСР ІНСТИТУТУ ТЕОРЕТИЧНОЇ ФІЗИКИ^{*2}

19 жовтня 1962 р.

В дополнение к письму Совета Министров УССР о создании в системе Академии наук УССР Института теоретической физики Президиум АН УССР сообщает следующее.

Дальнейшие перспективы развития естественных наук в значительной степени будут определяться успехами в области теоретической физики, в частности, решением таких фундаментальных проблем современной физики, как вопросы взаимодействия элементарных частиц при высоких энергиях, статистической физики, теории атомного ядра и некоторые другие.

Однако в развитии исследований по теоретической физике в Советском Союзе за последнее время наблюдается известное отставание от достижений отдельных зарубежных стран, несмотря на наличие большого количества высококвалифицированных ученых-физиков, занятых разработкой теоретических проблем.

Причиной этому служит то обстоятельство, что научные силы физиков-теоретиков распылены.

^{*1} Див. док. № 211.

^{*2} Клопотання АН УРСР надіслано до РМ УРСР персонально Г. А. Романову. АН УРСР вже попередньо зверталася з цього приводу до Голови РМ УРСР В. В. Щербицького 22 серпня 1962 р. Інститут було створено в 1966 р.

Так, в ряде институтов физического и некоторых других профилей созданы отделы теоретической физики, однако они играют лишь вспомогательную роль в этих институтах и коренными вопросами общетеоретического значения заниматься не могут в силу своей маломощности и занятости решением текущих вопросов экспериментальной физики.

Зарубежный опыт создания специализированных научно-исследовательских институтов (США, Дания, Япония, Венгрия, Польша и др.), объединяющих в своем составе крупные научные силы физиков-теоретиков, показал, что при этом создаются необходимые условия для более целенаправленного и быстрого разрешения наиболее трудных проблем физики.

В настоящее время назрела необходимость в создании такого научного центра и в Советском Союзе. Учитывая то обстоятельство, что в Киеве долгое время жил и работал известный физик-теоретик академик Н. Н. Боголюбов и в учреждениях АН УССР, а также вузах г. Киева имеется большое количество крупных специалистов в области теоретической физики – представителей научной школы Н. Н. Боголюбова, наиболее целесообразно Институт теоретической физики создать в системе Академии наук УССР³², с местонахождением в гор[оде] Киеве, где имеются достаточное количество высококвалифицированных кадров.

Создание такого института облегчается тем обстоятельством, что при выборе его места нет надобности территориально близкого контакта с институтами экспериментального профиля. Для организации института Академия наук УССР располагает в основном необходимыми кадрами. Основным ядром создаваемого института будут сотрудники отдела математических проблем современной физики в количестве 20 чел., возглавляемого чл.-кор. АН УССР О. С. Парасюком, в составе которого имеется 5 кандидатов наук, отдела теоретической физики Института физики АН УССР в количестве 18 чел. и некоторые другие.

Для работы в институте будут привлечены чл.-корр. АН УССР А. С. Давыдов, доктор физ[ико]-мат[ематических] наук Б. М. Степанов, доктор физ[ико]-мат[ематических] наук Д. Н. Зубарев, кандидаты физ[ико]-мат[ематических] наук Дзюба П. П., Лубченко А. Ф., Филиппович Е. И., Кушниренко А. Н., Шевело В. Н., Коломыйцев В. И., Поливанов М. К., Медведев Б. В., Гачок Ю. И., Тавхелидзе А. Н.

Креме того, как показывает зарубежный опыт, весьма эффективным является привлечение крупных ученых из других институтов на временную работу на срок от 2–3 мес. до 1–2 лет.

В этом отношении имеется договоренность с рядом физиков-теоретиков ведущих институтов страны (Объединенный институт ядерных исследований г. Дубна, Математический институт им. В. А. Стеклова, Институт теоретической и экспериментальной физики г. Москвы и Физико-технический институт АН УССР) о переезде для временной работы (1–2 года, 6 месяцев, 2–3 месяца) в институте для чтения спецкурсов и руководства аспирантами (проф. А. А. Логунова, Д. В. Широкова, И. Я. Померанчука, А. М. Балдина, Б. В. Медведева, М. К. Поливанова, чл.-корр. АН УССР А. И. Ахиезера и др.).

На момент создания института общая численность сотрудников, исходя из наличия специалистов, может составить 65–70 чел., в том числе 5–6 докторов наук и свыше 10 кандидатов наук, не считая привлекаемых на временную работу крупных ученых, а также работников вузов г. Киева, могущих сотрудничать в порядке совместительства.

В дальнейшем укомплектование кадров института предполагается осуществлять путем проведения конкурсов и подготовкой через аспирантуру.

Возглавить создаваемый Институт теоретической физики изъявил согласие известный специалист в этой области академик Н. Н. Боголюбов.

Основными задачами этого института будет разработка следующих главных направлений теоретической физики:

1. Разработка современных методов расчета взаимодействий между элементарными частицами при сверхвысоких энергиях (вопросы теории рассеяния элементарных частиц, взаимных превращений, вопросы фазового анализа, теории связанных состояний и т. п.).

2. Проблемы статистической физики – разработка вопросов теории многих тел, сверхпроводимость и сверхтекучесть, теория кристаллов, теория эффекта Месбауэра и т. п.

3. Вопросы теории атомного ядра: теория ядерной материи, модельные теории атомного ядра, теоретические вопросы ядерной электроскопии и вопросы математического обоснования современных физических теорий квантовой теории поля, эргодической теории, теории статистических ансамблей и т. п., которые имеют не только теоретическое, но и большое практическое значение.

В результате организации указанного института будет в значительной мере также решена проблема подготовки острodefицитных кадров физиков-теоретиков, потребность в которых в дальнейшем будет еще больше возрастать.

Для создания института не потребуется дополнительных штатов, за исключением небольшого количества административно-управленческого персонала (дирекция, библиотечные работники, минимальное количество канцелярских, бухгалтерских работников и др.) для хозяйственного обслуживания. Размещение его предполагается в одном из корпусов институтов Академии наук УССР, строительство которых заканчивается в 1962 году.

Президент АН УРСР
академик Б. [Е.] Патон

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 10, т. 1. Спр. 1067. Арк. 135–138. Оригінал. Машинопис.

ЗВІТ Д.Ф.-М.Н. О. Ф. НІМЦЯ ПРО УЧАСТЬ У РОБОТІ МІЖНАРОДНОГО СИМПОЗИУМУ ПО ПРЯМИМ ВЗАЄМОДІЯМ І МЕХАНІЗМАМ ЯДЕРНИХ РЕАКЦІЙ*²

27 жовтня 1962 р.

Симпозиум по прямым взаимодействиям и ядерным реакциям является 4-м международным совещанием такого рода (Амстердам – 1956 [г.]; Париж – 1958 [г.]; Кингстон – 1960 [г.]). В работе симпозиума в г. Падуя*³ принимало участие 372 физика из 30 стран.

Наиболее многочисленные делегации были представлены США – 93 чел., Англией – 56 чел., Францией – 50 чел., Италией – 32 чел., Швейцарией – 19 чел. Советская делегация состояла из 16 чел.*⁴.

На симпозиуме было представлено более трехсот докладов. Такое количество докладов не могло быть заслушано, поэтому на конференции была принята репортерская система, при которой работы, посвященные одному и тому же вопросу, обобщались в одном докладе и лишь отдельные оригинальные работы докладывались вне обзорных докладов.

Даже при этом на заседаниях было заслушано более 80-ти докладов.

Многочисленными были сделаны два доклада:

1. О. Ф. Немец «Использование нейтронных реакций в ядерной спектроскопии».

2. О. Ф. Немец, Ю. В. Гофман, В. Токаревский «Неупругое рассеяние дейтронов».

К числу наиболее интересных вопросов, обсуждавшихся на симпозиуме, на мой взгляд, относится следующее.

1. Применимость оптической модели ядра для описания рассеяния атомных частиц, начиная с дейтронов, а также использование оптического потенциала для учета искажений в различных реакциях.

2. Выяснение роли спин-орбитального взаимодействия в ядерных реакциях и подтверждение необходимости учитывать спин-орбитальное взаимодействие при расчете поляризации.

3. Установление того факта, что во многих реакциях в диапазоне энергий бомбардирующих частиц 10–30 МэВ большой вклад дают реакции, идущие через составное ядро, а также обсуждение различных методов определения механизмов реакций с точки зрения разделения прямых и компаунд процессов.

4. Предложение новых механизмов ядерных реакций: многоступенчатое неупругое рассеяние и процесс двойного срыва.

*¹ Див. док. № 47, 57, 139, 140, 141, 142, 156, 199, 210, 273, 320.

*² Документ направлено завідувачу сектора наукових зв'язків із зарубіжними організаціями науково-організаційного відділу Президії АН УРСР В. П. Козоброду.

*³ Симпозиум відбувся 3–8 вересня 1962 р. у м. Падуя (Італія).

*⁴ Текст цього та наступних двох абзаців у документі виділено олівцем на лівому березі.

5. Установление того факта, что при неупругом рассеянии возбуждаются преимущественно коллективные уровни. При этом весьма интересным является то, что при неупругом рассеянии нуклонов и электронов возбуждаются одни и те же уровни.

6. Определение распределения моментов у внутренних нуклонов на основании экспериментов с быстрыми нуклонами.

7. Использование тяжелых ионов для целей ядерной спектроскопии.

К числу наиболее интересных методических работ следует отнести получение поляризованной мишени ($P=20\%$) при температуре $1,5^\circ K$, а также регистрацию тормозного излучения при упругом рассеянии протонов.

Следует отметить, что работы советских ученых не уступали по своему идейному и экспериментальному уровню работам зарубежных ученых, однако количество работ, представленных Советским Союзом, значительно меньше, чем количество работ, представленных такими странами, как США, Англия и Франция.

Основной причиной такого состояния является недостаточное количество в СССР ускорителей на средние энергии*¹.

Участие в работе симпозиума принесло мне большую пользу. Во-первых, итоги симпозиума подтвердили правильность общего курса, взятого лабораторией ядерных реакций. Во-вторых, на симпозиуме были установлены знакомства и проведены дискуссии со многими зарубежными учеными, например: [Д. Р.] Сэтчлером, [Л.] Ходсоном, [Р. Ф.] Пэрри, Тин и Дьеном, Маером*², [К.] Коэртсом и др.

В-третьих, на симпозиуме было подчеркнуто какие из работ представляют в настоящее время наибольший интерес и, следовательно, какие работы следует форсировать. Эти выводы будут использованы в дальнейшей работе лаборатории.

О. Ф. Немец

Архів Президії НАН України. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 227. Арк. 75–77. Оригінал. Машинопис.

№ 133*³

ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАУКОВІ РОЗРОБКИ ІНСТИТУТУ ТЕПЛОЕНЕРГЕТИКИ АН УРСР*⁴

*[30 жовтня 1962 р.]*⁵*

В Институте теплоэнергетики в результате выполнения комплекса работ по новым методам интенсификации теплообмена разработан ряд новых типов теплообменных устройств, позволяющих значительно увеличить производительность труда.

*¹ Текст цього та наступних трьох абзаців у документі виділено червоним олівцем на лівому березі.

*² Ймовірно, тут мається на увазі вчений М. Гепперт-Маер.

*³ Див. док. № 179.

*⁴ Документ направлено до бюро Відділу технічних наук АН УРСР.

*⁵ Дату встановлено за поміткою на документі.

Двухступенчатый метод распылительного обезвоживания высоковлажных химических и биологических продуктов, разработанный в институте, позволяет увеличить производительность труда в 6 раз. Агрегаты внедрены на Киевском, Минском и других заводах медпрепаратов. По постановлению правительства з[аво]д «Коростень-химмаш» выпускает несколько серий агрегатов для широкого использования в химической промышленности.

Для более успешного внедрения метода целесообразно сосредоточить на этом заводе с 1963 года серийное производство: а) двухступенчатых агрегатов производительностью 200–250 кг влаги в час, б) одной ступени двухступенчатого агрегата в виде одноступенчатой распылительной сушилки производительностью 40 кг влаги в час.

Разработанный институтом метод тепловой обработки движущейся синтетической нити позволил повысить производительность труда до 40% и оборудования в 2–3 раза.

На Киевском комбинате искусственного волокна внедрены 23 промышленных крутильно-вытяжных термоагрегата с непрерывной тепловой обработкой синтетической нити. Необходимо внедрить такие агрегаты в 1963 г. на Черниговском комбинате искусственного волокна Киевского совнархоза; на всех комбинатах искусственного волокна Советского Союза, а также в строящихся и проектируемых комбинатах такого типа.

Метод высокотемпературной скоростной сушки стройматериалов позволил увеличить производительность труда на 15–20%. Метод внедрен на Киевском и Ленинградском заводах стройматериалов, внедряется на Солнечногорском, Минском, Бакинском и др. заводах стройматериалов.

По всем указанным работам в области теплообмена основная трудность состоит в переходе от внедрения на одном заводе к широкому внедрению.

Президиумом АН УССР подготовлены по этому поводу материалы для Советов Министров УССР и СССР.

Институт разработал приборы автоматического контроля рудничной атмосферы и проветривание шахт, позволяющие увеличить производительность труда и резко повысить безопасность работ.

Заводом «Красный металлист»^{*1} серийно освоены разработанные институтом шахтные стационарные автоматические метанометры типов ИМ-2, ИМ-3; ИМ-3И, ИМТ-1, АИТ-2.

Выполнен комплекс работ по регулированию теплового режима шахт, позволяющий поддержать нормальное в санитарно-гигиеническом отношении параметры рудничной атмосферы.

Разработанные институтом методы расчета и схемы шахтных воздухоохладительных установок широко используются при проектировании шахт и позволяют освоить недоступные ранее глубокие горизонты за 1000 м и более.

Кроме того, институтом разработаны эффективные методы охлаждения деталей газотурбинных установок, эффективные выхлопные устройства и системы

^{*1} Завод у м. Конопот (Сумська обл.).

регулювання ГТУ, ефективні топочні пристрої, запропонована раціональна структура топливно-енергетичного балансу Запорізького економічного району, передана для використання в СНХ.

Вказані роботи дають можливість скоротити трудовитрати в народному господарстві.

Основною формою безпосередньої допомоги промисловим підприємствам по підвищенню продуктивності праці в результаті впровадження розробок інститута є господарські угоди, виконувані за замовленням підприємств спільно з цими підприємствами.

В 1962 році інститут виконав роботи по 47 господарським угодам на загальну суму 121,9 тис. руб.; в 1963 г. планується укласти 42 угоди на суму 326,9 т[исяч] руб.

Директор інститута
канд[идат] техн[ічних] наук Г. [М.] Щеголев

Науковий архів Інституту технічної теплофізики НАН України. Оп. 1. Спр. 311. Арк. 38–39. Копія. Машинопис.

№ 134

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЦК КПУ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ДЕРЖАВНОГО ЗАПОВІДНИКА В КАРПАТАХ

30 жовтня 1962 р.

Організація в Карпатах державного заповідника³³ має велике наукове і народно-господарське значення. Заповідник стане базою стаціонарного вивчення природних комплексів в їх динаміці на протязі багатьох років і відіграє велику роль в збереженні цінних і рідкісних рослин і тварин, а також типових природних ландшафтів радянських Карпат. Він буде природним резерватом флори і фауни і матиме велике значення як протиерозійний і водоохоронний фактор.

Виключно наукову цінність радянських Карпат складають єдині на території СРСР незаймані гірські масиви лісу середньоевропейського типу, до складу яких входять насадження бука, ялини, кедр, тиса, пихти, а також формації стланцевих чагарників гірської сосни, зеленої вільхи, ялівця сибірського, рододендрона східнокарпатського, високогірних видів верб, скельної рослинності та ін.

Інтенсивні рубки, що набагато перевищують розміри річного приросту, загрожують знищенню не лише цінних деревних порід, але й цілого ряду ендемічних видів, зникнення яких з складу флори Карпат буде неповторною втратою для науки всього світу.

До таких рідкісних представників флори світу належить модрина польська, рододендрон східнокарпатський, медунка філярського, волошка східнокарпатська, жовтушник угорський, борщівники карпатський і долоневидний, деревій шура та ін., а також види, які розповсюджені в Європі, але в СРСР зустрічаються лише в Карпатах: тирлич жовтий, арніка гірська, сольданелла гірська та інші.

Намічена територія заповідника знаходиться в найбільш високій частині Карпат – Чорногорі, де більш чітко, ніж в інших районах гір, проявляється вертикальна поясність рослинності. Вивчення структури та екології природної рослинності дасть можливість розкрити закономірності, пов'язані з відновленням високогірних рослинних поясів.

Першорядне значення має також охорона своєрідної фауни Карпат, до складу якої входять такі цінні види тварин, як олень, козуля, глухар, тетерук, рябчик, форель, лосось та ін. Заповідник стане природним резерватом фауни, в тому числі і найбільш цінних видів мисливських тварин, якими будуть поповнюватися мисливські угіддя і господарства.

Заповідник відіграватиме важливу протиерозійну і водоохоронну роль. Оголені, в результаті суцільних рубок, круті схили гір зазнають дуже великої ерозії, яка в ряді випадків загрожує економіці цілих районів. Раціональним методом боротьби з такою ерозією є збереження і відновлення лісових насаджень.

Отже, заповідник буде не лише науковим центром, а матиме безпосереднє народногосподарське значення, поскільки не допускати розмиву гірських схилів Карпат і збереже великі площі орної землі в передгір'ї на території Закарпатської, Станіславської*¹ та Чернівецької областей.

Заповідник відіграватиме також велику культурно-освітню роль і при відповідній організації маршрутів і баз стане одним з кращих об'єктів туризму в радянських Карпатах.

За висновками спеціальних комісій Академії наук УРСР і представників Закарпатського і Станіславського облвиконкомів та Станіславського раднаргоспу, заповідник повинен складатись з центрального масиву і філіалів.

Центральну частину Карпатського заповідника пропонується створити на території таких лісництв: Богданського, Біло-Тисянського, Лозищанського, Свидовецького та Лопушанського Закарпатської області, загальною площею 15 025 га; Чорногірського та Говерляньського Станіславської області, загальною площею 9787,7 га, приєднавши до цих масивів прилеглі полонини: 6015 га в Закарпатській області і 8318 га в Станіславській області, з яких 5420 га покриті колгоспними лісами.

Таким чином, площа центральної частини Карпатського заповідника дорівнюватиме 39 175 га, з яких 30 232 га покриті лісом. В даний час на території Говерляньського лісництва уже створено заповідник обласного значення. В усіх інших лісництвах запаси спілих і приспіваючих лісів становлять (за даними 1959 р.) 4294 тис. м³, з яких більше половини припадає на ліси першої групи (приполонинні).

Крім центральної частини заповідника, необхідно створити філіал заповідника на базі існуючого у Великій і Малій Угольці Буштинського лісокомбінату та Великому Лузі Тересвянського лісокомбінату, загальною площею 10 122 [га].

Заповідник слід підпорядкувати Академії наук УРСР, яка забезпечить його відповідними штатами наукових та науково-технічних кадрів.

*¹ Нині – Івано-Франківська обл.

Для забезпечення роботи по охороні заповідника необхідно перевести в штат заповідника працівників лісництв, які обслуговують ділянки, що переходять в склад заповідника. Центральну садибу заповідника доцільно розташувати в с. Ворохта Станіславської області.

Президія АН УРСР просить дати дозвіл на створення Карпатського державного заповідника.

Віце-президент АН УРСР *О. [Ф.] Макаrenchенко*

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 31. Спр. 1953. Арк. 170–172. Оригінал. Машинопис.

№ 135^{*1}

**КЛОПОТАННЯ ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ ЕЛЕКТРОЗВАРЮВАННЯ
ім. Є. О. ПАТОНА АН УРСР АКАД. Б. Є. ПАТОНА
ПРО СТВОРЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО ПІДПРИЄМСТВА
З ВИПУСКУ НОВОЇ ЗВАРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ
ДЛЯ ПОТРЕБ ОБОРОННОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ^{*2}**

30 жовтня 1962 р.^{*3}

Возникновение и развитие новых отраслей техники – атомной, реактивной, радиоэлектроники и др[угих] потребовало применения высокоактивных металлов и сплавов.

Для плавки и обработки этих металлов необходимо срочно организовать производство электронно-лучевых установок, специальных наплавочных аппаратов, установок для диффузионной сварки и пайки в вакууме, представляющих собой сложные машины, комплектуемые электронным и вакуумным оборудованием. Создать производство таких установок на заводе серийного выпуска невозможно из-за индивидуального характера их изготовления и необходимости предварительного опробования опытных образцов при запуске отдельных мелких серий.

Одним из основных создателей указанного плавильного и сварочного оборудования является Институт электросварки им. Е. О. Патона. Однако имеющееся при институте опытное производство весьма невелико и настолько загружено обслуживанием научно-исследовательских работ, что не может обеспечить изготовление для оборонной промышленности новых образцов указанного оборудования.

Поэтому необходимо расширение производственной базы института, что позволит ему в короткие сроки не только развить работы в области создания нового плавильного и сварочного оборудования, но и обеспечить удовлетворение потребности в нем оборонной промышленности.

^{*1} Див. док. № 59.

^{*2} Документ направлено заступнику Голови РМ СРСР Д. Ф. Устинову.

^{*3} Дата супровідного листа.

На основании ориентировочных подсчетов определена нижеследующая потребность в этом оборудовании по типам:

№ пп	Наименование оборудования	Количество единиц по годам		
		1963	1964	1965
1.	Специализированные электронно-лучевые установки для сварки роторов газовых турбин	10	13	15
2.	Установка для диффузионной сварки в вакууме роторов газовых турбин турбонасосных агрегатов	15	20	25
3.	Установки для диффузионной сварки и пайки в вакууме лопаток роторов газовых турбин мощных двигателей	7	10	15
4.	Специализированные наплавочные установки для облицовки комлей лопаток газовых турбин	30	40	50
5.	Установка для диффузионной сварки в вакууме биметаллических трубных заготовок	5	7	8
6.	Установки повышенной мощности для электронно-лучевой сварки крупных деталей из тугоплавких металлов	18	22	25
7.	Установки повышенной мощности для электронно-лучевой плавки чистых металлов и сплавов	15	18	20
8.	Электронно-лучевые установки для получения трубных заготовок из тугоплавких металлов	5	10	15

Средняя стоимость установок, указанных в пунктах 1, 2, 3, 5, 6 и 8, составляет ориентировочно 20 тыс. рублей. Стоимость установок по пункту 4 – пять тыс. рублей и по пункту 7 – тридцать тыс. [рублей]. Таким образом, требуется создание дополнительных мощностей, которые бы обеспечивали выпуск оборудования в 1963 г. не менее чем на сумму 1,8 млн руб., в 1964 г. – 2,4 млн руб. и в 1965 г. – около 3 млн руб.

Учитывая принятое направление в области капитальных вложений и сжатые сроки, в течение которых должны быть созданы дополнительные мощности, наиболее целесообразным является не строительство нового предприятия, а подбор существующего с его реконструкцией и переоборудованием.

Исходя из изложенных соображений представляются на рассмотрение нижеследующие предложения о возможности использования следующих действующих предприятий г. Киева и Киевской области, имея в виду передачу одного из них Институту электросварки им. Е. О. Патона.

1. Завод «Кинопдеталь» Главпромснаба Министерства культуры УССР (г. Киев, ул. Ново-Печерская, 3а)*¹.

[...]*²

2. Механический завод «Машпром» Управления машиностроения Киевского совнархоза (г. Киев, Проспект 40-летия Октября, 60).

[...]

*¹ Тут і далі – підкреслено в документі.

*² Тут і далі в документі – знято інформацію про профілі роботи заводів.

3. Завод торгового машиностроения треста «Укоопмонтаж» Укоопсоюза (г. Бровары Киевской области).

[...]

4. Авторемонтный завод (АРЗ-125) Киевского военного округа Министерства обороны СССР (г. Киев, ул. Жилианская, 33–35).

[...]

Передача институту любого из перечисленных четырех предприятий позволит в короткие сроки обеспечить потребность оборонной промышленности в новой сварочной технике.

Директор Института
академик *Б. [Е.] Патон*

До документу додано резолюцію: «Т. Щербицкому В. В., т. Строкину Н. И. Прошу вас совместно рассмотреть письмо АН УССР т. Патона и предложения срочно сообщить Совмину СССР. 16.IX.[19]62 г. К. [Н.] Руднев*1».

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 3156. Арк. 29–33. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 136

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТОМ ГІДРОБІОЛОГІЇ АН УРСР НАСЛІДКІВ ЗАКІНЧЕНИХ РОБІТ У ВИРОБНИЦТВО»*2

2 листопада 1962 р.

Заслухавши та обговоривши доповідь заступника директора Інституту гідробіології АН УРСР канд[идата] біол[огічних] наук М. Є. Сальникова про впровадження інститутом наслідків закінчених робіт у виробництво, Бюро Президії АН УРСР відмічає, що колектив інституту провадить науково-дослідну роботу, пов'язуючи її з потребами народного господарства УРСР.

На протязі 1959–1961 рр. інститут здійснив впровадження у народне господарство ряду важливих робіт, більшість з яких була пов'язана з будівництвом нових гідроелектростанцій на річках УРСР. Складені прогнози формування гідрохімічного і біологічного режимів водоймищ Дніпра (зокрема Канівського та Київського) та прогнози змін сольового і біологічного режимів дельти Дунаю у зв'язку з зарегулюванням стоку Дніпра і Дунаю дозволили проектним організаціям УРСР вибрати найбільш оптимальні параметри споруд, скоротити строки та здешевити проектування об'єктів.

*1 Руднев Костянтин Миколайович – заступник Голови РМ СРСР, голова Державного комітету РМ СРСР з координації науково-дослідних робіт (1961–1965), організатор виробництва в оборонній і ракетно-космічній промисловості Радянського Союзу.

*2 Заголовок документа.

У 1962 р. Інститут гідробіології має 5 тем по впровадженню.

Успішно проходить впровадження розробленого інститутом гідрохімічного та гідробіологічного режиму ставків різних природних зон України. Інститут скоротив на 1 рік підготовку та передачу інституту Укргідрорибпроекту*¹ необхідних матеріалів для складання Генеральної схеми розвитку рибного господарства України на 20 років, що здешевило проектування на 50 тис. крб.

Також успішно закінчується впровадження методу розведення риб на штучних нерестилищах у Каховському водосховищі, що сприяє підвищенню запасів цінної риби.

Виконуючи постанови Президії АН УРСР від 12 січня та 6 липня 1962 р., інститут додатково включив до плану впровадження ряд нових робіт, зокрема, готує матеріали по пристосуванню судоходного шлюзу Каховської ГЕС для пропуску риби в водосховище, а також складає гідрохімічні прогнози майбутніх каналів (Північно-Кримського та Інгулецького).

[...]*²

З метою поліпшення роботи Інституту гідробіології АН УРСР по впровадженню Бюро Президії АН УРСР постановляє:

1. Зобов'язати дирекцію Інституту гідробіології АН УРСР (к. б. н. М. Є. Сальникова):

а) посилити впровадження науково-дослідних робіт, пов'язаних з виконанням постанови Ради Міністрів УРСР від 22 лютого 1962 р. № 220 по розробці генеральної схеми комплексного використання водних та земельних ресурсів УРСР, для чого в 1963 р. розробити прогнози зміни гідрохімічних та гідробіологічних режимів гирлових областей Дніпра, Дністра, Дунаю та північно-західної частини Чорного моря у зв'язку з зменшенням стоку і зміною гідробіологічного режиму річок, Північно-Кримського каналу, розробити рекомендації по поліпшенню якості води в Інгулецькій зрошувальній системі;

б) завершити роботи та подати до 1 січня 1963 р. в Азчорриборозвідку карти розподілу кормових площ північно-західної частини Чорного моря;

в) розширити план робіт на 1963 р. по госпдоговорах до 30 тис. крб;

г) широко популяризувати досягнення інституту та впроваджувані роботи через Виставку досягнень передового досвіду в народному господарстві УРСР та шляхом видання плакатів і бюлетенів;

д) провести державне породовипробування поліпшених стад коропа протягом 1963–1964 рр.;

е) у 1963 р. налагодити з Інститутом рибного господарства спільне проведення робіт по акліматизації рослиноїдних риб – білого амура та товстолобика та до 10 грудня 1962 р. обговорити на вченій раді інституту питання про перспективність дальшої роботи по цій темі;

*¹ Так у документі. Український державний проектний інститут рибного господарства «Укргідрорибпроект» діяв у період 1957–1961 рр. у підпорядкуванні Держплану УРСР. У 1961 р. був реорганізований в Український державний інститут по проектуванню машин, гідротехнічних споруд та підприємств рибного господарства «Укрдпирорибгоспмаш» Раднаргоспу СРСР.

*² Знято інформацію про організацію робіт з впровадження розробок інституту.

є) значно розширити розробку теоретичних питань по гідробіології та іхтіології, пов'язаних з виконанням постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про заходи по збільшенню улову риби і виробництва рибної продукції»;

ж) на прохання «Укрдїпрорибгоспмашу» включити в план науково-дослідних робіт та впровадження інституту на 1963 р. виконання таких завдань:

– розробка теоретичних основ впровадження у рибне господарство республіки нових видів риб, а також нових кормових організмів для риб;

– дати пропозиції про оптимальні строки випуску личинок у вирощувальні ставки;

– розробка пропозицій по збагаченню фауни водосховищ і ставків новими кормовими організмами для риб;

з) на прохання Укргосприбвуду та на виконання зобов'язань СРСР по міжнародній угоді про рибальство у водах Дунаю Інституту гідробіології у 1963 році разом з Укргосприбвудом організувати на дільниці Ізмаїл-Рені опорний пункт для освоєння методики штучного розведення прохідних дунайських осетрових риб;

і) до 1 грудня 1962 року підготувати та подати до Президії АН УРСР необхідні матеріали для подання до Ради Міністрів УРСР по широкому впровадженню у рибне господарство республіки методу вирощування в ставках судака та гібридів коропа.

2. Зобов'язати зав. відділом експериментальної екології риб чл.-кор. АН УРСР В. А. Мовчана до 15 грудня 1962 року підготувати необхідні матеріали для подання до Ради Міністрів УРСР про широке впровадження методу комплексної інтенсифікації у ставковому рибному господарстві Української РСР.

3. Зобов'язати Інститут гідрології і гідротехніки (канд[идата] техн[ічних] наук М. М. Дідковського) та Інститут органічної хімії (акад. АН УРСР О. В. Кірсанова) передбачити в тематичних планах на 1963 рік виконання комплексних робіт, направлених на винайдення методів боротьби з «цвітінням» води. Разом з Інститутом гідробіології скласти спільний план робіт з цього питання та до 10 грудня 1962 р. подати до Президії АН УРСР.

4. Зобов'язати відділ капітального будівництва [АН УРСР] (тов. В. П. Чоповського) забезпечити в 1963 році проектування Лютежської експериментальної бази Інституту гідробіології.

5. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на бюро Відділу біологічних наук АН УРСР.

Президент Академії наук УРСР
академік [АН УРСР] *Б. [Є.] Патон*
Головний вчений секретар АН УРСР
член-кореспондент АН УРСР *Г. [С.] Писаренко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1127. Арк. 72–75. Оригінал. Машинопис.

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ІНСТИТУТУ ЗООЛОГІЇ АН УРСР
ПРЕЗИДЕНТУ АН УРСР АКАД. Б. Є. ПАТОНУ ПРО РОЗВЕДЕННЯ
ДУБОВОГО ШОВКОПРЯДА В ПРИКАРПАТСЬКИХ
І КАРПАТСЬКИХ РАЙОНАХ УРСР**

2 листопада 1962 р.

Китайський дубовий шелкопряд, розводимий в країнах Сходу, дає цінне сировину для шелкообробляючої промисловості. Більше половини самих різноманітних тканин із натурального шовку, виготовляються промисловістю Китаю і Японії, виробляється із шовку-сырца, отриманого від китайського дубового шелкопряда (65 тис. *m* від китайського дубового шелкопряда і 60 тис. *m* від тутового шелкопряда).

По новій технології, розробленої в Японії, із шовку китайського дубового шелкопряда виготовляються ткани найрізноманітнішого якості (від товстих костюмних – до тонких нарядних).

Шелковина дубового шелкопряда має велику міцність і в сучасній промисловості Китаю, Кореї і Японії використовується головним чином у сумішному прядінні і ткацтві з іншими волокнами, що є одним із найбільш цінних властивостей нити китайського дубового шелкопряда.

Благодаря великій міцності шовкової нити, її еластичності і стійкості до високим температурам, вологості, світлу і іншим факторам ткани, виготовлені із шовку китайського дубового шелкопряда, є найбільш міцними при виготовленні технічних конструкцій і одягу.

Оцінюючи велику народно-господарську цінність культури дубового шелкопряда, Радянське Урядово прийняв постанову про заходи по його розведенню (постанова Рад Міністрів СРСР від 20 травня 1950 р. № 2171 і Рад Міністрів Української ССР і ЦК КПУ від 27 травня 1952 р. за № 760).

В результаті багаторічної науково-дослідницької роботи Інституту зоології АН УРСР по екології і акліматизації дубового шелкопряда ця культура почала успішно вводитися в гірських районах Карпат і районах Полісся УРСР*¹.

Колгоспи Прикарпаття і Полісся, куди був переданий племенний матеріал нашим інститутом, отримували в своє час високі доходи від цієї культури.

Предварительне дослідження кормових умов для культури китайського дубового шелкопряда показало, що в Карпатах є достатня кормова база, представлена такими поширеними деревними породами як дуб, бук, граб, береза, іва, листя яких цілком придатні для годівлі китайського дубового шелкопряда. Використання листя з молодого лісу, а також з рубок ухода і при освітленні лісу (загальна площа більше 100 тис. га), дає цілком достатню кількість корму для забезпечення промислових виробництв

*¹ Детальніше про роботу АН УРСР у цій галузі див.: Історія Національної академії наук України. 1951–1955: Ч. 1. Документи і матеріали. Київ, 2012. С. 499; Історія Національної академії наук України. 1956–1960: Ч. 1. Документи і матеріали. Київ, 2016. С. 27, 91.

китайского дубового шелкопряда и получения своего советского коконного сырья, обеспечивающего работу специальной шелкомотальной фабрики.

Разведение дубового шелкопряда имеет большое народно-хозяйственное значение, прежде всего потому, что до сих пор около 50% общего количества шелка-сырца СССР импортирует из-за границы, а шелк-сырец, получаемый из коконов китайского дубового шелкопряда, полностью ввозится из Китайской Народной Республики.

В связи с тем что КНР восстановила свою шелкообрабатывающую промышленность, дальнейшее импортное сырье в СССР ограничивается, что ставит перед Советским Союзом задачу развить производство собственного коконного сырья.

Колхозы более чем 20-ти районов Станиславской области и лесокombинаты Станиславского совнархоза проявили заинтересованность в разведении дубового шелкопряда как дополнительной отрасли сельского и лесного хозяйства. Это тем более необходимо, если учесть, что разведение тутового шелкопряда в указанных районах не перспективно, т. к. посадки шелковицы затрат у колхозов лучшие земли, могущие быть использованы под другие технические культуры. Кроме того, шелковица, необходимая для выкормок гусениц тутового шелкопряда, в этих районах вымерзает и не дает необходимой продуктивности листа.

В настоящее время благодаря дальнейшей разработке методов разведения китайского дубового шелкопряда и выведению новой высокошелконосной моновольтинной породы, специально приспособленной к разведению в горных районах Карпат открылись большие возможности для увеличения количества коконного сырья. К тому же новая порода, по сравнению с ранее разводимыми, на 15–20% более шелконосна.

Институт зоологии может обеспечить получение исходного племенного материала новой моновольтинной породы китайского дубового шелкопряда в количестве, необходимом для внедрения в части колхозов. Это позволит получить племенной материал, необходимый для дальнейшего широкого промышленного разведения дубового шелкопряда в Прикарпатских и Карпатских районах УССР. Наличие необходимой рабочей силы в этих районах делает целесообразным не только внедрение культуры дубового шелкопряда в колхозах, но и постройку гребенного завода и шелкомотальной фабрики в гор[оде] Станиславе для переработки на месте получаемого коконного сырья.

Освоение культуры дубового шелкопряда в горных районах Карпат, а со временем и более широкое внедрение его в районах Полесья, Прикарпатья и Закарпатья УССР, позволит создать весьма необходимую и перспективную для этих районов отрасль сельского хозяйства и соответствующую шелкообрабатывающую промышленность, что будет способствовать дальнейшему экономическому развитию этих районов.

Директор института
академик АН УССР *В. Г. Касьяненко*
Зав. отделом экологии
д[окто]р биол[огических] наук *Н. Н. Синицкий*

На документі резолюція: «К. М. Сьтнику. Это очень важный вопрос. Прошу совместно с ин[ститу]том подготовить проект постановления правительства. Б. Е. Патон. 3/XI.[1962]».

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1165. Арк. 386–389. Оригінал. Машинопис.

№ 138

**ПЕРЕЛІК ОПОРНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ІНСТИТУТІВ АН УРСР
ПО НАЙВАЖЛИВІШИХ ПРОБЛЕМАХ З ПРИРОДНИЧИХ
І ГУМАНІТАРНИХ НАУК*1**

9 листопада 1962 р.

№№ пп	Назва опорного*2 інституту	Перспективні проблеми
1	2	3
1.	Інститут теплоенергетики АН УРСР	Високотемпературна термодинаміка і теплофізика
2.	<u>Інститут механіки АН УРСР</u> *3	Наукові основи міцності і пластичності
3.	Інститут машинознавства і автоматики АН УРСР	Фізико-хімічна механіка матеріалів
4.	Інститут металофізики АН УРСР	Фізика твердого тіла
5.	Інститут фізики АН УРСР	Ядерна фізика і використання атомної енергії
6.	Головна астрономічна обсерваторія АН УРСР	Астрономія, астрофізика і радіоастрономія
7.	Інститут радіофізики і електроніки АН УРСР	Радіофізика, радіотехніка і електроніка
8.	Інститут кібернетики АН УРСР	Кібернетика
9.	Інститут математики АН УРСР	Нові питання математики
10.	Інститут геологічних наук АН УРСР	Будова і розвиток Землі (верхня мантія)
	-//- -//-	Закономірності утворення і розміщення корисних копалин в земній корі

*1 Перелік є додатком № 2 до постанови Президії АН УРСР від 9 листопада 1962 р. «Про «Типове положення про опорний науково-дослідний інститут Академії наук УРСР по перспективній проблемі з природничих і гуманітарних наук» і перелік опорних науково-дослідних інститутів».

*2 Згідно з Типовим положенням про опорний науково-дослідний інститут АН УРСР таким був інститут, у якому проводилися основні дослідження за проблемою і створено наукову раду для координації науково-дослідних робіт. Перелік опорних інститутів затверджувався Державним комітетом РМ УРСР з координації науково-дослідних робіт на основі постанови ЦК КПУ і РМ УРСР від 8 серпня 1961 р. № 1155 «Про заходи по поліпшенню координації науково-дослідних робіт в Українській РСР і діяльності Академії наук УРСР». Такий інститут працював під науково-методичним керівництвом Ради по координації науково-дослідних робіт з природничих і гуманітарних наук АН УРСР і бюро відповідних Відділів наук АН УРСР, а також у тісному контакті з науковими установами і вузами УРСР.

*3 Підкреслено в документі.

№№ пп	Назва опорного*2 інституту	Перспективні проблеми
1	2	3
11.	Інститут фізичної хімії [ім. Л. В. Писаржевського] АН УРСР -//- -//- -//- -//-	Рідкісні, кольорові і розсіяні метали Теорія хімічної будови, кінетики і реакційної здатності Наукові основи підбору та вдосконалення каталізаторів
12.	Інститут загальної та неорганічної хімії АН УРСР -//- -//-	Хімія комплексних сполук
13.	Інститут біохімії АН УРСР	Ліофільність та стійкість дисперсних систем Молекулярна біологія
14.	Інститут фізіології рослин АН УРСР	Фотосинтез
15.	Інститут ботаніки АН УРСР	Шляхи та закономірності історичного і індивідуального розвитку тваринних і рослинних організмів
16.	Інститут фізіології [ім. О. О. Богомольця] АН УРСР	Фізіологія Радіобіологія
17.	Інститут зоології АН УРСР	Рослинний і тваринний світ як продуктивні сили природи і шляхи їх раціонального використання для народного господарства та охорони здоров'я
18.	Інститут мікробіології [ім. Д. К. Заболотного] АН УРСР	Фізіолого-біохімічні основи регулювання життєдіяльності мікроорганізмів
19.	Центральний республіканський ботанічний сад АН УРСР	Керування спадковістю
20.	Інститут філософії АН УРСР	Закономірності розвитку соціалізму і переходу до комунізму Філософські проблеми сучасного природознавства
21.	Інститут мовознавства [ім. О. О. Потебні] АН УРСР	Закономірності розвитку національних мов у зв'язку з розвитком соціалістичних націй
22.	Інститут літератури [ім. Т. Г. Шевченка] АН УРСР	Закономірності розвитку світової літератури в сучасну епоху
23.	Інститут історії АН УРСР	Історія Великої жовтневої соціалістичної революції
24.	Інститут мистецтвознавства, фольклору і етнографії АН УРСР	Мистецтво і комунізм

Головний учений секретар
Академії наук УРСР
член-кореспондент АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1127. Арк. 238–240. Засвідчена копія. Машинопис.

**ІНФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ ФІЗИЧНОЇ ХІМІЇ
ім. Л. В. ПИСАРЖЕВСЬКОГО АН УРСР ПРО НАУКОВІ ЗВ'ЯЗКИ ІЗ
ЗАРУБІЖНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ У 1962 р.^{*2}**

17 листопада 1962 р.

В ответ на Ваше письмо № 15/1580 от 30 октября с. г. направляем информацию о научных связях Института физической химии [им. Л. В. Писаржевского] АН УССР с зарубежными организациями.

1. С 13 февраля по 24 марта с. г. в нашем институте проходил краткую стажировку ученый Объединенной Арабской Республики доктор Элханари А. Садек. За время пребывания у нас он детально ознакомился с различными методиками работ каталитического профиля (принципом и аппаратурным оформлением проточно-циркуляционного метода, измерением активности катализаторов, измерением работы выхода электронов на катализаторах в процессах их работы, методом газовой хроматографии, методом измерения поверхности катализаторов, магнетометрическими и термографическими методами исследования катализаторов и др.). Д[окто]р [Э. А.] Садек интересовался этими методиками, а также организацией научно-исследовательской работы в нашем институте в связи с предполагаемым созданием первой лаборатории по катализу в ОАР.

По окончанию стажировки д[окто]р [Э. А.] Садек прочел для сотрудников Института лекцию на тему «О системе народного образования в Египте», вызвавшую живой интерес.

2. В 1962 г. институт посетила большая группа (56 чел.) работников химической промышленности Венгерской Народной Республики. Они ознакомились с основными направлениями проводимых исследований, а также методиками работ по радиационной химии, катализу, фотохимии и др.

3. В январе м[еся]це институт посетили ученые ЧССР, работающие в области топливных элементов – И. Янфта и И. Ржиха. В нашем институте они бегло ознакомились с методиками некоторых работ.

4. В июне институт посетили два ученых из ГДР (по специальности 485/61) и ознакомились с работами лаборатории пористых сорбентов, связанными с получением различных силикагелевых адсорбентов, в том числе и молекулярных сит.

5. В августе институт посетил проректор Бомбейского политехнического института Камата, который ознакомился с постановкой научно-исследовательской работы в институте, системой планирования научных работ, а также осмотрел ряд лабораторий института.

6. Сотрудники института систематически обмениваются оттисками научных работ с учеными ряда зарубежных стран.

7. Директор института академик А. И. Бродский в 1962 г. был избран почетным членом Польского химического общества.

^{*1} Див. док. № 47, 57, 132, 140, 142, 156, 210, 320.

^{*2} Документ направлено до Президії АН УРСР.

8. В настоящее время по инициативе АН ГДР ведется переписка об издании в ГДР монографии сотрудника института Г. П. Миклухина «Изотопы в органической химии».

Зам. директора по н[аучной] ч[асти]
ИФХ АН УССР Я. Б. Гороховатский

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 227. Арк. 117–117 зв. Оригінал. Машинопис.

№ 140*¹

**ИНФОРМАЦИЯ ПРО НАУКОВІ ЗВ'ЯЗКИ
ИНСТИТУТУ МЕТАЛОКЕРАМІКИ І СПЕЦІАЛЬНИХ СПЛАВІВ
АН УРСР ІЗ ЗАРУБІЖНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В 1962 р.**

*[20 листопада 1962 р.]*²

Ряд сотрудников института в 1962 г. побывали в заграничных научных командировках.

В 1962 г. И. М. Федорченко и Ю. Н. Семенов посетили 7 вузов и научно-исследовательских институтов в США. Во время командировки были изучены следующие вопросы: состояние исследований и производства металлических порошков и металлокерамических материалов, состояние стандартизации в промышленности порошковой металлургии, состояние с обеспечением промышленности порошковой металлургии прессовым и печным оборудованием, организации научной информации в области порошковой металлургии.

Посещение США позволило ознакомиться с общим уровнем развития порошковой металлургии, выявить главнейшие направления и организацию научных исследований.

Полученные сведения заставляют форсировать развитие научно-исследовательских работ по таким проблемам, как разработка дисперсно-упрочненных сплавов, металлургия волокна, получение порошков с многослойными покрытиями, применение плазменных установок для изготовления порошков тугоплавких металлов и соединений со сферической формой частиц.

По результатам поездки составлен отчет, который в настоящее время размножается на ротопринтере для рассылки заинтересованным организациям.

И. Н. Францевич, Г. В. Самсонов и С. Г. Тресвятский в сентябре 1962 г. приняли участие в Международной конференции по порошковой металлургии в [г.] Смоленце (ЧССР), где они сделали научные доклады и приняли участие в научной дискуссии. Всего на конференцию институт представил 6 докладов; их авторы и соавторы: И. Н. Францевич, И. Е. Шияновская, Г. С. Писаренко, В. Т. Трощенко, С. Г. Тресвятский, Г. В. Самсонов, И. Д. Радомысельский.

*¹ Див. док. № 47, 57, 132, 139, 142, 156, 210, 320.

*² Дату встановлено за поміткою на документі.

При осмотре завода по производству ферритов в городе Шумперке была показана новая конструкция мельницы для размола ферритовой шихты, имеющая производительность в 10 раз большую, чем обычные шаровые мельницы. В отделе № 6 предполагается в 1963 г. изготовить модель такой мельницы и испытать ее. Если сообщенные в ЧССР сведения справедливы, то внедрение указанных мельниц в народное хозяйство может дать большой экономический эффект.

Т. С. Верхоглядова находилась в командировке в ГДР, где посетила Институт специальных металлических материалов АН ГДР в г. Дрездене, заводы порошковой металлургии в г. Иммельборне и в г. Талле, а также установила рабочие связи с рядом ученых ГДР.

В институте проходил научную практику аспирант Московского института стали и сплавов Тан Шу-Сунь (КНР), кроме того, с работами института ознакомился ряд ученых из РНР, ЧССР и др. стран.

В 1962 г. были закончены совместные работы с Институтом порошковой металлургии Чехословацкой академии наук по разработке технологии восстановления окиси железа, получаемой из сульфатов травильных растворов. Работа оформлена отчетом, подписанным исполнителями обеих стран.

Оттиски работ сотрудников и изданные институтом монографии и сборники рассылались в ЧССР, РНР, КНР, ФРНЮ, а также в ФРГ, Швецию, США, Францию, Италию, Австрию, Бельгию.

В институт регулярно поступают труды иностранных ученых из Австрии, США, ФРГ, ЧССР, РНР, ПНР, ГДР, Швеции, Бельгии.

В 1962 г. сотрудниками отдела тугоплавких соединений проведена дискуссия с западногерманским ученым З. Шольцем ([г.] Аахен [ФРН], лаборатория фирмы «Филипо») по вопросам теории горячего прессования тугоплавких соединений (Г. В. Самсонов, М. С. Ковальченко), с [В.] Дуфеком (ЧССР) по вопросам химии и металловедения соединений скандия (Г. В. Самсонов), обсужден ряд вопросов теории тугоплавких соединений переходных металлов с учеными из Атомного центра Франции.

Направлен ряд*¹ публикаций в научную периодику зарубежных стран: 2 статьи Г. В. Самсонова в ЧССР (сборники по порошковой металлургии и спецсплавам АН ЧССР), опубликована 1 статья Г. В. Самсонова в журнале «Текникл дайжест» (издание ЮНЕСКО, ЧССР).

В иностранной печати опубликована рецензия на книгу Г. В. Самсонова и М. С. Ковальченко «Горячее прессование» («Гутницки листы», ЧССР), а также опубликованы в специальном номере журнала «Планзееберихте фор пульвер металлурги»*² (Австрия) статьи Г. В. Самсонова и П. С. Кислого о высокотемпературных термopарах, а также [К. И.] Портного, [Г. В.] Самсонова и [Л. А.] Солонниковой о высокотемпературных сплавах боридов титана и карбида бора.

*¹ Слово «ряд» вписано поверх рядка від руки.

*² Видання у галузі порошкової металургії «Plansee berichte für Pulver metallurgie».

В 1962 г. в журнале «Hutnicke Listy»^{*1} № 17 (3) помещена развернутая рецензия на сборник статей «Порошковая металлургия в машиностроении и приборостроении» (вып. 4), изданный с широким участием сотрудников института в 1961 году.

Ученый секретарь института
кандидат технических наук *А. И. Райченко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 227. Арк. 47–49. Оригінал. Машинопис.

№ 141^{*2}

**ІНФОРМАЦІЯ ПРО МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ ПОЛТАВСЬКОЇ
ГРАВИМЕТРИЧНОЇ ОБСЕРВАТОРІЇ АН УРСР
ІЗ ЗАРУБІЖНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ У 1962 р.^{*3}**

21 листопада 1962 р.

Полтавская гравиметрическая обсерватория АН УССР в 1962 г. поддерживала международные научные связи с Комиссией по земным приливам Международного геофизического союза (Брюссель) и с Международным бюро времени (Париж). В адрес Международного бюро времени Полтавская гравиметрическая обсерватория высылала сводки предварительных результатов своих широтных наблюдений и координат полюса Земли, получая в обмен на это материалы наблюдений, выполненных на многих зарубежных обсерваториях.

Для недавно созданной Улан-Баторской обсерватории (МНР) сотрудниками Полтавской обсерватории т. Лаврентьевой Е. В. и Дзулит П. Д. составлена программа наблюдений по типу Полтавской программы наблюдений широты.

На протяжении 11 месяцев в Полтавской обсерватории изучает опыт обработки широтных наблюдений сотрудник Улан-Баторской обсерватории т. Басанжав. Его работой руководит ст[арший] научный сотрудник Попов Н. А.

Полтавская обсерватория будет участвовать в работе Международной службы по изучению движения полюса Земли, материалы наблюдений широты в настоящее время подготавливаются для посылки в Центральное бюро этой организации (г. Мицузава, Япония).

Сотрудники Полтавской [гравиметрической] обсерватории в заграничные командировки в 1962 г. не направлялись, обмена технической документацией с зарубежными организациями не производилось.

Обсерватория проводила широкий научный книгообмен со многими зарубежными астрономическими и геофизическими учреждениями, чему способствовала

^{*1} Назва журналу «Hutnicke Listy» у документі вписана від руки. Видання у галузі металургії публікувалося Міністерством металургійної промисловості та рудних шахт ЧССР у Державному видавництві технічної літератури, м. Прага (ЧССР).

^{*2} Див. док. № 47, 57, 132, 139, 140, 142, 156, 210, 320.

^{*3} Документ було направлено до Президії АН УРСР.

рассылка периодически выходящих сборников научных статей – «Труды Полтавской гравиметрической обсерватории».

В связи с этим считаем целесообразным и в дальнейшем сохранить издание научных сборников «Труды Полтавской гравиметрической обсерватории».

Директор Полтавской
гравиметрической обсерватории
чл.-корр. АН УССР *З. Н. Аксентьева*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 227. Арк. 139–140. Оригінал. Машинопис.

№ 142^{*1}

**ІНФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ МЕТАЛОФІЗИКИ АН УРСР
ПРО НАУКОВІ ЗВ'ЯЗКИ ІЗ ЗАРУБІЖНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ У 1962 р.^{*2}**

22 листопада 1962 р.

Институт металлофизики сообщает Вам сведения о состоянии научных связей с зарубежными организациями.

В декабре 1961 г. в Дрездене (ГДР) состоялся международный симпозиум по сверхчистым металлам в науке и технике, в работе которого в составе делегации АН УССР принял участие с[тарший] научный сотрудник ИМФ АН УССР В. И. Трефилов. По научным итогам поездки был составлен отчет в 1962 г., с которым ознакомились сотрудники Института металлофизики АН УССР, ЦНИИЧМ (отчет сдан в иностранный отдел Президиума АН УССР). На ученом совете института тов[арищ] [В. И.] Трефилов сделал доклад о работе симпозиума и о результатах посещения Института прикладной физики высокочастотных веществ в г. Дрездене. Опыт немецких ученых учитывался при создании в Институте металлофизики АН УССР установки для электролучевой зонной рафинировки тугоплавких металлов^{*3}.

По состоянию на 1 ноября 1962 года Институт металлофизики посетили следующие иностранные ученые:

1. В отделе диффузии на стажировке находились сотрудники Варшавского института ядерных проблем (Польша) Ольга Крушевская (с 1.10. по 1.11.19[62] г.), которая ознакомилась и овладела некоторыми методами исследования диффузии радиоактивных изотопов.

2. В отделе диффузии в течение 2-х дней (октябрь с. г.) был профессор Матвей Радван из Института основных проблем техники Польской АН (г. Варшава), где ознакомился с методами определения коэффициентов диффузии в объеме и по границам зерен металла, а также ознакомил со своей работой по автордиографии.

^{*1} Див. док. № 47, 57, 132, 139, 140, 141, 156, 210, 320.

^{*2} Документ направлено до сектора наукових зв'язків із зарубіжними організаціями науково-організаційного відділу Президії АН УРСР.

^{*3} Текст абзацу виділено олівцем на лівому березі документа.

3. В Институте в течение 10 дней (октябрь с. г.) находился проф[ессор] Збигнев Боярский из Института металлургии железа, г. Гливица (Польша), руководитель лаборатории физических методов исследования, который, главным образом, ознакомился с методами рентгенографического исследования тонкой кристаллической структуры металла (размеров блоков и искажений II рода), а также бегло ознакомился с методами исследования в отделах: термофизическом (электроотпуск сталей), диффузии (методы исследования структуры жидкостей), металловедения (дилатометрические методы), лаборатория рентгеноспектральная (методы рентгеновской спектроскопии). Профессор [Збигнев] Боярский кратко ознакомил со своими работами по фазовым превращениям в сталях.

4. 1-го ноября с. г. институт посетил доктор Шульце из дрезденского Института физики сверхчистых веществ и металлофизики (ГДР). Он ознакомился бегло с некоторыми работами института: в отделе термофизическом – деформация полупроводников, в лаборатории ультразвука – кристаллизация металлов в ультразвуковом поле, в лаборатории рентгеноспектральной – межатомная связь и энергетический спектр электронов в интерметаллических соединениях, в отделе фазовых превращений – мартенситные превращения, в отделе электрических и магнитных свойств – метод электронно-позитронной аннигиляции для изучения электронного строения металлов.

Предполагается в конце ноября с. г. прибытие чехословацкого специалиста для ознакомления с методами измерения электросопротивления металлов и сплавов.

Библиотека института получает по международному книгообмену 10 журналов – периодические издания (из Швеции, Японии, Румынии, Болгарии, Чехословакии, Франции, ГДР) и 6 книг – монографий по состоянию на 1 ноября с. г.

Заместитель директора по научной части
Института металлофизики АН УССР
кандидат технических наук *В. И. Трефилов*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 227. Арк. 72–73. Оригінал. Машинопис.

№ 143

РОЗПОРЯДЖЕННЯ РМ УРСР ПРО ВИКОНАННЯ ПОСТАНОВИ РМ СРСР «ПРО РОЗШИРЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ГЕЛІЮ В НАРОДНОМУ ГОСПОДАРСТВІ»

28 листопада 1962 р.

Таємно*¹

З метою широкого використання гелію в оборонній, ракетній і електронній техніці, радіоелектроніці, авіації, атомній енергетиці та інших галузях промисловості, на виконання завдань по впровадженню гелію в промислове зварюван-

*¹ Документ розсекречено. Підстава: акт від 05.05.2015.

ня, передбачених постановою Ради Міністрів Союзу РСР від 6 серпня 1962 р. № 798-338 «Про розширення використання гелію в народному господарстві», зобов'язати:

1. Раднаргоспи УРСР та Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона Академії наук УРСР забезпечити споживання в 1963 році гелію для цілей промислового і дослідного зварювання в кількостях згідно з додатком*¹.

2. Одеський раднаргосп та Укрраднаргосп забезпечити виготовлення в 1963 році заводом «Автогенмаш» Одеського раднаргоспу по технічній документації ВНДІ-автогенмашу Державного комітету Ради Міністрів СРСР по автоматизації і машинобудуванню і за консультацією Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР – дослідної партії змішувачів гелію з іншими газами в кількості 50 штук для цілей електрозварювання та налагодити, починаючи з 1964 року, серійний випуск таких змішувачів у кількості 400 штук на рік.

Дослідну партію змішувачів гелію з іншими газами виготовити в 1963 році по замовленнях споживачів, які повинні бути визначені раднаргоспами, вказаними в додатку до цього розпорядження.

3. Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона Академії наук УРСР:

а) провести в 1963 році науково-дослідні роботи по виявленню технологічних особливостей зварювання в середовищі гелію і в сумішах гелію з іншими газами алюмінію і його сплавів, нержавіючих і жароміцних сталей, титану і інших металів;

б) визначити галузі найбільш раціонального застосування гелію і сумішей гелію з іншими газами і підготувати технологічні рекомендації по його використанню при зварюванні конкретних виробів;

в) подавати технічну допомогу підприємствам і раднаргоспам по впровадженню гелію в промислове зварювання.

4. Раднаргоспи УРСР і Укрраднаргосп до 15 квітня 1963 року подати Держплану УРСР і Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона Академії наук УРСР заходи, які забезпечують споживання гелію в промислового зварюванні [у] республіці в кількостях: в 1964 році – 33 тисячі кубометрів, в 1965 році – 52 і в 1970 році – 380 тисяч кубометрів.

Держплану УРСР разом з Інститутом електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР до 15 травня 1963 року узагальнити матеріали раднаргоспів і подати зведені пропозиції з цього питання Раді Міністрів УРСР.

5. Держплану УРСР передбачати в річних планах розвитку народного господарства республіки, починаючи з 1964 року, споживання гелію для цілей промислового зварювання в кількостях, відповідно з пунктом 4 цього розпорядження.

Голова Ради Міністрів УРСР
В. [В.] Щербицький

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 2953. Арк. 14–15. Оригінал. Машинопис.

*¹ Тут і далі у документі – додатки не публікуються.

**ЛИСТ ДИРЕКЦІЇ ІНСТИТУТУ МОВОЗНАВСТВА
ІМ. О. О. ПОТЕБНІ АН УРСР ДО ВЧЕНОГО СЕКРЕТАРЯ
ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ЧЛ.-КОР. Г. С. ПИСАРЕНКА
ПРО РОЗГОРТАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ**

[18 грудня 1962 р.]^{*1}

Вельмишановний Георгію Степановичу.

Ознайомившись з листом Комітету технічної термінології АН СРСР від 15 листопада 1962 року № 275-653 про доцільність розгортання термінологічної роботи на Україні, Інститут мовознавства [ім. О. О. Потебні] АН УРСР вважає, що ця робота в Академії наук УРСР може здійснюватися в двох напрямках:

1) В галузі технічної термінології^{*2}. В цьому випадку Комісію по створенню галузевих термінологічних словників (голова академік АН УРСР Й. З. Штокало), організовану при Президії АН УРСР у березні 1957 року, слід реорганізувати в Комісію технічної термінології. Така комісія функціонувала б на тих же засадах, на яких діє Комітет технічної термінології АН СРСР;

2) В галузі наукової термінології взагалі. В цьому випадку створити при Президії АН УРСР Комітет наукової термінології з залученням до його складу представників основних галузей науки на Україні. Цей комітет також міг би функціонувати на тих же засадах, на яких діє Комітет технічної термінології АН УРСР.

За всіх умов розгортання термінологічної роботи на Україні є доцільним і важливим для науки і культури. Природно, ця робота була б особливо перспективною, коли б відповідний комітет чи комісія були створені при Президії АН УРСР на правах окремої установи.

Після визначення напрямку термінологічної роботи АН УРСР слід створити оргбюро, яке розробило б положення про комітет чи комісію. Напрямом термінологічної роботи визначиться і склад оргбюро.

На думку Інституту мовознавства [ім. О. О. Потебні] в Академії наук УРСР слід розгорнути роботу по розробці наукової термінології всіх галузей наук.

Додаток^{*3} – 6 сторінок листування.

Директор інституту
академік АН УРСР І. К. Білодід
Учений секретар
кандидат філологічних наук М. М. Пещак

Науковий архів Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. Оп. 1. Спр. 393. Арк. 63–64. Копія. Машинопис.

^{*1} Дату встановлено за поміткою на документі.

^{*2} Тут і далі – підкреслено у документі.

^{*3} Додаток не публікується.

**КЛОПОТАННЯ ДИРЕКЦІЇ РАДИ ПО ВИВЧЕННЮ ПРОДУКТИВНИХ
СИЛ УРСР АН УРСР ДО ЦК КПУ ПРО ЗАЛИШЕННЯ УСТАНОВИ
В ПІДПОРЯДКУВАННІ АКАДЕМІЇ НАУК*¹**

19 грудня 1962 р.

В связи с обсуждением вопросов реорганизации АН УССР коллектив СОПСА АН УССР представляет свои соображения об основных направлениях исследований по проблеме «Научные основы размещения производительных сил, комплексного развития и специализации крупных экономических районов УССР» и о реорганизации в этой связи экономических институтов АН УССР.

В свете решений Ноябрьского пленума ЦК КПСС и Декабрьского пленума ЦК КП Украины одной из важнейших задач экономической науки на ближайшие годы является разработка научных основ генеральной схемы размещения производительных сил, комплексного развития и специализации крупных экономических районов Украинской ССР на перспективу 1970–1980 гг.

Эти исследования постановлениями Совета Министров СССР и Совета Министров УССР отнесены в государственном плане научно-исследовательских работ к числу важнейших и поручены: по народному хозяйству СССР Союзному СОПСу, а по Украине – СОПСу АН УССР*².

Учитывая комплексный характер исследований по данной проблеме и необходимость широкой координации результатов исследований по другим отраслям науки, необходимо иметь специальное научное учреждение, которое бы решало технико-экономические вопросы развития производительных сил, комплексного развития и специализации хозяйства вновь созданных укрупненных экономических районов [...]*³.

Для выполнения этих работ, кроме Института экономики АН УССР, [...], всю эту работу должен вести самостоятельный институт комплексного характера в лице Совета по изучению производительных сил УССР Академии наук УССР.

Этот институт, наряду с самостоятельными экономическими исследованиями, должен обобщать результаты научных исследований институтов геологического, химического и технического профиля в целях наиболее эффективного использования их в народном хозяйстве республики.

СОПСом в настоящее время проведена большая работа по разработке ряда предложений по развитию экономических районов Украины на перспективу, которые одобрены Советом по изучению производительных сил Госплана СССР.

СОПСом АН УССР одновременно с этим представлена докладная записка в Президиум АН УССР о реорганизации научного аппарата СОПСА с превращением

*¹ У 1963 р. за постановами РМ СРСР, РМ УРСР, Президії АН УРСР Рада по вивченню продуктивних сил УРСР АН УРСР була виведена із системи АН УРСР і підпорядкована Держплану УРСР.

*² Тут і далі – підкреслено у документі.

*³ Тут і далі у документі – знято інформацію про соціально-політичні умови розвитку наукових досліджень в СРСР.

его в крупное научно-исследовательское учреждение комплексного характера с рядом филиалов в укрупненных экономических районах. Такая реорганизация даст возможность Академии наук наиболее успешно решать на современном этапе проблемы размещения производительных сил [...].

Учитывая изложенное, коллектив СОПСА АН УССР считает нецелесообразной ликвидацию СОПСА и присоединение его к Институту экономики, так как это:

1) не обеспечит технико-экономической разработки вопросов комплексного развития производительных сил республики;

2) не обеспечит создания региональных отделов, непосредственно связанных с совнархозами укрупненных экономических районов;

3) практически может затормозить дальнейшее развитие конкретной экономики и расширение научных исследований по развитию и размещению производительных сил;

4) лишит Академию наук органа, обобщающего и координирующего научные исследования различных институтов Академии для экономически эффективного применения их в народном хозяйстве.

При этом следует учесть, что СОПС'ом за последние годы проведено более 30 конференций, рекомендации которых приняты Госпланом и совнархозами для проведения в жизнь.

Приложение: Копия докладной записки Президиуму АН УССР*1.

Председатель Совета по изучению
производительных сил УССР АН УССР
академик АН УССР *П. Н. Першин*
Секретарь парторганизации СОПСА
кандидат экономических наук *Н. Ф. Островерх*

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 31. Спр. 1953. Арк. 256–258. Оригінал. Машинопис.

№ 146

**ЛИСТ ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ ЛІВАРНОГО ВИРОБНИЦТВА
АН УРСР ЧЛ.-КОР. А. А. ГОРШКОВА ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КПУ
М. В. ПІДГОРНОГО ПРО РОБОТУ ІНСТИТУТУ
І ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАЛИШИТИ ЙОГО В СИСТЕМІ АН УРСР**

21 грудня 1962 р.

Глубокоуважаемый Николай Викторович!

Я обращаюсь к Вам не только как к самому авторитетному руководителю коммунистов Украины, но и как к сыну кадрового старого литейщика, которому с юных лет хорошо известны те условия труда, которые существовали 30–40 лет тому назад в этой отрасли промышленности.

*1 Додаток не публікується.

Хотя сейчас труд во многих литейных цехах облегчен благодаря применению машин, однако возникли новые вредности для работающих, и ныне на таких заводах, как Ново-Краматорский, им. [В. А.] Малышева^{*1} сотни и десятки рабочих-обрубщиков, рабочих на приготовлении формовочных смесей выходят ежегодно на инвалидность по силикозу и другим профессиональным болезням после работы на этих участках только в течение 5–7 лет.

Вот почему заводская общественность Украины в 1956–[19]57 гг. настоятельно просила через республиканскую и союзную печать, в том числе и газету «Правда», создать Институт литейного производства (ИЛП) для решения ряда вопросов, в том числе для разработки прогрессивных и безвредных технологических процессов.

Такой институт был создан распоряжением СМ УССР 28 сентября 1958 г.

Несмотря на незначительную продолжительность своего существования (только 4 года!) институт добился некоторых существенных результатов для развития литейного производства и повышения качества литых изделий в республике и за ее пределами^{*2}. О некоторых из них я считаю возможным Вам доложить.

В связи с разработкой прочности и надежности в работе литых деталей усовершенствованы созданные в институте испытательные машины УМ-4 и МИП-8. Первая машина разработана в 1958 году и внедрена на многих заводах и институтах (ГАЗ, Кутаисский завод, ХТЗ, НАМИ и др.).

За истекшие годы на машине УМ-4 выполнено большое количество работ, имеющих практическое и научное значение.

Машина УМ-4 демонстрировалась в 1959 году на Советской выставке в г. Нью-Йорке, в 1960 году на Советской выставке^{*3} в г. Праге, на Международной промышленной выставке в г. Будапеште и в 1961 году на Международной выставке труда в г. Турине (Италия) и получила высокую оценку. Испытательная машина МИП-8 внедрена в Институте механики АН СССР и в настоящее время используется для изучения характеристик усталости при сложном программировании в условиях нормальных и высоких температур.

Машина экспонировалась в 1961 году на Выставке достижений народного хозяйства СССР в г. Москве и в г. Киеве, где удостоена присуждения диплома. Хотя отдел прочности со второй половины этого года передан в другой институт, но организация производства этих машин и их усовершенствование – это заслуга ИЛП.

В течение 1959–1961 гг. институтом разработана прогрессивная технология получения высококачественных отливок с применением противопригарных формовочных красок на основе циркона Украинских месторождений.

Имеются «работы» некоторых научных организаций, в которых украинский циркон был признан непригодным для этой цели. Новая, разработанная ИЛП, тех-

^{*1} Завод у м. Харкові.

^{*2} Детальніше інформацію про роботу установи див.: Історія Національної академії наук України. 1956–1961: Ч. 1. Документи і матеріали. Київ, 2016. С. 470–475.

^{*3} Маються на увазі виставки досягнень радянської науки, техніки і культури в рамках міжнародних договорів про культурне співробітництво.

нология применения циркона доказала неправильность этого взгляда, и циркон наш внедрен более чем на 100 заводах^{*1} СССР, в том числе на ленинградском Кировском заводе, на заводе Уралхиммаш в г. Свердловске, на Ждановском заводе тяжелого машиностроения, на НКМЗ, Харьковском турбинном, киевских заводах «Большевик», «Ленинская кузница» и др.

В настоящее время цирконовые краски продолжают находить весьма широкое применение на многих заводах Советского Союза. За стенд «Циркон и его применение в литейном производстве» Выставка достижений народного хозяйства СССР в 1960 г. присудила институту диплом 1 степени^{*2}.

Исследования теплофизических свойств материалов, проведенные в 1959–[19]61 гг. позволили разработать технологический новый процесс изготовления изотермических прибылей для стальных и цветных отливок на основе применения теплоизоляционного материала – перлита. Эта технология, внедренная на Киевском заводе «Ленинская кузница», Рижском вагоностроительном заводе позволила увеличить выход годного стального и цветного литья на 10–15%. Технология эта получает широкое применение на многих заводах страны.

Исследования свойств бентонитов украинских месторождений, приведенные в ИЛП, позволили разработать методы переработки и улучшения свойств бентонитов путем активации. На основе этих исследований на Черкасском месторождении заложен временный карьер, добыча бентонитов на котором составляет 10–15 тыс. тонн в год. Кроме того, ведется проектирование первого в стране предприятия по добыче и централизованной переработке бентонита мощностью 500 тыс. тонн в год.

В настоящее время черкасский бентонит внедрен примерно на 60 заводах УССР, в том числе на НКМЗ, Старокраматорском, Киевских заводах «Большевик» и станков-автоматов. Средняя экономия от внедрения бентонита составляет уже в настоящее время около 10 руб. на тонну годного.

В результате научно-исследовательских работ институтом совместно с харьковским заводом «Серп и Молот» создана новая марка чугуна ВЧ-70-3-2, значительно превосходящая требования ГОСТа, и на основе ее разработана технология отливки литых коленчатых валов. По указанной технологии в настоящее время изготавливаются валы для более мощных дизелей СМД-14 новых тракторов, которые успешно прошли государственные испытания на двигателях. Предложенная институтом технология легла в основу проекта цеха литых коленчатых валов в г. Купянске и передается для внедрения в страны народной демократии.

В 1959–[19]61 гг. институтом разработана технология электрохимической очистки отливок от пригара, позволяющая очищать их без участия человеческих рук, что имеет исключительно большое значение для борьбы с силикозом^{*3}. Процесс этот по документации ИЛП внедрен на Луганском тепловозостроительном и внедряется на некоторых других заводах.

*1 Тут і далі – підкреслено у документі.

*2 Текст абзацу у документі виділено лінією на лівому березі.

*3 Текст речення у документі виділено лінією на лівому березі.

Начиная с 1960 г. институтом разрабатываются системы комплексной механизации и автоматизации вагранки, дозирования и разлива жидкого чугуна, решаются проблемы применения специализированных счетно-решающих устройств для управления технологическими процессами литейного производства. Полученные при этом данные являются материалами, необходимыми для проектирования промышленных установок комплексной механизации и автоматизации^{*1}. В институте построена система комплексно-механизированной и автоматизированной вагранки и проведены ее огневые испытания в лабораторных условиях, показавшие положительные результаты. Заключено около 20 договоров с крупными проектными организациями и заводами по внедрению указанной системы и разосланы условия ее проектирования более чем 20-ти заводам и организациям. В содружестве с Торецким машиностроительным заводом выполнен рабочий проект и изготавливается в металле система автоматизации и механизации 6 семитонных вагранок нового литейного цеха завода. Заканчивается рабочий проект системы механизации 15-тонных вагранок в содружестве с проектным институтом «Металлургавтоматика», г. Днепропетровск^{*2}.

В 1961 году в ИЛП создан экстремальный регулятор дутья для вагранок с улучшенными динамическими свойствами и передан Сумскому заводу электронных микроскопов и электроавтоматики для серийного внедрения. Испытания его при нагреве колодцев для слитков на заводе им. Петровского (г. Днепропетровск) и на вагранках завода им. Лепсе дали положительные результаты. В настоящее время в институте разработано счетно-решающее устройство, управляющее без участия рабочих набором шихты из кусковатых материалов^{*3}.

Институтом разработана модель автоматической разлива жидкого металла по заданной скоростной программе, которая сейчас проходит испытание на заводе им. Лепсе (г. Киев).

Работы института по автоматизации вагранки и разлива жидкого металла признаны по постановлению Совета Министров УССР № 1660 и Совета Министров СССР № 1100 важнейшими научно-исследовательскими работами на 1962 год^{*4}.

Институт связан многими десятками хозяйственных договоров с заводами Республики и Союза.

Близка к завершению материальная база этого института, состоящая, как показывает прилагаемая иллюстрация^{*5}, из 6 корпусов. Помещения 1, 2, 3 на этой фотографии в основном заканчиваются. Оборудование для них в корпусе 2 частично смонтировано и монтируется. В этом помещении уже работают до 40 человек научных сотрудников института. Эти здания являются причиной многих

*1 Текст речення у документі виділено лінією на лівому березі.

*2 Те саме.

*3 Те саме.

*4 Те саме.

*5 Тут і далі в документі – ілюстрації та фотографії не публікуються.

неприятностей для института, так как на незаконное обладание ими со второй половины этого года нашлось несколько претендентов.

Успехи ИЛП достигнуты благодаря тому, что институт с самого начала его организации находился в системе АН УССР: он широко использовал общетеоретические разработки других институтов применительно к проблемам литейного производства. Так, проблема бентонитов решалась на основе теоретических исследований Института неорганической химии; проблема автоматизации загрузки вагранок и разлива металла по литейным формам – совместно с Институтом электротехники и Вычислительным центром АН УССР, проблема применения циркона – решалась совместно с Институтом геологии и т. д. Вопросы подготовки кадров также проще решались в системе АН УССР.

Теперь в связи с реорганизацией научных учреждений Институту литейного производства грозит фактически ликвидация, так как предполагается его влить в Институт металлокерамики с организацией нового института «Материаловедения»^{*1}. Здесь вопросы новой литейной технологии и автоматизации не найдут себе места.

Институт литейного производства – единственный в СССР. В СССР выпускается отливок 14–15 млн тонн в год. Англия и ФРГ, выпускающие отливок столько же, сколько Украина (около 4 млн тонн в год), имеют по 3 института, ГДР, дающая только около 1 млн тонн отливок, имеет 2 института (в Лейпциге и Фрайбурге)^{*2}.

Сейчас для ИЛП создается такая солидная база в Святошино (см. фотографию), какой нет ни в одном из европейских институтов.

При этих условиях ликвидацию единственного института в СССР надо считать непростительной ошибкой, которую нам не простит грядущее поколение.

Прошу Вас, Николай Викторович, вмешаться в это дело и создать условия для нормальной работы этого института, полезная работа которого признана многими совнархозами и заводами^{*3}.

В частности, я прошу вас, Николай Викторович!

Оказать содействие:

1. В оставлении института как самостоятельно существующего научного учреждения в системе АН УССР хотя бы временно, на ближайшие 3–4 года, пока он не завершит окончания^{*4} своей материально-технической базы и не превратится в мощный исследовательский центр УССР^{*5}.

*1 Мається на увазі Інститут проблем матеріалознавства. Текст абзацу у документі виділено лінією на лівому березі.

*2 Текст абзацу у документі виділено лінією на лівому березі.

*3 Те саме.

*4 Так у документі.

*5 Текст абзацу у документі виділено лінією на лівому березі. Державний комітет РМ УРСР з координації науково-дослідних робіт розглянув пропозицію А. А. Горшкова і 4 квітня 1963 р. надіслав секретарю ЦК КПУ М. В. Підгорному доповідну записку, в якій визнав за доцільне погодитись із пропозицією і залишити Інститут ливарного виробництва АН УРСР у системі АН УРСР, спрямувавши його діяльність на комплексне вирішення перспективних проблем ливарного виробництва.

2. Если почему-либо этого нельзя сделать, то вношу предложение передать его в союзный Комитет по автоматизации и машиностроению как самостоятельно существующее научное учреждение.

3. Не сливать его с другими учреждениями АН УССР иного профиля. В условиях Академии наук это равноценно его полной ликвидации через 1 1/2 – 2 года^{*1}.

Самостоятельное существование института в системе АН УССР диктуется помимо указанных соображений (комплексное решение узловых проблем и кадры) еще и тем, что институт при этих условиях, находясь под руководством республиканских организаций, сможет оказать большую помощь заводам республики, которые больше в ней нуждаются по сравнению с заводами, например, Сибири и Урала, которые не пострадали от войны в 1941–1945 гг.

Я, как старый литейщик, проработавший в цехе свыше 15 лет и в науке по литью металлов свыше 25 лет, могу Вас заверить, что коллектив института при реализации внесенных предложений через 4–5 лет будет оказывать производству такую же помощь, какую оказывает ныне Институт электросварки имени Е. О. Патона.

Член КПСС, член-корреспондент АН УССР,
профессор, доктор технических наук,
лауреат Государственной премии [СССР] *А. А. Горшков*

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 31. Спр. 1953. Арк. 240–248. Оригінал. Машинопис.

№ 147

ОБҐРУНТУВАННЯ ДИРЕКЦІЇ ІНСТИТУТУ ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ АН УРСР ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ ПОВДІЙНОГО ПІДПОРЯДКУВАННЯ УСТАНОВИ АН УРСР ТА МІНІСТЕРСТВУ ЕНЕРГЕТИКИ І ЕЛЕКТРИФІКАЦІЇ СРСР^{*2}

26 грудня 1962 р.

В соответствии с решениями пленума ЦК КПСС (ноябрь 1962 г.) считаем необходимым внести предложение о мероприятиях по улучшению эффективности научно-исследовательских работ Института электротехники АН УССР и укреплению его связей с производством.

Институт электротехники АН УССР (выделившийся в 1947 году из Института энергетики АН УССР) с момента организации и по настоящее время проводит больше работы в направлениях, тесно связанных с энергетикой и электрификацией СССР и УССР. Ряд разработок института получил широкое внедрение в электроэнергетике СССР и институт пользуется заслуженным авторитетом в научных и производственных электроэнергетических организациях.

^{*1} Текст речення у документі виділено лінією на лівому березі. Текст трьох пунктів-пропозицій у документі подано заголовними буквами.

^{*2} Документ направлено до ЦК КПУ.

На Украине институт является единственным научным учреждением электроэнергетического профиля и это, а также результаты работ института, являлись основанием для решений о его дальнейшем развитии о строительстве нового здания института и о создании мощной экспериментальной базы*¹.

[...]*²

Созданное недавно Министерство энергетики и электрификации СССР должно руководить всеми работами в этом направлении.

В настоящее время министерству передан уже Энергетический институт им. Г. М. Кржижановского и, по полученным сведениям, намечено передать все энергетические и электротехнические институты академий наук союзных республик.

Обсудив задачи, стоящие перед институтом в связи с решениями пленума, мы пришли к заключению, что наиболее правильным является передача института Министерству энергетики и электрификации СССР, которое возбудило уже об этом соответствующее ходатайство. Министерство энергетики и электрификации считает, что профиль института и проблематика всех его лабораторий соответствует необходимым направлениям научных исследований в области электрификации СССР и в дальнейшем при надлежащей координации и тесной связи с Министерством, другими научно-исследовательскими учреждениями, работающими в этой области, проектными организациями и энергосистемами, институт еще более повысит эффективность своих работ.

Учитывая, что институт связан с рядом других учреждений АН УССР (с Институтом кибернетики, математики, физики, теплоэнергетики и др.) целесообразно принять решение о двойном подчинении института Министерству энергетики и электрификации [СССР] и Академии наук УССР*³.

Директор института
доктор технических наук
профессор *А. Н. Милях*
Секретарь парторганизации
института *Б. А. Сигов*

На документі резолюція: «Бурмистров А. Н., Патон Б. Е. Прошу дать Ваше предложение. *Подпись**⁴. 28.XII.[19]62 г.».

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 31. Спр. 1953. Арк. 252–253. Оригінал. Машинопис.

*¹ Текст абзацу виділено лінією на лівому березі документа.

*² Знято інформацію про перспективи розвитку енергетики та електрифікації народного господарства УРСР.

*³ Текст абзацу у документі виділено лінією на лівому березі. Питання розглядалося відділами важкої промисловості та науки і культури ЦК КПУ спільно з Президією АН УРСР. 2 лютого 1963 р. секретарю ЦК КПУ П. Ю. Шелесту надіслано доповідну записку з висновком про доцільність передачі відділів та лабораторій Інституту електротехніки АН УРСР до інститутів електрозварювання ім. О. С. Патона, кібернетики та теплоенергетики АН УРСР.

*⁴ Підпис не прочитано.

**ДОВІДКА ПРО РОБОТИ ІНСТИТУТУ ХІМІЇ ПОЛІМЕРІВ
І МОНОМЕРІВ АН УРСР, ПРЕДСТАВЛЕНІ В ПАВІЛЬЙОНІ «ХІМІЯ»
ВИСТАВКИ ПЕРЕДОВОГО ДОСВІДУ В НАРОДНОМУ
ГОСПОДАРСТВІ УРСР**

[Не раніше 30 грудня 1962 р.]^{*1}

Інститутом хімії полимеров и мономеров АН УССР в декабре 1962 года представлены в павильон «Химия» на Выставку передового опыта в народном хозяйстве Украинской ССР два стенда по работам института, выполненным и предложенным для внедрения в промышленность в 1962 году.

На этих стендах показаны следующие работы института:

I. Наполненный капрон, полученный методом высокомолекулярной полимеризации капролактама в присутствии наполнителей. Наполнители взяты в количестве 38–40 процентов от веса полимера. Наполненный капрон может быть использован в качестве конструкционного материала.

II. Порошкообразный капрон находит широкое применение в промышленности для нанесения тонкослойных покрытий на металлические поверхности. Одним из методов получения капрона в виде порошка является полимеризация капролактама в органических растворителях.

III. Щелочная полимеризация капролактама, инициированная системой натриевых солей капролактама и ацетилкапролактама, протекает при температуре ниже точки плавления полимера. В течение 10–20 минут получается полимер в виде блока. Могут быть получены и массивные блоки.

IV. Совместно с УкрНИИПВ разработан способ гидрофобной отделки ворса искусственного меха смесью препаратов «ГКЖ-94» и «СК[...]»^{*2}, который позволяет улучшить гриф, блеск и глубину тона ворса; способ внедрен на Киевской трикотажной фабрике им. Розы Люксембург.

V. Гидрофобные покрытия бетонного оборудования коксохимических производств полимерными материалами обеспечивают свободное ссыпание углей и шихты с влажностью до 12 процентов. Разработанная институтом технология внедрена на Баглейском коксохимическом заводе. Длительные промышленные испытания показали хорошие результаты как по гидрофобности, так и износостойкости покрытий.

VI. Для предохранения искусственного меха, обработанного по грунту латексом «Л-4», от разрушения хлористым водородом, который может выделяться в процессе эксплуатации меха, удлинения времени эксплуатации его, рекомендовано применение в качестве акцептора окись цинка. Для смягчения пленки из латекса и повышения ее морозостойкости рекомендуется вводить в латексную пасту эмульсию дибутилфталата.

^{*1} Дату встановлено за змістом документа.

^{*2} Далі частина тексту документа не прочитана.

VII. С помощью гидрофобизирующих добавок в битум, синтезированных институтом, построены опытные участки дорог протяженностью 10 км. Введение добавок в количестве не более 4% дает возможность производить дорожные покрытия даже в дождливое время года, без снижения прочности. Применение добавки удлиняет рабочий сезон на 30%.

VIII. Институт синтезировал эффективный ускоритель вулканизации каучука – этиленомид стеариновой кислоты. Новый катализатор испытывался на заводе «Червоний гумовик». С добавкой этого препарата процесс вулканизации смесей, образованных на основе натурального каучука, облегчался, намного повышалась прочность изделий.

Стенды с экспонатами демонстрировались с 25 по 30 декабря 1962 г. на партийной и комсомольской конференциях Радянского района города Киева.

Ученый секретарь ИХПМ АН УССР
к. т. н. А. Г. Фадеичева

Науковий архів Інституту хімії високомолекулярних сполук НАН України. Оп. 1. Спр. 97. Арк. 1–2. Копія. Машинопис.

№ 149

ДОВІДКА ПРО РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ ЦРБС АН УРСР, ЯКІ МАЮТЬ БУТИ ВПРОВАДЖЕНІ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ВИРОБНИЦТВО

[1962 р.]*¹

Внаслідок вивчення колекції рослин природної і культурної флори, що зібрані в Центральному республіканському ботанічному саду, та дослідної роботи по їх акліматизації і селекції одержано ряд нових для України високоурожайних форм і сортів рослин. Впровадження їх у сільськогосподарське виробництво сприятиме значному підвищенню продуктивності окремих його галузей.

Це такі нові форми й сорти.

I. Плодові:^{*2}

1. Персики – сорти Поліський, Липневий, Слава Києва, гібриди №№ 4, 43, 84, 163, Кашенко, Дружба, Красень, Подарунок Китаю. Всього 11 сортів.

Всі вони проходять дослідно-виробничу перевірку на державних сортоділянках в Могилів-Подільську, Кіровограді, Ровно, Чернівцях. Ці сорти відзначаються вищою від культивованих зараз врожайністю, кращими смаковими якостями та значно стійкіші проти несприятливих погодніх умов.

2. Вишні – сорти Кришана, Моканешт – всього 2 сорти.

*¹ Дату встановлено за суміжними документами в архівній справі.

*² Тут і далі – підкреслено у документі.

Передані в державне сортовипробування і проходять перевірку на сортоділянках в Кіровограді, Житомирі, Лохвиці, Ровно, Умані. Мають високі смакові якості, дають добрий врожай та стійкі в наших умовах.

3. Абрикоси – сорти Литовченко і № 1 селекції ЦРБС АН УРСР – всього 2 сорти.

Передані в державне сортовипробування, де проходять перевірку на сортоділянках в Кіровограді та Житомирі. Мають кращі проти культивованих зараз сортів смакові якості, дають високий урожай плодів (вага плода 30–40 г, урожай 120–150 центнерів/гектар) і цілком придатні для культури в наших умовах.

4. Виноград – сорти Мускат Оттонель, Марсельський чорний, Крокан, Ельсинбург, № 58 Соловійова. Всього 5 сортів.

Всі ці сорти передані в державне сортовипробування на сортоділянках в Дніпропетровську, Сквирі та Кіровограді. Цілком стійкі в наших умовах, значно кращі за смаковими якостями від місцевих сортів та дають високі врожаї (125–150 ц/га).

II. Поліплоїдні гібриди цукрових буряків

Ці гібриди мають підвищену, порівняно з культивованими зараз сортами, цукристість. Насіння їх розмножується Центральним республіканським ботанічним садом в Уладово-Люлинецькій дослідній станції (Вінницька область), Черкаській (б[у]вша) Верхняцька дослідна станція), Іванівський (Сумська область) дослідних станціях, в учбово-дослідному господарстві «Митниця» Української сільськогосподарської академії*¹ та господарстві «Чабани» Українського науково-дослідного інституту землеробства.

III. Багаторічний рис

Високопродуктивна кормова рослина для водного птахівництва і рибного господарства. В окремих випадках дає з 1 гектара стільки ж кормових одиниць, як і кукурудза. Вирощується на мілководдях. Перспективна культура для районів інтенсивного водного птахівництва, рибного господарства та багатих мілководними водоймищами. Багаторічний рис зараз проходить дослідно-виробничу перевірку на Казаровицькій дослідній станції.

IV. Скороплодні форми грецького горіха

Внаслідок дослідно-селекційної роботи ЦРБС одержано 9 форм грецького горіха, що рано починають плодоносити (на 2–3 році життя). Плоди відзначаються високим вмістом жиру та мають надзвичайно тонку оболонку. Цілком стійкі в наших умовах. Перспективні форми для садівництва та селекційної роботи. Зараз розмножуються в ЦРБС для дослідно-виробничої перевірки та впровадження у виробництво.

V. Нові кормові рослини

Внаслідок вивчення колекції рослин природної флори Кавказу виділено 10 видів, перспективних як кормові рослини (стоколос строкатий, стоколос Біберштейна, жито анатолійське, ячмінь фіолетовий, козлятник східний, еспер-

*¹ Так у документі. Правильно: Українська академія сільськогосподарських наук.

цет закавказький, борщівник Сосновського, катран серцелистий, окопник шорсткий, гірчак альпійський). Вони відзначаються раннім відростанням, дають великий врожай вегетативної маси (до 10–12 тонн на 1 га), придатні для силосування і можуть розводитись на непридатних для рільництва землях. Зараз проходять дослідно-виробничу перевірку на Білоцерківській дослідній станції тваринництва «Терезино» та радгоспах Хмельницької області.

VI. Нові пряно-смакові та харчові рослини

Виділені з колекції рослин ЦРБС внаслідок тривалого вивчення. Це майоран, базилік, чабер, петрушка коренева цукрова, меліса, ісоп, м'ята, арахіс № 47928 та горох овочевий № 10427 – всього 9 сортів. Дослідженнями спільно з Українським науково-дослідним інститутом торгівлі та громадського харчування встановлено, що це цінні рослини для поліпшення пряно-смакових якостей консервованих продуктів. Горох овочевий № 10427 має високі смакові якості та вміст білка, відзначається доброю врожайністю. Зараз ці рослини розмножуються і насіння їх щороку передається у виробництво.

В ході освоєння земельної площі науково-експериментально виробничої бази «Нові культури» ЦРБС АН УРСР будуть значно розширені та створені нові маточники для одержання масової кількості вказаних вище нових сортів рослин і передачі їх у сільськогосподарське виробництво.

В. о. директора ЦРБС АН УРСР *В. [П.] Попов*
Учений секретар *М. [А.] Кохно*

Науковий архів Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України.
Оп. 1. Спр. 290. Арк. 80–83. Оригінал. Машинопис.

№ 150

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ РЕСПУБЛІКАНСЬКОЇ РАДИ
УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА ОХОРОНИ ПРИРОДИ
ТА СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ПРИРОДНИХ БАГАТСТВ
СЕКРЕТАРЮ ЦК КПУ А. Д. СКАБІ ПРО СТВОРЕННЯ ЗАПОВІДНИКА
«ЧЕРВОНІ ПЕЧЕРИ» В КРИМУ ТА ОРГАНІЗАЦІЮ
ВІДВІДУВАНЬ ПЕЧЕР НА ТЕРИТОРІЇ УРСР*¹**

[1962]**²

Научные сотрудники Института минеральных ресурсов АН УССР т. Иванов Б. Н., Дублянский В. Н. и научный сотрудник Института археологии АН УССР т. Домбровский О. И. обратились к Вам по вопросу необходимости охраны и правильного использования т[ак] н[азываемых] Красных пещер, находящихся в Крыму.

*¹ Також див.: Історія Національної академії наук України. 1956–1961: Ч. 1. Документи і матеріали. Київ, 2016. С. 400–406.

**² Дату встановлено за суміжними документами в архівній справі.

По Вашему заданию Украинское общество охраны природы и содействия развитию природных богатств командировало в Симферополь специалиста по пещерам ст[аршего] научного сотрудника Института геологических наук АН УССР т. Ломаева А. А. для того, чтобы на месте объективно выяснить необходимые меры по охране этого памятника природы и возможности в этом местных организаций.

Докладываем по существу вопроса:

1. Красные пещеры³⁴ являются уникальным памятником природы. Этот пещерный комплекс обладает исключительной красотой и разнообразием нетронутых натечных образований, важными в практическом отношении особенностями подземных потоков, ценными археологическими находками. По длине пещерных ходов (до 12 км) он не имеет равных в СССР и стоит на 12 месте в мире. Ценность и значение этого объекта правильно показаны в письме т. Иванова Б. Н. и др.

2. В пещерах ведутся большие научные работы институтами минерального сырья и археологии [АН УССР]. Одновременно эти работы служат делу подготовки кадров карстоведов-спелеологов, которых еще мало в СССР, вследствие чего мы, вероятно, и отстаем в изучении пещер, глубоких карстовых шахт и др. форм от зарубежных стран.

3. Красные пещеры, как и многие другие пещеры Крыма, посещаются большим количеством туристов. К сожалению, эти неорганизованные и неконтролируемые «визиты» наносят естественным красотам пещер непоправимый урон (уничтожаются натечные образования, загрязняются пещерные водоемы, рубятся деревья у пещер и т. д.). Сами пещеры совершенно не оборудованы, в них нет освещения, необходимых ограждений, переходов-мостиков и др., поэтому масса туристов, особенно иностранных, вообще не бывает в них. Отсутствуют также путеводители по пещерам.

Зарубежная практика показывает, что при незначительных затратах на оборудование заслуживающих внимание пещер резко возрастает их посещаемость, а красоты становятся наиболее видимыми и эффектными.

В Чехословакии, например, оборудовано для посещения 22 пещеры (свыше 1 млн посетителей в год), в США только одну Карлсбадскую пещеру посещает до 0,5 млн чел., в Югославии знаменитую пещеру Пстойна Яма (в ней был т. Н. С. Хрущев) ежегодно посещает свыше 250 тыс. чел., из них 41% – ин[остранные] туристы. Ясно, что при такой постановке дела все затраты на оборудование быстро окупаются.

Красные пещеры расположены очень удобно – в 50 км от Симферополя, в 4 км от Ялтинской трассы. Приток туристов будет большим, и, несомненно, все затраты на их оборудование будут быстро окуплены, в то же время познавательная ценность резко возрастет.

4. По инициативе карстоведов и археологов Крыма и других организаций Крымский облисполком 27.10.[19]61 г. вынес постановление об организации заповедника-музея «Красные пещеры» с передачей Крымскому отделению Общества по охране природы [и содействия развитию природных богатств]. Все затраты по оборудованию пещер и подходов к ним, организация посещений и пр[очее] возлагались на него.

Отделение начало организовывать экскурсии, подготавливать оборудование, но затем его финансово-штатные возможности резко уменьшились и в настоящее время оно без дополнительных значительных ассигнований не может выполнить решение облисполкома.

Крымский облисполком, видя такое положение, не стал окончательно оформлять создание заповедника (решение облисполкома не было послано в Совет Министров УССР), занял позицию нейтрального наблюдателя.

5. Украинское общество охраны природы [и содействия развитию природных богатств] не имеет в настоящее время никаких возможностей финансировать мероприятия по оборудованию и «эксплуатации» пещер.

6. Неорганизованное посещение пещер приняло очень большой масштаб (ведь о пещерах так много и красочно писала пресса!), уничтожение естественных красот имеет соответствующие размеры. Это и вынудило исследователей пещер-первооткрывателей и больших энтузиастов этого дела гг. [Б. Н.] Иванова, [В. Н.] Дублянского и [О. И.] Домбровского написать Вам докладную записку, которую следует считать совершенно правильной.

7. В результате обсуждения этого вопроса в Крымском обкоме КПУ, облисполкоме и других организациях (во время пребывания там Ломаева А. А.), ответственных или заинтересованных в создании заповедника «Красные пещеры», было принято решение о передаче заповедника-музея отделу культуры облисполкома. Был подготовлен проект постановления Совета Министров УССР о создании заповедника-музея (его же фактически и формально еще нет), выделении правительством необходимых средств (около 100 тыс. руб. в 1963–[19]64 гг.) и штатов (6 единиц).

Крымский обком КПУ и облисполком высылают Вам и т. Тронько П. Т. докладную записку вместе с вышеуказанными документами.

8. В заключение хотим сказать, что создание заповедника-музея «Красные пещеры», оборудование их для массового посещения трудящимися и иностранными туристами, сбережение их природной красоты от варварского разрушения является делом чести Украины, на территории которой находится этот замечательный памятник природы.

Следовало бы вообще вопрос о посещении пещер (с их оборудованием) поставить шире. Поручить компетентной комиссии установить список объектов, конечно в разумных пределах, заслуживающих внимания, и дать задание соответствующим организациям по подлинному развитию пещерного туризма, который имеет большое познавательное и практическое (и экономическое!) значение.

Председатель президиума
Украинского общества охраны природы
академик АН УССР *П. С. Погребняк*
Ст[арший] научный сотрудник
Института геологических наук
АН УССР *А.[А.] Ломаев*

**ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ДО ПРОЕКТУ СТРУКТУРИ
ІНСТИТУТУ ПРОБЛЕМ МАТЕРІАЛОЗНАВСТВА АН УРСР*¹**[1962 р.]^{*2}

Основной задачей Института проблем материаловедения является разработка теоретических основ создания и разработка технологии изготовления новых материалов и изделий со специальными свойствами для нужд ядерной энергетики, космонавтики, радиоэлектроники, авиастроения, общего и химического машиностроения, прямого преобразования энергии в электрическую, приборостроения и автоматики и других областей техники.

Эта задача будет решаться путем всестороннего исследования строения, структуры и комплекса физических, физико-химических и механических свойств материалов на основе диэлектриков, полупроводников, редких, цветных и тугоплавких металлов, тугоплавких и интерметаллических соединений, минералотканей, пластиков и т. п.

Широкое дальнейшее развитие получают теоретические и экспериментальные исследования процессов порошковой металлургии, поскольку металлокерамический метод является основным при создании новых материалов со специальными свойствами, а также исследования социальных методов литья.

Институт проблем материаловедения АН УССР создается на основе Института металлокерамики и специальных сплавов АН УССР и Института литейного производства АН УССР.

Институт проблем материаловедения АН УССР возглавляется дирекцией института в составе: директора, двух заместителей директора по научной работе, заместителя директора по производству, внедрению и строительству и ученого секретаря.

При дирекции Института проблем материаловедения имеется ученый совет для решения общих организованных вопросов института с секциями ученого совета по структурным секторам и квалификационного ученого совета по присуждению ученых степеней. Для оперативного решения текущих вопросов при директоре института создается бюро ученого совета, состоящее из дирекции и руководителей секторов.

[...]^{*3}

В составе Института проблем материаловедения находятся экспериментально-производственные мастерские и опытно-конструкторское бюро с отделом внедрения и экономики, которые функционируют на основе хозяйственного расчета и находятся на самостоятельном балансе.

При дирекции института находится научно-техническая библиотека, редакция журнала «Порошковая металлургия» и бюро научно-технической пропаганды, а также Координационный совет по порошковой металлургии [АН УССР].

*¹ Заголовок документа. Документ направлено до Президії АН УРСР.

*² Дату встановлено за суміжними документами в архівній справі.

*³ Знято інформацію про громадські організації установи.

В составе Института проблем материаловедения АН УССР предусматриваются службы главного инженера, главного энергетика и главного механика.

Административно-хозяйственная служба Института проблем материаловедения АН УССР состоит из: канцелярии, бухгалтерии, машбюро, спецотдела, отдела кадров, отдела снабжения, планово-финансового отдела, пожарно-сторожевой охраны и транспортной службы (парк спецмашин).

Научные подразделения института (научные отделы, структурные и неструктурные лаборатории и группы) объединяются в шести секторах, работу которых организуют руководители секторов.

Структура Института проблем материаловедения АН УССР разработана в пределах существующих штатов Института металлокерамики и специальных сплавов, включающих 635 единиц по бюджету и 330 единиц по хозяйственной тематике, и штатов Института литейного производства, включающих 252 единицы по бюджету и 85 единиц по хозяйственной тематике*¹.

Директор института
академик АН УССР *И. Н. Францевич*

Науковий архів Інституту проблем матеріалознавства ім. І. М. Францевича НАН України. Оп. 1. Спр. 1456. Арк. 4–5. Оригінал. Машинопис.

№ 152*²

**ПРОПОЗИЦІЇ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
ЩОДО РЕОРГАНІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ АКАДЕМІЇ НАУК*³**

3 січня 1963 р.

Державний комітет Ради Міністрів СРСР по координації науково-дослідних робіт та ряд галузевих державних комітетів і відомств поставили перед Академією наук УРСР питання про передачу до відання останніх понад 20 наукових установ хімічного, геологічного, фізико-математичного та технічного профілю.

Академія наук УРСР не може погодитись з цими пропозиціями, тому що переважна більшість наукових академічних установ виконують дослідження по найважливіших комплексних проблемах, що мають велике теоретичне і практичне значення для цілого ряду галузей народного господарства, і передача їх до будь-якого галузевого комітету принесе серйозну шкоду багатьом іншим галузям народного господарства, також зацікавлених в наукових розробках цих установ.

Як один з багатьох прикладів можна навести пропозицію про передачу Державному комітету Ради Міністрів СРСР по чорній і кольоровій металургії Інституту металлокераміки і спецсплавів АН УРСР. Цей інститут є єдиною в Радянсько-

*¹ Інститут проблем матеріалознавства АН УРСР створено на виконання постанов РМ УРСР від 28.12.1963 № 1408 та Президії АН УРСР від 15.01.1964.

*² Див. док. № 162, 203.

*³ Документ направлено Першому секретарю ЦК КПУ М. В. Підгорному.

му Союзу науковою установою, що розробляє наукові основи створення спеціальних матеріалів для потреб оборонної техніки, космонавтики, ядерної енергетики, електронної техніки і ін., в той час як тематика, що має відношення до металургії, складає не більше 8–10% від загального обсягу робіт інституту.

Матеріалознавство є однією з найважливіших проблем, яка розроблюється нині в Академіях наук СРСР і УРСР, оскільки успішне її вирішення можливе лише за участю спеціалістів в галузі фізики, хімії, математики та ряду прикладних наук.

Найважливіші проблеми сучасної науки і техніки в Академії наук УРСР мають комплексний характер, вирішуються спільними зусиллями учених ряду наукових установ.

Виходячи з рішень листопадового пленуму ЦК КПРС та грудневого пленуму ЦК КП України, Президія Академії наук УРСР розробила заходи, спрямовані на дальшу концентрацію зусиль наукових установ Академії на розробку корінних проблем, що визначають принципово нові шляхи одержання енергії, створення матеріалів, керування процесами, що протікають в живій і неживій природі^{*1}.

Разом з тим, у складі Академії наук УРСР є наукові установи або окремі відділи і лабораторії, які розробляють тематику вузькогалузевого характеру. Президія АН УРСР вважає за доцільне передати 9 таких установ, 5 музеїв, одну бібліотеку та понад 20 відділів і лабораторій до відповідних галузевих комітетів, міністерств і відомств (додаток № 1^{*2}).

Заходами Академії наук УРСР по реалізації рішень листопадового пленуму [ЦК КПРС] передбачена також докорінна перебудова роботи та в ряді випадків структури її наукових установ.

Передбачається, зокрема, об'єднання установ близького та спорідненого профілів у крупні інститути та ліквідація малочисельних відділів і лабораторій або їх злиття в більш сильні структурні підрозділи, виключення другорядної тематики та зосередження зусиль на вирішенні питань принципового наукового значення, проводиться перегляд проблематики і тематики науково-дослідних установ Академії.

Певну частину цих заходів Академія наук УРСР уже здійснила.

Так, постановою Президії АН УРСР від 30 грудня 1962 р., з Інституту електротехніки АН УРСР передано до Інституту електрозварювання [ім. Є. О. Патона] АН УРСР близький за профілем наукової тематики відділ електротермії.

З метою зосередження зусиль науковців установ АН УРСР на розробці важливіших проблем технічної кібернетики цією ж постановою Президії АН УРСР відділи технічної кібернетики, електричних та магнітних вимірювань, електростанцій та енергосистем Інституту електротехніки, а також відділ автоматизації Інституту ливарного виробництва передані до Інституту кібернетики.

Відділи гідравліки, гідромеханізації, гідромеханіки судна та лабораторія гідравліки передані Інституту механіки, завдяки чому цей інститут став комплексною науковою установою по розробці найважливіших проблем механіки суцільних середовищ, в тому числі і питань гідромеханіки.

^{*1} Текст цього та наступних трьох абзаців виділено ризикою на лівому березі документа.

^{*2} Тут і далі в документі – додатки не публікуються.

Поряд з цим, провадиться ліквідація деяких відділів і лабораторій установ АН УРСР, що були зайняті розробкою невластивої цим установам тематики, або не були в достатній мірі забезпечені науковими кадрами та лабораторною базою*¹.

Найбільш глибока реорганізація провадиться в установах Відділу технічних наук. Це дасть можливість зосередити увагу наукових колективів на розробку найважливіших фізико-технічних проблем (механіка, матеріалознавство, технічна кібернетика, теплофізика, електрозварювання).

Внаслідок здійснення цих заходів, в Академії наук УРСР 15 наукових установ Відділу технічних наук буде реорганізовано у 6 інститутів та 2 філіали фізико-технічного профілю (додаток № 2).

Зважаючи на те, що керівництво науковими дослідженнями в галузі сільсько-господарських наук зосереджено в Міністерстві сільського господарства УРСР, Президія АН УРСР вважає за необхідне ліквідувати Відділ сільськогосподарських наук. Академія наук УРСР продовжує роботу по перебудові організації наукових досліджень в установах АН УРСР*².

Президія Академії наук просить ЦК КП України розглянути пропозиції АН УРСР по реалізації рішень листопадового пленуму ЦК КПРС і грудневого пленуму ЦК КП України і прийняти відповідне рішення.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [Є.] Патон

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Планова комісія. Спр. 1207. Арк. 4–6.
Копія. Машинопис.

№ 153

ІНФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ АН УРСР ПРО СТАН ВИКОНАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ЗА НАПРЯМОМ РОЗРОБЛЕННЯ ЗАХОДІВ ЗІ ЗБІЛЬШЕННЯ НАДІЙНОСТІ ТА СТІЙКОСТІ РОБОТИ ЕНЕРГОСИСТЕМ*³

7 січня 1963 р.

Информация о выполнении Институтом электротехники АН УССР научно-исследовательской работы, предусмотренной постановлением Совета Министров УССР № 1660 от 11 декабря 1961 г.

По теме: «Исследование и разработка мероприятий по повышению надежности и устойчивости работы энергосистем».

Ведущий исполнитель – ВНИИЭ.

Соисполнителем – Институтом электротехники АН УССР в 1962 г. проделано следующее:

*¹ Текст абзацу виділено рисою на лівому березі документа.

*² Те саме.

*³ Документ направлено до Президії АН УРСР. Копії документа направлено до Статистичного управління м. Києва та до Бюро Відділу технічних наук АН УРСР.

1. Інститут брав участь у складанні «Временних керівних указів по визначенню стійкості енергосистем», які можуть розглядатися як 1-я редакція керівних указів.

2. Інститут розробив для ЦВМ «Урал-2» і «М-20» удосконалену програму розрахунків встановлених електричних режимів складних енергосистем (до 100 вузлів і 200 гілок) з урахуванням можливих обмежень по величині реактивних потужностей і по величині модулів напруг в вузлах енергосистеми. Програма для ЦВМ «Урал-2» передана Вирісильничому центру ТЭП'а (Енергосетьпроект^{*1}).

– По розробленим програмам ТЭП'ом (Енергосетьпроект) і інститутом успішно виконано ряд розрахунків.

– Виконано розробку алгоритмів і програмування для ЦВМ «Урал-2» розрахунків динамічної стійкості складної енергосистеми і визначення параметрів еквівалентних станцій методом перетворення гілок.

– Розроблена нова удосконалена програма для ЦВМ «Урал-2» розрахунку струмів короткого замикання в складних енергосистемах, не вимагаюча обертання матриць і ітеративних розрахунків. Виріслено спробні розрахунки в Вирісильничому центрі Енергосетьпроект.

3. Запланований обсяг робіт виконано повністю.

Зам. директора інститута
кандидат технічних наук *Г. А. Клименко*

На документі резолюція: «Тов. Шудре Н. В. *Підпис*^{*2}».

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Планова комісія. Спр. 1208. Арк. 5. Оригінал. Машинопис.

№ 154

ЗВЕРНЕННЯ ГОЛОВИ ДЕРЖГІРТЕХНАГЛЯДУ УРСР Т. П. ШПАНЬКА ДО ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ РМ УРСР П. Я. РОЗЕНКА ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ РЕОРГАНІЗАЦІЇ КРИВОРІЗЬКОГО ФІЛІАЛУ ІНСТИТУТУ ГІРНИЧОЇ СПРАВИ ім. М. М. ФЕДОРОВА АН УРСР В ІНСТИТУТ АЕРОЗОЛІВ АН УРСР

8 січня 1963 р.

Технологічні процеси добування корисних копалин, збагачення, агломерації, металургійної переробки руд чорних і кольорових металів, переміщення сипучих матеріалів супроводжуються утворенням великої кількості тонкодисперсно-

^{*1} Всесоюзний проектно-пошуковий та науково-дослідний інститут «Енергосетьпроект» створений наказом міністра будівництва електростанцій від 27 червня 1962 р. № 127. Наказом від 29 червня 1962 р. № 133 у складі інституту організовані територіальні та спеціалізовані відділення, серед яких Українське відділення у м. Харків.

^{*2} Підпис не прочитано.

го пилу – аерозолію, що забруднює повітря в гірничих виробках і промислових приміщеннях, а також атмосферу в районах розташування промислових об'єктів і житлових масивів. Це вкрай шкідливо впливає на здоров'я людей і завдає збитків народному господарству.

Надаючи важливого значення оздоровленню умов праці та попередженню захворювань на пневмоконіози, Рада Міністрів СРСР постановою від 2.XII.1959 р. № 1316 і Рада Міністрів УРСР постановою від 30.XII.1959 р. № 2015 зобов'язали Президію Академії наук УРСР організувати в м. Кривий Ріг філіал Інституту гірничої справи [ім. М. М. Федорова] АН УРСР, поклавши на нього виконання науково-дослідних робіт по проблемі боротьби з пилом. Філіал був організований в лютому 1960 року*¹.

Відкриттям філіалу, який поки що є єдиним по своєму профілю в СРСР, ставилося за мету розвиток наукових досліджень по цій проблемі. Проведені філіалом наукові дослідження вирішили ряд теоретичних і практичних задач в області обезпилення повітря.

Коллективом цього науково-дослідного закладу створено ефективний метод комплексної очистки повітря від пилу і отруйних газів (продуктів вибуху), впроваджений у виробництво агрегат для комплексної очистки повітря. Розроблені і впроваджені досить ефективні системи аспірації і тонкої очистки повітря від пилу, яке відсмоктується від місць інтенсивного пилоутворення; нові синтетичні фільтруючі матеріали з високими пилозатримуючими якостями; ефективна система обезпилення повітря в промислових приміщеннях дробильних фабрик та атмосферного повітря.

Розроблено унікальний фільтр колекторного типу продуктивністю 300 000 м³/год для споруджуваних великих гірничозбагачувальних комбінатів, спеціальний тип пилоуловлювача на природній тязі для очистки гарячих газів, що відсмоктуються від місць розвантаження гарячого агломерату, нова модель електрофільтра для тонкої очистки від пилу великих мас повітря.

Побудована теорія конденсаційного укрупнення і уловлення аерозолів та ін.

В результаті за останні роки на підприємствах Української РСР, де впроваджено ці роботи, значно зменшилася запиленість повітря, наближаючись в окремих випадках до санітарної норми.

Тимчасом лише одного наближення запиленості до норми недостатньо для ліквідації небезпеки захворювання на пневмоконіоз.

Боротьба з пилом, особливо при низьких його концентраціях, є виключно складною проблемою, оскільки в цьому випадку доводиться мати справу з найтоншими частинками пилу, проти яких відомі зараз способи боротьби малоефективні.

Глибока розробка теоретичних основ науки про аерозолі і створення на цій базі нових ефективних методів обезпилення повітря можливі лише в наукових закладах академічного профілю. В зв'язку з цим назріла гостра необхідність організувати в складі Академії наук УРСР перший в Радянському Союзі інститут фізико-технічних методів обезпилення повітря під назвою «Інститут аерозолів

*¹ Див.: Наукові коментарі до документів // Історія Національної академії наук України. 1956–1960. Ч. 2: Додатки. Київ, 2016. С. 955.

АН УРСР» шляхом перетворення Криворізького філіалу ІГС АН УРСР, який достатньо забезпечений найновішим науковим і технічним обладнанням, має хороші лабораторії та кваліфіковані наукові кадри.

Філіал перебуває на самостійному балансі і має зараз шість структурних відділів та лабораторій, експериментальні майстерні, ряд неструктурних лабораторій, забезпечений лабораторними та службовими приміщеннями (3274 м²) і житловою площею.

В штаті філіалу на 30.XII.1962 р. фактично було 146 чоловік, в т. ч. 42 наукових співробітника. Йому надане право прийому та звільнення інженерно-технічних кадрів.

Таким чином, філіал є самостійним науково-дослідним академічним закладом із своєю вченою радою, і перетворення його в Інститут аерозолів АН УРСР не викличе організаційної та господарської перебудови і збільшення штату адмін-госпперсоналу.

З метою зосередження наукових сил на вирішенні однієї з найважливіших задач створення безпечних умов праці на виробництві, прошу Вас вирішити питання про якнайскоріше перетворення Криворізького філіалу Інституту гірничої справи [ім. М. М. Федорова] АН УРСР в Інститут аерозолів АН УРСР з місцем знаходження в м. Кривий Ріг*¹.

Голова Держгіртехнагляду УРСР Т. [П.] Шпанько

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 10, т. 2. Спр. 2373. Арк. 18–20. Оригінал. Машинопис.

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Планова комісія. Спр. 1210. Арк. 18–19. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 155

ПОСТАНОВА ЗАКРИТИХ ЗБОРІВ ПАРТОРГАНІЗАЦІЇ ІНСТИТУТУ СУСПІЛЬНИХ НАУК АН УРСР ЩОДО НЕДОЦІЛЬНОСТІ ПРИЄДНАННЯ УСТАНОВИ ДО ЛЬВІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ім. І. ФРАНКА

9 січня 1963 р.

м. Львів

Заслухавши і обговоривши інформацію секретаря партбюро тов. Стеблія Ф. І. про рішення Президії АН УРСР приєднати*² Інститут суспільних наук до Львівського держуніверситету [ім. І. Франка], закриті партійні збори відзначають, що

*¹ Держплан УРСР розглянув лист голови Держгіртехнагляду УРСР Т. П. Шпанька і повідомив його, що філіал планують передати Державному комітету Держплану СРСР по чорній і кольоровій металургії. Питання про перетворення філіалу в Інститут аерозолів пропонувалося вирішити після передачі його вказаному комітету.

*² Інститут суспільних наук у м. Львів приєднано до Львівського державного університету ім. І. Франка наказом в. о. ректора університету від 26 червня 1963 р. на виконання постанови ЦК КПУ і РМ УРСР від 28 травня 1963 р.

здійснення згаданого рішення Президії АН УРСР означатиме, по суті, ліквідацію Інституту суспільних наук – єдиної науково-дослідної установи гуманітарного профілю, покликаної досліджувати важливі теоретичні проблеми в галузі суспільних наук [...]»^{*1}.

Наукові установи Академії наук УРСР у Львові були створені в 1940 р. за ініціативою М. С. Хрущова на базі Наукового товариства ім. Шевченка, яке проіснувало у Львові 50 років, а після возз'єднання Західної України з радянською Україною добровільно об'єдналось з Академією наук УРСР і передало в її розпорядження свою наукову і матеріальну базу. В 1951 р. львівські відділи економіки, історії, археології, літературознавства і мовознавства відповідних київських академічних інститутів були об'єднані в самостійний Інститут суспільних наук АН УРСР^{*2}.

[...]. Саме Інститут суспільних наук став спадкоємцем і продовжувачем всього кращого, прогресивного, що було створено науковими діячами Західної України, зокрема І. Я. Франком, В. М. Гнатюком³⁵, Ф. М. Колессою³⁶, В. Г. Щуратом³⁷, М. С. Возняком³⁸, І. С. Свенціцьким³⁹ та іншими. [...].

За 11 років свого існування Інститут суспільних наук не тільки підготував значний загін кваліфікованих наукових кадрів (в інституті з 64 наукових працівників 3 доктори і 47 кандидатів наук), але й виріс у значний науковий центр, який зробив чимало у відновленні історичної правди про боротьбу трудящих західноукраїнських земель за своє соціальне та національне визволення і возз'єднання з радянською Україною, в розробці і узагальненні соціалістичного будівництва в західних областях УРСР, опублікувавши 55 наукових монографій, 30 наукових збірників, 37 науково-популярних брошур, понад 650 статей і рецензій у різних позаінститутських виданнях. Серед названих робіт відомі монографії академіка І. П. Крип'якевича – «Богдан Хмельницький», Б. К. Дудикевича і М. П. Герасименка – «Боротьба трудящих Західної України за возз'єднання з Радянською Україною», М. К. Івасюти – «Нариси історії колгоспного будівництва в західних областях УРСР», О. П. Черниша – «Пізній палеоліт Середнього Подністрів'я», О. І. Дея «Українська революційно-демократична журналістика», М. П. Герасименка – «Аграрні відносини в Галичині», «Нариси історії Львова», «Розвиток економіки західних областей УРСР за 20 років», 3-томний польсько-український словник та багато інших. Крім того, колективом відділу економіки складено і передано керівним партійним і плановим органам понад 50^{*3} доповідних записок і пропозицій.

Тепер в інституті розробляється ряд тем, які мають немале значення для науки, народного господарства та культури, і під силу лише спеціалізованій академічній установі. Серед цих робіт колективні праці – «Соціалістичні міста і села Львівської області», «Економічні питання розвитку продуктивних сил й виробни-

^{*1} Тут і далі в документі – знято деталізовану інформацію про досліджувані проблеми в галузі суспільних наук.

^{*2} Текст абзацу виділено олівцем на лівому березі документа.

^{*3} Цифру «50» вписано чорною ручкою від руки.

чих відносин західних районів УРСР», «Історичний словник української мови», «Російсько-українські мовні зв'язки», «Теорія та історія жанрів в українській радянській літературі».

Інститут постійно координує свої проблемно-тематичні плани з іншими науково-дослідними установами і в першу чергу з київськими академічними інститутами (економіки, історії, археології, літератури, мовознавства), підпорядковуючи свою проблематику тематиці цих інститутів, що виключає можливість будь-якого паралелізму в дослідницькій роботі. Як правило, інститут виконує ту частину республіканської проблематики відповідних інститутів АН УРСР, яка безпосередньо зв'язана з західними районами УРСР. Співробітники інституту систематично беруть участь у виконанні комплексних проблем і спільно з іншими інститутами АН УРСР готують наукові роботи, збірники та монографії («Історія української літератури», «Розвиток економіки західних областей УРСР», «Діалектологічний атлас української мови», «Українська народна творчість», «Археологічна карта УРСР» та ін.).

Завдяки цілеспрямованій, наполегливій роботі кваліфікованого колективу інститут зарекомендував себе як цілком самостійний науковий заклад і займає серйозне місце серед науково-дослідних інститутів України. Наукова продукція інституту одержала визнання не тільки в нашій країні, але й за кордоном. Інститут підтримує тісні зв'язки з академічними науково-дослідними установами країн соціалізму. [...].

[...]. Виконання великих колективних і комплексних тем, які розробляються в інституті, вимагає повсякденної кропіткої, чітко організованої роботи цілих груп наукових і науково-допоміжних працівників, що важко здійснити в умовах університету, основним завданням якого є навчально-виховна робота. Як показав багаторічний досвід, при поєднанні науково-дослідницької і педагогічної роботи, навіть після запровадження додаткових організаційних заходів, значно зтягуються строки виконання наукової тематики. Це неприпустимо при необхідності вирішувати важливі для дальшого розвитку народного господарства, науки і культури питання у найстисліші строки. Слід врахувати і те, що в Львівському [державному] університеті [ім. І. Франка] відсутні кафедри, які відповідали б за профілем науково-дослідницької діяльності, таким відділам інституту як відділ економіки, що займається розробкою проблем конкретної економіки, відділи археології і мовознавства. Проблематика відділів історії України і літератури інституту теж далеко не відповідає проблематиці відповідних кафедр університету. Об'єднання різних за своїм профілем і завданням наукових колективів аж ніяк не сприяло б покращенню наукової роботи. Не можна не враховувати і того, що рішення Президії АН УРСР про приєднання Інституту суспільних наук до Львівського [державного] університету [ім. І. Франка] зустріло негативне ставлення широкої громадськості Львова. Адже специфічні умови західних областей як наймолодших областей Української РСР, в яких ще не подолані до кінця залишки буржуазної ідеології в свідомості людей, вимагають не тільки дальшого збереження Інституту суспільних наук у вигляді самостійної академічної установи, але й його значного розширення і зміцнення.

Здійснення рішення Президії АН УРСР, без сумніву, викличе небажаний політичний резонанс за кордоном. [...].

Все вище сказане дає підставу вважати рішення Президії АН УРСР неоправданим.

Закриті партійні збори постановляють:

1. Вважати намічене Президією АН УРСР об'єднання Інституту суспільних наук з Львівським держуніверситетом [ім. І. Франка] недоцільним, рівнозначним ліквідації єдиної в західних областях УРСР науково-дослідної установи гуманітарного профілю.

2. Просити Президію АН УРСР переглянути своє рішення про об'єднання Інституту суспільних наук з Львівським [державним] університетом [ім. І. Франка] і залишити Інститут суспільних наук в системі АН УРСР.

3. Зобов'язати партійне бюро звернутися в ЦК КПРС і ЦК КПУ з обґрунтуванням необхідності збереження Інституту суспільних наук в системі АН УРСР і довести до відома ЦК КП України та Президії АН УРСР дане рішення.

Секретар партбюро *Ф. І. Стеблій*

Науковий архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Оп. 1. Спр. 435. Арк. 1–6. Оригінал. Машинопис.

№ 156^{*1}

ДОВІДКА ПРО НАУКОВІ ЗВ'ЯЗКИ АН УРСР ІЗ ЗАРУБІЖНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ЗА 1960–1962 рр.

*13 січня 1963 р.*2*

За последние годы значительно расширились научные связи исследовательских учреждений АН УССР с зарубежными научными центрами и организациями и особенно с учеными академий наук социалистических стран, которые проявляют исключительно большой интерес к научным достижениям украинских ученых.

На протяжении последних трех лет свыше 320 ученых Академии наук УССР побывали в научных командировках во всех социалистических странах, а также в США, Англии, Франции, ФРГ, Италии, Канаде, Австралии^{*3}, Швеции, Голландии и других капиталистических государствах. В числе этих ученых 75 человек выезжало с целью получения соответствующей специализации в зарубежных научных центрах, 112 – для участия в различных международных конгрессах, конференциях, симпозиумах; 29 ученых выезжало за границу по персональным приглашениям зарубежных научных учреждений и 104 – по заданиям и заявкам различных министерств и ведомств.

^{*1} Див. док. № 47, 57, 132, 139, 140, 141, 142, 199, 210, 273, 320.

^{*2} Датовано за поміткою на документі.

^{*3} Слово «Австралии» обведено від руки олівцем.

Заграничные командировки ученых Украины дают весьма положительные результаты в деле изучения новых методов разработки теоретических проблем зарубежной науки, ознакомления с опытом исследований зарубежных ученых и применяемой при этом новейшей аппаратурой.

Наши ученые и специалисты творчески используют опыт зарубежных научных достижений в своей научно-исследовательской работе. Отдельные результаты передового зарубежного научно-технического опыта внедряются в промышленное производство.

Так, на основании сведений, полученных от зарубежных ученых, во время пребывания в 1960 году в Швейцарии на Международном симпозиуме по химии красителей академик АН УССР А. И. Киприанов, вместе с коллективом научных сотрудников руководимой им лаборатории*¹ Института органической химии АН УССР, разработал новый метод синтеза одного из важнейших в промышленном отношении красителя и организовал разработку соответствующего класса красителей, которые сейчас успешно внедряются на предприятиях и объектах Харьковского и других совнархозов.

Во время пребывания в 1961 году в Англии доктор биологических наук С. М. Гершензон освоил ряд новых методов по важнейшим научным проблемам вирусологии. В частности, он изучил методы выделения, очистки, биохимического и электронно-микроскопического исследования энтомопатогенных вирусов, которые сейчас весьма эффективно применяются в научно-исследовательской работе отдела генетики Института зоологии АН УССР.

Очень полезной была также командировка в США в марте–апреле 1962 года заведующего отделом Института металлокерамики и спецсплавов АН УССР академика АН УССР И. М. Федорченко и руководителя филиала этого института инженера Ю. Н. Семенова. Во время этой поездки были изучены вопросы состояния исследований и производства металлических порошков и металлокерамических материалов, стандартизации в промышленности порошковой металлургии, состояния обеспечения промышленности прессовым и печным оборудованием и организации научной информации в области порошковой металлургии в США.

Командировка И. М. Федорченко и Ю. Н. Семенова дала возможность выявить главные направления и организацию научных исследований в области порошковой металлургии в США, позволила определить участки отставания нашей страны в промышленном производстве и в разработке отдельных научных проблем в этой области. В результате этой поездки И. М. Федорченко и Ю. Н. Семенов сделали ряд рекомендаций, которые имеют важное значение для рационального использования возможностей порошковой металлургии, что будет способствовать общему подъему народного хозяйства.

Старший инженер Института электросварки им. Е. О. Патона АН УССР В. Т. Черидничок получил весьма ценные сведения по технологии стыковой и контактной сварки труб во время пребывания в ФРГ в июле–августе 1962 г.

*¹ Академік А. І. Кіпріанов очолював лабораторію кольору та будови органічних сполук.

На основании этих данных внесены предложения об организации сварочных работ на металлургических предприятиях страны.

Старший научный сотрудник того же института Н. В. Подола, возвратясь из Франции, где он находился в научной командировке в июне 1962 г., представил важные сведения о технологии изготовления сварочных трансформаторов, залитых пластмассой, и о точечной контактной электросварке металлоконструкций и металла большой толщины, которая пока не применяется в СССР. Приведенные материалы сейчас широко используются в исследовательской работе института.

Директор Института общей и неорганической химии АН УССР академик АН УССР Ю. К. Делимарский и старший научный сотрудник этого института И. М.*¹ Панченко принимали участие в 18-м Международном конгрессе по чистой и прикладной химии, который проходил в октябре 1961 года в Канаде.

На основании обобщения, сделанного Ю. К. Делимарским и И. М. Панченко по представленным на конгрессе докладам, а также в результате знакомства с производством титановых заводов и изучения опыта лаборатории химических институтов Канады в ИОНХ АН УССР обоснована необходимость введения для разработки новых тем и усовершенствованы методы исследования в области расплавленных электролитов (химия, термодинамика, электрохимия и строения), что связано с получением материалов и сплавов для новой техники, а также с переработкой и регенерацией ядерного горючего.

Во время пребывания в 1962 году в Англии академик АН УССР М. В. Пасечник детально ознакомился с организацией научных исследований в области ядерной физики частиц высоких энергий, а также выяснил уровень развития основных направлений физики в Англии и технические средства ядерных центров этой страны.

На основании этих данных М. В. Пасечник разработал конкретные предложения по вопросам научного сотрудничества с английскими ядерными центрами и о мерах расширения в нашей стране научных исследований в области ядерной физики средних и низких энергий.

Будучи в июле 1962 года в Англии, на Международной конференции по полупроводникам, заведующий отделом Института полупроводников АН УССР С. И. Пекар выяснил там и обобщил ряд актуальных вопросов теоретической физики и возможности их экспериментальной проверки. В частности, получены важные сведения о наличии добавочных световых волн в сернистом молибдене и другие данные, которые сейчас успешно используются в исследовательской работе Института полупроводников АН УССР, а также в лабораториях советских ученых-физиков: [И. С.] Горбаня – [Б. Б.] Тимофеева, [Е. Ф.] Гросса, [М. С.] Бродина, Абеля и других.

Весьма полезной была командировка академика АН УССР К. К. Хренова и ст[аршего] научного сотрудника Института теплоэнергетики АН УССР Г. М. Доброва в США в августе–сентябре с. г.*² для участия в X Международном конгрес-

*¹ Тут і далі – помилка в документі. Правильно: И. Д.

*² Тут і далі в документі йдеться про 1962 р.

се по истории науки и техники. [...]»^{*1}. В своих докладах советские ученые дали марксистскую трактовку истории научно-технического прогресса, рассказали об успехах и перспективах развития нашей науки и техники, привели аргументированные данные о роли наших отечественных ученых в развитии науки и техники, способствовали объективному освещению вклада различных народов в прогресс науки и техники. Товарищи К. К. Хренов и Г. М. Добров на основании обобщения материалов конгресса разработали и представили в соответствующие инстанции ряд предложений, направленных на активизацию работы по исследованию и преподаванию в высших учебных заведениях истории науки и техники на Украине^{*2}.

Украинские ученые, выезжая в зарубежные командировки, как правило, выступают с докладами и лекциями, принимают активное участие в обсуждении научных проблем, пропагандируют достижения советской науки и техники. Зарубежная научная общественность проявляет исключительно большой интерес к выступлениям наших ученых. Подтверждением этого служат следующие примеры:

В сентябре с. г. в Италии проходил Международный симпозиум по прямым взаимодействиям и механизмам ядерных реакций, на котором было представлено свыше трехсот научных докладов. Однако из-за отсутствия времени на них было заслушано только около 25% и в том числе, как наиболее оригинальные, два доклада были сделаны заместителем директора Института физики АН УССР кандидатом физико-математических наук О. Ф. Немцем, принимавшим участие в работе этого симпозиума^{*3}.

В июне 1962 г. в Австрии директор Института биохимии АН УССР академик А. В. Палладин принимал участие в работе Международного симпозиума по нейрохирургии, на котором прочитал один из основных докладов на тему: «Особенности обмена белковых веществ в субклеточных структурах мозга животных». Академику А. В. Палладину, как виднейшему авторитету в этой области науки, было поручено председательствовать на заседаниях симпозиума.

Заведующий отделом Института органической химии АН УССР академик АН УССР Ф. Д. Овчаренко по просьбе Словацкой академии наук дважды выезжал в Братиславу для обмена опытом и консультации словацких ученых по вопросам физико-химической механики дисперсных систем и применения бентонитов в народном хозяйстве ЧССР. По данным вопросам только во время последней поездки (ноябрь 1962 г.) Ф. Д. Овчаренко сделал для ученых Словацкой академии наук пять больших докладов и провел консультации в шести институтах. Чехословацкие специалисты сейчас широко внедряют в производство материалы, разработанные в лаборатории ИОНХ [АН] УССР, руководимой академиком АН УССР Ф. Д. Овчаренко^{*4}.

В 1962 году академики АН УССР А. П. Маркевич, П. С. Погребняк, доктор геолого-минералогических наук П. Л. Шульга, доктор биологических наук

*1 Знято деталізовану інформацію про виступи українських вчених на конгресі.

*2 Від слів «В своих докладах советские ученые» і до кінця абзацу текст виділено олівцем на лівому березі документа.

*3 Текст цього та наступного абзаців виділено олівцем на лівому березі документа.

*4 Текст абзацу виділено олівцем на лівому березі документа.

Л. К. Островская получили персональные приглашения из Польской Народной Республики для чтения лекций. Румынская академия наук пригласила с этой же целью академиков А. В. Палладина, Ю. К. Делимарского, В. И.^{*1} Комиссаренко, К. К. Хренова, доктора биологических наук А. В. Мельниченко и доктора химических наук Б. В.^{*2} Маркова. Аналогичные приглашения от многих зарубежных научных центров получают и другие ученые АН УССР, что свидетельствует о росте авторитета и популярности украинских ученых за пределами Советского Союза.

За последнее время все больше расширяется и приобретает конкретную форму научное сотрудничество наших ученых с научными центрами социалистических стран, которое осуществляется в совместных разработках отдельных наиболее актуальных тем и научных направлений.

Так, начиная с 1961 года, Институт полупроводников АН УССР совместно с Физическим институтом Болгарской академии наук ведет научную разработку по теме: «Исследование кадмия и смешанных полупроводников сульфид-селенид кадмия»^{*3}.

Научные сотрудники Института органической химии АН УССР и Института органической химии и биохимии ЧССР на протяжении свыше двух лет ведут совместные работы. Заведующий отделом ИОХ АН УССР кандидат химических наук В. П. Чернецкий был в научной командировке в Чехословацкой Социалистической Республике (1960–1961 гг. – 6 месяцев и в 1962 г. – 3 недели). В результате совместной работы с чехословацкими учеными В. П. Чернецкий осуществил синтез ряда биологически активных соединений и, в частности, синтез нового антимаболита – 6-азациитидина аналога 6-азаурдина^{*4}, который применяется в Чехословакии при лечении некоторых видов раковых опухолей. В настоящее время 6-азациитидин заявлен к патентованию во всех главных капиталистических странах мира, а в СССР по этому препарату производятся широкие клинические противораково-опухолевые испытания.

Примером такого же сотрудничества является совместная работа Института химии полимеров АН УССР и Института макромолекулярной химии АН Чехословакии по разработке научной проблемы «Скоростной полимеризации капролактама», которая ведется уже на протяжении двух с половиной лет. На основании совместной разработки данной проблемы и тщательного изучения опыта чехословацких ученых старшие научные сотрудники Института химии полимеров АН УССР А. П. Греков и В. Н. Малинко предложили конкретные меры по использованию капролактама на Украине.

Украинский совнархоз по отчету тт. А. Н. Грекова и В. Н. Малинко о поездке в августе 1962 г. в Чехословакию принял решение о строительстве производственной установки для скоростной полимеризации капролактама и непрерывным методом мощностью до тысячи тонн в год для скоростной полимеризации

*1 Помилка в документі. Правильно: В. П.

*2 Те саме. Правильно: Б. Ф.

*3 Текст цього та наступних двох абзаців виділено олівцем на лівому березі документа.

*4 Помилка в документі. Правильно: 6-азауридин.

капролактама, а также о начале работ по использованию поликапролактама, полученного скоростным методом для изготовления волокна.

Хорошим примером совместных разработок научных проблем является Карпато-Балканская геологическая ассоциация, в работе которой ведущее положение занимают украинские геологи во главе с вице-президентом АН УССР академиком Н. П. Семененко.

Результаты зарубежных научных командировок, как правило, обсуждаются на ученых советах институтов, на заседаниях бюро отделений АН УССР с целью наиболее эффективного использования полученных данных в научно-исследовательской работе. Отдельные отчеты украинских ученых о зарубежных поездках печатаются и направляются в соответствующие исследовательские и производственные организации. За последние два года были напечатаны отчеты академиков АН УССР А. И. Бродского о поездке в Венгрию, Ф. Д. Овчаренко в Чехословакию, Ю. К. Делимарского – в Канаду, доктора биологических наук С. М. Гершензона – в Англию, кандидата технических наук А. В. Вишневого – в Чехословакию и др.

Академия наук Украинской ССР в порядке выполнения соглашений о научно-техническом сотрудничестве между Советским Союзом и другими странами принимает в своих учреждениях много зарубежных делегаций и отдельных ученых и специалистов. За последние три года АН УССР посетили 1725 специалистов, которые изучали и знакомились с научно-исследовательской работой в различных областях науки.

В 1962 году в учреждениях Украинской академии побывало около 500 иностранных ученых, в том числе 330 ученых из социалистических стран и свыше 150 ученых из капиталистических стран.

Зарубежные ученые и специалисты приезжают в Украинскую академию также и по линии различных министерств, учреждений, ведомств. В 1962 г. 130 ученых было принято по линии АН СССР, 80 – по линии Государственного Комитета СМ СССР по координации научно-исследовательских работ и остальные по линии Министерства высшего и среднего специального образования СССР, Государственного комитета СМ СССР по использованию атомной энергии, Всесоюзного Совета народного хозяйства и т. д.

Иностранные ученые и специалисты, находясь в научных учреждениях АН УССР, встречаясь с украинскими учеными и специалистами, получают квалифицированные глубокие консультации, знакомятся с новейшими достижениями нашей науки. В последние годы все чаще практикуется приезд зарубежных ученых на длительную специализацию с целью изучения определенных направлений науки, для решения конкретных задач.

Так, в лаборатории аналитической химии Института общей и неорганической химии АН УССР под руководством академика А. К. Бабко в течение 6 месяцев работала научный сотрудник секции аналитической химии Болгарской академии наук М. Павлова, которая изучила методы определения состава сложных двойных и тройных комплексов и расчета констант-диссоциации. Совместно с сотрудниками лаборатории М. Павлова провела исследования двойных и тройных соли-

цилатных комплексов четырехвалентного ванадия. Результаты этих исследований сейчас готовятся к печати.

В Полтавской гравиметрической обсерватории АН УССР с января 1962 г. проходил стажировку монгольский астроном научный сотрудник Улан-Баторской обсерватории Басанжав, который изучал опыт советских широтных станций и результаты исследований теории движения полюсов Земли.

В Институте биохимии АН УССР на протяжении 6 месяцев проходил стажировку научный сотрудник Института биохимии Словацкой академии наук М. Рущак, который изучал методы исследований и выполнял научную работу в лаборатории биохимии нервной системы под руководством академика А. В. Палладина.

Адъюнкт Института физики Польской академии наук Тадеуш Фигельский с октября с. г. специализируется под руководством академика В. Е. Лашкарева в Институте полупроводников АН УССР по вопросам фотоэлектрических и электрических явлений в полупроводниках. На расширенном семинаре Т. Фигельский сделал квалифицированный научный доклад на тему: «Фотострикционный эффект в германии».

Научный сотрудник атомного центра Орсей (Франция) Ф. Пикар в порядке взаимного обмена в течение 10 месяцев проходит специализацию в циклотронной лаборатории Института физики АН УССР под руководством академика М. В. Пасечника. За время стажировки [Ф.] Пикар ознакомится с вопросами угловых ($L, p\gamma^{*1}$) корреляций в реакциях срыва угловых распределений протонов и нейтронов при упругом и неупругом рассеивании. Завершение исследований по этим вопросам с участием французского специалиста готовится к печати.

В 1962 году наибольшее количество зарубежных ученых и специалистов, посетивших АН УССР, были представители науки Венгерской Народной Республики. Если в 1961 году в украинскую академию приехало 18 ученых и специалистов из Венгерской Народной Республики, то в нынешнем году^{*2} число их возросло до 83. Венгерские товарищи интересовались актуальными научными проблемами, которые разрабатываются в АН УССР, изучали новейшие методы исследований, применяемую аппаратуру, знакомились с работой научно-исследовательских учреждений нашей Академии и т. д.

Научный сотрудник Математического института Венгерской академии наук Я. Богнар ознакомился в Институте математики АН УССР с вопросами разложений по собственным функциям линейных операторов и теорией пространств с индефинитной метрикой. В апреле с. г. Институт гидрологии и гидротехники АН УССР посетила группа руководящих работников Управления водного хозяйства и научно-исследовательских водохозяйственных учреждений Венгрии, которые ознакомились с постановкой исследований и структурой института, обменялись опытом работы с нашими учеными. Микробиолог доктор О. Ференц ознакомился с работой отдела патогенных организмов Института микробиологии [им. Д. К. Заболотного] и исследованиями в области фитонцидов. Группа венгерских

*1 « $L, p\gamma$ » вписано черною ручкою від руки.

*2 Йдеться про 1962 р.

специалистов-металлургов в количестве 8 чел. посетила Институт использования газа [в коммунальном хозяйстве и промышленности] АН УССР, где получила консультацию о способах использования природного газа для отопления мартеновских печей и путях повышения производительности мартеновских печей. Венгерские ученые Л. Леренц и Ф. Имре посетили Институт языкознания [им. А. А. Потебни] АН УССР, в котором ознакомились с методами сбора материалов для диалектологического атласа украинского языка, а также совершили экспедицию по селам Закарпатской области с целью сбора материалов для диалектического атласа венгерского языка.

В 1962 году из Чехословацкой Социалистической Республики в украинской академии было принято 67 ученых. Среди них научный сотрудник Физиологического института Чехословацкой АН доктор Л. Вихлицкий ознакомился в Институте физиологии им. [А. А.] Богомольца с физиологическими методиками по изучению функций мембраны клетки. Старший научный сотрудник Института теории информации и автоматизации Чехословацкой АН И. Гашковец проходил специализацию в Институте электротехники АН УССР по вопросам применения бесконтактных управляющих схем и управляемых клапанов в промышленности автоматизации. Группа чехословацких специалистов Я. Штрамбергер, Я. Мосны, Е. Малиновская, В. Буличек и А. Шевчик детально ознакомились в Институте электросварки им. Е. [О.] Патона с организационной структурой и главными направлениями научно-экспериментальной деятельности института и получила квалифицированные консультации по электрошлаковой сварке, сварке кожухов доменных печей и др. Крога Вацлав в течение месяца проходил специализацию в Институте физики АН УССР, где изучал вопросы плазменных ядерных реакций.

59 польских ученых и специалистов посетили в этом году различные учреждения АН УССР. Из них, доцент Математического института Польской академии наук А. Рыбарский длительное время изучал в Институте математики АН УССР методы приближенного решения уравнений колебаний консервативных систем. Институт гидрологии и гидротехники АН УССР посетили директор Департамента техники, члены коллегии Центрального ведомства водного хозяйства Польши магистр С. Завистовский и зам. директора института «Гидропроект» магистр С. Панатович, которые ознакомились со структурой и тематикой института и сообщили о водохозяйственных мероприятиях и исследованиях по этому вопросу в Польше. Научный сотрудник Института экспериментальной биологии Польской АН А. Высоцкая-Буяльская ознакомились в Институте гидробиологии с работами по проблеме биологии перифитона. Научные сотрудники Института физхимии ПАН А. Билицкий и С. Маляновский ознакомились в институтах физхимии и теплоэнергетики АН УССР с исследованиями в области редких продуктов термического разложения угля; зав. кабинетом общих проблем организации труда ПАН проф. Ян Зеленецкий и научный сотрудник этого кабинета Т. Туоловский посетили институты экономики и философии АН УССР и ознакомились с организацией и планами их научной работы. Профессор истории Варшавского университета Р. Гербер посетил Институт истории АН УССР, а также изучал архивы в Киеве и Львове по вопросу социального состава польских студентов

(40–70 гг.) XIX в. Ученый-геолог К. Корейво в течение полутора месяца находилась в составе геологической экспедиции АН УССР, где изучала резервы каменноугольных отложений Днепро[вско]-Донецкой и Львов[ско]-Волынской впадин; Я. Пашинский ознакомился в Украинском научно-исследовательском институте*¹ с работами по тепловому и радиационному балансам Украины.

В 1962 году Академия наук Украинской ССР принимала ученых и специалистов и из других социалистических стран, в том числе: из ГДР было принято 44 человека, из Болгарии – 23, Монгольской Народной Республики – 17, Румынии – 16, Китая – 10, Демократической Республики Вьетнам – 10, Кубы – 3, Югославии – 2.

Из капиталистических стран в текущем году в институтах и других учреждениях АН УССР было принято свыше 150 ученых и специалистов, в том числе 57 чел. из США, 26 – из Англии, 13 – из Франции, 9 – из Индии и др.

Делегация американских специалистов (5 чел.) во главе с президентом компании «Аркос» Д. Томасом детально ознакомилась с работой Института электросварки им. Е. О. Патона и взаимно приняла на своих фирмах 5 советских ученых, работающих по сварке. Пять американских профессоров ознакомились с работой лаборатории общей физиологии Института физиологии им. [А. А.] Богомольца. В этом же институте и в Институте биохимии побывала группа американских ученых, занимающихся проблемой умственной отсталости у детей. Американский профессор [Р.] Мюллер посетил Институт физики АН УССР. Профессор Калифорнийского университета т. Буллок ознакомился в Институте физиологии им. [А. А.] Богомольца с работами в области сравнительной физиологии.

8 английских ученых в нынешнем году подробно ознакомились с работами по физике твердого тела в Институте физики АН УССР. Другая английская делегация специалистов по атомным электростанциям ознакомилась с работами на реакторе. Ряд английских ученых и специалистов были приняты в Институте экономики АН УССР, в Институте зоологии АН УССР, посетили Государственную публичную библиотеку [УССР] и другие учреждения украинской академии наук.

Специалисты из Франции в текущем году посетили АН УССР в составе двух делегаций и интересовались, главным образом, работой отделов и лабораторий Института электросварки им. Е. О. Патона.

Украинские ученые, принимая зарубежных коллег, оказывают им теплое гостеприимство, стремятся создать необходимые условия для их успешной работы, дружественную обстановку для откровенных бесед и обмена научной информацией. В такой обстановке искренности и доброжелательности зарубежные ученые и специалисты охотно выступают с научными докладами, лекциями, сообщениями и т. д.

Так, чехословацкий ученый профессор Ян Вольдан, принимавший участие в работе научно-технического совещания по проблеме использования петруггического сырья УССР, в январе с. г. выступил с докладом на тему: «Развитие каменнолитейной промышленности в ЧССР».

*¹ Так у документі.

Болгарский химик профессор А. Шелудко в июне с. г. выступил на пленарном заседании V Всесоюзной конференции по коллоидной химии в Одессе с докладом на тему: «Кинетика утончения и разрыва тонких слоев жидкости».

Ученые ГДР Э. Гуче и Й. Фойгт 30 июня 1962 года прочли доклад для научных сотрудников Института полупроводников АН УССР на тему: «Особенности кинетики фотопроводимости в монокристаллах».

Профессор Патчерского университета (США) [З.] Ваксман прочел интересную лекцию для ученых АН УССР на тему: «Микробиология прошлого, настоящего и будущего». Кроме этого, [З.] Ваксман провел ряд консультаций по этим вопросам в Институте микробиологии [им. Д. К. Заболотного] АН УССР.

Известный английский ученый в области исследования химии углеводов профессор Бирмингемской химической школы С. Баркер, прочел весьма важную лекцию на тему: «Энзиматический синтез углеводов и новые методы определения их строения». Лекция была прочитана перед аудиторией ученых институтов органической, общей неорганической химии, биохимии, микробиологии АН УССР, Киевского госуниверситета им. [Т. Г. Шевченко], [Киевского] политехнического института и Химико-технологического института пищевой промышленности им. Микояна*¹.

Всего в 1962 году выступили перед научными сотрудниками различных институтов АН УССР более 40 зарубежных ученых и специалистов.

Украинская академия наук уделяет большое внимание вопросам международного книгообмена. Учреждения Академии обмениваются своими печатными трудами с научными центрами многих стран мира в централизованном порядке через Государственную публичную библиотеку АН УССР*², которая является депозитарной библиотекой ООН и ЮНЕСКО.

Обмен научной литературой через ГПБ [УССР] осуществляется уже давно, однако, значительного развития он достиг только в послевоенный период, особенно после 1956 года. В настоящее время ГПБ АН УССР ведет книгообмен с 1009 зарубежными организациями 60 стран мира, в том числе с 44 академиями, 131 университетом, 47 национальными библиотеками, а также с многочисленными научно-исследовательскими учреждениями, музеями, редакциями, научными обществами и отдельными учеными зарубежных стран.

Наиболее активный книгообмен ГПБ АН УССР осуществляет с Чехословакией, Польшей, ГДР, Румынией, США, Англией, ФРГ и Швецией. Расширяется книгообмен со странами Азии, Африки, Латинской Америки. В 1962 году ГПБ АН УССР направила предложения об установлении книгообмена 41 организации этих стран. В текущем году установлен обмен с двумя кубинскими организациями: с Национальной библиотекой им. Хосе Марти и Историческим музеем медицинских наук.

*¹ Так у документі. Йдеться про: Киевский технологический институт пищевой промышленности им. А. И. Микояна.

*² Тут і далі – так у документі. Правильно: Государственная публичная библиотека УССР (ГПБ УССР).

В порядке обмена в 1962 году ГПБ АН УССР направила зарубежным организациям 21 000 книжных единиц, получив за этот период 22 077 зарубежных изданий, 3155 технических проспектов, каталогов и 100 патентов.

Особенно большим спросом среди партнеров по международному книгообмену пользуются такие украинские журналы и неперіодические издания, как: «Доповіді АН УРСР», «Автоматическая сварка», «Известия Главной астрономической обсерватории», «Украинский математический журнал», «Украинский химический журнал», «Прикладна механіка» и др. В значительном количестве пересылаются зарубежным организациям и библиотекам «Українська Радянська Енциклопедія», «Русско-украинский словарь» и «Історія Києва».

Наряду с ГПБ АН УССР обмен осуществляют также непосредственно институты и отдельные ученые, которые получают большое количество литературы из-за границы и высылают в установленном порядке по запросам иностранных ученых. Поступающая литература передается библиотекам научным учреждений АН УССР и эффективно используется в научно-исследовательской работе.

Отдельные научные труды ученых украинской академии получили высокую оценку за рубежом и издаются там большими тиражами. За последние три года около 200 монографий и других трудов ученых АН УССР переведено на иностранные языки и издано в социалистических и капиталистических странах, в том числе книги «Изотопная химия» академика АН УССР А. И. Бродского, «Автоматическая электродуговая сварка» академика Б. Е. Патона, «Борьба украинского народа в период Великой Отечественной войны» доктора исторических наук В. И. Клокова, «Техническая кибернетика» члена-корреспондента АН УССР А. Г. Ивахненко и многие другие.

Очень важным было бы организовать на Украине перевод и издание трудов зарубежных ученых на украинский и русский языки. Однако несмотря на принимаемые нами меры, данный вопрос пока положительно не решается.

Многие наши ученые являются членами различных иностранных научных обществ и редакционных коллегий международных журналов. Так, зав. отделом Института физиологии [им. А. А. Богомольца АН УССР] доктор биологических наук П. Г. Костюк и А. Е. Хильченко члены Международного общества по изучению мозга; академик АН УССР Н. П. Семененко – Геологического общества Франции, член-корреспондент АН УССР Яцимирский К. Б. член Консультативного совета международного журнала по аналитической химии^{*1}, старший научный сотрудник Института полупроводников АН УССР В. Г. Литовченко – член редакторского совета Международного журнала «Наука о поверхности» и другие.

Развивающийся книгообмен ГПБ АН УССР с научными организациями зарубежных стран и участие наших ученых в международных обществах и научных журналах дает возможность своевременно получить информацию о новейших достижениях в науке и технике за границей и способствует расширению научного сотрудничества АН УССР с зарубежными организациями.

^{*1} Так у документ. Возможно идетесь про: «Journal of Analytical Chemistry of the USSR».

Важное значение в зарубежных научных связях имеет обмен научно-технической документацией. Научно-исследовательские учреждения АН УССР за последние три года подготовили в порядке выполнения соглашений между СССР и социалистическими странами 71 работу по изготовлению и передаче этим странам различной научно-технической документации. В 1962 году только Институт электросварки им. Е. О. Патона изготовил и передал Чехословакии, ГДР, Румынии, Польше и Китаю семь комплектов чертежей и инструкций по наладке и эксплуатации различных видов аппаратуры.

Новым в деятельности АН УССР является то, что за последние три года в Киеве и других городах Украины проведен ряд международных научных мероприятий. Организацию их осуществляла украинская академия наук. Наиболее характерными примерами в этом отношении является следующие:

Международная конференция по физике высоких энергий^{*1}, в работе которой принимали участие ученые из 32 стран мира, в том числе крупные советские специалисты в области физики Д. И. Блохинцев, М. М.^{*2} Боголюбов, В. И. Векслер. Из ведущих зарубежных ученых на конференции выступали с докладами Л. Альварец и В. Пановский (США), Г. Бернадини (Швейцария), Г. Лемани^{*3} (ФРГ), А. Салаш (Англия) и другие.

В 1960 году в Киеве состоялся III Всесоюзный съезд советских географов, в работе которого принимали участие известные академики А. Бешков (Болгария), С. Лещицкий (Польша), профессора И. Шандру и М. Сырбу (Румыния), М. Блажек (Чехословакия), вице-президент Международного географического союза профессор Чикагского университета Ч. Гаррис, президент Канадского географического общества профессор Т. Ллойд и вице-президент Итальянского географического общества О. Бальдачи.

В том же году в г. Львове была проведена конференция по изучению флоры и фауны Карпат. В ее работе активное участие приняли ведущие в этой области ученые Болгарии, Венгрии, Польши, Румынии и Чехословакии. В результате обмена мнениями между учеными этих стран и Украины на конференции были определены весьма важные вопросы дальнейшей совместной исследовательской работы.

В 1961 году в г. Киеве были проведены: Международный симпозиум по нелинейным колебаниям, X сессия международной Комиссии по определению абсолютного возраста геологических формаций, заседание комиссии по минералогии и геохимии Карпато-Балканской геологической ассоциации. В этом же году состоялась Юбилейная X научная Шевченковская конференция, на которой присутствовало свыше 50 иностранных представителей.

В работе Международного симпозиума по нелинейным колебаниям, проведенного на высоком организационном и научном уровне, наряду с видными в этой области советскими учеными, принимали участие 62 представителя зарубежных стран.

*1 Конференція відбулася у Києві в 1959 р.

*2 Помилка в документі. Правильно: Н. Н.

*3 Так у документі. Правильно: Леман.

В июле с. г. в Одессе была проведена V Всесоюзная конференция по коллоидной химии, в работе которой приняло участие свыше 1200 ученых Советского Союза и ряд специалистов в этой области науки из стран народной демократии, в том числе профессор А. Шелудко и другие.

Украинская академия наук принимает активное участие в Международных выставках и ярмарках. За последние три года АН УССР представляла свои экспонаты на Международной ярмарке в Марселе, в Брно, в Загребе, на выставке в Рио-де-Жанейро, в Италии, Венгрии, США, Франции и других странах.

Наиболее высокую оценку зарубежных специалистов и общественности получили счетно-решающие машины Института кибернетики, электросварочные аппараты Института электросварки им. Е. О. Патона, машины для испытания колечатых валов, Института литейного производства, аппараты для гистологической обработки тканей Института физиологии им. А. А. Богомольца.

Проведение указанных выше мероприятий на Украине и участие АН УССР в международных выставках способствует расширению и укреплению зарубежных научных связей, а также росту авторитета украинской академии наук на международной арене.

АН УССР принимает участие в международных научных организациях. В частности, ведет активную работу в Карпато-Балканской геологической ассоциации. В 1962 году УССР принята в Межправительственную океанографическую комиссию⁴⁰ и Международный комитет славистов⁴¹.

АН УССР считает весьма желательным участие ее и в других международных научных организациях и просит соответствующей поддержки директивных органов.

В настоящее время АН УССР располагает двумя мощными морскими суднами*¹ «М[ихаил] Ломоносов» и «А. А. Ковалевский»*² и начиная с 1962 года проводит широкие научные исследования в различных районах международных вод по проблемам гидрофизики, геологии, биологической продуктивности моря и другим вопросам, имеющим важное народно-хозяйственное значение.

В организации и осуществлении международных научных связей Украинской академии имеют место и существенные недостатки.

Учреждения АН УССР и особенно советы по научным проблемам (за небольшим исключением) недостаточно уделяют внимания определению проблем и тем для научного сотрудничества, по которым необходимо в первую очередь изучать достижения зарубежной науки и техники.

У некоторых руководителей институтов по-прежнему отмечается тенденция осуществлять кратковременные командировки для, так называемого, общего ознакомления и не уделяется должного внимания подготовке научных командировок за границу для продолжительной специализации и решения совершенно

*¹ Див.: Наукові коментарі до документів // Національна академія наук України – 100: головні тенденції розвитку і здобутки: документи і матеріали. Кн. 2. Ч. 1: 1946–1970. Київ, 2018. С. 999–1000.

*² Тут і далі – так у документі. Правильно: «Академик А. Ковалевский».

конкретных вопросов соответствующей отрасли науки, имеющей народнохозяйственное значение.

В учреждениях АН УССР недостаточно уделяется внимания отчетности о зарубежных командировках. Не всегда полно используются в научно-исследовательской работе изложенные в отчетах данные о новых методиках и других научных достижениях.

Имеют место серьезные недостатки в деле изучения и подбора научных сотрудников для зарубежных командировок. Руководители академических учреждений не принимают участия в разработке программ и обоснований для таких командировок.

Отмечаются недостатки также и в организации приема зарубежных ученых. Отсутствуют должные контакты по этим вопросам между АН УССР и Госкомитетом при СМ УССР по координации научно-исследовательских работ и другими ведомствами, направляющими к нам иностранных ученых. В результате этого имели место случаи, когда зарубежным ученым не была организована своевременная встреча и не обеспечивалось должным образом выполнение программы пребывания их в научных учреждениях.

Президиум АН УССР, и в частности сектор научных связей с зарубежными организациями, своевременно реагировал по все этим недостаткам и принимал меры к их устранению.

Вместе с тем существующий ныне порядок в системе АН УССР научного сотрудничества с зарубежными организациями не способствует плодотворному развитию научных контактов и в ряде случаев влечет за собой нежелательные последствия. Наши предложения по этим вопросам не всегда находят правильные решения в АН СССР.

Так, Президиум АН УССР представил на 1962 год план командировок по безвалютному обмену в страны народной демократии на 100 чел. (345 недель), а в общий план АН СССР было включено только 20 человек (75 недель).

Для длительной специализации в капиталистических странах было представлено 33 человека, а АН СССР включила в общий план всего 10 командировок. Фактически же по этому плану выехало только два человека.

По нашему мнению, существует неправильная тактика, когда по всесторонне обоснованным представлениям на ту или иную зарубежную научную командировку АН УССР должны еще давать заключения соответствующие отделения АН СССР.

В Иностранном отделе АН СССР многие отказы по нашим предложениям мотивируются отсутствием иностранной валюты. Между тем фонд иностранной валюты для зарубежных командировок академической системы (в том числе республиканских академий наук) находится в распоряжении АН СССР. Украинская академия, к сожалению, не располагает никакими лимитами иностранной валюты для зарубежных командировок и находится в этом отношении полностью в зависимости от решения АН СССР.

АН СССР и Госкомитет СМ СССР по координации научно-исследовательских работ, а также другие союзные ведомства не всегда своевременно информируют

АН УССР об иностранных ученых вообще и, в частности, о предполагаемом времени прибытия их в Киев, что не дает возможности институтам АН УССР подготовиться и правильно организовать их прием. Имеют место случаи, когда одновременно направляется несколько иностранных делегаций или отдельных специалистов в один и тот же институт, что вносит дезорганизацию в работу института, и, естественно, в значительной мере снижает качество их приема (институты электросварки [им. Е. О. Патона], кибернетики и др.).

Общность границ Украинской ССР почти со всеми европейскими странами народной демократии вызывает необходимость совместной разработки многих научных проблем, в частности по флоре и фауне Карпат, дельты Дуная, геологии, геофизике, изучению истории экономических и культурных связей славянских народов и по другим вопросам. Академии наук социалистических стран неоднократно предлагают АН УССР установить с ними непосредственные контакты. Однако при ныне существующем порядке АН УССР не только не может поддерживать такого рода контакты, но даже не имеет права самостоятельно отвечать на письма, в которых высказываются конкретные предложения, направляемые академиями наук социалистических стран. А запросы АН УССР по командированию украинских ученых за границу удовлетворяются союзной академией совсем незначительно, а иногда не учитываются вовсе.

Президиум Академии наук Украинской ССР намечает на 1963 год дальнейшее расширение международного сотрудничества с целью своевременного изучения новейших достижений зарубежной науки, а также для обмена опытом и совместной разработки различных научных проблем с учеными и специалистами социалистических стран.

Планом на 1963 год предусмотрено командировать в академии наук социалистических стран 102 украинских ученых на 337 недель. Эти командировки согласно плану должны быть осуществлены по эквивалентному обмену безвалютного расчета.

Академия наук планирует также командирование наших ученых в важнейшие научные центры капиталистических стран (США, Англия, Франция, ФРГ, Канада и другие) для длительной специализации по вопросам физики, автоматике, химии, вычислительной техники и другим наиболее актуальным проблемам. Таких командировок предусмотрено 40 на 308 недель. В 1963 г. планируется направить на конгрессы, конференции, симпозиумы и другие международные мероприятия за рубежом около 80 наших ученых и специалистов. Намечается также проведение на Украине ряда научных мероприятий, на которых предполагается участие иностранных ученых.

Академия наук УССР планирует на 1963 год обширную программу научно-исследовательских работ в различных районах международных вод на судах «М[ихаил] Ломоносов» и «А. А. Ковалевский» по вопросам физики, геологии и биологической продуктивности морей.

Необходимо отметить, что выполнение планов зарубежных научных командировок и осуществление научных зарубежных связей Академией наук УССР во многом зависит от решений союзной академии.

Анализируя существующую ныне систему организации международного научного сотрудничества, нам представляется необходимым решить следующие вопросы, направленные на улучшение зарубежных научных связей, осуществляемых АН УССР.

1. Разрешить АН УССР устанавливать научное сотрудничество с академиями наук Болгарии, ГДР, Венгрии, Польши и Чехословакии по взаимно интересующей обе стороны тематике. С этой целью необходимо выделить Украинской Академии определенный лимит зарубежных научных командировок, осуществляемых на основе безвалютных расчетов с указанными странами. Включать представителя Украинской академии наук в союзную делегацию при обсуждении и заключении соглашений по вопросам совместного научного сотрудничества.

2. Выделить для АН УССР соответствующий фонд иностранной валюты, которым бы распоряжался только Президиум АН УССР, используя эти деньги исключительно на зарубежные командировки по наиболее актуальным научным проблемам.

2*¹. Необходимо заблаговременно ориентировать АН УССР о международных конгрессах, конференциях, в которых предполагается участие советских ученых. Предоставить возможность более широкого участия ученых АН УССР в научных зарубежных мероприятиях по отраслям науки, которые в АН УССР занимают ведущее место и являются особо перспективными: электросварка, геология, физика, кибернетика, электроника, химия полимеров и мономеров, геофизика, генетика, вирусология и др., а также в мероприятиях по линии Карпато-Балканской геологической ассоциации, Комитета славистов и другим международным организациям, в деятельности которых ученые АН УССР принимают активное участие.

4. Необходимо конкретизировать вопросы планирования научных зарубежных командировок. Желательно представлять на год проблематичные планы, а развернутые обоснования и выездные материалы на конкретных лиц оформлять по кварталам.

5. Ученые украинской академии во многих случаях получают персональные приглашения об участии их в работе международных научных журналах. Однако рассмотрение наших запросов в аппарате Президиума АН СССР не решаются своевременно. В связи с этим необходимо предоставить право АН УССР самостоятельно решать вопросы о целесообразности участия наших ученых в том или ином международном журнале и после согласования в директивных органах направлять соответствующие ответы по принадлежности.

6. Необходимо добиться, чтобы приезд зарубежных делегаций и отдельных ученых и отдельных специалистов более четко планировался, обязательно обеспечивался соответствующей программой пребывания, информацией об иностранцах и, главное, предварительным согласованием и своевременным сообщением в АН УССР.

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 228. Арк. 1–26. Оригінал. Машинопис.

*¹ Нумерацію пунктів порушено в документі.

**ДОВІДКА ПРО НАУКОВІ ЗАВДАННЯ І СТРУКТУРУ
ІНСТИТУТУ ВИКОРИСТАННЯ ГАЗУ В КОМУНАЛЬНОМУ
ГОСПОДАРСТВІ ТА ПРОМИСЛОВОСТІ АН УРСР ТА ДОЦІЛЬНІСТЬ
ЙОГО РЕОРГАНІЗАЦІЇ В ІНСТИТУТ ГАЗУ АН УРСР**

16 січня 1963 р.^{*2}

Запасы природных углеводородных газов ограничены, поэтому изысканию новых методов комплексного использования газов необходимо уделять самое большое внимание.

Использование газа в народном хозяйстве позволяет коренным образом изменять существующие и создавать новые технологические процессы в различных отраслях промышленности. Проблема рационального использования газов является многоотраслевой.

Изучение вопросов комплексного использования углеводородных газов, имеющих межотраслевое и перспективное значение, целесообразно осуществлять в общесоюзном ведущем Институте газа^{*3}.

Среди учреждений этого профиля наиболее крупным в СССР является Институт использования газа [в коммунальном хозяйстве и промышленности] АН УССР, имеющий большой опыт и располагающий квалифицированными научными кадрами и экспериментальной базой.

Институт ведет работы в области комплексного использования горючих газов в народном хозяйстве. Вопросами использования газа в коммунальном хозяйстве институт занимался до 1954 года. В настоящее время эти вопросы разрабатываются ведомственными институтами РСФСР и УССР.

В институте работает 410 человек, в том числе 140 научных сотрудников; среди них 4 доктора и 22 кандидата наук.

Экспериментальная база общей площадью 8000 м², включает теплотехнический, химический и главный корпуса, компрессорную и кислородную станции, котельную, экспериментально-производственные мастерские.

В настоящее время заканчивается строительство комплекса сооружений института (из общей стоимости строительства – 1,15 млн руб. освоено средств – 1,0 млн руб.), органически связанных между собой и обеспечивающих проведение научно-исследовательских работ по важнейшим вопросам комплексного использования газа.

*¹ Див. док. № 47, 94.

*² Дата супровідного листа. Документ направлено заступнику голови Держкомітету РМ СРСР з координації науково-дослідних робіт члену-кореспонденту АН СРСР О. М. Самаріну. Супровідний лист до документа підписав президент АН УРСР акад. Б. Є. Патон, який звернувся з проханням підтримати пропозицію Президії АН УРСР і Головагазу СРСР про реорганізацію інституту та збереження його в системі АН УРСР. Також Президія АН УРСР 12 квітня 1963 р. направила до заступника голови РМ УРСР О. Н. Щербаня пропозиції щодо реорганізації Інституту використання газу в комунальному господарстві та промисловості АН УРСР в Інститут газу АН УРСР.

*³ Так у документі. Можливо йдеться про: Всесоюзный научно-исследовательский институт природных газов.

Институт выполняет научно-исследовательские работы в тесной связи с Институтом общей и неорганической химии, Институтом кибернетики, электротехники и др., имеющимися в Академии наук УССР; учреждениями Главгаза СССР и Госкомитетов при Совете Министров СССР (Гипромез, Стальпроект, Гипросталь, ГИАП, НИМСС, Гипростекло, Теплопроект, ВНИИКАНефтегаз, Гипросельхозмаш, Укргипромаш и др.).

[...]*¹, ученый совет института признал необходимым осуществить ряд мероприятий, направленных на более четкую профилизацию научных исследований института и сосредоточение его сил и средств на решение важных теоретических вопросов, непосредственно связанных с требованиями производства.

Определены следующие научные направления института:

- 1) Изыскание принципиально новых методов комплексного использования газа.
- 2) Теория высокотемпературных газовых процессов.
- 3) Физико-химические процессы переработки и разделения углеводородных газов.

По этим направлениям в настоящее время разрабатываются такие важные темы как:

теория горения газа, моделирование огневых газовых процессов;
исследование термодинамических и теплофизических свойств индивидуальных углеводородов и их смесей;
получение индивидуальных углеводородов высокой степени чистоты;
теория высокотемпературных газовых плавильных агрегатов, направленного радиационного теплообмена с регулируемой температурой кладки;
разработка принципиально новых газовых автоматизированных тепловых процессов в различных отраслях промышленности;
разработка методов использования газового топлива в установках прямого преобразования тепловой и химической энергии газа в электрическую и другие.

В связи с изменением направления работ института целесообразно переименовать его в Институт газа АН УССР⁴².

В структуре Института газа АН УССР предусмотрены такие отделы:

1. Отдел промышленной теплотехники со структурной лабораторией горения газа (зав. отделом – чл.-корр. АН УССР доктор технических наук В. Ф. Копытов). Количество научных сотрудников – 40, из них: 1 доктор техн[ических] наук и 6 кандидатов техн[ических] наук.

2. Отдел высокотемпературного теплообмена (зав. отделом – доктор техн[ических] наук Н. А. Захариков). Количество научных сотрудников – 25, из них: 1 доктор техн[ических] наук, 3 канд. техн. наук.

3. Отдел окислительно-восстановительных газовых процессов (зав. отделом – академик АН УССР, доктор техн[ических] наук Н. Н. Доброхотов). Количество научных сотрудников – 20, из них: 2 доктора техн[ических] наук и 4 кандидата техн[ических] наук.

4. Отдел термодинамики углеводородных газов (зав. отделом – кандидат техн[ических] наук А. П. Клименко). Количество научных сотрудников – 25, из них: 3 кандидата техн[ических] наук.

*¹ Знято інформацію, яка не стосується діяльності інституту.

5. Отдел химии газа со структурной лабораторией пиролиза углеводов (зав. отделом – кандидат хим[ических] наук В. В. Веселов). Количество научных сотрудников – 15, из них: 3 кандидата наук.

6. Отдел автоматики и вычислительной техники (зав. отделом – кандидат техн[ических] наук П. Ф. Водяник). Количество научных сотрудников – 15, из них: 3 кандидата техн[ических] наук.

Директор института
член-корреспондент АН УССР В. [Ф.] Копытов

Науковий архів Інституту газу НАН України. Оп. 1. Спр. 294. Арк. 2–4. Копія. Машинопис.

№ 158*¹

**ЗВЕРНЕННЯ КОЛЕКТИВУ ЛЬВІВСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ АН УРСР
ДО КЕРУЮЧОГО СПРАВАМИ РМ УРСР К. П. БОЙКА
ПРО НАУКОВІ ЗДОБУТКИ УСТАНОВИ І ДОЦІЛЬНІСТЬ
ЇЇ ЗАЛИШЕННЯ В СИСТЕМІ АКАДЕМІЇ**

*16 січня 1963 р.
м. Львів*

Вельмишановний Костянтин Петровичу!

Звертаємося до Вас від імені колективу Львівської бібліотеки АН УРСР з проською допомогти нам в питанні перегляду рішення Президії Академії наук УРСР про передачу нашої бібліотеки Львівському держ[авному] університету ім[ені] І. Франка. Це рішення було прийнято без відома і згоди львівських обласних партійних і радянських організацій.

Львівська бібліотека АН УРСР, як Вам особисто відомо, є крупним культурним вогнищем в західних областях України. Вона була створена в грудні 1939 р. на базі більше ніж 80-ти бібліотек, фонди яких радянський уряд передав Академії наук після возз'єднання Західної України. Серед бібліотек, які увійшли до складу нашої бібліотеки, були такі відомі в науковому світі львівські бібліотеки як заснована в 1828 р. бібліотека «Оссолінеум», заснована в 1849 р. бібліотека «Русский народный дом», а також заснована в 1873 р. бібліотека «Наукового товариства ім. [Т.] Шевченка».

Зараз фонди бібліотеки складають понад 3,5 мільйона одиниць збереження, серед яких – значна кількість цінних видань ([...]*)², одна з найкрупніших в СРСР колекцій стародруків, рідкісні гравюри, рукописи І. [Я.] Франка, В. Г. Короленка, В. Гюго, Богдана Хмельницького, Е. Ожешко, А. Міцкевича та інших визначних діячів, найбільш повні в СРСР збірки українських та польських друків, найцінніші галицькі періодичні видання та інші).

За майже чверть сторіччя свого існування в умовах радянської влади Львівська бібліотека АН УРСР збагатилася своїми фондами найкращим надбанням нової ра-

*¹ Див. док. № 300.

*² Знято деталізовану інформацію про видання бібліотеки.

дянської і зарубіжної літератури. Своїми фондами вона обслуговує до 14 000 читачів у рік, з яких – 50% наукових працівників і спеціалістів народного господарства, які працюють в науково-дослідних інститутах, промисловості і сільському господарстві не лише Львова і Львівського адміністративного економічного району, але й багатьох інших міст СРСР і зарубіжних країн.

[...]^{*1}

Великий загін радянських вчених підготував свої монографії, докторські та кандидатські дисертації, користуючись допомогою нашої бібліотеки.

Поряд з обслуговуванням читачів, бібліотека веде велику науково-бібліографічну роботу, випустивши лише за післявоєнні роки до 70-ти друкованих праць. Такі наші праці як: «Автоматизация технологических процессов в машиностроении», «Модернизация оборудования – важное средство технического прогресса», «Групповой метод обработки деталей», «Техническая подготовка производства», «Специализация и кооперирование в промышленности СССР» придбали більшість раднаргоспів Радянського Союзу від Сахаліна до Прибалтики. Бібліотека також випустила і підготувала ряд бібліографічних посібників на суспільно-політичні та літературознавчі теми, серед яких: [...]^{*2}, «700 років міста Львова», «Радянська людина в космосі» (3 випуски), «Антифашистский конгресс работников культуры во Львове в 1936 году», [...], «Письменники радянського Львова», «Мирослав Ірчан», «Василь Стефаник», «Ольга Кобилянська», «Осип Маковей», «Шашкевич, Вагилевич, Головацький», «Радянська література в українських перекладах і критиці», «1848 рік в Галичині», «Визвольна війна українського народу в 1648–1654 рр.», «Возз'єднання України з Росією» та інші.

Діяльність нашої бібліотеки широко висвітлювалася радянською та прогресивною зарубіжною пресою, вона знаходить схвальну оцінку широких кіл громадськості.

Передача Львівської бібліотеки АН УРСР Львівському [державному] університету [ім. І. Франка], (який вже має дві бібліотеки – наукову і студентську з фондами до 1,5 млн одиниць) означала б фактичну ліквідацію одного з найкрупніших вогнищ культури нашої країни.

[...]^{*3}

Згортання багатогранної діяльності і фактична ліквідація, як одиниці, Львівської бібліотеки АН УРСР, яка має свої історичні традиції, може мати небажаний політичний резонанс за кордоном.

Ми вважаємо, що нашу бібліотеку, якщо її не можна залишити в системі Академії наук УРСР, доцільно було б зберегти в системі Міністерства культури, на зразок державних публічних бібліотек ім. [В. Г.] Короленка в м. Харкові та ім. [М.] Горького в м. Одесі.

Директор Львівської бібліотеки
АН УРСР *Є. [М.] Іванців*
Секретар партбюро *В. [В.] Іванова*

^{*1} Знято деталізовану інформацію про роботу бібліотеки.

^{*2} Тут і далі в документі – знято деталізовану інформацію про видання, підготовлені бібліотекою.

^{*3} Знято інформацію, яка не стосується діяльності бібліотеки.

На документі помітка: «Довідка на звороті. Г. [А.] Романов». 30.I.1963 р.».

«Довідка. Доповідалось тов. Бойку К. П. Повідомлено Львівську бібліотеку (т. Куш О. П.), що передача бібліотеки університету затверджена постановою Президії ЦК КП України. Крім того, на місце виїжджали тт. Кондуфор і Даденков, які роз'яснили заходи по реорганізації наукових установ. Г. [А.] Романов. 30.I.[19]63 р.».

На окремому аркуші надруковано резолюцію: «т. Романов Г. А. Прошу розібратися з цим питанням і доповісти т. Бойку К. П. Я. [Т.] Сірченко. 19^{*1} січня 1963 р.».

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 10. Спр. 2378. Арк. 103–105. Оригінал. Машинопис.

№ 159^{*2}

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
ДО ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ РМ УРСР П. Я. РОЗЕНКА
ЩОДО ПОПОВНЕННЯ ФІЗИКО-ТЕХНІЧНОГО ІНСТИТУТУ
НИЗЬКИХ ТЕМПЕРАТУР АН УРСР МОЛОДИМИ ФАХІВЦЯМИ
ДЛЯ ВИКОНАННЯ ВАЖЛИВИХ РОБІТ В ГАЛУЗІ ОБОРОННОЇ ТЕХНІКИ**

18 січня 1963 р.

Цілком таємно^{*3}

Прим. № 1^{*4}

Постановою Ради Міністрів СРСР № 876-375 від 23 вересня 1961 р. на Фізико-технічний інститут [низьких температур] Академії наук УРСР покладено обов'язки головного інституту по криогенній ракетній техніці з створенням при ньому Міжвідомчої науково-технічної ради по криогенній техніці і Особого конструкторського бюро криогенної ракетної техніки.

Розпорядженням Ради Міністрів СРСР № 2848-рс від 10.X.1962 р. Фізико-технічний інститут низьких температур АН УРСР визначений також головною організацією в галузі космічного матеріалознавства.

Фізико-технічний інститут низьких температур АН УРСР взяв до виконання широку програму науково-дослідних робіт і дослідно-конструкторських розробок по криогенній ракетній і космічній техніці. В 1962 р. у складі інституту створене і розпочало роботу Особе конструкторське бюро.

В кінці 1962 р. спеціальним рішенням бюро Харківського обкому КП України Фізико-технічному інституту низьких температур було надане право відбору на ряді підприємств м. Харкова 100 спеціалістів, потрібних для забезпечення робіт Особого конструкторського бюро криогенної техніки в 1963 р.

Планом розподілу молодих спеціалістів на 1963 р. передбачено виділення Фізико-технічному інституту низьких температур АН УРСР всього лише 87 чоло-

^{*1} Цифру «19» вписано від руки.

^{*2} Див. док. № 42, 50, 61.

^{*3} Документ розсекречено. Підстава: акт від 05.06.2015. Тут і далі – підкреслено в документі.

^{*4} Цифру «1» вписано від руки.

вік. Інститут до цього часу не одержав або одержав зовсім недостатню кількість спеціалістів цілого ряду спеціальностей, яких інститут просив на 1962 і 1963 роки*¹.

Однак існуючий притік кадрів зовсім не забезпечує потреб інституту і Особого конструкторського бюро.

Для виконання плану науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт 1963 р., особливо для виконання робіт по дослідженню властивостей криогенних ракетних палив, нових систем забезпечення рідинами низького кипіння спеціальних об'єктів і космодромів, розвитку спеціальної зріджувальної техніки, космічного матеріалознавства, низькотемпературної електроніки і радіофізики, а також по створенню термобарокамер, які імітують умови космічного простору і програми дослідних і випробувальних робіт в цих умовах, необхідно, щоб Фізико-технічному інституту низьких температур АН УРСР в 1963 р. додатково було виділено 100 чоловік молодих спеціалістів з числа тих, які в 1963 р. закінчують вищі учбові заклади, з розподілом по спеціальностях, які наведені в додатку до цього листа.

Президія АН УРСР просить Вас вирішити питання про виділення цільовим призначенням для Академії наук УРСР Фізико-технічному інституту низьких температур в першу чергу з вищих учбових закладів м. Харкова 100 чоловік молодих спеціалістів згідно з додатком*².

Додаток: на 2*³ арк.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [Є.] Патон

Таємно*⁴

Прим. № _____*⁵

Розшифровка
по спеціальностях потреб Фізико-технічного
інституту низьких температур АН УРСР в молодих
спеціалістах випуску 1963 р.

№№ спец[іальностей]	Назва спеціальностей	Потрібна кількість
	<u>По закритих спеціальностях</u>	
0536	Управління польотом і динаміка ракет	1
0539	Ракетобудування	1
0540	Пускові установки і стартове обладнання ракет	3
0554	Аеродинаміка і термодинаміка реактивних двигунів	2
0555	Фізика і механіка вибуху	1
0622	Електроустаткування ракет	1
0707	Радіоелектронні пристрої систем управління ракетами	1
0821	Технологія палив і окислювачів рідинних реактивних двигунів	3

*¹ Текст абзацу виділено ризикою на лівому березі документа.

*² Підкреслено в документі від руки.

*³ Цифру «2» вписано від руки.

*⁴ Документ розсекречено. Підстава: акт від 05.06.2015.

*⁵ Номер не проставлено.

Закінчення табл.

№№ спец[іальностей]	Назва спеціальностей	Потрібна кількість
0543	Космічні літальні апарати	1
0620	Інфрачервона техніка	2
0631	Автоматичні і електронні пристрої фізичних установок	3
0632	Вакуумна техніка і електроніка електрофізичних установок	5
<u>По відкритих спеціальностях</u>		
0406	Фізика металів	10
0309	Теплофізика	5
0521	Турбобудування	1
0523	Двигуни внутрішнього згоряння	1
0527	Динаміка і міцність машин	6
0528	Гідравлічні турбіни та інші гідравлічні машини	1
0529	Холодильні і компресорні установки	3
0532	Механічне устаткування літальних апаратів	1
0553	Гідроаеродинаміка	1
0556	Оптика і спектроскопія	3
0557	Оптика і фізичні прилади	2
0604	Діелектрики і напівпровідники	2
0605	Електровакуумні машини	3
0607	Автоматизація процесів хімічної промисловості	1
0609	Гіроскопічні прилади	2
0614	Світлотехніка і джерела світла	2
2015	Астрономія	1
2016	Фізика	10
2018	Хімія	3
0626	Електровимірювальна техніка	2
0639	Напівпровідникові матеріали	2
0704	Радіофізика і електроніка	4
0802	Хімічна технологія палив	2
0807	Технологія основного органічного синтезу	2
0810	Технологія пластичних мас	1
0819	Технологія електровакуумних матеріалів	2
0822	Хімічна кінетика і горіння	1
1709	Економіка і організація машинобудівної промисловості	1
1711	Економіка хімічної промисловості	1
Всього ...		100 чол.

Директор ФТІНТ АН УРСР
чл.-кор. АН УРСР Б. [І.] Веркін

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 3156. Арк. 40–43. Оригінал. Машинопис.

**ДОВІДКА ПРО СПІВРОБІТНИЦТВО АН УРСР
З КИЇВСЬКИМ ДЕРЖАВНИМ УНІВЕРСИТЕТОМ
ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА*¹**

28 січня 1963 р.

Співробітництво наукових установ АН УРСР і Київського державного університету [ім. Т. Г. Шевченка] протягом багатьох років відбувається по науковій і учбовій лініях. У цій справі досягнуто певних успіхів завдяки тій увазі, яка приділяється їй академічними і університетськими вченими.

Про це говорять такі цифри: в 1962–1963 учбовому році науково-дослідну і педагогічну роботу в Київському державному університеті ведуть 107 наукових працівників Академії наук УРСР (19 академіків, 14 членів-кореспондентів, 39 докторів наук – професорів, 35 кандидатів наук і наукових працівників без степеней). На цей же рік факультети КДУ уклали з 24 академічними інститутами договори на проходження практики 300 студентів, частина яких буде працювати на лаборантських посадах і одержувати заробітну платню. Установи АН УРСР можуть забезпечити практику і стажування не менше 770 студентів. Немало провідних вчених АН УРСР займають посади завідуючих кафедр КДУ, а університетські завідують відділами в академічних установах і при цьому ведуть значну науково-дослідну та педагогічну роботу (академік І. Т. Швець, академік Й. З. Штокало, доктор хімічних наук В. Й. Еременко*² та ін.). Створюються на паритетних засадах академічні та університетські проблемні лабораторії*³.

По відділу технічних наук*⁴. Учені Інституту металокераміки і спеціальних сплавів АН УРСР спільно з науковцями кафедри фізичної хімії хімічного*⁵ факультету КДУ досліджують будову і властивості сплавів на основі тугоплавких металів та сполук для побудови діаграми їх стану*⁶. Учені Інституту механіки АН УРСР з науковцями механіко-математичного факультету КДУ ведуть дослідження по осесиметричній задачі теорії упругості (під керівництвом академіка АН УРСР А. Д. Коваленка). Інститут механіки уклав з механіко-математичним факультетом договір про наукове співробітництво (планування і спільна робота по проблемі «Наукові основи міцності й пластичності», спільні досліди в Обчислювальному центрі КДУ і обчислювальній лабораторії Інституту механіки, читання спецкурсів, студентська практика, створення лабораторій та експериментальної бази). Передбачається створення об'єднаної лабораторії оптимальних методів дослідження напруг. Учені Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона спільно з науковцями лабораторії оптичних методів кафедри теорії упругості

*¹ Заголовок документа. Документ направлено до секретаря ЦК КПУ А. Д. Скаби.

*² Помилка в документі. Правильно: В. Н. Єременко.

*³ Текст абзацу виділено рисою на лівому березі документа.

*⁴ Тут і далі – підкреслено в документі.

*⁵ Слово «хімічного» вписано поперх рядка від руки.

*⁶ Див. док. № 202.

КДУ ведуть дослідні роботи по визначенню величини критичного градієнта напруг для вивчення умов хрупкого руйнування зварних сполучень. Між Інститутом електрозварювання [ім. Є. О. Патона] і КДУ є домовленість про створення лабораторій для одержання чистих рідкісних металів.

Учені Інституту теплоенергетики АН УРСР і Київського державного університету працюють над спільною тематикою по термогазодинаміці і теплових двигунах.

По Відділу фізико-математичних наук.

Творчі зв'язки з КДУ має Інститут кібернетики АН УРСР: на паритетних засадах створені і працюють дві лабораторії – математичної статистики і математичної лінгвістики, студенти університету проходять практику в лабораторіях Інституту кібернетики. Інститут кібернетики, враховуючи зростаючі потреби в спеціалістах, підняв клопотання про створення на механіко-математичному факультеті КДУ двох нових кафедр: теоретичної кібернетики і математичних основ оптимальних рішень. У підготовці кадрів та дослідженнях могли б взяти участь учені АН УРСР. Інститут напівпровідників АН УРСР разом з кафедрами теоретичної фізики та оптики фізичного факультету КДУ проводять спільні дослідження в галузі напівпровідників. Працівники Інституту напівпровідників читають лекції студентам КДУ: академік АН УРСР С. І. Пекар – загальний курс «Квантова механіка», доктор фізико-математичних наук професор М. П. Лисиця – «Загальна фізика» і спецкурс «Фізика твердого тіла». Науковці Інституту металофізики АН УРСР і КДУ об'єднують свої зусилля при вивченні фотомеханічних явищ та рентгеноспектроскопічному вивченню твердих тіл. Академік*¹ АН УРСР А. А. Смирнов на фізичному факультеті КДУ читає загальний курс «Спектродинаміка». Працівник Інституту фізики АН УРСР кандидат фізико-математичних наук Ю. В. Цехмістренко на фізичному факультеті КДУ читає спецкурс «Теорія ядра». Працівник Інституту математики АН УРСР академік АН УРСР Й. З. Штокало керує кафедрою диференціальних рівнянь механіко-математичного факультету КДУ і водночас голова Редакційно-видавничої ради факультету. Керує кафедрою в КДУ і член-кореспондент АН УРСР О. С. Парасюк. Над спільною тематикою і в тісному контакті працюють Головна астрономічна обсерваторія АН УРСР і астрономи КДУ.

По Відділу хімічних і геологічних наук.

Інститут хімії полімерів і мономерів АН УРСР встановив науковий контакт з кафедрами органічної і фізичної хімії КДУ. Визначено тематику спільних дослідних робіт. Лабораторія фізико-хімії полімерів і кафедра оптики та штучного світла КДУ в 1962–1963 рр. виконують тему «Вивчення розчинів полівініл-хлориду методом світлорозсіювання». Інститут фізичної хімії [ім. Л. В. Писаржевського] уклав з КДУ договір про співдружність в науковій роботі та підготовці кадрів. Три кафедри хімічного факультету КДУ працюють над тематикою проблеми «Хімія комплексних сполук» (керівник академік АН УРСР А. Н.*² Бабко), наукова рада якої координує дослідження в масштабах республіки. Інститут органічної хімії АН УРСР і кафедра органічної хімії КДУ працюють над тематикою

*¹ Помилка в документі. А. А. Смирнова обрано членом-кореспондентом АН УРСР у 1951 р., а дійсним членом АН УРСР у 1967 р.

*² Помилка в документі. Правильно: А. К.

спільної проблеми. Значну наукову і педагогічну роботу в КДУ ведуть академіки АН УРСР Ю. К. Делімарський та А. І. Кіпріанов.

По Відділу біологічних наук.

Під керівництвом наукових співробітників Інституту біохімії АН УРСР в лабораторіях інституту виконуються курсові й дипломні роботи студентів КДУ. Інститут фізіології ім. академіка [О. О.] Богомольця АН УРСР і науковці біологічного факультету КДУ виконують тематику науково-дослідних робіт по спільній проблемі «Фізіологія».

По Відділу суспільних наук.

Учені Інституту історії АН УРСР (доктори історичних наук В. А. Дядиченко і Ф. Є. Лось) спільно з науковцями КДУ (доцентом В. Є. Спицьким) написали і видали підручник для школи «Історія Української РСР». В. А. Дядиченко багато років читає студентам університету спецкурси «Українська палеографія» і «Визвольна війна 1648–1654 рр. і возз'єднання України з Росією», керує дипломними і курсовими роботами студентів. Учені Інституту літератури [ім. Т. Г. Шевченка] АН УРСР і КДУ склали «Програму з української радянської літератури» (під керівництвом доктора філологічних наук С. А. Крижанівського). Працівники інституту беруть участь в учбовому процесі на філологічному факультеті КДУ (читають курси, ведуть семінари, приймають вступні екзамени). Інститут економіки АН УРСР і кафедри юридично-економічного факультету КДУ виконують дослідження по тематиці спільних проблем: «Історія народного господарства та економічної думки на Україні», «Наукові основи розміщення виробничих сил, комплексного розвитку та спеціалізації великих економічних районів» [...]»^{*1}.

Президія Академії наук Української РСР приділяє велику увагу зміцненню співробітництва з вищими учбовими закладами. 11 травня 1962 р. прийнята постанова «Про організацію науково-дослідних робіт та підготовку кадрів інститутами АН УРСР разом з вищими учбовими закладами УРСР». 14 вересня 1962 р. була заслухана інформація про виконання цієї постанови і накреслені завдання АН УРСР.

Найширше ділове співробітництво академічні установи налагодили з кафедрами Київського державного університету. Як і раніше, установи АН УРСР спільно з КДУ проводять конференції, сесії, наради, семінари і т. д. Все ширше запроваджується виконання науково-дослідних і педагогічних робіт на громадських засадах, що свідчить про зрослу комуністичну свідомість учених.

Академія наук УРСР ставить питання про максимальне використання матеріально-технічної бази і лабораторного устаткування наукових і учбових закладів республіки для проведення дослідницьких робіт по найважливіших перспективних проблемах і підготовки кадрів. Досвід показав, що співробітництво наукових колективів – запорука успіхів радянської науки.

Підпис^{*2}

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 31. Спр. 2187. Арк. 16–20. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Знято деталізований перелік наукових праць.

^{*2} У документі відсутнє розшифрування підпису. У довідці консультанта відділу науки і культури ЦК КПУ, яка відклалася в архівній справі, зазначено, що документ підготовлений ректором КДУ ім. Т. Г. Шевченка І. Т. Швецом.

**ІНФОРМАЦІЯ ПРО РОЗВИТОК НОВИХ НАУКОВИХ НАПРЯМІВ В
УКРАЇНСЬКОМУ НАУКОВО-ДОСЛІДНОМУ ІНСТИТУТІ ФІЗІОЛОГІЇ
РОСЛИН АН УРСР**

*[Не раніше 31 січня 1963 р.]*²

В лабораторії мікроелементів Інститута фізіології рослин АН УРСР³ отримали розвиток роботи по проблемі – «Фізіологічна роль мікроелементів в житті рослин, тварин і людини». Основні напрями в дослідженні значення мікроелементів в житті рослин зводяться до вивчення локалізації їх в клітинних структурах рослин, а також до пізнання їх функцій в окремих органідах клітки. Використовуючи метод диференціального центрифугування, отримані дані про локалізацію марганцю, молибдену, цинку в клітинних структурах листків, як фотосинтезуючих органів, а також коренів, виконуючих первинні етапи поглинання і перетворення поживних речовин.

Виконуються дослідження по вивченню впливу мікроелементів на ферменти (нітратредуктазу, дегідрогеназу яблучної кислоти) в різних органідах клітки.

Вивчається вплив мікроелементів на фотохімічну активність хлоропластів, на розподіл білкового азоту в окремих структурах.

На основі цих досліджень в практику сільського господарства вводяться нові види мікроудобрень (марганізований, молибденизований, цинковий суперфосфат).

В інституті в останні п'ять років широке розвиток отримали дослідження по радіобіології рослин. З встановленням основних закономірностей дії радіації на рослини вирішено багато питань загальної радіобіології і накоплено ефективні методи використання радіації в агрофізіологічній практиці.

В даний час основна увага зосереджена на вивченні сутності явищ, що відбуваються на молекулярному і клітинному рівні, в обумовлених як первинними, так і початковими радіобіологічними процесами, так і віддаленим наслідком від облучення.

Напрями досліджень по радіобіології, в основному, включаються до встановлення значення вільних радикалів, що виникають при облученні в насінні і в тканинах рослин, в реакції рослини на облучення; в вивченні порушень процесів обміну фосфорних сполучень і зв'язаності окремих біохімічних циклів в рослинах під впливом радіації.

¹ Див. док. № 187, 297.

² Дату встановлено за суміжними документами в архівній справі.

³ Тут і далі – в документі, а також окремих документах видання установа згадується під цією назвою. У 1962–1966 рр. установа функціонувала як Український науково-дослідний інститут фізіології рослин АН УРСР. У 1966 р. згідно з розпорядженням РМ УРСР від 24.03.1966 № 307-р і розпорядженням АН УРСР від 05.04.1966 № 423 інститут перейменовано в Інститут фізіології рослин АН УРСР.

Исследуются также вопросы, связанные с химической защитой растений от поражающего действия радиации, и природа естественной радиоактивности растений и почв в связи с установлением роли фонового облучения растений в физиолого-биохимических процессах.

Результаты этих исследований являются теоретической основой для испытания приемов воздействия на продуктивность растения путем облучения семян гамма-радиацией, а также для применения ионизирующих излучений как фактора экспериментального формообразования у растений.

Основные достижения института в области радиобиологии заключаются в установлении особенностей действия радиации на пигментные системы (обмен нуклеиновых кислот, белков и на фотосинтез; в обнаружении долгоживущих сигналов ЭПР в облученных семенах различных растений).

Установлена защитная роль ионов металлов – натрия, калия, магния, кальция и др. от лучевого поражения растений; выявлено терапевтическое защитное действие трехвалентного железа и стронция. Обнаружено, что под влиянием радиации происходят существенные изменения синтеза белка в растениях. Изучена природа естественной радиоактивности основных типов почв Украины.

В результате применения радиации совместно с Лохвицкой опытной станцией по табаку и махорке получена новая форма малопасынковой махорки.

Выяснение физиологической и биохимической сущности действия на растения физиологически активных веществ (гербицидов, активаторов, ингибиторов) и совершенствование на этой основе приемов и способов более рационального их использования в сельском хозяйстве.

Разработан новый прием – комплексное применение гербицидов (симметричных триазинов с 2,4-Д на кукурузе, ТХА с 2М-4Х на льне-долгунце, ТХА с ПХФ на картофеле и др.), позволяющий очистить посевы от однодольных и двудольных сорняков без затрат ручного труда.

Установлена высокая эффективность динитровторбутилфенола против сорняков в посевах бобовых и аликура против однодольных и двудольных сорняков в посевах подсолнечника, гороха и люпина.

Комплексное применение симазина или атразина с производными 2,4-Д на кукурузе способствует уничтожению однолетних и многолетних сорняков, устраняет ручную прополку. Урожай зерна увеличивается на 3–6 ц/га по сравнению с обычным внесением одного из гербицидов. Этот прием проверен в колхозе «Коминтерн», Иванковского района, Киевской области на площади 10 га.

Повышение продуктивности сахарной свеклы, картофеля и винограда торможением процессов роста^{*1}. Установлена высокая эффективность применения гидразида малеиновой кислоты для повышения продуктивности сахарной свеклы, картофеля и винограда.

При обработке растворами гидразида малеиновой кислоты сахарной свеклы и картофеля, из расчета 3 кг/га действующего вещества за 3–4 недели до уборки, значительно снижаются потери сахара и крахмала во время хранения урожая этих культур в кагатах.

*1 Тут і далі – підкреслено в документі.

Так, на Маковском сахарном заводе, Хмельницкой области, после пяти месяцев хранения, в корнеплодах сахарной свеклы с необработанных посевов содержание сахара уменьшилось на 10,6%, а с обработанных – только на 5,4% от исходного.

На Нечаевском крахмальном заводе, Черниговской области, после пяти месяцев хранения картофеля содержание крахмала в клубнях с необработанных посевов уменьшилось на 12,5%, а с обработанных – только на 6,54% от исходного.

Обработка плантаций высадков сахарной свеклы 0,01–0,05%-ным раствором гидразида малеиновой кислоты позволяет провести пинцировку химическим путем и таким образом повысить урожай высококачественных семян на 25–30% и освобождает производство от выполнения трудоемкой и дорогостоящей ручной пинцировки.

Опрыскивание маточных кустов винограда 5%-ным раствором гидразида малеиновой кислоты дает возможность увеличить выход первосортных подвойных черенков (пригодных для прививок) на 20–30%. Затраты на пасынкование и чеканку, которые выполняются вручную, снижаются при этом на 26–30%.

Чистый доход из расчета на один гектар составляет 18,6 руб[лей] на картофеле и 28 рублей на сахарной свекле.

Если среднее содержание крахмала и сахара в клубнях картофеля и корнеплодах сахарной свеклы при уборке составляет 17%, то экономическая эффективность этого приема составляет в год 200 тыс. рублей на 25 тыс. *t* картофеля и 31 500 тыс. рублей на 7,5 млн *t* сахарной свеклы.

Чистый доход из расчета на 1 га на высадках сахарной свеклы составляет 60 рублей.

По предварительным данным применение гидразида малеиновой кислоты на сахарной свекле, картофеле и винограда только в Украинской ССР может дать чистую прибыль около 41 500 тыс. рублей в год.

На основе дальнейшего развития новых научных направлений в институте были получены данные, позволившие разработать ряд предложений для внедрения в практику сельскохозяйственного производства, а именно:

Марганизированный гранулированный суперфосфат. Наиболее эффективной формой марганцевых удобрений для всех сельскохозяйственных культур, на различных почвах, является марганизированный гранулированный суперфосфат. Этот новый вид удобрения впервые создан в СССР путем грануляции обыкновенного порошковидного суперфосфата с 10–15 % марганцевого шлама, являющегося отходом марганцевой промышленности. Он содержит в себе: усвояемой фосфорной кислоты до 19,1%, свободной фосфорной кислоты 2,7%, окисей марганца 1,6–2,8%.

Прирост урожая от применения марганизированного суперфосфата по 6-летним данным широкой производственной проверки составил по культурам: на сахарной свекле – 11,7–17,6 *ц/га*, в среднем по республике, а в зонах наибольшей эффективности – 17,0–27,1 *ц/га*; сбор сахара соответственно – 2,5–6,5 *ц/га*; на зерновых – 1,1–2,0 *ц/га*, кукурузе – 2,0–3,5 *ц/га*.

Производство марганизированного суперфосфата на Украине составило: в 1959 году 186 тыс. *т*, в 1960 г. – 233 тыс. *т*, в 1961 г. – 160 тыс. *т*, в 1962 г. – 244 тыс. *т*. В 1963 году планируется изготовление его 270 тыс. *т*, а на конец семилетки – 320 тыс. *т*. Это удобрение поставляется в 21 область УССР и других союзных республик на площадь посева сельскохозяйственных культур около 3,2 млн *га*.

Предпосевное обогащение семян сельскохозяйственных культур микроэлементами. Обогащение семян микроэлементами для повышения их жизнеспособности производится путем опудривания их солями микроэлементов совместно с протрапителями. При этом урожайность озимой пшеницы увеличивалась от 1,5 до 4,5 *ц/га* при контролях от 25,5 до 38,1 *ц/га*; зерна кукурузы – от 1,7 до 5,2 *ц/га* при контролях 35–45 *ц/га*, а в отдельных хозяйствах – до 6–8 *ц/га*. При опудривании семян сахарной свеклы прибавка урожая корней составила от 5 до 33 *ц/га* при контролях 197–403,7 *ц/га*.

Значительные прибавки урожая получены от опудривания семян бобовых и овощных культур.

Обработка семян всех культур не требует дополнительных затрат, так как выполняется совместно с протравливанием семян в хозяйствах и на калибровочных семенных заводах. Стоимость препарата в зависимости от количества высеваемых семян составляет от 7 до 50 коп. на *га*, тогда как чистый денежный доход составляет в зависимости от прибавки урожая от 10 до 61 рубля и больше на гектар.

Постановлением ЦК КП Украины и Совета Министров УССР от 18.VIII.1962 г. № 986 установлено задание Одесскому суперфосфатному заводу поставлять пудру с микроэлементами в количестве 1000 *т* ежегодно.

Новый вид удобрения – боратовый гранулированный суперфосфат. Институтом физиологии растений АН УССР разработан способ изготовления нового вида удобрения – боратового гранулированного суперфосфата и его наиболее эффективного применения на различных сельскохозяйственных культурах в различных почвенно-климатических условиях, обеспечивающего прибавку урожая сахарной свеклы 17 *ц/га*, сбора сахара – 4,6 *ц/га*, кукурузы – 2,2 *ц/га* зерна; льна-долгунца 1,7 *ц/га* соломки; хмеля – 1,4 *ц/га* шишек; махорки – 5,1 *ц/га*. Экономическая эффективность составила: на сахарной свекле – 31–42 руб., на кукурузе – 12–30 руб., льне-долгунце – 381–413 руб., хмеле – 263 руб. и махорке 249 руб. с 1 *га*.

Повышение урожая зерновых культур обработкой 2,4-Д в смеси с удобрениями. Разработан [и] внедрен в производство прием повышения урожая зерновых злаковых культур смесью растворов натриевой соли 2,4-Д и минеральных удобрений (1 *кг/га* действующего вещества 2,4-Д, 8 *кг/га* аммиачной селитры и 10 *кг/га* суперфосфата). Производственной проверкой на площади свыше 130 тыс. *га* установлена высокая эффективность этого приема. Урожай зерна повышается в среднем: кукурузы – на 5 *ц/га*, ячменя – на 2,2 *ц/га*, проса – 2,6 *ц/га*, овса – 2,8 *ц/га*. Чистый доход в зависимости от культуры составляет от 8 до 60 рублей на гектар.

Прополка посевов гороха и бобов динитровторбутилфенолом. Разработан способ применения динитровторбутилфенола для химической прополки гороха

и кормовых бобов от двудольных сорняков. Опрыскивание посевов гороха и бобов при высоте растений 5–15 см раствором динитровторбутилфенола из расчета 0,6–1,0 кг/га действующего вещества уничтожает двудольные сорняки и повышает урожай (в среднем за 2 года): бобов – на 4 ц/га, гороха – на 9,0 ц/га при урожае на контроле, соответственно, 27,7 и 25,1 ц/га.

Химическая прополка посевов бобовых в 5–6 раз дешевле прополки вручную.

Химическая прополка посевов подсолнечника алипуром. Гербицид алипур позволяет проводить борьбу со многими одно- и двудольными сорняками в посевах подсолнечника, устраняя затраты ручного труда по уходу за этой культурой. В опытах Института физиологии растений АН УССР внесение 5 л/га алипура в почву способствовало уничтожению 61–98% сорняков и повышало урожай семян подсолнечника на 2,8–3,6 ц/га при контроле с ручной прополкой 24 ц/га.

Применение гидразида малеиновой кислоты для повышения продуктивности сельскохозяйственных культур. Институту разработан прием обработки посевов сахарной свеклы, картофеля, высадков сахарной свеклы и других культур растворами гидразида малеиновой кислоты с целью повышения их продуктивности.

Предуборочная обработка (за 2–3 недели до уборки) растворами гидразида малеиновой кислоты сахарной свеклы и картофеля из расчета 3 кг/га чистого вещества, в полтора–два раза снижает потери сахара и крахмала за время хранения этих культур в кагатах.

Химическая пинцировка высадков сахарной свеклы 0,01–0,05%-ным раствором гидразида малеиновой кислоты снижает затраты труда по сравнению с ручной пинцировкой на 10–15 человеко/дней на гектар и повышает урожай на 25–30%.

Науковий архів Інституту фізіології рослин і генетики НАН України. Оп. 1. Спр. 229. Арк. 19–24. Копія. Машинопис.

№ 162*¹

СТРУКТУРА УСТАНОВ ВІДДІЛУ СУСПІЛЬНИХ НАУК АН УРСР ПІСЛЯ РЕОРГАНІЗАЦІЇ*²

1 лютого 1963 р.

Інститут філософії*³

- Відділи: 1) Історії, філософської і соціологічної думки на Україні;
2) Філософських питань будівництва комунізму;
3) Естетичного і етичного виховання людини нового суспільства;
4) Філософських питань природознавства;
5) Логіки наукового пізнання.

*¹ Див. док. № 152, 203.

*² Заголовок документа. Документ є додатком до постанови Президії АН УРСР від 1 лютого 1963 р. № 5 «Про заходи по реалізації рішень листопадового Пленуму ЦК КПРС в установах Відділу суспільних наук АН УРСР».

*³ Тут і далі – підкреслено в документі.

Інститут історії

- Відділи: 1) Історії соціалістичного і комуністичного будівництва;
2) Історії Великої Жовтневої соціалістичної революції і громадянської війни;
3) Досоціалістичних формацій;
4) Нової і новітньої історії зарубіжних країн;
5) Історіографії та джерелознавства.

Сектор історії техніки і природознавства

у складі відділів:

- а) Історії техніки;
- б) Історії природознавства.

Інститут археології

- Відділи: 1) Первісної археології;
2) Скіфо-античної археології (з групою в м. Сімферополі і заповідником «Ольвія»);
3) Слов'янської археології.

Інститут літературознавства^{*1}

- Відділи: 1) Теорії соціалістичного реалізму і сучасного літературного процесу;
2) Історії української радянської літератури;
3) Історії української дожовтневої літератури;
4) Інтернаціональних зв'язків української літератури з російською, зарубіжними слов'янськими та іншими літературами світу;
5) Шевченкознавства;
6) Рукописів, текстології і наукових видань літературної спадщини.

Інститут мовознавства [ім. О. О. Потебні]

- Відділи: 1) Теорії української мови і структурно-математичної лінгвістики;
2) Історії української мови;
3) Діалектології;
4) Теорії лексикології та лексикографії;
5) Загального і слов'янського мовознавства;
6) Лабораторія експериментальної фонетики.

Головний учений секретар АН УРСР
член-кореспондент АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1248. Арк. 137–138. Засвідчена копія. Машинопис.

*1 Так у документі. Правильно: Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка.

**ІНФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ БІОХІМІЇ АН УРСР
ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ У ВИРОБНИЦТВО
У 1959–1962 рр. НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ,
РОЗРОБЛЕНИХ ІНСТИТУТОМ*²**

11 лютого 1963 р.

Інститут біохімії АН УРСР повідомляє, що за період 1959–1962 рр. впроваджувались у виробництво наступні наслідки науково-дослідних робіт:

1. Спільно з УАСГН розроблено метод підвищення жирності молока у корів за допомогою згудування протягом 3-х днів пивних дріжджів. Апробація провадилась дослідними станціями УРСР по окремих радгоспах, колгоспах, в науково-дослідних інститутах та дослідними станціями РРФСР, БРСР, Киргизької РСР. За належних умов метод дає підвищення жирності молока на 0,4%, що може дати на кожні 10 коп. (ціна дріжджів) одержати додаткову продукцію жирів на 2,70 крб. МСГ УРСР видало інструкції для радгоспів та колгоспів. Рада Міністрів УРСР зобов'язала МСГ УРСР організувати будівництво заводу по вирощуванню та виготовленню сухих препаратів живих пивних дріжджів, що дозволить широко використати метод розроблений в інституті.

2. Розроблений інститутом, за пропозицією МЗО СРСР, метод одержання високоактивного препарату глюкозооксидази мікробіологічним шляхом у співдружності з Інститутом мікробіології [ім. Д. К. Заболотного] АН УРСР передано МЗО УРСР. Розроблено регламент виробництва. Виробництво його має бути організовано на Львівському заводі медпрепаратів та в Інституті спиртової промисловості*³ Держплану УРСР, що дозволить звільнитися від імпорту глюкозооксидази і заощадити 100 000 крб на кожному кілограмі (при суворому обмеженні імпорту його одержують близько 2-х кг щороку, а виробництво 3-х кг на рік, не лише заощаджує валюту, але і озброїть лабораторії наших інститутів специфічним методом визначення глюкози). Постановою Ради Міністрів УРСР передбачено виробництво глюкозооксидази в 1964 році – 5 т.

3. Вперше в СРСР розпочато Київським вітамінним заводом виробництво вітаміну D₃ з використанням оригінального методу опромінювання провітаміна запропонованого інститутом. Вітамін D₃ має для птиці біологічну цінність в 30 разів більшу, ніж вітамін D₂, який до цього випускала вітамінна промисловість.

*¹ Див. док. № 104.

*² Документ направлено до Державного комітету РМ УРСР з координації науково-дослідних робіт у відповідь на лист від 25 січня 1963 р.

*³ Так у документі. Правильно: Український науково-дослідний інститут спиртової і лікеро-горілчаної промисловості.

Використовування птахофабриками та птахофермами кожного кг цього вітаміну дозволяє заощадити 90 тис. крб. В 1963 р. план виробництва становить 30 кг, а в 1965 році – 400 кг.

4. Інститут у співдружності з виробничими установами і Держпланом УРСР розробив комплексний метод використання чорноморських мідій для одержання білково-вітамінних і мінеральних кормів. Вартість 1 т білково-вітамінного продукту (84,5% білка) 272 крб, що значно дешевше риб'ячої муки, яка містить у собі 40–45% білку і має ціну 550 крб за 1 т.

Кримський раднаргосп, якому доручена реалізація цього проекту, побудував коробку заводу, придбав потрібне судно, але дуже повільно провадяться монтажні роботи. Реалізація цієї пропозиції дасть можливість використовувати для тваринництва практично необмежені запаси мідій Чорного моря.

5. За пропозицією Московського вітамінного заводу № 1 Інститут біохімії АН УРСР розробив нову технологію опромінювання провітаміна – оргостеріну для перетворення у вітамін Д₂. Цей спосіб значно зменшує витрати на електроенергію, підвищує вихід готової продукції з сировини і, головне, позбавляє препарати вітаміну Д₂ токсичних домішок, що містять препарати, які тепер виготовляє промисловість.

В 1963 році виготовляється апаратура, яка дозволить заводу № 1 перейти цілком на одержання вітаміну Д₂ за новою технологією. Наступного року переобладнання буде провадитись також і на Ленінградському вітамінному заводі.

6. Інститут біохімії разом з Інститутом ботаніки АН УРСР розробив технологію одержання каротину (провітамін А) з каротиноносних водорослів солоних водоймищ Криму. Реалізація наслідків цих досліджень, в якій бере участь Сакський хімічний завод, має дати 300 кг каротина на рік для тваринництва і вітамінізації маргарину (єдиний в СРСР каротиновий завод у Краснодарі одержує щороку, перероблюючи харчовий продукт – моркву, близько 150 кг на рік). За розпорядженням Ради Міністрів УРСР Сакському [хімічному] заводу проектується дослідна установа для виробництва каротину.

7. Інститут біохімії АН УРСР провадить консультаційну роботу і експериментальні дослідження, які пов'язані з проектуванням і пуском великого заводу по виробництву кровозамінювача БК-8, який до цього випускають лише Вінницький та Московський м'ясокомбінати. Цю роботу вимагає укрупнена апаратура, яку одержують з-за кордону, монтуючи новий завод.

Директор інституту
академік О. В. Палладін
Учений секретар М. Д. Курський

Науковий архів Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України. Оп. 1. Спр. 487.
Арк. 1–2. Засвідчена копія. Машинопис.

**ВИТЯГ ІЗ ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ПРЕЗИДІЇ ЦК КПУ
№ 35 § 16-з «ПРО ПОЛІПШЕННЯ ТА КООРДИНАЦІЮ НАУКОВИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ В ГАЛУЗІ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНСЬКІЙ РСР»**

12 лютого 1963 р.

Цілком таємно*¹

[...]*²

На Україні наукові дослідження у галузі економіки ведуть 5 науково-дослідних інститутів, понад 130 відділів і секторів у галузевих науково-дослідних і проектних установах та 120 економічних кафедр у вищих учбових закладах. В цих установах працює близько трьох тисяч співробітників, в тому числі 26 докторів і 545 кандидатів наук.

[...]

Разом з тим [...] рівень економічних досліджень у республіці ще не відповідає масштабам і темпам розвитку економіки Української РСР. Економічні дослідження нерідко ведуться у відриві від життя і тому слабо впливають на розвиток матеріального виробництва і прискорення технічного прогресу. [...].

В той же час надзвичайно мало наукових сил зосереджено на розробці таких важливих проблем економічного розвитку республіки як ефективність капіталовкладень у народне господарство, раціональне використання основних і оборотних фондів, спеціалізація, кооперування і комбінування виробництва, резерви зростання продуктивності суспільної праці, удосконалення народногосподарського планування, найраціональніше використання трудових ресурсів, методика економічної оцінки проектних рішень, зменшення витрат у виробництві, збільшення рентабельності і нагромаджень промислових і сільськогосподарських підприємств тощо. [...].

Основною причиною істотних недоліків в організації і розвитку економічної науки і особливо галузевих економік є те, що в республіці немає державного органу, який би координував діяльність галузевих економічних установ і здійснював єдине методичне керівництво.

З метою рішучого поліпшення організації наукових досліджень в галузі економіки і загального піднесення рівня розвитку економічної науки в республіці ЦК КП України постановляє:

1. Покласти координацію комплексних наукових досліджень з галузевих економік на Державний комітет Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідних робіт, створивши в його складі відповідний відділ в межах існуючих штатів.

2. Зобов'язати Держплан УРСР, Уккранаргосп, міністерства і відомства республіки розробляти і передавати Державному комітетові Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідних робіт теми-завдання на проведення комплексних досліджень з галузевих економік відповідно до потреб народного господарства.

*¹ На архівній справі штамп: «Розсекречено». Підстава: акт № 12 від 06.08.1992.

*² Тут і далі в документі – знято інформацію, яка не стосується завдань АН УРСР.

3. Затвердити головними економічними установами УРСР:

– з проблем політичної економії, історії народного господарства та історії економічної думки, статистики – Інститут економіки АН УРСР;

– з проблем розміщення продуктивних сил республіки – Раду по вивченню продуктивних сил [УРСР] АН УРСР; [...].

Зобов'язати Державний комітет Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідних робіт (т. [О. Н.] Щербань) разом з Президією АН УРСР (т. [Б. Є.] Патон) та заінтересованими міністерствами протягом трьох місяців розробити і затвердити положення про головну науково-дослідну установу економічного профілю.

4. Зобов'язати Президію АН УРСР, Уккранднаргосп, раднаргоспи, міністерства і відомства республіки протягом першого кварталу 1963 року за погодженням з Державним комітетом Ради Міністрів УРСР по координації на науково-дослідних робіт переглянути і уточнити наукові напрямки структуру підлеглих їм науково-дослідних установ і підрозділів економічного профілю.

5. Зобов'язати Президію АН УРСР перебудувати роботу Ради по вивченню продуктивних сил, поклавши на неї розробку проблем розміщення продуктивних сил республіки та дослідження в галузі комплексного розвитку економічних районів. Відділ розміщення продуктивних сил Інституту економіки перетворити у Відділ економічної географії.

6. Зобов'язати Президію Академії наук УРСР та Міністерство вищої і середньої спеціальної освіти УРСР за погодженням з Держпланом УРСР, Міністерством фінансів УРСР та Уккранднаргоспом вжити необхідних заходів до розширення досліджень з економічної кібернетики на основі найновішої обчислювальної техніки для поліпшення справи планування та керівництва господарством.

7. Звернути увагу науково-дослідних установ на необхідність ширшої експериментальної перевірки на окремих підприємствах результатів економічних досліджень. Держплану УРСР за поданням Державного комітету Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідних робіт включати до народногосподарських планів проведення науково-економічних експериментів.

8. Міністерству вищої і середньої спеціальної освіти УРСР, Академії наук УРСР разом з заінтересованими відомствами до кінця цього року розробити заходи по докорінному поліпшенню підготовки наукових кадрів економістів через аспірантуру, а також фахівців-економістів з вищою освітою.

9. Доручити Держплану УРСР разом з заінтересованими міністерствами і відомствами протягом трьох місяців розробити і подати на розгляд Ради Міністрів УРСР пропозиції про підвищення економічної підготовки керівних та інженерно-технічних працівників промисловості, будівництва і сільського господарства.

[...]

Секретар Центрального
Комітету КП України *М. [В.] Підгорний*

**ЗВЕРНЕННЯ ВІЦЕПРЕЗИДЕНТА АН УРСР
АКАД. О. Ф. МАКАРЧЕНКА ДО ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ РМ УРСР
П. Т. ТРОНЬКА ПРО ПЕРЕДАЧУ ЧАСТИНИ ПРИМІЩЕНЬ
СОФІЙСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО АРХІТЕКТУРНО-ІСТОРИЧНОГО
МУЗЕЮ-ЗАПОВІДНИКА ДЕРЖАВНІЙ ПУБЛІЧНІЙ БІБЛІОТЕЦІ УРСР**

20 лютого 1963 р.

Понад 30 років приміщення «Тепла Софія» (музею Софійського заповідника по вул. Володимирській, 24-б) зайняте під газетний відділ Державної публічної бібліотеки АН УРСР^{*1}. Тут обладнано читальний зал і зроблено відповідне устаткування для розташування численного газетного архіву, в складі якого є газети з 1735 року і до наших днів.

Тут зберігається понад 66 тисяч різних комплектів, тобто понад 20 млн примірників газет. Щороку приріст фонду складає 850 тисяч примірників, з яких понад 200 тисяч газет Української РСР.

Газетними багатствами широко користуються читачі не лише Києва, а й багатьох міст Радянського Союзу. Цей архів є єдиним в республіці, яким користуються керівні партійні, радянські та інші організації для наведення довідок про окремі події, факти, прізвища і т. ін.

Та вже три роки тому бібліотека не мала необхідної площі для розміщення нових надходжень газет. Частина фондів перевезена у підвальне приміщення в іншому районі міста. Це незручний і лише тимчасовий вихід зі скрутного становища.

Нещодавно під газетним відділом звільнилось підвальне приміщення площею 80 м², в якому до того було овочесховище. Якщо цей підвал буде надано бібліотеці, питання про розміщення і зберігання газетного фонду на деякий час вирішиться.

Просимо дати вказівку Академії будівництва і архітектури УРСР, якій належить Софійський заповідник, про передачу згаданого вище підвального приміщення в «Теплій Софії» Державній публічній бібліотеці АН УРСР.

Віце-президент АН УРСР
академік АН УРСР
О. [Ф.] Макарченко

На документі помітка: «Довідка на звороті».

«Довідка. За повідомленням віце-президента АБіА УРСР т. Сліпченка будинок «Теплої Софії» пошкоджений грибком, тому Академія буде звільняти все приміщення для кап[ітального] ремонту. Проти передачі заперечує категорично. Повідомлено Академію наук УРСР (тт. Макарченко, Дончак). Доповідалось тов. О. Н. Щербаню. 2 березня [19]63 р. Г. [А.] Романов».

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 10, т. 2. Спр. 2377. Арк. 37–37 зв. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Тут і далі – так у документі. Правильно: Державна публічна бібліотека УРСР.

**ДОВІДКА ПРО РОЗВИТОК ДОСЛІДЖЕНЬ
З ТЕХНІЧНОЇ КІБЕРНЕТИКИ В АКАДЕМІЇ НАУК УРСР*¹***[Лютий 1963 р.]**²*

[...]³ перед Академией наук Украины поставлены новые задачи по развитию технической кибернетики и внедрению результатов научно-исследовательских работ в области кибернетики во всеважнейшие отрасли народного хозяйства.

В настоящее время в Академии наук УССР исследования по теоретической кибернетике, экономической кибернетике, биологической кибернетике и технической кибернетике представлены в Институте кибернетики; исследования некоторых проблем технической кибернетики представлены также в Институте электротехники, Институте машиноведения и автоматики и Институте литейного производства [АН] УССР.

Научные исследования по технической кибернетике в Институте кибернетики представляются отделами управляющих машин, дистанционного управления, синтеза управляющих систем, технической кибернетики, разрабатывающими цифровые средства и оптимальные алгоритмы программного управления сложными производственными процессами и объектами, а также теоретические основы технической кибернетики, существенно используя при этом результаты исследований ряда отделов института по теоретической кибернетике, которые получили в настоящее время мировое признание.

Однако объем исследований, проводимых Институтом кибернетики АН УССР в области технической кибернетики, уже не может считаться достаточным для обеспечения даже наиболее насущных требований, выдвигаемых современной промышленностью.

Таким образом, <в> настоящее время имеет место значительное несоответствие между исследованиями в области технической кибернетики и потребностей народного хозяйства в таких научных разработках. Уменьшение этого разрыва возможно за счет организации исследований по технической кибернетике в значительно больших объемах, чем это имело место до настоящего времени, сосредоточив их в одном академическом учреждении. Таким учреждением в Академии должен стать Институт кибернетики, который располагает высококвалифицированными кадрами, способными возглавить указанные работы.

В Институте электротехники исторически сложившимися являются исследования, представляемые большинством отделов по автоматическому управлению, оптимизации управления электрических и электромеханических систем, методов и программ расчетов на ЭЦВМ энергетических задач.

*¹ Заголовок документа.

**² Дату встановлено за суміжними документами в архівній справі.

**³ Знято інформацію, яка не стосується АН УРСР.

Однако эти исследования проводятся на недостаточном уровне, мало внимания уделяется теоретическим основам технической кибернетики, недооценивается роль цифровой вычислительной техники.

Исследования в Институте литейного производства представлены в области автоматизации конкретных производственных процессов, разработок специализированных счетнорешающих устройств.

В Институте машиноведения и автоматики ряд отделов и лабораторий занимаются исследованиями кибернетического профиля в основном в области обработки, кодирования и передачи информации.

Таким образом, в Академии наук УССР имеются значительные, но разобщенные научные силы, способные решать большой комплекс задач в области технической кибернетики. К настоящему времени возникла необходимость объединения в республике всех научных сил и средств для успешного решения этих задач.

Исходя из задач развития технической кибернетики, оценки наличия высококвалифицированных кадров и экспериментальных баз, Президиум АН УССР в разработанных мероприятиях по развитию исследований в АН УССР предусмотрел ликвидацию Института электротехники АН УССР и создание в Институте кибернетики АН УССР на базе соответствующих отделов и лабораторий Института кибернетики и большинства отделов Института электротехники АН УССР сектора технической кибернетики.

Отдел электротермии Института электротехники, научная проблематика которого органически связана с исследованиями, ведущимся в Институте электро-сварки им. Е. О. Патона, постановлением Президиума АН УССР переведен в Институт электросварки [им. Е. О. Патона].

Указанные мероприятия рассмотрены и одобрены Президиумом ЦК КП Украины, Президиумом Академии наук Союза ССР и согласованы с Госкомитетом Совета Министров СССР по координации научно-исследовательских работ.

На совещании у зам. председателя Совета Министров УССР т. Щербаня А. Н. по вопросу согласования проекта постановления ЦК КПСС и Совета Министров СССР «О мерах по улучшению деятельности Академии наук СССР и Академии наук союзных республик» все мероприятия, включая вопросы развития исследований по кибернетике в АН УССР, разработанные Академией наук УССР, также были полностью одобрены.

Главный ученый секретарь АН УССР
член-корреспондент АН УССР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Планова комісія. Спр. 1207. Арк. 88–91.
Копія. Машинопис.

№ 167

**ЛИСТ УКРАЇНСЬКОЇ РАДИ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА
ДО ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ КІБЕРНЕТИКИ АН УРСР
АКАД. В. М. ГЛУШКОВА ПРО ЗАМОВЛЕННЯ НА КОНСТРУЮВАННЯ
ТА ВИГОТОВЛЕННЯ ДОСЛІДНОГО ЗРАЗКА ЕОМ
ДЛЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ОКРЕМИХ
ГАЛУЗЕЙ ПРОМИСЛОВОСТІ**

7 березня 1963 р.

Відповідно до постанови Ради Міністрів УРСР від 27 грудня 1962 р. № 1446 про дальший розвиток механізації обліку проектно-конструкторських та інженерно-технічних робіт, Уккранаргосп просить Вас прийняти замовлення на конструювання та виготовлення протягом 1963 року дослідного зразка спеціальної електронно-обчислювальної машини для обліку господарської діяльності підприємств окремих галузей промисловості раднаргоспів.

Машина повинна вирішувати такі основні питання підприємств і в цілому галузі:

- а) облік заробітної плати і обчислення трудових показників;
- б) облік матеріальних цінностей;
- в) розрахунки нормативів в плануванні та обліку виробництва, плануванню матеріально-технічного постачання, а також нормуванню витрат і запасів матеріальних ресурсів;
- г) інші розрахунки, зв'язані з питаннями аналізу господарської діяльності підприємств галузі.

Електронна обчислювальна машина призначається для використання в обчислювальних центрах раднаргоспів економічних районів.

Про Ваше рішення просимо повідомити.

Голова Української Ради
народного господарства *А. [С.] Кузьмич*

На документі резолюція: «Б. Б. Тимофееву^{*1}. 11.ІІІ.[19]63 г. *В. М. Глушков*».

Науковий архів Інституту кібернетики ім. В. М. Глушкова НАН України. Оп. 1. Спр. 69. Арк. 11. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Підкреслено в документі від руки.

№ 168
ДОВІДКА ПРО КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ
ТА ПОДАЛЬШИЙ РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ РАДІОТЕХНІЧНИХ
ПРОБЛЕМ АН УРСР*¹

9 березня 1963 р.

Сов[ершенно] секретно^{*2}

екз. № 1^{*3}

Президиум Академии наук УССР 8 января 1960 года принял постановление о плане комплектации кадрами и организации на базе радиотехнических отделов Института электротехники АН УССР нового подразделения – Института радиотехнических проблем АН УССР^{*4}, а 4 ноября 1960 года принял постановление о создании этого института с целью развития исследований по теоретической радиотехнике, создания радиотехнических приборов и применения радиотехнических методов в народном хозяйстве и обороне страны^{*5}.

В радиотехнических отделах Института электротехники АН УССР, на базе которых был создан Институт радиотехнических проблем АН УССР, в начале 1960 года было 32 сотрудника; на 01.01.1963 года число сотрудников Института радиотехнических проблем АН УССР выросло до 150, а число сотрудников ОКБ института – до 118. Всего, таким образом, в институте в начале 1963 года работало около 270 человек; это, примерно, соответствует плану роста численности сотрудников института (288 человек), утвержденному при его организации в 1960 году. Однако рост численности работников института не сопровождался соответствующим ростом научных сил и в результате институт не имеет в своем составе научных работников высшей квалификации и располагает лишь 6 кандидатами наук. Следует отметить, что это число кандидатов наук не изменилось с начала прошлого года, т. е. в институте отсутствует приток достаточно опытных научных кадров. При таком положении дальнейший количественный рост института не может быть оправдан никакими доводами и поэтому план развития института, утвержденный три года тому назад, является в настоящее время фикцией^{*6}.

В структурном отношении институт состоит из 4-х отделов и ОКБ. Один из отделов не имеет ни руководителя, ни даже кандидата наук, а отдел, призванный

^{*1} Документ направлено до завідувача відділу науки і культури ЦК КПУ Ю. Ю. Кондуфора.

^{*2} На архівній справі штамп: «Розсекречено». Підстава: акт № 12 від 06.08.1992. Тут і далі – підкреслено в документі.

^{*3} Цифру «1» вписано від руки.

^{*4} Див.: Наукові коментарі до документів // Національна академія наук України – 100: головні тенденції розвитку і здобутки: документи і матеріали. Кн. 2. Ч. 1: 1946–1970. Київ, 2018. С. 994–995.

^{*5} Інститут радіотехнічних проблем АН УРСР створено на виконання постанови ЦК КПРС і РМ СРСР від 21 липня 1959 р. № 832-372 постановою Президії АН УРСР від 4 листопада 1960 р.

^{*6} Підкреслено в документі від руки.

решать теоретические вопросы, имеет в своем составе из 16 сотрудников лишь 4 научных работников, из которых со степенью – один. Основной задачей коллектива института, следовательно, является повышение квалификации сотрудников, а не увеличение их числа, к чему стремится, к сожалению, дирекция института.

Учитывая эти обстоятельства, Президиум АН УССР в своих первоначальных планах наметил следующий прирост численности института в 1963 году: по институту – 8 единиц, по ОКБ – 22; итого 30. (Между прочим, дирекция института в своих официальных обращениях, говоря о приросте штатов в 1963 году, замалчивает цифру 22 – прирост по ОКБ). В настоящее время Академия наук УССР получила дополнительно некоторое увеличение плана по труду на 1963 год, и Президиум АН УССР счел возможным добавить институту еще 20 штатных единиц на 1963 год, руководствуясь при этом тем соображением, что ввиду передачи института Госкомитету СМ СССР по электронной технике целесообразно дальнейшее расширение и укрепление ОКБ института путем набора инженерных работников, количество которых в ОКБ явно недостаточно для эффективной его работы.

Для такого молодого и слабого в научном отношении учреждения, каким является Институт радиотехнических проблем, увеличение численности его работников на 18% в год и обеспечение этих работников целесообразной загрузкой – является предельно посильной задачей. С другой стороны, институт в 1962 году прекратил работу над двумя крупными темами и таким образом высвободил около 60 сотрудников, которые теперь могут полностью использоваться на выполнении немногочисленных тем оборонного характера, взятых дирекцией института к исполнению. Наиболее крупные из таких тем (так называемые, «Салон» и «Орбита») заканчиваются в III–IV кварталах 1963 года и успех их выполнения не мог и не может зависеть от уровня обеспечения в 1963 году (как это пытается представить дирекция института), так как привлечение новых, необученных людей не может способствовать ускорению работ.

Финансовое обеспечение института, также вопреки заявлениям его дирекции, не может считаться недостаточным:

	1962 г. (отчет)	1963 г. (план)
Бюджетные ассигнования (всего)	438,4	446,3
Объем хоздоговоров	183,1	220,0
В том числе:	621,5* ¹	666,3* ² 7,2%* ³
статья 5	308,5	343,5
статья 12	90,2	88,0

Как видно, уровень финансирования в 1963 г. (даже по плану) не уменьшается против 1962 г. При успешном выполнении работ и освоении отпущенных средств в первом полугодии, финансирование во 2-м полугодии, как правило, увеличивается.

*¹ Цифру «621,5» вписано олівцем від руки.

*² Цифру «666,3» вписано олівцем від руки.

*³ Цифру «7,2%» вписано олівцем від руки.

Как и многие другие институты АН УССР, Институт радиотехнических проблем испытывает затруднения в связи с недостатком лабораторно-производственных площадей. Общая площадь института составляет 1196 м²; из них полезная площадь по ул. Чкалова составляет 540 м² и по ул. Мельника – 515 м², т. е. всего 1055 м². Таким образом, на одного сотрудника Институт радиотехнических проблем имеет по 4 м². Это значительно лучшее положение по сравнению, например, с Институтом металлокерамики и специальных сплавов АН УССР, не говоря уже об Институте кибернетики АН УССР, четыре отдела которого размещались вообще в других ведомствах, а три отдела имели на одного сотрудника от 0,4 до 1,2 м². Естественно, что Президиум АН УССР, вопреки прежним своим постановлениям предоставил освободившиеся площади на ул. Чкалова указанным выше отделам Института кибернетики АН УССР и отделу металлургии редких и тугоплавких соединений Института металлокерамики и специальных сплавов АН УССР, а не Институту радиотехнических проблем. Как видно, дело здесь вовсе не в «дискриминации» в связи с передачей Института радиотехнических проблем в Госкомитет СМ СССР по электронной технике, как это пытается утверждать дирекция Института радиотехнических проблем; несостоятельность подобных утверждений очевидна хотя бы потому, что постановление об указанных выше перераспределениях площадей на ул. Чкалова Президиум АН УССР принял в октябре 1962 года, т. е. задолго до возникновения вопроса о передаче Института радиотехнических проблем АН УССР в Госкомитет СМ СССР по электронной технике.

Нет никакой «дискриминации» и в отношении обеспечения молодых специалистов института жильем в общежитиях. Всего институту выделено 8 комнат в домах в Святошино. В соответствии с планом 3 комнаты институт уже получил и в настоящее время получает еще 3 комнаты по 13 м² каждая.

В связи с попытками районного отделения милиции отобрать у Института радиотехнических проблем АН УССР занимаемое им помещение по ул. Мельника, Президиум АН УССР всецело поддерживает просьбу Института радиотехнических проблем АН УССР о прекращении указанных выше действий, могущих парализовать деятельность данного института.

Выше дана справка в основном о цифровых показателях деятельности Института радиотехнических проблем АН УССР. Подробный анализ уровня и направленности научной продукции института позволяет сделать определенные заключения и в этой области, не поддающиеся, естественно, точному отображению в цифрах.

В 1962 году с итогами научной деятельности Института радиотехнических проблем АН УССР ознакомилась комиссия в составе 8 специалистов во главе с чл.-корр. АН УССР А. Я. Усиковым. Половина состава комиссии была назначена из других ведомств (ЦНИИ-22 и 5 Главного управления Министерства обороны, ЦНИИ-108 ГКРЭ, п/я 17).

Комиссия дала следующую характеристику научной деятельности института:

«В результате ознакомления с деятельностью института за последние годы комиссия считает необходимым отметить, что тематика института содержит совершенно недостаточное количество тем, которые составляли бы новые радио-

технические проблемы, и поэтому в настоящее время не в полной мере отвечает задачам, поставленным правительством в период организации института.

Тематический план института содержит разные по уровню научные направления, которые не могут создать в будущем указанных выше крупных радиотехнических проблем.

Такая разнонаправленность в тематическом отношении тем более не оправдана при недостаточном количестве высококвалифицированных научных сотрудников, недостаточном материально-техническом обеспечении и малом количестве производственных площадей.

Перед руководством Института радиотехнических проблем, по мнению комиссии, стоит неотложная задача при составлении плана на 1963 г. пересмотреть тематику института и передать часть тем либо в свое ОКБ, либо в другие заинтересованные учреждения, высвободить научные кадры, помещение и оборудование с целью концентрации научных сил и материальных ресурсов института на быстром эффективном решении задач, вытекающих из постановления ЦК КПСС и Совета Министров СССР.

Из проведенных комиссией бесед с заместителем директора по научной части т. Гладышевым Г. И. следует, что он, выдвигая перед коллективом института необходимость решения ряда задач, не являющихся необходимыми для проблемного академического института, тем самым не формирует целеустремленного направления в работе научного коллектива института с целью отыскания и развития главнейших проблемных вопросов радиотехнического характера.

Дирекция Института радиотехнических проблем АН УССР в целом, уделяя слишком много внимания созданию конкретных приборов, упускает из виду свою ответственность за направление коллектива к решению по-настоящему важных и необходимых радиотехнических проблем, вытекающих из постановления правительства.

В качестве иллюстрации можно привести тот факт, что поставленная задача правительством по разработке в первую очередь новых методов генерирования и усиления мощных источников сантиметрового и миллиметрового диапазона радиоволн сведена дирекцией института в проблемной записке на двадцатилетний период в первую очередь к усовершенствованию существующих приборов и известных методов».

Такое заключение специалистов является по сути суровым приговором Институту радиотехнических проблем, в целом, и его дирекции, в частности. В Президиуме АН УССР неоднократно обсуждался вопрос о таких путях развития института, которые соответствовали бы его наименованию «Радиотехнические проблемы». Однако нынешний коллектив Института радиотехнических проблем АН УССР не в состоянии подняться выше прикладных задач, и нет надежд на пополнение института со стороны свежими научными силами высокой квалификации, способными вдохнуть новую жизнь в данный коллектив (о последнем свидетельствует хотя бы тот факт, что дирекция института на протяжении последнего года не привлекла со стороны ни одного сотрудника с ученой степенью). Вместе с тем Президиум АН УССР считает, что нынешний коллектив Института радио-

технических проблем АН УССР способен вести разработки и усовершенствование конкретных приборов на основе известных принципов, т. е. данный институт весьма полезен в системе учреждений, решающих прикладные вопросы. Таким образом, решение Президиума АН УССР о передаче Института радиотехнических проблем АН УССР Госкомитету СМ СССР по электронной технике, с которым наиболее тесно связан коллектив института, является логическим завершением поисков наиболее целесообразных направлений деятельности данного института.

Осенью 1962 года в Президиуме АН УССР обсуждались различные предложения, направленные на стимулирование перспективных разработок научными отделами нынешнего Института радиотехнических проблем АН УССР. В основе таких предложений заключалась необходимость либо коренного преобразования данного института, либо присоединения его к сильному в научном отношении коллективу АН УССР. Ввиду очевидной целесообразности постановки подобных вопросов Президиум АН УССР принял ряд решений, которые приостановили действие ранее принятых Президиумом АН УССР постановлений. К числу таковых относится и постановление о строительстве лабораторных помещений для нынешнего Института радиотехнических проблем, а также и других институтов АН УССР. В настоящее время Президиум АН УССР рассматривает вопросы наиболее целесообразного размещения будущих корпусов институтов АН УССР на отведенных Академии наук УССР площадках, а также вопросы наиболее правильного использования имеющихся в АН УССР помещений.

Институт радиотехнических проблем АН УССР не является исключением из списка тех институтов АН УССР, планы строительства и обеспечения которых в настоящее время пересматриваются.

Президент Академии наук УССР

академик *Б. [Е.] Патон*

Главный ученый секретарь АН УССР *Г. [С.] Писаренко*

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 24. Спр. 5658. Арк. 29–35. Оригінал. Машинопис.

№ 169

ЗВІТ ІНСТИТУТУ МІНЕРАЛЬНИХ РЕСУРСІВ АН УРСР З РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ ПОСТАНОВИ РМ УРСР ВІД 28 ЛЮТОГО 1962 р. «ПРО РОЗРОБКУ КОМПЛЕКСНОЇ СХЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ І ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ»^{*1}

13 березня 1963 р.^{*2}

По согласованию с Институтом Укргипроводхоз Госкомитета Совета Министров УССР по водному хозяйству отдел подземных вод и их охраны ИМР взял на себя составление ряда очерков и карт.

^{*1} Документ направлено до Президії АН УРСР.

^{*2} Дата супровідного листа.

В соответствии с этим 18.XII.1962 года Укргипроводхозу выслан очерк минеральных вод Крыма с картой масштаба 1 : 1 000 000 (автор С. В. Альбов).

В настоящее время уже готова карта грунтовых вод Крыма м[асшта]ба 1 : 200 000 и инженерно-геологического районирования Крыма м[асшта]ба 1 : 500 000, составленные ИМР совместно с Днепропетровской экспедицией УКРНИГРИ. Заканчивается составление пояснительных записок к картам, после чего они будут отправлены Укргипроводхозу.

Отделом нерудных полезных ископаемых и петрографии в 1962 году выполнена внеплановая тема: «Составление карты месторождений нерудных полезных ископаемых, прилежащих к трассе Северо-Крымского канала».

В результате выполнения темы была составлена, на геологической основе, карта месторождений главнейших месторождений нерудных полезных ископаемых с характеристикой химических и физико-технических свойств нерудного сырья, изложенных в пояснительной записке, и направленной в июне 1962 г. Укргипроводхозу.

Зав. отд[елом] подземных вод и их охраны
доктор геолого-минералог[ических] наук, проф. В. Г. Ткачук
И. о. зав. отделом нерудных полез[ных] ископаемых
и петрографии, канд. геол.-мин. наук Б. И. Горощников*¹

На документі резолюції: «Н. Л. Коваль. *Підпись**²»; «В дело. 6.IV.[19]63[г.] *Підпись**³».

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Планова комісія. Спр. 1208. Арк. 115. Оригінал. Машинопис.

№ 170

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКОНАННЯ ІНСТИТУТОМ ГЕОЛОГІЧНИХ НАУК АН УРСР ПОСТАНОВИ РМ УРСР «ПРО РОЗРОБКУ КОМПЛЕКСНОЇ СХЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ І ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ УРСР»*⁴

14 березня 1963 р.

На Ваш лист № 9/1285-8 від 20 лютого 1963 р. Інститут геологічних наук АН УРСР повідомляє, що, згідно розпорядження Президії АН УРСР № 263 від 21 квітня 1962 р. про виконання постанови Ради Міністрів УРСР від 28 лютого 1962 р. № 220 «Про розробку комплексної схеми використання водних і земельних

*¹ Замість Б. І. Горощникова документ підписала інша особа. Підпис не прочитано.

*² Підпис не прочитано.

*³ Те саме.

*⁴ Інформацію направлено до головного вченого секретаря АН УРСР чл.-кор. Г. С. Писаренка.

ресурсів УРСР», в інституті продовжуються дослідження по вивченню умов формування, режиму і ресурсів підземних вод південних районів України, пов'язані з вирішенням питань раціонального народногосподарського використання підземних вод для водопостачання та зрошення, які виконуються з врахуванням постанови ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР від 21 червня 1960 р. № 1073.

По цій тематиці у 1963 р. заплановано завершити роботи по визначенню ресурсів підземних вод верхньотретинних відкладів на території межиріччя Дніпро-Молочна та прогнозу їх зміни під впливом усталеної фільтрації з Каховського водоймища.

З цією метою на протязі 1962 р. проведено комплекс досліджень по визначенню динаміки вологи в ґрунтах зони аерації на основі методу радіоактивних ізотопів та вивченню елементів балансу вологи на лізіметричних установках польової гідрогеологічної станції інституту в Асканія-Нова, а також складені карти ізольованих рівнів підземних вод, водопроводимостей основного неогенового водоносного комплексу та існуючого і прогнозного на 1980 р. експлуатаційного водовідбору підземних вод.

В даний період проводяться роботи по виготовленню електропровідної моделі району для прогнозування змін ресурсів підземних вод під впливом фільтрації з Каховського водоймища методом електромодельовання.

Директор Інституту геологічних наук АН УРСР
академік АН УРСР *В. Г. Бондарчук*

На документі резолюції: «К. М. Сытнику. Г. С. Писаренко. III.[19]63 г.*¹»; «Н. Л. Коваль. Подпись*²»; «В дело. 6.IV.[19]63 [г.] Подпись*³».

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Планова комісія. Спр. 1208. Арк. 115а. Оригінал. Машинопис.

№ 171
ЗВІТ ПРО РОБОТУ
УКРАЇНСЬКОГО ГЕОГРАФІЧНОГО ТОВАРИСТВА ЗА 1962 рік*⁴

*[Не пізніше 15 березня 1963 р.]*⁵*

Президент – заслужений діяч науки УРСР
доктор геолого-мінералогічних наук, професор П. К. Заморій⁴³.
Головний вчений секретар – доцент А. С. Харченко⁴⁴.

*¹ Число не прочитано.

*² Підпис не прочитано.

*³ Те саме.

*⁴ Заголовок документа. Звіт розглянуто і схвалено на засіданні Президії АН УРСР (прот. № 10-б, § 85 від 15.03.1963).

*⁵ Датовано за поміткою на документі.

Організаційна структура: Вчена рада, Президія, Центральна організація та відділи.

Керівні органи, вибрані на II-й конференції товариства в січні 1960 року.

На 1 січня 1963 року в Українському географічному товаристві на обліку налічується 2255 членів товариства, об'єднаних в 18 відділів. Розподіл по відділах характеризується такими даними:

Назва відділу	на обліку членів товариства	
	на 01.01.[19]62 р.	на 01.01.[19]63 р.
Центральна організація	345	590
Львівський відділ	172	188
Одеський	136	136
Кримський	209	239
Чернівецький	390	260
Харківський	243	257
Луганський	105	132
Мелітопольський	102	152
Херсонський	30	24–6
Дніпропетровський	63	60–3
Криворізький	30	30–0
Запорізький	63	63
Вінницький	35	28–7
Донецький	25	10–15
Сумський	15	11–4
Закарпатський	27	27–0
Івано-Франківський	35	32–3
Черкаський	17	16–1
Всього	2073	2255

За звітний період проводилась робота по укріпленню новостворених відділів. Кількісно товариство зросло на 182 чоловік. Всього ж прийнято в члени товариства за рік 386 чоловік. Вибуло з товариства в зв'язку з виїздом 201 чоловік. Найбільш активну роботу по кількісному зростанню товариства проводила Центральна організація (245 чол.), Кримський відділ (30 чол.), Луганський (27 [чол.]), Мелітопольський (50 [чол.]) та ін. Однак більшість відділів в минулому році кількісно не зростали, а в Чернівецькому відділі кількісний склад зменшився на 130 чоловік, в Херсонському на 6 чол. Вінницькому на 7 чол., Донецькому на 15 [чол.]. Це говорить за недостатню організаційну і популяризаційну роботу цих відділів. [...]»¹, Українське географічне товариство спрямовувало свою роботу на вирішення питань по найбільш повному і раціональному використанню та відновленню природних ресурсів, охорони природи, організацію та проведення експедиційних досліджень, пропаганду науково-географічних знань, організаційне зміцнення відділів та кількісний зріст членів [Українського] географічного товариства, видання географічної літератури, участь в конференціях та нарадах.

¹ Тут і далі – знято інформацію, яка не стосується діяльності товариства.

В 1962 році відбулося засідання Вченої ради УГТ, на якому були заслухані: доповідь проф. П. К. Заморія «Завдання географічної науки і Українського географічного товариства» [...] та звіт про роботу УГТ за 1961 рік, з яким виступив віце-президент УГТ, проф. О. М. Маринич. На 4 загальних зборах Центральної організації, які відбулися в 1962 році, були заслухані доповіді проф. С. М. Мурзаєва про дослідження в Азії та вшанування пам'яті видатного українського радянського вченого В. [В.] Різниченка.

На протязі 1962 року відбулося 7 засідань Президії УГТ, на яких були розглянуті такі питання: обговорення та затвердження планів роботи секцій, комісій та президії [...].

Обговорення плану Географізу*¹ на 1963–[19]64 рр. Про видавничі справи та затвердження «Географічних збірників» № 7 та № 8. Про створення та затвердження складу геоботанічної експедиції. Про розгортання краєзнавчої роботи. Про участь УГТ в охороні природи. Про завдання [Українського] географічного товариства по лекційній пропаганді [...]. Про роботу секцій кліматології, обговорення проспекту ювілейного видання «Географія СРСР. Українська Радянська Соціалістична Республіка». Затвердження доповідей, звіту, інформації та ін. Центральна організація в м. Києві налічує зараз 10 секцій: фізичної географії, економічної географії, геоморфології, спелеології, гідрології, кліматології, картографії, шкільної географії, краєзнавства і туризму, пропаганди географічних знань і охорони природи з комісіями по топоніміці.

Організуються і розгортають свою роботу секції фенології, біогеографії, медичної географії.

Створене Центральне бюро по координації і спрямуванню краєзнавчої роботи, яка також розгортає свою роботу. У більшості відділів також активно працюють секції та комісії, на яких заслуховуються наукові доповіді, повідомлення.

Найбільш активно працюють секції Львівського, Харківського, Чернівецького, Кримського, Дніпропетровського та ін. відділів. В роботі секцій практикуються спільні засідання та винесення питань з плану секцій для більш широкого обговорення на загальні збори відділу.

Участь в конференціях та нарадах^{*2}

Проф. П. К. Заморій, проф. В. П. Попов⁴⁵, проф. О. М. Маринич⁴⁶, проф. О. Т. Діброва⁴⁷, доц. О. В. Поривкіна⁴⁸, доц. М. В. Щербакова⁴⁹, доц. М. І. Щербань⁵⁰, доц. А. С. Харченко (Київ), доц. Д. П. Назаренко⁵¹, доц. І.^{*3} П. Дубинський⁵², проф. Л. І. Карякін⁵³, доц. П. В. Ковалев^{*4: 54}, доц. М. А. Демченко⁵⁵, проф. Н. В. Логвиненко⁵⁶, доц. С. І. Проходський⁵⁷ (Харківський від[діл]), проф. П. М. Цись⁵⁸, проф. К. І. Геренчук⁵⁹, доц. І. М. Гоголев⁶⁰ (Львівський від[діл]) та багато інших, приймали участь в роботі багатьох нарад та конференціях, які про-

*1 У документі вжито русизм (рос. «Географгиз» – Государственное издательство географической литературы).

*2 Тут і далі – підкреслено в документі.

*3 Помилка в документі. Правильно: Г. П.

*4 Помилка в документі. Правильно: Ковальов.

водились в різних містах Радянського Союзу, де виступали з доповідями, в обговоренні по різних питаннях географічної науки.

Пропаганда географічних знань

На протязі 1962 року члени Українського географічного товариства провели значну роботу по пропаганді географічних знань серед населення України. Прочитано понад 3000 лекцій та доповідей, якими охоплено біля 75 тисяч чоловік. Найбільш активно проводили лекційно-пропагандистську роботу Харківський, Мелітопольський, Луганський, Дніпропетровський, Вінницький відділи, Центральна організація. Більшість лекцій і доповідей були спрямовані на роз'яснення завдань географічної науки, на мобілізацію всіх зусиль для успішного виконання планів [...]. З метою більшої координації та цілеспрямованості в пропаганді географічних знань на початку 1963 року намічається провести разом з Товариством для поширення політичних та наукових знань [УРСР] та Товариством охорони природи*¹ 3-х денну Республіканську нараду – семінар лекторів-географів по проблемі: Природні ресурси Української РСР, їх народногосподарське значення і використання.

Видавнича діяльність

На протязі 1962 року в Центральній організації вийшли в світ 5 та 6 випуски «Географічного збірника», зданий до друку 7-й випуск, підготовлені до друку матеріали ще 2-х збірників, монографія «Природа та господарство степової зони Української РСР». Також підготовлені до видання збірники праць Кримського, Харківського, Львівського, Чернігівського, Мелітопольського, Дніпропетровського, Запорізького відділів загальним обсягом 180 друк. аркушів.

Науково-експедиційна робота

В Центральній організації в 1962 році була створена геоботанічна експедиція (керів[ник] І. К. Головач⁶¹), яка розпочала роботу по обстеженню кормових угідь з метою їх більш раціонального використання в Карагандинській та Східноказахстанській областях Казахської РСР. В 1962 р. ґрунтознавча експедиція Львівського відділу завершувала роботи по обстеженню ґрунтів у Вологодській області та продовжувала роботи в Казахській РСР. Продовжуються експедиційні роботи в Харківському відділі. Науково-дослідницьку роботу по вивченню ерозійних процесів та розробці боротьби з ними провадять Центральна організація, Дніпропетровський, Кримський та Луганський відділи. Чернівецький та Львівський відділи продовжують роботи по вивченню фізико-географічних та економіко-географічних умов Передкарпаття та Закарпаття. Організовує господарні роботи Запорізький та Івано-Франківський відділи. Експедиційні роботи слід і надалі поширювати, спрямовуючи всі зусилля на всебічне вивчення природних багатств рідного краю найбільш раціонального їх використання та відновлення. Особливої уваги потребують питання охорони природи та розробки методів ефективної боротьби з ерозійними процесами. Вчені-географи України посилено працюють над питаннями фізико-географічного районування та ландшафтно-го вивчення території України.

*¹ Тут і далі – так у документі. Йдеться про: Українське товариство охорони природи та сприяння розвитку природних багатств.

Розвитку краєзнавчо-туристської роботи приділяли увагу всі відділи та Центральна організація. Проводились інструктажі, консультації, в деяких відділах працюють постійно діючі семінари, де розглядаються питання підготовки до маршрутів та вивчення території майбутніх походів. Проте, до цього часу в цьому напрямку ще мало зроблено і Центральне бюро по краєзнавству та туризму до цього часу ще не розглянуло своєї роботи.

В 1962 році ще більш зміцніли та розширились зв'язки відділів з установами Товариства по охороні природи. Підготовлено ряд спільних видань з питань охорони природи, проводяться спільні засідання, збори. В цьому напрямку найбільш активно проводить роботу Кримський, Дніпропетровський, Чернівецький та ін. відділи. Розширюється сітка фенологічних спостережних пунктів особливо в Львівській, Івано-Франківській, Кримській областях. Однак ще не вся територія України охоплена сіткою фенологічних пунктів. Тільки розгортає свою роботу фенологічна секція при Центральній організації товариства, яка призвана направляти роботу спостережних пунктів та опрацьовувати зібраний матеріал. Розпочалися роботи по створенню обласних та районних редакцій, по збору матеріалу для енциклопедичного довідника «Історія міст і сіл Української РСР», [...]. Географи, краєзнавці, туристи мають внести великий вклад по збору матеріалів та написанню нарисів по населених пунктах УРСР. Слід зазначити, що в 1962 році деякі відділи УГТ не приділяли належної уваги кількісному зросту членів УГТ. Залучення до активної роботи в товаристві широких кіл громадськості, і в першу чергу науковців, вчителів, краєзнавців, туристів, студентів, дасть змогу виконати ті завдання, які виникають перед географічною наукою та географічним товариством України в процесі виконання 7 річного плану, [...].

Висновки

Українське географічне товариство на протязі 1962 року проводило свою роботу в напрямку дальшого організаційного зміцнення та кількісного зросту. Дещо позбавилась науково-дослідницька робота, розширилось коло наукових питань, над вирішенням яких працюють вчені-географи України, дещо активізувалась пропагандистська робота. Однак недостатній рівень організаційної роботи, малий кількісний зріст членів товариства, те що не в усіх областях республіки створені відділи товариства – затримує даліше розгортання роботи товариства.

Як основний недолік в роботі Українського географічного товариства слід вважати недостатню координацію географічних досліджень на території УРСР та висвітлення робіт вчених-географів України в республіканських і особливо в союзних географічних виданнях. Це питання може бути вирішено шляхом організації республіканського періодичного загальногеографічного журналу в Україні та систематичного виходу «Географічного збірника» в Центральній організації та видань відділів. Залишається не вирішеним питання про створення Інституту географії України^{*1}.

Діяльність Українського географічного товариства спрямована на активну участь всіх його членів у вирішенні теоретичних та практичних питань геогра-

^{*1} Див.: Історія Національної академії наук України. 1951–1955. Ч. 1: Документи і матеріали. Київ, 2012. С. 139, 748–749; Історія Національної академії наук України. 1956–1960. Ч. 1: Документи і матеріали. Київ, 2016. С. 534–535.

фічної науки, розвитку та раціональному використанню і відновленню природних ресурсів України, [...].

Науково-дослідна робота проводилась в напрямках:

- а) природно-географічне та економіко-географічне районування УРСР;
- б) вивчення економічних зв'язків, більш раціональне використання природних ресурсів та їх відновлення в нових економічних районах;
- в) складання карт, атласів, монографій, окремих економіко-адміністративних районів, областей, міст, колгоспів, радгоспів;
- г) експедиційні дослідження по обстеженню кормових угідь, ґрунтів, вивченню ерозійних процесів та ін.

В ході виконання планів семирічки, [...], перед географічною наукою України постають важливі завдання по теоретичному обґрунтуванню робіт по іригаційному будівництву, при зміні фізико-географічних умов, викликаних будівництвом Дніпровського каскаду*¹ ГЕС та Балтійсько-Чорноморського водного шляху, по обводненню посушливих земель Півдня України, по вивченню процесів вторинного засолення ґрунтів та розробка методів найбільш раціональної боротьби з ними, по охороні і відтворенню природних багатств Української РСР.

[...]

Президент Українського
географічного товариства
проф. П. К. Заморій
Головний вчений секретар
доц. А. С. Харченко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1266. Арк. 191–199. Оригінал. Машинопис.

№ 172*²

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРО ОСНОВНІ НАУКОВІ НАПРЯМИ,
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ІНСТИТУТУ ФІЗИКИ АН УРСР*³**

16 березня 1963 р.

ЦІЛКОМ ТАЄМНО*⁴
Прим. № _____*⁵

В Інституті фізики АН УРСР розробляються такі проблеми, які входять до переліку найважливіших проблем сучасної фізики:

*¹ Слово «каскаду» вписано від руки.

*² Див. док. № 221.

*³ Заголовок документа. Доповідну записку направлено до секретаря ЦК КПУ А. Д. Скаби, ще один примірник документа – до президента АН УРСР акад. Б. С. Патона.

*⁴ На архівній справі штамп: «Розсекречено». Підстава: акт № 12 від 06.08.1992. Тут і далі – підкреслено в документі.

*⁵ Номер не проставлено.

1. Ядерна фізика і використання атомної енергії.
2. Фізика плазми і керовані термоядерні реакції.
3. Фізика твердого тіла.
4. Фізична електроніка.

5. На протязі останніх років інститут приймає активну участь в розв'язанні проблеми космічних польотів і вивчення космосу.

В інституті ведуть наукову роботу академік М. М. Боголюбов (з теорії ядерної матерії і елементарних часток), академік АН УРСР М. В. Пасічник, член-кор. АН УРСР О. С. Давидов, доктори наук О. Г. Ситенко і О. Ф. Німець (з ядерної фізики середніх енергій), доктор наук І. Д. Конозенко (з радіаційної фізики), академік АН УРСР О. Г. Гольдман, член-кор. А. Ф. Прихотько (з фізики твердого тіла), член-кор. П. Г. Борзяк (з фізичної електроніки) та 40 кандидатів наук, чотири з яких подали на захист докторські дисертації.

Інститут займає провідне положення в Радянському Союзі в галузі ядерної фізики середніх та малих енергій, молекулярної спектроскопії при низьких температурах та катодної електроніки. До створення на базі відділу напівпровідників Інституту фізики АН УРСР окремого Інституту напівпровідників АН УРСР наш інститут займав також провідне місце в галузі фотоелектричних явищ в напівпровідниках і теорії напівпровідників.

Значне місце в роботах інституту займають роботи, що мають прикладний характер. В інституті створено і впроваджено велику кількість приладів, які знайшли широке застосування в промисловості, оборонній і ракетній техніці.

Особливо плідною стала діяльність інституту після того як [...] ^{*1} було побудовано нову лабораторно-технічну базу. Перша черга споруд інституту (лабораторний корпус з низькотемпературними циклами, циклотрон і електростатичний генератор на 2,5 Мв) була введена в дію в 1953 р., друга (реактор ^{*2}) – в 1960 р.

За останні роки в інституті було зроблено відкриття великого теоретичного і практичного значення, які увійшли в ужиток радянської і отже світової науки. Це насамперед:

1. Відкриття нового принципу прямого перетворення теплової енергії в електричну за допомогою термоелектронної емісії. Це відкриття знаходить тепер застосування для створення безмашинних генераторів електричної енергії і реакторів космічних установок.

2. «Давидовське розщиплення» в спектрах кристалів і розробки теорії екситонів. За останні роки дослідженню цього явища в радянських, американських, англійських і інш[их] лабораторіях було присвячено сотні робіт.

3. Встановлення періодичності у властивостях атомних ядер щодо їх перетинів при взаємодії з нейтронами середніх енергій. Цей ефект знаходить практичне застосування при виборі конструкційних матеріалів реакторів.

4. Розробка фізичних основ і створення зразків приладів нової техніки (фотоелементи різних типів, болометри, магнітна пам'ять математичних машин, на-

^{*1} Знято інформацію, яка не стосується діяльності інституту.

^{*2} Див.: Історія Національної академії наук України. 1956–1960. Ч. 1: Документи і матеріали. Київ, 2016. С. 225–227, 587–590.

півпровідникові діоди і тріоди, аналізатори електричних імпульсів, безконтактні термометри, автомати для одержання характеристик матеріалів і запису процесів і інш[е]), які знайшли широке застосування в техніці.

За розробку болометричних давачів системи наведення супутника-II співробітників інституту було нагороджено урядовими нагородами.

До числа основних досягнень інституту відносяться також:

1. Одержання ядерних констант взаємодії нейтронів з ядрами, необхідних для створення ядерних енергетичних установок. Ці матеріали були використані при створенні, наприклад, першої в світі атомної електростанції.

2. Проведення великого циклу робіт по вивченню пружного і непружного розсіяння і захвату нейтронів ядрами легкої, середньої та великої атомної ваги і встановлення закономірностей цих ядерних реакцій.

3. Встановлення впливу оболонкової структури ядра на перерізи взаємодії нейтронів з ядрами і доказ обмеженості статистичної моделі ядра навіть для важких ядер.

4. Відкриття разом з ФТІ АН УРСР так званого ізотопічного ефекту при пружному розсіянні протонів, який має принципове значення для теорії ядра і ядерних реакцій.

5. Одержання квантових характеристик (енергія, спіні, парність) більш як 40 атомних ядер.

6. Одержання нових даних про механізми ядерних реакцій під дією протонів і дейтронів.

7. Вивчення змін властивостей конструктивних матеріалів та теплоносіїв для енергетичних установок космічних об'єктів під дією ядерної радіації.

8. Створення першого в Радянському Союзі електростатичного генератора, що працює в стиснутому газі, а також створення оригінальної вимірювальної ядерної апаратури, на яку одержано авторські свідоцтва (багатоканальні амплітудні аналізатори, селективна іонізаційна камера, автомат для сортування феритів і ін.).

9. Вивчення властивостей легованих напівпровідників та створення нових швидкодіючих напівпровідникових приладів – діодів та тріодів.

10. Створення нових типів напівпровідникових болометрів та фотоопорів.

11. Встановлення ексітонного характеру поглинання світла молекулярними кристалами, відкриття «Давидовського розщеплення» в спектрах, вивчення структури ліній ексітонного поглинання та зон енергії в збуджених станах.

12. Теоретичне передбачення та експериментальний доказ так званої просторової дисперсії світла.

13. Встановлення домішкового характеру люмінесценції більшості кристалів та виявлення і дослідження власної ексітонної люмінесценції.

14. Створення першого в Радянському Союзі інфрачервоного спектрометра та розробка з його використанням методу експрес-аналізу парафінів, що впроваджений на Дрогобицькому нафтопереробному заводі і зараз впроваджується в нафтопереробну промисловість СРСР.

15. Створення високочутливого нікельового болометра і розробка на його базі детекторів інфрачервоної радіації для космічних установок.

16. Удосконалення техніки одержання рідкого азоту, водню та гелію і розробка кріогенної техніки для проведення оптичних досліджень при низьких температурах.

17. Відкриття термоелектронного методу прямого перетворення теплової енергії в електричну.

18. Проведення циклу досліджень фотокатодів і запропонування оптичного методу підвищення їх чутливості.

19. Спостереження і вивчення холодної емісії сірчаного кадмію, що має велике значення для створення безканалних катодів.

20. Цикл досліджень і удосконалення високоефективних термоелектронних катодів.

21. Спостереження і дослідження коливань плазми під дією іонного пучка, а також дослідження коливань плазми, збуджуваних електронним пучком.

22. Розробка потужного цезієвого випроствувача з великим КПД^{*1}, створення вакуумметра для вакуума до 10^{-10} мм рт. ст. і т. д.

Результати виконаних в інституті досліджень за післявоєнний період були узагальнені в кількох монографіях і оглядах, а також більш як в 1000 статтях.

В експериментальних майстернях інституту було створено малосерійне виробництво розроблених в інституті приладів і апаратів. До основних видів серійної продукції майстерень відносяться: інфрачервоні вакуумні спектрометри, нейтронні генератори, багатоканальні амплітудні і багатоканальні часові аналізатори, тритійові мішені і тритійові іонізатори для зняття електростатичних зарядів для промислових установок, детектори інфрачервоного випромінювання, низькотемпературні пірометри, вакуумметри на вакуум до 10^{-10} мм рт. ст., установки для очищення і легування напівпровідникових матеріалів, кріостати для оптичних досліджень при низьких температурах, фотоелементи, фотоопори, болометри і т. д.

Для деяких виробів поняття «малосерійні» досить відносно, так як кількість випущених після війни виробів наближається до 100 тис.

Значним досягненням інституту є те, що в ньому виріс багаточисельний висококваліфікований згуртований колектив наукових співробітників, який може вирішувати складні теоретичні і важливі прикладні питання.

В зв'язку з створенням в системі АН УРСР комплексу інститутів фізики твердого тіла і матеріалознавства, Інститут фізики в ближчі роки повинен перетворитися в крупний науковий інститут для вирішення таких проблем великого теоретичного і практичного значення:

- 1) Ядерна фізика і використання атомної енергії.
- 2) Радіаційна фізика і радіаційне матеріалознавство.
- 3) Розробка ядерно-фізичних методів дослідження твердого тіла.
- 4) Фізика плазми.
- 5) Фізична електроніка (розділи пов'язані з прямим перетворенням енергії).

В найближчі роки, до створення в АН УРСР наукового центру з фізики твердого тіла, в Інституті фізики буде посилено розвиватися також фізика кристалів та низькотемпературна оптика і спектроскопія.

*1 Абревіатуру вжито російською мовою. Правильно: ККД.

В галузі ядерної фізики основні зусилля будуть зосереджені на вивченні енергетичної структури ядер (одержанні квантових характеристик енергетичних рівнів ядер) і механізмів ядерних перетворень в усьому діапазоні середніх енергій (до 100 *MeV*), одержанні ядерних констант. Ці дані необхідні для більш глибокого розуміння властивостей ядерної матерії і створення єдиної теорії ядра, на розробці якої будуть зосереджені зусилля трьох теоретичних відділів інституту. Відсутність теорії ядра і детальної інформації про ядро і ядерні процеси призводить до того, що ядерну речовину людство використовує сьогодні ще дуже мало. Фактично використовується тільки «ядерне горіння» (і то з низьким коефіцієнтом корисної дії) і випромінювання окремих ядер. Інші властивості ядра майже зовсім не використовуються. Створення, наприклад, ядерного квантового генератора на ізомерних рівнях ядер дало б в руки людини такі засоби, наслідки яких трудно переоцінити.

Вивчення ядерних процесів в широкому діапазоні енергій потребує створення лабораторій з повним набором енергій часток. Таких лабораторій в СРСР до цього часу нема. Ми вважаємо, що Інститут фізики АН УРСР, який має достатню кількість висококваліфікованих кадрів і не завантажений роботами з фізики високих енергій (як ОІЯД, ФІАН СРСР, ФТІ АН СРСР і ФТІ АН УРСР) і прикладними питаннями ядерної техніки (як Інститут атомної енергії [ім. І. В. Курчатова] АН СРСР, Фізико-енергетичний інститут Державного комітету по використанню атомної енергії СРСР), в першу чергу слід перетворити в інститут з повним набором джерел середніх енергій ядерних часток*¹. Такої ж думки дотримується і низка крупних вчених АН СРСР, які відвідали Інститут фізики в Києві, а також керівництво Державного комітету по використанню атомної енергії СРСР. Дослідження з фізики елементарних частинок, як основного джерела відомостей про ядерні сили буде проводитись на першому етапі методами теоретичної фізики і на базі експериментальних матеріалів (наприклад фотознімків пузирькових камер), одержаних на великих прискорювачах СРСР, а в подальшому – на прискорювачі нового типу, питання про будівництво якого в Києві ще не розв'язано.

Розвиток ядерної техніки, яка базується на діленні ядер, вимагає вивчення дії ядерних випромінювань великих інтенсивностей на речовину. Термін дії атомних підводних човнів і інших атомних транспортних машин, ефективність використання ядерного пального, термін дії стаціонарних атомних станцій обмежується в першу чергу радіаційними пошкодженнями конструкцій. Шляхи подолання радіаційних пошкоджень і методи розробки радіаційно стійких матеріалів зможуть бути винайдені на основі глибокого вивчення фізичних і хімічних процесів, а для цього потрібні фундаментальні дослідження в галузі радіаційної фізики.

Розробка радіаційних методів створення нових матеріалів з заданими властивостями також потребує розвитку радіаційної фізики, як напрямку фізики твердого тіла. Такі дослідження можуть проводитися тільки в інституті, де є джерела ядерних випромінювань – реактор, циклотрон і інш.*².

*¹ Підкреслено в документі від руки та виділено рискою на лівому березі документа.

*² Текст абзацу виділено рискою на лівому березі документа.

Лабораторії інституту повинні бути також використані для розвитку досліджень в галузі радіаційного матеріалознавства, радіаційної хімії, радіаційної біології.

Цілковито природньо, що саме в Інституті фізики з ядерно-фізичним ухилом повинні бути зосереджені дослідження з фізики твердого тіла і других конденсованих фаз ядерно-фізичними методами (нейтронографія, ефект Мессбауера, нейтроноскопія).

Необхідність розвитку досліджень з фізики плазми (четвертого стану речовини) в нашому інституті витікає з загальних завдань в цій галузі і наявність підготованого колективу співробітників*¹.

Роботи з фізики кристалів на ближчі роки будуть зосереджені на розробці фізичних основ створення багатоканальних квантових генераторів світла (лазери).

Дослідження з фізичної електроніки будуть зосереджені на розробці нових ефективних джерел фото- і термоелектронів, а також на вивченні елементарних процесів адсорбції і десорбції атомів і молекул на поверхні металів (в зв'язку з проблемою одержання надвисокого вакууму).

Слід відзначити, що в діяльності інституту мають місце серйозні недоліки.

1. В інституті слабо поставлена робота по визначенню економічного ефекту від впровадження.

2. Не всі відділи інституту доводять свої роботи до впровадження в практику.

3. Обновлення обладнання інституту ведеться повільно, що створює реальну загрозу відставання від зарубіжних лабораторій.

Для успішного виконання перелічених робіт інституту необхідно значно розширити еспериментальну базу, і зокрема, реалізувати такі заходи:

1. Створити Особливе конструкторське бюро першої категорії з штатом на 1963 р. в 45 ч[ол.] та експериментальний завод з програмою 1,5–2 млн крб*² з будівництвом виробничого корпусу, оснащеного найновішим устаткуванням.

2. Побудувати в 1964–1966 рр. циклотрон з варіацією енергій протонів від 5 до 100 *MeV*. Причому поставити інституту новий циклотрон, який буде випущений промисловістю. Орієнтована вартість 6–8 млн крб.

3. Побудувати лабораторний корпус електроніки і фізики плазми вартістю 3 млн крб.

4. Побудувати лабораторний корпус оптики і квантових генераторів вартістю 1,6 млн крб.

5. Побудувати перезарядний електростатичний генератор на 20 *Mv* орієнтованою вартістю 3 млн крб.

6. Побудувати лінійний прискорювач з бустерною мішенню на потоки нейтронів 10^{17} - 10^{14} *нейтр[он]/сек*. Орієнтована вартість 3 млн крб.

7. Побудувати радіаційний корпус з кобальтовою установкою активністю в 500–700 тис. *кюри*.

*¹ Текст абзацу виділено рисою на лівому березі документа.

*² Підкреслено в документі від руки.

8. Для забезпечення квартирами співробітників інституту, а також залучення висококваліфікованих спеціалістів по конкурсу і поповнення молодими спеціалістами побудувати в 1964–1965 рр. по одному житловому будинку на 100 квартир.

8*¹. Виділити інституту асигнування для придбання устаткування і приладів не менш як 1,0–1,2 млн крб на рік.

Директор Інституту фізики АН УРСР
академік АН УРСР *М. В. Пасічник*

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 24. Спр. 5658. Арк. 120–131. Оригінал. Машинопис.

№ 173

ЛИСТ КЕРІВНИКА ГОЛОВГЕОЛОГІЇ УРСР П. Ф. НАДЬОЖИНА ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ТА ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ КІБЕРНЕТИКИ АН УРСР АКАД. В. М. ГЛУШКОВА ПРО ПРОВЕДЕННЯ РОБІТ З ПРОГРАМУВАННЯ ЗАДАЧ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГРАВІТАЦІЙНОГО ПОЛЯ

26 березня 1963 р.

Сотрудниками Института кибернетики АН УССР – математиками Хазанкиной С. П., Лапченко С. Ю. и Остапчук О. С. под руководством зав. отдела программирования т. Ющенко Е. Л.⁶² проведены большие работы по программированию задач трансформации гравитационного поля, а также произведены пересчеты на электронно-счетной машине М-20 наблюдаемых значений аномалий силы тяжести для территории Причерноморской впадины и части территории Днепровско-Донецкой впадины. Работы проведены высококачественно и быстро. Произведенные пересчеты позволят нашим геологам и геофизикам провести качественную и количественную интерпретацию гравитационного поля, получить сведения о геологическом строении поверхностных и глубинных горизонтов земной коры и тем самым правильно ориентировать геологоразведочные работы, направленные на поиски нефти и газа.

Главгеология УССР надеется, что и в дальнейшем Институт кибернетики АН УССР будет продолжать сотрудничать с геологическими организациями Украины в деле решения многочисленных задач обработки материалов геолого-геофизической информации. Привлечение быстродействующих электронно-счетных машин к решению различных геолого-геофизических задач позволит значительно повысить эффективность геологоразведочных работ.

Начальник Главгеологии УССР *П. Ф. Надежин*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Планова комісія. Спр. 1211. Арк. 63.
Оригінал. Машинопис.

*¹ Нумерацію пунктів порушено в документі.

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЦК КПУ
ПРО ВСТАНОВЛЕННЯ ПРЕМІЙ ІМЕНІ ВИДАТНИХ
УЧЕНИХ УКРАЇНИ**

1 квітня 1963 р.

З метою відзначення вчених республіки за кращі наукові праці, винаходи і відкриття, що мають важливе значення для науки і практики, Президія Академії наук Української РСР просить Центральний Комітет КП України розглянути питання про встановлення в АН УРСР премій імені видатних учених України⁶³, які внесли великий вклад у розвиток вітчизняної і світової науки.

Зокрема, Президія Академії наук УРСР просить встановити премії:

імені Д. К. Заболотного – за роботи в галузі біологічних наук;

імені М. М. Крилова – за роботи в галузі математичних наук;

імені В. І. Лучицького – за роботи в галузі геологічних наук;

імені Є. О. Патона – за роботи в галузі технічних наук;

імені Л. В. Писаржевського – за роботи в галузі хімічних наук;

імені О. О. Потебні – за роботи в галузі мовознавства, літератури та фольклору;

імені В. Я. Юр'єва – за роботи в галузі рослинництва.

(Короткі довідки про названих вчених додаються*¹).

Розмір кожної іменної премії бажано визначити в сумі 1000 крб. Мається на увазі, що зазначені премії присуджуватимуться Президією АН УРСР окремим ученим і науковим колективам республіки один раз в три роки на основі конкурсного відбору праць, згідно з спеціально розробленим для цієї мети положенням (за затвердженням його Радою Міністрів УРСР).

До цього часу на Україні немає іменних премій, за винятком недавно встановленої премії ім. Т. Г. Шевченка, що не дає можливості відзначати в масштабах республіки найбільш цінні праці науковців незалежно від їх відомчого підпорядкування.

Встановлення названих премій стимулюватиме розробку і створення крупних праць з різних галузей науки і водночас сприятиме увічненню пам'яті видатних учених нашої країни.

На документі помітки: «Прийнято постанову П[резидії] – 44/12-3. 12.VI.[19]63 р.»; «Д[о] с[прави]. 18.VI.[19]63 р. Підпис *²».

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 31. Спр. 2187. Арк. 76. Оригінал. Машинопис.

*¹ Довідки не публікуються.

*² Підпис не прочитано.

**ІНФОРМАЦІЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
ПРО НАУКОВІ РОЗРОБКИ ГАО АН УРСР ТА КЛОПОТАННЯ
ЩОДО ВІДНЕСЕННЯ УСТАНОВИ ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ
ІНСТИТУТІВ ПЕРШОЇ КАТЕГОРІЇ^{*1}**

16 квітня 1963 р.

Визначні успіхи астрономічної науки, досягнуті за останні роки в Радянському Союзі, відкрили нові можливості в дослідженнях космічного простору, поставили перед вченими нові важливі завдання, які вимагають негайного розв'язання.

Українська РСР, завдяки своєму географічному положенню, позитивним кліматичним умовам та великим матеріально-технічним можливостям, при умові об'єднання зусиль українських вчених-астрономів, може внести значний вклад в справу вирішення деяких найважливіших проблем сучасної науки про Всесвіт. Президія Академії наук УРСР вважає, що з цією метою необхідно упорядкувати правове становище Головної астрономічної обсерваторії Академії наук УРСР як центру астрономічних досліджень на Україні.

В даний час ГАО АН УРСР як по обсягу роботи, кількості та складу працівників, так і по устаткуванню астрономічними приладами, стала найбільшою обсерваторією України. Науковий колектив ГАО АН УРСР налічує 50 наукових співробітників, в тому числі 12 кандидатів і 2 доктора наук.

За останні роки колектив співробітників Головної астрономічної обсерваторії АН УРСР зосередив основні зусилля на таких астрономічних дослідженнях, які безпосередньо пов'язані з дальшим освоєнням космічного простору, зокрема на вивченні Місяця та планет.

Завдяки цьому в галузі вивчення фігури, лібрації та рельєфу Місяця, що створює можливість орієнтування на поверхні Місяця, ГАО АН УРСР зайняла провідне положення в Радянському Союзі. Вона стала також всесоюзним центром робіт по вивченню руху полюсів Землі та активним учасником таких великих колективних робіт радянських астрономічних установ, як складання Каталога слабких зірок, дослідження структури Млечної Путі^{*2}, спостереження по програмі Міжнародного руху^{*3} спокійного Сонця^{*4} та інш.

Проте правове становище ГАО АН УРСР не відповідає характеру та обсягу її роботи і обмежує можливості її розвитку в майбутньому. В той час як астрономічні обсерваторії АН СРСР та інших союзних республік користуються правами науково-дослідних інститутів першої категорії, ГАО АН УРСР віднесена до розряду наукових установ. Внаслідок цього в складі ГАО АН УРСР немає можливості для створення структурних відділів і спеціалізованих лабораторій, що викликає утруднення в роботі та особливо в залученні на керівні посади висококвалі-

^{*1} Інформацію направлено до ЦК КПУ.

^{*2} Так у документі. Правильно: Молочний шлях.

^{*3} Помилка в документі. Правильно: року.

^{*4} Див. док. № 125.

ліфікованих кадрів. В зв'язку з зазначеними обставинами Академія наук Української РСР знаходиться в гірших умовах у відношенні розвитку астрономічних досліджень, ніж академії наук інших республік. Таке становище не виправдане і повинно бути зміненим.

Президія Академії наук УРСР просить Центральний Комітет КП України підтримати перед Радою Міністрів УРСР клопотання про прирівняння Головної астрономічної обсерваторії АН УРСР по оплаті праці керівних та наукових співробітників до науково-дослідних інститутів першої категорії.

Додаток*1: проект структури ГАО АН УРСР.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [Є.] Патон
Головний учений секретар АН УРСР Г. [С.] Писаренко

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 31. Спр. 2187. Арк. 110–111. Оригінал. Машинопис.

№ 176

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ ЦК КПУ і РМ УРСР «ПРО РАДУ З НАУКИ ПРИ РМ УРСР»*2

16 квітня 1963 р.

Цілком таємно*3

1. Створити Раду з науки при Раді Міністрів УРСР в складі:

1. Патон Б. Є. – голова Ради
2. Глушков В. М. – член бюро Ради
3. Гутиря В. С. – член бюро Ради
4. Пасічник М. В. – член бюро Ради
5. Федорченко І. М. – член бюро Ради, учений секретар
6. Вальтер А. К. – член Ради
7. Кавецький Р. Є. – член Ради
8. Лашкар'єв В. Є. – член Ради
9. Некрасов З. І. – член Ради
10. Першин П. М. – член Ради
11. Серенсен С. В. – член Ради
12. Субботін С. І. – член Ради
13. Усиков О. Я. – член Ради
14. Францевич І. М. – член Ради
15. Яцимирський К. Б. – член Ради

*1 Підкреслено в документі. Додаток не публікується.

*2 Заголовок документа.

*3 На архівній справі штамп: «Розсекречено». Підстава: акт № 12 від 06.08.1992.

2. Доручити Раді з науки при Раді Міністрів УРСР вносити в Уряд рекомендації з найбільш повного використання можливостей, що відкривають вітчизняна і світова наука, для забезпечення найвищих темпів розвитку технічного прогресу і народного господарства республіки.

3. Встановити, що Рада з науки має право залучати до роботи міністерства і відомства, державні комітети, раднаргоспи УРСР, а також в межах республіки наукові, конструкторські і проектні організації, підприємства і окремих працівників.

4. Доручити т. Б. Є. Патону подати Раді Міністрів УРСР проект положення про Раду з науки при Раді Міністрів УРСР.

Секретар Центрального
Комітету КП України М. [В.] Підгорний
Голова Ради Міністрів УРСР В. [В.] Щербицький

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 3526. Арк. 20–21. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 177

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО ВИКОНАННЯ ПОСТАНОВИ ЦК КПРС ТА РМ СРСР «ПРО ЗАХОДИ ПО ДАЛЬШОМУ РОЗВИТКУ БІОЛОГІЧНОЇ НАУКИ І ЗМІЦНЕННЮ ЇЇ ЗВ'ЯЗКІВ З ПРАКТИКОЮ»»^{*1}

28 квітня 1963 р.

ЦК КПРС і Рада Міністрів СРСР в постанові від 9 січня 1963 р. № 63 відзначили, що радянська наука досягла серйозних успіхів у питаннях загальної біології, у дальшій розробці теорії розвитку органічного світу і на цій основі добилась важливих результатів, що мають велике практичне значення для сільського господарства, медицини та різних галузей промисловості.

Радянські біологи мічурінського напрямку досягли значних успіхів і займають провідне місце в світі в галузі генетики, селекції та насінництва, особливо в питаннях керування спадковістю та мінливістю, внесли істотний вклад у теорію та практику сільськогосподарського виробництва.

Значний вклад у розвиток біологічних наук внесли вчені Академії наук УРСР. Загальновідомі праці В. Я. Юр'єва по генетиці та селекції рослин, М. Ф. Кашенка по акліматизації рослин та М. Ф. Іванова по виведенню нових порід і акліматизації тварин. М. Г. Холодному належить відкриття гормонів рослин, що покляло початок вченню про їх ростові речовини. Загальноновизнана роль О. І. Душечкіна в розвитку радянської агрохімії, Є. Л.^{*2} Вотчала та В. М. Любименка у вивченні фотосинтезу. Визначні досягнення має українська біохімічна школа. Засновником вітчизняної епідеміології Д. К. Заболотним та його школою багато зроблено у

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} Помилка в документі. Правильно: Є. П.

вивченні патогенних мікроорганізмів, боротьбі з чумою, холерою та іншими інфекційними хворобами. Значну роль у розвитку вітчизняної медицини відіграли школи видатних українських учених: Ф. Г. Яновського, М. Д. Стражеска, В. П. Філатова, О. О. Богомольця. В. Ю. Чаговцю і О. В. Леонтовичу належить створення і розробка теорії біоелектричних струмів. О. В. Нагорний поклав початок розвитку досліджень по віковій фізіології та біохімії.

Внаслідок проведених за останні роки досліджень установами Академії наук УРСР одержано важливі наукові результати в галузі вивчення біохімії білка, ферментів та вітамінів, нервової системи та м'язової тканини, взаємозв'язку вірусів з клітинами, вивчення фізико-хімічних основ життєвих явищ у нервовій клітині.

Розроблено метод підвищення жирномолочності корів шляхом направлених змін у мікрофлорі рубця, що дає можливість одержувати молоко з підвищеною на 0,4% жирністю. Широко застосовується білковий кровозамінник БК-8, який виготовляється з крові великої рогатої худоби, та технологія одержання ряду кристалічних білків, зокрема глюкозооксидази та вітамінних препаратів для потреб медицини і тваринництва. Розроблено та перевірено в клініках біохімічний метод ранньої діагностики раку. Встановлено участь клітинної рибонуклеїнової кислоти (РНК) у репродукції вірусів, які мають дезоксирибонуклеїнову кислоту (ДНК).

Вивчено особливості процесів збудження і гальмування у нервових клітинах, що може стати базою для остаточного вирішення питання виникнення основних нервових процесів у клітинах кори головного мозку.

Дослідження фізіології гормонів дозволило створити гормональні препарати – кортикотонін, спленін, які застосовуються при лікуванні токсикозів вагітності, променевої хвороби тощо.

Вивчення гіпоксичних станів сприяло опрацюванню профілактики висотної хвороби та лікуванню таких захворювань, як астма, гіпертонія та інш.

Виявлено роль нервової системи в захисних механізмах організму, в патогенезі пухлинної хвороби та розробляються методи комплексної терапії променевої хвороби з допомогою новостворених препаратів. Показано залежність будови і топографії нервових закінчень в органах від їх структури і функції.

Одержано та передано в лікувальну практику ряд високоактивних антибіотичних препаратів – мікроцид, іманін, новоіманін, аренарин та виявлено нові високоактивні раси мікроорганізмів – продуцентів ферментів (пероксидаза, глюкозооксидаза) та раси бактерій для збагачення білками силосів. Впроваджується новий технологічний режим культивування мікроорганізмів – безперервний потік – для шампанізації вина. Розроблено метод одержання стабільних штучних комплексів білків з жиророзчинними вітамінами, кристалічного вітаміну D₂ та D₃, які використовуються у медицині та тваринництві.

Розроблено та впроваджено у виробництво нові види мікродобрив, складено картограми вмісту мікроелементів у ґрунтах УРСР та рекомендації по диференційованому застосуванню мікродобрив. Вивчено оптимальні умови виготовлення компостів, збагачених поживними речовинами, вітамінами та рістактивуючими речовинами. Рекомендовано виробництву нові хімічні засоби боротьби з бур'янами, створено нові види складних добрив.

Розроблено методику масового одержання і відбору тетраллоїдних форм буряків. Показано ефективність нових поліплоїдних форм буряків, жита та нових порід шовкопрядів.

Завершуються роботи по вивченню флори вищих рослин та рослинності України; розроблено метод одержання каротину з водоростей солоноводних озер Криму і використання відходів (барди) спиртових заводів для культивування хлорели. Вивчено окремі питання акліматизації рослин – дія фотоперіоду, ритму та прискорення розвитку рослин.

Вивчення гідробіологічних процесів р. Дніпра при його зарегулюванні дозволило опрацювати і передати для використання прогнози гідробіологічного режиму всього каскаду водосховищ.

Поряд з цим Президія АН УРСР відмічає, що в роботі біологічних установ Академії наук УРСР мають місце серйозні недоліки. [...]*

З метою дальшого успішного розвитку біологічної науки і зміцнення її зв'язків з практикою Центральний Комітет КППС і Рада Міністрів СРСР визнали за необхідне всебічно розвивати весь комплекс біологічних наук, встановили головним завданням цих наук виявлення суті життєвих явищ, розкриття біологічних закономірностей розвитку органічного світу, вивчення фізики, хімії живого, розробку різних способів керування життєвими процесами, зокрема, обміном речовин, спадковістю і спрямованими змінами організмів. Підкреслили необхідність ширше і глибше розвивати мічурінський напрямок у біологічній науці, який виходить з того, що умови життя є провідними в розвитку органічного світу. Відзначено важливе значення вивчення і широкого використання мікроорганізмів у народному господарстві і для охорони здоров'я, в тому числі для виробництва харчових і кормових засобів, вітамінів, антибіотиків, ферментів для вишукування нових прийомів агротехніки і зоотехніки. Постановою ЦК КППС і Ради Міністрів СРСР визначені основні проблеми біологічної науки, спрямовані на розвиток сільського господарства, медицини, легкої і харчової промисловості.

Президія Академії наук УРСР відмічає, що згадана постанова має величезне значення для розвитку всього комплексу біологічних наук, для піднесення теоретичного рівня біології і зміцнення її взаємодії з фізикою, хімією і математикою, для посилення зв'язків науки з виробництвом, всебічного використання досягнень біології у народному господарстві.

На виконання постанови ЦК КППС і Ради Міністрів СРСР Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Зобов'язати наукові установи Відділу біологічних наук та інші установи АН УРСР, які беруть участь у розробці біологічних проблем, у своїй діяльності керуватись основними проблемами біологічної науки, спрямованими на розвиток сільського господарства, медицини, легкої і харчової промисловості, які визначені ЦК КППС і Радою Міністрів СРСР у вказаній постанові.

2. Зобов'язати наукові установи Відділу біологічних наук суворо додержуватись розподілу основних завдань, вказаних в п. 4 постанови ЦК КППС і Ради Міністрів СРСР, а саме:

*1 Знято загальну інформацію про недоліки у роботі біологічних установ АН УРСР.

– науково-дослідні біологічні установи Академії наук СРСР, академій наук союзних республік і університети повинні зосередити увагу, в першу чергу, на вивченні основних біологічних закономірностей розвитку організмів, на розробці перспективних проблем фізики і хімії живого;

– науково-дослідні установи Міністерства сільського господарства СРСР, міністерств сільського господарства союзних республік і сільськогосподарські вищі учбові заклади повинні зосередити увагу, в першу чергу, на розробці методів спрямованого виведення високопродуктивних сортів рослин і порід тварин, розробці інтенсивних систем землеробства і хімізації сільського господарства;

– науково-дослідні установи Міністерства охорони здоров'я союзних республік і медичні вищі учбові заклади повинні зосередити увагу, в першу чергу, на розробці теоретичних основ і практичних методів профілактики і лікування хвороб.

3. Зобов'язати бюро Відділу біологічних наук та наукові ради по проблемах посилити керівництво біологічними науково-дослідними установами з тим, щоб підвищити результативність наукових робіт. Спрямувати зусилля цих установ на розробку основних біологічних закономірностей розвитку організмів, перспективних проблем фізики і хімії живого, на всемірний розвиток мічурінського напрямку в біології, що сприятиме успішному вирішенню практичних завдань сільського господарства, охорони здоров'я і розвитку харчової промисловості.

4. Затвердити основні наукові напрямки установ Відділу біологічних наук, які відповідають проблематиці, визначеній постановою ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР:

Інститут біохімії*¹

Вивчення обміну речовин і енергії у тваринному організмі і засобів керування процесом обміну.

Вивчення біосинтезу, фізичних і біологічних властивостей та фізіологічних функцій білків, нуклеїнових кислот, вітамінів та інших важливих сполук. Вивчення хімічної будови білків і нуклеїнових кислот та з'ясування зв'язків між їх хімічною будовою та біологічними функціями.

Біохімія нормального та патологічного росту.

Біохімія нервової та м'язевої систем за різних фізіологічних та патологічних станів.

Вивчення механізму дії фармакологічних лікувальних препаратів, які впливають на функцію нервової системи.

Розробка та випробування нових білкових, ферментних, вітамінних та інших біологічно активних сполук.

Інститут мікробіології [ім. Д. К. Заболотного]

Вивчення закономірностей спадковості та мінливості мікроорганізмів і значення у цих явищах обміну речовин і зовнішніх умов з метою теоретичного обґрунтування методів створення високопродуктивних їх форм для потреб народного господарства і медицини.

*¹ Тут і далі – підкреслено в документі.

Біосинтез фізіологічно активних речовин антибіотиків, ферментів, вітамінів, стимуляторів, токсинів, білків і амінокислот мікроорганізмами, селекція їх високопродуктивних рас та розробка теоретичних основ одержання білкових речовин з харчової та особливо нехарчової сировини.

Біологічна фіксація азоту, взаємовідношення мікроорганізмів з рослинами та теоретичне обґрунтування дії бактеріальних добрив на рослини.

Вивчення структури, хімічних властивостей, репродукції та генетики вірусів, взаємовідношень їх з клітиною, циркуляції у природі з метою теоретичного обґрунтування та розробки засобів боротьби з вірусними інфекціями.

Хімічний синтез і аналіз біологічно активних похідних вуглеводів пептидів та нуклеотидів та вивчення впливу на репродукцію і мінливість вірусів.

Інститут фізіології ім. О. О. Богомольця

Будова і діяльність центральної нервової системи та інших фізіологічних систем. Вища нервова діяльність людини і тварин в нормі і патології.

Структура і функція клітин тваринного організму. Біоніка. Фізіологічні, біохімічні і структурні основи еволюції функцій тварин і людини. Основи біологічної дії ядерних випромінювань та інших фізичних факторів і розробка методів боротьби з радіаційними пошкодженнями.

Інститут зоології

Наукові основи збереження та відтворення тваринних природних ресурсів, вивчення процесів видоутворення, вивчення закономірностей розміщення та розвитку збудників і переносиків захворювань та розробка біологічних основ їх ліквідації. Вивчення закономірностей індивідуального та історичного розвитку тваринного світу.

Структура і функція клітини, гістогенез

Пізнання механізму дії біологічних систем з метою моделювання їх у техніці.

Розробка біологічних основ боротьби з шкідливими формами та акліматизації корисних форм.

Інститут ботаніки

Структура і функція клітини, вивчення закономірностей спадковості та ембріонального розвитку рослин, керування процесами видоутворення, спадковістю і життєвістю рослин та створення високопродуктивних форм.

Вивчення біохімічних основ корелятивних зв'язків між органами рослинних організмів.

Біохімія нижчих рослин та хімія рослинної сировини.

Вивчення флори та закономірностей формування рослинного покриву з метою розробки наукових основ збереження та відтворення рослинних ресурсів, вивчення шляхів використання рослин флори УРСР (в першу чергу водоростей і грибів) у сільському господарстві, медицині і промисловості. Вивчення шляхів історичного та індивідуального розвитку рослин.

Інститут фізіології рослин

Вивчення хімізму і механізму, фізіології та екології фотосинтезу і значення пігментів у його реакціях.

Фізіологія і біохімія клітини.

Внутрішня організація і енергетика фізіологічних процесів.

Внутрішній механізм дії фізіологічно активних речовин на рослину та пошуки регуляторів метаболізму, за допомогою яких можна керувати життєдіяльністю рослин.

Фізіологія та біохімія кореневого та позакореневого живлення рослин і розробка засобів найбільш ефективного застосування добрив; фізіологічна роль і значення мікроелементів для рослин. Радіобіологія і використання ізотопів у дослідженнях по біохімії та фізіології рослин.

Інститут гідробіології

Вивчення біологічної продуктивності внутрішніх водойм, біологічних основ раціонального використання та відтворення природних ресурсів цих водойм, хімії води природних та штучних водойм, пізнання гідрохімічних процесів з метою керування ними.

Вивчення шляхів використання пристосувань організмів до водного середовища в техніці.

Ботанічний сад

Наукові основи акліматизації та інтродукції рослин, вивчення онтогенезу. Розробка методів селекції квіткових та декоративних рослин.

Львівський науково-природознавчий музей

Експериментальна морфологія рослин. Вивчення механізмів взаємодії організмів у біоценозах з метою з'ясування можливості направленої зміни існуючих зв'язків, з'ясування біології шкідливих форм та розробка заходів боротьби з ними.

5. Затвердити структуру установ Відділу [біологічних наук], конкретні напрямки робіт їх відділів і лабораторій (додатки № 1–7*¹).

Встановити, що в кожній новоствореній лабораторії згідно з цією постановою в 1963 р. повинно бути не менше 6–7 працівників.

Наукові напрямки та структуру Інституту біології південних морів розглянути пізніше. Zobov'язати чл.-кор. АН УРСР В. О. Водяницького до 10 травня ц. р. подати Президії пропозиції з цього питання.

6. Zobov'язати директорів відповідних інститутів забезпечити, починаючи з 1963 року розгортання досліджень по таких галузях і напрямках біологічної науки:

а) цитологія – в інститутах ботаніки і зоології;

б) генетика – в інститутах ботаніки та мікробіології [ім. Д. К. Заболотного];

в) енергетика біологічних процесів – в інститутах біохімії, фізіології ім. О. О. Богомольця, фізіології рослин та ботаніки;

*¹ Тут і далі в документі – додатки не публікуються.

г) біоніка – в інститутах фізіології [ім. О. О. Богомольця], зоології і гідробіології та біології південних морів.

Конкретні пропозиції з цього питання (плани досліджень, виконавці, створення груп і лабораторій) подати на затвердження Президії до 1 червня ц. р.

7. З метою забезпечення кваліфікованого керівництва і координації наукових досліджень у галузі найновіших експериментальних напрямків біології, ввести до складу бюро Відділу біологічних наук академіка АН УРСР Р. Є. Кавецького.

8. Зобов'язати вчені ради відповідних інститутів до 1 червня ц. р. розглянути і вирішити питання про поглиблення досліджень по хімії та фізико-хімії білка, нуклеїнових кислот, органічного синтезу, вивчення каталітичних ферментативних процесів (Інститут біохімії), водоростей як джерела рослинної сировини (Інститут ботаніки), фізіології і біохімії водоростей (Інститут гідробіології), біологічної фіксації азоту та синтезу білкових речовин мікроорганізмами (Інститут мікробіології [ім. Д. К. Заболотного]), біохімії і хімії фотосинтезу та одержання біомінеральних добрив (Інститут фізіології рослин). Про прийняті рішення інформувати бюро Відділу біологічних наук та Президію АН УРСР.

9. Схвалити план досліджень установ Відділу біологічних наук на 1963 рік, спрямований на допомогу сільському господарству та медицині, згідно з додатками № 8 та № 9.

10. Затвердити перелік комплексних тем, що розробляються установами різних Відділів АН УРСР, згідно з додатком № 10 та зобов'язати відповідні інститути та бюро Відділів АН УРСР до 1 червня 1963 року подати до Президії АН УРСР робочі плани по цих темах.

11. Затвердити план набору аспірантів на 1963–1965 рр. по генетиці, біохімії, цитології, мікробіології та вірусології згідно з додатком № 11.

Зобов'язати бюро Відділу біологічних наук до 1 червня ц. р. скласти та подати до Президії АН УРСР:

а) план відряджень до установ АН СРСР і за кордон молодих спеціалістів для стажування по згаданих та інших дефіцитних і найбільш важливих спеціальностях;

б) план підготовки молодих спеціалістів у галузі фізики та хімії в установах фізичного та хімічного профілю АН УРСР для забезпечення розвитку в установах Біологічного відділу досліджень по фізиці та хімії живого.

12. Зобов'язати комісію у складі академіків АН УРСР В. О. Беліцера, О. В. Кіранова, І. Т. Швеця, члена-кореспондента АН УРСР О. В. Топачевського (голова), докторів біологічних наук С. М. Гершензона, П. Г. Костюка, П. М. Мажуги, Ф. Л. Калініна розробити і до 1 червня ц. р. подати на розгляд Президії пропозиції про поліпшення системи підготовки кадрів, здатних провадити висококваліфіковані дослідження по проблемах біології, зокрема по генетиці, фізіології, біохімії, біофізиці, цитології, мікробіології і вірусології у Київському державному університеті [ім. Т. Г. Шевченка].

13. Зобов'язати директорів інститутів біохімії (акад. О. В. Палладіна), фізіології [ім. О. О. Богомольця] (акад. АН УРСР О. Ф. Макаренка), ботаніки

(акад. АН УРСР Д. К. Зерова), мікробіології [ім. Д. К. Заболотного] (д. с.-г. н. С. Б.*¹ Московця) та фізіології рослин (акад. АН УРСР П. А. Власюка) розробити та подати Президії до 20 травня ц. р. конкретний план укомплектування устаткуванням, приладами, реактивами та хімічним посудом провідних лабораторій, які повинні забезпечити ефективну розробку перспективних проблем фізики і хімії живого та фізичних і хімічних досліджень у відповідності з тематикою, зазначеною в додатку № 10.

14. З метою значного розширення зв'язку з виробництвом зобов'язати директорів наукових установ біологічного профілю вжити заходів до значного збільшення в 1963 році обсягу госпдоговірних робіт: по інститутах біохімії, мікробіології [ім. Д. К. Заболотного], гідробіології, фізіології рослин – до 15%, по Інституту фізіології [ім. О. О. Богомольця] – до 10%, по інститутах ботаніки і зоології – до 8%, по Інституту біології південних морів – до 9%, по Центральному республіканському ботанічному саду – до 13% та по Львівському науково-природознавчому музею – до 7% від загального обсягу бюджетних асигнувань.

15. Для забезпечення розвитку нових напрямків у галузі біології розпочати в 1964 році будівництво таких приміщень:

а) лабораторного корпусу Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця для сектора біофізики і радіобіології;

б) лабораторного корпусу для сектора фотосинтезу і біохімії Інституту фізіології рослин;

в) біологічної лабораторії з віварієм при атомному реакторі (за типовим проектом);

г) надбудови Інституту фізіології [ім. О. О. Богомольця];

д) прибудови до будинку Севастопольської біологічної станції;

е) допоміжних споруд для Інституту мікробіології [ім. Д. К. Заболотного];

ж) експериментального корпусу для Інституту зоології.

16. З метою забезпечення прискореного розвитку досліджень у галузі вірусології, мікробіології, антибіотиків:

а) розмістити Інститут мікробіології [ім. Д. К. Заболотного] в будинку Інституту ботаніки АН УРСР в Феюфанії, будівництво якого завершується в 1963 р.;

б) виділити Інституту зоології АН УРСР (для створеного відділу цитології і гістогенезу) в будинку № 15 по вул. Леніна одну кімнату площею 35–40 м², яка звільняється Інститутом мовознавства [ім. О. О. Потебні] АН УРСР;

в) будинок Інституту загальної та неорганічної хімії, після спорудження для нього нових лабораторних корпусів, передати Інституту біохімії;

г) після звільнення Інститутом мікробіології [ім. Д. К. Заболотного] приміщень по вул. В. Житомирська, № 28 передати їх інститутам біохімії та ботаніки. У зв'язку в цим п. 10 постанови Президії від 20 липня 1962 р. (протокол № 33, § 395) та другий абзац п. 5 постанови Президії АН УРСР від 1 березня 1963 р. (протокол № 8-б, § 66) – скасувати;

*¹ Помилка в документі. Правильно: С. Н.

д) зобов'язати відділ капітального будівництва (т. Чоповського В. П.) передбачити в перспективному плані будівництва установ АН УРСР будівництво інститутів зоології (з корпусом для зоомузею) і ботаніки та корпусів вірусології і антибіотиків Інституту мікробіології [ім. Д. К. Заболотного];

е) зобов'язати Управління справами (т. Сизоненка М. П.) до 10 травня подати пропозиції про виділення робочих площ для сектора біофізики і радіобіології Інституту фізіології [ім. О. О. Богомольця] та Інституту ботаніки в тимчасове користування, до надання приміщень, передбачених відповідними пунктами цієї постанови;

є) для забезпечення відкриття влітку ц. р. Центрального республіканського ботанічного саду зобов'язати відділ капітального будівництва (т. Чоповського В. П.) добитися виділення Київським міськвиконкомом необхідних асигнувань для завершення будівництва головного входу та огорожі;

ж) відповідно до рішення Ради Міністрів УРСР про перенесення Старосільської біологічної станції Інституту гідробіології передбачити в 1963 році проектування в Лютежі експериментальної бази цього інституту;

з) передбачити поряд з будівництвом експериментальних корпусів будівництво жилих будинків для співробітників відповідних інститутів.

17. Вважати за необхідне використати майстерні Інституту фізіології [ім. О. О. Богомольця] для виготовлення нестандартного наукового обладнання, в першу чергу, оригінальних приладів та устаткування, необхідних усім установам ВБН.

Доручити директору Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця акад. АН УРСР О. Ф. Макаренку та директору майстерень при інституті т. Поляку Р. В. розробити та подати до 20.V.1963 р. Президії АН УРСР конкретний план відповідної реорганізації цих майстерень.

18. Зобов'язати РВР АН УРСР разом з ВБН розробити план видання і випуску, починаючи з 1963 року, монографій і оглядів по актуальних проблемах загальної біології, генетики, біохімії, біофізики, вірусології, мікробіології, фізіології і агрохімії. До плану включити підручники і посібники для біологічних факультетів університетів, що будуть підготовлені провідними вченими АН УРСР.

19. Цю постанову Президії АН УРСР обговорити на засіданнях вчених рад наукових установ Відділу біологічних наук і хімічних установ АН УРСР, які розробляють проблеми, вказані в постанові ЦК КПРС та Ради Міністрів СРСР.

20. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на Відділи біологічних та хімічних і геологічних наук АН УРСР.

Президент Академії наук УРСР

академік Б. [С.] Патон

Головний учений секретар АН УРСР

член-кореспондент АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1251. Арк. 3–16. Оригінал. Машинопис.

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРО ВИКОНАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ НА АТОМНОМУ РЕАКТОРІ ІНСТИТУТУ ФІЗИКИ АН УРСР*1

*[Не пізніше 3 травня 1963 р.]**2*

Ознакомившись с отчетным материалом учреждений АН УССР о ходе выполнения научных исследований, производимых на атомном реакторе Института физики АН УССР и работой реактора, комиссия в составе:

член-корр. АН УССР	Г. В. Самсонов (председатель комиссии)
канд. физ.-мат. наук	И. Ф. Барчук
канд. физ.-мат. наук	Е. Г. Нестеренко
канд. хим. наук	Ю. П. Назаренко
канд. биол. наук	Б. Р. Киричинский
канд. тех. наук	М. С. Ковальченко (ученый секретарь комиссии)
	Я. И. Лавринтович

отмечает, что работа на атомном реакторе ВВР-М³ проводится в соответствии с решениями Всесоюзного координационного совещания по работам, выполняемым на атомных реакторах, и координируется научным советом реактора.

В 1962 г. на атомном реакторе ВВР-М выполнены работы по ряду важных направлений:

- а) ядерная физика (нейтронная спектроскопия, гамма-спектроскопия);
- б) строение вещества;
- в) радиационная физика и радиационное материаловедение;
- г) радиационная химия;
- д) радиационная биология;
- е) усовершенствование реактора ВВР-М.

Исследования на реакторе проводят институты физики, металлофизики, литейного производства, металлокерамики и спецсплавов, теплоэнергетики, физической химии, микробиологии [им. Д. К. Заболотного], физиологии [им. А. А. Богомольца], физиологии растений, физико-технический АН УССР, а также Инсти-

*1 Заголовок документа. Документ направлено до Президії АН УРСР. Президія АН УРСР 20 грудня 1962 р. зверталася до РМ УРСР з клопотанням про оснащення атомного реактора сучасним обладнанням. У лютому 1963 р. Держплан УРСР звернувся з листом до «Союзеенергоремтресту» з проханням виділити АН УРСР 60 тис. крб для закупівлі запчастин до атомного реактора Інституту фізики АН УРСР. У разі позитивного вирішення даного питання, вказане обладнання мало бути виготовлено на Ново-Краматорському машинобудівному заводі. Доповідну записку розглянуто на засіданні Президії АН УРСР (прот. № 17, § 169 від 03.05.1963).

**2 Датовано за поміткою на документі.

**3 Див.: Наукові коментарі до документів // Історія Національної академії наук України. 1956–1960. Ч. 1: Документи і матеріали. Київ, 2016. С. 720–721.

тут атомной энергетики им. Курчатова АН СССР*¹ и некоторые предприятия и учреждения УССР и СССР.

Институтом физики АН УССР*² на реакторе проводились работы по измерению полных нейтронных сечений на разделенных изотопах, необходимых для теории ядра, и сечений резонансного рассеяния, разработана методика и получены результаты по измерению эффективного числа нейтронов деления урана-235 в зависимости от энергии нейтронов, что является очень важным для разработки реакторов – размножителей на ториевом цикле.

По измерению спектров гамма-лучей проводилась отработка методики для измерения спектров гамма-лучей для ядер с малыми сечениями.

Отделом радиационной физики ИФ АН УССР проводились работы по изучению влияния на свойства полупроводников.

Институтом металлофизики АН УССР разрабатывается три направления, непосредственно связанные с использованием атомного реактора Ин-та физики АН УССР:

- а) разработка теории рассеяния медленных нейтронов твердыми телами;
- б) изучение рассеяния медленных нейтронов твердыми телами (нейтронография);
- в) изучение влияния ядерного излучения на структуру и физические свойства металлов.

В этих работах принимают участие три лаборатории и одна группа.

Группой нейтронографии полностью налажена и опробована методика нейтронографического исследования и получены первые экспериментальные результаты.

Получены интересные результаты о влиянии нейтронного и гамма-излучения на магнитные свойства сплавов никеля с редкоземельными элементами и на твердость некоторых металлов с различным типом кристаллической решетки.

Институтом литейного производства АН УССР проведены исследования по влиянию нейтронного облучения на структуру, механические и антифрикционные свойства стали, чугуна и некоторых цветных сплавов и получены новые интересные результаты.

Институтом металлокерамики и спечсплавов АН УССР совместно с отделом радиационной физики Института физики АН УССР проведены исследования действия нейтронного облучения на структуру и физические свойства некоторых тугоплавких соединений. Установлено, что нейтронные облучения интегральными потоками до 10^{19} нейтр[он]/см² приводит к изменению параметра решетки, микроструктуры, увеличению твердости и электросопротивления.

Институтом теплоэнергетики АН УССР совместно с Институтом физики АН УССР проведено исследование режимов тепловыделяющих элементов реактора ВВР-М и установлена связь между мощностью и расходом теплоносителя

*¹ Тут і далі – так у документі. Правильно: Институт атомной энергии имени И. В. Курчатова (ИАЭ им. И. В. Курчатова).

*² Тут і далі – підкреслено в документі.

для различных режимов работы реактора. Определена величина температурных градиентов по сечению тепловыделяющих элементов, дающая возможность оценки их поперечной деформации.

Даны рекомендации по рациональному для требуемой мощности расходу теплоносителя.

Институтом физической химии [им. Л. В. Писаржевского] АН УССР (лабораторией радиационной химии) проводилась работа по изучению влияния вида и энергии излучения на радиационно-химические превращения красителей в полимерных пленках и по определению общей дозы смешанного гамма-нейтронного облучения. Получены системы, пригодные для химической дозиметрии гамма-излучения в присутствии тепловых и быстрых нейтронов.

Институтом физиологии [им. А. А. Богомольца] АН УССР (лабораторией тканевой дозиметрии) совместно с экспериментально-конструкторскими мастерскими Института физики [АН УССР], сконструировано и построено приспособление для облучения биологических объектов в горизонтальном канале реактора. Разработана и налажена методика измерения тканевых доз гамма- и нейтронного излучения. Проводится работа по изучению распределения тканевых доз и нейтронных потоков в органах и тканях животных при различных методах облучения.

Лабораторией радиационной защиты Института физиологии [им. А. А. Богомольца] АН УССР проведены экспериментальные облучения животных (мыши, крысы) для определения доз половинной выживаемости и минимальной абсолютно-летальной при облучении быстрыми нейтронами, а также для определения относительной биологической эффективности нейтронного облучения. Проводится работа по изучению физико-химических характеристик крови облученных животных.

Институтом микробиологии [им. Д. К. Заболотного] АН УССР (лабораторией радиационной микробиологии) установлено, что при действии быстрых нейтронов на токсикогенез палочки перфригенс, антигенные свойства сохраняются даже при облучении дозами до $1,9 \cdot 10^6$ рад. Полученные расы возбудителей газовой гангрены человека и анаэробной дизентерии ягнят, обладающие повышенными или ослабленными токсигенными свойствами при сохранении иммуногенных свойств атоксичных штаммов. Ведутся исследования в области радиационной селекции штаммов микроорганизмов – продуцентов биологически активных веществ (токсинов, ферментов).

Физико-техническим институтом АН УССР совместно с Институтом физики АН УССР разработана аппаратура для исследования взаимодействия медленных нейтронов с квантовыми жидкостями. Проведено исследование спектра холодных нейтронов из тепловой колонны, исследованы пропускающие свойства ряда фильтров холодных нейтронов.

Институтом атомной энергии им. Курчатова АН СССР проведено исследование неупругого рассеяния медленных нейтронов в водородосодержащих средах и получены данные для расчетов спектров нейтронов в реакторах.

Комиссия отмечает, что ряд организаций, работающих на атомном реакторе не представили в научный совет реактора отчетов о выполненной работе

(институты физиологии растений, физико-технический, завод им. Малышева, [институты] литейного производства, металлокерамики и спецсплавов).

Для координации научных исследований при реакторе учрежден научный совет реактора, в состав которого входят представители институтов физики, металлофизики, физической химии [им. Л. В. Писаржевского] и физиологии [им. А. А. Богомольца] АН УССР, а также Института атомной энергии им. Курчатова АН СССР.

Обслуживание работ и эксплуатация реактора осуществляется экипажем реактора, состоящим из служб:

- 1) управления;
- 2) системы управления и контрольно-измерительных приборов;
- 3) дозиметрии;
- 4) главного механика;
- 5) электроснабжения;
- 6) изготовления изотопов;
- 7) нейтронной спектрометрии;
- 8) гамма-спектрометрии;
- 9) кристаллического спектрометра;
- 10) экспериментальной петли;
- 11) энергетики;
- 12) вспомогательного персонала.

В оперативных службах реактора работает 120 человек, в измерительных – 36 человек.

Помимо сотрудников Института физики АН УССР на реакторе территориально расположены и работают:

- 1) лаборатория радиационной микробиологии Института микробиологии [им. Д. К. Заболотного] АН УССР;
- 2) лаборатория тканевой дозиметрии и радиационной защиты Института физиологии [им. А. А. Богомольца] АН УССР;
- 3) лаборатория нейтроннографии Института металлофизики АН УССР;
- 4) лаборатория Института атомной энергии им. Курчатова АН СССР.

Общая численность сотрудников этих лабораторий составляет около 50 человек.

В тоже время комиссия отмечает, что в проведении работ на реакторе и его эксплуатации имеет место ряд трудностей и недостатков:

- 1) Работы в области радиационного материаловедения выполнены в недостаточном объеме в 1962 г. и имеет место отставание в выполнении плана работ на 1963 г. Чрезвычайно слабо развиты работы в области радиационного материаловедения институтами Отделения технических наук АН УССР, что значительно ограничивает применение создаваемых новых материалов в области новой техники.

Причинами этого являются в первую очередь отсутствие горячей лаборатории, обслуживающей институты ОТН АН УССР при реакторе, отсутствие вспомогательных горячих камер в институтах ОТН АН УССР, чем в частности объясняется недостаточное внимание ряда институтов как ОТН, так и других отделений наук к этим работам (совершенно не имеет тематики по радиационному

материаловедению институты электросварки им. Е. О. Патона, общей и неорганической химии, физико-технический, низких температур, органической химии, кибернетики АН УССР).

2) В составе научного совета реактора отсутствуют специалисты в области технических наук, что не дает возможности ОТН АН УССР принимать участие в правильном распределении возможностей проведения работ на реакторе.

В связи с этим, в частности, некоторые институты, подавшие планы работ, не включены в план-график работ на реакторе в 1963 г. (Институт машиноведения и автоматики, [Институт] металлокерамики и специальных сплавов и другие).

3) Недостаточно широко ведутся работы по радиационной биологии. институты ботаники и зоологии (лаборатория генетики) не проводят работ в области радиационной биологии. В частности не выполнено постановление Президиума АН УССР от 07.02.1961 г. (прот. № 33, § 26) об организации группы радиационной генетики в Институте зоологии и Центральном республиканском ботаническом саду.

Существенным ограничением уже ведущихся работ является отсутствие надлежащим образом оборудованного вивария для содержания и работы с облученными животными.

4) Не вполне удовлетворительно осуществляется материальное снабжение реактора.

Не выполнен пункт 6е постановления Президиума АН УССР от 04.05.1962 г. (прот. № 22-б, § 252) о создании механической мастерской при реакторе, а также пункт II того же постановления о поставке 3 магнитных спектрометров и 2 механических прерывателей*¹.

5) При реакторе отсутствует служба подготовки воды I и II контуров, служба технического обеспечения, а также недостаточно укомплектованы штатами измерительные службы, что приводит к недостаточно полному использованию реактора.

Для дальнейшего развития работ на атомном реакторе Института физики АН УССР необходимо:

1. Для развития работ в области радиационного материаловедения, в особенности для проведения работ институтов ОТН и других отделений наук АН УССР, реорганизовать лабораторию № 5 в структурную горячую лабораторию.

2. Поручить научному совету реактора ВВР-М Института физики АН УССР (акад. АН УССР М. В. Пасечник) совместно с Отделением технических, [Отделением] физико-математических, [Отделением] химических и геологических наук АН УССР*² до 20 мая с. г. внести предложения о возможности организации на

*¹ Президією АН УРСР на засіданні 4 травня 1962 р. обговорено питання про хід і перспективи розвитку наукових досліджень на атомному реакторі Інституту фізики АН УРСР та прийнято постанову з цього питання.

*² Президією АН УРСР 20 квітня 1962 р. прийнято постанову «Про план досліджень радіохімічної лабораторії при атомному реакторі на найближчі роки» (прот. 20-б, п. 240), якою схвалено такі основні напрями наукових радіохімічних досліджень установ Відділу хімічних і геологічних наук АН УРСР на атомному реакторі: дослідження радіометричним аналізом електрохімічних процесів та застосування радіоактивних ізотопів для одержання чистих металів РЗЕ та їх сполук; вивчення

базе помещений, занимаемых лабораторией № 5 Института физики АН УССР, горячей лаборатории, обеспечивающей работы учреждений Отделений технических, химических и геологических наук АН УССР наряду с проводящимися работами Отделения физико-математических наук.

3. Для расширения работ в области радиационной биологии считать необходимым строительство радиационного корпуса – вивария для работы с облученными животными.

Поручить Институту физики и ОКСу АН УССР составить плановое задание на строительство вивария.

4. Поручить Научному совету по проблеме ядерная физика и использование атомной энергии, пересмотреть тематику исследований, проводящихся учреждениями АН УССР, с целью определения направлений, в которых АН УССР заняла бы ведущее место в науке.

5. Ввести в состав научного совета реактора представителей учреждений ОТН АН УССР и ИОНХ АН УССР.

6. Разрешить Институту машиноведения и автоматики АН УССР организовать при реакторе группу из 3 человек для проведения исследований за счет сотрудников, проживающих в г. Киеве.

7. Расширить число единиц сотрудников, откомандированных на реактор. В частности, выделить Институту металлофизики АН УССР 2 штатные единицы по бюджету инженеров с окладом 130 руб. для обеспечения возможности круглогодичной работы.

8. Организовать на реакторе:

а) службу водоподготовки в составе:

начальника службы – 1,

старших инженеров химиков – 2 (радиохимик, химик по коррозии), инженер-

химик – 1 (по ионному обмену и фильтрам),

старших техников – 4,

техников – 4.

Возложить на отдел химии и технологии воды Института общей и неорганической химии АН УССР общее наблюдение за этой службой (член-корр. Л. А. Кульский).

б) службу технического обеспечения в составе:

начальника службы – 1,

старшего инженера – 1,

инженеров – 2,

старших техников – 2,

техников – 2.

9. Для улучшения административного и технического руководства реактором учредить вторую должность заместителя инженера атомного реактора.

кристалохімії неорганічних сполук та будови комплексних сполук методами ізотопного обміну; застосування ізотопних методів в колоїдній хімії, сорбційній техніці, каталізі та збагаченні руд; вивчення реакцій окиснення вуглеводнів, структури полімерів та механізму полімеризації; застосування ізотопного методу для визначення абсолютного віку порід, мінералів.

10. С целью привлечения для работы на реакторе высококвалифицированных специалистов из атомной промышленности в особенности главного механика, начальника службы изотопов, начальника смен, начальников службы водоподготовки и технического обеспечения необходимо выделить 7 квартир.

11. Для обеспечения высокого научного уровня проводимых на реакторе работ в области физики твердого тела, ядерной спектроскопии и биологии, считать необходимым приобрести и разместить заказы на изготовление следующих уникальных установок:

- а) нейтронный дифрактометр (за счет фондов иностранной валюты);
- б) магнитный комптоновский гамма-спектрометр;
- в) магнитный конверсионный спектрометр;
- г) магнитный спектрограф для тяжелых частиц;
- д) прерыватель нейтронов с быстроходным ротором.

12. Институту физики АН УССР разработать проект и осуществить переоборудование горячих камер, обеспечивающих подготовку и выдачу высокоактивных образцов из реактора.

13. Комиссия считает неправильным применение существующих законов об обеспечении спецпитанием лиц, занятых на реакторах. Спецпитание должны получать все сотрудники реактора и лабораторий, расположенных на территории реактора, занятые эксплуатацией реактора и относящихся к нему экспериментальных установок.

14. Считать целесообразным организацию при Киевском институте усовершенствования врачей стационара на пятьдесят коек и специальной поликлиники для обслуживания работников ядерных, радиационных и изотопных лабораторий, атомного реактора и лечения радиационных повреждений и результатов действия радиации.

15. Комиссия считает целесообразным существенную переработку и дополнение проекта постановления Президиума о работе атомного реактора в соответствии с настоящей докладной запиской.

Председатель комиссии
Член-корр. АН УССР

Г. [В.] Самсонов

Члены комиссии:
канд. физ.-мат. наук
канд. физ.-мат. наук
канд. хим. наук
канд. биол. наук
канд. тех. наук

*И. [Ф.] Барчук*¹*
Е. [Г.] Нестеренко
*Ю. [П.] Назаренко*²*
Б. [Р.] Киричинский
М. [С.] Ковальченко
Я. [И.] Лавринтович

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1269. Арк. 43–51. Оригінал. Машинопис.

*¹ Підпис відсутній.

*² Те саме.

**ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ БЮРО ОТН АН УРСР
«ПРО СТРУКТУРУ ІНСТИТУТУ ТЕПЛОЕНЕРГЕТИКИ АН УРСР»**

9 травня 1963 р.

§ 124. Слушали:^{*2} О структуре Института теплоэнергетики^{*3} АН УССР (докладывает директор Института теплоэнергетики АН УССР канд. техн. наук Г. М. Щеголев).

В обсуждении данного вопроса участие приняли: член-корр. АН УССР Г. В. Самсонов, докт. техн. наук О. А. Кремнев, докт. техн. наук А. Н. Милях, канд. техн. наук А. М. Макара.

Заслушав и обсудив доклад директора Института теплоэнергетики АН УССР, бюро ОТН АН УССР отмечает:

Основным направлением работ Института теплоэнергетики АН УССР является техническая теплофизика и ее приложения в различных отраслях техники. В целях ликвидации существовавшей ранее многопрофильности в институте прекращены исследования по химической переработке и комплексному использованию топлив.

Учитывая важность для народного хозяйства теплофизических исследований, являющихся теоретической основой новой техники, связанной с процессами производства, передачи и использования тепла, бюро ОТН АН УССР считает необходимым развивать в Институте теплоэнергетики АН УССР работы теплофизического профиля, преобразовав его в Институт технической теплофизики АН УССР, и освободив его от тематики по общим проблемам энергетики.

Постановили:^{*4} 1. Основным научным направлением работ Института технической теплофизики АН УССР считать исследования в области:

а) высокотемпературного и высокоформированного теплообмена и изыскания принципиально новых теплообменных и тепломассообменных устройств для различных отраслей техники;

б) термодинамики, термогазодинамики и теплообмена в энергетических процессах и изыскания методов повышения их температурного уровня;

в) разработки научных основ и методов прямого получения электричества из тепла;

г) теплофизических процессов при горении и изыскании методов их моделирования и интенсификации для различных отраслей техники;

д) тепловых процессов в земной коре и методов их использования в технике.

*¹ Див. док. № 133.

*² Підкреслено в документі.

*³ Підкреслено в документі червоним олівцем.

*⁴ Тут і далі – підкреслено в документі.

2. В соответствии с указанным научным профилем просить Президиум АН УССР утвердить структуру Института технической теплофизики АН УССР согласно приложению № 1*¹.

Председатель бюро ОТН АН УССР
член-корр. АН УССР Г. [В.] Самсонов
Ученый секретарь бюро ОТН АН УССР
канд. техн. наук М. [С.] Ковальченко

Верно: Консультант бюро ОТН АН УССР А. [В.] Босак

На документі помітка: «В дело. 28.VI.[19]63 [г.]. Г. М. Щоголев».

Науковий архів Інституту технічної теплофізики НАН України. Оп. 1. Спр. 325. Арк. 21–22. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 180*²

**ІНФОРМАЦІЯ КОМІСІЇ ДЕРЖАВНОГО КОМІТЕТУ РМ УРСР
ПО КООРДИНАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ
ПРО РОЗРОБКИ УСТАНОВ АН УРСР У ГАЛУЗІ ЗАСТОСУВАННЯ
РАДІОАКТИВНИХ ІЗОТОПІВ І ЯДЕРНИХ ВИПРОМІНЮВАНЬ
В НАРОДНОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ*³**

[20 травня 1963 р.]*⁴

Секретно*⁵

[...]*⁶

В настоящее время в Украинской ССР научно-исследовательские и опытные работы в области использования радиоактивных изотопов и ядерных излучений проводят около 80 различных организаций, в том числе свыше 40 научно-исследовательских институтов. В системе Академии наук УССР работы в этой области проводятся в 16 научно-исследовательских институтах, в частности в институтах: физики, физико-техническом, физической химии [им. Л. В. Писаржевского], химии полимеров и мономеров, органической химии, металлокерамики и спечсплавов, литейного производства, геологических наук, машиноведения и автоматики, физиологии им. [А. А.] Богомольца, микробиологии [им. Д. К. Заболотного], геофизики и др.

*¹ Додаток не публікується.

*² Див. док. № 181.

*³ Довідку про хід виконання в УРСР постанов РМ СРСР від 16 березня 1961 р. та від 11 червня 1962 р. направлено до РМ УРСР.

*⁴ Дату встановлено за поміткою на документі.

*⁵ Документ розсекречено. Підстава: акт від 05.06.2016.

*⁶ Тут і далі – знято загальну інформацію про розвиток досліджень з використання атомної енергії в УРСР та відомості про діяльність неакадемічних установ.

[...]

1. Важнейшие результаты научных исследований и опытно-конструкторских разработок, выполненных организациями республики*¹

Для последних лет характерно не только значительное расширение объема научно-исследовательских и опытных работ, проводимых в области использования радиоактивных изотопов и ядерных излучений, но и получение убедительных конкретных результатов в научных исследованиях и в промышленности, достигнутых благодаря использованию изотопов и ядерных излучений. В Украинской ССР сложились следующие основные направления исследований и опытных работ в этой области:

1. Ядерная физика.
2. Радиационная физика.
3. Радиационная химия.
4. Радиационное материаловедение.
5. Радиационная биология.

6. Разработка и внедрение радиоизотопных приборов и методов для контроля и автоматизации технологических процессов различных отраслей промышленности.

В области ядерной физики в 1962 г. в Институте физики разрабатывалось 26 тем. Основные исследования были направлены на изучение взаимодействия нейтронов и заряженных частиц средних энергий с ядрами с целью выяснения механизмов ядерных реакций, структуры ядер, а также получения ядерных констант, необходимых для создания ядерно-энергетических установок; на получение квантовых характеристик ядер и, наконец, работы, связанные непосредственно с созданием ядерных энергетических установок.

Теоретические исследования по данной проблеме сосредоточены на изучении механизмов рассеяния и ядерных реакций при средних энергиях, а также посвящены вопросам физики элементарных частиц.

За отчетный год закончен многолетний цикл исследований рассеяния нейтронов энергией 0,3; 0,5; 0,6; 0,8 МэВ ядрами 20-ти элементов. Измерены полные и дифференциальные сечения для упругого и неупругого рассеяния и найдены сечения переноса и средние значения косинуса угла упругого рассеяния для каждого элемента (акад. АН УССР М. В. Пасечник, И. А. Тоцкий, И. А. Корж, Н. С. Копытин, А. Ф. Огородник).

Закончены многолетние исследования угловых распределений протонов в реакциях срыва. Получены квантовые характеристики более чем 40 ядер, изучена угловая зависимость поляризации на 5 ядрах (акад. АН УССР М. В. Пасечник, О. Ф. Немец, Н. И. Заика, Д. И. Тамбовцев, П. Г. Иваницкий).

Завершено изучение угловых распределений упруго и не упруго рассеянных дейтронов ядрами более чем 40 элементов. Изучены механизмы рассеяния, наблюден изотопический эффект при упругом рассеянии дейтронов и показано, что при неупругом рассеянии дейтронов с наибольшей вероятностью возбуждаются коллективные уровни (О. Ф. Немец, Ю. В. Гофман, В. В. Токаревский).

*¹ Тут і далі – підкреслено в документі.

На реакторе ВВР-М катодом времени пролета получены новые данные о взаимодействии тепловых и резонансных нейтронов с ядрами неделящихся элементов – резонансное рассеяние, резонансное поглощение (акад. АН УССР М. В. Пасечник, В. П. Вертебный, М. Ф. Власов, А. Н. Майстренко).

Методом совпадений нейтрон-протон измерены дифференциальные сечения процесса расщепления дейтрона на ядрах алюминия и никеля (О. Ф. Немец, М. В. Соколов, Б. Г. Стружко).

Исследовано некогерентное рассеяние нуклонов на флуктуациях плотности ядерного вещества внутри ядра (А. Г. Ситенко).

Исследованы поляризационные явления с учетом спин-орбитального взаимодействия в прямых ядерных реакциях с перераспределением частиц (реакция срыва и реакция захвата с образованием дейтронов). Получены общие формулы для угловых распределений и поляризации продуктов срыва и захвата под действием поляризованных частиц на произвольно ориентированных ядрах. Установлен ряд простых соотношений между сечениями различных процессов и поляризациями участвующих в этих процессах частиц. Указан ряд возможностей исполнения поляризационных явлений в прямых ядерных реакциях для получения дополнительных сведений как о структуре ядра, так и о механизмах самих реакций (А. Г. Ситенко, В. Ф. Харченко).

Дальнейшее развитие получила теория эффекта Мессбауэра. Найдено аналитическое выражение зависимости фактора Мессбауэра от температуры, хорошо согласующееся с экспериментами (И. П. Дзюб, Г. И. Марушко).

Получено выражение, определяющее интенсивность линии Мессбауэра в зависимости от соотношения масс примеси и растворителя, а также температуры (А. Ф. Лубченко, И. П. Дзюб).

В Физико-техническом институте исследования по данной проблеме велись по 56 темам в следующих основных направлениях: исследование квантовых характеристик ядерных уровней и рассеяния нуклонов атомными ядрами (руководители – акад. АН УССР А. К. Вальтер, чл.-корр. АН УССР И. М. Лифшиц, А. П. Ключарев, И. А. Гришаев); исследование объемных и поверхностных ионных процессов и разработка их применений (руководители – Я. М. Фогель, Л. И. Пивовар); разработка и усовершенствование ускорителей на малые и средние энергии и разработка техники ядерного эксперимента (акад. АН УССР А. К. Вальтер, А. П. Ключарев, Я. Б. Файнберг и др.); усовершенствование и монтаж линейных ускорителей (руководители – акад. АН УССР А. К. Вальтер, И. А. Гришаев, А. А. Махненко, Е. В. Еременко, Ю. И. Добролюбов); разработка новых (плазменных) методов ускорения (руководители – акад. АН УССР А. К. Вальтер, Я. Б. Файнберг и др.); теоретические исследования по физике частиц высоких энергий (руководитель – А. И. Ахиезер); подготовка программ, методик и аппаратуры для работы на ускорителях до 2 БэВ (руководители – акад. АН УССР А. К. Вальтер, чл.-корр. АН УССР А. И. Ахиезер, Н. Г. Афанасьев, И. А. Гришаев и др.); исследования на встречных пучках (руководители – акад. АН УССР А. К. Вальтер, чл.-корр. АН УССР И. А. Ахиезер, И. А. Гришаев, Г. Я. Любарский и др.).

В отчетном году исследованы энергетические уровни ядер изотопов фосфора и хлора (методом радиационного захвата протонов), натрия и алюминия (мето-

дом неупругого рассеяния протонов). Изучен ряд ядерных реакций, вызываемых тяжелыми ионами (реакции полного развала сталкивающихся ядер на альфа-частицы, реакции взаимного превращения изотопов берилия при взаимодействии с ядрами серебра и брома, реакции превращения углерода в три альфа-частицы в результате бомбардировки ионами бора и др.). Обнаружены два новых короткопериодных изомера иридия, образующихся под действием быстрых протонов. Измерено угловое распределение упруго рассеянных протонов на изотопах никеля. Изучены процессы захвата и потери электрона при соударениях нейтральных атомов азота и углерода с молекулами закиси азота и углерода. С помощью пролетного масс-спектрометра изучен спектр частиц, индицирующих микроразряды и предпробойные токи в высоком вакууме и изучен характер этих токов.

На ускорителе 90 МэВ проведены исследования фотоядерных реакций на кислороде и меди в диапазоне энергий 15–70 МэВ, изучалось переходное излучение и тонких пленках, причем установлен предсказанный теорией эффект, который может быть положен в основу нового экспериментального метода определения энергии частиц.

На ускорителе 400 МэВ проведены исследования эксплуатационных характеристик и дозиметрические измерения. Разработаны дополнительные устройства в радиационной защите. В настоящее время ускоритель может работать на энергии 200 МэВ при среднем токе до 3 мкА. На ускорителе 2 БэВ введен в эксплуатацию участок проверки оборудования, исследованы и улучшены характеристики инжекторной секции, налажен стенд горячих испытаний секций, изготовлена и налажена ультразвуковая установка для мытья ускоряющих секций, подготовлен перевод ускорителей на новые клистроны.

Работы по теории ускорителей были посвящены разработке и расчету установок со встречными пучками и исследованию методов ускорения заряженных частиц в плазме.

Большое количество теоретических исследований проведено по вопросам взаимодействия частиц высоких энергий с веществом: упругое рассеяние поляризованных электронов и позитронов, не упругое рассеяние с излучением фотона или с рождением электронно-позитронных пар, рассеяние и слияние фотонов в кулоновском поле ядра, рождение пи-ноль мезонов на ядрах и т. д. Разработана методика вычисления сечений таких процессов. Составлена программа экспериментальных исследований.

Кафедра экспериментальной ядерной физики Харьковского госуниверситета в содружестве с ФТИ АН УССР проводит исследования по проверке ядерных моделей с упором на расчет и измерение параметров, которые определяют характер движения нуклонов в ядре, таких как моменты инерции, магнитные моменты и гиромангнитные отношения возбужденных ядер. Наряду с расчетными работами освоена методика измерения гиромангнитных отношений ядер в возбужденном состоянии и определено это отношение для гафния. Кроме того ведутся исследования поляризации продуктов ядерных реакций дейтронов с легкими ядрами (He^3 , C^{12} и др.) – с целью получения пучков поляризованных протонов с интенсивностью порядка 10^7 частиц в секунду при энергии 10–17 МэВ. Получены интересные результаты при изучении взаимодействия дейтронов с энергией 100–200 кэВ с ядром Be^9 .

[...]

Продолжалась разработка ядерно-физической аппаратуры. Институтом физики АН УРСР через ЭПМ выпущен и внедрен в 1962 г. пятый нейтронный генератор, поставлено научно-исследовательским институтам и предприятиям 1200 тритиевых мишеней, разработаны временные и амплитудные анализаторы большой стабильности.

В области радиационной физики в Институте физики АН УССР под руководством доктора технических наук И. Д. Конозенко ведутся исследования влияния ядерных излучений на свойства полупроводников и полупроводниковых приборов.

В результате этих исследований выясняются физические явления, происходящие в облученных полупроводниках и закономерности изменения их свойств.

На основе полученных полупроводников с новыми свойствами ведется разработка новых полупроводниковых приборов.

В течении последних двух-трех лет в этом отделе Института физики разработаны и успешно внедряются в промышленность такие приборы как:

- кристаллические гамма-датчики для целей радиационной автоматики;
- сернисто-кадмиевые фотосопротивления с широкой полосой спектральной фоточувствительности;
- кристаллические генераторы электрических импульсов инфранизких частот ($1-0,001 \text{ Гц}$), работающие как при комнатной температуре, так и при температуре жидкого азота.

В настоящее время отдел радиационной физики оказывает помощь Донецкому коксохимическому заводу в решении ряда вопросов автоматизации процесса сушки коксующихся углей.

Используя реактор ИФ АН УССР, этот отдел ведет исследования по выяснению влияния ядерных излучений на свойства тугоплавких соединений типа карбидов, боридов и силицидов. Эти исследования ведутся совместно с Институтом металлокерамики и спецсплавов АН УССР.

В этом направлении важное значение имеют исследования по выяснению влияния радиационных дефектов и дислокаций на прочностные свойства неметаллических кристаллов и тугоплавких соединений.

Интересные данные получены в результате исследования влияния ядерных излучений на технические характеристики полупроводниковых приборов. На основе этих исследований выясняются пути создания более радиационно устойчивых полупроводниковых приборов.

В Институте физики АН УССР разработаны тритиевые ионизаторы для снятия зарядов статического электричества, возникающего в процессе прорезания тканей. Применение ионизаторов, особенно на предприятиях химической промышленности, позволяет избежать взрывов, вспышек и пожаров, а также улучшает условия труда. Четыре комплекта ионизаторов эффективно используются в производстве на заводе «Красный резинщик». В настоящее время ведутся работы по снятию зарядов на предприятиях п/я 512 Киевского СНХ, полиграфическом комбинате газеты «Советская Украина» и швейной фабрике «Украина».

Исследования по радиационному материаловедению проводились Институтом металлофизики АН УССР:

1. Изучались изменения некоторых физических свойств сплавов никеля с редкоземельными элементами (церий, гадолиний, празеодим) при концентрациях легирующих элементов до 0,4%.

2. Продолжалось изучение влияния нейтронного облучения на твердость металлов. Была измерена твердость образцов меди, железа, алюминия, хрома и ниобия, облученных дозой 10^{20} нейтрон/см².

В области радиационной химии под руководством доктора химических наук А. М. Кабакчи проводились работы по темам: «Влияние вида и энергии излучения на радиационно-химические превращения красителей в полимерных пленках» и «Химическая дозиметрия смешанных полей гамма-нейтронного излучения и определение вклада в общую дозу отдельных компонентов». Было обнаружено существенное влияние продуктов ядерной реакции $Li^6(n,\alpha)T^{*1}$ на радиационно-химические превращения красителей в пленках.

Институтом физической химии АН УССР проведены работы по внедрению ядерных излучений в народное хозяйство:

1. Использование ядерных излучений для повышения термостойкости полиэтиленовой изоляции кабельных изделий применительно к технологии завода «Укркабель».

2. Применение ядерных излучений для отверждения эпоксидных смол и их смесей с мономерами.

3. Применение излучений для получения стекол с заданными свойствами. Работа выполняется для завода «Автостекло» (Константиновка).

4. Разработка химической методики раздельного определения доз γ – и нейтронного излучения в ядерном реакторе.

5. Применение излучений для повышения активности катализаторов, используемых при синтезе аммиака.

6. Определение радиационной устойчивости сцинтилляционных детекторов, применяемых в дозиметрической аппаратуре (Харьковский институт «Монокристалл»).

7. Применение излучений для улучшения свойств смесей каучука с полимерами, используемых в обувной промышленности (Днепропетровский химико-технологический институт, Киевский резинорегенераторный завод).

В области радиационной биологии проводились исследования по следующим темам:

1. Особенности биологического действия нейтронного и смешанного (гамма-нейтронного) облучения на физико-химические свойства крови животных (Институт физиологии им. [А. А.] Богомольца).

2. Действие ядерных излучений на некоторые микроорганизмы и бактериофаг (Институт микробиологии [им. Д. К. Заболотного] АН УССР).

В лаборатории радиационной микробиологии Института микробиологии [им. Д. К. Заболотного] под руководством канд[идата] биол[огических] наук А. М. Пасечника изучается действие ядерных излучений на бактерии-продуценты биологически активных веществ (токсины, ферменты) с целью селекции практически полезных рас, в частности, рас пригодных для использования в производстве лечебных сывороток.

*1 Назву хімічної сполуки у документі вписано від руки.

В 1961–1962 гг. под влиянием гамма-нейтронного излучения получены мутанты возбудителя газовой гангрены, а также возбудителя анаэробной дизентерии ягнят с повышенной (в 2–3 раза) активностью токсинообразования. В отличие от исходных штаммов, сезонных колебаний в титре токсинов, образуемых радиационными мутантами, не наблюдается. Проверка стабильности этого свойства продолжается.

3. Составлена картограмма естественной радиоактивности почв УССР. Установлена связь естественной радиоактивности растений с естественной радиоактивностью почв, на которых они произрастают.

[...]

Председатель комиссии [Государственного комитета СМ УССР по координации научно-исследовательских работ] *В. Стрижак*

Члены комиссии: *И. Конозенко*

В. Стеценко

В. Карнаух

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 3150. Арк. 20–62. Оригінал. Машинопис.

№ 181*¹

ВИТЯГ З ПЕРЕЛІКУ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, БАЗОВИХ ІЗОТОПНИХ ЛАБОРАТОРІЙ РАДНАРГОСПВ І ІЗОТОПНИХ ЛАБОРАТОРІЙ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УРСР, ЯКІ ПРОВОДЯТЬ РОБОТИ В ГАЛУЗІ ВИКОРИСТАННЯ РАДІОАКТИВНИХ ІЗОТОПІВ І ЯДЕРНИХ ВИПРОМІНЮВАНЬ*²

27 травня 1963 р.^{*3}

Секретно^{*4}

Экз. № 2

Приложение № 2

Научные исследования в области ядерной физики, радиационной физики, радиационной химии и радиационной биологии проводят следующие институты:

1. Институт физики АН УССР (г. Киев).
2. Физико-технический институт АН УССР (г. Харьков).
3. Институт физической химии [им. Л. В. Писаржевского] АН УССР (г. Киев).
4. Институт металлофизики АН УССР (г. Киев).
5. Институт физиологии им. [А. А.] Богомольца АН УССР (г. Киев).
6. Институт микробиологии [им. Д. К. Заболотного] АН УССР (г. Киев).

^{*1} Див. док. № 180.

^{*2} Документ є додатком до звіту ДК РМ УРСР з координації науково-дослідних робіт про виконання постанов РМ СРСР від 16 березня 1961 р. № 235-98 та від 11 червня 1962 р. № 555-227, постанов РМ УРСР від 11 квітня 1961 р. № 490-40 та від 17 липня 1962 р. № 798-37 по впровадженню радіоактивних ізотопів і ядерних випромінювань в народне господарство.

^{*3} Дата супровідного листа.

^{*4} На архівній справі штамп: «Розсекречено». Підства: акт № 12 від 06.08.1992. Тут і далі – підкреслено в документі.

7. Інститут литейного виробництва АН УРСР (г. Київ).
 8. Інститут хімії полімерів і мономерів АН УРСР (г. Київ).
 9. Інститут металокераміки і спецсплавів АН УРСР (г. Київ).
 10. Інститут геологічних наук АН УРСР (г. Київ).
 11. Інститут мінеральних ресурсів АН УРСР (г. Сімферополь).
 12. Інститут машинобудівництва і автоматики АН УРСР (г. Львів).
 13. Інститут органічної хімії АН УРСР (г. Київ).
 14. Інститут геофізики АН УРСР (г. Київ).
 15. Севастопольська біологічна станція АН УРСР.
 16. Київський держуніверситет [ім. Т. Г. Шевченка] МВ і ССО УРСР.
 17. Ужгородський держуніверситет.
 18. Харківський держуніверситет [ім. А. М. Горького].
 19. Львівський політехнічний інститут.
 20. Львівський держуніверситет [ім. І. Франка].
 21. Дніпропетровський держуніверситет.
- [...]^{*1}

И. о.^{*2} Начальника отдела
приборостроения [Государственного]
комитета [СМ УССР
по координации научно-исследовательских работ] *М. [М.] Левченко*

Старший инженер отдела
приборостроения [Государственного]
комитета [СМ УССР
по координации научно-исследовательских работ] *В. [Г.] Карнаух*

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 24. Спр. 5658. Арк. 105. Оригінал. Машинопис.

№ 182^{*3}

**ЛИСТ ДИРЕКЦІЇ ДЕРЖАВНОГО МУЗЕЮ ЕТНОГРАФІЇ
ТА ХУДОЖНЬОГО ПРОМИСЛУ АН УРСР ДО ВІДДІЛУ СУСПІЛЬНИХ
НАУК АН УРСР З ПРОПОЗИЦІЄЮ СТВОРИТИ УКРАЇНСЬКУ СЕКЦІЮ
МІЖНАРОДНОЇ КОМІСІЇ КУЛЬТУРИ ПО ВИВЧЕННЮ
НАРОДНОЇ КУЛЬТУРИ КАРПАТ**

*1 червня 1963 р.
м. Львів*

Дирекція Українського державного музею етнографії та художнього промислу АН УРСР^{*4} пропонує створити Українську секцію Міжнародної комісії культури по вивченню народної культури Карпат^{*5} (УСМККК)^{*5}.

^{*1} Знято інформацію про неакадемічні установи.

^{*2} Скорочення «И. о.» вписано синім чорнилом.

^{*3} Див. док. № 63, 188.

^{*4} Так у документі. Правильно: Державний музей етнографії та художнього промислу АН УРСР.

^{*5} Тут і далі – так у документі. Правильно: Міжнародна комісія по вивченню народної культури Карпат і Балкан (МКККБ).

В завдання УСМККК повинні входити:

1. Наукова розробка різnorodних тем, зв'язаних з культурою і побутом українського населення Карпат та публікація їх в спеціальних збірниках.

2. Видання серії альбомів зразків народного мистецтва та матеріальної культури українців, що проживають в Карпатах.

3. Участь в наукових сесіях і конференціях МККК.

4. Координування всієї роботи секції з Міжнародною комісією культури.

В склад керівництва цієї секції пропонуємо включити слідуєчих представників:

1. Академік М. Т. Рильський – голова

2. Доктор історичних наук К. Г. Гуслистий – член

3. Доктор історичних наук Дей О. І. – -//-

4. Кандидат історичних наук Гошко Ю. Г. – член

5. Представник Міністерства культури – -//-

6. Кандидат історичних наук А. М. *¹ Поріцький – секретар

В зв'язку з тим, що Міжнародна комісія по вивченню культури Карпат в своєму складі має ряд підсекцій, які займаються вивченням окремих проблем, тому вважаємо за доцільне створити і у нас групи матеріальної і духовної культури та бібліографії і картографування.

В складі цих груп пропонуєм від музею слідуєчих наукових співробітників, які будуть працювати по таких темах.

I. Група матеріальної культури:

1. Матейко К. І., кандидат історичних наук – Одяг українців Карпат.

2. Козакевич М. З., кандидат історичних наук – Поселення, житло та будівлі в українських Карпатах.

3. Павлюк І. С., кандидат історичних наук – Сучасне полонинне тваринництво.

4. Будзан А. Ф., кандидат мистецтвознавства – Народна різьба по дереву в українських Карпатах.

5. Жолтовський П. М., кандидат мистецтвознавства – Орнаментика народного мистецтва українців Карпат.

6. Лашук Ю. П., кандидат мистецтвознавства – Українська народна кераміка в Карпатах.

7. Сенів І. В., кандидат мистецтвознавства – Обладнання житла українського населення Карпат.

II. Група духовної культури:

1. Гарасимчук Р. П., кандидат мистецтвознавства – Народне хореографічне мистецтво жителів українських Карпат.

2. Суха Л. М., кандидат історичних наук – Обряди та звичаї пастушого населення в українських Карпатах.

3. Здоровега Н. І., науковий співробітник – Весільна обрядовість українців Карпат.

4. Ступницький С. Л., науковий співробітник – Народні вірування українців Карпат.

*¹ Помилка в документі. Правильно: А. Я.

III. В групу бібліографії та картографування просимо включити:

1. Болтарович З. Є., лаборант.
2. Рудницьку У. Л., художник-картограф.

Директор музею
кандидат історичних наук Ю. [Г.] Гошко
Учений секретар
кандидат мистецтвознавства Л. [В.] Долинський

Науковий архів Інституту народознавства НАН України. Оп. 1. Спр. 209. Арк. 107–109. Копія. Машинопис.

№ 183

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО ВИКОНАННЯ ПОСТАНОВИ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМІТЕТУ КП УКРАЇНИ І РАДИ МІНІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ РСР «ПРО ЗАХОДИ ПО ПОЛІПШЕННЮ ДІЯЛЬНОСТІ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР»»^{*1}

3 червня 1963 р.

ЦК КПРС і Рада Міністрів СРСР 11 квітня 1963 року прийняли постанову № 436 «Про заходи по поліпшенню діяльності Академії наук СРСР і академій наук союзних республік». У цій постанові відзначено, що Академія наук СРСР і академії наук союзних республік досягли значних успіхів у розвитку природничих і суспільних наук. Наукові дослідження, які провадяться в академіях наук, мають велике значення для технічного прогресу і дали ряд важливих наслідків для народного господарства.

Разом з тим ЦК КПРС і Рада Міністрів СРСР відзначили, що Академія наук СРСР ще не стала в повній мірі центром по координації і керівництву дослідженнями в галузі природничих і суспільних наук в країні. Академії наук союзних республік іноді намагаються вести дослідження по всьому фронту науки, що заважає концентрації зусиль на розробці найважливіших проблем. Це призводить до розпорошення наукових сил і матеріальних засобів, невиправданого паралелізму і дублювання досліджень. Деякі інститути академій наук союзних республік не дають цінних для науки і народного господарства результатів, слабо зв'язані з виробництвом. В академіях наук союзних республік є ряд науково-дослідних установ галузевого профілю, які можуть більш продуктивно працювати під керівництвом відповідних міністерств або державних комітетів з галузей промисловості.

З метою дальшого поліпшення і централізації керівництва найважливішими дослідженнями в галузі природничих і суспільних наук в країні, концентрації наукових сил і засобів на вирішенні найважливіших завдань науки, безпосередньо пов'язаних з розвитком виробництва і культури, та підвищення рівня наукових робіт Центральний Комітет КПРС і Рада Міністрів СРСР визнали за необхідне:

^{*1} Заголовок документа.

1. Спрямувати діяльність Академії наук СРСР і академій наук союзних республік на вирішення таких головних завдань:

розвиток досліджень з провідних напрямків природничих наук (математика, фізика, хімія, біологія, науки про Всесвіт і Землю), що розкривають закономірності природних явищ, які прокладають нові шляхи науково-технічного прогресу.

Здійснення перспективних наукових досліджень, безпосередньо пов'язаних з розвитком виробництва, в першу чергу в таких вирішальних галузях технічного прогресу, як електрифікація всієї країни, комплексна механізація і автоматизація виробництва, хімізація найважливіших галузей народного господарства, нові матеріали, радіоелектроніка, використання нових джерел енергії, розробка нових методів перетворення енергії;

виявлення принципово нових можливостей технічного прогресу і рекомендація їх до розробки для використання в народному господарстві;

розвиток досліджень у галузі суспільних наук: [...] ^{*1};

дослідження основних закономірностей економічного, політичного і культурного розвитку соціалістичного суспільства і переростання його в комунізм, розробка проблем комуністичного виховання; розробка філософських питань сучасного природознавства; аналіз процесів економічного змагання двох світових систем; вивчення історії революційного, робітничого і національно-визвольного руху; критика буржуазної ідеології і реакційних теорій у галузі природознавства і суспільних наук;

вивчення і узагальнення досягнень світової науки і сприяння найбільш повному використанню цих досягнень [...].

2. Зосередити в Академії наук СРСР загальне наукове керівництво дослідженнями з найважливіших проблем природничих і суспільних наук, які виконуються в академіях наук союзних республік, вищих учбових закладах та інших науково-дослідних установах країни.

У зв'язку з цим на Академію наук СРСР покладено:

визначення основних напрямків наукових досліджень з природничих і суспільних наук;

координацію науково-дослідних робіт країни в галузі природничих і суспільних наук;

планування і здійснення, за погодженням з Державним комітетом по координації науково-дослідних робіт СРСР, міжнародних наукових зв'язків Академії наук СРСР і академій наук союзних республік;

розробку на основі пропозицій Рад Міністрів союзних республік, міністерств і відомств проектів планів найважливіших науково-дослідних робіт з природничих і суспільних наук і подання цих планів в установленому порядку до Ради Міністрів СРСР, ВРНГ СРСР і Державного комітету по координації науково-дослідних робіт СРСР;

розробку на основі пропозицій Рад Міністрів союзних республік і внесення в установленому порядку до Ради Міністрів СРСР, ВРНГ СРСР, Державного комітету по координації науково-дослідних робіт СРСР і Держплану СРСР проектів

^{*1} Тут і далі в документі – знято деталізовану інформацію про дослідження в галузі суспільних наук.

планів фінансування, матеріально-технічного забезпечення і капітальних вкладень на розвиток наукових установ академій наук союзних республік;

затвердження, за погодженням з Державним комітетом по координації науково-дослідних робіт СРСР, планів наукових досліджень з найважливіших проблем природничих і суспільних наук в країні;

контроль за розвитком наукових досліджень в галузі природничих і суспільних наук, здійснюваних в академіях наук союзних республік, вищих учбових закладах і науково-дослідних установах державних комітетів з галузевий промисловості та інших відомств.

3. Встановити, що всі питання, пов'язані з розвитком досліджень у галузі природничих і суспільних наук в країні, розглядаються і вирішуються Президією АН СРСР: керівництво діяльністю академій наук союзних республік здійснюється як Президією АН СРСР, так і Радами Міністрів відповідних союзних республік. При розгляді на Президії АН СРСР питань, пов'язаних з діяльністю академій наук союзних республік, президенти академій наук союзних республік беруть участь з правом ухвального голосу.

Рада по координації наукової діяльності академій наук союзних республік при Президії АН СРСР повинна щорічно обговорювати загальні питання організації досліджень у галузі природничих і суспільних наук, які виконуються науковими установами Академії наук СРСР і академіями наук союзних республік, та розробляти заходи по поліпшенню координації цих досліджень.

4. Схвалити у принципі розроблені Президією Академії наук СРСР пропозиції про зміну структури Академії наук СРСР, якими передбачається створення трьох секцій Президії Академії наук СРСР (фізико-технічних і математичних наук, хіміко-технологічних і біологічних наук та суспільних наук) і організація спеціалізованих відділів Академії для здійснення наукового керівництва дослідженнями з основних напрямків природничих і суспільних наук, які провадяться в країні.

5. Встановити, що вакансії для виборів академіків і членів-кореспондентів академій наук союзних республік відкриваються за згодою Академії наук СРСР; при обговоренні кандидатів, які висуваються для обрання в академіки і членів-кореспонденти академій наук союзних республік, повинні враховуватись рекомендації Академії наук СРСР.

Висування кандидатів на посади директорів науково-дослідних інститутів академій наук союзних республік провадиться за згодою Академії наук СРСР.

На виконання постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР Центральний Комітет КП України і Рада Міністрів УРСР прийняли постанову від 28 травня 1963 р. № 643*¹.

Центральний Комітет КП України і Рада Міністрів УРСР зобов'язали Академію наук УРСР провести передачу науково-дослідних установ АН УРСР державним комітетам з галузевий промисловості та іншими відомствам відповідно до постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 11 квітня 1963 року № 436 і організувати роботу своїх науково-дослідних установ у відповідності з основними напрямками наукових досліджень з природничих і суспільних наук та з державними планами розвитку народного господарства;

*¹ «№ 643» вписано від руки.

погодилися з пропозиціями Президії АН УРСР про напрямки робіт і спеціалізацію науково-дослідних установ, які залишаються у віданні Академії наук УРСР (додаток № 2) і доручили Президії АН УРСР подати їх на розгляд Президії АН СРСР;

схвалили в принципі пропозиції Президії АН УРСР про зміну структури Академії наук УРСР відповідно до структури Академії наук СРСР (додаток № 3*);

доручили Президії АН УРСР внести свої пропозиції до Академії наук СРСР і обговорити їх на Загальних зборах Академії наук УРСР у червні 1963 року. Схвалений Загальними зборами проект структури Академії наук внести на затвердження Ради Міністрів УРСР.

Академії наук УРСР внести до Статуту академії зміни, які впливають з цієї постанови.

На виконання постанови ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР від 28 травня 1963 р. № 643 Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Прийняти постанову ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР від 28 травня до керівництва і неухильного виконання.

2. Передати з відання Академії наук УРСР державним комітетам з галузей промисловості та іншим відомствам наукові установи і окремі структурні підрозділи галузевого профілю згідно з додатком № 1.

Передачу науково-дослідних установ здійснити за станом на 1 січня 1963 року в порядку, встановленому постановою Ради Міністрів СРСР від 22 травня 1957 р. № 556.

3. Зобов'язати фінансовий відділ Президії АН УРСР (т. Болтрика В. М.), відділ матеріальних фондів (т. Чернявського В. Я.) та відділ капітального будівництва (т. Чоповського В. П.) внести відповідні зміни в показники плану з праці матеріально-технічного постачання і капіталовкладень та в інші показники плану на 1963 рік.

4. Зобов'язати наукові установи АН УРСР планувати науково-дослідну роботу у відповідності з основними напрямками наукових досліджень з природничих і суспільних наук та з державними планами розвитку народного господарства.

5. Зобов'язати науково-організаційний відділ Президії АН УРСР (т. Ситника К. М.) підготувати для подання на розгляд Президії АН СРСР матеріал про напрями робіт і спеціалізацію науково-дослідних установ, які залишаються у віданні Академії наук УРСР, згідно з додатком № 2.

6. Доручити головному вченому секретареві АН УРСР чл.-кор. АН УРСР Г. С. Писаренку:

а) до 8 червня 1963 р. підготувати для обговорення на Загальних зборах АН УРСР пропозиції про зміну структури АН УРСР у відповідності з постановою ЦК КП України та Ради Міністрів УРСР від 28 травня 1963 р.;

б) до 15 червня 1963 р. підготувати пропозиції щодо зміни структури апарату Президії АН УРСР, маючи на увазі приведення цієї структури у відповідність з новою структурою АН УРСР після затвердження її Загальними зборами АН УРСР.

*1 Додаток не публікується.

7. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на науково-організаційний відділ Президії АН УРСР.

Президент Академії наук УРСР
академік *Б. [С.] Патон*
Головний учений секретар АН УРСР
член-кореспондент *Г. [С.] Писаренко*

Додаток № 1
до постанови Президії
від 3 червня 1963 р. (прот. № 22, § 222*¹)

СПИСОК^{*2}

наукових установ Академії наук УРСР, які передаються Державним комітетам з галузей промисловості та іншим відомствам відповідно до постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР № 436 від 11 квітня 1963 року

Інститут радіотехнічних проблем, м. Київ	Державному комітету з електронної техніки СРСР
Лабораторії переробки нафти Інституту геології корисних копалин, м. Львів	Державному комітету з паливної промисловості при Держплані СРСР
Відділи комплексних водогосподарських проблем: гідрології і гідрологічних прогнозів Інституту гідрології і гідротехніки, м. Київ	Головному управлінню гідрометеорологічної служби при Раді Міністрів СРСР
Гідрологічна станція Відділу гідрології Інституту гідрології і гідротехніки, м. Богуслав	« «
Лабораторія аерозолей Інституту загальної і неорганічної хімії, м. Київ	« «
Науково-дослідний інститут фізіології і біохімії сільськогосподарських тварин, м. Львів	Міністерству сільського господарства Української РСР
Філіал Інституту гірничої справи ім. М. М. Федорова, м. Кривий Ріг	Державному комітету з чорної і кольорової металургії при Держплані СРСР.
Філіал Інституту теплоенергетики, м. Донецьк	« «

*¹ Номер та параграф протоколу вписано від руки.

*² Тут і далі – підкреслено в документі.

Відділення Інституту органічної хімії, м. Донецьк	Державному комітету з хімії при Держплані СРСР
Інститут мінеральних ресурсів, м. Сімферополь	Державному геологічному комітету СРСР
Лабораторія магніторозвідки у відділі електрометрії Інституту геофізики, м. Київ	Державному геологічному комітету СРСР
Опорна лабораторія по збагаченню керченських руд на Камиш-Бурунському залізорудному комбінаті Інституту мінеральних ресурсів	Камиш-Бурунському залізорудному комбінату Чорноморського раднаргоспу
Рада по вивченню продуктивних сил (РПС) Української РСР, м. Київ	Держплану Української РСР
Інститут суспільних наук, м. Львів	Львівському державному університету ім. І. Франка
Львівська бібліотека, м. Львів	Міністерству культури Української РСР
Відділ космічної біології Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця, м. Дніпропетровськ	Дніпропетровському державному університету
Група порівняльної біології Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця, м. Харків	Харківському ордена Трудового Червоного прапора державному університету ім. О. М. Горького
Відділ прикладної геофізики Львівського філіалу Інституту геофізики, м. Львів	Головному управлінню геології охорони надр при Раді Міністрів Української РСР
Державний музей ім. Т. Г. Шевченка, м. Київ	Міністерству культури Української РСР
Канівський Державний музей-заповідник «Могила Т. Г. Шевченка», м. Канів Черкаської області	« »
Будинок-музей Т. Г. Шевченка, м. Київ	« »
Літературно-меморіальний музей Т. Г. Шевченка, с. Шевченко Черкаської області	« »
Науково-природознавчий музей, м. Львів	« »
Державний музей етнографії і художнього промислу Української РСР, м. Львів* ⁴	« »

Головний учений секретар
Академії наук УРСР
член-кореспондент АН УРСР Г. [С.] Писаренко

СПИСОК
наукових установ Академії наук УРСР, що реорганізуються

Найменування існуючих установ	На якій базі нові установи створюються	Нове найменування установ	Науковий напрямок нових установ
1	2	3	4
1. Інститут металокераміки і спеціальних сплавів АН УРСР, м. Київ	Інститут металокераміки і спеціальних сплавів АН УРСР, м. Київ	Інститут проблем матеріалознавства, м. Київ	Теоретичні та експериментальні дослідження порошкової металургії, як одного з основних методів створення нових матеріалів з наперед заданими властивостями. Дослідження будови та комплексу фізичних, фізико-хімічних та механічних властивостей, а також основ технології неорганічних та комбінованих матеріалів (полімерно-металевих та металопластиків, металотканин) для потреб космонавтики, авіабудування, прямого перетворення теплової та хімічної енергії в електричну, приладобудування, автоматики і інших галузей промисловості.
2. Інститут ливарного виробництва АН УРСР, м. Київ	Інститут ливарного виробництва АН УРСР, м. Київ	Інститут проблем литва АН УРСР, м. Київ	Теоретичні основи процесів формування твердих тіл з розплавів. Дослідження процесів кристалізації, модифікації та легування литих сплавів. Створення нових продуктивних технологічних процесів литва чорних, кольорових і рідкісних металів та їх сплавів. Розробка спеціалізованих обчислювальних пристроїв для автоматичного управління ливарними процесами.
3. Інститут використання газу в комунальному господарстві і промисловості АН УРСР, м. Київ	Інститут використання газу в комунальному господарстві і промисловості АН УРСР, м. Київ	Інститут газу АН УРСР, м. Київ	Дослідження і розробка нових методів комплексного і раціонального використання горючих газів в народному господарстві. Розробка і дослідження нових методів хімічної переробки вуглеводневих газів до водню, етилену і пропилену, кінетика реакцій з вуглеводневими газами, теорія піролізу вуглеводнів. Нові методи одержання вуглеводнів високого ступеню чистоти. Теорія розподілу вуглеводневих газів; теплофізичні і термодинамічні властивості вуглеводневих газів.

*¹ Номер та параграф протоколу вписано від руки.

Найменування існуючих установ	На якій базі нові установи створюються	Нове найменування установ	Науковий напрямок нових установ
1	2	3	4
			Теорія спалювання газу, розробка нових методів використання газу в промисловості. Масообмін і теплообмін у високотемпературних газових установках. Теорія автоматичного регулювання і керування газовими системами.
4. Інститут електротехніки АН УРСР, м. Київ	Інститут електротехніки АН УРСР, м. Київ	Інститут електродинаміки АН УРСР, м. Київ	Дослідження процесів прямого перетворення теплової енергії в електричну в МГД-генераторах. Дослідження електромагнітних та теплових полів і методів керування ними в надпотужних генераторах. Теоретичні дослідження і розробка принципів зміни параметрів в електричних сітках (перетворення частоти постійного струму у змінній різної частоти і навпаки з високим ККД). Розробка теорії та методів фізичного і математичного моделювання складних електричних систем.
5. Інститут машинознавства і автоматики АН УРСР, м. Львів	Інститут машинознавства і автоматики АН УРСР, м. Львів	Фізико-технічний інститут АН УРСР, м. Львів	Теоретичні і експериментальні дослідження фізико-механічних властивостей матеріалів в умовах їх експлуатації в залежності від одночасного впливу різних фізико-хімічних факторів, температури, напруженого стану. Розробка наукових основ міцності реальних твердих тіл з урахуванням дефектів структури і фізико-хімічних факторів. Дослідження і розробка нових методів і засобів відбору і передачі інформації, а також створення нових приладів та розробка методів вимірювання різних фізичних параметрів (електричних, магнітних, акустичних, радіоактивних).
6. Інститут теплоенергетики АН УРСР, м. Київ	Інститут теплоенергетики АН УРСР, м. Київ	Інститут технічної теплофізики АН УРСР, м. Київ	Дослідження процесів теплообміну і термодинаміки в новій техніці; одержання, передача і використання тепла. Дослідження високотемпературного і високофорсованого теплообміну і принципово нових теплообмінних і тепломасообмінних пристроїв для різних галузей нової техніки. Дослідження теплофізичних процесів при високотемпературному горінні. Дослідження тепломасообмінних процесів в земній корі

Найменування існуючих установ	На якій базі нові установи створюються	Нове найменування установ	Науковий напрямок нових установ
1	2	3	4
			і методів їх використання в техніці. Дослідження теплофізичних властивостей речовин при високих температурах та тисках. Гідродинамічні та термодинамічні дослідження течій в'язкого газу при високих температурах в умовах теплообміну; вивчення течій дисоційованих газів.
7. Інститут мікробіології [ім. Д. К. Заболотного] АН УРСР	Інститут мікробіології [ім. Д. К. Заболотного] АН УРСР, м. Київ, відділ генетики Інституту зоології АН УРСР, відділ хімії вуглеводів Інституту органічної хімії	Інститут мікробіології та вірусології [ім. Д. К. Заболотного] АН УРСР, м. Київ	Вивчення закономірностей спадковості та мінливості мікроорганізмів. Біосинтез фізіологічно активних речовин (антибіотиків, ферментів, вітамінів, стимуляторів, токсинів, білків і амінокислот). Селекція високопродуктивних рас мікроорганізмів. Біологічна фіксація азоту. Вивчення структури, хімічних властивостей, репродукції та генетики вірусів. Взаємовідношення вірусів з клітиною. Наукове обґрунтування засобів боротьби з вірусними інфекціями. Хімічний синтез та аналіз біологічно активних похідних вуглеводів, пептидів та нуклеотидів.
8. Інститут гідрології і гідротехніки АН УРСР		Інститут гідромеханіки АН УРСР	Дослідження турбулентності та управління нею, динаміки однофазних та двофазних потоків (в тому числі нестационарні задачі та рух хвиль), взаємодії турбулентного потоку і пружних границь, рух рідин і газів в поруватих середовищах. Вивчення нових способів зниження опору рухові, підвищення швидкостей занурених у воду тіл, керування процесами тепловіддачі і теплозахисту при обтіканні поверхонь, стосовно до завдань нової техніки, гідротехніки та гідротранспорту.
9. Інститут хімії полімерів і мономерів АН УРСР, м. Київ	Інститут хімії полімерів і мономерів АН УРСР, м. Київ	Інститут хімії високомолекулярних сполук АН УРСР, м. Київ	Фізика і фізико-хімія полімерів; розробка основ переробки полімерних матеріалів. Синтез і модифікування полімерів з високою теплостійкістю, з напівпровідниковими властивостями, термостійких волокон і іонообмінних смол. Розробка методів одержання мономерів високого ступеню частоти.

Найменування існуючих установ	На якій базі нові установи створюються	Нове найменування установ	Науковий напрямок нових установ
1	2	3	4
10. Інститут геології корисних копалин АН УРСР, м. Львів	Інститут геології корисних копалин АН УРСР, м. Львів	Інститут геології та геохімії горючих копалин АН УРСР, м. Львів	Розробка проблемних питань геохімії, природи метаморфізму та умов утворення промислових скупчень горючих копалин (рідких, твердих і газоподібних форм) з метою обґрунтування їх пошуків та ефективного використання.
11. Полтавська гравіметрична обсерваторія АН УРСР, м. Полтава	Полтавська гравіметрична обсерваторія АН УРСР, м. Полтава	Філіал Інституту геофізики АН УРСР, м. Полтава	Дослідження в галузі фізики земної кори, гравіметрії і руху полюсів Землі.
12. Лабораторія гідравлічних машин АН УРСР, м. Харків	Лабораторія гідравлічних машин АН УРСР, м. Харків	Філіал Інституту механіки АН УРСР з структурними відділами і лабораторіями, м. Харків	Комплексні дослідження і розробка ряду розділів механіки (коливальні процеси, міцність, гідро- і газодинаміка) стосовно до процесів теплових і гідравлічних машин високих параметрів. Розробка методів розрахунків в галузі механіки і міцності машин і механізмів з застосуванням обчислювальних машин.
13. Головна астрономічна обсерваторія АН УРСР		Головна астрономічна обсерваторія (науковий заклад) з структурними відділами і лабораторіями	Дослідження Місяця (лібрація Місяця, координат опорних точок на поверхні Місяця та його загальна фігура, детальна гіпсометрія Місяця).
14. Відділення гірничорудних проблем АН УРСР, м. Дніпропетровськ	Відділення гірничорудних проблем АН УРСР, м. Дніпропетровськ	Філіал Інституту механіки АН УРСР, м. Дніпропетровськ (з структурними відділами і лабораторіями)	Розробка проблем механіки безперервних гірничих процесів з застосуванням систем машин, які забезпечують різке підвищення продуктивності праці. Розробка теоретичних основ створення нових методів руйнування, подрібнення і ущільнення гірничих порід. Розробка наукових основ автоматизації виробничих процесів в гірничодобувній промисловості з застосуванням лічильно-обчислювальної техніки.

Головний учений секретар АН УРСР
член-кореспондент Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1252. Арк. 54–66. Оригінал. Машинопис.

**ІНФОРМАЦІЯ ПРО РОБОТУ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ АН УРСР
12–13 ЧЕРВНЯ 1963 р.*²***18 червня 1963 р.*³*

12–13 червня 1963 р. відбулися Загальні збори Академії наук УРСР. На першому засіданні з доповіддю про виконання постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 11 квітня 1963 р. «Про заходи по поліпшенню діяльності Академії наук СРСР і академій наук союзних республік» та постанови ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР від 28 травня 1963 р. «Про заходи по поліпшенню діяльності Академії наук УРСР» виступив президент АН УРСР академік Б. Є. Патон.

Доповідь про проект нового Статуту АН УРСР зробив головний учений секретар АН УРСР член-кореспондент АН УРСР Г. С. Писаренко. В обговоренні доповідей взяли участь академіки АН УРСР В. С. Гутиря, В. Б. Порфир'єв, М. К. Гудзій, А. К. Вальтер, К. К. Хренов, І. Т. Швець, Й. З. Штокало, П. М. Першин, М. П. Барабашов, М. М. Кулешов, Є. О. Шилов, Л. К. Гребень, члени-кореспонденти АН УРСР О. П. Городецький, Г. Є. Пухов, В. Є. Іванов, К. Б. Яцимирський, А. А. Смирнов, Л. О. Шубенко-Шубін, М. П. Савчук, доктор філософських наук П. В. Копнін.

Загальні збори обговорили та затвердили нову структуру Академії наук УРСР.

За новою структурою Академія наук УРСР матиме 9 спеціалізованих Відділів:

1. Відділ математики, механіки і кібернетики.
2. Відділ фізики.
3. Відділ наук про Землю і Космос.
4. Відділ фізико-технічних проблем матеріалознавства.
5. Відділ хімії та хімічної технології.
6. Відділ біохімії, біофізики та фізіології.
7. Відділ загальної та еволюційної біології.
8. Відділ економіки, історії, філософії та права.
9. Відділ літератури, мови та мистецтвознавства.

Загальні збори АН УРСР затвердили також новий Статут Академії наук УРСР та персональний склад Відділів АН УРСР.

13 червня 1963 р. відбулися Загальні збори новостворених Відділів Академії наук УРСР, на яких було проведено вибори академіків-секретарів Відділів (голів Відділів) АН УРСР, їх заступників та членів бюро Відділів.

У той же день на Загальних зборах АН УРСР таємним голосуванням були затверджені академіки-секретарі новостворених Відділів (голів Відділів) АН УРСР*⁴.

*¹ Див. док. № 18, 78, 80, 81, 82, 229, 309.

*² Документ направлено до ЦК КПУ.

*³ Дата супровідного листа.

*⁴ У документі не вказано, хто очолив Відділ економіки, філософії та права АН УРСР. Упродовж 1963–1968 рр. Відділ очолював чл.-кор. І. О. Гуржій.

1. Академік АН УРСР Ю. О. Митропольський – академік-секретар Відділу математики, механіки і кібернетики.

2. Член-кореспондент АН УРСР А. А. Смирнов – академік-секретар Відділу фізики.

3. Академік АН УРСР С. І. Субботін – академік-секретар Відділу наук про Землю і Космос.

4. Академік АН УРСР І. М. Федорченко – академік-секретар Відділу фізико-технічних проблем матеріалознавства.

5. Член-кореспондент АН УРСР К. Б. Яцимирський – академік-секретар Відділу хімії та хімічної технології.

6. Академік АН УРСР Р. Є. Кавецький – академік-секретар Відділу біохімії, біофізики та фізіології.

7. Член-кореспондент АН УРСР О. В. Топачевський – академік-секретар Відділу загальної та еволюційної біології.

8. Академік АН УРСР І. К. Білодід академік-секретар Відділу літератури, мови та мистецтвознавства.

Загальні збори АН УРСР розглянули і задовольнили просьбу академіка АН УРСР О. Ф. Макаренка про його дострокове увільнення за станом здоров'я від обов'язків віце-президента Академії наук УРСР і винесли йому подяку за сумлінну роботу на цій посаді.

Відповідно до нової структури Академії Загальні збори обрали двох віце-президентів: академіка АН УРСР В. С. Гутирю і академіка АН УРСР І. К. Білодіда.

Після цих структурних змін Президія Академії наук УРСР складатиметься з президента, 4-х віце-президентів, головного вченого секретаря Президії АН УРСР, 9 академіків-секретарів Відділів і 2 членів Президії АН УРСР.

У роботі Загальних зборів Академії наук УРСР взяли участь академіки, члени-кореспонденти і директори інститутів АН УРСР, представники міністерств і відомств УРСР.

У роботі зборів взяли участь секретар ЦК КП України товариш А. Д. Скаба і заступник голови Ради Міністрів УРСР, голова Державного комітету Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідних робіт товариш О. Н. Щербань.

Г. С. Писаренко

На документі помітка: «15.VI.[19]63 р. *Г. С. Писаренко*».

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 31. Спр. 2187. Арк. 220–222. Оригінал. Машинопис.

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО ЗАХОДИ
ПО ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ ВИКОНАННЯ ПОСТАНОВИ ЦК КП УКРАЇНИ
І РАДИ МІНІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ РСР ВІД 14 ТРАВНЯ 1963 р. № 592
“ПРО ЗАСТОСУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ МЕТОДІВ
І ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ В КЕРУВАННІ ВИРОБНИЦТВОМ,
ПЛАНУВАННІ І ОБЛІКУ В УКРАЇНСЬКІЙ РСР”»^{*1}**

24 червня 1963 р.

ЦК КП України і Рада Міністрів Української РСР постановою від 14 травня 1963 р. № 592 «Про застосування математичних методів і обчислювальної техніки в керуванні виробництвом, плануванні і обліку в Українській РСР» відмітили, що в Українській РСР проведена певна робота по розвитку теоретичних основ кібернетики, створенню електронно-обчислювальних машин і методів застосування обчислювальної техніки в керуванні виробничими процесами, плануванні, обліку та інженерно-технічних розрахунках. Зокрема Інститутом кібернетики АН УРСР розроблено універсальну машину «Київ», створено напівпровідникові машини «Дніпро» для керівництва технологічними процесами та «Промінь» для автоматизації проектно-конструкторських розрахунків, аналогову машину ЕМСС-7 для розрахунків будівельних конструкцій та ін.

[...]^{*2}

З метою широкого розвитку і впровадження математичних методів і сучасної обчислювальної техніки в керуванні виробництвом, плануванні обліку і звітності ЦК КП України і Рада Міністрів УРСР:

1. Вважають одним з найважливіших завдань технічного прогресу народного господарства республіки широкий розвиток і впровадження кібернетики, електронних обчислювальних і керуючих пристроїв у виробничих процесах промисловості, будівельній індустрії і транспорті, в наукових дослідженнях, у планових і проектно-конструкторських розрахунках, у сфері обліку і керування.

Зобов'язали Держплан УРСР, Уккрандгосп, Академію наук УРСР, міністерства і відомства УРСР передбачити в перспективних і річних планах проведення наукових досліджень з техніки, маючи на увазі широке застосування її в найближчі роки в усіх галузях народного господарства.

Зобов'язали Держплан УРСР, Уккрандгосп і Академію наук УРСР спільно з заінтересованими організаціями до 1 жовтня 1963 р. розробити і подати ЦК КП України і Раді Міністрів Української РСР план розвитку і впровадження обчислювальної техніки в народне господарство Української РСР на 1964–1965 рр.

2. Поклали на Інститут кібернетики АН УРСР координацію робіт в республіці в галузі теоретичних проблем кібернетики, економічної кібернетики, нових елек-

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} Тут і далі в документі знято інформацію про діяльність та завдання інших не академічних установ.

тронних обчислювальних машин, а також конструкторських робіт по створенню обчислювальної техніки.

Зобов'язали науково-дослідні, проектні, конструкторські організації, вищі учбові заклади і підприємства Української РСР погоджувати з Інститутом кібернетики АН УРСР плани робіт по створенню та застосуванню обчислювальної техніки, а раднаргоспи, міністерства та відомства, яким підпорядковані вищезгадані організації, – здійснювати контроль за цим погодженням.

3. Доручили Держплану УРСР, Укрраднаргоспу, Академії наук УРСР та Укрмашобліку ЦСУ УРСР до 1 листопада 1963 р. розробити та подати Раді Міністрів УРСР план створення державної мережі обчислювальних центрів республіки для централізованої механізації та автоматизації облікових і обчислювальних робіт для організацій та підприємств, маючи на увазі найбільш ефективне завантаження наявних машин і машин, що надходять, а також пов'язати це питання зі здійсненням заходів по подальшій концентрації виробництва і створенню промислових об'єднань.

Зобов'язали Укрраднаргосп, Академію наук УРСР, Міністерство вищої і середньої спеціальної освіти УРСР, Укрмашоблік ЦСУ УРСР розробити конкретні заходи по організації більш ефективного використання електронних обчислювальних машин і машинолічильних станцій, наявних в республіці, а також по застосуванню електронних обчислювальних машин в системі Укрмашобліку та прожиті заходи доповісти Раді Міністрів УРСР до 1 грудня 1963 р.

4. Зобов'язали:

– Донецький раднаргосп та Інститут кібернетики АН УРСР забезпечити впровадження у 1963–1964 рр. дослідних систем цифрового керування з застосуванням керуючих машин «Дніпро» на таких об'єктах:

а) в аміачному циклі содового виробництва на Слов'янському содовому комбінаті;

б) у конверторному цеху Жданівського металургійного заводу ім. Ілліча;

– Чорноморський і Київський раднаргоспи, Інститут кібернетики АН УРСР та Інститут автоматики Держплану УРСР забезпечити впровадження у 1963–1965 рр. на суднобудівних заводах системи типу «Авангард» комплексної автоматизації проектування та виготовлення судокорпусних деталей;

– Львівський раднаргосп разом з Інститутом кібернетики АН УРСР у 1963–1964 рр. розробити і впровадити систему оперативного планування і диспетчеризації на Львівському телевізійному заводі [«Електрон»] з застосуванням обчислювальної техніки;

– Київський раднаргосп разом з Інститутом економіки Держплану УРСР, Інститутом кібернетики АН УРСР і Укрмашобліком ЦСУ УРСР провести в 1963 р. з застосуванням обчислювальної техніки розрахунки потреби в прокаті чорних металів і труб, необхідних для програми виробництва на заводах Київського раднаргоспу, для чого затвердити перелік заводів та заходи по виконанню цього завдання згідно з додатком № 4*1;

*1 Тут і далі в документі – додатки не публікуються.

– Уккранаргосп разом з Інститутом економіки Держплану УРСР, Інститутом кібернетики АН УРСР і ЦСУ УРСР здійснити в 1963 р. підготовчі роботи по проведенню у 1964 р. розрахунків потреби в матеріальних ресурсах на 1965 р. для раднаргоспів УРСР на програму виробництва з застосуванням обчислювальної техніки;

– Держплан УРСР, Уккранаргосп, Академію наук УРСР силами Інституту економіки Держплану та Інституту кібернетики АН УРСР з залученням заінтересованих організацій:

а) завершити розробку в 1964 р. класифікатора матеріальних ресурсів для забезпечення планування народного господарства Української РСР з застосуванням обчислювальної техніки і математичних методів;

б) розробити в 1963–1964 рр. галузеві методики обліку, руху і витрат матеріальних ресурсів на підприємстві з застосуванням обчислювальної техніки;

в) розробити в 1963–1964 рр. галузеві методики пов'язування планів промислового виробництва і капітального будівництва з планами матеріально-технічного постачання з застосуванням обчислювальної техніки.

5. Зобов'язати Уккранаргосп, Держплан УРСР, Укрмашоблік ЦСУ УРСР, Інститут кібернетики АН УРСР у двомісячний строк підготувати і подати Раді Міністрів УРСР пропозиції про організацію виробництва, починаючи з 1964 р.:

а) алфавітно-цифрових табуляторів;

б) електронних алфавітно-цифрових табуляторів;

в) спеціальних електронних обчислювальних машин для облікових робіт;

г) універсальних перфострічкових пристроїв для агрегування з обчислювальними друкарськими машинами;

д) універсальних перфострічкових пристроїв для агрегування з лічильно-перфораційними машинами;

е) пристроїв перезапису з перфокарт на перфострічку;

ж) пристроїв перезапису з перфострічки на перфокарти.

6. Зобов'язали створити при Інституті кібернетики АН УРСР спеціальне конструкторське бюро по електронно-обчислювальних машинах.

Збільшили на 1963 р. план з праці Академії наук УРСР для Інституту кібернетики згідно з додатком № 1.

Збільшили фінансування Академії наук УРСР для Інституту кібернетики на 50 тис. крб за рахунок перерозподілу коштів, передбачених у республіканському бюджеті на 1963 р. на наукову роботу.

Зобов'язали Академію наук УРСР у межах свого кошторису збільшити асигнування Інституту кібернетики на 1963 р. на 15 тис. крб.

Зобов'язали Київський промисловий обком КП України, Київський раднаргосп, Київський міськвиконком, Держплан УРСР та Академію наук УРСР у двотижневий строк подати Раді Міністрів УРСР пропозицію про передачу Академії наук УРСР заводу для організації на його базі експериментального заводу Інституту кібернетики АН УРСР.

7. Вважаючи найважливішим завданням введення в дію лабораторного корпусу Інституту кібернетики АН УРСР, зобов'язали Головкиївміськбуд при Київ-

ському міськвиконкомі забезпечити введення в експлуатацію першої черги лабораторного корпусу Інституту кібернетики АН УРСР у II кварталі 1964 р. (крило будинку по вул. Великій Китаївській, № 109) та закінчення всієї будови в 1964 р., а Київський промисловий обком КП України встановити систематичний контроль за ходом будівництва Інституту кібернетики.

8. Зобов'язали Академію наук УРСР виділити в 1963 р. Інституту кібернетики жилу площу 1,5 тис. м² в 1964 р. і [в] 1965 р. по 1 тис. м², а також виділити в 1964–1965 рр. в районі розташування Інституту кібернетики два будинки для молодих спеціалістів.

9. Доручили Державному комітету Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідних робіт та Держплану УРСР розглянути питання про виділення у 1963 р. Інституту кібернетики АН УРСР додаткових асигнувань для придбання електронних обчислювальних машин.

Виділити додатково на 1963 р. Академії наук УРСР для Інституту кібернетики матеріали та устаткування, необхідні для виконання завдань, передбачених цією постановою, згідно з додатками № 8 і 9;

Зобов'язали Укрраднаргосп [...] виділити Інституту кібернетики АН УРСР діоди і тріоди для розробки нових обчислювальних машин та кібернетичних пристроїв.

10. Зобов'язали:

– [...] Інститут кібернетики АН УРСР подати [Республіканській фізико-математичній] школі-інтернату допомогу методичну та в обладнанні необхідної навчально-матеріальної бази;

[...]

11. Зобов'язали Академію наук УРСР, Держплан УРСР і Київський раднаргосп силами Інституту кібернетики АН УРСР, [...] подати заводу «Точелектроприлад» необхідну допомогу в перетворенні його в 1963–1964 рр. в дослідно-наукове підприємство по механізації та автоматизації планово-облікових робіт, інженерних розрахунків та управління виробництвом з застосуванням засобів обчислювальної техніки.

12. Зобов'язали дирекцію Виставки передового досвіду в народному господарстві УРСР та Академію наук УРСР організувати до 1 травня 1964 р. спеціальний павільйон «Кібернетика та її застосування у народному господарстві».

Доручили Академії наук УРСР обладнати згаданий павільйон найновішою електронною обчислювальною машиною для планово-економічних розрахунків, зразками машин «Промінь» та «Дніпро», а також інших електронних машин та кібернетичних пристроїв, розроблених інститутами та проектно-конструкторськими організаціями, забезпечивши регулярну роботу машини для розв'язання найважливіших завдань виробництва, планування та проектування.

Доручили дирекції Виставки передового досвіду в народному господарстві УРСР, Держплану УРСР та Академії наук УРСР забезпечити в цьому павільйоні широку експозицію та пропаганду досягнень кібернетики в народному господарстві, а також організацію та проведення республіканських семінарів по прикладних напрямках кібернетики.

Зобов'язали Державний комітет Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідних робіт, Держплан УРСР, Академію наук УРСР та дирекцію Виставки передового досвіду в народному господарстві УРСР подати Раді Міністрів УРСР до 1 липня 1963 р. план конкретних заходів по створенню павільйону та організації його роботи.

13. Зобов'язали Академію наук УРСР [...] організувати широку інформацію з питань кібернетики, а саме:

теоретичних праць – у журналах «Доповіді Академії наук УРСР» і «Український математичний журнал»;

[...]

науково-популярних статей – в журналах «Наука і життя» і «Знання та праця».

14. Зобов'язали Уккранаргосп, Держбуд УРСР, Академію наук УРСР, раднаргоспи, міністерства і відомства подати Держплану УРСР до 1 грудня 1963 р. інформацію про хід виконання цієї постанови, а Держплан УРСР до 1 березня 1964 р. доповіді ЦК КП України.

На виконання постанови ЦК КП України і Ради Міністрів Української РСР від 14 травня 1963 р. Президія Академії наук Української РСР постановляє:

1. Постанову ЦК КП України і Ради Міністрів Української РСР «Про застосування математичних методів і обчислювальної техніки в керуванні виробництвом, плануванні і обліку в Українській РСР» прийняти до неухильного виконання.

2. Вважати одним з найважливіших завдань технічного прогресу народного господарства республіки широкий розвиток і впровадження кібернетики, електронних обчислювальних і керуючих пристроїв у виробничих процесах промисловості, будівельній індустрії і транспорті, наукових дослідженнях, в планових і проектно-конструкторських розрахунках в сфері обліку і керування.

3. Зобов'язати інститути кібернетики, математики, металофізики, напівпровідників та фізико-технічний інститут АН УРСР передбачити в перспективних і річних планах проведення наукових досліджень у галузі кібернетики, створення нової обчислювальної техніки та в галузі розробки нових фізичних основ обчислювальної техніки, маючи на увазі в найближчі роки широке застосування обчислювальної техніки в усіх галузях народного господарства.

4. Науковій раді з кібернетики АН УРСР разом з секціями Президії АН УРСР і заінтересованими організаціями до 15 вересня 1963 р. розробити і подати Президії АН УРСР план розвитку і впровадження обчислювальної техніки в народне господарство Української РСР на 1964–1965 рр.

5. Покласти на Інститут кібернетики АН УРСР координацію робіт в республіці в галузі теоретичних проблем кібернетики, економічної кібернетики, нових обчислювальних машин, а також конструкторських робіт по створенню обчислювальної техніки.

6. Зобов'язати Наукову раду з кібернетики АН УРСР та Інститут кібернетики АН УРСР до 15 вересня 1963 р. розробити та подати на розгляд Президії АН УРСР рекомендації по створенню Державної мережі обчислювальних центрів

республіки для централізованої механізації та автоматизації облікових і обчислювальних робіт для організацій та підприємств.

7. Секціям Президії АН УРСР до 1 серпня 1963 р. вивчити ступінь завантаження і використання існуючих обчислювальних машин в установах Академії наук УРСР та подати на розгляд Наукової ради з кібернетики АН УРСР з наступним розглядом на Президії АН УРСР пропозиції по завантаженню та раціональному їх використанню.

Директорам установ АН УРСР (з відсутнім парком обчислювальних машин) щорічно, до 1 грудня, подавати до відповідної секції Президії АН УРСР плани робіт по розв'язуванню задач на обчислювальних машинах з наступним щоквартальним їх уточненням. Секціям подавати зведені плани до Наукової ради з кібернетики АН УРСР до 10 грудня.

Зобов'язати Наукову раду з кібернетики АН УРСР організувати з 15 вересня ц. р. курси по підготовці програмістів з числа співробітників наукових установ АН УРСР.

8. Зобов'язати Інститут кібернетики АН УРСР передбачити в планах робіт на 1963–1965 рр. виконання завдань ЦК КП України і РМ УРСР згідно з додатком № 1 до цієї постанови.

9. Зобов'язати Інститут кібернетики АН УРСР до 1 липня 1963 р. підготувати та подати на погодження з Уккранднаргоспом і Держпланом УРСР пропозиції по організації, починаючи з 1964 р., виробництва обчислювальних машин і пристроїв, зазначених в п. 5 констатуючої частини постанови.

10. Створити при Інституті кібернетики АН УРСР на базі експериментально-виробничих майстерень спеціальне конструкторське бюро (СКБ) по електронних цифрових і аналогових машинах з 1 липня 1963 р. з такими показниками розвитку:

а) науково-технічні відділи (без експериментального заводу):

1963 р. – 300 чол.

1964 р. – 500 чол.

1965 р. – 700 чол.

б) експериментальний завод:

1963 р. – 200 чол.

1964 р. – 300 чол.

1965 р. – 400 чол.

11. Затвердити Положення СКБ по електронних цифрових машинах згідно з додатком № 2 до цієї постанови.

Зобов'язати директора Інституту кібернетики АН УРСР (академіка АН УРСР В. М. Глушкова) згідно з Положенням про діяльність СКБ розробити та затвердити структуру науково-технічних відділів та експериментального заводу СКБ інституту.

Затвердити начальником СКБ завідуючого дослідно-конструкторським відділом Інституту кібернетики АН УРСР тов. Мітулинського Ю. Т.

12. Зобов'язати Фінансовий відділ АН УРСР (тов. Болтрика В. М.)

а) з фондів Академії наук УРСР, виділених постановою ЦК КП України і РМ УРСР для Інституту кібернетики, збільшити з 1 липня 1963 р. план з праці Інституту кібернетики АН УРСР згідно з додатком № 3 до цієї постанови;

збільшити фінансування Інституту кібернетики АН УРСР на 1963 р. на 350 тис. крб для утримання СКБ;

б) передбачити фонди з праці і зарплати для СКБ на 1964–1965 рр. згідно з планом розвитку науково-технічних відділів і експериментального заводу.

13. Zobov'язati Відділ капітального будівництва АН УРСР (тов. Чоповського В. П.) забезпечити в 1963–1964 рр. проектно-кошторисною документацією будівництво лабораторного корпусу СКБ і експериментального заводу (з комплексу корпусів кібернетичних напрямків) Інституту кібернетики АН УРСР.

14. Звернутися до Ради Міністрів УРСР з проханням:

а) розповсюдити постанову Ради Міністрів СРСР від 4 серпня 1953 р. № 2070 для оплати праці співробітників науково-технічних відділів СКБ;

б) віднести експериментальний завод СКБ до IV групи по оплаті праці керівних і інженерно-технічних співробітників згідно з постановою ЦК КПРС і РМ СРСР від 19 квітня 1959 р. № 370.

15. Zobov'язati Відділ капітального будівництва АН УРСР (тов. Чоповського В. П.) встановити систематичний контроль за ходом будівництва лабораторного корпусу Інституту кібернетики АН УРСР з тим, щоб забезпечити введення його в експлуатацію у 1964 р.

16. Виділити Інституту кібернетики АН УРСР жилу площу: в 1963 р. – 1,5 тис. м², в 1964 р. і в 1965 р. – по 1 тис. м², також два будинки в 1964–1965 рр. для молодих спеціалістів в районі розташування інституту.

17. Zobov'язati Відділ матеріальних фондів АН УРСР забезпечити реалізацію виділених постановою ЦК КП України і РМ УРСР матеріалів та устаткування для Інституту кібернетики АН УРСР згідно з додатками № 8 і № 9 до постанови ЦК КП України і РМ УРСР, а також забезпечити одержання діодів і тріодів, необхідних Інституту кібернетики для розробки нових обчислювальних машин і кібернетичних пристроїв.

18. Zobov'язati Інститут кібернетики АН УРСР:

а) систематично допомагати Міністерству освіти УРСР у підборі молоді для навчання у Республіканській фізико-математичній школі-інтернаті, для чого брати участь у проведенні різноманітних конкурсів, олімпіад, бесід серед учнів різних шкіл республіки;

б) розробити разом з Міністерством освіти УРСР навчальні програми для Республіканської фізико-математичної школи-інтернату*¹;

в) разом з Міністерством освіти УРСР займатись підбором викладацького складу, залучаючи наукових співробітників інституту до читання лекцій та керівництва науковими гуртками вищезгаданої школи-інтернату;

г) передати Республіканській фізико-математичній школі-інтернату електронні обчислювальні машини Урал-1 і СЗСМ та інше обладнання згідно з додатком № 4 до цієї постанови.

*¹ На виконання постанови РМ УРСР від 4 липня 1963 р. № 772 «Про створення республіканської середньої школи-інтернату з фізико-математичним профілем у м. Києві», видано наказ Міністерства освіти УРСР від 15 липня 1963 р. № 98/1, яким з 1 вересня 1963 р. у приміщенні школи-інтернату № 27 відкрито республіканську середню школу-інтернат з фізико-математичним профілем у м. Києві.

19. Зобов'язати наукові установи АН УРСР подавати Інституту кібернетики необхідну допомогу в роботі спеціалізованої школи-інтернату.

Зобов'язали Відділ матеріальних фондів АН УРСР (тов. Чернявського В. Я.) забезпечити необхідним лабораторним обладнанням Інститут кібернетики АН УРСР з цільовим призначенням школи-інтернату згідно з додатком № 5 до цієї постанови.

Зобов'язали Управління справами АН УРСР виділити Інституту кібернетики АН УРСР автобус для створення спеціалізованої лабораторії.

20. Зобов'язали Відділ наукових кадрів до 1 серпня ц. р. подати Держплану УРСР уточнений план потреби Академії наук УРСР в спеціалістах з вищою освітою по обчислювальній техніці.

21. Зобов'язали Інститут кібернетики АН УРСР за погодженням з Держпланом УРСР і Київським раднаргоспом розробити і подати до 15 вересня 1963 р. пропозиції по перетворенню заводу «Точелектроприлад» у 1963–1964 рр. в дослідно-наукове підприємство по механізації і автоматизації планово-облікових робіт, інженерних розрахунків і управління виробництвом з застосуванням засобів обчислювальної техніки.

22. Зобов'язати Наукову раду з кібернетики АН УРСР та Інститут кібернетики АН УРСР:

а) в павільйоні Виставки передового досвіду в народному господарстві УРСР «Кібернетика та її застосування у народному господарстві» встановити електронну обчислювальну машину для планово-економічних розрахунків, забезпечивши її регулярну роботу по розв'язуванню найважливіших завдань планування і проектування;

б) і надалі провадити в Республіканському будинку науково-технічної пропаганди (БНТП, м. Київ) в секції «Кібернетика» роботу постійно діючих науково-технічних семінарів з теоретичних основ кібернетики та її застосування в економіці, техніці і біології, з обчислювальної техніки і математики, з застосуванням математичних методів у керуванні виробничими процесами тощо;

в) і надалі провадити курси (в будинку НТП) з програмування, обчислювальних методів та застосування математичних методів в економічному аналізі для науковців та інженерів науково-дослідних установ і підприємств;

г) створити при Республіканському БНТП кабінет кібернетики – філіал відповідного павільйону на ВДНГ, в якому на основі електронних обчислювальних машин типу «Промінь» організувати обчислювальний центр на громадських засадах.

23. Зобов'язати Сектор науково-технічної пропаганди АН УРСР розробити та подати до Наукової ради з кібернетики АН УРСР до 1-го липня 1963 р. пропозиції по обладнанню павільйону «Кібернетика...» на ВДНГ зразками електронно-обчислювальних машин та кібернетичних пристроїв, розроблених установами АН УРСР, а також пропозиції по пропаганді (через лекції, бесіди, статті в журналах «Наука і життя», «Знання та праця», «Економіка Радянської України») досягнень кібернетики, обчислювальної техніки та її застосування у народному господарстві.

24. Зобов'язати Наукову раду з кібернетики та Сектор науково-технічної пропаганди АН УРСР подати до 1 липня ц. р. план конкретних заходів по створенню павільйону «Кібернетика...» на ВДНГ, його філіалу при Республіканському БНТП та план заходів по організації їх роботи.

25. Науково-організаційному відділу Президії АН УРСР (тов. Ситнику К. М.) до 1 листопада 1963 р. підготувати інформацію Президії Академії наук УРСР про хід виконання цієї постанови*¹.

26. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на Науково-організаційний відділ Президії АН УРСР.

Президент Академії наук УРСР
академік *Б. [Є.] Патон*
Головний учений секретар Президії АН УРСР
член-кореспондент АН УРСР *Г. [С.] Писаренко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1252. Арк. 82–91. Оригінал. Машинопис.

№ 186*²

**ДОВІДКА ІНСТИТУТУ БОТАНІКИ АН УРСР
ПРО ВИКОНАННЯ ПОСТАНОВИ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ВІД 3 СЕРПНЯ
1962 р. «ПРО РОЗВИТОК В АН УРСР ДОСЛІДЖЕНЬ,
СПРЯМОВАНИХ НА ДОПОМОГУ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВУ»*³**

*25 червня 1963 р.*⁴*

1. В інституті розширені роботи по масовому культивуванню водоростей з метою одержання для тваринництва кормового білку з хлорели і каротину з дуналієлі солевої. (Розпорядження Ради Міністрів УРСР від 16.XI.1962 р. № 1933-р.) Крім значного розширення лабораторних досліджень інститутом заключені господарські договори: а) з Барським спиртзаводом Подільського раднаргоспу про

*¹ ЦК КПУ і РМ УРСР 23 листопада 1963 р. прийняли постанову «Про поліпшення керівництва впровадженням обчислювальної техніки і автоматизованих систем керування в народне господарство», якою поклали на АН УРСР відповідальність за розробку методів математичних розрахунків на електронних обчислювальних машинах, теоретичних основ обчислювальних керуючих і інформаційних машин, наукових основ і математичних методів оптимального планування і управління народним господарством, які забезпечують широке використання для цієї мети засобів електронної обчислювальної техніки. Цією ж постановою АН УРСР зобов'язали спільно з іншими відомствами розробити перспективний план створення і впровадження обчислювальної техніки на 1966–1970 рр., передбачивши включення найважливіших завдань у проєкт плану розвитку народного господарства на 1966–1970 рр.

*² Див. док. № 317.

*³ Документ направлено до комітету партійно-дежавного контролю ЦК КПУ.

*⁴ Дату встановлено за поміткою на документі.

творче співробітництво по темі «Розробка ефективного хіміко-біологічного засобу очистки стічних вод цукрових заводів» (договір від 1.VI.[1]1963 р. на суму 4000 крб).

б) з Барським спиртзаводом про творче співробітництво по темі «Вирощування хлорели на відходах бродильних підприємств» (договір від 14 березня 1963 року на суму 4000 крб).

в) з Косарським спиртзаводом Черкаської обл. по темі «Вирощування одноклітинних зелених водоростей на відходах бродильних підприємств» (договір від 29.X.1962 р. з кошторисом 21.XII.1962 р. на суму 3046 крб).

Заключений також договір з Сакським хімізаводом про виробниче випробування добування каротину з водорості дуналієлі, по методу розробленому співробітниками Інституту ботаніки та [Інституту] біохімії АН УРСР. В лабораторних умовах розробляються методи інтенсифікації і росту дуналієлі, а також відшукування і виведення більш продуктивних її штамів (відділи нижчих рослин та біохімії).

2. В інституті ведуться роботи по виявленню впливу гіббереллової кислоти на ріст і розвиток рослин з метою підвищення їх продуктивності (відділ фізіології рослин).

3. Відділ генетики інституту розробляє тему «Вивчення спадковості господарсько-цінних рослин та розробка методів направленої її зміни». Метою роботи є виявлення генеративних закономірностей на основі вивчення хімії та фізики живого і розробка ефективних методів управління спадковістю рослин. Об'єктами дослідження є поліплоїдні високопродуктивні форми цукрових буряків і ряд овочевих і кормових культур. У 1963 р. будуть розмножені вітчизняні тетраплоїдні форми цукрового буряка для вирощування в посліуючі роки високопродуктивних тетраплоїдних гетерозисних гібридів. Зараз висаджені тетраплоїди цукрового буряка на площі 18 га / 15 га – в учхозі «Митниця» Васильківського району Київської обл. та 3 га в Шевченківському елітно-насінницькому радгоспі Тетіївського району Київської області.

4. В інституті переглянуто було резерви можливості застосування в сільському господарстві результатів наукових досліджень минулих років. Внаслідок цього було запропоновано для сортовипробування тетраплоїдне жито репродукції інституту. Державною комісією по сортовипробуванню наша пропозиція прийнята. Інститут вже одержав від комісії рознарядки і проводить підготовчі роботи по розсилці посівного матеріалу в 30 пунктів Радянського Союзу. Тетраплоїдне жито в колгоспі ім. Леніна с. Воронків дало врожай в 2 рази вищий проти районного сорту «Веселоподолянське».

5. У відділі цитології розробляється тема «Цитоембріологічні основи явищ несхрещування і самонесумісних рослин». Будуть проведені цитоембріологічні дослідження гібридних та самонесумісних рослин з метою з'ясування причин несхрещування і самонесумісності, що має велике значення при проведенні селекційних та генетичних робіт, зокрема при віддаленій гібридизації.

6. По питанню вивчення природніх лук в інституті проведена і проводиться така робота.

В 1946–1948 роках проведено дослідження заплавних лук Середнього Лісостепоного Дніпра. На основі одержаних матеріалів були розроблені заходи по їх поліпшенню та раціональному використанню. Наслідки роботи опубліковані в науково-популярній праці «Заплавні луки Середнього Дніпра та заходи їх поліпшення», Вид-во АН УРСР, Київ, 1950 р., автор Д. Я. Афанасьєв. Ці заходи були перевірені у виробничих умовах в колгоспі ім. Шевченка с. Вишеньки Бориспільського району (1951–1955 р[р.]). Наслідки цих робіт опубліковані у «Віснику АН УРСР», № 10 за 1956 р., автор Д. Я. Афанасьєв. Крім того, складено і надруковано «Інформаційний лист № 1» Інституту ботаніки, травень 1957 рік, Д. Я. Афанасьєв «Підвищимо врожайність заплавних лук середнього Дніпра». Цей лист в кількості 100 примірників розісланий Придніпровським колгоспам Київської та Черкаської областей, які мають луки на заплаві Дніпра. Крім того передано бувшій Рогозівській та Бориспільській МТС по 25 примірників.

В період 1951–1955 років ст[арший] наук[овий] співробіт[ник] інституту Д. Я. Афанасьєв для кожного колгоспу Бориспільського району, в яких є заплавні луки, виділив ділянки, які підлягають в першу чергу залуженню та поверхнево-му поліпшенню. Тов. [Д. Я.] Афанасьєв по цих питаннях виступав з лекціями і доповідями на нарадах колгоспів і агрономів бувшої Рогозівської МТС та був[шої] Бориспільської МТС, а також на районних нарадах голів колгоспів, агрономів і зоотехніків. В колгоспах проводились бесіди в справі поліпшення лук і подавалась відповідна консультація. По цьому ж питанню була надрукована в районній газеті стаття «Поліпшуймо луки й пасовища». Справа поліпшення лук не набула широкого розвитку в зв'язку з відсутністю в колгоспах відповідних добрив та насіння лучних трав. Тепер же поліпшення запланованих лук Дніпра втратило свою актуальність в зв'язку з побудовою каскаду гідроелектростанцій, внаслідок чого майже всі заплавні луки залиті водою.

В 1952–1956 роках Інститут ботаніки АН УРСР в особі молодш[ого] наук[ового] співробіт[ника] О. О. Зап'ятової проводив роботи по дослідженню природних кормових угідь у колгоспах Димерського району. В наслідок цього складено для всіх колгоспів карти природних кормових угідь, їх характеристики та заходи по поліпшенню. Ці матеріали передано райвиконкомові та бувшій Димерській МТС. Питання поліпшення природних кормових угідь висвітлювалось в доповідях та лекціях, з якими виступала тов. [О. О.] Зап'ятова в колгоспах та на районних нарадах.

В колгоспі ХХ-річчя Жовтня проводились виробничі досліди по прискореному залуженню низькопродуктивних кормових угідь на площі 50 га. Вони були прикладом і наочним доказом того, що прискорене залуження низьковрожайних природних кормових угідь є ефективним заходом в підвищенні їх продуктивності. Результати цієї роботи були висвітлені на районній нараді і передані бувшій Димерській МТС.

З 1953 року Інститут ботаніки (старш[ий] наук[овий] спів[робітник] Г. І. Білик) проводив дослідження кормових угідь в складі комплексної експедиції АН УРСР в підшефному колгоспі «Шлях до комунізму» (с. Любарці Бориспільського району). В результаті цих досліджень Інститут ботаніки опублікував в

[1]957 р. «Інформаційний лист № 2» «Підвищимо врожайність низинних засолених лук». Цей лист був розісланий бувшим МТС Київської області, в колгоспах яких є низинні засолені луки. Колгосп «Шлях до комунізму» за рекомендаціями інституту проводить поліпшення низинних засолених лук на сотнях гектарів і одержує високі врожаї зеленої маси, сіна і цукрових буряків.

З 1963 року в інституті розробляється розділ теми «Природні кормові угіддя Українського Полісся, їх раціональне використання та поліпшення» (виконавці – ст[арший] н[ауковий] співр[обітник] Д. Я. Афанасьєв – керівник роботи, мол[одший] н[ауковий] співр[обітник] [Ю.] Р. Шеляг-Сосонко та О. О. Зап'ятова). Завданням цього розділу є дослідити сучасний стан природних кормових угідь Українського Полісся, розробити їх типологію і методи поліпшення. Передбачено використати матеріали «Укрземпроєкту»^{*1}, які здобуті під час проведення робіт по агроінвентаризації ґрунтів. З 21 червня ця група виїхала у Волинську, Ровенську і Житомирську області для проведення експедиційних досліджень природних лук цих областей.

7. В тематичний план інституту включена тема «Бур'яни УРСР та методи боротьби з ними». Планом передбачено скласти визначник бур'янів УРСР. В цій роботі будуть дані відомості про систематичний склад бур'янів України з їх морфологічною і біологічною характеристикою, їх детальне поширення на території України і заходи боротьби з ними. Робота виконується в співдружності з Всесоюзним н[ауково]-д[ослідним] інститутом кукурудзи Міністерства с[ільського] г[осподарства] СРСР.

Т. в. о. директора Інституту
ботаніки АН УРСР Г. І. Білик
вчений секретар В. М. Паршиков

Науковий архів Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України. Оп. 1. Спр. 830.
Арк. 23–28. Оригінал. Машинопис.

№ 187^{*2}

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ДИРЕКТОРА УКРАЇНСЬКОГО
НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ ФІЗІОЛОГІЇ РОСЛИН
АН УРСР АКАД. П. А. ВЛАСЮКА ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУТУ
У ГАЛУЗІ РОЗРОБЛЕННЯ БОРАТОВОГО ГРАНУЛЬОВАНОГО
СУПЕРФОСФАТУ^{*3}**

5 липня 1963 р.

В связи с рассмотрением вопроса о представлении к награждению сотрудников Украинского научно-исследовательского института физиологии растений АН УССР, работы которых приняты советом Выставки достижений в народном хозяйстве СССР для показа в 1963 году, просим учесть следующее.

^{*1} Йдеться про: Республіканський проєктний інститут по землевпорядкуванню «Укрземпроєкт».

^{*2} Див. док. № 161, 297.

^{*3} Документ направлено до завідувача сільськогосподарського відділу ЦК КПУ Л. В. Андрієнка.

В Украинском научно-исследовательском институте физиологии растений АН УССР на протяжении шести лет проводились научно-исследовательские работы по изучению физиологической роли бора в питании растений. В результате этого в институте разработан способ создания нового вида минерального удобрения – боратового гранулированного суперфосфата. Этим был положен принципиально новый подход к весьма эффективному применению борных удобрений в сельскохозяйственном производстве, имея в виду правильное распределение и дозирование их при внесении в почву. Наряду с этим в различных почвенно-климатических зонах УССР изучены оптимальные способы, сроки и нормы внесения этого удобрения, что позволило установить зоны наиболее эффективного их применения.

В соответствии с постановлением Совета Министров УССР от 14 апреля 1959 года № 542 промышленное производство боратового суперфосфата было освоено Винницким и Сумским суперфосфатными заводами, которыми было изготовлено и поставлено сельскому хозяйству УССР следующее количество этого удобрения: [в] 1959 году – 10 т, [в] 1960 году – 10 тысяч т, в 1961 [году] – 28 тысяч т и в 1962 году – 50 тысяч т.

Широкой производственной проверкой этого удобрения в колхозах, совхозах, на опытных станциях и госсортоучастках установлена высокая экономическая эффективность.

Министерством сельского хозяйства УССР и Госпланом УССР принята и одобрена программа выпуска этого удобрения на туковых заводах УССР для поставки колхозам и совхозам, а также изданы рекомендации по применению этого удобрения.

На 1963 год Союзглавхим СССР не выделил фондов боратовой руды для УССР, мотивируя ограниченными запасами для производства борной кислоты. В связи с этим, институтом предприняты меры по переводу в дальнейшем производства боратового суперфосфата на новые источники сырья, используя для этого побочные продукты производства борной кислоты, так называемые октобораты Луганского и других заводов.

Научно-исследовательская работа, широкая производственная проверка и организация промышленного производства этого нового вида удобрения проводились в институте академиком П. А. Власюком и старшим научным сотрудником А. П. Кибаленко, являющиеся авторами этого предложения, а внедрение этого удобрения в сельскохозяйственное производство проводилось также и зав. отделом внедрения и научной информации И. Г. Самойловым.

Учитывая изложенное, Украинский научно-исследовательский институт физиологии растений АН УССР просит Вас дать согласие на представление к награждению указанных лиц.

Сообщаем, что испытание борно-датолитовых удобрений институту никем не поручалось. Пожелания по другим предложениям полностью охвачены в буклетах и рекомендациях, которые институтом подготовлены и по требованию ВДНХ отосланы в павильон земледелия.

Предложения о комплексных гранулированных и капсулированных полимерных удобрениях были посланы по требованию павильона земледелия ВДНХ (тов. Кузнецова) от 13 февраля 1963 г. за № 20 и телеграммы т. Скобкина от 22 марта 1963 г.

Директор института
акад. П. А. Власюк
Секретарь парторганизации института Ф. Л. Калинин

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 80. Спр. 1309. Арк. 85–86. Оригінал. Машинопис.

№ 188^{*1}

**ЗВЕРНЕННЯ ДИРЕКЦІЇ КІНОСТУДІЇ ім. О. П. ДОВЖЕНКА
ДО ДИРЕКТОРА ДЕРЖАВНОГО МУЗЕЮ ЕТНОГРАФІЇ ТА
ХУДОЖНЬОГО ПРОМИСЛУ АН УРСР^{*2} Ю. Г. ГОШКА
З ПРОХАННЯМ НАДАТИ ДОПОМОГУ У ПІДГОТОВЦІ
КІНОФІЛЬМУ «ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ»**

6 липня 1963 р.

Кіностудія ім. О. П. Довженка приступила до створення кінофільму «Тіні забутих предків» – екранізації одного з найпоетичніших творів світової літератури. Михайло Коцюбинський неперевершений майстер психологічного, настроєвого письма, з великою любов'ю і глибоким проникненням до найпоетичніших глибин людської душі, змалював Гуцульщину – напівказковий край, цей «забутий богом і людьми», відтворив наївне сповнене язичества і поезії життя гуцула від народження до смерті, охопивши все: і поклоніння темним жорстоким силам природи і замилювання її красою, і чисте прекрасне кохання, і тяжку працю і побут цих працелюбних людей, і те соціальне зло, котре бідністю і злидарством позбавляло людину великої радості буття.

Постановники фільму великого значення надають достовірності подій і антуражу, тому намагаються не підроблятися «під гуцулів», а знімати все з натури: предмети побуту, церковний утвар, ікони, деталі костюмів, оздоблення з металу, намисто, зброю – все мусить бути справжнім, а не імітацією.

Велику допомогу знімальній групі «Тіні забутих предків» міг би надати Ваш музей. Вшановуючи пам'ять великого нашого письменника-демократа, столітній ювілей якого святкуватимемо в наступному році, ми всі з подивом і захопленням стоїмо перед його безсмертним твором, мріємо побачити його перенесеним на екран і намагаємося зробити для цього все, що тільки можливо.

Сподіваємось, що й Ваша установа не залишиться осторонь і надасть можливість групі «Тіні забутих предків» відзняти потрібні їй експонати з усього перелі-

^{*1} Див. док. № 63, 182.

^{*2} Музей з 01 липня 1963 р. був переданий у відомство Міністерства культури УРСР (постанова ЦК КПУ і РМ УРСР від 28.05.1963 № 643 та постанова Президії АН УРСР від 03.06.1963 № 22). У 1969 р. Музей повернено у підпорядкування АН УРСР (постанова РМ УРСР від 26.03.1969 № 250 і постанова Президії АН УРСР від 11.04.1969 № 359).

ченого вище, тобто: намисто і зброю, металеві оздоби і деталі гуцульських костюмів, предмети побуту і церковний утвар.

Українська кінематографія і вся громадськість будуть Вам дуже вдячні.

Директор кіностудії
ім. О. [П.] Довженка *В. [В.] Цвіркунов*
Режисер-постановник
фільму *С. [Й.] Параджанов*
Редактор фільму *О. [О.] Сизоненко*

Науковий архів Інституту народознавства НАН України. Оп. 1. Спр. 209. Арк. 135–136. Оригінал. Машинопис.

№ 189

ПОСТАНОВА РАДИ МІНІСТРІВ УРСР «ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ В СКЛАДІ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР ІНСТИТУТУ БІОЛОГІЇ ПІВДЕННИХ МОРІВ»^{*1}

11 липня 1963 р.

З метою розвитку морських біологічних досліджень в Чорному і Середземному морях, Індійському та Атлантичному океанах, пов'язаних з розширенням використання морських сировинних ресурсів, Рада Міністрів Української РСР постановляє:

1. Організувати в 1963 році на базі Севастопольської, Карадазької та Одеської біологічних станцій Академії наук УРСР Інститут біології південних морів АН УРСР з центром в м. Севастополі.

Організацією зазначеного інституту провести в межах бюджетних асигнувань і штатної чисельності, встановлених Академії наук УРСР на 1963 рік.

2. Покласти на Інститут біології південних морів АН УРСР розробку таких основних завдань:

розподіл і кількісний розвиток живих організмів у південних морях і океанах; закономірності біологічної продуктивності, пов'язані з освоєнням, розвитком та охороною промислових ресурсів морів і океанів;

біохімія, фізіологія, екологія морських організмів, фотосинтез морських рослин; радіобіологія моря, біоніка, вивчення обростань і розробка заходів боротьби з ними.

Заступник Голови
Ради Міністрів УРСР *І. [С.] Сенін*
Керуючий справами
Ради Міністрів УРСР *К. [П.] Бойко*

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 10. Спр. 1416. Арк. 99. Оригінал. Машинопис.

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1171. Арк. 24. Засвідчена копія. Друкарський відбиток.

^{*1} Заголовок документа.

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРО ПРОВЕДЕНУ ПЕРШУ
ЛІТНЮ МАТЕМАТИЧНУ ШКОЛУ В УКРАЇНІ^{*1}

20 липня 1963 р.

С 15 июня по 15 июля 1963 года в г. Каневе в гостинице «Тарасова Гора» Президиумом АН УССР совместно с Институтом математики АН УССР была проведена первая летняя математическая школа⁶⁵ по образцу летних математических школ, проводимых в Италии, Венгрии, Франции и др. странах.

Для чтения спецкурсов и проведения семинарских занятий в летней математической школе были привлечены ученые, как [из] Украины, так и из РСФСР, работающие в области современных актуальных вопросов фракционального^{*2} анализа и дифференциальных уравнений обыкновенных и в частных производных.

Всего было прочитано девять спецкурсов следующими учеными: академиком Н. Н. Боголюбовым, член-корреспондентом АН УССР М. Г. Крейном и [член-корреспондентом АН УССР] В. А. Марченко, докторами физико-математических наук, профессорами О. А. Олейник, О. А. Ладыженской, А. Д. Мышкисом, М. М. Постниковым, М. И. Вишиком⁶⁶ и И. Т. Годоровым⁶⁷ (наименование спецкурсов прилагается^{*3}).

Кроме чтения спецкурсов проводились семинарские занятия Н. Н. Боголюбовым, О. А. Ладыженской, М. Г. Крейном, И. Т. Годоровым и Б. Б. Венковым, а также в вечернее время всеми лекторами давались консультации по обработке конспектов лекций и проводились беседы на математические темы с молодежью.

К каждому лектору была прикреплена группа (2–3 человека) из слушателей, которые конспектировали лекции и потом совместно с лектором обрабатывали их так, чтобы подготовить к печатанию на ротапринте.

Всего подготовлено к печати лекции по девяти спецкурсам общим объемом 600 страниц машинописи.

Слушателями в летнюю математическую школу были приглашены молодые ученые, кандидаты наук, в основном по специальностям профилируемым читаемыми спецкурсами, часть слушателей была приглашена с учетом пожеланий лекторов. Слушателей всего было 48 и распределялись они следующим образом (по научным центрам и городам):

Киев: Институт математики АН УССР – 17 человек,

Институт физики [АН УССР] – 1 человек;

Харьков: ФТИНТ – 5 человек, Харьковский госуниверситет – 2 человека;

Львов: Львовский госуниверситет – 4 человека;

Одесса: Одесский инженерно-строительный институт – 1 человек;

Минск: Институт математики и ВЦ АН БССР – 2 человека;

^{*1} Документ направлений академіком-секретарем Відділу механіки, математики і кібернетики АН УРСР акад. Ю. О. Митропольським до президента АН УРСР акад. Б. Є. Патона.

^{*2} Так у документі. Правильно: фракціонного.

^{*3} Перелік спецкурсів не публікується.

Москва: МГУ – 2 человека;
Ленинград: ЛОМИ – 1 человек,
Ленинградский университет – 1 человек;
Рига: ВЦ ЛГУ – 1 человек;
Баку: госуниверситет – 3 человека;
Тбилиси: Институт математики АН ГрССР – 1 человек;
Ташкент: Институт математики АН УзССР – 1 человек;
Ереван: Институт физики*¹ – 1 человек;
Новосибирск: Институт математики СО АН СССР – 3 человека.

Кроме того летнюю математическую школу эпизодически посещали ряд математиков Киева и Харькова.

Первый опыт проведения летней математической школы вполне удался, и это мероприятие вызвало большой интерес в ряде математических центров нашей страны.

Большое количество молодых математиков было ознакомлено с новейшими важными направлениями в функциональном анализе и теории дифференциальных уравнений, что даст им возможность правильно в дальнейшем выбирать основные направления своей научной работы.

Подготовленные для печати конспекты лекций помогут значительно «расширить» круг слушателей летней школы.

Исходя из вышесказанного прошу:

1) Поставить мой, совместно с директором первой летней математической школы – доктором физико-математических наук Ю. Ю. Трохимчуком⁶⁸, доклад о работе летней математической школы на заседание Президиума*², с приглашением директоров институтов, в которых ведутся теоретические исследования и для которых полезно было бы заимствование опыта (например, Институт физики [АН УССР], Институт кибернетики [АН УССР] и др.).

2) Закрепить и в дальнейшем по Институту математики [АН УССР] проведение ежегодных летних математических школ.

3) В связи с тем, что в 1964 году в г. Каневе, по-видимому, нельзя будет проводить летнюю математическую школу (в связи с празднованием юбилея Т. Г. Шевченко), прошу наметить место проведения математической школы в 1964 году. Возможным местом проведения является база Института физики моря АН УССР в поселке Кацивели*³.

4) Обязать Издательство АН УССР оказать Институту математики АН УССР помощь в оформлении конспектов лекции – изготовить художественные обложки для лекций, которые будут отпечатаны в Институте математики на ротапринте.

*¹ Идетсья про: Єреванський фізичний інститут АН Вірменської РСР.

*² Доповідь акад. Ю. О. Митропольського заслухана на засіданні Президії АН УРСР 24.09.1963, на підставі якої прийнято постанову (прот. № 30 § 295) «Про підсумки та досвід роботи Літньої школи по підвищенню кваліфікації наукових співробітників при Академії наук УРСР» та оголошено подяку акад. М. М. Боголюбову за якісне проведення лекцій та семінарських занять.

*³ Так у документі. Можливо, йдетсья про: Морський гідрофізичний інститут, відділення якого знаходилося в Кацівелі.

5) Разрешить Институту математики премировать директора первой математической школы – доктора физико-математических наук Ю. Ю. Трохимчука в размере месячного оклада (400 рублей).

6) Вынести благодарность всем лекторам летней математической школы за чтение лекций и подготовку конспектов лекций к печати.

7) Вынести благодарность директору Каневского государственного музея-заповедника «Могила Т. Г. Шевченко» за большую помощь по созданию нормальных условий работы школы.

8) Вынести благодарность директору гостиницы «Тарасова Гора» и обслуживающему персоналу за помощь по обеспечению жильем и питанием лекторов и слушателей школы.

Ю. А. Митропольский

Институт архивознавства НБУВ. Ф. 125. Оп. 2. Спр. 74. Арк. 9–12. Копія. Машинопис.

№ 191

СТАТУТ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР*¹

17 серпня 1963 р.

І. Загальні положення*²

1. Академія наук Української Радянської Соціалістичної Республіки є вищою науковою установою УРСР, що об'єднує найвидатніших учених республіки.

Академія наук УРСР підпорядкована безпосередньо Раді Міністрів УРСР та Президії АН СРСР, яким вона щороку подає звіти про свою діяльність.

2. Академія наук УРСР має своєю метою:

розвиток досліджень з провідних напрямів природничих і суспільних наук;

здійснення перспективних наукових досліджень, безпосередньо зв'язаних з розвитком виробництва, і насамперед у таких провідних галузях технічного прогресу, як електрифікація всієї країни, комплексна механізація і автоматизація виробництва, хімізація найважливіших галузей народного господарства, нові матеріали, радіоелектроніка; використання нових джерел енергії, розробка нових методів перетворення енергії;

виявлення принципіально нових можливостей технічного прогресу і підготовку рекомендацій для їх використання в народному господарстві;

вивчення і узагальнення досягнень світової науки та сприяння найбільш повному використанню цих досягнень у практиці комуністичного будівництва в країні.

Академія наук УРСР своїми науковими дослідженнями і всією своєю діяльністю бере активну участь у будівництві комуністичного суспільства в СРСР, до-

*¹ Заголовок документа. До прийняття Статуту АН УРСР 1963 р. чинним був Статут, затверджений постановою РНК УРСР від 6 лютого 1945 р. № 173.

*² Тут і далі – виділено жирним шрифтом у документі.

помагає справі захисту соціалістичних завоювань трудящих і зміцнення миру в усьому світі.

3. Академія наук Української РСР здійснює наукове керівництво дослідженнями з найважливіших проблем природничих і суспільних наук, що проводяться в наукових установах Академії, вищих учбових закладах та в інших науково-дослідних установах республіки; координує науково-дослідні роботи в республіці в галузі природничих і суспільних наук.

4. Для виконання своїх завдань Академія наук УРСР:

а) здійснює в своїх установах розробку провідних наукових проблем;

б) сприяє ефективному використанню наукових, науково-технічних і культурних досягнень в практиці комуністичного будівництва в СРСР;

в) в установленому порядку затверджує, а також подає проекти планів найважливіших науково-дослідних робіт з природничих і суспільних наук;

г) постійно зміцнює зв'язки науки з виробництвом, забезпечує керівництво науковими дослідженнями та сприяє впровадженню їх наслідків у практику народного господарства;

д) здійснює координацію та контроль за розвитком наукових досліджень в галузі природничих і суспільних наук у республіці;

е) визначає основні напрями досліджень науково-дослідних установ Академії наук УРСР;

ж) створює наукові ради АН УРСР з найважливіших проблем у галузі природничих і суспільних наук;

з) здійснює підготовку наукових кадрів і проводить роботу по підвищенню кваліфікації наукових співробітників Академії;

и) виконує доручення керівних органів УРСР у проведенні наукових експертиз і консультацій;

к) публікує результати наукових досліджень, праці наукових установ і членів Академії, а також інших учених, які подають до Академії свої дослідження;

л) сприяє пропаганді досягнень науки і поширенню наукових знань.

5. Академія наук УРСР та її установи проводять свою роботу за планом, що розробляється Академією наук на основі директив Ради Міністрів СРСР і Ради Міністрів УРСР і затверджується в установленому порядку.

6. Академія наук УРСР має в своєму складі такі Відділи:

Відділ математики, механіки та кібернетики;

Відділ фізики;

Відділ наук про Землю і Космос;

Відділ фізико-технічних проблем матеріалознавства;

Відділ хімії та хімічної технології;

Відділ біохімії, біофізики та фізіології;

Відділ загальної біології;

Відділ економіки, історії, філософії та права;

Відділ літератури, мови та мистецтвознавства.

Відділи об'єднують дійсних членів (академіків АН УРСР) і членів-кореспондентів Академії наук УРСР з відповідних галузей і напрямів наук.

7. Академія наук УРСР має в своєму складі науково-дослідні інститути, лабораторії, обсерваторії, сектори, станції, ботанічні сади, бібліотеки та інші науково-дослідні і науково-допоміжні установи, підприємства та організації.

При Академії наук УРСР існують наукові товариства, що створюються в установленому порядку і у відповідності з рішеннями Президії Академії наук УРСР.

8. Академія наук УРСР скликає наукові сесії, з'їзди, конференції та наради для обговорення наукових проблем і питань координації науково-дослідних робіт.

9. Академія наук УРСР здійснює і розвиває наукові зв'язки з Академією наук СРСР, академіями наук союзних республік, галузевими академіями і науково-дослідними інститутами, вищими учбовими закладами, науковими товариствами, міністерствами та відомствами, державними комітетами, плануючими органами, радами народного господарства, підприємствами.

10. Академія наук УРСР відповідно до існуючого порядку встановлює і розвиває наукові зв'язки з академіями наук та іншими науковими установами зарубіжних країн, бере участь у міжнародних наукових з'їздах, конференціях і нарадах, вступає в міжнародні наукові організації.

11. Академія наук УРСР за видатні наукові праці, відкриття та винаходи присуджує медалі, премії імені видатних учених та інші премії, які засновані в установленому порядку.

12. Академія наук УРСР має права юридичної особи. Кошторис Академії включається до державного бюджету Української РСР.

II. Склад Академії наук УРСР

13. До складу Академії наук УРСР входять дійсні члени (академіки АН УРСР), члени-кореспонденти та обрані членами Академії іноземні вчені.

14. Дійсними членами (академіками АН УРСР) Академії наук УРСР обираються вчені, які збагатили науку працями першорядного наукового значення.

15. Членами-кореспондентами Академії наук УРСР обираються вчені, які збагатили науку визначними науковими працями.

16. Загальна кількість дійсних членів (академіків АН УРСР) і членів-кореспондентів Академії наук УРСР визначається за поданням Академії наук УРСР Радою Міністрів УРСР.

17. Академія наук УРСР може обирати до свого складу іноземних вчених. Права та обов'язки іноземних членів визначаються Загальними зборами Академії наук УРСР.

18. Вибори дійсних членів (академіків АН УРСР), членів-кореспондентів та іноземних членів Академії наук УРСР проводяться відповідно до цього Статуту.

III. Порядок виборів дійсних членів (академіків АН УРСР), членів-кореспондентів та іноземних членів Академії наук УРСР

19. Вибори дійсних членів (академіків АН УРСР) і членів-кореспондентів Академії наук УРСР проводяться не рідше одного разу на два роки і призначаються Президією Академії наук УРСР за погодженням з Президією АН СРСР в межах наявних вакансій або в разі встановлення Радою Міністрів УРСР нових вакансій.

Строк проведення виборів визначає Президія АН УРСР.

20. Повідомлення Президії Академії наук УРСР про проведення виборів дійсних членів (академіків АН УРСР) і членів-кореспондентів АН УРСР публікується в центральній республіканській пресі не пізніше як за два місяці до проведення виборів.

21. Науковим установам, громадським організаціям, окремим науковим працівникам та їх групам надається право протягом одного місяця з дня публікації повідомляти Академії наук листом з відповідним мотивуванням імена кандидатів у дійсні члени (академіки АН УРСР) і члени-кореспонденти АН УРСР з вказаних спеціальностей. Імена висунутих і зареєстрованих кандидатів у дійсні члени (академіки АН УРСР) і члени-кореспонденти АН УРСР публікуються в центральній республіканській пресі не пізніше як за 15 днів до виборів.

22. Вибори дійсних членів (академіків АН УРСР) і членів-кореспондентів АН УРСР проводяться Загальними зборами Академії наук з числа кандидатів, обраних Загальними зборами Відділів.

При обговоренні кандидатів, висунутих для обрання в дійсні члени (академіки АН УРСР) і члени-кореспонденти АН УРСР, враховуються рекомендації Академії наук Союзу РСР.

23. На Загальних зборах Відділу при виборах кандидатів у дійсні члени (академіки АН УРСР) право ухвального голосу мають дійсні члени (академіки АН УРСР), які входять до даного Відділу.

При виборах кандидатів у члени-кореспонденти АН УРСР право ухвального голосу на Загальних зборах Відділу мають також члени-кореспонденти АН УРСР, які входять до даного Відділу.

24. Загальні збори Відділу правомочні проводити вибори кандидатів у дійсні члени (академіки АН УРСР) при наявності не менше $\frac{2}{3}$ спискового складу дійсних членів (академіків АН УРСР), а вибори кандидатів у члени-кореспонденти АН УРСР – при наявності не менше $\frac{2}{3}$ спискового складу дійсних членів (академіків АН УРСР) і членів-кореспондентів АН УРСР Відділу.

До спискового складу Відділу не включаються дійсні члени (академіки АН УРСР) і члени-кореспонденти АН УРСР, які перебувають під час проведення виборів у закордонних відрядженнях. У виняткових випадках спеціальною ухвалою Президії АН УРСР до спискового складу дійсних членів (академіків АН УРСР) і членів-кореспондентів АН УРСР Відділу можуть не включатися також дійсні члени (академіки АН УРСР) і члени-кореспонденти АН УРСР, стан здоров'я яких або інші виняткові обставини виключають можливість їх участі в засіданнях і голосуванні.

25. Вибори кандидатів у дійсні члени (академіки АН УРСР) і члени-кореспонденти АН УРСР проводяться на Загальних зборах Відділів таємним голосуванням.

Кандидатами у дійсні члени (академіки АН УРСР) вважаються обрані особи, за яких голосувало не менше $\frac{2}{3}$ дійсних членів (академіків АН УРСР) даного Відділу, які беруть участь у голосуванні.

Кандидатами у члени-кореспонденти АН УРСР вважаються обрані особи, за яких голосувало не менше $\frac{2}{3}$ дійсних членів (академіків АН УРСР) і членів-кореспондентів АН УРСР даного Відділу, які беруть участь у голосуванні.

26. На Загальних зборах Академії наук УРСР при проведенні виборів дійсних членів (академіків АН УРСР) і членів-кореспондентів АН УРСР право ухвального голосу мають дійсні члени (академіки АН УРСР).

Загальні збори Академії наук правомочні проводити вибори, якщо на засіданні присутні не менше $\frac{2}{3}$ всіх дійсних членів (академіків АН УРСР).

27. На Загальних зборах Академії наук вибори дійсних членів (академіків АН УРСР) і членів-кореспондентів АН УРСР проводяться таємним голосуванням. Обраними вважаються особи, які одержали не менше $\frac{2}{3}$ голосів дійсних членів (академіків АН УРСР), які беруть участь у голосуванні.

28. Кандидати на відкриті вакансії в члени Академії наук УРСР з числа іноземних вчених висуваються Загальними зборами Відділів і обираються Загальними зборами АН УРСР. Кворум і порядок голосування такий самий, як і при виборах дійсних членів (академіків АН УРСР).

Примітка. За ухвалою Загальних зборів Відділу при висуванні кандидатів в члени АН УРСР з числа іноземних вчених може бути застосоване відкрите голосування.

29. Вчені, обрані у відповідності з Статутом АН УРСР, користуються встановленими правами членів Академії наук УРСР з дня їх обрання.

IV. Обов'язки та права дійсних членів (академіків АН УРСР) і членів-кореспондентів Академії наук УРСР

30. Головний обов'язок дійсного члена (академіка АН УРСР) і члена-кореспондента Академії наук УРСР полягає в тому, щоб збагачувати науку новими досягненнями і відкриттями шляхом здійснюваних ними досліджень, організації колективної розробки провідних наукових проблем і наукового керівництва цією розробкою.

Дійсні члени (академіки АН УРСР) і члени-кореспонденти забезпечуються умовами, необхідними для проведення наукових робіт, що особисто здійснюються ними за ухвалою відповідного Відділу і Президії АН УРСР.

Дійсні члени (академіки АН УРСР) і члени-кореспонденти АН УРСР активно сприяють впровадженню досягнень науки в народне господарство і використанню їх у культурному будівництві, ведуть роботу по підготовці і підвищенню кваліфікації наукових кадрів та виконують доручення Президії АН УРСР і відповідного Відділу.

Дійсні члени (академіки АН УРСР) і члени-кореспонденти Академії наук УРСР зобов'язані брати участь у роботі Загальних зборів Академії наук і в роботі Загальних зборів відповідного Відділу.

31. Кожний дійсний член (академік АН УРСР) і член-кореспондент Академії наук УРСР є членом одного з Відділів Академії наук у відповідності з своєю науковою спеціальністю.

Дійсні члени (академіки АН УРСР) і члени-кореспонденти, обрані по одному Відділу, можуть за згодою іншого Відділу одночасно перебувати і в іншому Відділі.

Дійсні члени (академіки АН УРСР) і члени-кореспонденти АН УРСР, які перебувають одночасно в двох і більше Відділах, при виборах в Академію користуються правом ухвального голосу тільки в одному Відділі.

32. Дійсні члени (академіки АН УРСР) і члени-кореспонденти Академії наук УРСР одночасно можуть бути дійсними членами і членами-кореспондентами Академії наук Союзу РСР, академій наук союзних республік і галузевих академій, а також членами іноземних академій.

33. Дійсні члени (академіки АН УРСР) і члени-кореспонденти Академії наук УРСР щороку подають у відповідний Відділ Академії наук звіт про свою діяльність.

Звіти дійсних членів (академіків АН УРСР) і членів-кореспондентів Академії наук заслуховуються на засіданнях Бюро Відділу і, в разі необхідності, на засіданнях Президії АН УРСР.

34. Дійсні члени (академіки АН УРСР) і члени-кореспонденти Академії наук УРСР можуть бути позбавлені свого звання за постановою Загальних зборів АН УРСР, якщо діяльність їх спрямована на шкоду Союзу РСР.

При виключенні дійсного члена (академіка АН УРСР) або члена-кореспондента АН УРСР діє порядок голосування, передбачений при виборах.

V. Загальні збори Академії наук УРСР

35. Вищим органом Академії наук УРСР є Загальні збори, що складаються з дійсних членів (академіків АН УРСР) та членів-кореспондентів АН УРСР.

36. Загальні збори Академії наук УРСР обговорюють питання розвитку науки в республіці; визначають загальні напрями наукової роботи Академії; вирішують основні організаційні питання; затверджують звітні доповіді Президії Академії; заслуховують доповіді Відділів та установ Академії наук, а також її членів; обговорюють проблеми наукового і науково-організаційного характеру; обирають дійсних членів (академіків АН УРСР), членів-кореспондентів та іноземних членів Академії, Президію Академії наук; затверджують на посадах директорів науково-дослідних установ Академії.

37. Сесії Загальних зборів Академії наук скликаються в разі необхідності, але не рідше одного разу на рік.

Кожний член Академії наук, який бажає винести на обговорення Загальних зборів будь-яке питання, повинен завчасно повідомити про це Президію Академії наук у письмовій формі.

38. На Загальних зборах дійсні члени (академіки АН УРСР) користуються правом ухвального голосу, а члени-кореспонденти – правом дорадчого голосу.

39. Питання на Загальних зборах Академії наук вирішуються простою більшістю голосів присутніх, які мають право ухвального голосу, за винятком випадків, коли згідно з цим Статутом для прийняття рішення потрібна більшість не менше $\frac{2}{3}$ голосів.

VI. Президія Академії наук УРСР

40. Президія Академії наук УРСР здійснює рішення Загальних зборів Академії наук, а в період між сесіями Загальних зборів керує всією діяльністю Академії.

У своїй діяльності Президія Академії наук підзвітна Загальним зборам Академії. Президія доповідає Загальним зборам про найважливіші рішення, прийняті нею у період між сесіями Загальних зборів.

41. Президія Академії наук створюється у складі президента, віце-президентів, головного вченого секретаря Президії, академіків-секретарів (голів) Відділів Академії та інших членів Президії у кількості, що визначається Загальними зборами Академії.

Президент і віце-президенти Академії наук обираються Загальними зборами Академії з числа дійсних членів (академіків АН УРСР) строком на 4 роки.

Головний учений секретар Президії АН УРСР обирається Загальними зборами Академії з числа дійсних членів (академіків АН УРСР) або членів-кореспондентів АН УРСР строком на 4 роки.

Академіки-секретарі (голови) Відділів обираються Загальними зборами Відділів Академії таємним голосуванням з числа дійсних членів (академіків АН УРСР) або членів-кореспондентів АН УРСР строком на 4 роки і затверджуються Загальними зборами Академії.

Інші члени Президії обираються Загальними зборами Академії з числа дійсних членів (академіків АН УРСР) строком на 4 роки.

Вибори президента, віце-президентів Академії, головного вченого секретаря Президії АН УРСР, затвердження академіків-секретарів Відділів та вибори інших членів Президії проводяться таємним голосуванням простою більшістю голосів. Вибори всього складу Президії проводяться одночасно, один раз на 4 роки.

При виборах Президії додержується принцип систематичного оновлення її складу і наступності керівництва.

Члени Президії обираються, як правило, не більше ніж на два строки підряд.

У виняткових випадках учені можуть обиратися до складу Президії підряд і на більш тривалий строк при умові, якщо за них подано не менше $\frac{3}{4}$ голосів дійсних членів (академіків АН УРСР), які беруть участь у таємному голосуванні.

42. Обов'язки між президентом, віце-президентами, головним ученим секретарем та іншими членами Президії розподіляються Президією Академії наук.

43. Загальні збори Академії наук можуть більшістю у $\frac{2}{3}$ голосів дійсних членів (академіків АН УРСР), які беруть участь у голосуванні, достроково увільнити окремих членів Президії Академії наук і обрати замість вибулих нових членів на строк, що залишився до чергових виборів Президії Академії.

Рішення про дострокове увільнення окремих членів Президії приймається таємним голосуванням. Вибори нового члена Президії проводяться у відповідності з цим Статутом.

44. Президія Академії наук УРСР:

а) скликає сесії Загальних зборів Академії наук;

б) створює у передбаченому законом порядку науково-дослідні і науково-допоміжні установи і підприємства, необхідні для виконання Академією наук покладених на неї завдань, а також затверджує положення про ці установи і підприємства; створює наукові ради з найважливіших комплексних проблем природничих і суспільних наук, а також комітети і комісії;

в) здійснює зміни профілів і структури існуючих наукових установ і визначає напрями їх роботи та спеціалізацію;

г) скликає наукові з'їзди, конференції та наради, організує дослідні експедиції;

д) затверджує плани науково-дослідних робіт Відділів і наукових установ АН УРСР, плани видань Академії наук та контролює виконання цих планів;

е) в установленому порядку подає і затверджує проекти планів найважливіших науково-дослідних робіт з природничих і суспільних наук; здійснює контроль за розвитком наукових досліджень у галузі природничих і суспільних наук у республіці;

ж) подає на обговорення і затвердження Загальних зборів Академії наук річні звіти про діяльність Академії наук УРСР;

з) заслуховує звіти про роботу наукових рад з найважливіших проблем природничих і суспільних наук;

и) вживає заходів по забезпеченню використання наслідків науково-дослідних робіт у народному господарстві та культурному будівництві;

к) здійснює наукові зв'язки з академіями наук та іншими установами СРСР і союзних республік; планує міжнародні наукові зв'язки республіки з природничих і суспільних наук;

л) присуджує медалі, премії імені видатних учених та інші премії;

м) керує підготовкою наукових кадрів і підвищенням кваліфікації наукових співробітників Академії.

45. Президія Академії затверджує на посадах заступників директорів по науковій роботі, учених секретарів та завідуючих відділами і лабораторіями науково-дослідних установ Академії, склад редакційних колегій журналів Академії.

46. Президія Академії наук УРСР є головним розпорядником кредитів Академії наук. Вона затверджує кошторис Академії, розподіляє у відповідності з планом науково-дослідних робіт асигнування між установами Академії, контролює правильність їх витратання.

47. Президія Академії наук УРСР здійснює контроль за додержанням Статуту Академії наук усіма установами і службовими особами Академії.

48. Для керівництва роботою Відділів і наукових установ Академії Президія АН УРСР створює три секції Президії з Відділами:

I. Секція фізико-технічних і математичних наук:

Відділ математики, механіки та кібернетики;

Відділ фізики;

Відділ наук про Землю і Космос;

Відділ фізико-технічних проблем матеріалознавства.

II. Секція хіміко-технологічних і біологічних наук:

Відділ хімії та хімічної технології;

Відділ біохімії, біофізики та фізіології;

Відділ загальної біології.

III. Секція суспільних наук:

Відділ економіки, історії, філософії та права;

Відділ літератури, мови та мистецтвознавства.

Секції Президії створюються у складі віце-президента та академіків-секретарів Відділів, які входять до даної секції.

Роботою секції Президії керує віце-президент АН УРСР.

49. При Президії Академії наук УРСР є:

рада по координації наукових досліджень УРСР з природничих та суспільних наук;

науково-дослідні інститути на інші установи і організації;

редакційно-видавнича рада та видавництво;

наукові ради по окремих проблемах, комітети, комісії та наукові товариства;

бібліотечна комісія та Публічна бібліотека;

рада науково-технічної пропаганди;

підприємства і організації, що діють на началах господарського розрахунку.

50. Президія Академії наук УРСР має службовий апарат, який діє на підставі положень, затверджених Президією Академії наук.

VII. Відділи Академії наук УРСР

51. Відділ Академії наук УРСР є науковим і науково-організаційним центром, що об'єднує в Академії учених однієї або кількох галузей науки.

Відділ Академії наук УРСР несе відповідальність за розвиток відповідної галузі науки в республіці, за стан роботи наукових установ, що входять до складу Відділу, та за координацію наукових досліджень в УРСР у даній галузі науки і звітує перед Загальними зборами та Президією АН УРСР.

52. Вищим органом Відділу Академії наук УРСР є Загальні збори дійсних членів (академіків АН УРСР) і членів-кореспондентів даного Відділу.

Загальні збори Відділу:

а) обговорюють основні напрями і принципиальні питання розвитку і планування відповідної галузі науки в республіці, наслідки впровадження наукових досліджень у народне господарство і використання їх у культурному будівництві;

б) обговорюють наслідки наукових досліджень та розглядають плани науково-дослідних робіт з відповідної галузі науки;

в) обговорюють у своїй галузі науки напрями робіт і спеціалізацію науково-дослідних установ АН УРСР та вносять відповідні пропозиції до Президії АН УРСР;

г) розглядають питання організації нових наукових установ в Академії, а також питання зміни структури і напрямів роботи існуючих наукових установ та вносять відповідні пропозиції до Президії АН УРСР;

д) організують постійні і тимчасові комісії, а також наукові ради при Відділах і затверджують їх склад;

е) заслуховують звіти про наукову роботу і підготовку кадрів наукових установ Академії, а також про діяльність по впровадженню наслідків закінчених науково-дослідних робіт у народне господарство і культурне будівництво;

ж) заслуховують і затверджують звіти про роботу Відділу;

з) обирають Бюро Відділу, академіка-секретаря, заступників академіка-секретаря;

и) обирають кандидатів у дійсні члени (академіки АН УРСР) та члени-кореспонденти АН УРСР;

к) висувають кандидатів у іноземні члени АН УРСР;

л) скликають наукові сесії, конференції та наради для обговорення наукових проблем і питань координації науково-дослідних робіт з відповідної галузі науки.

53. Роботою Відділу в період між Загальними зборами Відділу керує Бюро Відділу, яке очолює академік-секретар Відділу.

Академіка-секретаря Відділу обирають Загальні збори Відділу таємним голосуванням на 4 роки і затверджують Загальні збори Академії наук УРСР.

Заступники академіка-секретаря Відділу і члени Бюро обираються Загальними зборами Відділу з числа як членів Відділу, так і інших провідних учених АН УРСР на 4 роки і затверджуються Президією АН УРСР.

Учений секретар Відділу призначається за поданням академіка-секретаря Відділу Президією АН УРСР строком на 4 роки з числа докторів або кандидатів наук.

Вибори академіка-секретаря, заступників академіка-секретаря і членів Бюро Відділу відбуваються одночасно і проводяться таємним голосуванням один раз на 4 роки. У голосуванні беруть участь дійсні члени (академіки АН УРСР) і члени-кореспонденти АН УРСР.

При виборах керівного складу Відділу додержується принцип систематичного оновлення і наступності керівництва.

На керівні посади члени Відділу можуть бути обрані не більше як на два строки підряд.

У виняткових випадках члени можуть бути обрані підряд на більш тривалий строк, якщо за них подано $\frac{3}{4}$ голосів членів Відділу, які брали участь у таємному голосуванні.

Загальні збори Відділу можуть більшістю у $\frac{2}{3}$ голосів дійсних членів (академіків АН УРСР) та членів-кореспондентів АН УРСР, які беруть участь у голосуванні, достроково увільнити заступника академіка-секретаря Відділу або окремих членів Бюро Відділу і обрати замість вибулих інших учених на строк, що залишився до чергових виборів Бюро Відділу.

Ухвала про дострокове увільнення заступника академіка-секретаря Відділу або окремих членів Бюро Відділу приймається таємним голосуванням. Нові вибори проводяться у відповідності з цим Статутом.

54. Бюро Відділу:

а) скликає Загальні збори Відділу;

б) організує підготовку до розгляду на Загальних зборах Відділу наукових і науково-організаційних питань, віднесених до компетенції Відділу; забезпечує виконання рішень Загальних зборів Відділу; здійснює загальне керівництво науковими радами по проблемах і організує обговорення наслідків їх діяльності; керує діяльністю наукових товариств і журналів, що є при Відділі;

в) здійснює оперативне керівництво всіма питаннями, що входять до компетенції Відділу;

г) розглядає питання зміни структури і напрямів роботи існуючих наукових установ та вносить відповідні пропозиції до Президії АН УРСР;

д) здійснює загальне керівництво роботою експертних комісій по присудженню медалей і премій, організує обговорення результатів їх роботи і подає до Президії АН УРСР пропозиції про присудження медалей і премій.

55. Академік-секретар Відділу є доповідачем на засіданнях Президії АН УРСР з питань, віднесених до компетенції Відділу, головує на Загальних зборах Відділу і в своїх діях підзвітний Загальним зборам Відділу і Президії АН УРСР.

56. Право ухвального голосу на Загальних зборах Відділу мають дійсні члени (академіки АН УРСР) і члени-кореспонденти АН УРСР даного Відділу, за винятком особливих випадків, передбачених цим Статутом.

Директор інституту або керівник наукової установи, якщо він не є дійсним членом (академіком АН УРСР) або членом-кореспондентом АН УРСР, бере участь в Загальних зборах відповідного Відділу з правом ухвального голосу в усіх випадках, крім виборів.

57. Питання на Загальних зборах Відділу вирішуються простою більшістю голосів присутніх, які мають право ухвального голосу, за винятком випадків, коли згідно з цим Статутом для прийняття рішення потрібна більшість не менше $\frac{2}{3}$ голосів.

58. Положення про Відділ Академії наук УРСР затверджується Загальними зборами АН УРСР.

VIII. Науково-дослідні інститути Академії наук УРСР

59. Основними органами науково-дослідної діяльності Академії наук УРСР є її науково-дослідні інститути, що входять до складу відповідного Відділу Академії.

60. На чолі науково-дослідного інституту Академії наук УРСР стоїть директор інституту.

Директор інституту обирається таємним голосуванням на Загальних зборах відповідного Відділу або на об'єднаних зборах кількох Відділів з числа провідних учених строком на 4 роки і затверджується за поданням Президії АН УРСР Загальними зборами Академії наук УРСР.

У випадку дострокового вибуття директора інституту Загальні збори відповідного Відділу або об'єднані збори декількох Відділів мають право обрати нового директора інституту строком на 4 роки з наступним затвердженням за поданням Президії АН УРСР Загальними зборами АН УРСР.

Висування кандидатів на посади директорів науково-дослідних інститутів провадиться за згодою Академії наук УРСР.

61. Основними завданнями науково-дослідного інституту є:

а) дальший розвиток відповідної галузі науки, розробка нових напрямів у науці, розв'язання важливих для народного господарства і культури наукових проблем, що сприяють будівництву комуністичного суспільства в СРСР;

б) впровадження наукових досягнень, відкриттів і винаходів у народне господарство; популяризація досягнень радянської науки;

в) координація наукових робіт з окремих найважливіших проблем науки, що розробляються інститутом;

г) підготовка наукових кадрів.

62. Науково-дослідні інститути Академії наук УРСР діють на підставі примірного Статуту інституту Академії наук, що затверджується Загальними зборами Академії.

ІХ. Особливі права Академії наук УРСР

63. Академія наук УРСР має право зберігати рукописи вчених, діячів літератури і мистецтва, а також архівні матеріали установ Академії та інші матеріали, що мають цінність для історії науки, в архіві Академії наук УРСР і в архівах наукових установ Академії, не передаючи їх до загальнодержавних архівосховищ.

64. Академія наук УРСР має право на обмін друкованими виданнями з науковими установами, вищими учбовими закладами, бібліотеками і музеями інших країн.

65. Президія Академії наук УРСР, Відділи Академії, науково-дослідні інститути та інші установи Академії наук мають печатки з зображенням Герба УРСР і з найменуванням відповідної установи.

Х. Порядок зміни Статуту Академії наук УРСР

66. Зміни в Статут Академії наук УРСР вносяться за рішенням Загальних зборів Академії наук, прийнятим більшістю не менше $\frac{2}{3}$ голосів загальної кількості дійсних членів Академії (академіків АН УРСР).

Опубл.: Статут Академії наук Української РСР. Київ: Вид-во АН УРСР, 1963. С. 3–28.

№ 192

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО ПІДГОТОВКУ «ІСТОРІЇ МІСТ І СІЛ УКРАЇНСЬКОЇ РСР» В 26 ТОМАХ»^{*1}

5 вересня 1963 р.

Виходячи з того, що наукове й науково-методичне керівництво підготовкою «Історії міст і сіл Української РСР» (в 26 томах), покладене директивними органами на Інститут історії Академії наук УРСР, та враховуючи важливість цього завдання і значний обсяг роботи, яку слід виконати [...]^{*2}, Президія АН УРСР постановляє:

1. Вважати участь в роботі над «Історією міст і сіл Української РСР», [...], одним з найважливіших і почесних завдань наукових колективів установ Секції суспільних наук АН УРСР^{*3}.

2. Зобов'язати Інститут історії (тов. О. К. Касименка) включити до плану науково-дослідних робіт, як одне з головних завдань на найближчі роки, тему

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} Тут і далі в документі – знято інформацію, яка не має відношення до видання.

^{*3} Див.: Наукові коментарі до документів // Національна академія наук України – 100: головні тенденції розвитку і здобутки: документи і матеріали. Кн. 2. Ч. 1: 1946–1970. Київ, 2018. С. 998–999.

«Наукове і науково-методичне керівництво підготовкою “Історії міст і сіл Української РСР”», координуючи цю роботу з Головною редколегією «Історії міст і сіл Української РСР».

3. На час написання та видання «Історії міст і сіл Української РСР» створити в Інституті історії АН УРСР відділ історії міст і сіл УРСР, поклавши на нього наукове і науково-методичне керівництво підготовкою авторськими колективами в областях окремих томів цього видання.

4. Включити до складу відділу Історії міст і сіл Української РСР 4 наукових співробітників зі штату Інституту історії та залучити до виконання завдань цього відділу по одному науковому співробітнику з інститутів економіки, археології, мовознавства, літератури, мистецтвознавства, фольклору та етнографії.

5. Враховуючи, що наукові сили Інституту історії зосереджені на підготовці великих і відповідальних праць [...], а також на дослідженнях актуальних проблем історії УРСР і зарубіжних соціалістичних країн, надати Інституту історії для укомплектування відділу історії міст і сіл 6 штатних одиниць, з них: завідуючого відділом – 1, старших наукових співробітників – 2, молодшого наукового співробітника – 1, старшого лаборанта – 1, референта – 1.

6. Закріпити науковців Інституту історії АН УРСР за окремими областями, поклавши на них завдання систематично надавати практичну допомогу обласним редколегіям, міським і районним комісіям та авторським колективам. Керівництво діяльністю цих науковців покласти на новостворений відділ історії міст і сіл Української РСР.

7. Збільшити Інституту історії асигнування по ст. 5 на 1964–1966 рр. для 50 додаткових десятиденних відряджень на рік (по 2 відрядження в кожен область республіки) та для друкування інструктивних методичних листів.

8. Зобов'язати Державну публічну бібліотеку АН УРСР*¹ виконувати замовлення Інституту історії по складанню бібліографії до праці «Історія міст і сіл Української РСР».

9. Зобов'язати Інститут історії до 15 жовтня ц. р. розробити детальний план заходів на кінець 1963 [р.] і на 1964 р. по наданню допомоги обласним редколегіям, міським і районним комісіям та авторським колективам в написанні «Історії міст і сіл Української РСР».

10. Зобов'язати директорів інститутів економіки, літератури [ім. Т. Г. Шевченка], мовознавства [ім. О. О. Потебні], археології, мистецтвознавства, фольклору та етнографії та Сектора держави і права [АН УРСР] за погодженням з Інститутом історії розробити план заходів по участі в роботі над «Історією міст і сіл Української РСР» і наданню практичної допомоги обласним редколегіям, міським і районним комісіям та авторським колективам.

11. Доручити Секції суспільних наук АН УРСР розглянути і затвердити план заходів Інституту історії, а також плани заходів інших установ Секції по наданню допомоги обласним редколегіям, міським і районним комісіям та авторським колективам у роботі над «Історією міст і сіл Української РСР».

*¹ Так у документі. Правильно: Державна публічна бібліотека УРСР.

12. Редколегіям «Українського історичного журналу» (тов. Шевченко Ф. П.), журналів «Економіка Радянської України» (тов. Кочубей А. Д.), «Народна творчість та етнографія» (акад. Рильський М. Т.), «Радянське літературознавство» (тов. Дзевєрін І. О.) систематично висвітлювати на сторінках журналів хід роботи в республіці по створенню «Історії міст і сіл Української РСР», вміщувати довідкові та методичні матеріали на допомогу авторам, міським і районним комісіям та обласним редколегіям.

13. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на Секцію суспільних наук АН УРСР.

Президент Академії наук УРСР
академік *Б. [С.] Патон*
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
член-кореспондент *Г. [С.] Писаренко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1254. Арк. 18–19. Оригінал. Машинопис.

№ 193

ПРОТОКОЛ ЗАСІДАННЯ ВЧЕНОЇ РАДИ ІНСТИТУТУ ГЕОЛОГІЇ КОРИСНИХ КОПАЛИН АН УРСР ПРО ЗМІЦНЕННЯ ЗВ'ЯЗКІВ ІНСТИТУТУ З ВИРОБНИЧИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

*23 вересня 1963 р.
м. Львів*

Присутні^{*1}: заст. директора інституту,
ст[арший] наук[овий] співроб[ітник] Г. Н. Доленко⁶⁹ (голова),
член-коресп[ондент] АН УРСР Я. І. Середа,
ст[арші] наукові співроб[ітники]
В. П. Лінецький, Й. В. Грінберг,
Д. В. Гуржій, В. І. Колтун,
В. І. Кітик (вчений секретар),
голова МК профспілки Ю. В. Шевченко.

Порядок денний:

Про зміцнення зв'язків інституту з виробничими організаціями.

Слухали: заступника директора інституту Г. Н. Доленка про зв'язки інституту з іншими науковими та виробничими організаціями. Г. Н. Доленко в своєму виступі вказав на те, що контакти наукових співробітників інституту з іншими організаціями все ще недостатні. Виробничі і споріднені організації слабо інформовані про результати досліджень, проведених в інституті, що від'ємно від-

*1 Тут і далі – підкреслено в документі.

бивається на використанні цих результатів у народному господарстві. Співробітники інституту недостатньо займаються науково-технічною пропагандою, ознайомленням широкої суспільності*¹ з досягненнями інституту. Все це від'ємно відбивається на оцінці роботи інституту. Даліше*² Г. Н. Доленко закликав присутніх висловитися про те, які заходи необхідно вжити, щоб усунути ці недоліки в роботі інституту.

В обговоренні цього питання взяли участь:

1. Б.*³ П. Лінецький охарактеризував з цієї точки зору роботу відділу гідрогеології та інженерної геології. Він підкреслив, що співробітники відділу надають значну допомогу виробничим організаціям і колгоспам Львівського і Станіславського економічно-адміністративних районів консультаціями та висновками з питань водопостачання і інженерної геології. У відділі зараз складається свого роду довідник по гідрогеології Львівської і Станіславської областей, який буде переданий зацікавленим організаціям.

Даліше В. П. Лінецький висловив думку, що необхідно частіше виступати з доповідями у виробничих організаціях та висвітлювати роботу інституту в пресі.

2. Й. В. Грінберг у своєму виступі сказав, що необхідно, як можна скоріше, довести до кінця питання про назву інституту. Ця невизначеність профілю та завдань інституту безумовно від'ємно відбивається на результатах його роботи. Даліше він вказав на те, що керівництво інституту недостатньо пропагує наукові досягнення інституту. Це відноситься не тільки до дирекції, але також і до партійної та профспілкової організації інституту.

3. Ю. В. Шевченко та Д. В. Гуржій піддержали пропозицію про необхідність посилення роботи по ознайомленню широкого кола виробничників з науковими досягненнями інституту.

Постановили: Для зміцнення зв'язків інституту з виробничими організаціями, а також для ознайомлення широкого кола геологів з результатами досліджень співробітників інституту вважати за необхідне:

1. Науковим співробітникам інституту частіше виступати з доповідями та інформаціями у виробничих організаціях.

2. Розсилати зацікавленим виробничим організаціям наукові праці інституту.

3. Збільшити обсяг договірно-господарських робіт.

4. Нові відділи доукомплектувати науково-технічними працівниками.

5. Для пропаганди наукових досягнень інституту використовувати пресу і радіо.

Голова *Г. Н. Доленко*
Вчений секретар *В. І. Кітик*

Науковий архів Інституту геології і геохімії горючих копалин НАН України. Оп. 1. Спр. 96. Арк. 51–53. Оригінал. Машинопис.

*¹ Так у документі.

*² Тут і далі в документі – слово вжито російською мовою.

*³ Помилка в документі. Правильно: В. П.

**ВИТЯГ З ПОСТАНОВИ РАДИ МІНІСТРІВ УРСР «ПРО ЗАХОДИ
ПО ПОЛІПШЕННЮ АРХІВНОЇ СПРАВИ В РЕСПУБЛІЦІ»**

27 вересня 1963 р.

3. Зобов'язати Архівне управління при Раді Міністрів УРСР разом з Інститутом історії Академії наук УРСР і Київським державним університетом ім. Т. Г. Шевченка підготувати і провести в 1965 році науково-теоретичну конференцію з питань розробки проблем архівознавства і спеціальних історичних дисциплін^{*1}.

5. Доручити Архівному управлінню при Раді Міністрів УРСР, Держплану УРСР, Уккранднаргоспу, Державному комітету Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідних робіт, Держбуду УРСР, Академії наук УРСР у 6-місячний строк підготувати і подати Раді Міністрів УРСР пропозиції про централізацію зберігання і методи широкого використання науково-технічної документації, що створюється в результаті діяльності науково-дослідних інститутів, проектних і конструкторських організацій Української РСР^{*2}.

9. Доручити Академії наук УРСР видання путівників, наукових описів, довідників, оглядів фондів, каталогів та інших збірників документів і наукових праць, підготовлених архівними установами і державними архівами республіки, з річним обсягом робіт в 300 друкованих аркушів.

19. Прийняти пропозицію Архівного управління при Раді Міністрів УРСР про створення в Управлінні колегії для розгляду найважливіших питань роботи архівних установ республіки в складі начальника Архівного управління при Раді Міністрів УРСР, його заступника, начальників організаційно-методичного і науково-видавничого відділів Архівного управління, заступника директора по архівній частині Інституту історії партії ЦК КП України – філіалу Інституту марксизму-ленінізму при ЦК КІРС, директора Інституту історії Академії наук УРСР^{*3}, директора Центрального державного історичного архіву УРСР, декана і завідуючого кафедрою архівознавства Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка.

Заступник голови
Ради Міністрів УРСР *І. [С.] Сенін*
Керуючий справами
Ради Міністрів УРСР *К. [П.] Бойко*

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 10. Спр. 1434. Арк. 52–60. Оригінал. Машинопис.

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1177. Арк. 103–107. Засвідчена копія. Друкарський відбиток.

^{*1} Текст абзацу підкреслений червоним олівцем.

^{*2} Підкреслено червоним олівцем. Текст абзацу виділений двома паралельними лініями та знаком оклику, позначеними червоним олівцем.

^{*3} Підкреслено в документі червоним олівцем.

№ 195*¹

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ГОЛОВИ ДК РМ СРСР
З ОБОРОННОЇ ТЕХНІКИ С. О. ЗВЄРЕВА ДО ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ
РМ СРСР Л. В. СМІРНОВА ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНСТИТУТУ
МЕХАНІКИ АН УРСР ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЮ БАЗОЮ
ДЛЯ РОЗРОБОК З ОБОРОННОЇ ТЕХНІКИ**

*12 жовтня 1963 р.
м. Москва*

Копия^{*2}
Сов[ершенно] секретно^{*3}
экз. № 1

В связи с Вашим поручением ВП-9751сс от 27 июля 1963 г. докладываю:

Государственный комитет по оборонной технике СССР совместно с Государственными комитетами по авиационной технике, по судостроению и по промышленности строительных материалов при Госстрое СССР рассмотрел вопрос о передаче Институту механики АН УССР экспериментальной базы пластмасс Научно-исследовательского института строительных материалов и изделий (НИИСМИ).

Учитывая, что данная экспериментальная база оказывает техническую помощь строящемуся во исполнение постановления ЦК КПСС и Совета Министров СССР от 28 июля 1958 г. № 795 Северодонецкому заводу стеклопластиков, разрабатывает технологию производства глифталевого, коллоксилинового и поливинилхлоридного линолеумов и плиток для полов, а также других новых строительных материалов на основе полимеров, Госкомитеты по оборонной технике, по авиационной технике, по судостроению и по промышленности строительных материалов считают нецелесообразным передавать указанную базу Институту механики АН УССР.

В связи с важностью тематики, над которой работает Институт механики (разработка научных основ конструирования, моделирования и прочности конструкций ПРД, ЖРД из стеклопластиков; разработка научных основ создания высокопрочных конструкций из стеклопластиков для подводных лодок; разработка научных основ создания облегченных и высокопрочных конструкций в области специальной техники, судостроения и строительства из стеклоцемента), Госкомитеты по оборонной технике, по авиационной технике, по судостроению и по промышленности строительных материалов считают целесообразным поручить Совету Министров УССР обеспечить создание в Институте механики АН УССР экс-

*¹ Див. док. № 105, 306.

*² Тут і далі – підкреслено в документі.

*³ Документ розсекречено. Підстава: акт від 05.06.2015.

периментальной базы путем передачи ему законсервированных строек или выделения специальных средств для строительства*¹.

п[одлинник] п[одписал] С. [А.] Зверев
Верно: *Подпись**²

На документі надруковано резолюцію, яку засвідчено печаткою Управління справами РМ СРСР: «Украинский совет народного хозяйства*³ т. Розенко П. А. Прошу Вас дополнительно рассмотреть этот вопрос, изыскать возможности и принять меры по обеспечению Института механики Академии наук Украинской ССР условий для выполнения работ по оборонной технике. 12 октября 1963 г. Л. [В.] Смирнов».

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 3268. Арк. 170–171. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 196

**ПОДАННЯ ІНСТИТУТУ МАТЕМАТИКИ АН УРСР ДО
КОМІТЕТУ ПО ЛЕНІНСЬКИХ ПРЕМІЯХ У ГАЛУЗІ НАУКИ
І ТЕХНІКИ ПРИ РМ СРСР ПРО ПРИСУДЖЕННЯ
ПРЕМІЇ ЗА 1964 р.**

22 жовтня 1963 р.

Институт математики АН УССР выдвигает на соискание премии имени В. И. Ленина за 1964 г. цикл работ академика АН УССР Глушкова Виктора Михайловича по теории автоматов, состоящий из трех монографий и 8 журнальных статей (список прилагается*⁴).

В представленных на соискание Ленинской премии работах В. М. Глушков создал общую теорию синтеза цифровых автоматов, позволяющую эффективно решать практические задачи конструирования современных цифровых автоматических устройств.

В монографии В. М. Глушкова «Синтез цифровых автоматов», являющейся завершением исследований, опубликованных в ряде журнальных статей, впервые в мировой литературе создана единая строгая математическая теория цифровых автоматов, в которой нашли объединение все проблемы синтеза цифровых автоматов, как в абстрактном аспекте, так и с точки зрения конструирования современных цифровых автоматов.

Важную роль в развитии современной теоретической кибернетики занимают монографии В. М. Глушкова «Введение в теорию самосовершенствующихся си-

*¹ Підкреслено в документі синім чорнилом та виділено рисою на лівому березі документа.

*² Підпис не прочитано.

*³ Підкреслено в документі.

*⁴ Список не публікується.

стем» и «Теория алгоритмов», в которой с единой точки зрения рассмотрены вопросы теории алгоритмов и теории автоматов и создана общая теория самообучающихся систем на базе объединения методов теории вероятностей и методов теории автоматов.

Работы В. М. Глушкова по теории самоорганизующихся систем имеют не только математическое, но также и общее теоретическо-познавательное значение.

Выполненные В. М. Глушковым исследования выдвинули его и возглавляемый им коллектив Института кибернетики АН УССР на одно из ведущих мест в мире в области кибернетики.

В силу вышеизложенного Институт математики АН УССР считает, что академик АН УССР В. М. Глушков несомненно заслуживает присуждения ему Премии имени В. И. Ленина*¹.

Вр. и. о. директора Института математики АН УССР
Член-корреспондент АН УССР О. С. Парасюк

Институт архівознавства НБУВ. Ф. 264. Оп. 1. Спр. 513. Арк. 1–2. Копія. Машинопис.

№ 197

ПЛАН СПІЛЬНОЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ІНСТИТУТУ МЕТАЛОФІЗИКИ АН УРСР І РАЙОННОГО ЕНЕРГЕТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ «ДОНБАСЕНЕРГО» ПО ГОСПДОГОВІРНІЙ ТЕМІ «ВИВЧЕННЯ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ ЗМІНИ УДАРНОЇ В'ЯЗКОСТІ І НЕДОСКОНАЛОСТІ КРИСТАЛІЧНОЇ БУДОВИ В СТАЛЯХ ПЕРЛІТНОГО КЛАСУ ПАРОПРОВОДІВ ВИСОКИХ ПАРАМЕТРІВ» НА 1964 р.*²

20 листопада 1963 р.

1. Создание установки для определения тонкой кристаллической структуры стали паропроводов высоких параметров в производственных условиях.

- а) Конструирование крепления рентгеновской трубки на паропроводе.
- б) Конструирование рентгеновской кассеты и щелевой системы.
- в) Конструирование приспособлений для вращения кассеты.

Исполнитель – ИМФ АН УССР. I квартал.

2. Приготовление образцов и проведение механических испытаний сталей 12ХМФ, 12МХ и 20ХМФ-Л с различными значениями ударной вязкости.

а) Изготовление заготовок ударных образцов из стали 12ХМФ, 12МХ и 20ХМФ-Л.

б) Проведение термообработки для получения различных значений ударной вязкости при вариации величины зерна.

*¹ У 1964 р. акад. В. М. Глушкову була присуджена Ленінська премія.

*² Заголовок документа.

в) Изготовление образцов из паропроводов после различных сроков эксплуатации*¹.

г) Подготовка образцов к механическим испытаниям.

д) Проведение испытаний на удар и определение ударной вязкости и твердости.

Исполнитель – Донбассэнерго. I квартал.

3. Изготовление установки для определения тонкой кристаллической структуры стали паропроводов высоких параметров.

а) Изготовление крепления рентгеновской трубки на паропроводе.

б) Изготовление рентгеновской кассеты и системы щелей.

в) Изготовление приспособления для вращения кассеты.

Исполнитель – Донбассэнерго. II квартал.

4. Исследование микроструктуры и размера зерна (используются образцы после испытания на удар).

а) Приготовление шлифов и подбор режима травления.

б) Изучение микроструктуры.

в) Изучение связи ударной вязкости от размера зерна.

Исполнители – ИМФ АН УССР, Донбассэнерго. II квартал.

5. Разработка методики рентгеноъемки и расчета характеристик тонкой кристаллической структуры стали 12ХМФ, 12МХ и 20ХМФ-Л.

а) Подготовка образцов для рентгеноъемки.

б) Подбор геометрических условий рентгеноъемки.

в) Проведение пробных рентгеноъемок.

г) Рентгеноъемка образцов из стали 12ХМФ с различной ударной вязкостью и разным размером зерна.

д) Расчет характеристик тонкой кристаллической структуры стали 12ХМФ.

Исполнитель – ИМФ АН УССР. III квартал.

6. Рентгеноъемка образцов стали 12МХ с различной ударной вязкостью и разным размером зерна.

Расчет характеристик тонкой структуры.

7. Рентгеноъемка образцов стали 20ХМФ-Л с различной ударной вязкостью и разным размером зерна.

Расчет характеристик тонкой структуры стали 20ХМФ-Л.

8. Разработка методики рентгеноъемки и расчета характеристик тонкой кристаллической структуры стали непосредственно на паропроводах высоких параметров.

а) Расчет и подбор геометрических условий рентгеноъемки на паропроводе.

б) Проведение пробных рентгеноъемок паропровода высоких параметров (проведение испытаний при комнатной температуре).

*¹ Помітки на документі червоною ручкою навпроти п. 2, позиції б) та в), п. 4, позиція в).

в) Составление инструкций и рабочих графиков для рентгеновской оценки значения ударной вязкости паропровода высоких параметров.

Исполнитель – ИМФ АН УССР. IV квартал.

9. Написание и оформление технического отчета.

Исполнители – ИМФ АН УССР и Донбассэнерго.

СОГЛАСОВАНО:
от ИМФ АН УССР:

Научный руководитель,
доктор технических наук,
профессор *Л. И. Лысак*
Ответственный исполнитель,
мл[адший] н[аучный] сотрудник *А. Г. Драчинская*
от Министерства энергетики и электрификации УССР:
Главный металлург *Ю. И. Гез*
Начальник лаборатории
металлов Донбассэнерго *Н. В. Бугай*

ЦДАВО України. Ф. 4786. Оп. 1. Спр. 150. Арк. 2–3. Оригінал. Машинопис.

№ 198

**ЛИСТ ДИРЕКЦІЇ ІНСТИТУТУ МОВОЗНАВСТВА
ІМ. О. О. ПОТЕБНІ АН УРСР ДО ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР
АКАД. Б. Є. ПАТОНА ПРО УЧАСТЬ АКАДЕМІЇ НАУК
У МІЖНАРОДНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ ЗІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ
ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ*¹**

23 листопада 1963 р.

Вельмишановний Борисе Євгеновичу!

На лист Міністерства закордонних справ УРСР від 21 вересня 1963 року, № 271, на Ваше ім'я про участь Академії наук Української РСР у Міжнародній конференції по стандартизації географічних назв, яка має бути скликана Секретаріатом ООН, Інститут мовознавства [ім. О. О. Потебні] АН УРСР повідомляє таке:

1. Проведення такої конференції слушне і доцільне з мотивів, викладених у цьому листі Міністерства закордонних справ УРСР.

*¹ Президія АН УРСР надіслала на ім'я заступника міністра закордонних справ УРСР С. О. Сліпченка лист, у якому підтримала доцільність проведення конференції та участі в ній України. Також Президія АН УРСР запропонувала створити республіканську комісію з представників Верховної Ради УРСР, РМ УРСР, Українського відділу Державного нагляду Головного управління геодезії та картографії СРСР, Українського географічного товариства при АН УРСР, Української ономастичної комісії при Відділі літератури, мови та мистецтвознавства АН УРСР, яку зобов'язати розробити рекомендації щодо проведення конференції, а також визначити характер участі в ній України.

Участь у конференції Української РСР є необхідною і умотивованою широкою ономастичною роботою на Україні (зокрема, Інститут мовознавства [ім. О. О. Потебні] АН УРСР є головним у СРСР з цієї проблеми), частину якої становлять і питання стандартизації географічних найменувань (проведено дві республіканські ономастичні наради, видано збірники, окремі праці й опубліковано багато статей з ономастики). Крім того, Україна є членом Міжнародної ономастичної комісії.

2. Представником-організатором АН УРСР на цій конференції міг би бути кандидат філологічних наук К. К. Цілуйко, заступник директора інституту по науковій частині і голова Української ономастичної комісії, який очолює й топонімічну роботу в республіці.

3. Представник АН УРСР міг би виступити з доповіддю «Проблеми кодифікації іншомовних географічних найменувань у східнослов'янських мовах» (попередньо).

Директор Інституту
академік АН УРСР

І. К. Білодід

Учений секретар

кандидат філологічних наук

М. М. Пещак

На документі резолюції: «Г. С. Писаренко. Прошу дать ответ МИДу. 25.XI. [1963 г.]. *Б. С. Патон*»; «В. [П.] Козоброду 26.XI.[19]63 г. *Г. С. Писаренко*».

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 107. Арк. 6–7. Оригінал. Машинопис.

№ 199*¹

**ЗВІТ Д.Б.Н. П. Г. КОСТЮКА ПРО НАУКОВЕ ВІДРЯДЖЕННЯ
ДО НДР ДЛЯ УЧАСТІ У СЕСІЇ НІМЕЦЬКОЇ АКАДЕМІЇ
НАТУРАЛІСТІВ «ЛЕОПОЛЬДИНИ»**

3 грудня 1963 р.

Очередная сессия Германской академии естествоиспытателей (Леопольдины) происходила в городе Халле с 24 по 27 октября 1963 года. Сессия была посвящена одному научному вопросу – симпозиуму «Новые концепции в физиологии нервной системы». От СССР в работе сессии принимали участие академик В. А. Энгельгардт и проф. П. Г. Костюк. В работе участвовали также, кроме нейрофизиологов ГДР и ФРГ, ряд ведущих ученых Чехословакии, Венгрии, Австралии.

Симпозиум заслушал и обсудил обзорные доклады по основным, наиболее перспективным вопросам современной нейрофизиологии, в том числе по передаче

*¹ Див. док. № 210.

импульсов в нервных клетках и между нервными клетками (проф. [Джон] Эклс, лауреат Нобелевской премии), по отражению качеств раздражения в импульсации чувствительных нервов (проф. [Кристиан] Хензел), по организации зрительной системы (проф. Аутрум), по передаче информации в афферентной части центральной нервной системы (проф. Хассенштайн), по динамике кибернетических систем организма (проф. Дришель), по регуляции эндокринных систем (проф. Сцентаготаи) и сердечно-сосудистой деятельности (проф. Люкен), а также по нейрофизиологии инстинктивного поведения (проф. Темброк).

По докладам выступали заранее назначенные диспутанты, которые критически обсуждали и дополняли основной доклад; я был диспутантом по докладу проф. [Джона] Эклса и в своей дискуссии осветил данные лабораторий Института физиологии им. [А. А.] Богомольца по эволюционному развитию функций нервной клетки.

Все доклады и дискуссии прошли на очень высоком научном уровне; в докладах были подробно проанализированы последние достижения в перспективных областях нейрофизиологии и нейрокибернетики, раскрыты очередные задачи и наиболее важные направления исследований.

Обсуждение данных, полученных в работах по физиологии нервной клетки в лаборатории общей физиологии Института физиологии им. [А. А.] Богомольца, показало, что они целиком соответствуют современному уровню развития нейрофизиологии; проводимые в институте работы входят в число наиболее перспективных и актуальных ее направлений. Участники симпозиума проявили большой интерес к полученным в нашем институте данным относительно клеточных механизмов, и проведенное как во время симпозиума, так и в частных беседах их обсуждение позволило широко обменяться мнениями с ведущими зарубежными учеными, работающими в этой области, выяснить направление работ в зарубежных лабораториях, применяемые там новые методические приемы и пр[очее].

В настоящее время готовится доклад о представленных на симпозиуме материалах, который будет сделан на научной конференции Института физиологии [им. А. А. Богомольца] и опубликован в физиологической печати. Тем самым с материалами симпозиума будут ознакомлены все заинтересованные советские специалисты, работающие в близких областях физиологии. Материалы симпозиума будут также опубликованы в «Трудах» Германской академии естествоиспытателей [«Леопольдина»], которые выйдут в свет в ближайшее время; очень желательно, чтобы они были приобретены для библиотек биологических институтов нашей академии.

Наряду с участием в работе симпозиума, я подробно ознакомился с Физиологическим и Биохимическим институтами Университета в Халле^{*1}. Работа Физиологического института направлена в основном на изучение нервных механизмов регуляции деятельности сердечно-сосудистой системы; в исследованиях широко применяются новые электрофизиологические методы исследования, в частности микроэлектродное исследование электрической активности сердечных,

^{*1} Так у документі. Йдеться про: Галле-Віттенберзький університет імені Мартіна Лютера.

мышечных волокон, анализ электрической активности при помощи электронно-вычислительной техники и пр.

Работа симпозиума проходила в очень дружественной обстановке; все встречи с зарубежными физиологами также носили деловой и товарищеский характер.

Профессор *П. Г. Костюк*

Науковий архів Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України. Оп. 1. Спр. 408. Арк. 1–3. Оригінал. Машинопис.

№ 200

ВИТЯГ З ПОСТАНОВИ РАДИ МІНІСТРІВ СРСР «ПРО СТАН І ПОДАЛЬШИЙ РОЗВИТОК ЗВАРЮВАЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА СРСР»

*10 грудня 1963 р.
м. Москва*

2*¹. Госплану СССР, СНХ СССР, Госстрою СССР, государственным отраслевым и производственным комитетам, Советам Министров союзных республик, Средазсовнархозу, министерствам и ведомствам СССР с привлечением Института электросварки имени Е. О. Патона Академии наук Украинской ССР*² и других заинтересованных организаций:

а) обеспечить выполнение заданий по проектированию и окончанию строительства первоочередных участков, цехов и предприятий по специализированному производству сварных конструкций, сварочного оборудования и сварочных материалов в сроки и в объемах согласно приложениям*³ № 1, 2 и 3;

б) предусмотреть в проекте плана развития народного хозяйства СССР на 1966–1970 годы задания по дальнейшему развитию сварочного производства, имея в виду:

создание в крупных экономических районах страны мощностей по централизованному производству сварных конструкций, сварочного оборудования, сварочных материалов и средств автоматизации сварочных работ;

дальнейшее развитие теоретических исследований, проектно-технологических и конструктивных работ в области сварочной техники, укрепление научно-исследовательских и проектных организаций, занимающихся проблемами развития сварочного производства.

9. Госплану СССР, Министерству высшего и среднего специального образования СССР с привлечением Института электросварки имени Е. О. Патона Академии наук Украинской ССР разработать и осуществить в 1964 году мероприя-

*¹ На лівому березі документа навпроти пункту 2 поставлена позначка синьою ручкою.

*² Тут і далі в документі – підкреслено синьою ручкою.

*³ Додатки не публікуються.

тия по улучшению подготовки специалистов-сварщиков с высшим образованием и удовлетворению в кратчайший срок потребностей народного хозяйства СССР в этих специализациях.

Председатель Высшего совета народного хозяйства СССР
Совета Министров СССР Д. [Ф.] Устинов
Секретарь ВСНХ СССР М. Мельников

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1171. Арк. 238–239. Засвідчена копія. Друкарський відбиток.

№ 201

ЗВІТ ПРО РОБОТУ УКРАЇНСЬКОЇ ОНОМАСТИЧНОЇ КОМІСІЇ ЗА ПЕРІОД З ЛИСТОПАДА 1962 р. ПО ЛИСТОПАД 1963 р.

10 грудня 1963 р.

За отчетный период Украинская ономастическая комиссия (УОК) осуществляла свою деятельность в соответствии с решениями II-го Республиканского ономастического совещания, состоявшегося в Киеве 16–20 октября 1962 г., в тесном контакте с Топонимической комиссией при Географическом обществе СССР и в координационных отношениях с Международной славянской ономастической комиссией.

Выполняя решения II Республиканского ономастического совещания, УОК выработала перспективный план развития ономастики в Украинской ССР на 1963–1973 гг., предусмотрев в нем решение важнейших и актуальнейших вопросов ономастической теории и практики, в частности, создание ряда монографий по ономастике, составление топонимических атласов, словарей, справочников и т. д.

Основным и первоочередным заданием работников в области ономастики УССР является составление «Гидронимического атласа Украины» и участие в создании 26-томного сборника-исследования «Історія міст і сіл Української РСР»^{*1}.

В соответствии с этим комиссия осуществляла свою практическую деятельность, поставив рядом с научно-организационными мероприятиями, задачи максимального повышения научно-теоретического уровня топонимической продукции на Украине. Этим задачам была подчинена координационная деятельность УОК как в пределах республики, так и в пределах Союза ССР, так как Институт языковедения [им. А. А. Потебни] АН УССР, на базе которого основана деятельность комиссии, является головным всесоюзным ономастическим центром.

На протяжении отчетного периода на заседаниях УОК были прослушаны и обсуждены такие научно-теоретические и научно-организационные вопросы:

1. «Ономастика на V Міжнародному славістичному з'їзді» (докладчик председатель УОК К. К. Целуйко);

^{*1} Текст абзацу виділено олівцем на лівому березі документа.

2. «Гідронімія Верхнього Подністров'я» (докладчик доктор исторических наук В. П. Петров⁷⁰);
3. «Принципи лінгвістичного картографування» (докладчик доктор филологических наук Ф. Т. Жилко⁷¹);
4. «Проблема дослідження етнімів» (докладчик профессор А. А. Белецкий⁷²);
5. «Про упорядкування української ономастичної термінології» (докладчик канд[идат] филол[огических] наук В. В. Нимчук⁷³);
6. «Завдання і принципи комплектування ономастичної картотеки УРСР» (докладчик научн[ый] сотрудник А. П. Корепанова⁷⁴);
7. «Підсумки II республіканської ономастичної наради» ([докладчик] А. П. Непокупный⁷⁵);
8. «Перспективний план розвитку ономастики в УРСР на 1963–1973 рр.» ([докладчик] К. К. Целуйко) и др.

Среди научно-организационных мероприятий, осуществленных УОК, следует отметить еще: содействие организации спецкурсов и спецсеминаров при Львовском, Черновицком и Киевском университетах, подготовка дипломных и курсовых работ по топонимике в ряде пединститутів и университетов республики, организация сбора материалов для «Гідронімічного атласа УРСР»; пополнение республиканской ономастической картотеки, которая стала одним из определяющих источников для дополнения и редактирования «Історії міст і сіл Української РСР»; серьезной базой в работе специального отдела Института истории АН УССР по составлению этого 26-томного сборника; упорядочение ономастического архива Института языковедения [им. А. А. Потебни] АН УССР; подготовку к изданию (упорядочение и редактирование) материалов II-го Республиканского ономастического совещания; организация и подготовка к изданию ономастической части республиканского языковедческого сборника «Українська діалектологія й ономастика»; работа, совместно с Архивным управлением при Совете Министров УССР, над составлением «Гідронімічного покажчика до Генерального опису Лівобережної України XVIII ст.»; участие в организации и практическое исполнение сборника «Історія міст і сіл УРСР»; работа над упорядочением системы названий населенных пунктов Украины, подготовка инструкции для транскрибирования топонимических названий и т. д.

Члены Украинской ономастической комиссии и ее актив (ономастическая группа Института языковедения [им. А. А. Потебни] АН УССР) на протяжении отчетного периода опубликовали ряд ономастических работ: К. К. Целуйко «Українські географічні найменування» («Вітчизна», № 5, 1963); В. П. Петров «Давні слов'яни та їх походження» («Український історичний журнал», № 4, 1963), «Назви річок на Україні» (ж[урнал] «Українська мова в школі», № 1, 1963), «Скифская генеалогическая легенда» («Советская археология», № 1, 1963) и др.; А. С. Стрижак «Назви річок Полтавщини» (монографія, К., Вид-во АН УРСР, 1963), «За ґрунтовність топонімічних досліджень» («Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР», № 3, 1963); И. М. Железняк «До історії сербохорватських патронімічних форм XII–XV ст.» («Дослідження з мовознавства», К., [Вид-во] АН УРСР, 1963), «Типи сербохорватських антропонімічних композитів» («Славістичний збірник», К., [Вид-во] АН УРСР, 1963) и др.

Для ознакомления широких кругов общественности с проблемами ономастики в периодической печати были опубликованы статьи: А. С. Стрижака, «Мова землі» (газ[ета] «Колгоспне село», № 195, 200, 205, 269). А. Д. Пономарева, «Справи ономастичні» (газ[ета] «Літературна Україна» за 1 жовтня 1963 р.) и др.

Была опубликована рецензия В. В. Нимчука на книгу С. Д. Бабышина «Топоніміка в школі» (ж[урнал] «Українська мова і література в школі», № 8, 1963); были написаны, рецензированы или отредактированы многие статьи «УРЕ»^{*1} по вопросам ономастики (К. К. Целуйко, В. В. Нимчук и др.).

Об ономастической работе на Украине, в частности об УОК, была опубликована информация в «Доповідах та повідомленнях Відділу мови, літератури та мистецтвознавства АН УРСР» (К., 1963).

На протяжении 1963 г. сданы в печать:

1. Сб[орник] «Питання ономастики» (около 60 статей по топонимике, антропонимике, этнонимике; 25 авт. л.).

2. Сб[орник] «Українська топоніміка і діалектологія» (статьи по ономастике В. П. Петрова, В. В. Нимчука, И. М. Железняк, А. С. Стрижака, А. П. Корепановой, Ю. О.^{*2} Карпенко, Т. Б. Лукиновой);

3. А. С. Стрижак «З історії дослідження топонімії Полтавщини» («Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР»), «Топонимика на Україні» (сб[орник] «Принципи топонимики», АН СССР), «З історії формування методів топонімічних досліджень у вітчизняній науці» («Український історичний журнал»).

В пределах АН УССР Украинская ономастическая комиссия поддерживает контакт с институтами истории, археологии, Институтом искусствоведения, фольклора и этнографии АН УССР. Сотрудники названных институтов систематически посещают заседания комиссии. Украинская ономастическая комиссия поддерживает связи также с языковедческими кафедрами Ужгородского, Черновицкого, Львовского и Днепропетровского университетов и с рядом пединститутов в деле организации ономастических экспедиций, рецензирования и публикации трудов, в координации ономастической работы.

В области наименования и переименования населенных пунктов Украины Украинская ономастическая комиссия дает советы и консультации отделу работы^{*3} Советов Верховного Совета УССР. Комиссия вместе с Институтом языковедения [им. А. А. Потемнина] АН УССР подготовила рекомендации директивным органам об упорядочении работы по наименованию и переименованию географических объектов УССР.

Комиссия поддерживает связи со многими школами республики, дает им консультации о происхождении и правописании собственных географических названий.

Большое количество школ, в свою очередь, в частности школы Днепропетровской и Запорожской областей, собрали и прислали в Институт языковедения [им. А. А. Потемнина АН УССР] ответы на анкету по гидронимии Украины.

^{*1} Аббревиатуру вжито українською мовою. Правильно: УСЭ – Украинская советская энциклопедия.

^{*2} Другий ініціал подано українською мовою. Правильно: Ю. А.

^{*3} Так у документі.

За отчетный период УОК консультировала в письмах и в Институте языковедения [им. А. А. Потебни АН УССР] многих любителей ономастики Украины (И. Прокопова, И. Банка, П. Фененка, А. Бренчука, О. Ольхова и многих других).

Как было указано выше, УОК продолжала укреплять тесные контакты с Центральным государственным архивом УССР*¹ в деле подготовки 26-томного издания «Історія міст і сіл УРСР» и «Гідронімічного покажчика до генерального опису Лівобережної України». Председатель УОК К. К. Целуйко является членом главной редколлегии «Історії». Секретарь бюро УОК А. С. Стрижак работал в составе редакционно-консультативной группы по составлению «Історії». УОК поддерживает связи со многими активными исследователями ономастики всего Советского Союза, с ономастическими центрами страны (Топонимической комиссией Всесоюзного географического общества СССР, Белорусскими, Молдавскими, Литовскими, Латвийскими и др. ономастическими организациями нашей страны).

За отчетный период укрепились связи Украинской ономастической комиссии с Международной ономастической комиссией, в частности с ее подкомиссией по составлению славянского топонимического атласа и терминологической подкомиссией. С Международной ономастической комиссией (Прага) ведется обмен литературой. В подкомиссию по составлению «Слов'янського топонімічного атласа» направлены подготовленные в Институте языковедения [им. А. А. Потебни АН УССР] украинские эквиваленты к праславянским лексическим основам, на основе которых и составляется атлас.

В терминологическую комиссию Международной ономастической комиссии подан список украинской ономастической терминологии.

При содействии Украинской ономастической комиссии в УССР все шире разветвляется изучение ономастики. Увеличилось число опубликованных трудов, стала более разнообразной их тематика, повышается качество работ. (См[отри] библиографический указатель «Українська мова», К., 1963 р., «Слов'янська філологія на Україні», К., 1963 и др.).

Наряду с определенными положительными результатами в работе Украинской ономастической комиссии имеется и ряд существенных недочетов. Среди них следует особо отметить:

1. Слабо осуществляется подготовка ономастических кадров в педагогических вузах.

2. Работа по топонимике не стала еще серьезной классной и внеклассной работой в средней школе.

3. Единый план записи топонимического материала осуществляется далеко еще недостаточно; вузы и школы не ввели эту работу в планы производственной практики.

4. Отсутствует надлежащая целеустремленность в разработке важнейших теоретических и практических вопросов украинской ономастики кроме темы «Гідронімічний атлас України»*².

*¹ Так у документі. Можливо мова йде про: Центральний державний історичний архів УРСР.

*² Частину речення «кроме теми «Гідронімічний атлас України»» вписано від руки.

5. Установленные контакты в работе научно-исследовательских учреждений, вузов и ведомств носят пока предварительный характер, во многих случаях не закрепляются совместной разработкой необходимых ономастических проблем и тем.

6. Топонимическая группа Института языковедения [им. А. А. Потебни] АН УССР укомплектована недостаточно.

7. В республике отсутствует печатный орган, способствующий руководству и обмену опытом в области украинской ономастики.

8. Необходимо серьезное увеличение средств для обеспечения республиканской ономастической картотеки – основы всей ономастической работы на Украине.

9. Нужно усилить финансирование топонимических экспедиций по сбору материалов для «Гідронімічного атласа України»^{*1}.

Председатель Украинской
ономастической комиссии *К. К. Целуйко*
Ученый секретарь
Украинской ономастической
комиссии *В. В. Нимчук*
Секретарь бюро Украинской
ономастической комиссии *А. С. Стрижак*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділення наук. Спр. 690. Арк. 68–75.
Оригінал. Машинопис.

№ 202

ДОВІДКА ПРО НАУКОВУ СПІВПРАЦЮ ІНСТИТУТУ МЕТАЛОКЕРАМІКИ І СПЕЦСПЛАВІВ АН УРСР З ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ^{*2}

[Не пізніше 26 грудня 1963 р.]^{*3}

I. Направление и тематика совместной работы^{*4}

а) С Киевским политехническим институтом:

1) Изучение электрохимических свойств пористых металлокерамических материалов и изыскание материалов для топливных элементов (кафедра электрохимии);

2) Создание новых марок твердых сплавов;

^{*1} Видання вийшло друком у 1967 р. Див.: Гідронімічний атлас України: (Прспект) / відп. ред. К. К. Цілуйко; АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, Укр. ономаст. комісія. Київ: Наукова думка, 1967. 51 с.

^{*2} Документ надіслано до Президії АН УРСР.

^{*3} Дату встановлено за крайніми датами архівної справи.

^{*4} Тут і далі – підкреслено в документі.

3) Электронно-лучевая плавка тугоплавких металлов и соединений (кафедра порошковой металлургии и редких металлов);

4) Прочность материалов и конструктивных элементов при высоких температурах;

5) Рассеяние энергии при механических колебаниях (кафедра сопротивления материалов).

б) С Киевским университетом*¹:

Исследование строения и свойств сплавов на основе тугоплавких металлов и соединений с целью построения диаграмм состояния (кафедра физической химии).

в) С Херсонским педагогическим институтом:

Измерения электрофизических и термических свойств карбидов, боридов, нитридов, силицидов и их твердых растворов (кафедра физики).

г) С Одесским технологическим институтом:

Исследование физических свойств сульфидов редкоземельных элементов и разработка материалов для отдельных узлов МГД-генератора (проф. [Д. П.] Гохштейн⁷⁶).

д) С Одесским политехническим институтом:

Разработка методов нанесения покрытий и изучение их свойств (кафедра металлостроения).

е) С Ленинградским горным институтом:

Изыскание материалов, устойчивых в криолит-глиноземных расплавах (доц. [Н. Г.] Наумчик).

ж) С Львовским университетом:

Рентгенографическое исследование тугоплавких соединений и исследование их кристаллических структур (доц. [Е. И.] Гладышевский⁷⁷).

з) С Харьковским авиационным институтом:

Определение тепловой эффективности газовой струи.

и) С Белорусским политехническим институтом:

Создание опытной установки по изготовлению металлокерамических электродов для машин точечной сварки (кафедра пластической деформации металлов).

л) Со Свердловским университетом*²:

Исследование кинетики и механизма окисления сплавов на основе карбидов.

II. Совместное использование лабораторий и оборудования

Совместно используется: лаборатория кафедры сопротивления материалов КПИ и лаборатории отдела прочности ИМСС; лаборатория кафедры физической химии Киевского университета и лаборатории физико-химических исследований ИМСС;

В Киевском политехническом институте по инициативе ИМСС организована кафедра порошковой металлургии и редких металлов. Лаборатория кафедры частично оснащена оборудованием за счет ИМСС. В КПИ организована проблемная лаборатория полупроводников.

*¹ Див. док. № 160.

*² Так у документі. Йдеться про: Уральський державний університет ім. О. М. Горького.

В Одесском политехническом институте создана проблемная лаборатория по покрытиям.

III. Результаты совместной работы вузовских и академических ученых

а) 1) Изучены в первом приближении электрохимические характеристики пористого железа, никеля, вольфрама, молибдена.

4) и 5)*¹ В результате совместно проведенных исследований получены новые результаты по термической усталости металлов, по влиянию электронагрева на прочность и пластичность сплавов, по несущей способности дисков турбин при высоких температурах, по влиянию вида напряженного состояния и формы колебаний на характеристики демпфирующих свойств сплавов, по характеристикам внешнего демпфирования в хвостовиках турбинных лопаток и т. д.

б) Исследованы участки диаграмм титан-углерод-молибден, титан-родий, титан-иридий.

в) Обнаружен ряд новых полупроводниковых соединений и соединений с практически постоянным термическим коэффициентом электрического сопротивления.

г) Найдены материалы, устойчивые в криолит-глиноземных расплавах, которые подготовлены к промышленному внедрению.

д) Изготовлены опытные партии металлокерамических электродов. Создана установка для производства металлокерамических электродов методом выдавливания заготовок в прутки (экструдинг процесс).

е) Исследованы сплавы на основе карбида хрома с никелевой связкой.

IV. Ученые и другие сотрудники, проводящие работу в вузах

Чл.-корр. АН УССР Г. В. Самсонов, чл.-корр. АН УССР Г. С. Писаренко, докт[ор] хим. наук В. Н. Еременко, канд. техн. наук В. В. Григорьева, канд. техн. наук В. Т. Трощенко, инженер В. С. Дверняков, канд. техн. наук А. Я. Артамонов, инженер Ю. Н. Семенов, инженер Т. С. Шмаков, канд. техн. наук Г. В. Исаханов, канд. техн. наук И. А. Козлов, канд. техн. наук В. П. Дубинин, канд. техн. наук В. И. Ковпак, канд. техн. наук И. Д. Радомысльский.

V. Совместные научные группы

Ряд сотрудников КПИ, Херсонского педагогического института, Запорожского машиностроительного института, Одесского технологического института работали и работают совместно с сотрудниками института, в результате чего сотрудниками указанных институтов подготовлено несколько кандидатских и готовится 1 докторская диссертация.

VI. Основные недостатки

Студенты и аспиранты вузов, подготовленные под руководством сотрудников института, не всегда имеют направления для работы в институте.

Нет возможностей персонального отбора молодых специалистов.

Отсутствие штатных единиц для приема студентов на практику.

Малое число старших научных сотрудников ведет работу в вузах.

*¹ Так у документі. Нумерація підпунктів 2 і 3 відсутня.

VII. Выводы и предложения

Создание базовых лабораторий при кафедрах вузов (КПИ, КГУ в первую очередь).

Финансирование особо важных совместных исследований через учреждения АН УССР.

Зам. директора института В. [Н.] Еременко
Верно: ученый секретарь института В. [И.] Ковпак

Науковий архів Інституту проблем матеріалознавства ім. І. М. Францевича НАН України. Оп. 1. Спр. 1679. Арк. 29–32. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 203^{*1}

ПОСТАНОВА РАДИ МІНІСТРІВ УРСР «ПРО РЕОРГАНІЗАЦІЮ НАУКОВИХ УСТАНОВ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР»^{*2}

28 грудня 1963 р.

На додаток до постанови ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР від 28 травня 1963 р. № 643 «Про заходи по поліпшенню діяльності Академії наук УРСР» та у зв'язку з рішенням колегії Державного комітету по координації науково-дослідних робіт СРСР від 1 листопада 1963 р. № 93 «Про реорганізацію наукових установ Академії наук Української РСР» Рада Міністрів Української РСР постановляє:

1. Реорганізувати наукові установи Академії наук УРСР згідно з додатком № 1.

Покласти на реорганізовані установи АН УРСР наукові завдання згідно з додатком № 2.

2. Полтавську гравіметричну обсерваторію підпорядкувати Інституту геофізики Академії наук УРСР на правах філіалу.

3. Дозволити Президії Академії наук УРСР організувати в складі Головної астрономічної обсерваторії АН УРСР чотири структурні відділи.

Додаток № 1
до постанови Ради Міністрів УРСР
від 28 грудня 1963 р. № 1408

Перелік^{*3}

наукових установ Академії наук УРСР, що реорганізуються

1. Інститут металокераміки і спеціальних сплавів в Інститут проблем матеріалознавства Академії наук УРСР (м. Київ);

2. Інститут ливарного виробництва в Інститут проблем литва Академії наук УРСР (м. Київ);

^{*1} Див. док. № 152, 162.

^{*2} Заголовок документа.

^{*3} Тут і далі – підкреслено в документі.

3. Інститут електротехніки в Інститут електродинаміки Академії наук УРСР (м. Київ);
4. Інститут машинознавства і автоматики в Фізико-механічний інститут Академії наук УРСР (м. Львів);
5. Інститут теплоенергетики в Інститут технічної теплофізики Академії наук УРСР (м. Київ);
6. Інститут гідрології і гідротехніки в Інститут гідромеханіки Академії наук УРСР (м. Київ);
7. Інститут геології горючих копалин в Інститут геології і геохімії горючих копалин Академії наук УРСР (м. Львів);
8. Інститут використання газу в комунальному господарстві і промисловості в Інститут газу Академії наук УРСР (м. Київ);
9. Інститут хімії полімерів і мономерів в Інститут хімії високомолекулярних сполук Академії наук УРСР (м. Київ);
10. Інститут мікробіології ім. Д. К. Заболотного в Інститут мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного Академії наук УРСР (м. Київ);
11. Лабораторію гідравлічних машин в філіал Інституту механіки Академії наук УРСР (м. Харків);
12. Відділ гірничорудних проблем в філіал Інституту механіки Академії наук УРСР (м. Дніпропетровськ).

Додаток № 2
до постанови Ради Міністрів УРСР
від 28 грудня 1963 р. № 1408

Наукові завдання установ Академії наук УРСР, що реорганізують

	Найменування наукових установ	Основні наукові напрямки установ
1.	Інститут проблем матеріалознавства	Теоретичні і експериментальні дослідження в галузі порошкової металургії, спрямовані на створення нових матеріалів з наперед заданими властивостями; комплексні дослідження будови, фізичних і фізико-хімічних властивостей неорганічних і комбінованих матеріалів (полімерних, металевих та метало пластиків, металотканин), а також створення технології їх одержання для потреб космонавтики, авіабудування, приладобудування, автоматики та інших галузей промисловості.
2.	Інститут проблем литва	Теоретичні основи процесів формування твердих тіл з розплавів; дослідження процесів кристалізації, модифікації і легування литих сплавів; створення нових технологічних процесів литва чорних, кольорових та рідкісних металів і їх сплавів; розробка спеціалізованих обчислювальних машин для автоматичного керування ливарними процесами.
3.	Інститут електродинаміки	Дослідження процесів прямого перетворення теплової енергії в електричну в МГД-генераторах; дослідження електромагнітних і теплових полів і методів управління ними в потужних генераторах; теоретичні дослідження і розробка принципів зміни параметрів в електричних колах перетворювачів постійного струму в змінний, статистичних перетворювачів частоти.

	Найменування наукових установ	Основні наукові напрямки установ
4.	Фізико-механічний інститут	Теоретичні та експериментальні дослідження фізико-хімічних особливостей матеріалів в умовах їх експлуатації; розробка загальної теорії деформації та руйнування реальних твердих тіл; дослідження і розробка нових методів та пристроїв відбору й передачі інформації, а також створення нових приладів і розробка методів вимірювання різних фізичних параметрів (електричних, магнітних, акустичних, радіоактивних).
5.	Інститут технічної теплофізики	Дослідження процесів теплообміну і термодинаміки в новій техніці, одержання, передача і використання тепла; дослідження високотемпературного і високофорсованого теплообміну, і принципово нових теплообмінних і тепломасообмінних пристроїв для різних галузей нової техніки; дослідження теплофізичних процесів при високотемпературному горінні; дослідження теплообмінних процесів в земній корі і методів їх використання в техніці; дослідження теплофізичних властивостей речовин при високих температурах і тисках; гідродинамічні та термодинамічні дослідження течій в'язкого газу при високих температурах і тисках; гідродинамічні та термодинамічні дослідження течій в'язкого газу при високих температурах в умовах теплообміну.
6.	Інститут гідромеханіки	Дослідження турбулентності та керування нею, динаміки однофазних і двофазних потоків (в тому числі нестационарні задачі), взаємодії турбулентного потоку з границями руху рідин та газів в пористих середовищах; вивчення нових способів зниження опору руху, підвищення швидкості руху занурених у воду тіл, управління процесами тепловіддачі і теплозахисту при обтіканні поверхонь стосовно до завдань нової техніки, гідротехніки і гідротранспорту.
7.	Інститут геології і геохімії горючих копалин	Розробка проблемних питань геохімії, природи метаморфізму і умов створення промислових горючих копалин (рідких, твердих і газоподібних форм) з метою їх пошуків та ефективного використання.
8.	Інститут газу	Дослідження і розробка нових методів комплексного і раціонального використання горючих газів в народному господарстві; розробка і дослідження нових методів хімічної переробки вуглеводневих газів у водень, етилен і пропілен, добування вуглеводнів вищого ступеня чистоти, дослідження кінетики реакцій з вуглеводневими газами, розробка теорій піролізу вуглеводнів, а також розподілу вуглеводневих газів, теплофізичних і термодинамічних властивостей вуглеводневих газів; спалювання газу, автоматичне регулювання і керування газовими системами тощо, а також розробка нових методів використання газу в промисловості, вивчення масообміну і теплообміну у високотемпературних пристроях.
9.	Інститут хімії високомолекулярних сполук	Вивчення фізичних і фізико-хімічних властивостей полімерів, розробка основ переробки полімерних матеріалів: синтез і модифікування полімерів з високою теплостійкістю, напівпровідниковими властивостями, термостійких волокон і іонообмінних смол; розробка методів одержання мономерів високого ступеня чистоти.

	Найменування наукових установ	Основні наукові напрямки установ
10.	Інститут мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного	Вивчення закономірностей спадковості і мінливості мікроорганізмів; біосинтез фізіологічно активних речовин (антибіотиків, ферментів, вітамінів, стимуляторів, токсинів, білків і амінокислот); селекція високопродуктивних рас мікроорганізмів; дослідження з біологічної фіксації азоту; вивчення структури, хімічних властивостей, репродукції і генетики вірусів, а також взаємовідношень вірусів з клітинами; наукове обґрунтування засобів боротьби з вірусними інфекціями; хімічний синтез і аналіз біологічно активних похідних вуглеводнів, пептидів і нуклеотидів.
11.	Філіал Інституту механіки (м. Харків)	Комплексні дослідження питань механіки, пов'язаних з процесами в теплових і гідравлічних машинах високих параметрів; розробка методів розрахунку машин і механізмів з застосуванням обчислювальної техніки.
12.	Філіал Інституту механіки (м. Дніпропетровськ)	Розробка проблем гірничої механіки і аерогідромеханіки; розробка теоретичних основ створення нових методів руйнування, дроблення і ущільнення гірничих порід; розробка наукових основ автоматизації виробничих процесів в гірничодобувній промисловості з застосуванням обчислювальної техніки.

Керуючий справами
Ради Міністрів УРСР К. [П.] Бойко

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 10. Спр. 1508. Арк. 123–128. Оригінал. Машинопис.
Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1171. Арк. 264–266зв. Засвідчена копія.

№ 204

ПЕРЕЛІК ПРАЦЬ, ВИКОНАНИХ В ІНСТИТУТІ МЕХАНІКИ АН УРСР УПРОДОВЖ 1962–1963 рр., ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ СТВОРЕННЯМ ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ ТА ЇЇ ВИКОРИСТАННЯМ У ПРАКТИЦІ

[Не пізніше 28 грудня 1963 р.]*¹

I. Перечень работ, выполненных в 1962–[19]63 гг.

В 1962–[19]63 гг. в Институте механики АН УССР работала электронная цифровая вычислительная машина БЭСМ-2М, на которой проводились вычисления решений научно-технических задач.

В 1962–[19]63 гг. в институте разрабатывались математические методы решения задач механики на ЭЦВМ, с помощью которых решены на БЭСМ-2М следующие задачи:

*¹ Дату встановлено за листом головного вченого секретаря Президії АН УРСР чл.-кор. Г. С. Писаренка до директора Інституту механіки АН УРСР акад. А. Д. Коваленка з проханням надіслати інформацію за цією темою науково-організаційному відділу Президії АН УРСР не пізніше 28 грудня 1963 р. для представлення її до Головного управління з впровадження обчислювальної техніки.

1. Методом переменного модуля упругости и методом упругих решений, приводимых к последовательным решениям систем алгебраических уравнений, решены задачи термопластичности для дисков переменной толщины, находящихся в пространственном температурном поле, которое определяется методом конечных разностей, под действием поверхностной нагрузки, изгибающих моментов и центробежных сил при простом и сложном нагружении.

2. Разработан алгоритм вычислений напряжений для построенного методом Шварца решения пространственной задачи теории упругости о напряженном состоянии толстостенной сферической оболочки с отверстием.

3. Разработан метод последовательных приближений для нахождения частот собственных осесимметричных колебаний, форм колебаний и распределения динамических напряжений в изотропной конической оболочке.

4. Разработаны алгоритмы и составлены типовые программы решения симметричных систем разностных уравнений высокого порядка трехклеточной и пятиклеточной структуры и решены задачи о поперечном изгибе плит, о напряженном состоянии цилиндрических оболочек с циклически расположенными отверстиями и ребрами.

5. Разработан алгоритм и составлены программы для расчета подкрепленных цилиндрических оболочек методом двойных тригонометрических рядов.

6. Разработан метод вычисления решений линейных дифференциальных уравнений с переменными коэффициентами в степенных рядах и составлены программы для определения напряженного состояния гладких и сребренных конических оболочек переменной жесткости.

7. Разработан алгоритм и составлена программа решения методом прогонки краевых задач для конической оболочки при антисимметричном нагружении.

8. Разработан метод решения задачи о напряженном состоянии сферической оболочки с отверстием, подкрепленным упругим кольцом, за пределом упругости, сводящийся к решению систем алгебраических уравнений ленточного вида.

9. Разработан метод решения задач о концентрации напряжений в оболочках с криволинейными отверстиями с использованием конформного отображения и разностных схем.

10. Разработан алгоритм определения частот и форм задачи о продольно-радиальных колебаниях систем цилиндрических оболочек с сосредоточенными массами в стыках и заполненных жидкостью с учетом упругости днищ.

11. Разработаны алгоритмы, сводящиеся к решению задачи Коши для системы нелинейных дифференциальных уравнений, для задач об устойчивости цилиндрических оболочек при динамических и ударных нагрузках.

12. Разработан алгоритм и составлена программа решения, исходя из интегральных уравнений, задач переходных процессов в сложных механических системах.

13. Разработан алгоритм и составлены программы решения задачи о динамической устойчивости упругой конструкции в условиях полета путем решения системы неравенств и суммирования степенных рядов.

14. Разработаны и составлены стандартные и типовые программы: решения задач линейных алгебраических уравнений для нескольких правых частей, решения симметричных и несимметричных систем линейных алгебраических уравнений высокого порядка для матрицы ленточного и произвольного вида.

Кроме того, на машине БЭСМ-2М института в 1962–[19]63 гг. проведено решение многих задач для следующих организаций:

1. Институт теплоэнергетики АН УССР.
2. Институт гидрологии и гидротехники АН УССР.
3. Институт автоматики Госплана СМ УССР.
4. Киевский государственный университет.
5. Киевский политехнический институт.
6. Киевский институт гражданского воздушного флота.
7. Киевский автодорожный институт.
8. НИИ экспериментального проектирования.
9. Киевский промстройпроект^{*1} и др.

Науковий архів Інституту механіки ім. С. П. Тимошенка НАН України. Оп. 1. Спр. 803. Арк. 10–12. Копія. Машинопис.

№ 205

ДОВІДКА ПРО УЧАСТЬ АН УРСР У РОБОТІ КАРПАТО-БАЛКАНСЬКОЇ ГЕОЛОГІЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ГЕОЛОГІЧНОГО КОНГРЕСУ ЗА 1959–1963 рр.^{*2}

[1963 р.]^{*3}

Советский Союз вступил в Карпато-Балканскую геологическую ассоциацию в 1956 году. Уставом ассоциации не предусматривается выплата членских взносов.

Съезды ассоциации проходят один раз в два года.

В период между съездами проводятся совещания комиссий по отдельным вопросам геологии в различных странах-участниках КБ[Г]А.

От Советского Союза для участия в работе комиссий ассоциации в год выезжают 4–5 ученых сроком на 5–6 дней.

Совет ассоциации состоит из секретарей – корреспондентов-представителей каждой страны, входящей в ассоциацию.

От Советского Союза секретарем-корреспондентом является вице-президент АН УССР академик Н. П. Семененко. Президентом ассоциации попеременно является представитель той страны, где проходил последний съезд.

^{*1} Так у документі. Йдеться про: «Государственный проектный институт “Киевский Промстройпроект”».

^{*2} Документ направлено до сектора наукових зв'язків із зарубіжними організаціями науково-організаційного відділу Президії АН УРСР.

^{*3} Дату встановлено за змістом документа.

Карпато-Балканская геологическая комиссия Национального комитета советских геологов находится в г. Киеве в Академии наук УССР, причем, своего штата не имеет.

В ассоциации организованы рабочие комиссии, в которые вошли ученые Советского Союза, а именно:

Комиссия минералогии и геохимии^{*1}

член-корреспондент АН УССР

Е. К. Лазаренко – председатель комиссии

Академик АН УССР В. Б. Порфирьев – член комиссии

Доцент М. М. Сливко⁷⁸ – член комиссии

Комиссия магматизма и петрологии

Академик АН УССР В. С. Соболев – член комиссии

Профессор Л. Г. Ткачук⁷⁹ – член комиссии

Профессор Г. Д. Афанасьев – член комиссии

Тектоническая комиссия

Академик АН УССР В. Г. Бондарчук – член комиссии

Профессор В. М. Муратов « «

Профессор А. А. Богданов « «

Профессор М. И. Варенцов « «

Комиссия стратиграфии палеогеографии

Академик АН УССР О. С. Вялов – член комиссии

Профессор В. Н.^{*2} Славин « «

Профессор [Н.] Б. Вассоевич « «

Комиссия гидрогеологии

Профессор А. М. Овчинников – член комиссии

Профессор А. Е. Бабинец⁸⁰ « «

Комиссия геологической карты

Профессор И.^{*3} К. Иванчук – член комиссии

Кандидат геолого-минералог[ических] наук

Я. О. Кульчицкий⁸¹ « «

Инженер В. А. Нечаев « «

Инженер В. С. Попов

Комиссия геофизики

Академик АН УССР С. И. Субботин – член комиссии

Профессор В. Б. Соллогуб « «

Подкомиссия по определению абсолютного возраста

Академик Н. П. Семененко – председатель подкомиссии

За период, когда Советский Союз является членом Карпато-Балканской [геологической] ассоциации, проводились три съезда.

^{*1} Тут і далі – підкреслено в документі.

^{*2} Помилка в документі. Правильно: В. И.

^{*3} Те саме. Правильно: П. К.

Съезд, в котором впервые участвовали советские геологи, был четвертым. Съезд проходил в Советском Союзе в 1958 году в г. Киеве и г. Львове.

По IV съезду Советский Союз опубликовал четыре сборника – трудов съезда. Эти труды несомненно оказали влияние и дали новый толчок к развитию геологической мысли, направленной на решение вопросов о строении Земли и выявлении новых минеральных ресурсов Карпато-Балканского региона. Эти труды были разосланы странам-участницам ассоциации.

Национальная комиссия СССР также издала материалы комиссии ассоциации по минералогии и геохимии в связи с сессией комиссии, проходящей в 1961 г. в г. Львове.

V съезд КБ[Г]А проходил в г. Бухаресте в 1961 г., на нем было заслушано 22 доклада советских геологов. В работе съезда участвовал 21 геолог от Советского Союза, которые принимали активное участие в совещаниях съезда и комиссий.

Доклады советских геологов и отчеты по секциям и экскурсиям Академия наук УССР опубликовала в 1962 году в виде отдельного труда, который был разослан во многие зарубежные страны, и на который получены многочисленные положительные отзывы.

VI съезд проходил в г. Варшаве и в г. Кракове в 1963 г. На этом съезде от Советского Союза присутствовали 36 ученых, которые прочитали 24 доклада. Кроме того, многие геологи выступали с сообщениями (по опубликованным работам) на комиссиях, в нефтяном институте, в геофизическом институте и др.

В докладах советских геологов был выведен ряд новых положений о строении Карпато-Балканского региона, которые послужат к более рациональному ведению геолого-разведочных работ на полезные ископаемые.

Впервые на съезде была организована геофизическая секция, на которой были заслушаны многочисленные геофизические доклады. Руководителями этой секции были советские геофизики.

Во время съезда проходили совещания комиссий по геофизике, седиментологии и др.

На геофизической комиссии выработан план совместных исследований методом глубинного сейсмического зондирования глубинных слоев земной коры Карпато-Балканского региона. Этот план был предложен советскими геофизиками.

Указанные работы по изучению глубинного строения Карпато-Балканского региона необходимо проводить совместно по двум направлениям – по линии Карпато-Балканской геологической ассоциации и Европейской сейсмологической комиссии, куда входят ученые Института физики Земли АН СССР.

Карпато-Балканская геологическая ассоциация имеет важное значение для совместной работы стран социалистического лагеря, укрепления дружбы, пропаганды достижений, использования опыта и достижений соседних стран.

В 1964 году во Львове намечено провести рабочий коллоквиум микропалеонтологов в количестве 10–15 человек для унификации стратиграфии по микрофаунистическим комплексам.

В начале 1964 г. предполагается проведение заседания геофизической комиссии по составлению детального генерального плана работ по глубинному сейсмическому зондированию.

В 1965 году предполагается провести^{*1} заседание комиссии по литологии в г. Киеве, в составе 10 человек.

Секретарь-корреспондент
Карпато-Балканской геологической ассоциации
академик АН УССР Н. П. Семененко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 237. Арк. 1–5. Копія. Машинопис.

№ 206^{*2}

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО СТВОРЕННЯ
В СКЛАДІ ІНСТИТУТУ ІСТОРІЇ АН УРСР
СТРУКТУРНОГО ВІДДІЛУ ІСТОРІЇ КРАЇН СХОДУ»^{*3}**

15 січня 1964 р.

Виходячи з потреби відродження та розвитку Академії наук УРСР досліджень із сходознавства і враховуючи відповідні рекомендації наукових органів Академії наук СРСР, Президія АН УРСР постановляє:

1. Створити в складі Інституту історії АН УРСР за рахунок внутрішнього перерозподілу наявних у нього кадрів структурний відділ історії країн Сходу.

Покласти на відділ історії країн Сходу як основне завдання:

а) наукове дослідження історії країн Близького й Середнього Сходу, дослідження розвитку національно-визвольної боротьби народів цих країн, їх взаємовідносин з Радянським Союзом, зокрема Українською РСР та іншими соціалістичними країнами, вивчення питань солідарності і підтримки міжнародним пролетаріатом національно-визвольної боротьби народів країн Сходу;

б) координацію науково-дослідної роботи в галузі сходознавства в межах Академії наук УРСР і республіки.

2. Призначити тимчасово, до проведення конкурсу, виконуючим обов'язки завідуючого відділом історії країн Сходу Інституту історії АН УРСР кандидата історичних наук І. С. Хмеля із залишенням за ним виконання обов'язків ученого секретаря Секції суспільних наук Президії АН УРСР без додаткової оплати.

3. Зобов'язати планово-фінансовий відділ Президії АН УРСР (тов. Болтрика В. М.) виділити для Інституту історії АН УРСР одну штатну одиницю завідуючого відділом.

^{*1} Слово «провести» вписано від руки.

^{*2} Див. док. № 35.

^{*3} Заголовок документа.

4. Зобов'язати Інститут історії АН УРСР (тов. Касименка О. К.) у двомісячний строк провести конкурс на заміщення посади завідуючого відділом історії країн Сходу.

Президент Академії наук УРСР
академік *Б. [С.] Патон*
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
член-кореспондент *Г. [С.] Писаренко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1348. Арк. 24. Оригінал. Машинопис.

№ 207

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО РЕОРГАНІЗАЦІЮ БІБЛІОТЕЧНОЇ КОМІСІЇ ПРИ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР У БІБЛІОТЕЧНУ РАДУ ПРИ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР»^{*1}

15 січня 1964 р.

З метою активізації поліпшення керівництва роботою Державної публічної бібліотеки АН УРСР^{*2}, керівництва науковими бібліотеками установ Академії наук УРСР, посилення зв'язку з науковими установами, видавничими, книгорозподільчими та книготорговельними установами республіки Президія АН УРСР постановляє:

1. Реорганізувати Бібліотечну комісію при Президії АН УРСР у Бібліотечну раду при Президії АН УРСР.

2. Доручити Бібліотечній раді при Президії АН УРСР розробити до 1-го лютого 1964 року «Положення про Бібліотечну раду»^{*3}.

3. Затвердити структуру Бібліотечної ради при Президії АН УРСР згідно з додатком № 1^{*4} та склад Бібліотечної ради згідно з додатком № 2.

Президент Академії наук УРСР
академік *Б. [С.] Патон*
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
Член-кореспондент АН УРСР *Г. [С.] Писаренко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1348. Арк. 27. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} Так у документі. Правильно: Державна публічна бібліотека УРСР (ДПБ УРСР).

^{*3} Положення про Бібліотечну раду при Президії АН УРСР було затверджено постановою Президії АН УРСР від 31 березня 1964 р. Згідно з ним рада здійснювала загальне керівництво бібліотеками академічних установ, сприяла впровадженню в практику їх роботи механізації бібліотечних процесів та ін. Структурна організація ради: бюро, секції представників бібліотек установ фізико-технічних і математичних наук, хіміко-технологічних і біологічних наук, суспільних наук та комісії – бібліографічна і бібліотекознавча. Керівним органом Бібліотечної ради в період між її засіданнями було бюро, яке складалося з голови ради, його заступника, керівників секцій та їх заступників, керівників комісій і вченого секретаря. Головою ради був призначений віцепрезидент АН УРСР акад. І. К. Білодід.

^{*4} Тут і далі в документі – додатки не публікуються.

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІЗИКО-МЕХАНІЧНОГО ІНСТИТУТУ АН УРСР»^{*1}

21 січня 1964 р.

Заслухавши та обговоривши доповідь директора Фізико-механічного інституту АН УРСР чл.-кор. АН УРСР Г. В. Карпенка^{*2}, Президія Академії наук УРСР відмічає, що Фізико-механічний інститут АН УРСР за 12 років свого існування виріс у крупний науковий центр, здатний вирішувати важливі наукові народно-господарські проблеми. Інститут має висококваліфіковані наукові кадри: 133 наукових співробітники, в тому числі 2 члени-кореспонденти АН УРСР і 29 кандидатів наук. Всього в інституті працює 548 співробітників.

Постановою ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР від 28 травня 1963 року № 643 «Про заходи по поліпшенню діяльності Академії наук УРСР» та постановою Ради Міністрів УРСР від 28 грудня 1963 р. № 1408 Інститут машинознавства і автоматики АН УРСР перетворено у Фізико-механічний інститут АН УРСР, на який покладено проведення теоретичних і експериментальних досліджень фізико-механічних властивостей матеріалів в умовах їх експлуатації; розробку загальної теорії деформації і руйнування твердих тіл; дослідження і розробку нових методів відбору і передачі інформації у вимірювальній і спеціальній техніці, а також створення нових приладів і розробку методів вимірювання різних фізичних параметрів (електричних, магнітних, акустичних, радіоактивних).

На виконання рішень ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР про поліпшення наукової діяльності Академії наук Союзу РСР та академій наук союзних республік, а також вищезгаданого рішення ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР інститутом проведені заходи по концентрації зусиль на основних напрямках досліджень: фізико-хімічній механіці матеріалів та фізикомерії. У 1963 році інститут провів значну роботу по зосередженню найбільш кваліфікованих співробітників різних відділів на виконанні найважливіших завдань.

Теоретичні й експериментальні дослідження, які провадяться відділами і лабораторіями інституту по проблемі фізико-хімічної механіки матеріалів, спрямовані на створення наукових основ теорії деформації і руйнування твердих тіл. Ці дослідження дають можливість вирішити фундаментальні питання механіки реального твердого тіла, виконуються на сучасному науковому рівні і мають велике теоретичне і практичне значення. Заслуговують на увагу роботи по фізико-

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} Директор Фізико-механічного інституту АН УРСР чл.-кор. Г. В. Карпенко 8 вересня 1964 р. надіслав Президії АН УРСР листа з обґрунтуванням доцільності виділення одного з секторів інституту в самостійний інститут, відзначаючи, що сектор фізикомерії має в своєму складі 6 відділів і лабораторій, а за п'ятирічним планом передбачається збільшення структурних підрозділів сектора до 12 відділів із загальною кількістю співробітників 535 осіб. Також у листі висловлене клопотання про затвердження завдання на проектування комплексу майбутнього Інституту фізикомерії АН УРСР.

трії у галузі дослідження методів відбору та передачі інформації, розробки основ теорії методів і засобів фізикометричних вимірювань. Велику актуальність мають роботи по підвищенню ефективності систем передачі інформації методом компресії спектра, підвищення питомої місткості сигналу та ін. Ці обидва напрями відносяться до фундаментальних наук, є цілком сучасними і вирішують задачі нової техніки.

За останні роки в інституті проведені значні теоретичні та експериментальні роботи з фізико-хімічної механіки матеріалів. У значній мірі вивчено вплив поверхнево-активних та корозійно-агресивних середовищ, рідкометалевих розплавів та водню на втомленість та довготривалу міцність сталі і жаростійких сплавів, а також одночасного впливу деяких середовищ та механічної обробки на витривалість сталі при довготривалому та циклічному навантаженні. Вивчення природи механізму проникнення водню в метал у процесі його деформування та дослідження фізико-механічних властивостей наводненого металу має велике практичне значення, особливо у зв'язку з розвитком нової техніки. Дослідження механічних властивостей сталі в оточенні рідких металів показали можливість керування механічними властивостями сталі шляхом легування розплаву легкоплавкового металу. Встановлено, що корозійні середовища та легкоплавкі метали значно зменшують негативний вплив концентраторів напруження на міцність, у зв'язку з чим концентратори менш небезпечні в цих середовищах в порівнянні з циклічним навантаженням на повітрі.

Проведені дослідження дозволили дати ряд рекомендацій промисловості по вибору режимів обробки сталей і деталей машин, які працюють в оточенні активних середовищ (Львівський завод автонавантажувачів, Львівський механічний завод, Роздольський державний гірничорудний хімкомбінат, Львівський автобусний завод, Львівський електроламповий завод, Вільнюський завод свердел, підприємства п/с 203, 186, 651 та ін.).

Успішно розробляються фізичні основи теорії деформації та руйнування реальних твердих тіл.

Протягом останнього року в інституті почали провадитись дослідження фізико-механічних властивостей і структури конструкційних пластмас, склопластиків і склоцементів при високих і низьких температурах у вакуумі з урахуванням дії робочих середовищ і опромінення.

У галузі фізикометрії в інституті розроблено основні розділи загальної теорії сигналів та електричних кіл, яка на єдиній математичній основі розглядає взаємодію сигналу та електричного кола з нелінійними елементами та власними генераторами перешкоджаючої напруги. На єдиній теоретичній основі розглянуто сучасні методи відбору та передачі інформації та запропоновано нові методи перетворення сигналу з метою підвищення його ентропії або перешкодостійкості. Розроблено теорію акустичних каналів зв'язку в різних спеціальних випадках їх застосування, розглянуто можливості створення нових каналів у спецтехніці та геофізиці. Прикладні результати розробок у цьому напрямі втілено в прилади для геофізичної розвідки та автоматичного контролю нафтових і газових свердловин (турботахометр, вимірювач рівня нафти та ін.), у створення спеціальних систем

зв'язку та телемеханіки з неелектричним каналом та розробку каналу зв'язку з керованою смугою пропускання.

За останні роки інститут створив і впровадив у виробництво ряд приладів, а саме: апаратуру для електророзвідки за методом нескінченно довгого кабелю та методом індукції; комплекс апаратури для геофізичного дослідження нафтових свердловин; комплекс напівпровідникових приладів для перетворення метрологічної, інформації та введення її в дискретні обчислювальні машини.

[...]*¹

Президія Академії наук Української РСР постановляє:

1. Вважати згідно з постановою Президії АН УРСР від 5 вересня 1963 року (протокол № 29, § 276) основним науковим напрямом Фізико-механічного інституту АН УРСР у галузі:

а) фізико-хімічної механіки матеріалів – проведення теоретичних і експериментальних досліджень фізико-механічних властивостей матеріалів в умовах їх експлуатації, розробку загальної теорії деформації і руйнування твердих тіл. У зв'язку з цим особливу увагу звернути на:

– вивчення впливу дифузійних процесів і хімічних реакцій, що їх супроводжують, на процеси деформації твердих тіл;

– визначення механізму впливу поверхнево-активних, корозійно-агресивних середовищ, радіоактивного опромінювання, високих і низьких температур і тисків на механічні властивості матеріалів;

– вивчення впливу технологічних факторів (термомеханічна, термохімікомеханічна обробка та зміцнювальна технологія поверхні) на фізико-механічні властивості матеріалів у агресивних середовищах;

– аналітичне і експериментальне дослідження розвитку дефектів структури реального тіла в процесі його деформації і дослідження їх впливу на фізико-механічні властивості матеріалів;

– дослідження стабільності фізико-механічних властивостей і структури тугоплавких металів при довготривалому навантаженні їх в умовах високих температур і агресивних середовищ;

– таємно;

б) у галузі фізикомерії дослідження і розробку нових методів відбору і передачі інформації у вимірювальній і спеціальній техніці, а також створення нових приладів і розробку методів вимірювання різних фізичних параметрів. У зв'язку з цим особливу увагу звернути на:

– дальшу розробку загальної теорії сигналів та електричних кіл у напрямі створення нових методів відбору та перетворення інформації;

– розробку фізико-інформаційної теорії каналів передачі інформації, насамперед, у геофізиці та спецтехніці;

– розробку вимірювального, телемеханічного та автоматичного устаткування з унікальними характеристиками для вирішень нових задач промисловості та наукових досліджень;

– таємно.

*¹ Знято деталізовану інформацію про роботу інституту.

2. Підпорядкувати в науково-методичному відношенні сектор фізикометрії інституту Відділу математики, механіки і кібернетики АН УРСР.

3. Закріпити за сектором фізико-хімічної механіки матеріалів інституту робочу площу в новому корпусі в кількості 1222 м² та за сектором фізикометрії 1433 м².

4. Зобов'язати Секцію фізико-технічних і математичних наук і планово-фінансовий відділ Президії АН УРСР надалі провадити фінансування науково-дослідних робіт Фізико-механічного інституту АН УРСР по секторах окремим рядком, з урахуванням на 1964–1965 роки фактичних замовлень інституту.

5. Зобов'язати Фізико-механічний інститут АН УРСР (чл.-кор. АН УРСР Г. В. Карпенка):

– підготувати конкретні заходи, спрямовані на забезпечення більш широкого впровадження результатів науково-дослідних робіт інституту в народне господарство. Про розроблені та вжиті заходи повідомити Президію АН УРСР до 10 лютого 1964 року;

– вжити дійових заходів до забезпечення своєчасного подання заявок на одержання авторських свідоцтв по завершених роботах. Результати робіт, які виконано на рівні винаходів, до 15 лютого ц. р. подати до Держкомітету в справах винаходів і відкриттів СРСР з метою одержання авторських свідоцтв та для здійснення патентування за кордоном;

– посилити координацію і поліпшити наукові зв'язки між установами, які працюють у галузі фізико-хімічної механіки матеріалів та в галузі фізикометрії;

– вжити рішучих заходів до поліпшення підготовки наукових кадрів, протягом першого кварталу ц. р. розглянути на Вченій раді питання про стан підготовки докторських дисертацій науковими співробітниками В. М. Михайловським, М. І. Чаєвським, Б. І. Блажкевичем, В. В. Панасюком, О. М. Свенсоном, Я. С. Підстригачем і Л. А. Синицьким, визначити строки подання ними дисертацій до захисту та розробити заходи по забезпеченню виконання цих строків.

На засіданнях відділів і лабораторій розглянути питання про стан підготовки кандидатських дисертацій аспірантами і співробітниками за планом 1964 року та намітити заходи по забезпеченню захисту ними дисертацій в установлені строки;

– розробити заходи по забезпеченню виконання робіт по темі [№] 1273 і подати їх Президії АН УРСР до 1 лютого 1964 року.

6. Доручити Відділу наук про Землю і Космос АН УРСР (акад. АН УРСР С. І. Субботіну) підготувати перелік робіт по надглибокому бурінню нафтових і газових свердловин, у виконанні яких може взяти участь Фізико-механічний інститут АН УРСР, і до 1 лютого ц. р. подати їх на розгляд Секції фізико-технічних і математичних наук Президії АН УРСР.

7. Доручити науково-організаційному і фінансово-плановому відділам Президії АН УРСР підготувати проект листа до директивних органів про виділення Академії наук УРСР необхідної кількості додаткових штатних одиниць для обслуговування нових приміщень наукових установ, які вводяться в експлуатацію у 1964 році.

8. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на науково-організаційний відділ Президії АН УРСР.

Президент Академії наук УРСР
академік *Б. [С.] Патон*
Головний учений секретар
Президії Академії наук УРСР
член-кореспондент АН УРСР *Г. [С.] Писаренко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1348. Арк. 33–37. Оригінал. Машинопис.

№ 209

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО СТВОРЕННЯ
В м. ЛЬВОВІ ФІЛІАЛУ ІНСТИТУТУ ЕКОНОМІКИ АН УРСР»^{*1}**

27 січня 1964 р.

З метою посилення наукових досліджень з питань організації виробництва, праці та управління і впровадження результатів цих досліджень у практику роботи промисловості та беручи до уваги клопотання Львівського раднаргоспу про створення у м. Львові філіалу Інституту економіки АН УРСР, Президія Академії наук Української РСР постановляє:

1. Підтримати постанову Секції суспільних наук Президії АН УРСР від 18 січня ц. р. про створення у м. Львові філіалу Інституту економіки АН УРСР.

2. Встановити основним напрямом філіалу Інституту економіки АН УРСР у м. Львові дослідження питань наукової організації виробництва, праці та управління і впровадження результатів цих досліджень у практику роботи промисловості.

3. Взяти до відома, що необхідні для філіалу ліміти з праці та фінансування забезпечує Львівський раднаргосп.

4. Встановити на 1964 рік обсяг робіт, які виконуватимуться філіалом по господарній тематиці для підприємств Львівського раднаргоспу, в сумі 100 тис. крб і чисельність працюючих – 40 чоловік.

5. Схвалити структуру філіалу Інституту економіки АН УРСР у м. Львові згідно з додатком № 1^{*2}.

6. Схвалити тематичний план науково-дослідних робіт філіалу на 1964 рік згідно з додатком № 2.

Президент АН УРСР
академік *Б. [С.] Патон*
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
член-кореспондент АН УРСР *Г. [С.] Писаренко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1348. Арк. 39. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} Тут і далі в документі – додатки не публікуються.

**ЗВІТ ПРО МІЖНАРОДНІ НАУКОВІ ЗВ'ЯЗКИ АН УРСР
ІЗ ЗАРУБІЖНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ У 1963 р.***[Не пізніше січня 1964 р.]*²

Выполняя поставленные партией и правительством задачи, ученые Советского Союза в истекшем году добились больших успехов в решении научно-теоретических проблем, имеющих важное народно-хозяйственное значение. Достижения наших ученых в области физики, химии, электроники, кибернетики, микробиологии вызывают большой интерес за рубежом. Немалый вклад в дело развития советской науки вносят и ученые Академии наук Украинской ССР.

В 1963 году еще больше расширилось и приобрело конкретные формы сотрудничество наших ученых с научными центрами социалистических стран, осуществляемое путем обмена научными командировками, технической документацией, а также по линии совместных разработок проблем, имеющих важное научно-теоретическое и народно-хозяйственное значение. Следует отметить, что такие совместные исследования по отдельным проблемам дают наиболее эффективные взаимовыгодные результаты.

Во время одной из поездок в ЧССР заведующий отделом ИОНХ АН УССР академик АН УССР Ф. Д. Овчаренко заинтересовался минералом галуазитом, большие залежи которого имеются в Чехословакии. По просьбе чехословацких ученых в Институте общей и неорганической химии АН УССР было проведено всестороннее исследование галуазита, которое дало возможность не только изучить физические свойства этого вещества, но и определило его коллоидные и химические характеристики. В результате этих исследований установлено, что галуазит можно использовать как сырье для тонкой керамики, средство для очистки газов и жидкостей, а также и в фармакологии. Все это очень помогло чехословацким ученым в разработке данной проблемы.

Старший научный сотрудник Института математики АН УССР А. Ф. Шестопал сотрудничает с профессором Ясского политехнического института (Румыния) Д. И. Манжероном. Ими совместно разрабатывается тема: «Разложение функций Грина краевых задач для ультрагиперболических уравнений по фундаментальным решениям». Результаты этих теоретических исследований опубликованы в ряде зарубежных журналов получили признание ученых³.

На II ассамблею Международного комитета по проведению Международного года спокойного Солнца, проходившую в Италии, выезжал член-корреспондент АН УССР Е. П. Федоров. На этой ассамблее была достигнута договоренность о том, что Главная астрономическая обсерватория АН УССР будет выполнять функции мирового центра сбора данных наблюдений комет по программе МГСС. В настоящее время ГАО АН УССР уже приступила к выполнению этих функций.

*¹ Див. док. № 47, 57, 132, 139, 140, 141, 142, 156, 199, 273, 320.

*² Дату встановлено за суміжними документами в архівній справі.

*³ Текст абзацу у документі виділено олівцем на лівому березі.

Хорошим примером совместных разработок научных проблем является Карпато-Балканская геологическая ассоциация, в работе которой ведущее положение занимают украинские геологи во главе с вице-президентом АН УССР академиком АН УССР Н. П. Семененко^{*1}. Кроме участия в 6 съезде КБГА в 1963 году в Варшаве, в работе секций этой ассоциации, принимали активное участие академик АН УССР В. Г. Бондарчук, который сделал в Братиславе интересное сообщение о фазах складчатости и структурно-стратиграфических комплексах восточных украинских Карпат, профессора Л. Г. Ткачук, В. Б. Соллогуб и другие.

По инициативе Президиума АН УССР осуществляется весьма полезное сотрудничество между чехословацким Институтом геохимии и минерального сырья и институтами общей и неорганической химии, микробиологии и физиологии растений АН УССР по вопросам производства биоминеральных удобрений из отходов промышленности.

В целях наиболее эффективной разработки данной программы в Киев приезжал директор упомянутого выше чехословацкого института профессор Ян Кашпар, который прочитал нашим ученым ряд докладов о новых методах приготовления биоминеральных удобрений и выступил в республиканской печати с большой статьей по этому вопросу.

Для изучения новых методик и технологии получения биоминеральных удобрений, а также способов их применения в ЧССР выезжает комплексная группа ученых АН УССР.

В соответствии с договоренностью между Польским институтом международных вопросов и Институтом истории АН УССР намечен обмен командировками научных сотрудников для исследовательской работы по темам: «Влияние Октябрьской революции на развитие революционного и национально-освободительного движения в Польше», «Участие польских интернационалистов в борьбе за Советскую власть на Украине», и над материалами по истории Восточной Галиции в послеоктябрьский период. «Такой обмен научными сотрудниками, – пишет в своем письме на имя Президента АН УССР директор Польского института международных вопросов профессор Длуский, – принесет большую пользу и позволит укрепить и развить сотрудничество между братскими институтами».

За последние три года более 1250 зарубежных ученых и специалистов было принято в учреждениях АН УССР. Только в 1963 году в порядке выполнения соглашений о научно-техническом сотрудничестве между Советским Союзом и другими странами в учреждениях АН УССР побывало более 600 иностранных ученых, в том числе свыше 420 ученых из стран социалистического лагеря и около 180 ученых и специалистов из капиталистических стран.

Иностранные ученые и специалисты, посещая научные учреждения АН УССР, встречались с украинскими учеными, получали от них квалифицированные консультации, знакомились с новейшими достижениями нашей науки. В последние годы все чаще практикуется проезд зарубежных ученых и специалистов на длительную специализацию.

^{*1} Див. док. № 205.

Так, научный сотрудник Института машиноведения и автоматики ЧСАН в Братиславе Йозеф Груска на протяжении двух месяцев проходил специализацию в отделе автоматического программирования Института кибернетики АН УССР. Наряду с изучением новых методик по автоматизации программирования в этом институте, Й. Груска сделал ряд научных сообщений и поделился опытом чехословацких ученых по программированию.

Большой интерес проявляют зарубежные ученые к работам лаборатории строения комплексных соединений Института общей и неорганической химии АН УССР, руководимой членом-корреспондентом АН УССР К. Б. Яцимирским. В истекшем году в этой лаборатории проходили длительную специализацию болгарские химики Бончев и Николов и польский ученый Енджеевский.

Заведующий лабораторией югославского Института медицинских исследований Й. Вучо на протяжении нескольких месяцев стажировался под руководством профессора П. Г. Костюка в лаборатории общей физиологии Института физиологии им. А. А. Богомольца АН УССР.

Чехословацкие сотрудники Астрономической обсерватории геофизического института Чехословацкой АН Рамбовсек и Пиха на протяжении месяца проходили специализацию в Полтавской гравиметрической обсерватории и Главной астрономической обсерватории АН УССР. Вследствие совместных работ были выработаны конкретные предложения о научном сотрудничестве чехословацких и украинских ученых в деле изучения движения полюсов Земли, а также разработки и испытания конкретных вычислительных схем.

На протяжении месяца проходила стажировку в Институте кибернетики АН УССР сотрудница Вычислительного центра Болгарской академии наук С. Милушева, которая работала над темой связанной с автоматическим распознаванием образов. По этим вопросам С. Милушеву постоянно консультировал инженер Института кибернетики АН УССР И.^{*1} Гиммельфарб.

В декабре 1963 года чехословацкий специалист Ф. Шишка в Институте теплоэнергетики АН УССР консультировался по вопросам горной техники. Выезжая на родину, в книге отзывов он оставил следующую запись: «Встретил я в институте полное понимание и мне была оказана всесторонняя помощь. Научные работники дали мне подробные консультации по интересовавшим меня вопросам. Незабываемые впечатления прекрасного увожу я из Вашего Киева».

Аналогичную специализацию и стажировку в институтах украинской академии проходили и многие другие иностранные ученые, которые с большой благодарностью отзывались о приеме и оказанном им внимании со стороны ученых и работников Президиума АН УССР.

В истекшем году наиболее широко развивались связи между нашими учеными и учеными АН ГДР в Берлине. Если в 1962 году к нам из ГДР приезжало 44 ученых и специалистов, то в 1963 году 107 человек. Немецкие товарищи интересовались актуальными научными проблемами, которые разрабатываются в институтах АН УССР, изучали новейшие методы исследований, применяемую аппаратуру.

^{*1} Так у документі. Правильно: Г. Л.

В Институте общей и неорганической химии АН УССР побывал научный сотрудник Института прикладной физики и чистых веществ Немецкой АН*¹ в Берлине доктор Хайнц Либшер, который прочитал нашим химикам доклад на тему: «Проблема электролиза как метод получения сверхчистых металлов».

Большой интерес для антиковедов всего мира представляют раскопки древних городов и поселений, осуществляемые нашими учеными на территории Украинской ССР. В одной из таких раскопок античного города Ольвия на протяжении одного месяца участвовали немецкие ученые археологи-антиковеды Б. Беттчер и Б. Деле.

В институтах металлокерамики и спечсплавов, микробиологии, математики, кибернетики, электросварки АН УССР побывали доктор А. Мерц, Р. Крумпхольд, Х. Ког, К. Миллер, инженеры Конрад, Хемпел, Ионк, Пемзер, ассистент Месс и другие, где они знакомились с разработкой отдельных научных проблем, имеющих также промышленное значение, делились своим опытом.

В прошедшем году в украинской Академии наук было принято 66 ученых и специалистов из Чехословацкой Социалистической Республики. Среди них – директор Института сварки в Братиславе М. Грушкович, зам. директора этого института И. Врбенский и инженер Ф. Мандл, которые ознакомились в Институте электросварки им. Е. О. Патона АН УССР с организационной структурой и главными направлениями научно-экспериментальной деятельности института, получили соответствующие консультации по электрошлаковой, контактной, электронно-лучевой сварке и ряду других вопросов.

Научные сотрудники Института металлов в Праге тт. Седлачек, Кулгачек и Элиаш в Институте использования газа АН УССР*² ознакомились с работами по исследованию газовых горелок, нагрева металла и сушки изделий.

На протяжении 1963 года в Институте кибернетики АН УССР побывали чехословацкие ученые Сколка, Мандл, Пландер, Тузар, Янач, Франкович, Жачек и Буреш. Все они получили исчерпывающие ответы то интересовавшим их вопросам, ознакомились с актуальными проблемами развития кибернетики и новейшим оборудованием.

Более 70 ученых и специалистов, приезжали к нам из Польской Народной Республики. В том числе: инженеры К. Олецкий и М. Зелинский консультировались в Институте металлокерамики и спечсплавов АН УССР по вопросам смачивания твердых тел, а также знакомились с экспериментальным оборудованием для проведения исследований в этой области. Консультировали этих инженеров доктор химических наук В. Н. Еременко и старший научный сотрудник Ю. В. Найдич.

Польские специалисты в области гидротранспорта угля Р. Захарчевски, Я. Кунзе, М. Миллер и Э. Палька знакомились с работами Института гидроло-

*¹ Так у документі. Правильно: АН ГДР.

*² Мається на увазі: Інститут газу АН УРСР. Постановами РМ УРСР від 28 грудня 1963 р. № 1408 та Президії АН УРСР від 15 січня 1964 р. № 4 Інститут використання газу в комунальному господарстві та промисловості АН УРСР перейменованій в Інститут газу АН УРСР.

гии и гидротехники АН УССР в области напорного гидротранспорта твердых металлов, в том числе и угля, осмотрели действующий стенд отдела гидромеханизации, изучали методику исследований и приборы, применяемые при научных изысканиях, а также <ознакомились> с разработанными в институте приборами для производственных установок гидромеханизации.

В Институте математики АН УССР по моделированию на интеграторе проходил обучение польский специалист Миодушевский.

Для ознакомления с технологией холодной сварки в Институт электросварки им. Е. О. Патона АН УССР приезжал инженер Лаборатории по изучению пластических деформаций в г. Познань М. Ольшевский. Польские специалисты Лас, Бялас, Василевич и Сечко интересовались вопросами сварки труб большого диаметра, имеющими большое значение для развития народного хозяйства Польши.

В октябре 1963 года в Главной астрономической обсерватории АН УССР в течении двух недель работал научный сотрудник Польской Академии наук М. Рыбка, практически ознакомившись за это время с наблюдениями на вертикальном круге и методами обработки этих наблюдений.

Польские исследователи Т. Домбровская, Е. Кметинский, Я. Гурба в разное время посетили Институт археологии АН УССР, где изучали коллекционные материалы, хранящиеся в научных фондах и музее, и знакомились с полевой документацией раскопок, находящейся в научном архиве.

Литературоведы из Польши Е. Енжевич и З. Кмецив работали в отделе рукописей Института литературы им. Т. Г. Шевченко АН УССР и получили обширную научную консультацию по вопросам дооктябрьской и советской литературы и по проблемам межславянских литературных связей.

Значительно увеличилось число ученых Румынии, посетивших учреждения АН УССР. Если в 1962 году их побывало у нас всего 16 человек, то в отчетном периоде – более 35-ти. Среди них следует отметить сотрудников научно-исследовательского института гидротехники в Бухаресте Л. Реня и Г. Перля, которые знакомились в Институте гидрологии и гидротехники АН УССР с постановкой исследований по фильтрации воды в грунтах и устойчивости грунтовых масс; сотрудника Румынской академии наук Р. Негру, ознакомившегося в том же институте с устройством и оборудованием опытного бассейна; заведующего лабораторией цветных металлов Института металлургии Румынской Народной Республики доктора Й. Марку, который всесторонне изучал в Институте металлофизики АН УССР работы, связанные с влиянием примесей на кристаллизацию и литую структуру металлов; заведующего кафедрой ботаники, директора Ботанического сада Бухарестского университета доктора Й. Тарнавского, посетившего Институт гидробиологии АН УССР и др.

Частыми гостями были румынские ученые и специалисты в Институте электросварки им. Е. О. Патона. Одну из групп (руководитель – инженер Д. Ионеску) интересовали передовые методы сварки в строительстве. Гостям была показана новая аппаратура и продемонстрированы кинофильмы о новых методах сварки.

В 1963 году Академия наук Украинской ССР принимала ученых и специалистов и из других социалистических стран, в том числе: из Болгарии было принято

47 человек, из Демократической Республики Вьетнам – 63 человека, из Венгрии – 20 человек, из Югославии – 10 человек, Китая – 6 человек, Кубы – 4 человека, Кореи – 5 человек, в том числе делегация ученых во главе с вице-президентом АН КНДР Чу Хва Чоном.

В мае 1963 года Кубинская делегация во главе с Президентом Академии наук Кубы доктором Антонио Нуньес Хименесом на протяжении нескольких дней знакомилась со структурой и организацией работы украинской Академии наук.

«При посещении Академии наук Украины мы с большим восхищением познакомились с тем вкладом, который внесли украинские ученые в науку, – записал доктор Хименес в книге отзывов Академии, – мы оставили свое сердце на Вашей героической и прекрасной земле».

Доктор А. Н. Хименес и сопровождающее его лица во время пребывания в Киеве побывали в институтах кибернетики и электросварки им. Е. О. Патона АН УССР, были приняты Президентом АН УССР академиком Б. Е. Патонем.

Из капиталистических стран в 1963^{*1} году в институтах и других учреждениях АН УССР было принято более 170 ученых и специалистов, в том числе: 27 человек из США, 17 – из Франции, 19 – из Японии, 8 – из Англии, 8 – из Дании, 7 – из Мексики^{*2}, остальные из ОАР^{*3}, Сирии, Норвегии, Финляндии, Италии и других государств.

В Институте электросварки им. Е. О. Патона АН УССР побывал вице-президент американской фирмы «Электроникс энд эллойс» Бэкиш, который, ознакомившись с работой института, прочитал для сотрудников лекцию «Современное состояние электро[нно]-лучевой технологии в США».

На протяжении четырех недель в Институте металлофизики АН УССР находился ученый из ФРГ доктор Г. Бросс. За это время он ознакомился с работами отдела по теории рассеяния волн металлами и сплавами, по теории упорядочения и теории дислокации. Доктор [Г.] Бросс сделал доклад на общеинститутском семинаре о своих исследованиях в этой области. В декабре прошлого года в том же институте находился в качестве гостя крупный ученый ФРГ, руководитель группы самостоятельных работ в известном институте Макса Планка профессор А. Зеегер, который также сделал для наших специалистов очень ценные сообщения по квантовой теории твердых тел.

В Институте физиологии им. А. А. Богомольца АН УССР ознакомился с работами лабораторий электрофизиологии видный ученый из США профессор М. Коул; в течение трех недель работал в отделе вирусов животных Института микробиологии и вирусологии им. Д. К. Заболотного АН УССР канадский ученый Камерон; с работой этого же института ознакомился ученый из США Морган, в Институте археологии АН УССР побывали ученые из Англии – А. Хайнд, США – Г. Соулис, Финляндии – Х. Киркинен. Интересный доклад на тему «Исследование полупроводников в «Райтеон компани» прочел на научном собрании Института полупроводников АН УССР американский физик профессор [Дж.] Данлеп.

*1 Рік «1963» у документі обведено олівцем.

*2 Слова «7 – из Мексики» у документі обведено олівцем.

*3 Тут і далі – підкреслено в документі від руки.

Ученые Украины, тепло принимая своих зарубежных коллег, стремятся создать им необходимые условия для работы, дружескую обстановку для откровенных бесед и обмена научной информацией. В такой обстановке зарубежные ученые и специалисты охотно выступают с докладами, лекциями, сообщениями и т. п.

В октябре 1963 года Институт металлокерамики и спецсплавов АН УССР принимал американского ученого профессора Ф. Ленеля, который ознакомился с работами института по теории спекания порошковых материалов по получению и исследованию свойств тугоплавких соединений и с лабораторным оборудованием института. Хороший прием, оказанный профессору Ф. Ленелю в институте, в значительной степени способствовал деловому обмену научной информацией. Ф. Ленел прочитал для сотрудников института три лекции на темы: «Теория соединения металлокерамических порошков», «Дисперсионное упрочнение сплавов типа САП» и «Производство конструкционных и фрикционных изделий».

Доклад на тему «Электронно-микроскопическое изучение распада пересыщенного твердого раствора меди и алюминия» сделал на заседании научного семинара Института металлофизики АН УССР известный в ФРГ специалист в области физики твердого тела профессор Вассерман. В этом же институте канадский ученый доктор Уиллорд Генри прочитал доклад о влиянии добавок на термоэдр меди, который был с интересом воспринят слушателями. В Институте математики АН УССР с докладами выступали профессор Х.^{*1} Бартлетт из США на тему «О задаче трех тел», академик [Л.] Николаеску о румынской математической школе.

С аналогичными докладами и лекциями перед учеными АН УССР в истекшем году выступало 45 зарубежных ученых, которые находились в АН УССР по соответствующим соглашениям.

На протяжении 1963 года более 200 ученых Академии наук УССР побывало в научных командировках во всех социалистических странах, а также в США, Франции, Англии, Италии, ФРГ, Швеции, Дании, Швейцарии, Мексике^{*2} и других капиталистических государствах.

Из этого количества 31 сотрудник, выезжал за границу для специализации в зарубежных научных центрах, 93 – для участия в различных международных конгрессах, конференциях, симпозиумах, 13 видных наших ученых выезжали за границу по персональным приглашениям зарубежных научных организаций.

Из общего числа выезжавших в заграничные командировки, 53 человека принимали участие в научных экспедициях на судне «Михаил Ломоносов» с посещением портовых городов Дакар, Гибралтар, Рио-де-Жанейро, Рисифи и Касабланка.

Заграничные командировки ученых Украины дают весьма положительные результаты как в деле пропаганды достижений советской науки, так и в деле изучения зарубежного опыта, новых методик исследований и применяемой при этом аппаратуры. Все новое, изученное за рубежом, наши ученые и специалисты творчески используют в своей научно-исследовательской работе.

Только из Института электросварки им. Е. О. Патона АН УССР за отчетный период выезжало 14 сотрудников. Доктор технических наук Б. Мовчан, побывавший

*1 Помилка в документі. Правильно: Д. Бартлетт.

*2 Слово «Мексике» у документі обведено олівцем.

в ФРГ, изучил опыт немецких специалистов по электронно-лучевой сварке металлов. Инженер В. И. Галинич, побывавший в командировке в ЧССР, ознакомился с чехословацким способом грануляции сварочных флюсов, исключаящую последующую их сушку. Применение этого способа в нашей промышленности, особенно при выплавке стекловидных флюсов, позволит не только ускорить и сделать более дешевым производство флюса на действующих заводах, но и значительно удешевит проектирование и строительство новых флюсовых цехов. Внедрение этого метода намечено на первое полугодие 1964 года на металлургическом заводе им. Ильича в г. Жданове.

В течении трех месяцев в лаборатории биохимии вирусов, руководимой профессором Г. Шраммом, в г. Тюбинге (ФРГ), работал старший научный сотрудник Института микробиологии им. Д. К. Заболотного АН УССР Ю. М. Шелудько. За это время он освоил некоторые методы выделения, очистки, биохимического, электронномикроскопического, физического, физико-химического и биологического методов исследования вирусов растений. Некоторые из этих методов уже применяются в научной работе Института микробиологии [им. Д. К. Заболотного] АН УССР.

Очень полезной была командировка в Польскую Народную Республику старшего научного сотрудника этого же института Т. А. Галкиной. Там же она посетила ряд биохимических лабораторий и обучилась новым методам разделения белков на хроматографических колонках, иммунного электрофреза, электрофреза в крахмальном геле. В настоящее время эти методы успешно используются в работе отдела биохимии микроорганизмов, по разделению бактериальных кристаллических белков, выделенных из бактерий кишечной группы.

По приглашению Вроцлавского политехнического института старший научный сотрудник Института электротехники АН УССР кандидат технических наук И. М. Сирота посетил Польскую Народную Республику, где прочитал польским коллегам ряд лекций по современной релейной защите и ознакомился с исследованиями в этой области, проведенными в Польше. По материалам данной командировки составлен подробный научно-технический отчет и с предложениями направлен Государственному производственному комитету по энергетике и электрификации СССР, Государственному комитету по автоматизации и машиностроению СССР и другим заинтересованным организациям для практического применения.

В результате командировки члена-корреспондента АН УССР А. А. Галкина и других сотрудников Физико-технического института низких температур АН УССР в Чехословакию в настоящее время в институте используется и внедряется опыт чехословацких лабораторий по новой технологии изготовления переливалок для жидкого гелия и водорода. Кроме этого рассматривается возможность автоматизации процесса слива жидкого гелия с оживительных машин, применяемого чехословацкими учеными.

Заместитель директора Института физ[ической] химии [им. Л. В. Писаржевского] АН УССР кандидат химических наук Я. Б. Гороховатский выезжал в ГДР для ознакомления с работами в области гетерогенного катализа. В результате этой поездки в ближайшее время в Институте физической химии [им. Л. В. Писаржев-

ского] АН УССР начнут исследовать ряд методических приемов, применяемых в ГДР, в частности термоэда, измерения низких давлений и методы газовой хроматографии для аналитических целей.

По линии общественных наук результативной была научная командировка в Чехословакию заведующего отделом лексикологии и лексикографии Института языковедения [им. А. А. Потебни] АН УССР Л. С. Паламарчука, который ознакомился там с опытом работы чехословацких ученых и обсудил с ними ряд вопросов, касающихся составления и редактирования «Украинско-чешского словаря», в том числе принимал участие в разработке рекомендаций, которые будут положены в основу дальнейшей работы по составлению указанного выше словаря.

С точки зрения изучения зарубежного научно-технического опыта и творческого использования его в своей исследовательской работе были весьма важные командировки: академика АН УССР Ю. К. Делимарского в Англию, зав. отделом Института кибернетики АН УССР В. И. Иваненко в США, старшего научного сотрудника Института физики АН УССР Н. П. Пучерова во Францию, младшего научного сотрудника ИОНХ АН УССР Чернова В. С. в ФРГ, ведущего инженера Института кибернетики АН УССР А. А. Афанасьева в Италию и ряд других.

Результаты зарубежных научных командировок, как правило, обсуждаются на ученых советах институтов, на заседаниях бюро отделений АН УССР с целью наиболее эффективного использования полученных данных в научно-исследовательской работе. Отдельные отчеты украинских ученых о зарубежных поездках печатаются и направляются заинтересованным организациям и в соответствующие научно-исследовательские учреждения.

Как указывалось выше, 93 украинских ученых принимали участие в различных международных конгрессах, конференциях, симпозиумах и совещаниях. На этих собраниях они, как правило, выступали с докладами и принимали активное участие в обсуждении научных проблем. Зарубежная научная общественность проявляет исключительно большой интерес к выступлениям наших ученых.

В сентябре 1963 года в Кракове проходила [Международная] конференция по порошковой металлургии, в работе которой принимали участие ученые Советского Союза, Болгарии, Чехословакии, Польши, Венгрии, Германской Демократической Республики, Соединенных Штатов Америки и Румынии. На эту конференцию сотрудники Института металлокерамики и спечсплавов в лице тов. тов.*¹ Францевича И. Н., Самсонова Г. В., Падерно Ю. Б. и Пугиной А. И. представили четыре доклада на темы: «Упругие постоянные и особенности строения некоторых классов тугоплавких соединений», «Металлокерамические композиции конструкционного назначения на основе железа и меди», «Получение и физические свойства твердых растворов карбидов» и «Сульфидирование легированного железного графита». Эти доклады были приняты с большим интересом. Конференция отметила высокий уровень научных исследований, проводимых в АН УССР по порошковой металлургии, особенно в области теории спекания, строению и физическим свойствам металлокерамических материалов.

*¹ Так у документі.

В Женеве по решению Экономического и Социального Совета ООН в начале 1963 года была созвана международная конференция ООН по вопросу применения научных и технических знаний для удовлетворения потребностей менее развитых районов^{*1}. На этой конференции был заслушан доклад члена-корреспондента АН УССР Б. А. Пышкина и кандидата технических наук М. М. Дидковского на тему «Принципы комплексного использования водных ресурсов». Этот доклад открывал большие возможности для пропаганды опыта гидростроительства в Украинской ССР и на конференции был признан одним из наиболее интересных. С не менее интересными докладами выступали наши ученые: академик АН УССР Ю. А. Митропольский, член-корреспондент АН УССР В. Ю. Михайловский на II Международном конгрессе по автоматическому управлению^{*2}. На 17 Международном зоологическом конгрессе^{*3} в США выступали с докладами академики АН УССР В. Г. Касьяненко и А. П. Маркевич.

Одним из важных направлений в работе институтов языковедения и литературы АН УССР в 1963 году была подготовка и участие в V Международном съезде славистов, состоявшемся в сентябре в Софии (Болгария). В работе съезда принимали участие 25 научных сотрудников институтов общественных наук АН УССР и было представлено ряд докладов, наиболее интересным из которых был доклад академика АН УССР И. К. Белододе, Г. П. Ижакевич и З. Т. Франко на тему: «Соотношение стилей украинского литературного языка в сравнении с другими восточнославянскими в период образования национальных литературных языков».

Теме «Славяне на Дунае» было посвящено IV Международное рабочее совещание археологов-славистов, состоявшееся в Будапеште. Проблеме заселения славянами Подунавья – Балкан и Поднепровья, как наиболее актуальной в истории средневековой Европы, на этом совещании был посвящен доклад зав. отделом славянской археологии Института археологии АН УССР доктора исторических наук В. И. Довженка «Черты хозяйства и социального строя у славян Поднепровья в период заселения Балкан».

По просьбе Югославского комитета по координации науки зав. лабораторией радиологии кандидат биологических наук Д. М. Гродзинский почти четыре месяца в качестве эксперта ООН находился в Югославии с целью оказания методической помощи по вопросам физиологии растений, в частности, по использованию изотопов в физиологических и агрохимических исследованиях. На эту же тему он прочитал свыше 10 лекций в Белградском, Новисадском и Земунском университетах, для членов Сербского биологического общества и в ряде других учреждений.

В 1963 г. по персональным приглашениям Академий наук стран социализма выезжали за границу для чтения лекций, на съезды и конференции, академик А. В. Палладин, академики АН УССР В. А. Белицер, А. П. Маркевич, А. И. Брод-

*1 Див. док. № 76.

*2 Другий Міжнародний конгрес Міжнародної федерації по автоматичному керуванню відбувся 28 серпня – 4 вересня 1963 р. у м. Базель (Швейцарія).

*3 Так у документі. У 1963 р. в м. Вашингтон (США) відбувся XVI Міжнародний зоологічний конгрес.

ский, член-корреспондент АН УССР Р. В. Чаговец, доктор биологических наук Л. К. Островская. Приглашения от зарубежных научных центров получают и многие другие ученые АН УССР, что свидетельствует о росте авторитета и популярности украинских ученых за пределами Советского Союза.

Новым в деятельности АН УССР является то, что за последнее время в Киеве и других городах Украины проведен ряд международных съездов, конференций, симпозиумов, семинаров, организацию которых осуществляли главным образом работники Академии наук УССР. Приводимые указанные выше мероприятия также способствовали расширению и укреплению международных связей наших ученых.

В январе 1963 г. состоялась XIII Всесоюзная конференция по ядерной спектроскопии, в работе которой наряду с ведущими советскими учеными этой области Б. Е. Джелповым, А. К. Вальтером, В. Г. Соловьевым и другими приняли участие ученые из 8 социалистических стран, в том числе: болгарский ученый Ж. Желев, К. Мюллер из ГДР, польский профессор А. Гринкевич, чехословацкий ученый З. Плайнер, югославский профессор М. Младшенович и другие.

В июне истекшего года в Киеве проводилась научная конференция по автоматическому программированию^{*1}, в работе которой приняли участие 29 зарубежных ученых в том числе: венгерский академик Л. Калмар, член-корреспондент БАН Л. Илиев, директор Института математических машин профессор Л. Лукашевич, профессор из ГДР Леман и другие видные ученые в области кибернетики. В октябре с. г.^{*2} в Киеве было проведено Второе совещание по физической химии и электрохимии расплавленных солей и шлаков. В данном совещании приняло участие около 400 советских ученых и ряд специалистов данной области науки из социалистических стран, в том числе: профессор Б. Лани из Венгрии, доцент Блок-Болтен из ПНР, профессор С. Штернберг из Румынии, доктор Х. Петерс из ГДР. Совещание способствовало обмену мнениями ученых СССР и социалистических стран по вопросам физической и химической электрохимии расплавленных солей и шлаков и наметило дальнейшие пути развития этих исследований.

В ноябре прошлого года была проведена в Киеве XI конференция по физическим основам катодной электроники, в работе которой приняли участие ведущие ученые Болгарии, Венгрии, ГДР, Китая и Румынии. Вследствие откровенного обмена опытом ученых этих стран и ученых Украины были определены важнейшие вопросы совместных исследований в этой области науки.

В отчетном периоде АН УССР принимала активное участие в постоянно действующих международных организациях. Например, в работе 6-го съезда Карпато-Балканской геологической ассоциации, проходившего в Варшаве, принимало участие 11 видных украинских ученых геологов и представлено свыше 15 интересных докладов.

^{*1} Міжнародна конференція соціалістичних країн по автоматичному програмуванню «Методи автоматического программирования и машинные языки» відбулась у м. Київ 3–8 червня 1963 р. З доповідями виступили українські вчені: М. Р. Шура-Бура, В. М. Курочкін, А. П. Єршов «Состояние и перспективы развития автоматизации программирования в СССР», В. М. Глушков «Об одном из путей автоматизации программирования» та ін.

^{*2} Так у документі. Мається на увазі: 1963 р.

С 1962 года АН УССР является членом Международного союза славистов. В отчетном периоде в работе конгресса названного союза, который проходил в Софии (Болгария), принимало участие 25 ученых из институтов Секции общественных наук Академии.

В прошлом году Украинская ССР вступила в члены Межправительственной океанографической комиссии [ЮНЕСКО] и уже на двух совещательных мероприятиях МОК в Париже была представлена видными учеными АН УССР*¹.

Институт кибернетики АН УССР в лице его директора академика АН УССР В. М. Глушкова и ряда научных сотрудников представлен в Международной федерации по обработке информации и является Международным координирующим центром по разработке программы III конгресса указанной выше федерации. Кроме этого, Институт кибернетики является постоянным центром координации по автоматическому управлению и математическим машинам академий наук социалистических стран, входящих в Совет Экономической Взаимопомощи.

Ведется подготовка для вступления АН УССР в Международный союз по охране природы, международные ассоциации юридических, экономических и политических наук.

В настоящее время АН УССР располагает двумя мощными морскими научно-исследовательскими судами «М[ихаил] Ломоносов» и «А. А. Ковалевский»*² и, начиная с 1962 года, проводит широкие научные исследования в различных районах международных вод по проблемам физики, геологии, биологии морей и океанов и другим вопросам, имеющим важное народнохозяйственное значение.

Кроме основной плановой исследовательской работы, руководство экспедиций во время пребывания в иностранных портах, устанавливает контакты с зарубежными учеными, что способствует укреплению дружеских связей с другими государствами.

Так, посольство СССР в Бразилии получило письмо Главного управления экономического развития Северо-Востока, в котором выражается благодарность за предоставленную бразильскому ученому возможность принять участие в научно-исследовательской работе судна «М[ихаил] Ломоносов». В марте 1963 года во время стоянки в порту Дакар посольство СССР вместе с руководителем экспедиции В. А. Ледневым и капитаном корабля организовали на судне «М[ихаил] Ломоносов» «День открытых дверей». В этот день судно посетило около 700 сенегальцев. Ученые Дакара осмотрели лаборатории корабля, а руководящий состав экспедиции посетил Дакарский университет.

АН УССР с каждым годом все активнее принимает участие в международных выставках и ярмарках. В 1963 году образцы научных достижений украинских ученых по новейшим методам сварки, кибернетике, промышленной механи-

*¹ У 1962 р. Міжурядова океанографічна комісія ЮНЕСКО затвердила програму спільних досліджень в тропічній зоні Атлантичного океану «Аквалант»; у здійсненні першого етапу програми взяли участь 19 суден 14 держав, серед яких – судно «Михайло Ломоносов» МГІ АН УРСР, яке за цією програмою здійснило рейси 23 лютого – 8 червня 1963 р., 11 серпня – 28 листопада 1963 р., 14 квітня – 2 серпня 1964 р.

*² Так у документі. Правильно: «Академик А. Ковалевский».

ке, литейному производству и физиологии пользовались большим успехом на выставках в Будапеште, Загребе, Познани и на ярмарке в Лейпциге. В результате этого в истекшем году заинтересованные фирмы Швеции и Франции приобрели у нас 4 лицензии по новым методам электрошлаковой сварки и сварке резервуаров. Ведутся переговоры с японскими и английскими фирмами о продаже им лицензий по электрошлаковому переплаву и автоматизации литья*¹.

Учреждения академии обмениваются печатными трудами с научными центрами многих стран мира в централизованном порядке через Государственную публичную библиотеку АН УССР*², которая является депозитарной библиотекой ООН и ЮНЕСКО.

В 1963 году ГПБ АН УССР вела книгообмен с 1067 научными учреждениями и организациями 60 стран мира, в том числе с 50 академиями, 138 университетами, 51 национальной библиотекой, а также с 828 научно-исследовательскими учреждениями, музеями, научными обществами и другими организациями зарубежных стран.

Наиболее активный обмен ГПБ АН УССР осуществляет с Чехословакией, Польшей, ГДР, Румынией, США, Англией, ФРГ и Швецией. Расширяется книгообмен со странами Азии, Африки, Латинской Америки.

В порядке международного книгообмена в 1963 году ГПБ АН УССР направила зарубежным организациям 23 500 изданий АН УССР (против 21 000 в 1962 году), получив за этот период 24 400 изданий (против 22 077 в 1962 году).

В отчетном году проведена значительная работа по улучшению качества иностранной научно-технической литературы, поступающей путем обмена. Из общего количества 8500 зарубежных книг получено только для институтов АН УССР более 4700 публикаций, среди которых сотни ценных справочных монографических изданий по химии, физике, кибернетике, механике, биохимии и другим важным отраслям науки.

Особенно большим спросом среди партнеров по международному книгообмену пользуются украинские периодические и непериодические издания в том числе: «Доповіді АН УРСР», «Український математичний журнал», «Труды Полтавской гравиметрической обсерватории», «Український фізичний журнал», «Автоматическая сварка», «Порошковая металлургия», «Археология» и другие. В значительном количестве пересылаются зарубежным организациям и библиотекам «Українська Радянська Енциклопедія», полное собрание сочинений Т. Г. Шевченко, высланы, представляющие большой интерес для зарубежных ученых, такие издания, как «Труды международного симпозиума по нелинейным колебаниям», «Вопросы высокотемпературной прочности в машиностроении – Труды 2-го научно-технического совещания», Гулый М. Ф. «Биосинтез белка» и др.

За последние три года более 200 монографий и других трудов ученых украинской Академии переведено на иностранные языки и издано в социалистических и капиталистических странах. Так, например, большая статья академика

*¹ Текст чотирьох абзаців, починаючи зі слів «В настоящее время АН УССР располагает», у документі виділено олівцем на лівому березі.

*² Тут і далі – так у документі. Правильно: Государственная публичная библиотека УССР (ГПБ УССР).

Б. Е. Патона о электрошлаковом переплаве напечатана в журнале «Швайссен унд шпайден»^{*1} (ФРГ), опубликован перевод на английский язык монографии члена-корреспондента АН УССР Е. П. Федорова «Нутация и вынужденное движение полюсов Земли», издана в США и Израиле работа доктора технических наук И. Л. Розовского «Движение воды на повороте открытого русла», в Румынии переведена на румынский язык и издана работа кандидата технических наук И. К. Никитина «Некоторые вопросы гидравлики безнапорных потоков», издательство «Пергамон-Пресс» (Англия) обратились в лабораторию гидравлических машин АН УССР с просьбой разрешить переиздать книгу члена-корреспондента АН УССР А. П. Филиппова «Колебания упругих систем».

Многие ученые АН УССР являются членами различных иностранных научных обществ и редакционных коллегий зарубежных и международных журналов. Так, академик АН УССР Н. П. Семененко член Геологического общества Франции, член-корреспондент АН УССР К. Б. Яцимирский – консультативного совета международного журнала по аналитической химии, доктора биологических наук П. Г. Костюк и А. Е. Хильченко – члены Международного общества по изучению мозга, кандидат филологических наук К. К. Целуйко – член Международной ономастической комиссии^{*2}, в сентябре 1963 года избран членом Международной комиссии по синтаксису кандидат филологических наук А. С. Мельничук.

Расширившийся международный книгообмен ГПБ АН УССР с научными центрами и учреждениями зарубежных стран и участие наших ученых в международных организациях создают необходимые условия для получения информации о новейших достижениях в науке и технике за границей, способствуют делу пропаганды достижений передовой советской науки, укрепляют творческое деловое сотрудничество ученых Украины с зарубежными учеными и организациями.

[...]^{*3}

Президиум АН УССР запланировал в ближайшее время рассмотреть на своем заседании итоги научных связей АН УССР с зарубежными организациями. В целях более целеустремленной организации научного сотрудничества институтов АН УССР с зарубежными организациями имеется в виду создать при Президиуме АН УССР Комиссию по международным связям.

Главный ученый секретарь
Президиума Академии наук УССР
член-корреспондент АН УССР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 233. Арк. 3–27. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Так у документі. Мається на увазі стаття акад. Б. Е. Патона: Anwendung des Elektroschlacke – Verfahrens in der Schweisstechnik und in der Metallurgie. *Schweissen und Schneiden*. 1963. Н. 12. S. 519–523.

^{*2} Так у документі. Мається на увазі: Міжнародна комісія по слов'янській ономастиці при Міжнародному комітеті славістів.

^{*3} Знято деталізовану інформацію про питання організації наукових зв'язків у АН УРСР.

ДОВІДКА ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУТУ
ТЕОРЕТИЧНОЇ ФІЗИКИ АН УРСР[3 лютого 1964 р.]^{*2}

В Институте теоретической физики предполагается проводить исследования в следующих основных научных направлениях: статистическая механика, теория атомного ядра, изучение элементарных частиц и их взаимодействие при высоких энергиях.

Для успешного развития исследований в указанных направлениях необходимо предусмотреть создание в институте отделов и лабораторий:

1. Отдел статистической механики (зав. отделом акад. Н. Н. Боголюбов).
2. Отдел теории атомного ядра (зав. отделом член-корр. АН УССР А. С. Давыдов).
3. Отдел математических методов теоретической физики (зав. отделом член-корр[еспондент] АН УССР О. С. Парасюк).
4. Отдел квантовой теории поля (зав. отделом доктор физ[ико]-мат[ематических] наук А. Н. Тавхелидзе).
5. Отдел физики элементарных частиц.
6. Вычислительная лаборатория.

Для укомплектования первых четырех отделов могут быть привлечены следующие научные сотрудники: члены-корреспонденты АН УССР О. С. Парасюк, А. С. Давыдов, О. З. Широков; доктора физ[ико]-мат[ематических] наук А. Н. Тавхелидзе, А. А. Лагунов, В. Г. Соловьев, В. С. Барашенков, Б. Л. Иоффе, В. В. Вайнберг, Б. М. Степанов, Е. И. Филиппович, А. Н. Кушниренко, В. Н. Шевело и др. Всего 12 докторов и 16 кандидатов физико-математических наук.

Существует договоренность с рядом физиков-теоретиков ведущих институтов страны (Объединенный институт ядерных исследований в г. Дубна, Математический институт им. В. А. Стеклова АН СССР, Институт теоретической и экспериментальной физики АН СССР, Физико-технический институт АН УССР) о переезде на временную работу в институт для чтения спецкурсов и руководства аспирантами (член-корр[еспондент] АН УССР А. И. Ахиезер, проф. И. Я. Померанчук, А. Н. Балдин и др.).

Предполагается, что состав научных сотрудников, работающих в институте будет состоять из постоянного состава ведущих специалистов Советского Союза и других государств, приглашенных на работу в институт на срок от одного до двух лет с сохранением основного места работы; ведущих специалистов Совет-

*¹ Див. док. № 131.

*² Датовано за поміткою на документі. 4 лютого 1964 р. голова Державного комітету РМ УРСР з координації науково-дослідних робіт О. Н. Щербань надіслав голові Державного комітету РМ СРСР з координації науково-дослідних робіт К. М. Рудневу листа-клопотання від імені РМ УРСР та АН УРСР розглянути і вирішити питання про створення у системі Академії наук Інституту теоретичної фізики на базі відповідних відділів інститутів математики та фізики.

ского Союза и других государств, приглашенных на работу в институт на срок до 2–3 месяцев; прикомандированных из институтов и вузов Украины и других республик для повышения квалификации; аспирантов.

Общий объем затрат на финансирование института составит приблизительно 350 тыс. рублей в год, причем, основные расходы будут приходиться на фонд заработной платы. Учитывая наличие значительного переменного состава научных сотрудников высшей квалификации, несколько повышенными будут расходы на научные командировки. Для облегчения привлечения молодых специалистов к научной работе в институте было бы желательным предусмотреть повышенные стипендии для аспирантов. Кроме того, на первых порах существования института необходимо предусмотреть специальные фонды в советской и иностранной валюте для укомплектования научной библиотеки.

Институт теоретической физики АН УССР возглавит академик Н. Н. Боголюбов, заместителем директора по научной части предполагается назначить доктора физико-математических наук А. Н. Тавхелидзе.

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 10, т. 1. Спр. 3470. Арк. 48–49. Оригінал. Машинопис.

№ 212

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО РОЗВИТОК В АН УРСР ДОСЛІДЖЕНЬ У ГАЛУЗІ ГЕОГРАФІЇ»^{*1}

3 березня^{*2} 1964 р.

Заслухавши пропозиції президії Українського географічного товариства та Відділу наук про Землю і Космос [АН УРСР] з питання розвитку географічних наук в Українській РСР, Президія Академії наук УРСР відзначає, що сучасний рівень, масштаби і організація цих наук у республіці не відповідають вимогам практики комуністичного будівництва. Географічні дослідження території УРСР до цього часу провадяться лише на географічних факультетах державних університетів. У системі науково-дослідних установ АН УРСР географічні науки представлені дуже слабо. Зокрема така важлива їх галузь, як економічна географія, останнім часом в АН УРСР зовсім не розвивається.

Потреба в економіко-географічних і фізико-географічних дослідженнях тепер особливо зростає у зв'язку зі здійсненням у республіці заходів по перетворенню природи і розгортанням наукового планування розміщення продуктивних сил.

Ряд господарських, проектних і науково-дослідних організацій (сільськогосподарські органи, раднаргоспи, планові комісії крупних економічних районів, Рада по вивченню продуктивних сил Держплану УРСР, «Діпроміст» та інші) відчуває велику потребу в комплексних географічних дослідженнях природи і гос-

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} У документі замість закресленого слова «лютого» вписано від руки слово «березня».

подарства. Відсутність розробки теоретичних основ виробничо-територіальних комплексів не дозволяє науково обґрунтовано формувати промислові вузли і центри, розробляти перспективні схеми розміщення продуктивних сил економічних районів.

Вважаючи за необхідне розширити дослідження у галузі географії в Академії наук УРСР та на виконання постанов Президії АН УРСР від 12 лютого 1960 р. (протокол № 11, § 132) та від 11 липня 1963 року (протокол № 26, § 242) Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Створити в Інституті геологічних наук АН УРСР Сектор географії з трьома структурними науково-дослідними відділами, з тим, щоб у майбутньому організувати Інститут географії АН УРСР*¹.

2. У науково-методичному відношенні Сектор географії підпорядкувати Відділу наук про Землю і Космос.

3. Затвердити структуру та основні напрями науково-дослідних робіт сектора географії згідно з додатком*².

4. Покласти на Сектор географії координацію усіх наукових досліджень у галузі географії, що провадяться на території Української РСР.

5. Доручити бюро Відділу наук про Землю і Космос затвердити склад вченої ради сектора географії.

6. Включити до складу сектора географії відділ фізичної географії та картографії Інституту геологічних наук АН УРСР у кількості 7 штатних одиниць (зав. відділом доктор геолого-мінералогічних наук М. Ф. Веклич).

7. Покласти на т. в. о. завідуючого відділом економічної географії доктора економічних наук професора М. М. Паламарчука обов'язки завідуючого сектором географії.

8. Надати в 1964 р. сектору географії 10 штатних одиниць, з них 5 – у першому півріччі.

Секції фізико-технічних і математичних наук Президії АН УРСР передбачити виділення у 1965 р. сектору географії необхідної кількості штатних одиниць.

9. Передбачити виділення у 1964 р. сектору географії робочих та лабораторних приміщень у кількості 4 кімнат за рахунок площі Відділів АН УРСР у будинку по вул. Леніна, 15 (IV поверх, кімнати № 8, 9, 10, 11).

10. Фінансування та матеріально-технічне забезпечення сектора географії здійснювати через Інститут геологічних наук АН УРСР цільовим призначенням.

*¹ Питання створення в системі АН УРСР Інституту географії піднімалось упродовж тривалого часу (див.: Історія Національної академії наук України. 1951–1955: Ч. 1. Документи і матеріали. Київ, 2012. С. 139, 748–749; Історія Національної академії наук України. 1956–1960: Ч. 1. Документи і матеріали. Київ, 2016. С. 102, 213, 534–535). У складі сектора діяли відділи економічної, фізичної географії та картографії. Інститут географії було створено на виконання постанови Президії АН України від 13 листопада 1991 р. № 300 на базі відділення географії Інституту геофізики ім. С. І. Субботіна АН України.

*² Додаток не публікується.

11. Доручити Секції фізико-технічних і математичних наук Президії АН УРСР при розподілі інститутам асигнувань на 1964 рік передбачити необхідні асигнування для сектора географії цільовим призначенням на придбання обладнання.

12. Дозволити Інституту геологічних наук АН УРСР провести конкурс на заміщення посад завідуючих відділом картографії та відділом економічної географії сектора географії.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [Є.] Патон
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
член-кореспондент АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1348. Арк. 199–200. Оригінал. Машинопис.

№ 213

ПОСТАНОВА КОМІТЕТУ РАДИ ВДНГ СРСР ПРО НАГОРОДЖЕННЯ УЧАСНИКІВ ВДНГ СРСР ВІД АН УРСР ПО ПАВЛЬЙОНУ «ЗЕМЛЕРОБСТВО»

6 березня 1964 р.
м. Москва

За разработку и внедрение в производство новых видов удобрений, высокоэффективных методов и средств защиты растений от вредителей, болезней и сорняков комитет совета Выставки достижений народного хозяйства СССР постановляет наградить:

По Украинскому научно-исследовательскому
институту физиологии растений
Академии наук Украинской ССР*¹

Золотой медалью и денежной премией
в размере двести рублей

Власюка Петра Антиповича, академика Всесоюзной академии сельскохозяйственных наук имени В. И. Ленина, директора института	За разработку способа изготовления нового вида удобрения – боратового гранулированного суперфосфата и его применения на различных сельскохозяйственных культурах, обеспечившего прибавку урожая сахарной свеклы 17 центнеров с гектара, кукурузы – 2,2 центнера, льна-долгунца – 1,7 центнера
---	---

*¹ Підкреслено в документі.

**Серебряной медалью и денежной премией
в размере сто рублей**

Дарменко Марию Саввичну, старшего научного сотрудника института	За разработку способа опудривания семян солями микроэлементов, обеспечившего прибавку урожая зерна кукурузы по 2,7–3 центнера, льна-долгунца соломки 5 центнеров и семян 2 центнера, сахарной свеклы 20,7–24,1 центнера и озимой пшеницы 3,2 центнера с гектара
Жабицкого Петра Филипповича, научного сотрудника института	За разработку способа изготовления комплексных удобрений с помощью полимеров в виде гранул, кубиков и плит и применение удобрений при гнездовом внесении на легких почвах и в условиях орошения обеспечили прибавку урожая картофеля по 18 центнеров, зерна кукурузы по 8,2 центнера с гектара против простых удобрений
Кибаленко Афанасия Павловича, старшего научного сотрудника института	За разработку способа изготовления нового вида удобрения – боратового гранулированного суперфосфата и способ его наиболее эффективного применения на различных сельскохозяйственных культурах, обеспечившего прибавку урожая семян сахарной свеклы 4,6 центнера, зерна кукурузы 2,2 центнера, льна-долгунца 1,7 центнера с гектара
Рябокляча Владимира Алексеевича, младшего научного работника института	За разработку технологии изготовления комплексных удобрений с использованием высококонцентрированных удобрений (мочевины, двойного суперфосфата)
Хоменко Алексея Денисовича, заведующего лабораторией	За разработку технологии изготовления комплексных удобрений с использованием высококонцентрированных удобрений (мочевины, двойного суперфосфата)

**Бронзовой медалью и денежной премией
в размере пятьдесят рублей**

Самойлова Ивана Григорьевича, заведующего отделом	За внедрение в производство нового вида удобрения боратового гранулированного суперфосфата в количестве 50 тысяч тонн на площади 500 тысяч гектаров, что способствовало повышению урожайности сахарной свеклы на 17 центнеров и сбора сахара на 4,6 центнера с гектара
Сидоршину Тамару Николаевну, старшую лаборантку института	За проведение аналитической работы по изучению нового вида удобрений боратового гранулированного суперфосфата

Председатель комитета совета
ВДНХ СССР К. [Н.] Руднев

Науковий архів Інституту фізіології рослин і генетики НАН України. Оп. 1. Спр. 277.
Арк. 8–9. Засвідчена копія. Машинопис.

**ІНФОРМАЦІЯ ПРО РОЗВИТОК РОБІТ
ПО СТВОРЕННЮ КВАНТОВИХ ГЕНЕРАТОРІВ В УРСР*1**

16 березня 1964 р.*2

ЦІЛКОМ ТАЄМНО*3

Прим. № 1*4

Проект

Результати теоретичних та експериментальних науково-дослідних робіт в галузі квантових генераторів когерентного випромінювання переконливо свідчать про те, що вони знайдуть надзвичайно широке застосування в оборонній техніці та різних галузях науки та народного господарства: космічний і наземний зв'язок з великим обсягом інформації, навігація і локація (наземна і підводна), обробка матеріалів (в тому числі точна обробка, різка і зварювання), метрологія, хімічна технологія та інш[е].

Однією з основних переваг когерентного випромінювання квантових генераторів є можливість формувати надзвичайно потужні потоки електромагнітної енергії при допомозі відносно нескладних технічних пристроїв. Новий щабель в техніці генерування когерентного випромінювання становлять напівпровідникові квантові генератори.

[...]*5

На виконання постанови Ради Міністрів СРСР від 21 лютого 1964 року № 169-70 та з метою прискорення розвитку досліджень в галузі квантових генераторів і застосування їх в практиці ЦК КП України і Рада Міністрів УРСР постановляють:

1. Покласти на Академію наук УРСР координацію в республіці*6 науково-дослідних робіт з квантової електроніки. Зобов'язати АН УРСР протягом трьох місяців розробити перспективний план науково-дослідних робіт з квантової електроніки та її застосувань в народному господарстві на наступні роки, передбачивши спеціалізацію науково-дослідних установ*7.

2. Зобов'язати Академію наук УРСР, Держплан УРСР та Уккранаргосп забезпечити виконання науково-дослідних робіт згідно з додатками №№ 1, 2, 3*8.

*1 Документ є додатком до листа-клопотання Президента АН УРСР акад. Б. Є. Патона, заступника голови Уккранаргоспу С. Мазура та заступника голови Держплану УРСР А. А. Штернова від 30 березня 1964 р. до ЦК КПУ і РМ УРСР про необхідність прийняття постанови для розвитку робіт зі створення квантових генераторів.

*2 Дата у документі вписана від руки під підписом С. Мазура.

*3 Тут і далі – підкреслено в документі. Документ розсекречено. Підстава: акт від 06.08.1992.

*4 Цифру «1» у документі вписано від руки.

*5 Тут і далі в документі – знято інформацію, яка не стосується завдань АН УРСР.

*6 У документі слова «в республіці» надруковано поверх рядка.

*7 Текст цього та наступного абзаців у документі виділено олівцем на лівому березі.

*8 Додатки не публікуються.

3. Зобов'язати Укрраднаргосп:

а) забезпечити, починаючи з 1964 року, на ізіумському заводі п/я № 1 (Харківського раднаргоспу) виготовлення неорганічного скла, легованого рідкісно-земельними елементами; наукове керівництво роботами покласти на Фізико-технічний інститут низьких температур АН УРСР;

б) забезпечити в 1965 році на заводі «Арсенал» (Київського раднаргоспу) виробництво багат шарових діелектричних дзеркал і інтерференційних світлофільтрів для видимої і інфрачервоної області спектру за заявками Академії наук УРСР і Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР.

[...]

5. Запропонувати Академії наук УРСР і Міністерству вищої і середньої спеціальної освіти УРСР внести в видавничі плани відповідних видавництв в наступних роках видання монографій та навчальних посібників з квантової електроніки та її застосувань. Для створення таких посібників залучити провідних спеціалістів науково-дослідних інститутів і вузів, забезпечити їх творчими відпустками.

На документі підписи: «Б. [Є.] Патон», «[Є.] Мазур», «А. [А.] Штернов».

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 24. Спр. 5903. Арк. 172–176. Копія. Машинопис.

№ 215

КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ЩОДО СПРІЯННЯ РМ СРСР У БУДІВНИЦТВІ ДЛЯ АКАДЕМІЇ СУЧАСНОГО НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО СУДНА

7 квітня 1964 р.

Інститути Академії наук УРСР проводять великі наукові дослідження по вивченню фізичних, хімічних та біологічних процесів, що відбуваються в водах Світового океану. Результати цих досліджень мають велике практичне значення для багатьох галузей народного господарства та оборони країни.

Морський гідрофізичний інститут Академії наук УРСР є головним в Радянському Союзі по виконанню міжнародної програми вивчення тропічної зони Атлантичного океану. Для дальшого розвинення досліджень на величезних просторах Світового океану Морському гідрофізичному інституту АН УРСР необхідно мати сучасне, відмінно оснащене новою електронною апаратурою, судно⁸².

Проектом плану наукових досліджень на 1966–1970 рр. по Академії наук УРСР передбачені капіталовкладення в сумі 5,5 млн карбованців для будування відповідного судна.

Найбільш придатним для цієї мети є океанське судно за проектом № 181, що може бути побудовано на судноверфі ім. Матіас[а] Тезен[а] в м. Вісмарі (Німецька Демократична Республіка).

Судно за проектом № 181 має добрі морські властивості і велику кількість лабораторій. Наявність технічних засобів досліджень і сучасної апаратури аж до електронних лічильних машин, метеорологічних ракет і стабілізованих платформ

дасть можливість виконувати дослідження вод Світового океану, атмосфери і ложа океану на сучасному науково-технічному рівні.

Згідно з рішенням Ради Міністрів СРСР таке судно, на тій же верфі, вже будується для Академії наук СРСР і ще два судна замовлені для Головного Управління Гідрометеослужби при Раді Міністрів СРСР.

Президія Академії наук УРСР просить Раду Міністрів УРСР звернутися до Ради Міністрів СРСР з проською дати вказівки Міністерству зовнішньої торгівлі СРСР розмістити замовлення Академії наук УРСР на будівництво науково-дослідного судна за проектом № 181 на судноверфі в м. Вісмарі в Німецькій Демократичній Республіці.

Додаток^{*1}: 1. Коротка науково-технічна характеристика судна проекту № 181.
2. Проект листа Раді Міністрів СРСР.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [Є.] Патон

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 10, т. 2. Спр. 3471. Арк. 78–79. Оригінал. Машинопис.

№ 216

ДОВІДКА ПРО ЗАВЕРШЕНІ У 1961–1963 рр. НАУКОВО-ДОСЛІДНІ РОБОТИ ЛЬВІВСЬКОЇ ФІЛІЇ ІНСТИТУТУ ГЕОФІЗИКИ АН УРСР ТА ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ

27 квітня 1964 р.
м. Львів

В 1961 г. закончена работа Н. Е. Гриня «Спектральный анализ сейсмических волн». Отчет передан в Украинские территориальные геологические фонды для использования. Авторы отчета произвели опробование разработанного ими метода расшифровки зон интерференции сейсмических волн на конкретном сейсмическом материале Западно-Украинской геофизической разведочной экспедиции. Получены хорошие результаты.

В 1962 г. окончено 10 разделов и тем.

1)^{*2} «Сейсморайонирование территории УССР (за исключением Крыма)». (исп[олнители] С. В. Евсеев, Е. А. Сагалова, Р. М. Сигалова, И. Д. Гофштейн, В. И. Антипов). Отчет по теме передан в Совет по сейсмологии при Академии наук СССР, где используется при составлении карты сейсморайонирования территории СССР. Кроме того, отчет передан в Украинские территориальные геологические фонды («Укргеолфонд»), «Обобщение и систематизация наблюдений сейсмических станций» (исп[олнители] С. В. Евсеев, О. И. Юркевич, А. И. Иващук и др.). Отчет передан в «Укргеолфонд».

^{*1} Підкреслено в документі. Додатки не публікуються.

^{*2} Тут і далі в документі – номери пунктів вписано від руки.

2) «Зависимости скоростей распространения упругих волн в геологическом разрезе Предкарпатья от физико-геологических факторов» (исп[олнители] Г. И. Петкевич, Т. З. Верещинский). Отчет передан в «Укргеолфонд» и в Западно-Украинскую геофизическую разведочную экспедицию.

3) Изучение влияния физико-химических и геологических факторов на электрические параметры ископаемых углей Львовско-Волынского бассейна» (исп[олнители] А. Ф. Сергачук, Е. И. Демьяновская). Отчет передан в «Укргеолфонд» и в топливное управление Львовского совнархоза.

4) «Коллекторские свойства нефтегазоносных отложений юго-западного окончания Русской платформы и Предкарпатья по данным промысловой геофизики» (исп[олнитель] Б. М. Улизо). Отчет передан в «Укргеолфонд».

5) «Глубинное строение Чоп-Мукачевской впадины по данным физических исследований» (исп[олнитель] В. И. Хоменко). Представление отчета задержано в связи с необходимостью произвести анализ геолого-геофизических материалов по смежным территориям Чехословакии, Венгрии и Румынии. Отчет оформляется. Результаты работ отражены в четырех опубликованных статьях и доложены на трех республиканских конференциях.

6) «Использование крупномасштабных аэромагнитных съемок для решения геологических задач на территории УССР» (исп[олнители] Г. И. Круглякова, В. М. Волощук, И. М. Свидзинская и др.). Отчет передан «Укргеолфонд».

7) «Исследование характера иррегулярной части и структуры вариаций магнитного поля Земли за период МГГ по материалам Украинских магнитных обсерваторий» (исп[олнители] И. С. Бабушников, А. И. Сторожинский, А. Т. Цымбурская). Отчет передан в «Укргеолфонд».

8) «Изучение палеомагнетизма по магнитным характеристикам горных пород» (исп[олнители] Г. И. Круглякова, А. И. Билинский, О. В. Шеремета, В. М. Кобзова, В. И. Романиук) – отчет передан в «Укргеолфонд».

9) «Использование высших производных электрического поля в разведочных целях» (исп[олнитель] Я. С. Сапужак). Отчет передан в «Укргеолфонд». Результаты исследований используются при проведении хозяйственных работ с целью поисков калийных солей и рассолов в Предкарпатье.

В 1963 году в филиале закончена работа по 4 темам*¹.

1) По результатам выполненных исследований по теме «Исследование локальных характеристик суточных вариаций земных токов и пульсаций вертикальной составляющей геомагнитного поля» (исп[олнители] А. П. Бондаренко, Б. В. Тимошин, Е. В. Шилов, Я. М. Галан, В. Р. Сидоренко) подготавливается заявка с целью патентования разработанного метода.

2) Материалы исследований по теме «Закономерности суточного распределения пульсаций и бухтообразных возмущений электромагнитного поля Земли» (исп[олнители] А. П. Бондаренко, Б. В. Тимошин, Ф. И. Седова, И. Л. Дикий, Л. В. Райченко) регулярно передавались в Центр геофизических данных [Межведомственного геофизического комитета АН СССР] для международного обмена.

*¹ Підкреслено в документі.

3) Результаты работ по теме «Изучение закономерностей распределения физических свойств горных пород Вольни и Подолии» (исп[олнители] В. И. Клушин, А. П. Кравченко, Е. А. Майборода, В. С. Сизоненко, Н. В. Сухарева, Е. А. Шейченко, А. М. Шилова) частично внедрены путем передачи заинтересованным организациям карт, схем и др. материалов.

4) «Исследование возможности изучения ритмичности и периодичности флишевых отложений Карпат по геофизическим данным (исп[олнитель] Б. М. Улизло). Отчет по теме находится в стадии оформления.

Краткая характеристика законченных работ, а также их практическое и научное значение приведены в отчетах по филиалу за 1962 и 1963 годы.

Руководитель Львовского филиала
Института геофизики АН УССР А. П. Бондаренко

Науковий архів Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача НАН України. Оп. 1. Спр. 13. Арк. 31–33. Копія. Машинопис.

№ 217

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
«ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ЛАБОРАТОРІЇ СПЕЦІАЛЬНОЇ МІКРОСКОПІЇ
ПРИ ВІДДІЛІ ЗАГАЛЬНОЇ БІОЛОГІЇ АН УРСР»^{*1}**

28 квітня 1964 р.

З метою широкого впровадження у біологічні дослідження методик електронної мікроскопії, цитохроматографії, ауторадіографії, люмінесцентного аналізу, гісто- і цитохімії та найбільш раціонального використання спеціальних приладів і апаратів, які є у розпорядженні інститутів Відділу загальної біології АН УРСР, Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Створити при Відділі загальної біології Лабораторію спеціальної мікроскопії, підпорядкувавши її у фінансовому та адміністративному відношеннях Інституту зоології АН УРСР. Наукове керівництво лабораторією покласти на доктора біологічних наук П. М. Мажугу.

2. Доручити Відділу загальної біології (чл.-кор. АН УРСР О. В. Топачевському) створити при лабораторії спеціальної мікроскопії наукову раду з представників зацікавлених у її роботі інститутів.

3. Для розміщення вказаної лабораторії тимчасово виділити 3 кімнати у підвальному приміщенні будинку Академії наук УРСР по вул. Володимирській, 54 після звільнення їх автобазою АН УРСР.

4. Схвалити ініціативу Інституту зоології про передачу новоствореній лабораторії спеціальної мікроскопії електронного мікроскопа, ультрамікроматома, ультрафіолетового мікроскопа загальною вартістю 118 тис. крб та однієї штатної одиниці для обслуговування цих приладів.

^{*1} Заголовок документа.

5. Зобов'язати директорів інститутів ботаніки (канд[идата] біол[огічних] наук Г. І. Білика) та гідробіології (чл.-кор. АН УРСР О. В. Топачевського):

а) у 1964 році виділити в розпорядження лабораторії спеціальної мікроскопії для роботи з приладами по одній штатній одиниці;

б) за рахунок коштів інститутів на придбання обладнання з II півріччя 1964 р. компенсувати Інституту зоології 25% вартості приладів, що передаються до лабораторії спеціальної мікроскопії;

в) виділити лабораторії в 1965 році на придбання одного електронного мікроскопа ДЕМ-6С (Японія) та Я-Х ультрамікромів КВ-^{*1} (Швеція) 13 тисяч карбованців та одну посаду інженера для кольорової кінофотороботи.

6. Рекомендувати інститутам ботаніки, гідробіології та ЦРБС АН УРСР виділити для створюваної лабораторії мікроскопії лабораторне обладнання та прилади, необхідні для її роботи.

7. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на бюро Відділу загальної біології (чл.-кор. АН УРСР О. В. Топачевського).

Президент Академії наук УРСР
академік *Б. [С.] Патон*
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
член-кореспондент АН УРСР *Г. [С.] Писаренко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1349. Арк. 155–154. Оригінал. Машинопис.

№ 218^{*2}

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО СТВОРЕННЯ І БУДІВНИЦТВО КІБЕРНЕТИЧНОГО ЦЕНТРУ АН УРСР»^{*3}

30 квітня^{*4} 1964 р.

Дальший успішний розвиток усіх галузей народного господарства, в тому числі і розвиток науки, вимагає широкого застосування кібернетики, електронних лічильно-розв'язувальних і керуючих пристроїв у виробництві, науково-дослідних роботах, проектно-конструкторській практиці, планових розрахунках, у сфері обліку, статистики і управління.

На Україні дослідження у галузі кібернетики в основному зосереджені в Інституті кібернетики АН УРСР, де поряд з проведенням важливих теоретичних досліджень розгорнуто значну роботу по застосуванню технічних засобів і методів

^{*1} Так у документі.

^{*2} Див. док. № 30, 32, 54, 99, 111, 296.

^{*3} Заголовок документа.

^{*4} У документі слово «квітня» вписано від руки замість закресленого слова «березня».

кібернетики до автоматизації керування виробничими процесами, оптимального проектування, оперативного планування і автоматизації обліку.

З метою дальшої концентрації наукових сил, забезпечення широкого розгортання наукових досліджень у галузі кібернетики та активізації робіт по впровадженню електронної обчислювальної техніки в народне господарство ЦК КП України і Рада Міністрів УРСР постановою від 5 лютого 1964 р. № 125 погодились з пропозицією Президії АН УРСР про будівництво в м. Києві Кібернетичного центру АН УРСР.

У зв'язку з цим Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Схвалити проект основних положень про створення Кібернетичного центру АН УРСР згідно з додатком*¹.

2. Доручити Інституту кібернетики АН УРСР розробити планове завдання на проектування будівництва 1-ї черги Кібернетичного центру АН УРСР і подати його на розгляд Президії АН УРСР до 10-го травня 1964 року.

3. Піднести клопотання перед Радою Міністрів УРСР про виділення асигнувань цільовим призначенням на будівництво Кібернетичного центру АН УРСР*². Zobov'язати Інститут кібернетики разом з відділом капітального будівництва (т. Чоповським В. П.) до 10 травня ц. р. підготувати проект листа з цього питання.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [Є.] Патон
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
член-кореспондент АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1349. Арк. 180. Оригінал. Машинопис.

№ 219

КЛОПОТАННЯ ІНСТИТУТУ БОТАНІКИ АН УРСР ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО ПІДТРИМКУ КАНДИДАТУРИ Д. Б. Н. А. М. ОКСНЕРА У ЧЛЕНИ АМЕРИКАНСЬКОГО БРІОЛОГІЧНОГО ТОВАРИСТВА

8 травня 1964 р.

Інститут ботаники АН УССР просит представить доктора биол[огических] наук, проф. А. Н. Окснера⁸³ для включения его в члены Американского бриологического общества.

А. Н. Окснер является крупнейшим специалистом лишенологом и известен далеко за пределами Советского Союза.

*¹ Додаток не публікується.

*² Детальніше про історію створення установи див.: Національна академія наук України – 100: головні тенденції розвитку і здобутки: документи і матеріали. Кн. 2. Ч. 1: 1946–1970. Київ, 2018. С. 995–996.

Его участие в работе Американского брйологического общества будет способствовать разработке ряда проблем низших растений в Академии наук УССР.

Учитывая официальное предложение Американского брйологического общества и согласие проф. А. Н. Окснера, просим поднять соответствующее ходатайство.

Директор Института
ботаники АН УССР *Г. И. Бильк*

На документі резолюція: «тов. Дееву В. О. *Подпись**¹. 11.V.[19]64 г.».

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 318. Арк. 108. Оригінал. Машинопис.

№ 220

ПОСТАНОВА ЦК КПУ І РМ УРСР «ПРО РОЗВИТОК НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ І ОРГАНІЗАЦІЮ ДОСЛІДНО-ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА БІЛКОВО-ВІТАМІННИХ КОНЦЕНТРАТІВ З ВУГЛЕВОДНІВ НАФТИ»*²

15 травня 1964 р.

Цілком таємно*³

Враховуючи велике значення для народного господарства розв'язання проблеми виробництва білково-вітамінних концентратів з вуглеводнів нафти і необхідність прискореного розвитку науково-дослідних робіт по цій проблемі, Центральний Комітет КП України і Рада Міністрів Української РСР постановляють:

1. Зобов'язати Академію наук УРСР (тов. [Б. Є.] Патона):

а) розширити науково-дослідні роботи по біологічному синтезу білків та жирів на основі нехарчової сировини, для чого в 2-му кварталі 1964 р. організувати в складі Інституту мікробіології та вірусології ім. Д. К. Заболотного сектор технічної мікробіології;

б) розробити в двомісячний строк проектно-технічну документацію для будівництва експериментальної установки біосинтезу білка на Дрогобицькому нафтопереробному заводі і передати її Львівському раднаргоспу;

в) після закінчення будівництва разом з Львівським раднаргоспом використати експериментальну установку для проведення досліджень і дослідних робіт по біосинтезу білка.

Покласти функції головного інституту в республіці з питань біосинтезу білка на Інститут мікробіології та вірусології ім. Д. К. Заболотного.

*¹ Підпис не прочитано.

*² Заголовок документа.

*³ Документ розсекречено. Підстава: акт від 06.08.1992. Підкреслено в документі.

2. Виділити додатково Академії наук УРСР для організації сектора технічної мікробіології Інституту мікробіології та вірусології ім. Д. К. Заболотного чисельність працівників і фонд заробітної плати згідно з додатком*¹ за рахунок відповідного зменшення лімітів з праці на науку по Укрраднаргоспу.

3. З метою створення експериментальної бази для досліджень і досвідних*² робіт по біосинтезу білка і одержанню для цього високоякісної сировини зобов'язати:

а) Львівський раднаргосп виділити необхідні кошти для універсальної установки біосинтезу білка на Дрогобицькому нафтопереробному заводі за рахунок перерозподілу капітальних вкладень, встановлених раднаргоспу на 1964 р. по нафтовій промисловості;

б) Укрраднаргосп і Держплан УРСР в місячний строк вирішити питання забезпечення в 2-му кварталі 1964 р. обладнанням дослідної установки на Дрогобицькому нафтопереробному заводі за заявками Львівського раднаргоспу;

в) Міністерство будівництва УРСР і Міністерство спеціальних і монтажних робіт УРСР*³ закінчити в 1964 р. будівництво і монтаж експериментальної установки для досліджень по одержанню сировини (м'яких парафінів) на Дрогобицькому нафтопереробному заводі за замовленням інституту «УкрНДІпронафта», а також експериментальної установки біосинтезу білка для Львівського раднаргоспу згідно з проектом Академії наук УРСР.

4. Зобов'язати Державний комітет Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідних робіт і Академію наук УРСР в тримісячний строк визначити тематику науково-дослідних робіт по підготовці нафтової сировини для одержання білків, жирів, вітамінів та інших біологічно активних речовин, а також процесу біосинтезу і включити їх в плани найважливіших науково-дослідних робіт на 1964–1965 і наступні роки за погодженням з Академією наук СРСР і Державним комітетом нафтопереробної та нафтохімічної промисловості при Держплані СРСР.

5. [...] *⁴;

г) Академії наук УРСР забезпечити наукове і методичне керівництво освоєнням дослідного виробництва білково-вітамінних концентратів на установці Кадіївського коксохімічного заводу; [...].

7. Доручити Укрраднаргоспу, Львівському раднаргоспу і Академії наук УРСР:

а) розробити до вересня 1964 р. пропозиції по виробництву високоякісної сировини (парафіну) для промислового біосинтезу з метою одержання білково-вітамінних концентратів, залучивши для цього інститут «УкрНДІпронафта», і подати їх на розгляд Раді Міністрів Української РСР;

*¹ Додаток не публікується.

*² Так у документі.

*³ Так у документі. Правильно: Міністерство монтажних і спеціальних будівельних робіт УРСР.

*⁴ Тут і далі в документі – знято інформацію, що не стосується АН УРСР.

б) розробити в 1964 р. пропозиції по організації промислового виробництва білково-вітамінних концентратів з нафтової сировини на одному з заводів Львівського раднаргоспу і подати їх на розгляд Раді Міністрів Української РСР.

8. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на Державний комітет Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідних робіт.

Секретар ЦК КП України П. [Ю.] Шелест*¹

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 3660. Арк. 34–37. Оригінал. Машинопис.

№ 221*²

**КЛОПОТАННЯ РМ УРСР ДО РМ СРСР ПРО БУДІВНИЦТВО
В ІНСТИТУТІ ФІЗИКИ АН УРСР ЦИКЛОТРОНУ У-240
І ТАНДЕМ-ГЕНЕРАТОРА**

[19 травня 1964 р.]*³

Секретно*⁴

Экз. № 3*⁵

За последние годы в нашей стране широкое развитие получили работы в области ядерной физики малых и средних энергий, в частности, в Институте физики Академии наук УССР, в котором подготовлены высококвалифицированные кадры и создана экспериментальная база для этих исследований. Институт выполняет большой цикл работ по изучению действия жесткой радиации и нейтронов на конструкционные материалы атомных установок, разрабатывает приборы для космических устройств.

Однако, ускорительная часть экспериментальной базы Института физики Академии наук Украинской ССР устарела и не позволяет проводить исследования в широком диапазоне энергий, в то время как в лабораториях ряда западных государств уже сейчас работают больше десяти тандем-генераторов на 15 МэВ заканчивается монтаж циклотронов с вариацией энергии от 0 до 100 МэВ по протокам и 0–200 МэВ по многозарядным ионам.

Дальнейшее успешное развитие этих исследований в Институте физики АН УССР требует расширения его научно-технической базы, в частности, строительства наряду с другими объектами, циклотрона нового типа У-240*⁶ с регулируемой энергией от 5 до 100 МэВ и тандем-генератора.

*¹ Підпис на протоколі.

*² Див. док. № 172.

*³ Датовано за поміткою на документі.

*⁴ Документ розсекречено. Підстава: акт від 05.06.2015. Підкреслено в документі.

*⁵ Цифру «3» вписано від руки.

*⁶ Уведено в дію 19 березня 1976 р. Див.: Національна академія наук України – 100: головні тенденції розвитку і здобутки: документи і матеріали. Кн. 2. Ч. 2: 1971–1991. Київ, 2018. С. 1044–1045.

Проектные организации Госкомитета по использованию атомной энергии СССР в 1961–1963 гг. по договору с Институтом физики АН УССР, Физическим институтом АН СССР и ФТИ АН СССР разработали техническую документацию на такой циклотрон и тандем-генератор. Изготовление первого образца циклотрона включено в план производства Ленинградского завода*¹. Ориентировочная стоимость оборудования по данным Госкомитета по использованию атомной энергии СССР составляет 7 млн рублей, строительной и технологической части – 3,5 млн рублей.

Руководство Госкомитета по использованию атомной энергии СССР и Президиум Академии наук СССР считают возможным рекомендовать сооружение такого циклотрона и тандем-генератора в Институте физики Академии наук УССР², а Научно-технический совет Госкомитета одобрил программу исследований на этих ускорителях.

По заключению академика А. П. Александрова оснащение Института физики Академии наук Украинской ССР такими ускорителями позволит превратить его в самый мощный в Европе институт ядерной физики малых и средних энергий.

В целях дальнейшего расширения технической базы ядерных лабораторий Совет Министров УССР просит Совет Министров Союза ССР:

– разрешить Академии наук Украинской ССР построить для Института физики АН УССР (г. Киев) в 1965–1967 гг. тандем-генератор на 20 МэВ и циклотрон с вариацией энергии до 100 МэВ.

Госплану СССР включить в план развития народного хозяйства на 1966–1970 гг. по Украинской ССР сооружение этих объектов;

– в связи с ограниченностью в республике средств на приобретение оборудования в 1964–1965 гг. выделить целевым назначением на оплату оборудования в 1964 году – один миллион рублей и в 1965 году – один миллион рублей;

– поручить Государственному комитету по использованию атомной энергии СССР выдать в 1964 г. техническую документацию на ускорители, а Ленинградскому совнархозу – изготовить в течение 1964–1966 гг. тандем-генератор на 20 МэВ, циклотрон с вариацией энергии на 100 МэВ, электромагниты и другое ядерно-физическое оборудование, необходимое для эксплуатации этих ускорителей;

– поручить Государственному производственному комитету по среднему машиностроению СССР силами предприятия почтовый ящик 45 выполнить к 1 сентября 1965 г. проектно-сметную документацию и рабочие чертежи на строительную и технологическую часть лабораторий циклотрона и тандем-генератора;

– в связи с большим объемом работ по радиационному испытанию конструкционных материалов и изготовлению приборов для новой техники, разрешить Академии наук УССР создать при Институте физики АН УССР на базе конструк-

*¹ Так у документі. Мається на увазі завод «Електросила» в м. Ленінград.

*² 18 квітня 1964 р. голова Державного комітету по використанню атомної енергії СРСР А. М. Петросьянц надіслав листа голові РМ УРСР І. П. Казанцю з рекомендацією розпочати будівництво циклотрона в Інституті фізики АН УРСР.

торской группы и экспериментальных мастерских этого института специальное конструкторское бюро первой категории и экспериментальный завод физическо-го приборостроения.

Председатель
Совета Министров УССР И. [П.] Казанец

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 3268. Арк. 179–180. Копія. Машинопис.

№ 222*¹

**ВИСТУП ПРЕЗИДЕНТА АН СРСР АКАД. АН СРСР М. В. КЕЛДИША
НА РОЗШИРЕНОМУ ЗАСІДАННІ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО
РЕЗУЛЬТАТИ ВІЗИТУ ДЕЛЕГАЦІЇ АН СРСР*²**

21 травня 1964 р.

Кожен інститут Академії наук УРСР у тій чи іншій галузі знання має бути провідним центром у країні. Було багато суперечок про те, де повинна розробля-тись наука. Висловлювались думки, що її треба розробляти в держкомітетах, а не в академіях. Але це невірно. В академіях повинні розроблятися проблеми, які впли-вають на розвиток країни в цілому. Треба створити інститути цілеспрямовані, до-сить сильні і мати в Академії такі інститути, які б визначали загальний рівень країни і від яких залежав би розвиток багатьох інших галузей.

Наприклад, в одному з інститутів один з науковців сказав, що вони займа-лись проблемою гідротранспорту, але зараз послабили цю справу тому, що нібито Академія наук повинна займатись тільки загальнотеоретичними проблемами. Це невірно. В усіх рішеннях партії та уряду говориться, що Академія повинна займа-тися проблемами природничих і суспільних наук, які безпосередньо впливають на розвиток виробничих сил.

Виходячи з цього, ми і повинні будувати роботу інститутів. В АН СРСР є ще багато інститутів, так би мовити аморфних, які не мають свого чіткого обличчя, і це значний недолік.

Найголовніше і позитивне в наших враженнях є те, що в Академії наук УРСР створено ряд таких інститутів, які є великими центрами і у відповідних галузях впливають на все наукове і практичне життя в країні. Треба і далі йти цим шля-хом і нам, і на Україні, і в союзних республіках.

Інститутами всесоюзного значення є інститути електрозварювання [ім. Є. О. Па-тона], проблем матеріалознавства, кібернетики, Фізико-технічний інститут низь-ких температур.

Найбільшим організаційно-науковим досягненням української Академії наук є те, що створено ряд таких інститутів і їх треба максимально підтримува-

*¹ Див. док. № 223.

*² Докладніше про оцінку вченими АН СРСР діяльності наукових установ АН УРСР та її вчених у 1964 р. див.: М. В. Келдиш та українська наука: до 100-річчя від дня народження вченого. Київ: Ака-демперіодика, 2011. С. 104–123, 165.

ти і розвивати. Але треба сказати, що не всі інститути Академії такі. Наприклад, Інститут електродинаміки проводить багато актуальних, корисних для держави і промисловості робіт, але не можна сказати, що в якійсь галузі, пов'язаній з електродинамікою, цей інститут був би зараз всесоюзним центром.

Це ж стосується і Інституту гідромеханіки, якому слід серйозно займатись проблемою гідротранспорту. Не слід боятись, що хтось скаже, нібито ця проблема суто практична. Це не так, оскільки вона пов'язана з глибокими теоретичними проблемами.

Кожен інститут має бути єдиним у своїй галузі, і справа зовсім не в тому, щоб він був великим по своїх розмірах.

Щодо наукового обладнання. На жаль, в багатьох інститутах як АН УРСР, так і АН СРСР рівень наукового обладнання відстає від світового. Необхідно вирішити питання створення у нашій країні першокласного наукового обладнання. Треба щоб і АН СРСР, і республіканські академії це питання обміркували і внесли свої пропозиції.

Фізичні інститути повинні зосередити свої зусилля на більш вузькому колі питань з тим, щоб добитися концентрації наукових сил на кількох крупних проблемах, які б визначали цілеспрямованість робіт і обличчя інститутів.

[...]^{*1} Щороку за кордон виїздить багато науковців, але ефект від цього буває невеликий, в той час як в нашій країні, зокрема на Україні, є чимало центрів, де є чому повчитися. Слід направляти науковців в Москву, Ленінград, Київ та інші наукові центри.

[...]

Опубл.: М. В. Келдиш та українська наука: до 100-річчя від дня народження вченого. Київ: Академперіодика. 2011. С. 114–117.

№ 223^{*2}

ПОВІДОМЛЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО ВІДВІДАННЯ ДЕЛЕГАЦІЄЮ АН СРСР НАУКОВИХ УСТАНОВ АКАДЕМІЇ^{*3}

27 травня 1964 р.

Делегация Академии наук СССР с 11 по 21 мая 1964 года посетила научные учреждения Академии наук УССР, расположенные в городах Харькове, Львове и Киеве, а также Харьковский и Львовский политехнические институты, Ужгородский [государственный] университет, Львовский электроламповый завод, Киевский завод «Арсенал» им. В. И. Ленина, Институт сверхтвердых материалов Госплана УССР. Делегация посетила Каневский заповедник^{*4} и возложила ве-

^{*1} Тут і далі в документі – знято інформацію, що не стосується АН УРСР.

^{*2} Див. док. № 222.

^{*3} Документ направлено до ЦК КПУ.

^{*4} Так у документі. Правильно: Каневский государственный музей-заповедник «Могила Т. Г. Шевченко».

нок на могилу Т. Г. Шевченко, а также побывала в дендропарке «Александрия» АН УССР.

В состав делегации АН СССР, возглавляемой президентом Академии наук СССР академиком М. В. Келдышем, входили виднейшие советские ученые академики Б. П. Константинов, Б. Н. Петров, Г. И. Петров, А. П. Виноградов, П. Н. Федосеев, Н. М. Жаворонков, А. Н. Белозерский, члены-корреспонденты АН СССР С. В. Вонсовский, Н. М. Эмануэль, Н. П. Федоренко, К. А. Андрианов.

В ознакомлении с институтами АН УССР, в беседах и встречах с делегацией АН СССР со стороны Академии наук УССР принимали участие президент АН УССР академик Б. Е. Патон, вице-президенты АН УССР академики АН УССР Н. П. Семененко, В. М. Глушков, И. К. Белодед, члены Президиума АН УССР, руководители институтов Академии.

[...]^{*1}. Во время встреч и бесед с делегацией АН СССР состоялся всесторонний обмен мнениями по вопросам перспективы развития науки в областных центрах республики.

Везде, где побывала делегация Академии наук СССР, ей был оказан радушный прием и высказаны сердечные приветствия и благодарность за большую помощь научным учреждениям республики в развитии науки.

После ознакомления делегации АН СССР с работой научных учреждений и учебных заведений республики состоялось заседание Президиума Академии наук УССР, на котором члены делегации поделились впечатлениями о деятельности институтов АН УССР и высказали критические замечания, пожелания и предложения о дальнейшем развитии научных исследований в академических учреждениях, укреплении связи науки с производством и координации научных работ Академии, вузов республики и отраслевых институтов.

Делегация Академии наук СССР высоко оценила успехи ряда научных учреждений АН УССР в развитии важнейших проблем современной науки. Академик М. В. Келдыш отметил, что в Академии наук УССР создан ряд таких институтов, которые в своей области являются крупными научными центрами и влияют в соответствующих областях на всю научную и практическую жизнь в стране. Институты электросварки [им. Е. О. Патона], Физико-технический институт низких температур, проблем материаловедения, кибернетики являются ныне^{*2}, по мнению делегации, институтами всесоюзного значения.

Делегация отметила усилия ученых-физиков АН УССР в развитии исследований по физике твердого тела, серьезные успехи институтов Академии в изучении прочности материалов, поведения разных материалов при разных температурах, в создании новых материалов с заранее заданными свойствами^{*3}.

Полученные в институтах Академии твердые и сверхтвердые сплавы, жаропрочные сплавы дадут уже в ближайшие годы огромный технико-экономический эффект. На высоком научном уровне ведутся исследования по фи-

^{*1} Знято інформацію, що не стосується АН УРСР.

^{*2} Тут і далі – підкреслено в документі.

^{*3} Текст абзацу у документі виділено лінією на лівому березі.

зическому металловедению и материаловедению в Институте электросварки [им. Е. О. Патона]. Украина занимает одно из самых передовых мест в Советском Союзе в области исследований физических процессов при низких давлениях в физическом вакууме и при сверхнизких температурах.

Президиум АН УССР с большим удовлетворением воспринял высокую оценку работ Института кибернетики, особенно в области создания теории автоматов, как основной базы построения сложных систем автоматического управления современной техникой и создания вычислительной техники, имеющей широкое научное и практическое значение.

Были отмечены серьезные успехи Института проблем материаловедения по разработке проблем теории прочности и по рассеянию колебаний упругих систем. По этим работам институт занимает ведущее место у нас в стране и его работы широко используются в ряде организаций.

Делегация отметила актуальную тематику в институтах Академии в области химии редких элементов, зависимости свойств вещества от его строения, катализа, биохимии и вирусологии. Отмечены также существенные положительные сдвиги в работе институтов общественных наук.

В процессе обмена мнениями гости на Академии наук СССР высказали удовлетворение высокой целеустремленностью исследований учреждений АН УССР и тесной их связью с производством, с запросами практики. Практическая направленность, большая целеустремленность общих теоретических разработок облегчает процесс внедрения. Институты АН УССР уделяют большое внимание проблемам новой технологии и внедрению новых технологических процессов. Ученые АН СССР видели на посещаемых ими заводах результаты практического выхода принципиальных исследований институтов украинской Академии: системы оперативного управления заводскими процессами, диспетчерского управления завода, системы управления в более широком плане, имеющие огромное значение для народного хозяйства страны.

Делегация АН СССР отметила рост в институтах АН УССР высококвалифицированных кадров, большие возможности, возникающие в связи с этим для дальнейших успехов украинской науки в развитии важнейших научных направлений.

Президиум Академии наук УССР и делегация Академии наук СССР обменялись мнениями по всем вопросам научного и научно-организационного сотрудничества между академиями, а также о путях дальнейшего улучшения деятельности Академии наук УССР.

Ученые Академии наук СССР и УССР с большим удовлетворением констатировали, что тесное, деловое сотрудничество между двумя академиями принимает все более широкий и разносторонний характер. Ученые двух Академий стали чаще встречаться друг с другом, в работах научных советов по проблемам Академии наук СССР принимают участие ученые Академии наук УССР, установлены непосредственные деловые связи между отделениями, секциями и Президиумами двух академий. Визит делегации Академии наук СССР на Украину явился показателем глубокого внимания союзной Академии к работе, нуждам и запросам украинских ученых.

Делегация Академии наук СССР высказала ряд важных и весьма ценных пожеланий и предложений, направленных на дальнейшее улучшение деятельности Академии наук Украинской ССР.

Одной из важнейших задач Академии наук УССР, по мнению делегации, является проявление неустанной заботы о том, чтобы все ее институты были целеустремленными, направленными и достаточно сильными, чтобы решать ограниченное количество задач на высоком современном уровне. В Академии должны находиться институты, определяющие общий уровень научно-технического прогресса в стране. Координация научных исследований в стране должна способствовать тому, чтобы каждая большая научная проблема государственного значения укладывалась бы в рамки одного института^{*1}. Каждый институт союзной и республиканской Академии должен иметь общесоюзное значение. Для этого он должен иметь свое научное лицо и научную целенаправленность. Такими институтами уже являются институты кибернетики, проблем материаловедения, электросварки, физико-технический институт низких температур. Однако этого нельзя сказать об институтах механики, электродинамики, общей и неорганической химии, химии высокомолекулярных соединений и других институтах Академии.

Правильная координация научных исследований в масштабах страны должна также сделать невозможным нерациональное использование средств на развитие науки. Ныне наука требует больших средств для своего развития. Это относится ко всем наукам, однако в наибольшей степени – к астрономии, физике и глубинной геологии. Поэтому очень важно добиться такого положения, чтобы крупные научные силы по этим наукам концентрировались в небольшом, узком круге институтов. Эти институты следует оснастить современным, в том числе дорогостоящим, оборудованием. Сейчас же каждый, например, физический институт стремится обзавестись ускорителем. По мнению делегации АН СССР, нецелесообразно, например, строить в Советском Союзе три циклотрона или в каждой республике мощные телескопы. Делегация обратила внимание физических институтов на необходимость целесообразного перераспределения сил в области физики с тем, чтобы значительно больше сил и средств было сосредоточено на исследованиях по физике твердого тела.

Делегация АН СССР высказала мнение о необходимости усиления научных исследований и концентрации сил также по таким направлениям науки: теоретическая физика, механика полимеров, физика жидкостей и газов, интенсификация теплообмена и массообмена, глубинная геология (поиски ископаемых на больших глубинах путем комплексных исследований геофизиков, физиков и механиков), физические свойства твердого тела, минералов, биохимия ферментов, физико-химия фотосинтеза, биохимия микроорганизмов, экономическая эффективность капиталовложений.

Большое внимание уделила делегация АН СССР оснащенности институтов АН УССР современным научным оборудованием. Делегация отметила, что

^{*1} Текст речення у документі виділено лінією на лівому березі та знаком «?».

учреждения АН УССР испытывают острую потребность в новейшем оборудовании. Выделенные Академии средства на оборудование и наполовину не удовлетворяют потребностей ее учреждений.

[...]*¹. Директивные органы республики, Президиум Академии наук СССР должны решить вопрос о значительном увеличении средств на оборудование в плановом порядке.

Делегация АН СССР обратила внимание на то, что институты АН УССР создают в единичных экземплярах хорошие научные приборы и другое оборудование, в которых нуждаются многие научные учреждения и организации страны. Однако серийное производство этого оборудования не налажено. Необходимо, чтобы совнархозы республики организовали производство оборудования, созданного институтами Академии наук УССР.

Члены делегации АН СССР отметили также необходимость незамедлительного строительства библиотеки Академии наук УССР, так как нынешнее помещение библиотеки ни в какой мере не обеспечивает нормальной ее работы и не позволяет использовать наличные книжные фонды.

Делегация Академии наук СССР обратила также внимание на неудовлетворительное бытовое обслуживание ученых Академии наук УССР: недостаточное количество легкового автотранспорта, отсутствие лечебного стационара и современной поликлиники, отсутствие санаториев, домов отдыха, спортивных сооружений и т. д. Делегация высказала пожелание, чтобы вопросы бытового обслуживания ученых Академии были в ближайшее время решены директивными органами республики.

Президиум Академии наук УССР отмечает, что пребывание делегации Академии наук СССР на Украине, обмен мнениями, состоявшийся между руководством двух академий, критические замечания и пожелания, высказанные в адрес институтов АН УССР, будут иметь большое положительное значение для всей деятельности Академии наук УССР и явились важным вкладом в дальнейшее развитие сотрудничества и деловых отношений между академиями.

Президент Академии наук УССР Б. [С.] Патон
Главный ученый секретарь
Президиума АН УССР Г. [С.] Писаренко

На документі помітки: «Керівництву відділу науки і культури ЦК КП України. 8.V.1964 р. Підпис*²».

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 31. Спр. 2411. Арк. 146–150. Оригінал. Машинопис.

*¹ Знято інформацію про проблеми фінансування закупівлі обладнання установ АН УРСР.

*² Підпис не прочитано.

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО УЧАСТЬ
ВЧЕНИХ АН УРСР У ВІЙСЬКОВО-ШЕФСЬКІЙ РОБОТІ»^{*1}**4 червня^{*2} 1964 р.

Президія Академії наук УРСР відмічає, що вчені наукових установ АН УРСР провели значну роботу в справі пропаганди серед воїнів Радянської армії і Військово-Морського флоту найновіших досягнень Академії наук УРСР, передової радянської науки і техніки.

Головна увага Президії, партійного комітету, військово-шефської комісії АН УРСР в питаннях наукової пропаганди серед військово-службовців була спрямована на підвищення її науково-теоретичного і організаційного рівня, якості і дієвості та впровадження наукових досягнень в оборонну техніку.

Так, тільки у 1963 році вченими Академії наук УРСР серед особового складу армії і флоту було проведено 1535 великих військово-шефських заходів: вечори науки і техніки, лекції і доповіді, консультації військових фахівців, пересувні виставки, тематичні вечори; прочитані цикли лекцій з найважливіших наукових проблем в університетах технічного прогресу, університетах культури, на зборах пропагандистів військових округів, у солдатських лекторіях^{*3}.

Проведено понад 300 екскурсій військових фахівців в наукові установи АН УРСР (ін-ти електрозварювання ім. Є. О. Патона, кібернетики, фізики, проблем матеріалознавства та ін.).

Вчені Академії наук УРСР проводили військово-шефську роботу в Київському, Прикарпатському та інших військових округах, дислокованих на території УРСР, а також виїжджали на Далекий Схід, Крайню Північ, в групи радянських військ, що знаходяться на території Німецької Демократичної Республіки, Угорської Народної Республіки, Польської Народної Республіки.

Окремі наукові установи і військові училища встановили постійний зв'язок у галузі науково-технічної пропаганди. Вся військово-шефська робота провадиться вченими АН УРСР безплатно і, як правило, у неробочий час.

Військово-шефська робота вчених Академії наук УРСР дістає всіляку підтримку з боку Головного політичного управління Радянської армії і Військово-Морського флоту та його органів у військових округах, зокрема Київського військового округу, а також Республіканського комітету профспілки працівників культури УРСР, Республіканської військово-шефської комісії.

Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Схвалити діяльність вчених наукових установ АН УРСР у галузі військово-шефської роботи в Радянській армії і Військово-Морському флоті. Вважати цю роботу справою великої державної і політичної ваги.

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} Дату «4 червня» вписано від руки поверх закресленої дати «28 травня».

^{*3} У додатку до постанови представлено список 14 вчених АН УРСР та назви 33 тем лекцій, прочитаних ними у країнах Східної Європи.

2. Взяти до відома повідомлення представника Міністерства оборони Союзу РСР, першого заступника начальника політичного управління Київського військового округу генерал-лейтенанта О. Г. Громова про те, що Академії наук Української РСР за велику військово-шефську роботу передається на почесне зберігання перехідний Червоний прапор Міністерства оборони Союзу РСР.

3. Взяти до відома повідомлення голови Української республіканської військово-шефської комісії народного артиста Союзу РСР Ю. С. Лаврова про те, що за велику військово-шефську роботу нагороджена і одержала подяку група вчених і організаторів військово-шефської роботи АН УРСР.

4. За багаторічну плідну роботу в галузі науково-технічної пропаганди у Збройних силах Радянського Союзу оголосити подяку вченим і організаторам військово-шефської роботи згідно з додатком^{*1}. Дозволити керівникам установ АН УРСР провести витрати на преміювання осіб, зазначених у додатку, за рахунок преміального фонду установ.

5. Зобов'язати Сектор наукової інформації та пропаганди разом з президією товариства «Знання» АН УРСР надавати постійну допомогу командирам і політорганам Радянської армії і Військово-морського флоту в справі пропаганди найновіших досягнень радянської науки і техніки.

6. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на Сектор наукової інформації та пропаганди Президії АН УРСР.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [С.] Патон
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
член-кореспондент АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1350. Арк. 20–19. Оригінал. Машинопис.

№ 225

ДОВІДКА ДЕРЖАВНОЇ ПУБЛІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УРСР ДЛЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО КНИЖКОВІ ФОНДИ ТА ВТРАТИ ВНАСЛІДОК ПОЖЕЖІ 24 ТРАВНЯ 1964 РОКУ^{*2}

4 червня 1964 р.^{*3}

Библиотечные фонды Государственной публичной библиотеки Академии наук УССР^{*4}, размещенные в семи книгохранилищах города, по состоянию на 1 января 1964 года насчитывали 5 млн 156 тыс. библиотечных учетных единиц.

^{*1} Додаток не публікується.

^{*2} Див. док. № 304.

^{*3} Датовано за поміткою на документі.

^{*4} Тут і далі – так у документі. Правильно: Государственная публичная библиотека УССР (ГПБ УССР).

В центральном здании библиотеки по ул. Владимирской, 62 находились действующие фонды, объем которых равнялся 2 млн 700 тыс. учетных единиц, в том числе: в основном книгохранилище – 2 млн 500 тыс. и в специализированных отделах и кабинетах 200 тыс. единиц.

В состав фондов основного книгохранилища входили отечественные дореволюционные и советские книги и журналы, зарубежные монографии прошлого века и иностранные периодические издания XIX и XX столетий, представленные произведениями основоположников марксизма-ленинизма, научными трудами русских, украинских и зарубежных ученых, произведениями классиков литературы, собраниями трудов научных организаций, обществ, экспедиций, справочной литературой универсального и отраслевого характера.

Во время пожара^{*1}, по ориентировочным подсчетам, погибло около 500 тыс. книжных единиц, что составляет 20% фонда книгохранилища или около 10% всего фонда библиотеки.

Основную часть уничтоженной огнем литературы составляют отечественные дореволюционные и советские издания, в том числе: произведения Маркса, Энгельса, Ленина, украинская дореволюционная и советская литература, краеведческая литература, дореволюционные русские и украинские журналы, часть зарубежных журналов, поступивших в библиотеку на протяжении последних семи лет, труды научных учреждений, монографии различного содержания.

После 24-х часового тушения очага на четвертом этаже части дома поток воды прошел сквозь междуэтажные перекрытия и создал угрозу затопления фондов специализированных отделов, размещенных на книжных этажах.

Благодаря усилиям сотрудников библиотеки, институтов Академии наук УССР, военных частей и общественности столицы был полностью спасен уникальный фонд рукописей, старопечатных и редкостных изданий – 18 тыс. книжных единиц, ценные изобразительные издания – 127 тыс. единиц хранения, нотные издания – 144 тыс. учетных единиц, книжные фонды специализированных отделов и кабинетов – 235 тыс. томов, обменный фонд иностранного комплектования – 20 тыс. томов.

Эвакуация фондов началась 25 мая 1964 года.

Книжные фонды библиотеки эвакуированы в 7 помещений, предоставленных институтами Академии наук УССР.

В настоящее время завершена работа по эвакуации и рассредоточению фондов. Библиотека приступила к упорядочению фондов, начата работа по восполнению пробелов.

^{*1} Пожежа сталася вночі 24–25 травня 1964 р. Полум'я знищило частину книг українською мовою відділу україніки, вітчизняні та зарубіжні періодичні видання, книги XIX та XX ст. Також у результаті гасіння пожежі постраждало приміщення бібліотеки. Підпал здійснив співробітник бібліотеки В. В. Погружальський. Швидкими темпами було відремонтовано основне приміщення бібліотеки, створена система протипожежної охорони, переобладнано сучасним устаткуванням читальні зали і книгоховища, за рахунок дублетного і резервного фондів було поновлено 250 тисяч одиниць зберігання, придбано низку унікальних книжкових колекцій. Детальніше див.: Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. Історія Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, 1941–1964. Київ, 2003. С. 305–320.

Государственная публичная библиотека АН УССР имеет значительные резервы, необработанные и дублетные формы (свыше 1 млн единиц), за счет которых она в значительной мере сможет восполнить пробелы, возникшие в книгохранилище вследствие пожара.

Важным источником пополнения потерянной части фондов будут дублетные экземпляры книг, снятых с полок несколько лет тому назад из-за недостатка места. Введение в состав действующих фондов дублетной литературы, обработанной в свое время, намного ускорит работу по восполнению пробелов.

Однако целиком и полностью устранение пробелов в фондах библиотеки возможно только после установления всех названий погибших книг. Эта работа планируется на конец декабря 1964 года.

В. [С.] Дончак

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1376. Арк. 63–64. Оригінал. Машинопис.

№ 226*¹

**ПЕРЕЛІК УСТАНОВ АН УРСР В МІСТАХ КИЇВ ТА ХАРКІВ,
ПРИ ЯКИХ ЗДІЙСНЮВАЛОСЯ БУДІВНИЦТВО ЛАБОРАТОРНИХ
КОРПУСІВ ТА ІНШИХ ОБ'ЄКТІВ У 1964 р.*²**

5 червня 1964 р.

Цілком таємно*³

№	Назва науково-дослідних установ	Об'єкти, які дозволяється будувати
<u>В м. Києві</u>		
1	Інститут фізики	Циклотрон на 100 MeV тандем-генератор на 20 MeV
2	Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона	лабораторний корпус; дослідно-експериментальний завод; дослідно-конструкторське бюро
3	Інститут загальної і неорганічної хімії	лабораторні корпуси групи водяних лабораторій; лабораторний корпус високих температур і тисків
4	Інститут органічної хімії	лабораторний корпус; дослідно-лабораторний корпус (напівпромислова установка)
5	Інститут фізичної хімії [ім. Л. В. Писаржевського]	лабораторний корпус

*¹ Див. док. № 249.

*² Документ є додатком до постанови Президії ЦК КПУ від 5 червня 1964 р. № П 64/8-3 «Про будівництво лабораторних корпусів і інших об'єктів науково-дослідних установ Академії наук УРСР в м. Києві та Харкові».

*³ Тут і далі – підкреслено в документі. Документ розсекречено. Підстава: акт від 06.08.1992.

№	Назва науково-дослідних установ	Об'єкти, які дозволяється будувати
<u>В м. Харкові</u>		
1	Фізико-технічний інститут низьких температур	дослідно-конструкторське бюро
2	Інститут радіофізики і електроніки	лабораторний корпус

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 3662. Арк. 80. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 227

ІНФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ МОВОЗНАВСТВА ім. О. О. ПОТЕБНІ АН УРСР ДО СЕКЦІЇ СУСПІЛЬНИХ НАУК ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО РОЗВИТОК СТРУКТУРНО- МАТЕМАТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

9 червня 1964 р.

У зв'язку з зауваженнями члена делегації АН СРСР, віце-президента – голови Секції суспільних наук Президії АН СРСР акад. П. М. Федосєєва в частині, що стосується роботи Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР, – про бажаність збільшення досліджень, пов'язаних з машинним перекладом, а також ширшого зв'язку з мовною практикою в республіці, філологічною освітою та викладанням мов у школах Інститут мовознавства [ім. О. О. Потебні] виконує таку роботу*¹.

1. Група структурно-математичної лінгвістики Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР у співробітництві з Інститутом кібернетики АН УРСР виконує ряд досліджень, що мають значення для розробки теоретичних проблем мовознавства і можуть бути використані при укладанні алгоритмів машинного перекладу і розробці інформаційних мов (статистичні обстеження сучасної української мови, дослідження лексичної системи структурними методами вивчен-

*¹ З метою розвитку цього напрямку до Відділу літератури, мови та мистецтвознавства АН УРСР 30 серпня 1963 р. Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР надіслав доповідну записку про розвиток структурно-математичної лінгвістики в установі. У ній зазначалось, що робота у цій галузі здійснюється з 1962 р., зокрема, на електронній машині «Київ» проводяться дослідження фоном та їх сполучень у різних стилях і жанрах української мови, працює семінар, навчалася група програмістів, проводиться робота із залучення кадрів відповідної кваліфікації, підготовлені збірники наукових праць, визначені основні наукові проблеми досліджень. Відділ літератури, мови та мистецтвознавства АН УРСР протоколом № 4 від 1964 р. прийняв постанову «Про перспективи розвитку структурно-математичної лінгвістики в Інституті мовознавства АН УРСР», якою затвердив тематику і напрям досліджень групи структурно-математичної лінгвістики та ухвалив вийти з клопотанням до Президії АН УРСР про збільшення штатів, виділення валютного фонду для придбання іноземної літератури тощо.

ня структурних відношень між одиницями мови на рівні морфології і синтаксису та інш[і]).

Інститут мовознавства [ім. О. О. Потебні] планує розширити тематику структурно-математичних досліджень⁸⁴ в таких напрямках:

а) розробка структурних методів лінгвістичних досліджень різних аспектів та рівнів мови, створення детермінованих та статистичних моделей української мови;

б) зіставно-типологічні дослідження слов'янських мов і мов народів СРСР;

в) дослідження термінології в галузі математики, хімії, лінгвістики та ін. з метою створення інформаційних мов;

г) застосування структурно-математичних методів у практиці роботи інших відділів, зокрема при розробці питань лінгвістичної географії, лексикології та ін.;

д) перевірка існуючих мовознавчих теорій засобами структурної лінгвістики.

Для забезпечення успішного виконання запланованих досліджень необхідно:

а) доповнити групу структурно-математичної лінгвістики фахівцями в цій галузі, а також ввести в її склад математика;

б) забезпечити групу відповідним приміщенням;

в) придбати обладнання для перфотеки і арифмометр серії В-К(02);

г) в перспективі в плані дальшого розгортання роботи цієї групи слід передбачити придбання комплекту цифрових аналітичних машин (перфоратори, сортувальну машину, табулятор і т. д.) і введення в склад групи техніків для її обслуговування.

2. Інститут мовознавства [ім. О. О. Потебні] приділяє увагу підготовці кадрів з структурної лінгвістики. На 1964–[19]65 рр. заплановано зарахувати в аспірантуру з цього фаху 2 чол[овік] з відривом від виробництва. На майбутні роки необхідно планувати щорічний набір 2–3 аспірантів з цього фаху.

3. Група структурно-математичної лінгвістики встановила тісні зв'язки з Інститутом кібернетики і об'єднаною лабораторією структурної і прикладної лінгвістики Інституту кібернетики і Київського держуніверситету. Цей зв'язок здійснюється шляхом обміну доповідями та інформацією про роботу, планування спільних тем наукових досліджень (напр[иклад], частотний словник), консультування та керівництво дипломами і курсовими роботами студентів відділу математичної лінгвістики КДУ. Інститут кібернетики виділяє для Інституту мовознавства [ім. О. О. Потебні] необхідну кількість машинного часу.

Для дальшого зміцнення зв'язку між групами, що працюють в галузі структурної лінгвістики, а також для здійснення координації роботи серед мовознавців республіки необхідно, щоб Інститут мовознавства [ім. О. О. Потебні] разом з Інститутом кібернетики регулярно двічі на рік видавали на ротапринті інформаційний бюлетень про останні роботи, виконувані в Інституті мовознавства [ім. О. О. Потебні], Інституті кібернетики та на кафедрах вузів.

4. З метою широкої пропаганди структурно-математичних методів вжиті такі заходи:

а) регулярно працювали семінари з проблем структурної лінгвістики, один – для співробітників Інституту мовознавства [ім. О. О. Потебні], інший – для працівників мовної редакції видавництва «Наукова думка»;

б) Інститут мовознавства [ім. О. О. Потебні] АН УРСР домовився з Міністерством освіти УРСР про скликання в м. Києві триденного семінару викладачів мовознавчих кафедр вузів республіки з проблем і методів структурно-математичної лінгвістики*¹;

в) у видавництві «Знання» заплановано видати брошуру «Що таке структурна лінгвістика».

5. Для дальшого розгортання роботи над машинним перекладом Інститут мовознавства [ім. О. О. Потебні] планує ввести в відповідну групу при Інституті кібернетики одного співробітника, який буде працювати над створенням польсько-українського та польсько-російського алгоритмів.

II*²

З метою ширшого зв'язку наукової проблематики інституту з мовною практикою в республіці Інститут мовознавства [ім. О. О. Потебні] виконує цілий ряд великих і актуальних тем: «Словник української мови (тлумачний) в 10-ти томах»; «Російсько-український словник у 2-х томах»; «Етимологічний словник в 4-х томах» та ін.

Розпочато роботу над укладанням частотного словника української мови (виконується в координації з Інститутом кібернетики АН УРСР).

З метою повнішого задоволення запитів філологічної освіти Інститут мовознавства [ім. О. О. Потебні] разом з провідними мовознавчими кафедрами вузів розгорнув роботу над створенням курсу «Сучасна українська мова» у 5-ти томах, який служитиме зразком при написанні вузівських підручників та посібників.

Велику увагу буде приділено підвищенню культури писемного та усного мовлення, культурі української та російської мов (видається збірник присвячений питанням культури мови).

Значна увага приділяється вивченню усного мовлення: підготовлено спеціальний збірник з питань усної мови; заплановано провести у 1965 році республіканську конференцію, присвячену питанням усної мови.

Заст. директора інституту
по науковій частині В. М. Русанівський
В. о. ученого секретаря Г. М. Колесник

Науковий архів Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. Оп. 1. Спр. 507. Арк. 3–6. Копія. Машинопис.

*¹ Республіканський семінар викладачів мовознавчих кафедр педагогічних інститутів Української РСР «Проблеми та методи структурної лінгвістики» відбувся у м. Київ 30 вересня – 2 жовтня 1964 р.

*² Цифру «II» у документі вписано олівцем.

**ПОСТАНОВА РМ УРСР «ПРО ПРИСКОРЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ
В ПРОМИСЛОВІСТЬ ЗАКІНЧЕНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ
РОБІТ У ГАЛУЗІ КОЛЬОРОВОЇ МЕТАЛУРГІЇ,
ВИКОНАНИХ УСТАНОВАМИ АН УРСР»^{*1}**

10 червня 1964 р.

Таємно^{*2}
Прим. № 1^{*3}

Інститутами Академії наук УРСР виконано ряд науково-дослідних робіт по удосконаленню технології одержання кольорових і рідкісних металів, по розробці методів одержання особливо чистих тугоплавких металів та сплавів на їх основі, по комплексному використанню мінеральних ресурсів з попутним одержанням рідкісних і рідкісноземельних елементів та інших коштовних матеріалів.

Розроблено технологічні процеси одержання методом порошкової металургії нових жаростійких, зносостійких, фрикційних і антифрикційних матеріалів з наперед заданими властивостями, термоелектродних, термостійких, тугоплавких і напівпровідникових матеріалів.

Однак через відсутність деяких дослідно-промислових установок, недостатню увагу окремих керівників підприємств до питань впровадження нової техніки багато закінчених науково-дослідних робіт в галузі кольорової металургії впроваджуються повільно. Впровадження вказаних робіт дозволить значно збільшити ресурси кольорових, рідкісних і дорогоцінних металів та напівпровідникових матеріалів, підвищити технічний рівень багатьох галузей промисловості і дасть значний економічний ефект.

З метою найшвидшого впровадження в промисловість закінчених науково-дослідних робіт в галузі кольорової металургії Рада Міністрів Української РСР постановляє:

1. Зобов'язати Уккранаргосп, Донецький раднаргосп, Академію наук УРСР, Міністерство будівництва УРСР та Міністерство монтажних і спеціальних будівельних робіт УРСР забезпечити:

– освоєння на Артемівському заводі кольорових металів ім. Квірінга^{*4} з участю Інституту електрозварювання ім. О. Є. Патона промислової технології одержання особливо чистої вакуумщільної міді і сплавів на її основі електронно-променевим методом та поставку дослідних партій підприємствам радіоелектроніки в 1966 році до 20 тонн, якість яких повинна бути вище діючих технічних умов;

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} Документ розсекречено. Підстава: акт від 05.06.2015.

^{*3} Цифру «1» вписано від руки.

^{*4} Тут і далі – так у документі. Правильно: Артемівський завод по обробці кольорових металів імені Е. Й. Квірінга.

– створення в 1965 р. на Артемівському заводі кольорових металів ім. Квіринга дослідно-промислової дільниці по виробництву трубних заготовок методом електрозварювання, і освоєння промислової технології виробництва електрозварних, мідних та латунних труб;

– освоєння на Донецькому заводі кольорових сплавів з участю Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона дослідно-промислової технології одержання стрічкових електродів методом рідкої прокатки бронзи та випуск в 1965 р. не менше 20 тонн електродів;

– створення в 1967–1968 роках в складі германієвого заводу Лисичанського хімічного комбінату дослідно-промислової установки по пірозбагаченню золи методом відновлення;

– будівництво і введення в дію в 1966 році на Донецькому хіміко-металургійному заводі дослідно-промислової установки по виробництву чистого п'ятиокису ванадію продуктивністю 200 тонн на рік*¹.

При створенні цієї установки передбачити можливість збільшення її потужності;

– будівництво, введення в дію та освоєння в 1965 році на заводі «Укрцинк» разом з Інститутом загальної і неорганічної хімії дослідно-промислової установки одержання металевого індію амальгамним способом продуктивністю 100 кг на рік;

– опрацювання в 1964–1965 роках на Єнакіївському коксохімічному заводі, Рубіжанському та Лисичанському хімічних комбінатах з участю Інституту технічної теплофізики промислової технології переробки багатого германієм золи донецького вугілля методом циклонної плавки і на ланцюговій решітці.

2. Зобов'язати Уккранднаргосп, Київський раднаргосп, Академію наук УРСР, Міністерство будівництва УРСР та Міністерство монтажних і спеціальних будівельних робіт УРСР забезпечити на Броварському заводі порошкової металургії:

– створення в III кварталі 1964 року дослідно-промислової дільниці виробів з тугоплавких сполук;

– виробництво в 1964 році дослідної партії наконечників для термопар з бориду цирконію в кількості 10 тис. штук;

– виробництво по технології, розробленій Інститутом проблем матеріалознавства високотемпературних нагрівників на основі карбідів тугоплавких металів, у 1964 р. – 0,5 тонни і в 1965 р. – 3 тонни, вогнетривких виробів з тугоплавких сполук і катодних матеріалів для потужних генераторних обладнань в 1964 р. – 0,1 тонни, в 1965 р. – 1 тонну.

3. Зобов'язати Уккранднаргосп і Придніпровський раднаргосп забезпечити в 1964–1965 роках виготовлення та поставку порошків тугоплавких сполук споживачам за їх замовленням у відповідності з постановою Ради Міністрів УРСР від 17 грудня 1962. р. № 1399.

4. Встановити Львівському раднаргоспу на 1964 рік завдання по випуску високотемпературних металокерамічних термопар марки ТГБЦ і ТГКТ в кількості 100 штук.

*¹ На лівому березі цього абзацу у документі зроблено від руки помітку.

Київському раднаргоспу забезпечити поставку з Броварського заводу порошкової металургії металокерамічних електродів для виготовлення цих термопар.

5. Зобов'язати Держплан УРСР, Уккранаргосп, Міністерство будівництва УРСР, Міністерство монтажних і спеціальних будівельних робіт УРСР, Придніпровський раднаргосп та Академію наук УРСР забезпечити:

– опрацювання в 1964–1965 роках на Дніпровському титано-магнієвому заводі разом з Інститутом електрозварювання ім. Є. О. Патона на дослідно-промисловій установці технології одержання монокристалічного кремнію з допомогою електронно-променевого нагрівання;

– будівництво, введення в дію і освоєння в 1966 році на Верхньодніпровському гірничо-металургійному комбінаті дослідно-промислової установки для одержання технічного двоокису титану по методу, розробленому Інститутом загальної і неорганічної хімії та Дніпровським титано-магнієвим заводом.

6. Зобов'язати Уккранаргосп та Придніпровський раднаргосп з участю Інституту проблем литва Академії наук УРСР*¹ забезпечити використання в ливарному виробництві республіки формованих пісків, які одержуються попутно на Верхньодніпровському гірничо-металургійному комбінаті, в кількості: в 1964 році не менше 400 тис. тонн і в 1965 році – 1 млн тонн.

7. Зобов'язати Придніпровський раднаргосп забезпечити в 1964–1965 роках випуск на Верхньодніпровському гірничо-металургійному комбінаті дослідних партій цирконового концентрату з вмістом домішок не більше 2% по технічних вимогах Інституту проблем литва Академії наук УРСР.

8. Зобов'язати Уккранаргосп, Придніпровський раднаргосп та Академію наук УРСР в 1966–1968 роках створити на Дніпровському титано-магнієвому заводі дослідно-промислову дільницю по виробництву фасонного литва з титану і його сплавів на потужність, яка буде погоджена з Державним комітетом по чорній і кольоровій металургії при Держплані СРСР.

9. Зобов'язати Харківський раднаргосп та Академію наук УРСР в 1965 році забезпечити перевірку на Харківському заводі алюмінієво-бронзових сплавів електрошлакового методу рафінування вторинного алюмінію від неметалевих домішок, розробленого Інститутом електрозварювання ім. Є. О. Патона.

10. Зобов'язати Уккранаргосп і Харківський раднаргосп організувати на Харківському заводі алюмінієво-бронзових сплавів в 1965 році виробництво бронзових трубних заготовок методом напівбезперервного вертикального лиття і забезпечити випуск дослідних партій в I кварталі 1966 року.

11. Зобов'язати Уккранаргосп і Донецький раднаргосп:

– організувати виготовлення виробів з особливо чистих і тугоплавких металів та сплавів на дільниці «ОСНАЗ» Артемівського заводу кольорових металів ім. Квірінга з використанням в основному встановленого на ньому устаткування та розміщення такого, що не вистачає, і з збереженням мобілізаційних потужностей згідно з діючими постановами Ради Міністрів СРСР;

*¹ Тут і далі – так у документі. Правильно: Інститут проблем лиття АН УРСР.

– провести необхідні дослідні роботи по виготовленню стрічки «ОСНАЗ-2» в загальному потоці виробництва латунних стрічок з метою звільнення приміщення «ОСНАЗ» для виробництва прокату з чистих і тугоплавких металів та сплавів.

Зазначені дослідні роботи по стрічці «ОСНАЗ-2» погодити з ГРАУ МО СРСР.

12. Доручити Уккранднаргоспу і Академії наук УРСР в кварталний строк подати Раді Міністрів УРСР пропозиції про широке застосування рідкісних металів та рідкісноземельних елементів у чорній металургії і машинобудуванні.

13. Затвердити заходи по забезпеченню виконання завдань Ради Міністрів УРСР про прискорення впровадження в промисловість закінчених науково-дослідних робіт в галузі кольорової металургії, виконаних установами Академії наук УРСР, що додаються*¹.

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 3183. Арк. 78–80. Оригінал. Машинопис.

№ 229*²

ВИТЯГ ІЗ ПРОТОКОЛУ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ АН УРСР ІЗ ВИБОРІВ У ДІЙСНІ ЧЛЕНИ ТА ЧЛЕНИ-КОРЕСПОНДЕНТИ АН УРСР

10 червня 1964 р.

5. Слухали.*³ Наслідки таємного голосування по виборах дійсних членів (академіків АН УРСР).

Академік АН УРСР О. Ф. Макарченко зачитав протокол № 1 – про розподіл обов’язків між членами лічильної комісії.

Обов’язки розподілено так:

голова – академік АН УРСР О. Ф. Макарченко,

члени комісії – академіки АН УРСР Б. Г. Лазарев, З. І. Некрасов, С. В. Серенсен, секретар-академік АН УРСР С. І. Субботін.

Голова Лічильної комісії академік АН УРСР О. Ф. Макарченко зачитав протокол № 2 про наслідки таємного голосування по виборах у дійсні члени (академіки АН УРСР).

Загальні збори АН УРСР згідно з п. 26 Статуту АН УРСР правомочні проводити вибори, якщо на засіданні присутні не менше 59 академіків АН УРСР.

Для проведення таємного голосування роздано академікам АН УРСР 65 бюлетенів.

При відкритті урни в ній виявлено 65 бюлетенів, з яких лічильна комісія визнала дійсними 65 бюлетенів.

*¹ Додатки не публікуються.

*² Див. док. № 18, 78, 80, 81, 82, 184, 309.

*³ Тут і далі – підкреслено в документі.

Для прийняття рішення про обрання дійсних членів (академіків АН УРСР) необхідно не менше 43 голосів.

Наслідки таємного голосування по виборах у дійсні члени (академіки АН УРСР) такі:

Прізвище та ініціали	Обрати	Відхилити	Прізвище та ініціали	Обрати	Відхилити
Парасюк О. С.	64	1	Прихотько А. Ф.	59	6
Писаренко Г. С.	56	9	Усиков О. Я.	64	1
Кононенко В. О.	61	4	Толубинський В. І.	63	2
Івченко О. Г.	60	5	Яцимирський К. Б.	59	6
Ахієзер О. І.	59	6	Васильєв В. П.	62	3
Давидов О. С.	64	1			

Ухвалили: Затвердити протоколи лічильної комісії №№ 1 і 2, внаслідок чого вважати обраними у дійсні члени (академіки Академії наук УРСР):

Спеціальність	Прізвище, ім'я та по батькові
Математична фізика	Парасюк Остап Степанович
Механіка, міцність у машинобудуванні	Писаренко Георгій Степанович
Механіка, теорія коливань	Кононенко Віктор Олімпанович
Двигунобудування	Івченко Олександр Георгійович
Теоретична фізика	Ахієзер Олександр Ілліч
Теоретична фізика	Давидов Олександр Сергійович
Фізика твердого тіла	Прихотько Антоніна Федорівна
Радіофізика і електроніка	Усиков Олександр Яковлевич
Технічна теплофізика, теплоенергетика	Толубинський Всеволод Іванович
Неорганічна хімія	Яцимирський Костянтин Борисович
Ентомологія	Васильєв Вадим Петрович

6. Слухали: Наслідки таємного голосування по виборах членів-кореспондентів Академії наук УРСР.

Голова лічильної комісії академік АН УРСР О. Ф. Макарченко зачитав протокол № 3 – про наслідки таємного голосування по виборах у члени-кореспонденти Академії наук УРСР.

Загальні збори АН УРСР згідно з п. 26 Статуту АН УРСР правомочні проводити вибори, якщо на засіданні присутні не менше 59 академіків АН УРСР.

Для проведення таємного голосування роздано академікам АН УРСР 65 бюлетенів.

При відкритті урни в ній виявлено 65 бюлетенів, з яких лічильна комісія визнала дійсними 65 бюлетенів.

Для прийняття рішення про обрання членів-кореспондентів АН УРСР необхідно не менше 43 голосів.

Наслідки таємного голосування по виборах у члени-кореспонденти АН УРСР такі:

Прізвище та ініціали	Обрати	Відхилити	Прізвище та ініціали	Обрати	Відхилити
Березанський Ю. М.	63	2	Доленко Г. Н.	64	1
Фільчаков П. Ф.	62	3	Мовчан Б. О.	60	5
Кухтенко О. І.	64	1	Лебедев В. К.	64	1
Будник В. С.	65	0	Єременко В. Н.	61	4
Антонов О. К.	64	1	Атрощенко В. І.	61	4
Файнберг Я. Б.	50	15	Костюк П. Г.	62	3
Мілях О. М.	61	4	Богомолець О. О.	61	4
Бабинець А. Є.	62	3	Дмитренко П. О.	62	3
Колесников А. Г.	64	1	Чеканюк А. Т.	52	13

Ухвалили: Затвердити протокол лічильної комісії № 3, внаслідок чого вважати обраними в члени-кореспонденти Академії наук УРСР:

Спеціальність	Прізвище, ім'я та по батькові
Математика	Березанський Юрій Макарович
Математика	Фільчаков Павло Феодосійович
Автоматика	Кухтенко Олександр Іванович
Механіка	Будник Василь Сергійович
Літакобудування	Антонов Олег Костянтинович
Фізика	Файнберг Яків Борисович
Електродинаміка	Мілях Олександр Миколайович
Гідрогеологія	Бабинець Андрій Євтихійович
Фізика моря	Колесников Аркадій Георгійович
Геологія горючих копалин	Доленко Григорій Назарович
Фізико-хімія металів	Мовчан Борис Олексійович
Електротермія	Лебедев Володимир Костянтинович
Фізична хімія металокерамічних матеріалів	Єременко Валентин Никифорович
Неорганічна хімія	Атрощенко Василь Іванович
Фізіологія	Костюк Платон Григорович
Патофізіологія	Богомолець Олег Олександрович
Агрохімія	Дмитренко Петро Олексійович
Історія КІРС	Чеканюк Андрій Терентійович

Голова Загальних зборів АН УРСР
Президент Академії наук УРСР
академік Б. [С.] Патон
Секретар Загальних зборів АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1374. Арк. 5–9. Оригінал. Машинопис.

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
«ПРО СТВОРЕННЯ ПРИ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР КОМІСІЇ
ПО КОСМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ»^{*1}**

30 червня 1964 р.

У багатьох установах АН УРСР проводяться дослідження, пов'язані з освоєнням космічного простору, що мають велике теоретичне і практичне значення.

Академія наук УРСР має можливість провадити науково-дослідні роботи шляхом використання штучних супутників Землі та шляхом моделювання умов міжпланетного простору і поверхні планет сонячної системи. Проте до останнього часу ці можливості використовуються незадовільно.

З метою забезпечення широкого розгортання наукових досліджень у галузі освоєння космічного простору та координації цих досліджень Президія АН УРСР постановляє:

I. Створити при Президії АН УРСР Комісію по космічних дослідженнях⁸⁵ в такому складі:

- 1) Академік АН УРСР С. І. Субботін (голова),
- 2) Академік АН УРСР А. Д. Коваленко,
- 3) Академік АН УРСР І. М. Францевич,
- 4) Академік АН УРСР Р. Є. Кавецький,
- 5) Академік АН УРСР О. Ф. Макарченко,
- 6) Академік АН УРСР М. К. Янгель,
- 7) Академік АН УРСР Є. О. Шилов,
- 8) Член-кореспондент АН УРСР М. М. Сиротинін,
- 9) Член-кореспондент АН УРСР Є. П. Федоров,
- 10) Член-кореспондент АН УРСР В. Н. Гріднєв,
- 11) Член-кореспондент АН УРСР Б. І. Веркін,
- 12) Член-кореспондент АН УРСР Б. О. Мовчан,
- 13) Канд[идат] геол[ого]-мінералог[ічних] наук Ю. Г. Герасимов (вчений секретар),
- 14) Канд[идат] біол[огічних] наук В. А. Курдюм – Ін-т мікробіології і вірусології [ім. Д. К. Заболотного].

II. Затвердити план роботи комісії на 1964 р. згідно з додатком^{*2}.

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} Додаток не публікується. У плані зазначено підготовку пропозицій щодо складу комісії, розгортання науково-дослідних робіт за цією тематикою, розгляд пропозицій інститутів про участь у дослідженнях космічного простору, у роботі Всесоюзного з'їзду по вивченню планет 11–13 червня 1964 р., щодо використання запусків космічних ракет для наукових досліджень тощо.

Ш. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на бюро Відділу наук про Землю і Космос АН УРСР.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [Є.] Патон
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
академік АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1350. Арк. 156–155. Оригінал. Машинопис.

№ 231

ПРОПОЗИЦІЯ СЕКТОРА ГЕОГРАФІЇ ІНСТИТУТУ ГЕОЛОГІЧНИХ НАУК АН УРСР ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО СТВОРЕННЯ У ЙОГО СКЛАДІ ЛАБОРАТОРІЇ З КОМПЛЕКСНОГО КАРТОГРАФУВАННЯ ВИРОБНИЧИХ СИЛ УРСР

6 липня 1964 р.^{*1}

Государственным планом развития научно-исследовательских работ Украинской ССР на 1964–1965 годы в проблеме «Научные основы размещения производительных сил, комплексного развития специализации крупных экономических районов Украинской ССР» предусмотрено выполнение темы 29/33 «Атлас природных условий и естественных ресурсов Украинской ССР».

«Атлас природных условий и естественных ресурсов Украинской ССР» является первой частью большого труда о производительных силах УССР и должен быть закончен в 1968 году. В последующие годы намечено создание второй части этого произведения – «Атласа общественных производительных сил Украинской ССР»^{*2}.

В выполнении темы принимают участие все государственные университеты Украины, институты Отделения наук о Земле и Космосе, Отделения общих биологических наук АН УССР, Совет по изучению производительных сил УССР, научные учреждения Гидрометслужбы и Главгеологии УССР, институты Министерства сельского хозяйства и другие научные и производственные организации и учреждения УССР.

Для разработки научных основ комплексного картографирования и выполнения редакционно-составительских работ по атласу крайне необходимо создание уже в 1964 году проблемной лаборатории.

В связи с созданием Сектора географии^{*3} в системе АН УССР^{*4} и для ускоренного развертывания работ лаборатории ее целесообразно создать совместно силами Киевского госуниверситета и Сектора географии АН УССР.

^{*1} Датовано за поміткою на документі.

^{*2} Видання «Атлас природных условий и естественных ресурсов Украинской ССР» опубліковано у видавництві Головного управління геодезії і картографії при РМ СРСР (м. Москва) у 1978 р.

^{*3} Див. док. № 212.

^{*4} Мається на увазі сектор у складі Інституту геологічних наук АН УРСР.

На географическом факультете Киевского госуниверситета имеется необходимое для данной лаборатории оборудование и будут предоставлены рабочие места для сотрудников лаборатории. В штат лаборатории от географического факультета будут переданы две штатных единицы, уже имеющиеся для выполнения данных работ по атласу. Кроме того, в лаборатории будут сотрудничать шесть членов кафедры геодезии и картографии географического факультета (три доцента, кандидата наук, два преподавателя, один ассистент) и три аспиранта, а также до 20 студентов дипломников.

В 1964 году Сектор географии АН УССР может выделить в штат лаборатории две штатных единицы. В лаборатории будут сотрудничать 10 сотрудников Сектора географии.

Просим Вашего разрешения о создании совместно с Киевским госуниверситетом проблемной лаборатории по комплексному картографированию производительных сил Украинской ССР.

Заведующий сектором
географии АН УССР М. [М.] Паламарчук

На документі резолюція: «Акад. Г. С. Писаренко*¹. Прошу підготувати на Президіум. Б. Е. Патон. 6.VII.[1964]».

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1363. Арк. 374–375. Оригінал. Машинопис.

№ 232

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО ВСТАНОВЛЕННЯ ПРЕМІЙ ІМЕНІ ВИДАТНИХ ВЧЕНИХ УКРАЇНИ»*²

17 липня 1964 р.

Рада Міністрів УРСР постановою від 12 червня 1964 р. № 595 «Про встановлення Академії наук УРСР премій імені видатних учених України» погодилася з ініціативою і пропозицією Президії Академії наук УРСР про встановлення премій імені видатних учених України*³:

- М. М. Крилова – за роботи в галузі математичних наук,
- Є. О. Патона – за роботи в галузі технічних наук,
- Л. В. Писаржевського – за роботи в галузі хімічних наук,
- В. Я. Юр'єва – за роботи в галузі рослинництва.

*¹ Підкреслено в документі.

*² Заголовок документа.

*³ Лист-клопотання про відзначення вчених республіки за кращі наукові праці, винаходи і відкриття, що мають важливе значення для науки і практики, Президія АН УРСР надіслала до ЦК КПУ 1 квітня 1963 р. У ньому пропонувалось встановити премії імені Д. К. Заболотного – в галузі біологічних наук; М. М. Крилова – в галузі математичних наук; В. І. Лучицького – в галузі геологічних наук; Є. О. Патона – в галузі технічних наук; Л. В. Писаржевського – в галузі хімічних наук; О. О. Потебні – в галузі мовознавства, літератури та фольклору; В. Я. Юр'єва – в галузі рослинництва.

Президії Академії наук УРСР дозволено присуджувати премії окремим ученим і науковим колективам республіки за кращі наукові праці, винаходи і відкриття, що мають важливе значення для розвитку науки і народного господарства, один раз в три роки в розмірі 1000 карбованців, за рахунок преміального фонду АН УРСР.

Рада Міністрів УРСР затвердила «Положення про премії імені видатних учених України» та перелік цих премій.

На виконання постанови Ради Міністрів УРСР від 12 червня 1964 року № 595 «Про встановлення Академії наук УРСР премій імені видатних учених України» Президія АН УРСР постановляє:

1. Взяти до відома і виконання зазначену постанову Ради Міністрів УРСР.

2. Зобов'язати бюро Відділів АН УРСР та науково-організаційний відділ Президії АН УРСР організувати роботу по проведенню конкурсу, підготовці та поданню на розгляд Президії АН УРСР необхідних матеріалів про присудження премій імені видатних учених України у визначені «Положенням» строки.

3. Зобов'язати науково-організаційний відділ Президії АН УРСР довести до відома всіх наукових установ АН УРСР «Положення про премії імені видатних учених України».

4. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на науково-організаційний відділ Президії Академії наук УРСР.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [Є.] Патон
Головний учений секретар Президії
Академії наук УРСР
академік АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1350. Арк. 24. Оригінал. Машинопис.

№ 233

КЛОПОТАННЯ ЯПОНСЬКОГО ЦЕНТРУ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ДО ПРЕЗИДЕНТА АН СРСР АКАД. АН СРСР М. В. КЕЛДИША ПРО СПРИЯННЯ В ОТРИМАННІ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕНЬ ІНСТИТУТУ МОВОЗНАВСТВА ім. О. О. ПОТЕБНІ АН УРСР З НАВЧАННЯ ПІД ЧАС СЧУ*¹

*1 серпня 1964 р.
м. Токіо (Японія)*

Уважаемый Президент, от имени педагогов и работников просвещения Японии шлем Вам сердечные пожелания и благодарность за Вашу серьезную работу по укреплению мира и взаимопонимания между учеными всего мира.

*¹ Оригінал документа з перекладом російською мовою було направлено до АН УРСР для вирішення питання.

Как мы знаем, последний визит Президента*¹ [А. И.] Микояна поднял научные и дружественные отношения между Советским Союзом и Японией на новый более высокий уровень.

В этом письме мы, работники Высшего совета просвещения для рабочих Японии*², просим оказать нам помощь в получении серии материалов проф. Л. [А.] Близниченко*⁶, руководителя экспериментальной фонетической лаборатории Института языкознания [им. А. А. Потебни] АН УССР*³.

Речь идет о работе проф. [Л. А.] Близниченко «Обучение во сне» и опубликована она в журнале «Знание – сила».

Это историческое достижение, нацеливающее на использование человеческого разума в самой высокой степени.

Мы надеемся при условии Вашего дружеского понимания получить эти материалы, а также получать от Вас помощь в плане действенного обмена между Вами и нами.

Желаем Вам прекрасного здоровья и успехов в Вашей работе.

Уважающие Вас [подписи]

Р. С. С этой целью мы проконсультировались с госп[одином] И. Челновым, первым секретарем Советского посольства в Японии, и написали также письмо Президенту [А. И.] Микояну и проф. [Л. А.] Близниченко. Мы готовы послать некоторые материалы в обмен.

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 318. Арк. 197 (переклад документа російською мовою), арк. 199 (оригінал англійською мовою). Машинопис.

№ 234

КОРОТКИЙ ЗВІТ МОРСЬКОГО ГІДРОФІЗИЧНОГО ІНСТИТУТУ АН УРСР ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕДИЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ, ВИКОНАНИХ ПІД ЧАС XV РЕЙСУ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО СУДНА «МИХАЙЛО ЛОМОНОСОВ»*⁴

12 серпня 1964 р.

І. Основные цели и задачи экспедиций XV рейса*⁵

Экспедиционные работы в XV рейсе нис «Михаил Ломоносов» преследовали, с одной стороны, выполнение программы третьего этапа международных совместных исследований тропической зоны Атлантического океана – «Эква-

*¹ Тут і далі – так у документі. Правильно: Голова Президії Верховної Ради СРСР.

*² Так у документі. Правильно: Японського центру виробничого навчання.

*³ У відповідь на це звернення начальник іноземного відділу АН СРСР С. Г. Корнев 8 вересня 1964 р. звернувся до віцепрезидента АН УРСР акад. І. К. Білодіда з проханням допомоги в отриманні праць Л. А. Близниченка з питань навчання уві сні.

*⁴ Звіт направлено до Президії АН УРСР.

*⁵ Тут і далі – підкреслено в документі.

лант-III», с другой – выполнение плановых тем Морского гидрофизического института АН УССР:

1. Изучение характера распределения температуры, солености, течений и гидрохимических элементов в тропической зоне Атлантического океана;

2. Исследование физических и химических процессов и структуры порождаемых ими полей в Черном и Средиземном морях и в Атлантическом океане.

Кроме того, в экспедиции выполнялись работы по программам других научно-исследовательских учреждений, принимавших участие в экспедиции.

Конкретно в экспедиции решались следующие тематические задачи:

1. Исследование структуры поверхностных и глубинных течений в океане;

2. Исследование интенсивности турбулентного обмена в океане;

3. Исследование структуры полей температуры и солености в океане;

4. Исследование физики приподнятого слоя атмосферы над океаном;

5. Изучение ветрового волнения в Атлантическом океане;

6. Изучение атмосферной циркуляции и типичных полей ветра в тропической зоне Атлантики;

7. Изучение радиоактивной зараженности атмосферы и вод океана;

8. Изучение магнитного и электрического полей океана;

9. Изучение распределения химических элементов и развивающихся в океане физико-химических процессов;

10. Изучение рельефа дна Атлантического океана;

11. Изучение структуры и физических свойств донных осадков Атлантического океана;

12. Изучение первичной продуктивности и распределения планктона в водах тропической Атлантики.

Однако основное внимание было уделено исследованию течений непосредственным инструментальным методом с помощью серии якорных буйковых станций.

С целью ускорения обработки получаемого в рейсе огромного материала наблюдений за течениями была впервые проведена экспериментальная передача по каналу связи, информации, получаемой с буйковых станций с последующей обработкой ее в Вычислительном центре Института кибернетики на быстродействующей ЭВМ.

2. Состав экспедиции

В экспедиции принимали участие следующие институты.

Украинской Академии наук:

1) Морской гидрофизический институт.

2) Институт кибернетики.

3) Институт геофизики.

4) Институт геологических наук.

5) Институт биологии южных морей.

Союзной Академии наук:

1) Институт земного магнетизма, ионосферы и распространения радиоволн.

2) Радиевый институт.

Кроме того, в экспедиции принимали участие учреждения Главного управления Гидрометслужбы УССР и другие.

В экспедиции работали 12 отрядов:

1. Турбулентности океана и атмосферы.
2. Кибернетики.
3. Гидрологии.
4. Течений.
5. Гидрохимии.
6. Промера дна океана.
7. Тепловых, электрических и магнитных явлений.
8. Радиоактивности.
9. Геологии.
10. Геофизики.
11. Биологии.
12. Аэрометеорологии.

Руководил экспедицией кандидат географических наук Ханайченко Н. К.

Экипаж судна возглавлял капитан дальнего плавания Григорьев Г. Н.

3. Маршрут плавания и проведение экспедиционных работ

Нис «М[ихаил] Ломоносов» вышло в XV рейс из порта Севастополь 14 апреля 1964 г., 27 апреля зашло для пополнения запасов воды и скоропортящихся продуктов в Гибралтар; 29 апреля вышло в Атлантический океан и направилось к первому разрезу на 45° зап[адной] долготы. Здесь было выполнено 5 буйковых и 14 гидрологических станций. Все гидрологические материалы обработаны в соответствии с методикой «Эквалант-III» и подготовлены в таблицах для передачи в МЦД(Б)-Москва для отправки их в МЦД(А)-Вашингтон.

После окончания работ на 45° зап[адной] долг[оты] судно выполнило разрез по 40° зап[адной] долг[оты]; затем была выполнена буйковая постановка на 7° ю[жной] ш[ироты], после чего нис «М[ихаил] Ломоносов» зашло в порт Монтевидео. На обратном пути был осуществлен разрез вдоль 25° з[ападной] д[олготы]. Завершив этот разрез, судно зашло в порт Дакар. Затем, выполнив ряд работ в Средиземном море, нис «М[ихаил] Ломоносов» зашло в порт Неаполь. После двухдневной стоянки судно взяло курс к родным берегам; выполнив некоторые работы в прибосфорском районе Черного моря, нис «М[ихаил] Ломоносов» 2 августа прибыло в порт Севастополь.

4. Объем и краткие результаты выполненных работ

I. Отряд течений – проведены измерения скорости и направления течений сериями буквопечатающих самописцев на 20 автономных станциях (271 горизонте) на глубинах от 3000 до 5800 метров. Длительность записей от 3 до 5 суток. Впервые осуществлена постановка парных буйов на расстоянии не более 4 миль друг от друга с очень подробным измерением течений по вертикали, для чего на каждый буй навешивалось по 15 самописцев. В результате получен уникальный материал по характеристике вертикальной структуры течений.

Часть этих материалов была полностью обработана на ЭВМ в Институте кибернетики, когда нис «М[ихаил] Ломоносов» еще находился в плавании.

2. Отряд кибернетики – отработана система передачи информации с нис «М[ихаил] Ломоносов» на радиоцентр в г. Киеве и последующий ввод ее в ЭМВ Института кибернетики АН УССР. Переданы данные о скоростях и направлениях течений, зарегистрированных на 70 горизонтах 7 автономных буев, в виде цифровых групп, всего 67 000 измерений или 335 000 десятичных знаков. Передача информации заняла около 20 часов. Данные эти были приняты и обработаны на ЭМВ Института кибернетики АН УССР. Для каждого горизонта вычислены следующие характеристики:

Средние значения скорости, среднеквадратичные значения флуктуаций скорости, корреляционные функции и функции спектральной плотности флуктуаций скорости течений, все эти величины были вычислены для синус и косинус компоненты, всего 8 характеристик; кроме того, были вычислены аналогичные характеристики для углов направления течений. Таким образом, для каждого горизонта вычислялось 12 характеристик. Число операций, выполненных ЭМВ для вычисления характеристик одного горизонта, составляет около 18×10^6 . Продолжительность обработки (ввод, счет, печать) на ЭМВ одного горизонта – около 15 минут.

В результате обработки, выполненной впервые, получены интересные и важные данные о спектре колебаний течений, указывающие на существование колебаний не только приливного характера полусуточного и суточного периодов, но и других частот, как меньших, так и больших.

3. Отряд турбулентности. Произведена непрерывная запись на ходу судна температуры поверхности океана на протяжении 14 000 миль. Произведена запись температуры воды на пяти горизонтах в 90-метровом поверхностном слое океана с помощью гирлянды датчиков как в дрейфе, так и на ходу судна. На ходу судна такая запись осуществлена в СССР впервые. Произведены, с помощью градиентной установки на плоту, записи средней скорости ветра на нескольких горизонтах от поверхности воды.

Выполнено опытное измерение геотермического градиента в дне океана у северо-западного побережья Африки на глубинах 2000 метров.

4. Отрядом гидрологии. Выполнено 62 гидрологических станции и одна суточная станция. Выполнена полная камеральная обработка наблюдений. Построены графики вертикального распределения температуры воды, солености и плотности. Построены графики горизонтальных разрезов для температуры и солености.

5. Отряд гидрохимии. Проведено на всех гидрологических станциях определение растворенного кислорода, активной реакции рН, фосфатов, силикатов, нитритов и щелочного резерва, всего 6500 определений.

6. Отряд глубоководного промера. Произведен промер глубин по маршруту плавания общей протяженностью 14 000 миль.

7. Отряд радиоактивности. Собрано и обработано 38 проб для определения концентрации долгоживущих радиоактивных изотопов в атмосфере. Собрано 40 проб для определения интенсивности радиоактивного выпадения на поверхность океана. Отобрано и обработано 67 проб воды объемом по 200 л до глубины 2000 метров для определения содержания стронция-90, цезия-137 и трития.

8. Отряд тепловых, электрических и магнитных явлений. В течение всего рейса производилась регистрация суммарной радиации и эффективного излуче-

ния. Было выполнено 9 измерений электрического поля у поверхности океана и одно измерение электрического потенциала на дне океана на экваторе. Произведено 6 измерений величины магнитного склонения на глубинах океана.

9. Отряд биологии. Произведено определение первичной продуктивности радиоуглеродным методом – 444 проб; определение качественного состава и количественного распределения фитопланктона – 194 пробы. С целью изучения состава и распределения зоопланктона взято 132 пробы.

10. Отряд геологии. Взято проб донных осадков – трубкой диаметром 127 мм – 11 и дночерпателем – на 2-х станциях. Произведено определение физических свойств осадков: 55 определений ЕН и рН; 85 определений естественной влажности; 102 определения объемного веса влажных и сухих проб; 51 определение пластической прочности. Выполнено 136 опытов по отпрессовыванию поровых вод донных осадков с последующим консервированием проб.

11. Отряд геофизики. Производилось определение физических параметров проб донных осадков: выполнено 584 определения скорости прохождения продольных сейсмических волн, 225 определений удельного электрического сопротивления и 107 определений магнитной восприимчивости. Произведена, с помощью двухкомплектного буксируемого магнитометра, магнитная съемка составляющих Z и h^* ¹ на протяжении 5000 миль.

12. Отряд аэрометеорологии. Проводилось исследование атмосферы, выпущено 94 радиозонда. Произведены измерения: давления, температуры и влажности воздуха и скорости ветра на высотах до 29 000 м.

Заключение

Утвержденный план работ экспедицией выполнен. Получены интересные и важные материалы наблюдений большого комплекса физических, химических, биологических и геологических характеристик.

За время рейса впервые была осуществлена передача информации, получаемой с буев, она была принята радиостанцией в Киеве, введена в ЭВМ и получены важные характеристики течений задолго до прихода нис «М[ихаил] Ломоносов» в порт Севастополь.

Объем обработанной информации, который можно оценить по числу операций, произведенных ЭВМ, огромен и, понятно, не под силу никакому среднему вычислительному бюро морских институтов без специальной вычислительной техники.

Проведенный опыт свидетельствует о большой эффективности такого метода обработки, заслуживает усовершенствования и широкого внедрения в практику морских научно-исследовательских институтов страны.

Директор Морского гидрофизического
института АН УССР
член-корреспондент АН УССР *А. Г. Колесников*

Поточний архів Президії НАН України. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Букви «Z» та «h» у документі вписано від руки.

**КЛОПОТАННЯ ФІЗИКО-МЕХАНІЧНОГО ІНСТИТУТУ АН УРСР
ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО СТВОРЕННЯ В СТРУКТУРІ АН УРСР
ІНСТИТУТУ ФІЗИКОМЕТРІЇ**

8 вересня 1964 р.

Назрела необхідність виділення из Фізико-механічного інституту АН УРСР одного из его секторів, а іменно сектора фізикометрії в самостійний інститут. Об этом, в частности, говорив академик [АН ССРСР] Б. Н. Петров^{*1}, обстежувавший Фізико-механічний інститут в складі групи учених во главе с президентом АН ССРСР М. В. Келдышем.

Уже в настоящее время сектор фізикометрії має в своєму складі 6 відділів і лабораторій, в котрих працюють більше 250 чоловік. По п'ятилітньому плану передбачається збільшення структурних підрозділів сектора до 12 відділів і лабораторій з загальним числом співробітників 535 чоловік^{*2}.

Планується широке розвертывание работ по спецтехніці, новій техніці, теоретических досліджень в області теорії відбору і передачі інформації.

Внедрение этих работ в народное хозяйство должно дать большой экономический эффект. Так, уже внедряемые работы, связанные с использованием акустических методов в нефтяной и горнодобывающей промышленности, дали условный среднегодовой экономический эффект 82 млн рублей. Значительную эффективность показали внедряемые работы в области магнитных и электромагнитных методов измерений.

Было бы желательно предусмотреть для выделяемого в будущем Института физикометрии АН УССР строительство комплекса Института физикометрии, к проектированию которого уже необходимо приступить с 1965 года. Для этих целей в настоящее время Фізико-механічний інститут АН УРСР має в своєму складі кваліфікованих будівельників, діяльність котрих закінчується в текущем году в связи с окончанием строительства комплекса Фізико-механічного інститута.

Просим утвердить при сем прилагаемое плановое задание на проектирование комплекса Института физикометрии АН УССР и выделить средства для его проектирования.

Ориентировочная стоимость комплекса зданий физикометрии 1 млн 200 тыс. руб., в том числе проектные работы 50 тыс. руб.

Директор інститута Г. В. Карпенко

Науковий архів Фізико-механічного інституту ім. Г. В. Карпенка НАН України.
Оп. 1. Спр. 401. Арк. 59–60. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Детальніше див.: М. В. Келдиш та українська наука: до 100-річчя від дня народження вченого. Київ : Академперіодика, 2011. С. 76, 88, 183.

^{*2} Інститут фізикометрії в АН УРСР не було створено. Детальніше про роботу сектора фізикометрії див.: Михайловский В. Н. К 25-летию сектора физикометрии ФМИ АН УССР. *Отбор и передача информации*. 1977. № 50. С. 3–12.

**ПРОПОЗИЦІЇ ІНСТИТУТУ БОТАНІКИ АН УРСР
ПРО ПРЕДСТАВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ДОСЯГНЕНЬ УСТАНОВИ
НА ВИСТАВЦІ АН УРСР*¹**

[18 вересня 1964 р.]^{*2}

Інститут ботаніки АН УРСР вважає доцільним показати слідуєчі досягнення інституту на Академічній виставці, що відбудеться в жовтні цього року:

1. Новий, розроблений в інституті відділом генетики разом з Сибірським філіалом АН СРСР метод одержання поліплоїдних форм рослин, що відзначаються високою продуктивністю (стенд, на якому графічно буде показано схему метода та видані інструкції і брошури).

2. Створений в інституті разом з Інститутом цитології та генетики АН СРСР високопродуктивний тетраплоїдний сорт цукрового буряка Полі-Кубанський 9, що дає можливість збирати на 5 ц з га більше цукру. Сорт районовано в Краснодарському краї і в 1965 році буде вирощуватись на 200 тис. га.

3. Нові тетраплоїдні (АН Тетра-1, АН Тетра-2, АН Тетра-5) та триплоїдні гібриди (АН Полі-1, АН Полі-2, АН Полі-3) цукрового буряка та триплоїдного гібриду АН Полі-7 кормово-цукрового буряка, які проходять широке промислове сортовипробування і відзначаються високою продуктивністю.

4. Нову тетраплоїдну форму конюшини АН Тетра-1, що перевищує по врожайності диплоїдні сорти в 1,8 раза.

5. Тетраплоїдне жито (репродукції Інституту ботаніки АН УРСР), що більш, ніж у 2 рази продуктивне за районовані сорти жита і дає врожай зерна 30 ц/га.

Всі сорти та форми можуть бути представлені на стендах в натуральному вигляді з відповідним поясненням та ілюстрацією (графіки, діаграми, фото, текстова частина).

6. Метод одержання каротину з водорості дуналієли солевої, що дасть змогу розширити сировинну базу для добування вітамінів для тваринництва.

7. Метод масового вирощування хлорелли на відходах бродильних виробництв поверхневим та глибинним способом з метою одержання вітамінів та інших біологічно-активних речовин (діаграми, малюнки та продукція)^{*3}.

8. Нову рослину – таран дубильний, що впроваджується у виробництво в Ліссостепу УРСР.

9. Друковану продукцію Інституту ботаніки за останні роки (останні видання 12-томної «Флори УРСР», монографії, визначники).

Директор Інституту
ботаніки АН УРСР Г. І. Білик

Науковий архів Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України. Оп. 1. Спр. 896. Арк. 67–68. Копія. Машинопис.

*¹ Пропозиції направлені до Президії АН УРСР.

*² Датовано за поміткою на документі.

*³ У документі п. 6 та 7 виділені олівцем лінією на лівому березі.

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
ПРО СТВОРЕННЯ ВІДДІЛЕННЯ АН УРСР
У ДОНЕЦЬКОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ РАЙОНІ**

25 вересня 1964 р.

Враховуючи перспективи господарського і культурного розвитку Донецького економічного району, найкрупнішого промислового центру України, завдання, що поставлені Програмою КПРС у галузі прогресу науки і техніки, та з метою розширення і вдосконалення мережі наукових установ в республіці Центральний Комітет КП України і Рада Міністрів УРСР постановою від 28 липня 1964 р. № 805:

– прийняли пропозицію АН УРСР про створення у Донецькому економічному районі Донецького відділення Академії наук УРСР у складі Фізико-технічного інституту АН УРСР (в м. Донецьку), Інституту прикладної математики і механіки з обчислювальним центром АН УРСР (в м. Донецьку), Інституту органічного синтезу АН УРСР (в м. Сєверо-Донецьку), Інституту економічних досліджень АН УРСР (в м. Донецьку), Ботанічного саду АН УРСР (в м. Донецьку);

– доручили Державному комітету Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідних робіт і Президії Академії наук УРСР погодити питання про створення нових інститутів з Державним комітетом по координації науково-дослідних робіт СРСР;

– доручили Президії АН УРСР розробити положення про Донецьке відділення Академії наук УРСР і подати його на затвердження до Ради Міністрів УРСР;

– дозволили Академії наук УРСР провести в 1965 році вибори академіків і членів-кореспондентів АН УРСР по Донецькому відділенню АН УРСР;

– зобов'язали Держплан УРСР виділити у 1965–1970 рр. необхідні кошти на будівництво установ Донецького відділення Академії наук УРСР. Будівництво Ботанічного саду АН УРСР передбачено здійснити за рахунок асигнувань, що виділяються Донецькому облвиконкому на благоустрій м. Донецька;

[...]*¹

– вирішили передати в 1964 році Академії наук УРСР для організації Інституту економічних досліджень АН УРСР Відділення економіки промисловості Донецького раднаргоспу разом з лабораторною базою та штатами, зберігши працівникам відділення існуючі посадкові оклади;

– зобов'язали Донецький раднаргосп виділити Академії наук УРСР у 1964–1965 рр. в м. Донецьку приміщення: для організації Фізико-технічного інституту – 1500 м², для організації Інституту прикладної математики і механіки з обчислювальним центром – 1000 м², для організації Інституту економічних досліджень – 1500 м² та в [м.] Сєверодонецьку приміщення для організації Інституту органічного синтезу – 1800 м²;

*¹ Знято інформацію, що не стосується АН УРСР.

– зобов'язали Донецький промисловий облвиконком виділити Академії наук УРСР у 1965 році земельну ділянку [для] розсадника площею 200 га з приміщеннями 200 м² як базу для створення Ботанічного саду АН УРСР;

– прийняли до відома зобов'язання Донецького промислового обкому КП України та облвиконкому про виділення протягом 1965–1966 рр. 300 квартир в м. Донецьку для наукових працівників і професорсько-викладацького складу установ Донецького відділення АН УРСР та філіалу Харківського держуніверситету, а також зобов'язання Луганського промислового обкому КП України про виділення у 1965–1966 рр. в м. Сєверодонецьку 100 квартир для працівників Інституту органічного синтезу АН УРСР.

На виконання постанови Центрального Комітету КП України та Ради Міністрів УРСР від 28 липня 1964 р. № 805 Президія Академії наук Української РСР постановляє:

1. Прийняти постанову ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР до виконання.

2. Створити дирекції організовуваних установ Донецького відділення АН УРСР на чолі з директорами-організаторами.

3. Покласти обов'язки директора-організатора Фізико-технічного інституту – на заступника директора ФТІНТу чл.-кор. АН УРСР О. О. Галкіна, директора-організатора Інституту органічного синтезу – на заступника директора ФТІНТу доктора хімічних наук Л. М. Литвиненка, директора-організатора Ботанічного саду – на директора ЦРБС АН УРСР доктора біологічних наук Є. М. Кондратюка.

4. Доручити віце-президенту АН УРСР акад. АН УРСР М. П. Семененку та академіку-секретарю Відділу математики, механіки і кібернетики [АН УРСР] Ю. О. Митропольському до 10 жовтня*¹ ц. р. внести пропозицію про директора-організатора Інституту прикладної математики і механіки Донецького відділення АН УРСР.

Доручити віце-президенту АН УРСР акад. АН УРСР І. К. Білодіду до 1 жовтня ц. р. внести пропозицію про директора-організатора Інституту економічних досліджень.

5. Зобов'язати директорів-організаторів установ Донецького відділення АН УРСР:

а) розробити та до 1 жовтня ц. р. подати до Президії АН УРСР на затвердження погоджені з відповідними спеціалізованими Відділами АН УРСР пропозиції про структуру установ та їх наукові напрями, конкретні заходи по укомплектуванню установ науковими кадрами та календарні плани організації установ, маючи на увазі створення окремих підрозділів цих установ уже в 1964 році;

б) розробити і в тижневий строк подати пропозиції про необхідну спеціалізацію кафедр, кваліфікаційний профіль Донецького філіалу Харківського держуніверситету, взаємовідношення між цим філіалом і відділенням АН УРСР, потребу установ [Донецького] відділення в спеціалістах різних галузей знань на 1965–1970 рр., можливості використання спільної лабораторної бази для навчання студентів і про укомплектування професорсько-викладацького складу Донецького філіалу Харківського держуніверситету;

*¹ У документі дату «20 вересня» виправлено від руки на дату «10 жовтня».

в) розглянути та подати до Президії АН УРСР плани проектно-пошукових робіт по установах Донецького відділення АН УРСР на 1965 рік і плани капітальних вкладень та чисельності працівників на 1966–1970 рр.

6. Доручити віце-президенту АН УРСР акад. АН УРСР М. П. Семененку узагальнити пропозиції щодо створення Донецького філіалу Харківського державного університету, погодити їх з Міністерством вищої і середньої спеціальної освіти та до 30*¹ вересня ц. р. підготувати для подання директивним органам республіки.

7. Доручити академікам, членам-кореспондентам та установам АН УРСР до 1 жовтня ц. р. подати Президії АН УРСР рекомендації щодо висунення кандидатів у дійсні члени (академіки) і члени-кореспонденти АН УРСР з спеціальностей математики, механіки, фізики, матеріалознавства, технічних наук, хімії, ботаніки і економіки по Донецькому відділенню АН УРСР*².

8. Зобов'язати директорів-організаторів установ Донецького відділення АН УРСР до 1 жовтня ц. р. подати на розгляд бюро спеціалізованих Відділів АН УРСР пропозиції про необхідні вакансії академіків і членів-кореспондентів АН УРСР по Донецькому відділенню Академії наук УРСР та можливі кандидатури на ці вакансії.

Доручити відділу наукових кадрів (т. Демченку С. П.) узагальнити пропозиції спеціалізованих Відділів АН УРСР та до 15 жовтня ц. р. підготувати їх для подання директивним органам.

9. Запропонувати бюро Відділів до 1 жовтня ц. р. провести розширені засідання з участю академіків і членів-кореспондентів АН УРСР, на яких обговорити передбачені вакансії до виборів дійсних членів (академіків) і членів-кореспондентів АН УРСР по Донецькому відділенню Академії, враховуючи необхідність направлення в Донбас великої групи провідних учених.

10.*³

11. Збільшити Фізико-технічному інституту низьких температур асигнування на відрядження, пов'язані з роботою заступників директорів інституту (директорів-організаторів установ Донецького відділення АН УРСР), на 1,5 тис. крб в межах асигнувань по ст. 5 кошторису інституту на 1964 рік.

12. Доручити директорам-організаторам підібрати кандидатури для укомплектування установ Донецького відділення з осіб, які закінчують аспірантуру, особливо в інститутах математики і механіки, та подати свої пропозиції з цього питання відділу наукових кадрів АН УРСР (до 1 жовтня ц. р.).

Відділу наукових кадрів (т. Демченку С. П.) передбачити в листопаді–грудні ц. р. виділення установам Донецького відділення АН УРСР молодих спеціалістів у кількості 30–40 чоловік, з урахуванням пропозицій директорів-організаторів.

13. Зобов'язати директорів-організаторів до 1 жовтня ц. р. подати заявки на постачання установ Донецького відділення в 1965 р. необхідним устаткуванням.

*¹ У документі цифру «30» вписано від руки замість цифри «25».

*² Див. док. № 309.

*³ У документі від руки закреслено наступний текст: «Створити в складі Фізико-технічного інституту низьких температур АН УРСР лабораторію органічного синтезу в кількості 10 чоловік у межах загальної чисельності інституту на 1964 рік», нумерація пунктів не була змінена.

Відділу матеріальних фондів забезпечити першочергове виділення необхідного устаткування для обладнання установ Донецького відділення АН УРСР.

14. Відділу капітального будівництва (т. Чоповському В. П.) передбачити в проєкті плану на 1965 рік асигнування на проєктування установ Донецького відділення і обсяг капітального будівництва на 1966–1970 рр. згідно з додатками № 2*¹ і № 3.

15. Фінансовому відділу (т. Болтрику В. М.) передбачити в проєкті плану на 1965 рік чисельність установ Донецького відділення АН УРСР згідно з додатком № 4.

16. Доручити віце-президенту АН УРСР академіку АН УРСР М. П. Семененку піднести клопотання перед Радою Міністрів УРСР:

а) про виділення у 1965 році для Донецького відділення АН УРСР ліміту на користування легковим автотранспортом;

б) про дозвіл будівництва будинків для провідних учених в м. Донецьку на 20 квартир і в м. Северодонецьку на 6 квартир та про виділення з цієї метою на 1965–1966 рр. асигнувань у розмірі 390 тис. крб;

в) про виділення фонду персональних надбавок до заробітної плати працівників Донецького відділення АН УРСР в сумі 2500 крб та побутового фонду в сумі 5000 крб на рік.

17. Доручити Секції фізико-технічних і математичних наук (академіку В. М. Глушкову):

а) вивчити питання про доцільність введення до складу Донецького відділення АН УРСР Дніпропетровського філіалу АН УРСР та до 1 жовтня 1964 р. подати до Президії АН УРСР свої пропозиції з цього питання.

б) розглянути наукові напрями Дніпропетровського філіалу Інституту механіки АН УРСР з метою визначення основних завдань його наукової роботи в складі Донецького відділення АН УРСР, враховуючи майбутню реорганізацію філіалу в Інститут геотехнічної механіки АН УРСР;

в) розглянути до 1 жовтня 1964 р. питання, а в разі доцільності підготувати матеріали для піднесення клопотання перед Радою Міністрів СРСР про передачу до складу Донецького відділення АН УРСР Інституту гірничої механіки і автоматики Державного комітету по паливній промисловості при Держплані СРСР в м. Донецьку і Інститут мінеральних ресурсів Державного геологічного комітету СРСР в м. Сімферополі.

18. Zobov'язати керівників установ АН УРСР не перешкоджати переходу в установи Донецького відділення АН УРСР окремих учених або груп співробітників та передати установам Донецького відділення обладнання, виходячи в кожному окремому випадку з необхідності розвитку тієї або іншої галузі науки в Донецьку і припинення її у відповідних установах з тим, щоб уникнути дублювання досліджень.

19. Доручити віце-президенту АН УРСР акад. АН УРСР М. П. Семененку разом з директорами-організаторами донецьких установ АН УРСР вирішити прак-

*¹ Тут і далі в документі – додатки не публікуються.

тичні питання, пов'язані з передачею Академії наук УРСР в цьому році Відділення економіки промисловості Донецького раднаргоспу та виділенням Академії наук УРСР у 1964–1966 рр. донецькими господарськими, радянськими та партійними органами приміщень, земельних ділянок і квартир в м. Донецьку і Сєверо-донецьку для установ АН УРСР та їх працівників.

20. Зобов'язати академіків-секретарів відповідних Відділів АН УРСР та директорів-організаторів інститутів Донецького відділення АН УРСР протягом вересня ц. р. погодити питання про створення інститутів Донецького відділення АН УРСР з відповідними Відділами та Секціями АН СРСР та відділами Державного комітету по координації науково-дослідних робіт СРСР.

21. Схвалити проект положення про Донецьке відділення Академії наук УРСР (додаток № 1).

22. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на віце-президента АН УРСР академіка АН УРСР М. П. Семененка.

Президент Академії наук УРСР
академік *Б. [С.] Патон*
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
академік АН УРСР *Г. [С.] Писаренко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1351. Арк. 98–94. Оригінал. Машинопис.

№ 238^{*1}

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
«ПРО ЗАХОДИ ПО ДАЛЬШОМУ РОЗВИТКУ
ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В СИСТЕМІ АН УРСР»^{*2}**

29 вересня 1964 р.

[...]^{*3}

З метою забезпечення успішного виконання постанови ЦК КПРС «Про заходи по дальшому розвитку юридичної науки та поліпшенню юридичної освіти в країні», розширення наукових досліджень з проблем держави і права та посилення координації науково-дослідної роботи в галузі правознавства в межах республіки Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Постанову Центрального Комітету КПРС «Про заходи по дальшому розвитку юридичної науки і поліпшенню юридичної освіти в країні» взяти до керівництва і неухильного виконання.

^{*1} Див. док. № 252, 311.

^{*2} Заголовок документа.

^{*3} Знято загальну інформацію про розвиток юридичної науки в системі АН УРСР.

2. Зобов'язати Сектор держави і права АН УРСР (академіка АН УРСР В. М. Корецького):

– виходячи з постанови ЦК КПРС про заходи по дальшому розвитку юридичної науки, протягом вересня–жовтня 1964 р. переглянути і уточнити план науково-дослідної роботи Сектора держави і права на 1965 рік, а також проект плану на 1966–1970 рр. з тим, щоб передбачити розробку найбільш актуальних проблем правової науки, підготовку великих колективних праць, забезпечити концентрацію наукових сил на дослідженні найважливіших тем, зокрема передбачених урядовими постановами та рішеннями всесоюзних координаційних органів;

– передбачити в планах науково-дослідної роботи обов'язкову підготовку пропозицій і рекомендацій по вдосконаленню державних органів і законодавства для подання їх відповідним директивним органам. Підготовка пропозицій і рекомендацій повинна бути однією з основних і обов'язкових форм виконання наукових досліджень. Добиватися впровадження результатів наукових досліджень у практику державно-правового будівництва, для чого знайомитись з ходом розгляду у відповідних органах поданих пропозицій і рекомендацій;

– спрямувати зусилля наукових працівників на підвищення ідейно-теоретичного рівня наукових праць, на посилення розробки методологічних проблем правової науки, ширше розгортання критики буржуазної ідеології, націоналістичних, догматичних і ревізійністських концепцій, на остаточне очищення правової науки від шкідливих положень, які є наслідком культу особи Сталіна та монопольного становища [А. Я.] Вишинського в юридичній науці;

– посилити увагу до підготовки наукових кадрів, особливо вищої кваліфікації, забезпечити виконання затвердженого Секцією суспільних наук Президії АН УРСР 8 червня 1964 р. плану підготовки докторів і кандидатів наук; вжити заходів до залучення для роботи в секторі докторів наук по таких галузях юридичної науки, як теорія загальнонародної держави і кримінальне право;

– розробити конкретні заходи по використанню методів кібернетики для проведення конкретних соціологічних досліджень та узагальнення практики державно-правового будівництва. З цією метою встановити необхідні контакти з Інститутом кібернетики АН УРСР.

3. Зобов'язати Сектор держави і права та секцію «Політична організація суспільства» Наукової ради по проблемі «Закономірності розвитку соціалізму і переходу до комунізму»:

– з метою поліпшення координації наукових досліджень у галузі держави і права в межах республіки провести в I кварталі 1965 р. нараду керівників наукових установ та учбових закладів УРСР з участю членів секції «Політична організація суспільства», на якій обговорити стан координації юридичної науки та накреслити погоджені заходи до поліпшення цієї роботи;

– протягом 1964–1967 років підготувати і провести за участю юридичних вузів і факультетів університетів республіки такі наукові конференції:

а) Методологічні проблеми радянської правової науки;

б) Форми і методи конкретних соціологічних досліджень з питань державно-правового будівництва на сучасному етапі;

в) Основні етапи розвитку української радянської держави і права за 50 років;
г) Методологічні проблеми дослідження причин злочинності серед неповнолітніх;

– ширше залучати до розробки окремих проблем господарсько-організаторської діяльності загальнонародної держави, історії держави і права УРСР та питань державного устрою країн Африки працівників вузів і наукових установ УРСР та інших союзних республік, а також науковців інститутів економіки, філософії та історії АН УРСР.

4. Вважати за доцільне перетворити Сектор держави і права в Інститут держави і права Академії наук УРСР*¹.

Піднести клопотання перед директивними органами про створення у 1965 році на базі Сектора держави і права Інституту держави і права АН УРСР з 5-ма відділами.

Головними завданнями Інституту держави і права АН УРСР мають бути: дослідження проблем теорії соціалістичної загальнонародної держави, узагальнення практики та історичного досвіду державно-правового будівництва в Українській РСР; вивчення важливих проблем зміцнення соціалістичної законності та правопорядку, охорони прав і свобод радянських громадян, попередження і викоренення злочинності; дослідження проблем правового регулювання народного господарства і господарських відносин та управління соціально-культурним будівництвом в республіці; дослідження теоретичних проблем міжнародно-правової діяльності УРСР, боротьби за мир та мирне співіснування; розробка проблем діяльності Міжнародного суду ООН; критика буржуазної правової і політичної ідеології, зокрема українського буржуазного націоналізму, викриття догматичних і ревізійністських перекирвань марксистсько-ленінського вчення про державу і право.

5. У зв'язку з тим, що Інститут держави і права АН УРСР повинен розробляти особливо важливі проблеми радянської правової науки та державно-правового будівництва, які мають загальнодержавне значення, що цей інститут буде єдиною науково-дослідною установою з проблеми держави і права в республіці, а тому провідною науково-дослідною організацією з цих питань, а також, що Сектор держави і права АН УРСР, на базі якого створюється Інститут держави і права, як головна організація по одній з найважливіших проблем правової науки – з проблеми «Господарсько-організаторська діяльність радянської загальнонародної держави» – вже здійснює керівництво розробкою та координацією досліджень у загальносоюзному масштабі, – вважати за необхідне віднести створюваний Інститут держави і права АН УРСР до першої категорії відповідно до п. 2 постанови Ради Міністрів СРСР від 5.VI.1957 р. № 660.

6. Доручити науково-організаційному відділу Президії АН УРСР (тов. Ситнику К. М.) і Сектору держави і права АН УРСР (академіку АН УРСР В. М. Коরেцькому) підготувати відповідні матеріали з цих питань для подання до директивних органів.

*¹ Питання про діяльність Сектора держави і права Президія АН УРСР розглядала декілька разів (29 січня і 24 вересня 1964 р., 18 грудня 1967 р.). 12 червня 1969 р. РМ УРСР затвердила постанову № 360 «Про створення Інституту держави і права Академії наук УРСР».

7. Відповідно до постанови Президії Академії наук УРСР від 29 січня 1964 р. «Про завдання Сектора держави і права АН УРСР у розробці актуальних проблем державно-правового будівництва УРСР» зобов'язати Секцію суспільних наук [Президії АН УРСР] надати сектору у 1965 році 8 штатних одиниць для розгортання досліджень відповідно до п. 5 цієї постанови.

8. Зобов'язати Секцію суспільних наук Президії АН УРСР (академіка АН УРСР І. К. Білодіда) та відділ наукових кадрів (т. Демченка С. П.) піднести клопотання перед Державним комітетом Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідних робіт про виділення Сектору держави і права на 1964 р. 2-х місць в аспірантуру з відривом від виробництва по спеціальностям: «Теорія соціалістичної загальнонародної держави і права» і «Радянське кримінальне право» за рахунок невикористаних вакансій по АН УРСР.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [С.] Патон
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
академік Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1351. Арк. 115–112. Оригінал. Машинопис.

№ 239

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО СТАН І ДАЛЬШИЙ РОЗВИТОК ШЕВЧЕНКОЗНАВСТВА В АН УРСР»^{*1}

3 жовтня 1964 р.

Заслухавши й обговоривши доповідь члена-кореспондента АН УРСР Є. П. Кирилюка про стан і дальший розвиток шевченкознавства в Академії наук УРСР, Президія АН УРСР відзначає, що Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка і, зокрема, його відділ шевченкознавства провів велику дослідницьку роботу по вивченню життя і творчості геніального поета. Здійснено академічне видання літературної спадщини Т. Г. Шевченка в шести томах, у якому здобули втілення й дальший розвиток нові методологічні принципи радянської текстології. Це видання збагатилося багатьма новознайденими цінними текстами поета і становить новий етап в історії Шевченківського тексту. Підготовлено і здійснено ряд важливих видань, присвячених творчості Т. Г. Шевченка, зокрема: Є. П. Кирилюк. Є. С. Шабліовський, В. Є. Шубравський – «Т. Г. Шевченко, біографія» (1964); Є. П. Кирилюк – «Тарас Шевченко, життя й творчість» (1-е видання, 1959; 2-е доповнене й перероблене видання, 1964); Є. С. Шабліовський – «Шевченко й російська революційна демократія» (2-е видання, 1958), «Народ і слово Шевченка» (1961), «Гуманізм Шевченка

^{*1} Заголовок документа.

і наша сучасність» (1964); В. Є. Шубравський – «Шевченко й літератури народів СРСР» (1964); Ю. О. Івакін – «Сатира Шевченка» (1959), «Стиль політичної поезії Шевченка» (1961), «Коментар до “Кобзаря” Шевченка» (том I, 1964), О. В. Шпильова «Шевченко і болгарська література» (1964) та багато інших.

На основі поглибленого вивчення автографів поета, авторизованих списків, прижиттєвих видань, публікацій та новорозшуканих матеріалів в академічному виданні творів Т. Г. Шевченка точніше подано тексти поем «Слепая», «Кавказ», «Великий льох», «Царі», передсмертного вірша «Чи не покинуть нам, небого» та ін. Уточнено датування деяких творів, досягнуто більшої послідовності у виборі основних текстів, внесено ряд доповнень до самого складу літературної спадщини Т. Г. Шевченка. У варіантах подано 70 раніше невідомих рядків первісного тексту поеми «Катерина». Вперше введено до видання творів новознайдені листи Т. Г. Шевченка до П. І. Гесса (1844), А. П. Головачова (1852), П. Ф. Смирєнка (1861).

Створена Є. П. Кирилюком, Є. С. Шабліовським і В. Є. Шубравським «Біографія Т. Г. Шевченка» (40 др. арк., 1964) ґрунтовно висвітлює життя і творчість поета в широких зв'язках з суспільно-політичним рухом сучасної йому доби, використовуючи нові факти, що стали відомі в останні роки.

У зв'язку з ювілеєм здійснено фототипне видання «Малої книжки» та «Більшої книжки» автографів [Т. Г.] Шевченка, а також фототипне видання «Кобзаря» 1840 р. за унікальним примірником, в якому в обхід царської цензури відновлено рядки, вилучені цензором.

Визначний вклад, внесений у радянську науку про спадщину великого Кобзаря видатними шевченкознавцями членами-кореспондентами АН УРСР Є. П. Кирилюком і Є. С. Шабліовським, знайшов загальне визнання в присудженні їм та іншим дослідникам Ленінської премії 1964 року за цикл теоретичних досліджень літературної, історичної та філософської спадщини Т. Г. Шевченка.

Відділ шевченкознавства Інституту літератури [ім. Т. Г. Шевченка] АН УРСР став координаційним центром по вивченню життя і творчості великого поета-художника. Починаючи з 1952 р., скликаються щорічні наукові Шевченківські конференції з участю учених України і братніх радянських республік. Проведено 13 конференцій, з них VIII – у Дніпропетровську разом з університетом, IX – у Ленінграді разом з Інститутом російської літератури (Пушкінський дім), X – у Каневі й Києві з участю зарубіжних гостей, XI – у Львові разом з університетом, XII – у Харкові разом з університетом. Видано 12 збірників праць наукових Шевченківських конференцій.

Відділ шевченкознавства провів велику роботу по підготовці кадрів. У складі відділу з 7 співробітників – 3 доктори наук (з них два члени-кореспонденти), 2 кандидати наук, 2 – готують кандидатські дисертації.

Відділ підтримує постійні зв'язки з зарубіжними країнами, зокрема з країнами соціалістичного табору. Є. П. Кирилюк виступав з доповідями на IV і V Міжнародних конгресах славистів, а також на славистичних конференціях у Чехословаччині, Польщі, Болгарії та [у] НДР на [Міжнародному] Шевченківському симпозіумі в Берліні. На останньому симпозіумі була прочитана також доповідь

Є. С. Шаблювського. Відділ провадить постійну консультацію зарубіжних учених, листується з ними.

У проведенні двох ювілеїв – 100-ліття від дня смерті й 150-ліття від дня народження великого поета співробітники відділу брали найактивнішу участь. Всі співробітники виступали із статтями в пресі СРСР і за рубежом, з доповідями й лекціями.

Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка видав ювілейний номер журналу «Радянське літературознавство» (№ 2, 1964).

На матеріалах XIII наукової Шевченківської конференції підготовлений «Збірник праць»^{*1}.

Член-кореспондент АН УРСР Л. М. Новиченко виступив з доповіддю «Т. Г. Шевченко і сучасний світ» на Міжнародному форумі діячів культури, присвяченому ювілеєві [Т. Г.] Шевченка. Для виступів з доповідями та читання лекцій про [Т. Г.] Шевченка до Польщі виїжджали доктор філологічних наук Г. Д. Вервес і кандидат філологічних наук В. П. Ведіна, до Болгарії – кандидат філологічних наук І. О. Дзевєрін. Член-кореспондент АН УРСР Є. П. Кирилюк виступав з доповіддю «Проблеми вивчення літературної спадщини Т. Г. Шевченка» на міжнародному симпозіумі в Берліні.

Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР підготував і видав «Словник мови Т. Г. Шевченка» у 2-х томах, перший словник мови великого письменника. Оpubліковано монографію академіка АН УРСР І. К. Білодіда «Т. Г. Шевченко в історії української літературної мови». Інститут мовознавства [ім. О. О. Потебні] у координації з вузами республіки підготував і видав до ювілею Т. Г. Шевченка збірник «Джерела мовної майстерності Т. Г. Шевченка», де висвітлено ряд питань художньої і мовної майстерності поета. Співробітниками інституту також прочитано для населення у ювілейні дні 46 лекцій про життєвий і творчий шлях Т. Г. Шевченка.

Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР^{*2} спільно з колективом Літературно-меморіального музею Т. Г. Шевченка підготував і видав мистецьку спадщину Т. Шевченка у 4 томах (7–10 томи академічного видання творів Т. Г. Шевченка). Повне наукове видання мистецької спадщини Т. Г. Шевченка здійснене вперше і становить видатну подію в літературно-мистецькому і громадському житті республіки. Воно завдає нищівного удару буржуазно-націоналістичним фальсифікаторам творчості Шевченка. Співробітниками інституту виконано також ряд праць про Т. Г. Шевченка, зокрема: М. Т. Рильський «Поезія Т. Г. Шевченка» (1961); М. Ф. Рильський, А. [И.] Дейч^{*3} «Тарас Шевченко» (М., 1964); «Пісні великого Кобзаря» (1964); «Шевченко і музика» (1964) та інші.

До ювілею Т. Г. Шевченка Інститут історії АН УРСР видав збірник статей «Історичні погляди Т. Г. Шевченка», праці І. О. Гуржія «Тарас Шевченко про ге-

^{*1} Видання було опубліковано за редакцією Є. П. Кирилюка Видавництвом АН УРСР у 1965 р.

^{*2} У липні 1964 р. Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії було присвоєно ім'я академіка М. Т. Рильського.

^{*3} Прізвища М. Т. Рильського та О. Й. Дейча у документі подано російською мовою.

роїчне минуле України» і І. М. Кулініча «Поет і трагик» (історико-літературний нарис дружби великих митців – Т. [Г.] Шевченка і Айра Олдріджа). Співробітники інституту прочитали понад 40 лекцій, в тому числі в Черкаській області і в селах, де народився і жив Т. [Г.] Шевченко.

Президія Академії наук УРСР постановляє^{*1}:

1. Схвалити діяльність інститутів Відділу літератури, мови та мистецтвознавства АН УРСР по відзначенню 150-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка. Доручити директорам інститутів літератури, мовознавства і мистецтвознавства, фольклору та етнографії відзначити плідотворну діяльність редакційних колегій «Повного зібрання творів Т. Г. Шевченка» (в шести томах), «Мистецької спадщини Т. Г. Шевченка» (в чотирьох томах) і «Словника української мови Т. Г. Шевченка» (у двох томах), авторів інших важливих видань з шевченкознавства і активних учасників щорічних наукових Шевченківських конференцій.

2. Визнати основним напрямом дальшої роботи відділу шевченкознавства дослідження боротьби за спадщину [Т. Г.] Шевченка^{*2}, проблем психології творчості, поетичної майстерності [Т. Г.] Шевченка, проблем текстології, рукописних списків, цензурної історії творів поета.

3. Зобов'язати відділ шевченкознавства Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР підвищити вимогливість до якості робіт, що подаються на конференції і до збірників з питань шевченкознавства. Вести непримиренну боротьбу з буржуазно-націоналістичними фальсифікаторами творчості Т. Г. Шевченка.

4. Зобов'язати наукову раду по проблемі «Закономірності розвитку світової літератури на сучасному етапі» ширше координувати дослідження у галузі шевченкознавства в межах республіки.

5. Відділу аспірантури Президії АН УРСР включити до плану набору у 1965 р. одну вакансію з відривом від виробництва по спеціальності «Історія літератури» для спеціалізації у галузі шевченкознавства.

6. Дозволити Інститутів літератури ім. Т. Г. Шевченка провести чергову XIV наукову Шевченківську конференцію в Полтаві разом із Полтавським державним педагогічним інститутом ім. В. Г. Короленка.

Президент АН УРСР
академік *Б. [Є.] Патон*
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
академік АН УРСР *Г. [С.] Писаренко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1351. Арк. 146–143. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Підкреслено в документі.

^{*2} Маються на увазі суперечності у вирішенні численних питань творчості Т. Г. Шевченка між шевченкознавцями УРСР та діаспори, які набули значної ваги у період підготовки до Шевченківських ювілеїв 1960-х років.

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО СТАН
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ
МЕТАЛОФІЗИКИ АН УРСР»^{*1}**

4 листопада 1964 р.

Заслухавши та обговоривши доповідь директора Інституту металофізики АН УРСР чл.-кор. АН УРСР В. Н. Гріднєва про стан та перспективи розвитку інституту, Президія Академії наук УРСР відзначає, що Інститут металофізики АН УРСР спрямував свої зусилля на дослідження двох найважливіших напрямків фізики твердого тіла: фізики міцності металів і сплавів та електронної структури й електронних властивостей металів і сплавів.

Протягом двох останніх років в Інституті металофізики створено теорію розсіяння рентгенівських променів і повільних нейтронів у металах і сплавах з неідеальними кристалічними ґратками.

З допомогою методу електронно-позитронної^{*2} анігіляції вперше експериментально знайдено й досліджено вплив тиску та пластичної деформації на енергетичний спектр електронів у металах і сплавах; розроблено метод дослідження зміни магнітних моментів і параметрів і обмінної взаємодії при всесторонньому стиску.

В результаті виконання комплексу робіт по дослідженню фізичної природи крихкого руйнування перехідних металів одержано принципово нові дані про механізм процесів руйнування і створено основи теорії крихкого руйнування перехідних тугоплавких металів та їх сплавів.

Ці дослідження дозволили вперше в Радянському Союзі розробити комплекс методів одержання високопластичного хрому і сплавів на його основі, а також на основі інших тугоплавких металів і розробити технологію деяких виробів з холодноламких металів.

Успішний розвиток досліджень з фізики феромагнітних плівок дозволив одержати нові важливі дані про взаємозв'язок доменної структури і субструктури плівок та їх магнітних характеристик. На основі цих досліджень створено технологію одержання елементів пам'яті електронних обчислювальних машин на металевій підкладці.

Комплексна робота ряду лабораторій інституту по вивченню фізичних явищ у матеріалах для газових турбін під дією нестационарного поля напруг і температур закінчилась встановленням закономірностей механізму руйнування лопаток від термічної втомленості. Результати роботи дозволили розробити основи теорії термічної втомленості та запропонувати конкретні методи збільшення довговічності лопаток газових турбін, які впроваджуються у промисловість.

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} Так у документі.

Інститут металофізики АН УРСР займає провідне місце в розробці теорії фазових перетворень і структурних змін при високих швидкостях нагрівання метастабільних та стабільних металевих систем. На основі проведених досліджень були запропоновані методи швидкісного електровідпуску і метод електротермічної обробки сталей, які дозволили різко підвищити міцність металу і автоматизувати процеси його обробки.

Значну роботу проведено інститутом по посиленню зв'язків і по впровадженню результатів наукових робіт у виробництво. Ряд досліджень з питань фізики металевих стану проводиться разом з науковими підприємствами і виробництвами державних комітетів [СРСР] по авіаційній техніці, атомній енергії, оборонній техніці, чорній і кольоровій металургії. Обсяг госпдоговірних робіт у загальному бюджеті інституту виріс з 6% у 1962 році до 2,1% у 1964 році.

Велика увага приділяється інститутом підготовці кандидатів і докторів наук. План підготовки кадрів в цілому по інституту в останні роки перевиконується. У найближчі два роки передбачається захист чотирьох докторських і 22 кандидатських дисертацій.

[...]*¹

Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Вважати основними напрямками наукових досліджень Інституту металофізики АН УРСР:

а) дослідження у галузі фізики міцності і пластичності металів і сплавів, спрямовані на вивчення атомного механізму пластичної деформації і руйнування металів, на вивчення фазових перетворень і умов створення, поведінки та взаємодії дефектів кристалічної будови;

б) дослідження електронної будови та електронних властивостей металів і сплавів, спрямовані на вивчення енергетичного спектра електронів у металах і магнітних характеристик та їх зв'язку з кристалічною і електронною структурою кристалів.

2. Затвердити тематику комплексних науково-дослідних робіт інституту згідно з додатком № 1*². Зобов'язати Інститут металофізики АН УРСР (чл.-кор. АН УРСР В. Н. Гріднева), Фізико-механічний інститут АН УРСР (чл.-кор. АН УРСР Г. В. Карпенка) та Інститут проблем литва АН УРСР*³ (М. В. Фіксе-на) вжити заходів щодо розширення обсягу комплексних робіт з нових матеріалів та до 1 грудня 1964 р. подати на розгляд Секції фізико-технічних і математичних наук Президії АН УРСР відповідні робочі плани.

3. Зобов'язати Інститут металофізики АН УРСР (чл.-кор. АН УРСР В. Н. Гріднева) переглянути тематику інституту на 1965 рік з метою ліквідації малоактуальних і дрібних науково-дослідних робіт. Свої пропозиції з цього приводу подати

*¹ Знято деталізовану інформацію про діяльність установи.

*² Тут і далі в документі – додатки не публікуються.

*³ Так у документі. Правильно: Інститут проблем лиття АН УРСР.

до 25 листопада 1964 року на розгляд Секції фізико-технічних і математичних наук Президії АН УРСР.

4. Враховуючи, що в СРСР не провадяться дослідження у галузі оптичних властивостей металів і сплавів у сильних електромагнітних полях, зобов'язати Інститут металофізики АН УРСР (чл.-кор. АН УРСР В. Н. Гріднева) розглянути і подати до 1 грудня ц. р. Секції фізико-технічних і математичних наук Президії АН УРСР пропозиції щодо розвитку цих досліджень в Інституті металофізики АН УРСР.

5. Зобов'язати Інститут металофізики АН УРСР (чл.-кор. АН УРСР В. Н. Гріднева) до 15 листопада ц. р. підготувати та подати до Президії АН УРСР проект постанови директивних органів і доповідну записку про впровадження у промисловість технології одержання пластичного хрому та високоміцного дроту.

6. З метою розвитку досліджень розсіяння нейтронів магнітними матеріалами та процесів кристалізації тугоплавких металів і сплавів створити в складі інституту в межах затвердженого штатного розкладу:

а) лабораторію нейтронографії^{*1}, поклавши на неї проведення досліджень фазових перетворень та структури магнітних матеріалів і впливу іонізуючого випромінювання на структуру і фізичні властивості металів і сплавів;

б) лабораторію вирощування кристалів, поклавши на неї проведення широких досліджень процесів кристалізації та впливу різноманітних факторів (перехолодження, легування, дефектів кристалічних ґраток) на процеси росту кристалів тугоплавких металів.

7. Дозволити Інституту металофізики АН УРСР оголосити конкурс на заміщення посад завідуючих цими лабораторіями.

8. З метою розвитку досліджень у галузі електронної будови і електронних властивостей металів і сплавів вважати за доцільне протягом 1965–1966 рр. створити лабораторію резонансних методів дослідження металів.

9. Зобов'язати відділ капітального будівництва АН УРСР (т. Чоповського В. П.) разом з Інститутом металофізики АН УРСР вжити необхідних заходів:

а) до введення в експлуатацію у 1965 році нового приміщення Інституту металофізики АН УРСР точно в строки, передбачені планом;

б) до забезпечення будівництва криогенного корпусу з введенням його в дію у 1965 році.

10. Зобов'язати відділ матеріальних фондів:

а) додатково включити до заявки АН УРСР унікальне обладнання (додаток № 2), необхідне для розвитку в Інституті металофізики АН УРСР досліджень у галузі створення нових матеріалів, та вжити заходів до його одержання. Фінансування провести за рахунок резерву Президії АН УРСР;

б) виділити Інституту металофізики АН УРСР на 1965 рік ліміти на придбання меблів для нового будинку інституту загальною вартістю 20 тисяч карбованців.

*1 Тут і далі – підкреслено в документі.

11. У зв'язку з наступним переходом Інституту металофізики АН УРСР у нове приміщення, що відкриває широкі можливості для розширення фронту науково-дослідних робіт, Секції фізико-технічних і математичних наук Президії АН УРСР при розподілі штатів і асигнувань на 1965–1966 рр. передбачити виділення необхідних коштів на придбання унікального обладнання (додаток № 2), на наукові відрядження, валютних асигнувань для бібліотеки та виділення штатних одиниць.

12. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на науково-організаційний відділ Президії АН УРСР.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [С.] Патон
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
академік АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1352. Арк. 1–4. Оригінал. Машинопис.

№ 241^{*1}

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ТА УКРАЇНСЬКОЇ
РЕСПУБЛІКАНСЬКОЇ РАДИ ВСЕСОЮЗНОГО ТОВАРИСТВА
ВИНАХІДНИКІВ ТА РАЦІОНАЛІЗАТОРІВ «ПРО ХІД ВИКОНАННЯ
ПОСТАНОВИ РМ СРСР ВІД 14 ЧЕРВНЯ 1962 р. «ПРО ПОЛІПШЕННЯ
ОХОРОНИ ДЕРЖАВНИХ ІНТЕРЕСІВ У ГАЛУЗІ ВИНАХОДІВ
І ДАЛЬШЕ ПОЛІПШЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИНАХІДНИЦТВА В СРСР»^{*2}**

6 листопада 1964 р.

Заслухавши та обговоривши доповідь віце-президента Академії наук УРСР В. С. Гутирі про хід виконання постанови Ради Міністрів СРСР від 14 червня 1962 р. «Про поліпшення охорони державних інтересів у галузі винаходів і дальше поліпшення організації винахідництва в СРСР» та співповідь секретаря Української республіканської ради Всесоюзного товариства винахідників і раціоналізаторів Д. С. Демченка, Президія Академії наук відзначає, що установи АН УРСР у 1961–1963 рр. впровадили в народне господарство 554 закінчених науково-дослідних роботи. Особливо успішно впроваджувались наслідки науково-дослідних робіт в інститутах кібернетики, електрозварювання ім. Є. О. Патона, загальної і неорганічної хімії.

^{*1} Див. док. № 316.

^{*2} Заголовок документа.

Останнім часом установи Академії наук УРСР значно поліпшили роботу по охороні державних інтересів у галузі винахідництва. Значна кількість матеріалів на можливі винаходи та відкриття своєчасно подається до Державного комітету в справах винаходів і відкриттів СРСР для реєстрації та одержання авторських свідоцтв.

Так, установи АН УРСР з 1957 до 1963 рр. подали до Державного комітету 387 заявок, у 1963 р. – 563, за період з 1 січня по 1 липня ц. р. – 365. Всього у 1964 р. за попередніми даними буде подано не менше 600 заявок.

Велика робота по виконанню постанови Ради Міністрів СРСР від 14 червня 1962 р. № 607 проведена в Інституті електроварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР.

Добре поставлена робота по розвитку винахідництва та охороні державних інтересів у галузі винаходів у Фізико-технічному інституті та Інституті органічної хімії АН УРСР.

[...]*¹

Виходячи з вищезазначеного та надаючи важливого значення розвитку винахідництва і охороні державних інтересів у галузі винаходів, Президія АН УРСР та Президія Української республіканської ради Всесоюзного товариства винахідників і раціоналізаторів постановляють:

1. Вказати на безвідповідальне ставлення керівників головних інститутів АН УРСР (проблем матеріалознавства, проблем литва*², газу, фізики низьких температур, кібернетики) до виконання постанови Президії АН УРСР від 17 липня 1964 р. № 178 та розпорядження Президії АН УРСР від 9 червня 1964 р. № 611.

2. Зобов'язати керівників головних інститутів АН УРСР:

а) до 15 листопада 1964 р. закінчити створення патентно-ліцензійних підрозділів за рахунок існуючих штатів;

б) до 25 грудня 1964 р. закінчити створення галузевого патентного фонду.

3. Зобов'язати керівників інститутів АН УРСР (фізики, металофізики, напівпровідників, фізико-технічного, радіофізики і електроніки, технічної теплофізики, електродинаміки, загальної і неорганічної хімії, хімії високомолекулярних сполук, фізичної хімії, органічної хімії) до 15 січня 1965 р. виділити за рахунок існуючих штатів необхідну кількість штатних одиниць спеціально для патентно-ліцензійної роботи.

Усім іншим установам АН УРСР покласти виконання патентно-ліцензійної роботи на досвідчених інженерів і науковців за сумісництвом.

4. Зобов'язати керівників інститутів АН УРСР:

а) організувати плановий відбір закінчених науково-дослідних і дисертаційних робіт, виконаних на рівні винаходів, для оформлення їх авторськими свідоцтвами;

*¹ Знято деталізовану інформацію про роботу установ.

*² Так у документі. Правильно: Інститут проблем лиття АН УРСР.

б) для забезпечення правильного та своєчасного оформлення заявок на можливі винаходи, а також захисту авторських прав, усі заявки на розробки, виконані як у порядку службового завдання, так і окремими авторами поза планом, – оформляти тільки через інститути АН УРСР;

в) заборонити публікацію у пресі науково-дослідних та дисертаційних робіт, виконаних на рівні винаходів, до захисту їх авторськими свідоцтвами.

5. Рекомендувати керівникам інститутів АН УРСР разом з профспілковими організаціями створити первинні організації Всесоюзного товариства винахідників і раціоналізаторів.

Київській, Харківській, Кримській, Дніпропетровській та Львівській промисловим обласним радам ВТВР до 1 січня 1965 р. забезпечити створення первинних організацій ВТВР в інститутах і філіалах АН УРСР.

6. Організаціям Всесоюзного товариства винахідників і раціоналізаторів разом з адміністрацією, профспілковими та іншими громадськими організаціями провадити роботу по розвитку винахідництва в інститутах АН УРСР, захисту державних інтересів у галузі винахідництва, допомозі науковим працівникам інститутів АН УРСР у їх творчій роботі, проводити заходи по широкому використанню у народному господарстві створених винаходів і захисту авторських прав.

7. Зобов'язати фінансовий відділ АН УРСР при затвердженні штатних розкладів на 1965 р. вводити до штатного розкладу науковців для патентно-ліцензійної служби за рахунок загальної чисельності інституту.

8. Зобов'язати науково-організаційний відділ Президії АН УРСР провести в 1 кварталі 1965 р. семінарські заняття з працівниками патентних служб установ АН УРСР по вивченню законодавства з питань винахідництва і відкриттів.

9. Затвердити «Положення про патентно-ліцензійну службу наукової установи АН УРСР» згідно з додатком*¹.

10. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на науково-організаційний відділ Президії АН УРСР (т. Лепілкину О. О.).

Президент Академії наук УРСР
академік *Б. [С.] Патон*
Голова Української республіканської ради
Всесоюзного товариства винахідників
і раціоналізаторів *П. [Ф.] Рябоконт*
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
академік АН УРСР *Г. [С.] Писаренко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1352. Арк. 8–10. Оригінал. Машинопис.

*¹ Додаток не публікується.

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО СТВОРЕННЯ
ЕКСПЕРТНОЇ КОМІСІЇ ПО ПРИДБАННЮ АРХІВНИХ МАТЕРІАЛІВ,
ХУДОЖНІХ ТВОРІВ І ВИРОБІВ ТА РІДКІСНИХ ВИДАНЬ»^{*1}**

11 листопада 1964 р.

1. Для придбання у приватних осіб рукописів, архівів, художніх творів і виробів, колекцій та рідкісних видань, які становлять значний науковий інтерес та историко-культурну цінність, створити при Президії АН УРСР на правах консультативного органу експертну комісію у такому складі:

1. Академік АН УРСР І. К. Білодід (голова).
2. Чл.-кор. АН УРСР О. М. Мілях.
3. Докт[ор] матем[атичних] наук Ю. Ю. Трохимчук.
4. Докт[ор] геол[ого]-мін[ералогічних] наук І. С. Усенко.
5. Докт[ор] техн[ічних] наук Б. С. Касаткін.
6. Докт[ор] хім[ічних] наук І. А. Шека.
7. Чл.-кор. АН УРСР Р. В. Чаговець.
8. Докт[ор] біол[огічних] наук П. М. Мажуга.
9. Докт[ор] філ[ологічних] наук М. Є. Сиваченко.
10. Професор К. К. Дубина.
11. Нач[альник] фін[ансового] відділу В. М. Болтрик.
12. Директор ДПБ І. С. Черненко.
13. Старший юрисконсульт Президії АН УРСР Д. С. Дробот.
14. Канд[идат] філол[огічних] наук С. Д. Зубков.
15. Канд[идат] іст[оричних] наук І. М. Бондаренко (секретар).

2. Затвердити Положення про експертну комісію АН УРСР по придбанню архівних матеріалів, художніх творів і виробів та рідкісних видань згідно з додатком^{*2}.

3. Постанову Президії АН УРСР від 26 січня 1960 р. № 55 скасувати^{*3}.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [Є.] Патон
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
академік Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1357. Арк. 69. Копія. Машинопис.

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} Додаток не публікується.

^{*3} Див.: Історія Національної академії наук України. 1956–1960: Ч. 2. Додатки. Київ, 2016. С. 412.

№ 243

**ПЕРЕЛІК ЛАБОРАТОРНИХ КОРПУСІВ І ІНШИХ ОБ'ЄКТІВ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ АН УРСР, ЩО БУДУВАЛИСЯ
У КИЄВІ, СЕВАСТОПОЛІ, ОДЕСІ, ДНІПРОПЕТРОВСЬКУ
ТА ХАРКОВІ У 1964 р.^{*1}**

16 листопада 1964 р.

Цілком таємно^{*2}

№	Назва науково-дослідних інститутів	Об'єкти, які дозволяється будувати
<u>м. Київ^{*3}</u>		
1	Інститут проблем матеріалознавства	Лабораторний корпус високотемпературної міцності; спеціальне конструкторське бюро з дослідним виробництвом
2	Інститут механіки	Лабораторний корпус; експериментальні майстерні
3	Інститут фізики	6 «гарячих» камер реактора
4	Інститут металофізики	Станція скраплених газів
5	Інститут біохімії	Дослідно-експериментальна лабораторія виробництва ферментів
6	Інститут фізіології [ім. О. О. Богомольця]	Віварій
7	Управління справами АН УРСР	Автобаза на 250 спецмашин; зовнішні мережі і споруди у Феофанії; склад Академпостачу
<u>м. Севастополь</u>		
	Морський гідрофізичний інститут	Лабораторний корпус
<u>м. Одеса</u>		
	Інститут загальної і неорганічної хімії	Лабораторний корпус рідкісних металів
<u>м. Дніпропетровськ</u>		
	Філіал Інституту механіки	Лабораторний корпус геотехнічної механіки
<u>м. Харків</u>		
	Філіал Інституту механіки	Лабораторний корпус

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 3675. Арк. 30. Засвідчена копія. Машинопис.

^{*1} Документ є додатком до постанови Президії ЦК КПУ від 16 листопада 1964 р. № П 70/4-3 «Про будівництво в мм. Києві, Севастополі, Одесі, Дніпропетровську та Харкові лабораторних корпусів і інших об'єктів науково-дослідних установ Академії наук УРСР».

^{*2} Тут і далі – підкреслено в документі. Документ розсекречено. Підстава: акт від 06.08.1992.

^{*3} Тут і далі – підкреслено в документі.

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
«ПРО СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТУ
ПРОБЛЕМ ЛИТВА АН УРСР»^{*1}

19 листопада 1964 р.

Заслухавши та обговоривши доповідь директора Інституту проблем литва АН УРСР канд[идата] техн[ічних] наук М. В. Фіксена, Президія АН УРСР відмічає, що на виконання постанови Президії АН УРСР від 3 жовтня 1963 р. (прот. № 31, § 302) про реорганізацію Інституту проблем литва АН УРСР було проведено ряд заходів, а саме: [...] ^{*2} з плану науково-дослідних робіт виключені ^{*3} теми суцього технологічного характеру та теми, що не відповідали новому профілю інституту: розробка технологічного процесу виготовлення труб з високоміцного чавуну; дослідження процесів литва в оболонкові форми, процесів відцентрового та кокільного литва; вивчення зовнішнього розкислення і легування сталі для фасонного литва; розробка раціональних складів рідкоскляних стержньових сумішей для чавунного литва; розробка технології виготовлення форм для виготовлення крупних відливок.

З плану робіт також були виключені теми, розробка яких на протязі кількох років не дала практичного виходу, зокрема вивчення кристалізації чавуну при модифікуванні його під великим тиском, вивчення кінетики евтектоїдного перетворення у високоміцному чавуні, легованому марганцем.

Протягом поточного року в Інституті проблем литва АН УРСР була ліквідована лабораторія петрографії литих матеріалів, відділ фізико-хімічної механіки литих матеріалів, відділ очистки і покриттів. Певна робота була проведена по зосередженню найбільш кваліфікованих співробітників різних відділів на виконанні найважливіших завдань.

За останній час в інституті одержали розвиток науково-теоретичні роботи з фізики і фізико-хімії явищ, зв'язаних з питаннями модифікації і легування сплавів. До плану науково-дослідних робіт були введені теми по вивченню реакційної активності модифікаторів методом ЕРС, теплот кристалізації білих і сірих чавунів, по визначенню природи міцності литих гетерогенних і гомогенних нікельових і ніобієвих сплавів, по мікролегуванню литих спеціальних сплавів та ін.

Виконання цих робіт дозволить розширити уявлення про процеси модифікування і легування сплавів, дозволить розробити методику вибору оптимальних складів модифікаторів і леуючих домішок і розробити наукові принципи боротьби з рядом дефектів у відливках.

^{*1} Заголовок документа. Тут і далі в документі – правильно: Інститут проблем лиття АН УРСР.

^{*2} У документі викреслене від руки непрочитане слово.

^{*3} Слово «виключені» вписано від руки поверх рядка.

Результати цих досліджень дозволили вже зараз підвищити міцнісні характеристики чавуну з кулястим графітом шляхом модифікування і спеціальної термообробки. Одержано чавунні відливки з міцністю на розрив 130–140 кг/мм^2 при відносному подовженні 3–5%. Розроблені інститутом марки чавунів використовуються для виготовлення колінчастих валків на заводі «Серп і молот» (м. Харків). На Київському заводі верстатів-автоматів ім. Горького одержані відливки з цього чавуну з високими механічними властивостями.

Вивчення теплофізичних і фізико-хімічних властивостей рідкої сталі, регулювання умов твердіння відливок без усадкової пористості, процесів твердіння і кристалізації окисних розплавів і теплофізичних властивостей формування відливок дозволило в цьому році широко впровадити на підприємствах країни технологію швидкісної розливки киплячої сталі зверху у великі листові зливки вагою 14–19 тонн (завод ім. Ілліча, Череповецький металургійний завод та ін.), а також технологію розливки високолегованої сталі під шаром екзотермічних сумішей (заводи «Дніпроспецсталь», «Червоний жовтень» та ін.). Впровадження швидкісної розливки киплячої сталі з швидкостями розливки в 8–10 раз більшими за звичайні тільки на заводі ім. Ілліча дає економію коштів близько 3 млн крб на рік. Проведення робіт на високому науково-технічному рівні дозволило Інституту проблем литва АН УРСР зайняти провідне місце в країні по розробці теорії процесів розливки і кристалізації сталевих зливок.

Розроблені в інституті наукові основи одержання термостійких, хімічно-інертних покриттів ливарних форм і встановлення закономірностей формування поверхні відливок уже на першому етапі дозволили дати практичні рекомендації промисловості для вибору складів покриттів і зв'язуючих з гідروفобними властивостями. Розроблені покриття форм з низьким коефіцієнтом теплової акумуляції при використанні їх для прибуткових надставок зливок сприяють зменшенню висоти прибутку, внаслідок чого досягається економія металу до 2% від ваги зливка (впроваджено на заводі «Азовсталь»).

Протягом останніх років в інституті значно збільшено обсяг науково-дослідних робіт з електромагнітної гідродинаміки рідких сплавів. Розпочато роботи по комплексному дослідженню дії електромагнітного поля на всі етапи технологічного процесу підготовки рідкого металу до заливки в форму. Внаслідок досліджень створено магнітодинамічний насос, що вигідно відрізняється від існуючих вітчизняних і іноземних конструкцій. Насос типу МДН-4 для транспортування і розливки магнієвих сплавів при безперервному литті зливок впроваджено в організації п/с 769 (м. Москва). Впровадження насосу дозволило підвищити якість металу, зменшити його забруднення неметалічними домішками майже в 5 раз, створило можливості повної автоматизації процесу розливки і значно поліпшило умови праці. Впровадження цього насосу тільки в одному цеху дає економічний ефект 180 тис. крб на рік. Організовано малосерійний випуск таких насосів. Розробляються й інші види насосів такого типу. Інститут проблем литва займає провідне місце в Радянському Союзі по розробці гідродинамічних насосів.

В інституті розвиваються роботи по автоматизації процесів литва з використанням можливостей технічної кібернетики в пристосуванні до процесів литва. Виконані в інституті роботи з теорії екстремального регулювання, по автоматичному дозуванню рідких металів, по створенню цифрових автоматів дозволили створити системи автоматизації ваграночного процесу, які впроваджуються на багатьох заводах країни. В галузі автоматизації процесів литва інститут також займає провідне місце в країні. Більша частина науково-дослідних робіт і дослідно-промислових перевірок проводиться у тісній співдружності з підприємствами державних комітетів [РМ СРСР] чорної та кольорової металургії, транспортного, енергетичного і важкого машинобудування; хімічного машинобудування та ін.

Обсяг госпдогвірних робіт інституту зріс з 170 тис. крб у 1962 р. до 310 тис. крб у 1964 р.

Велику увагу інститут приділяв підготовці наукових кадрів. За останні два роки підготовано 18 кандидатів наук, захищено 1 докторську дисертацію. У найближчі два роки передбачається захист двох докторських і 15 кандидатських дисертацій.

[...]*¹

Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Вважати найважливішими завданнями наукової діяльності Інституту проблем литва на найближчі роки розвиток робіт по основних напрямках, затверджених постановою Президії АН УРСР від 3 січня 1963 р. (прот[окол] 31, § 302), і, в першу чергу, по темах згідно з додатком № 1².

2. Зобов'язати вчену раду інституту (директор ін-ту канд. техн. наук М. В. Фіксен) розглянути питання про ліквідацію тем по електрохімічному очищенню відливок, по легуванню конструкційних сталей, по розробці технології виготовлення колінчастих валків з високоміцного чавуну та ін. та про передачу цих тем іншим організаціям для широкого впровадження у народне господарство. Разом з тим, розглянути питання про ліквідацію дрібних груп, що займаються розробкою неактуальної, незначної тематики, та про передачу штатних одиниць цих груп іншим відділам. Пропозиції з цього питання подати на розгляд Секції фізико-технічних і математичних наук Президії АН УРСР до 15 грудня 1964 року.

3. Зобов'язати Інститут проблем литва включити до плану науково-дослідних робіт на 1965 рік дослідження по таких нових наукових напрямках:

а) розробка процесів литва нових сплавів на основі титану (за завданнями державних комітетів [РМ СРСР] оборонної, авіаційної техніки і суднобудування);

б) розробка спеціальних методів литва високолегованих сталей у вакуумі;

в) розробка фізичних основ і конкретних технологічних процесів одержання спеціальних покриттів тонкостінних виробів шляхом конденсації з парової фази.

*¹ Знято деталізовану інформацію про роботу установи.

*² Тут і далі в документі – додатки не публікуються.

Робочі плани подати на розгляд Відділу фізико-технічних проблем матеріалознавства АН УРСР до 15 грудня цього року.

4. У зв'язку з необхідністю вивчення дії ядерних випромінювань на властивості створюваних матеріалів, вивчення процесів, що проходять у металах і сплавах з допомогою радіоактивних індикаторів, та знаходження нових методів зміцнення неметалевих і металевих матеріалів з широким використанням методів радіоактивних індикаторів та ядерних випромінювань в інститутах Відділу фізико-технічних проблем матеріалознавства АН УРСР створити в Інституті проблем литва АН УРСР структурну лабораторію радіоактивних досліджень, яка обслуговуватиме всі інститути Відділу ФТПМ, підпорядкувавши її Інституту проблем литва АН УРСР.

5. Дозволити Інституту проблем литва АН УРСР оголосити конкурс на заміщення вакансії завідуючого лабораторією радіоактивних досліджень з 1 грудня цього року.

6. Зобов'язати відділ капітального будівництва (т. Чоповського В. П.) включити в план капітальних робіт на 1966 рік будівництво експериментально-технічних майстерень загальною площею 1008 м² згідно з проектом Інституту проблем литва АН УРСР.

11*¹.

7. Зобов'язати Інститут проблем литва АН УРСР (канд. техн. наук М. Б. Фіксена) і академіка-секретаря Відділу ФТПМ І. М. Федорченка вжити рішучих заходів до залучення в Інститут проблем литва наукових кадрів вищої кваліфікації.

8. Зобов'язати дирекцію інституту (канд. техн. наук М. Б. Фіксена) розробити і подати до 15 грудня ц. р. на затвердження Президії АН УРСР план заходів по ліквідації недоліків, відмічених у постанові.

9. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на науково-організаційний відділ Президії АН УРСР.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [Є.] Патон
Головний учений секретар
Президії Академії наук УРСР
академік АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1352. Арк. 40–44. Оригінал. Машинопис.

*¹ Текст цього пункту у документі закреслено від руки, нумерацію пункту змінено з «7» на «11». Через виправлення цього та наступного пунктів замість п. «8» від руки вписано «7», замість «9» – «8», замість «10» – «9». Постановою Президії АН УРСР від 28 листопада 1964 р. було ухвалено доповнити даний документ таким пунктом: «Доручити Секції фізико-технічних і математичних наук Президії АН УРСР розглянути питання про виділення Інституту проблем литва: а) необхідних коштів на придбання унікального обладнання згідно з додатком; б) необхідної кількості штатних одиниць для розвитку науково-дослідних робіт по темах, зазначених у додатку № 1 до постанови Президії АН УРСР від 19.XI.[19]64 р. № 272, та для обслуговування приміщення нового корпусу Інституту проблем литва АН УРСР», який був викреслений з постанови від 19 листопада 1964 р.

**ВИСНОВКИ КОМІСІЇ З ПЕРЕВІРКИ НАУКОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТУ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА, ФОЛЬКЛОРУ
ТА ЕТНОГРАФІЇ ім. М. Т. РИЛЬСЬКОГО АН УРСР В 1964 р.**

29 листопада 1964 р.

Колектив інституту працював у 1964 р. над дослідженням чотирьох проблем, які охоплювали основні напрями у розвитку українського мистецтвознавства, фольклористики, етнографії, а саме: 1) «Історія світової культури», а) «Історія культури народів СРСР», 2) «Сучасна народна поетична творчість»; 3) «Історичний розвиток жанрів фольклору» і 4) «Вивчення і видання пам'яток народно-поетичної творчості».

Науково-дослідний план з цих проблем включав розробку 31 теми. У 1964 р. планувалося завершення 15 тем, решта – перехідні.

Із запланованих на 1964 р. тем виконано 13 у вигляді колективних або індивідуальних праць науковців інституту. Так, у звітному році завершено розробку таких важливих і актуальних колективних тем:

1. «Нариси в історії кіномистецтва» (25 др. арк.), в яких досліджено особливості кінодраматургії, проблеми режисури, операторської майстерності, художнього та музичного оформлення фільмів, розкрито роль радянського кіно в розвитку кінематографії, взаємостосунки кіно й суміжних видів мистецтва.

2. «Проблеми української радянської музики» (21 др. арк.) – ювілейний друкований збірник, в якому дано огляд та аналіз жанрів і видів української радянської музичної творчості за 50 років радянської влади.

3. Розділи в історії української музики, театру, кіно та образотворчого мистецтва до II і III томів багатотомного видання «Історії мистецтв народів СРСР» (25 др. арк.).

4. «Жартівливі пісні» (40 др. арк.) – том багатотомного видання серії «Українська народна творчість».

5. «Літопис найважливіших подій театрального життя радянської України» (1926–1934 рр.) (10 др. арк.).

Важливим питанням розвитку музики, кіномистецтва, народної творчості та етнографії присвячені також індивідуальні монографії, завершені науковцями інституту в 1964 р.

1. «Українська радянська симфонічна музика» (20 др. арк., автор – канд[идат] мистецтвознавства М. М. Гордійчук).

2. «Програмність та її роль у розвитку української радянської музики» (8 др. арк., автор – молодший наук[овий] співробітник А. І. Муха).

3. «Українська науково-популярна кінематографія» (8 др. арк., автор – молодший наук[овий] співробітник Слободян М. І.).

4. «Сербська народна пісня на Україні» (10 др. арк., автор – молодший наук[овий] співробітник Гуць М. В.).

5. «Стильові особливості слов'янської пісні» (8 др. арк., автор – молодший наук[овий] співроб[ітник] В. М. Скрипка).

6. «На шляхах єднання» (8 др. арк., автор – молодший наук[овий] співробіт[ник] Р. Я. Пилипчук; після зміни науково-дослідного плану з серпня 1964 р. ця праця ввійде розділом до теми «Історія українського радянського театру»).

З виконаних робіт лише 6 обговорено на засіданнях відділів і вченої ради. Решта ще не повністю передруковані і тому будуть обговорені на засіданнях відділів і вченої ради пізніше*¹.

Не закінчені такі планові теми:

1. «Шляхи розвитку української радянської опери» (25 др. арк., автор – старший науковий співробіт[ник] Л. Б. Архімович).

2. «Думи» – том багатотомного видання «Українська народна творчість» (автор – старший науковий співробіт[ник] П. Д. Павлій).

Недовиконання по згаданих темах частково сталося внаслідок нечіткого планування (перевантаження товаришів іншою науковою роботою). Так, тов. [П. Д.] Павлій написав новий розділ «Походження та основні історичні етапи розвитку українського фольклору» (2 [др.] арк.) до вузівського підручника «Українська народна поетична творчість», а також детально переглянув раніше написані ним розділи «Трудові пісні», «Думи» (дожовтневі), «Думи» (радянські), «Робітничий фольклор 1895–1917 р.» (5 авт. арк.), привівши їх у відповідність до нової програми Міністерства освіти УРСР. Крім того, багато часу забрало у нього редагування різних праць і робота протягом I кв. 1964 р. заступником головного редактору журналу «Народна творчість та етнографія».

Але якщо по відділу музикознавства були своєчасно внесені корективи в науково-дослідний план окремих співробітників і виконання теми т. [Л. Б.] Архімович за рішенням вченої ради було перенесено на II кв. 1965 р., то по відношенню до тов. [П. Д.] Павлія цього не було зроблено.

Перевіряючи плани науково-дослідної роботи відділів та їх виконання, комісія констатувала, що керівництво деяких відділів і дирекція інституту недостатньо приділяла уваги складанню науково-дослідних планів відділів та інституту в цілому на 1964 р., внаслідок чого на початку і в середині року мінялись окремі теми, що негативно позначалось на роботі науковців*². Наприклад, ряд науковців з відділу театрознавства з січня по липень 1964 р. працювали над колективною темою «Проблеми розвитку українського радянського театру». Однак у липні 1964 р. ця тема була замінена іншою – «Історія українського театру», і товариші, не завершивши розпочатого дослідження, переключились на нову роботу.

Така сама непередбачена зміна однієї з тем була і в науково-дослідному плані відділу музикознавства.

Перевірка стану виконання перехідних тем показала, що загрози зриву по жодній з них немає. Правда, завершені розділи робіт на ці теми ще не обговорювалися на відділах. Це обговорення, як правило, проходить або в самому кінці року, або на початку наступного року.

*¹ Текст абзацу та двох наступних пунктів у документі виділено лінією на лівому березі.

*² Текст речення у документі виділено лінією на лівому березі.

2*1. У плані підготовки рукописів у 1964 р. до видання в 1965 р. після всіх уточнень було залишено 15 робіт*2. Подано до видавництва 10: «Український драматичний театр», т. I, 60 др. арк., монографії наукових співробітників В. Г. Бойко «Поетичне слово народу і літературний процес» (14 др. арк.), Є. І. Данилової «Еволюція руки людини в світлі антропогенезу (15 [др.] арк.), О. Г. Костюка «Сприймання музики і художня культура слухача» (10 [др.] арк.), Наулка В. І. «Етнічний склад населення УРСР» (8 [др.] арк.), Жук А. К. «Українські народні килими» (10 [др.] арк.) та інші. Решта планових робіт буде здана, згідно з видавничим планом, у I половині 1965 р. після обговорення їх на засіданнях відділів і вченої ради.

3. У 1964 р. вийшло з друку 16 планових робіт науковців інституту, серед них IX і X томи «Повного зібрання творів Т. Г. Шевченка» (мистецька спадщина), колективна праця «Українці» в томі «Восточные славяне» (серія «Народи мира»), монографії Я. П. Прилипка, В. Ф. Горленка, А. Я. Поріцького, М. П. Приходька, Г. Ю. Стельмаха, В. Д. Дяченка, В. Н. Золочевського, М. Т. Яценка, В. Я. Ткаченко, збірник фольклорних творів «Пісні Великого Кобзаря», III випуск «Матеріалів з антропології України» тощо.

Співробітники інституту протягом 1964 року опублікували в періодичній пресі понад 300 статей з питань історії, теорії і сучасного стану українського мистецтва, народної творчості, побуту трудящих, а також рецензії на виставки, кінотвори, музичні вечори і т. д.

Слід відзначити наполегливу і злагоджену роботу редакції та редколегії журналу «Народна творчість та етнографія». В цьому році вийшло 6 номерів журналів тиражем у два рази більше проти минулого року.

Вся друкована продукція інституту дістала схвальну оцінку, а видання мистецької спадщини Т. Г. Шевченка слід вважати досягненням у роботі науковців інституту.

Велику допомогу працівникам інституту в їх роботі над плановими темами подавав відділ рукописних фондів. Основна увага співробітників цього відділу в 1964 р. була спрямована на вивчення, впорядкування та бібліографічне оформлення рукописних матеріалів, а також на максимальне повне задоволення запитів науковців інституту.

У видавничій діяльності інституту в 1964 р. мали місце непорозуміння, навіть конфлікти з видавництвами «Наукова думка» та «Мистецтво». Так, видавництво «Наукова думка» самовільно розділило велику працю інституту про українську музичну спадщину на дві: 1) «Живі сторінки з минулого української музики» (15 др. арк.), 2) «Музична і театральна культура м. Харкова» (10 др. арк.), що викликало додаткову роботу над рукописом, а після закінчення роботи відмовилось друкувати працю «Музична і театральна культура м. Харкова». Друкування монографії Т. П. Булат «Героїчні мотиви в творчості Лисенка» це видавництво переносить з року в рік, хоч робота над нею повністю завершена. Видавництво

*1 Така нумерація пунктів у документі.

*2 Текст речення у документі виділено лінією на лівому березі.

«Мистецтво» теж самовільно зменшило розмір збірки «Українська радянська музика на сучасному етапі» з 25 до 15 др. арк.), що спричинилося до перепланування і додаткового доопрацювання всього рукопису, оскільки скорочення ніколи не робиться механічно.

Ці і деякі інші факти свідчать про те, що видавничі плани інституту і видавництв складаються ізольовано, без взаємного погодження, а це, безперечно, позначається на спокійній і ритмічній роботі як науковців інституту, так і редакторів видавництв^{*1}.

4. Свою науково-координаційну роботу інститут здійснює за допомогою наукових рад по проблемах. Робота по цих проблемах ведеться в межах не тільки республіки, але всього Радянського Союзу.

Велика колективна праця «Історія українського мистецтва» виконується спільно з Інститутом історії і теорії архітектури Держплану СРСР, «Культура українського народу в період розгорнутого будівництва комунізму» – в координації з науковцями інститутів Секції суспільних наук; «Нариси з історії українського кіно» – спільно з кафедрою естетики КДУ та Кіностудією ім. О. П. Довженка; «Історія українського радянського драматичного театру» – разом з кафедрою історії театру Інституту театрального мистецтва ім. Карпенка-Карого і працівниками Українського театального товариства. Багатотомне видання фольклору здійснюється в тісному контакті з викладачами української літератури Київського держуніверситету, Вінницького педінституту і Київської консерваторії. Планові теми з етнографії і антропології виконуються в координації з Львівським музеєм етнографії і художнього промислу^{*2}, а також спільно з працівниками кафедри філософії, лабораторії прикладної антропології і лабораторії соціології. Науковці інституту у творчій співдружності з працівниками Академії художеств СРСР, Інститутом історії мистецтв та відповідними інститутами Академії наук союзних республік працюють над створенням багатотомного видання «Історії мистецтв народів СРСР». Ряд наукових праць з фольклористики і етнографії виконується в координації з Інститутом етнографії АН СРСР, Інститутом слов'янознавства АН СРСР та Пушкінським домом АН СРСР.

Зв'язки інституту з науковими установами зарубіжних соціалістичних країн здійснювались у формі наукових відряджень та взаєморецензування виконаних праць.

5. У 1964 р. науковці інституту брали активну участь у пропаганді досягнень науки і культури українського народу, а також важливих рішень, документів і матеріалів комуністичної партії. В містах і селах республіки, на підприємствах і в установах м. Києва, під час експедицій в області республіки вони прочитали понад 150 лекцій і доповідей про появу нового в культурі і побуті радянських людей періоду розгорнутого будівництва комунізму, а також з питань мистецтва,

^{*1} Текст абзацу у документі виділено лінією на лівому березі.

^{*2} Так у документі. Правильно: Музей етнографії та художнього промислу у м. Львів. У 1963–1969 рр. був підпорядкований Міністерству культури УРСР (нині – Музей етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України).

фольклору та етнографії (В. Г. Бойко, Т. П. Булат, М. М. Гордійчук, В. Ф. Горленко, К. Г. Гуслистий, О. І. Дей, В. Т. Зінич, А. М. Кінько, В. І. Наулко, А. Я. Поріцький, М. П. Приходько та ін.).

Підготовлені інститутом матеріали для республіканської наради з питань впровадження нових свят і звичаїв, наради з питань стану і перспектив розвитку театрального мистецтва в республіці одержали схвалення широкої схвалення широкої громадськості.

Співробітники інституту, як спеціалісти, брали участь у мистецькому житті м. Києва, в обговоренні художніх виставок, творів мистецтва, нових експозицій у музеях, театральних вистав тощо, систематично консультували працівників театрів, кіностудій, музичного мистецтва, колективи художньої самодіяльності, будинки народної творчості, а також виступали в пресі з рецензіями, організовували радіопередачі на музичні та інші теми.

Ряд науковців виїздили в експедиції по збиранню і вивченню народної творчості, а також по вивченню культури і побуту різних груп населення України.

Пропаганду наукових знань у галузі народного мистецтва, фольклору та етнографії, результатів наукових досліджень інститут здійснює також через журнал «Народна творчість та етнографія»^{*1}.

6. Науковою діяльністю інституту і координацією роботи його відділів керує вчена рада. У 1964 р. відбулося 21 засідання вченої ради, на яких обговорювались питання наукової і науково-організаційної роботи, зокрема:

1. Про дослідження методологічних основ наук, представлених в інституті.

2. Доповіді науковців про завершення планових тем і результати наукових досліджень.

3. Обговорення і рекомендація до друку колективних та індивідуальних праць співробітників інституту.

4. Звіти і інформації наукових співробітників інституту про участь у конгресах, сесіях, нарадах, конференціях і т. д.

4.^{*2} Про наукові дослідження з питань впровадження нових свят і звичаїв.

5. Обговорення науково-дослідних планів інституту.

6. Захисти кандидатських дисертацій у галузі етнографії.

7. Звіти аспірантів і рекомендація їх робіт до захисту і т. д.

У роботі вченої ради іноді брали участь представники кафедр університетів, мистецьких вузів, творчих організацій і Центрального будинку народної творчості.

Як свідчать протоколи засідань, вчена рада несистематично ставила на обговорення доповіді з важливих проблем, розгляд яких пожвавлює творче життя колективу, викликає дискусії і вносить нове у дослідження тієї чи іншої теми.

У 1964 р. етнографи, фольклористи і мистецтвознавці інституту взяли активну участь у підготовці і проведенні: 1) VII Міжнародного конгресу етногра-

^{*1} Журнал видавався під назвою «Етнографічний вісник» (1925–1932), «Український фольклор» (1937–1939), «Народна творчість» (1939–1941), «Народна творчість та етнографія» (1957–2010), з 2011 р. журнал має назву «Народна творчість та етнологія».

^{*2} Така нумерація пунктів у документі.

фічних і антропологічних наук (прочитано 10 доповідей, організовано виставку книг і зразків народного мистецтва, виготовлено і продемонстровано етнографічні фільми); 2) Республіканської наради з питань сучасного стану театрального мистецтва і театральної критики на Україні; 3) Республіканської наради з питань впровадження нових свят і звичаїв. Крім того, науковці інституту брали участь у VI Республіканській славістичній конференції, у відзначенні 150-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка, у XIX науковій конференції Московського поліграфічного інституту, у Всесоюзній науковій конференції з питань історизму фольклору, у IX міжвузівській франкознавчій конференції, у ряді нарад і семінарів.

7. В інституті працює 127 чол., з них 95 наукових співробітників: 4 доктори, 47 кандидатів наук. Решта науковців поки що не мають ученого ступеня. У звітному році захищено 9 кандидатських дисертацій, подано до захисту 1 докторську й 2 кандидатські дисертації.

У 1965 р. планують захищати докторські дисертації т. М. М. Гордійчук, В. Д. Довженко, Л. Б. Архімович, Б. С. Бутник-Сіверський, А. А. Роміцин, Г. Ю. Стельмах.

В аспірантурі інституту з усіх спеціальностей зараз навчається 10 аспірантів (один – стаціонарно, 9 – заочно).

В 1964 р. закінчили аспірантуру 4 чол. (В. І. Наулко, М. І. Шевченко, С. В. Дубенко, Ю. В. Шелест) і заочно – 2 чол. Тов. [В. І.] Наулко своєчасно захистив дисертацію, решта аспірантів готують роботи до захисту.

Комісія вважає за потрібне висловити такі зауваження і побажання щодо роботи інституту:

1. Дирекції і заввідділами чіткіше планувати науково-дослідну роботу інституту в цілому, і кожного наукового співробітника зокрема, уникаючи надалі змін планових тем тоді, коли робота над ними вже розпочалася.

2. В індивідуальних планах кожного науковця відводити певний час для роботи з редакторами видавництва над підготовкою рукопису до друку і на читання коректур, а також для рецензування наукових праць.

3. Систематично контролювати виконання планової тематики, своєчасно й широко обговорювати завершені праці на засіданнях відділів і вченої ради.

4. Частіше виносити на вчену раду для обговорення важливі наукові теми. Деякі з них заслуховувати на методичних семінарах.

5. Бажано було б, узагальнивши досвід видання художньої спадщини Т. Г. Шевченка, продовжити публікацію творів інших видатних українських художників.

6. У зв'язку з гострою потребою у довідкових виданнях з образотворчого мистецтва поновити роботу над темою «Словник українських радянських художників».

7. Краще забезпечувати наукові експедиції співробітників інституту по країні відповідним транспортом і необхідним обладнанням.

8. Треба провести ряд заходів для забезпечення нормальних умов праці в інституті:

а) у зв'язку із специфікою роботи деяких науковців (потреба працювати з музичними інструментами тощо) дозволити їм частину робочого часу працювати

вдома чи у муз[ичному] відділі [Державної] публічної бібліотеки, що значно полегшить виконання планових завдань;

б) впровадити бібліотечні дні;

в) виділити для передруку матеріалів окрему кімнату.

Розв'язання деяких питань вимагає уваги і допомоги Відділу мови, літератури і мистецтвознавства, Президії АН УРСР та інших органів.

1. У зв'язку з тим, що на Україні нема жодного спеціального журналу, присвяченого образотворчому мистецтву (тим часом як у РСФСР їх 4!), піднести клопотання перед директивними органами про видання разом із Спілкою художників України журналу з питань образотворчого, декоративно-прикладного й народного мистецтва.

2. При затвердженні кошторису для інституту врахувати велику потребу його в коштах для організації експедицій по республіці і наукових відряджень в інші країни у зв'язку із специфічною плановою тематикою.

3. Надати інституту кілька додаткових штатних одиниць для науково-допоміжних працівників (лаборантів, бібліографів, кіномеханіків, картографів, друкарів і ін.).

3. Збільшити кількість аспірантів з відривом від виробництва.

Голова комісії *Ю.[О.] Івакін*
Члени [комісії]: 1. М. С. Грицюта*¹
2. А. А. Каспрук
3. Т. К. Черноризька

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділення літератури, мови та мистецтва. Спр. 739. Арк. 1–12. Оригінал. Машинопис.

№ 246

АКТ ПЕРЕВІРКИ КОМІСІЄЮ ВІДДІЛЕННЯ МАТЕМАТИКИ, МЕХАНІКИ І КІБЕРНЕТИКИ АН УРСР НАУКОВОЇ І НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТУ МАТЕМАТИКИ АН УРСР

7 грудня 1964 р.

Настоящий акт составлен в том, что комиссия Отделения математики, механики и кибернетики АН УССР в составе академика АН УССР А. Д. Коваленко, кандидата физ.-мат. наук В. С. Михалевича и кандидата физ.-мат. наук Я. М. Григоренко при участии директора Института математики АН УССР академика АН УССР Ю. А. Митропольского, зам. директора по научной части академика АН УССР О. С. Парасюка и ученого секретаря института кандидата физ.-мат. наук В. Н. Калиновича проверили выполнение плана научно-исследовательских работ Института математики АН УССР за 1964 год и установили следующее.

*¹ Підпис відсутній.

Научные исследования в институте развивались в следующих основных направлениях:

1. Асимптотические методы в теории дифференциальных уравнений.

2. Приближенные методы:

а) приближенные методы решения интегральных и дифференциальных уравнений;

б) приближенные методы конформных отображений и их технические приложения.

3. Математический анализ:

Исследование задач на собственные значения и краевых задач для уравнений в частных производных.

4. Теоретическая физика:

Исследование аналитических свойств амплитуды рассеяния.

5. Теория функций:

а) чебышевские приближения,

б) конструктивная характеристика аналитических функций,

в) топологические методы теории функций.

6. Теория вероятностей и математическая статистика.

7. Вопросы современной алгебры.

План научно-исследовательских работ института содержит 19 тем (1 тема – «Теоретико-вероятностные методы в технике» выполнялась по постановлению Совета Министров УССР № 450 от 11.IV.1963 г., 2 темы – по хоздоговору, 4 темы – частично по хоздоговору, и 13 ведомственных тем). Кроме этого выполнялись 3 хоздоговорные темы, заключенные в течение года и не вошедшие в план института.

Научные исследования по всем темам выполнены полностью, хоздоговорная тематика соответствует научному профилю института.

Получен ряд важных интересных результатов, оформленных в виде 10 монографий, 139 изданных статей и 175 сданных в печать статей.

Исследованы некоторые случаи распространения метода интегральных многообразий на системы в банаховом пространстве. Рассмотрен вопрос о построении общего решения нелинейных дифференциальных уравнений с помощью метода, обеспечивающего «ускоренную» сходимости. Исследован вопрос о существовании квазипериодических решений, к которым стремится найденное общее решение. (Акад. АН УССР Ю. А. Митропольский).

Вышла из печати монография Ю. А. Митропольского «Проблемы асимптотической теории нестационарных колебаний» ([издательство] «Физматгиз»), обобщающая его работы за последние годы. Цикл работ Ю. А. Митропольского, включающий указанную монографию и 12 журнальных статей, выдвинут на соискание Ленинской премии*¹.

Подготовлена первая половина пятой части монографии «Применение метода осреднения функциональных поправок к задачам, сводящимся к нелинейным

*¹ Премия была присуждена акад. Ю. О. Митропольскому у 1965 р. Див. док. № 314.

интегральным уравнениям с примененными пределами». (Чл.-корр. АН УССР Ю. Д. Соколов). В этой части монографии рассмотрено применение метода осреднения функциональных поправок к построению приближенного решения интегральных уравнений смешанного типа, приведены простейшие достаточные условия сходимости построенного алгоритма и оценки погрешности n -го приближения.

Завершено развитие метода последовательного исчерпывания невязок применительно к асимптотическому анализу распределений в задачах случайных блужданий с поглощающими границами, описываемых однородными процессами с независимыми приращениями (доктор физ[ико]-мат[ематических] наук В. С. Королюк, мл. науч. сотрудник Д. В. Гусак).

Установлена гладкость спектрального ядра самосопряженного эллиптического оператора вплоть до границы области, сходимость спектральных разложений и т. д. при весьма общих допущениях об эллиптическом выражении и граничных условиях. Изучены разложения по обобщенным собственным функциям для некоторых классов самосопряженных неэллиптических операторов (чл.-корр. АН УССР Ю. М. Березанский).

Выходит из печати монография Ю. М. Березанского «Разложение по собственным функциям самосопряженных операторов»^{*1}, подытоживающая исследования автора в этой области.

Разработан метод аппроксимации некоторых трансцендентных функций в комплексной области на базе метода тригонометрической интерполяции при конформном отображении соответствующих областей. (Чл.-корр. АН УССР П. Ф. Фильчаков).

Выходит из печати книга П. Ф. Фильчакова «Приближенные методы конформных отображений». Работа является справочным руководством, включающим большое количество оригинальных результатов автора.

Разработан и подготовлен к внедрению интегратор ИПП-11. Интегратор значительно расширяет возможности при решении методом электро моделирования плановых задач фильтрации на больших территориях, в также задач осушения и водопонижения карьеров полезных ископаемых и задач фильтрации нефти.

Применение разработанного интегратора дает экономию 5–10% от сметной стоимости проекта по решению указанных задач.

Институт математики АН УССР организовал и провел в 1964 году две математические школы: I-ю зимнюю школу по теории вероятностей (г. Ужгород) и II-ю летнюю математическую школу ([поселок] Симеиз, пос[елок] Кацивели). Для чтения спецкурсов и проведения семинарских занятий в этих школах были привлечены видные ученые как Украины, так и РСФСР, работающие в области современных актуальных вопросов математики. Проведение математических школ вызвало большой интерес в ряде математических центров страны. Занятия в летних школах дают возможность молодым специалистам быстро войти в круг наиболее актуальных проблем современной математической науки и в дальней-

^{*1} Монографія вийшла друком у видавництві «Наукова думка» у 1965 р.

шем правильно выбирать основные направления своей научной работы. Работа математических школ в значительной степени способствовала задачам координации и стимулирования исследований в области математики в УССР.

Труды обеих школ будут изданы, что дает возможность как бы расширить круг слушателей этих школ.

Институтом была организована и проведена I-я республиканская конференция молодых исследователей. В ее работе приняло участие 400 молодых ученых республики; было заслушано 213^{*1} докладов. Работа конференции способствовала координации научных исследований молодых ученых, созданию научных контактов и научной информации. Труды конференции выходят из печати.

Координация научной деятельности осуществлялась путем проведения математических школ и конференций, ученым советом и координационными комиссиями по ряду основных математических специальностей. Координационные комиссии согласовывали свою работу с соответствующими координационными комиссиями АН СССР.

Связи Института математики АН УРСР с вузами осуществлялись путем чтения видными учеными института лекций и спецкурсов; рядом вузов Украины (КГУ, Черновицкий госуниверситет, Днепропетровский госуниверситет, Ужгородский госуниверситет и др.) заключены договоры о прохождении студентами длительной практики и дипломирования в институте.

Ряд педагогических институтов направил специалистов для прохождения стажировки в институте с целью подготовки к поступлению в целевую аспирантуру. В настоящее время в институте проходят практику свыше 40 студентов и приняты стажерами-исследователями 10 человек. Ученые института руководят аспирантами в вузах (П. Ф. Фильчаков, С. Ф. Фещенко и др.).

Институт математики АН УССР выполнил ряд работ для учреждений, находящихся в ведении государственных и отраслевых комитетов (Госкомитет по радиоэлектронике при Совете Министров СССР, Госкомитет по электротехнике при Госплане СССР, Госкомитет химической и нефтяной промышленности), для институтов Академии наук (Институт электросварки [им. Е. О. Патона] АН УССР, Институт геологических наук АН УССР), для Киевского госуниверситета.

Проводятся совместные исследования сотрудниками института математики АН УССР, Институте кибернетики АН УССР и Киевского госуниверситета в лаборатории математической статистики.

Институтом математики проведена большая работа по подбору, подготовке и расстановке научных кадров.

Руководитель отдела теоретической физики, зам. директора института О. С. Парасюк избран действительным членом АН УССР; доктор физ[ико]-мат[ематических] наук Ю. М. Березанский и доктор физ[ико]-мат[ематических] наук П. Ф. Фильчаков избраны в члены-корреспонденты АН УССР.

В институте организованы два новых отдела – отдел теории случайных процессов и отдел алгебры. На должность зав. отделом теории случайных процес-

*1 У документі цифри «400» та «213» вписані від руки.

сов принят по конкурсу доктор физ[ико]-мат[ематических] наук А. В. Скороход, на должность зав. отделом алгебры прошел по конкурсу доктор физ[ико]-мат[ематических] наук С. М. Черников.

Одиннадцати сотрудникам института присвоено звание старшего научного сотрудника.

В 1964 году в институте защищено 9 кандидатских диссертаций и подано к защите 4 кандидатских диссертации. К концу года будет подано еще 5 кандидатских диссертаций и 1 докторская диссертация (К. В. Задирака).

[...]^{*1}

В аспирантуру института принято в основном наборе 8 человек и в дополнительном – 6 человек. [...]^{*2}.

За 1964 год в Институте математики АН УССР было проведено 20 заседаний ученого совета.

На заседаниях ученого совета ставились научные доклады сотрудников института и иногородних ученых; ученым советом осуществлялась координация научных исследований с целью обеспечения актуальности тематики и развития новых научных направлений. Одним из основных вопросов, рассматриваемых на ученом совете института, был вопрос подготовки квалифицированных научных кадров (подготовка кандидатских и докторских диссертаций, мероприятия по обеспечению приема в аспирантуру).

В отчетном году сотрудники института принимали активное участие в международных и союзных конференциях (конференции по нелинейным колебаниям в ГДР и Франции, Всесоюзный съезд по механике в Москве^{*3}, Международная конференция по частицам высоких энергий в Дубне^{*4} и др.).

На выставке достижений народного хозяйства СССР демонстрировался интегратор ЭГДА^{*5} и был награжден дипломом II степени, а его создатели чл.-корр. АН УССР П. Ф. Фильчаков и гл[авный] механик В. И. Панчишин – серебряной и бронзовой медалями.

Институт математики осуществляет связи с международными организациями, в частности с ИФАКом^{*6}, RIASом^{*7}, Яским политехническим институтом, Польской академией наук и др.

Комиссия считает нужным особо отметить чрезвычайно большую работу, проведенную в отделе математической физики и теории нелинейных колебаний (руководитель академик АН УССР Ю. А. Митропольский). В итоге выполнения

^{*1} Знято деталізовану інформацію про план підготовки дисертацій.

^{*2} Знято деталізовану інформацію про роботу аспірантури інституту.

^{*3} Мається на увазі II Всесоюзний з'їзд по теоретичній і прикладній механіці, який відбувся 29 січня – 5 лютого 1964 р. у м. Москва.

^{*4} XII Міжнародна конференція по фізиці високих енергій у м. Дубна відбулася у серпні 1964 р.

^{*5} Більше про інтегратор ЕГДА див.: Наукові коментарі до документів // Історія Національної академії наук України. 1956–1960: Ч. 1. Документи і матеріали. Київ, 2016. С. 732.

^{*6} Міжнародна федерація по автоматичному керуванню (International Federation on Automatic Control).

^{*7} Слово «RIAS» у документі вписано від руки.

темы «Аналитические методы теории нелинейных колебаний и некоторых задач математической физики» (1963–1964) получен ряд важных научных результатов, за этот период времени сотрудниками отдела защищено 10 кандидатских диссертаций, при консультационной помощи отдела защищена 1 докторская диссертация; в ближайшее время будет подана 1 докторская диссертация (К. В. Задирака), сотрудниками отдела за этот период опубликовано 86 работ и 2 монографии (в том числе в 1964 году – 43 работы и 1 монография).

К недостаткам в работе Института математики АН УССР комиссия считает необходимым отнести большие трудности в институте, связанные с отсутствием подходящего служебного [...]»^{*1}.

На документі помітка: «К отчету в 1964 год».

Институт архівознавства НБУВ. Ф. 264. Оп. 1. Спр. 567. Арк. 1–8. Копія. Машинопис.

№ 247

ЗВІТ ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУТУ АРХЕОЛОГІЇ АН УРСР У 1964 р.

11 грудня 1964 р.^{*2}

Главным направлением работы Института археологии АН УССР является изучение древней истории племен и народностей, населявших территорию Украинской ССР с древнейших времен до эпохи Киевской Руси включительно.

Усилия сотрудников института направлены на разработку двух тем ведомственной тематики: 1. Археология УССР и 2. Свод археологических памятников УССР.

По первой теме предусматривается написание коллективного обобщающего труда «Археология УССР», оригинального исследования, которое на материалистической основе, при использовании новых методических приемов должно воссоздать историю и развитие культуры племен и народностей, населявших территорию УССР с эпохи палеолита до монгольского нашествия. На основе новейших археологических материалов будет исследовано развитие хозяйственных форм древнейших обществ, показаны неравномерности их развития, сложение их автохтонных форм, роль миграций, диффузий, обмена и заимствований, а также возникновение и бытование различных социальных институтов и верований. По данной теме предусматривается осуществление больших экспедиционных исследований в различных районах республики, а также написание научных экспедиционных отчетов.

Вторая тема является частью общесоюзной темы «Свод археологических источников СССР», выполняемой совместно с Институтом археологии АН СССР.

^{*1} Далі частина тексту документа відсутня в архівній справі.

^{*2} Дата супровідного листа. Супровідний лист підписаний ученим секретарем Інституту археології АН УРСР Р. І. Виезжевим.

Труд этот является крупнейшим источниковедческим корпусом, содержащим основные памятники культуры, снабженные научными комментариями, сводными картами и таблицами.

Институт археологии АН УССР является центральным научно-исследовательским учреждением республики, осуществляющим постоянную археологическую службу на всей территории УССР и направляет научно-исследовательскую и научно-экспедиционную работу в вузах и музеях УССР.

СТРУКТУРА ИНСТИТУТА*¹

Институт состоит из трех отделов: отдела первобытной археологии, отдела скифо-античной археологии с группой в г. Симферополе и заповедником «Ольвия» в с. Парутино Николаевской области и отдела славянской археологии.

На конец отчетного года в штате института состоит 79 человек, в том числе 48 научных сотрудников. В институте работают два члена-корреспондента АН УССР, два доктора исторических наук, 22 научных сотрудника без степеней. Занимают должности старших научных сотрудников 14 человек и младших научных сотрудников 29 человек.

ОТЧЕТ ПО ПРОБЛЕМАМ ПЛАНА НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ РАБОТ

В 1964 г. коллектив разрабатывал по проблеме «Закономерности исторического развития общества и перехода от одной социально-экономической формации к другой» секция «История первобытного и рабовладельческого общества» две коллективные переходные темы, освещающие историю древнейшего населения Украинской ССР – «Археология УССР» и «Свод археологических памятников УССР», относящиеся к ведомственной тематике.

1. Тема «АРХЕОЛОГИЯ УССР»

По теме в 1964 г. проводились работы по написанию разделов и глав коллективного труда «Археология УССР», были осуществлены широкие полевые исследования археологических памятников на территории республики и составлялись научные отчеты о раскопках, проведенных в 1963 году.

По переходной теме «Археология УССР» предусматривалось написание в IV квартале 58 глав обобщающей трехтомной работы «Археология УССР». Кроме того, к концу года будет завершено написание еще 14 глав. Не выполнено 4 главы.

Написаны следующие разделы и главы работы: [...]»².

По второй части темы – экспедиционные исследования, – коллектив института выполнил большой объем полевых работ. Всего институтом было проведено 13 экспедиций, в составе которых работали 32 отряда и группы. Основное внимание экспедиций было уделено работам на новостройках: Киевской и Каневской ГЭС, Северо-Крымскому каналу, Придунайской оросительной системе, району строительства мощных карьеров Никопольского марганцевого бассейна и зоне будущего строительства Средне-Днестровской ГЭС.

*¹ Тут і далі – підкреслено в документі.

*² Тут і далі – знято деталізовану інформацію про роботу над виданням.

Экспедиционные исследования этого года характеризовались более широким, по сравнению с предыдущими годами, применением в исследованиях землеройных машин и техники. Это позволило осуществить в весьма сжатые сроки большой по масштабам объем работ и добыть новый, значительный археологический материал и сделать ряд важных открытий.

В полевых исследованиях института принимали участие: Институт археологии СССР, Институт истории АН УССР, Институт зоологии АН УССР, Киевский и Одесский госуд[арственные] университеты, Ивановский, Полтавский, Луганский и Донецкий педагогические институты, киевские институты – художественный, строительный и политехнический, Государственный Эрмитаж, Московский и Киевский исторические музеи, Херсонесский и Бахчисарайский историко-археологические музеи, Одесский археологический музей, Крымский, Херсонский и Никопольский музеи.

Киевская ГЭС

Киевская комплексная экспедиция (начальник к. и. н. Д. Я. Телегин) работала в 6 пунктах. В текущем экспедиционном сезоне завершено впервые в республике полное исследование поселения зарубинецкой культуры с уникальными производительными и бытовыми комплексами. Поселение раскрыто на площади 16 000 м² (руководитель м. н. с. В. И. Бидзиля). Под руководством ст. н. с. С. С. Березанской продолжились исследования поселения комаровской культуры у с. Пустынка, на котором удалось выяснить планировку поселения и получить новые данные о домостроительстве населения комаровской культуры. У с. Пустынка, кроме того, исследовалось энеолитическое поселение, на котором впервые получен материал о жилищах днепро-донецкой культуры, а также данные для синхронизации днепро-донецкой культуры с другими энеолитическими культурами (руководитель м. н. с. В. И. Митрофанова). Кроме того, экспедицией проведены разведочные работы на поселениях у с. Здвиженка и с. Зазимье. На последнем, в частности, успешно применен метод геофизической разведки археологических объектов.

Каневская ГЭС

Каневская экспедиция (начальник д. и. н. В. И. Довженок) впервые в послевоенные годы провела раскопки древнерусского селища, материалы которого представляют большой интерес в связи со слабой изученностью истории и быта сельского населения Древней Руси. Продолжались также раскопки городов – сторожевых пунктов Днепровской оборонительной линии Киевской Руси: городища в с. Щучинка (начальник д. и. н. В. И. Довженок), Иван-город (м. н. с. В. К. Гончаров) и у с. Процев (к. и. н. М. П. Кучера). Получены данные по их организации и для конкретной характеристики населявших их воинов-дружинников, игравших важную роль в общественной жизни древнерусского государства.

Северо-Крымский канал

Для работ на трассе Северо-Крымского оросительного канала было организовано две комплексные экспедиции. Керченская экспедиция (начальник к. и. н. А. М. Лесков) исследовала открытые на этой территории мезолитические стоян-

ки у с. Фронтовое. Основным результатом работ явились раскопки 17 курганов, в которых было открыто около 50 погребений различного времени. На Керченском полуострове открыты захоронения кеми-обинской культуры, а также скифские гробницы. У с. Ильичево найден клад уникальных золотых вещей V в. до н. э., среди которых выделяется высоким художественным достоинством золотая обивка колчана, выполненная в скифо-античном зверином стиле. Ценные материалы получены при раскопках поселения срубной культуры у с. Кирово.

Важные исследования были осуществлены Степной экспедицией (руководитель ст. н. с. П. Н. Шульц). Экспедицией было раскопано 18 курганов, три ранее неизвестные неолитические стоянки, пять поселений катакомбного и срубного времени и одно поздне-средневековое городище.

Никопольский марганцевый бассейн

Большой объем полевых работ был осуществлен в зоне строительства мощных карьеров Никопольского марганцевого бассейна. Здесь на юге Днепропетровской области экспедиция (под руководством д. и. н. А. И. Тереножкина) исследовала 9 скифских курганов IV–III в. до н. э. При этом было открыто несколько отлично сохранившихся ненарушенных мужских и женских захоронений с полным составом сопровождающих их вещей. Большие и важные материалы экспедиции вносят существенный корректив в представления о социальной организации скифов-кочевников.

Придунайская оросительная система

Археологическая экспедиция, работавшая в зоне строительства Придунайской (Татарбунарской) оросительной системы (руководитель к. и. н. Н. М. Шмаглей) исследовала этот, наименее изученный район республики ряд курганов, археологический материал которых имеет важное значение для установления юго-западных границ расселения древнейшей культуры, а также характера местных памятников усатовской культуры. Разведкой экспедиции открыто более 30 памятников различных эпох, и в том числе 5 поселений малоизученной на территории Советского Союза культуры Гумельница.

Средне-Днестровская экспедиция (руководитель д. и. н. С. Н. Бибиков) проводила работы в зоне будущего строительства Могилевской ГЭС. В районе между Каменец-Подольском и с. Ст[арая] Ушица обнаружено в зоне предполагаемого затопления ряд новых памятников палеолита, трипольской культуры, раннеславянского времени и эпохи Киевской Руси. Изучены впервые в СССР древние штольни для выработки кремня, которыми пользовались в эпохи палеолита и трипольской культуры. Эти выработки дают представление о масштабах горных работ в древности, обработке добытого материала и т. п.

Кроме экспедиционных исследований на новостройках, коллективом сотрудников института осуществлены большие полевые работы так называемыми тематическими экспедициями.

В области первобытной археологии.

Осуществлены ряд важных работ в различных районах республики. На одной из древнейших на Украине Мустьерской стоянке у с. Антоновка Донецкой области

(рук[оводитель] н. с. В. Н. Гладилин) получены важные стратифицированные данные, дающие возможность построения культурно-исторической колонки раннего палеолита Донбасса. Завершены раскопки Радомышльской палеолитической стоянки (рук[оводитель] с. н. с. И. Г. Шовкопляс), которые подтвердили очень ранний позднепалеолитический возраст стоянки и ее принадлежность к памятникам ориньякской культуры. У с. Деревки (руков[одитель] с. н. с. Д. Я. Телегин) продолжались исследования известного энеолитического поселения. Получены новые данные по домостроительству этого времени. Особый интерес представляют оригинальные образцы глиняной пластики. Археологическим отрядом экспедиции (руков[одитель] м. н. с. В. Г. Збеневич) у с. Маяки проведены разведочные раскопки на единственном известном ныне сохранившемся поселении усатовского типа. Большой массовый вещественный материал из раскопок поселения вносит много нового в изучение мало исследованных поселений этого типа. Большой научный интерес представляют исследования на многослойном поселении у с. Раздольное (Луганской области) (рук[оводитель] к. и. н. О. Г. Шапошникова). Здесь обнаружены древнейшие на Украине каменные жилые сооружения, относящиеся к древнеямской культуре. Важное значение имеют исследования слоев, относящихся к раннему периоду медного века и раннего этапа срубной культуры. Кроме того, были произведены разведки новых памятников (с. Погореловка, Сумской о[бласти]).

В области скифо-античной археологии.

Доисследовался у с. Офирки возле Фастова разрушенный любительскими раскопками скифский курган, давший прекрасный комплекс вещей, характеризующих скифскую культуру VI в. до н. э. в районе Киева. Этой же экспедицией был доисследован курган скифского времени у ст. Медерово Кировоградской области, нарушенный при строительных работах. Здесь впервые в практике скифоведения в кургане была обнаружена стела-статуя вооруженного скифа-воина, а также исследован интересный обряд захоронения в сожженном склепе. В этом году начато стационарное исследование скифского Трахтемировского городища (рук[оводитель] к. и. н. Г. Т. Ковпаненко). Работами отряда уточнен план городища, а также и его датировка.

Античная экспедиция под руководством члена-корреспондента АН УССР Л. М. Славина успешно продолжала исследование центральной части Ольвии, которые дали новые данные о планировании агоры и прилегающих к ней кварталов, продолжалось исследование цитадели, связанной с пребыванием в Ольвии римского гарнизона (к. и. н. Р. И. Ветштейн) и большого каменного здания первых веков н. э. в Нижнем городе (н. с. Б. И. Борисов). Интересные материалы получены также в результате исследования ольвийского некрополя (к. и. н. Ю. И. Козуб).

Отряд античной экспедиции (руков[одитель] к. и. н. В. В. Лапин) продолжал доисследование абсидообразного храма на античном поселении с. Березань. В результате проведенных раскопок уточнились периоды поселения, характер ее домостроительства.

В области славяно-русской и средневековой археологии.

В разных районах республики исследовались могильники черняховской культуры – в [хуторе] Компанийцах (ст. н. с. Е. В. Махно), [с.] Баеве (ст. н. с. В. П. Петров), [с.] Касанове (аспирант Н. М. Кравченко), а также на раннеславянском поселении около с. Капуловки (к. и. н. Л. М. Рутковская). Интересные материалы славянской экспедиции имеют большое значение для изучения еще плохо исследованного раннего периода истории славян на Украине. После долгого перерыва продолжены исследования значительного керамического центра аланских племен у с. Любимовки (ст. н. с. А. Т. Смиленко).

В связи со строительными работами в Судаке и проведенными там наблюдениями и охранными раскопками (руков[одитель] м. н. с. М. А. Фронджуло) было исследовано 95 средневековых погребений, водопровод XIII–XIV столетий, гончарная печь этого же времени и клад золотых византийских монет XIII–XIV вв. Начаты исследования различных сооружений X–XV вв. на территории порта Сугдеи и поселений VIII–IX столетий в Крыму.

Всего экспедициями института в отчетном году были подвергнуты стационарному исследованию 4 городища, 26 стоянок, поселений, селищ, а также 4 плоских могильника и 77 курганов, на которых было обнаружено более 400 разновременных погребений.

По данной теме, кроме того, согласно плана предусматривалось написание 21 научного отчета по экспедициям 1963 г. Сотрудниками института написано 18 отчетов. 3 отчета будут окончены к концу года.

По второй переходной теме «Свод археологических памятников УССР» выполнен весь объем работ, предусмотренный планом.

1. Расписаны на учетно-библиографические карточки:

а) все научные отчеты сотрудников института за 1963 г.,

б) вся археологическая периодическая литература за 1963 г.,
– всего 545 карточек.

2. Продолжено составление учетной документации по материалам 10 музеев республики.

Согласно распоряжения Президиума АН УССР от 5 февраля за 1964 г. за № 133 Институтом археологии внесена в план 1964 г. новая тема «Развитие и организация археологической науки в УССР по сравнению с другими странами» (исполнитель старш[ий] научн[ый] сотрудник В. Н. Даниленко). Срок завершения IV квартал 1964 г. Тема выполнена в объеме 2 п. л. Работа обсуждена на заседании ученого совета института 15.X.1964 г., протокол № 8.

Кроме того, в дополнение к плану 1964 г. для многотомной «Истории городов и сел УССР» сотрудниками института составлен новый вариант «Реестра археологических памятников УССР» объемом более 12 п. л. Кроме указанных дополнений к тем[атическому] плану института на 1964 г. были сняты с плана разделы старш[его] научного сотрудника Е. В. Махно в связи с прикомандированием ее в Институт истории АН УССР для участия в работе по подготовке «Истории городов и сел УССР», а также 2 раздела ст[аршего] научн[ого] сотрудника А. И. Фурманской в связи со смертью автора.

[...]*¹

III. ОТЧЕТ ОБ ИТОГАХ СЕССИЙ, НАУЧНЫХ КОНФЕРЕНЦИЙ

С 23 по 26 марта 1964 г. в Киеве была проведена очередная XII научная конференция института, посвященная итогам и перспективам археологических исследований на новостройках Укр[аинской] ССР. На пленарных и секционных заседаниях научными сотрудниками института были прочитаны 29 докладов, посвященных общим теоретическим вопросам советской археологии и результатам полевых исследований на Украине за последние годы. Основными докладами являлись: С. Н. Бибиков – «Хозяйственно-экономический комплекс развитого Триполья (опыт изучения первобытной экономики)»; А. Т. Брайчевская – «Археология в жизни и творчестве Т. Г. Шевченко»; Ю. Н. Захарук – «Новостройки республики и развитие археологических исследований на Украине»; Е. В. Веймарн – «Археологические исследования в зоне строительства Северо-Крымского канала в 1962–1963 г.»; В. И. Довженок – «Исследования славяно-русских памятников в зоне строительства Каневской ГЭС»; В. А. Ильинская – «Северный ареал Скифии в Поднепровьи»; А. М. Лесков – «Основные результаты полевых исследований в зоне строительства Краснознаменной оросительной системы»; Д. Я. Телегин – «Итоги экспедиционных исследований в зоне строительства Киевской ГЭС».

В работе конференции приняли участие около 200 человек, которые представляли научные учреждения, вузы и музеи Украины, РСФСР, Молдавии, Белоруссии, Литвы, Грузии и Калмыкии.

По своему составу и характеру заслушанных докладов и сообщений XII научная конференция института имела всесоюзное значение.

V.*² ИЗДАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

В отчетном году изданы:

1. А. Т. Брайчевська, «Глодоські скарби» – объем 7 п. л.

2. «Археологія», т. XVI, объемом 19,7 п. л.

Содержит статьи: [...]*³.

3. «Археологія», т. XVII. Объемом 20 п. л.

Содержит статьи: [...].

Всего 47 печ[атных] листов.

Совместно с Институтом археологии СССР издан выпуск № 116 «Материалы и исследования по археологии СССР», посвященный черняховской культуре. В сборнике напечатаны статьи научных сотрудников института общим объемом 12 п. л.

Вышло в свет пособие для вузов «Основы археології» объемом 18,4 п. л., автор И. Г. Шовкопляс.

В 1964 г. были опубликованы в других изданиях 16 статей научных сотрудников института общим объемом 10 п. л. [...].

*¹ Знято інформацію про затвердження змін до тематичного плану.

*² Така нумерація пунктів у документі.

*³ Тут і далі в документі – знято переліки праць співробітників інституту.

Таким образом за отчетный год опубликовано 87 п. л. монографий, сборников и отдельных научных статей научных сотрудников института.

В текущем году были сданы в издательство «Наукова думка»:

[...]

«Нумизматика и сфрагистика», т. II, объемом 15 п. л.

«Археологія», т. XVIII, объемом 20 п. л.

«Археологія», т. XIX, объемом 20 п. л.

Всего 111 п. л.

В опубликованных работах освещаются различные вопросы древнейшей истории и археологии УССР. Значительная часть работ посвящена публикации и интерпретации новых важных археологических источников. В ряде работ на основании глубокого изучения археологических материалов поднимаются принципиально важные вопросы древнейшей этнической истории Украины (А. Т. Смиленко «Глодосские клады», В. И. Довженок «Археология о славянах», Д. Я. Телегин «Об этнической принадлежности днепро-донецкой культуры» и др.). Важным проблемам теории, методологии и методики археологических исследований посвящены статьи Ю. Н. Захарука «Проблемы археологической культуры», В. П. Петрова «О смене археологических культур на территории Украины в V в. н. э.».

Отрицательно отражается на издательской деятельности института то обстоятельство, что издательство «Наукова думка» задерживает публикацию сданных в печать работ сотрудников. Сданная еще в 1962 г. монография Э. И. Соломоник «Новые эпиграфические памятники Херсонеса», т. I еще не вышла из печати. Публикация сданной еще в 1963 г. монографии И. Г. Шовкопляса «Мезинская стоянка» перенесена на 1965 год, а работа В. В. Лапина «Греческая колонизация Северного Причерноморья» – на 1966 год. Эти переносы и задержки не могут не сказаться на результатах издательской деятельности института.

VI. РОСТ И ПОДГОТОВКА КАДРОВ

В отчетном году институт выполнил план подготовки научных кадров, утвержденный Президиумом АН УССР. Защитили кандидатские диссертации младшие научные сотрудники В. В. Лапин, В. А. Анохин. Подана на защиту старшим научным сотрудником И. Г. Шовкоплясом в ученый совет Секции общественных наук АН УССР докторская диссертация «Мезинская стоянка на Десне: к истории Средне-Днепровского бассейна в позднепалеолитическую эпоху».

Старшие научные сотрудники Д. Я. Телегин и В. Н. Даниленко завершили докторские диссертации, которые подготовлены ими для печати.

В 1964 г. в аспирантуре обучались 7 аспирантов [...]*¹.

VII. ВЫПОЛНЕНИЕ ХОЗЯЙСТВЕННЫХ ДОГОВОРОВ

В 1964 г. институт продолжал археологические исследования на договорные средства, отпущенные дирекциями строителств.

Всего в 1964 г. заключено договоров на сумму 50 тыс. руб.:

*¹ Знято інформацію про навчання аспірантів, атестацію співробітників і заміщення наукових посад інституту.

1) Археологические исследования в зоне строительства Татарбунарской оросительной системы по договору с дирекцией этой системы. Сумма договора 5 тыс. руб. Поступило на I.XII с. г. 4 тысячи рублей.

2) Археологические исследования в зоне строительства Северо-Крымского канала по договору с дирекцией этого строительства. Сумма договора 45 тыс. рублей. Поступило на I.XII с. г. 31 тысяча рублей.

Работы по указанным договорам являются переходящими и в 1965 г. археологические исследования в зонах строительства Татарбунарской оросительной системы и Северо-Крымского канала будут продолжаться.

VIII. КООРДИНАЦИЯ НАУЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Институт координирует свою научную деятельность тесным образом с Институтом археологии АН СССР, который рассматривает и утверждает все институтские планы – проблемно-тематические, экспедиционные, издательские и другие. Вся научно-исследовательская проблематика института выполняется по общесоюзной проблеме «Закономерности исторического развития общества и перехода от одной социально-экономической формации к другой», секция «История первобытного и рабовладельческого общества», которой руководит и координирует Институт археологии АН СССР. Одна институтская многолетняя тема «Свод археологических памятников УССР» является составной частью общесоюзной темы «Свод археологических источников СССР», подготовляемого Институтом археологии АН СССР. Оба института осуществляют совместный выпуск тематических сборников. В отчетном году издан сборник «Черняховская культура» (МИА^{*1}, № 116), в котором опубликованы ряд статей сотрудников института, объемом 12 п. л. В 1964 г. были осуществлены с Институтом археологии АН СССР совместные экспедиционные исследования.

Институт координирует свою научную деятельность и с другими учреждениями республики: музеями и вузами УССР – экспедиционные исследования и подготовка «Свода археологических памятников УССР», Институтом общественных наук Львовского государственного университета – по коллективной работе «Археология УССР», Институтом зоологии АН УССР, Институтом искусствоведения, фольклора и этнографии [им. М. Ф. Рыльского] АН УССР – экспедиционных исследованиях.

Институт оказывал в текущем году большую помощь в научно-методическом и организационном отношении многим историческим и краеведческим музеям республики (Николаевскому, Кировоградскому, Керченскому, Полтавскому, Одесскому, Красноперекопскому, Бахчисарайскому, Крымскому, Евпаторийскому, Радомышльскому, Днепропетровскому, Белоцерковскому, Херсонесскому, Болградскому, Каменец-Подольскому).

Институт тесно координирует свою работу с гуманитарными вузами республики. В 1964 г. на общественных началах были прочитаны курсы «Основы ар-

^{*1} Мається на увазі серія «Матеріали та дослідження по археології СРСР», яка видавалася у період 1941–1972 рр. Інститутом історії матеріальної культури та Інститутом археології АН СРСР (Москва, Ленінград).

хеологии» для студентов Крымского педагогического института и «Археология предскифского времени и скифских племен» для студентов Киевского государственного университета и осуществлено руководство практикой большой группы студентов Киевского госуд[арственного] университета и Полтавского, Луганского и Донецкого госуд[арственных] педагогических институтов.

Институт координирует также свою работу с Институтом истории АН УССР по теме «История городов и сел Украинской ССР».

С научными учреждениями зарубежных стран институт ведет только широкий обмен изданиями, в отдельные годы принимает участие в работе международных конференций и совещаний. В 1964 г. в заграничные командировки сотрудники института не направлялись.

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділення економіки, історії, філософії та права. Спр. 740. Арк. 1–23. Оригінал. Машинопис.

№ 248

ЛИСТ ИНСТИТУТА ФИЗИОЛОГИИ им. О. О. БОГОМОЛЬЦЯ АН УРСР ДО ГОЛОВНОГО УПРАВЛІННЯ ЛІКУВАЛЬНО-ПРОФІЛАКТИЧНОЇ ДОПОМОГИ МОЗ СРСР ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ СПЛЕНІНУ У ЛІКУВАЛЬНУ ПРАКТИКУ

24 грудня 1964 р.

В ответ на письмо Секции химико-технологических и биологических наук [АН] СССР от 26 сентября 1964 г. № 17–634/59 Институт физиологии им. А. А. Богомольца АН УССР сообщает, что метод профилактики и лечения лучевой болезни, возникающей при рентген- и радиумтерапии*¹ онкологических больных, внедрен в лечебную практику и апробирован Фармакологическим комитетом МЗ СССР. В настоящее время проводится дальнейшее изучение лечебной эффективности спленина при заболеваниях, связанных с нарушением детоксикационных свойств организма.

Дальнейшее внедрение спленина проводится также и в клинике грудной хирургии с целью прекращения фибринолиза и остановки кровотечения.

Директор института
академик АН УССР А. [Ф.] Макарченко

Науковий архів Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України. Оп. 1. Спр. 468. Арк. 12. Копія. Машинопис.

*¹ Так у документі. Можливо, мається на увазі радіотерапія.

**ДОВІДКА ПРО БУДІВНИЦТВО ЛАБОРАТОРНИХ БАЗ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ІНСТИТУТІВ АН УРСР У м. КИЇВ**

[1964 р.]*2

После окончания Великой Отечественной войны научно-исследовательские учреждения Академии наук УССР в г. Киеве были размещены в мало пригодных зданиях с совершенно недостаточными рабочими площадями, не отвечающими требованиям санитарных норм и требованиям по технике безопасности.

Для обеспечения развития новых научных направлений за последние 10 лет Академия наук УССР осуществляет строительство новых научно-исследовательских лабораторных баз, оснащенных современной техникой.

Строительство лабораторных баз в г. Киеве осуществляется в пяти городках:

1. Академгородок – Святошино, в котором размещаются такие институты:

проблем материаловедения,

геофизики,

проблем литья с изотопным корпусом,

общей и неорганической химии,

геолого-химический корпус Института геологических наук,

металлофизики с центральной станцией сжиженных газов, компрессорной и другими инженерными коммуникациями, которые обеспечивают теплом, газом, сжатым воздухом, электроэнергией все лабораторные корпуса городка.

2. Комплекс научно-исследовательских институтов по Брест-Литовскому шоссе; на этом участке размещены такие институты:

электродинамики,

технической теплофизики,

механики,

газа,

гидромеханики.

3. Комплекс физико-математических научно-исследовательских институтов по ул. Б. Китаевской. На этом участке размещены такие институты:

Институт физики с атомным реактором,

Институт полупроводников,

Институт кибернетики с Вычислительным центром,

Институт физической химии [им. Л. В. Писаржевского] с корпусом радиационной химии.

4. Комплекс биологических институтов размещается по Ново-Окружной улице в районе пос[елка] Феофания и состоит из Института микробиологии и виру-

*1 Див. док. № 226.

*2 Дату документа встановлено за суміжними документами в архівній справі.

сологии [им. Д. К. Заболотного], [институтов] биофизики и радиобиологии. Кроме того, на указанном участке будут размещены институты зоологии, ботаники и физиологии.

5. Комплекс лабораторных корпусов химического профиля в Дарнице: Институт высокомолекулярных соединений с полупроизводственными установками, Институт органической химии с опытно-лабораторным корпусом (полузаводской установкой).

В районах каждого комплекса сооружений осуществляется и жилищное строительство.

Строительство отдельных научных комплексов значительно сокращает сроки строительства и удешевляет стоимость.

Президент АН УССР Б. [С.] Патон

На документі помітка: «Отправлено в ЦК [КПУ]. *Подпись*^{*1}».

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 8. Спр. 99. Арк. 37–38. Копія. Машинопис.

№ 250

ПОСТАНОВА БЮРО ВІДДІЛУ ЕКОНОМІКИ, ІСТОРІЇ, ФІЛОСОФІЇ ТА ПРАВА АН УРСР «ПРО ЗАСТОСУВАННЯ НОВІТНІХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕНЬ В УСТАНОВАХ ВІДДІЛУ»^{*2}

11 січня 1965 р.

Заслухавши і обговоривши інформацію керівників установ Відділу про застосування новітніх методів досліджень в галузі суспільних наук, бюро Відділу економіки, історії, філософії та права АН УРСР відмічає, що наукові установи Відділу починають все більше вивчати питання про застосування новітніх методів в своїх дослідженнях. Зокрема, Інститут філософії успішно продовжує розгортати конкретно-соціологічні дослідження характеру релігійних вірувань і практики атеїстичної роботи серед населення [...]»^{*3}. Сектор держави та права провадить разом з органами суду і прокуратури дослідження за цим методом причин злочинності з метою розробки заходів по їх запобіганню.

Певного значення в проведенні суспільнознавчих досліджень установ Відділу набирають нові методи з застосуванням електронно-обчислювальної техніки і використанню найновіших досягнень науки і техніки. Наприклад, групою економічної кібернетики Інституту економіки розпочата розробка методики оптимального планування матеріально-технічного постачання, соціалістичного відтворен-

^{*1} Підпис не прочитано.

^{*2} Заголовок документа.

^{*3} Тут і далі у документі – знято інформацію, що не стосується наукових завдань академічних установ.

ня тощо. Вивчається питання про застосування математично-машинних методів у філософських, правових і історичних дослідженнях, а в галузі археологічних досліджень – природничо-наукових методів, зокрема, методи спектрального, хіміко-технологічного аналізу, металографії, радіокарбонного методу і т. ін.

Проте ці методи поки що не зайняли ще належного місця в наукових дослідженнях установ Відділу [...].

Бюро Відділу постановляє:

1. Схвалити роботу, яку розпочали установи Відділу по застосуванню новітніх методів.

2. Вважати, що застосування новітніх методів дослідження є одним з першочергових і невідкладних завдань установ Відділу.

3. Рекомендувати установам Відділу налагодити тісні творчі контакти з Інститутом кібернетики АН УРСР з метою спільного розв'язання питань по використанню машинних методів в суспільнознавчих дослідженнях.

4. Зобов'язати установи Відділу передбачити в планах набору до аспірантури на 1966 рік підготовку спеціалістів з нових методів досліджень.

5. Зобов'язати установи Відділу розробити конкретні заходи щодо розширення досліджень з застосуванням новітніх методів і використанням досягнень техніки, обговорити ці заходи на учених радах і до 15 лютого ц. р. подати до бюро Відділу.

6. Для підготовки пропозицій по застосуванню нових методів досліджень в установах Відділу створити комісію в такому складі:

1. Добров Г. М.	–	Інститут історії (голова)	
2. Брайчевський М. Ю.	–	-//-	член комісії
3. Міхно М. К.	–	-//-	економіки -//-
4. Захарук Ю. М.	–	-//-	археології -//-
5. Манзенко П. Т.	–	-//-	філософії -//-
6. Лановенко І. П.	–	Сектор держави і права	-//-
7. Чередниченко М. П.	–	-//-	-//-

Доручити згаданій комісії підготувати доповідну записку до Президії АН УРСР з цього питання і подати її бюро Відділу до 25 січня ц. р.

Академік-секретар
Відділу економіки, історії,
філософії та права АН УРСР І. [О.] Гуржій
Учений секретар Відділу І. [М.] Бондаренко
Згідно: Підпис*¹

Науковий архів Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України. Оп. 1. Спр. 557. Засвідчена копія. Машинопис.

*¹ Підпис не прочитано.

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
«ПРО ВИДІЛЕННЯ ДЕРЖАВНІЙ ПУБЛІЧНІЙ БІБЛІОТЕЦІ УРСР
КОШТІВ НА ПРИДБАННЯ ЗБІРКИ СТАРОДРУКІВ
СЛОВ'ЯНСЬКИХ ВИДАНЬ XVI–XIX ст.»^{*1}**

12 січня 1965 р.

Розглянувши і обговоривши рішення експертної комісії по придбанню архівних матеріалів, художніх творів і виробів та рідкісних видань при Президії АН УРСР від 28 грудня 1964 р. (прот. № 1) про необхідність придбання для Державної публічної бібліотеки АН УРСР^{*2} збірки стародруків слов'янських видань XVI–XIX століть, що є власністю громадянки М. М. Вітт, Президія АН УРСР відзначає, що згадана збірка стародруків є унікальною і дуже цінною. Придбання цієї збірки значно поповнить відповідні фонди стародруків бібліотеки і збагатить її книжкову скарбницю.

Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Затвердити рішення експертної комісії по придбанню архівних матеріалів, художніх творів і виробів та рідкісних видань при Президії АН УРСР про необхідність придбання для Державної публічної бібліотеки АН УРСР збірки стародруків слов'янських видань XVI–XIX ст. в кількості 80 одиниць, що є власністю громадянки М. М. Вітт, згідно з додатком^{*3}.

2. Виділити Державній публічній бібліотеці АН УРСР для придбання згаданої збірки стародруків додатково шість тисяч карбованців по ст. 5.

Президент АН УРСР
академік Б. [С.] Патон
Головний учений секретар Президії АН УРСР
академік АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1439. Арк. 21. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} Тут і далі – так у документі. Правильно: Державна публічна бібліотека УРСР. Розпорядженням Президії АН УРСР від 22 березня 1965 р. № 286 Державну публічну бібліотеку УРСР підпорядковано АН УРСР. Постановою Президії АН УРСР від 22 червня 1965 р. № 165 бібліотеку перейменовано у Центральну наукову бібліотеку АН УРСР.

^{*3} Додаток не публікується. У додатку зазначено 80 назв стародрукованих книг, серед яких: «Апостол» І. Федорова (М., 1564), «Евангелие» І. Федорова (Заблудів, 1569), «Евангелие» П. Мстиславця (Вільна, 1575), «Псалтирь» П. Мстиславця (Вільна, 1575) та ін., датовані від 1564 р. до XIX ст.

**ДОВІДКА ПРО ЗАХОДИ ПО ДАЛЬШОМУ РОЗВИТКУ
ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В СИСТЕМІ АН УРСР*²**14 січня 1965 р.*³[...]*⁴

ЦК КПРС в червні 1964 р. прийняв постанову «Про заходи по дальшому розвитку юридичної науки і поліпшення юридичної освіти в країні». В цій постанові відзначається, що [...] підвищується роль радянської юридичної науки, покликаної розробляти наукові основи державного управління і правового регулювання суспільних відносин, досліджувати закономірності розвитку загальнонародної держави і права, сприяти вдосконаленню соціалістичної демократії, зміцненню законності і правопорядку.

[...]. Головною організацією, на яку покладено відповідальні завдання по дослідженню актуальних проблем політичної організації суспільства [...] та здійснення координації наукової роботи в галузі правових наук на Україні є Сектор держави і права АН УРСР.

За останні роки, [...], Сектор держави і права видав більше 70 наукових праць загальним обсягом понад 600 друкованих аркушів, посилились наукові зв'язки з практикою державно-правового будівництва. Сектор держави і права бере активну участь у розробці особливо важливих актуальних проблем радянської правової науки, що мають загальнодержавне значення. По одній з найважливіших проблем – «Господарсько-організаторська діяльність Радянської загальнонародної держави» – Сектор держави і права визначений головною організацією і здійснює керівництво розробкою та координацію досліджень в загальносоюзному масштабі. Сектор держави і права бере участь у підготовці законопроектів, в тому числі кодексів законів та інших нормативних актів УРСР, розробляє деякі проблеми нової радянської Конституції, підготував окремі матеріали до проекту Конституції Української РСР. Крім того, Сектор держави і права провадить узагальнення з важливих питань практики судово-прокурорських органів УРСР, подає певну допомогу Міністерству закордонних справ УРСР у підготовці матеріалів для делегацій УРСР в міжнародних організаціях і конференціях, підготував і подав відповідним державним органам ряд практичних пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення державного апарату і радянського законодавства.

В Секторі держави і права працює тепер 46 чоловік, в їх числі 2 доктори і 19 кандидатів наук. Згідно з планом підготовки наукових кадрів 11 старших наукових співробітників готують докторські та 11 молодших наукових співробітників, що мають певний досвід практичної роботи, і 4 аспіранти стаціонару готують кандидатські дисертації. Одна докторська дисертація призначена до захисту

*¹ Див. док. № 238, 311.

*² Документ направлено до ЦК КПУ.

*³ Дата супровідного листа до ЦК КПУ, який підписав президент АН УРСР акад. Б. Є. Патон.

*⁴ Тут і далі у документі – знято інформацію, яка не стосується завдань АН УРСР.

в цьому році, а протягом найближчих двох років будуть подані до захисту ще чотири докторські дисертації. Призначені до захисту дві і будуть підготовлені протягом цього року ще п'ять кандидатських дисертацій.

Поставлені в постанові ЦК КПРС завдання вимагають розробки важливих проблем загальної теорії держави і права, теорії соціалістичної загальнонародної держави, управління народним господарством і соціально-культурним будівництвом, посилення уваги до вивчення і теоретичного узагальнення діяльності судово-прокурорських органів по зміцненню соціалістичної законності і правопорядку, по вивченню причин злочинів і розробці заходів боротьби з ними, проведення досліджень, присвячених співвідношенню економіки, політики і права, соціалістичної демократії, гуманізму і законності, права і моралі, ефективності правових норм. Необхідна ґрунтовна розробка методологічних проблем правової науки, краще об'єднання зусиль науковців на підготовці великих колективних досліджень. Одним з невідкладних завдань є поліпшення координації досліджень юридичних наукових установ і вузів республіки, налагодження справи організації наукових нарад і конференцій з проблемних питань розвитку юридичної науки.

Однією з основних перешкод, що заважають успішному виконанню поставлених завдань, є застаріла організаційна структура Сектора держави і права АН УРСР. ЦК КПРС в постанові про розвиток юридичної науки і юридичної освіти в країні визнав за необхідне реорганізувати деякі наукові установи, які займаються дослідженням в галузі держави і права, з тим щоб привести їх організаційну структуру у відповідність з завданнями, що стоять перед юридичною наукою в сучасних умовах. [...].

Відділ науки і культури ЦК КП України в доповідній записці «Про роботу інститутів економіки, філософії, літератури і мистецтвознавства, фольклору та етнографії Академії наук УРСР» від 24.VIII.1964 р. звернув особливу увагу на необхідність дальшого вдосконалення структури установ Секції суспільних наук. Відділ науки і культури відмітив, що недосконала організація структури є значною вадою в діяльності цих установ і, навпаки, «в тих інститутах, організаційна структура яких проведена у відповідність з основними проблемними напрямками, чіткіше планується робота, досконаліші форми контролю, вища ідейно-теоретична якість продукції».

В перші роки існування Сектор держави і права мав у своєму складі лише 11 наукових працівників і розробляв, головним чином, питання міжнародного права та історії держави і права УРСР. Тепер же загальна чисельність сектора становить 41 чол. (не враховуючи 8 аспірантів), а тематика науково-дослідної роботи значно розширилась і включає в себе багато різних галузей юридичної науки. Але внутрішня структура Сектора держави і права АН УРСР протягом 15 років залишилася незмінною, керівний науковий склад обмежується лише двома особами: завідуючим сектором і вченим секретарем. В секторі відсутні будь-які структурні науково-галузеві підрозділи. Із-за недосконалої структури сектор не може запросити фахівців вищої кваліфікації, які б організовували і спрямовували діяльність наукових колективів з тих чи інших проблем, що в свою чергу звільнило б вчену

раду від розгляду значної частини організаційних питань і дало можливість зосередити її увагу на питаннях науково-методичного і дискусійного характеру. Більше того, в силу вказаної причини деякі наукові працівники, в т. ч. доктори і кандидати наук, залишили роботу в секторі.

Визначені ж постановою ЦК КПРС головні напрямки юридичної науки повинні розроблятися на Україні насамперед в Академії наук УРСР і під її керівництвом силами вчених-юристів, що працюють в юридичних учбових закладах.

Постановою ЦК КПУ від 12 листопада 1964 р. про розвиток юридичної науки на Сектор держави і права покладено координацію науково-дослідної роботи в галузі права в межах республіки.

Для того, щоб Сектор держави і права міг успішно виконувати завдання по керівництву і координації наукових досліджень по проблемах юридичної науки, яка є багатогалузевою наукою, потрібно реорганізувати Сектор держави і права, дати йому належну організаційну структуру, зміцнити висококваліфікованими кадрами. Без реорганізації виконати такі завдання Сектору держави і права, як єдиній науково-дослідній юридичній установі в республіці, буде надзвичайно трудно. Слід відзначити, що таку проблематику, якою займається Сектор держави і права, в Москві розробляють три юридичні науково-дослідних інститути: Інститут держави і права АН СРСР, Всесоюзний науково-дослідний інститут радянського законодавства Юридичної комісії Ради Міністрів СРСР, Всесоюзний інститут по вивченню причин і розробці заходів попередження злочинності Прокуратури СРСР.

Необхідність і своєчасність перетворення сектора в Інститут держави і права АН УРСР підтримують Міністерство закордонних справ УРСР, Міністерство охорони громадського порядку УРСР, Юридична комісія при Раді Міністрів УРСР, Прокуратура і Верховний Суд республіки, а також Інститут держави і права Академії наук СРСР. Президія Академії наук УРСР в минулому році двічі розглядала це питання (29 січня і 24 вересня) і прийшла до висновку про необхідність створення в 1965 році Інституту держави і права АН УРСР шляхом реорганізації Сектора держави і права.

Створення Інституту держави і права АН УРСР дасть можливість покласти на останній [...] дослідження проблем теорії соціалістичної загальнонародної держави, яка є основою радянської правової науки узагальнення практики і історичного досвіду державно-правового будівництва в Українській РСР; дослідження проблем правового регулювання народного господарства і господарських відносин та управління соціально-культурним будівництвом; вивчення важливих проблем зміцнення соціалістичної законності та правопорядку, попередження і викоренення злочинності; дослідження теоретичних проблем міжнародно-правової діяльності УРСР, боротьби за мир і мирне співіснування; розробка проблем діяльності Міжнародного Суду ООН; критика буржуазної правової і політичної ідеології, [...].

Відповідно до головних напрямків юридичної науки, визначених постановою ЦК КПРС, в складі Інституту держави і права АН УРСР, якщо буде визнано до-

цільним його створення*¹, слід було б передбачити організацію таких відділів і інших структурних підрозділів:

1. Відділ теоретичних проблем радянської загальнонародної держави і права;
2. Відділ конституційних проблем, державного управління і радянського будівництва;
3. Відділ правових проблем управління народним господарством та удосконалення господарських відносин;
4. Відділ по вивченню причин злочинності і розробці заходів її викоренення;
5. Відділ по дослідженню проблем міжнародно-правової діяльності УРСР і порівняльного державознавства.

Загальноінститутські підрозділи*².

1. Сектор наукової інформації;
2. Бібліотека;
3. Адміністративно-господарська частина.

Чисельність співробітників Інституту держави і права складатиме 69 чол.

Структура Інституту держави і права Академії наук УРСР

Назва відділів:	Наукова направленість відділів
1. Відділ теоретичних проблем радянської загальнонародної держави і права.	Наукова розробка теоретичних проблем, поставлених Програмою КППС: дослідження основних закономірностей розвитку політичної організації суспільства [...] і, зокрема, проблем розвитку і вдосконалення Радянської загальнонародної держави, аналіз загальних принципів соціалістичної демократії, розвитку права і моралі, підвищення ролі громадських організацій і громадської думки в суспільному житті, висвітлення шляхів переростання соціалістичної державності в комуністичне суспільне самоврядування; вивчення [...], історичного досвіду державно-правового будівництва в СРСР і його складовій частини – Українській РСР, а також дослідження історії державно-правової думки на Україні. [...].
2. Відділ конституційних проблем, державного управління і радянського будівництва.	Наукова розробка проблем всемірного розвитку соціалістичної демократії, залучення всіх громадян до участі в керівництві справами держави і суспільства; конституційних та адміністративно-правових проблем; підвищення ролі рад [...]. Дослідження взаємовідносин рад та громадських організацій, форм партійного керівництва Радами і всім державним механізмом, дальшої демократизації державного апарату, посилення народного контролю над

*¹ Відділ науки і культури ЦК КПУ визнав за доцільне підтримати пропозицію Президії АН УРСР про реорганізацію Сектора держави і права в Інститут держави і права АН УРСР у 1965 р. та підготував 4 березня 1965 р. доповідну записку до ЦК КПУ з цього питання. Інститут держави і права АН УРСР був створений 12 червня 1969 р. постановою РМ УРСР № 360 «Про створення Інституту держави і права Академії наук УРСР». Відповідно до постанови Президії АН УРСР від 30 грудня 1965 р. у складі Сектора утворено відділи: теоретичних і конституційних проблем Радянської держави (завідувач Б. М. Бабій); проблем державного і господарського управління (завідувач А. П. Таранов); з дослідження причин і розробки заходів із запобігання злочинності (завідувач І. П. Лановенко); проблем міжнародно-правової діяльності УРСР і порівняльного державознавства (завідувач В. М. Корецький).

*² Тут і далі – підкреслено у документі.

Назва відділів:	Наукова направленість відділів
	його діяльністю. Відділ досліджуватиме нові явища в розвитку державності УРСР, узагальнюватиме процеси, пов'язані з розширенням прав союзних республік, з розмежуванням компетенції між Союзом РСР та союзними республіками в різних галузях законодавства і державного управління.
3. Відділ правових проблем управління народним господарством та удосконалення господарських відносин.	Дослідження теоретичних проблем господарсько-організаторської діяльності загальнонародної держави, організаційно-правових форм управління народним господарством, питання правового регулювання господарської діяльності соціалістичних організацій і підприємств, ролі права у зміцненні економічних зв'язків між промисловістю і сільським господарством, участі мас в управлінні виробництвом, правових форм здійснення принципів матеріального і морального стимулювання в соціалістичному виробництві, правових питань технічного прогресу.
4. Відділ по вивченню причин злочинності і розробці заходів її викоренення.	Вивчення динаміки і стану злочинності, причин та умов, що сприяють вчиненню окремих видів злочинів, і, зокрема, злочинів неповнолітніх та молоді і розробка заходів, спрямованих на усунення причин злочинів; наукове узагальнення діяльності органів охорони громадського порядку, слідства, прокуратури і суду по боротьбі з злочинністю і внесення на розгляд відповідних органів пропозицій по дальшому удосконаленню їх роботи; наукове узагальнення форм і методів участі громадськості в боротьбі з злочинністю; розробка теоретичних основ і методики вивчення причин і запобігання злочинності.
5. Відділ по дослідженню проблем міжнародно-правової діяльності УРСР і порівняльного державознавства.	Розробка правових проблем міжнародних відносин, розвитку світової соціалістичної системи, а також дослідження питань теорії міжнародного права, узагальнення міжнародно-правової практики боротьби Радянської держави за мир і мирне співіснування, міжнародно-правових аспектів ліквідації колоніалізму та неокolonіалізму. Особливе місце в цих дослідженнях повинно відводитись висвітленню ролі Української РСР, як суб'єкта міжнародного права, у спільній боротьбі за мир і мирне співіснування. В галузі порівняльного державознавства відділ буде досліджувати державний устрій країн Африки та Азії, що визволилися від колоніальної залежності, вивчати конкретні форми становлення і розвитку національної державності та права в цих країнах.

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 31. Спр. 2682. Арк. 105–111. Оригінал. Машинопис.

№ 253

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ГАЛУЗІ КВАНТОВОЇ ХІМІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ РСР»^{*1}

15 січня 1965 р.

Заслухавши та обговоривши доповідь акад. АН УРСР О. І. Бродського про розвиток досліджень по квантовій хімії в Українській РСР, Президія АН УРСР відмічає, що на виконання постанови Президії АН УРСР від 8 березня 1963 р.

^{*1} Заголовок документа.

(прот. № 9, § 81) науковою радою по проблемі «Теорія хімічної будови, кінетики і реакційної здатності» при Відділі хімії та хімічної технології та хімічними установами АН УРСР була проведена значна наукова і організаційна робота.

Якщо до 1963 року в УРСР дослідженнями в галузі квантової хімії займалися окремі співробітники, то тепер в інститутах фізичної хімії [ім. Л. В. Писаржевського], органічної, загальної та неорганічної хімії, хімії високомолекулярних сполук АН УРСР в цій галузі систематично працюють групи. Ці дослідження стосуються головним чином таких наукових напрямків:

- розробка нових більш точних методів квантомеханічних розрахунків атомів і молекул; складання і застосування програм для розрахунків на обчислювальних машинах розподілу електронної щільності в складних органічних молекулах і вільних радикалах у зв'язку з їх реакційною здатністю; розрахунок інфрачервоних частот і спектрів електронного парамагнітного резонансу органічних молекул (Інститут фізичної хімії [ім. Л. В. Писаржевського] АН УРСР);

- квантомеханічне вивчення будови і природи хімічних зв'язків у комплексних сполуках рідкісноземельних елементів і хрому; розрахунки розподілу електронних зарядів у комплексних сполуках перехідних елементів; вивчення зв'язку між спектральними і термодинамічними властивостями комплексних сполук (Інститут загальної та неорганічної хімії АН УРСР);

- застосування квантової хімії для вивчення кольоровості і електронних спектрів ароматичних барвників і реакційної здатності гетероциклічних сполук (Інститут органічної хімії АН УРСР);

- розробка спеціальних методів розв'язання квантомеханічних рівнянь; вивчення залежності оптичних властивостей мономерів і полімерів та електронних властивостей напівпровідникових кристалів і полімерів від хімічної та надмолекулярної будови (Інститут хімії високомолекулярних сполук АН УРСР);

- розробка квантомеханічних розрахунків коливань і сил зв'язку в молекулах (Дніпропетровський хіміко-технологічний інститут МВССО УРСР);

- розрахунок електронних структур органічних молекул з метильними замісниками (Харківський науково-дослідний інститут монокристалів Державного комітету хімічної промисловості при Держплані СРСР).

В Інституті фізичної хімії [ім. Л. В. Писаржевського] АН УРСР провадяться також дослідження по квантовій біології, пов'язані з проблемами електронної будови дезоксирибонуклеїнової кислоти і природою генетичного коду. Значну допомогу в програмуванні і обчисленнях з цих досліджень подає Інститут кібернетики АН УРСР.

У 1964 році було проведено ряд наукових і організаційних заходів по розвитку квантової хімії в Українській РСР. При Інституті фізичної хімії [ім. Л. В. Писаржевського] АН УРСР працював постійний міський семінар та читались загальні і спеціальні курси з квантової хімії, в яких брали участь співробітники установ АН УРСР, Київського держуніверситету [ім. Т. Г. Шевченка] та Київського політехнічного інституту. В червні 1964 року в Кацівелі (Крим) була проведена пер-

ша Всесоюзна школа з питань квантової хімії, в якій навчалось 140 молодих наукових співробітників, в тому числі 55 співробітників з установ АН УРСР та позаакадемічних наукових установ і вузів республіки. В листопаді ц. р.^{*1} в Києві відбулась VI Республіканська конференція з питань фізичної хімії, на якій було заслухано й обговорено 15 наукових доповідей та проведена координація досліджень у галузі квантової хімії і квантової біології в УРСР. Створено^{*2} курси по квантовій хімії у Київському та в Харківському державних університетах. Наслідки робіт АН УРСР по квантовій хімії доповідались у 1964 р. на всесоюзних і міжнародних конференціях та симпозіумах.

При АН УРСР почав виходити новий журнал «Теоретична і експериментальна хімія», одним з основних завдань якого є друкування статей з питань квантової хімії. Протягом 1964 року установами АН УРСР передано до друку 25 наукових статей і 3 книги з питань квантової хімії.

Разом з тим Президія АН УРСР відмічає, що в інститутах АН УРСР дослідження з питань квантової хімії провадяться в обсязі, який не відповідає запитам сучасної хімії, до розробки питань квантової хімії залучено зовсім незначну кількість наукових співробітників, особливо фізиків. Зокрема, в Інституті фізичної хімії [ім. Л. В. Писаржевського] АН УРСР питаннями квантової хімії займається лише 5 співробітників, в ІЗНХ АН УРСР – 5 та в ІХВС АН УРСР – 4 співробітники. Творчий контакт з ученими, які працюють у відповідних галузях теоретичної та експериментальної фізики, міг і повинен бути більш тісним.

З метою поліпшення і більш широкого розгортання дослідницьких робіт у галузі квантової хімії в Українській РСР Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Схвалити і затвердити такі основні напрямки наукових досліджень по проблемі квантової хімії на найближчі роки:

– розробка нових квантомеханічних методів розрахунку молекул з застосуванням електронних обчислювальних машин;

– квантомеханічне обчислення електронної будови малих молекул, комплексних сполук, складних органічних молекул і радикалів у зв'язку з їх фізичними властивостями і реакційною здатністю;

– розвиток робіт по квантовій біології, головним чином у галузі електронної структури нуклеїнових кислот і білків.

Доручити бюро Відділу хімії і хімічної технології передбачити більш широкі завдання по розвитку в установах АН УРСР науково-дослідних робіт з квантової хімії у вказаних напрямках і розробити заходи по зміцненню існуючих в інститутах АН УРСР груп квантової хімії та по створенню в Інституті фізичної хімії [ім. Л. В. Писаржевського] опорного відділу квантової хімії.

2. Зобов'язати наукову раду по проблемі «Теорія хімічної будови, кінетики та реакційної здатності» (голова ради акад. АН УРСР О. І. Бродський) обговорити та реалізувати заходи по дальшому розвитку робіт з квантової хімії у вищих учбових

^{*1} Мається на увазі: 1964 р.

^{*2} Слово «створено» вписано від руки.

зкладах та наукових установах УРСР. Для планування, координації та сприяння цим роботам створити до 1 березня 1965 року при вказаній науковій раді секцію квантової хімії під керівництвом кандидата хімічних наук О. О.*¹ Кругляка⁸⁷.

3. Зобов'язати директора Інституту фізичної хімії [ім. Л. В. Писаржевського] АН УРСР акад. АН УРСР О. І. Бродського ширше розгорнути роботи з питань квантової біології. Зобов'язати академіків-секретарів Відділу хімії і хімічної технології – акад. АН УРСР К. Б. Яцимирського, Відділу біохімії, біофізики та фізіології – акад. АН УРСР Р. Є. Кавецького разом з науковою радою по проблемі «Теорія хімічної будови, кінетики та реакційної здатності» та зацікавленими хімічними і біологічними інститутами УРСР до 1 травня ц. р. скласти план розвитку досліджень у галузі квантової біології та подати на розгляд Президії АН УРСР.

4. Доручити віце-президенту АН УРСР акад. АН УРСР В. С. Гутирі вирішити питання про виділення Інституту фізичної хімії [ім. Л. В. Писаржевського] АН УРСР у 1965–1966 рр. спеціальних додаткових асигнувань на придбання обчислювальної машини «Мінськ-22», необхідної для квантохімічних обчислень, моделювання каталітичних процесів і статистичної кореляції у галузі теорії добору каталізаторів.

5. Просити директора Інституту кібернетики АН УРСР акад. В. М. Глушкова надати всебічну допомогу в програмуванні і виконанні квантохімічних обчислень для установ АН УРСР.

6. Доручити секції квантової хімії наукової ради по проблемі «Теорія хімічної будови, кінетики і реакційної здатності» (канд. хім. наук Ю. О. Кругляку):

а) провести в 1965 р. республіканський симпозіум з напівемпіричних методів розрахунку молекул, запросивши до участі в ньому чл.-кор. АН ЧССР Я. Я. Коуцького;

б) розробити пропозиції по підготовці спеціалістів по теоретичній хімії в Київському і Харківському державних університетах і надіслати їх до 1 травня 1965 р.*² в Міністерство вищої і середньої спеціальної освіти УРСР.

7. Доручити Комісії по міжнародних зв'язках при Президії АН УРСР:

а) звернутись до іноземного відділу АН СРСР з проською відрядити 4 науковців АН УРСР до Англії, Франції і США для оволодіння новими методами квантової хімії і квантової біології;

б) звернутись з проською до Академії наук СРСР про виділення для українських учених 4 місць до II Міжнародної школи квантової хімії в Угорщині в 1966 році.

8. Зобов'язати Відділ наукових кадрів АН УРСР виділити в 1965 р. вакансії до аспірантури по спеціальності «Хімічна фізика» для підготовки спеціалістів по квантовій хімії, зокрема для інститутів фізичної хімії [ім. Л. В. Писаржевського] – 2, загальної та неорганічної хімії*³ – 1, хімії високомолекулярних сполук – 1.

*¹ Помилка в документі. Правильно: Ю. О.

*² «1965 р.» вписано чорною ручкою від руки.

*³ Слово «хімії» вписано олівцем від руки.

9. Вважати за необхідне участь фізиків у розробці проблеми квантової хімії, для чого ввести до складу секції квантової хімії при науковій раді «Теорія хімічної будови, кінетики і реакційної здатності» спеціалістів-фізиків. Доручити цій секції забезпечити тісне співробітництво фізиків у наукових дослідженнях з квантової хімії.

10. Просити Відділ загальної та технічної хімії АН СРСР надати 15 місць для співробітників АН УРСР і вищих учбових закладів України у II Літній школі квантової хімії, яка має відбутися влітку 1965 року.

11. Зобов'язати Відділ хімії і хімічної технології АН УРСР разом з АН СРСР скликати і провести у 1966 р. в м. Києві Всесоюзну нараду з питань квантової хімії*1.

12. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на науково-організаційний відділ Президії АН УРСР (тов. Погребняка Л. П.)

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [С.] Патон
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
академік АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1439. Арк. 28–31. Оригінал. Машинопис.

№ 254

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО НАУКОВУ НАПРАВЛЕНІСТЬ ФІЛІАЛУ ІНСТИТУТУ МЕХАНІКИ АН УРСР (м. ДНІПРОПЕТРОВСЬК)»*2

22 січня 1965 р.

Заслухавши та обговоривши доповідь керівника філіалу Інституту механіки АН УРСР (м. Дніпропетровськ)⁸⁸ члена-кореспондента АН УРСР М. С. Полякова та співповідь голови комісії Президії АН УРСР по перевірці діяльності філіалу академіка АН УРСР Г. М. Савіна, Президія АН УРСР відмічає, що філіал успішно розв'язує ряд важливих задач механіки гірських порід та їх руйнування (новими методами і вибухом), гірничої механіки і рудникової аерогазодинаміки.

Переважає більшість наукової тематики філіалу входить до народногосподарського плану республіки.

Філіалом розроблено наукові основи і дано фізичне обґрунтування нового ефективного методу відбивання гірської маси вибухом високими уступами в затисненому середовищі, з застосуванням якого на криворізьких гірничозбагачу-

*1 З 6 по 12 жовтня 1966 р. у Києві відбулася IV Всесоюзна нарада з квантової хімії.

*2 Заголовок документа.

вальних комбінатах вже відбито понад 20 млн m^3 гірських порід і заощаджено більше 1 млн крб; розроблено прогресивну технологію відкритих гірничих робіт для криворізьких залізородних флюсоделомітних кар'єрів Донбасу та кар'єрів Нікополь-марганцевого басейну. Розроблено теорію регулювання атмосферного тиску в підземних виробітках та методи зниження опору руху повітря. Створені і серійно виготовляються нові прилади для контролю провітрювання шахт, нові конструкції шахтних підйомних канатів. Розроблено метод розрахунку гірничо-технологічних процесів з використанням електронних цифрових та моделюючих машин; проведено досліді по руйнуванню гірських порід термічним та термомеханічним методами і по встановленню оптимальних режимів роботи транспортних установок і гірничих машин.

Дослідні роботи виконуються в тісному співробітництві з Криворізькими гірничозбагачувальними комбінатами, шахтами комбінатів «Луганськвугілля» і «Артемвугілля», трестом «Вогнетривнеруд» та ін. підприємствами, а також з науково-дослідними інститутами і вузами (ДНДГРІ, ДВГІ, МакНДІ, ДГІ та ін.).

Разом з тим, Президія АН УРСР відмічає, що в філіалі ще не набули достатнього розвитку роботи в галузі механіки гірських порід та розробки нових методів їх руйнування; недостатня кількість фахівців високої кваліфікації, а також фізиків, механіків і математиків.

До цього часу не сформувалися оригінальні, самостійні наукові напрямки, навколо яких можна було б сконцентрувати наукові кадри.

З метою уточнення наукового напрямку та дальшого розвитку досліджень з проблем гірничої механіки Дніпропетровського філіалу Інституту механіки АН УРСР Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Схвалити такі основні наукові напрямки Дніпропетровського філіалу Інституту механіки:

а) механіка і руйнування гірських порід (розробка нових методів руйнування гірських порід, дріблення і ущільнення їх вибухом, керування гірничим тиском та розробка теорії поточних процесів гірничих робіт);

б) гірнича механіка (розробка наукових основ і нових принципів екскавації, навантаження, транспорту та підйому);

в) рудникова аерогазодинаміка (розробка наукових основ рудникової аеродинаміки та провітрювання шахт і кар'єрів).

2. Вважати за необхідне зосередити^{*1} розробку наукової тематики по вивченню дії вибуху на гірські породи в Дніпропетровському філіалі [Інституту механіки] АН УРСР. У зв'язку з цим передати Дніпропетровському філіалу Інституту механіки АН УРСР з Інституту геофізики АН УРСР групу фізики і механіки вибуху в кількості 10 чол. разом з наявним науковим обладнанням та устаткуванням, відповідними асигнуваннями по ст[аттях] 1, 5, 12 та фондами на замовлені матеріали і устаткування на 1965 рік.

Зберегти за цією групою приміщення по вул. Рєпіна, 2 (кімнату № 309) та в експериментальному центрі АН УРСР в с. Глеваха, які вона зараз займає.

*1 Далі закреслено текст: «в Дніпропетровському філіалі».

Створити в Дніпропетровському філіалі Інституту механіки АН УРСР на базі цієї групи структурну лабораторію вибухових деформацій ґрунтів, поклавши на неї завдання по виконанню досліджень пластичних і пружних деформацій середовища при динамічних навантаженнях у ближній і дальній зонах, викликаних дією вибуху. Призначити тимчасово, до оголошення конкурсу, керівником цієї лабораторії канд. техн. наук О. О. Вовка без додаткової оплати.

3. Планово-фінансовому відділу (т. Болтрику В. М.) внести зміни в штатний розпис філіалу з виділенням відповідних асигнувань на 1965 рік.

4. Зобов'язати керівника філіалу чл.-кор. АН УРСР М. С. Полякова в місячний строк погодити з галузевими відділами Держкомітету Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідних робіт та з зацікавленими підприємствами і установами план заходів по дослідно-промисловій перевірці і впровадженню у народне господарство результатів закінчених науково-дослідних робіт*¹.

5. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на науково-організаційний відділ Президії АН УРСР (В. В. Немошкаленка).

Президент Академії наук УРСР
академік *Б. [С.] Патон*
Головний учений секретар
Президії Академії наук УРСР
академік АН УРСР *Г. [С.] Писаренко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1439. Арк. 51–53. Оригінал. Машинопис.

№ 255

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРО ПРОВЕДЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЛЬВІВСЬКОГО РАДНАРГОСПУ*²

27 січня 1965 р.

В настоящий момент назрела необходимость в коренном улучшении планирования и материального стимулирования работы промышленных предприятий. Это вытекает из того, что предприятия не достаточно заинтересованы во всемерном использовании имеющихся производственных резервов и в принятии на себя высоких плановых заданий. Нет также должных стимулов к тому, чтобы непрерывно повышать качество продукции, обновлять ее ассортимент, в виду чего производится много изделий, не имеющих сбыта. Предприятия в должной мере не заинтересованы в том, чтобы внедряют действительно эффективную новую технику и технологию производства. Основные и оборотные производственные

*¹ Далі у документі закреслено текст: «згідно з переліком (додаток)».

*² Заголовок документа. Документ направлено до секретаря ЦК КПУ М. О. Соболя.

фонды используются недостаточно эффективно. Планирование продолжает оставаться многостепенным и очень сложным. В силу этого планы предприятий не стабильны и многократно изменяются в течении планируемого года.

В целях комплексной разработки и проверки на практике более совершенной системы планирования и материального стимулирования производства считаем необходимым провести экономический эксперимент на следующих пяти предприятиях Львовского экономического района:⁸⁹ Великомоствовская шахта № 9 комбината «Укрзападуголь», Львовские заводы автопогрузчиков и телевизионный, фирмы: швейная – «Заря» и обувная – «Прогресс».

Цель проведения эксперимента заключается в следующем:

1. Предприятия должны выпускать продукцию действительно нужную потребителям.

В настоящее время это не достигается, так как предприятиям задается объем продукции в виде «вала», который «заполняется» часто наиболее легко производимой, устарелой и давно освоенной продукцией. Такая продукция не редко не находит сбыта, но несмотря на это работа предприятий оценивается высоко, и они получают премии за выполнение и перевыполнение плана по валовой продукции и за снижение ее себестоимости.

При проведении эксперимента плановый объем продукции будет определяться:

а) для предприятий, производящих предметы потребления, – на основе прямых договоров с торговой сетью;

б) для предприятий, производящих средства производства, – Советом народного хозяйства, с обязательным уточнением объемов и всех условий поставок на основе договоров, вытекающих из прямых связей с потребителями или со сбытовыми организациями. В таком случае задание совнархоза для предприятия также будет являться своеобразным заказом.

2. Повышения качества продукции в настоящее время в должной мере не достигается, так как предприятия оцениваются и поощряются за снижение себестоимости продукции, при этом от них требуется также, чтобы постоянно снижалась ее трудоемкость.

Между тем, для повышения качества продукции, большей частью, требуются дополнительные материальные и трудовые затраты.

Поэтому, при проведении эксперимента до предприятий не будут доводиться в централизованном порядке многочисленные обязательные показатели, как то: задания по снижению себестоимости продукции и повышению производительности труда, планы по фонду зарплаты и численности промышленно-производственного персонала.

Вместо этих разрозненных показателей предприятия будут оцениваться по комплексному, обобщающему показателю эффективности, а именно по рентабельности, под которой понимается процентное отношение балансовой прибыли к производственным (основным и оборотным) фондам.

Так как прибыль и рентабельность по балансу предприятия отражают все существенные стороны эффективности производства: рост объемов производства

и повышение производительности труда, снижение себестоимости продукции, уровень использования фондов, а также то, что продукция действительно необходима народному хозяйству и потому она реализована и оплачена потребителем, целесообразно, в связи с этим, размер поощрения коллективов предприятий устанавливать на основе полученной прибыли.

3. Значительные трудности испытывают предприятия из-за перебоев в материально-техническом снабжении. Переход при проведении эксперимента на работу по прямым договорным связям как с заказчиками, так и с поставщиками, существенно повысит уровень материальной обеспеченности производства.

Кроме того, улучшению материально-технического снабжения будет способствовать то, что на этих предприятиях будут значительно повышены финансовые санкции за несоблюдение договорных обязательств. При этом важно, что пени, штрафы, неустойки будут выплачиваться за счет уменьшения поощрительного фонда предприятий, тогда как сейчас эти санкции погашаются за счет себестоимости продукции.

4. При проведении эксперимента предполагается, что разработанные предприятием планы не будут подвергаться изменениям со стороны вышестоящих плановых и хозяйственных организаций, хотя заключенные договоры на поставку изделий, в меру необходимости, могут корректироваться жизнью. Однако, корректировки не будут вести к пересчету плановых показателей. Лишь в том случае, когда эти показатели повлияют на повышение рентабельности без заслуг со стороны предприятия, или, наоборот, – на понижение рентабельности без вины предприятия, совнархоз будет производить соответствующее изъятие или компенсацию прибыли, тем самым исключив неравномерность в рентабельности из-за внешних причин и устранив, таким образом, субъективизм в оценке работы предприятия.

5. Исходя из изложенного, порядок планирования и поощрения работы предприятий в условиях эксперимента будет следующий:

а) предприятие оценивается, прежде всего, по выполнению договоров поставки продукции;

б) планы по качественным показателям предприятия составляют самостоятельно, при этом они, бесспорно, будут стремиться к наиболее напряженным показателям, так как это обеспечит им высокую плановую рентабельность;

в) если предприятие выполнило договорные поставки по объему, номенклатуре, качеству и в установленные сроки, то оно во всех случаях (независимо от других показателей им же разработанного плана) получает право на материальное поощрение;

г) поощрение производится из единого поощрительного фонда, образованного из отчислений от прибыли. Размер фонда зависит от уровня рентабельности. Распределение прибыли между государством и предприятием регламентируется для каждого предприятия, переводимого на экспериментальные условия работы, нормативом длительного действия. Интересы бюджета будут всемерно соблюдены, так как рост дохода бюджета будет опережать рост поощрительного фонда предприятия;

д) чтобы побудить предприятие к добросовестному, с точки зрения интересов государства, планированию, отчисления в фонд предприятия от сверхплановой прибыли будут производиться в значительно меньших размерах, чем от прибыли в пределах плана;

е) при проведении эксперимента обеспечивается сочетание коллективного и личного поощрения, так как одна часть поощрительного фонда будет направляться на нужды социально-культурного обслуживания трудящихся данного предприятия, а другая часть – на личные премии. При этом предприятия будут иметь возможность самостоятельно выбирать наиболее приемлемый для данных условий производства порядок распределения премий, в зависимости от хозрасчетной деятельности филиалов, цехов и участков производства. Максимальный размер премиального вознаграждения будет ограничен определенной процентной долей получаемого оклада (в пределах до 50%).

Таким образом, работа предприятия оценивается по двум важнейшим показателям: объем продукции, в соответствии с договорами поставок, и рентабельность. Все остальные показатели как существующие, так при необходимости и новые, используются для плановых расчетов, учета и анализа производства.

Проводимый экономический эксперимент нацелен на то, чтобы всесторонне повысить эффективность производства на основе целесообразного сочетания централизованного руководства с максимальным развитием инициативы предприятий и материальной заинтересованности их коллективов в достижении наилучших технико-экономических показателей работы.

Так, например, проведенные расчеты показывают, что с переходом на экспериментальные условия работы Великомостовская шахта № 9 уже в январе 1965 года по сравнению с 1964 годом повысит добычу на 3,5%, производительность труда промышленно-производственного персонала – на 2,2%, при этом среднемесячная заработная плата этой категории работников вырастет на 1,6%. Предлагаемые мероприятия обеспечат снижение себестоимости добычи на 2,6% или 27 коп. на каждую тонну угля.

Разработанные шахтой шкалы материального поощрения построены таким образом, что при возрастании в 1965 году против средnedостигнутой за 1964 год рентабельности в 11 раз, обеспечивается рост поощрительного фонда в 4,6 раза, а платежей в бюджет – в 19 раз.

В соответствии с изложенными принципами, на каждом предприятии под методическим руководством Института экономики АН УССР разработаны временные положения о порядке работы в экспериментальных условиях, которые утверждены Советом народного хозяйства Львовского экономического района.

Осуществление указанного экономического эксперимента позволит дать правительству экономически обоснованные, проверенные практикой рекомендации о конкретных путях повышения эффективности производства.

Поскольку эксперимент проводится на предприятиях различных отраслей промышленности, это даст возможность определить экономически обоснованные пути дальнейшего совершенствования планирования и материального стимулирования производства в межотраслевом разрезе.

Проведение экономического эксперимента на предприятиях Львовского совнархоза поддержано Львовским обкомом КП Украины, Президиумом АН УССР, Госпланом УССР, Укрсовнархозом и Министерством финансов УССР.

Просим Вашего согласия на проведение с 1-го квартала с. г. эксперимента на предприятиях Львовского экономического района.

Директор Института
экономики АН УССР А. [А.] Нестеренко

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 31. Спр. 2682. Арк. 15–21. Оригінал. Машинопис.

№ 256*¹

**ДОВІДКА ПРО ВИКОНАННЯ ПЛАНУ КАПІТАЛЬНИХ ВКЛАДЕНЬ
ЗА 1964 р. ПО АКАДЕМІЇ НАУК УРСР*²**

[Не раніше січня 1965 р.]^{*3}

План капитальных вложений на 1964 год по Академии наук УССР в целом утвержден в сумме 13 467 млн р[уб.] в том числе строительно-монтажные работы 10 697 млн р[уб.].

За 1964 год фактическое выполнение составляет 12 528 млн р[уб.] в том числе по строительно-монтажным работам 10 317 млн руб.

Из общего объема капитальных вложений план по объектам науки на 1964 год утвержден в сумме 9,5 млн руб. в том числе строительно-монтажные работы 7,0 млн руб.

Фактическое выполнение плана капитальных вложений по объектам науки составляет 8,691 млн р[уб.], из них по строительно-монтажным работам 6,702 млн руб.

В 1964 году строительство объектов науки осуществляли следующие строительные организации.

1. Главкиевгорстрой (в г. Киеве).
2. Министерство монтажных и специальных строительных работ УССР (в гг. Киеве и Харькове).
3. Государственный производственный комитет по транспортному строительству СССР (Трест «Югзаптранстрой» в г. Киеве).
4. Министерство строительства УССР.
 - а) Главльвовстрой г. Львов.
 - б) Главхарьковстрой г. Харьков.
 - в) Главчерноморстрой г. Севастополь.

*¹ Див. док. № 263.

*² Заголовок документа. Документ направлено до Президії АН УРСР.

*³ Дату встановлено за змістом документа.

В 1964 году было предусмотрено ввести в действие 17 объектов или 546,6 тыс. м³ лабораторных зданий, фактически введено 15 объектов, с вводом 421,3 тыс. м³,

в том числе:

1. Институт электросварки [им. Е. О. Патона]	91,7 т[ыс.] м ³
2. Институт химии высокомолекулярных соединений	45 т[ыс.] м ³
3. Институт проблем материаловедения	9,89 т[ыс.] м ³
4. Институт проблем литья	32,9 т[ыс.] м ³
5. Институт газа	20 т[ыс.] м ³
6. Институт технической теплофизики	4,76 т[ыс.] м ³
7. Институт электродинамики	22,7 т[ыс.] м ³
8. —«— ботаники	40,1 т[ыс.] м ³
9. —«— кибернетики	25 т[ыс.] м ³
10. —«— физиологии растений	9,6 т[ыс.] м ³
11. Главная астрономическая обсерватория	6,07 т[ыс.] м ³
12. Пристройка лабораторного корпуса к зданию АН УССР	5,6 т[ыс.] м ³
13. Физико-механический институт г. Львов	30 т[ыс.] м ³
14. Физико-технический институт низких температур г. Харьков и др. объекты.	38 т[ыс.] м ³

I. Главкиевгорстрой.

Главкиевгорстрой является основной строительной организацией, которая осуществляет строительство объектов Академии наук УССР.

Годовой план строительно-монтажных работ по Главкиевгорстрою утвержден в сумме 4,124 млн руб.

Фактически за 1964 год выполнено работ 3,972 млн руб. или 96,3% годового плана.

Из приведенной таблицы видно, что по большинству объектов план капвложений выполнен.

Некоторое отставание имеется по строительству институтов: металлофизики, геофизики, проблем литья, материаловедения и кибернетики.

На протяжении всего года Академия наук УССР принимала все необходимые меры для улучшения дел на объектах. Вопрос о неудовлетворительном ходе строительства этих институтов рассматривался на коллегиях Главкиевгорстроя, в областном Комитете КП Украины, Госкомитете по координации научно-исследовательских работ при Совете Министров УССР и других организаций.

При рассмотрении вопросов о неудовлетворительном ходе строительства отстающих объектов руководство Главкиевгорстроя заверяло все рассматривающие организации, что план по строительству объектов АН УССР в 1964 году будет безусловно выполнен, однако, заверения Главкиевгорстроя остались не выполненными.

[II.] Министерство монтажных и специальных строительных работ УССР.

Министерство монтажных и специальных строительных работ УССР осуществляет строительство 2 объектов – Институт электросварки [им. Е. О. Патона] (годовой план строительно-монтажных работ 0,584 млн руб. фактически выполнено 0,608 млн и введено в действие 91,7 тыс.).

Радиоастрономической обсерватории Института радиофизики (годовой план строительно-монтажных работ утвержден в сумме 0,57 млн руб., фактически выполнено 0,487 млн руб.).

Неосвоение средств по строительству лабораторного корпуса Института электросварки [им. Е. О. Патона] на 0,096 млн руб. является экономией по смете.

III. Государственный производственный комитет по транспортному строительству (Трест «Югзаптрансстрой»).

Трест «Югзаптрансстрой» осуществляет строительство Института химии высокомолекулярных соединений.

Годовой план строительно-монтажных работ утвержден в сумме 0,208 млн руб., фактически выполнение составляет 0,334 млн руб.

В 1964 году введен главный лабораторный корпус с объемом 45 тыс. м³.

IV. Объекты, строительство которых осуществляет Министерство строительства УССР:

а) Главльвовстрой осуществляет строительство Физико-механического института в г. Львове. Годовой план строительно-монтажных работ утвержден в сумме 0,484 млн руб. Фактически выполнено работ [на] 0,505 млн руб. и введен в действие лабораторный корпус института.

б) Главхарьковстрой осуществляет строительство Физико-технического института низких температур [в] г. Харькове. Годовой план строительно-монтажных работ утвержден в сумме 0,67 млн руб., фактически выполнено работ на 0,583 [млн руб.] и введено в действие 38 т[ыс.] м³ лабор[аторных] помещений.

Значительное отставание имеется на строительстве Физико-технического института низких температур. Несмотря на указание председателя Совета Министров УССР тов. Казанца И. П. Министру строительства УССР тов. Лубенцу Г. К. улучшить работу по строительству и обеспечить его полное окончание в 1964 г.

Главчерноморстрой осуществляет строительство лабораторного корпуса Института биологии южных морей.

Годовой план строительно-монтажных работ утвержден в сумме 0,16 млн руб., фактически выполнено работ на 0,095 млн р[уб.].

Основные причины невыполнения плана из-за аварии порталного крана.

Следует отметить, что по ряду объектов невыполнен план по приобретению оборудования, входящего в сметы строящихся объектов. (Годовой план 2,1 млн руб. фактически выполнено 1,83 млн руб.). Из-за непоставки заказного оборудования промышленностью.

Коммунальное строительство^{*1}

План капвложений по коммунальному строительству утвержден в сумме 0,73 млн за 1964 г., выполнен на 100%.

Жилстроительство

План жилищного строительства на 1964 г. утвержден в сумме 2,98 млн руб. Фактически выполнение составляет 2,981 млн руб.

*1 Тут і далі – підкреслено у документі.

В 1964 году было предусмотрено ввести в действие 31 518 м² жилой площади или 931 квартир[у] и 328 комнат. Фактически введено 29 967 м² жилой площади, 875 квартир и 328 комнат.

Введены в действие жилые дома:

1. г. Киев 20 221 м² жил[ой] площади или 535 квартир, 328 комн[ат].
2. г. Одесса 2181 м² жилой площади или 80 квартир.
3. г. Харьков 3273 м² жилой площади или 120 квартир.
4. г. Львов 2716 м² жилой площади или 80 квартир.
5. г. Севастополь 1576 м² жилой площади или 60 квартир.

Начальник отдела капитального
строительства АН УССР В. [П.] Чоповский

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 8. Спр. 99. Арк. 1–4. Копія. Машинопис.

№ 257

ЛИСТ КЕРІВНИЦТВА ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО ФІЛІАЛУ НДІ БУДІВЕЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА ДО ЗАСТУПНИКА ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ ГЕОЛОГІЧНИХ НАУК АН УРСР ЧЛ.-КОР. А. Є. БАБИНЦЯ З ВИСОКОЮ ОЦІНКОЮ РОЗРОБОК ІНСТИТУТУ

10 лютого 1965 р.
м. Дніпропетровськ

Дирекция Днепропетровского филиала НИИСП отмечает, что договорные работы, предусмотренные между нашими институтами на 1964 г., выполнены коллективом сотрудников Вашего института на высоком научном и техническом уровне в предусмотренные программой сроки. Результаты исследований использованы при составлении отчета по теме «Совершенствование технологии возведения промышленных и гражданских зданий и сооружений на присадочных грунтах в условиях УССР» раздел «а») «Разработка проектных предложений и научно-техническое руководство восстановлением экспериментальных домов в г. Днепропетровске», одобренного ученым советом Днепропетровского филиала НИИСП (протокол № 14 от 20 ноября 1964 года).

Одновременно отмечаем высокую эффективность и экономическую выгоду разработанных в Институте геологических наук методов проходки скважин в водонасыщенных песчано-глинистых грунтах и выполнения в них радиоактивного каротажа плотности и влажности.

Зам. директора Днепропетровского
филиала НИИСП по научной работе
канд. техн. наук Г. В. Пухальский
Руководитель Лаборатории
оснований и фундаментов В. А. Часовских

Верно: *Подпись**¹

Науковий архів Інституту геологічних наук НАН України. Оп. 1. Спр. 842. Арк. 1.
Засвідчена копія. Машинопис.

*¹ Підпис не прочитано.

**ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ БЮРО НАУКОВОЇ РАДИ
ПО ОХОРОНІ ПРИРОДИ АН УРСР «ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ
КРИМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО КОМПЛЕКСНОГО
ЛАНДШАФТНОГО ЗАПОВІДНИКА»^{*1}**

10 лютого 1965 р.

Бюро ухвалило:

Розглянувши матеріали, надіслані Радою Міністрів Української РСР до АН УРСР про організацію Кримського державного комплексного ландшафтного заповідника з науково-дослідною лабораторією, Наукова рада по охороні природи АН УРСР вважає за доцільне рекомендувати Президії АН УРСР та Раді Міністрів України:

1. Зважаючи на виняткову, неповторну цінність природного комплексу Криму – відновлення Кримського заповідника з науково-дослідним центром є невідкладним завданням, як об'єкта науки, створеного в 1923 р. Ленінським декретом.

2. Кримський заповідник гірських лісів і яйл необхідно повернути на статут заповідника, позбавивши його нинішньої мисливської назви та функцій.

(Мисливське господарство вести поза заповідником).

Всі інші цінні пам'ятки природи, схвалені Радою Міністрів УРСР (див. список^{*2}), повинні функціонувати як філіали основного Кримського заповідника.

3. Наукову дослідну лабораторію і управління всім комплексним заповідником зосередити в м. Алушті, передавши для цієї мети будівлі, майно, кошти та шахти нинішнього заповідно-мисливського господарства.

4. На організацію та вимежування об'єктів Кримського ландшафтного заповідника необхідно буде одноразове асигнування коштів на експедицію в 1965 або 1966 році.

5. В зв'язку з наближенням 50-річчя^{*3} Великої Жовтневої соціалістичної революції просити ЦК КПУ і Раді Міністрів УРСР присвоїти Кримському заповіднику ім'я В. І. Леніна і іменувати його «Національний заповідний парк ім. В. І. Леніна».

6. Заповідник з науковою лабораторією підпорядкувати АН УРСР до створення Державного комітету Ради Міністрів УРСР по охороні природи.

7. Вважати необхідним знову звернутись до ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР з проханням створити при Раді Міністрів УРСР Державний комітет по охороні природи, якому доручити ведення справ заповідників, охорону ґрунтів, води,

^{*1} Документ направлено до РМ УРСР.

^{*2} Список не публікується.

^{*3} Тут і далі – підкреслено у документі синьою ручкою.

повітря, флори і фауни республіки, а також піклування про раціональне використання та збагачення природних ресурсів.

Голова Наукової ради по
по охороні природи АН УРСР,
доктор біологічних наук, професор *Є. [М.] Кондратюк*
Вчений секретар *Ф. [К.] Пугач*

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 13. Спр. 712. Арк. 49. Оригінал. Машинопис.

№ 259

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДІВ, РОЗРОБЛЕНИХ В ЛАБОРАТОРІЯХ ІЗНХ АН УРСР У м. ОДЕСА, ПО ДОНЕЦЬКОМУ, ЗАХІДНО-СИБІРСЬКОМУ РАДНАРГОСПАХ, ПЕРМСЬКОМУ ПОЛІТЕХНІЧНОМУ ІНСТИТУТУ*¹

*17 лютого 1965 р.
м. Одеса*

Сообщаем о мероприятиях, осуществленных нами в 1964 г. для промышленного применения разработанных в наших лабораториях методов получения чистой пятиокиси ванадия:

А. По Донецкому Совнархозу (I-й квартал 1964 г.)*²

1. Передана необходимая техническая документация по производству чистой пятиокиси ванадия Донецкому заводу химреактивов, где намечалась организация этого производства.

2. Даны все необходимые консультации по этому же вопросу Донецкому химико-металлургическому заводу (гл[авный] инженер т. [М. Л.] Шапиро) и тресту Донбассцветмет (гл[авный] инженер т. Урубков). Тресту передана также временная технологическая инструкция по этому вопросу.

3. Начальнику отдела цветной металлургии Укрсовнархоза т. Беликову, по его запросу, направлена временная технологическая инструкция.

Б. По Западно-Сибирскому совнархозу

Проведены опытно-полупромышленные испытания метода получения чистой пятиокиси ванадия из поливанадатной пасты Чусовского металлургического завода на Новосибирском заводе «Редмет» № 2 (III кв.).

Работа проводилась в рамках хоздоговора. Результаты работы – положительные. Технология одобрена научно-техническим советом завода и рекомендована для внедрения на этом заводе после промышленных испытаний. Эту работу было намечено (также по хоздоговору) провести на заводе № 2 в 1965 г., однако данное

*¹ Інформацію підготовлено заступником директора ІЗНХ АН УРСР А. І. Перфільєвим для директора ІЗНХ АН УРСР акад. Ю. К. Делімарського.

*² Тут і далі – підкреслено у документі.

мероприяття тормозиться тем, что заводу поставки сырья с Чусовского [металлургического] завода резко сокращены.

В. Для Пермского политехнического института (IV кв.)

Разработаны условия гидролитического получения пятиокси ванадия из полупродуктов, получаемых из конверторных шлаков. Результаты работы также положительные. Работа выполнялась по хоздоговору, полностью принята и оплачена заказчиком.

Таким образом, несмотря на большую проведенную работу, окончательные сроки внедрения разработанной*¹ технологии на заводе № 2 и, особенно, на Украине неясны. Ранее разработанный Укргипроцветметом технорабочий проект цеха чистой пятиокси ванадия для ДАЗ не использован этим заводом под надуманным предлогом недостатка сырья. Мероприятия по развитию промышленности пятиокси ванадия согласно докладной записке Президиума АН УССР от 27.XII.1963 г. и проекту постановления ЦК и СМ УССР тормозятся. В то же время страна вынуждена импортировать ежегодно сотни тонн чистой пятиокси ванадия.

Такое положение, с нашей точки зрения, идет вразрез с интересами государства.

Мы полагаем, что необходимо ИОНХ'у войти в Президиум АН УССР, ЦК КПУ и СМ УССР по вопросу о коренном изменении этого положения и просить о принятии действенных мер по внедрению разработанной технологии получения чистой пятиокси ванадия в промышленность.

Зам. директора ИОНХ АН УССР
по научной части,
кандидат технических наук *А. И. Перфильев*

Науковий архів Фізико-хімічного інституту ім. О. В. Богатського НАН України.
Оп. 1. Спр. 445. Арк. 21–23. Оригінал. Машинопис.

№ 260

**ДОВІДКА ПРО СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ПРИРОДНИЧИХ МУЗЕЇВ В СИСТЕМІ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР*²**

*6 березня 1965 р.*³*

Загальні відомості*⁴

З самого початку організації Академії наук Української РСР в 1919 році були закладені музеї зоологічний, геологічний та ботанічний. В наступні роки завдяки енергійній діяльності академіка М. Ф. Кашенка, першого директора зоологічного

*¹ «Разработка технологии была выполнена по заказу Днепровского алюминиевого завода и бывшего Запорожского совнархоза и одобрена ими». – *Примітка у документі.*

*² Заголовок документа. Документ направлено до відділу науки ЦК КПУ.

*³ Дата супровідного листа.

*⁴ Тут і далі – підкреслено у документі.

музею – музейні фондові колекції і експозиція із зоології значно вирости, а завдяки діяльності академіка П. А. Тутковського, першого директора геологічного музею, значно вирости фондові колекції і експозиція з геології.

В 1927 р. було закінчено будинок по вул. Володимирській, 55 (почато будувати будинок під гімназію ще в дореволюційні часи) і повністю передано під зоологічний і геологічний музеї. Академія наук виділила відповідні штати для роботи в музеях і кошти на придбання вітрин та інших музейних компонентів. Уже у 1928 р. обидва ці музеї мали належний зовнішній вигляд і експонували для широких кіл трудящих свої експонати, здійснювали велику наукову і науково-популяризаційну роботу. Біля геологічного музею в дворі під відкритим небом академіком П. А. Тутковським був створений музей гірських порід, доставлених з різних місць України. Крім того, академік М. Ф. Кащенко створив Ботанічний акліматизаційний музей, який містився теж в будинку по вул. Володимирській, 55. Невеликий ботанічний музей був створений також в Інституті ботаніки по вул. Репіна, 2.

Після смерті академіків М. Ф. Кащенко і П. А. Тутковського невинувато були ліквідовані зовсім Ботанічний акліматизаційний музей і музей гірських порід, а зоологічний музей наполовину згорнуто, оскільки його приміщення зайняли лабораторії Інституту зоології. Краще зберігся геологічний музей, який однак також в значній мірі був згорнутий.

Під час Великої вітчизняної війни 1941–1945 рр. музеї Академії наук, особливо зоологічний, були пограбовані німецько-фашистськими загарбниками.

В післявоєнні роки відродження музеїв Академії наук в належній мірі не відбулося. В той же час практика наукової роботи і інтереси широких кіл трудящих показали, що науковий Природничий музей Академії наук УРСР вкрай потрібний.

В природничих інститутах АН УРСР нагромаджено великі наукові цінності – колекційні фонди, тобто зразки сучасних і викопних рослин і тварин, мінералів, гірських порід та інш., які здобуті під час численних експедицій, на соціалістичних будовах, під час гідротехнічних, геолого-розвідкових та інших робіт. Всі ці наукові цінності за прикладом всіх країн світу треба зберігати для сучасної і майбутньої роботи. Всі такі наукові колекції потрібно зберігати тільки в наукових установах, оскільки вони мають саме науковий, а не учбовий характер.

З цього погляду не можна допускати такого паралелізму, щоб подібні колекційні фонди створювалися в вузах та інших учбових закладах, де музеї потрібні, але учбового характеру, підпорядковані інтересам навчання студентів.

Разом з тим, на основі багатих фондових колекцій в інститутах АН УРСР створюється і може буде набагато розширена експозиція природних об'єктів для огляду широких кіл трудящих.

В Академії наук УРСР фактично існує чотири музеї, що підпорядковані відповідним інститутам.

1. Зоологічний музей – входить на правах неструктурної лабораторії до складу відділу хребетних Інституту зоології АН УРСР. Загальна площа, яку займає

музей, становить 380 м², з них 280 м² зайнято під експозицією, 40 м² під фонди і 60 м² використовується під таксидермічну та наукову лабораторії. Частина фондів розміщена в різних коридорах загального користування.

В музеї експонується 3984 екз. тварин, в тому числі 1532 екз. ссавців, птахів, плазунів та риб. Крім того, в фондах зберігається 34 956 екз. хребетних і велика колекція комах і інших безхребетних, що налічує біля 1 млн екземплярів.

Близько 50% екземплярів експонатів належать до фауни України, яка представлена в музеї повністю, 35% – до фауни інших республік СРСР і 15% – до фауни зарубіжних країн.

2. Палеонтологічний музей – фактично основна кількість палеонтологічних музейних матеріалів зосереджена в Інституті зоології АН УРСР – понад 100 тисяч зразків, з яких лише близько 1000 експоновані в коридорних приміщеннях інститутів зоології та геологічних наук. Частина експонатів експонована в геологічному музеї Інституту геологічних наук. Майже всі музейні зразки походять з території України. В фондах є невелика частина (близько 200 зразків), що походять з інших частин СРСР і зарубіжних країн.

Серед зразків є унікальні. При наявності приміщення палеонтологічні зразки можуть експонуватися і стати спеціальною секцією природничого музею.

3. Геологічний музей – входить на правах відділу до складу Інституту геологічних наук АН УРСР. Загальна площа музею – 730 м², з них зайнято експозицією та фондами 680 м², 50 [м²] – науковими лабораторіями. В музеї експонується 20 тис. зразків, крім того в фондах зберігається 27,5 тис. зразків.

Колекція включає 70% зразків з України, 20% з інших республік СРСР та 10% з зарубіжних країн.

4. Ботанічний музей Інституту ботаніки по суті згорнув свою роботу внаслідок гострої нестачі площі в інституті та відсутністю відповідних кадрів музейних працівників. Залишки музею (експозиція) розташовані на площі 82 м².

В експозиції представлені 1100 експонатів, в тому числі з території України 900, інших союзних республік 100 та 100 з зарубіжних країн. В фондах музею є близько 1000 експонатів.

Тепер налічується небагато країн світу, які не мають своїх наукових природничих музеїв. На належному науковому і експозиційному рівні вони існують як в капіталістичних країнах, так і країнах народної демократії, а також в більшості радянських союзних республік. З цього погляду УРСР займає одне з останніх місць.

В той же час в Академії наук УРСР є цілковита можливість створити великий науковий природничий музей з широкими науково-дослідницькими та пропагандистськими цілями.

До складу музею увійдуть чотири секції – зоологічна, палеонтологічна, ботанічна та геологічна, які будуть підпорядковані у адміністративно-господарчому та науковому відношенні відповідним інститутам і роботу яких разом з тим буде координувати і контролювати вже створена наукова музейна рада при Президії АН УРСР.

За фактичним станом секції зоологічна і палеонтологічна підпорядковані Інституту зоології АН УРСР, геологічна – Інституту геологічних наук АН УРСР, ботанічна – Інституту ботаніки АН УРСР.

Як перший етап впорядкування музеїв⁹⁰ передбачено [...] *¹ розширити експозицію зоологічного музею за рахунок продовження її в коридорі другого поверху (з Володимирської вулиці, 55), а також розташованих тут кімнат, які зайняті зараз лабораторіями Інституту зоології і які будуть звільнитися після одержання нових приміщень, а також буде проведено реконструкцію вітрин і музейних меблів.

Палеонтологічний музей розширити за рахунок коридору першого поверху (з вул. Володимирської, 55).

Ботанічний музей планується розмістити на 3-му поверсі (з вул. Володимирської, 55) після звільнення його Інститутом органічної хімії АН УРСР.

Для експозиції природничого музею в цілому потрібне приміщення загальною площею близько 4500 м², для фондосховищ – 800 м² та для підсобних приміщень і робочих кімнат наукових працівників ще 1000 м², в цілому для музею потрібно 6300 м². Повернувши музею приміщення (будинок по Володимирській вул. 55) після звільнення його інститутами геологічних наук, загальної і неорганічної хімії можна задовольнити його першочергову потребу в цій площі, що буде другим етапом впорядкування музеїв. Враховуючи можливість росту природничого музею АН УРСР, потрібно передбачити добудову для потреб музею флігелю будинка по вул. Володимирській, 55 на місці між його фасадною частиною та музеєм В. І. Леніна, або будівництво в центрі міста спеціального приміщення – що являтиме вже третій етап розвитку музею.

Експозиційна частина музею мусить бути обладнана за останнім словом світової музейної техніки.

Високохудожньо оформлений музей буде являти велику наукову і культурну цінність, матиме велике пізнавальне значення для трудящих, крім того, приносить відвідувачам естетичне задоволення. Колекції музею повинні поруч з показом природних багатств нашої республіки експонувати фауну, флору і мінерали країн всього світу, що вкрай потрібно для показу еволюційного розвитку органічного світу і в інтересах атеїстичної пропаганди.

Головним завданням музею повинно бути розгортання науково-дослідної роботи на основі музейних фондів матеріалів, а також популяризація природничих знань – як основи матеріалістичного світогляду.

Велике значення музей буде мати як центр атеїстичної пропаганди і нарешті як місце, де для наступних поколінь будуть збережені цінності, здобуті в роки активного втручання людини в природу.

Голова вченої ради
Природничого музею Академії наук
Української РСР, чл.-кор. АН УРСР *І. Г. Підоплічко*

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 71. Спр. 276. Арк. 83–87. Оригінал. Машинопис.

*¹ Знято інформацію, яка не стосується роботи з організації музеїв.

№ 261

**КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО ПРИСВОЄННЯ
АКАД. О. П. МАРКЕВИЧУ ПОЧЕСНОГО ЗВАННЯ
«ЗАСЛУЖЕНИЙ ДІЯЧ НАУКИ УРСР»^{*1}**

10 березня 1965 р.

Посол СРСР в ОАР т. [В. Я.] Єрофеев надіслав телеграму з Каїра на ім'я Президента Академії наук СРСР М. В. Келдиша і Міністра вищої і середньої спеціальної освіти СРСР В. П. Єлютіна з повідомленням про те, що зараз в ОАР перебуває у багатомісячному спеціальному відрядженні академік АН УРСР О. П. Маркевич, який з успіхом провадить відповідальну роботу по підготовці місцевих спеціалістів у галузі боротьби з паразитарними захворюваннями.

Беручи до уваги позитивний відгук посла СРСР в ОАР про роботу академіка АН УРСР О. П. Маркевича і враховуючи, що йому 19 березня ц. р. минає 60 років з дня народження, Президія Академії наук УРСР просить Вас підтримати клопотання АН УРСР перед Президією Верховної Ради УРСР про присвоєння академіку АН УРСР О. П. Маркевичу почесного звання «Заслуженого діяча науки УРСР».

Президент Академії наук УРСР Б. [Є.] Патон

На документі резолюція: «[...]»^{*2} відділу. Ю. Ю. Кондуфор. 12.IV.[19]65 р.».

На документі помітка: «Почесне звання заслуженого діяча науки УРСР присвоєно. Підпис^{*3}».

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 71. Спр. 276. Арк. 106. Оригінал. Машинопис.

№ 262

**ДОВІДКА ПРО ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ
У ВИРОБНИЦТВО ЗАКІНЧЕНИХ РОБІТ
ІТТФ АН УРСР^{*4}**

11 березня 1965 р.^{*5}

За последние годы количество работ института, внедряемых на предприятиях страны, значительно возросло. Широкое внедрение находят работы по интенсификации тепловых технологических процессов при производстве синтетического и искусственного волокна (Киевский, Черниговский, Энгельский и др. комби-

^{*1} Документ направлено до завідувача відділу науки і культури ЦК КПУ Ю. Ю. Кондуфора.

^{*2} Слово не прочитано.

^{*3} Підпис не прочитано.

^{*4} Заголовок документа.

^{*5} Дату встановлено за діловодною поміткою на документі.

наты), созданию и применению нового высокоэффективного оборудования для сушки химических веществ (Коростенский завод «Химмаш» и заводы медпрепаратов в Киеве, Москве и др.) и строительных материалов (Киевский, Минский, Новомосковский заводы стройматериалов); охлаждению высокотемпературных машин (Калужский, Свердловский и др. заводы) и др. работы.

Как показал длительный опыт, относительно хорошо внедряются новые приборы и с большими затруднениями – новые процессы и установки, требующие специального проектирования и заводского изготовления.

В ряде случаев внедрение серьезно тормозится в связи с недостаточной заинтересованностью предприятий в создании новой техники. Так напр[имер], постановлениями ЦК КП Украины и СМ УССР № 478-0047 от 7.IV.[19]61 г. и СМ СССР № 936-38 от 8.VIII.[19]63 [г.] на ТЭЦ Рубежанского химкомбината предусмотрена реконструкция котлов и установка золоулавливающих устройств с целью извлечения из золы редких элементов.

Несмотря на то, что для этой цели имеются специальные ассигнования и завезено уже основное оборудование – работы до сих пор не ведутся. Это объясняется только отсутствием заинтересованности комбината в выполнении этой работы, т. к. для этого необходимо перейти от сжигания природного газа на сжигание углей. Для улучшения внедрения, особенно в широких масштабах, целесообразно:

1. Создать при Институте технической теплофизики экспериментально-конструкторское бюро;
2. Существенно расширить ЭПМ института, создав в нем хозрасчетный монтажно-наладочный отдел для внедрения опытно-промышленных установок и построить необходимое для этого производственное здание;
3. Закрепить за ИТТФ следующие отраслевые институты и предприятия в качестве опорных по интенсификации тепловых процессов в химической технологии:
 - а) Черниговский институт ВНИИЛТЕКМАШ;
 - б) Московский инст[иту]т гипростройматериалы*¹;
 - в) СКБСО (сушильного оборудования) Комитета по машиностроению СССР (г. Мытищи);
 - г) Киевский и Черкасский комбинаты искусственного волокна;
 - д) Киевский з[аво]д медпрепаратов.
4. Упорядочить вопрос об использовании хозтематических средств для укрепления материальной базы института и поощрения исполнителей. Дать большую самостоятельность в этом вопросе директорам институтов.
5. Установить порядок, при котором часть экономического эффекта, достигнутого от внедрения работ академических институтов, отчисляется институтом для их развития и расширения внедрения.

Институт считает, что лучшей формой для приемки законченных работ является внедрение этих работ на предприятиях. Специально для этого создавать ко-

*¹ Так у документі. Правильно: Государственный институт по проектированию предприятий промышленности строительных материалов «Гипростройматериалы» Министерства промышленности строительных материалов СССР, г. Москва.

миссии АН УССР не целесообразно, т. к. после такой приемки все равно необходимо проходить этап связи с предприятием для внедрения законченной работы. В то же время необходимо установить порядок, при котором работа, прошедшая опытно-промышленную проверку, должна передаваться Академии наук отраслевым ведомством и министерством для организации широкого внедрения.

И. о. директора института
канд. техн. наук Г. [Л.] Бабуха

Науковий архів Інституту технічної теплофізики НАН України. Оп. 1. Спр. 380. Арк. 2–4. Копія. Машинопис.

№ 263*¹

**ЛИСТ ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ РМ УРСР О. Н. ЩЕРБАНЯ
ДО МІНІСТЕРСТВА ФІНАНСІВ УРСР ПРО РЕОРГАНІЗАЦІЮ
ВІДДІЛУ КАПІТАЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА АН УРСР В УПРАВЛІННЯ
КАПІТАЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА**

22 березня 1965 р.

За 1959–1965 годы капитальные вложения Академии наук Украинской ССР составляют 79,0 млн рублей.

Проектом пятилетнего плана 1966–1970 гг. предусмотрены капитальные вложения для Академии наук УССР в сумме 120 млн руб.

Строительство объектов АН УССР осуществляется в городах: Киеве, Днепрпетровске, Донецке, Львове, Одессе, Севастополе и Харькове.

В течение ближайших лет должны быть запроектированы и построены такие сложные объекты, как кибернетический и полупроводниковые центры в г. Киеве, комплекс сооружений Института физики – циклотрон и тандем-генератор в г. Киеве, комплекс институтов в г. Донецке, экспериментальный завод с ОКБ и лабораторный корпус Института электросварки им. Е. О. Патона в г. Киеве, комплекс лабораторных корпусов институтов: проблем материаловедения, металлофизики, геофизики, ряда химических институтов, Физико-технического института низких температур в г. Харькове, Института радиопизики и электроники с радиоастрономической обсерваторией в г. Харькове, Государственная публичная библиотека [УССР] в г. Киеве и ряд других объектов.

Всего в ближайшие 7–8 лет должно быть построено и введено в действие 58 объектов рабочей площадью около 420 тыс. м².

Наряду со строительством объектов науки Академия наук УССР в 1966–1970 гг. осуществит большое жилищное и культурно-бытовое строительство с объемом капитальных вложений в 30 млн рублей.

В связи со значительным ростом капитальных вложений и технологической сложностью строящихся объектов науки, а также большим жилищным и коммунально-бытовым строительством Совет Министров Украинской ССР просит реорганизовать существующий отдел капитального строительства Акаде-

*¹ Див. док. № 256.

мии наук Української ССР, состоящий всего из 8 человек, в Управление капитального строительства по аналогии с ЦУКС'ом Академии наук Союза ССР. Реорганизацию предусматривается провести в пределах общей численности административно-управленческого персонала институтов АН УССР*¹.

Приложение²: Проект штатного расписания Управление капитального строительства Академии наук УССР.

Заместитель председателя
Совета Министров УССР А. [Н.] Щербань

На документі помітка: «Д[о] с[прави] – 97-9. *Навроцький* *³».

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 13. Спр. 712. Арк. 81–82. Копія. Машинопис.

№ 264

ПЕРЕЛІК ЗАВЕРШЕНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ УСТАНОВ АН УРСР, ЩО ПОТРЕБУЮТЬ ДОСЛІДНО-ПРОМИСЛОВОЇ ПЕРЕВІРКИ І ВПРОВАДЖЕННЯ В НАРОДНЕ ГОСПОДАРСТВО УРСР*⁴

3 квітня 1965 р.

[Цілковим таємно]⁵

№	Назва роботи	Виконавці
1	Тепловий приймач інфрачервоного випромінювання (болومتر)	Інститут фізики АН УРСР
2	Пересувний низьковольтний нейтронний генератор	Інститут фізики АН УРСР
3	Вимірник малих енергій в інфрачервоній області спектра	Інститут фізики АН УРСР

*¹ Підкреслено у документі простим олівцем.

*² Додаток не публікується. Підкреслено у документі.

*³ Документ завізований підписами президента АН УРСР акад. Б. С. Патона, референта РМ УРСР Г. А. Романова, а також Барковського, Навроцького.

*⁴ Документ є додатком до постанови Президії ЦК КПУ від 3 квітня 1965 р. № П 81/18-3 «Про заходи по впровадженню в народне господарство наукових досліджень АН УРСР». Також до постанови йде додаток № 2 «Перелік найважливіших науково-технічних робіт, розробка яких потребує додаткових заходів з боку відомств Української РСР», у якому п'ять позицій: пряме перетворення теплової енергії в електричну магнітогідродинамічним способом; народногосподарське використання вибуху; фізика та інженерна механіка конструкційних полімерних матеріалів; квантова електроніка; застосування кібернетики та обчислювальної техніки в народному господарстві.

*⁵ Гриф «Цілковим таємно» стоїть на постанові Президії ЦК КПУ від 3 квітня 1965 р. № П 81/18-3 «Про заходи по впровадженню в народне господарство наукових досліджень АН УРСР». На архівній справі штамп: «Розсекречено». Підстава: акт від 26.08.1992.

№	Назва роботи	Виконавці
4	Тритійові іонізатори для зняття зарядів статичної електрики	Інститут фізики АН УРСР
5	Сірчано-срібний фотоелемент ФЕСС-У	Інститут фізики АН УРСР
6	Радіоспектрометр подвійного електронно-ядерного резонанса (ПЕЯР)	Інститут напівпровідників АН УРСР
7	Диференціальний релейний захист на трансформаторах струму з повітряним зазором	Інститут електродинаміки АН УРСР
8	Прилад для вимірювання індукції постійних магнітних полів	Інститут електродинаміки АН УРСР
9	Коерцитиметр для магнітотвердих матеріалів	Інститут електродинаміки АН УРСР
10	Автоматичний регулятор потужних перетворювальних установок для підвищення стійкості енергосистем	Інститут електродинаміки АН УРСР
11	Вимірювач індукції змінних магнітних полів	Інститут електродинаміки АН УРСР
12	Переносний перетворювач однофазного струму в трифазний	Інститут електродинаміки АН УРСР
13	Пускові пристрої для однофазних двигунів	Інститут електродинаміки АН УРСР
14	Бромисто-літєва холодильна установка БПУ-3	Інститут технічної теплофізики АН УРСР
15	Інтегратор нестационарних процесів ЕІНП-64/1	Інститут математики АН УРСР
16	Система комплексної механізації і автоматизації ваграночного процесу	Інститут проблем лиття АН УРСР
17	Автоматична установка для плавки і електромагнітної заливки металу	Інститут проблем лиття АН УРСР
18	Скважинний гамма-спектрометр з автоматизованим записом спектру	Фізико-механічний інститут АН УРСР
19	Комплексна пневмогазова автоматика парових котлів на газовому паливі	Інститут газу АН УРСР
20	Барвник кубовий синій 3 X	Інститут органічної хімії АН УРСР
21	Установка для електрохімічного одержання марганцю високої чистоти	Інститут загальної і неорганічної хімії АН УРСР
22	Установка для одержання золів активної кремнекислоти	Інститут загальної і неорганічної хімії АН УРСР
23	Палигорскітовий глинопорошок для бурових розчинів	Інститут загальної і неорганічної хімії АН УРСР
24	Антибіотик-іманін	Інститут мікробіології та вірусології [ім. Д. К. Заболотного] АН УРСР
25	Технологія біологічного консервування жому	Інститут мікробіології та вірусології [ім. Д. К. Заболотного] АН УРСР
26	Кристалічний гемоглобін	Інститут біохімії АН УРСР
27	Вітаміни D ₂ , D ₃ , B ₂ , A	Інститут біохімії АН УРСР
28	Електронно-оптичний автомат для підрахунку клітинних елементів	Інститут фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР

Вірно: Шмирлова

№ 265

**ЗАЯВКА НА ЗАПРОШЕННЯ ВЧЕНИХ АН СРСР
У НАУКОВІ УСТАНОВИ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР НА 1965 р.*¹**

[6–10 квітня 1965 р.]^{*2}

№№ пп	Фамилия, имя, отчество пригла- шаемого ученого	Ученая степень и звание	Место работы приглашаемого ученого	С какой целью приглашается ученый	Календарный срок приглашения и продолжительность
1	2	3	4	5	6
<u>В Институт математики</u> ^{*3}					
1	Болтянский Вла- димир Григорье- вич	Доктор физ.-мат. наук, про- фессор	Ст[арший] науч- н[ый] сотрудник Ин-та математики им. В. А. Стеклова	Чтение лекций «Общий курс топо- логии» для сотруд- ников и аспирантов и консультация	Три месяца (апрель, май, июнь 1965 г.)
<u>В Институт механики</u>					
2	Войцеховский Богдан Вячесла- вович	Чл.-корр. АН СССР	Ст[арший] науч- н[ый] сотрудник Ин-та гидродинами- ки Сибирского отде- ления АН СССР	Для консультаций и чтения лекций по тематике народно- хозяйственного ис- пользования взрыва	Один месяц (апрель–май 1965 г.)
<u>В Институт радиофизики и электроники</u>					
3	Басов Николай Геннадиевич	Чл.-корр. АН СССР	ФИАН, зам. дирек- тора	Чтение лекций по квантовой радиофизике	Одна–две недели (октябрь 1965 г.)
4	Гинзбург Вита- лий Лазаревич	Чл.-корр. АН СССР	ФИАН, нач[альник] отдела	Чтение цикла лек- ций по распростра- нению радиоволн	Две недели (май–июнь 1965 г.)
<u>В Главную астрономическую обсерваторию</u>					
5	Прокофьев Вла- димир Констан- тинович	Доктор физ.-мат. наук, про- фессор	Крымская астро- номическая обсер- ватория АН СССР, зав. отделом	Совместная обра- ботка спектральных наблюдений планет	Один месяц (июнь 1965 г.)
6	Козырев Николай Александрович	Доктор физ.-мат. наук, про- фессор	Главная астрономи- ческая обсерватория АН СССР (Пулко- во), ст[арший] науч- ный сотрудник	Совместная обра- ботка наблюдений Венеры и Марса	Один месяц (сентябрь 1965 г.)

*¹ Заголовок документа.

*² Дату встановлено за суміжними документами в архівній справі.

*³ Тут і далі – підкреслено у документі.

Продовження табл.

№№ пп	Фамилия, имя, отчество пригла- шаемого ученого	Ученая степень и звание	Место работы приглашаемого ученого	С какой целью приглашается ученый	Календарный срок приглашения и продолжительность
1	2	3	4	5	6
<u>В физико-механический институт</u>					
7	Ребиндер Петр Александрович	Академик	Институт физической химии АН СССР	Для консультаций в области работ по физико-химической механике материалов	Один месяц (май 1965 г.)
8	Журков Серафим Николаевич	Чл.-корр. АН СССР	Физико-технический институт им. [А. Ф.] Иоффе АН СССР	Для консультаций по физике полимеров	Один месяц (октябрь 1965 г.)
<u>В Одесские лаборатории ИОНХа*1</u>					
9	Тананаев Иван Владимирович	Академик	ИОНХ АН СССР	Для чтения цикла лекций «Новые физико-химические методы исследования свойств соединений редких элементов»	Один месяц (июнь или сентябрь 1965 г.)*2
<u>Отделение биохимии, биофизики и физиологии</u>					
10	Спирин Александр Сергеевич	Доктор биол[огических] наук	Институт биохимии АН СССР	Для чтения лекций на семинаре по тематике «Структурные механизмы биосинтеза белка»	Одна неделя (по согласованию)
11	Белозерский Андрей Николаевич	Академик	Московский госуниверситет им. [М. В. Ломоносова]	Для чтения лекций на семинаре по тематике «Биологическая роль нуклеиновых кислот»	Одна неделя (по согласованию)
12	Киселев Николай Андреевич	Доктор биол[огических] наук	Институт кристаллографии АН СССР	Для чтения лекций на семинаре по тематике «Электронная микроскопия вирусов и их нуклеиновых кислот»	Одна неделя (по согласованию)

*1 Фразу підкреслено чорною ручкою від руки. На лівому березі документа від руки чорною ручкою зроблена редакційна помітка «V».

*2 Навпроти цього тексту на правому березі документа від руки чорною ручкою вписано: «Пригласите после 12.V.[19]65. Исх. № 715».

Закінчення табл.

№№ пп	Фамилия, имя, отчество пригла- шаемого ученого	Ученая степень и звание	Место работы приглашаемого ученого	С какой целью приглашается ученый	Календарный срок приглашения и про- должительность
1	2	3	4	5	6
13	Раппопорт Ио- сиф Абрамович	Доктор биол[огиче- ских] наук	Институт химиче- ской физики АН СССР	Для чтения лекций на семинаре по тематике «Молекулярные осно- вы наследственности»	Одна неделя (по согласова- нию)
14	Алиханян Сос Исаакович	Доктор биол[огиче- ских] наук	Институт атомной энергетики АН СССР	Для чтения лекций на семинаре по тематике «Молекулярные осно- вы наследственности»	Одна неделя (по согласова- нию)
<u>В Институт экономики</u>					
15	Хачатуров Ти- гран Сергеевич	Чл.-корр. АН СССР	Зав. сектором Ин- ститута экономики АН СССР	Консультации по во- просам экономической эффективности капи- тальных вложений	Одна неделя (май 1965 г.)
16	Гатовский Лев Маркович	Чл.-корр. АН СССР	Зав. сектором Ин- ститута экономики АН СССР	Консультации по во- просам материально- го стимулирования	Одна неделя (сентябрь 1965 г.)
<u>В Институт языковедения им. А. А. Потебни</u>					
17	Виноградов Виктор Влади- мирович	Академик	Директор Институ- та русского языка АН СССР	Для участия в обсуж- дении «Проекта правил русской орфографии»	Одна неделя (май 1965 г.)
18	Сорокин Юрий Сергеевич	Доктор фи- лол[огиче- ских] наук	Зав. сектором Ин- ститута русского языка АН СССР	Консультации по во- просам создания сло- варей толкового типа	Одна неделя (май 1965 г.)
<u>В Институт искусствоведе- ния, фольклора и этнографии [им. М. Ф. Рыльского]</u>					
19	Дебеч Георгий Францевич	Доктор биол- л[огиче- ских] наук	Ст[арший] науч- н[ый] сотрудник Ин- ститута этнографии [им. Н. Н. Миклухо- Маклая] АН СССР	Консультации и цикл лекций по теме «Ант- ропологический со- став современных славянских народов»	Одна неделя (май 1965 г.)
20	Базанов Васи- лий Григорье- вич	Чл.-корр. АН СССР	Зам. директо- ра Института рус- ской литературы (Пушкинский Дом АН СССР)	Консультации и цикл лекций по вопросам методологии и методи- ки литературно-фольк- лорных исследований	Одна неделя (сентябрь 1965 г.)

Главный ученый секретарь
Президиума Академии наук УССР, академик АН УССР Г. [С.] Писаренко

Науковий архів Фізико-хімічного інституту ім. О. В. Богатського НАН України.
Оп. 1. Спр. 431. Арк. 45–47. Засвідчена копія. Машинопис.

**ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВІДВІДУВАННЯ ЦНБ АН УРСР
ФАХІВЦЯМИ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ ФРН*¹***10 квітня 1965 р.*

2 апреля 1965 года, в соответствии с ранее достигнутой договоренностью, Центральную [научную] библиотеку АН УССР посетили В. Зойберлих – советник Государственной библиотеки в г. Марбурге, Е. Польшаузен – научный референт Института мировой экономики в г. Киле и совладелец книготорговой фирмы «Кубон и Загнер» (г. Мюнхен) О. Загнер.

В. Зойберлих представлял Немецкое исследовательское общество – национальный центр международного книгообмена ФРГ, о чем Центральная [научная] библиотека [АН УССР] получила уведомление от указанного общества.

Гости были приняты в кабинете директора И. С. Черненко⁹¹. С нашей стороны также присутствовали на встрече зам. директора В. А. Резникова, ученый секретарь М. И. Шпитель и сотрудники библиотеки Бакулин К. Д., Визирь Н. П., Коваль В. И., Петрова Н. М., Турченко А. М., Шимченко Ф. З., Шкваркин А. П. и Сарана Ф. К.

В ходе беседы были затронуты вопросы международного книгообмена между нашими учреждениями. В. Зойберлих выразил пожелание Немецкого исследовательского общества о дальнейшем расширении наших культурных связей. К этому мнению присоединилась и Е. Польшаузен. Директор библиотеки И. С. Черненко выразил согласие рассмотреть меры по дальнейшему развитию международного обмена между нашими организациями.

О. Загнер заявил, что фирма «Кубон и Загнер» также заинтересована в дальнейшем развитии книгообменных связей с нашей библиотекой. Он поднял вопрос об автоматической надсылке изданий АН УССР сразу после их опубликования (без предварительных заказов). С нашей стороны было выражено согласие рассмотреть это предложение.

После беседы гости посетили отдел редкой и ценной книги, отдел рукописей и читальные залы. Зав. отделами А. В. Молодчиков и Н. П. Визирь познакомили их с интересными рукописными материалами и старопечатными изданиями, а зав. сектором М. С. Ракушина – с читальными залами.

Визит продолжался более 2-х часов в нерабочее для библиотеки время (с 17-00 до 19-15). Гости выразили свою благодарность за прием и представленную возможность ознакомиться с нашей библиотекой.

Гостям были вручены памятные подарки – фотоальбом «Киев» с надписями на русском и иностранных языках.

*¹ Документ направлено до керівника сектора наукових зв'язків із зарубіжними організаціями науково-організаційного відділу Президії АН УРСР В. П. Козоброда.

7 апреля Отто Загнер прислал из Мюнхена в библиотеку телеграмму с выражением благодарности за прием и пожелания дальнейших успехов и здоровья.

Ученый секретарь
Центральной [научной] библиотеки АН УССР М. [И.] Шпилько

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 335. Арк. 4–5. Оригінал. Машинопис.

№ 267

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
«ПРО ПІДГОТОВКУ ДО ВІДЗНАЧЕННЯ 50-РІЧЧЯ З ДНЯ СМЕРТІ
ТА 110-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ІВАНА ФРАНКА»^{*1}**

28 квітня 1965 р.

З метою підготовки до відзначення 50-річчя з дня смерті та 110-річчя з дня народження великого українського письменника революціонера-демократа І. Я. Франка в травні–серпні 1966 р. Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Створити при Президії АН УРСР Комітет по підготовці та відзначенню 50-річчя з дня смерті і 110-річчя з дня народження І. Я. Франка⁹² в такому складі:

Віце-президент АН УРСР академік АН УРСР І. К. Білодід (голова комітету);

Директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР чл.-кор. АН УРСР М. З. Шамота;

Директор Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР доктор філологічних наук М. Є. Сиваченко;

Член-кореспондент АН УРСР Є. П. Кирилук;

Академік-секретар Відділу економіки, історії, філософії та права АН УРСР І. О. Гуржій;

Зав. відділом Інституту літератури [ім. Т. Г. Шевченка] АН УРСР О. Є. Засенко;

Ст[арший] науковий співробітник Інституту мовознавства [ім. О. О. Потебні] АН УРСР З. Т. Франко;

Ст[арший] науковий співробітник Інституту літератури [ім. Т. Г. Шевченка] АН УРСР І. І. Басс (секретар комітету).

2. Зобов'язати Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР (чл.-кор. АН УРСР М. З. Шамоту) підготувати і провести в травні 1966 р. республіканську наукову конференцію, присвячену 50-річчю з дня смерті Івана Франка, залучивши до участі в конференції вчених-франкознавців Української РСР та братніх республік.

3. Доручити Редакційно-видавничій раді АН УРСР (акад. АН УРСР В. С. Гутіри) вирішити питання про видання у 1966 р. таких наукових праць з питань

^{*1} Заголовок документа.

франкознавства: «Бібліографія творів Івана Франка» (25 авт. арк.), «Біографія Івана Франка» (20 авт. арк.), збірник праць «Питання франкознавства» (20 авт. арк.), «Іван Франко. Документи і матеріали. 1856–1964» ([авт.] 85 арк.), «Іван Франко в історії української літературної мови» (6 авт. арк.) та ін.

4. Доручити Комітету по підготовці та відзначенню ювілею Івана Франка разом з відповідними установами АН УРСР розробити тематику і організувати в 1966 р. читання силами провідних учених цих установ циклу лекцій про життя Івана Франка для трудящих м. Києва і республіки.

5. Зобов'язати Секцію суспільних наук Президії АН УРСР (акад. АН УРСР І. К. Білодіда) провести в травні 1966 р. загальні збори установ Секції, присвячені 50-річчю з дня смерті Івана Франка.

6. Схвалити пропозицію Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР про підготовку і видання творів Івана Франка в 50 томах силами установ АН УРСР із залученням учених республіки. Роботу по підготовці цього видання розпочати в ювілейному 1966 р.

7. Поручити перед директивними органами питання про створення Республіканського комітету по відзначенню ювілею Івана Франка, а також про звернення до директивних органів СРСР з пропозицією щодо відзначення ювілею в усіх республіках СРСР та в міжнародному масштабі по лінії Всесвітньої Ради Миру і ЮНЕСКО.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [С.] Патон
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
академік АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1440. Арк. 249–250. Оригінал. Машинопис.

№ 268

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ОРГКОМІТЕТУ ПРО СКЛИКАННЯ КООРДИНАЦІЙНОЇ НАРАДИ З ФІЗИКИ ЕЛЕКТРОННИХ ЯВИЩ НА ПОВЕРХНІ НАПІВПРОВІДНИКІВ У м. КИСВІ 1–7 ЧЕРВНЯ 1965 р.*¹

[Квітень 1965 р.]^{*2}

Для координації наукових досліджень з фізики напівпровідників, які проводяться в академіях наук соціалістичних країн, членів Ради Економічної Взаємодопомоги, була створена комісія з місцем перебування в м. Празі. Ця комісія на своєму засіданні 13 грудня 1962 р. намітила 5 основних напрямків у проблемі «Фізика напівпровідників» і доручила академіям наук різних країн проводити координацію в цих напрямах.

*¹ Документ направлено до Президії АН УРСР.

*² Дату встановлено за суміжними документами в архівній справі.

Так, питання зонної структури та явищ переносу було доручено Академії наук Чехословацької Республіки, питання фізики напівпровідникових сполук – АН Польської Народної Республіки. На Академію наук СРСР покладена відповідальність про координацію досліджень з фізики електронних явищ на поверхні напівпровідників.

Ця тематика має велике наукове та народногосподарче значення. Відомості про поведінку електронів на поверхні напівпровідників та в приповерхневому об'ємі дають змогу поліпшувати якість, стабільність та надійність роботи напівпровідникових приладів як у звичайному, так і в мікроелектронному виготовленні (диодів, триодів, напівпровідникових фотоелектричних датчиків тощо).

Ці ж відомості та закономірності приводять до винаходу нових принципів побудови напівпровідникових приладів.

По друге, закономірності поведінки електронів на поверхні напівпровідників – каталізаторів (а більшість каталізаторів є напівпровідники) є теоретичною основою наукового добору каталізаторів і тому мають велике значення для процесів каталізу.

Пам'ятаючи, що в Радянському Союзі основні роботи в цьому напрямі уже багато років веде Інститут напівпровідників АН УРСР, Президія АН СРСР спочатку листом віце-президента АН СРСР акад. [М. Д.] Міліонщикова запропонувала, а потім розпорядженням від 14 серпня 1963 р. доручила Інституту напівпровідників АН УРСР підготувати і провести першу координаційну нараду представників АН соціалістичних країн.

Така нарада відбулася у вересні 1963 р.

Підсумки першого туру координаційних нарад АН соціалістичних країн було проведено на засіданні комісії 9–10 жовтня 1963 р. в Празі, де було вирішено, що другу нараду для координації досліджень з фізики явищ на поверхні напівпровідників провести в Радянському Союзі в першій половині 1965 р.

Тому Президії АН СРСР своїм розпорядженням від 16 лютого 1965 р. знову доручила АН УРСР та Інституту напівпровідників АН УРСР провести цю нараду в м. Києві 1–7 червня 1965 р. і затвердила для підготовки наради організаційний комітет.

В цій нараді приймуть участь по 3 повноважних представники академій наук соціалістичних країн, а саме – БНР, ВНР^{*1}, ГДР^{*2}, ПНР, РНР і ЧССР. Вони зроблять наукові доповіді про результати їх досліджень, а також звітні оглядові доповіді про роботи, виконані в 1963–1964 рр. Таким чином, в нараді приймуть участь близько 20 науковців із академій наук соціалістичних країн і зроблять 10–12 наукових доповідей.

Таку ж кількість наукових доповідей заплановано поставити і від наукових закладів Радянського Союзу. На цю нараду прибуде до 50 науковців з Москви, Ленінграда, Новосибірська та інших міст Радянського Союзу.

*1 Аббревіатуру вжито російською мовою. Йдеться про: Угорську Народну Республіку.

*2 Те саме. Правильно: НДР.

Нарада буде корисною для всіх її учасників, бо відбудеться ознайомлення з сучасним станом наукових досліджень з вище указаних питань в соціалістичних країнах, відбудеться обмін думками і дискусії по таких актуальних питаннях, як наприклад, нові методи дослідження електроніки поверхні, основні напрямки сучасних досліджень. Буде проведено координацію наукових досліджень з фізики електронних явищ на поверхні напівпровідників і визначено, в якій тематиці бере участь кожна з академій наук соціалістичних країн. Буде обговорення питання про можливі зв'язки та взаємодопомогу. Учасники наради ознайомляться з методиками досліджень та устаткуванням лабораторій Інституту напівпровідників АН УРСР та лабораторії електроніки Інституту фізики АН УРСР, де ведуться роботи з фізики електронних явищ на поверхні напівпровідників.

Список доповідей від Радянського Союзу додається*¹. Доповіді від іноземних учасників ще не відомі.

Голова оргкомітету
доктор фіз.-мат. наук *В. І. Ляшенко*
Вчений секретар
кандидат фіз.-мат. наук *І. І. Степко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 234. Арк. 137–139. Оригінал. Машинопис.

№ 269

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО СТВОРЕННЯ І ПІДПОРЯДКУВАННЯ СЕКТОРА ХІМІЇ І ТЕХНОЛОГІЇ ВОДИ У НАУКОВОМУ ВІДНОШЕННІ ВІДДІЛУ ХІМІЇ»*²

*4 травня*³ 1965 р.*

Президія Академії наук Української РСР відмічає особливу актуальність наукових досліджень, пов'язаних з проблемою очистки промислових і питних вод і охороною водних ресурсів УРСР від забруднень їх промисловими стоками.

В сучасних умовах втрачає своє колишнє значення самоочищення водоймищ і великого значення набувають нові фізико-хімічні і біохімічні методи очистки і знешкодження промислових стоків, коректування складу води відносно до потреб господарсько-питного і технічного водопостачання, рибного господарства і зрошувального землеробства.

Група водних лабораторій Інституту загальної та неорганічної хімії АН УРСР (ІЗНХ) є єдиним науковим центром в СРСР, який проводить дослідження по всіх напрямках вказаної проблеми.

Проте умови існування групи водних лабораторій в Інституті загальної та неорганічної хімії АН УРСР гальмують розвиток наукових досліджень по проблемі.

*¹ Список доповідей не публікується.

*² Заголовок документа.

*³ Слово «травня» вписано від руки замість закресленого слова «квітня».

З метою профілювання Інституту загальної та неорганічної хімії АН УРСР та виходячи з невідкладних завдань у галузі очистки промислових і питних вод в Українській РСР, Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Перейменувати групу водних лабораторій ІЗНХ АН УРСР у Сектор хімії і технології води при цьому інституті.

2. Наукове керівництво Сектором [хімії і] технології води покласти на чл.-кор. АН УРСР Л. А. Кульського.

3. Головними напрямками сектора вважати розробку теоретичних основ фізико-хімічної технології обробки води для різних потреб народного господарства і створення на цій основі нових технологічних процесів і апаратури.

4. В структурному відношенні сектор вважати складеним з існуючих лабораторій:

- а) теорії процесів і апаратів обробки води;
- б) фізико-хімічних методів очистки промислових стічних вод;
- в) регулювання складу вод для пиття;
- г) автоматизації фізико-хімічних процесів обробки води.

5. Зберегти на 1965 рік чисельність та обсяг фінансування по сектору на рівні групи водних лабораторій інституту у складі 76 штатних і 9 госпдоговірних одиниць.

6. На весь час існування сектора при Інституті загальної та неорганічної хімії АН УРСР залишити за останнім усі форми адміністративного, технічного та господарського обслуговування сектора.

7. Закріпити за сектором усе обладнання і робочі приміщення, які він займає в Інституті загальної та неорганічної хімії АН УРСР.

8. Усі ліміти по обсягах фінансування і штатної чисельності виділяти Сектору технології води окремим рядком, починаючи з 1966 року.

9. Доручити Відділу хімії і хімічної технології АН УРСР розгляд і затвердження планів та звітів про наукову роботу сектора.

10. Планування наукових досліджень та звітність по них у галузі хімії та технології води по сектору здійснювати в межах проблемної ради «Захист повітряних і водних басейнів від забруднення шкідливими речовинами» Державного комітету Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідних робіт.

11. Після завершення будівництва лабораторного корпусу в Вишгороді поручити клопотання перед Радою Міністрів Української РСР про створення Інституту технології води АН УРСР.

12. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на науково-організаційний відділ Президії АН УРСР.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [С.] Патон
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
академік АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1441. Арк. 6–7. Оригінал. Машинопис.

ДОВІДКА ПРО СТРУКТУРУ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР*¹

4 травня 1965 р. *²

І. Президія АН УРСР*³

Апарат Президії Академії наук Української РСР

Секретаріат Президії

Протокольна частина

Перший відділ

Відділ наукових кадрів

Сектор аспірантури

Кафедра іноземних мов

Кафедра філософії

Науково-організаційний відділ

Сектор зведеного планування і координації

Сектор спеціальних робіт

Сектор фізико-технічних і математичних наук

Сектор хіміко-технологічних і біологічних наук

Сектор суспільних наук

Сектор наукової інформації та пропаганди

Сектор наукових зв'язків з зарубіжними організаціями

Управління справами Академії наук УРСР

Фінансовий відділ

Відділ капітального будівництва

Відділ матеріальних фондів

Планово-виробничий відділ

Центральна бухгалтерія

Відділ внутрівідомчого контролю

Житлово-експлуатаційний відділ

Домоуправління № 1

Домоуправління № 2

Домоуправління № 3

Адміністративно-господарський відділ

Служба зв'язку

Контора матеріально-технічного постачання «Академпостач»

Будівельно-монтажне управління «Академбуд»

Автобаза спеціальних і експедиційних автомобілів

Деревообробний комбінат

Дослідне виробництво львівських установ АН УРСР

*¹ Заголовок документа. Документ направлено секретарю ЦК КПУ М. О. Соболю.

*² Дата супровідного листа. Супровідний лист підписав заступник голови ДК РМ УРСР з координації науково-дослідних робіт І. С. Савельєв.

*³ Тут і далі – підкреслено в документі.

Науково-експериментальна база «Феофанія»
Водна станція

Установи при Президії Академії наук УРСР

Рада по координації наукових досліджень УРСР з природничих та суспільних наук – 45/ – *¹

Редакційно-видавнича рада – 60/2

Журнал «Доповіді Академії наук УРСР»

Головна редакція Української радянської енциклопедії

Українське відділення Радянського національного об'єднання істориків природознавства і техніки

Наукова рада по охороні природи – 27/1

Республіканська комісія по боротьбі з силікозом – 72/2

Бібліотечна рада – 29/ –

Державна публічна бібліотека Академії наук УРСР

Видавництво «Наукова думка» Академії наук УРСР і Держкомітету Ради Міністрів УРСР по пресі

Книгарня

II. Секції Академії наук Української РСР

1. Секція фізико-технічних і математичних наук Президії АН УРСР

Відділ математики, механіки і кібернетики

Бюро відділу

Установи Відділу

Інститут математики

Інститут механіки

Філіал Інституту механіки (м. Дніпропетровськ)

Філіал Інституту механіки (м. Харків)⁹³

Інститут кібернетики

Інститут гідромеханіки

Журнали:

«Украинский математический журнал»

«Кибернетика»

«Автоматика»

«Прикладная механика»

Відділ фізики

Бюро Відділу

Установи Відділу

Інститут фізики

Інститут напівпровідників

*¹ Тут і далі у документі – цифри вписані чорною ручкою від руки. Кількість членів наукових рад і товариств показано у чисельнику, кількість штатних працівників – у знаменнику.

Інститут металофізики
Фізико-технічний інститут
Фізико-технічний інститут низьких температур
Інститут радіофізики і електроніки
Інститут технічної теплофізики
Інститут електродинаміки
Журнали:
«Український фізичний журнал»

Відділ наук про Землю і Космос

Бюро Відділу

Установи Відділу

Інститут геологічних наук
Сектор географії
Інститут геофізики
Філіал Інституту геофізики (м. Львів)
Полтавська гравіметрична обсерваторія Інституту геофізики
Інститут геології і геохімії горючих копалин
Морський гідрофізичний інститут
Чорноморське відділення Морського гідрофізичного інституту
Головна астрономічна обсерваторія
Міжвідомчий геофізичний комітет – 25/ –
Комітет по метеоритах – 7/ –
Українське відділення Всесоюзного мінералогічного товариства – 292/ –
Українське географічне товариство – 2850/ –
Журнали:
«Геологічний журнал»

Відділ фізико-технічних проблем матеріалознавства

Бюро Відділу

Установи Відділу

Ордена Трудового Червоного Прапора Інститут електрозварювання
ім. Є. О. Патона
Інститут проблем матеріалознавства
Філіал Інституту проблем матеріалознавства (м. Запоріжжя)
Інститут проблем литва
Фізико-механічний інститут
Постійно діючий семінар по проблемі дифузійного насичення і покриттів з
тугоплавких сполук на металевих і неметалевих матеріалах
Журнали:
«Автоматическая сварка»
«Порошковая металлургия»
«Фізико-хімічна механіка матеріалів»

2. Секція хіміко-технологічних і біологічних наук Президії АН УРСР
Відділ хімії і хімічної технології

Бюро Відділу

Установи Відділу

Інститут органічної хімії

Інститут газу

Інститут фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського

Інститут загальної та неорганічної хімії

Лабораторія Інституту загальної та неорганічної хімії (м. Одеса)

Інститут високомолекулярних сполук

Журнали:

«Украинский химический журнал»

«Теоретическая и экспериментальная химия»

Відділ біохімії, біофізики і фізіології

Бюро Відділу

Установи Відділу

Інститут біохімії

Інститут фізіології ім. О. О. Богомольця

Інститут мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного

Інститут фізіології рослин

Українське біохімічне товариство – 726/ –

Українське фізіологічне товариство – 680/ –

Українське мікробіологічне товариство – 160/ –

Журнали:

«Український біохімічний журнал»

«Фізіологічний журнал»

«Мікробіологічний журнал»

Відділ загальної біології

Бюро Відділу

Установи Відділу

Інститут ботаніки

Український державний степовий заповідник

Відділи заповідника

«Стрілецький степ»

«Хомутовський степ»

«Михайлівська цілина»

«Кам'яні могили»

Інститут зоології

Лабораторія науково-прикладної фотографії

Чорноморський державний заповідник

Інститут гідробіології

Херсонська гідробіологічна станція
Бучанська гідробіологічна база
Вилківська гідробіологічна база
Експериментальна ставкова база «Олександрія»
Інститут біології південних морів
Одеське відділення Інституту біології південних морів
Центральний республіканський ботанічний сад
Дендробаза «Устимівка»
Експериментальна база «Нові культури»
Дендропарк «Олександрія»
Дендропарк «Софіївка»
Дендропарк «Тростянець»
Українське паразитологічне товариство – 520/ –
Українське ботанічне товариство – 874/ –
Українське ентомологічне товариство – 340/ –
Українське товариство охорони природи та сприяння розвитку природних багатств – 1.400.000/221

Журнали:

«Український ботанічний журнал»

«Гидробиологический журнал»

3. Секція суспільних наук Президії АН УРСР

Відділ економіки, історії, філософії і права

Бюро Відділу

Установи Відділу

Інститут економіки

Інститут історії

Сектор історії техніки та природознавства

Інститут філософії

Інститут археології

Сектор держави і права

Журнали:

«Економіка Радянської України»

«Український історичний журнал»

«Радянське право»

Відділ літератури, мови і мистецтвознавства

Бюро Відділу

Установи Відділу

Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка

Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні

Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського

Український комітет славістів при Відділі літератури, мови і мистецтвознавства АН УРСР – 29/ –

Українська ономастична комісія при Відділі літератури, мови і мистецтвознавства АН УРСР – 16/ –

Українська термінологічна комісія при Інституті мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР – 7/ –

Журнали:

«Радянське літературознавство»

«Народна творчість та етнографія»

III. Наукові ради по проблемах,
координованих Академією наук Української РСР

Рада по координації науково-дослідних робіт з природничих і суспільних наук Української РСР – 45/ –

Відділ математики, механіки і кібернетики

Наукова рада по проблемі «Наукові основи міцності і пластичності» – 20/ –

Наукова рада по проблемі «Гідромеханіка» – 25/ –

Наукова рада по проблемі «Кібернетика» – 22/ –

Відділ фізики

Наукова рада по проблемі «Фізика твердого тіла» – 26/ –

Наукова рада по проблемі «Фізика напівпровідників» – 21/ –

Наукова рада по проблемі «Високотемпературна теплофізика» – 28/ –

Наукова рада по проблемі «Ядерна фізика» – 12/ –

Відділ наук про Землю і Космос

Наукова рада по проблемі «Будова земної кори і верхньої мантії» – 26/ –

Відділ фізико-технічних проблем матеріалознавства

Наукова рада по проблемі «Фізико-хімічна механіка матеріалів» – 20/ –

Наукова рада по проблемі «Чисті метали і сплави та конструкційні матеріали для нової техніки» – 10/ –

Відділ хімії та хімічної технології

Наукова рада по проблемі «Теорія хімічної будови, кінетики та реакційної здатності» – 12/ –

Наукова рада по проблемі «Кінетика і термодинаміка електродних процесів» – 17/ –

Наукова рада по проблемі «Фізико-хімічна механіка і ліофільність дисперсних систем» – 19/ –

Наукова рада по проблемі «Фізико-хімія металургійних процесів виробництва кольорових та рідкісних металів» – 19/ –

Наукова рада по проблемі «Хімія комплексних сполук» – 19/ –

Відділ біохімії, біофізики та фізіології

Наукова рада по проблемі «Хімія природних та синтетичних біологічно-активних речовин» – 19/ –

Наукова рада по проблемі «Молекулярна біологія» – 21/ –

Наукова рада по проблемі «Біофізика» – 15/ –

Наукова рада по проблемі «Фотосинтез» – 14/ –
Наукова рада по проблемі «Фізіологія людини і тварин» – 23/ –
Наукова рада по проблемі «Біохімія тварин і людини» – 25/ –
Наукова рада по проблемі «Фізіологія і біохімія рослин» – 29/ –
Наукова рада по проблемі «Фізіологія і біохімія мікроорганізмів» – 16/ –

Відділ загальної біології

Наукова рада по проблемі «Біологічні основи освоєння, реконструкції та охорони тваринного світу» – 28/ –
Наукова рада по проблемі «Цитологія і генетика» – 18/ –
Наукова рада по проблемі «Гідробіологія, іхтіологія і використання біологічних ресурсів водойм» – 22/ –
Наукова рада по проблемі «Біологічні основи раціонального використання, перетворення і охорони рослинного світу» – 24/ –
Наукова рада по проблемі «Інтродукція і акліматизація рослин» – 17/ –

Відділ економіки, історії, філософії та права

Наукова рада по проблемі «Філософські питання сучасного природознавства» – 29/ –
Наукова рада по проблемі «Закономірності розвитку соціалізму і переходу до комунізму» – 19/ –
Наукова рада по проблемі «Історія Великої Жовтневої соціалістичної революції» – 17/ –
Наукова рада по проблемі «Основні закономірності розвитку суспільства і зміни соціально-економічних формацій» – 27/ –
Наукова рада по проблемі «Історія міжнародного робітничого і національно-визвольного руху» – 18/ –
Наукова рада по проблемі «Економічна ефективність капіталовкладень, основних фондів і впровадження нової техніки» – 31/ –
Наукова рада по проблемі «Історія історичної науки» – 25/ –
Наукова рада по проблемі «Наукові питання атеїстичного виховання» – 24/ –

Відділ літератури, мови та мистецтвознавства

Наукова рада по проблемі «Закономірності розвитку світової літератури в сучасну епоху» – 33/ –
Наукова рада по проблемі «Закономірності розвитку національних мов у зв'язку з розвитком соціалістичних націй» – 25/ –
Наукова рада по проблемі «Закономірності розвитку українського мистецтва на сучасному етапі» – 20/ –
Наукова рада по проблемі «Закономірності розвитку народної творчості і побуту на сучасному етапі» – 13/ –

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 31. Спр. 2682. Арк. 214–224. Оригінал. Машинопис.

**ЛИСТ ГОЛОВИ РМ УРСР І. П. КАЗАНЦЯ ДО РМ СРСР
ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ ПРИЙНЯТТЯ ПОСТАНОВИ
ПРО ПОВНЕ ПОНОВЛЕННЯ ФІЗИКО-ТЕХНІЧНОГО ІНСТИТУТУ
В СТРУКТУРІ АН УРСР**

14 травня 1965 р.

Копія^{*1}
Секретно^{*2}

Президиум Академии наук Украинской ССР совместно с Государственным комитетом по использованию атомной энергии СССР подготовил проект постановления Совета Министров СССР о двойном подчинении Физико-технического института (г. Харьков), имея ввиду закрепить сложившуюся форму финансирования этого института и определить степень и форму участия Академии наук Украинской ССР, и Госкомитета по использованию атомной энергии СССР и утверждению планов и отчетов по научно-исследовательским работам, проводимым указанным институтом.

Однако при доработке проекта постановления в аппарате Совета Министров СССР были опущены два пункта и остался только пункт о передаче с баланса Академии наук УССР на баланс Госкомитета по использованию атомной энергии СССР^{*3} Физико-технического института, с чем Совет Министров Украинской ССР не может согласиться. Тем более, что подчинение Физико-технического института АН УССР только Государственному комитету по использованию атомной энергии СССР может привести к тому, что объем проводимых в настоящее время в институте исследований по фундаментальным проблемам физики сократится в связи с необходимостью увеличения тематики, направленной на решение задач, представляющих интерес для Государственного комитета по использованию атомной энергии СССР.

Физико-технический институт является старейшим научным учреждением Академии наук УССР, он создан в 1929 г., имеет традиционные научные связи с другими учреждениями Академии наук Украинской ССР и с некоторыми из них проводит совместные работы (институты кибернетики, физики, металлофизики и т. д.). В этом учреждении работают 5 академиков и 3 члена-корреспондента Академии наук УССР, из этого института выделались научные коллективы, которые послужили основой создания Физико-технического института низких температур Академии наук УССР, Института радиопизики и электроники Академии наук УССР.

^{*1} Тут і далі – підкреслено у документі.

^{*2} Документ розсекречено. Підстава: акт від 05.06.2015.

^{*3} 10 грудня 1962 р. до АН УРСР звертався ДК РМ СРСР з використання атомної енергії щодо передачі у його підпорядкування Фізико-технічного інституту АН УРСР. Президія АН 20 грудня 1962 р. надіслала лист до РМ УРСР з обґрунтуванням недоцільності зміни підпорядкування інституту, мотивуючи свою позицію тим, що це негативно позначиться на розвитку в інституті наукових напрямів і втратою науковими установами України опорних центрів по низці важливих галузей.

Исследования, проводимые в данном учреждении, касаются фундаментальных проблем современной физики и координируются по Украине Академией наук УССР, причем объем работ, выполняемых для ГКИАЭ, составляет около 20 процентов общего объема всей тематики, выполняемой в институте.

В настоящее время сложилось такое положение, при котором институт финансируется отдельной строкой через Министерство финансов СССР, а штатная численность его проходит через Госкомитет по использованию атомной энергии СССР.

Исходя из изложенного, а также учитывая общесоюзное значение указанного института, Совет Министров Украинской ССР просит принять постановление о полном восстановлении Физико-технического института Академии наук УССР (г. Харьков) в Академии наук Украинской ССР, сохранив за ним ряд льгот, получаемых им по соответствующим постановлениям директивных органов и увеличив объем финансирования по Академии наук УССР на 1966–1970 гг. на величину, предусмотренную проектом пятилетнего плана для Физико-технического института.

Со своей стороны Академия наук Украинской ССР обязуется и впредь продолжать исследования, ранее проводившиеся в Физико-техническом институте и представляющие интерес для Госкомитета по использованию атомной энергии СССР. В этих целях планы работ института будут согласовываться с указанным Госкомитетом и ему же будут представляться отчеты института по соответствующей тематике.

Председатель
Совета Министров УССР И. [П.] Казанец
Верно: *Подпись*^{*1}

На документі резолюція: «Совету Министров Украинской ССР. т. Казанцу»^{*2}. Руководствоваться в этом вопросе постановлением Совета Министров СССР от 25 августа 1960 г. № 933-390 (пункт 5). 22 мая 1965 г. *А. Н. Косыгин*».

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 3363. Арк. 30–31. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 272

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО СТВОРЕННЯ У ФІЗИКО-МЕХАНІЧНОМУ ІНСТИТУТІ АН УРСР СТРУКТУРНОЇ ЛАБОРАТОРІЇ МІКРОМОДУЛЬНОЇ ВИМІРНОЇ ЕЛЕКТРОНІКИ»^{*3}

3 червня 1965 р.

У зв'язку з необхідністю проведення широких досліджень мікромодульних ланцюгів, які знаходять широке застосування у електронно-обчислювальних машинах, у космічних дослідженнях тощо, Президія Академії наук УРСР постановляє:

^{*1} Підпис не прочитано.

^{*2} Фразу «т. Казанцу» вписано простим олівцем.

^{*3} Заголовок документа.

1. Створити у складі Фізико-механічного інституту АН УРСР структурну лабораторію мікромодульної вимірної електроніки, поклавши на неї:

– розробку методів аналізу мікромодульних схем, що займають проміжне положення між схемами з зосередженими і розподільними параметрами, з метою оптимізації параметрів схем, підвищення інформаційної ефективності і надійності мікромодульних пристроїв;

– створення на базі мікромодульної техніки систем обробки технологічної інформації для автоматизованого введення її у електронно-обчислювальні машини.

2. Організацію лабораторії передбачити в межах існуючого штатного розкладу.

3. Дозволити Фізико-механічному інституту АН УРСР оголосити конкурс на заміщення вакантної посади завідуючого лабораторією мікромодульної вимірної лабораторії не пізніше 1 липня 1965 р.

Президент АН УРСР
академік Б. [С.] Патон
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
академік АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1441. Арк. 157. Оригінал. Машинопис.

№ 273^{*1}

**ПРОТОКОЛ ПРО ВІЗИТ ЗАВІДУВАЧА ЛАБОРАТОРІЇ
МАСС-СПЕКТРОМЕТРІЇ ІНСТИТУТУ ФІЗИЧНОЇ ХІМІЇ
ІМ. Л. В. ПИСАРЖЕВСЬКОГО АН УРСР І. В. ГОЛЬДЕНФЕЛЬДА
ДО ІНСТИТУТУ СТАБІЛЬНИХ ІЗОТОПІВ НІМЕЦЬКОЇ
АКАДЕМІЇ НАУК У БЕРЛІНІ^{*2}**

9 червня 1965 р.
м. Лейпциг, Німеччина

Г[осподи]ну доктору [И. В.] Гольденфельду⁹⁴ была предоставлена возможность ознакомиться с работами отдела «Масс-спектрометрия» Института стабильных изотопов. Было также предусмотрено, что г[осподи]н доктор [И. В.] Гольденфельд примет участие в конкретной научной работе по геологической проблеме, в которой существенное значение имеет отношение изотопов углерода. Точ-

^{*1} Див. док. № 47, 57, 132, 139, 140, 141, 142, 156, 199, 210, 320.

^{*2} Документ є додатком до листа директора Інституту стабільних ізотопів Німецької академії наук у Берліні д-ра Ю. Мюллерфорда до директора Інституту фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР акад. О. І. Бродського з вдячністю за відрядження І. В. Гольденфельда з 12 по 17 березня 1965 р.

ность, достигнутая до этого времени институтом, еще не соответствовала требованиям, которые предъявляла эта проблема. Благодаря использованию опыта, которым г[осподи]н доктор [И. В.] Гольденфельд овладел в результате своей многолетней деятельности в этой области, удалось значительно увеличить точность путем перестройки масс-спектрометра, имевшегося в нашем распоряжении. На основании договоренности между руководством института и г[осподи]ном доктор [И. В.] Гольденфельдом было решено, что в том случае, если достигнутые результаты приведут к публикации, то г[осподи]н доктор [И. В.] Гольденфельд должен быть соавтором. С этой целью эта работа должна быть ему послана. К сожалению, из-за особых условий в институте, работа не могла быть закончена в имевшееся в распоряжении время.

Благодаря своей многолетней деятельности в области масс-спектрометрического анализа изотопов свинца, г[осподи]н доктор [И. В.] Гольденфельд смог дать ценные указания. В результате обсуждения с г[осподи]ном профессором Каутчем (Геологический институт Университета им. Гумбольдта) и г[осподи]ном доктором Кеммелем (Государственная геологическая комиссия), эти советы г[осподи]на доктора [И. В.] Гольденфельда приняты нами в качестве руководства в нашей дальнейшей деятельности в этой области, вследствие чего мы, несомненно, сэкономим много труда.

Была сделана попытка выяснить, почему при изотопном анализе азота при обогащении N^{15} свыше 90% в NO^{*1} , полученные результаты не соответствуют истинному содержанию указанного изотопа. По этому вопросу будет осуществлен обмен информацией.

Для отдела и для всего института пребывание г[осподи]на доктора [И. В.] Гольденфельда явилось очень ценной помощью. Мы надеемся, что г[осподи]н доктор [И. В.] Гольденфельд также смог получить сведения, в особенности в области организации работ в Институте стабильных изотопов, которые помогут ему в дальнейшей работе.

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 358. Арк. 4–5. Копія. Машинопис.

*1 Назви хімічних елементів « N^{15} » та « NO » вписані від руки синім чорнилом.

**ДОВІДКА ПРО НАЯВНІ ТОВАРИСТВА, КОМІТЕТИ І КОМІСІЇ,
ЯКІ ІСНУЮТЬ ПРИ ВІДІЛАХ АН УРСР***

11 червня 1965 р.^{*2}

№	Назва товариств, комітетів, комісій	Штатна чисельність	Хто фінансує (за рахунок яких коштів існують)	Коли організовані	Які функції виконують:
1	2	3	4	5	6
1	Міжвідомчий геофізичний комітет	Штатних співробітників нема	Необхідні витрати (відрядження, конференції) провадиться за рахунок Інституту геофізики АН УРСР	Організований у 1961 р. в зв'язку з проведенням Міжнародного геофізичного року. Функціонує як відділення Всесоюзного комітету при АН СРСР	Координує наукові дослідження з геофізики та дослідження по програмі Міжнародного року спокійного Сонця
2	Комітет по метеоритах	-//-	Необхідні витрати провадиться за рахунок Інституту геологічних наук АН УРСР	Функціонує як відділення Всесоюзного комітету при АН СРСР	Науково обробляє відомості про метеорити, вивчає їх склад. Організує читання лекцій серед населення
3	Українське відділення Всесоюзного мінералогічного товариства	-//-	-//- -//-	Функціонує як відділення Всесоюзного товариства при АН СРСР	Координує наукові дослідження в галузі мінералогії в УРСР
4	Українське географічне товариство	1 секр[етар] 1 маш[иністка] 1 бухг[алтер] по сумісництву	За рахунок членських внесків, що сплачуються членами товариства	Організовано у 1955 р. Функціонує як відділення Всесоюзного товариства при АН СРСР	Координує наукові дослідження в галузі географії та етнографії
5	Українське біохімічне товариство	Штатних співробітників нема	-//- -//-	Створено у 1958 р. Є відділенням Всесоюзного товариства при АН СРСР	Має 10 відділень в обл[асних] центрах УРСР. Проводить роботу по пропаганді досягнень біо-

*1 Документ направлено до секретаря ЦК КПУ М. О. Соболя на виконання його доручення.

*2 Дата супровідного листа.

Продовження табл.

№	Назва товариств, комітетів, комісій	Штатна чисельність	Хто фінансує (за рахунок яких коштів існують)	Коли організовані	Які функції виконують:
1	2	3	4	5	6
6	Українське фізіологічне товариство	-//-	-//-	Створено у 1961 р. як відділення Всесоюзного товариства при АН СРСР	Проводить роботу по координації наукових досліджень і пропаганді знань, сприянню впровадженню в народне господарство досягнень науки, а також підвищенню наукової кваліфікації фізіологів
7	Українське мікробіологічне товариство	-//-	За рахунок членських внесків, що сплачуються членами товариства	Організовано у 1959 р. у відповідності з рішенням конференції мікробіологів, є відділенням Всесоюзного товариства при АН СРСР	Мас 4 відділення на Україні. Проводить роботу по пропаганді знань та координації наукових досліджень в галузі мікробіології
8	Українське паразитологічне товариство	-//-	-//- -//-	Організоване у 1955 р. по рішенням з'їзду паразитологів УРСР, є відділенням Всесоюзного товариства при АН СРСР	Проводить роботу по координації наукових досліджень та пропаганді знань в галузі паразитології. Об'єднує понад 500 учених
9	Українське ботанічне товариство	-//-	-//- -//-	Створено у 1920 році з метою об'єднання всіх ботаніків УРСР	У товаристві нараховується понад 1000 ботаніків. Товариство координує наукові дослідження в галузі цитології, генетики та фізіології рослин
10	Українське ентомологічне товариство	Штатних співробітників нема	За рахунок членських внесків, що сплачуються членами товариства	Створено у 1949 р. Академією наук УРСР, є відділенням Всесоюзного товариства при АН СРСР	Проводить роботи по обміну досвідом в різних галузях теоретичної і практичної ентомології, а також по пропаганді знань в галузі ентомології

№	Назва товариств, комітетів, комісій	Штатна чисельність	Хто фінансує (за рахунок яких коштів існують)	Коли організовані	Які функції виконують:
1	2	3	4	5	6
11	Український комітет славістів при Відділі літератури, мови і мистецтвознавства АН УРСР	--/--	Витрати по проведенню заходів (конференцій, участь в конгресах, видавнича діяльність) сплачуються Інститутом літератури [ім. Т. Г. Шевченка] АН УРСР або за рахунок коштів, які виділяються Президією АН УРСР	Організований у 1956 році за постановою Президії АН УРСР, функціонує як відділення Всесоюзного комітету славістів	Проводить роботу по координації славістичної науки в Українській РСР. Голова комітету, його заступник і два вчені секретарі працюють на громадських засадах. Всесоюзний комітет славістів і Комітет Білоруської РСР фінансуються за рахунок держбюджету і мають штатних (платних) співробітників
12	Українська ономастична комісія при Відділенні літератури, мови і мистецтвознавства АН УРСР	--/--	Витрати на видавничу діяльність, проведення конференцій сплачуються Інститутом мовознавства [ім. О. О. Потебні] АН УРСР	Організована в 1960 р. у відповідності з рішенням I-ої Республіканської топонімічної конференції	Комісія провадить роботу по дослідженню топоніміки на Україні і в СРСР, зарубежем, видає довідки та ономастичні збірники, бере участь у створенні 26-ти томної «Історії міст і сіл УРСР»
13	Українська термінологічна комісія при Інституті мовознавства ім. [О. О.] Потебні АН УРСР	--/--	--/-- --/--	Створена у 1959 р. у відповідності з рішенням Міжнародного комітету славістів	Бере участь в розробці словаря загальнослав'янської лінгвістичної термінології. Готує матеріали для подання VI-му Міжнародному конгресу славістів у м. Прага
14	Республіканська комісія по боротьбі з сілікозом	1 чол. (учений секретар)	Фінансується Президією АН УРСР через Харківський філіал Інституту механіки АН УРСР	За постановою Ради Міністрів УРСР від 15.VI.1951 р. № 1422 передана з Міністерства охорони здоров'я УРСР до системи АН УРСР	Координує науково-дослідні роботи по боротьбі з сілікозом, що провадяться науковими установами і промисловими організаціями УРСР. Організовує щорічні пленуми для обговорення підсумків роботи

Закінчення табл.

№	Назва товариств, комітетів, комісій	Штатна чисельність	Хто фінансує (за рахунок яких коштів існують)	Коли організовані	Які функції виконують:
1	2	3	4	5	6
15	Постійно діючий семінар по проблемі дифузійного насичення і покриття з туплавких сполук на металевих і неметалевих матеріалах	Штатних співробітників нема	Проведення семінарів фінансується Президією АН УРСР по плану проведення конференцій, нарад та ін.	Створений у 1960 р. у відповідності з рішенням Відділу технічних наук АН УРСР	Координує наукові дослідження у галузі покриття, зокрема антикорозійних покриттів, стійких в агресивних середовищах
16	Українське товариство охорони природи та сприяння розвитку природних багатств	16 чол. в апараті Президії товариства і 205 ч[ол.] в обласних, міських та районних відділеннях	За рахунок членських внесків, що сплачуються членами товариства прибутків виробничо-торгівельної діяльності. В 1964 р. було одержано членських внесків 340,4 тис. крб, прибутків від виробничої і торгівельної діяльності 71,6 тис. крб	Створено за постановою Ради Міністрів УРСР у 1946 р. при Головному управлінні заповідниками РМ УРСР. В 1951 р. після ліквідації цього управління контроль за діяльністю Українського товариства охорони природи [та сприяння розвитку природних багатств] поставлено РМ УРСР від 15.IX.1951 р. № 2738 було покладено на Академію наук УРСР	Штатний розклад затверджений РМ УРСР і щорічно реєструється у райфінвідділах за місцем народження відділень товариства. Товариство має виробничі бригади по обприскуванню деревонасаджень, квітники, розсадник, торговельні точки (магазини) по продажу ядохімікатів, реманенту, квітів, саджанців та ін.

Головний учений секретар Президії АН УРСР
академік АН УРСР Г. [С.] Писаренко

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 31. Спр. 2682. Арк. 245–246. Оригінал. Машинопис.

**ЛИСТ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ЩОДО ПІДГОТОВКИ
ТА ВИДАННЯ «ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА»**

11 червня 1965 р.

Постановою від 16 листопада 1962 р. № 1320 Рада Міністрів Української РСР:

а) прийняла пропозицію Академії будівництва і архітектури УРСР та Академії наук УРСР про видання до 50-річчя Великої Жовтневої соціалістичної революції колективної праці – «Історія українського мистецтва»⁹⁵ на засадах цілковитої самоокупності;

б) визначила обсяг видання цієї праці – 6 томів по 50 друк. аркушів;

в) зобов'язала Академію будівництва і архітектури УРСР та Академію наук УРСР протягом 1962–1966 рр. підготувати до видання шеститомну «Історію українського мистецтва», утворивши для цього редакційну колегію в межах штатів академій;

г) встановила, що підготовка матеріалів до видання «Історії українського мистецтва» повинна бути проведена в порядку планових робіт без виплати авторського гонорару.

На виконання постанови Ради Міністрів УРСР Президією Академії наук будівництва та архітектури УРСР і Президією Академії наук УРСР було затверджено графік підготовки до видання і передачі видавництву томів шеститомної «Історії українського мистецтва», відповідальність за організацію роботи над I–V томами було покладено на Академію будівництва та архітектури УРСР, а над VI томом – на Академію наук УРСР, затверджено редакційну колегію по виданню шеститомної «Історії українського мистецтва» та склад об'єднаної вченої ради, а також вжито ряд інших заходів.

Однак протягом 1963–1964 рр. мали місце зміни, які вимагають врахування.

У 1963 р. було ліквідовано Академію будівництва та архітектури УРСР, а в зв'язку з цим і відділ історії українського мистецтва при Президії Академії будівництва та архітектури УРСР, на який було покладено відповідальність за підготовку I–V томів «Історії українського мистецтва». Науковці цього відділу стали співробітниками Інституту теорії, історії та перспективних проблем*¹ при Держбуді СРСР.

Тому просимо відповідальність за подальшу підготовку до видання «Історії українського мистецтва» покласти на Інститут теорії, історії та перспективних проблем радянської архітектури при Держбуді СРСР (I–V томи) та на Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР (VI том). Відповідальність за видання «Історії українського мистецтва» в 6 томах покласти на головну редакцію УРЕ.

Щоб це монументальне, багато ілюстроване видання, яке буде великим і цінним внеском у розвиток української радянської культури, здійснити на високому ідейно-науковому і художньо-поліграфічному рівні, необхідно продовжити час роботи над виданням, а також передбачити відповідну матеріальну допомогу.

*¹ Тут і далі – так у документі. Йдеться про: Науково-дослідний інститут теорії, історії та перспективних проблем радянської архітектури в м. Київ (КиївНДІТІ).

Необхідність продовження часу завершення «Історії українського мистецтва» викликана тим, що протягом 1965–[19]67 рр., Головна редакція УРЕ повинна забезпечити вихід у світ 24 томів різних видань (12-й том УРЕ, іменний і предметний покажчики до УРЕ, 3 томи УРЕСу, 2 томи «Історії Академії наук УРСР», 17 томів «Історії міст і сіл України»). Отже, в наступні роки доведеться випускати по 10–12 томів, у той час як цей самий видавничо-редакційний апарат, працюючи над УРЕ, спроможний був видавати лише 4 томи на рік.

При умові, що більшість текстового та ілюстративного матеріалу до «Історії українського мистецтва» готуватимуть порядком виконання планової роботи (без виплати гонорару) співробітники Інституту теорії, історії та перспективних проблем радянської архітектури при Держбуді СРСР (I–V томи) та Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського (VI том), Головній редакції УРЕ доведеться робити великі витрати на поліграфічні роботи, на папір і палітурні матеріали, художнє оформлення томів, виготовлення і доопрацювання ілюстративного матеріалу, наукове і літературне редагування й спецредагування, замовлення авторам окремих частин тексту з тих галузей мистецтвознавства і архітектури, з яких немає фахівців у зазначених інститутах.

У зв'язку з викладеним просимо:

а) встановити строк закінчення видання «Історії українського мистецтва» у 1968 році (тиражем 8000 примірників кожен том);

б) передбачити видання V і VI томів під назвою «50 років українського радянського мистецтва» до 50-ї річниці Великої Жовтневої соціалістичної революції окремим виданням;

в) зобов'язати Державний комітет Ради Міністрів УРСР по пресі виділити фонди якісних матеріалів (крейдований та форзацний папір, картон і тканину на палітурки відповідно додатку № 1*), а також розв'язати питання про забезпечення поліграфічною базою і включення до плану відповідних поліграфічних підприємств виготовлення окремих томів у терміни, передбачені в додатку № 2;

г) виділити дотацію Головній редакції УРЕ на 1965–[19]68 рр. в сумі 130 000 карбованців на підготовку і випуск 6 томів «Історії українського мистецтва» відповідно до розрахунку вартості видання, вказаному у додатку № 3;

д) затвердити склад редакційної колегії «Історії українського мистецтва» у 6 томах згідно з додатком № 4.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [Є.] Патон

На документі помітка: «Тов. Троньку П. Т. доповідалось. 30.VIII.1965 р. Прийнято постанову Ради Міністрів УРСР в цьому питанні. До справи 97-9. 30.VIII.1965 р. Підпис*2».

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 13. Спр. 712. Арк. 117–119. Оригінал. Машинопис.

*1 Додатки не публікуються.

*2 Підпис не прочитано.

№ 276

**ПЛАН ЕКСПЕДИЦІЇ НАУКОВЦІВ ЦРБС АН УРСР
ПО ЛІВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ У 1965 р.**

11 червня 1965 р.

1. Маршрут: Київ–Кіровоград–Кривий Ріг, Дніпродзержинськ, Дніпропетровськ, Запоріжжя, Донецьк, Луганськ, Жданов, Генічеськ, Херсон, Київ, а також інші міста зазначених областей.

2. Склад експедиції:

1. Старший науковий співробітник – Г. М. Ількун.

2. Мол[одший] наук[овий] співробітник О. В. Плетеньов.

3. Мета експедиції: Обстеження стану зелених насаджень навколо промислових центрів і виявлення асортименту деревних рослин, стійких до промислових газів. Сбір зразків 50 видів рослин, пригнічених або пошкоджених димом і газами.

Ст[арший] науковий співробітник *Г. М. Ількун*

Науковий архів Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України.
Оп. 1. Спр. 355. Арк. 17. Оригінал. Машинопис.

№ 277

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
«ПРО ПІДСУМКИ РОБОТИ РЕСПУБЛІКАНСЬКОЇ НАРАДИ
МОЛОДИХ УЧЕНИХ УКРАЇНИ»^{*1}**

16 червня 1965 р.

За постановою ЦК КП України 11–14 травня 1965 р. в Києві проходила Республіканська нарада молодих учених⁹⁶, скликана Державним комітетом Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідних робіт, Академією наук УРСР, Міністерством вищої і середньої спеціальної освіти УРСР та ЦК ЛКСМУ.

В нараді взяло участь понад 1800 чоловік молодих учених від 25 областей УРСР і м. Києва, провідні учені окремих вузів і науково-дослідних установ, в тому числі 53 академіки і члени-кореспонденти Академії наук СРСР і УРСР, представники міністерств, відомств, громадських організацій України.

На пленарних і секційних засіданнях наради було прочитано 80 доповідей і 8 наукових повідомлень з актуальних проблем фізико-технічних, математичних, хіміко-біологічних, медичних і суспільних наук.

Переважна більшість доповідей викликала великий інтерес учасників і творчу дискусію на секційних засіданнях наради.

^{*1} Заголовок документа.

Учасникам наради була надана можливість відвідати науково-дослідні інститути і вищі учбові заклади, ознайомитися з новими методами наукових досліджень, одержати консультації від провідних учених.

Нарада показала, що за останні роки в республіці виріс великий загін молодих, талановитих учених, які проводять серйозні наукові дослідження [...]»^{*1}.

Під час наради її учасники висловили численні побажання про опублікування матеріалів наради.

Виходячи з вищенаведеного, Президія АН УРСР постановляє:

1. Вважати необхідним періодичне проведення в майбутньому нарад молодих вчених України з найбільш актуальних питань сучасної науки.

2. Зобов'язати академіків-секретарів Відділів АН УРСР протягом місяця обговорити на засіданнях бюро Відділів підсумки республіканської наради молодих учених, зокрема відповідних секцій наради і розглянути питання про опублікування кращих доповідей молодих учених у журналах установ Відділів.

3. Зобов'язати редакційні колеги академічних журналів забезпечити публікування матеріалів наради молодих учених за рекомендаціями відповідних бюро Відділів АН УРСР.

Президент АН УРСР
академік Б. [Є.] Патон
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
академік АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1441. Арк. 175–176. Оригінал. Машинопис.

№ 278

ІНФОРМАЦІЯ ПРО РОЗВИТОК ДОСЛІДЖЕНЬ ІЗ ЗАГАЛЬНОЇ ВІРУСОЛОГІЇ В АН УРСР^{*2}

17 червня 1965 р.

Два года назад Президиум АН УССР реорганизовал Институт микробиологии [им. Д. К. Заболотного] в Институт микробиологии и вирусологии [им. Д. К. Заболотного] и создал в составе этого института Сектор вирусологии, включив в него ряд лабораторий, переведенных из других институтов АН УССР. За время существования Сектора вирусологии, он значительно окреп и в настоящее время состоит из 5 отделов, в которых работает 122 человека, в том числе 30 научных

^{*1} Знято інформацію, що не стосується наукового заходу.

^{*2} Документ направлено президенту АН УРСР акад. Б. Є. Патону.

сотрудников (из них 3*¹ доктора и 16 кандидатов наук) и 19 аспирантов. Несмотря на серьезные трудности, вызванные переездом в новое здание, достройка которого проводилась уже после переезда, Сектор вирусологии не только развернул работу, но уже провел ряд исследований, имеющих серьезное научное значение (открытие явления вирусной трансдукции наследственных свойств у многоклеточных организмов, частичная расшифровка аминокислотной последовательности одного из вирусных белков, изучение механизма передачи генетической информации у ДНК-содержащих вирусов, разработка мероприятий по предотвращению вирусных эпизоотий у шелкопряда, изыскание препаратов, тормозящих развитие аденовирусов и некоторых вирусов растений и др.).

Приобретено значительное количество научного оборудования, освоен ряд новейших методов исследования вирусов, проведена значительная работа по подготовке молодых научных кадров, опубликовано большое число научных статей.

Однако, работа Сектора вирусологии страдает очень серьезными недостатками и еще далеко не отвечает задачам, стоящим перед ним.

Когда создавался сектор, предполагалось, что на оснащение его современным научным оборудованием будут отпущены в первые годы его существования большие средства в советской и иностранной валюте. За два года, прошедших с этого времени, сектор получил на эту цель менее 1/10 намечавшейся суммы, т. е. приблизительно столько же, сколько получали за это время для приобретения оборудования старые, давно существующие лаборатории. В результате, в секторе отсутствует сейчас ряд крайне необходимых приборов, без которых нельзя вести исследования на современном уровне (электронный микроскоп с высокой разрешающей способностью, ультрацентрифуги с горизонтальным ротором, изотопное оборудование и многое другое). При создании сектора предполагалось, что в первый же год его существования для него будут построены виварий, оранжерея и инсектарий. Только спустя два года началась постройка вивария и оранжереи, готовы они будут лишь через год, а инсектарий до сих пор даже не начали строить. снабжение сектора реактивами, посудой и т. д. осуществляется неудовлетворительно.

Постановление Президиума о выделении средств для нужд сектора (по ст. 5 и 12) отдельной строкой ни разу не было выполнено аппаратом самого Президиума и все попытки урегулировать этот вопрос не привели к положительному результату.

Существование Сектора вирусологии в составе Института микробиологии и вирусологии [им. Д. К. Заболотного] не способствует работе сектора и дальнейшему его развитию. Институт имеет ряд других важных задач, на решение которых выделяются основные средства (микробный синтез белка из нефти, биоминеральные удобрения, борьба с цветением воды и др.). Из-за быстрого развития этих направлений, институт не смог выделить сектору помещения для остро необходимой работы с радиоактивными изотопами, не обеспечивает сектор работой мастерских по ремонту оборудования, изготовлению запасных частей и приспособлений и т. д.

*¹ Підкреслено у документі від руки.

Очевидно, для создания в АН УССР наилучших условий развития вирусологических исследований нужно было бы организовать в системе АН УССР Институт общей вирусологии. Хорошей базой для этого может служить Сектор вирусологии. Нужда в таком институте, где с помощью новейших физических, химических и экспериментально-биологических методов изучались бы основные вопросы строения, состава, репродукции и генетики вирусов, разрабатывались бы методы борьбы с ними, очень велика. Такого института нет пока ни в АН СССР, ни в других республиканских академиях наук, существующие же в СССР вирусологические институты медицинского профиля не могут уделять должного внимания исследованиям поискового, теоретического характера, особенно важным в этой области. Нет сомнения, что создание Института общей вирусологии в АН УССР встретит полную поддержку со стороны АН СССР, ряд ведущих работников которой уже выдвигал такое предложение при посещениях Киева и на различных совещаниях в АН СССР.

В связи с изложенным позволю себе представить на Ваше рассмотрение проект решения Президиума АН УССР*¹ о создании такого института*².

Зав. Сектором вирусологии Института
микробиологии и вирусологии [им. Д. К. Заболотного] АН УССР
доктор биол[огических] наук *С. М. Гершензон*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 4. Спр. 1545. Арк. 180–182. Оригінал.
Машинопис.

№ 279

ІНФОРМАЦІЯ ПРО СТАН СПІЛЬНИХ РОБІТ ІНСТИТУТІВ АН УРСР З РУБІЖАНСЬКИМ ХІМКОМБІНАТОМ*³

19 червня 1965 р.

Згідно з Вашим дорученням Академія наук УРСР доповідає про стан спільних робіт інститутів АН УРСР з Рубіжанським хімкомбінатом.

Інститут органічної хімії АН УРСР протягом ряду років веде сумісні роботи з Рубіжанським хімічним комбінатом та Рубіжанським філіалом НІОПК*⁴ по роз-

*¹ Проект не публікується.

*² Питання було розглянуто на засіданні Президії АН УРСР 9 березня 1966 р. (прот. № 7, п. 62). Президія АН УРСР постановила визначити профіль сектора вірусології Інституту мікробіології та вірусології ім. Д. К. Заболотного АН УРСР в напрямі вивчення тонкої морфології вірусів, їх хімічної будови, репродукції, генетики, інгібіторів вірусів, взаємовідношень вірусів з клітиною та шляхів їх поширення. Також Президія АН УРСР постановила вважати за доцільне створення протягом п'ятиріччя на базі сектора вірусології Інституту загальної вірусології АН УРСР.

*³ Документ направлено Голові РМ УРСР І. П. Казанцю.

*⁴ У документі аббревіатуру написано українською мовою. Правильно: НІОПІК (Научно-дослідницький інститут органічних полупродуктів и красителей).

ширенню асортименту барвників шляхом синтезу і опрацювання нової технології одержання перспективних марок барвників, які вміщують фтор, а також одержання нових інсектицидів та препаратів важливого оборонного значення.

Зокрема, інститут у тісній співдружності з вказаним філіалом розробив нову технологію одержання стійкого до світла і хлору барвника кубового синього 3х, придатного для фарбування бавовнику, віскози та лавсана. Технологія пройшла успішне випробування на Рубіжанському [хім]комбінаті та випущена дослідна партія барвника, яка випробувана з позитивними наслідками. Вказаний барвник включено до асортименту і Державним комітетом по хімії заплановано його широке впровадження на Чебоксарському анілінофарбному заводі. Ряд нових барвників, синтезованих інститутом для хімічних волокон і холодного фарбування, проходять промислове випробування.

Інститут органічної хімії АН УРСР разом з Рубіжанським хімічним комбінатом розробив також технологію одержання нових інсектицидів для боротьби з буряковим довгоносоком і тепер на Краснопресненському заводі споруджується спеціальний цех по виробництву авеніну за цією технологією.

З метою зміцнення зв'язків Інституту органічної хімії АН УРСР з Рубіжанським хімічним комбінатом Президією АН УРСР в травні ц. р. була відряджена група науковців, внаслідок чого складено план спільних робіт по створенню оригінальних вітчизняних класів і марок барвників на 1965–1966 рр.

Планом передбачено роботи по синтезу нових проміжних продуктів і барвників для натурального, штучного і синтетичного волокна. На комбінат покладається всебічне випробування синтезованих барвників, опрацювання лабораторних регламентів перспективних препаратів та впровадження їх у виробництво.

Труднощі, які мають місце в роботі Рубіжанського хімічного комбінату, полягають у тому, що комбінат за своєю технологією також виробляє ряд барвників, але в грубо дисперсному порошковому стані, що негативно впливає на якість фарбування ними тканин. У зв'язку з цим виникла невідкладна потреба у налагодженні подрібнення вказаних барвників до дрібнодисперсного стану.

Виходячи з цього, Державний хімічний комбінат СРСР і Укрраднаргосп закупили в Італії обладнання і апаратуру для спеціального цеху, який має бути споруджений і змонтований в кінці 1966 [р.] або на початку 1967 р. на Рубіжанському хімічному комбінаті. Дослідницькі ж роботи по дрібнодисперсному помолу барвників ведуться Науково-дослідним інститутом органічних напівпродуктів і барвників.

Президія АН УРСР в свою чергу доручила Інституту загальної і неорганічної хімії АН УРСР взяти участь в опрацюванні поставлених наукових питань. В травні ц. р. ІЗНХ АН УРСР вже склав з Рубіжанським [хім]комбінатом умову про співдружність та включається в проведення спільних досліджень.

Додаток*¹: на 8 стор.

Президент АН УРСР Б. [Є.] Патон

*¹ Тут і далі – підкреслено у документі. Додаток не публікується.

На документі помітки: «Одержано 15.VII.1965 р. Група хімічної промисловості відмовилась займатись цим питанням. Взято під систематичний контроль»^{*1}. 16.VII.1965 [р.] Підпис^{*2}. Тов. Жураховський дасть інформацію в серпні».

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 13. Спр. 712. Арк. 135–136. Оригінал. Машинопис.

№ 280

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
«ПРО СТВОРЕННЯ НОВИХ СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ
В ІНСТИТУТІ КІБЕРНЕТИКИ⁹⁷ АН УРСР»^{*3}**

22 червня 1965 р.

З метою забезпечення дальшого розвитку наукових досліджень у галузі застосування обчислювальної техніки в плануванні і керуванні різними видами транспорту та розвитку методів і засобів математичного моделювання задач механіки Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. На базі існуючої групи математичних методів планування транспорту відділу економічної кібернетики Інституту кібернетики АН УРСР створити в складі цього інституту структурну лабораторію математичних методів планування транспорту та розміщення виробництв, поклавши на неї:

– розробку математичних методів, алгоритмів, стандартних програм перспективного планування залізничного, автомобільного, морського, річкового, повітряного, трубопровідного та міського транспорту та їх впровадження на базі розвитку єдиної транспортної мережі і єдиної автоматизованої системи планування і керування народним господарством;

– розробку основних принципів створення автоматизованої системи керування автомобільним транспортом м. Києва;

– розробку математичних методів, алгоритмів і стандартних програм для вирішення задач раціонального розміщення виробництв та їх кооперування і спеціалізації.

2. Створити в складі Інституту кібернетики АН УРСР на базі існуючої групи відділу математичного моделювання структурну лабораторію електронного моделювання задач механіки, поклавши на неї розробку неалгоритмічних методів і технічних засобів розв'язування складних задач механіки, зокрема задач в нелінійній постановці.

3. В межах штатної чисельності, встановленої для інституту на 1965 р., затвердити штати лабораторій згідно з додатком^{*4}.

^{*1} Далі слово не прочитано.

^{*2} Підпис не прочитано.

^{*3} Заголовок документа.

^{*4} Додаток не публікується.

Доручити Фінансово-плановому відділу Президії АН УРСР (тов. В. М. Болтрик) внести відповідні зміни до штатного розкладу Інституту кібернетики АН УРСР на 1965 рік*¹.

4. Дозволити Інституту кібернетики АН УРСР оголосити конкурс на заміщення посад завідуючих та старших і молодших наукових співробітників лабораторій, зазначених в п. п. 1 і 2 цієї постанови.

Підстава:*² постанова бюро Відділу математики, механіки і кібернетики АН УРСР від 31 травня 1965 р.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [Є.] Патон
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
академік АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1441. Арк. 220–221. Оригінал. Машинопис.

№ 281*³

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
«ПРО НАСЛІДКИ РОБОТИ ПЕРШОЇ ЗМІНИ
РАДЯНСЬКО-КУБІНСЬКОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ»*⁴**

*1 липня**⁵ 1965 р.

Заслухавши та обговоривши доповідь директора Інституту біології південних морів АН УРСР члена-кореспондента АН УРСР В. О. Водяницького про наслідки роботи першої зміни Радянсько-Кубинської експедиції, Президія Академії наук УРСР відмічає, що експедиція була організована спільними силами АН СРСР та АН УРСР відповідно до плану наукового співробітництва між Академією наук СРСР та Академією наук Республіки Куба. В першій зміні експедиції брали участь співробітники Інституту біології південних морів [АН УРСР], Морського гідрологічного інституту [АН УРСР], Інституту геологічних наук АН УРСР та від АН СРСР співробітники Зоологічного інституту. Всього до роботи експедиції було залучено 44 співробітники, з них 21 науковець та 23 члени екіпажу судна «Академік Ковалевський».

*¹ Постановою Президії АН УРСР від 17 вересня 1965 р. у складі Інституту кібернетики АН УРСР створено також відділ ефективних методів організації обчислювальних процесів.

*² Підкреслено у документі.

*³ Див. док. № 290.

*⁴ Заголовок документа. До сектора наукових зв'язків із зарубіжними організаціями науково-організаційного відділу Президії АН УРСР надійшов звіт про дослідження комплексної морської радянсько-кубинської експедиції АН СРСР та АН УРСР за період березень–травень 1965 р. На ім'я президента Академії наук Куби А. Н. Хіменеса президент АН УРСР акад. Б. Є. Патон направив лист, в якому виказав готовність надати всебічну допомогу кубинським колегам.

*⁵ Слово «липня» вписано від руки замість закресленого слова «червня».

Велика робота по організації та матеріально-технічному оснащенню експедиції необхідним обладнанням і матеріалами проведена Інститутом біології південних морів АН УРСР. Своїми дослідженнями експедиція охопила акваторію шельфа біля північно-західного узбережжя острова Куба, глибоководні райони Карібського моря, Мексиканської затоки, Флоридської протоки та старого Багамського каналу. Роботу першої зміни експедиції проведено відповідно до програми і в результаті одержано великий фактичний матеріал важливого наукового та практичного значення. Вперше встановлено наявність глибинних протитечій у Флоридській протоці та старому Багамському каналі, наявність інтенсивної течії з Мексиканської затоки в Карібське море та існування вихрив на межі струменів океанічних течій. Встановлено великий вміст кисню та мінімум біогенних речовин в динамічно активному поверхневому шарі води. Одержано нові відомості про геологічну будову Юкатанської протоки та порогу Росалінал між островами Ямайка і Гаїті. Наслідки промірювань допомогли уточнити радянські карти глибин, матеріали по рельєфу морського дна та в значній мірі підготували ґрунт для складання карт рельєфу і геології дна Мексиканської протоки та Карібського моря.

Одержано цінний матеріал, який характеризує видовий склад та кількісний розвиток і розміщення фіто-, зоо- та іхтіопланктону, а також чисельність мікроорганізмів у прикубинських водах. Виявлено значні добові коливання зоопланктону в прибережних водах Мексики, зумовлені як добовими вертикальними міграціями, так і періодичними горизонтальними переміщеннями планктону разом з водними масами.

За допомогою радіовуглецевого методу встановлено, що за розміром первинної продукції води обслідуваного району відносяться до високопродуктивного другого класу вод, для яких характерна добре виявлена вертикальна циркуляція. Виявлено ряд закономірностей в горизонтальному та вертикальному розміщенні іхтіопланктону, дано порівняльну характеристику біомаси донних безхребетних та вивчено основні біотопи. Проведено експериментальне вивчення формування ценозів морських обростань біля берегів Куби та впливу протиобростаючих фарб на організми цих ценозів. Опрацьовано ряд цінних рекомендацій по раціональному веденню устричного господарства та промислу крабів.

Значну увагу було приділено підготовці кубинських наукових кадрів у галузі океанології та гідробіології.

Радянсько-Кубинська експедиція значно розширила океанологічні дослідження в Республіці Куба і внаслідок виконаної роботи на базі колишнього Департаменту океанології 28 січня ц. р. було відкрито Інститут океанології Академії наук Куби. Співробітниками Інституту біології південних морів АН УРСР підготовлено і проведено першу в Кубинській академії наук наукову конференцію, присвячену підсумкам роботи першої зміни Радянсько-Кубинської експедиції.

Наукові результати першої зміни експедиції одержали високу оцінку Академії наук Республіки Куби, що неодноразово відмічено в офіціальних виступах президента Академії Антоніо Нуньєс Хіменеса та у відповідних документах. Науковий звіт Радянсько-Кубинської морської експедиції за період липень 1964 р. – лютий 1965 р. та дані по первинній обробці матеріалів експедиції передані спеціальним актом від 3 березня 1965 року Кубинській академії наук.

Поряд з цим в організації Радянсько-Кубинської експедиції та діяльності її першої зміни мав місце ряд недоліків. [...]»^{*1}.

Президія АН УРСР постановляє:

1. Наслідки роботи першої зміни Радянсько-Кубинської експедиції, які стали істотним науковим внеском у розвиток радянських досліджень в тропічних морях та у зміцнення радянсько-кубинського наукового співробітництва, схвалити. Науковий звіт про роботу експедиції – затвердити.

2. Зобов'язати директорів Інституту біології південних морів [АН УРСР] (член-кор. АН УРСР В. О. Водяницького) та Морського гідрофізичного інституту АН УРСР (член-кор. АН УРСР А. Г. Колесникова) вжити заходів до забезпечення вчасного і належного опрацювання наукових матеріалів експедиції.

3. Зобов'язати РВР АН УРСР передбачити в 1966 році видання матеріалів першої зміни Радянсько-Кубинської експедиції.

Бюро Відділу загальної біології до 1 жовтня ц. р. погодити проспект видання матеріалів з Інститутом океанології АН СРСР.

Дирекції Інституту біології південних морів подати до РВР АН УРСР рукопис матеріалів не пізніше 15 вересня ц. р.

4. За допущені помилки при підготовці і спорядженні Радянсько-Кубинської експедиції, зокрема підготовці наукових кадрів та членів екіпажу науково-дослідного судна «Академік Ковалевський», директора Інституту біології південних морів АН УРСР члена-кор[еспондента] АН УРСР В. О. Водяницького та заступника директора інституту канд. біол. наук В. Д. Гордєєва – попередити.

Зобов'язати бюро Відділів та директорів інститутів АН УРСР підвищити вимогливість при доборі співробітників для участі в морських експедиціях та в інших зарубіжних відрядженнях, здійснюваних Академією наук УРСР.

5. Сектору наукових зв'язків АН УРСР з зарубіжними країнами (В. П. Козоброду) посилити контроль за добором кадрового складу для зарубіжних відряджень.

6. Доручити Фінансово-плановому відділу (т. Болтрику В. М.) підготувати проект клопотання перед директивними органами про упорядкування оплати учасників Радянсько-Кубинської експедиції.

7. У зв'язку з значним зростанням морського флоту інститутів АН УРСР доручити керуючому справами АН УРСР тов. Головіну В. Б. до 30 липня ц. р. підготувати пропозиції про організацію належного контролю та керівництва технічною експедицією науково-дослідних суден.

8. Доручити віце-президенту АН УРСР академіку АН УРСР М. П. Семененко погодити з АН СРСР ряд питань організаційного порядку з метою уникнення в майбутньому організаційних непорозумінь в роботі спільних зарубіжних експедицій.

Президент Академії наук УРСР

академік Б. [Є.] Патон

Головний учений секретар Президії АН УРСР

академік АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1441. Арк. 237–240. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Знято деталізований перелік недоліків в організації експедиції.

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
«ПРО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВИХ УСТАНОВ
АКАДЕМІЇ НАУК УРСР В М. ДОНЕЦЬКУ»^{*1}**

8 липня 1965 р.

На виконання постанови Ради Міністрів Української РСР від 21 травня 1965 р. № 493 «Питання організації наукових установ Академії наук УРСР в м. Донецьку» Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Організувати в м. Донецьку передбачені постановою ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР від 28 липня 1964 року № 815 Донецький фізико-технічний інститут, Донецький обчислювальний центр^{*2} і Донецький ботанічний сад на правах науково-дослідних установ АН УРСР, а також Особливе конструкторське бюро по автоматизації процесів фізичних вимірювань.

2. Вважати основним науковим завданням Донецького фізико-технічного інституту АН УРСР розробку найважливіших питань з проблеми фізики твердого тіла:

а) вивчення сил міжатомної взаємодії в реальних твердих тілах та їх вплив на фізичні властивості, особливості сил взаємодії на границях кристалів і в галузі макро- і мікродефектів;

б) вивчення макро- і мікродефектів кристалів (дефекти, упаковки, дислокації, вакансії, макро- і мікронапруження) і вплив їх на фізичні властивості твердих тіл. Вивчення кінетики руху і перетворення дефектів під впливом різних зовнішніх взаємодій;

в) реакційна дифузія в твердих тілах (твердофазні хімічні реакції, структура кінетики, властивості утворюючого шару), внутрішня адсорбція в твердих тілах;

г) дослідження багатокомпонентних систем, фазові перетворення, діаграми рівноваги, вплив домішок на структуру і властивості сплавів;

д) фізика тонких плівок металів, сплавів, напівпровідників; механізм утворення тонких шарів, структура і субструктура, фізичні властивості плівок;

е) вивчення електронного спектру металів і напівпровідників (визначення ефективної маси, імпульсу, граничної швидкості, носіїв заряду); дослідження впливу малих домішок на електронний спектр і топологію ізоенергетичних поверхонь; оптичні і магнітні властивості тіл.

Покласти на Особливе конструкторське бюро по автоматизації процесів фізичних досліджень розробку нових методів фізичних вимірювань в різних галузях техніки, створення апаратури і комплексу приладів для автоматизації процесу фізичного експерименту з метою зменшення часу, що витрачається на вимірювання, збільшення точності вихідних даних.

^{*1} Заголовок документа. Президія АН УРСР 8 липня 1965 р. прийняла постанову «Про уповноваженого Президії АН УРСР по Донецьких установах АН УРСР» і призначила уповноваженим Президії АН УРСР по Донецьких установах АН УРСР чл.-кор. О. О. Галкіна.

^{*2} Див. док. № 308.

Вести Донецький фізико-технічний інститут АН УРСР та Особливе конструкторське бюро по автоматизації процесів фізичних досліджень АН УРСР до складу Відділу фізики АН УРСР.

3. Покласти на Донецький обчислювальний центр АН УРСР розв'язання таких основних наукових питань:

а) розробку математичних методів дослідження науково-технічних задач актуальних для промисловості Донбасу, дослідження крайових задач математичної фізики і хвильових проблем механіки суцільного середовища, дослідження в галузі теорії пружності й механіки твердого тіла;

б) створення і дослідження нових алгоритмів, обчислювальних методів і математичних моделей для вивчення багатофазних фізичних систем і економічних процесів, розробку і створення стандартних програм для розв'язання теоретичних, науково-технічних і економічних задач на базі застосування електронно-обчислювальної техніки;

в) розробку математичних методів розв'язання основних задач теорії ймовірносних процесів, що виникають в кібернетиці, в теорії автоматичного керування, в радіотехніці, теорії надійності, теорії оптимального планування;

г) впровадження результатів досліджень і розрахунків в практику роботи гірничорудної, металургійної і машинобудівної промисловості Донбасу, участь у розробці і впровадженні автоматизованих систем обробки інформації для керування виробничою діяльністю промислових підприємств, ведення обчислень і організація допомоги відомчим обчислювальним центрам.

Вести Донецький обчислювальний центр АН УРСР до складу Відділу математики, механіки і кібернетики АН УРСР.

4. Покласти на Донецький ботанічний сад проведення досліджень в галузі:

– інтродукції і акліматизації нових цінних рослин для озеленення міст, населених пунктів, територій промислових підприємств і для збагачення корисної флори степових областей УРСР та Донбасу;

– розробки наукових основ озеленення міст, населених пунктів, промислових підприємств, створення декоративних та стійких зелених насаджень;

– вивчення корисної флори тропіків та субтропіків з метою її раціонального використання, а також розробка наукових основ внутрішнього озеленення, цілорічного вирощування цінних в господарському відношенні і декоративних квіткових рослин;

– розробки теоретичних основ та методів прискороного розмноження нових перспективних акліматизованих рослин;

– вивчення біології акліматизованих рослин у специфічних умовах посушливого степу, промислових густозаселених районів, високої запиленості та загазованості повітря;

– розробки наукових основ ґрунтового живлення акліматизованих рослин в умовах переміщених ґрунтів, непридатних земель, високої сухості ґрунту та повітря, несприятливих для життя рослин умов загазованості ґрунту й повітря;

– розробки методів та способів захисту рослин від шкідників, хвороб і різних абіотичних факторів у специфічних умовах Донецького басейну та посушливого степу;

– експериментальної екології рослин, акліматизованих в умовах Донбасу;
– охорони і раціонального використання дикоростучої корисної флори Донбасу і суміжних областей.

Вести Донецький ботанічний сад АН УРСР до складу Відділу загальної біології АН УРСР.

5. Затвердити структуру та науковий профіль відділів і лабораторій Донецьких наукових установ АН УРСР згідно з додатками*¹ № 1, 2, 3, 4.

Доручити планово-фінансовому відділу Президії АН УРСР разом з дирекцією Донецьких наукових установ АН УРСР у двотижневий строк подати на затвердження Президії АН УРСР штатний розклад і кошторис витрат Донецьких наукових установ АН УРСР відповідно до затверджених структур.

6. Обов'язки директора Донецького фізико-технічного інституту АН УРСР покласти на члена-кореспондента АН УРСР О. О. Галкіна з наступним затвердженням його на цій посаді Загальними зборами АН УРСР.

7. Обов'язки директора Донецького обчислювального центру АН УРСР покласти на доктора фізико-математичних наук І. І. Данилюка з наступним затвердженням його на цій посаді Загальними зборами АН УРСР.

8. Обов'язки директора Донецького ботанічного саду АН УРСР покласти на кандидата с[ільсько]г[осподарських] наук М. Л. Реву з наступним затвердженням його на цій посаді Загальними зборами АН УРСР.

9. Обов'язки керівника лабораторії фізики органічної хімії за сумісництвом покласти на доктора хім[ічних] наук Л. М. Литвиненка.

10. Дозволити дирекції Донецьких наукових установ АН УРСР оголосити конкурс на заміщення посад завідуючих відділами і лабораторіями та старших наукових співробітників.

11. Виділити згідно з додатком № 5 Донецьким науковим установам АН УРСР в 1965 році:

а) 117 середньорічних штатних одиниць з фондом заробітної плати 155,6 тис. крб та асигнування для придбання обладнання і устаткування 120,0 тис. крб, передбачених рішенням колегії Державного комітету по координації науково-дослідних робіт СРСР від 3 квітня 1965 р. № 133;

б) додаткові асигнування на 1,0 млн крб, в тому числі на придбання обладнання та устаткування – 770,0 тис. крб, 90 середньорічних штатних одиниць з фондом заробітної плати 124,0 тис. крб, а також фонд персональних надбавок до заробітної плати в сумі 700 крб та ліміт на найом легкового автотранспорту в сумі 4,0 тис. крб, передбачених постановою Ради Міністрів УРСР від 21 травня 1965 р. № 493;

в) витрати по Донецьких установах, які проведені сектором «Д» і лабораторією органічного синтезу Фізико-технічного інституту низьких температур АН УРСР за станом на 15 червня 1965 р., віднести за рахунок бюджету АН УРСР на 1965 р.

*¹ Згадані тут і далі у документі додатки – не публікуються.

12. Доручити віце-президенту АН УРСР академіку АН УРСР М. П. Семененку:

а) піднести клопотання перед Державним комітетом Ради Міністрів Союзу РСР з питань праці і заробітної плати та Міністерством фінансів СРСР про віднесення Донецьких наукових установ і ОКБ АН УРСР по оплаті керівних та наукових працівників до першої категорії; а також про збереження за працівниками Донецького відділення економіко-промислових досліджень Інституту економіки АН УРСР існуючих посадових окладів Відділення економіки промисловості Донецького раднаргоспу;

б) в місячний строк погодити з Державним комітетом Ради Міністрів УРСР по координації науково-дослідних робіт план науково-дослідних робіт Донецьких наукових установ АН УРСР на 1965 р. та на 1966–1970 рр., а також структуру, штатну чисельність працівників, обсяги фінансування і капіталовкладень в межах лімітів, встановлених для науково-дослідних установ АН УРСР.

13. Зобов'язати бюро Відділів математики, механіки і кібернетики, фізики та загальної біології:

а) за поданням директорів затвердити склад учених рад Донецьких наукових установ АН УРСР;

б) розглянути та подати на затвердження Президії АН УРСР до 15 липня 1965 р. плани науково-дослідних робіт Донецьких наукових установ АН УРСР на 1965 рік, на 1966 рік та на 1966–1970 рр.

14. Взяти до відома, що план науково-дослідних робіт Донецьких наукових установ АН УРСР на 1965 рік частково затверджено постановою Державного комітету по координації науково-дослідних робіт СРСР від 3 травня 1965 р. № 133.

15. Організувати Донецьке відділення економіко-промислових досліджень Інституту економіки АН УРСР на базі Відділення економіки промисловості, переданого Донецьким раднаргоспом у відповідності з постановою ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР від 28 липня 1964 р. № 805.

Планово-фінансовому відділу до 15 липня 1965 р. прийняти від Донецького раднаргоспу ліміти з праці та асигнування, встановлені для Відділення економіки промисловості за планом раднаргоспу на 1965 рік, а також лабораторну базу з приміщенням цього відділення.

16. Зобов'язати Інститут економіки АН УРСР до 10 липня 1965 р. розглянути та подати на затвердження бюро Відділу економіки, історії, філософії і права [АН УРСР] плани науково-дослідних робіт Донецького відділення економіко-промислових досліджень на 1965 р., на 1966 р. та на 1966–1970 рр.

17. Відділу капітального будівництва АН УРСР (т. Чоповському В. П.):

а) передбачити проектом народногосподарського плану на 1966–1970 роки будівництво об'єктів наукових установ Академії наук УРСР в м. Донецьку за рахунок капіталовкладень в галузі «Наука» згідно з додатком № 6 та жилих будинків згідно з додатком № 7;

б) передбачити при розгляді виконання плану капітального ремонту за перше півріччя 1965 р. виділення додаткових асигнувань Донецьким науковим установам в сумі 71 тис. крб.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [С.] Патон
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
академік АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1442. Арк. 1–5. Оригінал. Машинопис.

№ 283

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ РОЗВИТКУ АН УРСР 1960–1970 рр.*¹

*[Не пізніше 12 липня 1965 р.]**²*

Наименование показателей	Годы						Всего с 1961 по 1965 г.	% роста 1965 г. к 1960 г.
	1960	1961	1962	1963	1964	1965		
Среднегодовая численность работников научных учреждений (без переданных по бюджету)	9939	11 885	14 078	16 226	18 250	19 346	15 957	+94,6
Объём затрат на науку (без переданных учреждений)								
Всего (в тыс. руб.)	23 706	34 488	41 550	48 116	56 143	63 938	244 248	+122,8
В. т. ч. по ст. 5	7263	8563	10 419	12 911	16 584	18 187	66 664	+150,2
по ст. 12	4263	5612	6849	8135	8700	12 841	42 137	+200,8
Объём капитальных вложений (без переданных учреждений)								
Всего	5,688	6,912	7,605	7,588	9,500	9,700	41,805	+70,6%
В том числе строительно-монтажные работы	3,703	5,133	5,435	5,658	7,000	6,400	29,626	+73%
Общая сумма затрат, включая капитальное строительство (в тыс. руб.)	34 394	41 393	49 155	55 704	65 643	73 653	285 553	+114,1

*¹ Заголовок документа. В оригіналі документ подано єдиною суцільною таблицею.

**² Дату встановлено за суміжними документами в архівній справі.

Закінчення табл.

Наименование показателей	Годы					Всего с 1966 г. по 1970 г.	% роста 1970 г. к 1965 г.	% роста 1966– 1970 гг. к 1961– 1966 гг.
	1966	1967	1968	1969	1970			
Среднегодовая численность работников научных учреждений (без переданных по бюджету)	21 280	23 400	25 740	28 810	31 100	25 966	+60,8	+62,7
Объём затрат на науку (без переданных учреждений) Всего (в тыс. руб.) В т. ч. по ст. 5 по ст. 12	70 350	78 800	88 200	98 560	11 230	448 210	+75,5	+33,5
	19 900	22 000	24 000	27 300	30 500	123 700	+67,7	+85,6
	14 064	16 650	20 060	22 668	28 210	101 632	+119,7	+141
Объём капитальных вложений (без переданных учреждений) Всего	12,000	18,000	24,000	28,000	30,000	112,000	+210	+171,2
В том числе строительно-монтажные работы	7,449	8,07	13,35	16,74	21,38	66,939	+233,3	+126
Общая сумма затрат, включая капитальное строительство (в тыс. руб.)	82350	96800	112200	126560	142900	560210	+99,2	+96,2

Примечание^{*1} Объем затрат против нархозплана 1965 г. в целом увеличен на 10,7 млн руб. из них: – по договорной тематике – на 4, 5 млн руб., по статье 12 – приобретение оборудования – 6,2 млн рублей.

Начальник финансового отдела
Академии наук УССР В. [М.] Болтрик
Начальник отдела капитального строительства
Академии наук УССР В. [П.] Чоповский

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 8. Спр. 99. Арк. 126. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Підкреслено у документі.

№ 284
**ПРОПОЗИЦІЇ АН УРСР ЩОДО ДЕМОНСТРАЦІЇ
ДОСЯГНЕНЬ УЧЕНИХ УКРАЇНИ НА ВСЕСВІТНІЙ ВИСТАВЦІ
У МОНРЕАЛІ 1967 р.^{*1}**

3 серпня 1965 р.

Секретно^{*2}
екз. № 1^{*3}

В связи с распоряжением Президиума Академии наук СССР «О мероприятиях, связанных с участием Советского Союза во Всемирной выставке 1967 года в Монреале» № 054 от 13.IV.1965 г., а также письмом Организационной комиссии для решения вопросов, связанных с подготовкой Украинской ССР к участию Советского Союза во Всемирной выставке 1967 г. в Монреале № 326с от 8 июня 1965 г., Президиум Академии наук Украинской ССР направляет при этом проект предложений по показу достижений ученых Украины в соответствующих разделах советских павильонов Всемирной выставки 1967 г. в Монреале.

Настоящие предложения представляют собой тематический план показа достижений науки в связи с предстоящей организацией павильона «Наука» АН УССР на Выставке передового опыта в народном хозяйстве Украинской ССР.

С нашей точки зрения по разделу «Человек-исследователь» заслуживают особого внимания разрабатываемые АН УССР проблемы использования атомной энергии в мирных целях, физики твердого тела, сварки, проблемы материаловедения и, в частности, металлофизики, технической теплофизики, электродинамики, проблемы литья; достижения в исследовании минерально-сырьевой базы и добычи полезных ископаемых; получение новых органических соединений, особо важных в народном хозяйстве, и др.

По разделу «Человек и здоровье» представляется целесообразным показать ряд оригинальных экспонатов, методик таких, как прибор для исследования высшей нервной деятельности человека, микроэлектродный метод исследования центральной нервной системы, приборы и метод искусственного кровообращения, как наиболее эффективный метод оживления при клинической смерти, операции на сердце, достижение в диагностике, лечении и профилактике онкологических заболеваний, биосинтез белка, научные основы охраны здоровья матери и ребенка и др.

По разделу «Человек и общество» – представить, в частности, стенд с комплектом «Української радянської енциклопедії» – первой энциклопедии украинского народа и соответствующими информационными материалами, показать развитие международных связей ученых Украины.

^{*1} Документ направлено заступнику голови Організаційної комісії з підготовки УРСР до участі у Всесвітній виставці 1967 р. у Монреалі І. С. Савельєву.

^{*2} Документ розсекречено. Підстава: акт від 05.06.2015. Тут і далі – підкреслено у документі.

^{*3} Цифру «1» вписано та підкреслено від руки.

В связи с тем, что в указанном выше распоряжении Президиума АН СССР не определяются для АН УССР конкретные темы и экспонаты, направляем несколько расширенный их перечень для дальнейшей конкретизации и необходимого отбора.

Большинство экспонатов из указанных в прилагаемом проекте тематического плана изготовлены научными учреждениями АН УССР в выставочном исполнении.

Приложение^{*1}: Тематический план павильона «Наука» на 84 листах, нескретно, только в адрес.

Вице-президент АН УРСР
академик АН УССР *Н. [П.] Семененко*

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 3357. Арк. 117–118. Оригінал. Машинопис.

№ 285

ЗВІТ ПРО ПЕРЕВІРКУ ВИКОРИСТАННЯ ІНОЗЕМНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ЦЕНТРАЛЬНІЙ НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ АН УРСР^{*2}

5 серпня 1965 р.^{*3}

[Центральная научная] библиотека АН УССР является крупнейшей библиотекой в республике, она обслуживает 28 000–30 000 читателей год.

В 1965 г. для закупки иностранной литературы библиотеке выделено 34 000 инв[алютных] рублей. Библиотека комплектует иностранную литературу для 53 научно-исследовательских институтов и организаций АН УССР.

В 1965 г. выписано всего 1136 комплектов иностранных журналов – 842 названия, книг выписывают 1 200–1 500 в год.

Вся выписанная иностранная литература поступает в отдел комплектования, где ведется учет поступления в картотеке, по странам, алфавиту и организациям. Книги регистрируются в специальной картотеке и отмечается дата поступления. На не поступившие издания своевременно направляются рекламации в В/О «Международная книга», также регулярно информируют объединение^{*4} о поступивших излишках иностранной литературы.

Иностранная литература, выписанная для институтов, передается им 2 раза в неделю, большим спросом пользуется иностранная литература в институтах сварки, философии, экономики (по книге регистрации о передаче литературы), иногородним институтам рассылается литература по описи 10 и 25 числа каждого месяца.

^{*1} Додаток не публікується.

^{*2} Документ підготовлено Всесоюзним об'єднанням «Міжнародна книга» за результатами перевірки використання іноземної літератури у 10-ти бібліотеках УРСР та направлено заступнику голови РМ УРСР О. Н. Щербаню.

^{*3} Дата супровідного листа.

^{*4} Тут і далі у документі – йдеться про Всесоюзне об'єднання «Міжнародна книга».

Отдел комплектования ежедневно передает иностранную литературу в отдел обработки, который обрабатывает иностранную литературу в срок до 10 дней и вливает новые карточки в читательскую справочную картотеку. Почти вся иностранная литература демонстрируется на выставке новых поступлений.

В связи с тем, что на иностранные журналы не ведутся формуляры, и многие из них сразу передаются по отделам, для которых они заказаны, а там к ним открыт свободный доступ, определить их использование довольно затруднительно.

В отделе библиографии, где открытый доступ к мировой литературе, ведется учет выдачи иностранной литературы за день.

Так в марте 1965 г. – 143 выдачи,
апреле – 24,
мае – 26.

В связи с тем, что в 1963 г. производится капитальный ремонт, библиотека была закрыта летом, а в мае 1964 г. был пожар в хранилище и был нанесен огромный ущерб фондам библиотеки (более 300 тыс. изданий), и она долго не функционировала, использование иностранной литературы по сравнению с прошлыми годами снизилось.

Так, фонды иностранной периодики, в связи с пожаром, были вывезены в Дарницу и только в начале 1965 г. поступили в фонд библиотеки.

Несмотря на эти обстоятельства (организована выдача литературы в филиале) в 1964 г. отделом обслуживания было выдано всего – 1 млн 331 тыс. изданий, в том числе иностранных 85 тыс. 582. За I квартал 1965 г. всего 35 тыс. 789, в том числе иностранных 2983. В 1964 г. по МБА выдано 6896 иностранных изданий.

Выводы и предложения^{*1}

В связи с тем, что [Центральная научная] библиотека АН УССР ведет в настоящее время большую работу по восстановлению своего фонда и полностью не функционирует, использование иностранной литературы по сравнению с прошлыми годами снизилось. В библиотеке обеспечен должный учет поступающей литературы, но необходимо наладить учет использования иностранной литературы во всех отделах, а также выпускать информационные бюллетени новых поступлений в библиотеку с аннотациями.

Библиотека, обладая большим фондом иностранных изданий, не проводит широкой информации о достижениях зарубежной науки и техники.

Библиотеке необходимо интересоваться использованием иностранной литературой в институтах системы АН УССР.

[...]^{*2}, не во всех библиотеках есть отделы ин[остранной] литературы и переводчики (Республиканская научно-техническая библиотека), не издаются информационные бюллетени ([Центральная научная] библиотека АН УССР, Республиканская научно-техническая биб[лиоте]ка).

*1 Підкреслено у документі.

*2 Знято інформацію, яка не стосується діяльності бібліотеки.

Библиотеки не обеспечены типографской базой и не изготовляют копий ин[остранных] изданий для организаций и предприятий.

Библиотеки уделяют недостаточное внимание информационной работе и пропаганде последних достижений науки и техники.

Библиотеки не проверяют использование ин[остранной] литературы в организациях и библиотеках, для которых комплектуют её.

(АН УССР, Укрниикультбытизделий, Республик[анская] научно-медицинская биб[лиоте]ка, ЭНИИ и т. д.).

Библиотеки г. Киева своевременно не направляют рекламации в Объединение относительно неполученных изданий и не информируют об излишках ин[остранной] литературы (Республик[анская] биб[лиоте]ка КПСС, Укрниикультбытизделий и др.).

В связи с вышеизложенным, необходимо:

1. Устранить имеющиеся недостатки и обеспечить использование иностранной литературы в Республиканской научно-технической библиотеке, Укрсовнархозе и Госплане УССР.

2. Улучшить обработку иностранной литературы и расширить информационную работу.

3. Тщательно отбирать наиболее ценную иностранную литературу для закупки, вести учет использования по названиям.

4. Шире использовать полиграфическую базу республики для изготовления копий ин[остранных] изданий.

5. Наладить непосредственную связь НИИ с производством.

6. Учитывать экономическую эффективность от внедрения новых достижений зарубежной науки и техники в производство.

7. Проверять использование ин[остранной] литературы в подведомственных организациях.

8. Государственному комитету по координации научно-исследовательских работ УССР систематически проверять использование иностранной литературы в библиотеках и учитывать это при распределении валютных ассигнований.

Представитель
В/О «Международная книга» *Лебедева*

На окремому аркуші надруковано резолюцію до документа: «Тов. Савельєву І. С. Прошу разом з керівниками республіканських бібліотек і відповідних відомств вжити заходів до усунення недоліків, відмічених у листі Всесоюзного об'єднання «Міжнародна книга». 11 серпня 1965 р. *П. Т. Тронько*».

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 13, т. 1. Спр. 767. Арк. 158–178. Оригінал. Машинопис.

**ЛИСТ-ПОДЯКА ТОРГОВЕЛЬНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА СРСР
У ФРАНЦІЇ ЗА РОБОТУ ФАХІВЦІВ ІНСТИТУТУ
ЕЛЕКТРОЗВАРЮВАННЯ ім. Є. О. ПАТОНА АН УРСР
ІЗ ЗАПУСКУ В ПРОМИСЛОВУ ЕКСПЛУАТАЦІЮ ПЕРШОЇ
ЗА КОРДОНОМ ЕЛЕКТРОШЛАКОВОЇ ПЕЧІ^{*1}**

10 серпня 1965 р.

В 1963 г. В/О «Лицензинторг» в соответствии с решением правительства продало французским фирмам «Форж де ла Луар» и «Компани електромеханик» лицензию на способ электрошлакового переплава сталей и сплавов и оборудование для его осуществления, разработанные Институтом электросварки им. Е. О. Патона АН УССР.

По просьбе указанных фирм бригада советских специалистов в составе проф. д. т. н. Медовара Б. И. (руководитель бригады, Институт электросварки им. Е. О. Патона), к. т. н. Клюева М. М. (завод «Электросталь» Моссовнархоза), ст[аршего] инженера Бондаренко О. П. (Институт электросварки им. Е. О. Патона) осуществила в июле с. г.^{*2} пуск в промышленную эксплуатацию первой (за рубежом СССР) электрошлаковой печи типа Р95ІМ, построенной по советской лицензии.

В результате пуска печи на фирме достигнуто значительное повышение качества сталей и сплавов до уровней, предусмотренных лицензионным соглашением.

Достигнутые качественные показатели и факт успешного выполнения соглашения зафиксированы в протоколе, подписанном фирмой.

Успешному выполнению лицензионного соглашения во многом способствовала напряженная, добросовестная и сложная в условиях заграницы работа советских специалистов на фирме «Форж де ла Луар» в г. Фирмини.

Так, несмотря на непредусмотренные переделки печи электрошлакового переплава, которые заняли много времени, бригада советских специалистов полностью выполнила поставленное перед ней задание.

Учитывая вышеизложенное, Торгпредство СССР во Франции считает, что советские специалисты тов. Медовар Б. И., Клюев М. М. и Бондаренко О. П. заслуживают поощрения за отличную работу по пуску в эксплуатацию первой электрошлаковой печи за границей^{*3}.

Торгпред С. Никитин

^{*1} Документ направлено президенту АН УРСР акад. Б. С. Патону, заступнику голови Держметалургкомітету В. В. Лемпицькому, голові Мосраднаргоспу П. І. Лук'янову, голові В/О «Лицензинторг» В. О. Салімовському.

^{*2} Підкреслено у документі.

^{*3} Розпорядженням Президії АН УРСР від 16 жовтня 1965 р. № 1261 завідувачу відділу Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР д. т. н. Б. І. Медовару і старшому інженеру цього інституту О. П. Бондаренку за сумлінну роботу у Франції оголошено подяку.

На документі резолюції: «В. П. Козоброду. Б. Е. Патон. 3.IX.[1965 г.]»; «Лысюк. Пр[ошу] подготовить проект распоряжения по премирванию. В. П. Козоброд. 4.IX.[19]65 [г.]».

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 348. Арк. 40–41. Оригінал. Машинопис.

№ 287

КОРОТКИЙ ЗВІТ ПРО ДОСЛІДЖЕННЯ АН УРСР У ГАЛУЗІ ГЕОТЕРМОМЕТРІЇ КАРПАТСЬКОЇ СКЛАДЧАТОЇ ОБЛАСТІ І СУМІЖНИХ РАЙОНІВ РУСЬКОЇ ПЛАТФОРМИ*¹

18 серпня 1965 р.

Геотермометрические исследования проводятся на территории Украинской ССР как геологическими институтами АН Укр.ССР (Институт геологии и геохимии горючих ископаемых во Львове, Институт геологических наук в Киеве), так и геологическим факультетом Львовского [государственного] университета [им. И. Франко].

Наиболее широкие и целеустремленные геотермометрические, в том числе геоборометрические исследования проводятся в Ин-те геологии и геохимии горючих ископаемых АН УССР (г. Львов) под руководством В. А. Калюжного. Здесь успешно разрабатываются методы изучения многофазных включений в минералах, в частности разработан и впервые применен прямой метод анализа вещества ультрамикроскопических объемов. Заслуживает большого внимания совершенствование так назыв[аемых] не прямых методов (без раскрытия включений) изучения химического состава включений, а также определения условий образования включений методом гомогенизации. Следует отметить развитие методики определения давления минералообразования по газовой-жидким, газовым и существенно газовым включениям, а также по сложным включениям углекислоты, образовавшиеся из гепирогенного раствора $H_2O + CO_2$. В. А. Калюжный сконструировал вакуумную мельницу, которая эффективно применяется для качественного и количественного анализа включений методом водной вытяжки. В. А. Калюжный разработал методику измерения рН растворов включений в минералах.

Изучается также газовая составная жильных образований, а также физико-химическое состояние включений в минералах.

Нужно отметить также то, что В. А. Калюжный разработал классификацию включений по составу и агрегатному состоянию, а также генетическую классификацию включений и объяснил наиболее механизм образования первичных и вторичных включений.

Акад. АН Укр.ССР Н. [П.] Семененко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 318. Арк. 126. Копія. Машинопис.

*¹ Документ підготовлено на прохання президента Національного геологічного комітету РНР акад. АН РНР А. Кодарче.

ЗВІТ ПРО ЗАСІДАННЯ ТЕКТОНІЧНОЇ КОМІСІЇ КАРПАТО-БАЛКАНСЬКОЇ ГЕОЛОГІЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ У ЛЬВОВІ*¹

*18 серпня 1965 р.
м. Львів*

[...]*²

Состав участников заседания*³

Было намечено следующее количество представителей других стран: Болгария – 2; Венгрия – 2; Польша – 3; Румыния – 3; Чехословакия – 3; Югославия – 2 и считалось желательным приглашение представителей ГДР и Австрии. В заседании приняли участие: от Венгрии – д-р Лаутнер, от ГДР – д-р Х. Ю. Тешке, от Румынии – д-р [Д.] Патрулиус и д-р М. Сандулеску, от Чехословакии – проф. д-р М. Магель (председатель тектонической комиссии КБА) и д-р М. Элиаш. От СССР принимали участие члены рабочей группы (не в полном составе) и члены оргкомитета. На первое заседание приглашались все желающие, число участников дальнейших заседаний пришлось ограничить, чтобы не нарушать их рабочего характера. В экскурсии, кроме иностранных представителей, было 7 постоянных советских участников и 7 присоединившихся на отдельных этапах.

Проведение заседания

Заседания происходили в конференц-зале Института геологии и геохимии горючих ископаемых АН УССР во Львове. Предварительно программа заседания была согласована с председателем тектонической комиссии проф. М. Магелем (Чехословакия).

Первое заседание в 1 ч[ас] дня 5 августа 1965 [г.] открыл председатель оргкомитета О. С. Вялов, в своем вступительном слове приветствовавши каждую прибывшую делегацию и, затем, остановившийся на основных задачах заседания. Далее краткое приветственное слово было представлено директору ИГиГГи АН УССР Г. Н. Доленко; после с большей речью выступил председатель тектонической комиссии М. Магель. Затем последовало короткое обсуждение программы.

Специальных научных докладов на заседании делать не*⁴ предполагалось – это не входило в программу. Вместе с тем, карпатским геологам, конечно, было важно и интересно познакомиться с общими чертами геологического строения сопредельных частей Карпат. Поэтому в тот же день 5 августа состоялось заседание Львовского геологического общества, на котором иностранные геологи выступили с докладами, вызвавшими большое количество вопросов. [...]*⁵.

*¹ Документ направлено до Президії АН УРСР.

*² Знято загальну інформацію про розвиток тектоніки у попередні роки та передумови організації тектонічної комісії.

*³ Тут і далі – підкреслено у документі.

*⁴ Слово «не» вписано від руки.

*⁵ Знято перелік доповідей.

После докладов и ответов на многочисленные вопросы началась весьма оживленная дискуссия.

7 августа на утреннем и вечернем заседании продолжалась общая дискуссия. Во время короткого перерыва участниками была осмотрена постоянная выставка (музей) ИГиГГИ, а также подготовленная О. С. Вяловым в отделе тектоники и палеографии выставка флишевых и молассовых иероглифов (следов и знаков) и других материалов.

Дискуссия касалась ряда общих вопросов строения Карпат, увязки отдельных тектонических зон, возможности показа на карте структурных подэтажей, возможности расчленения (и, соответственно показа на карте) флишевой формации. Кроме того, обсуждалась легенда, топографическая основа, сроки представления макетов, возможность печатания карты, время и место следующих заседаний комиссии и т. д. Советской стороной был также поднят вопрос о составлении краткого словаря тектонических терминов на языках стран КБ[Г]А.

Доклады читались и обсуждение шло преимущественно на французском и немецком языках, что для части присутствовавших затрудняло восприятие; однако отдельные советские представители здесь же переводили содержание докладов и выступлений (а также русские выступления на французский или немецкий язык), так что в общем ход дискуссии был понятен для всех, но время ее увеличивалось этими переводами.

В конце заседания были намечены основные пункты резолюции.

8 августа утром была проведена экскурсия по Львову для ознакомления с его достопримечательностями и памятниками архитектуры, а в 3 ч[аса] дня участники заседания выехали в геологическую экскурсию в Карпаты.

Экскурсия в Карпаты

Маршрут экскурсии был составлен так, чтобы познакомить участников с основными чертами стратиграфии и тектоники разных тектонических зон и дать общее представление о строении советских Карпат в целом. Кроме того было важно сделать первую попытку увязки как стратиграфических, так и тектонических схем с сопредельными частями Восточных румынских и Западных чехословацких Карпат. Поэтому были намечены три пересечения Карпат – центральное – по маршруту Стрый–Мукачево, восточное – по р. Прут и р. Черной Тисе и западное – по р. Ужу и р. Днестру. Кроме того дополнительные маршруты должны были познакомить с некоторыми разрезами моласс Предкарпатского прогиба и с Утесовой зоной. В связи с разрешением ночлега только в двух пунктах – в г. Ивано-Франковске и в г. Ужгороде приходилось делать длинные обратные маршруты (например из Ивано-Франковска в Рахов и обратно). Подготовленные к экскурсии общие тектонические схемы и сводные стратиграфические колонки давали возможность составлять представление о тектоническом и стратиграфическом положении осматриваемых обнажений и о строении участков, по которым мы проезжали без остановок. Экскурсию готовил и проводил О. С. Вялов; на отдельных участках демонстрацию производили Л. К. Курячий, С. С. Круглов и В. В. Даньш.

[...]*¹

Некоторые дискуссионные вопросы и выводы

При обсуждении представленных макетов тектонических карт выяснилось, что принципы составления приняты довольно близкие, а потому объединить все макеты на основе общей легенды можно будет без особого труда.

[...]*²

В общем нужно сказать, что от заседания и общения во время экскурсии все мы получили очень много полезного и интересного. Судя по отзыву, вставленному представителями других стран в резолюцию, они считают, что вся сессия прошла успешно. Мы стремились к тому, чтобы сделать всю сессию не народной, а деловой, а экскурсии – не туристическими и не легкими прогулками, а настоящими рабочими.

Чрезвычайно желательно ежегодное проведение таких заседаний тектонической комиссии в разных странах, с рабочими экскурсиями, во время которых решались бы конкретные вопросы сопоставления и увязки зон и разные другие вопросы, связанные с составлением сводной тектонической карты сначала 1:1000000, а затем и 1:500000 масштаба, что в свою очередь очень важно вообще для познания строения и истории развития Карпато-Балканской системы. Особое значение при этом имеет постоянный, а не случайный состав участников таких заседаний и экскурсий, непосредственно занимающихся тектоникой Карпат и Балкан. Можно высказать пожелание, чтобы и все другие комиссии КБГА собирались регулярно и проводили рабочие заседания с экскурсиями.

Председатель оргкомитета заседания
тектонической комиссии КБ[Г]А
академик АН УССР *О. С. Вялов*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними країнами. Спр. 235. Арк. 266 – 278. Оригінал. Машинопис.

№ 289

ДОВІДКА ПРО РОБОТУ НАУКОВИХ УСТАНОВ АН УРСР ПО ВИКОРИСТАННЮ КОСМІЧНОГО ПРОСТОРУ В МИРНИХ ЦІЛЯХ*³

7 вересня 1965 р.

Роботи по використанню космічного простору в мирних цілях в АН УРСР ведуться в Інституті фізіології АН УРСР ім. О. О. Богомольця і в Головній астрономічній обсерваторії АН УРСР.

*¹ Знято деталізований опис проведення екскурсії.

*² Знято деталізований опис дискусій.

*³ Заголовок документа. Довідку підготовлено на запит Міністерства закордонних справ УРСР від 14 липня 1965 р.

Основним напрямом роботи лабораторії космічної фізіології Інституту фізіології АН УРСР ім. О. О. Богомольця за останні три роки було вивчення акліматизації організму в горах і адаптації до гіпоксії, яка створювалась в барокамері, а також вивчення можливостей використання високогірської акліматизації і адаптації до гіпоксії з метою підвищення стійкості організму до таких факторів космічного польоту, як прискорення і можливі в аварійних ситуаціях гіпоксія і декомпресія.

Вивчався цілий ряд показників стану організму і окремих його частин – зовнішнє дихання, кровообіг, кров, електричні потенціали серця, м'язів, головного мозку, напруга кисню в крові і в тканинах та ін. Дані, одержані при цьому, поглиблюють наші знання про суть акліматизації організму в горах та адаптації до гіпоксії і вже зараз дають можливість рекомендувати високогірську акліматизацію для включення її в комплекс заходів для підготовки людини до космічного польоту.

Другим напрямком роботи лабораторії було вивчення стійкості організму тварин до радіального прискорення; вивчення впливу радіального прискорення на дихання, кровообіг, кров, м'язову активність, вживання кисню, температуру тіла тварин; вивчення ролі гормональної системи в стійкості до радіального прискорення; вивчення можливостей підвищення стійкості до радіального прискорення за допомогою гіпотермії, інгаляції кисню, допоміжного штучного дихання. Цими дослідженнями виявлені деякі нові, раніше невідомі реакції організмів на радіальне прискорення, які являють не тільки теоретичний, але й, можливо, практичний інтерес при космічних польотах.

Дослідження, зв'язані з освоєнням космічного простору в мирних цілях, ведуться також Головною астрономічною обсерват[орією] АН УРСР. Вони здійснюються в трьох основних напрямках.

1. Вивчення сонячної активності і її впливу на процеси в міжпланетному просторі.
2. Вивчення фігури, руху і будови поверхні Місяця.
3. Дослідження фізики планет.

І. Сонячна активність і умови в міжпланетному просторі^{*1}

Зараз встановлено, що під впливом активних процесів на Сонці в міжпланетному просторі іноді створюються умови, небезпечні для польоту людини. Звідси виникає потреба систематичних спостережень Сонця з метою своєчасного виявлення спалахів та інших активних процесів. Особливо важливо було б давати правильні прогнози ходу цих процесів. Однак для цього необхідно глибше знання закономірностей їх розвитку.

В ГАО АН УРСР ведуться як систематичні спостереження Сонця (сонячний патруль), так і дослідження умов виникнення і розвитку спалахів, протуберанців, волокон і викидів в атмосфері Сонця.

В останні роки виникла ідея про використання спостережень комет з метою вивчення впливу сонячної активності на умови в міжпланетному просторі. Ці спостереження були включені в програму досліджень Міжнародного року спокійно-

^{*1} Тут і далі – підкреслено в документі.

го Сонця, і для збору та обробки матеріалів спостережень комет створені два світових центри. Один з таких центрів є Головна астрономічна обсерваторія Академії наук УРСР.

II. Фігура, рух і будова поверхні Місяця

Оскільки Місяць є найближчою метою космічних польотів, його всебічне вивчення набуло зараз особливо актуального значення. В ГАО АН УРСР ведуться в цьому напрямку такі роботи.

1. Вивчається обертання (лібрація) Місяця по багаторічних рядах геліометричних спостережень. З цією ж метою застосовується новий метод виміру позиційних кутів декількох кратерів.

2. По фотографіях Місяця визначаюся координати ряду обраних точок на його поверхні, що має своєю метою, з одного боку, одержання даних про загальну форму Місяця, а з другого створення основ для точного картографування Місяця.

3. Розробляються методи астрономічних визначень по спостереженнях з поверхні Місяця. Складені таблиці, необхідні для обробки таких спостережень. Мета цих робіт – дати майбутнім космонавтам засоби для визначення місцезнаходження на поверхні Місяця.

4. Вивчається рельєф Місяця, тобто знаходяться нахили його поверхні, висота гір, валів та інших об'єктів.

III. Фізичні умови на планетах

Вивчення хімічного і аерозольного складу планетних атмосфер, структурних та мінералогічних особливостей їх поверхонь є найактуальнішим завданням сучасної планетної астрономії, особливо це стосується найближчих до нас планет Венери і Марса, як об'єктів, що уже зараз є предметом досліджень за допомогою космічних апаратів.

На 70 см рефлекторі ГАО АН УРСР ведуться спектральні, фотографічні і поляризаційні спостереження Венери і Марса, на основі яких одержані дані про ступінь запиленості атмосфери Марса та щільність надхмарного шару атмосфери Венери.

Середній рівень забрудненості атмосфери Марса аерозолями різної природи вищий ніж для земної атмосфери, що проливає світло на інтенсивність турбулентних процесів в атмосфері Марса, а також має космогонічний інтерес.

Одержані нові дані про мікроструктуру марсіанської поверхні, які свідчать про те, що поверхня цієї планети відрізняється великою нерівністю.

Віце-президент АН УРСР
академік АН УРСР В. [С.] Гутиря

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 349. Арк. 162–164. Оригінал. Машинопис.

**ІНФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ ЗООЛОГІЇ АН УРСР
ПРО РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ СПІВРОБІТНИКІВ
У СКЛАДІ РАДЯНСЬКО-КУБІНСЬКОЇ МОРСЬКОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ*²**

8 вересня 1965 р.

Відповідно до постанови Президії АН УРСР № 37 § 357 від 26.XII.1964 р. про створення національного музею АН УРСР для поповнення колекцій музею Інституту зоології в березні ц. р. було відряджено на Кубу в складі Радянсько-Кубинської морської експедиції ст[аршого] наук[ового] співроб[ітника] В. І. Тарашука і аспіранта Е. Г. Черняєва.

За період з середини березня по кінець липня силами учасників експедиції зібрані значні зоологічні матеріали, які репрезентують як фауну прикубінських вод та акваторій Мексиканської*³ затоки і частково Карібського*⁴ моря так і наземну фауну Куби та дрібних островів, розміщених в її територіальних водах.

Орієнтовно кількість зібраних зразків становить близько 10 тисяч; серед них на особливу увагу заслуговують (в систематичному порядку):

1. колекція губок прикубінських вод і Мексиканської затоки;
2. колекція коралів, що в основному охоплює всі види, типові для коралових рифів північного узбережжя Куби, і представлена багатьма цікавими формами вапнякових і м'яких коралів;

3. колекція моллюсків;

4. колекція голкошкірих, серед яких особливо цінними є ряд форм морських їжаків (значна частина їх була відсутня навіть в колекціях наукових установ Куби), а також багато інших морських безхребетних – ракоподібних, червів, мховаток, асцидій і т. п.;

5. понад 500 екз. тропічних риб – переважно мешканців рифів і банок, але також і серія представників фауни відкритого океану (акули, дорада, марлін, тунці і т. п.). Особливої уваги заслуговують 3 екз. прісноводних представників стародавньої групи риб – кайманових риб або панцирних щук;

6. серед колекції плазунів, представленої в основному ендемічними формами ящірок, необхідно зазначити 2 великих (біля 3 м кожен) екземпляри крокодилів, в тому числі один – кубинський ендемік *Crocodylus rhombifer**⁵, біля десяти екземплярів крупної ігуани-циклура та серію черепів і скелетів морських черепах, серед яких деякі є унікальними за своїми розмірами;

7. близько 200 птахів, більшість яких є рідкісними формами американської чи карібської фауни або кубинськими ендеміками;

8. з нечисленних ссавців Куби дуже цінним надбанням експедиції є ламантин (1 шкурка і 2 скелети) – водний ссавець з родини сиренових, досить рідкіс-

*¹ Див. док. № 281.

*² Інформацію направлено президенту АН УРСР акад. Б. Є. Патону.

*³ Тут і далі – так у документі.

*⁴ Тут і далі – так у документі.

*⁵ Слова «*Crocodylus rhombifer*» у документі вписано від руки.

ний експонат в музеях Європи, та кілька екземплярів своєрідних кубинських гризунів, т[ак] зв[аних] «хутійя». Крім того, в подарунок від департаменту біології АН Куби одержано 2 екземпляри своєрідних рибоїдних кажанів.

Слід підкреслити, що ряд видів тварин, як, наприклад, кайманові риби, кубинський крокодил, ламантин підлягають абсолютній охороні і урядовий дозвіл на їх здобуття був одержаний через Президента Академії наук Куби А. Нуньеса Хіменеса як вияв великої дружби і поваги кубинських вчених до вчених України.

Поряд з безпосереднім збиранням матеріалу було проведено значну попередню організаційну роботу, яка забезпечила включення цього розділу до офіційної програми робіт експедиції і допомогу в збиранні і обробці матеріалів з боку кубинських фахівців, зокрема таксидерміста Телмо Наранха, якому доцільно висловити подяку у вигляді листа від імені Президії АН УРСР.

Крім вказаного вище, співробітниками Ін-ту зоології згідно з планом-програмою Радянсько-Кубинської експедиції виконувалась тема «Біологія і промислові запаси морських черепах прикубинських вод». Звіт по цій темі включено до загального звіту Радянсько-Кубинської експедиції.

Робота експедиції документована робочими щоденниками та кіно- і фотозйомками – всього біля 3000 м 16 мм кіноплівки і понад 1000 кадрів чорно-білого і кольорового фото, що охоплюють робочі, ландшафтні, а частково побутові і етнографічні сюжети*¹.

Канд[идат] біол[огічних] наук
В. І. Таращук

На документі резолюції: «В. П. Козоброду. Нужно поблагодарить А. Хименеса и других кубинцев. *Б. Е. Патон**². 9.IX.[1965]», «П. П. Лысюку. Пр[ошу] переговорить. *В. [П.] Козоброд*. 10.IX.[19]65».

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 280. Арк. 42–44. Оригінал. Машинопис.

№ 291

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО НАСЛІДКИ РОБОТИ УСТАНОВ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР ЗА ТЕМОЮ «ЗАКОНОМІРНОСТІ МАСОВОГО РОЗВИТКУ СИНЬО-ЗЕЛЕНИХ ВОДОРОСТЕЙ («ЦВІТІННЯ» ВОДИ) У ВОДОЙМАХ ТА ОПРАЦЮВАННЯ СПОСОБІВ БОРОТЬБИ З НИМИ»*³

22 вересня 1965 р.

Заслухавши та обговоривши доповідь директора Інституту гідробіології АН УРСР чл.-кор. АН УРСР О. В. Топачевського про хід виконання установа-

*¹ Постановою Президії АН УРСР від 16 листопада 1965 р. учасників Кубинської експедиції Інституту зоології АН УРСР було відзначено подякою та преміями від керівництва Академії.

*² Лист Президії АН УРСР з висловленням подяки А. Н. Хіменесу був надісланий 24 вересня 1965 р.

*³ Заголовок документа.

ми Академії наук УРСР робіт по вивченню питань боротьби з «цвітінням» води, Бюро Президії Академії наук УРСР відмічає, що інститути-виконавці теми в 1965 році провели значну роботу.

На протязі зимово-весняного періоду 1965 р. Інститут гідромеханіки АН УРСР опрацював пристрої для збирання водоростей з поверхні водоймища, Інститут загальної і неорганічної хімії АН УРСР встановив можливість осадження синьо-зелених водоростей за допомогою флокулянтів з додаванням коагулянтів. Інститут електродинаміки АН УРСР з кафедрою фізіології рослин Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка та Інститутом гідробіології АН УРСР дослідив можливість застосування постійного та імпульсного струму для знищення синьо-зелених водоростей.

Протягом січня–червня 1965 року запроєктовано і збудовано в районі Тясминської затоки Кременчуцького водоймища експериментальні поля фільтрації, які було використано протягом липня–серпня 1965 року для комплексних досліджень інститутів АН УРСР. Підготовлено і використано лабораторну базу в порту Адамівка*¹.

У червні–серпні 1965 року організовано і проведено комплексну експедицію на Кременчуцьке водоймище, в якій взяли участь всі співвиконавці теми.

Проведеними дослідженнями доведено можливість застосування коагулянтів для осадження синьо-зелених водоростей при інтенсивному «цвітінні» води (Інститут загальної та органічної хімії АН УРСР та Інститут гідробіології АН УРСР).

Внаслідок проведених в Інституті гідробіології АН УРСР досліджень доведено можливість застосування препарату «Монурон» для боротьби з «цвітінням» води в малих водоймищах, призначених для потреб технічного і питного водопостачання. Випробувано на природному матеріалі близько 60 альгіцидних препаратів, синтезованих співробітниками Інституту органічної хімії АН УРСР (Інститут гідробіології АН УРСР та кафедра фізіології рослин КДУ). Встановлено можливість засмокування поверхневих мас синьо-зелених водоростей за допомогою пристроїв, сконструйованих Інститутом гідромеханіки АН УРСР, та можливість відстоювання зібраних водоростей у басейнах-відстійниках. Виявлено і досліджено явища бродіння синьо-зелених водоростей з утворенням ацетону та спиртів (Ін-т гідробіології АН УРСР, Київський держуніверситет). Вивчалися також токсичні явища, що викликаються синьо-зеленими водоростями. Проведено дослідження мінливості збудників «цвітіння» та одержано нові матеріали з їх біології (інститути ботаніки та гідробіології).

Основним недоліком у проведенні експедиційних робіт з питань «цвітіння» води була недостатня підготовка експериментальної бази, створеної на Кременчуцькому водоймищі (надмірна фільтрація дослідних ставків), що мало місце з вини будівельної організації. [...]»².

Незважаючи на значну роботу, проведenu інститутами-виконавцями теми, реального розв'язання проблеми боротьби з «цвітінням» води у водоймищах Дніпровського каскаду поки що не запропоновано.

*¹ Розташований на р. Дніпро у с. Адамівка Чигиринського району Черкаської обл.

*² Знято деталізовану інформацію про роботу установ.

Бюро Президії Академії наук Української РСР постановляє:

1. Запропонувати комісії Президії АН УРСР з проблеми боротьби з «цвітінням» разом з виконавцями теми критично обговорити результати досліджень за 1965 рік, визначити найбільш перспективні напрями досліджень по боротьбі з «цвітінням» і зосередити увагу на їх розробці.

Виходячи з висновків обговорення, скласти робочий план досліджень на 1966 рік та подати його на розгляд Президії АН УРСР не пізніше 1 грудня 1965 р., підготувати звіт про проведені дослідження з питань боротьби з «цвітінням» води для подання директивним органам.

2. Для забезпечення дальшого розгортання експериментальних робіт з теми «цвітіння»:

а) зобов'язати Інститут гідромеханіки АН УРСР скласти проект створення 40 дослідних басейнів та плавучої насосної станції на Тясминській базі і підготувати проект клопотання перед Укрдержземводгоспом про проведення робіт по розширенню та упорядкуванню експериментальної бази в районі Тясминської затоки;

б) віце-президенту АН УРСР академіку В. М. Глушкову доручити передбачити виділення у 1966 р. Інституту гідромеханіки АН УРСР для проведення вищезгаданих робіт цільовим призначенням 20 тис. крб за ст. 5 для створення ставкової бази;

в) для забезпечення експлуатації та охорони бази додатково виділити в ІV кв. 1965 р. Інституту гідромеханіки АН УРСР п'ять штатних одиниць.

3. З метою розвитку стаціонарної експериментальної бази піднести клопотання перед Радою Міністрів УРСР про передачу Академії наук УРСР в постійне користування півострова за Тясминською дамбою, між селом Радево та селищем Н.*¹ Стецівка Чигиринського району Черкаської області, площею 100 га бровових земель.

Доручити Інституту гідробіології АН УРСР до 10 жовтня ц. р. підготувати відповідне подання з цього питання.

4. Для розширення перспективних досліджень по вивченню альгіцидної дії мікроелементів виділити у 1965 році Інституту гідробіології АН УРСР п'ять штатних одиниць.

Зобов'язати Інститут геологічних наук АН УРСР (акад. АН УРСР В. Б. Порфир'єва) надавати Інституту гідробіології АН УРСР консультативну допомогу в перевірці радіоактивності зразків відходів гірничорудної промисловості, що будуть досліджуватись.

5. Для теоретичного обґрунтування методів боротьби з «цвітінням» розширити обсяг робіт по біохімії синьо-зелених водоростей в інститутах гідробіології, ботаніки та біохімії АН УРСР. Зобов'язати дирекцію Інституту ботаніки АН УРСР (д. б. н. Г. І. Білика) створити нормальні умови для роботи співробітників, які працюють з проблеми «цвітіння» води.

6. Звернути увагу дирекції Інституту мікробіології та вірусології ім. Д. К. Заболотного (д. с.-г. н. С. М. Московця) на незадовільне розгортання робіт по вишукуванню противодоростевих вірусів*².

*¹ Букву «Н.» у документі вписано від руки.

*² Так у документі. Ймовірно, малося на увазі «препаратів».

Зобов'язати Відділ біофізики, біохімії та фізіології АН УРСР (член-кор. АН УРСР Р. В. Чаговця) терміново розглянути питання про розгортання робіт, пов'язаних з розробкою питання боротьби з «цвітінням» води.

7. Доручити дирекції Інституту економіки АН УРСР (д. е. н. С. М. Ямпольському) розглянути питання щодо участі у виконанні теми з «цвітінням» води співробітників інституту, маючи на меті визначення найбільш ефективних економічно вигідних заходів по боротьбі з цим явищем.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [С.] Патон
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
академік АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1442. Арк. 174–176. Оригінал. Машинопис.

№ 292

ПОСТАНОВА БЮРО ВІДДІЛУ ЕКОНОМІКИ, ІСТОРІЇ, ФІЛОСОФІЇ ТА ПРАВА АН УРСР «ПРО ПІДСУМКИ РОБОТИ ВСЕСОЮЗНОГО СИМПОЗИУМУ З ЛОГІКИ І МЕТОДОЛОГІЇ НАУКИ»^{*1}

27 вересня 1965 р.

Заслухавши інформацію директора Інституту філософії АН УРСР доктора філософських наук П. В. Копніна про підсумки роботи [IV] Всесоюзного симпозиуму з логіки і методології науки, який відбувся у м. Києві 22–25 червня ц. р., бюро Відділу економіки, історії, філософії та права АН УРСР відзначає, що симпозиум пройшов успішно і дав позитивні наслідки. В симпозиумі прийняли участь більше як 150 фахівців із наукових установ та вузів України, РРФСР, Вірменії, Молдавії, Естонії та ін. республік. Серед доповідачів були відомі вчені – філософи та вчені – представники конкретних наук. Всього було заслухано і обговорено біля 50 доповідей та повідомлень.

На пленарному та секційних засіданнях розглядались актуальні питання розвитку логіко-філософської науки, перш за все такі, як обґрунтування основних підходів і уточнення завдань, що стоять перед логікою науки, проблеми використання сучасних наукових засобів для розвитку марксистської теорії пізнання, проблеми побудови наукових теорій, аналіз логічної структури наукового знання, питання евристики, проблеми системно-структурних досліджень, питання методології фізико-математичних наук та ін.

[...]^{*2}

Симпозиум показав зростаючі зв'язки проблем логіки з такими галузями знання як кібернетика, математична економіка, структурна і математична лінгвісти-

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} Знято інформацію про події загальнодержавного значення.

ка, інженерна психологія, педагогіка, юриспруденція та ін., а також сприяв активізації і дальшому розвитку логіко-методологічних досліджень та координації наукових зусиль в цій галузі в нашій країні.

Бюро Відділу економіки, історії, філософії та права АН УРСР постановляє:

1. Інформацію директора Інституту філософії АН УРСР В. П. Копніна про підсумки роботи Всесоюзного симпозиуму з логіки і методології науки взяти до відома.

2. Підтримати пропозиції Інституту філософії АН УРСР про видання матеріалів симпозиуму окремою книгою в 1966 р.

3. Вважати доцільним скликання наступного V-го [Всесоюзного] симпозиуму з логіки і методології науки в м. Одесі восени 1966 р.

В. о. академіка-секретаря Відділу *М. [В.] Гончаренко*

В. о. ученого секретаря Відділу *Г. [В.] Мелащенко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 8. Спр. 1123. Арк. 84. Оригінал. Машинопис.

№ 293

ПОВІДОМЛЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО РОЗРОБКУ ІНСТИТУТОМ ПРОБЛЕМ МАТЕРІАЛОЗНАВСТВА АН УРСР МЕТАЛОКЕРАМІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ХОЛОДИЛЬНО-ГАЗОВИХ МАШИН

4 жовтня 1965 р.

В ответ на письмо заместителя председателя Государственного комитета химического и нефтяного машиностроения т. Чиркина М. Ф. № 18-57/3357 от 9.IX.[19]65 г. сообщаем о состоянии выполнения постановления Совета Министров СССР от 20 октября 1964 г. № 869 по вопросу создания оборудования для обеспечения широкого внедрения метода низкотемпературного замораживания семени производителей сельскохозяйственных животных.

В соответствии с этим постановлением в 1965 г. Институт проблем материаловедения АН УССР обязан выполнить следующие работы:

1. Обеспечить по техническому заданию ВНИИкимаша (Государственный комитет химического и нефтяного машиностроения при Госплане СССР) разработку антифрикционных материалов.

2. Разработать совместно с Московским заводом порошковой металлургии технологию изготовления из этих материалов деталей холодильно-газовых машин для работы без смазки.

Согласно техническому заданию ВНИИкимаша Институт проблем материаловедения АН УССР:

1. Разработал десять составов металлокерамических материалов на основе меди с различными антифрикционными добавками.

2. Провел отборочные лабораторные исследования, в результате которых были выбраны два состава антифрикционных материалов, наиболее полно отвечающих требованиям технического задания ВНИИкимаши.

Для проведения испытаний в условиях эксплуатации институт разработал технологию изготовления натуральных деталей и готовит их опытную партию.

Изготовление опытной партии деталей требует приспособления для пропитки и прессформы. По плану совместных работ изготовление прессформ и приспособления должно выполняться в ВНИИкимаши по чертежам, разработанным Институтом проблем материаловедения АН УССР.

В настоящее время конструирование прессформ заканчивается и чертежи их будут высланы в ВНИИкимаши в начале октября сего года. Чертежи приспособления высланы в ВНИИкимаши 23.IX.[19]65 г.

Таким образом, при своевременном изготовлении прессформы ВНИИкимаши, в 1965 г. будет обеспечено проведение эксплуатационных испытаний в соответствии с планом*¹.

3. Изготовление из выбранного материала деталей для холодильно-газовых машин по договоренности с ВНИИкимаши, будет проводиться в ОКБ Института проблем материаловедения АН УССР, в связи с чем ОКБ института заключит с ВНИИкимаши хозяйственный договор, на что имеется его согласие.

Вице-президент АН УССР
академик АН УССР В. [С.] Гутьеря

На документі помітка: «Д[о] с[прав] – 97-9. Доповідалось [...]»². 5.X.[19]65».

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 13. Спр. 712. Арк. 234–235. Оригінал. Машинопис.

№ 294

ПОВІДОМЛЕННЯ ІЛЬНИЦЬКОГО ШАХТОУПРАВЛІННЯ КОМБІНАТУ «УКРЗАХІДВУГІЛЛЯ» ПРО ДОСЛІДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ГЕОЛОГІЧНИХ НАУК АН УРСР, ЩО СПРИЯТИМУТЬ КОМПЛЕКСНОМУ ВИКОРИСТАННЮ БУРОГО ВУГІЛЛЯ ЗАКАРПАТТЯ

5 жовтня 1965 р.
с. Ільниця (Закарпатська обл.)

В период с 1958 по 1965 год Институтом геологических наук АН УССР проведены значительного объема предварительные исследования бурых углей Ильницкого и Ужгородского буроугольных месторождений. Результаты этих исследований позволили поставить вопрос о комплексном использовании бурых углей Закарпатья.

*¹ Текст цього та наступного абзаців у документі підкреслено олівцем.

*² Слова та підпис не прочитано.

Ильницкое шахтоуправление надеется, что и в дальнейшем Ваш институт будет держать связь с производством и работать в области дальнейшего изучения вещественного и геохимического состава бурых углей Закарпатья.

Одновременно мы выражаем глубокую признательность доктору геолого-минералогических наук АН УССР тов. Сябряю Владимиру Терентьевичу, лично занимающемуся изучением бурых углей наших месторождений, за его внимание и оказанную помощь в нашей работе по оценке перспективности комплексного использования бурых углей Закарпатья.

Главный инженер
Ильницкого шахтоуправления В. Дуркач
Гл[авный] геолог шахтоуправления В. Ефимов

Науковий архів Інституту геологічних наук НАН України. Оп. 1. Спр. 839. Арк. 18.
Засвідчена копія. Машинопис.

№ 295

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
«ПРО СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДОСЛІДЖЕНЬ
У ГАЛУЗІ РАДІОАСТРОНОМІЇ В ІНСТИТУТІ РАДІОФІЗИКИ
І ЕЛЕКТРОНІКИ АН УРСР»^{*1}**

7 жовтня 1965 р.

Заслухавши та обговоривши доповідь заст. директора по науковій роботі Інституту радіофізики і електроніки АН УРСР чл.-кор. АН УРСР С. Я. Брауде про стан та перспективи розвитку досліджень у галузі радіоастрономії в Інституті радіофізики і електроніки АН УРСР, Президія Академії наук УРСР відмічає, що в інституті за період з 1959 по 1965 р. були проведені широкі радіоастрономічні дослідження у галузі декаметрових радіохвиль (10–40 МГц). Розроблені нові принципи електричного керування променем радіотелескопів і побудовані три інструменти, на яких з 1960 року проводяться дослідження з декаметрової астрономії. Вперше заміряні частотні спектри 25-дискретних джерел космічного радіовипромінювання у діапазоні декаметрових радіохвиль. Деякі з об'єктів, на яких проводились спостереження, знаходяться на відстані до 2 мільярдів світлових років і дистанціях, близьких до граничних для оптичних телескопів. Вивчення одержання спектрів дало можливість судити як про механізми випромінювання радіохвиль у різних космічних утвореннях, так і встановити поглинання електромагнітної енергії у диску нашої Галактики та в самих джерелах.

На підставі результатів затемнення радіоджерела в Крабовидній туманності одержані важливі дані про будову Сонячної корони.

^{*1} Заголовок документа.

У 1966 р. в інституті буде завершене будівництво першого в СРСР і за кордоном унікального Т-образного радіотелескопа УТР-2 розміром 1800 м x 900 м, роздільна здатність якого на хвилі 15 метрів становить 30 хвилин. Введення в дію радіотелескопа УТР-2 дозволить вирішити ряд важливих завдань сучасної радіоастрономії.

З метою дальшого розвитку досліджень у галузі радіоастрономії в Інституті радіофізики і електроніки АН УРСР Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Схвалити такі основні наукові напрями досліджень з радіоастрономії в Інституті радіофізики і електроніки АН УРСР: спостереження 300–400 дискретних джерел радіовипромінювання; складання радіокарти північного неба (з розділенням у 30 хвилин); вивчення розподілу радіояскравості деяких джерел як методом їх покриття Місяцем, так і з допомогою радіоінтерферометричних методів; вивчення сонячної корони на великих відстанях; вивчення радіовипромінювання, викликаного космічними променями великої енергії, які проходять крізь земну атмосферу; вивчення відомих спалахуючих зірок та пошуки нових радіозірок, новоподібних змінних зірок та ін.; пошук радіовипромінювання ліній азота.

2. З метою закінчення у 1966 році будівництва та введення в дію радіотелескопа УТР-2 зобов'язати:

а) Управління капітального будівництва АН УРСР (т. Чоповського В. П.) підготувати проект листа до Ради Міністрів УРСР з приводу внесення будівництва радіотелескопа УТР-2*¹ до списку особливо важливих об'єктів будівництва УРСР на 1966 рік;

б) відділ матеріальних фондів АН УРСР (т. Володимирова Ю. В.) забезпечити поставку матеріалів та обладнання Інституту радіофізики і електроніки АН УРСР згідно з додатком*². Прийняти від Інституту радіофізики і електроніки АН УРСР додаткові заявки на 1966 р. на обладнання та матеріали і піднести клопотання перед Академпостачем АН СРСР про задоволення цих заявок у 1966 році у визначені строки.

3. Зобов'язати Управління капітального будівництва АН УРСР включити до плану капітального будівництва на 1967 рік будівництво лабораторного корпусу Інституту радіофізики і електроніки АН УРСР загальною вартістю 300 тис. крб.

4. Зобов'язати фінансово-плановий відділ (т. Болтрика В. М.) виділити Інституту радіофізики і електроніки АН УРСР додатково 5 штатних одиниць для роботи у галузі радіоастрономії.

5. Призначити заст[упника] начальника Науково-організаційного відділу Президії АН УРСР В. В. Немошкаленка куратором Інституту радіофізики і електроніки АН УРСР з питань введення в дію радіотелескопа у 1966 р.

6. Зобов'язати Управління справами АН УРСР (т. Головіна В. Б.) тимчасово виділити Інституту радіофізики і електроніки АН УРСР один автобус типу ЛАЗ (до одержання інститутом заявлених на 1966 рік автобусів).

*¹ Радіотелескоп декаметрових хвиль УТР-2 збудовано у 1966 р.

*² Додаток не публікується. Після слова «додаток» від руки закреслено: «№ 1».

7. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на науково-організаційний відділ Президії АН УРСР.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [С.] Патон
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
академік АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1442. Арк. 211–212. Оригінал. Машинопис.

№ 296*¹

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
«ПРО СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
З КІБЕРНЕТИКИ В АКАДЕМІЇ НАУК
УКРАЇНСЬКОЇ РСР»*²**

9 жовтня 1965 р.

Президія Академії наук УРСР*³ відмічає, що в установах Академії проведені широкі дослідження у галузі теоретичної, технічної, біологічної кібернетики і обчислювальної техніки. Значні наукові дослідження одержані Інститутом кібернетики АН УРСР у галузі теорії цифрових автоматів та математичних машин.

Дослідження з питань теорії математичних машин сприяли створенню загальної теорії автоматів. Одержано важливі результати в галузі автоматизації проектування схем та вузлів цифрових автоматів. Розроблено системи проектування цифрових автоматів, які дають можливість здійснити за допомогою ЕОМ проектування від первісного завдання автомата до функціональної схеми. Інститут кібернетики АН УРСР затверджений головною організацією в СРСР з теорії автоматів і математичних машин.

Досягнуті результати в галузі теорії математичних машин і автоматів стали основою для розробки ряду нових електронних цифрових машин. В Інституті кібернетики АН УРСР була створена напівпровідникова керуюча машина широкого призначення «Днепр-1», яка з 1962 р. випускається серійно і широко застосовується у різних системах управління складними технологічними об'єктами та для автоматизації наукового експерименту (аеродинамічні, ядерні та інші дослідження).

Результати теорії автоматів та формальні методи проектування широко використовувались при створенні ЕЦОМ «Промінь», яка з 1962 р. випускається серійно, і ЕЦОМ «Мир». У 1965 р. державною комісією була прийнята і рекомен-

*¹ Див. док. № 30, 32, 54, 99, 111, 218.

*² Заголовок документа.

*³ Абревіатуру «УРСР» у документі вписано від руки.

дована до серійного виробництва ЕЦОМ «Мир», яка передбачає значно збагачену вхідну мову, що дає можливість повністю виключити необхідність програмування при постановці задач. Машина «Мир» відзначається високою надійністю.

Успішно проводиться робота по створенню ЕЦОМ «Днепр-2», яка має стати базою для автоматизованих систем управління підприємствами.

Розроблено аванпроект ЕЦОМ «Україна», логічна структура якої забезпечує автопрограмування при розв'язанні широкого класу науково-технічних та планово-економічних задач.

В Інституті кібернетики АН УРСР проводяться важливі роботи в галузі дослідження операцій та застосування математичних методів у плануванні і управлінні народним господарством. Розроблений в Інституті кібернетики АН УРСР ще в 1962 р. метод послідовного аналізу варіантів широко розповсюдився за межами республіки. Аналогічні результати в розв'язанні задач чисельної оптимізації одержані в США лише в 1965 р.

За останні роки значно зріс міжнародний авторитет українських кібернетиків. Набагато збільшилась кількість доповідей, з якими виступають співробітники Інституту кібернетики АН УРСР на міжнародних конференціях, конгресах, симпозиумах. Інститут кібернетики АН УРСР очолив програмний підкомітет з теорії автоматів на міжнародному конгресі ІЕІФ-65.

Інститутом кібернетики АН УРСР разом з іншими організаціями розв'язано ряд народногосподарських завдань, які дали великий економічний ефект. Складений Інститутом кібернетики та затверджений РНГ СРСР план схем перевозок по залізницях СРСР мазуту та дизельного палива при впровадженні дасть понад 10 млн крб економії на рік.

У багатьох містах України широко застосовуються розроблені Інститутом кібернетики АН УРСР разом з Укрдортрансді програми оперативного планування роботи автомобільного транспорту, що дає понад 1 млн крб економії щороку.

Проведені також розрахунки по визначенню оптимальних параметрів газопроводу Середня Азія-Центр і розроблені рекомендації по розподіленню капіталовкладень на будівництво загальноосвітніх шкіл УРСР. Інститутом кібернетики АН УРСР разом з Держпланом УРСР та ЕНАІ розроблена наукова методика класифікації промислової і сільськогосподарської продукції, затверджена Держпланом УРСР як загальносоюзна для складання єдиного класифікатора.

Інститут кібернетики АН УРСР є головною установою в СРСР по розробці методів сітьового^{*1} планування і управління. Разом з НДІБВ інститут провів великі роботи по впровадженню сітьового планування і управління більш ніж на 40 об'єктах республіки.

Створюється автоматизована система управління на Львівському телевізійному заводі і Київському заводі «Точелектроприлад», а також автоматизована система управління комплексом обчислювальних машин, що в найближчі роки дасть можливість різко підвищити ефективність експлуатації усіх обчислювальних машин як в Академії наук УРСР, так і в республіці.

*1 Тут і далі – так у документі. Мається на увазі: «мережевого».

В Інституті кібернетики АН УРСР проведена значна робота з статистичної теорії розпізнавання образів, навчання та самонавчання автоматів. Розроблено метод допустимих перетворень, які дають можливість розв'язувати широке коло задач розпізнавання. Проведені успішні експерименти по розпізнаванню слів усної мови. Розроблено читаючий автомат ЧАРС, який забезпечує високу надійність розпізнавання навіть при наявності дефектів друку. Закінчується підготовка автомата до серійного виробництва.

Одержано результати в галузі фізико-технологічних основ кібернетики по створенню нових елементів обчислювальних машин і обладнання.

Створені в Інституті кібернетики АН УРСР напівпровіднові елементи «Мир-1» випускаються серійно і широко застосовуються в ряді розробок різних організацій СРСР.

У 1964–1965 рр. в Інституті кібернетики АН УРСР розроблено теорію квазі-аналогового моделювання, застосування якої до розв'язання ряду окремих задач дало можливість поширити галузь застосування електронного математичного моделювання, по-новому вирішувати питання стійкості роботи електронних моделей, одержати ряд абсолютно стійких схем.

На основі результатів теорії квазіаналогового моделювання розроблено ряд нових технічних засобів електронного математичного моделювання.

У різних проектних організаціях країни успішно експлуатується понад 200 машин типу ЕМОС для механізації інженерно-технічних розрахунків у будівельній механіці.

Тепер серійно випускається електронне обладнання «Ітератор-1», призначене для автоматичного розв'язання крайових задач разом з аналоговими машинами загального призначення.

За останні два роки теорія квазіаналогового моделювання успішно застосовується під час розв'язання ряду задач дослідження операцій. Розроблено алгоритмічні методи моделювання задач лінійного програмування загального та транспортного типу. Спеціалізована математична машина «Оптиум-1» для механізації планування транспортних перевозок випускається серійно. Розроблено методи та засоби моделювання задач і сітьового планування. Використання установки АСОР-1, призначеної для оперативного та наочного розрахунку сітьових графіків за системою СПУ, дозволить разом з використанням універсальних цифрових машин широко впроваджувати в практику планування і управління сітьові методи.

Важливі роботи проводяться в АН УРСР у галузі теорії і практики автоматичного управління і регулювання. Розвиток теорії інваріантності і теорії комбінованих систем управління, поширений на імпульсні системи, дав можливість впровадити в практику одержані результати.

Створений регулятор обертів двигуна в залежності від глибини фарватера дає економію палива до 40%. Розроблено електропривод змінного струму з повільним регулюванням швидкості двигуна, яким керують у широких межах. Застосування тільки 194 комплектів приводів на 4-х содових комбінатах забезпечує економічну ефективність на 3,5 млн крб.

В Інституті кібернетики АН УРСР розроблені деякі алгоритми діагностики захворювань серця і розшифровка даних біологічних та медичних досліджень, процесів переробки інформації у живих організмах і моделювання психічних процесів.

Інститут кібернетики АН УРСР проводить спільні наукові дослідження з рядом інших інститутів Академії наук.

Так, з Інститутом фізики АН УРСР проводяться дослідження можливості і ефективності автоматизації прискорювачів елементарних часток. Разом з Морським гідрофізичним інститутом досягнуті великі успіхи у використанні ЕЦОМ для обробки даних, одержаних під час гідрофізичних досліджень моря на судні «Михайло Ломоносов». З Інститутом проблем матеріалознавства АН УРСР проводились спільні дослідження по використанню систем програмного управління з автокорекцією для проведення випробування матеріалів. З Інститутом електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР досліджувались за допомогою ЕЦОМ дифузійні і теплові процеси при зварюванні. З Інститутом фізичної хімії [ім. Л. В. Писаржевського] АН УРСР проводився квантово-механічний розрахунок електронної структури молекул. Інститути кібернетики та електродинаміки використовують методи кібернетики та обчислювальної техніки під час вивчення режимів енергосистем. Разом з Інститутом фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР вивчаються процеси переробки інформації центральними нейронами мозку. З Інститутом зоології АН УРСР проводились роботи по вивченню механізму мутаційного процесу. Проводяться спільні роботи з Фізико-технічним інститутом АН УРСР по використанню явищ надпровідності в обчислювальній техніці. Для Головної астрономічної обсерваторії Інститут кібернетики АН УРСР створює багатоканальний аналого-цифровий перетворювач для астрономічних цілей.

Інститут кібернетики АН УРСР координує роботи в галузі практичного впровадження кібернетики та обчислювальної техніки в народне господарство не тільки в межах наукової ради з кібернетики, але і в інших відомствах. Так, спільні роботи проводяться Інститутом кібернетики АН УРСР з Київським політехнічним інститутом, з Інститутом автоматики Держплану УРСР, з Лисичанським філіалом Інституту автоматики, Ужгородським державним університетом, Бердянським та Ізмаїльським педагогічними інститутами, з ДонНДПІ – «Автоматгірмашем»^{*1}, Львівськими телевізійним заводом та багатьма іншими організаціями.

За останні роки в інститутах АН УРСР збільшилась кількість спеціалістів, які володіють математичними методами і обчислювальною технікою і використовують методи кібернетики в своїй роботі.

Значно зросли наукові кадри Інституту кібернетики АН УРСР. Тільки в 1964–1965 рр. 36 осіб захистили кандидатські, а 6 докторські дисертації. У 1963–1964 рр. співробітниками Інституту кібернетики АН УРСР опубліковано понад 800 друкованих праць. Тепер в інституті працює 5 академіків і членів-кореспондентів, 11 докторів наук, 75 кандидатів наук, 129 аспірантів.

^{*1} Донецька філія Науково-виробничого об'єднання «Автоматгірмаш» Міністерства вугільної промисловості СРСР, м. Донецьк.

Наукова рада з кібернетики приділяє багато уваги підготовці кадрів, необхідних для розвитку досліджень у галузі кібернетики та обчислювальної техніки і впровадження їх результатів у народне господарство. З ініціативи Інституту кібернетики АН УРСР створені нові кафедри, введені нові спеціальності і викладаються спецкурси з різних питань кібернетики. В Київському університеті, Київському інституті народного господарства і в Київському технікумі радіоелектроніки була введена спеціальність «електронні обчислювальні прилади та обладнання».

Багато провідних наукових співробітників Інституту кібернетики читають спецкурси в різних учбових закладах м. Києва.

Наукова рада з кібернетики провела ряд виробничо-технічних та учбових семінарів, наприклад, семінар-курси ЕЦОМ та програмування, на якому навчались і навчаються по 300-годинній програмі методам обчислювальної техніки і кібернетики понад 600 наукових співробітників та інженерів м. Києва. Багато уваги приділяється підготовці школярів.

З метою оперативної координації науково-дослідних робіт і обміну інформацією наукова рада організує роботу двадцяти постійно діючих республіканських семінарів, на яких було обговорено 420 доповідей, представлених більш ніж 60 організаціями УРСР та інших республік. Найбільш цікаві доповіді, прочитані на семінарах, видаються засобами оперативної поліграфії. Так, у 1964 р. було видано 62 доповіді; у 1965 р. – 50 доповідей. З 1965 р. регулярно видаються щомісячні плани роботи наукової ради з кібернетики, які розсилаються у 140 організацій.

Наукова рада з кібернетики систематично проводить координаційні наради і конференції. Важливе значення мала проведена у травні 1965 р. координаційна нарада з економічної кібернетики, на якій були присутні представники від 35 організацій України, а також в квітні 1965 р. нарада з сільових методів планування. У травні 1965 р. була проведена IV Всесоюзна конференція по застосуванню електронних обчислювальних машин у будівельній механіці і будівельному виробництві, в якій взяли участь близько 500 чоловік від 120 організацій СРСР. Наукова рада проводить велику роботу по забезпеченню організацій АН УРСР та інших відомств необхідною науковою інформацією.

Проте в організації досліджень у галузі кібернетики і обчислювальної техніки має місце ряд недоліків. Недостатньо координуються дослідження у галузі обчислювальної математики і автоматичного управління і регулювання. Відсутня належна координація у використанні обчислювальних машин, що знаходяться у різних інститутах АН УРСР.

Гальмується створення автоматизованої системи управління комплексом обчислювальних машин АН УРСР, оскільки в Академії наук УРСР відсутня ЕЦОМ високого класу (типу БЕСМ-6 М-220, ГАММА 40-М).

Повільно проводяться роботи по створенню інформаційно-методичної системи. Недостатньо проводяться дослідження по використанню методів кібернетики в інститутах Відділу наук про Землю і Космос, Відділів хімії та хімічної технології, біохімії, біофізики і фізіології, загальної біології та інститутах Секції суспільних наук. Дуже рідко практикується створення комплексних груп з спеціаліс-

тів різних інститутів АН УРСР для розробки крупних комплексних проблем з використанням методів кібернетики. Багато розроблених Інститутом кібернетики АН УРСР програм і алгоритмів розв'язання різних наукових і народногосподарських задач не опубліковано, що утруднює використання установами АН УРСР та інших відомств одержаних важливих результатів. По ряду проблем обчислювальної математики і кібернетики ще слабо залучаються вчені лабораторій і кафедр до проведення досліджень за єдиним планом. Слабо здійснюється контроль з боку Наукової ради з кібернетики АН УРСР за здійсненням рішень конференцій, координаційних нарад і семінарів.

Серйозною перешкодою в роботі Інституту кібернетики АН УРСР та оперативному впровадженні одержаних ним теоретичних результатів є відсутність необхідної виробничої площі.

Значне розширення тематики інституту створило труднощі у здійсненні централізованого управління численними науковими відділами і лабораторіями.

З 1966 р. починається будівництво комплексу корпусів Кібернетичного центра, який об'єднуватиме кілька інститутів. Створені в Інституті кібернетики АН УРСР сектори кібернетичної техніки і технічної кібернетики, у складі яких працює понад 700 чоловік (з них 3 чл.-кор., 7 докторів, 53 кандидати), мають самостійний науковий напрямок. У зв'язку з цим, у складі Кібернетичного центру доцільно створити Інститут обчислювальної техніки і технічної кібернетики.

З метою дальшого розвитку і розширення в системі АН УРСР науково-дослідних робіт з кібернетики Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Схвалити наукову і науково-організаційну діяльність Інституту кібернетики АН УРСР і наукової ради з кібернетики АН УРСР. Відмітити високий науковий рівень результатів, одержаних Інститутом кібернетики в галузі теорії автоматів та математичних машин, в галузі створення нових обчислювальних машин і обладнання, застосування математичних методів у плануванні і управлінні народним господарством. Схвалити науково-організаційну роботу наукової ради з кібернетики, організацію широкого обміну науковою інформацією.

2. Вважати за доцільне сконцентрувати зусилля основних наукових кадрів Інституту кібернетики АН УРСР у галузі теорії автоматів і автоматизації проектування обчислювальних машин, розробці автоматизованих систем управління, системи об'єднання обчислювальних центрів у масштабі АН УРСР і республіки, досліджень по розробці математичних методів народногосподарських завдань планування і управління, у галузі створення інформаційних систем обробки даних та інформаційно-медичної системи.

3. Схвалити напрямок робіт Інституту кібернетики по створенню автоматизованої системи управління комплексом усіх обчислювальних машин АН УРСР.

Просити Раду Міністрів УРСР піднести клопотання перед Радою Міністрів СРСР про виділення Інституту кібернетики АН УРСР ЕЦОМ БЕСМ-6, 2-х ЕЦОМ М-220 і про придбання у фірмі «Булль-Дженерал-Електрик» ЕЦОМ ГАММА М-40. Інституту кібернетики до 25 жовтня підготувати відповідне подання*¹.

*¹ Речення у документі вписано від руки.

Зобов'язати відділ матеріальних фондів АН УРСР не приймати від інститутів АН УРСР заявок на придбання ЕЦОМ без попереднього погодження їх з Науковою радою з кібернетики АН УРСР, враховуючи майбутню експлуатацію цих машин у єдиному комплексі АН УРСР.

Зобов'язати Інститут кібернетики АН УРСР розробити і до 1 листопада*¹ подати до Президії АН УРСР кошторис витрат на лінії зв'язку і кінцеву апаратуру до них.

4. Доручити Інституту кібернетики до 1.I.1966 р. скласти генеральний план розвитку кібернетики та обчислювальної техніки, використання сучасних математичних методів у наукових дослідженнях, що проводяться в інститутах Академії наук УРСР, передбачивши участь інститутів усіх Відділів АН УРСР у розробці найважливіших комплексних проблем.

Зобов'язати Інститут кібернетики до 1 лютого 1966 р. розробити та подати на розгляд Президії АН УРСР разом з генеральним планом розвитку кібернетики в АН УРСР проект структури Кібернетичного центру та перспективний план його розвитку.

5. Зобов'язати Інститут кібернетики до 1.II.1966 р. скласти єдиний план досліджень у галузі економічної кібернетики, залучивши до участі в розробці питань використання математичних методів в економічних науках науковців всіх установ АН УРСР економічного профілю та вузів республіки. Підготувати та подати до Президії АН УРСР доповідну записку з цих питань до 1.I.1966 р.

6. З метою більш оперативної координації науково-дослідної роботи затвердити нову структуру і склад Наукової ради з кібернетики [АН УРСР] (додаток*²).

7. Зобов'язати відділ матеріальних фондів АН УРСР вишукати можливість забезпечити Інститут кібернетики АН УРСР у 1965–1966 рр. необхідним поліграфічним устаткуванням для оперативного розмножування науковою радою типових програм, алгоритмів та інших інформаційних матеріалів.

8. Зобов'язати директора Інституту кібернетики АН УРСР (академіка В. М. Глушкова) до 15 жовтня 1965 р. подати до Президії АН УРСР обґрунтування необхідності створення в АН УРСР Інституту обчислювальної техніки та технічної кібернетики.

9. Включити вартість комплексу лабораторних корпусів біологічної кібернетики Кібернетичного центру АН УРСР в сумі 2 млн крб за рахунок асигнувань, передбачених на капітальне будівництво для розвитку біологічних наук.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [Є.] Патон
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
академік АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1442. Арк. 215–220. Оригінал. Машинопис.

*¹ Слова «до 1 листопада» у документі вписано від руки.

*² Додаток не публікується.

**ПРОПОЗИЦІЇ ІНСТИТУТУ ФІЗІОЛОГІЇ РОСЛИН АН УРСР
ПРО ЗАЛУЧЕННЯ ДО КОМПЛЕКСНИХ БІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ВЧЕНИХ У ГАЛУЗІ ФІЗИКИ, ХІМІЇ, МАТЕМАТИКИ*²**

14 жовтня 1965 р.*³

Проект*⁴

В последние годы в области физиологии и биохимии растений значительно возрос интерес к исследованиям процессов, происходящих на уровне клетки, субклеточных структур и молекул. Проведение этих исследований сопряжено с использованием физических и физико-химических методов эксперимента. Естественно, что это влечет за собой и широкое применение понятий физики и химии для интерпретации получаемых данных. С использованием достижений физических и химических наук несомненно связаны те большие успехи в развитии биологии, особенно ее новых разделов – молекулярной биофизики, биокибернетики и др., которые достигнуты в последние годы. Поэтому вполне оправдан тот интерес, который проявляют биологи к комплексной разработке ряда проблем биологии с физиками, химиками и математиками.

В Институте физиологии растений АН УССР разрабатывается ряд вопросов, решение которых настоятельно требует самого широкого привлечения химиков, физиков и математиков.

В Институте физиологии растений по темам «Структура и функция фотосинтетически активных единиц хлоропластов», «Физиолого-биохимическое значение микроэлементов в жизни растений» требуется проведение следующих исследований в комплексе с физиками, физико-химиками и химиками:

а) изучение механизмов миграции энергии в фотосинтезе путем выяснения особенностей спектров поглощения и люминесценции модельных систем и квантосом при различных температурах; исследования природы свободных радикалов, возникающих в реконструированных системах под действием света; микроэлементов и других условий; роли микроэлементов о фотосинтетическом и окислительном фосфорилировании;

б) изучение электрохимических свойств мономолекулярных слоев хлорофилла и его комплексов с химическими компонентами фотосинтетически активных единиц – липоидами и белками;

в) исследование оптических свойств хлоропластов и их фрагментов с помощью спектрального анализа мутных сред.

*¹ Див. док. № 161, 187.

*² Документ складено на виконання доручення відділу науки ЦК КПУ та листа Відділу біохімії, біофізики та фізіології АН УРСР від 24 вересня 1965 р.

*³ Дата супровідного листа.

*⁴ Підкреслено у документі.

Для проведения этих исследований требуется использовать такие физические методы, как спектроскопия в видимой и инфракрасной области, импульсная спектрофотометрия, радиоспектроскопия, спектроскопия мутных сред; интерпретация результатов производится как с точки зрения физики, так и биологии.

Поскольку большая часть исследований проводится с моделями фотосинтетически активных образований, возникает острая необходимость в участии химиков в проведении этих работ. Здесь особенно желательно участие химиков по специальности химия природных соединений и препаративная химия.

Учитывая большое значение проблемы о состоянии воды в биологических системах и ее участии в метаболизме, следует придавать большое значение развитию исследований по инфракрасной спектроскопии живых структур, позволяющих выяснять природу квазикристаллической воды возле макромолекул цитоплазмы и ядра. В этой части очень полезной может оказаться комплексная разработка проблемы водного режима растений совместно с физиками. Проведение таких работ может иметь значение для понимания природы засухоустойчивости, холодостойкости растений и др.

Изучение внутриклеточной организации метаболизма, а также транспорта веществ между органеллами клетки растения немислимо без использования метода меченых атомов в сочетании с микрорадиоавтографией. Применение этих методов также требует участия в исследовательских работах физиков и радиохимиков.

Дальнейшее развитие работ по радиобиологии, в частности, решение проблемы о защите растений при радиационном мутагенезе также сопровождается все более тесным контактом с физиками. Это объясняется тем, что первичные и начальные процессы лучевого поражения растений связаны преимущественно с физическими и физико-химическими явлениями, описание которых проводится с точки зрения квантовой физики и квантовой биохимии. Здесь большую роль играет метод радиоспектроскопии. Для интерпретации спектров ЭПР и выяснения природы свободных радикалов, возникающих при облучении, требуется использовать вычислительную технику. Поэтому проведение этих работ с большой эффективностью может проводиться только с участием математиков и физиков.

В настоящее время в Институте физиологии растений начата разработка проблемы, касающейся пространственной организации метаболических фондов в растительной клетке. Проблема эта имеет большое значение для многих разделов теоретической и практической физиологии растений. Проведение экспериментов по этой проблеме и интерпретация данных требуют участия специалистов кибернетиков для изучения роли гетерогенности метаболических фондов в регуляции обмена веществ в клетке, а также математиков по специальности «тензорный анализ» для разработки способов математического описания метаболизма.

Биокибернетика очень большую роль может сыграть в автоматической оптимизации условий роста и продуктивности растений. Эти работы имеют большое значение для дальнейшего развития исследований по экологии фотосинтеза и водному режиму растений.

Наконец следует отметить, что дальнейшее развитие работ по физиологии растений немислимо без детального изучения микроструктуры и ультрамикроструктуры растительной клетки и ее компонентов-хлоропластов, митохондрий, рибосом, эндоплазматического ретикулума, ядра, хромосом и т.п. Эти же исследования требуют самого широкого применения методов электронной микроскопии, что немислимо без участия физико-электронщиков в проведении исследований.

Кроме того, в институте ведутся исследования, направленные на выяснение физико-химической сущности элементарных составляющих ростовую реакцию*¹. Без решения этой важнейшей задачи современной биологии мы не можем определить более рациональные пути управления нормальным и патологическим ростом и решить другие важные проблемы. В этой связи исключительное значение приобретает физико-химическая интерпретация механизмов действия биологически активных соединений, как важнейших факторов управления ростом.

На этой основе может найти более полное решение целый комплекс конкретных задач: целенаправленный синтез новых физиологически активных соединений, физико-химическое толкование ферментативного катализа, борьба с канцерогенным ростом; химическое объяснение наследственности; повышения продуктивности растения и др. Все эти задачи не могут решаться без участия биофизиков, химиков-органиков и без применения современной микроскопической, спектральной, хроматографической, микрокиносьемочной и другой техники, лежащей в основе проведения современного биохимического и физиологического эксперимента.

В настоящее время начаты исследования по изучению механизма фотосинтетического фосфорилирования. Успешное решение этого вопроса требует участия химиков органиков, аналитиков, специалистов по изучению кинетики реакции.

Вопросы трансформации энергии в живом организме не могут быть решены без участия химиков, физиков и математиков.

Институтом начаты исследования в области выделения и исследования фотосинтетически активных микроструктур. Необходимость использования при этом различных химических, ультразвуковых методов дезагрегации хлоропластов, электронно-микроскопическое, спектроскопическое и химическое*² и пути изучения получаемых структур, исследование биохимического пути трансформации энергии в этих элементарных единицах предполагает проведение этих исследований в комплексе с химиками-органиками, физиками-оптиками, специалистами по квантовой физике.

Таким образом, расширение комплексных работ, проводящихся совместными усилиями биологов, физиков, химиков и математиков, является одной из самых важных задач, стоящих перед Институтом физиологии растений АН УССР.

Следует отметить, что эта задача требует не только привлечения к комплексным работам специалистов институтов Отделений физики и математи-

*¹ Так у документі.

*² Так у документі. Ймовірно, пропущене слово «исследования».

ки, но и подготовки специальных кадров биофизиков, которых в настоящее время почти не имеется. Поэтому необходимо расширить подготовку через аспирантуру при ведущих лабораториях научно-исследовательских учреждений и университетов биофизиков*¹ по различным специальностям.

Науковий архів Інституту фізіології рослин і генетики НАН України. Оп. 1. Спр. 298. Арк. 38–42. Копія. Машинопис.

№ 298

**ІНФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ МІКРОБІОЛОГІЇ І ВІРУСОЛОГІЇ
ІМ. Д. К. ЗАБОЛОТНОГО АН УРСР ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНІ
РОЗРОБКИ У ГАЛУЗІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
У 1964–1965 рр.*²**

15 жовтня 1965 р.

1. Проведена большая комплексная работа по биоминеральным удобрениям (БМУ). Для приготовления микробной закваски подобрано один*³ вид бактерий. Разработана технология выращивания маточной культуры. Ежегодно в производственных условиях готовится по 200*⁴ тыс. тонн БМУ, которые использованы в опытах под разные сельскохозяйственные растения.

2. Показано, что бактерии ризосферы пшеницы положительно влияют на поступление витаминов из внешней среды в ткани проростков этого растения.

3. Выделен в чистом виде X-вирус картофеля и вирус суровой желтухи сахарной свеклы. Получены новые данные о динамике и особенностях накопления РНК, качественном и количественном составе свободных аминокислот в растениях картофеля, пораженных X-вирусом. Разработаны способ прямой флуороидомии X-вируса в картофеле. Изысканы пути и определена эффективность применения и особенности ингибиторного действия культуральных жидкостей дрожжей на вирусы табачной мозаики, а также на X, Y и S*⁵ вирусы картофеля. Предложен антибиотик иманин как стимулятор роста растений и профилактическое средство в борьбе с вирусами мозаики и бронзовости на табаке. Антибиотик передан для апробации в Министерство сельского хозяйства СССР. Туда же передан антибиотик аренарин, предложенный институтом как средство борьбы с бактериальным раком и другими болезнями томатов, и как фактор повышения их продуктивности.

Предложен способ борьбы с вирусными заболеваниями тутового шелкопряда при помощи растворов серноокислого никеля (производственные опыты).

*¹ Слово «биофизиков» у документі вписано поверх рядка від руки.

*² Документ складено у відповідь на лист Ради з координації науково-дослідних робіт по природничих і гуманітарних науках АН УРСР від 5 вересня 1965 р.; надіслано до цієї ради та Президії АН УРСР.

*³ Слово «один» у документі закреслено від руки.

*⁴ Цифру «200» у документі вписано від руки замість закресленої цифри «100».

*⁵ Букву «S» у документі вписано від руки.

Для борьбы с нематодными болезнями картофеля предложен антибиотик бицерин.

И. о. директора института
канд. биол. наук В. Т. Смалый

Науковий архів Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного НАН України. Оп. 1. Спр. 874. Арк. 1–2. Копія. Машинопис.

№ 299

ЗВІТ ЕКСПЕДИЦІЇ ГОЛОВНОЇ АСТРОНОМІЧНОЇ ОБСЕРВАТОРІЇ АН УРСР ПРО СПОСТЕРЕЖЕННЯ СОНЯЧНОГО ЗАТЕМНЕННЯ НА ОСТРОВАХ КУКА

21 жовтня 1965 р.

Решением комиссии Астросовета АН СССР от 4.X.[19]64 г. Главная астрономическая обсерватория АН УССР была включена в состав участников объединенной Союзной экспедиции по наблюдению полного солнечного затмения 30.V.[19]65 г.^{*1} на острове Мануа^{*2} (Нижние острова Кука, Тихий океан)

Группе ГАО АН УССР планировалась тема: наблюдение спектра хромосферы и внутренней короны со щелевым спектрографом.

Решение об организации экспедиции в составе 25 человек на экспедиционном судне «Витязь» было окончательно утверждено координационным комитетом в конце декабря 1964 года.

Руководителем экспедиции был назначен директор Горной астрономической станции АН СССР М. Н. Гневывшев.

ГАО АН УССР выделялось 2 места, на которые были утверждены К. Е. Скорик и Э. А. Гуртовенко.

Выезд намечался в конце марта.

І. Подготовка оборудования

Оборудование необходимо было отправить во Владивосток не позже чем в середине февраля, поэтому времени для подготовки оставалось очень мало.

Кроме переоборудования спектрографа решено было сверх программы изготовить 5-м коронограф для фотографирования короны в белом свете. Подготовка оборудования длилась с 1.І.[19]65 г. по 20.ІІ.[19]65 г. Этой работой были полностью загружены ст. инженер К. Е. Скорик, ст. лаборант В. А. Парий и вычислитель В. [С.] Дегтярев. Помощь оказывали Э. А. Гуртовенко и А. С. Рахубовский. Руководство работой осуществлялось заведующим отделом Э. А. Гуртовенко.

[...]^{*3}

^{*1} Тут і далі – підкреслено у документі.

^{*2} Тут і далі – так у документі. Правильно: Мануас.

^{*3} Тут і далі у документі – знято деталізовану інформацію про обладнання: дифракційний спектрограф і коронограф.

Отправка приборов во Владивосток была произведена 22.III.[19]65 г.

II. Экспедиция, наблюдения, результаты

Вылетели из Киева самолетом 28.III.[19]65 г. и поздно вечером 31 марта прибыли во Владивосток. Оказалось, что некоторые грузы (в частности, приборы ленинградских радиоастрономов) еще только прибывают. В течение нескольких дней занимались их доставкой и погрузкой на судно. Океанологическая экспедиция также не была готова выйти в намеченный срок – 1 апреля. «Витязь» вышел в рейс только 9.IV.[19]65 г.

Переход на острова Мануа длился по 11.V.[19]65 г. с заходом 27.IV–1.V. [1965] в порт Апиа (о[стро]ва Самоа). За этот период на судне был проведен ряд семинаров астрономической группы. На семинаре производилось ознакомление всей группы астрономов с установками, оборудованием и программой наблюдений различных учреждений, участвующих в объединённой экспедиции. Программа наблюдений обсуждалась и уточнялась.

В экспедиции участвовали следующие астрономические учреждения:

Пулково (радиоастрономы)	– 5 человек
Ленинградский университет (радиоастрономы)	– 3 -//-
ГАИШ (Москва) (оптические набл[юдатели])	– 6 -//-
ГАО АН УССР -//-	– 2 -//-
Киевский университет -//-	– 1 -//-
Астросовет АН СССР -//-	– 3 -//-
Высокогорная солнечная станция -//-	– 3 -//-
ИЗМИРАН (Москва) -//-	– 1 -//-

Установка ГАО АН УССР была одной из самых больших и потребовала значительного времени для ее налаживания.

На одном из семинаров было вынесено предложение пронаблюдать серпы частной фазы до II и после III контактов. Однако ни одна из экспедиций не была к этому подготовлена. Группа ГАО АН УССР решила взять на себя эту программу и пронаблюдать серпы, если удастся изготовить затвор в условиях на судне. Была составлена программа наблюдений и Е. К. Скорик занялся изготовлением затвора.

Все участники экспедиции, в зависимости от степени готовности их аппаратуры к наблюдениям, занимались завершением подготовки и испытания оборудования, насколько это позволяли условия на судне. Нам пришлось также производить ряд работ, например, оборудовать дистанционное управление дополнительным зеркалом, изготовить ослабляющий диск для стандартизации короны, подобрать режим работы осветительной лампочки калибровочного фотометра и пр.

Кроме выполнения своих работ астрономы по решению руководства экспедиции принимали участие в общесудовых и океанологических работах. К. Е. Скорик выполнял ряд механических работ для всей экспедиции (двигатели и пр.). Э. А. Гуртовенко работал в составе палубной команды судна.

Высадка на остров была начата 11 мая и происходила в исключительно трудных условиях. Грузы перевозили через рифы на двух плоскодонных лодках, управляемых несколькими туземцами. Параллельно с нами оканчивала высадку японская экспедиция.

Условия высадки Советской экспедиции были особенно трудными из-за сильного прибоя и ненастной погоды. Японская экспедиция в эти дни потеряла лодку с оборудованием (перевернулась близ рифов). В экспедиции СССР потеряла только группа ГАИШ – их ящик с инструментами утонул при погружении в лодку.

Грузы Советской экспедиции подвергались на берегу окуриванию во избежание заражения кокосовых плантаций на острове. В результате высадка всей экспедиции, начавшаяся 11.V.[1965], окончилась только 15.V.[1965] – за две недели до затмения.

Работать на наблюдательной площадке было очень трудно. С 15 по 28 мая был только один погожий день. Ежедневно шли дожди с сильными ветрами. Юстировку оптики частично приходилось производить с искусственными источниками света.

На острове находились также американская, японская, английская, австралийская и новозеландская экспедиции.

Некоторые моменты работы, а также фотографии площадки, лагеря для жилья приведены на рис. 4–9*¹.

28 мая погода улучшилась. К этому времени наше оборудование было в основном установлено и налажено. В этот же день мы окончательно убедились, что работа двигателей, расположенных близ площадки, создает колебание почвы, вследствие чего изображение Солнца дрожит с заметной амплитудой преимущественно в одном направлении. Эти колебания особенно отчетливо были заметны по изображению Солнца в фокальной плоскости коронографа, так как целостатное зеркало, питающее коронограф, крепилось оправой только в одной точке на продолжении целостатной оси. Ранним утром при исключительно хорошей погоде, когда двигатели еще не работали, изображение Солнца было прекрасным. Исправить положение уже было невозможно, так как это потребовало бы прекращения всех работ на площадке на длительное время.

В этот же день утром мы получили прекрасные спектрограммы солнечной фотосферы (рис. 2), которые демонстрировались во второй половине дня во время проведения «дня открытых дверей».

29 мая была сравнительно хорошая погода, и в этот день была еще раз опробована и окончательно проверена вся аппаратура, а также отработана следующая программа наблюдений:

Спектрограф

[...]

В промежутке между седьмой и восьмой экспозициями планировалась зарисовка Солнца при положении на щели точки II контакта и последующей перевод на щель точки III контакта.

*¹ Тут і далі в документі – рисунки не публікуються.

На экспозициях 1–5, а также 8–10 предполагалось получить спектр внутренней и внешней хромосферы, на экспозициях – 6–7 – спектр внутренней короны. Наблюдатель Э. А. Гуртовенко.

Коронограф

[...]

Экспозиции 3, 4, 5 предназначались для фотографирования внешней короны, возможно до 5 радиусов Солнца. Наблюдатель К. Е. Скорик.

Координаты места наблюдателя: долгота: $158^{\circ}58'43''.0$

широта: $-19^{\circ}15'43''.1$

Расчетная продолжительность полной фазы – 222 секунды

Начало полной фазы по местному времени – $09^{\text{h}}34^{\text{m}*1}$

Азимут Солнца (от севера к востоку) – 43°

Высота Солнца в момент полной фазы – $35^{\circ}40'$

30 мая, утром погода была исключительно хорошей. Своевременно была произведена привязка хронографов к хронометру, и за 40 минут до начала полной фазы по центру диска Солнца произведена стандартизация спектра хромосферы.

В начале десятого по местному времени, за 20 минут до полной фазы сплошная облачная гряда закрыла Солнце. Однако, к началу полной фазы сквозь облачную пелену стал изредка просвечивать серп Солнца. Решено было производить наблюдения.

На спектрографе в точке II контакта в связи с облачностью были произведены лишь четыре более длительные, по сравнению с намеченной программой, экспозиции 1,5, 10, 30, 160 сек. Однако, вероятность наблюдать хотя бы хромосферу оказалось ничтожной, так как первое время после II контакта, когда хромосфера еще не закрыта Луной, Солнце скрывалось за плотным облаком. В последующий период полной фазы, корона лишь изредка просвечивала сквозь быстро проходящие облака переменной плотности. При этом чистого неба не было совсем. Оказалось также невозможно перевести на щель участок лимба в точке III контакта, так как из-за облачности изображения короны на экране щели спектрографа не было видно.

Наблюдения на коронографе производились по намеченной программе. Запас светосилы прибора обеспечивал некоторую вероятность получить сквозь облака при длительной экспозиции хотя бы область внутренней короны.

После проявления материала наблюдений на спектрограммах, как и следовало ожидать, ничего не вышло. Получить спектр хромосферы и короны не удалось даже с более светосильными спектральными приборами экспедиции (например, с двумя спектрографами Г. М. Никольского, ИЗМИРАН).

Наблюдения на коронографе прошли более успешно. Первые три экспозиции из-за плотной облачности в начале полной фазы не дали результатов. При 80-секундной экспозиции на фоне засветки поля облаками проработалась корона примерно до 0,2 – 0,3 радиуса Солнца. Лучшим оказался снимок с экспозицией в 30 секунд – по-видимому, в этот период плотность облачного слоя была минимальной. Корона на негативе хорошо видна до 1,5 радиуса Солнца. Контактный

*1 У документі «h» та «m» вписано від руки.

отпечаток негатива приведен на рис. 10. На шестой экспозиции нечетко виден контур самой внутренней короны и серп хромосферы близ точки III контакта.

Полученный нами крупномасштабный снимок короны за 30.V.[19]65 г. до расстояния 1,5 радиуса Солнца, является по-видимому единственным. Он будет использован для изучения структуры короны 30.V.[19]65 года. Наши рекомендации, учитывающие опыт проведения подобной экспедиции в тропических условиях, внесены в общий отчет общесоюзной экспедиции.

Сложная и громоздкая аппаратура ГАО АН УССР при обычных темпах работы могла бы быть подготовлена к наблюдениям на протяжении месяца. Нам необходимо было выполнить эту работу за две недели. Работать приходилось с 7–6 часов утра и до 11 часов вечера. У нас совершенно не оставалось времени для налаживания более тесных научных контактов с иностранными астрономами. Лишь 31 мая после затмения Э. А. Гуртовенко условился встретиться с известным астрономом [Р.] Джиованелли (руководителем Австралийской экспедиции) с целью обменяться мнениями по поводу наблюдений хромосферы с узкополосным фильтром, а также получить, если это окажется возможным, консультацию у [Р.] Джиованелли по вопросам исследования тонкой структуры хромосферы. К просьбе Э. А. Гуртовенко присоединились Э. [В.] Кононович и Е. [А.] Макарова (ГАИШ). Беседа длилась несколько часов, и была очень интересной и полезной. [Р.] Джиованелли изложил нам еще неопубликованные в печати свои сообщения об особенностях тонкой структуры хромосферы.

Полезной формой научных контактов был «день открытых дверей». 29 мая с 2 часов дня участники всех экспедиций посещали своих иностранных коллег и знакомились на месте с программой работ, методикой наблюдений и аппаратурой.

За период с 31.V.[1965] по 2.VI.[1965] была произведена разборка и упаковка оборудования. 3–4.VI.[1965] оборудование было погружено на «Витязь» и поздно вечером 4-го июня судно взяло курс на о. Раратонгу*¹. Экспедиция «Витязя» была приглашена Верховным комиссаром Н[овой] Зеландии на 5 и 6 июля*² посетить о. Раратонгу, провести по острову экскурсии и ознакомиться с жизнью местного населения.

Обратный рейс до Владивостока длился с 7 июня по 26 июля с заходом в порт Гонолулу (Гавайские острова) с 27.VI.[1965] по 5.VII.[1965] Во время пребывания в Гонолулу группа советских астрономов в составе 12 старших научных сотрудников по приглашению Д. Джеффриса посетила высокогорную обсерваторию Галеакал*³ на о[стро]ве Мануи. В составе от ГАО АН УССР был Э. А. Гуртовенко. Советские астрономы ознакомились с программой исследований и оборудованием этой обсерватории, а также побывали в расположенной рядом станции по наблюдениям искусственных спутников Земли с фотокамерой «Супершмидт». Общий вид главного здания обсерватории Галеакал приведен на рис. 11.

В Гонолулу для состава экспедиции «Витязя» были организованы экскурсии в университет, по историческим местам острова Оаху, в Музей полинезийской

*¹ Тут і далі – так у документі. Правильно: Раратонгу.

*² Так у документі. Правильно: «июня».

*³ Так у документі. Правильно: Халеакал.

культури и др. В университете состоялся объединенный симпозиум американских геофизиков и советских океанологов и астрономов.

На судне в течение обратного рейса Э. А. Гуртовенком выполнена первичная обработка материала наблюдений на коронографе, подготовлены отчет начальнику объединённой экспедиции М. Н. Гневышеву*¹ и настоящий отчет.

По распределению в помощь океанологам и команде судна Э. А. Гуртовенко принимал участие в работах палубной команды и сейсмического отряда, а К. Е. Скорик готовил оборудование и помогал при наблюдениях искусственных спутников Земли Глебову А. И. (Астросовет АН СССР).

В течение 27–29 июля во Владивостоке была произведена разгрузка оборудования и отправка его в Киев.

Вылетели самолетом из Владивостока Э. А. Гуртовенко 31.VII.[1965], К. Е. Скорик 29.VII.[1965]. Прибыли в Киев Э. А. Гуртовенко – 2 августа, К. Е. Скорик – 31 июля.

III. Организация и финансирование экспедиции

Подготовка и проведение экспедиции не потребовали каких-либо значительных ассигнований со стороны ГАО АН УССР.

[...]*²

Зав. отделом физики Солнца
ГАО АН УССР Э. А. Гуртовенко
Ст[арший] инженер К. Е. Скорик

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 357. Арк. 142–154. Оригінал. Машинопис.

№ 300*³

КЛОПОТАННЯ ДЕПУТАТА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УРСР Г. В. КАРПЕНКА ДО ПРЕЗИДІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УРСР ПРО ПОВЕРНЕННЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ В СИСТЕМУ АН УРСР*⁴

*22 листопада 1965 р.
м. Львів*

До мене, як до члена Комісії з питань науки і культури Верховної Ради УРСР, звертаються науковці і спеціалісти народного господарства Львова і Львівської області з пропозиціями про повернення однієї з найкрупніших бібліотек Украї-

*¹ Гневышев М. М. – вчений-астроном, на час експедиції на острова Кука працював у Пулковській астрономічній обсерваторії АН СРСР. Створив на її базі радянську Службу Сонця. У 1967–1970 рр. був президентом комісії № 12 «Випромінювання і будова сонячної атмосфери» Міжнародного астрономічного союзу.

*² Знято інформацію про організацію Астрономічною радою АН СРСР постачання експедиції необхідним обладнанням та продуктами.

*³ Див. док. № 158.

*⁴ Лист переадресовано заступнику голови РМ УРСР П. Т. Троньку.

ни – Львівської державної наукової бібліотеки Міністерства культури УРСР до системи Академії наук УРСР*¹. Як депутат Верховної Ради УРСР, я вважаю це доцільним і необхідним з державної точки зору.

В січні 1940 р., відповідно до рішення уряду нашої республіки, в м. Львові було створено Бібліотеку Академії наук УРСР.

Бібліотека ця надавала велику допомогу науковим установам м. Львова та інших міст Радянського Союзу, вона розгорнула значну науково-бібліографічну роботу. В 1963 р. Львівська бібліотека АН УРСР була переведена в систему Міністерства культури УРСР.

Як показала практика, рішення про передачу цієї бібліотеки в систему Міністерства культури було скороспілим і недоцільним. По суті ця, одна з найбільших бібліотек радянської України, книжковий фонд якої нараховує понад 4 млн екземплярів, втратила свій науковий характер, що з державної точки зору не знаходить ніякого виправдання.

Цінний книжковий фонд бібліотеки, її висококваліфікований склад бібліотекарів і бібліографів найдоцільніше було б використовувати для максимального розвитку радянської науки, для надання постійної допомоги вченим, науковим установам у вирішенні важливих наукових проблем і питань.

Саме тому я прошу вирішити позитивно питання про повернення Львівської наукової бібліотеки в систему Академії наук УРСР.

Заслужений діяч науки
і техніки Української РСР *Г. В. Карпенко*

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 13. Спр. 744. Арк. 303. Оригінал. Машинопис.

№ 301

ЛИСТ-ПОДЯКА ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР АКАД. Б. Є. ПАТОНА ПРЕЗИДЕНТУ АН ЧССР АКАД. АН ЧССР ФР. ШОРМУ ЗА ДОПОМОГУ У ВПРОВАДЖЕННІ В УКРАЇНІ БІОМІНЕРАЛЬНИХ ДОБРІВ

24 листопада 1965 р.

Уважаемый товарищ Президент!

В феврале месяце этого года Вы оказали содействие и помощь группе ученых Академии наук Украинской ССР в ознакомлении с результатами исследований и опытом внедрения биоминеральных удобрений (БМУ), впервые предложенных членом-корреспондентом АН ЧССР проф. Я. Кашпаром.

В этом году наши ученые химики, микробиологи, физиологи и экономисты провели комплекс исследований по получению этих удобрений из украинского сырья и проверке их эффективности на опытных полях шестнадцати сельско-

*¹ Тут і далі у документі – підкреслено від руки.

хозяйственных институтов и опытных станций, а также на больших площадях пятидесяти колхозов Украины.

Итоги урожая свидетельствуют о высокой эффективности биоминеральных удобрений и больших доходах, полученных колхозами. Биоминеральные удобрения превосходят по своему действию не только органические удобрения, но и эквивалентное количество минеральных туков.

На основании опыта чехословацких ученых и тесного сотрудничества, которое они установили с нашими учеными, мы за весьма короткий срок смогли достичь больших результатов в вопросе внедрения в практику этого нового вида удобрений⁹⁸ Проф. Я. Кашпар передал в АН УССР результаты своих исследований, кинофильм по технологии получения биоминеральных удобрений, 100 тонн БМУ, приготовленных в ЧССР для проверки их на опытных с[ельско]-х[озяйственных] станциях Украины.

ЦК КП Украины и Совет Министров УССР приняли специальное постановление по организации производства и широкого внедрения биоминеральных удобрений в колхозах и совхозах УССР. Уже построены и введены в действие три завода мощностью 400 тыс. тонн БМУ в год и много передвижных установок.

Визит члена-корреспондента АН ЧССР проф. Я. Кашпара, инж[енера] И. Барта, инж[енера] М. Горалковой и инж[енера] А. Крулиша в Академию наук УССР в конце октября с. г. был весьма полезным для обеих сторон.

Группа ученых АН УССР под руководством академика АН УССР Ф. Д. Овчаренко, используя опыт чехословацких ученых, разрабатывает новые, так называемые комплексные удобрения, содержащие кроме основных питательных веществ необходимый комплекс микроэлементов и пестицидов.

Прошу Вас принять нашу благодарность за большую помощь, которую оказывает нашим ученым Академия наук ЧССР, и тесное сотрудничество в разработке проблемы новых видов удобрений. Я надеюсь на дальнейшее укрепление и развитие этих научных связей, так необходимых для интенсификации сельского хозяйства наших стран.

С уважением
академик

Президент Академии наук УССР *Б. [Е.] Патон*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 316. Арк. 37–38. Оригінал. Машинопис.

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
«ПРО ЗАВЕРШЕННЯ ПІДГОТОВКИ І ВИДАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ РАДЯНСЬКОЇ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ»^{*1}**

26 листопада 1965 р.

Видання Української радянської енциклопедії, яке здійснювалося відповідно до постанови ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР від 18 грудня 1957 року, завершилось випуском у світ у вересні 1965 року останнього, 17-го тома.

Протягом 1959–1965 років колектив Головної редакції Української радянської енциклопедії АН УРСР^{*2} підготував і видав універсальну енциклопедію, в якій подано ґрунтовні матеріали про героїчну історію українського народу, про соціалістичне і комуністичне будівництво на Україні, висвітлено минуле і сучасне всіх народів світу, розвиток світової і вітчизняної науки, техніки, літератури і мистецтва.

Особливе місце у виданні займає завершальний, 17-й том УРЕ – «Українська Радянська Соціалістична Республіка»⁹⁹, в якому вперше в узагальненому вигляді окремими нарисами подано відомості про величезні соціалістичні перетворення, про успіхи в комуністичному будівництві в усіх галузях суспільно-політичного, економічного і культурного життя трудящих України.

Всього в 17 томах УРЕ вміщено понад 50 тисяч статей, з яких з природознавства, техніки і народного господарства – 47,7%, статей з соціально-економічних наук і питань суспільно-політичного життя – 52,3%. Загальний обсяг УРЕ – 634 друковані аркуші, або 1725 обліково-видавничих аркушів; в УРЕ є понад 16 тисяч ілюстрацій, з яких близько 7 тисяч надруковано на 849 сторінках вклейок (кольорові і чорно-білі); вміщено 850 карт, з яких 316 на кольорових вклейках. УРЕ видано тиражем 80 тисяч примірників кожний том.

[...]^{*3}

В процесі створення енциклопедії Головна редакція УРЕ пододала певні труднощі науково-редакційної підготовки матеріалів, згуртувала понад п'ять тисяч авторів – найкваліфікованіших фахівців з усіх галузей знань. Постійну участь у створенні УРЕ брали наукові установи АН УРСР, а також наукові колективи вищих учбових закладів, партійні, державні і громадські організації республіки, зокрема в апробації провідних матеріалів до УРЕ, в широкому громадському обговоренні макетів першого і завершального, 17-го тома УРЕ.

^{*1} Заголовок документа. Детальніше про організацію при Президії АН УРСР Головної редакції УРЕ та роботу над енциклопедією див.: Історія Національної академії наук України. 1956–1960: Ч. 1. Документи і матеріали. Київ. 2015. С. 315, 574, 709, 730; Історія Національної академії наук України. 1956–1960: Ч. 2. Додатки. Київ. 2016. С. 224, 230, 289, 337, 352.

^{*2} Постановою Президії АН УРСР від 7 лютого 1964 р. Головна редакція Української радянської енциклопедії отримала подвійне підпорядкування – Президії АН УРСР та Державному комітету РМ УРСР з преси.

^{*3} Тут і далі у документі – знято інформацію про суспільно-політичні події в країні.

Для видання УРЕ було забезпечено необхідну фінансово-матеріальну і поліграфічну базу.

Колектив укладачів УРЕ провів значну науково-дослідну роботу, розв'язав методологічну проблему першої радянської універсальної національної енциклопедії, що забезпечило як широке подання в УРЕ матеріалів з суспільно-політичного, економічного і культурного життя українського народу, так і висвітлення матеріалів про досягнення всесвітньої цивілізації, частина яких вперше знайшла відображення в енциклопедичній літературі.

Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Відзначаючи велику науково-редакційну і організаційну діяльність керівництва Головної редакції УРЕ, що забезпечило успішну підготовку і видання Української радянської енциклопедії, оголосити від імені Президії АН УРСР подяку:

головному редакторові Української радянської енциклопедії академіку АН УРСР М. П. Бажану;

заступникові головного редактора Української радянської енциклопедії члену-кореспонденту АН УРСР І. Г. Підоплічку;

відповідальному секретареві Головної редакції Української радянської енциклопедії кандидату історичних наук В. М. Терлецькому.

2. Враховуючи велику науково-редакційну роботу укладачів Української радянської енциклопедії:

а) керівникам науково-дослідних установ АН УРСР за поданням керівництва Головної редакції УРЕ відзначити науковців, які брали найактивнішу участь у підготовці матеріалів до Української радянської енциклопедії;

б) просити Міністерство вищої і середньої спеціальної освіти УРСР за поданням керівництва Головної редакції УРЕ відзначити наукові колективи та окремих викладачів вузів, які брали діяльну участь у підготовці матеріалів до Української радянської енциклопедії;

в) просити Державний комітет Ради Міністрів УРСР по пресі відзначити колективи поліграфічних підприємств і окремих робітників та інженерно-технічних працівників, які доклали багато зусиль до забезпечення видання УРЕ на рівні сучасної поліграфічної техніки.

3. Вважати за доцільне у грудні ц. р. провести засідання Головної редакційної колегії УРЕ з участю широкої громадськості, присвячене завершенню підготовки і видання Української радянської енциклопедії.

4. Заслухати на Загальних зборах АН УРСР у квітні 1966 року поряд із звітними доповідями академіків-секретарів Відділів АН УРСР доповідь академіка АН УРСР М. П. Бажана про підсумки підготовки і завершення видання Української радянської енциклопедії та перспективні плани випуску енциклопедичної літератури в республіці.

5. Рекомендувати Відділам АН УРСР і керівникам науково-дослідних установ заслухати на засіданнях вчених рад або зборах колективів установ інформацію про завершення підготовки і видання Української радянської енциклопедії.

6. Академікам-секретарям Відділів АН УРСР та редакціям журналів АН УРСР забезпечити публікацію в наступних номерах оглядових статей про висвітлення тих або інших галузей знань в Українській радянській енциклопедії.

7. На відзначення випуску у світ Української радянської енциклопедії вважати за доцільне виготовити нагрудний значок.

Доручити керівництву Головної редакції УРЕ затвердити художнє оформлення нагрудного значка, його виготовлення та вручення авторам, рецензентам, редакторам, працівникам Головної редакції УРЕ і поліграфічних підприємств та іншим особам, які брали активну участь у підготовці і виданні Української радянської енциклопедії.

8. Враховуючи, що в процесі підготовки і видання Української радянської енциклопедії склався висококваліфікований науково-редакційний колектив АН УРСР – Головна редакція УРЕ, що має 200 працівників, з яких понад 100 фахівців з усіх основних галузей науки, техніки, літератури і мистецтва, а також поліграфічної справи, вважати за необхідне зберегти цю науково-редакційну установу АН УРСР для підготовки і видання енциклопедичної літератури в республіці, попит на яку безперервно зростає.

9. Поряд з виданнями, над якими вже працює колектив Головної редакції УРЕ («Український радянський енциклопедичний словник» в 3-х томах, «Предметно-іменний покажчик» як довідковий том до всього видання УРЕ, «Історія Академії наук Української РСР» в 2-х книгах, «Історія українського мистецтва» в 6-ти томах, «Історія міст і сіл Української РСР» в 26-ти томах), вважати за необхідне доручити Головній редакції УРЕ розробити багаторічний перспективний план підготовки і випуску енциклопедичної літератури в республіці і подати його на розгляд Президії АН УРСР та Державному комітету Ради Міністрів УРСР по пресі, обговоривши доцільність видання^{*1} таких галузевих енциклопедій:

1. Енциклопедії історії України^{*2} в 4-х томах, яка сконцентровано і докладно подавала б відомості з історії українського народу, приділивши особливу увагу соціалістичному і комуністичному будівництву на Україні, і становила б певну підготовку до створення першої багатотомної марксистсько-ленінської історії України.

2. Енциклопедії народного господарства України в 3-х томах, що містила б матеріали з економічної теорії та докладні відомості про природні ресурси, всі галузі економіки, великі підприємства промисловості і сільського господарства республіки.

3. Української Енциклопедії держави і права в одному томі, що відповідно до постанови ЦК КПРС від 10 червня 1964 р. «Про заходи по дальшому розвитку юридичної науки та поліпшення юридичної освіти в країні» дала б широким колам читачів докладні відомості про розвиток Української Радянської держави, удосконалення соціалістичної загальнонародної демократії, про розвиток і удосконалення радянського права, його окремих галузей, про додержання соціалістичної законності та правопорядку і була б першим українським виданням, присвяченим усім основним проблемам держави і права.

4. Енциклопедії української літератури і мистецтва в 3–4-х томах, яка відобразила б літературні процеси, розвиток образотворчого та інших галузей мистецтва на Україні, особливо за радянських і часів.

*1 Слова «обговоривши доцільність видання» у документі вписано від руки замість закреслених слів «врахувавши, насамперед».

*2 Тут і далі – підкреслено у документі.

5. Енциклопедію кібернетики в одному томі українською і російською мовами, яка дала б широкому колу читачів основні відомості з кібернетики та електроніки*¹.

10. Взяти до відома повідомлення головного редактора УРЕ академіка АН УРСР М. П. Бажана про те, що Головна редакція УРЕ, відповідно до постанов ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР, випускає в світ у грудні ц. р. книгу «Українська Радянська Соціалістична Республіка» (яка є завершальним, 17-м томом УРЕ) в ювілейному оформленні, присвячену 50-річчю Великої жовтневої соціалістичної революції.

Президент АН УРСР
академік Б. [С.] Патон
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
академік АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1443. Арк. 109–112. Оригінал. Машинопис.

№ 303

ПОСТАНОВА БЮРО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ БУДИНКУ ВЧЕНИХ АН УРСР»^{*2}

26 листопада 1965 р.

З метою створення умов для організації наукових сесій і Загальних зборів АН УРСР, а також для проведення дозвілля наукових працівників і членів їх сімей Бюро Президії АН УРСР постановляє:

1. Переобладнати до 1 жовтня 1968 року будинок по вул. Чкалова, 55-б під Будинок вчених АН УРСР¹⁰⁰.

2. Організації і установи АН УРСР, розміщені в будинку по вул. Чкалова, 55-б, перевести:

в будинок на пл. Калініна, 6 (після звільнення в 1966 р. Інститутом математики службових приміщень) кафедру іноземних мов, виділивши їй 10 кімнат, площею 220 м² і кафедру філософії, виділивши їй 4 кімнати, площею 80 м².

3. Товариство охорони природи*³ перевести в II кварталі 1966 р. в ЦРБС згідно з розпорядженням Президії від 9.VII.1964 р. № 751.

*¹ Постановою від 4 січня 1966 р. Президія ЦК КПУ доручила Президії АН УРСР, Міністерству сільського господарства УРСР та Комітету по пресі при РМ УРСР разом із головною редакцією УРЕ підготувати необхідні матеріали з метою створення наступних енциклопедичних видань: «Енциклопедії історії України», «Енциклопедії народного господарства», «Сільськогосподарської енциклопедії» та «Енциклопедії кібернетики».

*² Заголовок документа.

*³ Так у документі. Правильно: Українське товариство охорони природи та сприяння розвитку природних багатств.

4. Відділи Інституту кібернетики АН УРСР перевести в II кварталі 1966 р. до нового корпусу інституту по вул. Лисогірській після закінчення його будівництва.

5. Науково-організаційному відділу (т. Ситнику К. М.) підготувати до 1 лютого 1966 року планове завдання на Будинок учених.

6. Управлінню капітального будівництва (т. Чоповському В. П.):

а) переглянути обсяг будівництва та фінансування другої черги Інституту механіки АН УРСР з тим, щоб відділи інституту, розміщені в будинку по вул. Чкалова, 55-б, в кінці 1966 року були переведені в новий корпус по вул. Желябова, 2;

б) до 1 червня 1966 р. скласти кошторисно-технічну документацію на переобладнання будинку по вул. Чкалова, 55-б на Будинок вчених АН УРСР;

в) передбачити на 1966 р. виділення необхідних асигнувань для переобладнання та капітального ремонту Будинку вчених.

7. Виконання робіт по переобладнанню будинку покласти на БМУ «Академбуд» АН УРСР (т. Вінницького Г. В.). Ремонтні роботи проводити в міру звільнення приміщень.

8. Управлінню справами (т. Головіну В. Б.) піднести клопотання перед Міністерством електронної промисловості СРСР про прискорення будівництва Інституту радіотехнічних проблем по вул. Ежена Потье з тим, щоб приміщення, зайняте інститутом по вул. Чкалова, 55-б, було звільнене наприкінці 1966 року.

9. Управлінню справами (т. Головіну В. Б.) і фін[ансово]-план[овому] відділу (т. Болтрику В. М.) передбачити виділення асигнувань на оснащення Будинку вчених науковим обладнанням, м'яким інвентарем та культобладнанням.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [С.] Патон
Головний учений секретар
Президії Академії наук УРСР
академік АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1443. Арк. 113–114. Оригінал. Машинопис.

№ 304

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР

«ПРО РОБОТУ ЦЕНТРАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ АН УРСР»^{*1}

30 листопада 1965 р.^{*2}

Президія і партком Академії наук УРСР відзначають, що з червня 1964 року Центральною науковою бібліотекою АН УРСР проведена значна робота по відновленню її діяльності^{*3}.

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} Дату у документі вписано від руки.

^{*3} Див. док. № 224.

Повністю відбудовано основне книгосховище та приміщення усіх відділів бібліотеки, переобладнано читальні зали, замінено значну частину устаткування. Обслуговування читачів проводиться всіма відділами бібліотеки. Книжкові фонди, якими обслуговувались читачі до пожежі, упорядковані і надані читачам. Проведена значна робота по заповненню прогалин, які виникли після пожежі. До діючого фонду за рахунок дублетного та резервного фондів повернуто близько 100 тисяч книг. Оправлено і оброблено після оправи 150 тисяч книг.

Державна публічна бібліотека реорганізована в Центральну наукову бібліотеку АН УРСР, розроблено і затверджено структуру і статут бібліотеки як наукової установи АН УРСР. У відповідності з основними завданнями активізувалася науково-методична і бібліографічна робота бібліотеки, удосконалені форми і методи обслуговування читачів. Значна увага приділяється інформаційно-бібліографічній роботі. Налагоджуються більш тісні зв'язки з бібліотеками наукових установ та вченими Академії наук УРСР.

Проведена значна робота по добору, розстановці і вихованню кадрів. Основні виробничі ділянки зміцнено найбільш здібними і кваліфікованими бібліотечними працівниками.

[...]*¹

Виходячи з вищенаведеного, Президія і партійний комітет АН УРСР постановляють:

1. Зобов'язати дирекцію і парторганізацію Центральної наукової бібліотеки АН УРСР:

а) з 1-го січня 1966 року організувати обслуговування читачів у дві зміни, з 9 до 22 год.;

б) посилити роботу по остаточній*² ліквідації наслідків пожежі (провести переоблік фондів, прискорити роботу щодо заповнення прогалин і приведення каталогів у відповідність з фондами);

в) поліпшити якість комплектування фондів бібліотеки іноземною літературою. Створити Раду по комплектуванню іноземною літературою, залучивши до її складу учених АН УРСР з усіх Відділів АН УРСР;

г) прискорити роботу щодо освоєння нерозібраних фондів і включення відсутніх у бібліотеці видань в діючі фонди;

д) створити на базі зайвих дублетів обмінний фонд, який використовувати для обміну між бібліотеками.

2. Погодитись з висновками, викладеними в доповідній записці комісії парткому і Президії АН УРСР по перевірці стану добору і розстановки кадрів в Центральній науковій бібліотеці АН УРСР. Згадану доповідну записку передати керівництву і парторганізації бібліотеки для вжиття необхідних заходів.

3. Затвердити Вчену раду Центральної наукової бібліотеки АН УРСР у складі згідно з додатком*³.

*¹ Тут і далі – знято деталізовану інформацію про організацію роботи бібліотеки.

*² Слово «остаточний» у документі вписано поперек рядка від руки.

*³ Додаток не публікується.

4. Начальнику Управління капітального будівництва АН УРСР т. Чоповському В. П.:

а) забезпечити добудову книгосховища ЦНБ АН УРСР у встановлені графіком строки;

б) прискорити освоєння підвальних приміщень у жилих будинках по вул. Дем'яна Бедного (на Сирці) під книгосховища ЦНБ АН УРСР відповідно до рішення парткому АН УРСР від 1 червня 1965 р.

5. Керуючому справами АН УРСР т. Головіну В. Б. подати до Президії АН УРСР свої пропозиції щодо виділення ЦНБ АН УРСР до 1 січня 1966 р. додаткових площ для розміщення книг, які зберігаються у непристосованих підвалах і церквах.

6. Зобов'язати начальника планово-фінансового відділу т. Болтрика В. М.:

а) разом з Секцією суспільних наук і Бібліотечною радою при Президії АН УРСР розглянути питання і до 1 грудня 1965 р. підготувати пропозиції про надання ЦНБ АН УРСР штатів за існуючими нормами, підготувавши відповідне подання до уряду; до остаточного вирішення цього питання для забезпечення з 1 січня 1966 року двозмінної роботи ЦНБ АН УРСР вишукати можливості зберегти за нею наданий у листопаді 1965 р. додатковий штат у кількості 35 чол.;

б) подати пропозиції по додатковому фінансуванню ЦНБ АН УРСР на роботи для повного відновлення її діяльності і зарплату додаткового штату.

7. Зобов'язати директорів та секретарів парторганізацій наукових установ АН УРСР підвищити вимогливість та посилити контроль за замовленням іноземної літератури, ретельно вивчаючи наявність цієї літератури в бібліотеках АН УРСР.

8. Зобов'язати Бюро Відділів:

а) через спеціальні комісії розглядати питання комплектування літературою бібліотек своїх установ;

б) для координації комплектування іноземною літературою усіх установ АН УРСР виділяти до Ради по комплектуванню ЦНБ АН УРСР по одному представнику з затвердженням його Бюро Відділу.

9. З метою забезпечення повноти комплектування ЦНБ АН УРСР виданнями Академії наук УРСР, поширення книгообміну вітчизняною і іноземною літературою та пропаганди української книги просити Держкомітет Ради Міністрів УРСР по пресі:

а) зобов'язати видавництво «Наукова думка» в наукових виданнях давати резюме найбільш поширеними іноземними мовами;

б) зобов'язати друкарню № 5 з тиражу кожної назви безплатних, малотиражних та замовлених видань установ АН УРСР надсилати до ЦНБ АН УРСР по 20 примірників для книгообміну і 10 примірників для фонду Президії АН УРСР.

10. Для забезпечення повноти і оперативності комплектування Центральної наукової бібліотеки АН УРСР піднести клопотання перед директивними органами про надання ЦНБ АН УРСР безплатного обов'язкового примірника видань російською мовою.

11. [...]

12. Контроль за виконанням цієї постанови по класи на Секцію суспільних наук АН УРСР та члена парткому т. Дзеверіна І. О.

Президент Академії наук УРСР
академік Б. [С.] Патон
Секретар Парткому АН УРСР І. Усенко
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
академік АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1443. Арк. 137–139. Оригінал. Машинопис.

№ 305

**АВТОРСЬКЕ СВДОЦТВО НА СОРТ ІРИСУ «ГОРДІСТЬ КИЄВА»,
СТВОРЕНОГО ЦЕНТРАЛЬНИМ РЕСПУБЛІКАНСЬКИМ
БОТАНІЧНИМ САДОМ АН УРСР**

6 грудня 1965 р.
м. Москва

Авторское свидетельство № 339

На основании полномочий, представленных Правительством СССР, Министерство сельского хозяйства СССР выдало настоящее авторское свидетельство Центральному республиканскому ботаническому саду Академии наук Украинской ССР на сорт ириса «Гордость Киева» по заявке № 452 от 23 мая 1963 г., выведенный селекционером Харченко Екатериной Дмитриевной.

Зам.*¹ Министр сельского хозяйства [СССР] К. [С.] Назаренко

Зарегистрировано Государственным
Комитетом по делам изобретений
и открытий СССР в Государственном
реестре селекционных достижений
СССР «6» декабря 1965 г.

Начальник отдела *подпись**²

Науковий архів Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України. Оп. 2. Спр. 105. Арк. 1. Оригінал. Машинопис.

*¹ Так у документі.

*² Підпис не прочитано.

**ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАЙВАЖЛИВІШІ НАУКОВІ ДОСЯГНЕННЯ
ІНСТИТУТУ МЕХАНІКИ АН УРСР У 1965 р.*²**

7 грудня 1965 р.

В 1965 г. Институт механики АН УССР проводил исследования*³ по проблеме «Научные основы прочности и пластичности» и получил следующие основные результаты по четырем направлениям, развиваемым в институте.

В области теории упругости и пластичности.

Дана постановка и разработан метод решения физически и геометрически нелинейных задач концентрации напряжений около произвольных отверстий в пологих оболочках (акад. АН УССР Г. Н. Савин).

Разработан метод расчета конических оболочек линейно-переменной толщины; составлены уникальные таблицы протабулированных аналитических решений, позволяющие свести расчет сложных упругих систем к простым вычислениям (акад. АН УССР А. Д. Коваленко, Я. М. Григоренко и др.).

В области теории колебаний.

Определены условия неустойчивости вынужденных колебаний твердого тела, несущего вращающийся ротор, а такие условия возникновения автоколебаний свободного упругого тела, совершающего управляемое движение (акад. АН УССР В. О. Кононенко, О. А. Горошко и др.).

Изучены задачи динамической устойчивости оболочек, взаимодействующих с потоками жидкости и газа, типичные для объектов современной техники (чл.-корр. АН УССР Н. А. Кильчевский).

В области механики полимеров.

Разработан метод исследования напряженного состояния неоднородных тел с регулярной структурой применительно к ориентированным стеклопластикам (Г. А. Ван Фо Фы).

Разработаны и осуществлены экспериментально прочные конструкции из стеклопластиков типа оболочек с подкреплениями. Показатели удельной прочности этих конструкций выше, чем у металлических (В. Г. Бессонов, В. С. Гуменюк).

Разработаны и внедряются метод и установка для определения прочности серийных стеклопластиковых труб без их разрушения (В. Г. Бессонов, А. Д. Ярошек и др.).

*¹ Див. док. № 105, 195.

*² Документ направлено до Президії АН УРСР.

*³ 29 березня 1965 р. Президія АН УРСР прийняла постанову «Про уточнення наукового профілю та дальший розвиток Інституту механіки АН УРСР», якою було затверджено такі основні наукові напрями досліджень інституту: термопружність і пластичність, механіка тонкостінних конструкцій, у тому числі з полімерів, реологія і механіка полімерних матеріалів і конструкцій, концентрація напруг, втомленість конструкцій, статична і динамічна міцність конструкцій, нелінійні коливання механічних систем. Координаційна діяльність інституту мала здійснюватись спільно з установами та органами АН СРСР.

Получены новые данные о механических свойствах полимерных материалов и текстолитов (акад. АН УССР Ф. П. Белянкин).

В области прочности.

Предложено уточнение расчета запаса прочности металлических изделий на основе исследования накопления усталостного повреждения при нестационарной нагруженности (акад. АН УССР С. В. Серенсен).

Для изучения процессов возникновения и развития трещин усталости разработана специальная программная испытательная машина с фототелеметрическим прибором (М. Э. Гарф).

Изучено влияние пластической деформации в условиях осесимметричного сжатия и температуры на физико-механические свойства стали в зависимости от ее исходного структурного состояния (Н. И. Черняк).

Подпись^{*1}

Науковий архів Інституту механіки імені С. П. Тимошенка НАН України. Оп. 1. Спр. 929. Арк. 43–44. Оригінал. Машинопис.

№ 307

ІНФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ ГЕОФІЗИКИ АН УРСР ПРО РЕЗУЛЬТАТИ СПІВПРАЦІ З ТРЕСТАМИ «УКРГЕОФІЗРОЗВІДКА» ТА «ДНПРОГЕОФІЗИКА» З ВИВЧЕННЯ ГЛИБИННОЇ БУДОВИ ЗЕМНОЇ КОРИ^{*2}

10 грудня 1965 р.

В течение ряда лет Институт геофизики АН УССР в содружестве с трестами «Укргеофизразведка» и «Днепрогеофизика» выполняет крупные работы по изучению глубинного строения земной коры методом глубинного сейсмического зондирования. Эти исследования входят в план Совета Министров УССР.

Уже теперь получены данные о глубинном строении различных геологических регионов^{*3}. Эти данные представляют не только научный интерес, но могут быть использованы различными производственными геологическими и геофизическими организациями в качестве основы для прогнозирования глубинных месторождений полезных ископаемых.

В 1965 г. законченные разделы темы «Изучение глубинной структуры земной коры у верхней мантии территории Украины методом глубинного сейсмического зондирования» будут внедрены в организациях Министерства геологии УССР.

^{*1} Підпис не прочитано.

^{*2} Інформацію надіслано до Відділу наук про землю та космос АН УРСР.

^{*3} Інститут геофізики АН УРСР також мав договори з трестом «Укргеофізрозвідка» та Центральною геофізичною експедицією на проведення експедицій для роботи в Карпатах (керівник – Л. А. Хилінський), в Донбасі (керівник – В. В. Дзюба) та в Криму (керівник – В. С. Зикєєв) (наказ директора інституту від 11 січня 1965 р.).

Тема «Складчатая и разрывная тектоника докембрия среднего Приднепровья», завершенная в 1963 г. и разрабатывавшаяся по хоздоговору с трестом «Кривбасгеология», планируется к внедрению в конце текущего года.

В результате исследований по этой теме разработана методика составления тектонических схем по геофизическим данным, дана характеристика проявления в физических полях глубинных структур докембрия и составлена тектоническая схема докембрия западной части среднего Приднепровья.

Результаты исследований представляют интерес для производства, поскольку позволяют правильно ориентировать проведение поисковых работ на железную руду.

Директор
Института геофизики АН УССР
академик АН УССР *С. И. Субботин*

Науковий архів Інституту геофізики ім. С. І. Субботіна НАН України. Оп. 1. Спр. 141.
Арк. 25. Оригінал. Машинопис.

№ 308

ІНФОРМАЦІЯ ПРО РОБОТУ ДОНЕЦЬКОГО ОБЧИСЛЮВАЛЬНОГО ЦЕНТРУ АН УРСР У 1965 р.*¹

*11 грудня 1965 р.*²
м. Донецьк*

[...]^{*3}

Донецкий вычислительный центр АН УССР является вновь созданным научно-исследовательским учреждением, укомплектование кадрами которого закончилось только в последние месяцы. Поэтому разработка научной тематики только начата, и все темы являются переходными на 1966 год. Завершенные исследования, проведенные в институте, представляют начальный этап выполнения научной тематики. За прошедшие полгода работы при неполном составе сотрудников института по отделам были проведены следующие исследования, которые получают существенное развитие в 1965–1970 гг.

По делу уравнений математической физики: доказание существования $(n-1)$ ^{*4} параметрического семейства для нелинейных задач со свободной поверхностью и решена та же задача для случая, когда в граничных условиях присутствуют производные искомой функции; получено модельное уравнение пневматических волн и проведено его исследование.

*¹ Документ направлено до бюро Відділення математики, механіки та кібернетики АН УРСР і є складовою звіту про наукову та науково-організаційну діяльність Донецького обчислювального центру АН УРСР за 1965 р.

*² Дата супровідного листа.

*³ Знято деталізовану інформацію про роботу Донецького обчислювального центру АН УРСР.

*⁴ Вираз « $(n-1)$ » у документі вписано від руки.

По отделу уравнений в частных производных: получены условия однозначной разрешимости уравнений определенного вида в банаховом пространстве, без предположения независимости области определения оператора $A(t)$ от t^* ¹; указан новый метод сведения общей гиперболической системы к системе первого порядка с операторами Зигмунда–Кальдерона; выяснены условия нетеровости краевой задачи Римана–Гильберта; рассмотрены свойства решений системы сингулярных интегральных уравнений и задача линейного сопряжения для голоморфного вектора.

По отделу теории вероятностей и математической статистики: найдены необходимые и достаточные условия устойчивости решений нелинейных дифференциальных уравнений при случайных, переменных во времени возмущениях весьма общего характера; получены условия устойчивости нелинейных уравнений в терминах существования обобщенной функции Ляпунова для тех случаев, когда возмущения имеют характер белого шума; установлены теоремы об устойчивости решений стохастических дифференциальных уравнений.

По отделу теории функций: начаты исследования по изучению плоских и пространственных функций: рассмотрены элементарные свойства полиномов типа Фейера–Шохата; осуществляются исследования по аппроксимации аналитических функций в областях с гладкой и кусочно-гладкой границей.

По отделу прикладной механики: проводились исследования влияния жидкого заполнения на движение тела-носителя к одному дифференциальному уравнению, рассмотрено новое частное решение этой задачи.

По отделу математического моделирования: начата разработка пневматического волнолома, получено математическое описание распространения поверхностных волн в среде с воздушным пузырем (дисперсная среда); проводилось изучение методов проектирования шахтных вентиляционных сетей с целью корректной математической постановки задачи; представлен доклад о миграции радиоактивных элементов (совместно с другими институтами) на стокгольмский симпозиум².

По отделу вычислительных методов и программирования: начата работа по подготовке библиотеки стандартных программ для ЭЦВМ «Урал-4», установлены первые связи с производственными научно-исследовательскими институтами, принята научная тематика, связанная с промышленностью Донбасса, начаты работы по устойчивости численных методов решения дифференциальных уравнений.

По отделу эксплуатации машин: введена в эксплуатацию машина «Промінь», подготовлены инженерно-технические кадры.

Перечисленные научные направления получат дальнейшее развитие в 1966–1970 гг.

Директор Донецкого
вычислительного центра АН УССР
член-корреспондент АН УССР *И. [И.] Данилюк*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділення наук. Спр. 785. Арк. 8–10.
Оригінал. Машинопис.

^{*1} Запис операторів « $A(t)$ », « b » у документі зроблено від руки.

^{*2} Міжнародний радіоекологічний симпозиум у м. Стокгольм (Швеція) відбувся 25–29 квітня 1966 р.

**ВИТЯГ ІЗ ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ АН УРСР
ДЛЯ ВИБОРІВ У ДІЙСНІ ЧЛЕНИ ТА ЧЛЕНИ-КОРЕСПОНДЕНТИ
АН УРСР ПО ДОНЕЦЬКОМУ НАУКОВОМУ ЦЕНТРУ**

17 грудня 1965 р.

[...]^{*2}

3. Слухали:^{*3} Наслідки таємного голосування по виборах дійсних членів (академіків АН УРСР) по Донецькому науковому центру^{*4}.

Академік АН УРСР В. Г. Касьяненко зачитав протокол № 1 – про розподіл обов’язків між членами лічильної комісії.

Обов’язки розподілено так:

Голова – академік АН УРСР В. Г. Касьяненко,

члени комісії – академіки АН УРСР З. І. Некрасов, О. С. Парасюк, А. Ф. Прихотько,

секретар – академік АН УРСР О. В. Кірсанов.

Голова лічильної комісії академік АН УРСР В. Г. Касьяненко зачитав протокол № 2 про наслідки таємного голосування по виборах у дійсні члени (академіки АН УРСР) по Донецькому науковому центру.

Загальні збори АН УРСР згідно п. 26 Статуту АН УРСР правомочні проводити вибори, якщо на засіданні присутні не менше 62 академіків АН УРСР.

Для проведення таємного голосування роздано академікам АН УРСР 67 бюлетенів.

При відкритті урни в ній виявлено 67 бюлетенів.

Для прийняття рішення про обрання дійсних членів (академіків АН УРСР) необхідно не менше 45 голосів.

Наслідки таємного голосування по виборах у дійсні члени (академіки АН УРСР) такі:

Прізвище та ініціали	Обрати	Відхилити
Лопатинський Я. Б.	66	1
Галкін О. О.	62	5
Архаров В. І.	59	8
Литвиненко Л. М.	66	1

^{*1} Див. док. № 18, 78, 80, 81, 82, 184, 229.

^{*2} Знято інформацію, що не стосується проведення виборів.

^{*3} Тут і далі – підкреслено у документі.

^{*4} Постановою Президії ЦК КПУ від 20 липня 1965 р. з метою залучення необхідних спеціалістів вищої кваліфікації до Донецького наукового центру АН УРСР було дозволено провести вибори по 4 додаткових вакансіях академіків і 12 додаткових вакансіях членів-кореспондентів АН УРСР.

Ухвалили: Затвердити протокол лічильної комісії № 2, внаслідок чого вважати обраними у дійсні члени (академіки АН УРСР) по Донецькому науковому центру:

Спеціальність	Прізвище, ім'я та по батькові
математика експериментальна фізика фізика твердого тіла органічна хімія	Лопатинський Ярослав Борисович Галкін Олександр Олександрович Архаров Володимир Іванович Литвиненко Леонід Михайлович

4. Слухали: Наслідки таємного голосування по виборах членів-кореспондентів АН УРСР по Донецькому науковому центру.

Голова лічильної комісії академік АН УРСР В. Г. Касьяненко зачитав протокол № 3 – про наслідки таємного голосування по виборах членів-кореспондентів АН УРСР по Донецькому науковому центру.

Загальні збори АН УРСР згідно з п. 26 Статуту АН УРСР правомочні проводити вибори, якщо на засіданні присутні не менше 62 академіків АН УРСР.

Для проведення таємного голосування роздано академікам АН УРСР 67 бюлетенів.

При відкритті урни в ній виявлено 67 бюлетенів.

Для прийняття рішення про обрання членів-кореспондентів необхідно не менше 45 голосів.

Наслідки таємного голосування по виборах у члени-кореспонденти АН УРСР такі:

Прізвище та ініціали	Обрати	Відхилити
Данилюк І. І.	67	0
Суворов Г. Д.	64	3
Гіхман Й. І.	61	6
Космодам'янський О. С.	61	6
Харламов П. В.	63	4
Толпиго К. Б.	61	6
Баранов С. М.	63	4
Кучер Р. В.	66	1
Щепотьєв Ф. Л.	66	1
Алимов О. М.	64	3

Ухвалили: Затвердити протокол лічильної комісії № 3, внаслідок чого вважати обраними в члени-кореспонденти Академії наук УРСР по Донецькому науковому центру:

Спеціальність	Прізвище, ім'я та по батькові
математика математика теорія імовірностей і математична статистика механіка	Данилюк Іван Ілліч Суворов Георгій Дмитрович Гіхман Йосип Ілліч Космодам'янський Олександр Сергійович

Спеціальність	Прізвище, ім'я та по батькові
механіка	Харламов Павло Васильович
теоретична фізика	Голпиги Кирило Борисович
органічна хімія	Баранов Сергій Микитович
фізична хімія	Кучер Роман Володимирович
біологія	Щепотьєв Федір Львович
економіка промисловості	Алимов Олександр Миколайович

Голова Загальних зборів
Академії наук УРСР
Президент АН УРСР
академік АН УРСР Б. [С.] Патон
Секретар Загальних зборів
Академії наук УРСР
академік АН УРСР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1471. Арк. 3–6. Оригінал. Машинопис.

№ 310

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО ВІДЗНАЧЕННЯ 100-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ АКАДЕМІКА Д. К. ЗАБОЛОТНОГО»^{*1}

27 грудня 1965 р.

З метою відзначення сторіччя з дня народження всесвітньовідомого вченого-мікробіолога і громадського діяча, одного з колишніх президентів АН УРСР Данила Кириловича Заболотного, що минає в грудні 1966 року, Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Схвалити план заходів та кошторис витрат по відзначенню 100-річчя з дня народження академіка Д. К. Заболотного згідно з додатками № 1 і 2^{*2}.

2. Зобов'язати Інститут мистецтвознавства, фольклору і етнографії ім. М. Т. Рильського разом з Інститутом мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного АН УРСР провести магнітофонний запис спогадів сучасників Д. К. Заболотного.

3. Зобов'язати Редакційно-видавничу раду АН УРСР та видавництво «Наукова думка» АН УРСР:

а) видати в 1966 році популярну брошуру про життя і діяльність Д. К. Заболотного українською і російською мовами;

б) видати в 1967 році збірку наукових праць, присвячену 100-річчю з дня народження Д. К. Заболотного, обсягом 20 друкованих аркушів.

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} Додатки не публікуються.

4. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на науково-організаційний відділ Президії АН УРСР (т. Сіверса В. С.).

Президент Академії наук УРСР
академік *Б. [С.] Патон*
Головний учений секретар
Президії АН УРСР
академік АН УРСР *Г. [С.] Писаренко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1443. Арк. 190. Оригінал. Машинопис.

№ 311^{*1}

**ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАПРЯМИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ВІДДІЛІВ СЕКТОРА ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА АН УРСР У 1965 р.^{*2}**

30 грудня 1965 р.

Назва відділів	Науковий напрям
Відділ теоретичних і конституційних проблем радянської держави	Наукова розробка закономірностей розвитку політичної організації суспільства, вдосконалення радянської держави, соціалістичної демократії та розвитку права. Узагальнення процесів, пов'язаних з розширенням прав союзних республік, з розмежуванням компетенції Союзу РСР та союзних республік у різних галузях законодавства і державного управління, вивчення історичного досвіду державно-правного будівництва в Українській РСР
Відділ проблем державного і господарського управління	Дослідження теоретичних проблем удосконалення державного апарату, господарсько-організаторської діяльності радянської держави, організаторсько-правових форм і методів державного і господарського управління, ролі права у зміцненні економічних зв'язків між промисловістю і сільським господарством, правових форм здійснення принципів матеріального стимулювання виробництва та технічного прогресу
Відділ по вивченню причин та розробці заходів попередження злочинності	Вивчення причин злочинності, зокрема злочинів неповнолітніх та молоді, розробка заходів по їх викорененню; наукове узагальнення діяльності органів охорони громадського порядку, слідства, прокуратури і суду
Відділ проблем міжнародно-правової діяльності УРСР та порівняльного державознавства	Розробка правових проблем міжнародних відносин, розвитку світової соціалістичної системи, узагальнення міжнародно-правової практики боротьби за мир і мирне співіснування, висвітлення ролі Української РСР як суб'єкта міжнародного права, дослідження міжнародно-правових аспектів ліквідації колоніалізму та неокolonіалізму

Головний учений секретар
Президії АН УРСР
академік АН УРСР *Г. [С.] Писаренко*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1443. Арк. 207. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Див. док. № 238, 252.

^{*2} Документ є додатком до постанови Президії АН УРСР від 30 грудня 1965 р. «Про створення структурних відділів в Секторі держави та права АН УРСР та Центральному республіканському ботанічному саду АН УРСР».

**ЗВІТ ПРО НАУКОВУ І ВИРОБНИЧУ ДІЯЛЬНІСТЬ
ДОНЕЦЬКОГО БОТАНІЧНОГО САДУ АН УРСР У 1965 р.*¹**

1965 р.
м. Донецьк

1. Введение.

Созданный по Постановлению Совета Министров УССР № 493 от 21 мая 1965 г. и Постановлению Президиума АН УССР № 181 Донецкий ботанический сад начал свою работу 7 июля 1965 года.

Строительство ботанического сада на территории Донецкого бассейна вызвано неотложными народно-хозяйственными, оздоровительными и эстетическими проблемами. Донбасс находится в зоне недостаточного увлажнения, а высокоразвитая промышленность создает специфические условия для жизни растений. Поэтому культура ценных в хозяйственном и декоративном отношении растений в условиях Донбасса нуждается в специальных исследованиях.

Донецкому ботаническому саду, как и всем другим ботаническим садам СССР, в качестве проблемы утверждена тема: «Научные основы акклиматизации и размножения новых растений в условиях Донбасса». Основной целью исследований по теме является – обогащение народного хозяйства новыми ценными видами растений.

В связи с тем, что Донецкий ботанический сад организован в текущем году и в настоящее время находится в стадии становления как научно-исследовательское учреждение, бюро Отделения общей биологии Президиума АН УССР утвердило саду на 1966–1977 годы следующую тему – «Научные основы строительства Донецкого ботанического сада».

Исследования по хоздоговорным темам в данном году ботаническим садом не велись.

II. Важнейшие результаты научных исследований.

Выполнение исследований по теме «Научные основы строительства Донецкого ботанического сада» планируется на 1966–1970 гг. Основными разделами темы являются:

1. Строительство системы травянистых растений. Исполнитель – отдел мобилизации флоры.

2. Разработка и создание флористической экспозиции «Степи УССР и Донецкого бассейна». Исполнитель – отдел мобилизации флоры.

3. Создание дендрария ботанического сада. Исполнитель – отдел дендрологии и декоративного садоводства.

4. Создание декоративно-цветочных экспозиций сада. Исполнитель – отдел растений закрытого грунта.

5. Создание интродукционных и репродукционных питомников. Исполнитель – отдел акклиматизации и размножения ценных растений.

*¹ Заголовок документа.

6. Строительство экспозиций – «Формовые сады и новые культурные растения». Исполнитель – отдел акклиматизации и размножения ценных растений.

7. Создание экспозиционных участков – «Вьющиеся растения», «Плодовый сад и виноградники». Исполнитель – отдел экспериментальной экологии и фито-мелиорации.

8. Характеристика почвенно-грунтовых условий территории ботанического сада. Исполнитель – отдел агрохимии и физиологии растений.

В настоящее время сотрудники отделов разрабатывают программу и методику исследований по указанным выше разделам.

В отчетном году работа имела организационно-подготовительный характер и заключалась в следующем.

1. Произведен отвод участка под ботанический сад и получена территория площадью 257,7 га.

2. Сделана съемка территории в масштабе 1:500.

3. Разработано архитектурно-планировочное задание и составлена пояснительная записка по строительству сада (см. приложение*¹).

4. Выполнено рекогносцировочное дендрологическое, геоботаническое и почвенное обследование территории ботанического сада.

5. Начата разработка проектного задания по строительству сада киевским Государственным институтом по проектированию городов и им же составлен проект и смета на строительство ограды.

6. Получены ассигнования и определен подрядчик по строительству ограды в 1966 году.

В 1965 году Донецкий ботанический сад организовал научную связь с 83 ботаническими садами, дендропарками и арборетумами СССР. По состоянию на 1 декабря отделом мобилизации флоры получен семенной материал более чем на 20 ботанических садов, который насчитывает около 4000 видов и форм древесных, кустарных, полукустарных и травянистых растений. Из них 535 образцов высеяны осенью текущего года на временном питомнике ботанического сада.

Более 150 видов семян древесных и кустарниковых пород собрано сотрудниками сада во время экспедиционных ездов для ознакомления с результатами по интродукции и акклиматизации растений в дендропарке «Веселые Боковеньки» (Кировоградская область) Мариупольской лесной опытной станции (Донецкой обл.), др.

Донецкий ботанический сад устанавливает тесную связь с производственными предприятиями и научно-исследовательскими учреждениями Донбасса (областное управление лесного хозяйства, ремонтно-строительное управление зеленого строительства г. Донецка, Мариупольская ЛОС, металлургический, коксохимический заводы, Докучаевский флюсо-доломитный комбинат, завод им. 15-летия ВЛКСМ и др.).

III. Внедрение результатов исследований в народное хозяйство.

Результаты работы Донецкого ботанического сада будут внедряться по мере выполнения темы, а для широкого внедрения – после ее завершения в 1970 г.

*¹ Додатки не публікуються.

Однако, различным организациям г. Донецка оказана следующая помощь:

1. Сотрудниками сада дано 15 консультаций по самым разнообразным вопросам, касающихся озеленения промышленных территорий и жилых массивов.

2. Дано заключение с внесением необходимых изменений на «Проект озеленения Донецкого автодрома и городка культуры и отдыха механизаторов-транспортников Главдонбасстроя».

3. Разрабатывается проект озеленения территории Донецкой городской автобазы.

4. Составляются рекомендации по строительству двух городских скверов.

5. Важнейшие результаты исследований, выполненных на основании хозяйственных договоров.

Как указывалось в разделе I, хоздоговорных тем в 1965 году не имел.

[...]^{*1}

И. о. директора Донецкого
ботанического сада *М. [Л.] Рева*
Зам. директора по
научной работе *В. [П.] Тарабрин*
Ученый секретарь *Н. [Т.] Кочкарь*

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділення наук. Спр. 820. Арк. 2–6.
Оригінал. Машинопис.

№ 313

ВІДОМОСТІ ПРО ЕКОНОМІЧНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ ІНСТИТУТУ ФІЗІОЛОГІЇ ім. О. О. БОГОМОЛЬЦЯ АН УРСР У 1958–1965 рр.

[1965 р.]^{*2}

I. Разработка биологического препарата спленина^{*3}

Согласно данным планового отдела Дарницкого химфармзавода, чистый доход от продажи спленина, полученного в Институте физиологии им. А. А. Богомольца АН УССР, составляет 751 тыс. руб. (сюда не включен доход от производства спленина на экспорт). По годам доход распределяется следующим образом:

1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965
80	9246	80 400	96 480	134 348	169 590	139 708	121 270

II. Внедрение в производство специфического стабилизатора крови синантрола – синантрина С. Согласно справки Управления медпрепаратов МЗ СССР,

^{*1} Знято інформацію про координацію наукової діяльності.

^{*2} Дату встановлено за змістом документа.

^{*3} Тут і далі – підкреслено у документі.

годовая потребность з гепарине на 1965 г. составляет 250 кг порошка на сумму 2 800 000 руб. (в валюте). Для производства такого количества гепарина требуется 1000 тонн легких от 500 000 голов крупного рогатого скота. Если гепарин заменить предложенным институтом синантрином, который получается из древесной целлюлозы и дает такой же эффект, как гепарин, то получится ежегодная экономия в валюте на сумму 2 800 000 руб., т. к. для производства 250 кг синантрина требуется только 620 кг древесной целлюлозы. Синантрин с успехом применялся в клиниках Украины в 3000 случаев и ни в одном не было осложнений.

III. Внедрение новых приборов. Внедрение новых приборов, разработанных в Институте физиологии [им. А. А. Богомольца], дало за 1959–1965 гг. экономический эффект на сумму 1 608 000 руб., что по годам распределяется следующим образом:

1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965
144 000	120 000	240 000	240 000	402 000	318 000	144 000

Экономический эффект разработки других тем в настоящее время трудно определить.

Таким образом, по всем приведенным темам за период с 1958 по 1965 гг. получен следующий экономический эффект:

1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965
2 800 080	2 953 246	3 000 400	3 136 480	3 174 348	3 371 590	3 257 708	3 065 270

Директор Института
чл.-корр. АН СССР, профессор П. [Г.] Костюк

Науковий архів Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України. Оп. 1. Спр. 527. Арк. 23–24. Оригінал. Машинопис.

№ 314

ДОВІДКА ІНСТИТУТУ МАТЕМАТИКИ АН УРСР ПРО СВІТОВЕ ВИЗНАННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ АКАД. Ю. О. МИТРОПОЛЬСЬКОГО В ГАЛУЗІ ТЕОРІЇ НЕЛІНІЙНИХ ДИФЕРЕНЦІАЛЬНИХ РІВНЯНЬ І ТЕОРІЇ НЕЛІНІЙНИХ КОЛИВАНЬ

[1965 р.]*¹

Академику АН УССР Митропольскому Юрию Алексеевичу в 1965 году присуждена Ленинская премия за цикл работ по теории нелинейных дифференциальных уравнений и теории нелинейных колебаний¹⁰¹, состоящим из двух монографий и 12 журнальных статей.

*¹ Дату встановлено за суміжними документами в архівній справі.

В этих работах Ю. А. Митропольский создал общую теорию и разработал метод исследования нестационарных процессов в нелинейных колебательных системах и метод исследования одночастотных колебательных процессов в системах со многими степенями свободы. Эти методы позволяют эффективно решать многочисленные актуальные задачи физики и техники и нашли широкое применение в практике конструкторских и расчетных бюро.

Выдающимся достижением является также развитая Ю. А. Митропольским теория интегральных многообразий, на основании которой дано строгое математическое обоснование предложенного им метода и доказан ряд тонких теорем, имеющих большое теоретическое значение в теории дифференциальных уравнений с малым параметром.

Книги Ю. А. Митропольского «Асимптотические методы в теории нелинейных колебаний», [Издательство] Физматгиз, 1963 г. (совместно с Н. Н. Боголюбовым) и «Проблемы асимптотической теории нестационарных колебаний», Изд[ательство] «Наука», 1964 г., являются завершением исследований, опубликованных автором в ряде журнальных статей и предыдущих монографий. Отметим, что книги Ю. А. Митропольского в настоящее время переведены на английский, французский, немецкий, японский и китайский языки.

Изложенные в этих книгах результаты представляют собой наиболее фундаментальные исследования в области асимптотических методов, выполненные в СССР за последние 10–15 лет.

В этих книгах впервые в мировой литературе создана единая и строгая теория и методика исследования нестационарных и одночастотных колебательных процессов и развит оригинальный метод интегральных многообразий.

Выполненные Ю. А. Митропольским исследования выдвинули его на одно из ведущих мест в мире в области теории нелинейных колебаний.

Інститут архівознавства НБУВ. Ф. 264. Оп. 1. Спр. 643. Арк. 10–11. Копія. Машинопис.

№ 315

ВИТЯГ ЗІ ЗВІТУ ПРЕЗИДІЇ УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА ОХОРОНИ ПРИРОДИ І СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ПРИРОДНИХ БАГАТСТВ АН УРСР ЗА ПЕРІОД 1961–1965 рр.

[1965 р.]^{*1}

Товариші!

За звітній період відбулися великі зміни в нашій країні. [...]»^{*2}.

Зараз наше товариство налічує в своїх рядах більше одного мільйона 500 тисяч чоловік. Це в той час, як на Другому з'їзді [товариства] було відзначено, що Українське товариство налічувало в своєму складі один мільйон 96 тисяч членів – на 400 тисяч більше.

^{*1} Дату встановлено за змістом документа.

^{*2} Тут і далі у документі – знято інформацію про суспільно-політичні події в країні.

[...]

За звітний період члени секцій прийняли активну участь у всіх природоохоронних міроприємствах, вели широку роз'яснювальну роботу серед населення.

Організаційна робота^{*1}

Організаційний стан Українського товариства охорони природи характеризується такими показниками: працюють 25 обласних і 3 міських відділення, в яких нараховується 17 309 первинних організацій. При них діють 13 774 громадських інспектори по охороні природи.

[...]^{*2}

В звітний період ми разом з ЦК комсомолу, Міністерством авто[мобільного] транспорту, Міністерством освіти УРСР провели республіканське змагання по озелененню міст і сіл. Переможцям були вручені нагороди. Проведене міроприємство дало можливість виявити на місцях багато активістів, справжніх патріотів, які щиро люблять рідну природу.

Проведена велика робота по організації по створенню районних відділень товариства. Немало таких відділень і первинних організацій, які показують приклади в роботі. [...]

Цілком зрозуміло, що первинні організації – це основа нашого товариства. Саме тут, в первинній організації, починають здійснюватися практичні справи природоохоронного характеру, відцільа^{*3} починається громадський контроль за виконанням закону про охорону природи.

Створення широкої сітки первинних організацій і перетворення їх у життєдіяльні колективи повинно стати дивізом роботи обласних відділень. Треба тільки уміло організувати справу, допомагати первинним організаціям і направляти їх діяльність. З цією метою узагальнений досвід передових організацій Чернігівської, Черкаської і Кримської організацій. Але цей досвід ще не став здобутком всіх первинних організацій.

Говорячи про організаційну роботу, не можна зупинятися на кадрах і роботі з ними. [...]

Громадське начало лежить в основі всієї діяльності товариства. Громадський актив – його опора і сила. Ось чому створення міцного і багаточисельного активу, повсякденна робота з ним і правильне використання цього активу повинно стояти в центрі уваги їх працівників товариства – від первинної організації до президії Республіканської ради товариства.

Робота секцій

Значну роль в оживленні роботи первинних організацій відіграють секції. Багато сил було положено на перебудову роботи секцій Республіканської ради і обласних відділень, перетворенню їх в методичний центр.

Використовуючи найновіші досягнення і наукові відкриття, секції в доступній формі розкривали і форми участі членів товариства в конкретній природоохо-

*1 Тут і далі – підкреслено у документі.

*2 Тут і далі – знято деталізовану інформацію про роботу відділень і секцій товариства.

*3 Тут і далі – так у документі.

ронній роботі, а також стали виступати як організатори республіканських обласних і районних міроприємств по охороні природи і раціональному використанню природних багатств.

В більшості обласних відділень створені і працюють секції у відповідності з статутом товариства і законом про охорону природи. Аналогічно республіканським секціям в обласних відділеннях працюють секції – юнацька, охорони ліса і озеленення, охорони ґрунтів, водоймищ, тваринного світу, квітництва і садівництва, бджільництва, охорони пам'ятників живої природи, а також охорони атмосферного повітря.

В цілому робота всіх секцій була направлена на мобілізацію сил громадськості для виконання закону про охорону природи, постанов партії і уряду по розвитку і раціональному використанню природних багатств.

Республіканські секції товариства, які очолюють вчені і спеціалісти, проводили свою роботу в тісному контакті з багатьма вищими навчальними закладами і науково-дослідними установами. Вони допомагали залучати їх колективи в роботу по охороні природи.

Внаслідок активізації роботи республіканських природоохоронних секцій, обласні відділення – Кримське, Закарпатське, Харківське, Дніпропетровське, Івано-Франківське, Львівське – провели наукові конференції по питаннях охорони і раціонального використання природних ресурсів. Зараз іде діяльна підготовка по проведенню конференції в Одеській області.

На основі матеріалів обласних наукових конференцій, виконками обласних рад депутатів трудящих прийняли важливі рішення по питаннях охорони і раціонального використання природних ресурсів.

Вперше в історії нашого товариства в кінці 1963 року президія підготувала і організувала спеціальне засідання республіканської ради, на якому були присутні представники партійних і радянських органів, міністерств і відомств, що експлуатують природні ресурси. Матеріали цього засідання знайшли своє відображення в постанові Ради Міністрів УРСР по питаннях охорони природи і в новому законі по охороні природи*¹.

Республіканські секції були ініціаторами всесоюзних і республіканських нарад по важливих питаннях охорони природи.

Наші представники брали участь у всесоюзній нараді по озелененню жилих районів і мікрорайонів, у всесоюзному семінарі по питанню науково-дослідної роботи в галузі озеленення міст і задачі по координації наукових досліджень, в Четвертій всесоюзній нараді по охороні природи.

Зараз активісти секцій готуються взяти участь в Сьомій всесоюзній нараді по охороні природи.

*¹ Мається на увазі постанова РМ УРСР від 8 травня 1964 р. № 451 «Про поліпшення охорони природи, раціональне використання і відтворення природних багатств Української РСР» та Закон УРСР «Про охорону природи Української РСР» (1960). На третьому з'їзді товариства 15–16 квітня 1965 р. було ухвалено клопотання до законодавчих органів республіки про створення Державного комітету з охорони природи України (комітет створено у 1967 р.)

Багато республіканських нарад було проведено за звітний період. Можна назвати тільки деякі з них: республіканська науково-технічна конференція по охороні атмосферного повітря, республіканська нарада по питаннях охорони*¹ рибних запасів, республіканська нарада по боротьбі з ерозією ґрунту, республіканська нарада по озелененню міста і жилих районів міста Києва, республіканська нарада по охороні водоймів від забруднення стічними водами промислових підприємств.

Секції приймали активну участь в підготовці лекцій, плакатів і других матеріалів по важливих питаннях охорони і раціонального використання природних ресурсів.

[...]

Хорошо працює секція охорони води і рибних запасів (начальник головної інспекції Держземводгоспу УРСР т. Лепорський), вона організувала контроль за водоймищами, річками і очисними спорудами. Сотні громадських постів приведені в дію. Вони допомагають рибній інспекції успішно вирішувати складні відповідальні завдання.

З метою пропаганди ідей охорони природи, розвитку озеленення садівництва президії обласних відділень опираються на секції, які проводять консультації і лекції. Вони організують конкурси, виставки, тематичні вечори, свята неділі ліса і сада, місячники охорони риби, дні птаха.

[...]

Виховання любові до природи має велике значення для молодих людей. Діти особливо люблять природу і найкращим заходом привчити їх до виконання конкретних справ по охороні природи є наша з вами робота.

[...]

В школах і позашкільних установах в 1964 році працювало 1 мільйон 154 тисячі піонерських зелених патрулів і лісових піонерських дозорів, 35 тисяч постів по боротьбі з шкідниками сільськогосподарських культур.

Учасники походів тільки за один рік посадили 17 мільйонів 422 тисячі 853 штуки плодкових і декоративних дерев, 16 мільйонів декоративних кущів і 3688 гектарів садів. Вони заклали 7344 нових парки і скверів, посадили в балках і ярах 270 гектарів лісу.

[...]

В 1963 році була проведена республіканська нарада керівників юнацьких секцій і директорів обласних станцій юннатів. Це дало змогу значно покращити діяльність секцій в організації боротьби за охорону природу.

Пропагандистсько-масова робота

Одночасно з підвищенням рівня організаторської і природоохоронної діяльності товариства за звітний період збільшились і масштаби масово-пропагандистської роботи. Особливо широкий розмах вона набрала в зв'язку з виступами вчених, письменників, громадських діячів на сторінках республіканських і обласних газет.

*¹ Слово «охорони» вписано поперек рядка.

Значне місце в пропагандистській роботі товариства завжди відводилось лекційній пропаганді. Багато уваги приділяється їй і тепер. Тільки в 1964 році було прочитано 26 304 лекції і проведено 79 287 бесід і консультацій. Це в той час, коли в 1963 році проведено 16 тисяч лекцій і біля 47 тисяч бесід і консультацій.

[...]

Широко висвітлюється питання пропаганди охорони природи в пресі, по радіо і по телебаченню. Можна сміливо сказати, що зараз нема такої газети, починаючи від багатотиражки і кінчаючи республіканською пресою, в якій б широко не висвітлювались питання охорони природи. В багатьох редакціях газет створені відділи охорони природи на громадських началах, які поміщають спеціальні матеріали, проводять конкурси на краще оповідання, вірш, нарис на природоохоронні теми («Робітнича газета», «Правда України», «Літературна Україна»).

В 1964 році надруковано 5160 кореспонденцій, передано по радіо і телебаченню 1717 виступів, тоді як в 1963 році надруковано 2270 статей, підготовлено і передано по радіо і телебаченню 833 виступи. Регулярно виходить щомісячний радіожурнал «Рідна природа».

Зараз обласними відділеннями товариства широко використовуються самі різноманітні форми наочної пропаганди. Міцно ввійшли в практику виставки. На кожній з таких виставок наші відділення широко показують в фотоілюстраціях і документах питання охорони здоров'я. Тут же проводяться консультації і вони стали однією із ділових форм масової пропаганди завдань товариства. На відміну від виставок минулих років тематика їх зараз розширилась і відповідає вимогам сьогодення. Так, наприклад, в Києві була організована виставка, в якій взяли участь більше 50 первинних організацій разом із зацікавленими установами, які мають відношення до використання природних ресурсів. На ній експонувалися результати роботи громадськості по боротьбі за чистоту рік, атмосферного повітря, охорони лісу, озеленення міста і населених пунктів.

[...]. Життя висунуло і такі форми масової роботи, як екскурсії по вивченню природи рідного краю. Широко використовується і кіно для пропаганди природоохоронної тематики. Одночасно з нашим товариством пропаганду ідей охорони природи ведуть і інші організації – державні і громадські, діяльність яких має відношення до використання природних ресурсів. Товариство разом з інспекціями рибоохорони і [Українським] товариством мисливців і рибалок провели місячник по охороні і збереженню рибних запасів під час нересту і в період зимової задухи. На протязі місячника були видані плакати, листівки, гасла, друкувалась кореспонденція в місцевій пресі і передавалась по радіо. Внаслідок цього значно зменшились випадки браконьєрства на Десні і Дніпрі, в Каховському водоймищі.

Однією з масових форм пропаганди ідей товариства є проведення конкурсів по охороні природи, які міцно ввійшли в практику роботи обласних товариств і допомагають успішно проводити природоохоронну роботу. Республіканське товариство разом з Спілкою журналістів України оголосили конкурс на краще висвітлення питань охорони природи в пресу, по радіо і телебаченню. В цей конкурс включились багато обласних, районних і республіканських газет. Підсумки конкурсу будуть підведені в кінці цього року. Треба сподіватися, що газети

ще з більшою активністю будуть висвітлювати ці важливі питання на сторінках своїх газет.

Декілька слів про видавничу діяльність.

Щороку виходить у нас збірник «Охороняйте рідну природу»^{*1}. В 1964 році вийшов четвертий збірник тиражом 5 тисяч екземплярів. Вийшли брошури «Охороняйте корисних звірів нашої республіки». Підготовлені до друку «Чорноморський заповідник» та інші. Видано 8 лекцій тиражом по 1000 екземплярів кожна. Завоювали загальне визнання плакати «Боротьба з ерозією ґрунтів», «Охороняйте корисних птахів», «Зберігайте ліс від вогню» та інші. Всього видано 23 плакати загальним тиражем 115 тисяч. Крім цього президія товариства видала масовим тиражем статут товариства, положення про роботу секцій, свідоцтва громадського інспектора, бланки квитків для дорослих і юнаків, грамоти та інш[і] матеріали.

Багато видавалося літератури, плакатів, лозунгів в обласних відділеннях. Заслуговує уваги видавнича робота Кримського, Чернігівського, Закарпатського відділень.

Виробнича діяльність

В обласних відділеннях нашого товариства є виробничі бригади по боротьбі з шкідниками, зоомагазини, пітомники. Відомо, що згідно Статуту дозволяється товариству вести виробничо-торгову діяльність. Останнім часом немало уваги приділялось організації і налагодженню роботи бригад по боротьбі з шкідниками зелених насаджень. Торгова діяльність значно покращала. Але, на превеликий жаль, з-за відсутності досвідчених кадрів і недостатньої матеріальної бази виробнича діяльність ведеться кустарно, а в практиці роботи магазинів є грубі факти порушення фінансової дисципліни. Так, в м. Ялті і Одесі за порушення фінансової дисципліни і зловживання працівники магазинів Ялти були притягнуті до відповідальності^{*2}.

Нам необхідно і далі розвивати виробничу діяльність, треба^{*3} організувати суворий контроль громадськості за торговими і виробничими підприємствами. Це дасть змогу повністю задовольнити потребу наших людей в саденцях і других предметів, які необхідні для розвитку природних ресурсів.

Фінансовий стан товариства

[...]^{*4}

За звітний період наявність средств товариства в державних банках і ощадних касах нараховувалось 318 тисяч карбованців. [...].

^{*1} У 1918 р. зоолог М. В. Шарлемань у м. Харкові опублікував брошуру «Охороняйте рідну природу» виключно природоохоронного характеру, через яку в 1930-х роках зазнав політичного тиску та репресій. У цей період Головлітом було заборонено видавати в бібліотеках книги природоохоронної тематики, зокрема у чорні списки потрапила й згадана праця. У 1960-х роках у видавництві «Урожай» під цією ж назвою почав виходити збірник статей з питань охорони і раціонального використання природних ресурсів УРСР.

^{*2} Так у документі.

^{*3} Слово «треба» надруковано поперек рядка.

^{*4} Знято деталізовану інформацію про питання організації обліку фінансів товариства.

Робота президії ради товариства

Президія розробляла директивні матеріали, зв'язані з участю товариства в виконанні партійних і державних постанов, закону про охорону природи України, рішення Ради Міністрів України та інш[і], на основі яких давався напрямок в роботі відділень, складанні планів роботи товариства, проводилась підготовка до научних конференцій, нарад і семінарів.

Багато уваги президія приділяла організаційним питанням: роботі секцій, видавничій діяльності, виробничо-торговій і фінансовій діяльності відділення.

На засіданнях президії затверджувались положення секцій і редакційної ради товариства.

В основу роботи президії була положена колегіальність в рішенні всіх питань. Члени президії приймали активну участь в проведенні в життя постанов президії.

[...]^{*1}

Охорона природи збагачує і розвиває радянського чоловіка, турбується про озеленення свого квартала, за чистоту повітря, врятування лісного багатства, охорону ґрунтів і повітряної ерозії – кожний повинен знати, що він робить велику і корисну справу не тільки для себе, а й для своїх майбутніх поколінь.

ЦДАВО України. Ф. 4698. Оп. 1. Спр. 175. Арк. 66–82. Копія. Машинопис.

№ 316^{*2}

ДОВІДКА ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ПЕРЕВІРКИ СТАНУ ВИНАХІДНИЦТВА ТА ОХОРОНИ ДЕРЖАВНИХ ІНТЕРЕСІВ У ГАЛУЗІ ВИНАХОДІВ В ІНСТИТУТАХ ЕЛЕКТРОЗВАРЮВАННЯ ім. Є. О. ПАТОНА, КІБЕРНЕТИКИ, ПРОБЛЕМ МАТЕРІАЛОЗНАВСТВА І ХІМІЇ ВИСОКОМОЛЕКУЛЯРНИХ СПОЛУК АН УРСР^{*3}

[Грудень 1965 р.]^{*4}

[...]^{*5}

Общественной инспекцией по изобретательству и рационализации газеты «Вечірній Київ» и Киевского областного совета ВОИР в декабре 1965 года проведена проверка состояния изобретательства и охраны государственных интересов в области изобретений в научно-исследовательских институтах электросварки им. Е. О. Патона, кибернетики, проблем материаловедения и химии высокомолекулярных соединений АН УССР.

^{*1} Знято інформацію про плани роботи товариства.

^{*2} Див. док. № 241.

^{*3} Довідку направлено до РМ УРСР.

^{*4} Дату встановлено за змістом документа.

^{*5} Знято інформацію про необхідність забезпечення ліцензування та використання патентних матеріалів при розробці нової техніки.

Проверкой установлено, что за последнее время в этих институтах значительно улучшилась работа по этим вопросам.

В 1964 году указанными институтами подано 264 заявки на предполагаемые изобретения и получено 100 авторских свидетельств, в том числе Институтом [электросварки] им. Е. О. Патона подано 115 заявок и получено 64 авторских свидетельств, Институтом проблем материаловедения – 72 заявки и получено 16 авторских свидетельств, Институтом кибернетики – 60 заявок и получено 20 авторских свидетельств и Институтом химии высокомолекулярных соединений – 17 заявок, по которым не получено ни одного свидетельства*¹.

За 1965 год институтами подано 313 заявок и получено 66 авторских свидетельств, в том числе Институтом электросварки им. Е. О. Патона – 170 заявок и получено 26 авторских свидетельств, проблем материаловедения – 74 заявки и получено 7 авторских свидетельств, кибернетики – 50 заявок и получено 25 авторских свидетельств и химии высокомолекулярных соединений 19 заявок и получено 8 авторских свидетельств.

Институтом [электросварки] им. Е. О. Патона в 1965 году оформлены и направлены в Комитет по делам изобретений и открытий при Совете Министров СССР две заявки на предполагаемые открытия, авторами которых являются доктор технических наук [Б. И.] Медовар и кандидат технических наук [А. А.] Россошинский. Изобретение «Электрошлаковая сварка толстого металла», разработанное академиком Патонем Б. Е., доктором технических наук [Г. З.] Волошкевичем и др[угими] удостоено Ленинской премии. В институте разработаны такие ценные изобретения, как «Электрошлаковый переплав металлов», «Дуговые методы сварки», «Газосварка с защитой углекислым газом», «Контактная сварка больших сечений» и другие.

В институте активными изобретателями являются: доктор технических наук Дудко Д. А., которым разработано 34 изобретения, причем 22 из них во время подготовки докторской диссертации; академик Патон Б. Е. имеет 80 изобретений; доктор технических наук Медовар Б. И. 25 изобретений и др.

Все изобретения, разработанные сотрудниками института, внедрены в производство на многочисленных предприятиях страны. Вопросами быстрого внедрения изобретений в производство занимается специальный отдел института.

Из разработанных институтом изобретений продано 5 лицензий, в том числе Франции и Японии лицензия на электрошлаковый переплав металлов, за которую получено государством один миллион рублей, Швеции – лицензия на электросварочное оборудование, за которую получено 800 тысяч рублей и др. За границей запатентовано 25 изобретений, разработанных сотрудниками института и в стадии патентования находятся еще 60 других изобретений*².

Выдающихся успехов в развитии изобретательства Институт электросварки им. Е. О. Патона достиг благодаря тому, что здесь правильно намечаются на-

*¹ Текст цього та наступного абзацу у документі виділено олівцем на лівому березі.

*² Текст абзацу у документі виділено олівцем на лівому березі.

правления научного поиска, который экономически обосновывается, тщательно согласовывается работа отдельных исполнителей, составляются четкие графики работ от начал экспериментов до внедрения изобретений, патентоспособность намеченных работ проверяется еще до включения их в план.

Большую работу по развитию изобретательства и охране государственных интересов в области изобретений вносят патентная группа института и экспертный совет, который рассматривает все законченные научно-исследовательские работы с целью выявления в них элементов новизны, а также промышленной полезности. Публикация материалов в печати допускается только с разрешения указанного экспертного совета, которое обязательно визируется патентной группой.

При институте создан отраслевой патентный фонд, в котором имеются описания изобретений, разработанных в Советском Союзе, США, Англии, Франции, ФРГ, Японии, библиографические сборники по 12 странам и т. д.

Из 1200 чел. научных сотрудников и инженерно-технических работников института 785 человек являются изобретателями.

[...]*¹

ПРЕДЛОЖЕНИЯ

1. В институтах проблем материаловедения и кибернетики ускорить комплектование отраслевых патентных фондов.

2. Обязать все институты производить предварительный патентный поиск перед началом разработки тем-заданий.

3. Во всех институтах улучшить работу экспертных комиссий. Предусмотреть выдачу ими разрешения на публикацию научно-исследовательских работ только при наличии виз патентных подразделений. Возложить на патентные подразделения ответственность за проверку работ для публикации, на наличие элементов новизны, подлежащих защите авторскими свидетельствами.

4. Организовать во всех отделах институтов плановый отбор законченных научно-исследовательских и диссертационных работ, выполненных на уровне изобретений, и оформление их для защиты авторскими свидетельствами.

5. Обязать все отделы институтов по всем законченным работам, защищенным авторскими свидетельствами, принимать меры по внедрению их в производство, учитывать объем внедрения и экономию, полученную государством.

6. По всем темам-заданиям составлять графики работ от начала экспериментов и до внедрения изобретений, добиваясь безусловного их выполнения.

7. Запретить публикацию в прессе научно-исследовательских и диссертационных работ, выполненных на уровне изобретений, до защиты их авторскими свидетельствами.

8. Просить партийные организации и местные комитеты профсоюзов институтов систематически рассматривать на своих заседаниях вопросы развития изобретательства и улучшения охраны государственных интересов в области изобретений.

*¹ Знято деталізовану інформацію про організацію роботи у галузі експертизи винаходів.

9. Рекомендовать руководителям институтов кибернетики и химии высокомолекулярных соединений совместно с профсоюзными организациями создать при институтах первичные организации Всесоюзного общества изобретателей и рационализаторов.

Председатель
Украинского республиканского
совета ВОИР П. [Ф.] Рябоконт

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 13, т. 2. Спр. 1751. Арк. 13–19. Оригінал. Машинопис.

№ 317^{*1}

**ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАУКОВІ ДОСЯГНЕННЯ
ІНСТИТУТУ БОТАНІКИ АН УРСР У 1959–1965 рр.^{*2}**

[Грудень 1965 р.]^{*3}

В результаті глибокого вивчення флористичного складу вищих і нижчих рослин виготовлено ряд зведених робіт і посібників по різних групах рослинного світу. Так, по лінії вивчення вищих рослин завершено видання багатотомної «Флори УРСР» (кол[ектив] авторів); для задоволення потреб вищих і середніх спеціальних шкіл, а також спеціалістів сільського і лісового господарств виданий «Визначник вищих рослин України» II вид[ання] (кол[ектив] авторів), підготовлено до друку «Визначник бур'янів УРСР» (кол[ектив] авторів).

По лінії вивчення нижчих рослин надруковано «Флору печіночних і сфагнових мохів України» (акад. АН УРСР Д. К. Зеров), ряд випусків «Визначника прісноводних водоростей України», а саме – «Діатомові водорості» (О. В. Топачевський і О. П. Оксіук), «Золотисті водорості» (О. М. Матвієнко); монографія «Аналіз ліхенофлори Українських Карпат» (М. Ф. Макаревич), «Істівні та отруйні гриби України» (М. Я. Зерова); здано до друку «Флора лишайників України», т. II та «Визначник грибів УРСР», т. I.

По лінії визначення рослинного покриву УРСР надруковано монографії «Рослинність засоленних ґрунтів УРСР» (Г. І. Білик), «Рослинність Українських Карпат і шляхи їх раціонального використання» (кол[ектив] авторів), «Заплавні луки Поліського Дніпра, їх поліпшення і раціональне використання» (Д. Я. Афанасьєв), «Ліси Українського Полісся» (В. О. Поварніцин), «Торфові болота Українського Полісся» (Г. Ф. Бачуріна).

По рослинним ресурсам надруковано роботу «Дикоростучі лікарські рослини УРСР» (кол[ектив] авторів).

^{*1} Див. док. № 186.

^{*2} Документ направлено до бюро Відділення загальної та еволюційної біології АН УРСР 21 лютого 1966 р.

^{*3} Дату встановлено за змістом документа.

Опубліковано 3 монографії по цитології та ембріології: «Сучасний стан основних проблем цитоембріології рослин і шляхи їх дальшого розвитку» (чл.-кор. АН УРСР Я. С. Модилевський), «Особливості розвитку ендосперма покритонасінних рослин та його роль в утворенні насіння й плода» (М. І. Худяк) та «Цитоембріологія родини пасльонових» (О. І. Рибченко).

По фізіології рослин за семирічку надруковано 2 монографії, а саме «Взаємовідносини і розвиток надземних органів і коренів рослин в залежності від умов середовища» (кол[ектив] авторів), «Алелопатія в житті рослин і їх угруповань» (А. М. Гродзинський).

В 1959–[19]65 рр. було значно розширено роботи по виробничому випробуванню та впровадженню результатів наукових досліджень в практику народного господарства. Так, на Сакському хімзаводі вперше одержано промисловий каротин з водорості дуналієли солевої; виведено новий сорт цукрового буряка – триплоїдний гібрид «Полі-Кубанський-9», який районовано в Краснодарському краї на площі 250 тис. га. Цей сорт показав себе краще районованого там досі сорту «Рамонський 06» – по врожаю коренів на 13,2%, по цукристості на 12,6%.

Вперше в Радянському Союзі виведено нову форму тетраплоїдної конюшини, яка є перспективною для селекції.

Розширено виробничі посіви тетраплоїдного жита, виведеного в інституті. Врожай його, як правило, вище в 1,5–2 рази проти районованого диплоїдного.

Успішно розроблено метод поверхневого культивування хлорели на відходах бродильних виробництв і анкістродесма на синтетичних розчинах для використання їх як додаткового корму для тварин і птахів, а також для очистки стічних вод деяких виробництв.

В 1965 р. змонтовано склотрубну установку для масового культивування хлорели на відходах дріжджевих виробництв на дріжджзаводі у Львові, яка успішно проходить випробування.

Складено і передано Комітету по координації*¹ рекомендації по раціональному використанню і поліпшенню полонин Карпат. Складено також рекомендації по боротьбі з селевіми явищами в Карпатах.

За семирічку (1959–1965 рр.) 5 співробітників Інституту ботаніки захистили докторські дисертації, 27 – кандидатські.

Директор інститута
докт[ор] биол[огических] наук Г. И. Билык
Учений секретарь
канд[идат] биол[огических] наук В. Г. Копачевская*²

Науковий архів Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України. Оп. 1. Спр. 950. Копія. Машинопис.

*¹ Так у документі. Ймовірно, йдеться про Державний комітет Ради Міністрів УРСР з координації науково-дослідних робіт.

*² Так у документі – підписи російською мовою.

**КОРОТКИЙ ЗВІТ ПРО НАЙВАЖЛИВІШІ НАУКОВІ ДОСЯГНЕННЯ
ІНСТИТУТУ МОВОЗНАВСТВА ім. О. О. ПОТЕБНІ АН УРСР
У 1958–1965 рр.*¹**

*[Грудень 1965 р.]**²*

Протягом 1958–1965 рр. Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР розробляв одну проблему «Закономірності розвитку національних мов у зв'язку з розвитком соціалістичних націй».

По цій проблемі було завершено 27 робіт.

По темі державного плану «Питання розвитку української літературної мови радянського періоду» підготовлено і видано «Курс історії української літературної мови» у 2-х томах та колективну монографію «Закономірності розвитку українського усного літературного мовлення». По цій темі видані дві монографії акад. АН УРСР І. К. Білодіда:

1. «Т. Г. Шевченко в історії української літературної мови»;

2. «Поетична мова Максима Рильського», а також монографія проф. Жовтобрюха М. А. «Мова української преси».

По темі державного плану «Сучасна українська літературна мова» в 5-ти томах підготовлено до друку два перші томи «Фонетика» і «Морфологія», які будуть видані до 50-річчя Великого жовтня.

По темі «Українсько-російські та російсько-українські словники» видано перший в історії української культури «Українсько-російський словник» в 6-ти томах, однотомний «Українсько-російський словник» і підготовлено до друку «Російсько-український словник» у 2-х томах.

По темі «Словник української мови» в 10-ти томах укладається перший в історії української лексикографії тлумачний словник, три томи якого вже підготовлено до друку. Підготовлено і видано «Словник мови Т. Г. Шевченка» у 2-х томах. Здійснено перевидання «Словника української мови» за ред. Б. [Д.] Грінченка.

По темі «Атлас української мови» в 3-х томах, що виконується у координації з Інститутом суспільних наук Львівського державного університету ім. І. Франка, підготовлено до друку I том.

У галузі порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов підготовлені дві великі праці: «Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов» та «Розвиток структури слов'янського речення» (обидві праці незабаром вийдуть з друку).

По темі «Пам'ятки української мови» підготовлено і видано такі праці:

1. «Лексикон словеноросійський» П. Беринди;

2. «Лексис» Лаврентія Зизанія;

3. Актова книга Житомирського міського уряду;

4. Українські грамоти XV ст.

*¹ Документ направлено до Секції суспільних наук АН УРСР 26 лютого 1966 р.

**² Дату встановлено за змістом документа.

Всього за семирічку інститут підготував і видав 89 монографічних праць та збірників, загальним обсягом 1793 друк[ованих] арк.

Протягом семирічки підготовлено докторів наук – 3, кандидатів наук – 22.

У 1958 р. було докторів наук – 1, кандидатів наук – 29.

У 1966*¹ р. докторів наук – 4, кандидатів наук – 40.

Учений секретар Г. [М.] Колесник

Науковий архів Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. Оп. 1. Спр. 562. Арк. 1–3. Копія. Машинопис.

№ 319

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ПРО РОБОТУ АСПИРАНТУРИ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ АН УРСР У 1965 р.*²

[Грудень 1965 р.]*³

По состоянию на 1 января 1966 года в 51 научно-исследовательском учреждении Академии наук УССР насчитывалось 1603 аспиранта, в том числе 1164 чел. с отрывом от производства.

План приема в аспирантуру по АН УССР на 1965 год был скорректирован бывш[им] Государственным комитетом Совета Министров УССР по координации научно-исследовательских работ в следующих контингентах: всего – 570 чел., в т. ч. с отрывом от производства – 436 чел. и без отрыва от производства – 134 чел. (Письма Госкомитета от 18.X.1965 г. № 27/8524 и от 21.X.1965 г. № 27/8573). Принято в счет плана такое количество аспирантов: всего – 564 чел. в т. ч. с отрывом от производства – 425 чел. и без отрыва от производства – 139. Таким образом, план приема в аспирантуру в целом по АН УССР выполнен на 99,0%, а по формам обучения соответственно на 97,5% и 103,7%.

Из аспирантур научно-исследовательских учреждений АН УССР в отчетном году выпущено 354 чел. (300 чел. с отрывом и 54 чел. без отрыва от производства). Причем 120 чел., или 33,9%, успешно окончили аспирантуру.

Кроме того, в 1965 г. на ученых советах по присвоению ученых степеней научно-исследовательских учреждений АН УССР соискателями и лицами, ранее окончившими аспирантуру, защищено 284 кандидатских диссертации.

Зам. начальника отдела научных кадров и аспирантуры АН УССР *И. Шевчук*

ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 71. Спр. 282. Арк. 26. Оригінал. Машинопис.

*¹ Так у документі.

*² Документ направлено до відділу науки ЦК КПУ 22 січня 1966 р.

*³ Дату встановлено за змістом документа.

**ДОВІДКА ПРО НАУКОВІ ЗВ'ЯЗКИ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР
ІЗ ЗАРУБІЖНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ У 1965 р.**

[1965 р.]^{*2}

Международные научные связи АН УССР с зарубежными организациями и научными центрами развивались в истекшем году весьма плодотворно.

Они осуществлялись по линии взаимных научных командировок для длительной специализации, участия в различного рода международных научных конгрессах и конференциях, обмена литературой, печатными материалами, технической документацией и проведением совместных исследований по отдельным научным проблемам.

В качестве примеров такого сотрудничества можно назвать участие украинских ученых в Карпато-Балканской геологической ассоциации, разработку с чехословацкими специалистами проблем сварочного производства, совместные исследования с венгерскими и румынскими учеными в области глубинного сейсмического зондирования, сотрудничество по автоматическому управлению и автоматическим машинам стран, входящих в Совет Экономической Взаимопомощи, разработка вопросов украинско-чешских и украинско-словацких литературных связей. Многие вопросы исторической науки совместно разрабатываются украинскими и польскими историками. Предполагаются также совместные исследования с польскими учеными вопросов ценообразования в социалистическом хозяйстве, с учеными ЧССР, ГДР, ВНР, ПНР, НРБ и СФРЮ – проблем кибернетики. Флора и фауна Карпат будут предметом совместного изучения украинских ученых с учеными СРР, ПНР, ВНР.

За отчетный период 272 ученых АН УССР побывало в научных командировках почти во всех социалистических странах, а также в США, Англии, Франции, ФРГ, Японии и других капиталистических государствах.

Из этого количества 45 человек проходили соответствующую специализацию в зарубежных научных центрах, 100 человек выезжали для участия в различных международных конгрессах, конференциях, симпозиумах, 18 видных наших ученых находились за границей по персональным приглашениям зарубежных научных организаций, 13 человек для участия в выставках и по линии других ведомств.

Из общего числа выезжавших в заграничные командировки 114 человек принимали участие в морских научных экспедициях на исследовательских судах «Михаил Ломоносов» и «Академик [А.] Ковалевский».

В истекшем году в учреждениях АН УССР побывало 800 иностранных ученых и специалистов, в том числе 500 из социалистических стран и 300 человек из 25 капиталистических государств.

Количество зарубежных ученых и специалистов, приезжавших в АН УССР, распределяется по странам следующим образом:

*¹ Див. док. № 47, 57, 132, 139, 140, 141, 142, 156, 199, 210, 273.

*² Дату встановлено за змістом документа.

НРБ – 29 чел., ВНР – 49 чел., ГДР – 52 чел., ДРВ – 6 чел., КНР – 8 чел., Куба – 9 чел., ПНР – 88 чел., СРР – 25 чел., СФРЮ – 67 чел., ЧССР – 133 чел.*¹, МНР – 4 чел., США – 61 чел., Япония – 47 чел., Англия – 98 чел., ФРГ – 22 чел., Канада – 14 чел., Франция – 23 чел., Индия – 9 чел., Швеция – 10 чел., Афганистан – 9 чел. и т. д.

На основании действующих соглашений и планов о научном обмене между СССР и другими странами ряд зарубежных ученых проходили длительную специализацию в институтах кибернетики, физики, металлофизики, геофизики, полупроводников, зоологии, гидромеханики и других учреждениях Академии наук Украинской ССР.

Значительное количество иностранных специалистов приезжало к нам с целью изучения успехов украинских ученых в той или иной области науки, для обмена опытом, консультаций и чтения лекций.

Взаимный обмен командировками ученых в отчетном году способствовал успешному решению задач по изучению передового зарубежного опыта, освоению новых методик исследований и применяемой при этом аппаратуры. Все новое, изученное за границей, наши ученые и специалисты творчески используют в своей научно-исследовательской работе, что и определяет эффективность международных научных связей ученых украинской Академии наук.

За отчетный период ученые АН УССР принимали активное участие в различных международных симпозиумах, конгрессах, конференциях. Следует отметить, что если ранее на эти форумы выезжали отдельные ученые, то в 1965 г. в большинстве своем ученые АН УССР принимали участие целыми делегациями.

Делегация ученых-химиков в составе 6-ти человек во главе с членом-корреспондентом АН УССР К. А. Корневым принимала участие в Международной конференции по макромолекулярной химии в г. Праге.

С большим интересом были выслушаны участниками II-го Международного симпозиума по использованию изотопов в исследовании питания и физиологии растений в Турции доклады академика АН УССР П. А. Власюка и кандидата биологических наук Д. М. Гродзинского.

Научные сотрудники отделения физики в количестве 6-ти человек участвовали в работе Международной конференции по физике низких температур, которая проходила в ГДР.

Полезным было участие ученых АН УССР в работе Международной конференции по порошковой металлургии в Нью-Йорке во главе с академиком АН УССР И. М. Федорченко и Гордоновской конференции в США, где принимал активное участие академик АН УССР Ю. К. Делимарский.

Группа украинских ученых в составе члена-корреспондента АН УССР П. Г. Костюка, члена-корреспондента АМН СССР Н. А. Амосова и кандидата биологических наук В. И. Скока в Японии принимала участие в работе XXIII-го Международного съезда физиологических наук.

*¹ У документі слова «ЧССР – 133 чел.» обведено від руки.

Делегация ученых АН УССР в составе пяти человек во главе с академиком АН УССР К. Б. Яцимирским принимала участие в работе Международного симпозиума по чистым веществам в науке и технике, который проходил в ГДР.

Украинские ученые принимали участие в работе конгресса Международного института сварки во Франции, где с сообщениями выступили академики АН УССР К. К. Хренов, С. В. Серенсен и старший научный сотрудник кандидат технических наук Б. Г. Труфяков.

Делегация в составе десяти украинских геологов во главе с вице-президентом академиком АН УССР Н. П. Семененко принимала активное участие в работе VII-го Конгресса Карпато-Балканской геологической ассоциации, который проходил в Болгарии.

Группа ученых АН УССР в количестве 4-х человек во главе с членом-корреспондентом АН УССР П. Г. Борзяком принимала участие в работе Международной конференции по электронной и вакуумной физике в Чехословакии.

Украинские археологи в составе 5-ти человек, возглавляемые доктором исторических наук А. Н. Тереножкиным, выезжали в ПНР для участия в работе Международного археологического конгресса и многие другие.

Все наши ученые, как правило, на международных форумах выступали с докладами, которые получили высокую оценку зарубежной научной общественности.

В отчетной году украинские ученые принимали участие в работе постоянно действующих международных организациях (Карпато-Балканской геологической ассоциации, Межправительственной океанографической комиссии, Международном союзе славистов и др.)*¹.

Учреждения АН УССР обмениваются печатной продукцией с научными учреждениями многих стран в централизованном порядке через Центральную научную библиотеку АН УССР, которая является депозитарной библиотекой ООН и ЮНЕСКО. В настоящее время ЦНБ АН УССР осуществляет книгообмен с 1120 учреждениями и организациями 62 стран мира.

Наиболее активный книгообмен ЦНБ осуществляет с научными учреждениями социалистических стран, а также Англией, ФРГ и другими капиталистическими государствами.

В 1965 году на Украине был проведен ряд международных мероприятий, в которых участвовало значительное количество иностранных ученых, что способствовало дальнейшему расширению международных научных связей ученых АН УССР.

Так, в Киеве состоялись IX-й Менделеевский съезд по общей и прикладной химии, а также II-е Координационное совещание представителей академий наук социалистических стран по вопросам физики электронных явлений на поверхности полупроводников.

В Ужгороде были проведены совместная сессия ученых и специалистов УССР и ЧССР по вопросам изучения и использования бентонитовых глин в на-

*¹ Текст абзаца у документі виділено ручкою на правому березі.

родном хозяйстве, а также XIV-ая сессия Комиссии по определению абсолютно-го века геологических формаций.

Убедительным примером укрепления научного сотрудничества АН УССР с социалистическими странами было также проведение во Львове <заседания> тектонической комиссии Карпато-Балканской геологической ассоциации и Коллоквиума по микропалеонтологии Карпат.

Улучшилась информация о результатах научного сотрудничества ученых АН УССР с зарубежными организациями. В 1965 году была издана специальная брошюра «За широкие научные связи» под редакцией академика АН УССР Г. С. Писаренко.

[...]^{*1}

Главный ученый секретарь
Президиума АН УССР
академик АН УССР Г. [С.] Писаренко

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 362. Арк. 27–34. Копія. Машинопис.

№ 321

ИНФОРМАЦИЯ АН УРСР ПРО ВИКОНАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ ПО ЗАКРИТІЙ ТЕМАТИЦІ У 1965 р.^{*2}

[Грудень 1965 р.]^{*3}

Сов[ершенно] секретно^{*4}
Экз. № 2^{*5}

Проблема^{*6}: «Научные основы прочности и пластичности».

По проблеме разрабатывалась 21 тема.

В области концентрации напряжений разработаны методы определения напряженного и деформируемого состояний сферических днищ, ослабленных отверстиями, при упругих и упруго-пластических деформациях. Предложена методика определения разрушающих нагрузок. Получены новые научные результаты по расчету сферических днищ РДД, ослабленных отверстиями (акад. АН УССР Г. Н. Савин, П. С. Поляков, А. П. Гесь).

В области исследования несущей способности конструкций РДД разработаны научные основы статического расчета и расчета несущей способности элементов

^{*1} Знято інформацію про план наукових зв'язків АН УРСР із зарубіжними організаціями на 1966 р.

^{*2} Документ є доповненням до звіту про діяльність АН УРСР у 1965 р. та був направлений до РМ УРСР 23 травня 1966 р.

^{*3} Дату встановлено за змістом документа.

^{*4} Документ розсекречено. Підстава: акт від 05.06.2005. Тут і далі – підкреслено у документі.

^{*5} Цифру «2» у документі вписано від руки.

^{*6} Тут і далі – підкреслено у документі.

топливных баков и приборного отсека РДД (И. Я. Амиро, П. С. Поляков, М. И. Длугач, В. А. Заруцкий).

В области исследования колебаний и устойчивости нагретых оболочек вращения совместно с протекающей через них потоками жидкости и газа получены частотные характеристики и условия динамической устойчивости указанной оболочечно-жидкостной системы. Полученные результаты могут быть применены при динамических расчетах элементов ЖРД. Для изучения автоколебательных процессов в ЖРД «в целом» составлена приближенная модель ЖРД, как нелинейной двухмассовой механической системы, и исследован характер ее движения (чл.-корр. АН УССР Н. А. Кильчевский, Г. А. Кильчевская).

В области исследования колебаний ЖРД РДД рассмотрены общие причины возникновения разрушающих высокочастотных пульсаций давления и связь их с упругими свойствами системы оболочек камеры сгорания ЖРД. Разработана рабочая гипотеза, объясняющая причины аварийных исходов испытаний, связанных с возникновением вибрационного горения (Н. П. Хотяинцев, Н. И. Корсакович).

В области определения критериев прочности стеклопластиков применительно к основным несущим элементам РДД получены механические характеристики однонаправленного высокопрочного стеклопластика на эпоксидном связующем. Исследовано влияние макроструктуры нетканых стеклопластиков на предел прочности и модуль упругости. Исследовано влияние одностороннего и двухстороннего нагрева на характеристики прочности однонаправленных стеклопластиков (акад. АН УССР Ф. П. Белянкин, В. Ф. Яценко, Г. И. Дыбенко).

В области исследования термонапряженности и термпрочности графитовых конструктивных элементов ЖРД и ПРД в условиях нестационарного нагрева разработан метод расчета термонапряженного состояния массивных аэродинамических рулей и изучено напряженное состояние вкладышей сопловых блоков ПРД. Предложенный метод позволил произвести точный расчет термонапряжений по всей массе аэродинамического руля (акад. АН УССР А. Д. Коваленко, А. Ф. Улитко, З. Д. Костюк, В. Т. Гринченко, И. А. Мотовиловец).

В области разработки способа использования излучений высокой энергии для создания новых методов формирования изделий из армированных пластиков подобраны связующие, полимеризующиеся под облучением высокой энергии и установлено, что облучением возможно формировать стеклопластики при создании изделий из армированных материалов. Применение излучения высокой энергии позволяет обеспечить качественную полимеризацию стеклопластиков в сложных конструкциях и значительно сократить время отверждения (В. Г. Бессонов, И. Н. Червенцова, С. И. Омельченко).

Разработана технология изготовления корпуса двигательной установки изделия 8К98 (ДТТ) из стеклопластика методом раздельной продольно-поперечной намотки, обеспечивающая прочность корпуса, равную 75 кг/мм^2 . Разработан неразрушающий метод контроля несущей способности стеклопластиковых корпусов (акад. АН УССР Г. Н. Савин, В. Г. Бессонов, В. Ф. Янкевич).

Разработана система армирования и намотки корпуса двигателя РТ-20П из стеклопластика, обеспечивающая вес и прочность корпуса в соответствии с техническим заданием (акад. АН УССР Г. Н. Савин, В. Г. Бессонов).

Разработаны методы конструирования крупногабаритных изделий из сборного стеклопластика и дан приближенный метод расчета сферических оболочек из трехслойного стеклопластика. Предложенные решения позволят получить легкие и прочные конструкции корпусов двигателей РТТ, несущих элементов корпусов подводных лодок и покрытий промышленных объектов. Разработана методика проектирования и проведены экспериментальные исследования несущей способности моделей приборного отсека РДД из стеклопластика, вес которых на 40% меньше аналогичных металлических. Предложен приближенный метод расчета указанного отсека (акад. АН УССР Г. Н. Савин, В. С. Гуменюк, А. А. Крицук).

Исследована термостойкость стеклопластиковых лопаток осевых компрессоров газотурбинных двигателей и изучено влияние тепловых воздействий на их статическую и динамическую прочность. Исследования проводились в связи с разработкой стеклопластикового варианта компрессора двигателя, предназначенного для вертикального взлета самолетов (акад. АН УССР А. Д. Коваленко).

Предложены методы моделирования сложных конструкций из стеклопластика. Разработана и проверена на моделях система силового армирования сложной трехслойной конструкции, которая принята предприятием п/я 120 для совместной конструкторской разработки. Исследованы механические характеристики высокопрочных однонаправленных стеклопластиков в диапазоне температур 20–300°C. Исследовано влияние макроструктуры стеклопластиков и влияние всестороннего и одностороннего нагрева на предел прочности и модуль упругости (Н. И. Черняк, М. Л. Горб, П. Г. Подчасов).

Проблема: «Материалы для ракетной техники, космонавтики и ядерной энергетики».

По проблеме разрабатывалось 12 тем.

Изучены кинетические закономерности твердофазных реакций, протекающих в аблирующих системах, позволившие сформулировать некоторые принципы конструирования теплозащитных радиопоглощающих покрытий, а также теплозащитных материалов для соплового днища РДТТ. Создан широкодиапазонный (3–60 см) поглощающий материал и ряд материалов на основе пластиков, армированных тугоплавкими металлами, обладающих повышенной эрозионной стойкостью (акад. АН УССР И. Н. Францевич, В. Н. Буланов, А. А. Король).

Разработаны и созданы несколько вариантов испытательных стендов ЖРД, работающих на окислителе кислород и воздух (горючее – керосин), позволяющие проводить эксперименты, моделирующие длительный спуск аппаратов с изменением конвективного теплового потока от 37 до 200 ккал/м² сек.

Разработаны методики исследований специальных и эффективных свойств теплозащитных материалов на специальных гелиоустановках СГУ (акад. АН УССР И. Н. Францевич, В. С. Дворняков, В. В. Пасичный, Б. А. Мартыненко, В. С. Цыганенко).

Разработан и внедрен лабораторный метод определения механических характеристик образцов и конструктивных элементов при интенсивном одностороннем нагреве, имитирующем аэродинамический нагрев, соответствующий полету

головной части на пассивном участке траектории (акад. АН УССР Г. С. Писаренко, Г. В. Исаханов, Б. А. Ляшенко).

Изучены варианты многослойных теплозащитных покрытий для боковой поверхности планирующих летательных аппаратов с теплопоглощающим слоем в виде пористой керамики, пропитанной наполнителями со сравнительно высокой энтальпией: фторопластом, полиэтиленом, хлористым аммонием, а также кристаллогидратом. Показано, что кристаллогидраты (в частности, сернокислый алюминий) могут быть рекомендованы в качестве хладоагента в теплопоглощающем слое. Изучено поведение некоторых материалов, разрабатываемых для теплопоглощающего слоя, в вакууме 10^{-15} мм рт. ст. (акад. АН УССР И. Н. Францевич).

Разработаны основы технологии изготовления проницаемых волокнистых материалов с ориентированной структурой, применяемых для деталей, работающих в условиях высоких температур и высокоскоростных порохов, которые должны быть проницаемыми и, тем самым, обеспечивать возможность транспирационного охлаждения. Для повышения высокотемпературных прочностных характеристик выполнены работы по дисперсионному упрочнению молибдена и вольфрама (акад. АН УССР И. Н. Францевич, Д. М. Карпинос, Ю. В. Кондратьев).

Проблема: «Энергетика и электрификация».

По этой проблеме разрабатывалось 13 тем.

Определены значения констант гетерогенной рекомбинации атомов водорода на вольфраме, молибдене и ниобии для уточненных теплофизических расчетов (акад. АН УССР И. Н. Францевич, В. А. Лавренко).

Разработана технология изготовления, исследованы свойства и эксплуатационные характеристики и проведены испытания высокотемпературных диэлектриков и термодпар с рабочей температурой до 3000°C и сроком службы 8–10 часов (чл.-корр. АН УССР Г. В. Самсонов, Ю. Б. Падерно, П. С. Кислый).

Разработана технология, исследованы свойства и проведены стендовые испытания диэлектрической мозаичной керамики для стенок канала, электродных материалов и карбидокремниевых элементов для теплообменника МГД-генераторов (акад. АН УССР И. Н. Францевич, чл.-корр. АН УССР Г. В. Самсонов, С. Г. Тресвятский, Г. Г. Гнесин).

Разработан технический проект промышленного высокотемпературного воздухоподогревателя регенеративного типа производительностью 10^6 м³/час с температурой подогрева воздуха около 1500°C и давлением воздуха 6 ат. абс.

Разработана и исследована высокотемпературная камера сгорания с наложенным электрическим полем, работающая на газе и неподогретом воздухе, что позволяет повысить температуру пламени от 1500 до 2200°C .

Разработана камера сгорания высокого давления, предназначенная для исследования процессов сверхтермической ионизации в закаленной струе низкотемпературной плазмы (А. И. Карп).

Разработаны I-S^{*1}-диаграммы продуктов сгорания до 4000°K и методы расчета рабочего процесса с учетом тепловых и диссипативных потерь для МГД-

*1 Букву «S» у документі вписано від руки.

генераторов большой мощности. Предложена и разработана термодинамическая схема МГД-генератора с использованием отходящих газов для конверсии топлива (акад. АН УССР В. И. Толубинский, акад. АН УССР С. У. Ландсман, Г. М. Щеголев).

Получены оптимальные соотношения между параметрами течения с учетом эффекта Холла и охлаждения стенок (Н. И. Польский).

Показана перспективность применения в конструкции камеры сгорания МГД-генераторов внешнего водяного или газового охлаждения двухслойных стенок и разработаны основные положения гидравлического и теплового расчета внутреннего и внешнего охлаждения стенок канала МГД-генераторов (Е. П. Дыбан, В. Н. Клименко).

Создана высокотемпературная экспериментальная установка для исследования элементов теплообменника, на которой получены данные по теплообмену и гидравлическому сопротивлению при течении газа в единичных элементах теплообменника. Выполнена принципиальная разработка рекуперативного теплообменника МГДУ-25 *MВт* (О. А. Кремнев, З. В. Тищенко).

Установлена возможность управления процессом диффузионного горения путем наложения внешних электрических полей. Разработан вариант циклонной камеры сгорания с внутренним охлаждением для МГД-генераторов, что позволяет использовать для футеровки недефицитные огнеупорные материалы (акад. АН УССР В. И. Толубинский, А. Н. Кочережко, Г. П. Добровольский).

В результате теоретических исследований электропроводности плазмы и работы выхода при твердых мелкодисперсных ионизирующих добавках разработана методика и изготовлена аппаратура для ввода этой добавки. Разработаны варианты конструкций узлов для экспериментального МГД-генератора для ГЭС-1 «Киевэнерго» (Э. П. Страшинин).

Найдены условия идеальной компенсации концевых явлений в электропроводящей жидкости при ее движении в зазоре линейной индукционной машины ограниченной длины, а также способы подавления указанных явлений (А. П. Ращепкин).

Выполнены расчеты констант ионно-электронной ионизации и рекомбинации в аргонокалиевой плазме (Ф. В. Петрук).

Разработан и выполнен проект экспериментального стенда для исследования неравновесных явлений в некоторых смесях инертных газов при импульсных разрядах (В. Т. Чемерис, В. А. Бржезицкий).

Проблема: «Прямое преобразование тепловой энергии в электрическую».

По проблеме разрабатывалось 3 темы.

Проведено исследование термоэмиссионных свойств карбидов ниобия, циркония, гафния и тантала, а также их сплавов при температурах до 2200°C. Проведено исследование условий получения и термоэмиссионные свойства селенидов редкоземельных металлов. Разработана лабораторная технология изготовления и коммутации термоэлементов на основе силицида марганца. Разработан способ изготовления термоэлектрического сульфида церия. Разработана технология получения сферических порошков карбидов циркония и ниобия и

изготовлены пористые электроды (чл.-корр. АН УССР Г. В. Самсонов, Ю. Б. Падерно, П. С. Кислый, В. М. Слепцов, В. А. Оболончик, Ю. М. Горячев).

При изучении спектров колебаний тока в цезиевых диодах показано, что эти колебания имеют сложный спектр, состав которого зависит от температуры катода и напряжений анода (П. М. Марчук, А. Г. Федорус).

Проблема: «Квантовая электроника».

По проблеме разрабатывалось 2 темы.

Разработана технология производства, изготовлены и проведены испытания партии тиглей и лодочек для плавки чистых веществ из нитрида бора и материала «БНЦ» высокой чистоты (чл.-корр. АН УССР Г. В. Самсонов, Н. С. Кислый).

Проблема: «Физика твердого тела».

Разработаны методики и выполнен монтаж установок для выращивания монокристаллов (чл.-корр. АН УССР Г. В. Самсонов, Л. А. Сорин).

Проблема: «Разработка и внедрение новых технологических процессов и освоение новых материалов в машиностроении и металлообработке».

По проблеме разрабатывалось 2 темы.

Разработана новая методика определения зернистости и формы частиц металлических порошков. Разработана техническая документация на приборы для определения зернистости и формы порошков.

Созданы композиции металлокерамических материалов для изготовления подшипников, работающих без смазки в вакууме до 10^{-5} мм рт. ст., в газовых средах и при низких температурах. Разработаны новые составы фрикционных материалов, предназначенных для работы в условиях смазки и при сухом трении (акад. АН УССР И. М. Федорченко, В. В. Скороход, В. Ф. Афанасьев, Н. А. Филатов, Н. И. Паканоти).

Химическими методами без применения высоких давлений получен кубический нитрид бора в смеси с гексагональным нитридом бора и фосфидом бора (чл.-корр. АН УССР Г. В. Самсонов, В. Н. Падерно).

Проблема: «Ситалы, новые жаростойкие материалы».

Разработана методика исследования стойкости высокотемпературных материалов в расплавленном олове в динамических условиях. Установлено, что наиболее стойкими материалами является дисилицид молибдена. Разработана технология изготовления пластин из этого материала для футеровки ванн и защитных чехлов термопар (чл.-корр. АН УССР Г. В. Самсонов, П. С. Кислый).

Проблема: «Катализ и его промышленное использование».

Установлено, что вопрос тонкой очистки азотноводородной смеси от окиси углерода и кислорода при давлении 10 атм и сравнительно низких температурах может быть решен применением никель-хромового катализатора. В процессе испытания созданной установки установлено, что аппаратура обеспечивает высокую степень очистки газа: остаточное содержание примесей O_2 и CO составляет $1-3 \text{ см}^3/\text{м}^3$ и находится в пределах чувствительности применяемых методов анализа.

Такой газ без дополнительной очистки может применяться для синтеза аммиака, что позволит использовать колонны очистки газа в качестве дополнительных

аппаратов синтеза аммиака. Производство тяжелой воды за этот период удалось увеличить на 72% от проектной величины (В. М. Власенко).

Проблема: «Физико-химия металлургических процессов получения цветных и редких металлов».

По этой проблеме выполнялось 6 тем.

Получены удовлетворительные результаты при проведении промышленных испытаний цинк-сульфидного метода извлечения германия из надсмольных вод коксохимпроизводства в щелочной среде. Степень извлечения германия составила 96% (А. И. Перфильев, Р. Л. Магунов, А. И. Шарков, А. М. Андрианов).

На опытном заводе ИОНХ АН УССР разработан и внедрен новый метод выделения церия из суммы редкоземельных элементов термическим разложением их карбонатов; извлечение 90–95% (И. Н. Целик).

Проверена и внедрена технология переработки иттропаризитового концентрата; извлечение основного вещества в раствор при вскрытии составляют 93,5% (И. Н. Целик, И. А. Легенченко, И. Н. Попков).

Проведены опытно-промышленные испытания трибутилфосфатного и ацетофенонового экстракционных методов разделения циркония и гафния, что позволяет снизить себестоимость гафния примерно на 10–15%. Разработан новый метод разделения циркония и гафния экстракцией аминами и ионообменный метод разделения редкоземельных элементов на смешанном катионит-анионитном слое (И. В. Винаров, Н. С. Шульгина).

Получена двуокись германия высокой чистоты и особо чистая окись галлия (И. А. Шека, А. А. Шакол, И. С. Чаус).

Выявлены условия извлечения ниобия, тантала и циркония из цирконопироксоловых концентратов. Предложены оптимальные условия для спекания и выщелачивания спеков с целью максимального извлечения компонентов сырья (И. А. Шека, Т. Т. Митюрева, П. В. Певзнер).

Совместно с работниками Константиновского завода «Укрцинк» проведены полупромышленные испытания амальгамного метода получения индия. Получено 6 кг металлического индия-сырца и 0,5 кг рафинированного индия марки Ин-0 (А. Т. Нижник).

Проблема: «Защита водных и воздушных бассейнов от загрязнений вредными веществами».

Установлено, что в результате ионного поглощения радиоактивных изотопов из сбросных вод атомного реактора (контурные и воды санпропускников) ионообменными материалами и углями во взвешенном (псевдооживленном) слое суммарная активность снижается до 10^{-10} *си/л* (предельно допустимая доза). Полученные данные позволили дать расчет основных параметров аппаратуры, необходимой для дезактивации вод Киевского атомного реактора (чл.-корр. АН УССР Л. А. Волошинова).

Проблема: «Гидромеханика».

На основе теории действия суперкавитирующей лопасти созданы три частных программы машинного счета поля индуктивных скоростей и профилирования оптимальных лопастей суперкавитирующих лопастных механизмов (В. М. Ивченко).

Развита струйная теория гидрореактивных двигателей гидравлического, ракетного и ракетно-гидравлического типов и намечены пути изучения взаимодействия паро-газо-водяных смесей при наличии фазовых превращений (И. М. Черный).

Проблема: «Новые процессы и сплавы в металлургии».

По проблеме разрабатывалось 3 темы.

В результате проведенных промышленных испытаний по переработке бедной германием золы на цепной решетке котла получена степень извлечения германия 85%, обогащение золowych уносов – в $8\div 10$ раз (Г. М. Щеголев, Е. Т. Базев).

Проведен комплекс исследований по электронно-лучевой плавке меди, никеля и сплавов на основе никеля, ниобия и молибдена с целью повышения их чистоты по содержанию вредных примесей (чл.-корр. АН УССР Б. А. Мовчан). На Артемовском заводе цветных металлов им. [Э. И.] Квиринга освоена технология электронно-лучевой плавки меди и выпущено 12,5 тонны полуфабрикатов из меди высокой чистоты. Донецкому химико-металлургическому заводу передана техническая документация получения многокомпонентных сплавов на основе ниобия и проведены опытные плавки сплавов. Тема продолжается.

Проблема: «Создание новых и усовершенствование существующих способов добычи угля, руд и других полезных ископаемых».

Впервые методом математического моделирования получены данные о распределении нестационарных тепловых полей в призабойной зоне тупиковых выработок и определена величина тепловыделений от породного массива, что позволило повысить на 20–25% точность методов тепловых расчетов рудничного воздуха (акад. АН УССР А. Н. Щербань, Э. И. Баратов).

Проблема: «Физика плазмы и управляемые термоядерные реакции».

По проблеме разрабатывалось 2 темы.

Создана установка, позволяющая получать в два этапа горячую плазму с электронной температурой свыше 1200 эВ (М. Д. Габович, И. М. Митропан).

Проблема: «Использование атомной энергии».

По проблеме разрабатывалось 2 темы.

Изучено действие радиации на р-н^{*1} структуры на основе кремния и даны рекомендации для разработки радиационноустойчивых материалов для диффузионных силовых вентилях (И. Д. Конозенко, В. М. Шаховцов).

Проблема: «Гидробионика».

Установлено, что наличие у дельфинов мышечной системы в виде соединительно-тканевых прослоек, которые по сути представляют собой сухожилия, к которым крепятся волокна конской мышцы и составляют вместе с ней единую функциональную систему, подтверждает предположение о возможности образования складок кожи (бегущей волны) при движении (Р. М. Суркина). Значение бегущей волны для уменьшения сопротивления математически анализируется в Институте кибернетики (В. И. Меркулов).

*1 Так у документі. Правильно: р-п.

Получены более точные данные по влиянию слизи на уменьшение сопротивления при различных скоростях движения. Сделано предположение о том, что слизь рыбы способна уменьшать сопротивление не только при турбулентном, но и при ламинарном режиме (А. П. Коваль).

Установлено, что вязкость слизи значительно изменяется в зависимости от времени, прошедшего после смерти рыбы, что свидетельствует о значительном изменении физико-химических свойств слизи после смерти рыбы. Эти данные хорошо согласуются с экспериментальными данными, полученными Институтом гидромеханики об уменьшении со временем эффекта снижения сопротивления у рыб (В. Д. Хотинский).

Подтверждено сделанное ранее предположение о возможности возникновения деформации поверхности тела тунца при сокращении мускулатуры, то есть при работе движителя – хвостового плавника, что позволяет предполагать возможность возникновения бегущей волны по поверхности тела тунца при его движении.

Проблема: «Физика полупроводников».

По проблеме разрабатывалось 6 тем.

Разработан и внедрен метод изготовления фоточувствительных тонких монокристаллов сульфида кадмия, применяемых для разработки различных фотоэлектрических приборов новой техники. Разработана и внедрена технология получения малошумящих, омических, устойчивых контактов металла с кристаллом, способ посадки кристалла на подложку. Разработаны физические основы применения монокристаллов сульфида кадмия в качестве приемников видимого излучения.

Разработанные монокристаллические фотосопротивления на основе селенида кадмия используются в разработках новых приборов (акад. АН УССР С. В. Свечников, О. В. Снитко, Н. А. Власенко).

Проблема: «Прогнозная оценка минеральных ресурсов территории СССР на основе выявления закономерностей размещения и формирования месторождений полезных ископаемых и строение глубинных зон земной коры».

По проблеме разрабатывалось 3 темы.

Подготовлена к специальному изданию для служебного пользования монография «Титановые и титано-циркониевые россыпи Украинской ССР», в которой обобщены данные по геологии, минералогии и генезису титановых и титано-циркониевых месторождений и рудопроявлений УССР. Освещены закономерности их формирования и размещения, экономическая оценка, а также перспективы дальнейшего прогнозирования новых месторождений и экономическая оценка перспективы развития титановой промышленности на Украине. Составлена карта прогноза титановых и титано-циркониевых россыпей УССР в масштабе 1:750000 (акад. АН УССР Н. П. Семененко), (М. Ф. Веклич, М. Г. Дядченко, С. Н. Цымбал, И. С. Романов).

Показана бедность пород Украинского кристаллического щита на бериллий и литий. Однако на общем бедном фоне выделено несколько перспективных участков (М. Н. Ивантишин, Й. К. Латыш, Н. А. Беспалько, В. П. Куц).

Изложены вопросы закономерностей размещения урановых месторождений в структурных и формационных зонах Украины и перспективы расширения уран-рудной базы на территории УССР (чл.-корр. АН УССР Я. Н. Белевцев), (С. А. Скуридин, В. М. Ващенко, П. К. Лагутин, Ф. И. Соловьева).

Выполнены исследования по извлечению германия из бурых углей различными растворителями и освещены вопросы обогащения углей и получения германиевых концентратов путем коагуляции гуминовых кислот из кислого раствора и путем разделения тяжелыми жидкостями (Т. Г. Корниенко).

Проблема: «Новые процессы сварки, наплавки и сварные конструкции».

Проведены теоретические и экспериментальные исследования по созданию нового способа сварки титановых сплавов в среде инертных газов, отличающегося применением специальных флюсов. Разработан состав флюса типа АНТ-РА, позволяющего производить сварку титановых сплавов с использованием минимальных погонных энергий, что обеспечивает улучшение узкого сварного шва и уменьшение зоны термического влияния. Опытные изделия, сваренные с применением этого флюса, показали при импульсном нагружении высокую деформационную способность (С. М. Гуревич, В. Е. Блашук).

Установлена принципиальная возможность сварки взрывом панелей с внутренними каналами из высокопрочного алюминиевого сплава АМЦ. Получены положительные результаты при сварке взрывом панелей размером 80 x 200 мм (чл.-корр. АН УССР В. К. Лебедев, Н. Г. Остапенко, Л. А. Волгин, Н. Б. Березина).

Проблема: «Радиофизика и радиотехника».

По проблеме разрабатывалось 6 тем.

Измерены диэлектрические характеристики и получены эмиссионные состояния в монокристаллах андалузита, рубина и кварца в коротковолновой части миллиметрового диапазона при гелиевых температурах. Показано, что андалузит пригоден для квантовых парамагнитных усилителей миллиметрового и субмиллиметрового диапазона (А. Н. Чернец, С. А. Песковацкий, И. И. Еру).

Разработана конструкция рубинового оптического квантового генератора (ОКГ), модуляция добротности которого производится с помощью насыщенного поглотителя. Установлена перспективность этого метода для ОКГ, работающих при температурах до -50°C . Исследовалась возможность создания ОКГ на рубине и неодимовом стекле с модулируемой добротностью (акад. АН УССР А. Я. Усиков, А. Н. Чернец, Н. Г. Старуков, В. М. Подгаецкий).

На основе изучения влияния частоты возбуждающего поля на электрические и оптические свойства газового разряда в сантиметровом и миллиметровом диапазонах радиоволн предложен новый способ возбуждения трудновозбудимых спектральных линий с высоким потенциалом возбуждения (И. Д. Трутень, А. Д. Моторенко, Е. В. Белоусов).

Установлено, что электронному механизму магнетрона в конце области генерации свойственна прямая пропорциональность между группирующими электрическими силами и мешающими факторами, эквивалентными неупорядоченным процессам в электронном потоке. На основании этой пропорцио-

нальності розробтана методика расчета режимов работы и конструктивных параметров магнетронов поверхностной волны (И. Д. Трутень, И. Г. Крупаткин).

Разработана конструкция и созданы экспериментальные электровакуумные, разборные приборы для изучения физических условий работы отражательного клистрона (Е. М. Кулешов, М. С. Яновский, Д. Д. Литвинов)*¹.

ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 3442. Арк. 147–163. Оригінал. Машинопис.

№ 322

ДОПОВІДЬ ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР АКАД. Б. Є. ПАТОНА ПРО ОСНОВНІ ЗДОБУТКИ АН УРСР У 1959–1965 рр.*²

[Грудень 1965 р.]^{*3}

[...]*⁴

На кінець семиріччя радянські вчені прийшли з визначними досягненнями і завоювали нові рубежі в світовій науці.

[...]

Видатні досягнення сучасного природознавства, пізнання космічних просторів і глибин мікросвіту, проникнення в клітину і вивчення таємниць живого, пізнання закономірностей біологічних процесів, розробка електронних пристроїв для забезпечення автоматизації управління в найрізноманітніших галузях людської діяльності, створення нових речовин з наперед заданими корисними властивостями та нових джерел енергії і систем енергопередач, зрештою, приводить до корінних зрушень і змін в житті суспільства.

[...]. Ми з повним правом можемо пишатись тим, що у створення нових обчислювальних машин, засобів автоматизації, нових матеріалів, технологічних процесів зроблено значний внесок ученими нашої Академії. Але значення науки не зводиться лише до її ролі в технічному прогресі. Величезне значення має вивчення об'єктивних законів природи і суспільства. І в цьому напрямку Академією наук виконана велика робота, наслідком якої є видання фундаментальних теоретичних праць наших суспільствознавців, фізиків, хіміків, біологів, математиків.

Вчені Академії наук УРСР внесли свій гідний внесок в справу перетворення науки в безпосередню продуктивну силу, в справжній двигун технічного прогресу.

Семирічний період плідної роботи Академії характеризується зростанням кількісного і якісного складу науковців, дальшим підвищенням теоретичного рівня досліджень, зміцненням зв'язків науки з практикою, зростанням темпів впровадження закінчених наукових робіт у виробництво.

*¹ Супровідний лист до документа підписаний віцепрезидентом АН УРСР акад. М. П. Семененком.

*² Доповідь виголошено на Загальних зборах АН УРСР 20 квітня 1966 р.

*³ Дату встановлено за змістом документа.

*⁴ Тут і далі в документі – знято інформацію про суспільно-політичні події в СРСР та УРСР.

Позитивно вплинула на роботу Академії організаційна перебудова Академії, поєднання споріднених наукових установ в дев'яти спеціалізованих відділеннях, що забезпечило можливість більш гнучкого, ефективного і кваліфікованого керівництва та координації науково-дослідних робіт в республіці.

Протягом семирічки в складі Академії було створено 7 інститутів – Інститут кібернетики, Інститут біології південних морів, Інститут напівпровідників, Фізико-технічний інститут низьких температур, Інститут геофізики і його філіал у Львові, Морський гідрофізичний інститут, Інститут хімії високомолекулярних сполук та Дніпропетровський філіал Інституту механіки. В Донецьку в минулому році створено новий науковий центр нашої Академії в складі чотирьох установ – Фізико-технічного інституту, Обчислювального центру, відділення Інституту економіки та Ботанічного саду.

Колектив науковців Академії також значно збільшився. Якщо він становив на початок семирічки 2681 чоловік, то на кінець її виріс до 6917 чоловік, більше ніж втричі збільшилась загальна чисельність співробітників наукових установ Академії, в яких працює зараз 20 645 чоловік.

Затрати на науку без капітальних вкладень за сім років становили 297 мільйонів 323 тисячі крб. В 1959 році вони становили 22 мільйони 777 тисяч крб., а в 1965 – 61 мільйон 410 тис. крб. Крім того було зроблено капітальні вкладення в розмірі 76 мільйонів 37 тисяч крб. Майже на 160 тисяч квадратних метрів виросла робоча площа наших інститутів.

Вчені Академії завершили розробку близько двох з половиною тисяч тем і впровадили у виробництво наслідки 2307 наукових розробок, опублікували 1330 монографій і близько 13 тисяч статей, загальний обсяг публікацій становить понад 38 тисяч друкованих аркушів.

Працівники установ Академії зробили 1300 винаходів і відкриттів, 51 винахід запатентовано у зарубіжних країнах, а на 4 з них продано ліцензії.

Велику роботу проведено по підготовці кадрів. Аспірантуру закінчили 1449 чоловік, 1463 чоловіки здобули ступінь кандидата, 227 – доктора наук.

Зростання матеріальних можливостей, якісний і кількісний ріст кадрів забезпечили інтенсивний розвиток багатьох важливих галузей науки.

Серед визначних наукових досягнень з математики слід назвати дослідження по теорії нелінійних коливань. Дальшого розвитку набула теорія цифрових автоматів, на підставі якої створена автоматизована система проектування електронно-обчислювальних машин, виготовлена і передана в серійне виробництво ЕОМ «Мир», і підготовлений технічний проект ЕОМ «Україна». Важливі теоретичні наслідки одержані вченими-механіками по теорії коливань, термопружності, термопластичності, гідропружності*¹.

В галузі фізики закінчено комплекс робіт по основах сучасної теорії металів, по дослідженню взаємодії світла з молекулярними кристалами, проведений значний обсяг робіт по створенню нових надпровідних сплавів, які мають кращі пластичні характеристики, розв'язані окремі фізичні і технологічні проблеми

*¹ Текст абзацу у документі виділено лінією на лівому березі.

одержання чистих і надчистих металів та жаростійких матеріалів з високими характеристиками міцності. Завершений цикл досліджень фотоелектричних, оптичних та інших властивостей напівпровідників, на підставі яких розроблені досконали методи одержання монокристалів і шарів цих речовин, створені діючі макети напівпровідникових приладів на рівні кращих світових зразків.

Одержано ряд нових наукових результатів в галузі ядерної фізики. Пущений в дію самий більший в світі лінійний прискорювач електронів на енергію 2 мільярди електронівольт. Побудовано прискорювач електронів на 300 мільйонів електронівольт. Розвинена теорія електродинамічних процесів в галузі високих енергій і відкрито ізотопний ефект у пружному розсіянні протонів атомними ядрами. Розроблена теорія деформованих неаксіальних ядер, дифракційного механізму ядерних реакцій і поляризаційних процесів у реакціях з перерозподілом частинок.

В галузі фізико-технічних проблем матеріалознавства творчі зусилля вчених Академії були спрямовані на дальший розвиток досліджень по проблемах створення нових матеріалів, розробки нових технологічних процесів у великій і порошковій металургії. На підставі комплексних досліджень фізико-хімічних явищ і природи зварювання різних металів, сплавів і неметалічних матеріалів створені передумови для широкого розвитку робіт по зварюванню тиском однорідних і різнорідних сталей і сплавів у вакуумі. Це дасть можливість впровадити в промисловість замість зварювання плавленням новий метод і одержати від цього значний економічний ефект. Одержані важливі наслідки по дослідженню повітряно-плазменного способу різання кольорових металів і сплавів – найбільш економічного універсального способу різання металів. Дослідження в галузі порошкової металургії дали можливість одержати нові дані по пресуванню і активованому спіканню порошків, розробити нову технологію виготовлення пористих труб довжиною до 2-х метрів і діаметром до 100 мм, створити двошарові пористі матеріали для тонкої очистки рідини.

Значних успіхів досягли вчені Академії, які працюють в різних галузях наук про Землю і Космос. Наші астрономи склали каталог 500 базисних точок на поверхні Місяця, які утворюють систему селеноцентричних координат, важливих для орієнтування космонавтів і картографування рельєфу Місяця.

В галузі геологічних, геохімічних, геофізичних наук розроблена теорія причин тектонічних рухів, теорія метаморфізму рухомих зон і енергетичні основи систематики метаморфічних порід і процесів; теорія неорганічного походження нафти.

Провідне місце досягнуто в розробці абсолютної геохронології докембрію. Надруковано декілька геологічних і палеонтологічних атласів і серію важливих монографій.

Внаслідок наукового обґрунтування металоносності геологічних формацій українського щита відкрито нові рудоносні райони, де встановлені оруденіння кобальту, нікелю, міді, молібдену, вольфраму, берилію та інш[их]. Методами геохімії і геофізики вивчена будова глибинних зон, відкрито на Україні найдавніші

яруси земної кори віком понад 3500 млн років. Розроблені кібернетичні методи інтерпретації аномалій фізичних полів.

Серед визначних успіхів минулого періоду в галузі хімічної науки слід назвати дослідження фосфорорганічних сполук, нових фторорганічних барвників, сенсibilізаторів, хімії вільних радикалів і механізму хімічних реакцій, промислового каталізу, комплексних сполук та електрохімічної кінетики.

Важливе значення для ефективної розробки українських родовищ мають запропоновані методи комплексної переробки руд, концентратів і промислових відходів для одержання алюмінію і ряду рідкісних та тугоплавких елементів і високочутливі аналітичні методи їх визначення. Велику користь дала народному господарству технологія виплавки сталі з застосуванням природного газу в мартенівських печах.

Вченими Академії завершена підготовка до видання фундаментального довідника з питань каталітичних властивостей речовин, в якому зібрано і узагальнено світовий досвід роботи в галузі промислового каталізу і каталітичних процесів. Вперше в Радянському Союзі опрацьовано і впроваджено у виробництво технологію одержання синтетичного ментолу. Розроблено теоретичні основи керування властивостями дисперсних мінералів і їх водних суспензій та методи одержання сорбентів, наповнювачів полімерів, збагачення мінеральної сировини, виготовлення солестійких суспензій для глибокого буріння. Нафтохіміками розроблено процес виділення нормальних парафінових вуглеводнів з бензинів прямої гонки, що дало можливість підвищити октанове число бензинів на 18–20 пунктів.

Значних успіхів досягли вчені Академії наук УРСР в розробці біологічних проблем. На рівні передових нейрофізіологічних досліджень світової науки виконуються дослідження властивостей поверхневих мембран і протоплазми нервових клітин, а також іонних механізмів процесів збудження і гальмування.

Вченими-біохіміками розроблена оригінальна технологія одержання деяких ферментів, вітамінів і антибіотиків, які знаходять все ширше використання у тваринництві, харчовій промисловості та медицині. Успішно продовжені роботи по біохімії вищої нервової системи.

Корисну роботу провели науковці по дослідженню і розробці рекомендацій по раціональному використанню полонин, по боротьбі з стихійними явищами в Карпатах, по розробці заходів проти «цвітіння» води, які були використані для підготовки ложа Київського водосховища. Цінні дані одержані по дослідженню продуктивності Азовського і Чорного морів та окремих районів Атлантики. Створено вчення про гіпонеїстон, яке знайшло світове визнання. Важливі роботи виконані по флорі і фауні України.

Певних успіхів досягнуто в розробці проблем суспільних наук. [...]. Ширше стали застосовуватися конкретно-соціологічні методи дослідження, економічні експерименти. Наслідки наукових робіт по суспільних науках реалізуються не тільки шляхом опублікування монографій, збірників, статей, але й у формі подання науково-обґрунтованих рекомендацій партійним і державним установам. Це скорочує шлях до реалізації наслідків наукових досліджень, підвищує їх ефективність.

[...]*¹

Створення сучасної експериментальної бази в Харкові і Києві для досліджень будови ядра і елементарних часток забезпечує всі умови для досягнення нашими фізиками світового рівня в цій галузі природознавства.

У зв'язку з розробкою проблем керованого термоядерного синтезу дослідження в галузі одержання і утримання та нагріву високотемпературної плазми, як і раніш, залишаються також однією з центральних проблем сучасної фізики. Зв'язані з цією проблемою дослідження по фізиці плазми, які успішно провадяться в Харківському фізико-технічному інституті, необхідні для розв'язання цілого ряду інших завдань великого народногосподарського значення, наприклад, прямого перетворення теплової енергії в електричну, створення плазмових двигунів та інші.

[...]*². В Академмістечку (м. Київ) споруджується першокласна експериментальна база. Я маю на увазі будівництво нових корпусів Інституту металофізики, інститутів проблем матеріалознавства та проблем лиття. [...].

Ми зараз маємо найбільший в країні комплекс інститутів, що працюють у галузі фізики твердого тіла. Ці інститути розробляють найрізноманітніші питання, починаючи від теоретичних досліджень збуджених станів електронів у молекулярних кристалах і теорії напівпровідників і надпровідників до практичних аспектів міцності і пластичності і розробки технології одержання нових металокерамічних матеріалів і надчистих металів.

[...]. Електронна техніка і радіоелектроніка відіграє велику роль в розвитку радіоастрономії, радіоспектроскопії, радіолокації, радіофізики, кібернетики, біоелектроніки. Досягнення надвисокочастотної електроніки відкриває нові можливості у вирішенні найскладніших енергетичних проблем та створенні принципово нової технології обробки матеріалів.

Дальший прогрес електроніки невіддільний від найновіших досягнень хімії, фізики, математики, кристалографії, електронної обчислювальної техніки, а в останній час і біології.

[...]

Однією з найважливіших проблем сучасної науки є дослідження космічного простору. Серед різних методів вивчення Всесвіту велику роль відіграє радіоастрономія, яка дає невичерпні можливості експериментального дослідження Космосу. У зв'язку з цим, цілком закономірно, що радіоастрономія увійшла в число найбільш важливих і актуальних проблем науки.

У своїх дослідженнях радіоастрономи використовують широкий діапазон частот від міліметрових до декаметрових радіохвиль.

Переважає більшість обсерваторій у всьому світі веде роботи на сантиметрових, дециметрових і метрових хвилях. Дослідження ж на міліметрових і декаметрових хвилях, у зв'язку з рядом специфічних утруднень, властивих цим частотам, розгорнуті слабо.

*¹ Знято деталізовану інформацію про організацію роботи за окремими напрямками.

*² Тут і далі у документі – знято інформацію про перспективні напрями роботи установ АН УРСР.

Таке становище в певній мірі буде виправлено з вводом в дію унікального декаметрового радіотелескопа, спорудження і наладка якого будуть завершені в Харкові в Інституті радіофізики і електроніки протягом цієї п'ятирічки. Цей телескоп дозволить вивчати дискретні джерела радіохвиль, космічні радіовипромінювання, які дадуть нам важливу інформацію про процеси, що відбуваються в Галактиці і Метагалактиці, а також вивчати такі специфічні об'єкти, як наднові і нестационарні зірки, надзірки і радіогалактики.

У цій галузі наша Академія вийде на передове місце в країні і світі.

[...]

Велике значення набувають також наукові дослідження в галузі органічного синтезу з метою одержання нових органічних сполук та опрацювання методів синтезу речовин з заданими властивостями. В числі таких робіт на першочергову увагу заслуговують дослідження по синтезу нових інсектицидів і гербіцидів, нових медичних препаратів, комплексоутворювачів та присадок до змащувальних масел.

З метою належного матеріально-технічного забезпечення досліджень цих важливих наукових напрямів споруджуються і в найближчі роки будуть введені в дію сучасні лабораторні корпуси та універсальна напіввиробнича установка Інституту органічної хімії, обладнані сучасною науковою апаратурою.

[...]

Процес впровадження сучасних математичних і статистичних методів в економічних і соціальних дослідженнях, широке розгортання конкретно-соціологічних досліджень обумовить взаємний зв'язок математичних наук і кібернетики з суспільними науками, необхідність їх тісної кооперації в наукових дослідженнях. З другого боку, успішне використання статистично-математичних методів при аналізі об'єктивних законів суспільного розвитку неможливе без дальшої розробки методологічних проблем суспільних наук.

[...]

Академії наук надаються величезні кошти. За минуле семиріччя ми витратили 373 мільйона карбованців, за п'ятирічку передбачається фінансування в обсязі, що перевищує 450 мільйонів. Це грандіозні цифри. І наш з вами найперший обов'язок вжити всіх заходів до того, щоб використати ці кошти з найбільшою ефективністю, щоб кожний витрачений нами карбованець повертався державі з максимальним прибутком. [...]. Слід сказати, що загальні показники у нас непогані. Підраховано, що за останні роки річний економічний ефект від впровадження закінчених наукових розробок в декілька разів перевищує бюджетні асигнування Академії наук. [...].

Вимога всебічного і всемірного застосування теорії до практики базується на високій оцінці значення науки для практики, а також визнанні великої ролі практики для дальшого розвитку науки. [...].

Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1564. Арк. 206–238. Оригінал. Машинопис.

НАУКОВІ КОМЕНТАРІ ДО ДОКУМЕНТІВ

1. Необхідність створення центрального архива АН УРСР. Нагромадження архівних документів в академічних установах відбувалося з часу їхнього створення, однак тільки у повоєнне десятиліття з'явилися перші спроби налагодити архівну справу, тоді ще на рівні власне науково-дослідних інститутів. Процес створення архівів на правах структурних підрозділів для забезпечення збирання і зберігання документів в установах АН УРСР почався в 50–60-х роках ХХ ст.

У 1958 р. було затверджене нове Положення про Державний архівний фонд СРСР, згідно з яким АН УРСР отримала право постійного зберігання документальних матеріалів, що утворювалися в процесі її діяльності. Протягом наступного десятиріччя АН УРСР скористалася цим правом лише частково. Установи АН УРСР зберігали архівні документи, що утворювалися в процесі їхньої діяльності, у себе, не передаючи до державних архівів УРСР, але зберігали їх з суттєвими порушеннями нормативних вимог до архівної справи. В 1959–1960 рр. у ряді інститутів АН УРСР Архівним управлінням МВС УРСР були проведені перевірки, які засвідчили значні недоліки у роботі з архівними документами у системі АН УРСР. Зокрема, впорядкування документів більшості академічних установ за повоєнні роки здійснювалось працівниками без відповідної кваліфікації, які не заглиблювалися в історію установи, її функціональні особливості та особливості формування справ і ведення діловодства в науковій установі. Описані і залишені на постійне зберігання документи не завжди повною мірою розкривали історію діяльності установи. З метою налагодження роботи з архівними документами у системі АН, 6 березня 1968 р. у структурі ЦНБ АН УРСР було створено Центральний науковий архів АН УРСР. З 4 січня 1984 р. він був реорганізований у Відділ архівних фондів ЦНБ, а з 30 вересня 1992 р. в Інститут архівознавства ЦНБ ім. В. І. Вернадського АН України (з 1996 р. НБУВ).

Інститут архівознавства НБУВ є головним архівним підрозділом у системі НАН України з питань формування, зберігання, обліку й використання документів НАФ. Інститут надає науково-методичну, консультаційну та практичну допомогу установам НАН України з питань документування їх діяльності, формування архівних фондів та роботи діловодних і архівних підрозділів; надає можливість користування фондами Інституту та задовольняє соціально-правові запити користувачів. Документальною базою комплектування Інституту є архівні фонди Президії та Відділень НАН України, її установ, організацій-попередників НАН України та їх установ, громадських організацій при установах НАН України, документи особового походження видатних вчених НАН України. На базі ІА діє Експертно-перевірний комісія НАН України, яка розглядає питання складу та формування НАФ у системі архівних установ НАН України, результати експертизи наукової та історико-культурної цінності документів. – Док. № 5.

Джерела та літ.: Січова О. В. Архівна система Академії наук Української РСР у 60–70-х роках ХХ століття: [Електронний ресурс] // Рукописна та книжкова спадщина України. 2012. Вип. 15. С. 143–162. Режим доступу: http://rksu.nbu.gov.ua/doc/rks_2012_15_11; Інститут архівознавства: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/node/15>

2. Голик Олександр Захарович (29.04.1906 – 05.03.1991) – фізик, доктор фізико-математичних наук (1951), професор (1951). Народився у с. Мерефа (нині – м. Мерефа, Харківська обл.). Закінчив фізико-хіміко-математичний факультет Дніпропетровського ІНО (1930). У 1930–1937 рр. працював викладачем цього Інституту (з 1933 р. – Дніпропетровський державний університет). У 1931 р. вступив до аспірантури Дніпропетровського фізико-технічного інституту, після закінчення якої працював співробітником цього Інституту. Після захисту кандидатської дисертації (1937) був засновником і завідувачем кафедри фізики в Дніпропетровському інституті інженерів залізничного транспорту, науковим співробітником філії Харківського фізико-технічного інституту. У роки Другої світової війни служив у складі військ Південно-Західного фронту Радянської армії. З 1946 по 1951 р. – заступник директора Інституту фізичної хімії АН УРСР та вчений секретар Президії АН УРСР (1950–1951). Після захисту дисертації доктора фізико-математичних наук (1950) був засновником і завідувачем кафедри молекулярної фізики, ректором (1951–1955), а з 1958 р. – деканом фізичного факультету КДУ імені Т. Г. Шевченка. Досліджував фізику рідкого стану та фізику полімерів. Починаючи з 1953 р. виступав організатором десяти Всесоюзних наукових нарад із питань фізики рідкого стану речовини. Під керівництвом О. З. Голика близько 40 науковців захистили докторські та кандидатські дисертації. З 1963 р. керував Комісією координації наукових досліджень із рідкого стану речовини при Мінвузі СРСР, був членом науково-технічної ради при Міністерстві вищої і середньої спеціальної освіти УРСР, заступником відповідального редактора «Українського фізичного журналу», відповідальним редактором міжвідомчого наукового збірника «Фізика рідкого стану». Автор праць: «Вязкость и молекулярное строение растворов» (1950), «Уравнение состояния реальных газов» (1961), «Будова молекул» (1966). Нагороджений орденами Вітчизняної війни II ступеня, Червоної Зірки, двома орденами Трудового Червоного Прапора (1962; 1966), медалями. Заслужений діяч науки УРСР (1966). – Док. № 15.

Джерела та літ.: Голик Олександр Захарович: [Електронний ресурс] // Енциклопедія Сучасної України. Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=25230; Литвинко А. С., Храмов Ю. О. Олександр Захарович Голик (до 100-річчя від дня народження): [Електронний ресурс] // Наука та наукознавство. 2006. № 1. С. 138. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/49562/17-Litvinko.pdf?sequence=2>; Голик Олександр Захарович: [Електронний ресурс] // Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Режим доступу: <http://www.univ.kiev.ua/ua/geninf/history-rectors/golik/>; Голик Олександр Захарович: [Електронний ресурс] // Кафедра молекулярної фізики. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Фізичний факультет. Режим доступу: https://mol.phys.knu.ua/?page_id=313

3. Опыты по вызыванию осадков из переохлажденных облаков. У 1958 р. згідно з постановою РМ СРСР та РМ УРСР про розвиток досліджень щодо штучного впливу на хмари і тумани в Українському науково-дослідному гідрометорологічному інституті створено відділ фізики атмосфери. Дослідження з активного впливу на метеорологічні процеси проводилися з метою поліпшення водо-

забезпечення у степових районах України. Недостатня кількість водних ресурсів та наявність значних територій з недостатньою кількістю опадів робили дослідження в цій галузі актуальними для України. Польові роботи за цим напрямом з 1959 р. проводилися на Експериментальному метеорологічному полігоні Українського науково-дослідного гідрометеорологічного інституту. Упродовж 1959–1960 рр. проведено значні експериментальні роботи з виявлення характеристик хмар, придатних для виклику опадів. Дослідження дали гарні результати з отримання додаткових опадів в умовах плоского рельєфу. Вивчалися можливості збільшення атмосферних опадів шляхом впливу на хмари, розроблялися методи таких впливів і способи їхнього контролю. Для цього був створений відділ фізики атмосфери, що був перетворений у відділ фізики хмар і активних впливів. У цій галузі також були створені проблемні лабораторії в Київському й Одеському університетах, Одеському гідрометінституті, Інституті загальної та неорганічної хімії АН УРСР. При Президії АН УРСР функціонувала Проблемна комісія з активного впливу на атмосферні процеси, яка координувала дослідження за цим напрямом у межах України. Віцепрезидент АН УРСР акад. М. П. Семененко у 1962 р. вийшов з клопотанням до директивних органів України щодо розширення та розвитку досліджень за цим напрямом: організувати масовий засів хмар над великими площами у межах Дніпропетровської обл. та виділити для цього 16 літаків типу Іл-14, Іл-12, Лі-2; посилити теоретичні та експериментальні лабораторні дослідження для заключного опрацювання реагентів для холодних хмар, вирішення питання впливу на теплі хмари та тумани, регулювання розвитку хмар, зменшення випаровувань з поверхні водойм тощо. Для вирішення цих питань запропоновано реорганізувати проблемну лабораторію в спеціальний інститут АН УРСР, значно зміцнити та розширити лабораторії у закладах вищої освіти та Український науково-дослідний гідрометеорологічний інститут. Також було запропоновано зміцнити та розширити польову базу досліджень – Експериментальний метеорологічний полігон. Зазначені пропозиції знайшли підтримку в Міністерстві сільського господарства УРСР. – Док. № 15.

Джерела та літ.: ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 2893. Арк. 11; ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 24. Спр. 5405. Арк. 232–234; Оп. 31. Спр. 1952. Арк. 228–230, 231; Відділ фізики атмосфери: [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://uhmi.org.ua/dep/phys_atm/

4. Рудь Микита Потапович (1913–1988) – бібліотекознавець, книгознавець. Народився в с. Шабельковка Донецької обл. Вчений секретар, завідувач відділу рідкісної книги, завідувач Подільської філії, заступник директора з науки (1956–1960), директор (16.06.1964 – 16.09.1964), завідувач відділу книгознавства ДПБ УРСР. Входив до складу Комісії ЦНБ АН УРСР з питань забезпечення збереженості унікальних цінностей. Досліджував історію книги. Автор наукових праць: «Державна публічна бібліотека УРСР» (1953), «Українська Радянська Соціалістична Республіка 1917–1967: бібліографічний покажчик літератури» (1969), «Українські літературні альманахи» (1978). Нагороджений орденом Вітчизняної війни II ступеня (1985). – Док. № 17.

Джерела та літ.: Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1941–1964). Київ: Наукова думка, 2003. 360 с.; Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, 1961–1991. Київ, 2008. 373 с.; Тимошенко І. В. Книгознавець, бібліотекар і бібліограф Микита Потапович Рудь // Питання культурології: зб. наук. праць. Київ: КНУКіМ, 2011. Вип. 27. С. 175–180.

5. Візир Микола Петрович (27.03.1924 – 13.12.2012) – історик, архівіст. Народився в с. Лоцманська Кам'янка (нині в складі м. Дніпро). Закінчив історичний факультет КДУ імені Т. Г. Шевченка (1950). Аспірант кафедри архівознавства КДУ імені Т. Г. Шевченка (1951–1953). Одночасно працював старшим науковим співробітником (1950), директором (1950–1951) Державного архіву Київської області, заступником директора Центрального державного історичного архіву УРСР в м. Київ (1952–1953). Протягом 1954–1990 рр. – у ЦНБ ім. В. І. Вернадського АН УРСР: працював за договором (1954–1955), старший бібліотекар (1955–1956), завідувач сектора відділу рукописів (1956–1957), завідувач відділу рукописів (1957–1985), головний бібліотекар (1985–1988), працював за договором (1988–1990). Був членом Міжвідомчої методичної ради з використання документальних матеріалів АН УРСР, Міжвідомчої ради Міністерства культури УРСР з книгознавства, член Експертної комісії Центрального наукового архіву АН УРСР, Координаційної комісії з роботи з архівами особового походження. Член правління Українського товариства охорони пам'яток історії та культури і Всеукраїнського товариства краєзнавців. Наукові дослідження стосуються питань археографії, кодикології та кодикографії, джерелознавства, книгознавства і бібліотекознавства. Автор статей: «Листи Івана Франка до Ю. Яворського» (1960), «У відділі рукописів Державної публічної бібліотеки АН УРСР» (1960), «Т. Г. Шевченко в епістолярії відділу рукописів в Центральній науковій бібліотеці АН УРСР» (1968), «Собрание книг XV столетия в отделе рукописей ЦНБ АН УССР» (1976), «Опис рукописів Центральної наукової бібліотеки Академії наук УРСР» (1981) та ін. Нагороджений орденами Червоної Зірки та Вітчизняної війни II ступеня, медаллю «За перемогу над гітлерівською Німеччиною». – *Док. № 17.*

Джерела та літ.: Візир Микола Петрович // Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Київ, 2018. С. 141–146; Микола Петрович Візир – археограф і організатор української архівної й рукописної справи (до 40-річчя професійної та громадської діяльності) // Рукописна та книжкова спадщина України. 2000. Вип. 6. С. 204–211; Дубровіна Л. Візир Микола Петрович // Українські архівісти (XIX–XX ст.): біобібліографічний довідник. Київ, 2007. С. 112–114.

6. Петров Степан Йосипович (09.05.1917 – 31.05.1974) – бібліограф, книгознавець, педагог, кандидат філологічних наук (1951). Народився в с. Явкіно (нині – Шумяцький р-н, Смоленська обл., РФ). Закінчив літературний факуль-

тет Могильовського державного педагогічного інституту (1941), навчався в аспірантурі КДУ імені Т. Г. Шевченка (1947–1948), з якої перевівся до аспірантури ДПБ УРСР (1948–1950). Під час Другої світової війни перебував у лавах Червоної армії (1941–1946). Старший бібліотекар (1946–1948), старший бібліограф відділу стародруків (1948–1949), завідувач відділу стародруків (1949–1961, з середини 50-х років – відділ рідкісних і цінних книг) ДПБ УРСР. Водночас за сумісництвом – старший викладач, доцент відділення журналістики КДУ імені Т. Г. Шевченка (1951–1958). З 1961 р. працював у Київській філії Харківського державного інституту культури, з 1968 р. – Київський державний інститут культури (нині – КНУКіМ), де був першим деканом бібліотечного факультету та завідував кафедрою бібліографії. Досліджував історію книгодрукування в Україні та Росії. Автор наукових праць: «Початковий період книгодрукування в Москві та на Україні» (1954), «Книги першої чвертини XIX віку: каталог книг, що зберігаються в ДПБ УРСР» (1961), «Прижиттєві видання Т. Г. Шевченка у фондах ДПБ УРСР» (1962), «Книгодрукування на Україні першої половини XIX в.» (1964), «Книги громадянського друку, видані на Україні, XVIII – перша половина XIX століття: каталог» (1971) та ін. Ініціював багатотомний ретроспективний бібліографічний проєкт «Книга в Україні. 1861–1917» (№ 1–19; 1996–2017). Нагороджений орденами Червоної Зірки, Вітчизняної війни II ступеня та медалями. – *Док. № 17.*

Джерела та літ.: Лиханова І. Внесок С. Й. Петрова у створення українського бібліографічного репертуару // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Київ, 2010. Вип. 28. С. 565–574; Ковальчук Г. І. Степан Йосипович Петров – завідувач відділу рідкісних та цінних книг Державної публічної бібліотеки УРСР (1949–1961 рр.) // Рукописна та книжкова спадщина України. 2017. Вип. 21. С. 461–478; Поперечна Л. А. Наукові читання в Інституті книгознавства НБУВ на пошану бібліографа і книгознавця Степана Йосиповича Петрова // Рукописна та книжкова спадщина України. 2017. Вип. 21. С. 564–567.

7. Плеський Георгій Михайлович (31.03.1901 – після 1967 р.) – бібліограф, бібліотечний діяч. Народився в м. Новозибків (нині – Новозибківський р-н, Брянська обл., РФ). Закінчив заочні річні курси при Центральному домі Червоної армії (1931), Заочний плановий інститут Всесоюзного навчального комбінату заочної освіти «ПЛАНЗО» при Держплані СРСР (1936), заочні курси з підготовки бібліографів технічних бібліотек при Московському інженерно-економічному інституті (1938), аспірантуру при УНІК. Помічник завідувача бібліотеки, завідувач бібліотеки 4-ї Київської артилерійської школи (1923–1933). Помічник начальника бібліотеки сектора Київського Будинку Червоної армії (1933–1934). Викладач на бібліотечних курсах при Будинку Червоної армії (1934–1941). Керівник мережі наукових медичних бібліотек Наркомздорів'я УРСР (1938). Під час Другої світової війни навчався на штабному відділенні Вищих офіцерських курсів «Выстрел» (1941–1942). Помічник начальника штабу дивізії, заступник командира дивізії 1 і 2-го Українських фронтів (1942–1945). Учений секретар (1946–1948), протягом 1 лютого – 7 травня 1948 р. – т. в. о. директора ДПБ УРСР.

Працював головним бібліотекарем (1948–1950), завідувачем відділу методичної роботи (1951), завідувачем відділу іноземних книг (1946–1961) ДПБ УРСР. Член редколегії «Журналу Бібліотеки Академії наук УРСР» (1946–1947). Оpubлікував близько 130 наукових і науково-популярних праць з питань організації та методики бібліотечної справи. Автор наукових і науково-популярних праць: «Про керівництво бібліотеками наукових установ АН УРСР» (1946), «Бібліотеки УРСР (обласні, наукові і спеціальні): довідник» (1948; у співавторстві), «Наукова бібліотека при Київському державному університеті ім. Т. Г. Шевченка поновлює свою роботу» (1948), «Бібліотека Академії наук Української РСР» (1948), «Про бібліографічну підготовку аспірантів» (1948), «Досвід роботи бібліотек з іноземною літературою» (1957), «Відкритий доступ читачів до книжкових фондів в бібліотеках наукових установ: покажчик основної літератури» (1964). Нагороджений двома орденами Червоної Зірки та медалями. – *Док. № 17.*

Джерела та літ.: Плеский Георгій Михайлович // Історія української бібліотечної справи в іменах (кінець XIX ст. – 1941 р.): матеріали до біобібліографічного словника / авт.-уклад. Л. В. Гарбар. Київ, 2017. С. 355–356; Ковальчук Г. Керівники ВБУ–НБУВ (1918–1998) // Бібліотечний вісник. 1998. № 5. С. 18–28.

8. Козицький Пилип Омелянович (23.10.1893 – 27.04.1960) – композитор, музикознавець, педагог, музично-громадський діяч, професор (1945). Народився в с. Летичівка (нині – Монастирищенський р-н, Черкаська обл.). Закінчив Київську духовну академію (1917), Київську консерваторію (1920). Викладав у Київському музично-драматичному інституті імені М. В. Лисенка (1918–1924), Харківському музично-драматичному інституті (1925–1935) та Київській консерваторії (1935–1960), де завідував кафедрами історії української музики (1944–1949), історії української і зарубіжної музики (1949–1957), історії музики (1957–1960). Один із засновників Всеукраїнського музичного товариства імені М. Леонтовича (1921), Всеукраїнського товариства революційних музикантів (1928), Спілки радянських композиторів України (1932). У 1952–1956 рр. — голова правління Спілки радянських композиторів України. Головний редактор журналу «Музика» (1923–1927), заступник головного редактора журналу «Музика масам» (1928–1931), журналу «Радянська музика» (1933–1941). Працював у Харкові інспектором музики і головою Вищої музичної ради при Наркомосі УСРР (1925–1935). У 1939–1941 рр. – художній керівник Київської державної філармонії. У 1943–1948 рр. – заступник голови Комітету у справах мистецтв при РНК УРСР. Ініціатор створення і голова Хорового товариства УРСР при Спілці композиторів (1959). Музика композитора ґрунтується на народно-пісенній творчості, пов'язана з традиціями української музичної класики. Автор опер: «Невідомі солдати» (1934), друга редакція «Жан Жіранден» (1937), «За Батьківщину» (1943); кантати «Здрастуй, весно» (1952); творів для симфонічного оркестру: сюїта «Козак Голота» (1925), поема «Дочка партизана» (1938); хорів «Десять шкільних хорів» (1921), «Вісім прелюдів-пісень» (1924), диптиха «Дивний флот» (1925), «Вісім українських народних новел» (1936), а також творів для фортепіано, романсів, пісень, обробок народних пісень, музики до вистав, кінофільмів. Працював над симфонією «Тарас Шевченко», але не завер-

шив її. Автор музикознавчих праць: «Українська народна пісня» (1936), «Гарас Шевченко і музична культура» (1952), «Спів і музика в Київській академії за 300 років її існування» (1971); наукових досліджень та статей про творчість Миколи Леонтовича, Кирила Стеценка, Бориса Лятошинського, Бедржиха Сметани та ін. Заслужений діяч мистецтв УРСР (1943). Нагороджений орденом Леніна, орденом Трудового Червоного Прапора. – *Док. № 17.*

Джерела та літ.: Гордійчук М. М. Козицький Пилип Омелянович // Українська радянська енциклопедія: [в 12 т.]. Т. 5: Кантата – Кулики / 2-ге вид.; гол. ред. М. П. Бажан. Київ: Гол. ред. УРЕ, 1980. С. 264; Бондарчук П. М. Козицький Пилип Омелянович // Енциклопедія історії України: у 10 т. Т. 4: Ка–Ком / гол. редкол. В. А. Смолій. Київ: Наукова думка, 2007. С. 435; Пархоменко Л. О. Козицький Пилип Омелянович // Енциклопедія Сучасної України: у 30 т. Т. 13: Киї–Кок. Київ: Ін-т енцикл. досліджень НАН України, 2013. С. 652–653; Енциклопедія українознавства. Львів, 1994. Кн. 2. Т. 3. С. 1070–1071. [Репринт. Париж, 1955–1984]; Шевченківський словник. Т. 1. Київ: Гол. ред. УРЕ, 1976. С. 308–309.

9. Кезма Тауфік Гаврилович (справжнє ім'я – Тауфік Джубраїл; псевдонім – Тауфік-Кезма; 07.07.1882 – 09.04.1958) – сходознавець, арабіст, іраніст, тюркознавець, перекладач, поліглот, доктор богослов'я (1906), професор (1948). Народився в м. Дамаск (нині – Сирія). Закінчив Київську духовну академію (1906). Викладач і помічник проректора Університету Св. Володимира в Києві (з 1907 р.). Водночас викладач арабської та тюркської мови Київського комерційного інституту (1913–1915). З 1918 р. – викладач Інституту Близького Сходу в Києві (згодом Інституту зовнішніх відносин). Викладач арабської мови у Київському торговельно-промисловому технікумі (1924–1925). Одночасно науковий співробітник Кабінету арабо-іранської філології при ВУАН (1920–1930). Заступник голови київської філії Всеукраїнської наукової асоціації сходознавства (1926–1931). Препаратор (з 1934 р.), старший препаратор (з 1936 р.), лаборант (з 1937 р.) Київського індустріального інституту. Викладач КДУ імені Т. Г. Шевченка (1939–1941, 1945–1952). Завідувач бібліотеки арабської мови Київського народного видавництва (1942). У 1930-ті роки був підданий політичним репресіям і арешту (1938–1939). Упорядкував давні арабські рукописи у фондах Всенародної бібліотеки України в Києві (нині – НБУВ). Переклав арабські рукописи та народні оповідання, зібрані А. Ю. Кримським у Сирії та Палестині, повість «Джеляль Халід» М. Ахмеда ас-Сейїда, оповідання Мухамеда Теймура. Досліджував наукову творчість сходознавців А. Ю. Кримського, І. Ю. Крачковського, В. В. Бартольда, С. Ф. Ольденбурга. Автор наукових праць: «Оповідання арабського історика Абу-Шоджі Рудраверського XI ст. про те, як охрестилась Русь» (1927), «Елементарні основи граматики арабської мови у популярному викладі» (1928), «Видатний арабіст» (1941). – *Док. № 17.*

Джерела та літ.: Варварцев М. М. Кезма Тауфік Гаврилович // Україна в міжнародних відносинах: Енциклопедичний словник-довідник. Вип. 5. Біографічна частина: А–М. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2014. С. 195–196; Історія української бібліотечної справи в іменах (кінець XIX ст. – 1941 р.): матеріали до біобібліографічного словника / авт.-уклад. Л. В. Гарбар. Київ: НБУВ, 2017. С. 200–201.

10. Крачковський Ігнатій Юліанович (16.03.1883 – 24.01.1951) – арабіст, академік РАН (1921), академік АН СРСР (1925). Народився в м. Вільно (нині – м. Вільнюс, Литва). Закінчив факультет східних мов Петербурзького університету (1905). Був відряджений для стажування в Ліван, Сирію, Палестину та Єгипет. З 1910 р. – приват-доцент, з 1918 р. – професор Петроградського університету (з 1924 р. – Ленінградського), з 1944 р. – завідувач кафедри арабської філології. У 1920–1938 рр. викладав також у Ленінградському інституті живих східних мов (з 1927 р. – Ленінградський східний інститут). З 1916 р. і до кінця життя був штатним науковим співробітником Азіатського музею, очолював Арабський кабінет. У 1930–1951 рр. – завідувач Арабського кабінету Ленінградського відділення Інституту сходознавства АН СРСР. Опублікував більше 500 книг, статей, перекладів і заміток з історії арабської літератури, з арабського мовознавства, ефіопістики, ісламознавства, історіографії та палеографії, історії сходознавства. Під його редакцією вийшло перше повне російське видання казок «Тисячі і однієї ночі» у 8 т. (1958–1959). Автор фундаментальної монографії «Арабська географічна література» (1957), академічного перекладу Корану (1963). Виявляв інтерес до білоруської і української науки та культури, написав розвідки про пам'ятки старобілоруської мови, про грамоту Антіохійського патріарха львівській пастві 1586 р.; описав подорож Павла Халебського (Алеппського); вивчав арабські рукописи, виявлені на території України («Звіт про поїздку до Києва влітку 1925 р.») та ін. Член Імператорського православного палестинського товариства (1915), французького Азіатського товариства (Société Asiatique; 1928), британського Королівського Азіатського товариства (The Royal Asiatic Society; 1946). Почесний член Арабської АН в Дамаску (1923), Іранської академії мови та літератури (1944), Польської АН (1946) та ін. Ініціатор створення і керівник Асоціації арабістів СРСР (1934–1938), віцепрезидент Всесоюзного географічного товариства (1938–1945). Його автобіографічна книга «Над арабськими рукописями» (1945) була переведена багатьма іноземними мовами, у тому числі арабською, і відзначена Державною премією (1951). Нагороджений двома орденами Леніна (1944; 1945). – *Док. № 17.*

Джерела та літ.: Особовий фонд у Санкт-Петербурзькій філії Архіву Російської АН. Ф. 1026. 3644 од. зб.; Крачковский И. Ю. Избранные сочинения: в 6 т. Москва, Ленинград: Изд-во АН СССР, 1955–1960; Труды по истории и филологии Христианского Востока / сост. А. А. Долинина, С. А. Французов. Москва, 2015. 901 с.; Долинина А. А. Невольник долга. (Научная биография академика И. Ю. Крачковского). СПб., 1994. 459 с.; Українська літературна енциклопедія. Т. 3: К–Н. Київ, 1995. С. 41–58; Непомнящий А. А. Академік Г. Ю. Крачковський і кримські орієнталісти: За матеріалами епістолярію // Східний світ. 2008. № 1. С. 194–209; № 2. С. 148–157.

11. Білецький Олександр Іванович (02.11.1884 – 02.08.1961) – літературознавець, професор (1920), доктор філологічних наук (1937), академік АН УРСР (1939) і АН СРСР (1958), член СП СРСР (1934), заслужений діяч науки УРСР (1941). Народився в с. Борисовка (нині – у складі м. Казань, Татарстан, РФ). Закінчив історико-філологічний факультет Харківського університету (1907). Професорський стипендіат при Харківському університеті (1907–1909). Під керів-

ництвом академіка Санкт-Петербурзької АН О. О. Шахматова працював над магістерською дисертацією у Санкт-Петербурзі та Москві (1909–1912). Доцент (1912–1920), професор (1920–1941) Харківського університету. Професор і завідувач кафедри російської мови і літератури Томського університету (1943–1944). Професор історії української, російської та інших літератур МДУ (1944), КДУ імені Т. Г. Шевченка (1945–1956). Одночасно з 1936 р. працював в Інституті української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР, протягом 1939–1941 рр. і 1944–1961 рр. – директор інституту. Віцепрезидент АН УРСР (1946–1948), член Президії АН УРСР (1948–1952). Головний редактор журналу «Радянське літературознавство» (1957–1961). Наукові праці присвячені історії давньої та нової української літератури, а також проблемам російської, західноєвропейської, античної літератури та теорії літератури. Досліджував творчість С. Полоцького, І. Вишенського, Г. Сковороди, І. Котляревського, Т. Шевченка, Панаса Мирного, М. Коцюбинського, Лесі Українки, І. Франка та інших українських письменників. Першим поставив питання про світове значення української літератури. Розробляв проблеми мистецтва слова, природи і функцій літератури як різновиду мистецтва, психологію літературно-художньої творчості. Автор наукових праць: «Легенда про Фауста в зв'язку з історією демонології» (1911–1912), «Двадцять років нової української лірики (1903–1923)» (1924), «Володимир Сосюра» (1928), «Шевченко і світова література» (1939), «Леся Українка і російська література 80–90-х років» (1948), «Світове значення творчості Шевченка» (1951), «Шевченко і російська література» (1953), «Шевченко і слов'янство» (1953), «Гоголь і українська література» (1954), «Іван Франко. Життя і творчість» (1956), «Українська література серед інших слов'янських літератур» (1958), «“Слово о полку Ігоревім” та українська література XIX–XX ст.» (1959) та ін. Нагороджений двома орденами Трудового Червоного Прапора (1944, 1948), медаллю «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.» (1945), іншими орденами і медалями. – *Док. № 17.*

Джерела та літ.: Посохов С. Білецький Олександр Іванович // Харківщина: енциклопедичний словник. Харків, 2014. С. 40; Домановська М. Є. Візантистика в творчості і планах О. Білецького: (до 130 річниці від дня народження) // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. 2013. Вип. 16. С. 15–22.

12. Букресв Борис Якович (06.09.1859 – 02.10.1962) – математик, засновник київської геометричної школи, доктор чистої математики (1889), професор (1889), заслужений діяч науки УРСР (1940). Народився у м. Льгов (нині – Курська обл., РФ). Закінчив Університет Св. Володимира у Києві (1882), де й працював (з 1933 р. – КДУ): приват-доцент (з 1885 р.), професор (з 1889 р.), завідувач кафедри геометрії (до 1959 р.); за сумісництвом у 1898–1930 – професор КПІ (у 1922–1930 рр. – завідувач кафедри вищої математики). Опублікував 15 ґрунтовних праць і понад 100 досліджень у журналах з проблем теорії функцій комплексної змінної, різних питань алгебри та геометрії, зокрема геометрії Лобачевського, автор навчальних посібників: «Курс применения дифференциального и интегрального исчисления к геометрии элементами теории поверхностей» (1900), «Введение в теорию рядов» (1905), «Элементы теории определите-

лей» (1907; 1914), «Вступ до варіаційного числення» (1930; 1934), «Неевклідова планіметрія в аналітичному викладі» (1947). Один із членів-фундаторів створеного 1890 р. Київського фізично-математичного товариства. Нагороджений орденами Св. Володимира 4 ступеня (1904), Св. Анни 2 ступеня (1900), Св. Станіслава 3 ступеня (1891) та 2 ступеня (1896), Леніна (1953) та Трудового Червоного Прапора (1959). – *Док. №17.*

Джерела та літ.: Особовий фонд в ІР НБУВ. Ф. 41. 2013 од. зб.; Белоусова В. П., Добровольский В. А., Ильин И. Г., Смогоржевский А. С. Борис Яковлевич Букреев (к 100-летию со дня рождения) // *Успехи математических наук.* 1959. Т. 14. Вып. 5 (89). С. 181–195; Лисоченко І. Д. Букреев Борис Якович // *Особові архівні фонди Інституту рукопису: путівник.* Київ, 2002. С. 60–64; Писаревська Н. В., Баштова Л. С. Борис Букреев – людина, що поєднала ХІХ та ХХ століття // *Дослідження з історії техніки: зб. наук. праць.* 2010. Вип. 12. С. 140–153; Задерей Н. М., Нефьодова Г. Д., Мельник І. Ю. Борис Якович Букреев (06.IX.1859 – 02.X.1962) – український математик, педагог, творець та керівник Київської школи математиків // *Матеріали Вісімнадцятої міжнародної наукової конференції імені академіка Михайла Кравчука 7–10 жовтня 2017 року, Луцьк – Київ.* Т. 2. Київ: НТУУ «КПІ», 2017. С. 251–261.

13. Церетелі Григорій Филімонович (24.03.1870 – 1938 / 1939) – філолог-класик, папіролог, палеограф, засновник класичної філології в Грузії, член-кореспондент РАН (1917), АН СРСР (1925). Народився у м. Санкт-Петербург. Закінчив історико-філологічний факультет Санкт-Петербурзького університету (1893), залишений на кафедрі класичної філології для підготовки до професорського звання. Магістерська дисертація «Скорочення в грецьких рукописах переважно по датованих рукописах Санкт-Петербурга і Москви» (1896). Як папіролог отримав підготовку в Німеччині (1899–1901), де видав два томи документів по берлінських папірусах (1900, 1904). Працював також на Синаї, в Константинополі, на Афоні. У 1902–1904 рр. приват-доцент Санкт-Петербурзького університету. У 1904 р. захистив магістерську дисертацію в Юр'ївському (Дерптському) університеті, з 1905 р. екстраординарний професор у ньому. Після захисту у 1914 р. докторської дисертації – ординарний професор кафедри грецької словесності. У тому ж році перевівся до Петербурзького університету, де став професором і завідувачем кафедри класичної філології (до 1920 р.). У 1920–1937 рр. – завідувач кафедри класичної філології Тбіліського державного університету, одночасно у 1923–1931 рр. – директор Наукової бібліотеки університету. Автор праць: «Сокращения в греческих рукописях преимущественно по датированным рукописям Санкт-Петербурга и Москвы» (1896; 1904), «Новые комедии Менандра» (1914), «История греческой литературы. Образцы эпической и лирической поэзии» (1927), «Papiri Russischer und Georgischer Sammlungen» (1925–1935), «Der Koridethi-Kodex und seine griechischen Beischriften» (1937). Був почесним членом Папірологічного товариства Німеччини і Берлінського археологічного інституту. Піддавався арештам в 1919, 1931 і 1938 рр. За деякими відомостями розстріляний у в'язниці 12.09.1938, за іншими – загинув 20.09.1939. Утім точна дата загибелі та обставини невідомі. – *Док. № 17.*

Джерела та літ.: Особовий фонд у Грузинському національному центрі рукописів. 150 од. зб.; Каухчишвили С. Г. Григорий Филимонович Церетели. Тбилиси, 1969. 24 с.; Фихман И. Ф. Введение в документальную папирологию. Москва, 1987. С. 52–59; Становление Г. Ф. Церетели как папиролога // *Мацне*. Тбилиси, 1988. № 3. С. 96–104; Фихман И. Ф. Г. Ф. Церетели в петербургских архивах: Портрет ученого // *Архивы русских византинистов в Санкт-Петербурге*. СПб., 1995. С. 226–256; Фихман И. Ф. Григорий Филимонович Церетели (1870–1939) // *Древний мир и мы*. Вып. 2. СПб., 2000. С. 207–217; Данелия Ф. Д. Г. Ф. Церетели – ученый-источниковед // *Отечественные архивы*. 2001. № 4. С. 37–43; Церетели Григорій Філімонович // *Енциклопедичний словник класичних мов*. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2017. С. 537.

14. Гошко Юрій Григорович (28.04.1917 – 23.09.2004) – етнограф, доктор історичних наук (1971), професор (1979), заслужений діяч науки і техніки України (1997). Народився у с. Старичі (нині – Яворівський р-н, Львівська обл.). Закінчив Львівський педагогічний інститут (1947), одержав історичну освіту. З 1948 р. – інструктор Львівського обкому партії. Протягом 1951–1958 рр. працював директором Львівського державного історичного музею, займався науковою діяльністю. У 1958 р. захистив кандидатську дисертацію. У 1958–1982 рр. – директор Державного музею етнографії та художнього промислу АН УРСР. У 1982–1988 рр. – керівник Львівського відділення Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР (нині – Інститут народознавства НАН України). З 1988 р. – головний науковий співробітник Інституту народознавства НАН України. Досліджував матеріальну і духовну культуру українського етносу, етнокультурні зв'язки, громадський побут робітників Західної України, звичаєве право населення Українських Карпат та Прикарпаття тощо. Член Львівського обласного відділення товариства «Україна», член президії правління Львівської організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, член редколегії журналу «Народна творчість та етнографія». Автор праць: «Громадський побут робітників Західної України (1920–1939)» (1967), «Населення Українських Карпат XV–XVIII століть» (1986), «Промисли і торгівля в Українських Карпатах XV–XIX століть» (1991), «Звичаєве право населення Українських Карпат та Прикарпаття XIV–XIX століть» (1999). – *Док. № 21*.

Джерела та літ.: Юрій Григорович Гошко: Біобібліографічний покажчик. Львів, 1987. 36 с.; Павлюк С. П. Гошко Юрій Григорович: [Електронний ресурс] // *Енциклопедія Сучасної України*. Київ, 2006. Т. 6. Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=31655; Макачук С. Галицький українець ХХ століття (До 80-річчя з дня народження професора Юрія Гошка) // *Народознавчі зошити*. 1997. № 2. С. 68–74; Макачук С. Етнографи українського державного Музею етнографії та художнього промислу у Львові: 1959–1965 рр. (спогади, архівні матеріали) // *Народознавчі зошити*. Серія історична. 2014. № 2. С. 299–309.

15. Попов Іван Васильович (09.10.1889 – 22.11.1974) – вчений інженер-геолог, професор (1928), доктор геолого-мінералогічних наук (1941). Народився у м. Рига (нині – Латвія). Закінчив Донський політехнічний інститут у м. Новочеркаськ (1913). Кандидат геолого-мінералогічних наук (1937, за сукупністю праць).

Працював у Московському державному університеті: професор кафедр ґрунтознавства ґрунтово-географічного факультету (1933–1938) та геолого-ґрунтового факультету (1938–1947), ґрунтознавства та інженерної геології геологічного факультету (1954–1974). Лауреат Державної премії СРСР (1952, 1982), нагороджений орденом Леніна (1954), заслужений діяч науки СРСР (1969). Розробляв вчення про формації при регіональних інженерно-геологічних дослідженнях. Автор праць: «Механика ґрунтов» (1937), «Основы инженерно-геологического ґрунтоведения» (1941), «Характеристики ґрунтов и выбор их при инженерно-геологических исследованиях» (1941), «Инженерная геология СССР» (ч. 1–5; 1961–1974). – Док. 23.

Джерела та літ.: Попов Иван Васильевич: [Электронный ресурс] // Летопись Московского университета. Режим доступа: <http://letopis.msu.ru/peoples/2741>

16. Зворикін Анатолій Олексійович (19.10.1901 – 11.09.1988) – економіст і соціолог, доктор економічних наук (1939), професор (1939). Народився у м. Муром (нині – Володимирська обл., РФ). Закінчив робітничий факультет Московського межового інституту (1922), факультет суспільних наук 1-го Московського університету (1925). У 1933–1937 рр. – заступник головного редактора газети «Техніка», одночасно, до 1941 р. викладав в Московському гірничому інституті та 1-му Московському університеті, проводив наукові дослідження в Інституті історії природознавства і техніки АН СРСР. В Інституті червоної професури підготував та захистив кандидатську (1934) та докторську дисертацію на тему «Техническая реконструкция горной промышленности в СССР» (1939). Учасник Другої світової війни. У 1943–1946 рр. працював у Наркоматі вугільної промисловості. У 1946–1948 рр. – редактор відділу науки, техніки і вищої школи газети «Правда», голова Комітету з винаходів і відкриттів при Раді Міністрів СРСР. У 1948–1959 рр. – перший заступник головного редактора «Великої Радянської Енциклопедії» (2-ге вид.). У 1957–1961 рр. – головний редактор журналу «Вісник історії світової культури». Деякий час пропрацював в Інституті філософії АН СРСР. У 1968–1988 рр. – співробітник Інституту соціологічних досліджень АН СРСР, у 1969–1970 рр. сформував сектор (відділ) соціології науки, науковий консультант. Був членом Європейської економічної комісії Організації Об'єднаних Націй, віцепрезидентом Міжнародної комісії з інформації, брав участь у роботі Міжнародного Бюро праці, був віцепрезидентом Міжнародної комісії ЮНЕСКО з історії наукового і культурного розвитку людства і членом Міжнародного комітету з документації у галузі соціальних наук. Автор праць: «Наука, производство, труд» (1965), «Научно-техническая революция и ее социальные последствия» (1969), «Наука, общество, человек» (1969), «Социально-психологические проблемы управления» (1975; у співавторстві), «Социальные факторы деятельности научных организаций» (1980; у співавторстві), «Научный коллектив: опыт социологического исследования» (1980; у співавторстві), «Научный сотрудник и научный коллектив как объекты социологического исследования» (1982; у співавторстві). – Док. № 27.

Джерела та літ.: Зворыкин Анатолий Алексеевич: [Электронный ресурс] // Институт социологии Федерального научно-исследовательского социологического центра РАН. Режим доступа: https://www.isras.ru/pers_about.html?id=555; Щадилова К. А., Козлова Т. З.

Рядом с ним люди становились лучше: к столетию со дня рождения А. А. Зворыкина: [Электронный ресурс] // Социологические исследования. 2001. № 12. Режим доступа: <http://ecsocman.hse.ru/data/539/697/1217/014Shchadilova.pdf>

17. Добров Геннадій Михайлович (09.03.1929 – 04.01.1989) – наукознавець, кандидат технічних наук (1953), доктор економічних наук (1968), професор (1970), член-кореспондент АН УРСР (1988). Народився в м. Бахмут (Донецька обл.). У 1950 р. закінчив механічний факультет КПІ (нині – НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського»), у 1953 р. – аспірантуру зі спеціальності «Історія науки і техніки» Інституту теплоенергетики АН УРСР (нині – Інститут технічної теплофізики НАН України). У 1953 р. захистив кандидатську дисертацію «Першість СРСР у створенні вугледобувних комбайнів (3 історії техніки гірничого машинобудування)». Залишився працювати в Інституті теплоенергетики АН УРСР на посаді молодого наукового співробітника (1953–1955). Другий (1955–1958) та перший секретар Київського обкому ЛКСМУ (1958–1961). Старший науковий співробітник Інституту теплоенергетики (1961–1963). В Інституті історії АН УРСР – старший науковий співробітник (1963–1964), завідувач відділу історії техніки Сектора історії техніки та природознавства (1964–1968). У 1968–1986 рр. очолював наукознавчі підрозділи в Інституті математики, Інституті кібернетики, Раді по вивченню продуктивних сил УРСР АН УРСР. Заступник голови Ради по вивченню продуктивних сил УРСР АН УРСР (1969–1971, 1984–1986), заступник директора Інституту кібернетики АН УРСР (1971–1976, 1979–1984). Головний дослідник Міжнародного інституту прикладного системного аналізу в Австрії (1976–1979). У 1969 р. заснував та був відповідальним редактором періодичного міжвідомчого наукового збірника «Науковедение и информатика» та збірника наукових праць «Материалы по науковедению». З 1981 р. – професор, завідувач кафедри Київського інституту народного господарства, член редколегії міжнародного журналу «Наукометрия» (Амстердам; Будапешт). У 1986–1989 рр. – заступник директора Інституту надтвердих матеріалів АН УРСР і керівник створеного ним Центру досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки АН УРСР. Був експертом ЮНЕСКО і РЕВ з питань наукової політики. Досліджував проблеми науково-технічного розвитку, організації, прогнозування й управління науковою роботою. Автор праць: «История советских угледобывающих комбайнов» (1957), «Наука о науке: введение в общее науковедение» (1966), «Прогнозирование важнейших направлений развития науки и техники» (1968), «Прогнозирование науки и техники» (1969), «Научно-технический прогресс производительных сил» (1985). У 1989 р. ім'я Г. М. Доброва присвоєно Центру досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки АН УРСР (з 2015 р. – Інститут). – *Док. № 27.*

Джерела та літ.: Онопрієнко В. І. Добров Геннадій Михайлович: [Електронний ресурс] // Енциклопедія Сучасної України. Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=22386; Добров Геннадій Михайлович // Інститут історії України НАН України, 1936–2006. Київ, 2006. С. 535; Маліцький Б. А., Храмов Ю. О. Г. М. Добров – учений та учитель (до 80-річчя від дня народження) // Наука та наукознавство. 2009. № 1. С. 3–8; Будинок Ради по вивченню продуктивних сил України (РВПС) АН УРСР (тепер НАН України) 1972,

в якому працювали відомі вчені: [Електронний ресурс] // Звід пам'яток історії та культури. Режим доступу: <http://pamyatky.kiev.ua/streets/shevchenka-bulv/budynok-radi-po-vivchennyu-produktivnih-sil-ukrayini-rvps-an-ursr-teper-nan-ukrayini-1972-v-yakomu-pratsyuvali-vidomivcheni>; Добров Геннадій Михайлович: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nas.gov.ua/UA/PersonalSite/Statuses/Pages/default.aspx?PersonID=0000003740>

18. Голян-Нікольський Антон Юлійович (21.08.1907 – 29.07.1977) – історик техніки, кандидат технічних наук (1946). Народився у м. Сокаль (нині – Львівська обл.). Закінчив Київський машинобудівний інститут (1931). Працював у цьому Інституті, з 1934 р. у КПІ (нині – НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського»), був заступником декана механічного факультету (1936–1937), факультету хімічного машинобудування (1938–1941), завідувачем кафедр теорії механізмів і машин (1947) та історії техніки (1948–1958), доцентом кафедри теорії механізмів і машин (з 1958 р.), доцентом хіміко-технологічного факультету. Досліджував питання теорії механізмів і машин, проблеми технічної естетики, історії техніки. – *Док. № 27.*

Джерела та літ.: Добровольський В. О. Голян-Нікольський Антон Юлійович: [Електронний ресурс] // Енциклопедія Сучасної України. Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=30717

19. Іванов Олександр Олександрович – гідрофізик, доктор фізико-математичних наук, професор. Був аспірантом Чорноморської гідрофізичної станції АН СРСР (з 1933 р.), безпосередньо керував Морською гідрофізичною лабораторією АН СРСР (1942). Очолював лабораторію технічної фізики моря (з 1948 р.), був заступником директора з наукової частини, в. о. директора (1959–1962) Морського гідрофізичного інституту АН СРСР (з 1961 р. – АН УРСР). Брав участь у розробці фотохвилеграфа, розробив метод прогнозу розмірів хвиль для глибоких морів і водосховищ. – *Док. № 28.*

Джерела та літ.: Михайлов Н. История создания и развития Черноморской гидрофизической станции: [Електронний ресурс]. Севастополь, 2010. Ч. 1. Режим доступу: <http://ocean.phys.msu.ru/articles/2010/chomgi.pdf>; Гришин М. Г. Исследования Морского гидрофизического института в Атлантическом океане в 1955–1979 гг.: дис. ... к. геогр. н.: [Електронний ресурс]. Севастополь, 2017. Режим доступу: http://old.ihst.ru/files/pdfs/29_10_2017_vch.pdf; История Морского гидрофизического института: 1929–2019: [Електронний ресурс] / под общ. ред. А. А. Сизова. Севастополь: ООО «Колорит», 2019. Режим доступу: http://mhi-ras.ru/assets/files/istoriya_MGI_1929-2019.pdf

20. Пропозиції про передислокацію [Морського гідрофізичного] інституту з [м.] Москви до м. Севастополя. Президією АН УРСР спільно з Севастопольським міськкомом КП України та виконкомом міськради розглянуто можливості розташування Інституту у м. Севастополь. З огляду на те, що приміщень, які б задовольняли потреби Інституту, в Севастополі не було, Президія АН УРСР запланувала найближчими роками побудувати нову наукову і житлову бази Морського гідрофізичного інституту АН УРСР. Для тимчасового розміщення наукових лабораторій Інституту виконком Севастопольської міськради передав на баланс АН УРСР колишнє приміщення штабу тилу Чорноморського флоту по

вул. Леніна, 28, площею понад 2000 м², який потребував довготривалого ремонту і реконструкції. Виконком Севастопольської міськради погодився виділити квартири для науковців Інституту, які переїдуть з Москви. Президія АН УРСР виділила кошти на спорудження в 1962 р. 80-квартирного житлового будинку. Таким чином, перебазувати Морський гідрофізичний інститут АН УРСР до м. Севастополь, на думку Президії АН УРСР, було можливо у червні-липні 1962 р.

Тоді ж Президія АН УРСР звернулася до РМ УРСР з проханням вирішити житлово-побутові питання провідних науковців Інституту, які погодилися працювати в установі на початкових етапах його функціонування в системі АН УРСР. З метою залучення до роботи в Інституті висококваліфікованих фахівців, Президія АН УРСР ініціювала перед РМ УРСР питання збереження існуючих у 1961 р. посадових окладів для науково-технічного, допоміжного та адміністративно-управлінського персоналу установи, через те, що посадові оклади для зазначених категорій працівників у системі АН СРСР були значно вищими від посадових окладів цих категорій працівників в АН УРСР. До Академії також передали науково-експедиційне судно «Михайло Ломоносов», тематика здійснюваних на судні досліджень мала загальносоюзне значення і проводилася в закордонних плаваннях. З огляду на це, Президія АН УРСР вийшла з клопотанням зберегти оплату праці в іноземній валюті науковцям та екіпажу, що виїжджатимуть у рейси відповідно до норм, встановлених для науково-дослідних суден АН СРСР. У рамках перебазування судна з м. Калінінград, Міністерству оборони СРСР у м. Севастополь необхідно було виділити причал для стоянки судна і складських приміщень, про що повідомлено РМ УРСР. – Док. № 28.

Джерела та літ.: ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 9, т. 7. Спр. 9345. Арк. 233–235.

21. Дальше розгортання досліджень в галузі технічної, економічної та біологічної кібернетики. На виконання рішень постанови РМ УРСР від 7 серпня 1961 р. № 1704 «Про розвиток досліджень з кібернетики в Українській РСР» та колегії Державного комітету РМ СРСР по координації науково-дослідних робіт № 32 Президія АН УРСР 11 травня 1962 р. прийняла постанову «Про стан і перспективи розвитку досліджень з кібернетики на Україні та організацію Інституту кібернетики», в якій відзначила роботу установ Академії в галузі кібернетики. Тоді ж розвиток досліджень з кібернетики дещо гальмувався через недостатню матеріально-технічну базу, незначну кількість та розпорошеність спеціалістів та коштів. Потреби ж науки і народного господарства вимагали створення провідного закладу в галузі кібернетики. З огляду на це, Президія АН УРСР схвально оцінила роботу Наукової ради по кібернетичі та визначила її подальші напрями координаційної діяльності, передбачені перспективним планом наукових досліджень з кібернетики на 1962–1980 рр. (теоретичні основи кібернетики, теорія електронних обчислювальних машин, технічні засоби кібернетики і обчислювальної техніки, економічна кібернетика і дослідження операцій, технічна кібернетика, біологічна кібернетика, обчислювальна кібернетика, нові застосування електронних обчислювальних машин). Також цією постановою Президія ухвалила рішення створити в м. Києві у складі ВФМН АН УРСР Інститут кібернетики на базі

Обчислювального центру АН УРСР та експериментально-виробничих майстерень. На Інститут були покладені такі наукові завдання, дещо уточнені в постанові від 7 серпня 1961 р.:

а) розробка теоретичних проблем кібернетики: з загальної теорії автоматів, теорії алгоритмів, загальної теорії систем, які самоорганізуються;

б) розробка проблем економічної кібернетики: теорії лінійного і динамічного планування, методів дослідження операцій, математичної статистики та теорії ігор;

в) розробка проблем технічної кібернетики: загальної теорії технічних кібернетичних систем, теорії автоматичного регулювання і теорії динамічних систем, алгоритмізації виробничих процесів та теоретичних основ застосування керувальних машин у системах безпосереднього і дистанційного керування об'єктами;

г) розробка проблем біологічної кібернетики: теорії передачі та перетворення інформації у нервовій системі людини і тварини, електрофізіології нервових клітин, теорії керування основними функціями і органами живих організмів, біоелектростимуляції, автоматичної діагностики, моделювання механізму спадковості та процесів еволюції;

д) розробка фізичних основ створення кібернетичних систем, елементів для створення дискретних логічних систем, принципів організації великих систем дискретних і аналогових елементів, ввідних і вивідних пристроїв, які забезпечують органічний зв'язок людини і машини в складних системах управління;

е) подання практичної допомоги народному господарству в питаннях автоматизації і управління шляхом створення і впровадження кібернетичних методів і машин, ведення обчислень і організації широкої науково-технічної пропаганди та інформації.

За оплатою праці керівних і наукових працівників Інститут кібернетики був віднесений до першої категорії.

ЦК КПУ та РМ УРСР 15 листопада 1962 р. прийняли постанову № 1331-66 «Про дальший розвиток кібернетики в Українській РСР», якою зобов'язали АН УРСР забезпечити виконання ряду науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, зокрема зі створення: електронних цифрових і аналогових обчислювальних машин; типових схемних елементів, блоків і пристроїв обчислювальних машин, а також низки робіт з теорії обчислювальних машин і математичних методів. – Док. № 32.

Джерела та літ.: Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1132. Арк. 114–118; ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 2930. Арк. 56–68.

22. Відділ космічної біології Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР у м. Дніпропетровську створено на виконання постанови Президії АН УРСР від 17.03.1961 р. для подальшого розширення досліджень проблем космічної біології в системі АН УРСР і започаткування осередку майбутнього Інституту космічної біології АН УРСР. До провідних напрямів його наукової діяльності включено дослідження таких проблем: біологічного кругообігу в замкненому просторі, зокрема, зі створення за допомогою мікроорганізмів, водоростей, водних безхребетних, грибів та інших організмів розкладу і мінералізації твердих,

рідких, газоподібних продуктів виділення людини з наступним ресинтезом білків, вуглеводів, жирів, вітамінів, ферментів, інших необхідних для життєдіяльності речовин із метою встановлення динамічної рівноваги організму і середовища у замкненому просторі; вивчення впливу різних видів радіації, зокрема, космічних і ультрафіолетових променів на організми; вивчення фізіологічних і біохімічних процесів організмів в екстремальних умовах. Було визначено штат, фінансування, тимчасове місце розміщення відділу в будинку біологічного факультету Дніпропетровського держуніверситету, а також керівником на громадських засадах (без оплати, враховуючи надану ним згоду) призначено проф. Г. Б. Мельникова – відомого українського вченого-біолога, ректора Дніпропетровського держуніверситету, який з 1960 р. був науковим керівником відділу космічної біології Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР. – *Док. № 34.*

Джерела та літ.: Дворецький А. І., Байдак Л. А. Видатний український учений у галузі водних біоресурсів та аквакультури, засновник космічної гідробіології професор Г. Б. Мельников. До 115-річчя з дня народження: [Електронний ресурс] // Водні біоресурси та аквакультура. Режим доступу: <http://wra-journal.ksauniv.ks.ua/archives/2019/1/12.pdf>

23. Мельников Георгій Борисович (22.01.1904 – 11.02.1973) – гідробіолог, іхтіолог, доктор біологічних наук (1940), професор (1941). Народився в с. Чернава (нині – Орловська обл., РФ). Закінчив Дніпропетровський ІНО (нині – Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара) у 1929 р. і був залишений у аспірантурі Дніпропетровської гідробіологічної станції при Інституті (з 1934 р. – Дніпропетровський науково-дослідний інститут гідробіології, з 1974 р. – Науково-дослідний інститут біології). У 1930–1938 рр. – науковий співробітник, 1938–1940 рр. – директор цієї станції. Водночас у 1934–1940 рр. – доцент, згодом завідувач кафедри зоології Дніпропетровського сільськогосподарського інституту. У 1938–1941 рр. – завідувач кафедри дарвінізму і декан біологічного факультету, 1944–1973 рр. – завідувач кафедри гідробіології, 1951–1964 рр. – ректор Дніпропетровського університету. У 1960–1963 рр. – керівник відділу космічної біології Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР. У роки Другої світової війни перебував у евакуації та працював заступником директора і професором Сталінградського, згодом Бирського (Башкирія) педінститутів (обидва – РФ). Вивчав зоопланктон Дніпровського водосховища та його приток. Керував гідробіологічними та рибогосподарськими дослідженнями порожистої частини Дніпра й водойм степової зони України. Зробив вагомий внесок у виокремлення космічної гідробіології у самостійний науковий напрям. За участі Г. Б. Мельникова розроблено методику вивчення дії екстремальних чинників на поведінку водних організмів, а також теоретичні основи гідроекологічних систем забезпечення життя космонавтів в умовах довготривалого польоту. Під його керівництвом було розроблено оригінальну методику вивчення дії екстремальних космічних факторів на поведінку водних організмів. Здійснені ним напрацювання щодо теоретичних основ гідроекологічних систем забезпечення життя космонавтів в умовах довготривалого космічного польоту використовувалися при проектуванні орбітальних космічних станцій «Салют» і «Мир». Нагороджений орденом Трудового Черво-

ного Прапора, орденом «Знак Пошани», трьома медалями, удостоєний почесного звання Заслуженого діяча науки УРСР (1964), був Почесним членом Всесоюзного гідробіологічного товариства, членом Іхтіологічної комісії СРСР, членом редколегії «Гідробіологічного журналу». – Док. № 34.

Джерела та літ.: Федоненко О. В. Мельников Георгій Борисович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 20: Медична–Мікоян. Київ: Ін-т енцикл. досліджень НАН України, 2018. С. 136; Дворецький А. І., Байдак Л. А. Видатний український вчений у галузі водних біоресурсів та аквакультури професор Георгій Борисович Мельников (До 110-річчя з дня народження) // Біологічні дослідження – 2014: зб. наук. праць V Всеукр. наук.-практ. конференції молодих учених і студентів. Житомир, 2014. С. 388–391; Савчук В. С. Ректори Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. 1918–2018: книга нарисів. Дніпро: Ліра, 2018. С. 167–172; Топачевский А. В., Цеб Я. Я., Лубянов И. П. Памяти Георгия Борисовича Мельникова // Гидробиологический журнал. 1973. Т. 9. № 6. С. 122–124; Професори Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. 1918–2018: біобібліографічний довідник / 3-те вид., переробл. і допов. Дніпро: Ліра, 2018. С. 295–297.

24. Відновлення орієнталістики в Україні. Орієнталістика, або сходознавство — комплекс наук, що досліджують історію, мову, літературу, філософію, мистецтво, пам'ятки духовної і матеріальної культури, економіку та соціально-політичний устрій країн Азії та Північної Африки, а також народів східного походження на теренах Східної і Центральної Європи.

Від початку створення у Києві в 1918 р. Української академії наук у її складі була Кафедра (Кабінет) арабо-іранської філології та тюркології (1918–1934), яку очолював акад. А. Ю. Кримський. Кафедрі підпорядковувалися Єврейська історико-археографічна комісія (1919–1929), Комісія з вивчення візантійського письменства та впливу його на Україну (1926–1930), пізніше перетворена на Комісію для дослідів з історії Близького Сходу (1930–1933), Тюркологічна комісія (1929–1933). У цей період активізували свою діяльність сходознавці А. П. Ковалівський, П. Г. Ріттер, Б. Г. Курц, Б. В. Варнеке, О. І. Томсон, Ф. І. Мищенко, Т. І. Грунін, Ф. І. Шміт та ін. У 1930-ті роки багато сходознавців були репресовані. Із 1934 р. сходознавство як науковий напрям припинило своє існування в УСРР.

В Україні в 1950–1960-х роках дослідженням Сходу займалися тільки поодинокі науковці – А. П. Ковалівський, Т. Г. Кезма, В. М. Бейліс, Б. І. Зданевич. У 1973 р. в Інституті історії АН УРСР було засновано відділ історії країн зарубіжного Сходу, який 1978 р. було переведено до Інституту соціальних та економічних проблем зарубіжних країн, де відділ країн, що розвиваються, очолив тюрколог І. Ф. Черніков. В Інституті мовознавства АН УРСР в 1970-ті роки брали участь в укладанні етимологічного словника тюрколог О. М. Гаркавець та арабіст В. С. Рибалкін. У Львові працювали Я. Р. Дашкевич, Я. Є. Полотнюк. Наприкінці 1980-х років було відновлено Українську асоціацію сходознавства та африканистики (Ю. М. Кочубей), засновано Українське відділення Всесоюзної асоціації китаєзнавців (В. В. Седнев). У відродженні сучасного українського сходознавства провідна роль належить учню А. Ю. Кримського, іноземному члену НАН України О. Й. Прицаку. Завдяки його зусиллям у 1991 р. створено Інститут сходознавства імені А. Ю. Кримського НАН України. – Док. № 35.

Джерела та літ.: Матвеева Л. В. Сходознавство, орієнталістика: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?termin=Skhodoznavstvo>; Рубльов О. С. Інститут історії України НАН України: [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: у 10 т. Т. 3: Е–Й. Київ: Наукова думка, 2005. Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Instytut_ist_Ukr_NAN_Ukr

25. Бодянський Осип (Йосип) Максимович (псевдоніми – Бода-Варвинець О., запорожець Ісько Матиринка, Мастак І.; 15.11.1808 – 18.09.1877) – філолог-славіст, історик, літературознавець, фольклорист, етнограф, письменник, перекладач, журналіст, видавець, педагог, магістр словесних наук (1837), професор (1842), член-кореспондент Санкт-Петербурзької АН (1854). Народився в с. Варва (нині – смт Варва, Чернігівська обл.). Закінчив словесне відділення історико-філологічного факультету Московського університету (1835). Після захисту магістерської дисертації (1937) був направлений у наукове відрядження до південних і західних слов'янських країн (1837–1842). Професор кафедри історії та літератури слов'янських нарід Московського університету (1842–1868). Секретар Імператорського Товариства історії та старожитностей російських при Московському університеті (1845–1868). З 1846 р. редактор «Читань Товариства історії та старожитностей російських», де видавалися джерела до історії України, Литви та Білорусі («Історія Русів», «Літопис Самовидця», конституція Пилипа Орлика та ін.). Співзасновник Слов'янського благодійного комітету в Москві (1857). Підтримував дружні стосунки і листувався з Т. Г. Шевченком. Наукові дослідження присвячені проблемам філології, фольклористики, слов'янських літератур і мов. Автор праць: «Про погляди відносно походження Русі» (1835), «Наські українські казки запорожця Іська Матиринки» (1835), «Про народну поезію слов'янських племен» (1837), «Про час виникнення слов'янських письмен» (1855), «Листи до М. П. Погодіна із слов'янських земель (1835–1861)» (1879). Дійсний член Московського Товариства історії та старожитностей російських (1837), Одеського Товариства історії і старожитностей російських (1847), Товариства історії і старожитностей Югославії (1850). – *Док. № 36.*

Джерела та літ.: Тронько П. Т. Бодянський Осип Максимович // Енциклопедія історії України: у 10 т. Т. 1: А–В. Київ: Наукова думка, 2003. С. 322; Мельник Л. М. Осип Бодянський (1808–1877). 200 років від дня народження. Ніжин: ПП Лисенко М. М., 2008. 151 с.

26. Єнсен Альфред-Антон (30.09.1859 – 15.09.1921) – шведський історик, славіст, перекладач, літературознавець, поет, доктор філософії (1907), дійсний член НТШ (1911). Народився в м. Гельсінгтуна (Швеція). Закінчив Уппсальський університет (Швеція, 1879). Співробітник газети «Göteborgs Handels-och Sjöfartstidning» (1884–1887). Референт слов'янських літератур Нобелівського інституту при Шведській АН (з 1901 р.). У 1909 р. відвідав Україну. Досліджував життя та діяльність українських гетьманів І. Мазепи та П. Орлика, творчість М. В. Гоголя, Т. Г. Шевченка та М. М. Коцюбинського, твори яких перекладав шведською мовою. Листувався з І. Я. Франком і М. М. Коцюбинським. Автор наукових праць:

«Український національний скальд» (1909), «Орлик у Швеції» (1909), «Родина Войнаровських у Швеції» (1909), «Мазепа. Історичні картини» (1912), «Російська література» (1912), «Тарас Шевченко. Життя українського поета» (1916), «Україна» (1919), «Слов'янська культура й література ХІХ століття» (1920) та ін. Разом з М. С. Грушевським був співредактором збірника «Українці», що вийшов у 1921 р. шведською мовою. – Док. № 36.

Джерела та літ.: Якимович Б. Альфред Єнсен та його «Мазепа» // Вітчизна. 1991. № 11. С. 154–159.

27. Спендіаров Олександр Опанасович (01.11.1871 – 07.05.1928) – композитор та диригент, основоположник вірменської класичної музики. Народився в містечку Каховка (нині – Херсонська обл.). Навчався в гімназії у м. Сімферополь. У 1895 р. закінчив юридичний факультет Московського університету. Музичну освіту отримав, навчаючись у композиторів та педагогів Н. С. Кленовського в Москві (1892–1894) та у М. А. Римського-Корсакова в Петербурзі (1896–1900). У період 1877–1924 рр. з перервами жив у Криму: Сімферополь, Ялта, Феодосія, Судак. У 1924 р. переїздить до Єревану. Ще у дитячі роки познайомився з народною музикою України і Криму. Записав і обробив безліч українських та кримськотатарських народних пісень. У 1921 р. написав «Українську сюїту» і музику до вірша «Заповіт» Т. Г. Шевченка. Створив багато романсів, хорових творів, вокальних творів з оркестром, інструментальних та оркестрових п'єс. Серед головних творів: опера «Алмаст» (1928), балет «Сім дочок короля джинів», сюїта «Кримські ескізи» для оркестру (1903; 2-га серія – 1912), симфонічна картина «Три пальми» (1905), «Єреванські етюди» (1925), квартети «Пташка Божа» та «Гілка Палестини», балада «Рибак і фея» (1902), елегія «Незжата смуга» та ін. Народний артист Вірменської РСР (1926). Неодноразово був нагороджений премією імені М. І. Глінки (1908; 1910; 1912). – Док. № 39.

Джерела та літ.: Спендіарова М. А. Спендіаров. Москва: Молодая гвардия, 1964. 208 с.

28. Створення дослідного макета МГД-установки. Дослідження зі створення магнітогідродинамічних генераторів почали інтенсивно розвиватися з кінця 1950-х років у США, європейських країнах та Японії; у СРСР такі дослідження проводились у Московському енергетичному інституті, в Інституті атомної енергії ім. І. В. Курчатова, Фізико-технічному інституті ім. А. Ф. Іоффе, в Енергетичному інституті ім. Г. М. Кржижановського АН СРСР та ін.

В Інституті електротехніки АН УРСР з 1957 р. під керівництвом д. т. н. І. М. Постнікова розроблялись схеми і конструкції рідкометалічних МГД-генераторів, надалі в Інституті електродинаміки АН УРСР у 1959 р. було розгорнуто програму досліджень плазмових МГД-генераторів. Початковий етап досліджень завершився в 1962 р. створенням спільно з Київським вищим інженерно-авіаційним училищем експериментальної установки, на якій у 1962–1963 рр. проведено перші електрофізичні і матеріалознавчі дослідження найпростіших МГД-каналів, під час яких за температури плазми порядку 2800 К та індукції магнітного поля 1,5 Тл

протягом декількох хвилин генерувалась електрична потужність до 5 кВт. Для тих років це було досягненням світового рівня. В Інституті газу АН УРСР під керівництвом Е. П. Страшиніна створено установку такої ж потужності, але на природному газі, що дозволило довести тривалість безперервної роботи установки до декількох годин. У проектуванні і підготовці установки брали участь І. М. Карп, Б. Г. Кристофович, в експериментах на установці – співробітники лабораторії Е. Л. Борблік, В. А. Бояр, Р. В. Ганефельд, М. І. Мазур, Г. С. Пивовар, І. І. Репа, Г. Н. Сердюченко, В. В. Штефан та ін.

Станом на 1964 р. в установах АН УРСР (інститутах електродинаміки, проблем матеріалознавства, газу, технічної теплофізики) було розроблено проєкт експериментального МГД-генератора і установки для дослідження високотемпературних генераторів, спеціальні камери згоряння, проведено дослідження основних параметрів плазми, розподілу струму і напруги, розроблені теплозахисні матеріали, досліджено шляхи підвищення ефективності генерації змінного струму МГД-способом (за цією проблемою працювали 5 докторів, 14 кандидатів наук та 107 інженерів і механіків). У 1965–1970 рр. до робіт були залучені інститути кібернетики, електрозварювання, технічної теплофізики АН УРСР та Міністерство енергетики і електростанцій УРСР – для створення спільної експериментальної бази МГД-генераторів на базі цеху ДЕС-1 Київської ТЕЦ-2 Київенерго. У 1968–1970 рр. створено велику експериментальну базу з МГД-генератором електричної енергії К-1 (Київ-1) розрахункової електричної потужності 200 кВт, яка протягом наступних 20 років була однією з трьох (поряд з установками У-02 (1964) і У-25 (1971) Інституту високих температур АН СРСР) базових установок Національної програми СРСР по МГД-перетворенню енергії. В 1997 р. установку К-1 законсервували, а в 2004 р. її МГД-частина була демонтована з можливістю використання технологічної лінії для інших досліджень. – Док. № 70.

Джерела та літ.: Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1351. Арк. 53–50; ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 3290. Арк. 3–5; Ганефельд Р. В. К 50-літтю исследований по МГД-преобразованию видов энергии в Национальной академии наук Украины // Технічна електродинаміка. 2007. № 2. С. 68–80; Національна академія наук України – 100: головні тенденції розвитку і здобутки: документи і матеріали. Кн. 2. Ч. 1: 1946–1970. Київ, 2018. С. 850, 936.

29. Українські вчені мають можливість підготувати 10–12 доповідей по питаннях порядку денного конференції [ООН]. Згідно з постановою Президії АН УРСР «Про участь АН УРСР у роботі конференції ООН з питань застосування наукових і технічних знань для задоволення потреб менш розвинених районів» від 23 березня 1962 р., з метою посилення міжнародних зв'язків наукових установ Академії наук УРСР та висвітлення науково-технічного розвитку України керівництвом Академії наук було ухвалено доручити підготовку доповідей на конференцію таким ученим АН УРСР: заступнику голови Ради по вивченню продуктивних сил УРСР АН УРСР д. т. н. С. М. Бухалу на тему «Досвід комплексного розвитку виробничих сил економічних районів УРСР і можливість використання його в менш розвинених країнах»; директору Інституту економіки АН УРСР

члену-кореспонденту АН УРСР О. О. Нестеренку та старшому науковому співробітнику цього інституту к. е. н. К. В. Примаку на тему «Економічна ефективність комплексного використання водних ресурсів»; директору Інституту гідрології та гідротехніки АН УРСР к. т. н. М. М. Дідковському, члену-кореспонденту АН УРСР Б. А. Пишкіну та к. т. н. С. М. Перехресту на тему «Принципи комплексного використання водних ресурсів»; заступнику директора Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР к. т. н. А. М. Макарі та завідувачу лабораторії цього інституту к. т. н. Г. В. Раєвському на тему «Нові економічні способи спорудження зварних резервуарів та інших об'єктів нафтової промисловості для менш розвинених країн»; директору Інституту геологічних наук АН УРСР академіку АН УРСР В. Г. Бондарчуку та докторам геолого-мінералогічних наук Г. І. Молявку і В. Т. Сябряю на тему «Складання палеографічних атласів для забезпечення робіт по розширенню мінерально-сировинної бази країни»; заступнику директора Інституту геологічних наук АН УРСР к. г.-м. н. А. Є. Бабинцю та молодшому науковому співробітнику цього інституту В. І. Ляльку на тему «Вивчення ресурсів підземних вод в умовах аридних районів з використанням радіоактивних ізотопів і електрогідромодельовання». – Док. № 76.

Джерела та літ.: Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1131. Арк. 158–159.

30. Расширение работ по применению энергии взрыва. Розвиток наукових досліджень з використання вибуху мав велике значення для вирішення багатьох технічних питань і завдань народного господарства УРСР. Такі дослідження здійснювались в установах АН УРСР – інститутах механіки, металокераміки і спеціальних сплавів, електрозварювання ім. Є. О. Патона, геофізики та Дніпропетровському відділенні гірничих проблем, створеному у березні 1962 р. на базі відділу комплексної механізації Інституту чорної металургії АН УРСР, яке тимчасово підпорядковувалося Інституту електротехніки АН УРСР (з січня 1964 р. реорганізоване у філію Інституту механіки АН УРСР; у 1966 р. на базі філії було створено Інститут геотехнічної механіки АН УРСР).

З метою подальшого розширення наукових досліджень та концентрації наукових сил та засобів за проблемою народногосподарського використання вибуху Президія АН УРСР постановою від 1 березня 1963 р. затвердила основні напрями науково-дослідних робіт, зокрема вивчення наступних питань: зварювання металів вибухом та розробка шляхів застосування його у практиці; застосування вибуху для утворення полостей, водоймищ, каналів, дроблення міцних порід; деформування матеріалів у галузі пресування порошкових матеріалів та зміцнення металів; енергетичне використання продуктів горіння вибухових матеріалів; хвильова механіка при різних швидкостях деформації, при динамічних навантаженнях; використання надвисоких тисків і температур для синтезу матеріалів з особливими властивостями; взаємодія газових і надшвидкісних потоків з різними конструкційними матеріалами; хвильові процеси у галузі сейсмології та сейсморозвідки, дослідження земної кори методом глибинного сейсмічного зондування; деформація гірських порід внаслідок дії вибуху та розробка методу формування безводних і маловодних свердловин в умовах українського кристалічного масиву.

За цією постановою при Президії АН УРСР було організовано Комісію по проблемах використання вибуху в народному господарстві з метою здійснення практичних заходів з організації цих робіт, координації наукових досліджень в АН УРСР та з вченою радою по народногосподарському використанню вибуху Сибірського відділення АН СРСР, розроблення перспективних планів робіт, проведення наукових семінарів та сесій і публікації щорічного наукового збірника за проблемою. Також було ухвалено організувати експериментальну базу вибухових досліджень біля с. Глеваха та створити в Інституті металокераміки і спецсплавів АН УРСР структурну лабораторію вибуху під керівництвом к. т. н. В. П. Алексеєвського. – Док. № 105.

Джерела та літ.: Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1249. Арк. 102–105.

31. Питання про підвищення наукового рівня експозиції музею Лесі Українки в м. Сурамі та створення літературного музею Марка Вовчка в м. Нальчику. За дорученням заступника голови РМ УРСР П. Т. Тронька група письменників і наукових працівників у складі: літературознавця, завідувача відділу української доживотної літератури Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР О. Є. Засенка, поета М. О. Упеника, наукового співробітника Державного музею театрального мистецтва УРСР І. Г. Посудовської, наукового співробітника Державного музею Т. Г. Шевченка В. О. Савченка – відвідала м. Нальчик з метою вивчення питання про перетворення бібліотеки ім. Марка Вовчка у м. Нальчик у Літературно-меморіальний музей. Після ознайомлення з діяльністю бібліотеки ім. Марка Вовчка та літературно-меморіальної кімнати при ній були подані та схвалені в керівних органах Кабардино-Балкарської АРСР вироблені групою українських фахівців пропозиції. Запропоновано будинок, в якому проживала Марко Вовчок останнім роками, перетворити на літературно-меморіальний музей. Ще 23 серпня 1960 р. РМ Кабардино-Балкарської (далі – КБ) АРСР ухвалила постанову про перетворення бібліотеки в літературно-меморіальний музей і вийшла з клопотанням про це до уряду РРФСР, проте на той час питання не було вирішено позитивно. Керівні органи КБ АРСР зобов'язалися найближчим часом зробити ремонт будинку Марка Вовчка. Досягнуто домовленість про те, що літературно-меморіальний музей і бібліотека будуть діяти у складі однієї культурно-освітньої установи, присвяченої пам'яті Марка Вовчка, і називатися Літературно-меморіальний музей Марка Вовчка та Бібліотека ім. Марка Вовчка. Заплановано збільшення штату музею з 3 до 5 осіб. У літературно-меморіальному музеї мали експонуватися також матеріали, які висвітлювали зв'язки України з КБ АРСР (дарчі книги письменників, фотографії, статті, твори, присвячені Марку Вовчку, дружбі народів тощо). Досягнуто домовленість, що експозиції музею готуватимуть: все, що стосується життя і діяльності Марка Вовчка, матеріали про культурне, літературне життя України – АН УРСР (Музей Т. Г. Шевченка), Міністерство культури і Спілка письменників УРСР; все, що стосується культури та літератури КБ АРСР – Міністерство культури та Спілка письменників КБ АРСР. Українські фахівці запропонували в Бібліотеці ім. Марка Вовчка організувати відділ української (дореволюційної і сучасної) літератури. У цьому кон-

тексті вони вважали за доцільне звернутися до Спілки письменників УРСР з пропозицією організувати збір книжок для бібліотеки. Керівництво КБ АРСР погодилося з пропозицією про надання вулиці, на якій знаходиться будинок і могила української письменниці, імені Марка Вовчка. Під час перебування у м. Нальчик в дарунок Музею Марка Вовчка було передано магнітофон і бобіни з записом 30 українських пісень.

Після шестиденного перебування у м. Нальчик, українські фахівці 15 серпня 1962 р. відвідали в неофіційному порядку також музей і бібліотеку ім. Лесі Українки в м. Сурамі Грузинської РСР та відмітили зусилля грузинських колег щодо впорядкування музею. Тоді ж українські спеціалісти звернули увагу на те, що експозиція музею почасти застаріла і лишилася без змін з 1952 р., тобто від часу створення музею. Керівники місцевих органів влади виказали зацікавленість в оновленні експозиції музею. У зв'язку з цим українські спеціалісти запропонували доручити створеному у м. Київ Музею Лесі Українки підготувати скорочений варіант своєї експозиції і передати його в дарунок Музею Лесі Українки в м. Сурамі. Серед інших пропозицій – ввести до штату наукового працівника – екскурсовода зі знанням російської та грузинської мов для покращення комунікації з відвідувачами музею. – Док. № 120.

Джерела та літ.: ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 10. Т. 1. Спр. 1033. Арк. 107–112.

32. Целесообразно Институт теоретической физики создать в системе Академии наук УССР. Інститут теоретичної фізики АН УРСР (нині – Інститут теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України) – провідна наукова установа з дослідження проблем теорії елементарних частинок, теорії ядра і ядерних реакцій, теорії твердого тіла та статистичної фізики. Інститут створено за підтримки акад. Б. Є. Патона згідно з постановою РМ УРСР від 05.01.1966 р. № 21 та Президії АН УРСР від 10.01.1966 р. № 7. Засновником і першим директором був видатний фізик-теоретик і математик акад. М. М. Боголюбов. У структурі Інституту на той час діяли три відділи: математичних методів у теоретичній фізиці (завідувач – акад. О. С. Парасюк); теорії ядра (завідувач – акад. О. С. Давидов); теорії елементарних частинок (завідувач – д. ф.-м. н. А. Н. Тавхелідзе, з 1969 р. – чл.-кор. В. П. Шелест). З розширенням тематики наукових досліджень у 1968–1969 рр. було організовано нові структурні підрозділи: відділ теорії ядерних реакцій (завідувач – д. ф.-м. н. О. Г. Ситенко), у Львові – відділ статистичної теорії конденсованих станів (завідувач – д. ф.-м. н. І. Р. Юхновський). У перші роки діяльності Інституту почали формуватися наукові школи: М. М. Боголюбова – О. С. Парасюка (математичної фізики і квантової теорії поля), О. С. Давидова (теоретичної фізики), О. Г. Ситенка (теоретичної ядерної фізики та теорії плазми). Науковці плідною працею гідно представляли українську фундаментальну науку, а досягнення Інституту ставали добре відомими міжнародній науковій спільноті. – Док. № 131.

Джерела та літ.: ІА НБУВ. Ф. 42. Оп. 1. Спр. 58. Арк. 1–7; Інститут теоретичної фізики. Архівний фонд. 2129 Спр. за 1966–1999 рр. // Архівні фонди установ Національної академії наук України: путівник. Київ, 2008. С. 89–91; Інститут теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України, 1966–2016. Київ: Академперіодика, 2015. 401, [18] с.;

Загородній А. Г. Створення і розвиток Інституту теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України (до 50-річчя від часу заснування установи) // Вісник Національної академії наук України. 2016. № 1. С. 107–118; Національна академія наук України – 100: головні тенденції розвитку і здобутки: документи і матеріали. Кн. 2. Ч. 1: 1946–1970: [Електронний ресурс]. Київ, 2018. С. 660–661, 761–762, 900. Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002169>; Творець теоретичної і математичної фізики: до 110-річчя від дня народження академіка М. М. Боголюбова. Київ: Академперіодика, 2019. 530 с.

33. Організація в Карпатах державного заповідника. Питання про організацію Карпатського державного заповідника АН УРСР було порушене ще у довоєнний період. У відповідь на ініціативу АН УРСР РНК УРСР ухвалила 21 грудня 1940 р. постанову № 1699 «Про організацію державних заповідників “Чорногора” і “Горгани” в Станіславській області», проте їх не було створено. 21 лютого 1958 р. за поданням І. Г. Підоплічка Президія АН УРСР прийняла постанову «Про раціональну мережу заповідників в Українській РСР» та звернулася з клопотанням до українського керівництва створити Карпатський та інші заповідники. У 1955 р. та 1960 р. АН здійснювала дослідження для створення цього заповідника у межах земель місцевих раднаргоспів і облвиконкомів. У липні 1960 р. Президент АН СРСР акад. О. М. Несмеянов надіслав до Президента АН УРСР акад. О. В. Палладіна листа щодо підтримки в питанні організації Карпатського заповідника. 29 квітня 1962 р. Президія АН УРСР надіслала до ЦК КПУ клопотання про необхідність його організації. Карпатський державний заповідник площею 12,67 тис. га був створений у 1968 р. – Док. № 134.

Джерела та літ.: ЦДАВО України. Ф. 4698. Оп. 1. Спр. 68. Арк. 3–4; Ф. 4778. Оп. 1. Спр. 115. Арк. 2, 3; Історія Національної академії наук України (1938–1941): Документи і матеріали. Київ, 2003. С. 186–187, 394–395; Історія Національної академії наук України. 1956–1960: Ч. 1: Документи і матеріали. Київ, 2016. С. 627–628; Пагіря А. В. Інтелігенція та розвиток заповідної справи в УРСР у 1950–1970-х роках // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «ІФНІТ». 2014. Вип. 22. С. 123, 125.

34. Красные пещеры. Упродовж 1958–1962 рр. Комплексною карстовою експедицією АН УРСР під керівництвом д. г.-м. н. Ю. Ю. Юрка і к. геогр. н. Б. М. Іванова проведено масштабні науково-дослідні роботи в районі Червоних печер у Криму. Участь у дослідженнях брали інститути АН УРСР: мінеральних ресурсів, гідрології і гідротехніки, зоології, археології. Завдяки дослідженням було встановлено, що печери є унікальним природним утворенням. Розвідана на той час протяжність складала 11 250 м, що висунуло печери на перше місце в СРСР та 16 місце у світі. Наукове та народногосподарське значення Червоних печер полягало у можливості проведення у них геологічних та гідрологічних досліджень з метою виявлення складних процесів формування підземних вод Гірського Криму, що мало важливе значення для обґрунтування перспектив будівництва на узбережжі та в гірській місцевості Криму. Крім того, було виявлено рештки матеріальної культури, починаючи від кам'яного періоду до середньовіччя, залишки деяких вимерлих тварин. Наукові роботи, здійснювані установами АН УРСР, також сприяли підготовці кадрів карстознавців-спелеологів, яких на той час було обмаль.

З ініціативи карстознавців та археологів Криму неодноразово піднімалося питання організації заповідника-музею «Червоні печери» та його обладнання для організованого відвідування туристами. Займався цим питанням і Кримський облвиконком, проте остаточне рішення так і не було прийнято. Українському товариству охорони природи та сприяння розвитку природних багатств АН УРСР було доручено облаштувати печери, і Кримське відділення товариства розпочало ряд заходів. Проте через великі фінансові витрати товариство не змогло здійснити зазначені роботи. АН УРСР, беручи до уваги вдале географічне розташування «Червоних печер» для туристичних маршрутів, наукове та народногосподарське значення цієї пам'ятки природи, вийшла з клопотанням до керівних та директивних органів УРСР щодо доцільності створення державного заповідника-музею «Червоні печери». За пропозицією АН УРСР, РМ УРСР розпорядженням від 7 серпня 1963 р. № 1180-р присвоїла «Червоним печерам» статус пам'ятки природи республіканського значення і взяла їх під охорону держави. На сьогодні «Червоні печери» є геологічною пам'яткою природи загальнодержавного значення в Україні, розташована в Кримських горах на території Сімферопольського району Автономної Республіки Крим, площею 33 га. – Док. № 150.

Джерела та літ.: ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 13. Т. 1. Спр. 712. Арк. 22–49; Розпорядження Ради Міністрів Української РСР від 7 серпня 1963 р. № 1180-р: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1180-63-%D1%80#Text>

35. Гнатюк Володимир Михайлович (псевдонім – Літописець В.; 09.05.1871 – 06.10.1926) – етнограф, фольклорист, мовознавець, літературознавець, мистецтвознавець, перекладач, громадський діяч, член-кореспондент Санкт-Петербурзької АН (1902), академік ВУАН (1924), дійсний член НТШ (1899), член Чеського народознавчого товариства в Празі (1905), Празької та Віденської АН. Народився в с. Велеснів (нині – Монастириський р-н, Тернопільська обл.). Закінчив філософський факультет Львівського університету (1898). Викладав у гімназії в Львові. Брав участь у виданні журналу «Житє і слово» (1894–1897), співредактор «Літературно-наукового вістника» (1898–1906, 1922–1926). Секретар (з 1901 р.), голова Етнографічної комісії (з 1916 р.) НТШ. На початку 1920-х років – директор «Української видавничої спілки». Досліджував українські звичаї та вірування, демонологію, пісні, казки, легенди, анекдоти, перекази; опрацював методику збирання фольклору та текстологічні принципи його публікації, історію фольклорно-етнологічних досліджень. Як літературознавець досліджував давню українську літературу, зокрема твори, створені на Закарпатті та Галичині. Досліджував українську діалектологію, соціолінгвістику, ономастику та лексикологію Карпатського регіону, вивчав диференціацію та походження південно-західних говірок української мови: лемків, бойків, гуцулів і бачванських русинів. Розробляв норми сучасної української мови, українського правопису та лінгводидактики, виступав за узаконення єдиного західно-українського правопису. Вивчав історію української журналістики, школи, освіти, релігії, національно-визвольну боротьбу українців. Популяризував творчість західноукраїнських письменників, зокрема І. Я. Франка. Опублікував біографічні нариси про І. П. Котляревського, Марка Вовчка,

С. В. Руданського, Л. І. Глібова, М. П. Старицького та ін. Автор близько 1000 наукових праць, зокрема: «Етнографічні матеріали з Угорської Русі» (у 6 т.; 1902–1911), «Колядки і щедрівки» (у 2 т.; 1904–1914), «Українська народна словесність» (1917), «В справі українського правопису» (1922), «В справі української літературної мови» (1922–1924). – *Док. № 155*.

Джерела та літ.: Гнатюк Володимир Михайлович // Енциклопедія історії України. Т. 2: Г–Д. Київ: Наукова думка, 2004. С. 127; Мороз М., Мушинка М. Володимир Гнатюк (1871–1991): бібліографічний покажчик. Львів: НТШ, 1992. 152 с.; Гнатюк Володимир Михайлович – відомий фольклорист, етнограф, літературознавець: біобібліогр. покажчик. Тернопіль, 2007. 67 с.; Мушинка М. Володимир Гнатюк. Життя та його діяльність у галузі фольклористики, літературознавства та мовознавства. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2012. 384 с.

36. Колесса Філарет Михайлович (17.07.1871 – 03.03.1947) – етнограф, фольклорист, композитор, музикознавець і літературознавець, доктор слов'янської філології (1918), академік ВУАН (1929), професор (1939), дійсний член НТШ (1909). Народився в с. Татарське (нині – с. Пішани, Стрийський р-н, Львівська обл.). Навчався у Віденському університеті (1891–1892), закінчив філософський факультет Львівського університету (1896). Викладав у гімназіях Львова, Самбора і Стрия. Заступник голови (1913), голова (1926) Етнографічної комісії НТШ, секретар музейної комісії НТШ (1918), керівник Етнографічного відділу Українського національного музею НТШ (1920). Професор Кам'янець-Подільського державного українського університету (1919–1920). Викладач Українського таємного університету у Львові (1922–1924). Професор, завідувач кафедри Львівського університету (1939). Водночас з 1940 р. – керівник Львівського відділення Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР (нині – Інститут народознавства НАН України), а з 1945 р. – директор Державного етнографічного музею у Львові. Досліджував українську народну творчість в її історичному розвитку та взаємозв'язках з творчістю інших народів. Збирав і систематизував українські народні пісні. Підготував монографії про життя і творчість М. В. Лисенка, фольклорні джерела творчості Т. Г. Шевченка, І. Я. Франка, Лесі Українки, М. С. Шашкевича. Засновник українського етнографічного музикознавства. Автор наукових праць: «Огляд українсько-руської народної поезії» (1905), «Ритміка українських народних пісень» (1907), «Мелодії українських народних дум» (1910–1913), «Про генезу українських народних дум» (1921), «Народні пісні з південного Підкарпаття» (1923), «Речитативні форми в українській народній поезії» (1925), «Українська усна словесність» (1938), «Студії над поетичною творчістю Т. Шевченка» (1939), «Народнопісенна ритміка в поезіях Івана Франка» (1941), «Леся Українка і український музичний фольклор» (1946), «Народні пісенні мелодії українського Закарпаття» (1946), «Народний напрям у творчості М. Лисенка» (1947). Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1946). У 1997 р. Президією НАН України засновано премію імені Ф. М. Колесси за видатні наукові роботи в галузі української фольклористики, етнології, народознавства та музикології. – *Док. № 155*.

Джерела та літ.: Грица С. Філарет Михайлович Колесса. Київ, 1962. 112 с.; Філарет Колесса (1871–1947): бібліографічний покажчик праць і критичної літератури / упоряд.

М. Мороз. Львів: НТШ, 1992. 62 с.; Довженок Г. Колесса Філарет Михайлович (1871–1947) // Путівник по Архівних наукових фондах рукописів та фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського. Київ, 2005. С. 140–145; Колесса Філарет Михайлович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 14: Кол–Кос. Київ: Ін-т енцикл. досліджень НАН України, 2014. С. 46–47.

37. Щурат Василь Григорович (24.08.1871 – 27.04.1948) – літературознавець, фольклорист, поет, перекладач, публіцист, педагог, доктор філології (1896), академік ВУАН (1929–1930, з 1939 р.), професор (1939), дійсний член НТШ (1914). Народився в с. Вислобоки (нині – Кам'янка-Бузький р-н, Львівська обл.). Закінчив філософський факультет Віденського університету (1896). Співредактор газети «Буковина» (1896–1898), журналу «Світ» (1906), тижневика «Неділя» (1912). Викладач державних гімназій в м. Перемишль (1898–1901), Броди (1901–1904), Львів (1907–1914). Керівник НТШ (1915–1923); директор і викладач приватної жіночої гімназії сестер Василянок у Львові (1922–1934). Водночас завідувач кафедри, викладач історії української мови і красного письменства Львівського таємного українського університету (1921–1925). У 1929 р. обраний дійсним членом ВУАН, проте в 1930 р. зрікся членства, протестуючи проти справи «Спілки визволення України» і політичних репресій. У 1939 р. поновлений у званні академіка АН УРСР. Професор Львівського університету (1939–1940). Керівник групи шевченкознавства Інституту української літератури у Львові (1940). Директор Львівської бібліотеки АН УРСР (1944–1948). Досліджував давню українську літературу, українську літературу ХІХ ст.; зробив найкращий дореволюційний переклад українською «Слова о полку Ігоревім» (1907); підготував праці про Т. Г. Шевченка, М. С. Шашкевича, П. О. Куліша, І. П. Котляревського, Ю. А. Федьковича, В. І. Самійленка, Г. Ф. Квітку-Основ'яненка, І. Я. Франка. Вивчав україно-польські літературні зв'язки, розвиток суспільної думки і культури в Західній Україні. Автор наукових праць: «Поезія ХІХ віку» (1903), «Українські джерела до історії філософії: історико-філософський начерк» (1908), «З життя і творчості Шевченка» (1914), «Початки слави української народної пісні в Галичині» (1927). Автор збірок поезій: «Мої листи» (1898), «Раз до мене молодість прийшла» (1904), «На трембіті» (1904), «Історичні пісні» (1907) та ін. Переклав українською пам'ятку французького епосу «Пісня про Роланда». Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1948). – *Док. № 155.*

Джерела та літ.: Щурат Василь Григорович // Енциклопедія історії України. Т. 10: Т–Я. Київ: Наукова думка, 2013. С. 688–689; Щурат-Глуха В. Щурат Василь Григорович // Українська журналістика в іменах: матеріали до енциклопедичного словника. Львів, 1996. Вип. 3. С. 327–329; Стеблій Ф. Василь Щурат – дослідник минулого Галичини // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. праць. Львів, 2006–2007. Вип. 15. С. 727–737; Щурат-Глуха В. Василь Щурат і «Просвіта» // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. праць. Львів, 2010. Вип. 19. С. 427–430; Тимочко М. Франкознавча тематика у матеріалах особового архівного фонду В. Г. Щурата // Франкознавчі студії: зб. наук. праць. Дрогобич: Коло, 2012. С. 487–493; Франкіяна Василя Щурата: листи, статті, спогади / упоряд. Л. Козак. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 210 с.

38. Возняк Михайло Степанович (03.10.1881 – 20.11.1954) – літературознавець, фольклорист, мовознавець, бібліограф, дійсний член НТШ (1911), професор (1939), доктор філологічних наук (1951), академік ВУАН (1929–1934, з 1939 р.). Народився в с. Вільки-Мазовецькі в Австро-Угорщині (нині – с. Волиця, Жовківський р-н, Львівська обл.). Закінчив філософський факультет Львівського університету (1908). До 1914 р. викладав у гімназіях. У 1920–1939 рр. – співробітник журналів «Вікна», «Культура», «Нові шляхи». З 1925 р. – працював у наукових виданнях та установах ВУАН. Член комісії ВУАН: Історичної пісенності, Західної України, Новішої історії України (з 1929 р.). У 1934 р. виключений зі складу дійсних членів ВУАН за «контрреволюційну діяльність». Поновлений у складі АН УРСР у 1939 р. З 1944 р. завідував кафедрою української літератури Львівського університету. З 1951 р. – завідувач відділу української літератури Інституту суспільних наук АН УРСР у Львові. Досліджував історію давньої української літератури, обґрунтував концепцію самотності давнього українського письменства, наступності його традицій від часів Київської Русі. Публікував праці з мовознавства, історії правопису, фольклористики, етнології, славистики, історії журналістики, театру, міжслов'янських культур та літературних взаємин. Заклав основи наукового франкознавства, зокрема дослідження світогляду І. Я. Франка. Започаткував серійне видання «Іван Франко. Статті й матеріали» (з 1948 р. вийшло понад 30 збірників). Досліджував діяльність та творчість українських письменників XIX – початку XX ст. (І. П. Котляревський, М. С. Шашкевич, Л. І. Боровиковський, Панас Мирний, І. С. Нечуй-Левицький, П. А. Грабовський, М. М. Коцюбинський, Леся Українка, В. С. Стефаник). Автор понад 600 наукових праць, зокрема «Галицькі граматики української мови першої половини XIX ст.» (1911), «Матеріали до історії української пісні і вірші. Тексти й замітки» (у 3 т.; 1913–1925), «Початки української комедії (1619–1819)» (1919), «Історія української літератури» (у 3 т.; 1920–1924), «Листування І. Франка і М. Драгоманова» (1928), «Українські перекази» (1944), «Українські народні казки» (у 3 кн.; 1946–1948). – *Док. № 155.*

Джерела та літ.: Історія Національної академії наук України. 1929–1933: документи і матеріали. Київ, 1988. С. 452; Янковська О. В. Возняк Михайло Степанович // Енциклопедія історії України. Київ, 2003. Т. 1: А–В. С. 602; Нечиталюк М. «Честь праці». Академік Михайло Возняк у спогадах і публікаціях. Львів, 2000. 424 с.; Геращенко М. В. Академік М. С. Возняк як бібліограф і бібліотекознавець // Українські вчені та бібліографи: навч. посібник. Київ, 2008. С. 47–57; Онопрієнко В. І. Возняк Михайло Степанович (1881–1954) // Історія української науки: курс лекцій. Київ, 2010. С. 561–562; Горак Р. Університетська справа Михайла Возняка // Українське літературознавство. Львів, 2015. Вип. 79. С. 156–192.

39. Свенціцький Іларіон Семенович (20.04.1876 – 18.09.1956) – філолог, літературознавець, мовознавець, етнограф, музеєзнавець, громадсько-культурний діяч, доктор філологічних наук (1902), професор (1941), дійсний член НТШ (1914). Народився в м. Буськ (нині – Львівська обл.). Закінчив фізико-математичний факультет Львівського університету (1899). У 1905–1952 рр. – директор Національного музею у Львові (з 1939 р. – Державного музею українського мистецтва). Доцент (1913–1914, 1931–1941), професор і завідувач кафедри (1944–1950)

слов'янської філології Львівського університету. Професор Львівського таємного українського університету (1921–1925). Старший науковий співробітник (1939–1941), завідувач відділу мовознавства Інституту суспільних наук у Львові АН УРСР (1944–1950). Досліджував питання давнього й сучасного українського і слов'янського мовознавства та літературознавства, історії рукописної й друкованої книги, давнього та нового українського мистецтва, музеєзнавства, історії українського руху в Галичині. Автор наукових праць: «Матеріали з історії відродження Карпатської Русі» (у 2 ч.; 1905–1909), «Опис рукописів Народного дому з колекції Антона Петрушевича» (у 3 т.; 1906–1911), «Основи науки про мову українську» (1917), «Нариси з історії української мови» (1920), «Шевченко в світлі критики й дійсності» (1922), «Прикраси рукописів Галицької України» (у 3 кн.; 1922–1923), «Початки книгопечатання на землях України» (1924), «Іконопис Галицької України XV–XVI віків» (1928), «Місце Івана Франка в історії української філології» (1933), «Мова Галицько-Волинського літопису» (1949). – *Док. № 155.*

Джерела та літ.: Панів Л. Свенціцький Іларіон Семенович // Українська журналістика в іменах: матеріали до енциклопедичного словника. Львів, 2005. Вип. 12. С. 351–358; Іларіон Свенціцький: біобібліографічний покажчик / уклад. Л. М. Панів. Львів: ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. 678 с.

40. В 1962 году УССР принята в Межправительственную океанографическую комиссию. Міжурядова океанографічна комісія ЮНЕСКО – автономний орган, що функціонує в рамках ЮНЕСКО з 1960 р. і сприяє розвитку морської науки, вивченню Світового океану і морських прибережних систем. Спочатку членами Комісії стали 40 держав. Станом на 2018 р. членами Міжурядової океанографічної комісії є 149 держав разом з Україною, яка у складі комісії з 1962 р., а з 2003 р. – член Виконавчої ради комісії. Членство України в Міжурядовій океанографічній комісії ЮНЕСКО орієнтоване на сприяння розширенню міжнародного співробітництва вітчизняних наукових і освітніх інституцій шляхом забезпечення їх участі у програмній діяльності організації. Органом влади, відповідальним за виконання зобов'язань, що випливають із членства України в Міжурядовій океанографічній комісії ЮНЕСКО, є Міністерство освіти і науки України. Програми міжнародного співробітництва МОК охоплюють: вивчення ролі океану в змінах клімату, оцінку стану морського середовища, створення Глобальної системи спостережень за океаном, розвиток служб попередження про цунамі та міжнародного обміну океанографічними даними та інформацією, картування дна Світового океану, співробітництво в підготовці та навчанні фахівців в галузі морських наук. Керівними органами МОК є Асамблея та Виконавча рада. Секретаріат МОК розташовується в штаб-квартирі ЮНЕСКО в Парижі. Результати діяльності МОК, перш за все наукові дані та інформація, широко використовуються для вирішення національних проблем, пов'язаних з вивченням і використанням морського середовища. – *Док. № 156.*

Джерела та літ.: Міжурядова океанографічна комісія (МОК): [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://wdc.org.ua/uk/node/121>; Межправительственная океанографическая комиссия // Морской энциклопедический справочник / под ред. акад. Н. Н. Иса-

нина. Ленинград: Судостроение, 1986. С. 429; About the Intergovernmental Oceanographic Commission (IOC): [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/ioc-oceans/about-us/>

41. В 1962 году УССР принята в... Международный комитет славистов.

Міжнародний комітет славистів – наукова організація, яка об’єднує національні комітети славистів Австралії і Нової Зеландії, Австрії, Білорусі, Бельгії, Болгарії, Великої Британії, Греції, Данії, Естонії, Ізраїлю, Індії, Італії, Канади, Македонії, Молдови, Нідерландів, Німеччини, Норвегії, Польщі, Росії, Румунії, Сербії, Словаччини, Словенії, США, Угорщини, України, Фінляндії, Франції, Хорватії, Чехії, Швейцарії, Швеції, Японії. Комітет засновано 1955 р. у Белграді (Югославія, нині – Сербія) з метою відновлення та розвитку міжнародних зв’язків у галузі славистики, а також продовження традиції славистичних конгресів, започаткованої I Міжнародним конгресом славистів-філологів, який відбувся у Празі 1929 р. Із 1958 р. кожні 5 років Комітет проводить Міжнародні з’їзди славистів. При Комітеті створено комісії: загальнослов’янського лінгвістичного атласу, старослов’янського словника, історії славистики, ономастики, поетики і стилістики, термінології, бібліографії, фонетики і фонології, лексикології та лексикографії, лінгвістичної та літературознавчої текстології, соціолінгвістики, медіалінгвістики та ін. Міжнародний комітет славистів входить у систему просвітніх організацій ЮНЕСКО. Український комітет славистів, який є субструктурою Міжнародного комітету славистів, очолює академік НАН України О. С. Онищенко. До складу Українського комітету славистів входять провідні вчені у галузі україністики. – Док. № 156.

Джерела та літ.: Лукінова Т. Б. Нариси з історії славистики в Україні. Київ: Наукова думка, 2018. 760 с.; Міжнародний комітет славистів: [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Міжнародний_комітет_славистів

42. Целесообразно переименовать его в Институт газа АН УССР.

Інститут газу АН УРСР – це науково-дослідна установа з дослідження фундаментальних проблем у галузі прикладної теорії горіння, теплообміну, газодинаміки, термодинаміки, кінетики, розроблення технологій і устаткування для раціонального та ефективного використання природного газу в промисловості, енергетиці, на транспорті, у комунальній теплоенергетиці. Заснований у 1949 р. у Києві як Інститут використання газу в комунальному господарстві та промисловості АН УРСР, згідно з постановами РМ УРСР від 28.12.1963 р. № 1408 і Президії АН УРСР від 15.01.1964 р. № 4 перейменованій в Інститут газу АН УРСР. Упродовж 1952–1985 рр. Інститут очолював акад. В. Ф. Копитов. Зміни в напрямках діяльності зумовили створення в його структурі відділів: промислової теплотехніки зі структурною лабораторією горіння газу; високотемпературного теплообміну; окисно-відновлюваних газових процесів; термодинаміки вуглеводневих газів; хімії газу зі структурною лабораторією піролізу вуглеводнів; автоматики і обчислювальної техніки. У 1960-х роках в Інституті проводили дослідження за такими напрямками: підвищення ефективності використання природного газу в промис-

ловості та захисту навколишнього середовища від забруднення; удосконалення технологічних процесів, пов'язаних із застосуванням газу в промисловості, та з хімічною переробкою вуглеводневих газів; питання прикладної теорії спалювання газу, тепло- і масообміну в промислових печах і реакторах; методи опалювання печей; розроблення конструкції установок використання газу, апаратури для їх контролю та автоматизації; вивчення умов утворення токсичних газових викидів у технологічних процесах, методи та обладнання для їх термічного і каталітичного знешкодження, створення системи для проведення автоматизованого контролю цих викидів. При Інституті працювали експериментально-виробничі майстерні, газоаналітична лабораторія, конструкторське бюро. – *Док. № 157.*

Джерела та літ.: Інститут газу. Архівний фонд – 5870 справ за 1949–2004 рр. // Архівні фонди установ Національної академії наук України: путівник. Київ, 2008. С. 176–178; Національна академія наук України – 100: головні тенденції розвитку і здобутки: документи і матеріали. Кн. 2. Ч. 1: 1946–1970: [Електронний ресурс]. Київ, 2018. С. 473–474, 558, 589, 696, 699–700, 800–801. Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002169>; Інститут газу Національної академії наук країни. Історія і діяльність: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://gas-inst.org.ua/istoriia-i-diyalnist/>

43. Заморій Петро Костянтинович (25.06.1906 – 26.03.1975) – геолог, геоморфолог, доктор геолого-мінералогічних наук (1950), професор (1950). Народився у с. Висунськ Херсонської губернії (нині — Миколаївська обл.). Закінчив Херсонський сільськогосподарський інститут (1926). У 1926–1927 рр. працював на Херсонській сільськогосподарській дослідній станції; у 1927–1930 рр. на Київській крайовій насінневі станції (з 1928 р. – Український науково-дослідний інститут агрохімії і ґрунтознавства, нині – Національний науковий центр «Інститут землеробства НААН»). Після закінчення аспірантури у 1933–1941 рр. працював у Інституті геологічних наук АН УРСР, з 1941 р. – завідувач відділу четвертинної геології. У 1941–1943 рр. в евакуації працює у тресті «Башзолото» (с. Авзян, Башкортостан, РФ). Після війни повертається до Інституту геологічних наук АН УРСР (1943–1954), де завідував відділом четвертинної геології, а згодом – відділом геотектоніки і геоморфології. Водночас у 1944–1949 рр. – доцент, 1950–1975 рр. – завідувач кафедри геоморфології та палеогеографії КДУ імені Т. Г. Шевченка. У передвоєнні роки систематично працював майже на всій території України в геологорозвідувальних експедиціях. У період роботи в Інституті геологічних наук систематизував та узагальнив зібрані в експедиціях матеріали. Зробив вагомий внесок у розвиток палеогеографії, застосовуючи палеогеографічний метод, реконструював клімат та ландшафтні умови формування четвертинних відкладів України і, зокрема, лесової формації. Значну увагу приділяв створенню четвертинних, геоморфологічних, ґрунтознавчих, неотектонічних карт та легенд до них. Автор праць: «Четвертинные отложения Украинской ССР» (1954), «Четвертинні відклади Української РСР» (1961), «Корисні копалини Української РСР» (т. 2; 1961; у співавторстві) та ін. Президент Українського географічного товариства у 1957–1964 рр., редактор міжвідомчого наукового збірника «Фізична географія та геоморфологія» (1973–1975). Нагороджений Грамотою

Президії Верховної Ради УРСР (1944), орденом Трудового Червоного Прапора, медаллю «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.» (1945), Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1959). – *Док. № 171*.

Джерела та літ.: Загорій Петро Костянтинівич // Енциклопедія Сучасної України. Т. 10: 3–Зор. Київ: Ін-т енцикл. досліджень НАН України, 2010. С. 216; Палієнко Л. Теоретик і практик вітчизняної геоморфології: (до 100-річчя з дня народження Петра Костянтинівича Загорія) // Географія та основи економіки в школі. 2006. № 7. С. 52–54; Географічний факультет у персоналіях / Я. Б. Олійник, С. Ю. Бортник, М. Д. Гродзинський, О. Ю. Дмитрук та ін. Київ, 2008. С. 47–48.

44. Харченко Андрій Семенович (14.11.1908 – 17.05.1985) – картограф, інженер-капітан, начальник топографічної служби I рангу, кандидат технічних наук (1946), професор (1969). Народився у м. Ананьїв Одеської обл. У 1930 р. закінчив відділення землевпорядкування Одеського сільськогосподарського інституту (нині – Одеський державний аграрний університет). Працював у 1930–1933 рр. начальником партії, головним інженером Держземтресту Каракалпацького Наркомзему у м. Турткуль (Узбекистан), у 1933 р. інженером-проектувальником Московського обласного управління землевпорядкування, у 1934–1938 рр. – науковим співробітником Всесоюзного науково-дослідного інституту організації території. З 1938 р. – асистент кафедри складання і редагування карт в Московському інституті інженерів геодезії, аерофотозйомки і картографії, де був зарахований до аспірантури і у 1946 р. здобув ступінь кандидата технічних наук. У роки Другої світової війни – начальник картоскладального цеху картографічної фабрики у м. Тбілісі (Грузія), одночасно викладав картографію у місцевому топографічному технікумі та на курсах картографів Південного картографо-видавничого підприємства Гідрографічного управління Військово-Морського флоту СРСР. У 1946–1951 рр. – доцент, завідувач кафедри картографії Новосибірського інституту інженерів геодезії, аерофотозйомки і картографії. У 1952–1954 рр. – докторант Західносибірської філії АН СРСР. У 1954–1984 рр. працював у КДУ імені Т. Г. Шевченка: завідувач кафедри геодезії та картографії (1954–1980), професор цієї кафедри (1980–1984), нетривалий час (1958–1960) був деканом географічного факультету. У 1957 р. заснував на кафедрі науково-дослідну лабораторію (з 2003 р. – науково-дослідна лабораторія картографії та геоінформатики, з 2007 р. – сектор). Член Всесоюзного астрономо-геодезичного товариства АН СРСР (1939), член науково-методичної ради з вищої географічної освіти при Мінвузі СРСР, член бюро Міжвідомчої координаційної комісії з тематичного та комплексного картографування при Головному управлінні геодезії і картографії Ради Міністрів СРСР, заступник голови спеціалізованої ради (картографія) при Інституті геофізики АН УРСР, член спеціалізованої ради (геодезія) при Київському інженерно-будівельному інституті, член Наукової ради АН УРСР з проблеми «Комплексні географічні дослідження УРСР», член президії Географічного товариства УРСР, заступник голови редколегії міжвідомчого науково-технічного збірника «Инженерная геодезия», член секції географії і геології НТР Мінвуза УРСР, голова НТР УНПО «Геодезкарт», вчений секретар та віцепрезидент Географічного товари-

ства УРСР (1968–1980), почесний член Географічного товариства СРСР (1975); відповідальний секретар низки збірників наукових праць, голова та член редакційних рад фахових журналів «Геодезия, картография и аэрофотосъемка», «Вісник Київського університету. Географія». Один із засновників Сектора географії АН УРСР (з 1994 р. – Інституту географії НАН України). Дослідження стосуються загальних питань теорії картографії, зокрема питань класифікації географічних карт; теорії та практики тематичного та комплексного атласного картографування; морської картографії; історії картографії України тощо. Головний редактор етапних картографічних творів: «Географія Київської області. Атлас» (1962); «Атлас природных условий и естественных ресурсов Украинской ССР» (1978); «Атлас Київської області» (1980, 1985). Разом із професором А. П. Золовським вважається засновником київської наукової школи тематичного та комплексного атласного картографування. Нагороджений трьома бойовими медалями та нагородним знаком «Отличник геодезии и картографии» (1943). – Док. № 171.

Джерела та літ.: Харченко Андрій Семенович (1908–1985) // Географічна енциклопедія України: в 3 т. Т. 3: П–Я. Київ: Гол. ред. енциклопедії України, 1993. С. 359; Харченко Андрій Семенович (1908–1985) // Географи університету у Великій Вітчизняній війні: довідник / Я. Б. Олійник, С. Ю. Бортник, М. Д. Гродзинський, О. Ю. Дмитрук та ін. Київ: ВГЛ «Обрії», 2005. С. 28–29; Харченко Андрій Семенович (1908–1985) // Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Незабутні постаті. Київ: Світ успіху, 2005. С. 76; Харченко Андрій Семенович (1908–1985) // Географічний факультет в персоналіях / Я. Б. Олійник, С. Ю. Бортник, М. Д. Гродзинський, О. Ю. Дмитрук та ін. Київ: ВГЛ «Обрії», 2008. С. 167–168.

45. Попов Валентин Петрович (29.04.1894 – 06.09.1976) – агрометеоролог, кліматолог, доктор географічних наук (1943), професор (1952). Народився у м. Рильськ (нині – Курська обл., РФ). У 1913–1915 рр. навчався в Київському університеті Святого Володимира (нині – КНУ імені Тараса Шевченка). У 1916–1918 рр. навчався у Московському університеті. Деякий час працював спеціалістом метеорологічної секції Сільськогосподарського наукового комітету УРСР керівником відділу Мліївської дослідної станції (Черкаська обл., нині – Дослідна станція помології імені Л. П. Симиренка Інституту садівництва НААН). У 1944–1948 рр. директор Бориспільської геофізичної обсерваторії. У 1948–1974 рр. працював у КДУ імені Т. Г. Шевченка: керівник відділу фізичної географії Науково-дослідного інституту географії (1948–1952), професор кафедри метеорології та кліматології географічного факультету (1952), завідувач цієї кафедри (1953–1974). Досліджував проблеми фізико-географічного районування України, питання агрометеорології, агрокліматології. Автор винаходів: ґрунтовий випарник-лізиметр (1940); холодильник для проморожування озимих культур; розсувний вегетаційний будиночок для вивчення витрат води на транспірацію рослин. Автор наукових праць: «Методика и материалы по изучению почвенной влаги» (1932), «Баланс влаги в почве и показатели сухости климата УССР» (1944), «Физико-географическое районирование Украинской ССР» (1968) та ін. Нагороджений медаллю «За Перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.». – Док. № 171.

Джерела та літ.: Попов Валентин Петрович (1894–1976) // Географи Київського університету / Я. Б. Олійник, С. Ю. Бортник, М. Д. Гродзинський, О. Ю. Дмитрук та ін. Київ: ВГЛ «Обрії», 2003. С. 115–116; Попов Валентин Петрович (1894–1976) // Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Незабутні постаті. Київ: Світ успіху, 2005. С. 73; Попов Валентин Петрович // Постаті географічного факультету: довідник. Київ: Київський університет, 2013. С. 217–218.

46. Маринич Олександр Мефодійович (04.09.1920 – 25.08.2008) – фізико-географ, геоморфолог, ландшафтознавець, доктор географічних наук (1961), професор (1962), член-кореспондент АН УРСР (1969). Народився в с. Суботці (нині – Знам'янський р-н, Кіровоградська обл.). Навчався на геолого-географічному факультеті КДУ імені Т. Г. Шевченка (1937–1941). Закінчив Казанський державний університет (1942). Працював з перервами у КДУ імені Т. Г. Шевченка: аспірант та асистент географічного факультету, доцент, завідувач кафедри, декан географічного факультету, проректор з навчальної роботи (1947–1971); професор кафедри фізичної географії (1979–1995). У 1971–1979 рр. – міністр освіти УРСР. Керівник (1979–1989), радник при дирекції (1989–1991) Відділення географії Інституту геофізики АН УРСР. Співзасновник та радник при дирекції Інституту географії НАН України (1991–2008). Віцепрезидент (1956–1964), президент Українського географічного товариства (1964–1995). Досліджував теоретичні та прикладні проблеми геоморфології та ландшафтознавства, фізико-географічне районування України, історію географічної науки, розробляв наукові основи раціонального природокористування в Україні. Автор праць: «Українське Полісся. Фізико-географічний нарис» (1962), «Геоморфология Южного Полесья» (1963), «Фізико-географическое районирование Украинской ССР» (1968; у співавторстві), «Фізична географія Української РСР» (1969; 1982; у співавторстві), «Ландшафты и физико-географическое районирование. Природа Украинской ССР» (1985; у співавторстві), «Использование и охрана природной среды Среднего Приднепровья» (1986; у співавторстві), «Конструктивно-географические основы рационального природопользования в Украинской ССР: Киевское Приднепровье» (1988), «Методологические проблемы современной географии» (1993), «Стаціонарні геофізичні і геохімічні дослідження ландшафтів Київського Полісся» (1994), «Проблеми ландшафтного різноманіття України» (2000), «Фізична географія України» (2003; 2006; у співавторстві) та ін. Заслужений діяч науки і техніки України (1991), лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (1993). Нагороджений орденом Вітчизняної війни II ступеня, двома орденами Трудового Червоного Прапора, орденом Ярослава Мудрого V ступеня (2001), 17 медалями. – *Док. № 171.*

Джерела та літ.: Маринич Олександр Мефодійович (1920–2008) // Географи Київського університету / Я. Б. Олійник, С. Ю. Бортник, М. Д. Гродзинський, О. Ю. Дмитрук та ін. Київ, 2003. С. 71–72; Маринич Олександр Мефодійович (1920–2008) // Географічний факультет в персоналіях / Я. Б. Олійник, С. Ю. Бортник, М. Д. Гродзинський, О. Ю. Дмитрук та ін. Київ: ВГЛ «Обрії», 2008. С. 78–79.

47. Діброва Олексій Тимофійович (12.11.1904 – 21.01.1973) – економікогеограф, доктор географічних наук (1959), професор (1960). Народився у с. Тупічків (нині – Городнянський р-н, Чернігівська обл.). Закінчив Київський кооперативний інститут (1927), аспірантуру в Українському науково-дослідному інституті географії та картографії у Харкові за спеціальністю економічна географія (1932). Викладав економічну географію у школах і вишах Києва та Ленінграда. У період Другої світової війни здійснював педагогічну діяльність у різних вишах в евакуації. Очолював кафедру економічної географії Київського педагогічного інституту (1944–1956) та КДУ імені Т. Г. Шевченка (1959–1973). Водночас директор Науково-дослідного інституту географії при КДУ імені Т. Г. Шевченка (1944–1947). Досліджував географію господарства України та її регіонів, економічне районування території України, фахівець з методики викладання географії. Був редактором низки географічних видань, у 1966–1972 рр. – міжвідомчого збірника «Економічна географія», головою науково-методичної ради секції географії Міністерства освіти УРСР, членом експертної комісії геолого-географічних наук Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР, членом Президії вченої ради Географічного товариства УРСР, дійсним членом Географічного товариства СРСР. Автор підручника для середньої школи «Географія Української РСР», що витримав 11 перевидань. Автор наукових праць: «Природные богатства УССР» (1948), «Соціалістичний Донбас» (1952), «Географія Української РСР» (1954; 1958; 1982), «Радянська Україна. Економіко-географічний нарис» (1962), «Закарпатська область. Економіко-географічний нарис» (1967) та ін. Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора. – *Док. № 171.*

Джерела та літ.: Діброва Олексій Тимофійович (1904–1973) // Географи Київського університету / Я. Б. Олійник, С. Ю. Бортник, М. Д. Гродзинський, О. Ю. Дмитрук та ін. Київ: ВГЛ «Обрії», 2003. С. 36–37; Діброва Олексій Тимофійович (1904–1973) // Географічний факультет у персоналіях / Я. Б. Олійник, С. Ю. Бортник, М. Д. Гродзинський, О. Ю. Дмитрук та ін. Київ: ВГЛ «Обрії», 2008. С. 38–39.

48. Поривкіна Ольга Василівна (28.01.1913 – 07.09.1987) – геоморфолог та ґрунтознавець, кандидат географічних наук (1946), доцент (1949). Народилася в м. Рязань (РФ). Закінчила у 1935 р. ґрунтово-географічний факультет Московського університету, згодом аспірантуру цього університету. У 1938–1939 рр. – асистент Московського геодезичного інституту (нині – МДУ геодезії та картографії), у 1939–1941 рр. – асистент географічного факультету МДУ імені М. В. Ломоносова, у 1941 р. – асистент Латвійського університету (Рига), у 1941–1943 рр. член Казахської експедиції МДУ імені М. В. Ломоносова (Алма-Ата), у 1943–1949 рр. – старший науковий співробітник, асистент, доцент географічного факультету МДУ імені М. В. Ломоносова. У 1946 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Фізична географія Байкало-Вітімського нагір'я». У 1951–1978 рр. – доцент кафедри фізичної географії КДУ імені Т. Г. Шевченка, з 1957 р. – завідувач цієї кафедри. Досліджувала фізико-географічні процеси, ландшафтну структуру та ерозійні процеси в Київській та Черкаській областях, вплив господарської діяльності людини на ландшафти; займалась дешифруванням та інтерпретацією аерофотознімків. – *Док. № 171.*

Джерела та літ.: Поривкіна Ольга Василівна // Географи Київського університету / Я. Б. Олійник, С. Ю. Бортник, М. Д. Гродзинський, В. О. Гуцал та ін. Київ: ВГЛ «Обрії», 2003. С. 117–118; Поривкіна Ольга Василівна (1913–1987) // Географічний факультет в персоналіях / Я. Б. Олійник, С. Ю. Бортник, М. Д. Гродзинський, О. Ю. Дмитрук та ін. Київ: ВГЛ «Обрії», 2008. С. 128.

49. Щербакова Маріанна Валентинівна (18.01.1910 – 03.04.1991) – географ, геоморфолог, кандидат географічних наук (1947), доцент (1949). Народилася у м. Санкт-Петербург (РФ). Закінчила у 1936 р. МДУ (нині – МДУ імені М. В. Ломоносова). У 1948–1980 рр. працювала у КДУ імені Т. Г. Шевченка: 1948 р. – старший науковий співробітник лабораторії спелеології, 1949–1980 рр. – доцент кафедри геоморфології геологічного факультету. Досліджувала проблеми теоретичної та регіональної геоморфології, фахівець з карстових та сучасних ерозійних процесів і заходів боротьби з ними. Проводила наукові дослідження в експедиціях на Кавказі, Уралі, в Криму та Карпатах. Автор наукових праць: «Научно-методическая разработка к стендам по общей геоморфологии Украины» (1960), «До питання про сучасні та давні фізико-географічні процеси гірського Криму» (1966; у співавторстві) та ін. Нагороджена орденом Червоної Зірки, медалями «За оборону Кавказу» та «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.». На її честь названо астероїд – «Щербаковія» (№ 3886). – *Док. № 171.*

Джерела та літ.: Щербакова Маріанна Валентинівна (1910–1991) // Географічний факультет в персоналіях / Я. Б. Олійник, С. Ю. Бортник, М. Д. Гродзинський, О. Ю. Дмитрук та ін. Київ: ВГЛ «Обрії», 2008. С. 180.

50. Щербань Михайло Ілліч (23.02.1921 – 21.07.2000) – географ-кліматолог, доктор географічних наук (1974), професор (1976). Народився в с. Зарічанка (Черновецький р-н, Хмельницька обл.). Учасник Другої світової війни. Закінчив у 1945 р. геолого-географічний факультет КДУ імені Т. Г. Шевченка, у 1952 р. – аспірантуру університету. У 1945–1949 рр. працював у Київській науково-дослідній геофізичній обсерваторії (1947–1949 рр. – завідував відділом актинометрії). У 1952–1991 рр. працював на кафедрі метеорології та кліматології КДУ імені Т. Г. Шевченка: викладач, доцент, професор, завідувач кафедри (1974–1991); водночас у 1968–1980 рр. – декан географічного факультету. Сфера наукових досліджень: метеорологія, кліматологія, фізична географія, мікрокліматологія, радіаційний і тепловий режим земної поверхні і атмосфери, клімат України, охорона навколишнього середовища, проблеми природокористування, історія географії. Один з перших в Україні показав роль мікрокліматичних умов у формуванні і розвитку ландшафтів та фізико-географічних процесів у них. Був членом Українського географічного товариства та Вченої ради Географічного товариства СРСР. Автор праць: «Фізична географія УРСР» (1982; у співавторстві), «Природа Украинской ССР. Клімат» (1984; у співавторстві), «Микроклиматология» (1968; 1985), «Клімати земної кулі» (1986). Нагороджений орденами Слави III ступеня (1945), Вітчизняної війни I та II ступенів, медалями «За відвагу» (1944), «За оборону м. Києва». У складі колективу авторів одержав Державну премію Украї-

ни в галузі науки і техніки (1993) за цикл монографій «Географічні основи регіонального природокористування в Україні». Йому було призначено Президентом України довічну державну стипендію (2000). – Док. № 171.

Джерела та літ.: Щербань Михайло Ілліч (1921–2000) // Географи Київського університету / Я. Б. Олійник, С. Ю. Бортник, М. Д. Гродзинський, О. Ю. Дмитрук та ін. Київ: ВГЛ «Обрії», 2003. С. 166–167; Михайло Ілліч Щербань. Київ, 2003. 110 с.; Щербань Михайло Ілліч (1921–2000) // Географічний факультет в персоналіях / Я. Б. Олійник, С. Ю. Бортник, М. Д. Гродзинський, О. Ю. Дмитрук та ін. Київ: ВГЛ «Обрії», 2008. С. 181–182.

51. Назаренко Денис Павлович (? – ?) – геолог, геоморфолог, кандидат геолого-географічних наук (?), доцент (?). У 1950–1960 рр. – завідувач кафедри геології у структурі геологічного факультету ХДУ (нині – ХНУ імені В. Н. Каразіна). У 1951–1955 рр. обіймав посаду проректора з навчальної роботи ХДУ. Досліджував геоморфологію й тектоніку Сходу України, проводив літологічно-стратиграфічні дослідження річкових терас, зокрема, вивчав стратиграфію і палеогеографію долинних відкладів лівобережжя Середнього Дніпра, Сіверського Дінця та Дону, що посприяло гідроенергетичному будівництву та вивченню нафтогазоносності цих регіонів. Описав нові виходи вапнякової юри на північно-західній околиці Донбасу, девонську фауну з брекчії Слов'янського купола Донбасу, проаналізував геологію і тектоніку Донецького кряжа і прилеглої частини Дніпровсько-Донецької западини. Автор статей: «Нові дані про тераси басейну р. Дінця від Вовчанська до Ізюма» (1937), «О стратиграфии и палеогеографии долинных отложений левобережья Среднего Днепра, Северского Донца и Дона» (1955), «Основные этапы формирования долинного рельефа Левобережной Украины» (1961), «Некоторые этапы развития структуры Большого Донбасса и унаследованность его неотектонических движений» (1970). – Док. № 171.

Джерела та літ.: Карпенко А. М. До питання про міоценові тераси в Дніпровсько-Донецькій западині // Геологічний журнал. 2017. № 3 (360). С. 71–80; Черваньов І. Дослідження рельєфу представниками харківської геоморфологічної школи // Український географічний журнал. 2012. № 4. С. 3–7; Соловьев В. О., Москаленко И. А., Щербина В. Г. Харьковская геологическая школа, ее роль в изучении и освоении нефтегазовых месторождений. Харьков: ООО «НПФ “Проект–Нефтегаз”», 2014. С. 7, 12, 25; Бочаров М. И. Из истории моей жизни. Воспоминания, навеянные моими беседами с внуками // Харківський історіографічний збірник. Вип. 15. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. С. 286–296; Кафедра геології: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://geologia.univer.kharkov.ua/index.php/about-us/vidatni-spivrobotniki>

52. Дубинський Георгій Петрович (06.01.1913 – 27.10.1989) – відомий вчений у галузі геофізики атмосфери, агрометеорології, меліоративної географії, доктор географічних наук (1975), професор (1980). Народився у Москві. Закінчив Московський гідрометеорологічний інститут (1937). Цього ж року почав працювати у Новосибірському управлінні гідрометеослужби. З 1941 р. – у Харківському гідрометінституті. У 1945–1960 рр. – директор Харківського гідрометеорологічного технікуму і водночас викладач Харківського університету, з 1960 р. – завідувач кафедри загальної фізичної географії та картографії, у 1960–1973 рр. – декан геолого-

географічного факультету. Досліджував фізику атмосфери, меліоративну географію, вивчав посухи, суховії, їх походження та боротьбу з ними шляхом меліоративних заходів. Започаткував вивчення гідрометеорологічних проблем зрошувального землеробства в Україні, запровадив нову наукову галузь – меліоративну кліматологію, яка обґрунтовує заходи щодо конструктивного перетворення природних умов, раціонального використання природних ресурсів і всебічної охорони природного середовища. Під його керівництвом проводилися дослідження гідрометеорологічної ефективності зрошувального землеробства у різних регіонах степової зони: в районі Каменського поду, в оазисі Асканія-Нова, на Брильовській дослідній станції, в районі Інгулецької зрошувальної системи, а також у регіонах недостатнього зволоження Степу і Лісостепу: на зрошувальних полях Харківської, Дніпропетровської і Донецької областей. Почесний член Географічного товариства СРСР (1980–1989). Автор праць: «Природные ресурсы Левобережной Украины и их использование: материалы» (1961), «Метеорология» (1965), «Климат города Харькова» (1971), «Рекреационные ресурсы Харьковщины» (1978), «Климатография УССР» (1981; у співавторстві), «Проблемы мелиоративной географии» (1983), «Почвозащитное устройство агроландшафтов» (1985; у співавторстві). – Док. № 171.

Джерела та літ.: Кобченко Ю. Ф., Ковалевська З. А., Пересадько В. А. Наукове надбання Г. П. Дубинського // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: зб. наук. праць. Харків, 2013. Вип. 18. С. 3–5; Некос В. Ю. Дубинский Георгий Петрович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 8: Дл–Дя. Київ: Ін-т енцикл. досліджень НАН України, 2008. С. 468; Левицький І. Ю., Байназаров А. М. Два століття пізнаємо землю: 3 історії кафедри фізичної географії та картографії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Харків, 2005. 48 с.; Історія кафедри – Георгій Петрович Дубинський: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://physgeo.univer.kharkov.ua/about/history/dubinskiy/>

53. Карякін Леонід Іванович (18.03.1900 – 21.10.1984) – вчений-петрограф, літолог, професор (1936), доктор геологічно-мінералогічних наук (1940). Народився у м. Харкові. Закінчив Харківський сільсько-господарський інститут. У 1925–1929 рр. навчався в аспірантурі при Інституті геології ХІНО, у 1929 р. захистив кандидатську дисертацію. У 1936–1942 рр. – професор кафедри мінералогії. У 1940 р. захистив докторську дисертацію на тему «Літологія харківського ярусу в межах України». У 1941–1948 рр. – завідувач мінералогічного музею, у 1943–1946 рр. – завідувач кафедри кристалографії та водночас – декан геологічного факультету, у 1964–1968 рр. – завідувач кафедри мінералогії і петрографії, у 1968–1979 рр. – професор цієї ж кафедри у ХДУ. Водночас у 1932–1941 рр. та 1956–1972 рр. був завідувачем петрографічної лабораторії, 1944–1949 рр. працював консультантом, у 1949–1956 рр. та 1972–1976 рр. – старшим науковим співробітником УкрНДІ вогнетривів (Харків). Наукові дослідження вчений проводив у галузі геології, мінералогії, палеонтології, кристалографії, технічної петрографії. Вивчав петрографію й осадові породи, склад пісків та льодовикових валунів Українського кристалічного щита, Великого Харкова, Кавказу, Уралу, Тянь-Шаню. Засновник нового наукового напрямку – петрографії вогнетривів та технічного каменю в Україні і організатор першої в Україні петрографічної лабораторії в УкрНДІ вогнетривів (Харків). Автор праць: «Геологический и геоморфологический очерк разных долин бассей-

на р. С. Донца от верховья до ст. Салтов. Геологический очерк бассейна р. Донца» (1936), «Атлас макро- і мікрофотографій вогнетривів і сировини, що застосовується для їх виготовлення» (1960), «Петрографія вогнетривів» (1962), «Новые направления и задачи в петрографии огнеупоров» (1975). – Док. № 171.

Джерела та літ.: Карякін Леонід Іванович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 12: Кал–Киї. Київ: Ін-т енцикл. досліджень НАН України, 2012. С. 421; Соловьев В. О. Преподаватели геологии Харьковского университета: словарь-справочник. Харьков, 2010. С. 63; Зарицкий П. В., Карпова Г. В. Профессор Л. И. Карякин (к 100-летию со дня рождения) // Вісник Харківського університету. 2001. № 521; Соловьев В. О., Москаленко И. А., Щербина В. Г. Харьковская геологическая школа, ее роль в изучении и освоении нефтегазовых месторождений. Харьков: ООО «НПФ “Проект–Нефтегаз”», 2014. С. 15, 18, 26, 35, 96; Клевцов А. А. Харьковская литологическая школа – история и перспективы // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Геологія–Географія–Екологія». № 46. 2017. № 46. С. 161–162; Кафедра минералогии, петрографии полезных ископаемых: [Электронный ресурс]. Режим доступа: https://www.univer.kharkov.ua/ru/departments/geography/chair/mineralogy_petrography_and_mineral_resources

54. Ковальов Павло Васильович (23.10.1912 – 17.04.1996) – гляціолог, геоморфолог, палеогеограф, доктор географічних наук (1966), професор (1968). Народився у м. Суми. Закінчив ХДУ (1941), отримав спеціальність геолога. Під час Другої світової війни працював інструктором-зв'язківцем, командиром взводу батальйону спеціального мінування. У 1945–1946 рр. – інструктор Української школи інструкторів. З 1946 р. – викладач кафедри геології в ХДУ, з 1950 р. – завідувач кафедри фізичної географії в Харківському педагогічному інституті ім. Г. С. Сковороди. У 1950 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Геоморфологія долини р. Баксан». У 1956–1996 рр. – викладач кафедри геології ХДУ, у 1968–1990 рр. – завідувач кафедри регіональної фізичної географії ХДУ (з 1999 р. – ХНУ ім. В. Н. Каразіна). Голова Харківського відділу Географічного товариства України (1989–1994). Досліджував геоморфологію і палеогеографію Кавказу і Східно-Європейської рівнини. На основі значного фактичного матеріалу експедиційних досліджень декількох сотень льодовиків і давніх морен Великого Кавказу довів метакронність палеогеоморфологічних подій у різних регіональних гляціологічних системах. Також вивчав проблеми дендрокліматології і геоекологічного прогнозування. У 1950–1970-х роках разом з професором Г. П. Дубинським очолював щорічні Кавказькі експедиції в рамках програми Міжнародного геофізичного року. Завдяки їхній діяльності складено каталог сотень льодовиків. Автор праць: «Кавказ. Очерк природы» (1954), «Геоморфологические исследования в Центральном Кавказе (бассейн р. Баксан)» (1957), «Геоморфологические исследования в Центральном Кавказе» (1957), «Вопросы четвертичного оледенения Кавказа» (1965), «Современное и древнее оледенение Большого Кавказа» (1967). Нагороджений трьома орденами і бойовими медалями. – Док. № 171.

Джерела та літ.: Ковальов Павло Васильович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 13: Киї–Кок. Київ: Ін-т енцикл. досліджень НАН України, 2013. С. 488; Черваньов І. Дослідження рельєфу представниками харківської геоморфологічної школи // Український географічний журнал. 2012. № 4. С. 3–7; Ковалев Павел Васильевич: [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://alplclub.com.ua/node/128>

55. Демченко М. А. (? – ?) – економіко-географ, гляціолог, кандидат географічних наук (1939), доцент. У 1925–1929 рр. навчався в аспірантурі при кафедрі географії та антропології факультету професійної освіти ХІНО. У 1950–1970-х роках – доцент кафедри економічної географії геолого-географічного факультету ХДУ. Досліджував будову гідрографічної мережі Харківської області – річки Уду, Ушицю, Лопань, Немишль, Мурафу та ін. Вивчав характеристику рельєфу та проводив економіко-географічні дослідження природно-ресурсного потенціалу, вивчав дані про населення та господарство Лівобережної України, Донецько-Придніпровського економічного району та Харківської області. У 1950–1960-х роках займався дослідницьким альпінізмом, очолював Українські науково-спортивні експедиції на Кавказ і Тянь-Шань. Досліджував та вивчав склад льодовикових валунів. Член Харківського відділу Географічного товариства УРСР. Автор праць: «Физико-географическое районирование Украинской ССР» (1968; у співавторстві), «Физическая география СССР в Харьковском университете» (1955), «Опыт физико-географического районирования Харьковской области» (1961), «К гидрографии Харьковского и Полтавского экономического районов» (1961), «Типы и геологическая деятельность ледников Юго-Восточной части Центрального Тянь-Шаня» (1968), «Старобельская степная область южных отрогов Средне-Русской возвышенности» (1968), «О работе Харьковского отдела Географического общества УССР и СССР в 1964–1966 гг.» (1970), «Гидрография Харьковской области» (1971), «К изменению гидрографической сети Харьковской области» (1971), «З літопису фізико-географічних кафедр Харківського державного університету» (1974). – Док. № 171.

Джерела та літ.: Харьковский государственный университет (1805–1980). Исторический очерк. Харків: Вища школа, 1980. С. 47; Історія Харківського університету: Сист. бібліогр. покажчик 1804–2006 / М. Г. Швалб, С. Б. Глибицька та ін. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2007. С. 238, 437, 440, 464; Бірюков О. В. Дослідження гідрографічної мережі річки Уда // Науковий вісник Чернівецького університету. Географія. 2014. Вип. 724/725. С. 52–57; Мірошніченко О. П. Географічні особливості формування донних відкладів у басейні р. Сіверський Донець // Людина та довкілля. Проблеми неоекології. 2013. № 1/2. С. 81–85; Варивода Є. О., Садковий В. П. Управління природоохоронними територіями на засадах стратегічної екологічної оцінки. Харків: НУЦЗУ, 2017. С. 37

56. Логвиненко Микола Васильович (14.10.1914 – 17.06.1998) – геолог, літолог, доктор геолого-мінералогічних наук (1949), професор (1950), лауреат Державної премії СРСР (1976). Народився у м. Короча Курської губернії (нині – Белгородська обл., РФ). Закінчив ХДУ (1937) та отримав спеціальність геолога. У 1941 р. захистив кандидатську дисертацію (науковий керівник Н. А. Ремізов). У 1944 р. та у 1947–1949 рр. обіймав посаду завідувача кафедри геології, 1945–1946 рр. був доцентом кафедри підмурів і фундаментів та у 1949–1952 рр. був завідувачем кафедри геології та гідрогеології, 1955–1964 рр. – кафедри петрографії та викладачем Харківського гірничого інституту. У 1949 р. захистив докторську дисертацію «Літологія і палеогеографія продуктивних товщ Донецько-го карбону». У 1952–1964 рр. був професором кафедри мінералогії та кристало-

графії, у 1955–1964 рр. обіймав посаду завідувача кафедри мінералогії та петрографії у ХДУ. Водночас у 1952–1955 рр. був професором Харківського інституту інженерів залізничного транспорту. У 1964 р. був запрошений на роботу до м. Ленінград. У 1964–1967 рр. – завідувач відділу геології вугілля Всесоюзного науково-дослідного геолого-розвідувального інституту. У 1967–1988 рр. – завідувач кафедри літології та морської геології, у 1988–1998 рр. був професором кафедри літології, морської та нафтової геології Санкт-Петербурзького університету. Досліджував літологію та петрографію осадових порід, зокрема, продуктивну товщу донецького карбону, генезис тавричної формації Криму, а також донні осади океанів, літологію та літодинаміку прибережної зони морів, вторинні зміни осадів і порід. Виявив основні закономірності діагенезу та постдіагенезних процесів. Уперше в СРСР застосував метод електронної мікроскопії для вивчення кокколитофорид. Засновник Харківської літологічної школи. Член міжнародного літологічного комітету. Автор праць: «Ископаемые угли Украины» (1953), «Литология и палеогеография продуктивной толщи донецкого карбона» (1953), «Введение в методику исследований осадочных пород» (1956), «Литология и генезис таврической формации Крыма» (1961), «Петрография осадочных пород» (1967), «Постдиагенетические изменения осадочных пород» (1968), «Морская геология» (1980), «Введение в геохимию экзогенных процессов» (1997). – *Док. № 171.*

Джерела та літ.: Логвиненко Микола Васильович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 17: Лег–Лощ. Київ: Ін-т енцикл. досліджень НАН України, 2016. С. 589; Усенков С. М., Сергеева Э. И. Н. В. Логвиненко. (К 90-летию со дня рождения) // Вестник Санкт-Петербургского университета. Науки о Земле. 2004; Половка С. Г. Сто морських геологів України. Київ; Умань: Візаві, 2007. 261 с.; Соловьев В. О., Москаленко И. А., Щербина В. Г. Харьковская геологическая школа, ее роль в изучении и освоении нефтегазовых месторождений. Харьков: ООО «НПФ “Проект–Нефтегаз”», 2014. С. 16; Литология и палеогеография. Вып. 5: сб. науч. трудов, посвященный 80-летию проф. Н. В. Логвиненко / под ред. В. Н. Шванова, Э. И. Сергеевой. СПб, 1997. 272 с.

57. Проходський Сергій Іванович (12.10.1918 – 22.03.1982) – геоморфолог, палеограф, доктор географічних наук (1975). У 1940–1950 рр. – викладач географічного факультету Чернівецького державного університету. У 1958–1982 рр. – викладач, засновник лабораторії структурної геоморфології й неотектоніки при кафедрі раціонального використання природних ресурсів і охорони природи (1966), у 1980–1982 рр. – завідувач кафедри у ХДУ. Вчений здійснював структурно-геоморфологічний аналіз рельєфу у зв'язку з пошуками перспективних на нафту і газ ділянок нафтогазоносних провінцій Дніпровсько-Донецької западини та Волино-Подільської окраїни Руської платформи та Південного Полісся. Під його керівництвом було здійснено систематичне вивчення морфології рельєфу і геоморфологічних аномалій, що дало змогу виділити понад 200 потенційних об'єктів для подальших пошукових робіт. З них більш ніж 10 підтверджено як родовища. Започаткував історичну геоморфологію, запровадив дослідження структури флювіального рельєфу та широке впровадження у геоморфологію математичного моделювання. Автор праць: «Геоморфологічний нарис Багненської долини» (1956), «Новые аспекты исследований в геоморфологии» (1972),

«Структурно-геоморфологические идеи Д. Н. Соболева» (1973), «Ископаемый рельеф Днепровско-Донецкой низменной равнины» (1975). – *Док. № 171.*

Джерела та літ.: Проходський Сергій Іванович // Географічна енциклопедія України: в 3 т. Т. 3: П–Я / відп. ред. О. М. Маринич. Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1993. С. 103; Колтун О. В. Вступ до геоморфології: навч. посібник. Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2006. С. 56–57; Черваньов І. Г. Дослідження рельєфу представниками харківської геоморфологічної школи // Український географічний журнал. 2012. № 4. С. 3–7; Черваньов І. Г. Геоморфологічна наукова школа Харківського університету: від історії до сучасного стану // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: зб. наук. праць. Харків, 2012. Вип. 16. С. 123–126; Дедков А. Основные этапы развития геоморфологии // Геоморфологічні дослідження в Україні: минуле, сучасне, майбутнє. Матеріали міжнар. наук.-практ. конференції до 50-річчя кафедри геоморфології і палеогеографії Львів. ун-ту. 18–20 жовтня 2000 р. Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2002. С. 22–26; Географічний факультет: [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://get.ucoz.net/_ld/4/429_Geofak.pdf

58. Цись Петро Миколайович (26.09.1914 – 21.03.1971) – географ-геоморфолог, доктор географічних наук (1954), професор (1954). Народився у с. Великі Сорочинці Полтавської обл. Закінчив ХДУ ім. О. М. Горького (1937) і отримав спеціальність географа. У 1940 р. захистив кандидатську дисертацію «Рельєф Східної Африки». Цього ж року став завідувачем кафедри географії Луцького державного вчительського інституту. У 1945–1971 рр. – викладач географічного факультету, у 1947–1950 рр. – завідувач кафедри загальної фізичної географії, у 1950–1960 рр. – завідувач кафедри геоморфології, у 1953–1963 рр. – декан географічного факультету ЛДУ імені Івана Франка. Був головою Львівського відділу Українського географічного товариства. Досліджував геоморфологічну будову Українських Карпат та Волино-Подільського регіону, встановив етапність розвитку рельєфу, вплив на його морфологію і походження геологічної і тектонічної структури, неотектонічних рухів, кліматичних та антропогенних чинників, також вивчав питання геоморфологічного районування і картографування, вертикальної морфологічної поясності Українських Карпат, формування поверхонь вирівнювання, поширення і динаміку процесів рельєфоутворення, зледеніння Карпат тощо. Запровадив першу детальну геоморфологічну регіоналізацію західних областей України та Українських Карпат. Автор праць: «Геоморфологія УРСР» (1962), «Природно-географічний поділ Львівського та Подільського економічних районів» (1964; у співавторстві), «Геология СССР. Карпаты» (1966; у співавторстві), «Природа Украинских Карпат» (1968), «Физико-географическое районирование Украинской ССР» (1968; у співавторстві), «Природа Львівської області» (1972; у співавторстві). Нагороджений орденом Леніна. – *Док. № 171.*

Джерела та літ.: Цись Петро Миколайович // Географічна енциклопедія України: в 3 т. Т. 3: П–Я. Київ, 1993. С. 388–389; Видатні географи, мандрівники, дослідники-краєзнавці, уродженці Полтавщини: біобібліографічний довідник / упоряд. Н. М. Требіна. 2015. С. 18; До 130-річчя географії у Львівському університеті. Географічний факультет / за ред. В. Біланюка, Є. Іванова. Львів: ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. С. 17; Сандул В. Крутими сходами // Майдан. 1999. 30 квіт. С. 3; Цись Петро Миколайович: [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://old.geography.lnu.edu.ua/Pro_fak/Istor/Cys.pdf

59. Геренчук Каленик Іванович (14.11.1904 – 05.02.1984) – географ, геоморфолог, ландшафтознавець, доктор географічних наук (1958), професор (1960). Народився у с. Біла Хмельницької обл. Закінчив Кам'янець-Подільський ІНО (1925), отримав кваліфікацію викладача агробіологічних дисциплін. У 1925–1931 рр. вчителював, у 1932–1935 рр. був викладачем Кам'янець-Подільського ІНО, у 1938–1941 рр. – завідувачем кафедри фізичної географії Ростовського, а у 1945–1954 рр. – Чернівецького державних університетів та у 1954–1974 рр. – ЛДУ імені Івана Франка. У 1965 р. у Грунтовому інституті ім. В. В. Докучаєва (м. Москва) успішно захистив докторську дисертацію «Бурі гірсько-лісові ґрунти Українських Карпат». Досліджував питання теорії і методології геоморфології, класифікації і картографії ландшафтів, вивчав природно-територіальні комплекси, фізико-географічне районування, рекреаційну географію та геосозологію. Вчений виконав фундаментальне дослідження зв'язку тектоніки та річкової мережі Східноєвропейської рівнини (1960), чим заклав підвалини структурної та динамічної геоморфології. Голова Львівського відділу Географічного товариства УРСР. Почесний член Географічного товариства СРСР (1970). Автор праць: «К вопросу о роли тектонического фактора в развитии орографии Русской равнины» (1958), «Тектонические закономерности в орографии и речной сети Русской равнины» (1960), «Фізико-географічне районування України» (1965), «Природа Українських Карпат» (1968), «Основні проблеми фізичної географії» (1969), «Польові географічні дослідження» (1975; у співавторстві), «Природа Хмельницької області» (1980). – *Док. № 171.*

Джерела та літ.: Каленик Іванович Геренчук (до 90-річчя від дня народження): Біобібліографічний покажчик. Львів, 1994. 38 с.; Маринич О. М. До 90-річчя від дня народження К. І. Геренчука // Український географічний журнал. 1995. № 1/2; Кукурудза С. Життєвий і творчий шлях професора Каленика Івановича Геренчука (до 100-річчя з дня народження) // Вісник Львівського університету. Серія географічна. 2004. Вип. 31. С. 3–19; Геренчук Каленик Іванович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 15: Вод–Гн. Київ: Ін-т енцикл. досліджень НАН України, 2006. С. 554; До 130-річчя географії у Львівському університеті. Географічний факультет / за ред. В. Біланюка, Є. Іванова. Львів: ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. С. 18.

60. Гоголев Іван Миколайович (24.08.1919 – 10.05.1996) – вчений у галузі ґрунтознавства й агрохімії, фізико-географ, доктор географічних наук (1966), професор (1968). Народився у м. Бор Нижегородської обл. (РФ). Закінчив Московську сільськогосподарську академію ім. К. А. Тімірязєва (1942), отримав спеціальність агрохіміка і ґрунтознавця. У 1945–1946 рр. – старший викладач фізкультури військової кафедри, у 1946–1947 р. – старший лаборант кафедри агрономії й ґрунтознавства Львівського політехнічного інституту. У 1947–1955 рр. – асистент кафедри агрохімії і ґрунтознавства Львівського сільськогосподарського інституту (з 1996 р. – Львівський національний аграрний університет). У 1951 р. захистив кандидатську дисертацію «Темнозабарвлені (рендзинні) ґрунти західних областей України» у Московській сільськогосподарській академії ім. К. А. Тімірязєва. У 1955–1967 рр. – доцент кафедри фізичної географії ЛДУ імені Івана Франка. У 1957 р. створив при університеті ґрунтову експедицію, яка започаткувала великомасштабні обстеження та картографування ґрунтів Заходу і Півдня Укра-

їни, Сибіру, Забайкалля, Північного та Центрального Казахстану, а також широкомасштабні дослідження природно-екологічних умов та буроземних ґрунтів Українських Карпат. У 1967–1995 рр. керував кафедрою, у 1971–1996 рр. був науковим керівником Проблемної науково-дослідної лабораторії географії та охорони ґрунтів чорноземної зони (ПНДЛ-4), у 1995–1996 рр. – професор кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів у структурі геолого-географічного факультету Одеського державного (з 2000 р. – національного) університету ім. І. І. Мечникова. Почесний член Всесоюзної спілки ґрунтознавців, член Європейської спілки охорони ґрунтів, експерт і багаторічний керівник проблемної комісії Південного наукового центру НАН України. Вчений проводив моніторинг ґрунтового покриву, вивчаючи ґрунти ґрунтово-меліоративного плану, змиті і дефльовані, солонцюваті ґрунти й розробляв проекти з їхньої меліорації, досліджував процеси фізико-хімічної взаємодії між поливними водами і зрошуваними ними чорноземними ґрунтами, трансформації речовинно-хімічного і мінералогічного складу ґрунтів в умовах зрошення, їх вплив на рівень родючості. Автор праць: «Почвы Украинских Карпат и Прикарпатья. Украинские Карпаты» (1960), «Перспективы и почвенно-геохимические проблемы орошения в степной зоне Украины» (1980), «Орошение на Одещине: Почвенно-экологические и агротехнические аспекты» (1992), «Агроэкологическая концепция орошения черноземов» (1997), «Почвоведение» (1997). Нагороджений багатьма орденами, бойовими, ювілейними медалями та срібною медаллю ВДНГ СРСР. – *Док. № 171.*

Джерела та літ.: Іван Миколайович Гоголев // Географічна енциклопедія України. Київ, 1989. Т. 1. С. 180; Біланчин Я. М., Позняк С. П. Професор Гоголев І. М. та розвиток ґрунтознавчо-географічної науки // Генеза, географія та екологія ґрунтів: зб. наук. праць. Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1999. С. 16–19; Гоголев Іван Миколайович // Професори Одеського (Новоросійського) університету. Біографічний словник. Одеса: Астропринт, 2000. Т. 2. С. 278–284; Біланчин Я. М., Амброз Ю. О., Зелінський І. П. Розвиток географічних і геологічних наук в Одеському університеті (1865–2000) // Історія Одеського університету (1865–2000). Одеса: Астропринт, 2000. С. 18–21, 73–76, 126–136, 172–175, 215–216; Іван Миколайович Гоголев // Кафедра фізичної географії Львівського національного університету імені Івана Франка (1944–2004). Історія та персоналії. Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2004. С. 95–96; Гоголев Іван Миколайович. Біографічно-бібліографічний довідник // Львівський державний аграрний університет в іменах: науково-педагогічний склад у 1946–2006 роках. Львів, 2006. С. 74; Професор Іван Гоголев / за ред. С. Позняка. Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2009. С. 479–493.

61. Головач Іван Кузьмич (? – ?) – економіко-географ, ландшафтознавець, ґрунтознавець, кандидат географічних наук (1975). У 1960–1970-х роках – науковий співробітник Ради з вивчення продуктивних сил УРСР АН УРСР. З 1979 р. – науковий співробітник відділу фізичної географії Сектора географії ІГФ АН УРСР. У 1979–1980 рр. взяв участь у спорудженні і оснащенні приміщення станції Димерського комплексного географічного стаціонару ІГФ АН УРСР. З 1962 р. входив до складу редколегії багатотомника «Історія міст і сіл Української РСР» (1968–1974). Проводив комплексні ландшафтознавчі та природоохоронні дослідження, географічно-екологічний аналіз регіонів, займався роз-

робкою питань екології та охорони навколишнього середовища. Автор праць: «Анализ физико-географических условий и природных ресурсов Закарпатской области» (1975), «Создание государственных природных парков в Украинской ССР» (1975), «Стандарты в охране ландшафтов» (1977), «Природоохранні території Української РСР» (1983; у співавторстві), «Почвы, изменение и охрана земельных ресурсов» (1986). – Док. № 171.

Джерела та літ.: ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 3457. Арк. 98; Черняхівська О. До передісторії вітчизняної історичної урбаністики: містознавство у багатотомній «Історії міст і сіл Української РСР» // Регіональна історія України: зб. наук. статей. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2015. Вип. 9. С. 277–300.

62. Ющенко (Рвачова) Катерина Логвинівна (08.12.1919 – 15.08.2001) – математик, доктор фізико-математичних наук (1966), член-кореспондент АН УРСР (1976). Народилась у м. Чигирин (нині – Черкаська обл.). Закінчила у 1942 р. Середньоазіатський університет (м. Ташкент, нині – Узбекистан). З 1944 р. працювала вчителькою середньої школи у Житомирській обл. та в м. Стрий (нині – Львівська обл.). У 1946 р. розпочала наукову діяльність у Інституті математики АН УРСР під керівництвом Б. В. Гнєденка, молодший науковий співробітник Львівського відділу теорії ймовірностей цього інституту (1948–1950), старший науковий співробітник відділу обчислювальної математики та теорії ймовірності (1951–1957), вчений секретар (1953–1954). У 1950 р. захистила кандидатську дисертацію. З 1957 р. старший науковий співробітник (1957–1958), в. о. завідувача відділу програмування Обчислювального центру АН УРСР (1957–1960). Завідувач відділу Інституту кібернетики ім. В. М. Глушкова НАН України (1957–1997). Член Наукової ради з проблеми «Кібернетика» НАН України. Член редколегій журналів «Кібернетика и системный анализ» і «Проблемы программирования». Заслужений діяч науки УРСР (1980). Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (1978, 1991), премії імені В. М. Глушкова АН УРСР (1985). Нагороджена орденом княгині Ольги III ступеня (1999). – Док. № 173.

Джерела та літ.: Онопрієнко В. І. Ющенко Катерина Логвинівна // Енциклопедія історії України: Т. 10: Т–Я. Київ: Наукова думка, 2013. С. 712; Катерина Логвинівна Ющенко: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://pres.in.ua/katerina-logvinivna-yushenko.html>; Ющенко Катерина Логвинівна: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ru.uacomputing.com/persons/yushenko>

63. Питання про встановлення в АН УРСР премій імені видатних учених України. Президія ЦК КПУ постановою від 12 червня 1963 р. № II-44/12-3 погодилася з пропозицією Президії АН УРСР про встановлення премій імені видатних учених України: М. М. Крилова – за роботи в галузі математичних наук; Є. О. Патона – за роботи в галузі технічних наук; Л. В. Писаржевського – за роботи в галузі хімічних наук; В. Я. Юр'єва – за роботи в галузі рослинництва. Президії АН УРСР дозволено присуджувати премії окремим вченим і науковим колективам республіки за кращі наукові праці, винаходи і відкриття, що мають важливе значення для розвитку науки і народного господарства один раз на три роки в розмірі 1000 крб

за рахунок преміального фонду АН УРСР. Цією постановою також зобов'язали Президію АН УРСР розробити положення про премії та подати його РМ УРСР для затвердження. 12 червня 1964 р. прийнято постанову РМ УРСР № 595 «Про встановлення Академією наук УРСР премій імені видатних учених України», якою затверджено «Положення про премії імені видатних учених України» та перелік цих премій. Додатком до цієї постанови визначено, що премію імені Є. О. Патона присуджує Відділ фізико-технічних проблем матеріалознавства АН УРСР за роботи у галузі створення нових металургійних процесів, нових сплавів і матеріалів та створення унікального обладнання для металургійних процесів; премію імені М. М. Крилова – Відділ математики, механіки і кібернетики АН УРСР за фундаментальні дослідження і розробку нових методів у галузі математики, механіки і теоретичної кібернетики; премію імені Л. В. Писаржевського – Відділ хімії та хімічної технології АН УРСР за видатні науково-дослідні роботи, присвячені дослідженням механізмів хімічних реакцій, включно з каталітичними процесами; премію імені В. Я. Юр'єва – Відділ загальної біології АН УРСР за роботи в галузі генетики і створення нових методів акліматизації, селекції і гібридизації рослин і тварин, вивчення нових більш врожайних сортів сільськогосподарських культур та високопродуктивних порід тварин. Президія АН УРСР постановою від 17 липня 1964 р. № 118 взяла до відома і виконання зазначену постанову РМ УРСР та зобов'язала Бюро Відділів та науково-організаційний відділ Президії АН УРСР організувати роботу з проведення конкурсу, підготовки і подання на розгляд Президії АН УРСР необхідних матеріалів про присудження премій імені визначених учених України. У 1965 р. премії були присуджено: імені Є. О. Патона – д. т. н. І. І. Фрумину за роботу «Дослідження, розробка і впровадження механізованої наплавки валків гарячої прокатки»; імені М. М. Крилова – акад. М. М. Боголюбову за роботи «О квазипериодических решениях в задачах нелинейной механики» і «Одночастотные свободные колебания в нелинейных системах с многими степенями свободы»; імені Л. В. Писаржевського – акад. О. І. Бродському, акад. Є. О. Шилову за роботи в галузі механізмів хімічних реакцій; імені В. Я. Юр'єва – д. б. н. В. П. Зосимовичу, В. О. Паніну за розробку методики вивчення нових поліплоїдних гібридів та впровадження їх у практику. – Док. № 174.

Джерела та літ.: Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1350. Арк. 24; ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 3534. Арк. 22–23; Цибань В. О. Нагороди Національної академії наук України. Золота медаль ім. В. І. Вернадського. Премії імені видатних учених України. Відзнаки. Київ: Академперіодика, 2010. С. 90–92, 127–130, 136–138, 209–210, 248, 263, 266, 293.

64. Міжнародна комісія по вивченню народної культури Карпат і Балкан (МКККБ) – утворена в 1959 р. за ініціативою чехословацьких та польських етнографів і фольклористів. Головним її завданням було вивчення історії народної культури Карпато-Балканського регіону, зміцнення контактів між науковими центрами та окремими науковцями різних країн, координація досліджень і публікація їх результатів. Поступово до складу Комісії увійшли вчені Угорщини, Радянського Союзу, Румунії, Болгарії, Югославії. Комісія складалася із національних сек-

цій, очолювала її міжнародна президія. Працювали секції: чехословацька, югославська, угорська, румунська, польська, болгарська, радянська (з 1967 р.). Резиденцією Комісії був Етнографічний інститут Словацької АН у Братиславі. Головним ученим секретарем був Вацлав Фролець. Українську сторону, окрім російських вчених (Юліан Бромлей, Наталія Граціанська, Борис Путілов та ін.), представляли відомі українські етнологи Юрій Гошко, Тетяна Кішук, Іван Могитич, Павло Федака, пізніше у рамках комісії працювали Мирослав Сополіга та Роман Сілецький. Дослідники брали активну участь у діяльності Комісії, зокрема друкували свої матеріали у виданнях «Карпатский сборник» (Москва, 1972; 1976), «Ľudová kultúra v Karpatoch» (Братислава, 1972), «Ľudové staviteľstvo v karpatskej oblasti» (Братислава, 1974), бюлетені «Carpatica» (від 1977 р. «Carpatobalkanica»). Результатом роботи українських вчених було видання колективної монографії «Народна архітектура українців Карпат» (1987). У підсумку на основі кожної з праць планувалася підготовка загального дослідження. До 1992 р. частина національних синтез була підготовлена, але через смерть незмінного секретаря МКККБ В. Фрольця діяльність Комісії була призупинена. У 1994 р. на міжнародній конференції МКККБ у Львові діяльність комісії була відновлена, але територіальні рамки обмежено лише карпатським регіоном. Головою Секретаріату Комісії у 1993 р. став учений-етнолог академік НАН України С. П. Павлюк. – Док. № 182.

Джерела та літ.: Фролець В. Работа Международной комиссии по изучению народной культуры в области Карпат и Балкан (к 25-летию комиссии) // Советская этнография. 1984. № 5. С. 139–141; Конопка В., Сивак В. Публікація результатів дослідження підсекції «Народна архітектура» Карпато-Балканської комісії (1976–1992) // Народознавчі зошити. 2017. № 3. С. 748–749.

65. Президиумом АН УССР совместно с Институтом математики АН УССР была проведена первая летняя математическая школа. Президія АН УРСР 24 вересня 1963 р. прийняла постанову «Про підсумки та досвід роботи Літньої школи по підвищенню кваліфікації наукових співробітників при Академії наук УРСР» (протокол № 30, п. 295). Заслухавши доповідь академіка-секретаря Відділу математики, механіки і кібернетики АН УРСР Ю. О. Митропольського про підсумки і досвід роботи Літньої школи з підвищення кваліфікації наукових співробітників, Президія АН УРСР відзначила позитивно її роботу. З огляду на це, Президія АН УРСР постановила: вважати, що організація літніх шкіл з теоретичних напрямів наукових досліджень є однією з дієвих форм підвищення кваліфікації молодих наукових співробітників; зобов'язала бюро Відділу математики, механіки і кібернетики АН УРСР до 15 грудня 1963 р. подати на розгляд Президії АН УРСР пропозиції про проведення Літньої школи з найактуальніших питань математичної фізики, теорії нелінійних коливань та теоретичної кібернетики; рекомендувати бюро усіх Відділів АН УРСР ознайомитися з досвідом роботи Літньої школи з нових питань математики і розглянути питання про організацію таких шкіл з теоретичних напрямків інших галузей наук; рекомендувати надалі широко залучати до літніх шкіл молодих наукових співробітників із закладів вищої освіти; дозволити Інституту математики АН УРСР надрукувати на ротапринті кон-

спекти лекцій зі спецкурсів, прочитаних у Літній школі в 1963 р., і надіслати їх зацікавленим науковим установам і кафедрам закладів вищої освіти. Цією постановою Президія АН УРСР також рекомендувала преміювати д. ф.-м. н. Ю. Ю. Трохимчука за успішну роботу з організації та проведення школи і винесла подяку: акад. М. М. Боголюбову, чл.-кор. М. Г. Крейну, чл.-кор. В. О. Макаренку, проф. А. Д. Мишкієву, проф. М. І. Вишину, проф. О. О. Ладиженській, проф. О. А. Олійнику, проф. М. М. Постнікову, проф. І. Т. Тодорову, а також директору Канівського державного музею-заповідника «Могила Т. Г. Шевченка» Я. М. Данилову.

15 січня 1964 р. прийнято постанову Президії АН УРСР № 11 «Про організацію в Академії наук УРСР Зимової математичної школи по підвищенню кваліфікації наукових співробітників». Президія АН УРСР заслухала інформацію академіка-секретаря Відділу математики, механіки в кібернетики АН УРСР Ю. О. Митропольського про організацію роботи школи і постановила: організувати з 17 лютого по 2 березня 1964 р. математичну школу з теорії ймовірностей з розміщенням її у м. Ужгород; визначила, що основним завданням школи є підвищення кваліфікації наукових співробітників установ АН УРСР із залученням співробітників АН СРСР, Литовської й Узбецької академії наук шляхом організації для них читання лекцій провідних вчених країни та проведення відповідних семінарів з найважливіших наукових напрямів сучасної математики; затвердила програму Зимової математичної школи та прийняла ряд рішень з питань організації школи. – Док. № 190.

Джерела та літ.: Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1254. Арк. 85–87; Творець теоретичної і математичної фізики: до 110-річчя від дня народження академіка М. М. Боголюбова / редкол.: Б. С. Патон (голова), А. Г. Загородній (заст. голови) [та ін.]. Київ: Академперіодика, 2019. С. 186.

66. Вішік Марко Йосипович (19.10.1921 – 23.06.2012) – математик, доктор фізико-математичних наук (1951), професор (1954). Народився у м. Львів. Навчався на фізико-математичному факультеті ЛДУ імені Івана Франка (1939–1941). Закінчив Тбіліський державний університет (1943). У 1943–1945 рр. навчався в аспірантурі Тбіліського математичного інституту, з 1945 р. в аспірантурі МІАН. У 1947 р. захистив кандидатську дисертацію, в 1951 р. – докторську дисертацію на тему «Про системи еліптичних диференціальних рівнянь і про загальні крайові задачі». У 1953–1965 рр. викладав на кафедрі математики Московського енергетичного інституту. У 1965–1993 рр. професор кафедри диференціальних рівнянь механіко-математичного факультету МДУ. З 1993 р. – головний науковий співробітник Інституту проблем передачі інформації РАН. У 1966–1991 рр. працював за сумісництвом в Інституті проблем механіки АН СРСР, а з 1993 р. – на кафедрі загальних проблем управління механіко-математичного факультету МДУ. Досліджував рівняння з частинними похідними, функціональний аналіз та математичну фізику. Був членом редколегії Міжнародного математичного журналу «Asymptotic Analysis» та журналу Італійської НАН «Rendiconti della Accademia Nazionale della Scienze detta dei XV». Автор праць: «Уравнение Хопфа, статистические решения,

моментные функции, соответствующие системе уравнений Навье–Стокса и уравнению Бюргерса» (1976), «Математические задачи статистической гидромеханики» (1980; у співавторстві), «Аттракторы эволюционных уравнений» (1989; у співавторстві). Удостоєний Премії Московського математичного товариства (1951), Премії РАН імені академіка І. Г. Петровського (1992), Міжнародної премії Гумбольдта (1996), нагороджений медаллю College de France (1974). – Док. № 190.

Джерела та літ.: Вишик Марко Йосифович: [Електронний ресурс] // Летопись Московского университета. Режим доступа: <http://letopis.msu.ru/peoples/2211>; Марко Йосифович Вишик: [Електронний ресурс] // Успехи математических наук. 2013. Т. 68. Вып. 2 (410). С. 197–200. Режим доступа: <http://www.mathnet.ru/links/4380c80c0bd44f8638c59c83d756ad7c/rm9515.pdf>; Умер Марк Йосифович Вишик: [Електронний ресурс] // Информационные процессы. 2012. Т. 12. № 2. С. 155–157. Режим доступа: <http://www.iip.ru/2012/155-157-2012.pdf>

67. Тодоров Иван Тодоров (26.10.1933) – фізик-теоретик, доктор фізико-математичних наук, академік Болгарської АН (1974). Народився у м. Софія (Болгарія). Закінчив Софійський університет (1956). У 1956–1958 рр. працював у Фізичному інституті БАН, у 1958–1971 рр. – в Об'єднаному інституті ядерних досліджень (м. Дубна, Росія). З 1971 р. працює в Інституті фізики БАН; професор Софійського університету. Є одним з авторитетних міжнародних експертів, запрошених для консультацій до Нобелівського комітету з висунення лауреатів Нобелівської премії. Працював, читав лекції та відвідував спеціальні курси на запрошення 27 провідних світових дослідних центрів. Досліджував квантову теорію поля і фізику елементарних частинок. Засновник сучасної болгарської школи в теоретичній і математичній фізиці. Автор праць «Analytic properties of Feynman diagrams in quantum field theory» (1971), «Conformal description of spinning particles» (1986). Лауреат Національної («Димитрівської») премії (1971), Премії Гумбольдта (2003), нагороджений орденом Народної Республіки Болгарії другого ступеня (1983), медаллю «Francois Ier» Коледж де Франс (1986), орденом «Марин Дринов» БАН (2003), орденом «Св. Кирило і Мефодій» першого ступеня (2005), орденом «Стара планина» (2014). – Док. № 190.

Джерела та літ.: Лаборатория «Теория на элементарните частици» 1972–2012: [Електронний ресурс]. Режим доступа: http://theo.inrne.bas.bg/elpart/TEP/40years_INRNETEP.pdf; Президентът Росен Плевнелиев удостои с държавни отличия дейци на науката, културата и изкуството: [Електронен ресурс] // Президент на Република България. Режим на достъп: <https://www.president.bg/news2050/prezidentat-rosen-plevneliiev-udostois-darzhavni-otlichiya-deytsi-na-naukata-kulturata-i-izkustvoto.html>; Тодоров Иван Тодоров: [Електронний ресурс] // Знамениті, великі, геніальні люди. Найцікавіше про них! Режим доступа: <http://100v.com.ua/uk/node/7198>

68. Трохимчук Юрій Юрійович (17.10.1928 – 18.12.2019) – математик, доктор фізико-математичних наук (1960), професор (1960), член-кореспондент НАН України (2006). Народився у м. Київ. Проживав у м. Корсунь (нині – м. Корсунь-Шевченківський, Черкаська обл.), м. Львів, м. Калач (Воронезька обл., РФ), ст. Лугова (Казахстан). Закінчив фізико-математичний факультет ЛДУ імені

Івана Франка (1949). Навчався в аспірантурі Львівської філії АН УРСР (1949–1952). Після захисту дисертації в 1952 р. Працював асистентом на фізико-математичному факультеті ЛДУ імені Івана Франка. З 1953 р. – доцент Львівського поліграфічного інституту, у 1955–1960 рр. – доцент Новосибірського електротехнічного інституту. З 1960 р. працював у Інституті математики АН УРСР (старший, провідний науковий співробітник), за сумісництвом – професор механіко-математичного факультету КДУ імені Тараса Григоровича Шевченка. Досліджував теорії функцій і топології, застосування нових топологічних методів до розв’язання класичних теоретико-функціональних проблем. З 1963 р. протягом 20 років був організатором літніх математичних шкіл. Автор праць: «Непрерывные отображения и условия моногенности» (1963), «Устранимые особенности аналитических функций» (1992), «Дифференцирование, внутренние отображения и критерии аналитичности» (2007). Лауреат Премії імені О. В. Погорелова НАН України (2008). – Док. № 190.

Джерела та літ.: Плакса С. А. З математикою в серці. До 90-річчя члена-кореспондента НАН України Ю. Ю. Трохимчука // Вісник НАН України. 2018. № 3. С. 119–112; Із глибоким сумом сповіщаємо, що 18 грудня 2019 року на 92 році життя помер видатний український математик член-кореспондент НАН України Юрій Юрійович Трохимчук: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=5880>

69. Доленко Григорій Назарович (08.03.1917 – 16.12.1990) – геолог та геофізик, доктор мінералогічних наук (1961), професор (1963), член-кореспондент (1964), академік АН УРСР (1979). Народився у с. Гаївка Кіровоградської обл. У 1940 р. закінчив Харківський університет. У 1941 р. – геолог на нафтових промислах Краснодарського краю, згодом долучився до створення нафтової бази в Поволжі. З 1942 р. – старший геолог тресту «Борислав-нафта», у 1945–1950 рр. – завідувач відділу, а згодом головний геолог Радянського нафтового управління в Австрії, згодом – головний геолог тресту «Укрнафтогазрозвідка». З 1952 р. – науковий співробітник, з 1955 р. – старший науковий співробітник в Інституті геології і геохімії горючих копалин АН УРСР (м. Львів), з 1959 р. – заступник директора з наукової роботи, у 1963–1982 рр. – директор інституту. Засновник відділу геології нафти й газу, яким керував протягом усього життя. В. о. голови наукової ради Відділення АН УРСР (1964–1982) та Українського тектонічного комітету (з 1985 р.). З 1972 р. – член бюро наукової ради, голова секції науки про Землю й голова колегії міжвідомчого науково-виробничого геолого-геофізичного комплексу Західного наукового центру АН УРСР. Сфера наукових досліджень – геологія нафти та газу, зокрема розробка теоретичних питань закономірностей утворення й розміщення нафтових і газових родовищ. Один з першовідкривачів нафтових родовищ Оренбурзької обл. Опублікував близько 400 наукових статей і 12 монографій. Автор праць: «Геологія нафтових родовищ України» (1959), «Геология нефти и газа Карпат» (1962), «Нефтегазоносность Крыма» (1968; у співавторстві), «Закономірності нафтогазоносності Передкарпатського і Закарпатського прогинів» (1969; у співавторстві), «Геология и нефтегазоносность Вольно-Подольской плиты» (1980), «Закономерности образования и пространственного размещения

залежей нафти и газа в Днепроовско-Донецкой впадине» (1981; у співавторстві), «Нефтегазоносные провинции Украины» (1985), «Геология и геохимия нефти и газа» (1990) та ін. Учасник Другої світової війни. Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1971). Лауреат Державної премії УРСР в галузі науки й техніки (1971) і Премії імені В. І. Вернадського АН УРСР (1977). Учасник багатьох міжнародних конгресів, симпозіумів, колоквиумів, делегат XI сесії Міжнародного Тихоокеанського конгресу (Токіо, 1966), VII Міжнародного седиментаційного конгресу (Лондон, 1967), Міжнародного колоквиуму по використанню Світового океану (Бордо, 1971), VIII Міжнародного седиментаційного конгресу (Гайдельберг, Ганновер) та ін. Виступав із науковими доповідями у 13 країнах Європи, Азії та Америки. Був дійсним членом багатьох наукових товариств, комітетів та рад. – Док. № 193.

Джерела та літ.: Григорий Назарович Доленко: Ученый в области геологии и геохимии нефти и газа / сост.: В. И. Царинный, М. Г. Бачинская; вступ. ст. В. В. Глушко, Я. А. Кульчицкого. Киев: Наукова думка, 1987. 70 с.; Галайчак Т. Ю. Доленко Григорій Назарович // Енциклопедія історії України: у 10 т. Т. 2: Г–Д. Київ: Наукова думка, 2004. С. 438–439; Шаталов М. М. Видатний геолог-нафтовик, академік Григорій Назарович Доленко (до 100-річчя від дня народження) // Геологічний журнал. 2017. № 1. С. 97–100; Павлюк М. Академік Григорій Назарович Доленко – корифей нафтогазової геології, великий організатор науки та справжній патріот України (до 100-річчя від дня народження) // Геологія і геохімія горючих копалин. 2017. № 1/2. С. 11–14; Г. Н. Доленко (100 років від дня народження) // Наука та наукознавство. 2017. № 1. С. 175–176.

70. Петров Віктор Платонович (Віктор Домонтович, Віктор Бер, Віктор Петренко, Борис Веріго; 10.10.1894 – 08.06.1969) – літературознавець, історик, археолог, філософ, соціальний антрополог, культуролог, письменник, доктор філологічних наук (1930; повторно – 1966), дійсний член Російського географічного товариства (1928). Народився в м. Катеринослав (нині – м. Дніпро). Закінчив історико-філологічний факультет Київського університету (1918). Професорський стипендіат Київського університету (1918–1920), аспірант КІНО (1923–1927). Викладач ВІНО (1921–1922). Одночасно секретар Комісії ВУАН зі складання історичного словника української мови (1919–1920), науковий співробітник (1920–1924), секретар (1924–1927) і завідувач (1927–1930) Етнографічної комісії ВУАН. Співредактор «Етнографічного вісника» (1925–1929). Науковий співробітник (з 1933 р.), завідувач сектора дофеодалної та феодальної археології (з 1939 р.) Спільки інституцій матеріальної культури (з 1934 р. – Інститут історії матеріальної культури АН УРСР, із 1938 р. – Інститут археології АН УРСР), у 1941 р. – директор Інституту українського фольклору АН УРСР. Під час Другої світової війни служив у радянській розвідці (1941–1945). Співробітник Українського наукового інституту в Берліні (1944–1945). Протягом 1945–1949 рр. перебував у середовищі української еміграції в Баварії. Співзасновник Мистецького українського руху, викладач Українського вільного університету, Богословської академії УАПЦ, Українського технічно-господарського інституту в Мюнхені. В 1950–1956 рр. працював в Інституті історії матеріальної культури АН СРСР в Москві. Старший науковий співробітник, завідувач архіву Інституту археології АН УРСР (1956–1969). Ав-

тор понад 300 наукових праць, зокрема, «Куліш і Шевченко (До історії їх взаємовідносин в 1843–1844 роках)» (1925), «Аліна й Костомаров» (1929), «Пантелимон Куліш у п'ядесяти роки: життя, ідеологія, творчість» (1929), «Тарас Шевченко як поет нації» (1946), «Українські культурні діячі УРСР 1920–1940. Жертви більшовицького терору» (1959), «Слов'яни і Візантія. Про зміни археологічних культур на території України в V–VII ст. н. е.» (1965) та ін. Автор романів: «Дівчина з ведмедиком» (1928), «Доктор Серафікус» (1947). Нагороджений орденом Вітчизняної війни I ступеня (1966). – Док. № 201.

Джерела та літ.: Андреев В. М. Віктор Петров: нариси інтелектуальної біографії вченого. Дніпропетровськ: Герда, 2012. 476 с.; Андреев В. Віктор Петров та його діяльність під час «перебудови» української академічної науки (1930-ті рр.): внесок в археологію // Scriptorium nostrum. 2018. № 2. С. 21–38.

71. Жилко Федот Трохимович (14.03.1908 – 17.12.1995) – український мовознавець, діалектолог, доктор філологічних наук (1960), професор (1961). Народився у с. Соловцовка (нині – Пензенська обл., РФ). Під час Першої світової війни переїхав з матір'ю на її батьківщину – у село Македони (нині – Миронівський р-н, Київська обл.). Закінчив Київський інститут професійної освіти (1932; нині – КНУ ім. Т. Шевченка). Працював у газетах «Шляхом Леніна» (м. Саратов, РФ), де зацікавився місцевими українськими діалектами, та «Червоне Запоріжжя». Викладав українську мову та літературу в школі та металургійному технікумі, з 1938 р. – в Київському педагогічному інституті, у 1946–1948 рр. завідував кафедрою мови цього інституту. Учасник Другої світової війни, нагороджений бойовими нагородами. З 1948 р. – в Інституті мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР, де в 1950–1971 рр. завідував відділом діалектології, у 1971–1973 рр. – старший науковий співробітник та науковий консультант. У 1951–1958 рр. – головний редактор журналу «Українська мова і література в школі». У 1970-ті роки за наклепом був звинувачений в українському буржуазному націоналізмі і звільнений з Інституту мовознавства. Оселився в м. Пушкіно Московської обл., де продовжив свою наукову роботу, публікуючи її результати у фахових виданнях і беручи участь в міжнародних конференціях з різних лінгвістичних питань. Автор першого підручника «Українська діалектологія» (1940), посібника «Нариси з діалектології української мови» (1955; 1966) і карти українських говорів (1955), праць «Говори української мови» (1958), «Ареальні системи української мови» (1990); розробив концепцію й керував підготовкою фундаментальної діалектологічної праці – «Атласу української мови» (у 3 т. – 1984, 1988, 2001). Під його керівництвом сформовано українську школу лінгвістичної географії. Брав участь у виробленні концепції проєкту «Загальнослов'янського лінгвістичного атласу», забезпечив представлення в ньому інформації про українські діалекти. – Док. № 201.

Джерела та літ.: Дзендзелівський Й. О. Ф. Т. Жилко (До 60-річчя з дня народження) // Українська мова і література в школі. 1968. № 3; Жилко Федот Трохимович // Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України: 1930–2005. Матеріали до історії. Київ: Довіра, 2005. С. 449; Гриценко П. Ю. Жилко Федот Трохимович // Українська мова: Енциклопедія. Київ, 2007. С. 191–192; Гриценко П. Професор Ф. Т. Жилко в українській ді-

алектології II половини XX ст. // Діалектна мова: сучасний стан і динаміка в часі (До 100-річчя проф. Ф. Т. Жилка). Київ, 2008. С. 11–16; Железняк М. Г., Воронич Г. В. Жилко Федот Трохимович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 9: Е–Ж. Київ: Ін-т енцикл. досліджень НАН України, 2009. С. 572.

72. Білецький Андрій Олександрович (12.08.1911 – 10.04.1995) – український мовознавець і літературознавець, антикознавець, перекладач, поліглот, доктор філологічних наук (1952), професор (1953). Народився у м. Харків. У 1933 р. закінчив філологічний факультет Харківського інституту професійної освіти (нині – ХНУ імені В. Н. Каразіна). Працював бібліографом, потім редактором видавництва дитячої літератури у Харкові. У 1937–1941 рр. завідував кафедрою Харківського юридичного інституту, в 1938–1940 рр. викладав латинську мову в Харківському педагогічному інституті іноземних мов. У 1941–1944 рр. працював доцентом Томського університету. Тут 1943 р. захистив кандидатську дисертацію «Іменне основокладання у грецькій мові». З 1944 р. викладав новогрецьку мову у Вищій дипломатичній школі МЗС СРСР. З 1946 р. завідувач кафедри загального мовознавства та класичної філології КДУ імені Т. Г. Шевченка, завідувач кафедри романістики у 1978–1987 рр. Захистив докторську дисертацію «Принципи етимологічних досліджень (на матеріалі грецької мови)» (1952). З 1946 р. за сумісництвом – старший науковий співробітник в Інституті мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР і в Інституті археології АН УРСР. Автор праць із загального мовознавства, семантики, топоніміки, ономастики, класичної філології, епіграфіки, археології: «Принципы этимологических исследований» (1950), «Про власні імена ольвійських написів» (1957), «Грецькі написи на мозаїках Софії Київської» (1960), «Лексикологія і теорія мовознавства: ономастика» (1972), «Естественный язык и знаковые системы» (1976), «Информация и симеоз» (1980), «Про мову і мовознавство» (1996). Переклав українською мовою і прокоментував «Історію в 9 книгах» Геродота (1993). Редактор першого великого «Новогреческо-русского словаря». Разом із дружиною Т. Чернишовою досліджував говірки сучасних греків України та Приазов'я; наново створив писемність для багатьох грецьких регіонів, втрачену внаслідок примусової асиміляції. Почесний член Грецької академії наук, Кіпрської академії наук, а також Кіпрського та Грецького археологічних товариств. – Док. № 201.

Джерела та літ.: Особовий фонд в ІР НБУВ. Ф. 364. 1744 од. зб.; Клименко Н. Ф. А. О. Білецький – поліглот, учений, педагог // Білецький А. О. Про мову і мовознавство. Київ, 1996. С. 216–222; Семчинский С. В. Профессор Андрей Александрович Белецкий (Слово о учителе) // Известия РАН. Серия литературы и языка. 1997. Т. 56. № 4. С. 60–66; Лось В., Горбач Т., Чернухін Є., Купченко-Гринчук О. Архів філологів А. О. Білецького і Т. М. Чернишової в фондах ІР НБУВ. Біографічне дослідження. Науковий каталог. Київ, 2014. 304 с.; Білецький Андрій Олександрович // Енциклопедичний словник класичних мов. Київ, 2017. С. 70.

73. Німчук Василь Васильович (06.07.1933 – 26.11.2017) – мовознавець, доктор філологічних наук (1981), член-кореспондент АН УРСР (1990), професор (1991). Народився в с. Довге Закарпатської обл. Закінчив Ужгородський університет (1955). З 1958 р. працював в Інституті мовознавства ім. О. О. Потебні

АН УРСР, з 1991 р. – в Інституті української мови НАН України: у 1998–2008 рр. – директор, потім завідувач відділу історії української мови. У 1992–2002 рр. за сумісництвом працював провідним науковим співробітником в Інституті української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України. Ініціював створення і був головним редактором академічного часопису «Українська мова» (з 2001 р.). Автор і співавтор понад 500 праць, серед яких «Історія української мови: Морфологія» (1978), «Староукраїнська лексикографія в її зв'язках з російською та білоруською» (1980), «Історія української мови: Синтаксис» (1983), «Історія української мови: Лексика і фразеологія» (1983), «Мовознавство на Україні в XIV–XVII ст.» (1985), «Жанри і стилі в історії української мови» (1989), «Давньоруська спадщина в лексиці української мови» (1992), «Походження та історія назви Січ» (1999); багатьох видань пам'яток старослов'янської і української мови: «Київські глаголичні листки» (1983), «Волинські грамоти XVI ст.» (1995), «Пересопницьке Євангеліє (1556–1561)» (2001). Лауреат Премії АН УРСР імені І. Я. Франка (1985), Всеукраїнської премії імені Івана Огієнка в галузі науки (2003). Нагороджений Почесною грамотою Кабінета Міністрів України (2003). – *Док. № 201.*

Джерела та літ.: Німчук Василь Васильович // Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України: 1930–2005. Матеріали до історії. Київ: Довіра, 2005. С. 496–497; Василь Васильович Німчук. Бібліографія до 75-річчя / вступ. ст. Н. В. Пуряєвої; упоряд. бібліогр. покажчика Ю. В. Осінчук. Київ, 2008. 128 с.; Білоусенко П. В. В. Німчук – учений, наставник, організатор науки // Волинь – Житомирщина: Істор.-філол. зб. з регіональних проблем. 2003. № 10. С. 5–15; Дубровіна Л. А., Лобузін К. В., Гнатенко Л. А., Бондар Н. П. Пам'яті видатного українського вченого, дослідника давньої рукописної та друкованої спадщини України, члена-кореспондента НАН України Василя Васильовича Німчука // Рукописна та книжкова спадщина України. Київ, 2017. Вип. 21. С. 577–583; Українська мова на осі часу: Василеві Васильовичу Німчукові / упоряд. Г. В. Воронич, Н. В. Пуряєва. Київ, 2017. 520 с.; Професор Василь Німчук у спогадах сучасників. Ужгород, 2018. 208 с.

74. Корепанова Алла Пантелеймонівна (04.08.1927 – ?) – філолог-славіст, науковець, викладач, кандидат філологічних наук (1969). Народилася у м. Харків. Закінчила КДУ імені Т. Г. Шевченка в 1952 р. В Інституті мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР працювала в 1955–1983 рр. (лаборантом, молодшим, а з 1978 р. – старшим науковим співробітником). Наукові інтереси в галузі словотвору, семантики, принципів номінації та стратиграфії української ономастики в її міжмовних (слов'янських) та діалектних зв'язках. У 1970-х роках – викладач кафедри слов'янської філології філологічного факультету КДУ імені Т. Г. Шевченка. Була членом редколегії «Повідомлень Української ономастичної комісії». У 1983 р. вийшла на пенсію. Автор близько 50 наукових праць з різних питань слов'янської ономастики, у тому числі монографії «Словотворчі типи гідронімів басейну Нижньої Десни» (1969); співавтор колективних праць: «Словник гідронімів України» (1979), «Гідронімія України в її міжмовних і міждіалектних зв'язках» (1981), «Етимологічний словник літописних географічних назв Південної Русі» (1985). – *Док. № 201.*

Джерела та літ.: Корепанова Алла Пантелеймонівна // Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України: 1930–2005. Матеріали до історії. Київ: Довіра, 2005. С. 468; Паламарчук О. Л. Корепанова Алла Пантелеймонівна // Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур: зб. наук. праць. Київ, 2011. Вип. 14. С. 217–218.

75. Непокупний Анатолій Павлович (18.03.1932 – 25.10.2006) – мовознавець, літературознавець, поет і перекладач, доктор філологічних наук (1975), член-кореспондент АН УРСР (1988), професор (1991). Народився у м. Полтава. Закінчив філологічний факультет КДУ імені Т. Г. Шевченка (1955). У 1958–1959 рр. працював у редакції УРЕ на посаді літературного редактора. У 1959–1961 рр. – у Київській державній лабораторії математичної лінгвістики на посаді провідного інженера. Навчався в аспірантурі під керівництвом акад. Л. А. Булаховського. З 1961 р. працює на посаді молодшого наукового співробітника в Інституті мовознавства ім. О. О. Потебні, з 1969 р. – старший науковий співробітник. З 1982 р. – завідував відділом романо-германського мовознавства, який під його керівництвом розширив поле діяльності й став відділом романських, германських та балтійських мов. Автор близько 300 праць з питань зв'язків індоєвропейських мов, діалектології, ономастики, етимології. Серед них: «Ареальные аспекты балтославянских языковых отношений» (1964), «Балто-севернославянские языковые связи» (1976), «Балтійські родичі слов'ян» (1979); розділи у монографіях «Гідронімія України в її міжмовних і міждіалектних зв'язках» (1981), «Міжетнічні зв'язки в українській антропонімії XVII ст.» (1989); статті про зв'язки Тараса Шевченка з Литвою. Був співавтором «Словника гідронімів України» (1979), теоретичних коментарів у виданні пам'ятки «Реєстр війська Запорозького 1649 року» (1995), книги «З України до Литви: українсько-литовський розмовник» (2004). Автор поетичної збірки «Золото вікон» (1989) і перекладів українською мовою творів литовських та латиських письменників. Іноземний член АН Латвійської Республіки (2004). Голова Української ономастичної комісії (з 1981 р.). Член Національної спілки письменників (1990). Кавалер ордена Великого литовського князя Гедиміна III ступеня Литовської Республіки (1998). – *Док. № 201.*

Джерела та літ.: Непокупний Анатолій Павлович // Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України: 1930–2005. Матеріали до історії. Київ: Довіра, 2005. С. 492–493; Анатолій Павлович Непокупний: Біобібліографія до 75-річчя / упоряд. М. І. Вакулич, А. Л. Тараненко. Київ, 2008. 88 с.; Лукінова Т. Б. Анатолій Павлович Непокупний – учений і поет // Мовознавство. 2012. № 2. С. 4–13; Тараненко А. Л. А. П. Непокупний – дослідник пруської мови // Мовознавство. 2012. № 2. С. 20–26.

76. Гохштейн Давид Петрович (30.06.1905 – 18.01.1984) – фізик, вчений у галузі технічної термодинаміки і теплофізики, доктор технічних наук (1939), професор (1939). Один із засновників одеської термодинамічної школи. Народився в с. Голендри Вінницької обл. У 1928 р. закінчив енергетичний факультет Одеського індустріального інституту, де відтоді й працював на кафедрі загальної теплотехніки (доцент, професор, завідувач). У 1936 р. у Московському енергетичному інституті захистив кандидатську дисертацію «Дослідження ізодіабатних процесів ідеальних газів», а у 1939 р. і докторську дисертацію «Питання термодинаміки бінарних циклів». У 1939 р. увійшов до складу Комісії з технічної термодинаміки, утвореної при Енергетичному інституті АН СРСР. У 1941–1945 рр. перебував в евакуації, був завідувачем кафедри теплотехніки Ташкентського текстильного інституту. З 1945 р. завідувач кафедри теоретичних основ теплофізики Одеського політехнічного інституту,

а також до 1948 р. за сумісництвом завідувач кафедри машинознавства й енергетики Одеського інституту сільськогосподарського будівництва, пізніше завідувач кафедри опалення, вентиляції і енергетики в Одеському інженерно-будівельному інституті. З 1950 р. завідувач кафедри теплотехніки в Одеському мукомельному інституті, згодом завідувач кафедри інженерної теплофізики в Одеському технологічному інституті ім. М. В. Ломоносова, а з 1969 р. завідувач цієї ж кафедри в Одеському технологічному інституті харчової і холодильної промисловості, де ним також було засновано проблемну лабораторію «Енергетичні установки на неводних парах». З 1971 р. очолював кафедру атомних електростанцій факультету атомної енергетики Одеського політехнічного інституту, де й пропрацював до кінця життя. Наукові дослідження з проблем застосування законів термодинаміки в практичній теплотехніці. Започаткував розроблення ексергетичних методів аналізу енергетичних установок. Автор ентропійного методу аналізу енергетичних втрат. Автор праць: «К проблеме нового рабочего агента для бинарных установок» (1938), «Энтропийный метод расчета энергетических потерь» (1951), «Использование отходов тепла в тепловых насосах» (1955), «Проблема повышения КПД паротурбинных электростанций» (1960; у співавторстві), «Энтропийный метод расчета энергетических потерь» (1963), «Остановятся ли мировые часы? (Популярное изложение учения об энтропии)» (1963), «Современные методы термодинамического анализа энергетических установок» (1969), «Анализ тепловых схем атомных электростанций» (1977), «Циклы и тепловые схемы АЭС с высокотемпературными реакторами» (1983), «Применение метода вычитания к анализу работы энергоустановок» (1985). Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора та медаллю «За трудову доблесть». – Док. № 202.

Джерела та літ.: Дубковский В. А. К столетию со дня рождения основателя кафедры атомных электрических станций профессора Давида Гохштейна // Одесский политехник. 2004. Дек.; Гохштейн Давид Петрович: [Электронный ресурс] // Энциклопедія Сучасної України. Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=31640

77. Гладішевський Євген Іванович (14.04.1924 – 05.08.2012) – фахівець у галузі неорганічної хімії, доктор хімічних наук (1967), професор (1968). Народився с. Реклинець Львівської обл. Закінчив хімічний факультет ЛДУ імені Івана Франка (1947). Залишився працювати в університеті: асистент (1947–1954), доцент (1954–1968) кафедри неорганічної хімії, декан хімічного факультету (1967–1970), професор і завідувач кафедри неорганічної хімії (1968–1989), водночас проректор з наукової роботи (1971–1991), професор (1989–1998), головний науковий співробітник (1999–2001). Досліджував взаємодію компонентів у металічних системах та визначення кристалічної структури сполук. Один із засновників Львівської наукової школи «Кристалохімія», член Міжнародної спілки кристалографів, голова Комітету кристалографів України (1993–2004), дійсний член та голова хімічної комісії Наукового товариства імені Шевченка (1992–2012), член секції хімії Державного комітету України по преміях в галузі науки і техніки, член редколегії багатьох наукових журналів («Вісник Львівського університету. Серія хімічна», «Українського хімічного журналу», «Phase Equilibria») та ін. Автор праць: «Кристаллохимия силицидов и германидов» (1971), «Кристаллохи-

мия интерметаллических соединений редкоземельных металлов» (1982; у співавторстві), «Тройные системы, содержащие редкоземельные металлы (1985; у співавторстві) та ін. Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1976), грамотами Президії Верховної Ради України (1984, 1999), заслужений діяч науки УРСР (1979), лауреат Державної премії УРСР в галузі науки і техніки (1984) та ін. – Док. № 202.

Джерела та літ.: Купчинський О. А. Гладишевський Євген Іванович // Енциклопедія Сучасної України: у 30 т. Т. 5: Вод–Гн. Київ, 2006. С. 650; Пам'яті професора Євгена Івановича Гладишевського // Вісник Львівського університету. Серія хімічна. 2013. Вип. 54. Ч. 1. С. 215–217.

78. Сливко Мартин Матвійович (8.11.1927 – 5.02.1974) – мінералог, кристалограф, кандидат геолого-мінералогічних наук (1954), доцент (1956). Народився у с. Новий Дорогинь Житомирської обл. Закінчив з відзнакою ЛДУ імені Івана Франка (1951), отримав освіту геолога. У 1954–1956 рр. був асистентом, 1956–1974 рр. доцентом кафедри мінералогії ЛДУ імені Івана Франка. Досліджував конституцію та кристаломорфологію мінералів, регіональну та генетичну мінералогію, загальну геохімію та геохімію окремих елементів, історію та шляхи розвитку мінералогії. Найбільший внесок вчений зробив у вивчення турмаліну, виявив взаємозалежність між хімічним складом і деякими характеристиками турмаліну, вивчив природу термічного вицвітання рожевих турмалінів, її генетичне й геохімічне значення. Започаткував вивчення фізики мінералів в Україні. На геологічному факультеті ЛДУ імені Івана Франка заклав основи курсу «Геохімія» і підготував цикл лекцій з цього курсу. Член Комісії з мінералогії та геохімії Карпато-Балканської геологічної асоціації, розробив принцип складання геохімічного довідника Карпато-Балканської гірської системи і створив схему його геохімічного опису. Вчений доклав багато зусиль для організації й становлення Мінералогічного музею університету, лабораторної бази Проблемної науково-дослідної лабораторії кафедри мінералогії. Автор праць: «Химический состав и изоморфные замещения в турмалине» (1962), «Хімічний склад земної кори» (1965), «О сущности понятия “изоморфизм” и изоморфных замещений химических элементов» (1965), «Вступні лекції до курсу “Геохімія”» (1966), «Пути развития минералогии» (1967; у співавторстві), «Міграція хімічних елементів у земній корі» (1975). – Док. № 205.

Джерела та літ.: Матковський О. І., Білоніжка П. М. Життєвий шлях та творчий доробок М. М. Сливка (до 70-річчя від дня народження) // Мінералогічний збірник. 1999. № 49. Вип. 1. С. 204–213.

79. Ткачук Лук'ян Григорович (28.10.1902 – 20.10.1981) – вчений-літолог, петрограф, доктор геолого-мінералогічних наук (1945), професор (1945), академік АН УРСР (1972). Народився у с. Немиринці Житомирської обл. Закінчив Київський ІНО (1926). У 1926–1929 рр. працював помічником начальника геоло-

гічної партії в Українському відділенні Геолкому. У 1931–1935 рр. – доцент Київського гірничо-геологічного інституту, у 1935–1941 рр. – доцент КДУ імені Т. Г. Шевченка. У 1938–1941 рр. – завідувач сектора петрографії Інституту геологічних наук АН УРСР. У 1945–1961 рр. керував відділом літології Інституту геології і геохімії горючих копалин АН УРСР у Львові і водночас був завідувачем кафедри Львівського політехнічного інституту. У 1961–1968 рр. – завідувач відділу літології і корисних копалин Інституту геології АН УРСР, у 1969–1981 рр. керував відділом геології і геохімії літогенезу Інституту геохімії і фізики мінералів АН УРСР. Досліджував речовинний склад, структурно-текстурні особливості, петрографічні відміни у породах магматичних і метаморфічних комплексів Українського кристалічного масиву, а також осадові і осадово-вулканогенні формації Карпат. Також провів масштабні літологічні дослідження осадових формацій південно-західної частини Східноєвропейської платформи, Передкарпаття й Карпат. Взяв активну участь у складанні першої у світі карти метаморфітів Карпат, Балкан і Динарид, Заснував наукову школу літології осадових порід в Україні і пошукової геохімії. Засновник і голова Українського літологічного комітету, заступник голови Радянського комітету Карпато-Балканської геологічної асоціації, член редколегій «Геологічного журналу», «Мінералогічного збірника» та інших наукових видань. Автор праць: «Петрогенезис північно-західної частини Українського кристалічного масиву» (1947), «Подільський чарнокіто-норитовий комплекс» (1947), «Бугские чарнокито-монцонитовые массивы» (1958), «Менілітові сланці Карпат» (1963), «О генезисе чарнокитов Украинского щита» (1966), «Прогноз месторождений полезных ископаемых в осадочных формациях Украины» (1974; у співавторстві), «Пирокластические породы Украины» (1977; у співавторстві), «Минералогия осадочных образований» (1974), «Вопросы геохимии, минералогии, петрологии и рудообразования» (1975). Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора, медалями. – Док. № 205.

Джерела та літ.: Лук'ян Григорович Ткачук / уклад. Ш. Ю. Таращанська; вступ. ст. Є. Ф. Шнюков. Київ: Наукова думка, 1977. 44 с.; Ткачук Лук'ян Григорович: [Електронний ресурс] // Українська Радянська Енциклопедія. Режим доступу: <https://leksika.com.ua/10240327/ure/tkachuk>; Історія Національної академії наук України (1955–1960). Ч. 2: Додатки. Київ, 2015. С. 61, 111, 194, 300, 335, 442, 472, 736, 795, 818, 820, 873; Ковальчук М. С. Лук'ян Григорьевич Ткачук – выдающийся украинский геолог // Геологічний журнал. 2003. № 1. С. 134–135; Ткачук Лук'ян Григорьевич (28.10.1902 – 20.4.1981) // Збірник наукових праць Інституту геологічних наук НАН України. 2012. Вип. 5. С. 278–279; До 110-річчя від дня народження академіка АН України Л. Г. Ткачука, почесного члена УМГ // Записки Українського мінералогічного товариства. 2012. Т. 9. С. 148–149.

80. Бабинець Андрій Євтихійович (13.12.1911 – 01.11.1982) – вчений-гідрогеолог, доктор геолого-мінералогічних наук (1962), професор (1962), член-кореспондент АН УРСР (1964), заслужений діяч науки УРСР (1981). Народився у м. Київ. Закінчив Київський гірничо-геологічний інститут (1935), отримав спеціальність геолога. У 1935–1948 рр. – старший науковий співробітник ІГН АН УРСР. У 1939 р. вступає до аспірантури і у 1941 р. закінчує роботу над кандидатською дисертацією, присвяченою водопостачанню Львова. Захисту дисертації завадила війна.

Під час Другої світової війни займався військово-геологічним забезпеченням бойових дій Південно-Західного, Сталінградського, Південного та 4-го Українського фронтів. У 1948–1950 рр. керував відділом гідрогеології, у 1949–1953 рр. – в. о. директора, 1950–1968 рр. – заступник директора з наукової роботи, у 1968–1982 рр. керував відділом гідрогеологічних проблем в ІГН АН УРСР. Водночас у 1953–1968 рр. був завідувачем кафедри гідрогеології та інженерної геології геологічного факультету КДУ імені Т. Г. Шевченка. У 1961 р. захистив докторську дисертацію «Підземні води південного заходу Російської платформи (поширення і умови формування)». Досліджував геохімію мінералізованих вод Прикарпаття та перспективи використання мінеральних промислових вод на території Дніпровської, Донецької та Львівської впадин, Прикарпаття та Криму. Започаткував вивчення термальних вод України як джерел теплофікації міст і сіл країни. Вперше в Україні почав вивчати ізотопний склад підземних вод, взаємодію рідких відходів з гірськими породами і підземними водами при їх захороненні, перспективи штучного поповнення підземних вод України. Заклав основи гідрогеології глин. Заснував наукову школу морських гідрогеологів, що розвиває ідею газохімічного вивчення надр Землі. Розробив метод вивчення щільності й вологості ґрунтів способом розсіювання нейтронів і променів. Брав участь у Гідрогеологічній секції Карпатсько-Балканської геологічної асоціації, експедиції на науково-дослідних суднах «Михайло Ломоносов» та «Академік Вернадський». Результати досліджень вченого узагальнені у 400 наукових статтях і монографіях. Автор праць: «Геологический очерк Закарпатской области» (1950), «Подземные воды юго-запада Русской платформы» (1961), «Минеральные и термальные воды Советских Карпат» (1978), «Естественные ресурсы подземных вод зоны интенсивного водообмена Украины» (1973; у співавторстві). Лауреат Премії Ради Міністрів СРСР (1981) і Премії ім. В. І. Вернадського АН УРСР (1985). Нагороджений орденом Вітчизняної війни II ступеня, двома орденами Червоної Зірки, «Знак Пошани» (1954), Трудового Червоного Прапора (1971, 1981), «За заслуги» II та III ступенів (1996, 1999). – Док. № 205.

Джерела та літ.: ІА НБУВ. Ф. 56. Оп. 1. Спр. 37; Андрей Евтихийевич Бабинец. Киев: Наукова думка, 1985. 64 с.; Бабинець Андрій Євтихийович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 2: Б–Біо. Київ: Ін-т енцикл. досліджень НАН України, 2003. С. 20; Половка С. Г. Школа морської гидробиології А. Є. Бабинця в дії // Геология и полезные ископаемые Мирового океана. 2010. № 2. С. 85–91; Половка С. Г. Сто морських геологів України. Київ; Умань: Візаві, 2007. С. 28–30; Геворкян В. Х. Митропольський О. Ю. Морська геологія в ІГН НАН України (історія становлення, пошуки, проблеми, нові наукові напрями та школи) // Геологічний журнал. 1996. № 1/2. С. 30–35; Історія Національної академії наук України (1951–1955). Ч. 2: Додатки. Київ, 2012. С. 35, 41, 50, 104, 111, 144, 170–171, 195, 200, 235, 362, 449, 565, 826.

81. Кульчицький Ярослав Онуфрійович (16.04.1923 – 08.08.1996) – геолог, стратиграф, доцент (1966), доктор геолого-мінералогічних наук (1968), професор (1968). Народився у с. Кульчиці Львівська обл. У 1941 р. вступив на хіміко-технологічний факультет Львівського політехнічного інституту. У 1944 р. був мобілізований до лав армії, однак через слабкий зір його скерували на роботу в Нижньо-Тагільський металургійний завод. До березня 1945 р. працю-

вав на посаді помічника машиніста. Закінчив геологічний факультет ЛДУ імені Івана Франка (1948), отримав спеціальність геолога. У 1948–1953 рр. працював геологом-знімальником, начальником польових партій Західноукраїнської експедиції Всесоюзного науково-дослідного геологорозвідувального інституту. У 1953–1966 рр. – завідувач лабораторії геологічної карти, пізніше – сектору Карпат і Передкарпаття, а згодом – геологічного відділу Українського науково-дослідного геологорозвідувального інституту. У 1966–1968 рр. – доцент, у 1968–1996 рр. – професор та у 1964–1990 рр. – завідувач кафедри історичної геології та палеонтології ЛДУ імені Івана Франка. Головні наукові інтереси вченого охоплюють такі галузі як тектоніка, стратиграфія, палеонтологія, гідрогеологія, пошук і розвідка родовищ корисних копалин Українських Карпат. З царини палеонтології вчений описав сліди хребетних у міоценових моласах Передкарпатського і Закарпатського прогинів, знахідки решток черевоногих молюсків з сарматських відкладів Передкарпатського і Закарпатського прогинів та їхнє стратиграфічне значення. Відповідальний редактор «Палеонтологічного збірника» (1968–1996). Нагороджений медаллю «За заслуги в розвідці надр» (1983), почесним знаком «Вища школа» (1983). Лауреат Державної премії УРСР у галузі науки і техніки (1986). Автор праць: «Основи вчення про формації (геогенерації)» (1973), «Геология и полезные ископаемые Украинских Карпат» (1976; у співавторстві), «Атлас літологічно-палеогеографічних карт Східноєвропейської платформи» (1976; у співавторстві), «Геологічна карта Українських Карпат» (1977), «Литология и породы-коллекторы на больших глубинах в нефтегазоносных провинциях Украины» (1983), «Тектоника и металлогения Советских Карпат» (1988), «Проблемні питання геології і корисні копалини Карпатського регіону» (1996; у співавторстві). – Док. № 205.

Джерела та літ.: Лещух Р. Й., Лозиняк П. Ю. Пам'яті професора Ярослава Кульчицького // Вісник Львівського університету. Серія геологічна. 2001. Вип. 15. С. 5–14; Кульчицький Ярослав Онуфрійович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 16: Куз–Лев. Київ: Ін-т енцикл. досліджень НАН України, 2016. С. 133; Кульчицький Ярослав Онуфрійович: [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://old.geology.lnu.edu.ua/HIST_GEO/personalii/Kulchytskiy.htm

82. Морському гідрофізичному інституту АН УРСР необхідно мати сучасне, відмінно оснащене новою електронною апаратурою, судно. Науково-дослідні установи АН УРСР через проведення масштабних досліджень з вивчення фізичних, хімічних і біологічних процесів у водах Світового океану потребували сучасного обладнання, оснащення новою електронною апаратурою, метеорологічними ракетами та площадками для посадки гелікоптерів судна. Провідною установою у ряді науково-дослідних тем, які входили до міжнародної програми вивчення тропічної зони Атлантичного океану, був Морський гідрофізичний інститут АН УРСР. З огляду на це, РМ УРСР звернулася до РМ СРСР за дозволом побудувати на судноверфі ім. Матіаса Тезена у м. Вісмарі (Німеччина) науково-дослідне судно за проектом № 181 для проведення науково-дослідних робіт інститутами АН УРСР. Відповідно до короткої науково-технічної характеристики

конструктивними особливостями судна були: повна водотонажність судна – 6790 т, потужність головної машини – 8000 к. с., швидкість руху – 18 миль/год, загальна потужність електростанції – 2000 кВт. Запас палива дозволяв плавати без заходу в порти для постачання – 20 000 миль, кількість екіпажу – 85 чол., кількість наукових співробітників – 85 чол. На судні також визначено функціонування 25 лабораторій за такими науковими напрямками: фізики моря, гідрографії, фізики атмосфери, геології та сейсмоакустики, фізики Землі, хімії і радіоактивності, біології. Проектом передбачено розміщення допоміжних лабораторій, бібліотеки, площадки для розміщення гелікоптера. Випуск метеорологічних ракет дозволяв досліджувати верхні шари атмосфери. Активне кермо і носовий підрулюючий пристрій мав забезпечити судну підвищену маневреність. Завдяки спеціальному підсиленню корпусу судно мало змогу працювати в льодових умовах.

Науково-дослідне судно «Академік Вернадський» було побудоване у 1968 р. на судноферфі у м. Вісмарі, а дообладнане на судноверфі у м. Кронштадті. 29 вересня 1968 р. судно офіційно спущено на воду. Першим його капітаном був Г. В. Белітський, керівником першої експедиції – к. ф.-м. н. С. Г. Богуславський. За період 1969–1991 рр. виконано 62 рейси в Атлантичному, Чорному та Середземному морях за державними та міжнародними програмами. – Док. № 215.

Джерела та літ.: ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 10. Т. 2. Арк. 80–86; Юбилей НИС «Академик Вернадский»: [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://mhi-ras.ru/news/news_201809281246.html

83. Окснер Альфред Миколайович (15.02.1898 – 20.11.1973) – ботанік, ліхенолог, доктор біологічних наук (1942), професор (1943), член-кореспондент АН УРСР (1972). Народився у м. Єлисаветград (Кіровоград, нині – м. Кропивницький). У 1924 р. закінчив біологічний факультет КІНО (нині – КНУ імені Тараса Шевченка). Працював практикантом Київського ботанічного саду (1919), вчителем природознавства Єлисаветградського сільськогосподарського технікуму (1920–1922), науковим співробітником Ботанічного кабінету і Гербарію ВУАН (1922–1928), завідувачем відділу спорових рослин (1928–1931), завідувачем відділу ліхенології Інституту ботаніки АН УРСР (1931–1941). У 1941–1942 рр. – вчитель природознавства у середній школі № 20 м. Кіровоград. Старший науковий співробітник (1942–1944), завідувач відділу спорових рослин (1944–1969), директор (1969–1970), завідувач відділу нижчих рослин (1970–1973) Інституту ботаніки АН УРСР. Водночас – доцент, професор кафедри систематики нижчих рослин КДУ імені Т. Г. Шевченка (1934–1972) та завідувач кафедри ботаніки Київського гідромеліоративного інституту (1945–1947; нині – Національний університет водного господарства та природокористування). Почесний член Всесоюзного ботанічного товариства (з 1956 р.), Українського ботанічного товариства (з 1968 р.), Українського товариства охорони природи (з 1965 р.). Наукові дослідження присвячено проблемам флористики, філогенії, ботанічної географії, систематики лишайників. Виконав повний флористичний аналіз ліхенофлори радянської Арктики. Засновник української школи ліхенологів, фундатор Національного ліхенологічного гербарію України. Автор праць: «Визначник лишайників УРСР» (1937), «Флора лишайників

України» (у 2 т.; 1956–1968), «Определителя лишайников СССР» (1971; у співавторстві). Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1968). – *Док. № 219.*

Джерела та літ.: Альфред Николаевич Окснер. Киев: Наукова думка, 1988. 28 с.; Брязкало Т. В. Окснер Альфред Миколайович // Особові архівні фонди вчених НАН України в Інституті архівознавства НБУВ: путівник. Київ, 2017. С. 397–398.

84. Інститут мовознавства [ім. О. О. Потебні] планує розширити тематику структурно-математичних досліджень. Математична лінгвістика (алгебраїчна лінгвістика, обчислювальна лінгвістика) – галузь науки на межі математики й лінгвістики, яка вивчає найзагальніші закони будови символічних послідовностей, або знакових систем, до яких належать деякі абстрактні математичні структури, штучні та природні мови. Розмежовують математичну лінгвістику як галузь математики і математичну лінгвістику як розділ мовознавства, підкреслюючи при цьому, що між ними існує тісна взаємодія, бо вони використовують той самий поняттєвий апарат. Математична лінгвістика виникла у 50-ті роки ХХ ст., підґрунтям її появи стала необхідність в уточненні основних лінгвістичних понять, потреба у введенні більш точних і об'єктивних методів аналізу та синтезу мови й тексту, міжпредметні зв'язки з іншими галузями, що вимагають спілкування мовою математики. З розвитком можливостей комп'ютерних технологій також виникла потреба, зокрема, у машинному перекладі та автоматизованому інформаційному пошуку. Методи і положення математичної лінгвістики є теоретичною базою для створення алгоритмічних мов, побудови систем автоматичного опрацювання мовного матеріалу в ЕОМ: машинного перекладу, інформаційного пошуку, автоматизації видавничих процесів, реферування й анотування наукової літератури, створення термінологічних банків, машинних фондів різних мов, автоматизованого укладання словників, машинного розпізнавання і синтезу усного мовлення та ін. Розвиток зазначеного напряму наукових досліджень пов'язаний з діяльністю Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР і створенням у його структурі в 1962 р. відділу теорії української мови і структурно-математичної лінгвістики, який очолив М. А. Жовтобрюх. В Інституті було заплановано: провести дослідження з розробки структурних методів лінгвістичних досліджень різних аспектів і рівнів мови, створення детермінованих і статистичних моделей української мови, порівняльно-типологічне опрацювання слов'янських і мов народів СРСР, термінології в галузі математики, хімії, лінгвістики, застосування структурно-математичних методів у роботі інших відділів, зокрема, при розробленні питань лінгвістичної географії, лексикології тощо; доповнити групу структурно-математичної лінгвістики фахівцями у цій галузі, включити до її складу математика та забезпечити групу приміщенням; придбати комплект цифрових аналітичних машин (перфораторів, табулятора тощо); для підготовки наукових кадрів запланувати щорічний набір двох–трьох аспірантів з цього фаху; забезпечити координацію наукових робіт з Інститутом кібернетики; проводити регулярно наукові семінари. 1 листопада 1968 р. в Інституті було організовано окремий відділ структурно-математичної лінгвістики. – *Док. № 227.*

Джерела та літ.: Карпіловська Є. А. Математична лінгвістика: [Електронний ресурс] // Енциклопедія Сучасної України. Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=66930; Клименко Н. Ф. Структурно-математична лінгвістика // Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України: 1930–2005. Матеріали до історії. Київ: Довіра, 2005. С 296–314; Перебийніс В. С. Математична лінгвістика: [Електронний ресурс] // Українська мова: Енциклопедія. Київ: Українська енциклопедія, 2000. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um44.htm>

85. Створити при Президії АН УРСР Комісію по космічних дослідженнях. У 1950 – на початку 1960-х років у системі установ АН УРСР широко розробляли проблеми, пов’язані із освоєнням Космосу. Зокрема, інститути будівельної механіки, математики, металокераміки і спецсплавів, а також Фізико-технічний інститут розробляли ряд наукових питань, пов’язаних із проблемами реактивної техніки. В Інституті електротехніки працювали над створенням елементів автоматики для керованих трансконтинентальних і космічних ракет. Інститут радіотехнічних проблем розгорнув роботи у галузі космічного радіозв’язку та управління ракетами. При Інституті радіофізики і електроніки АН УРСР вирішували загальні наукові питання у галузі космогонії, радіоастрономії, космонавтики та радіонавігації, було досліджено ряд задач космічної електродинаміки і газодинаміки. Головна астрономічна обсерваторія спільно з Полтавською гравіметричною обсерваторією АН УРСР спрямували зусилля на вирішення найважливіших астрономічних проблем, пов’язаних із освоєнням Космосу. Радіоастрономічна обсерваторія при Інституті радіофізики і електроніки АН УРСР на збудованому інтерференційному радіотелескопі декаметрового діапазону здійснювала спостереження за джерелами космічного радіовипромінювання. Наукові дослідження у галузі космічної біології здійснювались інститутами фізіології ім. О. О. Богомольця, мікробіології ім. Д. К. Заболотного, ботаніки. АН УРСР широко співпрацювала з Особливим конструкторським бюро № 586 (з 1966 р. – СКБ «Південне», м. Дніпропетровськ; нині – Державне підприємство «Конструкторське бюро “Південне” ім. М. К. Янгеля») під керівництвом М. К. Янгеля в якому розробляли ракетні та космічні апарати. Зважаючи на це, АН УРСР у середині 1950-х років ініціювала організацію в м. Дніпропетровськ Інституту аерогазодинаміки (проблем реактивної техніки), а перспективним планом АН УРСР на 1960-ті роки – Інституту космічної біології, проте ці установи не було створено.

29 серпня 1960 р. постановою Президії АН УРСР було затверджено склад закритої наукової ради АН УРСР з розгляду питань у галузі ракетної техніки під головуванням директора Інституту механіки АН УРСР чл.-кор. А. Д. Коваленка, до якої увійшли визначні вчені – академіки Ф. П. Белянкін, Г. М. Савін, І. Т. Швець, доктори наук О. М. Голубенцев, М. О. Ключевський, В. А. Лазарян, С. В. Малащенко та інші вчені АН УРСР.

Комісія по космічних дослідженнях при Президії АН УРСР була створена для координації космічних досліджень в Україні у 1968 р. Очолив її Президент АН УРСР акад. Б. Є. Патон, заступник голови комісії – віцепрезидент АН УРСР, директор Інституту проблем міцності АН УРСР акад. Г. С. Писаренко. До складу Комісії увійшли провідні вчені та спеціалісти з різних установ України. Комісією було засновано збірник «Космические исследования на Украине», з 1983 р. –

«Космическая наука и техника», з 1994 р. – «Космічна наука і технологія» (спільне видання НАН України і Національного космічного агентства України). 20 лютого 1992 р. Указом Президента України було організовано Національне (нині – Державне) космічне агентство України під керівництвом В. П. Горбуліна. 5 червня 1995 р. спільним рішенням НАН України та НКАУ було створено Інститут космічних досліджень, його першим директором став акад. В. М. Кунцевич. У 2001 р. Комісію по космічних дослідженнях було реорганізовано у Раду з космічних досліджень НАН України та Національного космічного агентства України. – *Док. № 230.*

Джерела та літ.: Головна астрономічна обсерваторія Національної академії наук України: від ідеї створення до міжнародного визнання / за ред. Я. С. Яцківа. Київ: Наукова думка, 2018. С. 48–66; Історія НАН України: 1956–1960. Документи і матеріали. Київ, 2016. С. 227, 232, 261, 332, 600, 631, 636, 658–659; Новиков Н. В. На первом практическом этапе создания и развития космических исследований в Украине (1968–1984 гг.) // Космічна наука і технологія. 2013. Т. 19. № 1. С. 70–77; Яцків Я. С., Кислюк В. С. Періодичні видання України з космічної тематики // Космічна наука і технологія. 2011. Т. 17. № 2. С. 77–81.

86. Серія матеріалов проф. Л. А. Близниченко [по обучению во время сна]. Наукові дослідження з гіпнопедії проводилися в Інституті мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР у 1960-х роках завідувачем відділу експериментальної фонетики к. філол. н. Л. А. Близниченко, який одним із перших теоретично обґрунтував гіпнопедичне навчання – метод введення в пам'ять людини інформації під час природного сну. На основі аналізу робіт як радянських, так і зарубіжних вчених, описавши переваги і недоліки попередніх методик, Л. А. Близниченко написав книгу під назвою «Ввод и закрепление информации в памяти человека во время естественного сна». У ній він доповнив і виправив недоліки попередніх робіт в цій сфері і виклав свою теорію. Вчений стверджував, що речення під час гіпнопедичних сеансів повинні бути ствердними, голос диктора спокійним, сильним і переконливим, але найголовніше в такій методиці – це бажання того, хто навчається, його висока навчальна мотивація та спрямованість на досягнення кінцевої мети. Були сформульовані критерії відбору учнів, виявлено умови, за яких гіпнопедія не завдає шкоди організму, показано, як недотримання цих умов порушує сон і погіршує самопочуття. На основі отриманих результатів були розроблені принципи організації гіпнопедії, сформульовані вимоги, що стосуються режиму сну і неспання, обсягу пропонованої протягом однієї ночі інформації, інтонації мовлення, а також структури, правил побудови і часу подачі повідомлення, створені конкретні техніки. – *Док. № 233.*

Джерела та літ.: Близниченко Л. А. Ввод и закрепление информации в памяти человека во время естественного сна. Киев: Наукова думка, 1966. 147 с.; Бровченко Т. О., Корольова Т. М. Історія розвитку лабораторій експериментальної фонетики // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки. 2016. № 22. С. 10–14.

87. Кругляк Юрій Олексійович (нар. 14.02.1937) – фізико-хімік, один із засновників української школи квантової хімії, доктор хімічних наук (1969), професор (1981). Народився в м. Харків. У 1959 р. закінчив ХДУ (нині – ХНУ імені

В. Н. Каразіна), в якому продовжив навчання в аспірантурі. У 1960–1961 рр. стажувався в комп'ютерному центрі Технологічного інституту Кейса у м. Клівленд (США). У 1963 р. захистив кандидатську дисертацію «Вивчення сольватації протона і йонів металів I та II груп елементів Періодичної системи на основі квантової механіки» і очолив створену ним групу квантової хімії в Інституті фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР у м. Київ. У 1969 р. захистив докторську дисертацію «Дослідження в теорії спряжених систем в парамагнітних станах». З 1971 р. – у Інституті теоретичної фізики АН УРСР, в якому створив і очолював до 1979 р. відділ квантової механіки молекул. З 1979 р. в Одесі, у 1979–1981 рр. – старший науковий співробітник Фізико-хімічного інституту АН УРСР, водночас професор кафедри органічної хімії ОДУ ім. І. І. Мечнікова (нині – ОНУ ім. І. І. Мечнікова). У 1981–1989 рр. – професор кафедри фізики Одеського технологічного інституту ім. М. В. Ломоносова. В 1989 р. в ОДУ ім. І. І. Мечнікова створив кафедру молекулярної електроніки, яку очолював до 1998 р. З 1998 р. і нині – професор кафедри інформаційних технологій Одеського державного екологічного університету. У 1961–1979 рр. спільно із колегами створив перший у СРСР пакет комп'ютерних алгоритмів і програм, що забезпечили швидкий розвиток квантової хімії і квантової біології в Україні. Автор праць: «Таблицы интегралов квантовой химии. Т. 1. Таблицы интегралов A_n и B_n » (1965), «Методы вычислений в квантовой химии. Расчет π -электронной структуры молекул простыми методами молекулярных орбиталей» (1967), «Методы расчета электронной структуры и спектров молекул» (1969) (усі у співавторстві), а також «Нанoeлектроника “снизу – вверх”» (2015), «Квантовая химия. Киев: 1963–1991» (2016), «Физика и моделирование нанотранзисторов» (2018). Дійсний член АН вищої школи України по фізико-технічному відділенню (1994), після реорганізації Академії – дійсний член Відділення фізики і астрономії. Член Українського фізичного товариства та член-фундатор Міжнародного товариства молекулярної електроніки та біокомп'ютіngu (США). – Док. № 253.

Джерела та літ.: Лобанов В. В. Кругляк Юрій Олексійович: [Електронний ресурс] // Енциклопедія Сучасної України: у 30 т. Т. 16: Куз–Лев. Київ, 2016. Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=2198; Кругляк Юрій Олексійович // Академія наук вищої школи України: довідник. Київ, 2017. С. 139; Кругляк Юрій Олексійович // Одеський державний екологічний університет. Історія і сучасність. 1932–2007. Одеса, 2007. С. 449–450.

88. Філіал Інституту механіки АН УРСР (м. Дніпропетровськ) створено на базі Відділення гірничорудних проблем Інституту електротехніки АН УРСР шляхом його реформування згідно з постановами РМ УРСР від 28.12.1963 р. № 1408 та Президії АН УРСР від 15.01.1964 р. № 4 для вирішення нагальних наукових проблем розвитку гірничодобувної промисловості. Очолив його член-кореспондент АН УРСР М. С. Поляков. У структурі філіалу були лабораторії, в яких виконувалася значна за обсягом робота щодо розширення досліджень для гірничодобувної промисловості не тільки Дніпропетровської обл., а й для вугільних підприємств Донбасу. Науковцям філіалу належить вагомий внесок у розроблення наукових основ і методів керування вибухом при видобутку й дробленні міцних

гірських порід, наукових основ потокової технології відкритих гірничих робіт, теорії гірничих машин і комплексів, теорії і засобів керування процесами провітрювання шахт, створення і використання на шахтах пристроїв контролю параметрів шахтної атмосфери та її складової – метану, теорії прогнозування гірського тиску на глибоких шахтах, нових конструкцій підйомних канатів. Наукові дослідження проводилися у тісному зв'язку з рудниками і гірничозбагачувальними комбінатами Криворіжжя, вугільними шахтами Донбасу, з галузевими НДІ, заводами і вищими навчальними закладами України. У зв'язку із загальним упорядкуванням структури інститутів АН УРСР 1966 р. наукові лабораторії були реорганізовані у відділи. Подальше виконання поставлених проблем стримувалося статусом філіалу наукової установи і тому постановами РМ УРСР від 03.07.1967 р. № 422 і Президії АН УРСР від 08.12.1966 р. № 323 та від 06.07.1967 р. № 206 Філіал Інституту механіки АН УРСР було реорганізовано в Інститут геотехнічної механіки АН УРСР. У 2002 р. постановою Президії НАН України від 23.10.2002 р. № 248 Інституту присвоєне ім'я академіка М. С. Полякова. – Док. № 254.

Джерела та літ.: Інститут геотехнічної механіки ім. М. С. Полякова. Архівний фонд – 11221 справа за 1962–2003 рр. // Архівні фонди установ Національної академії наук України: путівник. Київ, 2008. С. 73–74; Булат А. Ф. Окремі сторінки історії і сьогодення Інституту геотехнічної механіки ім. М. С. Полякова НАН України (до 50-річчя заснування Інституту) // Вісник НАН України. 2017. № 6. С. 77–89; Історія ІГТМ ім. М. С. Полякова НАН України: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://igtm.dp.ua/index.php/uk/pro-igtm-nan-ukrajini/118-istoriya/istorimya-institutu/2-istoriya-igt-im-m-s-polyakova-nan>

89. ...Провести економічний експеримент на наступних п'яти підприємствах Львівського економічного району. Президія АН УРСР 28 листопада 1964 р. прийняла постанову № 274, в якій погодилася з пропозицією Львівського промислового обкому КП України і Львівського раднаргоспу про створення у 1965–1966 рр. комплексної автоматизованої системи планування та оперативного керування промисловістю Львівського економічного району. Інститут кібернетики АН УРСР, Інститут економіки АН УРСР та Львівське відділення Інституту економіки АН УРСР зобов'язали включити до планів науково-дослідних робіт на 1965–1966 рр. комплексну тему «Розробка і створення комплексної автоматизованої системи планування та оперативного керування промисловістю Львівського економічного району», а також з 1 січня 1965 р. створити відділ прикладної кібернетики у складі Львівського відділення Інституту економіки АН УРСР.

Інститут економіки АН УРСР на основі результатів дослідження за темою «Господарський розрахунок і матеріальне стимулювання в економіці» підготував доповідь «Про деякі шляхи удосконалення планування і матеріального стимулювання виробництва», де обґрунтував питання доцільності поєднання централізованого планування з розвитком ініціативи підприємств на основі підвищення матеріальної зацікавленості колективів у максимальній ефективності виробництва. Для перевірки на практиці основних положень, викладених у доповіді, Інститутом спільно з Львівським раднаргоспом та його підприємствами проведені заходи для здійснення експерименту на п'яти підприємствах Львівського економічного

району – заводі автонавантажувачів, телевізійному заводі, швейній фірмі «Зоря», взуттєвій фірмі «Прогрес» м. Львова і на Великомоствіській шахті № 9 комбінату «Укрзахідвугілля». Мета експерименту – перевірити прикладне значення теоретично обґрунтованих Інститутом прикладних рекомендацій у таких питаннях, як встановлення кола планових показників для промислових підприємств та порядку планування їх виробничої діяльності; порядок гарантованого матеріально-технічного постачання; оцінка якості продукції та стимулювання за її підвищення; оцінка наслідків виробництва за рентабельністю; порядок формування і розподілу фонду підприємства; посилення ролі фонду підприємства в господарській діяльності і заохочення працівників. Пропозиції Інституту економіки АН УРСР полягали у тому, щоб підприємствам, які продукують засоби виробництва, Радою народного господарства визначалася виробнича програма за обсягом та номенклатурою, а підприємства, які виробляють товари народного використання, формують виробничу програму і плани обсягу виробництва самостійно на основі договорів із заказником. При виконанні плану постачання, підприємства отримували право створення заохочувального фонду, розмір якого визначався сумою фактичного прибутку або рентабельності.

Оперативне керування проведенням експерименту мало здійснюватися Львівським раднаргоспом, а наукове та методичне керівництво – Інститутом економіки АН УРСР, його Львівським відділенням та створеними з цією метою науковими економічними лабораторіями. Нова система планування та оцінки діяльності п'яти промислових підприємств вже у 1965 р. мала забезпечити значне покращення використання внутрішніх резервів, економію матеріальних і трудових ресурсів та значне покращення техніко-економічних показників.

За результатами роботи з січня по жовтень 1965 р. експериментальні шахти збільшили обсяг видобутку порівняно з відповідним періодом минулого року на 17,8% проти 8,7% інших шахт комбінату. При цьому експериментальні шахти зменшили собівартість тонни видобутку на 5,2%, а інші шахти дали здорожчання на 6,5%. Видобуток вугілля на 1000 крб основних фондів збільшився на шахті № 9 порівняно з минулим роком на 27%, № 1 на 21%, № 3 на 11%, проти 9% по іншим шахтам. Значно покращилися й інші техніко-економічні показники, що дало змогу експериментальним шахтам дати умовну економію на суму 516 тис. крб. Здійснюваний експеримент викликав значне зацікавлення широкої громадськості. Інститут надавав консультації з досвіду економічного експериментування з працівниками різних відомств та підприємств України, а також союзних республік. – Док. № 255.

Джерела та літ.: Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1352. Арк. 50–51; Оп. Відділення наук. Спр. 821. 136 арк.; ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 31. Спр. 2682. Арк. 14, 22, 23–27, 29–32.

90. Впорядкування музеїв [АН УРСР по вул. Володимирська, 55]. Президія АН УРСР 12 листопада 1965 р. прийняла постанову «Про музей АН УРСР», якою визнала за доцільне створити в приміщенні по вул. Володимирській, 55 поряд з Геологічною, Палеонтологічною, Зоологічною і Ботанічною музейними

секціями також Археологічну секцію, які надалі іменувати музеями, а всю сукупність музеїв в будинку по вул. Володимирській, 55 іменувати «Музеум Академії наук Української РСР». За Музеумом АН УРСР закріплено весь будинок по вул. Володимирській, 55 (крім конференц-залу), з придатними для музейних експозицій площами. В Інституті зоології АН УРСР за рахунок існуючих штатів вирішили створити Зоологічний музей, закріпивши за ним 16 штатних одиниць (3 старших наукових співробітників, 2 молодших наукових співробітників, 2 старших лаборантів, 1 старшого інженера, 1 художника, 4 таксидермістів, 2 препараторів, 1 доглядача музею). На Зоологічний музей поклали завдання провести наукові дослідження з питань системи тваринного світу, зоогеографії та розгортання музейних експозицій. Зобов'язали фінансово-плановий відділ Президії АН УРСР замінити в Інституті зоології АН УРСР одну посаду старшого наукового співробітника на посаду завідувача Зоологічним музеєм. Дозволити Інституту зоології АН УРСР оголосити конкурс на заміщення посади завідувача Зоологічного музею. Зобов'язати директора Інституту ботаніки д. б. н. Г. І. Білика з 1 січня 1966 р. за рахунок існуючих штатів створити у складі Інституту ботаніки Ботанічний музей на правах відділу. Зобов'язати директора Інституту археології АН УРСР члена-кореспондента АН УРСР С. М. Бібікова передбачити створення на початку 1966 р., за рахунок існуючих штатів, Археологічного музею на правах відділу Інституту та подати до Президії АН УРСР план його роботи. Президія АН УРСР ухвалила рішення Наукову раду Природничого музею АН УРСР надалі іменувати Науковою радою Музеуму АН УРСР, а до складу Наукової ради Музеуму АН УРСР вести д-рів г.-м. н. В. Я. Клименка і Г. І. Молявка та д. іст. н. І. Г. Шовкопляса. Зобов'язати голову Наукової ради Музеуму АН УРСР члена-кореспондента АН УРСР І. Г. Підоплічка до 1 березня 1966 р. подати до Президії АН УРСР здійснений і перспективний плани розміщення в будинку по вул. Володимирській, 55 експозицій окремих музеїв разом з археологічним, Музеуму АН УРСР. Інші рішення Президії АН УРСР були спрямовані на звільнення площ академічними установами під експозиції Музеуму АН УРСР. – Док. № 260.

Джерела та літ.: Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1443. Арк. 82–83.

91. Черненко Іван Сергійович (31.05.1919 – ?) – дослідник історії міжнародного комуністичного і робітничого руху, бібліотекознавець, кандидат історичних наук (1971). Народився в м. Полтава. Учасник Другої світової війни. Закінчив історико-філологічний факультет Одеського педагогічного інституту (1954). Комсорг Київського педагогічного інституту фізкультури, член ЦК ЛКСМУ (1946–1948). З 1948 р. – на політико-виховній та ідеологічній роботі, в т. ч. працював лектором ідеологічного відділу ЦК КПУ (1961–1964). Директор ЦНБ АН УРСР (1964–1969). Старший науковий співробітник відділу історії міст і сіл УРСР Інституту історії АН УРСР (1969–1972). З 1972 р. на викладацькій роботі. Автор наукових і науково-публіцистичних праць: «Книжкова перлина» (1966), «Біобібліографічна робота в бібліотеках академій союзних республік» (1967), «Історія Академії Української РСР» (у 2 т. – 1968; у співавторстві), «Радянська енциклопедія історії України. Том 1» (1970; у співавторстві). Нагороджений двома орденами Червоної Зірки та вісьмома медалями. – Док. № 266.

Джерела та літ.: Овчаренко П. Черненко Іван Сергійович // Вчені Інституту історії України: біобібліографічний довідник. Київ: Ін-т історії України НАН України, 1998. С. 348–349; Ковальчук Г. Керівники ВБУ – НБУВ (1918–1998) // Бібліотечний вісник. 1998. № 5. С. 18–28.

92. Комітет по підготовці та відзначенню 50-річчя з дня смерті і 110-річчя з дня народження І. Я. Франка. Постанова Президії АН УРСР «Про підготовку до відзначення 50-річчя з дня смерті та 110-річчя з дня народження Івана Франка» 28 квітня 1965 р. стала ініціативою, на основі якої РМ УРСР постановою від 7 серпня 1965 р. № 761 заснувала Урядовий ювілейний комітет для підготовки до ювілею письменника у 1966 р. До складу Комітету увійшли 34 визначні науковці, громадські діячі, діячі літератури, а також вчені Академії наук: віцепрезидент АН УРСР акад. І. К. Білодід, акад. М. П. Бажан, акад. П. Г. Тичина, літературознавець, директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР д. філол. н. М. З. Шамота. Членами Комітету стали заступник голови РМ УРСР П. Т. Тронько, міністр культури УРСР Р. В. Бабійчук, голова правління Спілки художників України В. І. Касіян, голова Державного комітету РМ УРСР по кінематографії С. П. Іванов, голова Державного комітету РМ УРСР по пресі І. М. Педанюк, голова правління СПУ О. Т. Гончар, голова Товариства дружби і культурного зв'язку з зарубіжними країнами К. А. Колосова та ін. До роботи комітету залучені письменники та поети П. М. Воронько, Л. Д. Дмитерко, П. А. Загребельний, Ю. О. Збанацький, А. С. Малишко, Д. В. Павличко, Ю. К. Смолич, І. М. Чендей. Голова комітету – О. Є. Корнійчук, заступники – В. П. Козаченко та П. Й. Панч.

7 грудня 1965 р. РМ УРСР надіслала до АН УРСР план заходів з відзначення ювілею. Згідно з ним на вчених АН УРСР покладено наступні зобов'язання: підготувати і провести у м. Львів виїзну наукову сесію АН УРСР, присвячену творчості і літературно-громадській діяльності І. Я. Франка; взяти участь в урочистому засіданні Урядового ювілейного комітету у приміщенні Київського державного академічного українського драматичного театру імені Івана Франка; здійснити підготовку у 1966–1972 рр. 50-томного видання творів І. Я. Франка (Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР за участі інститутів мовознавства ім. О. О. Потебні, мистецтвознавства, фольклору та етнографії, історії, економіки і філософії АН УРСР); видати у 1966–1967 рр. однотомник вибраних творів І. Я. Франка німецькою, англійською, французькою та іспанською мовами; створити силами вчених АН УРСР і художників УРСР пересувну виставку «Життя і творчість Івана Франка» для українців Канади; підготувати для дизельелектроходу «Іван Франко» спеціальну бібліотеку Франкіани і постійно діючу виставку англійською, німецькою, іспанською мовами; забезпечити в 1966 р. спільно з письменниками, громадськими діячами, вченими УРСР та лекторами товариства «Знання» систематичне читання лекцій для трудящих про життя і творчість І. Я. Франка. До організації вказаних заходів залучалися академіки І. К. Білодід, П. Т. Тронько, Ф. Д. Овчаренко, д-ри філол. н. І. І. Басс та М. З. Шамота. – *Док. № 267.*

Джерела та літ.: Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1383. Арк. 178–179; ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 13. Т. 1. Спр. 740. Арк. 38–43.

93. Філіал Інституту механіки (м. Харків). Харківський філіал Інституту механіки АН УРСР – наукова установа, діяльність якої спрямовувалася на комплексні дослідження процесів у теплових і гідравлічних машинах. Філіал створено на базі Лабораторії гідравлічних машин АН УРСР згідно з постановами РМ УРСР «О реорганизации научных учреждений АН УССР» від 28.12.1963 р. № 1408 і Президії АН УРСР від 15.01.1964 р. № 4. Його очолив академік АН УРСР А. П. Філіппов. Істотне розширення тематики досліджень філіалу спричинили неодноразові зміни в структурі, зокрема, відповідно до листа Президії АН УРСР від 16.08.1967 р. був створений відділ прикладної кібернетики. За штатним розписом на 1969 р., затвердженим Президією АН УРСР, у філіалі функціонували такі відділи: динаміки і міцності машин; прикладної математики; експериментальних методів дослідження динаміки машин; гідродинаміки гідромашин; проблем теплових машин; термогазодинаміки. На підставі постанов РМ УРСР «О внесении дополнения в Статут Академии наук Украинской ССР» від 12.02.1970 р. № 88 і Президії АН УРСР від 26.02.1970 р. № 73 Харківський філіал Інституту механіки АН УРСР було реорганізовано у Харківський філіал Інституту технічної теплофізики АН УРСР, а в 1972 р. – в Інститут проблем машинобудування АН УРСР. За постановою Президії НАН України від 23.10.1996 р. № 340 Інституту присвоєно ім'я акад. А. М. Підгорного. – *Док. № 270.*

Джерела та літ.: Звонкова Г. Л. Інститут проблем машинобудування ім. А. М. Підгорного НАН України: короткий історичний нарис (1972–1990 рр.): [Електронний ресурс] // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Історія науки і техніки. 2013. № 68. С. 76–86. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vcpiint_2013_68_12; Кубенко В. Д., Жук О. П. Перший в Україні інститут технічного профілю. До 100-річчя заснування Інституту механіки ім. С. П. Тимошенка НАН України // Вісник НАН України. 2018. № 12. С. 64–66.

94. Гольденфельд Ілля Вольфович (02.01.1926 – 1989) – фізико-хімік, старший науковий співробітник (1967), доктор фізико-математичних наук (1973). Народився у м. Київ. Закінчив КПІ (1953), отримав спеціальність інженера-фізика. У 1954–1957 рр. – старший інженер заводу «Укркабель». З 1957 р. – в Інституті фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР – головний інженер, з 1965 р. – завідувач лабораторії (того ж року реорганізована у відділ) мас-спектрометрії. У 1964 р. захистив кандидатську дисертацію та отримав науковий ступінь кандидата фізико-математичних наук. Учень О. І. Бродського. У 1973 р. захистив докторську дисертацію на тему «Автоіонізація та автоіонна мас-спектрометрія» та отримав науковий ступінь доктора фізико-математичних наук. У жовтні 1973 р. переведений на посаду старшого наукового співробітника. У 1974 р. з родиною емігрував до Ізраїлю. Досліджував теорію і практику застосування мас-спектрометрії в фізиці, хімії і геології; умови застосування мас-спектральних методів для прогнозування пошуків нафти і газу за даними ізотопного складу підземних вод. Розробив два нові види мас-спектрометрів, метод дослідження хімічних сполук, побудований на принципі іонізації в сильному електричному полі. Автор праць: «Масс-спектры воды при ионизации ее сильным электрическим полем» (1965;

у співавторстві), «Field Ionization Theory» (1970; у співавторстві), «The Dynamic Theory of Field Ionization» (1971; у співавторстві), «Нитевидные металлические эмиттеры с развитой поверхностью» (1973; у співавторстві). – Док. № 273.

Джерела та літ.: Науково-технічний архів Інституту фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського НАН України. Оп. 3-к. Спр. 487. 71 арк.; Покровський В. О. Десорбційна мас-спектрометрія: фізика, фізична хімія, хімія поверхні // Вісник НАН України. 2012. № 12. С. 28–43.

95. «Історія українського мистецтва» – фундаментальна колективна шеститомна праця українських науковців, яка була видана Головною редакцією УРЕ в 1966–1970 рр. і досі залишається найповнішим викладом історії поступу українського мистецтва від найдавніших часів до 1967 р. Головою редколегії був М. П. Бажан. У 7 книгах проаналізовано творчий процес і художні явища в Україні від найдавніших часів до 1967 р. Видання демонструє багатство мистецької, культурологічної й філософсько-парадигмальної спадщини. У праці подано в хронологічному порядку детальний аналіз української архітектури, живопису, графіки, скульптури, народного здочства і різьби по дереву, декоративного розпису, кераміки і гутного скла, ткацтва і вишивки, художнього промислу (фаянсу і порцеляни). Публікації видання передувала копітка підготовча робота: розробка програм, збирання літературного, архівного та фактологічного матеріалу. Робота над «Історією українського мистецтва» тривала близько 17 років (від опрацювання програм до публікації останнього тому у 1970 р.). – Док. № 275.

Джерела та літ.: Студенець Н. Проект: Історія українського мистецтва (1950–1960-і роки) // Студії мистецтвознавчі. Чис. 3 (19). Архітектура. Образотворче та декоративно-ужиткове мистецтво. 2007. С. 97–110.

96. 11–14 травня 1965 р. в Києві проходила Республіканська нарада молодих учених. Нарада була скликана з метою ознайомлення молодих учених України з основними напрямками і перспективами розвитку різних галузей науки та обміну досвідом їх дослідницької роботи у вищих навчальних закладах, науково-дослідних установах та інших організаціях. Всього у нараді взяли участь понад 2200 осіб, у т. ч. близько 1800 молодих учених віком до 30 років, з них 209 кандидатів наук, 543 наукові співробітники, 374 викладачі і асистенти вищих навчальних закладів, 465 аспірантів, 352 інженери науково-дослідних установ, проектно-конструкторських бюро, лабораторій та інших організацій, а також 66 студентів.

Згідно з програмою наради було проведено два пленарних засідання, організовано роботу дев'яти наукових секцій (фізико-математичних, геолого-мінералогічних, географічних, хімічних, технічних, економічних, гуманітарних, біологічних, медичних і сільськогосподарських наук, будівництва і архітектури) та забезпечено відвідування учасниками наради науково-дослідних установ і вищих навчальних закладів м. Київ, зокрема, інститутів кібернетики, фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського, високомолекулярних сполук, мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного, біохімії АН УРСР, Українського науково-дослідного конструкторсько-технологічного інституту синтетичних надтвердих матеріалів

та інструмента Держплану УРСР, Виставки передового досвіду в народному господарстві УРСР, лабораторій КДУ, КПІ та ін.

На пленарних засіданнях перед молодими вченими виступили визначні вчені: д. філос. н. П. В. Копнін про діалектику наукових досліджень, акад. В. М. Глушков про сучасні проблеми кібернетики, авіаконструктор чл.-кор. О. К. Антонов про перспективи літакобудування в СРСР, академік АН СРСР А. Л. Курсанов про деякі аспекти розвитку сучасної біології, член-кореспондент АН СРСР М. Д. Ієрусалимський про завдання і перспективи мікробіологічної науки, чл.-кор. І. М. Ліфшиць про фізику твердого тіла і розвиток суміжних областей знань. На нараді виступав також льотчик-космонавт, Герой Радянського Союзу В. М. Комаров, який поставив перед молодими вченими республіки ряд важливих проблем з космонавтики. На засіданнях секцій виступили провідні вчені республіки – академіки О. І. Бродський та М. М. Кулешов, члени-кореспонденти М. М. Амосов та Г. В. Самсонов, д. е. н. Є. Г. Ліберман. Загалом на наукових секціях провідними і молодими вченими було прочитано 83 доповіді. Тематика виголошених доповідей охоплювала найрізноманітніші актуальні наукові теми – питання розвитку сучасної науки, застосування її досягнень і відкриттів у різних галузях народного господарства, роль молодих учених в практичному здійсненні завдань, проблеми квантової біології, ефективність математичних методів і застосування електронно-обчислювальних машин у народному господарстві країни та ін. Республіканська нарада надала молодим ученим можливість ознайомитися з основними напрямками і перспективами розвитку в різних галузях науки, новими методами проведення науково-дослідних робіт, встановити контакти з вченими наукових установ АН УРСР, одержати кваліфіковані консультації з питань, пов'язаних із тематикою дисертаційних робіт аспірантів тощо. – Док. № 277.

Джерела та літ.: ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 31. Спр. 2683. Арк. 139–143.

97. Створення нових структурних підрозділів в Інституті кібернетики АН УРСР. Постановою Президії АН УРСР від 6 квітня 1965 р. № 93, з метою розширення та забезпечення виконання наукових досліджень, пов'язаних з розв'язуванням важливих задач з удосконалення планування і управління народним господарством та розробкою єдиної державної мережі обчислювальних центрів, на базі групи планування народним господарством відділу економічної кібернетики створено структурну лабораторію математичних методів планування і управління народним господарством. На лабораторію поклали такі завдання: розвиток теорії і розробку основних принципів створення єдиної автоматизованої системи планування і управління народним господарством та розробку загальної методики побудови плану розвитку народного господарства країни на базі єдиної державної мережі обчислювальних центрів; розробку методики дослідження і створення автоматизованих інформаційних систем, розробку схем і методів обробки планово-економічної інформації, а також вироблення вимог до обчислювальних систем по їх математичному та технічному забезпеченню і розв'язанню планово-економічних задач.

Постановою Президії АН УРСР від 17 вересня 1965 р. № 215, з метою забезпечення розробки і впровадження ефективних методів математичної і технічної експлуатації обчислювальних машин, організації обчислювальних робіт у центрах обробки інформації республіки та подання науково-методичної допомоги з цих питань обчислювальним центрам і підрозділам республіки, які експлуатують електронні обчислювальні машини, у складі Інституту створено відділ ефективних методів організації обчислювальних робіт, з такими завданнями: розробка і впровадження науково-обґрунтованих ефективних методів математичної і технічної експлуатації електронних обчислювальних машин; розробка загальних методів організації обчислювальних робіт у центрах обробки інформації республіки та подання науково-методичної допомоги з цих питань обчислювальним центрам і підрозділам республіки, які експлуатують електронні цифрові обчислювальні машини; розробка та дослідження принципів об'єднання електронних цифрових машин у їх комплекси і системи та методів організації на них обчислювальних робіт; розробка вимог до алгоритмічних мов різних рівнів і програм-трансляторів з цих мов для найбільш поширених в республіці типів електронних цифрових обчислювальних машин; вивчення і узагальнення досвіду організації робіт в обчислювальних центрах і фірмах високорозвинутих у технічному відношенні зарубіжних країн та впровадження найефективніших методів організації робіт у практику обчислювальних центрів республіки; збирання і класифікацію розроблених в республіці та поза її межами алгоритмів і програм розв'язування наукових та інженерно-технічних задач. – Док. № 280.

Джерела та літ.: Архів Президії НАН України. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1440. Арк. 145, Спр. 1442. Арк. 144–145.

98. Достичь больших результатов в вопросе внедрения в практику... нового вида удобрений. З 10 по 25 лютого 1964 р. у відрядженні до ЧССР перебувала делегація на чолі з акад. Ф. Д. Овчаренком – завідувачем лабораторії хімії дисперсних мінералів ІЗНХ АН УРСР, керівником досліджень з розроблення методу отримання біомінеральних добрив. Делегація ознайомлювалася з роботами чехословацьких колег за цим напрямом. За результатами відрядження ЦК КПУ і РМ УРСР за пропозицією АН УРСР 29 квітня 1964 р. прийняли постанову «Про організацію виробництва і проведення випробувань біомінеральних добрив в колгоспах і радгоспах УРСР».

Постановою передбачено спорудження трьох дослідних стаціонарних установок з виробництва біомінеральних добрив загальною потужністю 400 тис. *t* на рік. АН УРСР доручили розробити технологію отримання біомінеральних добрив та надати усі дані для будівництва установок, а також спільно з Укрсільгосптехнікою організувати виробництво цих добрив в колгоспах спільно з Міністерством сільського господарства УРСР.

За даними та технологіями, запропонованими ІЗНХ АН УРСР, Інститутом мікробіології та вірусології ім. Д. К. Заболотного АН УРСР, Київським раднаргоспом, побудовано три дослідні установи з виробництва біомінеральних добрив. У 1964 р. на цих установках було виготовлено 29 тис. *t* добрив. АН УРСР спільно з

Міністерством сільського господарства та Міністерством виробництва і заготівлі сільськогосподарської продукції УРСР навесні 1964 р. організовано проведення польових дослідів з вивчення ефективності біомінеральних добрив у 12 науково-дослідних сільськогосподарських інститутах, а також в 50 колгоспах Полісся і Лісостепу України. Використання біомінеральних добрив під картоплю в дозуванні 15 т/га Полісся дало чистий прибуток з кожного гектара посіву у 300 крб. Собівартість центнера продукції при використанні біомінеральних добрив знизилася на 14%. При цьому збільшилася продуктивність праці (економія праці на 1 ц становила 28 хв.). З урахуванням чехословацького досвіду в 1964 р. в Україні було виготовлено 150 тис. т біомінеральних добрив. Використання біомінеральних добрив у подальших роках видавалося перспективним як додаткове джерело зі збільшення родючості ґрунтів і усунення дефіциту в органічних та мінеральних добривах. За прогнозами АН УРСР чистий прибуток від використання біомінеральних добрив мав складати 300–400 крб з кожного гектара посіву. – Док. № 301.

Джерела та літ.: ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 12 сс. Спр. 3355. Арк. 80–81, 135.

99. 17-й том УРЕ – «Українська Радянська Соціалістична Республіка».

Постановою ЦК КПУ і РМ УРСР від 18 грудня 1957 р. № 1426 «Про видання Української Радянської Енциклопедії» на Головну редакцію УРЕ, яка була створена при АН УРСР, покладено видання 16 томів УРЕ упродовж 1958–1962 рр. Упродовж 1959–1964 рр. редакція опублікувала 16 томів УРЕ.

На чисельні пропозиції державних та громадських організацій, а також читачів, РМ УРСР та ЦК КПУ постановою від 19 листопада 1961 р. вирішили видати матеріали про УРСР окремих, 17 томом. Основна науково-редакційна і виробнича підготовка 17 тому була закінчена на кінець 1964 р. На виконання постанови ЦК КПУ від 11 травня 1965 р., про результати громадського обговорення макета 17 тому УРЕ, було розглянуто близько 6 тис. пропозицій, зауважень і побажань, що надійшли до Головної Редакції УРЕ. Завершальний том УРЕ в порівнянні з передбачуваним обсягом збільшився у півтора раза (50,5 друк. арк., 140 обл.-вид. арк.). За постановами ЦК КПУ від 2 квітня 1965 р. і 11 травня 1965 р. 17 том УРЕ також мав вийти у грудні 1965 р. окремою книгою, тиражем 70 тис. примірників, у ювілейному оформленні. У створенні 17 тому взяли участь близько 400 провідних вчених України. Вперше в узагальненому вигляді окремими нарисами подано відомості про минуле та сьогодення України на той час. Том багатолістрований – у ньому вміщено 1300 ілюстрацій. Майже всі вони вперше були репрезентовані в енциклопедичному виданні. Том має 34 кольорові карти. Всі статистичні дані у томі подані станом на 1 січня 1965 р., більшість з яких опубліковано вперше. Цей том складається з окремих нарисів про природу, населення, суспільний і державний лад України, розвиток науки, техніки, літератури тощо. У 17 томі ці питання об'єднані в узагальнювальні розділи-нариси. Також вміщено багато нових на той час матеріалів: Українська РСР на міжнародній арені, Ради депутатів трудящих Української РСР, Історичний розвиток і сучасний стан науки, уперше подано узагальнені відомості з тих чи інших галузей знань. Значну роботу проведено з підбору і підготовки матеріалів про області Української РСР. У томі по-

дано інформацію про столицю України – м. Київ та про всі області республіки. Під керівництвом головного редактора тому акад. М. П. Бажана випуском у світ 17 тому, який нараховував 807 с., завершено видання УРЕ. – *Док. № 302.*

Джерела та літ.: Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. Відділення наук. Спр. 743. 7 арк.; ЦДАВО України. Ф. 4750. Оп. 1. Спр. 65. Арк. 7–12, 147–150; ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 31. Спр. 2663. Арк. 156–189, 191–192.

100. Будинок вчених АН УРСР – культурно-просвітницька установа, центр спілкування та активного творчого дозвілля науковців, інтелігенції міста та молоді, місце для проведення конференцій, презентацій, навчальних та наукових семінарів, лекцій, музичних концертів, фестивалів, літературних зустрічей, художніх виставок. Заснований у 1927 р., був власністю Київської секції наукових робітників профспілки «Робос». У 1930-х роках належав Комісії сприяння вченим СРСР при Раднаркомі УРСР. У повоєнний час Київський будинок вчених організовував масово-політичну, науково-громадську, культурно-освітню роботу, відпочинок для наукових працівників та їхніх сімей згідно із затвердженням ЦК профспілки робітників освіти, вищої школи і наукових установ положенням про профспілковий клуб. На початку 60-х років ХХ ст. Київський будинок вчених об'єднував понад 1500 науковців і аспірантів. Установа обслуговувала колективи інститутів АН УРСР. Зв'язок з ними підтримували уповноважені, яких призначали місцевими. За заявками інститутських працівників Будинок вчених проводив профільні вечори відпочинку. Членами будинку могли бути наукові працівники вищих навчальних закладів Міністерства вищої освіти і наукових установ АН, а також інших відомств, інженерно-технічний персонал промислових підприємств, новатори, винахідники, раціоналізатори виробництва, які брали активну участь у роботі секцій Будинку. Вони мали право працювати в наукових товариствах, гуртках, відвідувати освітні, культурні заходи, були зобов'язані сплачувати членські внески. Тут діяли секції інженерної графіки, історії авіації і космонавтики, біологічна, сільськогосподарська, геологічна. Регулярно проводили засідання, конференції, симпозиуми інститутів АН УРСР, інших наукових установ, де висвітлювали й обговорювали новітні досягнення в різних галузях науки, перспективи їх практичного застосування. З 1973 р. Київський будинок вчених передано в систему АН УРСР. У різні роки його директорами були: С. Я. Мойсін, О. І. Молчанова, І. М. Моринцов, М. С. Яковенко, А. А. Калініна. – *Док. № 303.*

Джерела та літ.: Калініна А., Луговський О. «Розумні розваги для науковців і їхніх родин». З історії Київського будинку вчених НАН України // Вісник НАН України. 2009. № 1. С. 23–28; Калініна А., Луговський О. Київський будинок учених АН УРСР: відродження і становлення (1945–1976) // Вісник НАН України. 2011. № 5. С. 72–80; Калініна А., Луговський О. Київський будинок учених АН УРСР: відродження і становлення (1977–1991) // Вісник НАН України. 2011. № 6. С. 59–64.

101. Цикл работ [Ю. А. Митропольского] по теории нелинейных дифференциальных уравнений и теории нелинейных колебаний. Визначний вчений-математик Ю. О. Митропольський (03.01.1917 – 14.06.2008) – академік АН УРСР

(1961) та РАН (1984), іноземний академік-кореспондент Академії наук у Болоньї (Італія, 1971), дійсний член Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. Лауреат високих наукових та державних премій, Герой Соціалістичної Праці, Герой України, заслужений діяч науки УРСР. Розпочав свою роботу в АН під керівництвом акад. М. М. Боголюбова в Інституті будівельної механіки (1946–1950), у 1950–2008 рр. працював в Інституті математики – директор (1958–1988), почесний директор (1988–2008). Понад 30 років був академіком-секретарем Відділення математики НАН України.

Основні наукові результати вченого належать до різних напрямів теоретичних досліджень нелінійних диференціальних рівнянь і нелінійних коливальних систем. У 1948–1954 рр. учений активно досліджував системи нелінійних диференціальних рівнянь, що описують коливальні процеси у гіроскопічних та сильно нелінійних системах. У першій фундаментальній науковій праці «Нестационарные процессы в нелинейных колебательных системах» (під редакцією М. М. Боголюбова, 1955) ним досліджувалися питання теорії регулювання, теорії гіроскопів та ін. Надалі опублікував цикл робіт, пов'язаний з різними застосуваннями підходів нелінійної механіки до прикладних задач, які були використані при вивченні перехідних режимів функціонування центрифуг, при дослідженні взаємного впливу параметричного й основного резонансів при нестационарних процесах. Найбільш вагомим його здобутком стала розробка методу (пізніше названого методом Крилова–Боголюбова–Митропольського), який знайшов широке застосування при вивченні багатьох задач фізики і техніки, зокрема дуже актуальної на той час задачі дослідження процесів у прискорювачі елементарних часток, в синхрофазотронах, циклотронних магнітних полях за їх можливої просторової варіації. Результати, отримані Ю. О. Митропольським на початку 1960-х років, і зокрема фундаментальні наукові видання «Нестационарні процеси в нелінійних коливальних системах» (1955), «Асимптотичні методи в теорії нелінійних коливань» (1955; виходила в СРСР 4 рази), «Проблеми асимптотичної теорії нестационарних коливань» (1964; у співавторстві з М. М. Боголюбовим) були відзначені Ленінською премією (1965).

Дослідження вченого були узагальнені в 300 наукових публікаціях у вітчизняних і зарубіжних журналах, а також у 30 індивідуальних і колективних монографіях. Останнє досягнення 89-річного вченого – книжка «Методи нелінійної механіки» (2005). Ю. О. Митропольський був одним із засновників журналу «Нелінійні коливання», який нині перевидається англійською мовою у видавництві «Springer». – Док. № 314.

Джерела та літ.: Самойленко А. М. Життєвий і творчий шлях видатного математика та механіка. До 100-річчя від дня народження академіка НАН України Ю. О. Митропольського // Вісник НАН України. 2017. № 8. С. 88–97; Дикань О. 89-річний академік трьох академій Юрій Митропольський живе і працює в столиці України: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://photo.ukrinform.ua/ukr/current/photo.php?id=96445>; Смирнов В. Корифей сучасної математики. Академік трьох академій полтавець Юрій Олексійович Митропольський (1917–2008): [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://poltavahistory.inf.ua/mans2_11u.html

ФОТОДОКУМЕНТИ

Науковці Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР на Тарасовій горі у Каневі під час ювілейної X наукової Шевченківської конференції. Зліва направо: директор інституту акад. М. Т. Рильський, с. н. с. відділу театру та кіно к. мист. Ю. Г. Костюк, заступник директора з наукової роботи к. і. н. К. Г. Гуслистий та державний діяч, історик А. Д. Скаба. *Черкаська обл., м. Канів, 22 травня 1961 р.*

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 32. Оп. 2. Спр. 35. Арк. 2.

Організатор та голова Українського наукового товариства паразитологів акад. О. П. Маркевич під час доповіді на VII з'їзді Польського товариства паразитологів. *Польща, м. Ольштин, 11 червня 1961 р.*

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 121. Оп. 3. Спр. 20. Арк. 1.

Вчені АН УРСР серед учасників V Міжнародного конгресу з біохімії. Третій ряд, справа наліво: працівники Інституту біохімії АН УРСР – завідувач лабораторії ферментів акад. В. О. Беліцер (1-й), завідувач лабораторії тканинних білків акад. М. Ф. Гулий (4-й), завідувач лабораторії біохімії вітамінів чл.-кор. Р. В. Чаговець (5-й), с. н. с. лабораторії ферментів д. б. н. О. С. Циперович (6-й) і завідувач відділу генетики Інституту зоології АН УРСР д. б. н. С. М. Гершензон (7-й). *РРФСР, м. Москва, 10–16 серпня 1961 р.*

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 186. Оп. 1. Спр. 151. Арк. 4.

Завідувач лабораторії загальної фізіології нервової системи Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР д. б. н. П. Г. Костюк (справа) під час спілкування з австралійським нейрофізіологом, Президентом Австралійської академії наук акад. Дж. Екклсом (John Eccles). Австралія, м. Канберра, 1961 р.

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 106. Оп. 1. Спр. 181. Арк. 9.

Оубл.: Костюк П. Над океаном времени. Київ, 2005. С. 195.

Науковий працівник за обчисленнями на розробленій Інститутом кібернетики АН УРСР та Обчислювальним центром АН УРСР керувальній машині широкого призначення (УМШН). Київ, [1961].

Джерело: Архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1138. Арк. 83.

Академік О. П. Маркевич (1 ряд, 5-й зліва) серед учасників наукової конференції Українського республіканського наукового товариства паразитологів. *Донецьк, лютий 1962 р.*

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 121. Оп. 3. Спр. 21. Арк. 1.

Перший директор Інституту ливарного виробництва АН УРСР чл.-кор. А. А. Горшков у робочому кабінеті. Київ, [1961–1962].

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 24. Оп. 2. Спр. 1. Арк. 8.

Завідувач відділу електрометрії Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР, голова Українського відділення Радянського національного об'єднання істориків природознавства і техніки акад. К. К. Хренов під час доповіді «Історія електродугового зварювання в СРСР» на X Міжнародному конгресі з історії науки у Корнелльському університеті. США, штат Нью-Йорк, м. Ітака, 6 серпня – 2 вересня 1962 р.

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 184. Оп. 1. Спр. 45. Арк. 9.

Співробітники Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР чл.-кор. Н. С. Кругікова (1-й ряд, 2-га зліва) та завідувач відділу української радянської літератури к. філол. н. С. А. Крижанівський (1-й ряд, справа) серед учасників Республіканського семінару обласних секцій літератури та мистецтва. *Київ, жовтень 1962 р.*

Джерело: Відділ рукописних фондів та текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Ф. 231. Спр. 76. Арк. 1.

Вчені Інституту мікробіології та вірусології ім. Д. К. Заболотного АН УРСР за роботою. Директор інституту акад. В. Г. Дроботько (справа), с. н. с. відділу патогенних мікроорганізмів д. б. н. Б. Ю. Айзенман (у центрі) і завідувач відділу мікології чл.-кор. М. М. Підоплічко. *Київ, 1962 р.*

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 21. Оп. 2. Спр. 78. Арк. 3.

Президент АН УРСР акад. Б. Є. Патон (зліва) та голова бюро Відділу фізико-математичних наук АН УРСР акад. Ю. О. Митропольський. *Київ, [1962].*

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 125. Оп. 2. Спр. 137. Арк. 1.

Виступ директора Морського гідрофізичного інституту АН УРСР д. ф.-м. н. А. Г. Колесникова (в центрі) на урочистому мітингу з нагоди завершення 13-го експедиційного рейсу науково-дослідного судна «Михайло Ломоносов». *Севастополь, 8 червня 1963 р.*

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 311. Оп. 1. Спр. 24. Арк. 1.

Завідувач відділу планктону Інституту біології південних морів ім. О. О. Ковалевського АН УРСР д. б. н. В. М. Грезе (справа) спілкується з професором Французького інституту Чорної Африки (IFAN) Ч. Бойссоном (Ch. Boisson) під час експедиції науково-дослідного судна «Михайло Ломоносов» у районі західно-африканського шельфу. *Сенегал, м. Дакар, березень 1963 р.*

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 307. Оп. 1. Спр. 39. Арк. 1.

Академік О. П. Маркевич (1 ряд, 2-й справа) у складі делегації АН СРСР на XVI Міжнародному конгресі зоологів. *США, м. Нью Йорк, серпень 1963 р.*

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 121. Оп. 3. Спр. 28. Арк. 1.

Академік А. К. Бабко (1 ряд, 1-й справа) серед учасників ІХ Всесоюзної наради по хімії комплексних сполук біля хімічного факультету Ташкентського державного університету. Узбекістан, м. Ташкент, жовтень 1963 р.

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 33. Оп. 2. Спр. 21. Арк. 1.

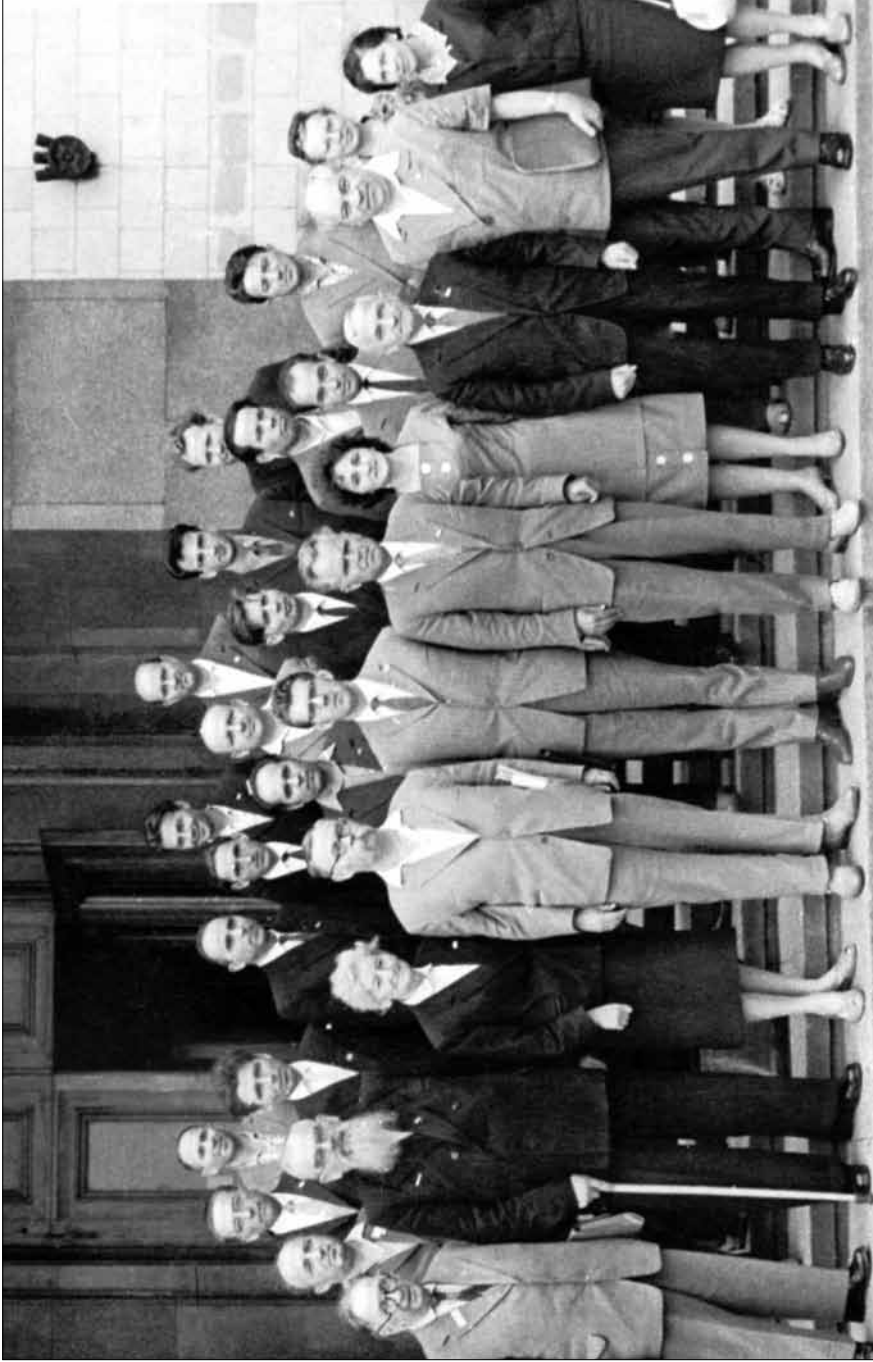
Учасники конференції з аналітичної хімії в АН УРСР: чл.-кор. Є. С. Бурксер (1-й ряд, в центрі), його дружина В. В. Бурксер (2-й ряд, 1-ша зліва) у колі колишніх аспірантів ученого. Київ, 1963 р.

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 27. Оп. 2. Спр. 32. Арк. 1.

Палеозоолог, голова Комісії по охороні природи АН УРСР чл.-кор. І. Г. Підплічко (зліва) і зоолог, організатор заповідної справи в СРСР, зокрема в Криму, професор, к. б. н. М. П. Розанов вивчають матеріали по Кримському державному заповіднику. 11 лютого 1964 р.

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 139. Оп. 5. Спр. 35. Арк. 1.

Завідувач відділу етнографії Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР к. і. н. К. Г. Гусли-
тий (1 ряд, 4-й зліва) у колі української делегації на VII Міжнародному конгресі антропологічних та етнографічних
наук. *Москва, 3–10 серпня 1964 р.*

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 32. Оп. 2. Спр. 32. Арк. 8.

Старший науковий співробітник відділу зоології Інституту зоології АН УРСР к. б. н. М. М. Щербак під час наукової експедиції з вивчення поширення рідкісних копитних тварин, зокрема азіатського муфлона, у Бадхизькому заповіднику. *Туркменська РСР, 12 квітня – 6 червня 1964 р.*

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 295. Оп. 2. Спр. 137. Арк. 8.

Вчені та аспіранти Інституту ботаніки АН УРСР: завідувач відділу історії флори і палеоботаніки акад. Д. К. Зеров (4-й зліва), його дружина с. н. с. інституту, к. б. н. М. Я. Зерова (3-тя зліва). *Київ, 1964 р.*

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 9. Оп. 1. Спр. 115. Арк. 1.

Вручення заступнику директора з наукової роботи Інституту фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР акад. В. А. Ройтеру (справа) головою Президії Верховної Ради УРСР Д. С. Коротченком диплому за заслуженого діяча науки УРСР за цикл науково-дослідних робіт у галузі гетерогенного каталізу, розвитку теорії електродних процесів і створення школи каталізу в УРСР. *Київ, 1964 р.*

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 31.
Оп. 1. Спр. 84. Арк.1.

Вчений у галузі міцності матеріалів, головний учений секретар Президії АН УРСР акад. Г. С. Писаренко (1-й зліва) та завідувач відділу проблем розвитку земельних відносин і використання земельних ресурсів Інституту економіки АН УРСР акад. П. М. Першин (1-й справа) під час перерви між засіданнями сесії Загальних зборів АН УРСР. *Київ, лютий 1965 р.*

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 20. Оп. 2. Спр. 77. Арк. 3.

Вчені Інституту фізики АН УРСР: директор інституту акад. А. Ф. Прихотько (1-ша зліва) та д. ф.-м. н. М. Т. Шпак (2-й зліва). Квітень 1965 р.

Джерело: ІА НБУВ.
Ф. 340. Оп. 1. Спр. 127. Арк. 2.

Засідання Секції суспільних наук АН УРСР з нагоди 20-річчя від дня Перемоги. Заступник директора Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР к. філол. н. В. М. Русанівський (3-й зліва) і заступник директора з наукової роботи Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР, д. і. н. К. Г. Гуслистий (4-й зліва). Київ, 7 травня 1965 р.

Джерело: ІА НБУВ.
Ф. 32. Оп. 2. Спр. 32. Арк. 9.

Завідувач відділу хімії елементоорганічних ізоціанатів Інституту органічної хімії АН УРСР д. х. н. Г. І. Деркач (1-й справа) за виконанням обов'язків вченого секретаря ІХ Менделєєвського з'їзду. Київ, 24–30 травня 1965 р.

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 243. Оп. 1. Спр. 18. Арк. 1.

Директор Інституту механіки АН УРСР акад. А. Д. Коваленко (зліва) на розширеному засіданні вченої ради інституту вітає вченого в галузі будівельної механіки д. т. н. О. І. Стрельбицьку з нагоди відзначення 60-річного ювілею. Київ, 19 листопада 1965 р.

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 102. Оп. 4. Спр. 96. Арк. 1.

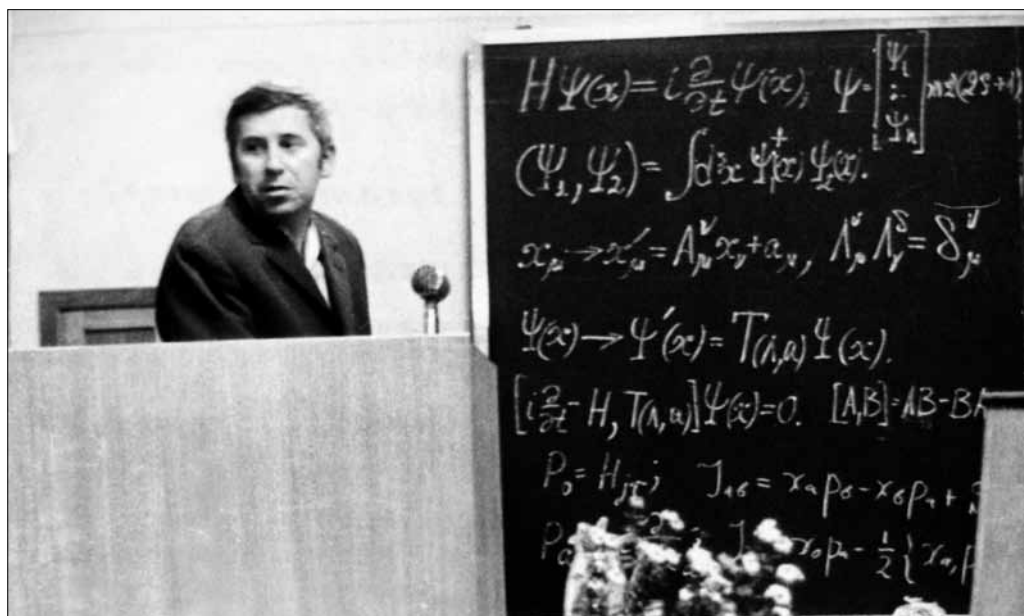
Академік К. К. Хренов (5-й зліва) серед співробітників Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР. Київ, листопад 1965 р.

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 184. Оп. 1. Спр. 55. Арк. 4.

Розробник методик дослідження нафтогазових провінцій, завідувач відділу методики глибинного геологічного картування Інституту геологічних наук АН УРСР, д. г.-м. н. М. П. Балуховський (1-й зліва) та завідувач відділу палеографії і тектоніки провінцій горючих копалин Інституту геології та геохімії горючих копалин АН УРСР, почесний член Грузинського палеонтологічного товариства, акад. О. С. Вялов (у центрі). Грузинська РСР, м. Тбілісі, 1965 р.

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 65. Оп. 1. Спр. 72. Арк. 3.

Науковий співробітник Інституту математики АН УРСР к. ф.-м. н. В. І. Фуцич під час виступу на Всесоюзній науковій конференції «Проблеми у сучасній теорії елементарних частинок» в Ужгородському державному університеті. *Ужгород, 1965 р.*

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 315. Оп. 1. Спр. 134. Арк. 2.

Завідувач відділу фізичної електроніки Інституту фізики АН УРСР чл.-кор. П. Г. Борзяк (зліва) та с. н. с. цього відділу О. Г. Сарбей після вручення диплому за науковий винахід явища фотоелектронної емісії. *Київ, 1965 р.*

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 61. Оп. 1. Спр. 116. Арк. 1.

Загальні збори Відділення хімії АН УРСР. Завідувач відділу синтетичних фізіологічно активних речовин Інституту органічної хімії АН УРСР д. х. н. П. С. Пелькіс (у центрі), завідувач відділу хімії комплексних сполук Інституту загальної та неорганічної хімії АН УРСР акад. К. Б. Яцимирський (1-й зліва). Київ, 1965 р.

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 372. Оп. 1. Спр. 84. Арк. 1.

Вчений-палеонтолог, зоолог, завідувач відділу Інституту зоології АН УРСР чл.-кор. І. Г. Підоплічко (справа) з членами іноземної делегації у палеонтологічному відділі Зоологічного музею Інституту зоології АН УРСР. Київ, [1960–1965].

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 139. Оп. 5. Спр. 62. Арк. 1.

Вчений-геолог, віцепрезидент АН УРСР акад. М. П. Семененко (в центрі) серед учасників міжнародного геологічного конгресу – VII з'їзду Карпато-Балканської геологічної асоціації. Болгарія, м. Софія, 1965 р.

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 162. Оп. 2. Спр. 56. Арк. 3.

Директор Інституту математики АН УРСР акад. Ю. О. Митропольський (зліва) та американський професор математики М. Крендель (M. Krendel) в Інституті математики АН УРСР. Київ, [1960–1965].

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 125. Оп. 2. Спр. 143. Арк. 1.

Завідувач відділу динаміки швидкоплинних процесів управління Інституту кібернетики АН УРСР чл.-кор. О. І. Кухтенко (3-й справа) серед професорсько-викладацького складу Київського інституту інженерів цивільної авіації. Київ, [1960–1965].

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 373. Оп. 2. Спр. 117. Арк. 1.

Завідувач відділу фізичної електроніки Інституту фізики АН УРСР чл.-кор. П. Г. Борзяк (4-й справа) серед учасників наукової конференції з фізики. Львів, [1960–1965].

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 61. Оп. 1. Спр. 115. Арк. 3.

Співробітники Інституту зоології АН УРСР: завідувач відділу палеозоології чл.-кор. І. Г. Підоплічко (1-й ряд, 1-й справа), к. б. н. Н. Л. Корнієць (2-й ряд, 1-ша зліва). [1960–1965].

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 139. Оп. 5. Спр. 59. Арк. 3.

Завідувач відділу аналітичної хімії Інституту загальної та неорганічної хімії АН УРСР акад. АН УРСР А. К. Бабко (в центрі) з в'єтнамськими аспірантами. [1960–1965].

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 33. Оп. 2. Спр. 25. Арк. 1.

Завідувач відділу історії зарубіжних соціалістичних країн Інституту історії АН УРСР д. і. н. І. М. Мельникова (1-й ряд, 6-га справа) з учасниками Днів науки в областях України. [1965].

Джерело: ІА НБУВ. Ф. 397. Оп. 1. Спр. 27. Арк. 1.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

- Абель – 354
Айзенман Б. Ю. – 867
Акаловский И. В. – 61
Акимович Т. И. – 69
Аксентьева З. М. (Аксентьева З. Н.) – 78, 201, 325
Александров А. П. – 543
Алексеевский В. П. (Алексеевский В. П.) – 244, 805
Алену М. – 155
Алимов О. М. – 744, 745
Алиханян С. И. – 653
Алмазов А. М. – 190
Альбов С. В. – 397
Альварец Л. – 363
Амброз Ю. О. – 827
Амиро И. Я. – 768
Амосов М. М. – 98, 101, 765, 855
Андреюк Е. И. – 80
Андреев В. М. – 835
Андрианов А. М. – 773
Андрианов К. А. – 546
Андрианова С. Н. – 220, 221
Андрієнко Л. В. – 68, 462
Анохин В. А. – 615
Антипов В. И. – 535
Антонов О. К. – 562, 855
Антонюк Є. І. – 78, 79
Артамонов А. Я. – 498
Архаров В. І. – 743, 744
Архімович Л. Б. – 598, 602
Атрощенко В. І. – 562
Аутрум – 490
Афанасьев А. А. – 522
Афанасьев Г. Д. – 505
Афанасьев Н. Г. – 432
Афанасьев В. Ф. – 78, 772
Афанасьев Д. Я. – 461, 462, 760
Ахієзер О. І. (Ахизер А. И.) – 133, 305, 432, 528, 561
Ахмед ас-Сейїд М. – 789
Бабинець А. Є. (Бабинец А. Е.) – 505, 562, 639, 804, 841
Бабій Б. М. – 625
Бабійчук Р. В. – 280, 281, 852
Бабко А. К. – 9, 357, 376, 870, 883
Бабуха Г. Л. – 648
Бабушников И. С. – 536
Бабышин С. Д. – 494
Бажан М. П. – 21, 184, 197, 732, 734, 789, 852, 854, 858
Базанов В. Г. – 653
Базеев Е. Т. – 774
Байдак Л. А. – 800
Байназаров А. М. – 821
Бакулин К. Д. – 654
Балдин А. Н. – 305, 528
Балуховський М. П. – 877
Бальдачи О. – 363
Банк И. – 495
Барабашов М. П. – 78, 449
Баранов С. М. – 744, 745
Баратов Э. И. – 774
Барашенков В. С. – 528
Баркер С. – 361

- Барковський – 649
 Барта І. – 730
 Бартлет Д. – 520
 Бартольд В. В. – 789
 Барчук І. Ф. – 422, 428
 Басанжав – 324, 358
 Басов Н. Г. – 651
 Басс І. І. – 655, 852
 Бачурін Г. Ф. – 760
 Баштова Л. С. 792
 Бейліс В. М. – 800
 Беликов – 641
 Белітський Г. В. – 844
 Белозерський А. Н. – 546, 652
 Белоусов Е. В. – 776
 Белоусова В. П. – 792
 Бельї Н. Д. – 190
 Белянкін Ф. П. (Белянкін Ф. П.) – 740, 768, 846
 Березанская С. С. – 610
 Березанський Ю. М. (Березанський Ю. М.) – 562, 605, 606
 Березина Н. Б. – 776
 Беринда П. – 23, 762
 Бернардини Г. – 363
 Беспалько Н. А. – 775
 Бессонов В. Г. – 244, 739, 768
 Беттчер Б. – 517
 Бешков А. – 363
 Белевцев Я. М. (Белевцев Я. Н.) – 200, 776
 Белицер В. О. (Белицер В. А.) – 419, 523, 862
 Бидзиля В. І. – 610
 Бидулина-Черногоренко М. І. – 190
 Билинський А. І. – 536
 Билицкий А. – 359
 Бібіков С. М. (Бибиков С. Н.) – 87, 611, 614, 851
 Білай В. Й. (Билай В. І.) – 76, 120
 Біланчин Я. М. – 827
 Білецький А. О. (Белецкий А. А.) – 493, 836
 Білецький О. І. (Белецкий А. І.) – 73, 790
 Білик Г. І. (Билык Г. І.) – 461, 462, 538, 540, 573, 706, 760, 761, 851
 Білодід І. К. (Белодед І. К.) – 200, 328, 450, 489, 508, 523, 546, 567, 575, 581, 583, 591, 655, 656, 762, 852
 Білоніжка П. М. – 840
 Білоусенко П. – 837
 Бірюков О. В. – 823
 Біску Е. – 156
 Блага С. – 154
 Блажек М. – 363
 Блажкевич Б. І. (Блажкевич Б. І.) – 84, 512
 Блажкевич І. О. – 72
 Блащук В. Е. – 776
 Близниченко Л. А. – 567, 847
 Блок-Болтен – 524
 Блохинцев Д. І. – 363
 Бобинец А. Е. – 244
 Богатир Т. К. – 78
 Богданов А. А. – 505
 Богнар Я. – 358
 Боголюбов М. М. (Боголюбов Н. Н.) – 11, 15, 197, 198, 202, 305, 306, 363, 404, 466, 467, 528, 529, 751, 806, 807, 829, 831, 859
 Богомолець Олег О. – 562
 Богомолець О. О. – 414
 Богородський О. Ф. – 78
 Богуславський С. Г. – 844
 Бодянський О. М. (Й. М.) (Бода-Варвинець О., Ісько Матирина, Мاستак І.) – 109, 801
 Бойко В. Г. – 599, 601
 Бойко І. Д. – 119
 Бойко К. П. – 146, 370, 372, 465, 483, 502
 Бойссон Ч. – 9, 869
 Болтарович З. Є. – 439
 Болтрик В. М. – 442, 456, 507, 577, 591, 632, 683, 685, 691, 711, 735, 737
 Болтянський В. Г. – 651
 Бондар Н. П. – 837
 Бондаренко А. П. – 536, 537
 Бондаренко І. М. – 591, 620

- Бондаренко О. П. – 696
 Бондарчук В. Г. – 78, 189, 240, 398,
 505, 515, 804
 Бондарчук П. М. – 789
 Бончев – 516
 Борблік Е. Л. – 803
 Борзяк П. Г. – 76, 404, 766, 878, 882
 Борисенко К. С. – 76, 200, 202
 Борисов Б. И. – 612
 Борисова С. – 247
 Боровик Є. С. – 76
 Боровиковський Л. І. – 811
 Бортник С. Ю. – 815, 817–820
 Босак А. В. – 430
 Бочаров М. И. – 820
 Бочкай Й. – 156
 Бошко Г. В. – 64
 Бояр В. А. – 803
 Боярский З. – 325
 Браичевская А. Т. – 614
 Браичевський М. Ю. – 119, 120, 620
 Брауде С. Я. – 136, 138, 160, 710
 Брейзие М. А. В. – 129
 Бренчук А. – 495
 Бржезицкий В. А. – 771
 Бровченко Т. О. – 847
 Бродин М. С. – 354
 Бродський О. І. (Бродский А. И.) –
 200, 321, 357, 362, 523, 626, 628,
 629, 669, 829, 853, 855
 Бромлей Ю. – 830
 Бросс Г. – 519
 Брякало Т. В. – 845
 Бугай К. С. – 190
 Бугай Н. В. – 488
 Будзан А. Ф. – 438
 Будник В. С. – 562
 Бужинський – 155
 Букреев Б. Я. (Букреев Б. Я.) – 73, 791
 Буланов В. Н. – 769
 Булат А. Ф. – 849
 Булат Т. П. – 599, 601
 Булаховський Л. А. – 838
 Булгакова В. Н. – 251
 Буличек В. – 359
 Буллок – 360
 Буреш – 517
 Бурксер В. В. – 871
 Бурксер Є. С. – 871
 Бурмистров А. Н. – 336
 Бут И. В. – 69
 Бутник-Сіверський Б. С. – 602
 Бухало С. М. – 115, 803
 Бэкиш – 519
 Бялас – 518
 Вагі Ф. – 156
 Вайнберг В. В. – 528
 Ваксман З. – 361
 Валігурський С. – 155
 Валуев В. М. – 62
 Вальтер А. К. – 197, 200, 412, 432, 449,
 524
 Ван Фо Фы Г. А. – 739
 Вандарфельд І. – 153
 Варварцев М. М. – 789
 Варенцов М. И. – 505
 Варивода Є. О. – 823
 Варнеке Б. В. – 800
 Василевич – 518
 Василенко – 148
 Василенко С. Е. – 208
 Васильев В. П. – 561
 Вассерман – 520
 Вассоевич Н. Б. – 505
 Ващенко В. М. – 776
 Везалий А. – 128
 Вейвода О. – 153
 Веймарн Е. В. – 614
 Веклич М. Ф. – 530, 775
 Векслер В. И. – 363
 Величко А. И. – 131, 135, 136, 139
 Велчев В. – 153
 Венков Б. Б. – 466
 Вервес Г. Д. – 583
 Верицкий Т. З. – 536
 Вернадський В. І. (Вернадский В. И.) –
 205, 206

- Вертебный В. П. – 432
 Верхоглядова Т. С. – 323
 Веселов В. В. – 370
 Ветштейн Р. И. – 612
 Ведіна В. П. – 583
 Веркін Б. І. – 76, 374, 563
 Висзжев Р. І. – 608
 Визирь Н. П. – 654
 Винаров И. В. – 773
 Виноградов А. П. – 546
 Виноградов В. В. – 6, 180, 182, 653
 Вихлицкий Л. – 359
 Вишенський І. – 791
 Вишин М. І. – 831
 Вишинський А. Я. – 579
 Вишнеvский А. В. – 357
 Візир М. П. (Визирь Н. П.) – 72, 74, 786
 Вінницький Г. В. – 735
 Вір Дж. – 153
 Вітт М. М. – 621
 Віхтерле О. – 154
 Вішк М. Й. (Вишик М. И.) – 466, 831
 Владимиров В. И. – 190
 Владимирова К. С. – 190
 Власенко В. М. – 773
 Власенко В. П. – 109
 Власенко Н. А. – 775
 Власов М. Ф. – 432
 Власюк П. А. – 277, 420, 462–464, 531, 765
 Вовк О. О. – 632
 Вовчок Марко – 280, 805, 808
 Водяник П. Ф. – 370
 Водяницький В. О. – 111, 141, 418, 683, 685
 Возняк М. С. – 350, 811
 Воинственский М. А. – 64
 Войташек С. – 153
 Войцеховский Б. В. – 651
 Войцеховський Р. В. – 211
 Волгин Л. А. – 776
 Володимирова Ю. В. – 711
 Волошинова Л. А. – 773
 Волошкевич Г. З. – 758
 Волощук В. М. – 536
 Вольдан Я. – 360
 Вонсовский С. В. – 546
 Воронич Г. В. – 836
 Воронцов Д. С. – 126, 129
 Воронько П. М. – 852
 Вотчал Є. П. – 413
 Врбенский И. – 517
 Всехсвятський С. К. – 78
 Вучо Й. – 516
 Высоцкая-Буяльская А. – 359
 В'яземський Т. І. – 140
 Вялов О. С. – 151, 505, 698–700, 877
 Габович М. Д. – 774
 Гаврилук Ю. С. – 72
 Галайчак Т. Ю. – 834
 Галан Я. М. – 536
 Галинич В. И. – 521
 Галкина Т. А. – 521
 Галкін І. С. – 176
 Галкін О. О. (Галкин А. А.) – 76, 521, 575, 686, 688, 743, 744
 Ганефельд Р. В. – 803
 Гапусенко І. М. – 120
 Гарасимчук Р. П. – 438
 Гаркавець О. М. – 800
 Гаркаленко І. О. – 78
 Гаррис Ч. – 363
 Гарф М. Э. – 740
 Гатовский Л. М. – 653
 Гачок Ю. И. – 305
 Гашковец И. – 358, 359
 Геворкян В. Х. – 842
 Гез Ю. И. – 488
 Геймекер В. – 129
 Генов Хр. – 155
 Георгієв Г. – 155
 Геперт-Маєр М. (Maep) – 308
 Герасименко М. П. – 350
 Герасимов Ю. Г. – 563
 Геращенко М. В. – 811
 Гербер Р. – 359

- Геренчук К. І. – 400, 826
 Геродот – 836
 Гершензон С. М. – 152, 353, 357, 419, 680, 862
 Гесс П. І. – 582
 Гесь А. П. – 767
 Гижа О. М. – 72
 Гиммельфарб Г. Л. – 516
 Гинзбург В. Л. – 651
 Гірман Й. І. – 744
 Гладилин В. Н. – 612
 Гладишев Г. І. (Гладышев Г. И.) – 59, 98, 102, 107, 108, 203, 395
 Гладишевський Є. І. (Гладышевский Е. И.) – 497, 839
 Глебов А. И. – 728
 Глібов Л. І. – 809
 Глушков В. М. – 7, 11, 15, 75, 98, 102, 172, 173, 197, 198, 201, 202, 220, 391, 409, 412, 456, 485, 486, 524, 525, 546, 577, 706, 718, 855
 Гнатенко Л. А. – 837
 Гнатюк В. М. (Літописець В.) – 81, 350, 808
 Гнесин Г. Г. – 770
 Гневишев М. М. (Гневышев М. Н.) – 728
 Гнеденко Б. В. (Гнеденко Б. В.) – 247, 248, 828
 Гоголев І. М. – 400, 826
 Гоголь М. В. – 801
 Голик О. З. (Голик А. З.) – 69, 784
 Головач І. К. – 400, 827
 Головачов А. П. – 582
 Головін В. Б. – 685, 711, 735, 737
 Голомек – 154
 Голубенцев О. М. – 846
 Гольденфельд І. В. (Гольденфельд И. В.) – 669, 670, 853
 Гольдман О. Г. – 404
 Голян-Нікольський А. Ю. (Голян-Никольский А. Ю.) – 93, 796
 Гончар О. Т. – 184, 852
 Гончаренко М. В. – 216, 708
 Гончаров В. К. – 610
 Горак Р. – 811
 Горалкова М. – 730
 Горб М. Л. – 769
 Горбань И. С. – 354
 Горбач Т. – 836
 Горбулін В. П. – 846
 Гордєєв В. Д. – 685
 Гордійчук М. М. – 597, 601, 602, 789
 Горленко В. Ф. – 599, 601
 Городецький О. П. – 449
 Гороховатский Я. Б. – 322, 521
 Горошко О. А. – 739
 Горошников Б. И. – 397
 Горшков А. А. – 9, 330, 334, 335, 865
 Горячев Ю. М. – 772
 Гостічко В. – 109
 Гофман Ю. В. – 307, 431
 Гофштейн И. Д. – 535
 Гохштейн Д. П. – 497, 838
 Гошко Ю. Г. – 82, 438, 439, 464, 793, 830
 Грабовський П. А. – 811
 Гранкин Э. П. – 247
 Грацианська Н. – 830
 Гребень Л. К. – 449
 Грезе В. М. – 9, 869
 Греков А. П. – 356
 Гречуха М. С. – 66
 Григоренко Я. М. – 603, 739
 Григорьев Г. Н. – 569
 Григорьева В. В. – 498
 Гринкевич А. – 524
 Гринченко В. Т. – 768
 Гринь Н. Е. – 535
 Грица С. – 809
 Гриценко П. Ю. – 835
 Грицов М. С. – 211
 Грицюта М. С. – 603
 Гришаев И. А. – 432
 Гришин М. Г. – 796
 Гришко-Богменко Б. К. – 125
 Гріднев В. Н. (Гриднев В. Н.) – 59, 131, 135, 136, 139, 201, 563, 585–587

- Грінберг Й. В. – 481, 482
 Грінченко Б. – 762
 Гродзинский Д. М. – 523, 765
 Гродзинський М. Д. – 815–820
 Гродзинський А. М. – 761
 Грозин Б. Д. – 244
 Громов О. Г. – 551
 Гросс Е. Ф. – 354
 Гросул Я. С. – 216
 Гроу Р. – 156
 Грунін Т. І. – 800
 Груска Й. – 516
 Грушевський М. С. – 802
 Грушкович М. – 517
 Губер А. А. – 176
 Гудзій М. К. – 449
 Гулий М. Ф. (Гульий М. Ф.) – 76, 98,
 111, 117, 119, 129, 194, 862
 Гуменюк В. С. – 739, 769
 Гурарий В. П. – 134
 Гурба Я. – 518
 Гуревич С. М. – 776
 Гуржій Д. В. – 481, 482
 Гуржій І. О. – 119, 120, 183, 449, 583,
 620, 655
 Гуртовенко Э. А. – 723, 724, 726–728
 Гусак Д. В. – 605
 Гуслистий К. Г. – 8, 9, 438, 601, 861,
 872, 875
 Гутиря В. С. – 75, 77, 195, 412, 449,
 450, 588, 629, 655, 702, 709
 Гутовський Р. – 153
 Гуць М. В. – 597
 Гуче Э. – 361
 Гюго В. – 370

 Давиденко П. – 247
 Давидов О. С. (Давыдов А. С.) – 305,
 404, 528, 561, 806
 Даденков Ю. М. – 76, 372
 Далє Б. – 517
 Дам'янов С. – 155
 Данелия Ф. Д. – 793
 Даниленко В. Н. – 613, 615

 Данилов В. І. (Данилов В. И.) – 59
 Данилов Я. М. – 184, 186, 831
 Данилова Є. І. – 599
 Данилюк І. І. – 688, 742, 744
 Данлеп Дж. – 519
 Данькевич К. Ф. – 183, 184
 Даньш В. В. – 699
 Дарменко М. С. – 532
 Дашкевич Я. Р. – 800
 Дворецький І. А. – 800
 Дворняков В. С. – 498, 769
 Двулит П. Д. – 324
 Дебец Г. Ф. – 653
 Дегтярев В. С. – 723
 Дедков А. – 825
 Деев В. О. – 540
 Дей О. І. – 350, 438, 601
 Дейч О. Й. (Дейч А. И.) – 583
 Деко З. – 155
 Деле Б. – 517
 Делімарський Ю. К. (Делимар-
 ский Ю. К.) – 62, 63, 130, 152, 200,
 214, 354, 356, 357, 377, 522, 641, 765
 Демченко Д. С. – 588
 Демченко М. А. – 400, 823
 Демченко С. П. – 576, 581
 Демьяновская Е. И. – 536
 Ден-Гартог Я. – 153
 Денисова А. И. – 190
 Де-Патер А. – 153
 Дерегус М. Г. – 184
 Деркач Г. І. – 876
 Дерягин Б. В. – 69
 Джаспер Г. – 127
 Джельпов Б. Е. – 524
 Джеффрис Д. – 727
 Джиованелли Р. – 727
 Джілліс А. – 153
 Дзеверін І. О. – 481, 738
 Дзендзелівський Й. О. – 835
 Дзюб І. П. – 432
 Дзюба В. В. – 740
 Дзюба П. П. – 305
 Дикань О. – 859

- Дикий И. Л. – 536
 Діброва О. Т. – 400, 818
 Дідковський М. М. (Дидков-
 ский М. М.) – 70, 72, 87, 295, 297,
 298, 316, 523, 804
 Длугач М. И. – 768
 Длуский – 515
 Дмитерко Л. Д. – 852
 Дмитренко П. О. – 562
 Дмитрук О. Ю. – 815, 817–820
 Добров Г. М. – 93, 354, 355, 620, 795
 Добровольский Г. П. – 771
 Добровольський В. О. (Доброволь-
 ский В. А.) – 792, 796
 Добролюбов Ю. И. – 432
 Доброхотов Н. Н. – 369
 Довженко В. Д. – 602
 Довженок В. И. – 523, 615, 810
 Доленко Г. Н. – 481, 482, 562, 698, 833
 Долинина А. А. – 790
 Долинський Л. В. – 100, 439
 Домановська М. Є. – 791
 Домбровская Т. – 518
 Домбровский О. И. – 340, 342
 Дончак В. С. – 249, 250, 388, 553
 Дородницын А. А. – 173
 Дорошенко К. П. – 66
 Драйгор Д. А. – 211
 Драчинская А. Г. – 488
 Дришель – 490
 Дробот Д. С. – 591
 Дроботько В. Г. – 9, 80, 120, 867
 Дубенко С. В. – 602
 Дубина К. К. – 591
 Дубинин В. П. – 498
 Дубинський Г. П. – 400, 820, 822
 Дубковский В. А. – 839
 Дублянський В. Н. – 340, 342
 Дубровіна Л. А. – 552, 786, 837
 Дудикевич Б. К. – 350
 Дудко Д. А. – 17, 758
 Дуркач В. – 710
 Дуфек В. – 323
 Душечкін О. І. – 413
 Дыбан Е. П. – 770
 Дыбенко Г. И. – 768
 Дядиченко В. А. – 119, 377
 Дядченко М. Г. – 775
 Дяченко В. Д. – 599
 Евсеев С. В. – 535
 Ейгенсон М. С. – 78
 Екклс Дж. (Экклс Дж.) – 9, 490, 863
 Енджеевский – 516
 Енжевич Е. – 518
 Еременко Е. В. – 432
 Еру И. И. – 776
 Ефимов В. – 710
 Єлютіна В. П. – 646
 Єнсен А. – 109, 801
 Єременко В. Н. (Еременко В. Н.) –
 375, 498, 499, 517, 562
 Єременко С. Я. – 211
 Єрофєєв В. Я. – 646
 Єршов А. П. – 524
 Жабицкий П. Ф. – 532
 Жаворонков Н. М. – 546
 Жачек – 517
 Желев Ж. – 524
 Железняк И. М. – 493, 494
 Железняк М. Г. – 836
 Жидков А. А. – 126
 Жилко Ф. Т. – 493, 835
 Жожа А. – 154
 Жовтобрюх М. А. – 845
 Жолтовський П. М. – 100, 438
 Жук А. К. – 599
 Жук О. П. – 853
 Жуков Є. М. – 176
 Жукова В. В. – 152
 Жураховський – 682
 Журков С. Н. – 652
 Жусинбеков С. – 183
 Заболотний Д. К. – 413, 745
 Завистовский С. – 359

- Загнер О. – 654
 Загородній А. Г. – 807, 831
 Загребельний П. А. – 852
 Задерей Н. М. – 792
 Задирака К. В. – 607
 Заика Н. И. – 431
 Зайцева Г. Я. – 190
 Заморій П. К. – 398, 400, 403, 814
 Зап'ятова О. О. – 461, 462
 Зарицкий П. В. – 822
 Заруцкий В. А. – 768
 Засенко О. Є. – 655, 805
 Захариков Н. А. – 369
 Захарук Ю. М. – 615, 620
 Захарчевски Р. – 517
 Збанацький Ю. О. – 852
 Збенович В. Г. – 612
 Зверев С. О. (Зверев С. А.) – 484, 485
 Звонкова Г. Л. – 853
 Зворикін А. О. (Зворыкин А. А.) – 93, 794
 Зданевич Б. І. – 800
 Здоровега Н. І. – 438
 Зеленецкий Я. – 359
 Зелинский М. – 517
 Зелінський І. П. – 827
 Земба С. – 153
 Зеров Д. К. – 197, 420, 760, 873
 Зеров К. К. – 190
 Зерова М. Я. – 760, 873
 Зизаній Л. – 23, 762
 Зикеев В. С. – 740
 Зинченко – 138
 Зінич В. Т. – 601
 Зойберлих В. – 654
 Золовський А. П. – 816
 Золочевський В. Н. – 599
 Зорін І. Г. – 243
 Зосимович В. П. – 76, 200, 268, 271, 829
 Зосимович Д. П. – 130
 Зубарев Д. Н. – 305
 Зубков С. Д. – 591
 Іваненко В. И. – 522
 Іваненко Л. Н. – 247
 Іваницкий П. Г. – 431
 Івантишин М. Н. – 775
 Іванчук П. К. – 505
 Іващук А. И. – 535
 Івченко В. М. – 773
 Іжакевич Г. П. – 523
 Илиев Л. – 524
 Ильин И. Г. – 792
 Ильинская В. А. – 614
 Ионеску Д. – 518
 Ионк – 517
 Иоффе Б. Л. – 528
 Исанин Н. Н. – 812
 Исаханов Г. В. – 216, 498, 770
 Івакін Ю. О. – 582, 603
 Іваненко О. – 184
 Іванов Б. М. (Іванов Б. Н.) – 340, 341, 342, 807
 Іванов В. Є. – 76, 449
 Іванов М. Ф. – 413
 Іванов О. О. (Іванов А. А.) – 94, 201, 219, 220, 796
 Іванов С. П. – 852
 Іванова В. В. – 371
 Іванців Є. М. – 371
 Івасюта М. К. – 350
 Івахненко О. Г. (Івахненко А. Г.) – 76, 229, 362
 Івченко О. Г. – 561
 Іерусалимський М. Д. – 855
 Ількун Г. М. – 677
 Імре Ф. (Імре Ф.) – 156, 359
 Індиченко Г. В. – 27
 Іннь-Чі-Чжан – 156
 Іра І. – 154
 Іровець О. – 154
 Ішлінський О. Ю. (Ішлинский А. Ю.) – 149, 248
 Іщенко І. І. (Іщенко И. И.) – 243–245
 Йошізава Т. – 153

- Кабакчи А. М. – 435
 Кавецький Р. Є. – 251, 412, 419, 450, 563, 629
 Казанець І. П. (Казанец І. П.) – 543, 544, 638, 667, 668, 680
 Казаров М. – 153
 Калинович В. Н. – 603
 Калінін Ф. Л. (Калинин Ф. Л.) – 419, 464
 Калініна А. А. – 858
 Калмар Л. – 524
 Калмиков А. О. – 152
 Кальченко Н. Т. – 242
 Кальянко Р. – 205
 Калюжный В. А. – 697
 Камерон – 519
 Камілар Є. – 153
 Капріолі Л. – 153
 Карафолі Є. – 154
 Кармелюк У. – 216
 Карнаух В. Г. – 436, 437
 Карп І. М. – 803
 Карпенко А. М. – 820
 Карпенко Г. В. – 76, 84, 86, 509, 512, 572, 586, 728, 729
 Карпенко М. Л. – 204, 279, 304
 Карпенко Ю. А. – 494
 Карпинос Д. М. – 770
 Карпіловська Є. А. – 846
 Карпова Г. В. – 822
 Картрайт М. – 153
 Карякін Л. І. – 400, 821
 Касаткін Л. В. – 131, 135, 136, 139
 Касаткін Б. С. – 591
 Касименко О. К. – 479, 508
 Касян В. І. – 183, 184, 852
 Каспрук А. А. – 603
 Касьяненко В. Г. – 64, 87, 318, 523, 743, 744
 Каутч – 670
 Каухчишвили С. Г. – 793
 Кашпар Я. – 515, 729, 730
 Кашцев Б. Л. – 79
 Кашенко М. Ф. – 209, 413, 643
 Квітка-Основ'яненко Г. Ф. – 810
 Кезма Т. Г. (Тауфік-Кезма) – 72, 73, 789, 800
 Келдиш М. В. (Келдыш М. В.) – 110, 544–546, 566, 572, 646
 Кеммель – 670
 Кенето К. – 153
 Кибаленко А. П. – 463, 532
 Кильчевская Г. А. – 768
 Кинєв С. – 155
 Кирилюк Є. П. – 24, 249, 581–583, 655
 Киричинский Б. Р. – 422, 428
 Киркинен Х. – 519
 Кирсанов А. Ф. – 221
 Киселев Н. А. – 652
 Кислый П. С. – 323, 770, 772
 Кислюк В. С. – 847
 Кільчевський М. О. (Кильчевский Н. А.) – 76, 739, 768
 Кінько А. М. – 601
 Кіпріанов А. І. (Киприанов А. И.) – 207, 353, 377
 Кірсанов О. В. (Кирсанов А. В.) – 75, 144, 283, 284, 316, 419, 743
 Кітик В. І. – 481, 482
 Кіщук Т. – 830
 Клевцов А. А. – 822
 Клєєв Р. – 125
 Кленовський Н. С. – 802
 Клименко А. П. – 369
 Клименко В. Н. – 771
 Клименко В. Я. – 851
 Клименко Г. А. – 228, 347
 Клименко Н. Ф. – 836, 846
 Клоков В. И. – 362
 Клушин В. И. – 537
 Ключев М. М. – 696
 Ключарев А. П. – 432
 Ключевський М. О. – 846
 Кметинский Е. – 518
 Кмецив З. – 518
 Кобзова В. М. – 536
 Кобченко Ю. Ф. – 821
 Ковалевська З. А. – 821

- Коваленко А. Д. – 75, 375, 502, 563,
603, 739, 768, 769, 846, 876
Ковалівський А. П. – 800
Коваль А. П. – 775
Коваль В. И. – 654
Коваль Н. Л. – 397, 398
Ковальов П. В. (Ковалев П. В.) – 400,
822
Ковальченко М. С. – 323, 422, 428, 430
Ковальчук Г. І. – 787, 788, 852
Ковальчук М. С. – 841
Ковпак В. И. – 498, 499
Ковпаненко Г. Т. – 612
Ког Х. – 517
Кодарче А. – 697
Кожевников С. М. – 251
Козак Л. – 810
Козакевич М. З. – 438
Козаченко В. П. – 852
Козицький П. О. (Козицкий Ф. Е.) –
72, 73, 788
Козлов И. А. – 498
Козлова Т. З. – 794
Козоброд В. П. – 91, 127, 158, 307, 489,
654, 685, 696, 704
Козуб Ю. И. – 612
Козырев Н. А. – 651
Колесник Г. М. – 556, 763
Колесников А. Г. – 562, 571, 685, 868
Колесниченко Г. І. – 72
Колесов Л. В. – 211
Колесса Ф. М. – 350, 809
Колле Курт – 129
Колобов Е. Н. – 221
Коломыйцев В. І. (Коломыйцев В. И.) –
152, 305
Колосова К. А. – 852
Колтун В. І. – 481
Колтун О. В. – 825
Колчинський І. Г. – 210
Комаренко Ю. Г. – 211, 279
Комаров В. М. – 855
Комендар В. І. – 174
Комиссаренко В. П. – 356
Компан О. С. – 119
Компанцев В. П. – 78
Кондалев А. І. – 211
Кондратьев Ю. В. – 770
Кондратюк Є. М. – 125, 575, 641
Кондуфор Ю. Ю. – 75, 372, 392, 646
Конозенко І. Д. (Конозенко И. Д.) –
278, 404, 434, 436, 774
Кононенко В. О. – 561, 739
Кононович Э. В. – 727
Конопка В. – 830
Конрад – 517
Константинов Б. П. – 546
Копачевская В. Г. – 761
Копитов В. Ф. (Копытов В. Ф.) – 126,
127, 152, 223, 226, 369, 370, 813
Копнін П. В. – 449, 707, 708, 855
Коппель В. – 153
Копытин Н. С. – 431
Кордініану К. – 153
Корейво К. – 360
Корепанова А. П. – 493, 494, 837
Корецький В. М. – 579, 580, 625
Корж И. А. – 431
Корнев К. А. – 76, 765
Корнев С. Г. – 567
Корниенко Т. Г. – 776
Корнієць Н. Л. – 883
Корнійчук О. Є. – 852
Короїд О. С. (Короед А. С.) – 76, 77,
109, 176, 177, 182, 195, 253
Короленко В. Г. – 370
Король А. А. – 769
Король М. – 184
Корольов С. П. (Королев С. П.) – 161,
162
Корольова Т. М. – 847
Королюк В. С. – 247, 605
Коротченко Д. С. – 874
Корсакович Н. И. – 768
Космодаміанський О. С. – 744
Костишин Л. – 75, 195
Костюк З. Д. – 768
Костюк О. Г. – 599

- Костюк О. М. – 214
 Костюк П. Г. – 9, 152, 362, 419, 489,
 491, 516, 527, 562, 750, 765, 863
 Костюк Ю. Г. – 861
 Косыгин А. Н. – 668
 Котельников В. А. – 159
 Котляревський І. П. – 791, 808, 810,
 811
 Котовский Г. И. – 216
 Коул М. – 519
 Коутецький Я. Я. – 629
 Кохно М. А. – 340
 Коцур – 174
 Коцюбинський М. М. – 109, 464, 791,
 801, 811
 Кочережко А. Н. – 771
 Кочкарь Н. Т. – 749
 Кочубей А. Д. – 481
 Кочубей Ю. М. – 800
 Коэртс К. – 308
 Кравченко А. П. – 537
 Кравченко Н. М. – 613
 Кравченко У. – 72
 Красицький Д. Ф. – 66
 Крачковський І. Ю. (Крачков-
 ский И. Ю.) – 73, 789, 790
 Крейн М. Г. – 466, 831
 Кремнев О. А. – 429, 771
 Крендель М. – 9, 881
 Кретчмер М. К. – 72
 Крижанівський С. А. – 377, 866
 Крижек Я. – 154
 Крилов М. М. – 565, 828, 859
 Кримський А. Ю. – 72, 73, 789, 800
 Крип'якевич І. П. – 202, 350
 Кристофович Б. Г. – 803
 Крицук А. А. – 769
 Крога В. – 359
 Круглов С. С. – 699
 Кругляк Ю. О. – 629, 847
 Круглякова Г. И. – 536
 Крулиш А. – 730
 Крумпхольд Р. – 517
 Крупаткин И. Г. – 777
 Крутікова Н. Є. – 866
 Кручану Є. – 155
 Крушевская О. – 324
 Кубак Б. – 154
 Кубенко В. Д. – 853
 Кудринская О. И. – 190
 Куєв К. М. – 109
 Кузнецов С. М. (Кузнецов С. Н.) – 56,
 95, 111
 Кузнецова – 464
 Кузьмич А. С. – 391
 Кукін Д. М. – 176
 Кукурудза С. – 826
 Кулгачек – 517
 Кулешов Е. М. – 777
 Кулешов М. М. – 449, 855
 Кулініч І. М. – 584
 Куліш П. О. – 238, 810
 Кульганек М. – 120
 Кульський Л. А. – 76, 178, 427, 659
 Кульчицький Я. О. (Кульчиц-
 кий Я. О.) – 505, 842
 Кунзе Я. – 517
 Кунке Х. – 153
 Кунцевич В. М. – 846
 Купченко-Гринчук О. – 836
 Купчинський О. А. – 840
 Курдюм В. А. – 563
 Курочкін В. М. – 524
 Курсанов А. Л. – 855
 Курський М. Д. – 385
 Курц Б. Г. – 800
 Курцвейл Я. – 153
 Курячий Л. К. – 699
 Кутасова Л. А. – 80
 Кухтенко О. І. – 9, 562, 881
 Куц В. П. – 775
 Кучер Р. В. – 744, 745
 Кучера М. П. – 610
 Кушниренко А. Н. – 305, 528
 Кущ О. П. – 372
 Лабушка О. – 155
 Лавренко В. А. – 770

- Лаврентьева Е. В. – 324
Лаврентьев М. О. (Лаврентьев М. А.) – 243, 244
Лавринтович Я. И. – 422, 428
Лавров Ю. С. – 551
Лаврушин В. Ф. – 261, 281, 283
Лагунов А. А. – 528
Лагутин П. К. – 776
Ладыженська О. О. (Ладыженская О. А.) – 466, 831
Лазаренко Е. К. – 505
Лазарев Б. Г. – 560
Лазарян В. А. – 846
Ландсман С. У. – 770
Лани Б. – 524
Лановенко І. П. – 620, 625
Лапин В. В. – 612, 615
Лапченко С. Ю. – 409
Лас – 518
Латаш Ю. В. – 17
Латыш Й. К. – 775
Лаутнер – 698
Лашкаръов В. Є. (Лашкарев В. Е.) – 358, 412
Лашук Ю. П. – 438
Лебедев В. К. – 562, 776
Лебедева – 695
Лебедев Т. С. – 78, 79
Левицький І. Ю. – 821
Левтеров С. Н. – 131, 135, 136, 139
Левченко М. М. – 437
Легенченко И. А. – 773
Леднев В. А. – 218, 222, 525
Леман Г. – 363, 524
Лемпицький В. В. – 696
Ленель Ф. – 520
Ленин – 552
Леонтович М. – 789
Леонтович О. В. – 414
Лепілкіна О. О. – 590
Леренц Л. – 359
Лесков А. М. – 610
Леся Українка – 791, 809, 811
Лефшец С. – 153
Лещенко – 256
Лешицкий С. – 363
Лещух Р. Й. – 843
Левша В. О. (Левша В. А.) – 91, 92, 281
Либшер Х. – 517
Лизогуб М. С. – 78
Липа О. Л. – 173
Лисенко М. В. – 809
Лисенко М. П. – 146
Лисиця М. П. – 376
Лисоченко І. Д. – 792
Литвин К. З. – 64
Литвиненко Л. М. – 575, 688, 743, 744
Литвинко А. С. – 784
Литвинов Д. Д. – 777
Литвинова М. А. – 190
Литовченко В. Г. – 360, 362
Лиханова І. – 787
Ліберман Є. Г. – 855
Лінецький В. П. – 481, 482
Лін-Мен-І – 156
Ліфшиць І. М. (Лифшиц И. М.) – 432, 855
Ллойд Т. – 363
Лобанов В. В. – 848
Лобузінa К. В. – 837
Логвиненко М. В. (Логвиненко Н. В.) – 400, 823
Логунов А. А. – 305
Лозиняк П. Ю. – 843
Ломаев А. А. – 341, 342
Лопатин – 189
Лопатинский Я. Б. – 85, 743, 744
Лось В. – 836
Лось Ф. Є. – 377
Лошкарев В. Е. – 214
Лубенец Г. К. – 638
Лубченко А. Ф. – 305, 432
Лубянов И. П. – 800
Луговський О. – 858
Лукашевич Л. – 524
Лукінова Т. Б. (Лукинова Т. Б.) – 494, 813, 838

- Лук'янов П. І. – 696
 Лупеску Ю. – 155
 Лучицький В. І. – 565
 Лысак Л. И. – 488
 Лысюк П. П. – 697, 704
 Любарский Г. Я. – 432
 Любименко В. М. – 413
 Люкен – 490
 Ляликов Ю. С. – 216
 Лялько В. І. – 804
 Лятошинський Б. – 789
 Ляшенко Б. А. – 770
 Ляшенко В. І. – 658
- Магель М.** – 698
 Магунов Р. Л. – 773
 Мажуга П. М. – 419, 537, 591
 Мазепа І. – 801
 Мазур Є. – 533, 534
 Мазур М. І. – 803
 Майборода Е. А. – 537
 Майстренко А. Н. – 432
 Майстренко Ю. Г. – 190
 Макара А. М. – 429, 804
 Макарова Е. А. – 727
 Макарченко В. О. – 831
 Макарченко О. Ф. (Макарченко А. Ф.) –
 11, 75, 77, 195, 197, 198, 202, 204,
 206, 218, 222, 229, 249, 250, 252,
 268, 272, 279, 290, 312, 388, 419,
 421, 450, 560, 561, 563, 617
 Макарчук С. – 793
 Максимович Б. І. – 17
 Малашенко С. В. – 244, 846
 Малєєв О. А. – 125
 Малинко В. Н. – 356
 Малиновская Е. – 359
 Малишко А. С. – 183, 184, 852
 Маліцький Б. А. – 795
 Маляновский С. – 359
 Мандл Ф. – 517
 Манжелей В. Г. – 134
 Манжерон Д. И. – 514
 Манзенко П. Т. – 620
- Маринич О. М. – 400, 817, 825, 826
 Маркевич О. П. (Маркевич А. П.) – 8,
 9, 151, 355, 523, 646, 862, 864, 869
 Марков Б. Ф. – 356
 Марков Г. – 155
 Марковский Ю. М. – 190
 Маркс – 552
 Марку Й. – 518
 Мартыненко Б. А. – 769
 Марушко Г. И. – 432
 Марченко В. О. (Марченко В. А.) – 76,
 466
 Марчук П. М. – 772
 Маршалл Г. – 153
 Марьянович Т. П. – 247
 Матвеева М. Д. – 80
 Матвеева Л. В. – 801
 Матейко К. І. – 438
 Матиш М. – 154
 Матковський К. Й. – 211
 Матковський О. І. – 840
 Матях О. М. (Матях А. М.) – 56, 87,
 94, 111, 271, 285
 Махненко А. А. – 432
 Махно Е. В. – 613
 Мацумура С. – 119, 120
 Медведев Б. В. – 305
 Медвідь Л. І. – 174
 Медовар Б. І. (Медовар Б. И.) – 17,
 696, 758
 Мезенцев Л. Г. – 281
 Мелашенко Г. В. – 708
 Мельник І. Ю. – 792
 Мельник Л. М. – 801
 Мельников Г. Б. – 108, 799
 Мельников М. – 492
 Мельникова І. М. – 884
 Мельниченко Г. В. (Мельничен-
 ко А. В.) – 151, 356
 Мельничук А. С. – 527
 Мельничук Г. Л. – 190
 Меркулов В. И. – 774
 Мерц А. – 517
 Месіар Е. – 154

- Месс – 517
 Миклухин Г. П. – 322
 Микоян А. И. – 567
 Миллер К. – 517
 Миллер М. – 517
 Милушева С. – 516
 Мирний Панас – 791, 811
 Митропан И. М. – 774
 Митропольський Ю. О. (Митрополь-
 ский Ю. А.) – 7, 9, 15, 75, 76, 152,
 194, 198, 201, 220, 248, 450, 466–
 468, 523, 575, 603, 604, 607, 750,
 751, 830, 831, 858, 859, 867, 881
 Митрофанова В. И. – 610
 Митюрева Т. Т. – 773
 Михайлов Н. – 796
 Михайловський В. М. (Михайлов-
 ский В. Н.) – 76, 85, 512, 523, 572
 Михалевич В. С. – 210, 214, 603
 Мишкіс А. Д. (Мышкис А. Д.) – 466,
 831
 Мишко Д. І. – 119
 Мищенко Ф. І. – 800
 Міліонщиков М. Д. – 657
 Мілях О. М. (Милях А. Н.) – 228, 229,
 303, 336, 429, 562, 591
 Мінц Б. – 155
 Мірошніченко О. П. – 823
 Мітулинський Ю. Т. – 450
 Міхно М. К. – 620
 Міхняк Р. – 155
 Міцкевич А. – 370
 Младшенович М. – 524
 Мовчан Б. О. (Мовчан Б. А.) – 520,
 562, 563, 774
 Мовчан В. А. – 316
 Могитич І. – 830
 Модилевський Я. С. – 761
 Мойсеев М. А. – 148
 Мойсін С. Я. – 858
 Мойченко В. И. – 64
 Молодчиков А. В. – 654
 Молчанова О. І. – 858
 Молявко Г. І. – 804, 851
 Моравський В. – 155
 Морган – 519
 Мордерер Г. Й. (Мордерер Г. И.) – 87,
 98, 220, 222, 271, 291
 Морецький А. – 153
 Моринцов І. М. – 858
 Мороз М. – 809
 Москаленко И. А. – 820, 824
 Московець С. Н. – 420, 706
 Мосны Я. – 359
 Мотовиловец И. А. – 768
 Моторненко А. Д. – 776
 Мстиславец П. – 621
 Мунтян В. Л. – 173
 Муратов В. М. – 505
 Мурзаев С. М. – 400
 Муха А. І. – 597
 Мушинка М. – 809
 Мэгун Г. В. – 129
 Мюллерфорд Ю. – 669
 Мюллер К. – 524
 Мюллер Р. – 360

Навроцький – 148, 649
 Нагінський Н. А. (Нагинский Н. А.) –
 86, 88
 Нагорний О. В. – 414
 Надежин П. Ф. – 409
 Назаренко Д. П. – 400, 820
 Назаренко К. С. – 738
 Назаренко Ю. П. – 422, 428
 Найдич Ю. В. – 517
 Наранха Т. – 704
 Наулко В. І. – 599, 601, 602
 Наумчик Н. Г. – 497
 Негру Р. – 518
 Негуш Роксанда – 153
 Некос В. Ю. – 821
 Некрасов З. І. – 75, 197, 200, 204, 412,
 560, 743
 Немет І. – 156
 Немошкаленко В. В. – 632, 711
 Немченко В. И. – 222
 Ненінеску К. – 154

- Непокупний А. П. (Непокупный А. П.) – 493, 838
 Непомнящий А. А. – 790
 Несмеянов О. М. – 807
 Нестеренко А. Д. – 229
 Нестеренко Е. Г. – 422, 428
 Нестеренко О. О. (Нестеренко А. А.) – 202, 636, 804
 Нестерук Ф. Я. – 93
 Нефьодова Г. Д. – 792
 Нечаєв В. О. (Нечаев В. А.) – 78, 505
 Нечиталюк М. – 811
 Нечуй-Левицький І. С. – 811
 Немечек О. (Немечек О.) – 120, 121
 Нижник А. Т. – 773
 Никитин С. – 696
 Никитина І. К. – 527
 Николаеску Л. – 520
 Николенко Т. П. – 169
 Николов – 516
 Никольський Г. М. – 726
 Ницкая Э. – 247
 Нікитенко М. О. – 125,
 Німець О. Ф. (Немец О. Ф.) – 307, 308, 355, 404, 431, 432
 Німчук В. В. (Нимчук В. В.) – 493, 494, 496, 836
 Новак Д. – 153
 Новиков Н. В. – 847
 Новиченко Л. М. – 583
 Нуайме М. – 73

Оболончик В. А. – 772
 Обухов А. М. – 69
 Овчаренко П. – 852
 Овчаренко Ф. Д. – 75, 76, 195, 210, 284, 299, 303, 355, 357, 514, 730, 852, 856
 Овчинников А. М. – 505
 Огородник А. Ф. – 431
 Ожешко Е. – 370
 Оксіюк О. П. – 760
 Окснер А. М. (Окснер А. Н.) – 539, 540, 844

 Олдрідж А. – 584
 Олецкий К. – 517
 Оливари Г. А. – 190
 Олійник О. А. (Олейник О. А.) – 466, 831
 Олійник Я. Б. – 815–820
 Олофінський Г. М. – 125
 Ольденбург С. Ф. – 789
 Ольхов О. – 495
 Ольшевский М. – 518
 О’Маллий К. Д. – 128
 Омельченко С. И. – 768
 Онищенко О. С. – 27, 552, 786, 813
 Онопрієнко В. І. – 795, 811, 828
 Орбан М. – 156
 Орехович В. Н. – 60
 Орлик П. – 801
 Осауленко В. Д. – 211
 Осінський З. – 153
 Остапенко Н. Г. – 244, 776
 Остапчук О. С. – 409
 Островерх Н. Ф. – 330
 Островская Л. К. – 356, 524
 Острянин Д. Х. – 54

Павленко Г. Є. – 75
 Павличко Д. В. – 598, 852
 Павлій П. Д. – 598
 Павлов М. – 357
 Павлюк І. С. – 438, 793, 830
 Павлюк М. – 834
 Павлюк С. П. – 793, 830
 Пагіря А. В. – 807
 Падерно Ю. Б. – 522, 770, 772
 Паканоти Н. И. – 772
 Паламарчук Г. П. – 239
 Паламарчук Л. С. – 522
 Паламарчук Л. Х. – 193
 Паламарчук М. М. – 530, 565
 Паламарчук О. Л. – 837
 Палієнко Л. – 815
 Палладін О. В. (Палладин А. В.) – 6, 58, 59, 74, 76, 86, 110, 111, 142, 145, 146, 148, 151, 154, 172, 173, 178–

- 180, 182, 194, 199, 200, 202, 277,
355, 356, 358, 385, 419, 523, 807
- Палька Э. – 517
- Панасюк В. В. – 512
- Панатович С. – 359
- Панів Л. – 812
- Панін В. О. – 829
- Панофський В. – 363
- Панч П. Й. – 184, 852
- Панченко І. Д. (Панченко І. Д.) – 152,
354
- Панчишин В. І. – 247, 607
- Параджанов С. Й. – 465
- Парасюк О. С. – 214, 305, 376, 486,
528, 561, 603, 606, 743, 806
- Парий В. А. – 723
- Пархоменко Л. О. – 789
- Паршиков В. М. – 462
- Пасечник А. М. – 79, 80, 354
- Пасичний В. В. – 769
- Пасічник М. В. (Пасечник М. В.) – 75,
200, 201, 303, 354, 358, 404, 409,
412, 426, 431, 432
- Патон Б. Є. (Патон Б. Е.) – 8, 11, 15,
124, 151, 162, 197, 198, 202, 207,
208, 210–212, 216, 227, 230, 232,
237, 240, 241, 243, 245, 253, 254,
262, 263, 283, 288, 291, 298, 300,
304, 306, 312, 314, 316, 317, 319,
336, 346, 362, 368, 373, 387, 396,
403, 412, 413, 421, 443, 449, 459,
466, 481, 488, 489, 508, 513, 519,
527, 531, 533–535, 538–540, 546,
549, 551, 562, 564, 566, 578, 581,
584, 588, 590, 591, 596, 619, 621,
622, 630, 632, 646, 649, 656, 659,
669, 676, 678, 681, 683, 685, 690,
696, 697, 703, 704, 707, 712, 718,
729, 730, 734, 735, 738, 745, 746,
758, 777, 806, 831, 846, 867
- Патон Є. О. – 565, 828
- Патрулиус Д. – 698
- Пашинський Я. – 360
- Певзнер П. В. – 773
- Педанюк І. М. – 852
- Пекар С. І. (Пекар С. І.) – 75, 214, 354,
376
- Пелькіс П. С. – 879
- Пемзер – 517
- Перебийніс В. С. – 846
- Пересадько В. А. – 821
- Перехрест С. М. – 804
- Перля Г. – 518
- Перфільєв А. І. (Перфильев А. И.) –
641, 642, 773
- Першин П. М. (Першин П. Н.) – 77,
195, 330, 412, 449, 874
- Песковацкый С. А. – 776
- Петерс Х. – 524
- Петкевич Г. І. – 536
- Петров Б. Н. – 546, 572
- Петров В. П. (Бер В., Веріго Б., Домон-
тович В.) – 493, 494, 613, 615, 834
- Петров Г. І. – 546
- Петров С. Й (Петров С. И.) – 72, 74, 786
- Петрова Н. М. – 654
- Петросьянц А. М. – 543
- Петрук Ф. В. – 771
- Пещак М. М. – 328, 489
- Пивовар Г. С. – 803
- Пивовар Л. І. – 432
- Пивоварова Н. С. – 64
- Пикар Ф. – 358
- Пилипчук Р. Я. – 598
- Писаревська Н. В. – 792
- Писаренко Г. С. – 11, 197, 198, 202,
204, 206, 212, 216, 218, 222, 227,
229, 237, 240, 241, 253, 254, 283,
288, 291, 298, 300, 304, 316, 320,
322, 328, 383, 390, 396–398, 412,
421, 442–444, 448–450, 459, 481,
489, 498, 502, 508, 513, 527, 531,
538, 539, 549, 551, 561, 562, 564–
566, 578, 581, 584, 588, 590, 591,
596, 621, 630, 632, 653, 656, 659,
669, 674, 678, 683, 685, 690, 707,
712, 718, 734, 735, 738, 745, 746,
767, 770, 846, 874

- Писаржевський Л. В. – 565, 828
 Пиха – 516
 Пишкін Б. А. (Пышкин Б. А.) – 297, 523, 804
 Підгорний А. М. – 218, 853
 Підгорний М. В. (Подгорный Н. В.) – 77, 195, 330, 334, 344, 387, 413
 Підоплічко І. Г. – 9, 76, 173, 645, 732, 807, 851, 871, 879, 883
 Підоплічко М. М. (Пидопличко Н. М.) – 120, 867
 Підстригач Я. С. (Подстригач Я. С.) – 84, 512
 Пімснер – 155
 Піснячевський Д. П. – 118, 119
 Плайнер З. – 524
 Плакса С. А. – 833
 Пландер – 517
 Плесський Г. М. (Плесский Г. М.) – 72, 74, 787
 Плетеньов О. В. – 677
 Поварніцин В. О. – 760
 Повх І. Л. – 76
 Погорелов О. В. (Погорелов А. В.) – 75, 133
 Погосян Х. П. – 69
 Погребняк Л. П. – 630
 Погребняк П. С. – 174, 342, 355
 Погружальський В. В. – 552
 Подгаецкий В. М. – 776
 Подола Н. В. – 354
 Подчасов П. Г. – 769
 Позняк С. П. – 827
 Покровський В. О. – 854
 Поливанов М. К. – 305
 Половка С. Г. – 824, 842
 Полотнюк Я. Є. – 800
 Полоцький С. – 791
 Польський Н. И. – 770
 Польшаузен Е. – 654
 Поляк Р. В. – 421
 Поляков М. С. (Поляков Н. С.) – 204, 630, 767, 848, 849
 Поляков П. С. – 768
 Померанчук И. Я. – 305, 528
 Понеску В. – 153
 Пономарев А. Д. – 494
 Поперечна Л. А. – 787
 Попков И. Н. – 773
 Попов В. П. – 340, 400, 816
 Попов В. С. – 505
 Попов І. В. (Попов И. В.) – 86, 793
 Попов І. І. – 78, 79
 Попов Н. А. – 324
 Поповкін Е. Ю. – 184
 Поривкіна О. В. – 400, 818
 Поріцький А. Я. – 438, 599, 601
 Портной К. И. – 323
 Порфир'єв В. Б. – 197, 240, 449, 505, 706
 Посохов С. – 791
 Постніков І. М. – 228, 802
 Постніков М. М. (Постников М. М.) – 466, 831
 Посудовська І. Г. – 805
 Потаньєвський А. Г. – 17
 Прилипко Я. П. – 599
 Прилюдько В. А. – 222
 Примак К. В. – 804
 Приходько М. П. – 599, 601
 Прихотько А. Ф. – 404, 561, 743, 875
 Прихотько Г. Ф. – 69, 78, 79
 Прицак О. Й. – 800
 Прокопов И. – 495
 Прокоф'єв В. К. – 651
 Проходський С. І. – 400, 824
 Пугач Ф. К. – 641
 Пугина А. И. – 522
 Путілов Б. – 830
 Пухальський Г. В. – 639
 Пухов Г. Є. (Пухов Г. Е.) – 214, 449
 Пуцев В. А. – 117
 Пучеров Н. П. – 522
 Пучко А. А. – 91
 Пэрри Р. Ф. – 308
 Радван М. – 324
 Радомысельський И. Д. – 322, 498

- Раєвський Г. В. – 804
 Райченко А. И. – 324
 Райченко Л. В. – 536
 Ракушина М. С. – 654
 Рамбовсек – 516
 Раппопорт И. А. – 653
 Рахубовский А. С. – 723
 Ращепкин А. П. – 771
 Ребиндер П. А. – 652
 Рева М. Л. – 749
 Резников В. А. – 654
 Ремізов Н. А. – 823
 Реня Л. – 518
 Репа І. І. – 803
 Ржиха И. – 321
 Рибалкін В. С. – 800
 Рибченко О. І. – 761
 Рильський М. Т. (Рыльский М. Ф.) –
 112, 113, 182–184, 438, 481, 583, 861
 Римський-Корсаков М. А. – 802
 Різниченко В. В. – 400
 Ріттер П. Г. – 800
 Робинсон А. Н. – 182
 Розанов М. П. – 871
 Розенберг Г. В. – 69
 Розенко П. Я. (Розенко П. А.) – 88,
 146, 281, 347, 372, 485
 Розовский И. Л. – 527
 Ройтер В. А. – 75, 874
 Ролл Я. В. – 190
 Романкевич М. Я. – 211
 Романов Г. А. – 150, 162, 189, 197, 304,
 372, 388, 649
 Романов И. С. – 775
 Романюк В. И. – 536
 Роміцин А. А. – 602
 Россошинский А. А. – 758
 Ротшу К. Е. – 128
 Руа М. – 153
 Рубльов О. С. – 801
 Руданський С. В. – 809
 Руднев К. М. (Руднев К. Н.) – 314, 528,
 532
 Рудницька У. Л. – 439
 Рудь М. П. (Рудь Н. П.) – 72, 74, 785
 Русакієв С. – 153
 Русанівський В. М. – 155, 556, 875
 Рутковская Л. М. – 613
 Рушак М. – 358
 Рыбарский А. – 359
 Рыбка М. – 518
 Рябокляча В. А. – 532
 Рябоконь П. Ф. – 590, 760
 Савельєв І. С. – 89, 660, 692, 695
 Савін Г. М. (Савин Г. Н.) – 217, 739,
 767–769, 846
 Савченко В. О. – 805
 Савчук В. С. – 800
 Савчук М. П. – 449
 Сагалова Е. А. – 535
 Садек Э. А. – 321
 Садковий В. П. – 823
 Сажина М. П. – 62
 Салаш А. – 363
 Салімовський В. О. – 696
 Сальников М. Є. (Сальников Н. Е.) –
 190, 314, 315
 Самарін О. М. (Самарин А. М.) – 59,
 368
 Самійленко В. І. – 810
 Самойленко А. М. – 859
 Самойлов И. Г. – 463, 532
 Самсонов Г. В. – 76, 77, 195, 300, 322,
 323, 422, 428–430, 498, 522, 770,
 772, 855
 Сандул В. – 825
 Сандулеску М. – 698
 Сапужак Я. С. – 536
 Сарана Ф. К. – 654
 Сарбей О. Г. – 878
 Свенсон О. М. – 512
 Свечников С. В. – 131, 135, 136, 139,
 775
 Свенціцький І. С. – 350, 811
 Свидзинская И. М. – 536
 Свищук А. А. – 214
 Седлачек – 517

- Седнев В. В. – 800
Седова Ф. И. – 536
Семененко М. П. (Семененко Н. П.) – 9, 11, 31, 55, 58, 68, 76, 94, 95, 102, 108, 150, 151, 159, 174, 179, 187–189, 194, 197, 198, 200, 202, 275, 277, 278, 357, 362, 504, 505, 507, 515, 527, 546, 575–577, 685, 689, 693, 697, 766, 775, 777, 785, 880
Семенов К. И. – 190
Семенов Ю. Н. – 322, 353, 498
Семко М. Ф. – 261
Семчинский С. В. – 836
Сенів І. В. – 438
Сенін І. С. – 465, 483
Сергатюк А. Ф. – 536
Сергеева Э. И. – 824
Сердюк А. Г. – 90
Сердюченко Г. Н. – 803
Середа Я. І. – 481
Серенсен С. В. – 412, 560, 740, 766
Сеченов І. М. – 128
Сечко – 518
Северний А. Б. – 78
Сивак В. – 830
Сиваченко М. Є. – 591, 655
Сигалова Р. М. – 535
Сигов Б. А. – 336
Сидоренко В. Р. – 536
Сидоршина Т. Н. – 532
Сизов А. А. – 796
Сизоненко В. С. – 537
Сизоненко М. П. (Сизоненко Н. П.) – 56, 253, 271, 421
Сизоненко О. О. – 465
Симиренко П. Ф. – 582
Синельников К. Д. – 281, 283
Синельніков О. М. – 117
Синицкий Н. Н. – 318
Синицький Л. А. – 512
Сирота И. М. – 521
Сиротинін М. М. – 210, 563
Ситенко О. Г. (Ситенко А. Г.) – 404, 432, 806
Ситий М. М. (Сытый Н. М.) – 244
Ситник К. М. (Сытник К. М.) – 222, 258, 262, 263, 268, 272, 279, 319, 398, 442, 459, 580, 735
Сіверс В. С. – 746
Сієдзі Н. – 119
Сікура Й. Й. – 239
Сілецький Р. – 830
Сірченко Я. Т. – 372
Січова О. В. – 783
Скаба А. Д. – 66, 80, 150, 183, 202, 340, 375, 403, 450, 861
Сковорода Г. С. – 791
Скок В. И. – 765
Сколка – 517
Скорик К. Е. – 723, 724, 726, 728
Скорикова В. К. – 56
Скоробогатов О. Ю. – 125
Скородумов О. С. – 174
Скороход А. В. – 247, 248, 607
Скороход В. В. – 772
Скрипка В. М. – 597
Скрипник М. – 153
Скуридин С. А. – 776
Славин В. И. – 505
Славин Л. М. – 612
Слепцов В. М. – 772
Сливко М. М. – 505, 840
Сліпченко – 388
Сліпченко С. О. – 271, 488
Слободнік В. – 153
Слободян М. І. – 597
Смалій В. Т. – 723
Сметана Б. – 789
Смиленко А. Т. – 613, 615
Смирнов А. А. – 376, 449, 450
Смирнов В. – 859
Смирнов Л. В. – 484, 485
Смогоржевский А. С. – 792
Смолич Ю. К. – 852
Смолій В. А. – 789
Снитко О. В. – 775
Соболев В. С. – 505
Соболь М. О. – 632, 660

- Соїч О. В. – 118, 119
 Соколов М. В. – 432
 Соколов Ю. Д. – 605
 Соллогуб В. Б. – 78, 505, 515
 Соловьев В. Г. – 524, 528
 Соловьев В. О. – 820, 822, 824
 Соловьева Ф. И. – 776
 Солодюк Н. Ф. – 251
 Соломоник Э. И. – 615
 Солонникова Л. А. – 323
 Сополига М. – 830
 Сорин Л. А. – 772
 Сорокин А. И. – 126
 Сорокин Ю. С. – 653
 Соулис Г. – 519
 Софронов А. В. – 184
 Спендиарова М. А. – 802
 Спендіаров О. О. – 112, 802
 Спирин А. С. – 652
 Спицький В. Є. – 377
 Співак М. С. – 230
 Старицький М. П. – 809
 Старуков Н. Г. – 776
 Старцев В. И. – 134
 Стеблій Ф. І. – 349, 352, 810
 Стельмах Г. Ю. – 599, 602
 Степанов Б. М. – 305, 528
 Степко І. І. – 658
 Стефаник В. С. – 811
 Стеценко В. – 436
 Стеценко К. – 789
 Стецюк К. І. – 119
 Стогний А. А. – 214
 Сторожинский А. И. – 536
 Стоянов Л. – 153
 Стражеско М. Д. – 414
 Страшинін Е. П. (Страшинин Э. П.) – 771, 803
 Стрекалов С. С. – 222
 Стрельбицька О. І. – 876
 Стрижак А. С. – 493–496
 Стрижак В. – 436
 Строкин Н. И. – 314
 Стружко Б. Г. – 432
 Студенець Н. – 854
 Ступницький С. Л. – 438
 Субботін С. І. (Субботин С. И.) – 75, 78, 87, 151, 240, 290, 412, 450, 505, 512, 530, 560, 563, 741
 Суворов Г. Д. – 744
 Сулаквелидзе Г. К. – 69
 Суркина Р. М. – 774
 Суха Л. М. – 438
 Сухарева Н. В. – 537
 Сухойван П. Г. – 190
 Сухомел Г. Й. – 297
 Сцентаготаи – 490
 Сырбу М. – 363
 Сэтчлер Д. Р. – 308
 Сябряй В. Т. – 710, 804
 Тавхелідзе А. Н. (Тавхелидзе А. Н.) – 305, 528, 529, 806
 Тамбовцев Д. И. – 431
 Тананаев И. В. – 652
 Таньшина А. – 16
 Тарабрин В. П. – 749
 Таран Ю. М. – 61
 Тараненко А. Л. – 838
 Таранов А. П. – 625
 Тарапон А. Г. – 247
 Таращук В. И. – 64, 703, 704
 Тарнавский Й. – 518
 Тарновський В. В. – 72
 Татомир К. И. – 202
 Тафтиков Э. М. – 222
 Теймур М. – 789
 Телегин Д. Я. – 610, 612, 615
 Темброк – 490
 Тереножкин А. И. – 611, 766
 Терлецький В. М. – 732
 Терпіловський Я. – 155
 Тешке Х. Ю. – 698
 Тимофеев Б. Б. – 255, 354, 391
 Тимочко М. – 810
 Тимошенко І. В. – 786
 Тимошин Б. В. – 536
 Тин и Дьен – 308

- Тичина П. Г. – 184, 852
 Тищенко З. В. – 770
 Ткаченко В. Я. – 599
 Ткачук В. Г. – 397
 Ткачук Л. Г. – 151, 505, 515, 840
 Товбін М. В. (Товбин М. В.) – 69
 Годоров І. Т. (Годоров И. Т.) – 466, 831, 832
 Токаревський В. В. – 307, 431
 Толкачов А. І. – 125
 Толпиго К. Б. – 744, 745
 Толубинський В. І. – 561, 770, 771
 Томас Д. – 360
 Томка – 154
 Томсон О. – 800
 Топачевський О. В. (Топачевський А. В.) – 76, 173, 191, 271, 419, 450, 537, 538, 704, 760, 800
 Тоцький І. А. – 431
 Тресвятський С. Г. – 322, 770
 Трефілов В. І. – 324, 325
 Тронько П. Т. – 21, 23, 65, 66, 103, 112, 113, 149, 150, 280, 281, 342, 388, 676, 695, 728, 801, 805, 852
 Трохимчук Ю. Ю. – 467, 468, 591, 831, 832
 Трощенко В. Т. – 322, 498
 Трутень І. Д. – 776, 777
 Труфяк Б. Г. – 766
 Тузар – 517
 Туоловський Т. – 359
 Турченко А. М. – 654
 Тутковський П. А. – 643

 Ужвій Н. М. – 184
 Уиллорд Г. – 520
 Українка Леся – 280, 791, 809, 811
 Уласович М. Н. – 247
 Улизло Б. М. – 536, 537
 Улитко А. Ф. – 768
 Упеник М. О. – 805
 Урабе М. – 153
 Урубков – 641
 Усенко І. С. – 591, 738

 Усенков С. М. – 824
 Усиков О. Я. (Усиков А. Я.) – 136, 159, 160, 201, 394, 412, 561, 776
 Устинов Д. Ф. – 117, 312, 492

 Фадеичев А. Г. – 337
 Файнберг Я. Б. – 432, 562
 Фаур – 155
 Федака П. – 830
 Федоненко О. В. – 800
 Федоренко Н. П. – 546
 Федоров Є. К. – 192
 Федоров Є. П. (Федоров Е. П.) – 76, 78, 152, 290, 514, 527, 563
 Федоров І. – 621
 Федорус Г. Г. – 80, 772
 Федорченко І. М. (Федорченко І. М.) – 55, 58, 68, 74, 75, 77, 79, 86, 89, 91, 95, 111, 117, 119, 142, 148, 150, 173, 178–180, 194, 197, 200, 322, 353, 412, 450, 765, 772
 Федосеев П. Н. – 546, 554
 Федькович Ю. А. – 810
 Фененко П. – 495
 Ференц О. – 358
 Фещенко С. Ф. – 606
 Фигельський Т. – 358
 Филатов Н. А. – 772
 Филиппович Е. І. – 305, 528
 Фихман І. Ф. – 793
 Фіксен М. В. – 303, 586, 595, 596
 Філатов В. П. – 414
 Філімон Р. – 153
 Філіппов А. П. (Филиппов А. П.) – 151, 527, 853
 Фільчаков П. Ф. (Фильчаков П. Ф.) – 247, 248, 562, 605–607
 Фогель Я. М. – 432
 Фойгт Й. – 361
 Фор Р. – 153
 Франко З. Т. – 523, 655
 Франко І. Я. – 24, 72, 81, 109, 350, 370, 655, 656, 791, 801, 808–811, 852
 Франкович – 517

- Францевич І. М. (Францевич І. Н.) – 75, 165, 210, 303, 322, 522, 563, 344, 412, 769, 770
 Французов С. А. – 790
 Фролець В. – 830
 Фронджуло М. А. – 613
 Фрумін І. І. – 829
 Фурманская А. І. – 613
 Фушич В. І. – 878
- Хазанкина С. П.** – 409
 Хайнд А. – 519
 Халєбський (Алєппський) П. – 790
 Ханайченко Н. К. – 569
 Харламов П. В. – 744, 745
 Харченко А. С. – 398, 400, 403, 815
 Харченко В. Ф. – 432
 Харченко Е. Д. – 738
 Хассенштайн – 490
 Хачатуров Т. С. – 653
 Хаяші Т. – 153
 Хемпел – 517
 Хензел К. – 490
 Хилинський Л. А. – 740
 Хильченко А. Е. – 362, 527
 Хіменес А. Н. (Хименес А. Н.) – 519, 683, 684, 704
 Хмель І. С. – 507
 Хмельницький Б. – 370
 Ходсон Л. – 308
 Холодний М. Г. – 413
 Хоменко А. Д. – 532
 Хоменко В. І. – 536
 Хотинский В. Д. – 775
 Хотяинцев Н. П. – 768
 Храмов Ю. О. – 175, 784, 795
 Хренов К. К. (Хренов К. К.) – 9, 93, 175, 354–356, 449, 766, 865, 877
 Хрущов М. С. (Хрущев Н. С.) – 184, 200, 208, 209, 341, 350
 Худяк М. І. – 761
- Царик Г.** – 184
Цвіркунов В. В. – 465
- Цееб Я. Я. – 190, 800
 Целик І. Н. – 169, 773
 Целуйко К. К. – 492–496, 527
 Церетелі Г. Ф. (Церетели Г. Ф.) – 73, 792
 Цесевич В. П. – 78
 Цехмістрєнко Ю. В. – 376
 Цибань В. О. – 829
 Циперович О. С. – 862
 Цись П. М. – 400, 825
 Цицейка Ш. – 154
 Цукерник Л. В. – 214, 228
 Цыганенко В. С. – 769
 Цыгикало А. А. – 275
 Цымбал С. Н. – 775
 Цымбурская А. Т. – 536
- Чаговец В. Ю.** – 414
 Чаговец Р. В. – 524, 591, 707, 862
 Чаєвський М. І. (Чаевский М. И.) – 84, 512
 Чакі Ф. – 156
 Чалий М. К. – 72
 Чапек А. – 120
 Часовских В. А. – 639
 Чаус І. С. – 773
 Чаушеску С. – 155
 Чаховська Я. – 109
 Чезарі Л. – 153
 Чеканюк А. Т. – 562
 Челнов І. – 567
 Чемерис В. Т. – 771
 Чендей І. М. – 852
 Черваньов І. – 820, 822, 825
 Червенцова І. Н. – 768
 Чередниченко М. П. – 620
 Черидничок В. Т. – 353
 Черней Н. І. – 134
 Черненко І. С. (Черненко И. С.) – 591, 654, 851
 Чернец А. Н. – 776
 Чернецький В. П. (Чернецкий В. П.) – 152, 356
 Черников С. М. – 607

- Черниш О. П. – 350
 Чернишова Т. – 836
 Черніков І. Ф. – 800
 Чернов В. С. – 522
 Черновал В. Т. – 247
 Черноризька Т. К. – 603
 Чернухін Є. – 836
 Черный И. М. – 773
 Чернявський В. Я. – 442, 458
 Черняєв Е. Г. – 703
 Черняк Н. И. – 740, 769
 Черняхівська О. – 828
 Чехранов В. Д. – 91
 Чиркин М. Ф. – 708
 Чопик В. І. – 239
 Чоповський В. П. (Чоповский В. П.) –
 95, 97, 221, 222, 237, 291, 298, 316,
 421, 442, 457, 539, 577, 587, 596,
 639, 689, 691, 711, 735
 Чу Хва Чон – 519
- Шаблівський Є. С.** – 24, 581, 582, 583
 Шакол А. А. – 773
 Шалеа Р. – 153
 Шамота М. З. – 109, 202, 655, 852
 Шандру И. – 363
 Шапиро М. Л. – 641
 Шапошников О. Г. – 612
 Шарков А. И. – 773
 Шарлемань М. В. – 756
 Шахматов О. О. – 791
 Шаховцов В. М. – 774
 Шашкевич М. С. – 809–811
 Швець І. Т. – 200, 210, 375, 377, 419,
 449, 846
 Шебелда – 154
 Шевело В. Н. – 131, 135, 136, 139, 305,
 528
 Шевченко А. Д. – 183, 190
 Шевченко М. І. – 602
 Шевченко Т. Г. – 23, 24, 65, 183–185,
 237, 238, 467, 581, 582, 584, 599,
 602, 762, 791, 801, 809, 810, 838
 Шевченко Ф. П. – 481
- Шевченко Ю. В. – 481, 482
 Шевчик А. – 359
 Шевчук И. – 763
 Шейченко Е. А. – 537
 Шека І. А. – 591, 773
 Шекера І. М. – 119
 Шелест В. П. – 806
 Шелест П. Ю. – 542
 Шелест Ю. В. – 602
 Шелестенко В. О. – 125
 Шелудко А. – 361, 364
 Шелудько Ю. М. – 521
 Шеляг-Сосонко Ю. Р. – 462
 Шеремета О. В. – 536
 Шестопал А. Ф. – 514
 Шилов Е. В. – 536
 Шилов Є. О. – 449, 563, 829
 Шилова А. М. – 537
 Шимченко Ф. З. – 654
 Широков Д. В. – 305
 Широков О. З. – 528
 Шишка Ф. – 516
 Шишкин Н. С. – 69
 Шияновская И. Е. – 322
 Шкваркін А. П. (Шкваркин А. П.) – 72,
 74, 654
 Шмаглий Н. М. – 611
 Шмаков Т. С. – 498
 Шмирьова – 650
 Шмідт Г. – 153
 Шміт Ф. І. – 800
 Шнейдер – 155
 Шовкопляс І. Г. (Шовкопляс И. Г.) –
 612, 615, 851
 Шольц З. – 323
 Шорм Фр. – 729
 Шпак М. Т. – 875
 Шпанько Т. П. – 347, 349
 Шпильова О. В. – 582
 Шпитько М. И. – 654, 655
 Шрамм – 521
 Штернберг С. – 524
 Штернов А. А. – 533, 534
 Штефан В. В. – 803

Штокало Й. З. – 328, 375, 376, 449
Штрамбергер Я. – 359
Шубенко-Шубін Л. О. – 449
Шубравський В. Є. – 581, 582
Шудря Н. В. – 347
Шульга В. В. – 145
Шульга П. Л. – 355
Шульгин И. Т. – 222
Шульгина Н. С. – 773
Шульте Ю. А. – 17
Шульц П. Н. – 610
Шульце – 325
Шура-Бура М. Р. – 524

Шадилова К. А. – 794
Щепотьєв Ф. Л. – 744, 745
Щерба З. – 155
Щербак М. М. – 9, 873
Щербакова М. В. – 400, 819
Щербань М. І. – 400, 819
Щербань О. Н. (Щербань А. Н.) – 6, 76,
79, 89, 145, 187, 189, 194, 197, 202,
203, 249, 368, 387, 388, 450, 528,
648, 649, 774
Щербина В. Г. – 820, 822, 824
Щербицький В. В. (Щербиц-
кий В. В.) – 91, 110, 117, 143, 145,
146, 148, 161, 162, 184, 304, 314,
327, 413
Щоголев Г. М. (Щеголев Г. М.) – 303,
310, 429, 430, 771, 774
Щурат В. Г. – 350, 810
Щурат-Глуха В. – 810

Элиаш М. – 517, 698
Элханари А. Садек – 321

Эмануэль Н. М. – 546
Энгельгардт В. А. – 489
Энгельс – 552

Юи-Син-Жун – 156
Юр'єв В. Я. – 413, 565, 828
Юрк Ю. Ю. – 86, 87, 188, 299, 807
Юркевич О. И. – 535
Юхновський І. Р. (Юхновский И. Р.) –
85, 806
Ющенко (Рвачова) К. Л. (Ющен-
ко Е. Л.) – 214, 409, 828

Якимович Б. – 802
Яковенко М. С. – 858
Яковкін А. О. – 78
Якубець М. – 153
Якуша Г. Б. – 115
Ямпольський С. М. – 707
Янач – 517
Янгель М. К. – 75, 563, 846
Янкевич В. Ф. – 768
Янковська О. В. – 811
Яновский М. С. – 777
Яновський Ф. Г. – 414
Янфта И. – 321
Яременко Л. М. – 27
Ярошек А. Д. – 739
Яценко В. Ф. – 768
Яценко М. Т. – 599
Яцимирський К. Б. (Яцимир-
ский К. Б.) – 76, 362, 412,
449, 450, 516, 527, 561, 629,
765, 879
Яцків Я. С. – 847

СПИСОК АБРЕВІАТУР ТА СКОРОЧЕНЬ*¹

АБіА	– Академія будівництва і архітектури
Автоматгірмаш	– Донецький науково-дослідний і проєктно-конструкторський інститут з автоматизації гірничих машин
АГЧ	– адміністративно-господарська частина
акад.	– академік
Академбуд	– Будівельно-монтажне управління АН УРСР
Академпостач	– Контора матеріально-технічного постачання АН УРСР
Академнаб	– Контора матеріально-технічного забезпечення АН УРСР
АМН	– Академія медичних наук
АН	– Академія наук
АО	– Астрономічна обсерваторія
АРСР	– Автономна Радянська Соціалістична Республіка
БАН	– Болгарська академія наук
БМУ	– будівельно-монтажне управління
БНР	– Болгарська Народна Республіка
БНТП	– Будинок науково-технічної пропаганди
Ботсад	– Ботанічний сад
БРСР	– Білоруська Радянська Соціалістична Республіка
БССР	– Белорусская Советская Социалистическая Республіка
БЭСМ	– Большая (или Быстродействующая) электронно-счётная машина
ВАК	– Вища атестаційна комісія
ВБН	– Відділ біологічних наук
ВБУ	– Всенародна бібліотека України
ВВ	– взрывчатые вещества
ВВР-М	– водно-водяний модернізований реактор
ВДНГ	– Виставка досягнень народного господарства
ВДНХ	– Виставка досягнень народного хозяйства
ВИМС	– Всесоюзный институт минерального сырья
ВІНО	– Вищий інститут народної освіти

*¹ До Списку не включено найпоширеніші загальноприйняті скорочення та ті, що розкриті безпосередньо у документах.

ВКП(б)	– Всесоюзна комуністична партія (більшовиків)
ВНИИКА Нефтегаз	– Всесоюзный научно-исследовательский институт комплексной автоматизации нефтяной и газовой промышленности
ВНИИкимаш	– Военный научно-исследовательский институт кислородного машиностроения
ВНИИЛТЕКМАШ	– Всесоюзный научно-исследовательский институт легкого и текстильного машиностроения
ВНИИЭ	– Всесоюзный государственный проектно-исследовательский и научно-исследовательский институт энергетических систем и электрических сетей «Энергосетьпроект»
ВНР	– Венгерская Народная Республика
В/О	– Всесоюзное объединение
ВОИР	– Всесоюзное общество изобретателей и рационализаторов
врио	– временно исполняющий обязанности
ВСНХ	– Высший совет народного хозяйства
ВТВР	– Всесоюзное товарищество винахідників і раціоналізаторів
ВТН	– Відділ технічних наук
ВУАН	– Всеукраїнська академія наук
вуз	– вищий учбовий заклад
ВФМН	– Відділ фізико-математичних наук
ВФТПМ	– Відділ фізико-технічних проблем матеріалознавства
ВЦ	– Вычислительный центр
ВЦРПС	– Всесоюзная центральная рада професійних спілок
ВЧ	– високочастотний зв'язок
в/ч	– військова частина
ГАЗ	– Горьковский автомобильный завод
ГАИШ	– Государственный астрономический институт им. П. К. Штернберга
ГАО	– Головна астрономічна обсерваторія
ГДР	– Германская Демократическая Республика
Географгиз	– Государственное издательство географической литературы
ГИАП	– Научно-исследовательский и проектный институт азотной промышленности и продуктов органического синтеза
Гипромаш	– Государственный институт по проектированию металлообрабатывающих и машиностроительных заводов

Гипромез	– Государственный институт по проектированию металлургических заводов
Гипросельмаш	– Государственный институт по проектированию сельскохозяйственного машиностроения
Гипросталь	– Государственный институт по проектированию предприятий по производству стали
Гипростекло	– Государственный Союзный институт по проектированию предприятий стекольной промышленности
Гипростройматериалы	– Государственный институт по проектированию предприятий промышленности строительных материалов
Гипростройпром	– Государственный институт строительной промышленности
Гиредмет	– Государственный научно-исследовательский и проектный институт редкометаллической промышленности
ГКИАЭ	– Государственный комитет по использованию атомной энергии
ГКРЭ	– Государственная коллегия радиоэлектроники
Главгаз	– Главное управление газовой промышленности
Главкиевгорстрой	– Главное управление по жилищному и гражданскому строительству при Киевском горисполкоме
Главльвовстрой	– Главное управление по строительству в Львовском экономическом районе
Главпромснаб	– Главное управление производственных предприятий и снабжения
Главхарьковстрой	– Главное управление по строительству Харьковского экономического района
Главчерноморстрой	– Главное управление по строительству Черноморского экономического района
ГНТК УССР	– Государственный комитет Совета Министров УССР по науке и технике
Головгеологія	– Головне управління геології та охорони надр
Головквійвміськбуд	– Головне управління житлового і цивільного будівництва при Київському міськвиконкомі
ГоловНДІ	– Головне управління науково-дослідних організацій
ГОМ	– Государственный оптико-механический завод
Госгортехнадзор	– Государственный комитет по надзору за безопасным ведением работ в промышленности и горному надзору
Госкомитет	– Государственный комитет

госпдоговір	– господарський договір
Госплан УССР	– Государственный плановый комитет УССР
Госстрой УССР	– Государственный строительный комитет УССР
Гостехиздат	– Государственное издательство технико-теоретической литературы
Гостоптехиздат	– Государственное научно-техническое издательство нефтяной и горно-топливной литературы
госуніверситет	– государственный университет
ГПБ	– Государственная публична библиотека
ГРАУ	– Головне ракетно-артилерійське управління
ГрССР	– Грузинская Советская Социалистическая Республика
ГСПИ	– Государственный специализированный проектный институт
ГТУ	– газотурбинная установка
ГЭС	– гидроэлектростанция
ДАЗ	– Днепровский алюминиевый завод
ДАН СССР	– Доклады Академии наук СССР
д. б. н.	– доктор біологічних наук
ДГІ	– Дніпропетровський гірничий інститут
д. г.-м. н.	– доктор геолого-мінералогічних наук
д. е. н.	– доктор економічних наук
Держбуд СРСР	– Державний комітет РМ СРСР у справах будівництва
Держбуд УРСР	– Державний комітет РМ УРСР у справах будівництва
ДЕРЖГПРЕДТЕХНАГЛЯД	– Державний комітет Ради Міністрів УРСР з нагляду за безпечним веденням робіт у промисловості і з гірничого нагляду
Держземводгосп	– Державний виробничий комітет по зрошуваному землеробству і водному господарству
Держметалургкомітет	– Державний комітет з чорної та кольорової металургії при Держплані СРСР
Держплан СРСР	– Державна планова комісія СРСР
Держплан УРСР	– Державна планова комісія при РМ УРСР
держуніверситет	– державний університет
д. и. н.	– доктор исторических наук
д. і. н., д. іст. н.	– доктор історичних наук
ДІРІДМЕТ	– Державний науково-дослідний і проектний інститут рідкіснометалевої промисловості
ДК	– Державний комітет
ДНДГРІ	– Державний науково-дослідний гірничорудний інститут
ДНК	– дезоксирибонуклеїнова кислота
ДНТК	– Державний науково-технічний комітет

док.	– документ
ДПБ	– Державна публічна бібліотека
д-р	– директор
д-р	– доктор
др., друк.	– друкований
д. с.-г. н.	– доктор сільськогосподарських наук
д. т. н.	– доктор технічних наук
ДТСААФ	– Всесоюзне добровільне товариство сприяння армії, авіації і флоту
д. ф.-м. н., д. фіз.-мат. наук	– доктор фізико-математичних наук
д. філол. н.	– доктор філологічних наук
д. філос. н.	– доктор філософських наук
д. х. н.	– доктор хімічних наук
ЕЕГ	– електроенцефалограма
ЕІНП	– електроінтегратор нестационарних процесів
екз.	– екземпляр
ЕОМ	– електронна обчислювальна машина
ЕЦОМ	– електронна цифрова обчислювальна машина
ЖРД	– жидкостный ракетный двигатель
зав.	– завідувач
зам.	– заместитель
заст.	– заступник
и. о.	– исполняющий обязанности
ИБРО (IBRO)	– Международная организация по исследованию головного мозга (International Brain Research Organization)
ИГД	– Институт горного дела
ИГиГГИ	– Институт геологии и геохимии горючих ископаемых
ИЗМИРАН	– Институт земного магнетизма, ионосферы и распространения радиоволн
ИЛП	– Институт литейного производства
ИМП	– Институт минеральных ресурсов
ИМ СО АН СССР	– Институт математики Сибирского отделения АН СССР
ИМСС	– Институт металлокерамики и специальных сплавов
ИМФ	– Институт металлофизики
инж.	– инженер
ин-т	– институт
ИОНХ	– Институт общей и неорганической химии
Иргиредмет	– Иркутский научно-исследовательский институт благородных и редких металлов и алмазов
ИРЭ	– Институт радиофизики и электроники
ИТТФ	– Институт технической теплофизики

ИФ	– Институт физики
ИФАК (IFAC)	– Международная федерация бухгалтеров (The International Federation of Accountants)
IA	– Институт архівознавства
IAE	– Институт атомної енергії ім. І. В. Курчатова
IGN	– Институт геологічних наук
IGC	– Институт гірничої справи
IGTM	– Институт геотехнічної механіки
IGF	– Институт геофізики
IZHX	– Институт загальної та неорганічної хімії
ім.	– імені
ИНО	– Институт народної освіти
ін-т	– інститут
ИТТФ	– Институт технічної теплофізики
ИФЗ	– Институт фізики Землі
ИФП	– Институт фізичних проблем
IXVC	– Институт хімії високомолекулярних сполук
канд. биол. наук	– кандидат биологических наук
канд. физ.-мат. наук	– кандидат физико-математических наук
канд. хим. наук	– кандидат химических наук
капвложения	– капитальные вложения
КБ	– конструкторське бюро
КБГА	– Карпато-Балканська геологічна асоціація
к. б. н.	– кандидат біологічних наук
КВИРТУ	– Киевское высшее инженерное радиотехническое училище противовоздушной обороны
КВИРТУ	– Київське вище інженерне радіотехнічне училище протиповітряної оборони
к. геогр. н.	– кандидат географічних наук
к. г.-м. н., канд. геол.-мін. наук	– кандидат геолого-мінералогічних наук
КГУ	– Киевский государственный университет имени Т. Г. Шевченко
КДУ	– Київський державний університет імені Т. Г. Шевченка
к. е. н.	– кандидат економічних наук
к. и. н.	– кандидат исторических наук
КИП	– контрольно-измерительный прибор
к. і. н.	– кандидат історичних наук
КІНО	– Київський інститут народної освіти
ККД	– коефіцієнт корисної дії
к. мист.	– кандидат мистецтвознавства
КМШП	– керуюча машина широкого призначення
КНДР	– Корейська Народно-Демократична Республіка
КНР	– Китайська Народна Республіка

КНУ	– Київський національний університет імені Тараса Шевченка
КНУКіМ	– Київський національний університет культури і мистецтв
колхоз	– коллективное хозяйство
КП(б)У	– Комуністична партія (більшовиків) України
КПД	– коефіцієнт полезного действия
КПЗУ	– Комуністична партія Західної України
КПИ	– Киевский политехнический институт
КПІ	– Київський політехнічний інститут
КПРС	– Комуністична партія Радянського Союзу
КПУ	– Комуністична партія України
КрАО	– Кримська астрофізична обсерваторія
к. т. н., канд. техн. наук	– кандидат технічних наук
к. філол. н., канд. філол. наук	– кандидат філологічних наук
к. ф.-м. н., канд. фіз.-мат. наук	– кандидат фізико-математичних наук
к. хім. н.	– кандидат хімічних наук
ЛГУ	– Латвийский государственный университет им. Петра Стучки
ЛДУ	– Львівський державний університет
ЛКСМУ	– Ленінська комуністична спілка молоді України
ЛНУ	– Львівський національний університет ім. І. Франка
ЛОМИ	– Ленинградское отделение Математического института им. В. А. Стеклова
ЛФТИ	– Ленинградский физико-технический институт
МакНДІ	– Макіївський державний науково-дослідний інститут з безпеки робіт у гірничій промисловості
МБА	– Межбиблиотечный абонемент
МВіССО, МВтаССО	– Міністерство вищої і (та) спеціальної середньої освіти
МВССО	– Министерство высшего и среднего специального образования
МГГ	– Международный геофизический год
МГД	– магнітогідродинамічний
МГІ	– Морський Гідрофізичний Інститут
МГК	– Міжвідомчий геофізичний комітет АН УРСР
МГСС	– Международный год спокойного Солнца
МГУ	– Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова
МДУ	– Московський державний університет ім. М. В. Ломоносова
МЗ	– Министерство здравоохранения
МЗО	– Министерство охраны здоровья

МЗС	– Міністерство закордонних справ
МИД	– Министерство иностранных дел
МІАН	– Математичний інститут ім. В. А. Стеклова
Мінвуз	– Міністерство вищої і середньої спеціальної освіти
міськвиконком	– виконавчий комітет міської ради
МК	– місцевий комітет
МКККБ	– Міжнародна комісія з вивчення народної культури Карпат і Балкан
МКС	– Международный комитет славистов
МНР	– Монгольська Народна Республіка
м. н. с.	– молодший науковий співробітник
МО	– Міністерство оборони
МОК	– Міжурядова океанографічна комісія
Моссовнархоз	– Московский совет народного хозяйства
МПС	– Министерство путей сообщения
МРСР	– Молдавська Радянська Соціалістична Республіка
МРСС	– Міжнародний рік спокійного Сонця
МСГ	– Міністерство сільського господарства
МССР	– Молдавская Советская Социалистическая Республика
МСХ	– Министерство сельского хозяйства
МСЭС	– Министерство строительства электростанций
МТС	– машинно-тракторна станція
МЦД	– Международный центр данных
НААН	– Національна академія аграрних наук
НАМИ	– Научно-исследовательский автомобильный и автомоторный институт
НАН України	– Національна академія наук України
НАФ	– Національний архівний фонд
НБУВ	– Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
н. г.	– нынешнего года
НДІ	– науково-дослідний інститут
НДІБВ	– Науково-дослідний інститут будівельного виробництва
НДІЕФА	– Науково-дослідний інститут електрофізичної апаратури
НДР	– Німецька Демократична Республіка
НИИ	– научно-исследовательский институт
НИИСП	– Научно-исследовательский институт строительного производства
НИОПИК	– Научно-исследовательский институт органических полупродуктов и красителей

НИС	– научно-исследовательское судно
НКАУ	– Національне космічне агентство України
НКМЗ	– Новокраматорський машинобудівний завод
НРБ	– Народна Республіка Болгарія
н. с.	– науковий співробітник
НТР	– науково-технічна рада
НТУУ КПІ	– Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»
НТШ	– Наукове товариство імені Шевченка
ОАР	– Об'єднана Арабська Республіка
обком	– областной комитет
облвиконком	– обласний виконавчий комітет
ОДУ	– Одеський державний університет ім. І. І. Мечникова
ОНУ	– Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова
ОІЯД	– Об'єднаний інститут ядерних досліджень
ОКБ	– окреме (особливе) конструкторське бюро
окружком	– окружний комітет
ОКС	– Отдел капитального строительства
ООН (UN)	– Організація Об'єднаних Націй (The United Nations)
оргкомитет	– организационный комитет
ОСНАЗ	– особого назначения
ОТН	– Отделение технических наук
ОФМН	– Отделение физико-математических наук
ОЦ	– Обчислювальний центр
ПАН	– Польська академія наук
партбюро	– партійне бюро
пединститут	– педагогический институт
ПЕЯР	– подвійний електронно-ядерний резонанс
ПКБ	– проектно-конструкторське бюро
п. л.	– печатный лист
ПНР	– Польська Народна Республіка
пп	– пункты
ПРД	– пороховые ракетные двигатели
прим.	– примірник
прот.	– протокол
проф.	– профессор
п/я, п/с	– почтовый ящик, поштова скринька
раднаргосп	– рада народного господарства
Раднарком	– Рада народних комісарів
райвиконком	– районний виконавчий комітет
РАН	– Російська академія наук

РВР	– Редакційно-видавнича рада
РДД	– ракети дальньої дії
РЕВ	– Рада економічної взаємодопомоги
РЗЭ	– редкоземельные элементы
РИСО	– Редакционно-издательский совет
РМ	– Рада Міністрів
РНГ	– Рада народного господарства
РНК	– Рада народних комісарів
РНК	– рибонуклеїнова кислота
РНР	– Румунська Народна Республіка
Робос	– Профспілка робітників освіти
РПС	– Рада з вивчення продуктивних сил
РРФСР	– Російська Радянська Федеративна Соціалістична Республіка
РСФСР	– Российская Советская Федеративная Социалистическая Республика
РФ	– Російська Федерація
с. г.	– сего года
СГУ	– специальная гелиоустановка
сейсмостанція	– сейсмологічна станція
сельхозуправление	– сільськогосподарське управління
СКБ	– спеціальне конструкторське бюро
СКБСО	– специальное конструкторское бюро сушильного оборудования
СКС	– Советский комитет славистов
СКУ	– Спілка композиторів України
СМ	– Совет Министров
СМУ	– строительно-монтажное управление
с. н. с., ст. н. с.	– старший науковий співробітник
СНХ, совнархоз	– совет народного хозяйства
СО	– Сибирское отделение
СОПС	– Совет по изучению производительных сил
Союзглавхим	– Главное управление по снабжению и сбыту химической продукции
СП	– Спілка письменників
СПУ	– система планування і управління
СПУ	– Спілка письменників України
Средазсовнархоз	– Среднеазиатский совет народного хозяйства
СРПУ	– Спілка радянських письменників України
СРР	– Соціалістична Республіка Румунія
СРСР	– Союз Радянських Соціалістичних Республік
СССР	– Союз Советских Социалистических Республик
сс	– совершенно секретно
ст.	– станція

Стальпроект	– Государственный институт по проектированию агрегатов сталелитейного и прокатного производства для чёрной металлургии
СФРЮ	– Соціалістична Федеративна Республіка Югославія
США	– Сполучені Штати Америки
т., тов.	– товариш
т. в. о.	– тимчасово виконуючий обов'язки
термоЭДС	– термоэлектродвижущая сила
т. н.	– так называемый
ТЭП	– Теплоэлектропроект
ТЭЦ	– Теплоэлектроцентраль
Тяжмехпресс	– Воронежский завод тяжелых механических прессов
УААН	– Українська академія аграрних наук
УАПЦ	– Українська автокефальна православна церква
УАСГН	– Українська академія сільськогосподарських наук
УАСХН	– Украинская академия сельскохозяйственных наук
УГТ	– Українське географічне товариство
УДК	– Універсальна десяткова класифікація (UDC)
УзССР	– Узбекская Советская Социалистическая Республика
Укоопсоюз	– Центральный союз потребительских обществ Украины
Укргеофізрозвідка	– Український геофізичний розвідувальний трест
Укргипроводхоз	– Украинский государственный проектно-изыскательный и научно-исследовательский институт по водному строительству
Укргипромаш	– Украинский государственный проектно-конструкторский институт машиностроительной и станкоинструментальной промышленности
Укргипромез	– Украинский государственный институт по проектированию металлургических заводов
Укргипроцветмет	– Украинский государственный проектный институт цветной металлургии
Укргідрометслужба	– Українська гідрометеорологічна служба
Укрдержземводгосп	– Державне відомство у сфері земельних ресурсів та водного господарства УРСР
УкрдортрансНДІ	– Український дорожно-транспортний науково-дослідний інститут

Укрземпроект	– Республіканський проектний інститут із земле- впорядкування
УкрНДГМІ	– Український науково-дослідний гідрометеоро- логічний інститут
УкрНДІ	– Український науково-дослідний інститут
УкрНДІдіпронафта	– Український науково-дослідний та проектно- конструкторський інститут нафтової і нафто- переробної промисловості
УКРНИГРИ	– Украинский научно-исследовательский геологоразведочный институт
УкрНИИПВ	– Украинский научно-исследовательский инсти- тут пассажирского вагоностроения
Укрраднаргосп	– Українська рада народного господарства
УКС	– Украинский комитет славистов
УНІК	– Український науковий інститут книгознавства
УНПО	– учреждение начального профессионального образования
УОДКС	– Украинское общество дружбы и культурных связей с зарубежными странами
УОК	– Украинская ономастическая комиссия
Уралвагонзавод	– Уральский вагоностроительный завод
Уралмеханобр	– Уральский научно-исследовательский и проектный институт обогащения и механичес- кой обработки полезных ископаемых
Уралхиммаш	– Уральский завод химического машиностроения
УРЕ	– Українська радянська енциклопедія
УРЕС	– Український радянський енциклопедичний словник
УРСР	– Українська Радянська Соціалістична Республіка
УСРР	– Українська Соціалістична Радянська Республіка
УССР	– Украинская Советская Социалистическая Рес- публика
УСМККК	– Українська секція Міжнародної комісії з вивчення народної культури населення Карпат і Балкан
ф.	– фонд
ФЕСС	– сірчано-срібний фотоелемент
ФІАН	– Физический институт им. П. Н. Лебедева
Физматгиз	– Государственное издательство физико- математической литературы
физхимия	– физическая химия
ФІАН	– Фізичний інститут ім. П. М. Лебедева

ФРГ	– Федеративная Республика Германия
ФРН	– Федеративна Республіка Німеччина
ФТИНТ	– Физико-технический институт низких температур
ФТИ	– Физико-технический институт
ФТІ	– Фізико-технічний інститут
ФТІНТ	– Фізико-технічний інститут низьких температур
ХДІМВП	– Харківський державний інститут мір та вимірювальних приладів
ХДУ	– Харківський державний університет
химкомбинат	– химический комбинат
хімкомбінат	– хімічний комбінат
Химмаш	– Коростенский завод химического машиностроения
ХІНО	– Харківський інститут народної освіти
ХНУ	– Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
хоздоговор	– хозяйственный договор
хозтематика	– хозяйственная тематика
ХПИ	– Харьковский политехнический институт
ХТЗ	– Харківський тракторний завод
ЦБНТІ	– Центральне бюро науково-технічної інформації
ЦВМ	– цифровая вычислительная машина
ЦДАВО України	– Центральный державный архив вищих органів влади та управління України
ЦДАГО України	– Центральный державный архив громадських об'єднань України
Центроакадемнаб	– Управление по снабжению Академии наук СССР
ЦК	– Центральный комитет
ЦНБ	– Центральна наукова бібліотека
ЦНИГРИ	– Центральный научно-исследовательский геологоразведочный институт цветных и благородных металлов
ЦНИИ	– Центральный научно-исследовательский институт
ЦНИИЧМ, ЦНИИчермет	– Центральный научно-исследовательский институт черной металлургии им. И. П. Бардина
ц. р.	– цього року
ЦРБС	– Центральный республиканський ботанічний сад
ЦСУ	– Центральне статистичне управління
ЦУКС	– Центральное управление капитального строительства
ЧАРС	– читающий автомат со сдвиговым регистром
ЧСАН	– Чехословацька Академія наук

чл.-кор., чл.-корр.

ЧССР

ЧТПЗ

ЭВМ

экз.

ЭПМ

ЭПР

ЭЦВМ

ЭЭГ

ЮНЕСКО (UNESCO)

– член-корреспондент, член-корреспондент

– Чехословацька Соціалістична Республіка

– Челябинский трубопрокатный завод

– электронно-вычислительная машина

– экземпляр

– экспериментально-производственные
мастерские

– электронный парамагнитный резонанс

– электронная цифровая вычислительная машина

– электроэнцефалография

– Організація Об'єднаних Націй з питань освіти,
науки і культури

(United Nations Educational, Scientific and
Cultural Organization)

ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ

1. План розвитку наукових досліджень в АН УРСР на 1959–1980 рр. [1961 р.]	31
2. Перспективи розвитку Львівського науково-природознавчого музею АН УРСР на 1961–1965 рр. [1961 р.]	47
3. Пропозиції Інституту філософії АН УРСР щодо організації в Україні координаційної роботи в галузі філософії. 13 січня 1961 р.	53
4. Постанова Президії АН УРСР «Про будівництво великих радіотелескопів в АН УРСР». 16 січня 1961 р.	54
5. Доповідна записка керівника канцелярії Президії АН УРСР до Головного вченого секретаря АН УРСР про впорядкування архівної справи в АН УРСР. 24 січня 1961 р.	55
6. Постанова Президії АН УРСР «Про створення нових журналів при наукових установах АН УРСР замість видання збірників наукових праць і записок та про збільшення періодичності «Українського математического журнала». 10 лютого 1961 р.	57
7. Постанова Президії АН УРСР «Про затвердження скорегованого семірічного плану капітального будівництва по АН УРСР». 13 лютого 1961 р.	58
8. Лист голови Комісії з фізико-хімічних основ виробництва сталі при Інституті металургії ім. О. О. Байкова АН СРСР до Президії АН УРСР про підтримку ініціативи заснування премії ім. В. І. Данилова АН СРСР. 22 лютого 1961 р.	59
9. Лист директора Інституту біологічної і медичної хімії АМН СРСР до Президії АН УРСР про необхідність розробки інститутами АН УРСР мікробіологічного методу отримання препарату пероксидази. 27 лютого 1961 р.	60
10. Довідка про роботу установ Відділу технічних наук АН УРСР в галузі ультразвуку. 27 березня 1961 р.	60
11. Лист директора Інституту загальної та неорганічної хімії акад. Ю. К. Делімарського до заступника директора ДІРІДМЕТА М. П. Сажина про налагодження обміну досвідом з досліджень хімії рідкісних металів. 27 березня 1961 р.	62
12. Протокол № 2 засідання бюро Інституту зоології АН УРСР по Товариству «СРСР – Нова Зеландія». 28 березня 1961 р.	64
13. Інформація про наукову роботу Державного музею Т. Г. Шевченка АН УРСР та необхідність залишення його в системі Академії наук. 30 березня 1961 р.	65
14. Лист Президії АН УРСР до РМ УРСР про виділення додаткових асигнувань на науково-дослідні роботи, господарські та профілактично-оздоровчі потреби АН УРСР у 1961 р. 6 квітня 1961 р.	66

15. Інформація проблемної комісії з активного впливу на атмосферні процеси при Президії АН УРСР про підсумки Симпозіуму з фізики хмар і опадів та активного впливу на хмари з метою отримання штучних опадів. 8 квітня 1961 р.	68
16. Доповідна записка директора Інституту гідрології та гідротехніки АН УРСР М. М. Дідковського про організацію наукових досліджень в галузі іригаційного будівництва в Україні. 11 квітня 1961 р.	70
17. Протокол № 2 засідання експертної оціночної комісії Державної публічної бібліотеки УРСР щодо купівлі архівів академіка А. Ю. Кримського, композитора П. О. Козицького, професора Т. Г. Кезми. 12 квітня 1961 р.	72
18. Інформація про Загальні збори Академії наук УРСР. 27 квітня 1961 р.	74
19. Витяг з постанови Президії АН УРСР «Про організацію міжвідомчого геофізичного комітету при Президії АН УРСР». 15 травня 1961 р.	77
20. Витяг з протоколу засідання вченої ради Інституту мікробіології ім. Д. К. Заболотного АН УРСР про створення Лабораторії радіаційної мікробіології. 16 травня 1961 р.	79
21. Доповідна записка до питання переведення Українського державного музею етнографії та художнього промислу АН УРСР в систему Міністерства культури УРСР. 25 травня 1961 р.	80
22. Відомості про головні напрямлення та здобутки наукових досліджень Інституту машинознавства та автоматики АН УРСР, а також доцільність його реорганізації у два інститути. 29 травня 1961 р.	82
23. Доповідна записка т. в. о. директора Інституту мінеральних ресурсів АН УРСР Н. А. Нагінського до Головного вченого секретаря Президії АН УРСР акад. І. М. Федорченка про організацію робіт карстової експедиції АН УРСР в Гірському Криму. 3 червня 1961 р.	86
24. Лист Президії АН УРСР до РМ УРСР про забезпечення Інституту металокераміки і спецсплавів АН УРСР випробувальною базою. 8 червня 1961 р.	88
25. Лист дирекції Інституту чорної металургії АН УРСР до Президії АН УРСР з проханням підтримати відрядження стендіста для демонстрації на Міжнародному ярмарку в м. Загреб діючих моделей установок, розроблених інститутом. 11 червня 1961 р.	89
26. Лист заступника голови ДК РМ СРСР з використання атомної енергії В. О. Левши до голови РМ УРСР В. В. Щербицького про вжиття заходів до прискорення спорудження лінійного прискорювача електронів у Фізико-технічному інституті АН УРСР. 16 червня 1961 р.	91
27. Доповідна записка голови комітету Українського відділення радянського національного об'єднання істориків природознавства та техніки щодо головних завдань та структурно-штатної організації Інституту історії природознавства та техніки АН УРСР. 30 червня 1961 р.	92
28. Постанова Президії АН УРСР «Про прийняття до складу АН УРСР Морського гідрофізичного інституту». 3 липня 1961 р.	94

29. Витяг з постанови РМ УРСР «Про розширення застосування вакууму в металургійних процесах». 20 липня 1961 р.	95
30. Постанова Президії АН УРСР «Про створення в Обчислювальному центрі АН УРСР відділу біологічної кібернетики». 21 липня 1961 р.	96
31. Доповідна записка про створення при Українському державному музеї етнографії та художнього промислу АН УРСР відділу народного будівництва. 25 липня 1961 р.	98
32. Постанова Президії АН УРСР «Про створення Інституту кібернетики АН УРСР». 7 серпня 1961 р.	100
33. Перелік найважливіших комплексних народногосподарських проблем по АН УРСР. 10 серпня 1961 р.	103
34. Постанова Президії АН УРСР «Про організацію лабораторії космічної біології Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР в м. Дніпропетровську». 11 серпня 1961 р.	107
35. Постанова бюро Відділу суспільних наук АН УРСР про надання Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР додаткових штатних одиниць у зв'язку з відновленням орієнтологічних досліджень. 11 серпня 1961 р.	108
36. Клопотання дирекції Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР до Президії АН УРСР про надання дозволу на надсилання закордонним установам мікрофільмів і фотокопій архівних та рукописних матеріалів. 5 вересня 1961 р.	109
37. Лист президента АН СРСР акад. АН СРСР М. В. Келдиша до голови РМ УРСР В. В. Щербицького з проханням пришвидшити введення в експлуатацію житлового будинку для персоналу іоносферної станції АН УРСР. 12 вересня 1961 р.	110
38. Постанова Президії АН УРСР «Про прийняття до складу АН УРСР Севастопольської біологічної станції». 3 жовтня 1961 р.	110
39. Лист директора Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР акад. М. Т. Рильського до заступника голови Ради Міністрів УРСР П. Т. Тронька щодо заходів із вшанування пам'яті видатного вірменського композитора О. О. Спендіарова у м. Судак. 9 жовтня 1961 р.	112
40. Інформація Ради з вивчення продуктивних сил УРСР АН УРСР про перспективи зрошення посушливих зон Української РСР. 18 жовтня 1961 р.	113
41. Постанова Президії АН УРСР «Про реорганізацію заповідників «Михайлівський степ», «Стрілецький степ», «Хомутовський степ» і «Кам'яні Могили» в Український державний степовий заповідник». 20 жовтня 1961 р.	116
42. Клопотання Президії АН УРСР до РМ УРСР про забезпечення Фізико-технічного інституту низьких температур АН УРСР виробничими площами у зв'язку з виконанням важливих наукових розробок. 30 жовтня 1961 р.	117
43. Інформація про зустріч в Інституті історії АН УРСР з делегацією японських вчених. 2 листопада 1961 р.	119
44. Лист директора Науково-дослідного інституту фармації та біохімії в м. Прага О. Немечка до директора Інституту мікробіології ім. Д. К. Заболотного АН УРСР акад. В. Г. Дроботька з пропозицією про співпрацю. 6 листопада 1961 р.	120

45. Пояснювальна записка Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР до проекту постанови РМ СРСР про широке впровадження в промисловість і будівництво нових способів механізованого зварювання та наплавки дугою. 22 листопада 1961 р.	121
46. Наказ директора ЦРБС АН УРСР «Про організацію науково-експериментальної виробничої бази саду та її основні завдання». 22 листопада 1961 р.	124
47. Звіт директора Інституту використання газу в комунальному господарстві та промисловості АН УРСР чл.-кор. В. Ф. Копитова про участь у VIII Міжнародному газовому конгресі. 27 листопада 1961 р.	126
48. Лист Міжнародної організації по дослідженню головного мозку до акад. Д. С. Воронцова з пропозицією вступити до організації. 28 листопада 1961 р.	127
49. Доповідна записка Інституту загальної та неорганічної хімії АН УРСР про розробку технологічної схеми отримання марганцю з фосфорного феромагнітного сплаву. 30 листопада 1961 р.	130
50. Акт перевірки наукової та науково-організаційної діяльності Фізико-технічного інституту низьких температур АН УРСР за 1961 р. 9 грудня 1961 р.	131
51. Акт перевірки підсумків наукової діяльності Інституту радіофізики та електроніки АН УРСР за 1961 р. 11 грудня 1961 р.	136
52. Звернення Президії АН УРСР до РМ УРСР про дозвіл на створення Інституту біології моря. 19 грудня 1961 р.	140
53. Звернення Інституту органічної хімії АН УРСР до РМ УРСР щодо необхідності будівництва для інституту гнучких напівзаводських установок з метою швидкого впровадження наукових досліджень в практику. 20 грудня 1961 р.	143
54. Постанова РМ УРСР «Про розвиток досліджень з кібернетики в УРСР». 23 грудня 1961 р.	145
55. Звернення Президії АН УРСР до голови РМ УРСР В. В. Щербицького про необхідність забезпечення заповідного режиму в районі Карадагу з метою збереження пам'ятки природи. 25 грудня 1961 р.	146
56. Клопотання Президії АН УРСР до РМ УРСР про забезпечення Інституту математики АН УРСР приміщенням для виконання досліджень в галузі оборонної техніки. 27 грудня 1961 р.	148
57. Довідка про міжнародні наукові зв'язки установ Академії наук УРСР у 1961 р. 27 грудня 1961 р.	150
58. Доповідна записка директора Інституту радіофізики і електроніки АН УРСР чл.-кор. О. Я. Усикова до віцепрезидента АН УРСР акад. М. П. Семененка про будівництво багатовібраторного декаметрового радіотелескопа. 28 грудня 1961 р.	159
59. Лист головного конструктора Дослідно-конструкторського бюро № 1 при Державному комітеті РМ УРСР з оборонної техніки С. П. Корольова до голови РМ УРСР В. В. Щербицького з проханням передати Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР приміщення для виконання важливих робіт в галузі нової техніки. 29 грудня 1961 р.	161

60. Пропозиції Інституту металокераміки і спецсплавів АН УРСР про його реорганізацію в Об'єднаний центр з розробки матеріалів для нової техніки АН УРСР. <i>[Не пізніше 29 грудня 1961 р.]</i>	162
61. Постанова РМ УРСР «Про дальший розвиток Фізико-технічного інституту низьких температур АН УРСР». <i>30 грудня 1961 р.</i>	165
62. Перелік найважливіших наукових робіт, які будуть впроваджені в народне господарство упродовж 1962–1965 рр. Одеськими лабораторіями Інституту загальної та неорганічної хімії АН УРСР. <i>[1961 р.]</i>	167
63. Витяг з плану розвитку Державного музею етнографії та художнього промислу АН УРСР на 1962–1965 рр. <i>[1961 р.]</i>	170
64. Доповідна записка директора Обчислювального центру АН УРСР акад. В. М. Глушкова президенту АН УРСР акад. О. В. Палладіну про завершення робіт зі створення УМШН. <i>2 січня 1962 р.</i>	172
65. Короткий звіт про роботу II з'їзду Українського товариства охорони природи та сприяння розвитку природних багатств. <i>6 січня 1962 р.</i>	173
66. Інформація про роботу Українського відділення Радянського національного об'єднання істориків природознавства і техніки. <i>8 січня 1962 р.</i>	174
67. Інформація голови Відділу суспільних наук АН УРСР чл.-кор. О. С. Короїда про підтримку науковцями СРСР ініціативи створення Інституту історії, економіки зарубіжних країн і міжнародних відносин в системі АН УРСР. <i>10 січня 1962 р.</i>	176
68. Постанова Президії АН УРСР «Про реорганізацію лабораторії хімії і технології води у Вишгородську групу лабораторій Інституту загальної і неорганічної хімії АН УРСР». <i>19 січня 1962 р.</i>	177
69. Постанова Президії АН УРСР «Про будівництво Державної публічної бібліотеки УРСР». <i>22 січня 1962 р.</i>	179
70. Перелік найважливіших науково-дослідних робіт по Відділу технічних наук АН УРСР. <i>26 січня 1962 р.</i>	179
71. Пропозиція голови Радянського комітету славістів акад. АН СРСР В. В. Виноградова до президента АН УРСР акад. О. В. Палладіна про скликання у вересні–жовтні 1962 р. у м. Київ наради Міжнародного комітету славістів. <i>26 січня 1962 р.</i>	180
72. Звіт Канівського державного музею-заповідника «Могила Т. Г. Шевченка» про роботу у 1961 р. <i>[Не раніше січня 1962 р.]</i>	182
73. Лист віцепрезидента АН УРСР акад. М. П. Семененка до заступника голови РМ УРСР О. Н. Щербаня про результати роботи Інституту мінеральних ресурсів АН УРСР зі збагачення титано-цирконових пісків Самотканського родовища. <i>3 лютого 1962 р.</i>	187
74. Наказ по Інституту геологічних наук АН УРСР про відзначення учасників підготовки видання «Атлас палеографічних карт УРСР і МРСР», нагородженого дипломом II ступеня ВДНГ УРСР у 1961 р. <i>3 лютого 1962 р.</i>	189
75. Інформація Інституту гідробіології АН УРСР про наукові дослідження впливу гідробудівництва в УРСР на гідрохімічний та біологічний режим річок та шельфової зони Чорного моря. <i>6 лютого 1962 р.</i>	190

76. Лист Міністерства закордонних справ УРСР до Президії АН УРСР про участь академії у конференції ООН з питань застосування наукових і технічних знань для задоволення потреб менш розвинених районів. 10 лютого 1962 р.	191
77. Постанова Президії АН УРСР «Про реорганізацію Інституту геології корисних копалин у м. Львові в Інститут геології горючих копалин АН УРСР». 19 лютого 1962 р.	194
78. Довідка про склад членів Президії АН УРСР і строки їх повноважень. 20 лютого 1962 р.	194
79. Інформація АН УРСР до РМ УРСР про заходи з поліпшення підготовки наукових кадрів. 24 лютого 1962 р.	195
80. Витяг із протоколу Загальних зборів АН УРСР із виборів президента і членів Президії АН УРСР. 27 лютого 1962 р.	197
81. Витяг з промови акад. Б. Є. Патона на Загальних зборах АН УРСР з нагоди обрання президентом Академії. 27 лютого 1962 р.	198
82. Інформація Президії АН УРСР до ЦК КПУ про результати проведення Загальних зборів АН УРСР (24, 26, 27 лютого 1962 р.). 1 березня 1962 р.	200
83. Лист Державного комітету РМ УРСР по координації науково-дослідних робіт про результативність рекомендацій Інституту гірничої справи ім. М. М. Федорова АН УРСР щодо проектів реконструкції вугільних шахт Донбасу. 1 березня 1962 р.	202
84. Постанова Президії АН УРСР «Про підпорядкування Інституту електротехніки АН УРСР відділів і лабораторій гірничорудних проблем Інституту чорної металургії АН УРСР». 2 березня 1962 р.	203
85. Звернення Всесоюзного зовнішньоторговельного об'єднання «Международная книга» до директора видавництва АН УРСР М. Л. Карпенка про перевидання журналу «Порошковая металлургия» англійською мовою у США. 6 березня 1962 р.	204
86. Постанова Президії АН УРСР про заходи з нагоди 100-річчя від дня народження першого президента АН УРСР акад. В. І. Вернадського. 23 березня 1962 р.	205
87. Клопотання редколегії журналу «Доповіді АН УРСР» до Президії АН УРСР із пропозицією про відновлення видання журналу «Вісник АН УРСР». 27 березня 1962 р.	206
88. Лист директора Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР акад. Б. Є. Патона про розробку інститутом високопродуктивних малотоксичних електродів. 28 березня 1962 р.	207
89. Інформація Президії АН УРСР до РМ УРСР про наукові розробки ЦРБС АН УРСР та необхідність виділення додаткових асигнувань для завершення його будівництва. 3 квітня 1962 р.	208
90. Доповідна записка Сектора науково-технічної пропаганди АН УРСР до Президії АН УРСР про зустріч вчених Академії з трудящими м. Києва. [6 квітня 1962 р.]	210
91. Лист Президії АН МРСР до президента АН УРСР акад. Б. Є. Патона про посилення співпраці між академіями наук. 10 квітня 1962 р.	211

92. Постанова Президії АН УРСР «Про перетворення Лабораторії гідравлічних машин АН УРСР в Інститут динаміки машин АН УРСР в м. Харкові». 13 квітня 1962 р.	217
93. Постанова Президії АН УРСР «Про наукові результати експедиції МГІ АН УРСР на науково-дослідному судні «Михаїл Ломоносов» в Атлантичному океані». 13 квітня 1962 р.	218
94. Доповідна записка директора Інституту використання газу в комунальному господарстві і промисловості АН УРСР В. Ф. Копитова до Президії АН УРСР про розвиток інституту та пропозицію Головгазу СРСР. 17 квітня 1962 р.	223
95. Постанова Президії АН УРСР про присудження премій Президії АН УРСР за науково-дослідні роботи зі створення і впровадження нової техніки. 27 квітня 1962 р.	227
96. Постанова Президії АН УРСР про розвиток науково-дослідних робіт Інституту електротехніки АН УРСР у галузі електроенергетики, електрифікації і комплексної автоматизації виробничих процесів. 4 травня 1962 р.	228
97. Постанова ЦК КПУ і РМ УРСР «Про ліквідацію УАСГН і утворення в складі АН УРСР Відділу сільськогосподарських наук». 4 травня 1962 р.	230
98. Клопотання Президії АН УРСР до ЦК КПУ про прискорення будівництва астрофізичного філіалу ГАО АН УРСР. 9 травня 1962 р.	231
99. Постанова Президії АН УРСР «Про стан і перспективи розвитку досліджень з кібернетики на Україні та організацію Інституту кібернетики в складі Академії наук УРСР». 11 травня 1962 р.	232
100. Пропозиції Державного музею Т. Г. Шевченка АН УРСР до РМ УРСР про проведення заходів з нагоди 150-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка. 21 травня 1962 р.	237
101. План експедиції науковців Центрального республіканського ботанічного саду АН УРСР в Середню Азію у червні–липні 1962 р. [Не пізніше травня 1962 р.]	239
102. Постанова Президії АН УРСР «Про наукове співробітництво з Академією наук НДР у Берліні». 15 червня 1962 р.	240
103. Постанова Президії АН УРСР «Про організацію виробництва комбікормів, збагачених вітамінами, та участь у цій роботі установ АН УРСР». 22 червня 1962 р.	241
104. Лист Міністерства сільського господарства УРСР до РМ УРСР про доцільність впровадження розробок Інституту біохімії АН УРСР із застосування дріжджової пивної гуші для підвищення жирності молока. 22 червня 1962 р.	242
105. Пропозиції завідувача лабораторії динамічної міцності Інституту механіки АН УРСР І. І. Іщенка президенту АН УРСР акад. Б. Є. Патону про розширення досліджень із застосування енергії вибуху в АН УРСР. [26 червня 1962 р.]	243
106. Довідка Інституту математики АН УРСР про розвиток і перспективи досліджень у галузі прикладної математики. 29 червня 1962 р.	245

107. Повідомлення директора Державної публічної бібліотеки УРСР В. С. Дончака до віцепрезидента АН УРСР акад. О. Ф. Макаренка про отриманні зарубіжні публікації з питань українознавства. <i>30 червня 1962 р.</i>	249
108. Доповідь віцепрезидента АН УРСР акад. О. Ф. Макаренка на засіданні комісії із закордонних справ Верховної Ради УРСР про видання наукової літератури Академії наук іноземними мовами. [<i>30 червня 1962 р.</i>]	250
109. Постанова Президії АН УРСР «Про вивчення іноземних мов в АН УРСР». <i>6 липня 1962 р.</i>	252
110. Витяг із постанови Президії АН УРСР про завдання установ АН УРСР геологічного профілю з метою посилення ефективності геолого-розвідувальних робіт в Україні. <i>6 липня 1962 р.</i>	253
111. Лист дирекції Інституту кібернетики АН УРСР до Відділу радіоелектроніки і приборобудівництва Державного Комітету РМ УРСР по координації науково-дослідних робіт щодо участі установи у розробці навчальних курсів і програм для закладів вищої освіти. <i>16 липня 1962 р.</i>	255
112. Витяг з постанови РМ УРСР «Про розширення застосування в народному господарстві та збільшення виробництва радіоактивних ізотопів». <i>17 липня 1962 р.</i>	255
113. Перелік головних напрямів наукових досліджень установ АН УРСР. <i>20 липня 1962 р.</i>	257
114. Пропозиції Президії АН УРСР до ЦК КПУ про подальший розвиток мережі наукових установ АН УРСР у м. Харків. [<i>Не пізніше 20 липня 1962 р.</i>]	258
115. Постанова Президії АН УРСР «Про створення Відділу сільськогосподарських наук в складі АН УРСР». <i>20 липня 1962 р.</i>	262
116. Постанова Президії АН УРСР «Про розвиток в АН УРСР досліджень, спрямованих на допомогу сільськогосподарському виробництву». <i>3 серпня 1962 р.</i>	263
117. Постанова Президії АН УРСР «Про стан та перспективи розвитку досліджень по проблемі «Керування спадковістю» в АН УРСР». <i>3 серпня 1962 р.</i>	268
118. Довідка про роботи, що ведуться в УРСР у галузі мирного використання атомної енергії. <i>23 серпня 1962 р.</i>	272
119. Постанова Президії АН УРСР про здійснені заходи для покращення організації науково-технічного інформування установ АН УРСР. <i>31 серпня 1962 р.</i>	278
120. Лист міністра культури УРСР Р. В. Бабійчука до заступника голови Ради Міністрів УРСР П. Т. Тронька про заходи з метою допомоги у створенні музеїв Лесі Українки в м. Сурамі та Марка Вовчка у м. Нальчику. [<i>1 вересня 1962 р.</i>]	280
121. Пропозиція ректора Харківського державного університету В. Ф. Лаврушина та директора Фізико-технічного інституту АН УРСР акад. К. Д. Синельникова про реорганізацію відділення ядерної фізики університету у відділення закритого типу. <i>7 вересня 1962 р.</i>	281
122. Постанова Президії АН УРСР «Про стан і заходи по поліпшенню наукових робіт по хімічних засобах захисту рослин (пестицидах) в УРСР». <i>14 вересня 1962 р.</i>	283

123. Постанова Президії АН УРСР про організацію науково-дослідних робіт та підготовку кадрів академічними установами спільно з закладами вищої освіти УРСР. 14 вересня 1962 р.	285
124. Довідка Президії АН УРСР до РМ УРСР про заповідники, підпорядковані АН УРСР. 24 вересня 1962 р.	288
125. Постанова Президії АН УРСР «Про участь установ АН УРСР у здійсненні програми Міжнародного року спокійного Сонця». 5 жовтня 1962 р. . . .	290
126. Перелік основних установок, що підлягають розробці і спорудженню, для проведення науково-дослідних робіт в галузі атомної енергії в УРСР. 9 жовтня 1962 р.	292
127. Постанова Президії ЦК КПУ і РМ УРСР «Про розвиток наукових досліджень з молекулярної біології». 9 жовтня 1962 р.	294
128. Постанова Президії АН УРСР «Про стан, перспективи розвитку та напрям наукової діяльності Інституту гідрології і гідротехніки АН УРСР». 12 жовтня 1962 р.	295
129. Постанова Президії АН УРСР «Про вирішення проблеми Сиваша». 12 жовтня 1962 р.	298
130. Постанова Президії АН УРСР «Про хід та перспективи розвитку наукових досліджень з проблеми «Методи прямого перетворення теплової енергії в електричну» в установах АН УРСР». 19 жовтня 1962 р.	300
131. Клопотання Президії АН УРСР до РМ УРСР про створення в системі АН УРСР Інституту теоретичної фізики. 19 жовтня 1962 р.	304
132. Звіт д.ф.-м.н. О. Ф. Німця про участь у роботі Міжнародного симпозіуму по прямим взаємодіям і механізмам ядерних реакцій. 27 жовтня 1962 р. . . .	307
133. Інформація про наукові розробки Інституту теплоенергетики АН УРСР. [30 жовтня 1962 р.]	308
134. Доповідна записка Президії АН УРСР до ЦК КПУ про організацію Державного заповідника в Карпатах. 30 жовтня 1962 р.	310
135. Клопотання директора Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР акад. Б. Є. Патона про створення спеціалізованого підприємства з випуску нової зварювальної техніки для потреб оборонної промисловості. 30 жовтня 1962 р.	312
136. Постанова Президії АН УРСР «Про впровадження Інститутом гідробіології АН УРСР наслідків закінчених робіт у виробництво». 2 листопада 1962 р.	314
137. Доповідна записка Інституту зоології АН УРСР президенту АН УРСР акад. Б. Є. Патону про розведення дубового шовкопряда в прикарпатських і карпатських районах УРСР. 2 листопада 1962 р.	317
138. Перелік опорних науково-дослідних інститутів АН УРСР по найважливіших проблемах з природничих і гуманітарних наук. 9 листопада 1962 р.	319
139. Інформація Інституту фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР про наукові зв'язки із зарубіжними організаціями у 1962 р. 17 листопада 1962 р.	321

140. Інформація про наукові зв'язки Інституту металокераміки і спеціальних сплавів АН УРСР із зарубіжними організаціями в 1962 р. [20 листопада 1962 р.]	322
141. Інформація про міжнародні зв'язки Полтавської гравіметричної обсерваторії АН УРСР із зарубіжними організаціями у 1962 р. 21 листопада 1962 р.	324
142. Інформація Інституту металофізики АН УРСР про наукові зв'язки із зарубіжними організаціями у 1962 р. 22 листопада 1962 р.	325
143. Розпорядження РМ УРСР про виконання постанови РМ СРСР «Про розширення використання гелію в народному господарстві». 28 листопада 1962 р.	326
144. Лист дирекції Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР до вченого секретаря Президії АН УРСР чл.-кор. Г. С. Писаренка про розгортання термінологічної роботи. [18 грудня 1962 р.]	328
145. Клопотання дирекції Ради по вивченню продуктивних сил УРСР АН УРСР до ЦК КПУ про залишення установи в підпорядкуванні Академії наук. 19 грудня 1962 р.	329
146. Лист директора Інституту ливарного виробництва АН УРСР чл.-кор. А. А. Горшкова до секретаря ЦК КПУ М. В. Підгорного про роботу інституту і доцільність залишити його в системі АН УРСР. 21 грудня 1962 р.	330
147. Обґрунтування дирекції Інституту електротехніки АН УРСР про доцільність подвійного підпорядкування установи АН УРСР та Міністерству енергетики і електрифікації СРСР. 26 грудня 1962 р.	335
148. Довідка про роботи Інституту хімії полімерів і мономерів АН УРСР, представлені в павільйоні «Хімія» Виставки передового досвіду в народному господарстві УРСР. [Не раніше 30 грудня 1962 р.]	337
149. Довідка про результати науково-дослідних робіт ЦРБС АН УРСР, які мають бути впроваджені у сільськогосподарське виробництво. [1962 р.]	338
150. Доповідна записка Президії Республіканської ради Українського товариства охорони природи та сприяння розвитку природних багатств секретарю ЦК КПУ А. Д. Скабі про створення заповідника «Червоні Печери» в Криму та організацію відвідувань печер на території УРСР. [1962]	340
151. Пояснювальна записка до проекту структури Інституту проблем матеріалознавства АН УРСР. [1962 р.]	343
152. Пропозиції Президії АН УРСР щодо реорганізації структури Академії наук. 3 січня 1963 р.	344
153. Інформація Інституту електротехніки АН УРСР про стан виконання науково-дослідної роботи за напрямом розроблення заходів зі збільшення надійності та стійкості роботи енергосистем. 7 січня 1963 р.	346
154. Звернення голови Держгіртехнагляду УРСР Т. П. Шпанька до заступника голови РМ УРСР П. Я. Розенка про доцільність реорганізації Криворізького філіалу Інституту гірничої справи ім. М. М. Федорова АН УРСР в Інститут аерозолів АН УРСР. 8 січня 1963 р.	347
155. Постанова закритих зборів парторганізації Інституту суспільних наук АН УРСР щодо недоцільності приєднання установи до Львівського державного університету ім. І. Франка. 9 січня 1963 р.	349

156. Довідка про наукові зв'язки АН УРСР із зарубіжними організаціями за 1960–1962 рр. 13 січня 1963 р.	352
157. Довідка про наукові завдання і структуру Інституту використання газу в комунальному господарстві та промисловості АН УРСР та доцільність його реорганізації в Інститут газу АН УРСР. 16 січня 1963 р.	368
158. Звернення колективу Львівської бібліотеки АН УРСР до керуючого справами РМ УРСР К. П. Бойка про наукові здобутки установи і доцільність її залишення в системі Академії. 16 січня 1963 р.	370
159. Звернення Президії АН УРСР до заступника голови РМ УРСР П. Я. Розенка щодо поповнення Фізико-технічного інституту низьких температур АН УРСР молодими фахівцями для виконання важливих робіт в галузі оборонної техніки. 18 січня 1963 р.	372
160. Довідка про співробітництво АН УРСР з Київським державним університетом ім. Т. Г. Шевченка. 28 січня 1963 р.	375
161. Інформація про розвиток нових наукових напрямів в Українському науково-дослідному інституті фізіології рослин АН УРСР. [Не раніше 31 січня 1963 р.]	378
162. Структура установ Відділу суспільних наук АН УРСР після реорганізації. 1 лютого 1963 р.	382
163. Інформація Інституту біохімії АН УРСР про впровадження у виробництво у 1959–1962 рр. науково-дослідних робіт, розроблених інститутом. 11 лютого 1963 р.	384
164. Витяг із протоколу засідання Президії ЦК КПУ № 35 § 16-з «Про поліпшення та координацію наукових досліджень в галузі економіки в Українській РСР». 12 лютого 1963 р.	386
165. Звернення віцепрезидента АН УРСР акад. О. Ф. Макаренка до заступника голови РМ УРСР П. Т. Тронька про передачу частини приміщень Софійського державного архітектурно-історичного музею-заповідника Державній публічній бібліотеці УРСР. 20 лютого 1963 р.	388
166. Довідка про розвиток досліджень з технічної кібернетики в Академії наук УРСР. [Лютий 1963 р.]	389
167. Лист Української ради народного господарства до директора Інституту кібернетики АН УРСР акад. В. М. Глушкова про замовлення на конструювання та виготовлення дослідного зразка ЕОМ для діяльності підприємств окремих галузей промисловості. 7 березня 1963 р.	391
168. Довідка про кадровий потенціал та подальший розвиток Інституту радіотехнічних проблем АН УРСР. 9 березня 1963 р.	392
169. Звіт Інституту мінеральних ресурсів АН УРСР з реалізації завдань постанови РМ УРСР від 28 лютого 1962 р. «Про розробку комплексної схеми використання водних і земельних ресурсів». 13 березня 1963 р.	396
170. Інформація про виконання Інститутом геологічних наук АН УРСР постанови РМ УРСР «Про розробку комплексної схеми використання водних і земельних ресурсів УРСР». 14 березня 1963 р.	397
171. Звіт про роботу Українського географічного товариства за 1962 рік. [Не пізніше 15 березня 1963 р.]	398

172. Доповідна записка про основні наукові напрями, стан та перспективи розвитку Інституту фізики АН УРСР. 16 березня 1963 р.	403
173. Лист керівника Головгеології УРСР П. Ф. Надьожина до Президії АН УРСР та директора Інституту кібернетики АН УРСР акад. В. М. Глушкова про проведення робіт з програмування задач трансформації гравітаційного поля. 26 березня 1963 р.	409
174. Звернення Президії АН УРСР до ЦК КПУ про встановлення премій імені видатних учених України. 1 квітня 1963 р.	410
175. Інформація Президії АН УРСР про наукові розробки ГАО АН УРСР та клопотання щодо віднесення установи до науково-дослідних інститутів першої категорії. 16 квітня 1963 р.	411
176. Постанова Президії ЦК КПУ і РМ УРСР «Про Раду з науки при РМ УРСР». 16 квітня 1963 р.	412
177. Постанова Президії АН УРСР «Про виконання постанови ЦК КПУ та РМ СРСР «Про заходи по дальшому розвитку біологічної науки і зміцненню її зв'язків з практикою». 28 квітня 1963 р.	413
178. Доповідна записка про виконання науково-дослідних робіт на атомному реакторі Інституту фізики АН УРСР. [Не пізніше 3 травня 1963 р.]	422
179. Витяг з протоколу засідання бюро ВТН АН УРСР «Про структуру Інституту теплоенергетики АН УРСР». 9 травня 1963 р.	429
180. Інформація Комісії Державного Комітету РМ УРСР по координації науково-дослідних робіт про розробки установ АН УРСР у галузі застосування радіоактивних ізотопів і ядерних випромінювань в народному господарстві України. [20 травня 1963 р.]	430
181. Витяг з переліку науково-дослідних організацій, базових ізотопних лабораторій раднаргоспів і ізотопних лабораторій промислових підприємств УРСР, які проводять роботи в галузі використання радіоактивних ізотопів і ядерних випромінювань. 27 травня 1963 р.	436
182. Лист дирекції Державного музею етнографії та художнього промислу АН УРСР до Відділу суспільних наук АН УРСР з пропозицією створити Українську секцію Міжнародної комісії культури по вивченню народної культури Карпат. 1 червня 1963 р.	437
183. Постанова Президії АН УРСР «Про виконання постанови Центрального Комітету КП України і Ради Міністрів Української РСР «Про заходи по поліпшенню діяльності Академії наук УРСР». 3 червня 1963 р.	439
184. Інформація про роботу Загальних зборів АН УРСР 12–13 червня 1963 р. 18 червня 1963 р.	449
185. Постанова Президії АН УРСР «Про заходи по забезпеченню виконання постанови ЦК КП України і Ради Міністрів Української РСР від 14 травня 1963 р. № 592 «Про застосування математичних методів і обчислювальної техніки в керуванні виробництвом, плануванні і обліку в Українській РСР». 24 червня 1963 р.	451
186. Довідка Інституту ботаніки АН УРСР про виконання постанови Президії АН УРСР від 3 серпня 1962 р. «Про розвиток в АН УРСР дослі-	

джень, спрямованих на допомогу сільськогосподарському виробництву». 25 червня 1963 р.	459
187. Доповідна записка директора Українського науково-дослідного інституту фізіології рослин АН УРСР акад. П. А. Власюка про діяльність інституту у галузі розроблення боратового гранульованого суперфосфату. 5 липня 1963 р.	462
188. Звернення дирекції Кіностудії ім. О. П. Довженка до директора Державного музею етнографії та художнього промислу АН УРСР Ю. Г. Гошка з проханням надати допомогу у підготовці кінофільму «Тіні забутих предків». 6 липня 1963 р.	464
189. Постанова Ради Міністрів УРСР «Про організацію в складі Академії наук УРСР Інституту біології південних морів». 11 липня 1963 р.	465
190. Доповідна записка про проведену першу Літню математичну школу в Україні. 20 липня 1963 р.	466
191. Статут Академії наук УРСР. 17 серпня 1963 р.	468
192. Постанова Президії АН УРСР «Про підготовку “Історії міст і сіл Української РСР” в 26 томах». 5 вересня 1963 р.	479
193. Протокол засідання вченої ради Інституту геології корисних копалин АН УРСР про зміцнення зв'язків інституту з виробничими організаціями. 23 вересня 1963 р.	481
194. Витяг з постанови Ради Міністрів УРСР «Про заходи по поліпшенню архівної справи в республіці». 27 вересня 1963 р.	483
195. Доповідна записка голови ДК РМ СРСР з оборонної техніки С. О. Зверева до заступника голови РМ СРСР Л. В. Смирнова про забезпечення Інституту механіки АН УРСР експериментальною базою для розробок з оборонної техніки. 12 жовтня 1963 р.	484
196. Подання Інституту математики АН УРСР до Комітету по Ленінських преміях у галузі науки і техніки при РМ СРСР про присудження премії за 1964 р. 22 жовтня 1963 р.	485
197. План спільної науково-дослідної роботи Інституту металофізики АН УРСР і районного енергетичного управління «Донбасенерго» по господарній темі «Вивчення закономірностей зміни ударної в'язкості і недосконалості кристалічної будови в сталях перлітного класу паропроводів високих параметрів» на 1964 р. 20 листопада 1963 р.	486
198. Лист дирекції Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР до президента АН УРСР акад. Б. Є. Патона про участь Академії наук у Міжнародній конференції зі стандартизації географічних назв. 23 листопада 1963 р.	488
199. Звіт д. б. н. П. Г. Костюка про наукове відрядження до НДР для участі у сесії Німецької академії натуралістів «Леопольдини». 3 грудня 1963 р.	489
200. Витяг з постанови ВРНГ СРСР Ради Міністрів СРСР «Про стан і подальший розвиток зварювального виробництва в СРСР». 10 грудня 1963 р.	491
201. Звіт про роботу Української ономастичної комісії за період з листопада 1962 р. по листопад 1963 р. 10 грудня 1963 р.	492
202. Довідка про наукову співпрацю Інституту металокераміки і спецсплавів АН УРСР з закладами вищої освіти. [Не пізніше 26 грудня 1963 р.]	496

203. Постанова Ради Міністрів УРСР «Про реорганізацію наукових установ Академії наук УРСР». 28 грудня 1963 р.	499
204. Перелік праць, виконаних в Інституті механіки АН УРСР упродовж 1962–1963 рр., пов’язаних зі створенням обчислювальної техніки та її використанням у практиці. [Не пізніше 28 грудня 1963 р.]	502
205. Довідка про участь АН УРСР у роботі Карпато-Балканської геологічної асоціації Міжнародного геологічного конгресу за 1959–1963 рр. [1963 р.]	504
206. Постанова Президії АН УРСР «Про створення в складі Інституту історії АН УРСР структурного відділу історії країн Сходу». 15 січня 1964 р.	507
207. Постанова Президії АН УРСР «Про реорганізацію Бібліотечної комісії при Президії АН УРСР у Бібліотечну раду при Президії АН УРСР». 15 січня 1964 р.	508
208. Постанова Президії АН УРСР «Про стан і перспективи розвитку Фізико-механічного інституту АН УРСР». 21 січня 1964 р.	509
209. Постанова Президії АН УРСР «Про створення в м. Львові філіалу Інституту економіки АН УРСР». 27 січня 1964 р.	513
210. Звіт про міжнародні наукові зв’язки АН УРСР із зарубіжними організаціями у 1963 р. [Не пізніше січня 1964 р.]	514
211. Довідка про діяльність Інституту теоретичної фізики АН УРСР. [3 лютого 1964 р.]	528
212. Постанова Президії АН УРСР «Про розвиток в АН УРСР досліджень у галузі географії». 3 березня 1964 р.	529
213. Постанова Комітету Ради ВДНГ СРСР про нагородження учасників ВДНГ СРСР від АН УРСР по павільйону «Землеробство». 6 березня 1964 р.	531
214. Інформація про розвиток робіт по створенню квантових генераторів в УРСР. 16 березня 1964 р.	533
215. Клопотання Президії АН УРСР до РМ УРСР щодо сприяння РМ СРСР у будівництві для Академії сучасного науково-дослідного судна. 7 квітня 1964 р.	534
216. Довідка про завершені у 1961–1963 рр. науково-дослідні роботи Львівської філії Інституту геофізики АН УРСР та їх впровадження. 27 квітня 1964 р.	535
217. Постанова Президії АН УРСР «Про організацію Лабораторії спеціальної мікроскопії при Відділі загальної біології АН УРСР». 28 квітня 1964 р.	537
218. Постанова Президії АН УРСР «Про створення і будівництво Кібернетичного центру АН УРСР». 30 квітня 1964 р.	538
219. Клопотання Інституту ботаніки АН УРСР до Президії АН УРСР про підтримку кандидатури д. б. н. А. М. Окснера у члени Американського ботанічного товариства. 8 травня 1964 р.	539
220. Постанова ЦК КПУ і РМ УРСР «Про розвиток науково-дослідних робіт і організацію дослідно-промислового виробництва білково-вітамінних концентратів з вуглеводнів нафти». 15 травня 1964 р.	540
221. Клопотання РМ УРСР до РМ СРСР про будівництво в Інституті фізики АН УРСР циклотрону У-240 і тандем-генератора. [19 травня 1964 р.]	542

222. Виступ президента АН СРСР акад. АН СРСР М. В. Келдиша на розширеному засіданні Президії АН УРСР про результати візиту делегації АН СРСР. <i>21 травня 1964 р.</i>	544
223. Повідомлення Президії АН УРСР про відвідання делегацією АН СРСР наукових установ Академії. <i>27 травня 1964 р.</i>	545
224. Постанова Президії АН УРСР «Про участь вчених АН УРСР у військово-шефській роботі». <i>4 червня 1964 р.</i>	550
225. Довідка Державної публічної бібліотеки УРСР для Президії АН УРСР про книжкові фонди та втрати внаслідок пожежі 24 травня 1964 року. <i>4 червня 1964 р.</i>	551
226. Перелік установ АН УРСР в містах Київ та Харків, при яких здійснювалося будівництво лабораторних корпусів та інших об'єктів у 1964 р. <i>5 червня 1964 р.</i>	553
227. Інформація Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР до Секції суспільних наук Президії АН УРСР про розвиток структурно-математичних досліджень. <i>9 червня 1964 р.</i>	554
228. Постанова РМ УРСР «Про прискорення впровадження в промисловість закінчених науково-дослідних робіт у галузі кольорової металургії, виконаних установами АН УРСР». <i>10 червня 1964 р.</i>	557
229. Витяг із протоколу Загальних зборів АН УРСР із виборів у дійсні члени та члени-кореспонденти АН УРСР. <i>10 червня 1964 р.</i>	560
230. Постанова Президії АН УРСР «Про створення при Президії АН УРСР Комісії по космічних дослідженнях». <i>30 червня 1964 р.</i>	563
231. Пропозиція Сектора географії Інституту геологічних наук АН УРСР до Президії АН УРСР про створення у його складі лабораторії з комплексного картографування виробничих сил УРСР. <i>6 липня 1964 р.</i>	564
232. Постанова Президії АН УРСР «Про встановлення премій імені видатних вчених України». <i>17 липня 1964 р.</i>	565
233. Клопотання Японського центру виробничого навчання до президента АН СРСР акад. АН СРСР М. В. Келдиша про сприяння в отриманні результатів досліджень Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР з навчання під час сну. <i>1 серпня 1964 р.</i>	566
234. Короткий звіт Морського гідрофізичного інституту АН УРСР про результати експедиційних досліджень, виконаних під час XV рейсу науково-дослідного судна «Михайло Ломоносов». <i>12 серпня 1964 р.</i>	567
235. Клопотання Фізико-механічного інституту АН УРСР до Президії АН УРСР про створення в структурі АН УРСР Інституту фізикометрії. <i>8 вересня 1964 р.</i>	572
236. Пропозиції Інституту ботаніки АН УРСР про представлення основних досягнень установи на виставці АН УРСР. <i>[18 вересня 1964 р.]</i>	573
237. Постанова Президії АН УРСР про створення Відділення АН УРСР у Донецькому економічному районі. <i>25 вересня 1964 р.</i>	574
238. Постанова Президії АН УРСР «Про заходи по дальшому розвитку юридичної науки в системі АН УРСР». <i>29 вересня 1964 р.</i>	578

239. Постанова Президії АН УРСР «Про стан і дальший розвиток шевченкознавства в АН УРСР». 3 жовтня 1964 р.	581
240. Постанова Президії АН УРСР «Про стан та перспективи розвитку Інституту металофізики АН УРСР». 4 листопада 1964 р.	585
241. Постанова Президії АН УРСР та Української республіканської ради Всесоюзного товариства винахідників та раціоналізаторів «Про хід виконання постанови РМ СРСР від 14 червня 1962 р. «Про поліпшення охорони державних інтересів у галузі винаходів і дальше поліпшення організації винахідництва в СРСР». 6 листопада 1964 р.	588
242. Постанова Президії АН УРСР «Про створення експертної комісії по придбанню архівних матеріалів, художніх творів і виробів та рідкісних видань». 11 листопада 1964 р.	591
243. Перелік лабораторних корпусів і інших об'єктів науково-дослідних установ АН УРСР, що будувалися у Києві, Севастополі, Одесі, Дніпропетровську та Харкові у 1964 р. 16 листопада 1964 р.	592
244. Постанова Президії АН УРСР «Про стан і перспективи діяльності Інституту проблем литва АН УРСР». 19 листопада 1964 р.	593
245. Висновки комісії з перевірки наукової діяльності Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР в 1964 р. 29 листопада 1964 р.	597
246. Акт перевірки комісією Відділення математики, механіки і кібернетики АН УРСР наукової і науково-організаційної діяльності Інституту математики АН УРСР. 7 грудня 1964 р.	603
247. Звіт про науково-дослідну діяльність Інституту археології АН УРСР у 1964 р. 11 грудня 1964 р.	608
248. Лист Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР до Головного управління лікувально-профілактичної допомоги МОЗ СРСР про впровадження спленіну у лікувальну практику. 24 грудня 1964 р.	617
249. Довідка про будівництво лабораторних баз науково-дослідних інститутів АН УРСР у м. Київ. [1964 р.]	618
250. Постанова бюро Відділу економіки, історії, філософії та права АН УРСР «Про застосування новітніх методів досліджень в установах Відділу». 11 січня 1965 р.	619
251. Постанова Президії АН УРСР «Про виділення Державній публічній бібліотеці УРСР коштів на придбання збірки стародруків слов'янських видань XVI–XIX ст.». 12 січня 1965 р.	621
252. Довідка про заходи по дальшому розвитку юридичної науки в системі АН УРСР. 14 січня 1965 р.	622
253. Постанова Президії АН УРСР «Про стан та перспективи розвитку наукових досліджень у галузі квантової хімії в Українській РСР». 15 січня 1965 р.	626
254. Постанова Президії АН УРСР «Про наукову направленість філіалу Інституту механіки АН УРСР (м. Дніпропетровськ)». 22 січня 1965 р.	630
255. Доповідна записка про проведення економічного експерименту на підприємствах Львівського раднаргоспу. 27 січня 1965 р.	632

256. Довідка про виконання плану капітальних вкладень за 1964 р. по Академії наук УРСР. [Не раніше січня 1965 р.]	636
257. Лист керівництва Дніпропетровського філіалу НДІ будівельного виробництва до заступника директора Інституту геологічних наук АН УРСР чл.-кор. А. Є. Бабинця з високою оцінкою розробок інституту. 10 лютого 1965 р.	639
258. Витяг з протоколу засідання бюро Наукової ради по охороні природи АН УРСР «Про організацію Кримського державного комплексного ландшафтного заповідника». 10 лютого 1965 р.	640
259. Інформація про впровадження методів, розроблених в лабораторіях ІЗНХ АН УРСР у м. Одеса, по Донецькому, Західно-Сибірському раднаргоспах, Пермському політехнічному інституту. 17 лютого 1965 р.	641
260. Довідка про стан і перспективи розвитку природничих музеїв в системі Академії наук УРСР. 6 березня 1965 р.	642
261. Клопотання Президії АН УРСР про присвоєння акад. О. П. Маркевичу почесного звання «Заслужений діяч науки УРСР». 10 березня 1965 р.	646
262. Довідка про шляхи покращення впровадження у виробництво закінчених робіт ІТТФ АН УРСР. 11 березня 1965 р.	646
263. Лист заступника голови РМ УРСР О. Н. Щербаня до Міністерства фінансів УРСР про реорганізацію відділу капітального будівництва АН УРСР в Управління капітального будівництва. 22 березня 1965 р.	648
264. Перелік завершених науково-дослідних робіт установ АН УРСР, що потребують дослідно-промислової перевірки і впровадження в народне господарство УРСР. 3 квітня 1965 р.	649
265. Заявка на запрошення вчених АН СРСР у наукові установи Академії наук УРСР на 1965 р. [6–10 квітня 1965 р.]	651
266. Інформація про відвідування ЦНБ АН УРСР фахівцями бібліотечної справи ФРН. 10 квітня 1965 р.	654
267. Постанова Президії АН УРСР «Про підготовку до відзначення 50-річчя з дня смерті та 110-річчя з дня народження Івана Франка». 28 квітня 1965 р.	655
268. Доповідна записка оргкомітету про скликання координаційної наради з фізики електронних явищ на поверхні напівпровідників у м. Києві 1–7 червня 1965 р. [Квітень 1965 р.]	656
269. Постанова Президії АН УРСР «Про створення і підпорядкування сектора хімії і технології води у науковому відношенні Відділу хімії». 4 травня 1965 р.	658
270. Довідка про структуру Академії наук Української РСР. 4 травня 1965 р.	660
271. Лист Голови РМ УРСР І. П. Казанця до РМ СРСР про доцільність прийняття постанови про повне поновлення Фізико-технічного інституту в структурі АН УРСР. 14 травня 1965 р.	667
272. Постанова Президії АН УРСР «Про створення у Фізико-механічному інституті АН УРСР структурної лабораторії мікромодульної вимірної електроніки». 3 червня 1965 р.	668

273. Протокол про візит завідувача лабораторії мас-спектрометрії Інституту фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР І. В. Гольденфельда до Інституту стабільних ізотопів Німецької академії наук у Берліні. 9 червня 1965 р.	669
274. Довідка про наявні товариства, комітети і комісії, які існують при відділах АН УРСР. 11 червня 1965 р.	671
275. Лист Президії АН УРСР до РМ УРСР щодо підготовки та видання «Історії українського мистецтва». 11 червня 1965 р.	675
276. План експедиції науковців ЦРБС АН УРСР по Лівобережній Україні у 1965 р. 11 червня 1965 р.	677
277. Постанова Президії АН УРСР «Про підсумки роботи Республіканської наради молодих учених України». 16 червня 1965 р.	677
278. Інформація про розвиток досліджень із загальної вірусології в АН УРСР. 17 червня 1965 р.	678
279. Інформація про стан спільних робіт інститутів АН УРСР з Рубіжанським хімкомбінатом. 19 червня 1965 р.	680
280. Постанова Президії АН УРСР «Про створення нових структурних підрозділів в Інституті кібернетики АН УРСР». 22 червня 1965 р.	682
281. Постанова Президії АН УРСР «Про наслідки роботи першої зміни радянсько-кубинської експедиції». 1 липня 1965 р.	683
282. Постанова Президії АН УРСР «Про питання організації наукових установ Академії наук УРСР в м. Донецьку». 8 липня 1965 р.	686
283. Порівняльна таблиця розвитку АН УРСР 1960–1970 рр. [Не пізніше 12 липня 1965 р.]	690
284. Пропозиції АН УРСР щодо демонстрації досягнень учених України на Всесвітній виставці у Монреалі 1967 р. 3 серпня 1965 р.	692
285. Звіт про перевірку використання іноземної літератури у Центральній науковій бібліотеці АН УРСР. 5 серпня 1965 р.	693
286. Лист-подяка торговельного представництва СРСР у Франції за роботу фахівців Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР із запуску в промислову експлуатацію першої за кордоном електрошлакової печі. 10 серпня 1965 р.	696
287. Короткий звіт про дослідження АН УРСР у галузі геотермометрії Карпатської складчастої області і суміжних районів Руської платформи. 18 серпня 1965 р.	697
288. Звіт про засідання тектонічної комісії Карпато-Балканської геологічної асоціації у Львові. 18 серпня 1965 р.	698
289. Довідка про роботу наукових установ АН УРСР по використанню космічного простору в мирних цілях. 7 вересня 1965 р.	700
290. Інформація Інституту зоології АН УРСР про результати роботи співробітників у складі радянсько-кубинської морської експедиції. 8 вересня 1965 р.	703
291. Постанова Президії АН УРСР «Про наслідки роботи установ Академії наук УРСР за темою «Закономірності масового розвитку синьо-зелених водоростей («цвітіння» води) у водоймах та опрацювання способів боротьби з ними». 22 вересня 1965 р.	704

292. Постанова бюро Відділу економіки, історії, філософії та права АН УРСР «Про підсумки роботи Всесоюзного симпозіуму з логіки і методології науки». 27 вересня 1965 р.	707
293. Повідомлення Президії АН УРСР до РМ УРСР про розробку Інститутом проблем матеріалознавства АН УРСР металокерамічних матеріалів для холодильно-газових машин. 4 жовтня 1965 р.	708
294. Повідомлення Ільницького шахтоуправління комбінату «Укрзахідвугілля» про дослідження Інституту геологічних наук АН УРСР, що сприятимуть комплексному використанню бурого вугілля Закарпаття. 5 жовтня 1965 р.	709
295. Постанова Президії АН УРСР «Про стан та перспективи розвитку досліджень у галузі радіоастрономії в Інституті радіофізики і електроніки АН УРСР». 7 жовтня 1965 р.	710
296. Постанова Президії АН УРСР «Про стан та перспективи розвитку наукових досліджень з кібернетики в Академії наук Української РСР». 9 жовтня 1965 р.	712
297. Пропозиції Інституту фізіології рослин АН УРСР про залучення до комплексних біологічних досліджень вчених у галузі фізики, хімії, математики. 14 жовтня 1965 р.	719
298. Інформація Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного АН УРСР про науково-дослідні розробки у галузі сільського господарства у 1964–1965 рр. 15 жовтня 1965 р.	722
299. Звіт експедиції Головної астрономічної обсерваторії АН УРСР про спостереження сонячного затемнення на Островах Кука. 21 жовтня 1965 р.	723
300. Клопотання депутата Верховної Ради УРСР Г. В. Карпенка до Президії Верховної Ради УРСР про повернення Львівської державної наукової бібліотеки в систему АН УРСР. 22 листопада 1965 р.	728
301. Лист-подяка президента АН УРСР акад. Б. Є. Патона президенту АН ЧСРСР акад. АН ЧСРСР Фр. Шорму за допомогу у впровадженні в Україні біомінеральних добрив. 24 листопада 1965 р.	729
302. Постанова Президії АН УРСР «Про завершення підготовки і видання Української радянської енциклопедії». 26 листопада 1965 р.	731
303. Постанова Бюро Президії АН УРСР «Про організацію Будинку вчених АН УРСР». 26 листопада 1965 р.	734
304. Постанова Президії АН УРСР «Про роботу Центральної наукової бібліотеки АН УРСР». 30 листопада 1965 р.	735
305. Авторське свідоцтво на сорт ірису «Гордість Києва», створеного Центральним республіканським ботанічним садом АН УРСР. 6 грудня 1965 р.	738
306. Інформація про найважливіші наукові досягнення Інституту механіки АН УРСР у 1965 р. 7 грудня 1965 р.	739
307. Інформація Інституту геофізики АН УРСР про результати співпраці з трестами «Укргеофізрозвідка» та «Дніпрогеофізика» з вивчення глибинної будови земної кори. 10 грудня 1965 р.	740
308. Інформація про роботу Донецького обчислювального центру АН УРСР у 1965 р. 11 грудня 1965 р.	741

309. Витяг із протоколу засідання Загальних зборів АН УРСР для виборів у дійсні члени та члени-кореспонденти АН УРСР по Донецькому науковому центру. <i>17 грудня 1965 р.</i>	743
310. Постанова Президії АН УРСР «Про відзначення 100-річчя з дня народження академіка Д. К. Заболотного». <i>27 грудня 1965 р.</i>	745
311. Інформація про напрями наукової діяльності відділів Сектора держави та права АН УРСР у 1965 р. <i>30 грудня 1965 р.</i>	746
312. Звіт про наукову і виробничу діяльність Донецького ботанічного саду АН УРСР у 1965 р. <i>1965 р.</i>	747
313. Відомості про економічну ефективність впроваджених науково-дослідних робіт Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР у 1958–1965 рр. <i>[1965 р.]</i>	749
314. Довідка Інституту математики АН УРСР про світове визнання досліджень акад. Ю. О. Митропольського в галузі теорії нелінійних диференціальних рівнянь і теорії нелінійних коливань. <i>[1965 р.]</i>	750
315. Витяг зі звіту президії Українського товариства охорони природи і сприяння розвитку природних багатств АН УРСР за період 1961–1965 рр. <i>[1965 р.]</i>	751
316. Довідка про результати перевірки стану винахідництва та охорони державних інтересів у галузі винаходів в інститутах електрозварювання ім. Є. О. Патона, кібернетики, проблем матеріалознавства і хімії високомолекулярних сполук АН УРСР. <i>[Грудень 1965 р.]</i>	757
317. Інформація про наукові досягнення Інституту ботаніки АН УРСР у 1959–1965 рр. <i>[Грудень 1965 р.]</i>	760
318. Короткий звіт про найважливіші наукові досягнення Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР у 1958–1965 рр. <i>[Грудень 1965 р.]</i>	762
319. Пояснювальна записка про роботу аспірантури науково-дослідних установ АН УРСР у 1965 р. <i>[Грудень 1965 р.]</i>	763
320. Довідка про наукові зв'язки Академії наук УРСР із зарубіжними організаціями у 1965 р. <i>[1965 р.]</i>	764
321. Інформація АН УРСР про виконання науково-дослідних робіт по закритій тематиці у 1965 р. <i>[Грудень 1965 р.]</i>	767
322. Доповідь президента АН УРСР акад. Б. Є. Патона про основні здобутки АН УРСР у 1959–1965 рр. <i>[Грудень 1965 р.]</i>	777

ЗМІСТ

Від упорядників

5

Академія 1961–1965: курс на розвиток
фундаментальних досліджень

11

Документи і матеріали

29

Наукові коментарі до документів

783

Фотодокументи

861

Іменний покажчик

885

Список аббревіатур та скорочень

909

Перелік документів

923

Наукове електронне видання

ІСТОРІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

1961–1965

ЧАСТИНА 1

ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ

Упорядники

Яременко Лідія Миколаївна
Індиченко Ганна Володимирівна
Вербіцька Оксана Іванівна

Виявлення та технічна підготовка документів до друку

О. В. Березовська, О. І. Вербіцька, Л. С. Воловник, Л. І. Завалішина,
Г. В. Індиченко, О. А. Лук'янець, О. В. Принь, О. В. Січова, Л. О. Шеремета,
І. М. Шихненко, Л. М. Яременко

Науково-археографічне опрацювання документів і матеріалів

Л. М. Яременко, Г. В. Індиченко, О. І. Вербіцька, І. М. Шихненко

Редактори

В. Є. Македон, С. В. Шарабанова

Комп'ютерне верстання

О. І. Фуженко

Підп. до електр. публ. 28.12.2020.

Формат 70×100/16

Обл.-вид. арк. 56,5. Об'єм даних 11,4 Мб.

Наклад 200 примірників. Зам. № 26.

Видавець і виготовлювач

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

просп. Голосіївський, 3, м. Київ, 03039

тел. +38 (044) 525-81-04, факс +38 (044) 525-56-02;

E-mail: library@nbuv.gov.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи

до Державного реєстру видавців, виготівників

і розповсюджувачів видавничої продукції

ДК № 1390 від 11.06.2003